Bilgilik

3

ismailhakkialtuntas.blogspot.com
2021

Başlangıç: 28.05. 2021

Bitiş : 23.08. 2021

İSBN:

Dizgi : İsmail Hakkı Altuntaş

Kapak :

Baskı- Cilt :

2021

بِسْــمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

"Dehanın kaynağı sadece imgelemdir.

İmgelem ise başkalarının göremediği anlamları görmek ya da başkalarından farklı olarak görmektir."

Eugene Delacroix

İÇİNDEKİLER

Avrupa'nın Medeniyetsizliği

(Alıntı)

Canlılar beslenme türlerine göre üçe ayrılır.

Otçul ; ot yiyenler, etçil; et yiyenler, **insancıl; Avrupalılar...**

Her şey 1776 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Amerika'da ilanıyla başlamadı. O kadar başlamadı ki zenciler 1800'lü yıllarda "HunterMan" lar tarafından kelle başı 3000 dolara avlandılar. 1900'lü yıllarda Ku Klux Klan mensuplarınca dans ve şarap eşliğinde diri diri kızartıldılar. 1950'li yıllarda zenciler ilk defa beyazlarla –arkada olmak kaydıyla– aynı arabaya binmeye hak kazandılar. İngiltere'de zenci futbolcuların ıslıklanması 1990'a kadar sürdü. Ve batılılar siyahları olimpiyattan olimpiyata sevmeye devam ettiler. Her zaman zencilerin iyisi ölülerden, Müslümanlarınki de hava korsanlarından seçildi.

Kadim Roma'da bile insan hakları vatandaş denilen azınlık sınıfına aitti. Soyluların bir hukuku vardır. Soysuzların ne hakkı olabilir ki?

İspanya arenalarında, matadorlarca seyircilerin işkence çığlıklarıyla katledilen yıllık 30000 boğanın hak ve hukukunu kim soracak? Az dövülmüş maymun beyni yiyecek diye Fransız sosyetesine canlı kurban edilen maymunların, Almanlarca işkence makinasıyla 3 gün aralıksız mısır yedirilerek ciğerleri patlatılarak öldürülen ördeklerin, kazların günahını kim üstlenecek?

Kim…

Şehirler Ötesine

Yazan: Sümeyye Kuş

Anlatamadığım duyguların esiriyim.

Bir de seni delice sevmenin.

Ölümü arzulayacak, ölümü geciktirecek kadar sevdim ölümü.

Sen uzaklardayken değişen bir şey olmadı yaşamımda. Biraz mutluluk eksildi, yerini özlem aldı, acı aldı. Bir de kendimi kaybettim sen gittikten sonra. Yaşama yol veremez oldum, düşünemez oldum, bir çocuğun ağlamasına ağlayacak kadar

Yeni yerler keşfetmedim şehirde. Seninle gezdiğimiz yerleri mekân belledim kendime. Soğuktan elleri donan o sakar simitçi çocuktan bol susamlı ve gevrek simitler aldım, ücretini yanımda olmamandan dolayı çektiğim acıyla ödediğimi söyleyerek. Seni sordu. Ağladım, ağladı. Söyledikleri iki kelimeyi geçmedi.

Pütürlü duvarlara ismini kazıdım ismimden önce. İsmimi yazmaya gerek yoktu. İsmim isminde mevcuttu.

Sokakta oynayan çocuklara senin -o saf- neşenle bakıyorum. Senin yerine başlarını okşuyor, pamuk şekerler alıyorum. Geleceğin günü parmaklarımla hesapladım da bir ömre bedel çıktı sonuç. Esen rüzgar kokunu getiriyor, martılar sağlık haberini. Sana sevda sözcükleri yolluyorum gürültüsüyle şehri uyandıran kara katarların yaşamını neler meşgul ediyor. Hâlâ piramitlerin gizini mi araştırıyorsun? Aşkın tarihini anlatırken -tarih yazdığımız- bölüştüğümüz o demli çayın zevkini anımsıyor musun? **Hâlâ üşüyor musun temmuz sıcağında, yaz aşkı gereğince birbirlerine sahte sevda sözcükleri fısıldayan genç aşıkları (!) görünce.** Bana beslediğin sevginin şiddetinde mi şimdi beslediğin nefret? Hâlâ tebessüm ediyor musun oyun oynayan çocuklara? Sarı güllerdeki hüznü görünce aklına yine ben mi geliyorum?

Biliyor ve kahroluyorum ki, bu satırları senden başka bir çift göz de okuyacak. Belki acıyacak, belki anlamayacak, belki beddua yağdıracak pervasızca... Ya da yalvaracak Yaradan'a bitsin bu karaya bağlanmış **mavi yaşam!...**

Kaynak: Âhenk…Fikir Kültür Edebiyat Dergisi… OCAK ' 99 SAYI: 7

Simyacı

Yazan: Mehmet Harputlu

Bilge delikanlının eline içinde iki damla sıvı yağ olan bir kaşık verip, "mutluluğun gizini" açıklamaya vaktinin olmadığını, gidip sarayda iki saat dolaşıp kendisini görmeye gelmesini söylemiş, iki saat sonra "Acem halılarımı gördün mü? Bahçeyi? Kütüphanemi?" diye sormuş bilge. Delikanlı utanarak hiç bir şey görmediğini çünkü kaşıktaki yağı dökmemeye çabaladığını itiraf etmiş ***"Öyleyse git evrenimin harikalarını tanı"*** *demiş ona bilge.* ***"Oturduğu evi tanımadan bir insana güvenemezsin."*** *Delikanlı kaşığı alıp sarayı gezmeye çıkmış. Bu kez duvarlara asılmış tavanları süsleyen sanat yapıtlarına dikkat ediyormuş. Bahçeleri, çevredeki dağları, çiçeklerin güzelliğini görmüş. Bilgenin yanına dönünce gördüklerini bütün ayrıntılarıyla anlatmış. "Peki sana emanet ettiğim kaşıktaki iki damla yağ nerede?" diye sormuş bilge. Kaşığa bakan delikanlı yağın dökülmüş olduğunu görmüş. "Peki," demiş bunun üzerine bilgeler bilgesi, "sana verebileceğim tek bir öğüt var: Mutluluğun gizi dünyanın bütün harikalarını görmektir, ama kaşıktaki iki damla yağı unutmadan."*

Brezilyalı Paulo Coelho'nun romanı.

Batı Avrupa'dan başlayıp İspanya'nın Santiago Compostela kentinde sona eren, Hıristiyanların geleneksel Hac yolculuğunu yaptıktan sonra kaleme aldığı bu kitap yazarını uluslar arası bir üne kavuşturuyor. **Simyacı 42 ülkede yayınlanıyor, 26 dile çevriliyor. Türkçe 39. Basımı elimizde.**

İspanya'lı genç Çoban Santiago, koyun otlatır, kitap okur ve düşünürdü. Papaz olmak yerine dünyayı gezmek istemişti. İki yıl boyunca bütün Endülüs ovalarını gezmiş, çobanlıktan para kazanmış okuduğu kitaplardan daha çok, gezip Yüksek kulelerden

şarkılar okunuyor (Ezan), Tanrının adı anıldığı zaman insanlar yüzlerini toprağa koyuyor (namaz), ömürlerinde bir defa uzun bir yolculukla yükümlü olduklarına (hac) inanıyorlardı.

Parasını çaldırmıştı. Dil bilmiyordu. Kişisel menkıbesini yaşamak adına peşine düştüğü, düşlerinde gösterilen, hazineye ulaşmak için çok çaba harcaması gerektiğinin farkındaydı. Bir billuriye (kristal bardak olsa gerek) satıcısıyla çalışmaya başladı. Patronu bilge bir derviş idi. Ondan çok şey öğrendi. Para kazandı, dil öğrendi. Rahatı çok iyi olmasına rağmen, yeniden yollara düştü. Düşlerinde gördüğü Mısır Piramitlerinin yanındaki hazineyi bulması gerekiyordu. Yani kişisel menkıbesini yaşaması. Yaşlı Salem Kralı O'na "**Patlamış mısır satıcılarının ve çobanların insanların kendileri hakkında söylediklerini daha önemli buldukları için kişisel menkıbelerini yaşayamadıklarını, her şeyin bir ve tek şey olduğunu, bir şey istediği zaman bütün evrenin bu arzunun gerçekleşmesi için onunla işbirliği yapacağını"** söylemişti.

Mısır piramitlerine ulaşabilmesi çok zordu. Bin bir tehlike ile dolu çölleri geçmesi gerekiyordu. Çölleri geçecek bir kervana katıldı. Kervanda ömrünü kitaplara adamış, bir İngiliz ile tanıştı. Madenleri altına çeviren simyacıyı arıyordu bu bilgin. Simyacının bütün bilgilere sahip olduğunu ve çölde yaşadığını kitaplardan öğrenmişti.

Kitaplardan daha bir çok şeyler öğrenmişti.

Çobanla dost oldular. Çobanın evreni gözlemleyerek edindiği bilgileri önceleri küçümsedi bu İngiliz bilgin. Çoban da kitaplardan pek bir şey anlamamıştı.

Uçsuz bucaksız çöllerde kitaplardan edinilen bilgi pek işe yaramıyordu. Konakladıkları vahada patlak veren savaş yüzünden çok uzun müddet ayrılamadılar. Simyacı buradaydı. O bilgilerini öğretmek için bilgini değil çobanı tercih etti.

Hikayenin burdan sonraki bölümünü, Çobanla simyacı arasında "bilgi" ye (ve/veya "düşlerde görülen hazineye") ulaşmanın yöntemi hakkında konuşmalar

beraberlikleri, yaşadıkları, oluşturuyor. Sürükleyici, gerilimli meraklı bir serüvenin sonunu merak ediyorsanız, son satırına kadar okumak zorundasınız. Çünkü asıl vurgu kitabın son cümlesine saklanmış. Çobanla beraber başladığınız maceranın tadına erebilmeniz için son cümleye kadar onunla beraber koşmak zorundasınız.

Okunmalı mı ?

Bir kitabı mutlaka okunması gerekli kılan birinci gerekçe çok okunuyor olması mıdır? 26 dile çevrilmiş, Türkçe'de 39 baskı yapmış bir kitabı hiç değilse merak saikiyle olsun okumak gerekli muhakkak. Ama bu gerekçeye "**Herkes bir şeyler söylüyor, biz fransız kalmayalım"** gibi bir gerekçeyi karıştırmadan.

Bu çekincenin gerekçesi böyle bir endişenin varolmasından. Kitabın içerdiği mesajın, kurgusunun, yapısının okuyanların hepsi tarafından ayni düzlemde algılanıp algılanmadığı. Bu endişeye bir vuzuh kazandırabilmek için neden çok sattığı üzerinde durmak gerekiyor. **Neden çok sattı?** Okumanın sıfır noktasına düştüğü, yazanların çaresizlikten kendi yapıp ettiklerini alkışladıkları, hadi bir adım sonrası okumayanlara sövüp sayma derecesinde kendi kendilerini yücelttikleri bir ortamda. Güney Amerika'dan, Futbolu ve enflasyonu ve karnavalları bilinen Brezilya'dan bir adam hangi sihirli formülü kullandı da 42 ülkeye ulaştırabildi yazdıklarını?

Yine böyle uzak bir ülkeden, Norveç'ten bir felsefe öğretmenini Jostein Gaarder'in yazdığı "Sofi'nin Dünyası" ve İtalyan "Umberto Eco'nun "Gülün Adı" ayni düzlemde ele alınması gereken üç kitap gibi görünüyor. Sihirli bir şekilde çok satan, dolayısıyla çok okuyucuya ulaşan üç kitap.

Simyacı, gerçeküstü bir öykünün mükemmel kurgusu. Salem ülkesi kralı, bilgi ve hayat arasında sağlıklı bir köprünün arayışı içinde evreni gözlemleyen çoban, İspanya, Kuzey Afrika, Mısır ve çöl, madenleri altına çevirebilen Simyacı, sahibine yiyecek taşıyan şahin, çadırlarda yaşayan ve ölümle hayatı keskin bir çizgide buluşturan çöl insanları, rüzgâra hükmedip kasırgalar koparabilen düşünce gücü.

İspanya'nın küçük kasabasında gördüğü tüccarın kızı, çölün ortasında vahaya kurulan çadırlarda yaşayan Fatıma ile "kendi menkıbesini" yaşamak arasında tereddütler geçiren Çoban Santiego.

Bu gerçeküstü öykü usta bir kalemin elinden çıkınca okuyanı sarıp sarmalayan alıp kendi atmosferine çeken götüren başlı başına (ve bizzat kendisi) gizemli bir güç haline dönüşüyor. "Söz sihir" değil miydi ?

Yazarla ilgili bildiğimiz çok az şeyin arasında, hacca gidecek kadar iyi bir Hıristiyan olduğu var. Bilgi ve hikmete vurguları, özellikle "kutsal kitaplara" göndermeleri dikkat çekici. **Ancak kitap bir Hıristiyan öğretisi değil. Tam aksine Tevrat, İncil, Kur'an-ı Kerim'den alıntılar "ilahî mesaja" yakın durduğuna dair bir belirti sadece.**

Yazar İlahî mesaja yakın duruşunu, İspanya, Fas, Tunus, Cezayir ve Mısır gibi Kuzey Afrika ülkelerini coğrafya olarak seçişi ile daha belirginleştiriyor. **Bu coğrafyada yaşayan insanların kültür kökenleri Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık dolayısıyla Tevrat, İncil ve Kuran-ı Kerime dayanmaktadır.** Özellikle bilgi kaynağı olarak "işrak-içedoğuş"u ön plana çıkarıyor. Epistomoljiyi gizemli mistik veya gerçeküstü bir alana kaydırarak öyküsünü anlatıyor. Ve belki bu yöntemiyle de bütün insanlara kaba pozitivizmin insan ruhunu körelten, yazarın kendi ifadesiyle "evrenin ruhu" ile bağlantılarını kesen modernizme bir reddiye özelliği de taşımakta. Reddiye değilse bile farklı bir pencereden, insana, insanı insan yapan dış çevreye bir açılım.

Bütün bunlar, determinizmi sosyal hayata uygulayarak insan ruhunu köleleştiren batı toplumları için çok değişik, çok farklı bir bakış açısı olabilir. Meselenin bir acıklı tarafı var ki işareti zorunluluk. Bu açılım batı toplumları için farklı, ilginç dikkate değer bulunabilir. Fakat her üç kültür kökenini aynı coğrafyada değil aynı şehirlerde yaşamış bir uygarlığın kalıntısı olan bizlerin "Simyacı" yı hangi perspektifle okuduğumuz, 39 baskıya kadar tükettiğimiz merak edilmeye değer değil mi? Eski İstanbul denince, sadece Direklerarası ve Pera'yı hatırlayan üç beş hödüğe bütün

kültür hayatımızı teslim etmiş durumdayız. Onlar, boğazın mavi sularına bakarak viskilerini yudumlayıp Zap Suyu edebiyatı yapmaya devam etmekte. Ne içinde yaşadıkları toplumun kültür kökleriyle -kültür düzeyinde bile- bir alâkaları var. Ne de dünyanın geldiği evrensel boyutun farkında değiller. Simyacı'yı Türk okuruna kazandırmakla yerlilere çağdaşlık ve uygarlık dersleri vermeye devam ettiklerini zannetmekteler.

Simyacının gerçeküstü bir öyküyü mükemmel kurgulayan başarısı, biraz postmodernizmi çağrıştıran hikmet vurgusu, hatta paganizme bile (fal taşları) göndermede bulunması çok satmasını açıklamıyor.

Çok satmasını bir başka özelliğinde aramak gerekir.

Kaynak: Âhenk…Fikir Kültür Edebiyat Dergisi… OCAK ' 99 SAYI: 7

Sözcüklerin Gücü

Yazan: M. Sait Karaçorlu

Batı kaynaklarında Jeriko'nun büyülü sözcüğünü anlatan bir efsane vardır. Jeriko çok kalın duvarlarla çevrili bir şehirdir. Bir kale. İçine girilmesi, fethedilmesi, ele geçirilmesi bu kalın duvarları yıkmak veya aşmak mümkün olmadığı için imkansız olan bir şato. Her türlü saldırıdan korunan ve içerdekilerin dışarıdakilere istediklerini yapabildikleri güç alanları. **Bu duvarlar bir bilge kişinin öğrettiği sesle yıkılır.**

Aşılamayacak kadar yüksek ve kalın kale duvarları sesle yıkılır mı? Sesin bunu sağlayacak fiziksel gücü var mı ? Elbette var. Bilge kişinin öğrettiği -veya sağladığı ses- nasıl bir ses idi? Bunu bilmek galiba mümkün değil. Bu mümkün olmayışı bu günün şartlarında nasıl her türlü imkan ve fırsatın insanları sömürmek, köleleştirmek için kullanıldığını gördükçe memnuniyetle karşılamak gerekiyor.

Bu efsanenin geçtiği şehir büyük ihtimalle bizim kaynaklarımızda "ERİHA" olarak adı anılan şehirdir. Eriha Ken'an diyarında, bu günkü Filistin topraklarında M.Ö. 7 bin yıllarında varolan bir yerleşim merkeziydi. Hz. Musa'nın Kızıldenizi mucizesi ile ikiye bölerek Mısır'dan getirdiği İsrailoğulları'nın yerleşebilecekleri tek şehir burasıydı. İsrailoğulları on iki kabileydi. Şehrin surlarını sesle yıkan Bilge; on iki kabileden birinin Nakib'i {kelimenin çok ilginç anlamı için, Elmalı; 3/1604} olan Yuşa b. Nun idi.

Bu hadiseye, Merhum Cemil Meriç, kelimelerin gücüyle ilgili Fildişi Kulesinden kaleme aldığı yazıda bir cümle ile değinmiş. **"Kelime Jeriko'nun surlarını yıkan büyülü güç"** diyor.

Sözcükleri sadece iletişimin aracı görmek pek doğru değil. Onların kendine ait sırlı ve anlaşılmaz ama duyulur ve yaşanılır bir güçleri de var. Ses nasıl zihinsellikten öte fiziksel bir güce sahipse sözcüklerin de fiziksel sayılabilecek etkilerini gözlemleyebiliriz. Kulağın beyne ulaştırdığı her ses, her sözcük ve her sözcüğün zihinde oluşturduğu anlam, bilinçten veya bilinçaltından gelen bir karşı oluşumu, çoğunlukla eyleme

dönüşen bir tepkiyi hazırlıyor. Seviniyor, üzülüyor, hüzünleniyor, neşeleniyor, öfkeleniyor, beğeniyor, nefret ediyor ve seviyoruz. Bu tepkisel eylemlerin ilk basamağı algıladığımız ses olduğuna göre davranışlarımızı algıladıklarımıza göre sınıflayabiliriz.

Biz sınıflamadan önce karşımızdaki yapmışsa bu sınıflamayı, bizden istediği veya beklediği davranışı çoğunlukla yönlendirebilecek, yönetebilecektir. Yani muhatabımız eğer sözcüklerin gücünü kullanmasını bilen ve beceren birisi ise, gelişigüzel konuşmayan veya kendi tepkisel sözcüklerini kullanmayan, ne yaptığının bilincinde biri ise büyük ihtimalle konuşmasının amacı bizimle ilgili hedefine ve amacına ulaşmak olacaktır.

36 Bilgilik

Kaçınılmaz yol ayrımı sözcüklerin gücünün hangi amaç için kullanıldığının ayrımıdır.

Her güç gibi sözcükler de insanların lehinde veya aleyhinde kullanılabilir. Hayra veya şerre hizmet edebilir. Sözcüklerle özgürlük meşaleleri yakılabilir. Yine sözcükler insanları köleleştirmek, birey oluşlarını yok edip bir bütünün basit küçük ve önemsiz bir parçası haline getirmek için kullanılabilir.

Pazarlamacıların, satıcıların aldıkları akademik düzeyde eğitimleri, **"karşındakinin aklını almadan parasını alamazsın"** özdeyişine dayalı ideolojik yaklaşımları, istatistiksel rakamları artıran başarıları, grafik eğrilerini düşüren yenilgileri hep, döner dolaşır "sözcüklerin gücünü" iyi kullanmaya dayanır.

Politika cambazları, bezirganlar, ruhbanlığa soyunanlar hep ayni gücü iyi kullanan insanların arasından çıkmaktadır. Ve bu bir tesadüf değildir. Ama silah ve para gibi somut güçlerin yanında sözcüklerin gücü daha masum daha ince daha rafine bir yöntemdir. Elbette sözcüklerin gücünün bu yönde kullanımı diğerlerine nazaran daha masumdur.

Bu yönüyle sözcüklerin gücünün ön plana çıkması olumlu bulunmalıdır. Hatta diğerlerinden daha ön planda olması için çaba da gösterilmeli. Çünkü sözcüklerin gücü üzerinde mesai harcayanlar sözcüklerin gücünü kullananlardan en az etkilenenlerdir.

Sözün gücü ve güzelliği kadar amacı ve hedefini de algılamalı. Çünkü amacı anlaşılan her söz zararı en aza indirgenmiş sözdür. Her türlü zarar ve ziyan da amacı gizli olan, ilk bakışta anlaşılmayanlardan gelmektedir.

Amacı güzel kendisi doğru kurgusu iyi bir söz ise dinleyip benimsemeli. Çünkü **"kulak vermemek"** sözün gücünden kurtulmak değil tam aksine o güce kendini daha açık daha savunmasız hale getirmek olacaktır. Fakat bilmeli ki "kötüye kullanmak" sözcüklerde silah ve para gibi somut güçlerden daha çok ihtimal dahilindedir.

Bir avuç güç bir çuval haktan daha iyidir diyenler, gaye vasıtayı meşru kılar diyenler, şarlatanlar için kurulan cümlelerinde "büyük, yüce" sıfatlarını bolca kullananlar, beğenmediklerine **"hırsız, adi, aptal, vatan haini, satılmış"** nitelemelerini rahatlıkla yapabilenler, kullandığı sözcüklerdeki gücü düşüncelerinden değil bağlantılarından alanlar işte bu gücü kötüye kullananlardır.

Sözcükleri düşüncenin somutlaşması olarak görmek sahip olduğu gücü kötüye kullanma çarpıklığını yok edebilir. Belki haklılığını ve doğruluğunu kanıtlayabilmenin tek çaresinin güçlü olmak gücü, ele geçirmek olduğunu zannetmek saplantısını da giderebilir.

Galiba öncelik Jeriko'nun büyülü sesi gibi sözcüğün gücüne güvenebilmekte.

Kaynak: Âhenk…Fikir Kültür Edebiyat Dergisi… YAZ ' 99 SAYI: 8

Gülün Adı

Mehmet Harputlu

Simyacı ve Sofi'nin Dünyası'ndan sonra Gülün Adı'na geçebilmek o kadar uzun zaman aldı ki, arada kurulması umulan bağ koptu. Sofi'nin Dünyası ile ilgili inceleme yazısı, "**Modern çağda herkes meşhur olacak, amma on beş dakikalığına. Güzelim kitapların bile sabun köpüğü komedi filmlerine benzer şekilde bir anda parlayıp hiçbir etki bırakmadan belleklerden –ve piyasadan– yerlerini yenilerine bırakıp gitmeleri ne kadar acı."** Cümleleri ile bitmişti. Gerçekten, değil kitaplar, kitaplarla ilgili yazılar bile hızla değişen şartlara yetişemiyor. Üretimin devam etmesi tüketilme şartına bağlandığı –veya aksi– için olsa gerek her şey bir sabun köpüğü hükmünde. Bu üç kitabın arasında ki çizgiye vurgu yapamadan kitaplarla ilgili güncellik tamamen kayboldu. Yaygın veya harcıalem söyleyişle gündem de değişti, içerik de.

Sofi'nin Dünyası ile ilgili olarak korktuğumuz başımıza geldi. İnönü Üniversitesi'nde bulundurulması sakıncalı kitaplar listesinde, irticaî kitap olarak zikredildi ve yasaklandı. Simyacı'nın yazarı, Paulo Coelho, İstanbul'a geldi. O kadar beklemediği bir ilgiyle karşılaştı ki, gözyaşlarını tutamadı. Âhenk'de yayınlanan yazı üzerine gelen bir uyarıyla **"Simyacı' nın aslında Mevlana'nın Mesnevi'sinden alınma olduğunu öğrenmiştik. Buna çalıntı da diyebilirdik. Ama yazar İstanbul'da hikayeyi Mesnevi'den aldığını açıkladı. Simyacı'yı tek kişilik oyun halinde tiyatroya aktaran Genco Erkal'a oyununu seyretme imkanı bulamadığımız için bu konuda neler düşündüğünü soramıyoruz.**

Gülün Adı isimli roman, adı konusundan daha ilginç bir kitap. Zaten Türkçe baskısına alınan yazarın uzun açıklaması bunu pekiştirir mahiyette. **"Bir çok kitabın adı konusunu geçiyor, ben öyle olmasını istemediğim için, sıradan önemsiz bir isim olsun diye seçtim Gülün Adı'nı"** diyor.

Umberto Eco'nun gerçekte bir ortaçağ uzmanı olduğunu öğreniyoruz. Kitaba, Sofi'nin Dünyası'nda felsefe dersleri verildiği gibi, aslında romanlaştırılmış bir ortaçağ tarihi dersi denilebilir. Hatta o kadar ayrıntılara girilmiş ki, hangi mezheplerin, hangi meşreplerin, hangi grupların hangi ayrıntılarla farklılaştıklarını bile öğrenebiliyoruz. Kilisenin ortaçağda bilimin merkezi oluşunu, bütün kitapların ellerinde bulunduğunu, kurumsal olarak kendi dışındaki gelişmeleri yasal kabul etmediklerini ve onaylamadıklarını hatırlıyoruz. Kilise yöneticilerinin ruhban oluşlarına rağmen insanî zaaflardan kurtulamadıklarını bu yüzden bir çok hataya yol açtıklarını fark ediyoruz.

Bu bilgiler, yaşlı ve bilge bir rahiple, genç çömezinin çözmeye çalıştığı cinayetle ilgili olaylar, kişiler, mekanlar örgüsü içinde sunuluyor. Yaşlı rahip bilginin kaynağı olarak yalnızca İncil'i görmemekte o zamanlar büyücülük kabul edilen, aslında bu günkü modern bilimsel yöntemlere başvurmaktan çekinmeyen bir kişiliğe sahiptir. **Hikâye**

bize genç çömezin dilinden aktarılmaktadır. Cinayetin nedenleri ve failleri ile ilgili araştırma ilerledikçe -her polisiyede olduğu gibi- gerçeğin aslında görünenden -yakın ihtimalden- daha uzakta olduğunu fark ediyoruz.

Gülün Adı, başarılı bir şekilde sinemaya da aktarıldı. Filmi izleyince şöyle bir ikileme düşüyorsunuz. Acaba filmi ortaya çıkaranlar mı çok başarılı, yoksa yazar bu kitabı yazarken bu ihtimali düşünerek mi yazmış ? Veya soruyu biraz daha farklı bir alana aktararak sormalıyız.

Sofi'nin Dünyası, Simyacı ve Gülün Adı. Bu üç kitabın ortak çizgisi çok satmak... Nedir veya nelerdir bunu sağlayan asıl etken.

Çok satan bu ve bunlar gibi diğer kitaplar, büyük organizasyonlar tarafından özel olarak kurgulanıyor öyle hazırlanıyorlarsa, mesela sinema, tiyatro, TV gibi temaşaya yönelik olarak kaleme alınıyorlarsa, bireysel bir beğeniden söz etmenin imkânı kalmayacak demektir. Piyasa şartları incelenecek, hangi unsurların ve özelliklerin daha çok ilgi çekeceği hesaplanacak, ardından reklam ve tanıtım bombardımanıyla tüketicinin önüne koyulacak demektir. Burada okuyucu kelimesi yerine tüketici kelimesi bilinçli bir tercih olarak kullanılmaktadır.

İşin burasında bir zemin kaybolmasıyla karşı karşıyayız. Bu kitaplar, bizatihi iyi veya kötü, okuna bilir veya boşverilebilinir, önemli veya önemsiz olabilirler. Büyük ve planlanmış bir kurgunun parçası olmaları onları kötü veya değersiz yapmaz. Ama değerli, mutlaka okunması gerekli de yapmamalıdır. **İşte o zaman kitaplarla ilişkimiz "tüketici" konumundan çıkıp, sahih, doğru, meşru bir ilişki düzlemine, yani "okuyucu" olabilme ilişkisine yükselecektir.**

Her üç kitapta da, "bilgi" hayal, duygu ve düşüncenin önüne geçmiş. Türk romanında arabesk bir ızdırap teması veya ideolojik saplantıların yerine uzmanlaşmış bilgiye dayalı örgüler kurulabiliyor mu? Yoksa "şiirsel anlatım" türünden laf ebeliğine dayalı

kriterlere devam mı? Bu sorunun cevabı dünyanın bir ucundan, Brezilya'dan bir yazarın bu coğrafyada gördüğü ilgi ile Amerika'da casusluk romanları yazan maceraperest Türk'ün yazar olarak gördüğü ilgiyi kıyasladığımız zaman bulabileceğiz. Veya benzer bir kıstas koyarak. Büyük Türk yazarlarımızın dünyanın kaç ülkesinde tanınıp okunduklarını araştırarak.

Ahmet Mithat efendinin romanlarında "bilgi" çok kabaca işlenir. Birden romanı bırakır Ahmet Mithat Efendi cümle içinde geçen teknik bir eşya ile malumat sunmaya başlar. Kemal Tahir'i Kemal Tahir yapan ise gözlemlerini, duyumlarını sübjektif bir fenomen olmaktan çıkarıp, yakın tarihle ilgili bilgi -malumat da diyebilirsiniz- düzeyine yükseltebilmesidir.

Kitaba başladıktan Her üç kitapta da gerilim, bilinmeyene duyulan merak, çözülmeye çalışılan sır ustaca yazı tekniği olarak kullanılmış sonra okumak için kendinizi cendereye sokmanıza gerek kalmayacak şekilde sürükleyicilik, bilgi üzerine kurulmalarından daha belirgin bir özellik olarak karşımıza çıkıyor. Öykülerini okumak için önceden nefes açma çalışması yapmak zorunda olduğunuz yazarımız için -ahbap çavuş- eleştirmenimiz "durağan durumların yazarı" diyor. Biraz zorlarsam o cümlemde övgü anlamı yok ki diyebilir.

Sonuç. Sonuç bir bilmece. İyi yazarlar iyi okuyuculara bağlı olarak mı ortaya çıkarlar, yoksa kötü okuyucular kötü yazarların eserleri midir ? Buyrun bu bilmecenin çözümü size ait.

Kaynak: Âhenk...Fikir Kültür Edebiyat Dergisi... Âhenk 9 Nisan 2003

Semaya Sesleniş

Yazan: Seda KORKMAZ

Hasret çekmek o kadar zor ki, hasretini saçmasapan çizgilere bağlamak. **Her üstünü çizdiğim gün için binlerce gözyaşı döktüğün takvim hiç seni anlamadı.** Gün a de giden geri dönmedi çünkü. **Kıyametin takvimi hiç yapılmadı ve hiç kutlanmadı ahiretin yılbaşısı.** Gece sevdiklerinin isimlerini kazıdığın yıldızlar sabah ne hale geleceğini düşünmediler ki.

Hasretini toprağa akıtmak. Dolu dolu, içli içli toprağa akıtmak içinde onlar için beslediğin çocuğu. Sonra yavaş yavaş yeni bir çocuk yeşertmek nasıl bir şey bilmediler mezarlığa sadece bayram sabahı gidenler.

Geceleri gözyaşıyla ıslattığı yastıkta öylesine bomboş uyumayı, sabah kalktığında binlerce kalp atışının yokluğunu hissetmeyi bilmediler. Bilmediler bir çocuğun boş bakışlarında kimlerin gizlendiğini, yaşlı bir annenin sürekli kimler için ve ne için dua ettiğini bilmediler.

Hasretin adı anıldığında yavaşça bükülen boyunları ve gözlerin doluşunu anlamadılar.

Radyoda çıkan öylesine bir melodiye ağlamayı ya da şarkının sözlerini kendine uyarlamayı, ölüm dendiği an renklerin en koyusu, cehennemin korunu ve cennetin zorunu anlamadı yalnızca canı yandığında ağlayanlar. Aslında ölüm de can yakmıyor muydu ? **"Karbeyazdır ölüm"** diyenler gidenlere ağlamıyor muydu ?

"Senin için canımı bile veririm" diyen yalancı aşıklar yaşamın ne kadar boş ve ölümün ne kadar acı olduğunu anlayamadılar. Aslında ölümün de güzeli vardı. Bir karanfil koklamak ve gül bahçesinin içinde en güzelini aramak kadar güzeli de vardı.

Yine de her şeyin başı yaşamaktı. Ölümün güzeli yaşamanın zoruna bağlıydı. Ve bunun ilk şartı inanmaktı.

Kaynak: Âhenk…Fikir Kültür Edebiyat Dergisi… Âhenk 9 Nisan 2003

Hz. Mevlana Hakkında Dediler Ki

AHMET KABAKLI

Küçük bir kitap içerisine Mevlana'yı değil görüntüsünün bile sığdırabilmenin çok zor olduğunu belirtmek istiyorum. Onu anlatmaya çalışmak,bir okyanus içine bir kovayı daldırıp uzaklara taşıdıktan sonra "Alın, Okyanus budur!" demeğe benzer. O kovadaki su , evet, hem Mevlana'dır, hem de asla o değildir. Lkin şunu da söyleyelim:

ASAF HALET ÇELEBİ

Tennûre giymiş ağaçlar

Aşk niyaz eder, Mevlânâ.

İçimdeki nigâr başka bir nigârdır,

İçimdeki semâ'a

Nice yıldızlar akar,

Ben dönerim,

Gökler döner..

Benzimde güller açar

Güneşli bahçelerde ağaçlar.

"Halaka-s semavati-vel'ard"

Yılanlar ney havalarını dinler

Tennûre giymiş ağaçlar

Çemen çocuları mahmûr

Caaan...

Seni çağırıyorlar

Yolunu kaybeden güneşlere

Bakıp gülümserim

Ben uçarım,

Gökler Uçar...

ARİF NİHAT ASYA

Yıldız kümelerinin, güneş manzumelerinin düzenine uyarak dönerler; döndükçe -derecelerine göre- ya ağırlıklarından, ya ağırlıklarını kaybederler, bir tüy hafifliği duyarlardı. Bu alışıklıkla semâ' dışında da taşı, toprağı basamağı ve yeryüzünü- yine hafif- leyebilme derecelerine göre- ağırlıklarıyla rahatsız etmeden yahut bastıkları yere ağırlıklarını duyurmadan gezerlerdi... Hayatta da böyleydiler. Belki yeryüzünde hâlâ böyle yaşayanlar vardır.

MUHAMMED İKBAL

Allah, önümüze bir merdiven koydu. Onu basamak basamak çıkmak gerekir.

Allah'ın nimetine, lütfûna şükretmeye çalışmak,irade-i cûziyedir.

Senin cebriliğin ise, o lütfu inkârdır.

Onun verdiği nimete şükretmek kudretini artırır

Cebir ise, Allah'ın nimetini elinden alır.

Bizim dininmizde iş, cihadda ve mücaled1edir. İsa dini ise dağa ve mağaraya çekilmedir.

İnsan, kıyamete kadar sınanmaktadır.

İnsan nohut misalidir; pişmelidir ki gıda olsun, Kuvvet olsun, ormanlarda arslan kesilsin.

“Allah kalple tecelli ettiği müddetçe vücûd atıl kalmaz

İnsan ağacı hiçbir zaman hareketsiz değildir

Her an dünya yenilenir; fakat biz dünyayı daima durur gördüğümüzden sürekli değişmeden haberdar olmayız.

Hayat tıpkı su gibidir; yeniden yeniye hep akıp gider.

SAMİHA AYVERDİ

İnsanoğlu, yediyüz senedir Mevlânâ Celaleddin Rumî’yi bir tanrı mirası gibi benimseyip, görünen ve görünmeyen her cephesinden söz etmiştir.Değil bir yedi asır, O’nun vasfında kelâmını, merâmını kıyamete kadar seferber etse, gene de bu hakîm, şâir, âlim ve bilhassa Hakkın yüce velîsi Mevlana’yı söylemeye kanamıyacak, doyamıyacak, şevkini, zevkini, hayranlığını terennüm etmekle tüketemiyecektir.

NİHAD SAMİ BANARLI

Bugünkü bilgimize göre Anadolu’ da Türkçe şiir söyleyen ilk şairlerden biri de Mevlâna’dır.

“Gele sen bunda sanâ nen garazum yok işidürsen

Kala sen anda yavuzdur yalunuz kande kalur sen Çelebîdür kamu dirlik Çalab’ â gel ne gezer sen Çelebî kulların ister çelebîyî ne sanur sen Ne oğurdur ne oğurdur Çalab ağzında kığırmak Kulağın aç kulağın aç bola kim anda dolar sen”

“Buraya gel ! Sana hiçbir kötü niyetim yok, işitiyor musun ? Orda kalman fenadır, yalnız nerede kalacaksın ?”

“Bütün hayat tarikat şeyhidir. Allah’a gel, ne geziyorsun ? Şeyh kullarını istiyor, Şeyhi sen ne sanıyorsun ?”

“Ne saadettir ne saadet, Tanrı ağzından çağırmak... Kulağını aç ! Kulağını aç ! Olur ki ondan dolarsın.”

ŞEFİK CAN

Mevlânâ’nın mübarek dudaklarından dökülen şiir yazılmasaydı biz Mevlânâ’yı tanımayacaktır. Bu sebeple Mevlânâ’yı bulmak isteyen şiirlerinin içine girsin. O’nun aşkı, imânı, heyecanı, duyguları, düşünceleri hep şiirlerindedir. Bu yüzdendir ki, “Mesnevî-i Şerif” ve “Divan-ı Kebir” olmasaydı Mevlânâ da olmayacaktı.

DOÇ. DR. HİKMET CELKAN

Mevlânâ bütün eserlerinde ve vahdet-i vü- cud felsefesinde insanları hep sevgi çemberinde birleşerek kaynaşmaya çağırmış; taassuptan, dogmatiklikten uzak, insanı ve âlemi geniş boyutlu bir inanç ve tefekkür zemininde inceleyerek, ferdin kendi kendini ıslah etmesini isteyen bir ahlâk sistemi geliştirmiş ve her türlü dinlerin, inançların, düşüncelerin üstüne çıkarak akıl ve gönül sentezine ulaşmış büyük bir düşünür ve o kadar da büyük bir eğitimcidir. O’nun sistemiyle vücud bulmuş. Mevlevîlik, aynı geleneği devam ettirmiş bünyesinde

III. Selim, II. Mahmut, Sultan Abdülmecid gibi padişahları; Dede Efendi, Hafız Post, Mustafa Itrî Efendi gibi büyük bestekârları barındırarak Klasik Türk Musikisi ve Şiirine feyz veren bir terbiye ocağı olmuş, Türk kültür ve eğitimine asırlarca hizmet etmiştir.

AHMET ŞEREF CERAN

Hz. Mevlâna’nın tasavvufi sistemi, babası Bahaüddin Veled yoluyla Hz. Peygamber’e kadar ulaşır. Sohbeti de Seyyid Burhaneddin’e dayanır. Sisteminde Hz. Peygamber ’in

meşrebinin feyzinden faydalanmıştır. Tevhide dayanan özünü şu sözleriyle ifade etmektedir: “Tevhidde arayan (talib) ile aranan (matlub) ın sıfatlarını ayrı gören ne arayan ne aranandır. Ululuğu görenin temiz nazarında iki alem (dünya ve ahiret) horozun önündeki tane gibidir.

ABDULLAH CİZRE

Ömrü boyunca Mevlânâ, ilim ve tasavvuf ile uğraşmış ve bu alanda dünya çapında bir şöhret kazanmıştır.Türk Tasavvuf Tarihinin altın sayfalarında yer almış bulunan bu seçkin sima,bu din ve bilim insanı bizim için her zaman bir övünme vesilesi, çalışma örneğidir.

Mevlânâ’nın gönül ehlince “Âşıkların Kâbesi” sayılan Konya’daki türbesi “Yeşil Türbe” -ki kapısında bu ibare Farsça olarakyazılıdır- yalnız ölüm yıldönümlerinde değil, yılın her mevsiminde ve özellikle turizm aylarında binlerce yerli ve yabancı tarafından ziyaret edilmektedir.

MESERRET DİRİÖZ

Mevlânâ... Mânâsı: Efendimiz ... Bu şimdiye kadar milyonlarca büyük insana hitâb edilen umûmî tabir, bir hamlede,o büyük dahi’ye âlem oldu. Artık, Mevlânâ deyince, 604 Hicret senesinde, Mübarek kudumiyle dünyayı şereflendiren, Sultanül-ülemâ Bahaeddin Veled’in oğlu, Muhammed Celâleddîn Rûmî hatıra gelir.Bir nazım şekli olan “Mesnevî”nin, O’nun büyük eserine âlem olması gibi...

Umûmi’yi husûsî, ağyârı yâr ve küfrü, iman yapan adam... O, bir ömür boyunca, sonsuz gerçeği nihâyetsiz zamanlara anlattı. Böyle bir kimseyi, şu anda, dakikalara, hattâ saatlere sığdırmak mümkün mümüdür? Vefatından bugüne kadar, Şarkta-Garpta, Kürre-i Arzın dört bucağında, O’nun hakkında yazılmayan ve söylenmeyen bir şey kalmadı.Nâmına bir tarikat teşekkül etti. Hattâ, tahta, cülüs eden Âl-i Osman padişahları, O’nun sülâlesinden gelen “Çelebi”ler eliyle kılıç kuşandılar. Mevlevî

zaviyeleri, her tarafta, ilim, irfan, şiir ve musiki merkezleri oldu. Eflâkî'ler, Ankaravî'ler, Sarı Abdullah Efendi'ler, Fasîh'ler, Sineçâk'ler, Şeyh Galib'ler, hep bu mektebin yetiştirdiği binlerce isimden, ilk hamlede hatıra gelen birkaç tanesidir.

NECDET EKİCİ

Mevlâna maddeden önce insanın; insandaki o büyük mana aleminin keşfinden yanadır:

"Bir can var canında o canı ara

Beden dağındaki gizli mücevheri ara

Ey yürüyüp giden dost bütün gücünle ara

Ama dışarda değil, aradığını kendi içinde ara."

PROF. DR. BİROL EMİL

Büyük milletlerin tarihini yapan sadece askeri ve siyasi zaferler değildir. Vasfı kazandıran başka zaferler de vardır. Bunlar manevi gücün ve maneviyat adamlarının vücuda getirdiği büyük kültür ve medeniyet eserleridir. Maddi kudretine (La force brutale) manevi kudretine (La force sprituelle) katabilen millet büyüktür ve onun bugünkü zaafları ne olursa olsun tarihin derinliklerinde büyüklüğünün yanında yeşerecek tohumları daima mevcuttur.

Niçin övünmeyelim ? Dünya tarihinin en büyük hadisesi olan Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma tarihi bizimdir. Biz onu hem Alpaslan gibi askeri ve siyasi dehalarımıza, hem de Mevlâna ve Yunus gibi yeni bir ruh ve iman hamlesi yaratan büyük inanmışlara, gönül adamlarımıza borçluyuz.

SEYFETTİN ERŞAHİN

Mevlâna'nın etkisi bütün Anadolu'yu hatta komşu ülkeleri bile kaplamıştır. Komşu ülkelerde oturan din adamlarından bir kısmı da büyük mürşidin manevi nüfuzuyla İslamiyet'e girmişlerdir. Bunu örnek alarak İstanbul yakınlarında bir manastırda rahiplik yapan Hıristiyan'ın daha Mevlâna'yı göremeden İslam'ı din olarak seçerek O'na mürid olduğunu zikredebiliriz.

Mevlâna'nın yerli Hıristiyan halk üzerindeki etkisini görmek için O'nun cenaze törenine iştirak edenlere bakmak yeterlidir. Müslümanlar kendisine ekmek, su kadar ihtiyaç duydukları büyük pîrlerinin tabutunu eller üzerinde taşırlarken cenaze alayına Hıristiyan halkın da akın akın katılmakta olduğunu görürler. Bu durumu engellemek isteyen Müslüman- lara, Hıristiyanların ve Yahudilerin cevabı şu olur:

"Siz Müslümanlar Mevlâna'yı bu devirde Hz. Muhammed'in temsilcisi kabul ediyorsanız biz de O'nu Hz. Musa'nın, Hz. İsa'nın temsilcisi olarak biliyoruz." Diyerek törene sonuna kadar iştirak etmişlerdir.

(HAVVA) EVA DE VİTRAYMEYEROVİC FEYZİ HALICI

Mevlâna her ne kadar şiiri bir araç olarak kullandığını söylerse de o onüçüncü yüzyılın en güçlü, en orijinal bir şairidir. Şiirleri bugün dahi deyiş kudreti, teşbihleri, imajları ile günümüz şairlerini etkileyecek, onları hayran bırakacak bir güzellikte, bir inceliktedir. Yediyüz yıl önce Mevlâna'nın şahane bir üslup içinde, gönül diliyle söylediği şiirler sınırsız, süresiz, sonsuz bir zaman içinde insanoğlunun mutluluğunu, Hakk'a vuslatını dile getirmekte, insanoğluna yepyeni bir "yaşama sevinci" sunmaktadır.

SEYİT KEMAL KARAALİOĞLU

Mevlâna, sanatı mabede sokar, sanatı ibadetten sayar. Onun için, hayatın her anı, her davranış şiir, musiki, sema, bütün güzel sanatlarla uğraşmaktan ibarettir. Tanrıya ulaşmanın tek yolu insandaki hayvanı yenmek, üstün insan olmaktır. Tanrı

aşkının insanı temizleyip yücelttiğine, Tanrıdan kopan ruhun Tanrı aşkıyla kanatlanarak, nefis denilen ihtiras ve madde engelini aşıp tekrar Tanrıya varacağına inanır.

PROF. DR. ABDÜLKADİR KARAHAN

Unutmamak gerekir ki: bir sofi için, hayat: Allah Teâlâ'ya dönüş seyahatidir. İdeal insan korku ve vehimden yakasını kurtarabilendir. Ölüm geldiğimiz yere dönüşten ibarettir.

Mutasavvıf büyük bir şair olarak Mevlâna Ce- laleddin-i Rumi, iyiliğe yönelmek, kötülüğün geçici olduğuna inanarak ondan sakınmak, hayırlı işleri yararlı davranışlarla insanlara ve Müslümanlara hizmette bulunmak, samimiyet ve saffetle hareket etmek, Allah (c.c.) dan başkasına kul olmamak gibi en yüksek ahlakî vasıflarla manen giyimli olarak tasavvufun önce insanlar için istediği bir yaşayışı seçmemizi telkin ve tavsiye etmiştir.

NEVİN KORUCUOĞLU

Mevlâna'nın hayranlarından bir tasavvuf şairi olan 3. Murad Konya dergahını tamir ettirmeye gelmiş şu içli şiiri ile padişah olduğu halde toprağına yüz sürmek istediğini, aşkını, inancını tevazu içinde anlatmıştır. Mevlâna'ya verdiği lakap Molla Hünkar, astan dergah eşik anlamındadır. Gülbank mesnevi ayinlerinde okunan duadan biridir. Şiir şöyledir:

Beyler Hazreti Pîre gidelim

Görelim Molla Hünkarı

Yolunda zahmet çekelim

Görelim Molla Hünkarı

Gelin gülbengini çekelim

Astanına bakalım

Çerağı ondan yakalım

Görelim Molla Hünkarı

Yanar altın kandilleri

Sema döner dedeleri

Ebubekr nesilleri

Görelim Molla Hünkarı

Sultan Murad varmak ister

Canı özler görmek ister

Hâkine yüz sürmek ister

Görelim Molla Hünkarı

YILMAZ ÖZTUNA

Ölümsüz şiirleri, yüzlerce Türk bestekârı tarafından bestelenmiştir. Mevlâna Celaleddin-i Rumi Türk'lüğün insanlık alemine kazandırdığı en büyük isimlerden biridir.

PROF. DR. ÂMİL ÇELEBİOĞLU

Hakiki büyük insanları yakından tanırsak onlarda, Peygamber ve velilerde daima yanan insanlık sevgisi ateşinin kıvılcımlarını buluruz. O kıvılcımlar ki, düştüğü çatının hacmine göre, küçük veya büyük yangınlar çıkarır.

Ateşe girip ateş olan, onda yanan odun da olsa, kömürde, pis de olsa temiz de yanmaya kül olmaya dayandı mıydı ne kirden iz kalır ne hayrı şeylerden. Hepsi tek

bir şey, hepsi tertemiz olur. Ne kapkara duman, ne yanan ne yakılan kalır. Izdırabın sonu kemal tahammülün sonu cemal olur.

“Eşrefoğlu Rumi senin, Aşk oduna yansın canın. Aşk od’una yanmayanın, Kalbi safi olmaz imiş”

Ateşe dayanmak, aşka inanmak ancak imanladır. İman yoksa ne aşk, ne nebi, ne veli ve ne de hakiki insan vardır.

Kainattda her şey bir dönüş halinde zerreden yıldızlara kadar. Bir cezbeye tutulmuş, bir aşka yakalanmış, sureta sarhoş gibi. İnsan nasıl olur bir şeye inanır, bağlanır da ona aşık olmaz. Öyle sakin, bomboş duruyorsa o, inançsız, aşksız, kupkurudur, ölüdür. O, aleve değdiyse nasıl olurda coşmadan, haykırmadan durabilir. Bu ateş denizine dalabilen, bu Tanrı sırrına eren yolculardan Mevlâna asırlardır bütün insanlara sesleniyor: “Eğer sen sevgilini gör- mediysen, bulmadıysan, niye aramıyorsun ? Yok ona kavuştuysan neden sevincinden coşmuyorsun?”

O, herkesi sever, kötüyü de, iyiyi de. Bu muhabbet iyiyi oldurur, kötüye yol buldurur. Öyle der: “Aşk çocuklar için süt, büyüklere bal, olgunlara geminin batmasına sebep olan son yük...”

Bu mânâ kelâma gelmez, bu söz, hitâma ermez. Dalgalar yorulur, köpükler durulur, denizler bâki. Balıklayın niceler gâfil, bilmezler nerede sahil. Hak’tan gayri her şey fâni. Şair-i Hâmus diliyle beyan-ı aczedip susalım, gayri, “Söz kısa kesmek gerektir, vesselâm.”

AYTEN LERMİOĞLU

Mevlâna Celâleddin, sadece bir mütefekkir, bir mutasavvıf ve şair değildir. Evliya burcunun güneşidir. **“Ulemâ, Enbiyanın Varisidir”** Hadisi hükmünce Hz. Peygamberin manevi varisidir; velâyet sırrının tecelligâhıdır.

Mevlâna Hak'ın aşkıyla, aklın fikrin çok ötesine varmış, " Bir ayağım Şeriatte, bir ayağım pergel gibi yetmişiki milleti dolaşıyorum" buyurmuştur. Kendisi hayatını: "HAMDIM, PİŞTİM, YANDIM" diyerek üç kısa fakat ateşli sözlerle hulâsa etmiş,"yandım" kelimesiyle neler neler anlatmıştır. "Hamdım" sözüne gelince. Doğrusu bu şaşılacak bir sözdü. Bununla beraber ihtimal k, "Hamdım" kelimesi, Hazret-i Şems'e mülâki olmazdan evvelki devreyi ifade etmektedir.

Mevlâna bir seçilmiş olarak dünyaya salınmıştır. Velîler dünyaya geldikten sonra olmuş değil, olup gelmiş seçkinlerdir. Ancak ibadet, mücahede ve çile, cevherlerini gün ışığına çıkarmakta, kendilerini kendilerine tanıtmaktadır.

Bir mısrasında Mevlâna: "Sevgide derlenip toplananlar şu insan kalabalığı gibi ölmezler" buyurmuştur. Koca Velîyi işte bu yönden mütalâa etmek gerekir: Pişmesi, yanması, açıkçası sevgide derlenip toparlanması ve şu insan kalabalığı gibi ölmeyişi...

Dünya tarihinde hiç kimse O' nun kadar aşkla gıdalanmamış, hiç kimse O'nun kadar aşkı dile getirememiştir. Mevlânanın şiiri şairlik için değil vâsıl olduğu ilahi hakikat sırlarını aşinalarına açıklamak dile gayesiyle söylemiş, vecdini ifadeye vasıta etmiştir. Sözleri hikmet, hakikat kaynağıdır. Kur'an-ı Kerim'in hadis-i kudsî ve hadislerin tefsirleri açıkçası insanı kâmil tarafından izahıdır.

DOÇ. DR. MEHMET BAYRAKTAR

Hz. Mevlâna, âlem ve atom hakkında bildikleri gerçeği bir dörtlüğünde sembolik olarak şöyle getiriyordu:

"Eğer bir atomu kesersen

Ortasından bir güneş

Ve güneş etrafında da

Durmadan dönen gezegenler görürsün"

Böylece Hz. Mevlâna bir yandan merkezi güneş olan gezegenler sistemine ve onların güneş etrafındaki dönüşlerine diğer yandan da atomun parçalanabileceğine, atomun içindeki çekirdek ve etrafında dönen elektronlara işaret etmiştir. Herşeyin durmaksızın hareket halinde olduğunu anlatmıştır. Yukarıdaki dörtlük de semâda şekillenmiştir.

Mevlevî semâsını hatırlayınız. Ortada bir semâzen başı onun etrafında dönen semâzenler vardır. Ortadaki semâzen başı hem dünyamızın güneşini hem atomun çekirdeğini (nötron ve protonları) temsil etmekte onun etrafındakiler dönen gezegenleri (ve atom çekirdeği etrafında dönen elektronları) temsil etmektedir.

Aynı asırda yaşayan büyük mutasavvıf Muhyid- din-i Arabî gibi Hz. Mevlâna da alemin ve atomların an be an değiştiğini her şeyin hareket ettiğini söyler. Hareket alemin aslıdır ve kalıcı hiçbir zerre yoktur. Her şey Mevlevîler gibi semâ yapmaktadır. Fakat insanların çoğu bunu farkında değildir.

Kaynak: Âhenk…Fikir Kültür Edebiyat Dergisi… Âhenk 13, Nisan 2004

Çedene

Yazan: Coşkun Yüksel

Nadir anlatılmaya değer sanıyorum. Nadir' e biz çedene derdik. Çedene nedir bilir misin? Çedene, bir bitkidir. Bir ağaç. Ekilmez, biçilmez, sulanmaz, gübrelenmez, budanmaz. Tıpkı o yörenin insanları gibi suyunu kendi bulmak, hayatını kendi devam ettirmek zorunda bir garip mahluktur. Bodur bir ağaçtır. Tek tük kıraç topraklar üzerinde boy atar. Yaz gelince yeşillenir küçücük yaprakları. O da

üşümekten dal budak salamamış, büyüyememiş gibidir. İlk bakışta acıma duygusu verir insana. Dallarını gökyüzüne doğru uzatamamış, hadi çocuklar gelin salıncaklar kurun diyememiş ama yine de kendince ağır, kendince vakur, ciddi bir duruşu vardır. Küçücük boncuk kadar küçük meyveleri biter cılız dallarında. O meyvelere de çedene derler. Çedeneler toplanır, kahve dibeğinde ezilirse şifalı bir macun haline dönüşür. Sıcak suyla kaynatırsan kahvesi olur. Tam ezilmemiş küçük parçacıkları diline dolaşır. Tadı da kendine mahsus bir içecek olur.

Nadir çedeneye çok benzer.

Nadir de hepimiz gibi meydanı dolduran Nahiye Müdüründen çok korkardı muhakkak. Ama bizden farkı korkusuna rağmen çedene ağacı gibi kendince bir şeyler yapabilecek durumda oluşuydu. Çok şey yapardı Nadir, hepsine gülerdik. En çok güldüklerimizden biri, Umumi tuvaleti soran yabancı, kravatlı beyefendi birine Nahiye müdürünün evini göstermesi olmuştu. Saklandığımız yerden kükreyen, ağzından köpükler saçarak sövüp sayan nahiye müdürünün hali kahkahalarla güleceğimiz kadar komikti. Günlerce gülmüştük.

Gerçi Nadir bu özelliğini engin tecrübelerden sonra edinmişti. Biz biliyorduk. Küçücük bir çocukken, -yine öyle bir çedeneydi işte- bulduğu su borusu parçasını Osman emiye kaval yapması için yalvardığı zamanlardan edinmişti o tecrübeyi. Osman emi önce ağzının ölçüsünü aldı bir iple. Sonra günlerce meydan çeşmesinin kürününde beklet, ıslansın yumuşasın, öyle delebiliriz ancak diyerek oyaladı. Nadir, kışın karın buzun arasında saatlerce bekledi. Günler sonra boru parçası delindi. Ama kaval gibi ses çıkarmıyordu. Islatma işlemi yeniden başladı. Nadir felekten üşümüştü. Üşümekten büyüyememiş küçücük kalmıştı. Kaval aşkına buzlu suların arasında günlerce uğraşmaya küçücük ciğerleri dayanamamış hastalanmıştı. Annesi Şadiye abla günlerce Osman emiye beddua etti gezdi. Ama sonunda Nadir de büyümüştü işte. Nahiye müdürünü çileden çıkaracak kadar.

Kahveler sıcak yuvadan daha sıcaktı her zaman. Hem soba yanardı içinde, hem kalabalıktı. Nefes, sigara dumanı, çay ocağının, kömürün isi karışmış kirli buharı sıcak gelirdi o soğuk çok soğuk kış günlerinde. Kahveler önemlidir.

Sana bir hikaye yazacağım içinde kahveler olacak, diyecek kadar önemlidir kahveler

Kaynak: Âhenk…Fikir Kültür Edebiyat Dergisi… Âhenk 14, Nisan 2005

Seni Sevmek

Sana yakın olmak,

Bir akşamüstü sessizliğinde;

Hava tam karardı kararacak.

Gökyüzünün en parlak yıldızı,

Yeryüzünün en güzel varlığı

Yanımdasın.

Senin güzelliğine sarhoşum,

Oldum olasıya yalnızlıkları unutmuşum,

Yoksul bir aşık kalbinde,

Masum güzelliğine sığınıyorum.

Seninle birlikte olmak;

Bir yaz akşamı,

Bütün efkarları unutmuşken,

Savaşlar, kötülükler, açlıklar bitmişken.

Aklımda bir tek sen,

Gözlerinde bir fırtına gibi kopuyorum.

Ve seni içimde hissetmek;

Düş ve gerçek arasında gidip gelmek,

Bir yıldız gibi kayıp,

Bir yıldız gibi ölmek,

Senin gözlerinde boğulup gitmek.

Ve seni sevmek;

Dünyanın en güzel işi olsa gerek...

Halil AYAZ

Aşk Bu Olsa Gerek

İlk gözlerin beni benden aldı. Öyle anlamlar yüklüydü ki; bazen dondurma yiyen çocuk sevincinde, bazen hain, bazen saf, bazen ürkütücü, bazen de bir kız rüyasında gözlerin. Bazen de öyle bir bakardın ki, hem bir şeyler anlatmak istermiş gibi telaşlı, hem de uyku sersemi gibi suskun. Çok defa gözlerindeki anlamı kağıtlara dökmek istedim; tükenen kurşun kalemler tanığımdır inan. Bir yapabilsem, bir başarabilsem; **seni sana bir anlatabilsem...**

Bazen düşünüyorum da, kim bakarsa baksın gözlerinin içine; **göremeyecekler benim gördüğümü.** Öyle bir bakıyorsun ki bana, önce ürperiyorum; sonra korkuyorum. Yavaş yavaş başımı öne eğiyor ve bakamıyorum gözlerine. Kısa bir süre düş denizlerde barınaksız bir tekne gibi ordan oraya savruluyorum. Tekrar başımı kaldırıp gözlerine baktığımda görüyorum ki, hafiften hafife sıyırıyor serseri kurşunun hedefi. Öyle yerlere gidiyorum ki, renklerin adını unutuyorum...

Ve artık hayatımda sadece gözlerin var. Bir türlü aşamıyorum şu yalnızlığı. Boşuna değil bu çaba; biliyorum, umudun goncası elbet açacak. Birçok şey var aramızda, adı saklı kalan; bir uçurum gibi... Korktuğumu zannetme! Ancak uçurumlar birleştirir yüksek tepeleri; biliyorum**. Geleceği kapadım; geçmişimi inkar ediyorum.** Hayallerimi sarkıttığım uçurumdan bazen ölüm mü, kalım mı diye soruyorum kendime; ve her defasında tercih ediyorum. Sensiz ölmeyi bile yediremiyorum kendime... Aynalara daha çok bakıyorum; saçlarımı daha sık tarıyorum. Çiçek isimleri ezberliyorum. **Şiirler yazıyorum. Geceleri gökyüzüne bakıp dualar ediyorum; yıldızlar kaymasın, sevenler ayrılmasın diye.** Artık insanların sorunlarına çözüm arayan; yerli yersiz ağlayan; kendi kendine dans eden; her şeyden zevk alan biri oldum. Hep neydi beni bu kadar değiştiren diye sorsam da; aslında cevabını biliyorum. **Yüreğimin hızlı hızlı atışından; ismini söylerken dudaklarımın titremesinden biliyorum.**

Yaşıyorum; özlüyorum; bekliyorum;

ama anlatamıyorum.

Aşk bu olsa gerek!...

Elif GÖÇEN

Kaynak: Âhenk…Fikir Kültür Edebiyat Dergisi… Ahenk 20 Nisan 2006

Güzel Söz

“Her şey gönlünüze göre olsun” temennisi güzeldir. Ama gönül sarayınızı yabancılardan koruyan aşkınız yoksa gönül sarayınız ağyar tarafından istila edilmiş durumda ise “herşey gönlünüze göre olmasın”

Sakın…

Alıntı

Bu Ülke…Cemil Meriç

Müstağrip

Müsteşrik, Doğu irfanı ile uğraşan Avrupalıların kendilerine verdikleri isim. Aynı mevzu üzerinde çalışan bir Osmanlıya bu ismin verilmesi caiz değildir.

Biz, son devir muharrirleri, maarif-i garbiyeyi Şark'a ithale çalışan birer müstağribiz.

Ahmet Mithat

Tanzimat sonrası Türk aydınına en çok yakışan sıfat müstağrip. Edebiyatımız bir gölge-edebiyat; düşüncemiz bir gölge-düşünce. Üç edebi nevi itibardadır: **Taklit, intihâl, tercüme.**

Ama zirvelerin hiçbirini tanımıyorduk, Avrupa'yı Avrupa yapan düşünce fatihleriyle temasımız yasaktı. Haşet kitabevinden ibaretti Avrupa'mız, girdapları olmayan bir kıta, tezatsız ve tek boyutlu; bir kartpostal Avrupa'sı. **Coğrafyamızda tek kıta vardı, kafatasımızda tek yarım küre. Türkçe konuşan birer Fransızdık.**

Cetlerimiz Avrupa'yı ehlileştireceklerini ummuşlardı. Namık Kemal bir fetih hülyasıdır. Namık Kemal ve nesli... Asya'nın akl-ı pîrânesiyle Avrupa'nın bikr-i fikrini evlendirmek. Bu cihangirane ihtiras, yerini rezil bir zevkperestliğe bıraktı. Genç Batı'nın her nazına, her cilvesine katlanan ihtiyar birer âşık olduk.

Avam anlayamaz bizi diyorduk; avam, yani kendi insanımız, tarihin ve edebiyatın dışındadır, kendini kader'e hapsetmiş. Yükselen bir medeniyet için kurşun işlemez bir zırh olan kader inancı, çöken bir toplum için yüklerin en ağırıdır. Yığını kavganın, yani hayatın dışına iten bu teslimiyetin kaynağı tevekkül değil, tereddidir. Ve... kaçıyorduk.

Slogan İlkelin İdeolojisi

Karanlıkta kavga olmaz. İdeolojiler, uçurumları aydınlatan hırsız fenerleri. İstemesek de onlara muhtacız. Kaosu kozmos yapan insan zekâsı, tecrübelerini ideolojilerde sergilemiş. İdeolojiye düşmanlık, tek izm'e teslimiyettir: obskürantizme. İdeolojiler

siyaset dünyasının haritaları. Haritasız denize açılınır mı? Ama harita tehlikeli bir yolculukta tek kılavuz olamaz. Pusulaya da ihtiyaç var. Pusula: şuur. Tarih şuuru, milliyet şuuru, kişilik şuuru. İdeolojilerin peşine takılanlar pusulasızdırlar. Gemi ya kayalara çarptı, ya batağa saplandı. İdeolojilerin ışığına göz yumanları sloganlar yönetir. Karanlık kinlerin birbirine saldırttığı çılgın sürülerin savaş çığlığıdır, slogan. İlkelin, budalanın, papağanın ideolojisidir. Düşünce ile çığlık bağdaşmaz. Şuurun sesi çığlık değildir. Yabani bağırır, medeni insan konuşur. Bu çocuklar yıllarca konuşturulmadı. Hınçlarını üç beş kelime ile suratımıza tükürüyorlar. İdeolojileri yasakladığımız için hışımlarına uğradık. Demokrasinin demopedi olduğunu kimse düşünmedi. Aczin hürriyetperverliği yalanların en namussuzu. Bahşedilen hürriyet, ölmek ve öldürmek hürriyeti.

Toprak sarsılıyor!.. Hep birden esfel-i sâfiline yuvarlanmak istemiyorsak, gözlerimizi açmalıyız. İnsanlar sloganla güdülmez. Düşünceye hürriyet, sonsuz hürriyet. Kitaptan değil kitapsızlıktan korkmalıyız. Bütün ideolojilere kapıları açmak, hepsini tanımak, hepsini tartışmak ve Türkiye'nin kaderini onların aydınlığında fakat tarihimizin büyük mirasına dayanarak inşa etmek. İşte, en doğru yol.

Türkiye'deki Hayalet

89'a kadar kana, çamura bulamış Avrupa'yı. İspanya'da engizisyon olmuş, Rusya'da çar. Avrupa'dan kovulunca bize sığınmış.

Baş tacı etmişiz 'bîve-i bâkir'i. Elli yıl düşünce yasaklanmış; iman, suç sayılmış. Bu izm uğruna bütün izm'lere düşman kesilmişiz. Onu her tehlikeden korumak için hapishaneler yükseltmiş, matbaalar kurmuş, mektepler açmışız. Gediklerden sızan her fikir, süngü ile tepelenmiş. Kamuoyu o mâbudenin şüpheli rakiplerini haklamak için iktidarla elele vermiş. Kanun hiçbir itizâle göz açtırmamış.

Kâh Batıcılık olmuş, kâh Batı düşmanlığı. Her izm onun himayesinde sahneye çıkmış. Bu yedi ceddi yabancı âlüftenin dilimizde adı yok. Batı, "obskürantizm"demiş. Obskürantizmkocayıp dermansızlaşınca, surların ardında bekleyen tefekkür, bulanık bir sel gibi boşanmış ülkeye. Beyni iğdiş edilen nesiller büyük bir susuzlukla bu kirli sulara eğilmiş. Ve düşünce, mahiyeti meçhul bir içki gibi çıldırtmış herkesi.

Kırk beş milyon, kırk beş milyona düşman kesilmiş. Obskürantizm heyulâsı yok edilmedikçe, herhangi bir diriliş hayaline kapılmak çılgınlık.

Şiddet: Avrupa'nın Tanrısı

Çağdaş Avrupa'nın en "insancı" filozoflarına bir göz atın, hepsi şiddete âşık. Soyumuzun alınyazısıymış bu.

“Kullanılan şiddet, şiddeti kökleştiriyor mu, yok mu ediyor; bizi geriye mi götürüyor, ileriye mi? İşte, asıl mesele’ diyorlar.

Şiddeti yokeden şiddet, yalanların en alçakçası değilse vehimlerin en şâiranesi. Her kavganın ezeli mazereti: son kavga olmak.

Bu tahrip ihtirası, bir asrın imtiyazı, daha doğrusu yüz karası değil, Kabil’den beri uzayıp giden bir lânet zinciri. Kıyıcılık kanında var Avrupalının. Yunan destanları birer cinayet salnamesi, Yunan, İskandinav veya Germen destanları. Machiavelli’ye göre, **“mecbur kalınınca kuvvet haktır”**; mecbur kalınınca, yani istenince. Şair: “Din şehit ister, âsuman kurban” diyor; evet, **Avrupalı’nın dini.**

Yobaza Düşmanlık

Yobazlık, Şark’ın nefis müdafaası. Yobaz, samimiyet, yobaz kendini bir nass’a hapseden idrak; bir nass’a, yani sonsuza.

Yobaza düşmanlık, tarihe düşmanlık. Yobaz biziz, en güzel taraflarımızla biz.

İnsan Değişmez

İnsanın her zaman bir ve aynı olduğunu düşünmek yapılan en büyük hatadır.İnsan hiçbir zaman uzun süre aynı kalamaz. Sürekli olarak bir değişim içindedir. Yarım saatliğine bile aynı kalması nadir görülen bir durumdur. [George Gurdjieff]

Burada bahsedilen belki insanın iç dünyasındaki değişimlerdir. Peygamberimiz Efendimiz buyurdular ki, “Dağların yer değiştirdiğine inanın, insanın huy değiştirdiğine inanmayın.” Belki bize gelen değişim gibi olanlar algılarımızın aldanmasıdır. Değişen belki anlık tepkiler olabilir.

Unutulmamalıdır…kainatta her an bir değişim vardır. O ise Tanrının tecellileridir.

“O her an bir iştedir, yaratmadadır.” Yaptığı, yarattığı her şey bir öncekinden ayrı ve benzemeyendir. Sonsuz bir hareket ve yaratma içindedir. Bunun sonsuzluğu kendi varlığı ile alakalıdır.

Kevin David Mitnick

(6 Ağustos 1963 , Los Angeles , California , ABD) – bilgisayar güvenliğinde Amerikalı danışman . Bilgi güvenliği alanında ikonik bir figür , bir yazar, eski bir bilgisayar korsanı . 20. yüzyılın sonunda çeşitli bilgisayar ve iletişim suçlarından suçlu bulundu.

Mitnick, 1963 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde doğdu. Babası 1968'de aileyi terk etti, bu yüzden annesi çoğu zaman çalışmak zorunda kaldı. Kevin sanal dünyada çok zaman geçirdi.

Otobüse binmeyi severdi ama bunu yapmak için yeterli parası yoktu, bu yüzden Kevin bir keresinde eski bir geçiş kartı buldu ve son kullanma tarihini taklit etti.

Kevin, 12 yaşındayken bir sınıf arkadaşından telefonla hile yapmanın birçok yolunu, özellikle de başka biri adına hareket ederek gerekli bilgileri elde edebileceğinizi öğrendi.

Kevin, ev telefonu sinyalini bir ankesörlü telefona nasıl yönlendireceğini öğrendi ve ev telefonu sahiplerinden konuşmadan önce 10 sent düşürmelerinin istenmesine sevindi.

1979'da telefonlar ve otomatik telefon santralleri Kevin için zorluk çıkarmadı, ücretsiz aramayı biliyordu ve bu eğlence onu sıktı.

Okul bilgisayar dersinde uzun süre oturmaya , kılavuzları ve bilgisayar ağlarını incelemeye başladı . 1980'de Mitnick ilk hack'ini yaptı – bir okul yerel alan ağı . Aynı zamanda değerlendirmelerini düzeltme fırsatına sahip olmasına rağmen, bunu yapmadı, çünkü sadece hack süreciyle ilgilendi, sonuç ikincildi.

Kevin Mitnick ilk kez 1979'da, on altı yaşındayken yasaları ihlal eden ciddi bir eylemde bulundu (Digital Equipment Corporation'ın bilgisayar ağına yetkisiz erişim sağladı). Ancak, Mitnick en çok telefonla ilgileniyordu.

Los Angeles Pierce College ve University of Southern California'da öğrenim görmesine rağmen kendi başına bilgi edindi . [1] **Büyük bir telefon şirketi Pacific Bell (İng.) Rus ağını hackleyerek büyük miktarda bilgi aldı . ...** Oradan Mitnick, o sırada kullanılan iletişim teknolojileri ve bunlarla çalışmak için gerekli programlar hakkında ders kitaplarını kopyaladı.

Kısa süre sonra Mitnick'in de aralarında bulunduğu bir grup hacker, katılımcılardan birinin kız arkdaşı tarafından yetkililere teslim edildi. Kevin, küçükler için bir ceza kolonisinde üç ay hapis cezasına çarptırıldı ve askıya alındı .

Ancak, hapishanede Kevin hiç zaman kaybetmedi. Serbest bırakıldığı zaman, Bell Laboratuarlarındaki en iyi uzmanların sahip olduğu tüm telefon ağları bilgisine sahipti . Mitnick bir telefon korsanlığı virtüözü oldu, kayıtlı olmayan telefon numaraları oluşturabilir, başka birinin numarasından arama yapabilir, telefon dinleyebilir ve konuşmaları kesebilir. Hackerlar arasında Mitnick'e Condor deniyordu ; Kevin bu takma adı , telefon şebekesi ile çalışma becerilerini kullanarak CIA'den anlatıldığı bir Amerikan filminin ana karakterinden aldı

1980'ler boyunca Mitnick yeteneklerini geliştirdi. California'ya yerleştikten sonra çeşitli bilgisayar ve telefon şakaları yaptı. Eylemlerinin izlerini ustaca gizleyerek uzun süre sorumluluktan saklanmayı başardı, ancak Aralık 1987'de Mitnick yine şanssızdı - bir bilgisayar korsanlığı arkadaşı ve arkadaşı olan Lenny Di Cicco tarafından polise ihanet edildi. Birlikte, yeni bir yazılım projesini kopyalamak amacıyla bir yıl boyunca bir bilgisayar şirketine her gece saldırılar düzenlediler. Resmi olarak, Mitnick FBI tarafından tutuklandığında Di Cicco'ya kendisini neden teslim ettiğini sordu. FBI'a göre Lenny, "Sen toplum için bir tehditsin" diye yanıtladı

Mahkeme bu kez Mitnick'i " bilgisayar bağımlılığı " nedeniyle düşük güvenlikli bir hapishanede ve zorunlu tedavi kursunda bir yıl hapis cezasına çarptırdı . O sırada internete telefonla erişmenin imkansız olmasına rağmen , bilgisayar olmadan mahkeme Kevin'in telefonu kullanmasını yasakladı.

Duruşmada, bilgisayar suçlarından sorumlu polis departmanı başkanı Mitnick'in "... sıradan bir hacker'ı karakterize edenden birkaç kat daha yüksek olduğunu" söyledi.

Mitnik 1990 yılında şartlı tahliyeyle serbest bırakıldı . Temel şart olarak bilgisayara dokunması yasaktı. Ancak, kısa süre sonra Mitnick tekrar "şaka yaptı": davranışları nedeniyle gardiyanın sayısı engellendi; yargıcın kredi hesabı tam bir kaos içindeydi. Ve mahkemenin ana bilgisayarından, Mitnick'in tutuklanmasına ve verilen cezaya ilişkin tüm referanslar kayboldu.

Bir süredir Mitnick sakin bir yaşam tarzı yönetti. Kaliforniya'ya taşındıktan sonra araştırma yaptı ve danışmanlık yaptı. Haziran 1992'ye kadar Kevin 45 kilo vermişti. Ancak, bir süre sonra, kardeşinin ölümü Mitnick'te başka bir "bozulmaya" neden oldu ve aynı yılın Eylül ayında FBI, Kevin'in dairesi için bir arama emri aldı. Aynı anda birkaç suçtan şüphelenildi. Ama Mitnick kaçtı ve iki ay sonra Kevin federal arananlar listesine alındı .

Mitnick'in hala var olduğuna dair işaretler 1994'te ortaya çıktı. Sonra Mitnick cep telefonuyla ciddi şekilde ilgilenmeye başladı . Yetkililer, onun bir Motorola laboratuvarından hücresel izleme yazılımı çaldığından şüpheleniyorlardı . Ayrıca McCaw Hücresel İletişim Firması (İng.) Rusça. birisinin cep telefonlarının elektronik

seri numaralarını çaldığını belirtti. Bu açıklamayı inceleyen FBI, Kevin'in izini bile sürmeyi başardı, ancak Kevin son anda kaçmayı başardı.

Motorola, bazı bilgisayar korsanlarının mobil iletişimi kontrol etmek için yazılım çaldığını söyledi. Daha sonra, programların zayıflıklarını izlemeyi mümkün kılan bir bilgisayar projesinin başka bir şirket tarafından çalınması hakkında bilgi alındı. Son olarak, yeni cep telefonlarının seri numaraları McCaw Cellular Communications'dan çalındı. FBI'ın bakış açısından, bunların hepsi Mitnick'in işiydi. Mitnik izini sürdü ve tekrar tutuklandı. Birkaç kimlik belgesi düzenlediği ve sahte bir isim altında saklandığı ortaya çıktı.

Tsutomu Shimomura olayı

25 Aralık 1994 gecesi Mitnick , önde gelen bir Amerikan bilgisayar güvenlik uzmanı olan Tsutomu Shimomura'nın ev bilgisayarını hackledi . Saldırı gizliydi: Mitnick ilk olarak Şimomura'nın bilgisayarına erişebildiği Chicago'daki Loyola Üniversitesi'ndeki bir bilgisayarı hackledi . Kevin, yüzlerce gizli dosyayı başarıyla kopyaladı.

Mitnick'i yakalamak Shimomura için bir onur meselesi haline geldi, çünkü hackleme gerçeği profesyonel itibarını baltaladı ve ek olarak, çalınan dosyalara ek olarak, bilgisayarında Kevin'in Shimomura'ya hakaret ettiği bir sesli mesaj buldu. Bir vakanın yakalanmasına yardımcı oldu: WELL yöneticilerinden biri, hesaplardan birinde olağanüstü bir etkinlik fark etti . Hesap sahibinden nedenleri sordu ve Shimomura'nın dosyalarını hesabında görünce çok şaşırdı. Bir arama tugayı düzenlendi, Mitnik'in bulunabileceği alanı izleyebildi. Polis ekipleri, radyo cihazlarının yardımıyla bölgeyi uzun bir taramadan sonra, Mitnick tekrar çevrimiçi olmaya çalıştığında bir telefon sinyali algıladı. 15 Şubat 1995 gecesi Mitnik tutuklandı.

Kevin 23 bilgisayar dolandırıcılığı suçlamasıyla suçlandı. Savcı, Mitnick'in 80 milyon doları aşan zararlardan suçlu olduğunu söyledi. Savcının iddianamesinden sonra Mitnick beraat ummadı, ancak avukatların çabalarıyla suçlamaların çoğu düştü: Kevin yaklaşık 11 ay görev yapmak zorunda kaldı. Ancak ceza dört yıl sürdü: hacker'ı özgürlükten mahrum etmeyi mümkün kılan giderek daha fazla yeni gerçek bulundu.

Hapis yılları çok tatsızdı: Mitnik, avukat gözaltı koşullarında iyileştirmeler elde edene kadar sağlıksız koşullarda tutuldu. Hacker topluluğu tutuklanmadan öfkelendi, Mitnick'in gerçekleştirdiği tüm hack'ler sadece ilgiden dolayı onu yasadışı olarak mahkum ettikleri iddia edildi.

Hapishane sonrası faaliyetler

Kevin hapisteyken, onun hakkında çeşitli yazarlar tarafından birçok kitap yayınlandı. Mitnik mahkum edildikten kısa bir süre sonra Shimomura , arama grubunun bir üyesi olan gazeteci John Markoff ile birlikte yazdığı Hacking [2] kitabını yayınladı .

Mitnick 2003'ten beri

Serbest bırakıldıktan sonra, Mitnick bilgisayar korsanlığına geri dönmedi, her halükarda bunun resmi bir onayı yok. 2003'ten beri resmi olarak Şebeke ve telefonları kullanmasına izin verildi . 2010 yılında Kevin Mitnick bilgisayar sistemlerinin korunmasına dahil oldu. Bilgisayar ve ağ güvenliği konusunda uzmanlaşmış Defensive Thinking Inc.'in kurucusudur . **Şirketlerinin web sitesi birkaç kez saldırıya uğradı ve kendisi oldukça tipik olan yeni bilgisayar korsanları tarafından trollendi – hapiste olduğu süre boyunca her şey çok değişti ve Mitnick'in kendisi o zamanın bilgisayar korsanları düzeyinde kaldı.**

Mitnick polise yardım etmeye başladı: bir kez[ne zaman?] Michigan'ın küçük bir kasabasında bir " telefon teröristi " ortaya çıktı. Tehdit ve bomba ihbarlarıyla yerel okulu aradı. Saldırgan, telefon sistemini ustaca manipüle ederek fark edilmeden kaldı. Müfettiş John Keck, umutsuzluk içinde yardım için World Wide Web'e döndüğünde, Mitnick'ten başkası onun isteğine yanıt vermedi.. Telefon şirketinden gerekli bilgileri ayrıntılı olarak verdi ve kısa süre sonra on beş yaşındaki kabadayı tutuklandı. Polis departmanı Mitnik'e yardımları için teşekkür etti. **Mitnick, bir zamanlar aynı şekilde Mitnick'i yakalayan Tsutomu Shimomura'ya minnettarlığın bir kısmının verilmesi gerektiğini söyledi.**

Serbest bırakıldıktan sonra, Mitnick Amerikan televizyon dizisi "bir CIA bilgisayar uzmanı rolünü oynadığı Casus " [3] . Çekimler sırasında Kevin'in ekipman kullanması hala yasak olduğundan, özel bir bilgisayar modeli yapmak zorunda kaldı .

Mitnick'in popülaritesi o kadar yüksek ki, babası Kevin'in bazı eşyalarını çevrimiçi açık artırmalarla başarılı bir şekilde satıyor .

Mitnick, bilgi teknolojisi güvenliğinde sosyal mühendislik üzerine bir kitap yazmıştır .

William Simon (. İngiliz William L. Simon) ile ortak yazar Kevin Mitnick üç kitap yazmıştır:

- "Aldatma Sanatı" (Müh. Aldatma Sanatı , 2002) [4]

- "Invasion Arts" (Eng. Of The Art of Intrusion , 2005) [5] – ikinci kitap Mitnick, gerçek hackerların toplanmış hikayelerinin ilk kitabının aksine, bazı

hikayeler yazılan bilgileri gizlemek için yeniden tasarlandı, bazıları değişmeden verildi ...

- Netteki Hayalet: Dünyanın En Çok Aranan Hacker'ı Olarak Maceralarım [6]

Kitapların her biri, sosyal mühendislerin, bilgisayar korsanlarının , dolandırıcıların , korsanların ve diğerlerinin yaşamlarından ve çalışmalarından gerçek (veya gerçeğe yakın) olayları anlatır .

Forbes dergisine verdiği röportajda, Edward Snowden'in ABD istihbarat servislerinin Amerikan vatandaşlarının haklarını ihlal eden faaliyetleri hakkındaki bilgileri ifşa etmesini olumlu değerlendirdi , aynı zamanda yurtdışındaki istihbarat servislerinin gizli operasyonları hakkındaki bilgilerin ifşasını kınadı. [7]

Mitnick'in faaliyetleri hakkında " Hacking " adlı uzun metrajlı bir film çekildi , bu hem Mitnick'in imajının hem de faaliyetlerinin doğruluğu konusunda birçok tartışmaya neden oldu.

- Bilgisayar oyunu Deus Ex: Human Revolution'da , kurgusal Çin biyoteknoloji şirketi Tai Yong Medical'in laboratuvarına sızan kahramanı, masaüstü bilgisayarlardan birine girebilir ve orada Miller adlı bir bilgisayar korsanından Kevin Mitnick'e hitaben yazılmış bir mektup bulabilir (oyundaki karakterlerden biri), şirket başkanının farklı ülkelerden birkaç rakip kuruluşun banka hesaplarına erişim sağlamayı talep ettiği ve erişim sağlamaktan sorumlu olacak olan Mitnik'in yazıldığı, çünkü " penetrasyon testlerinde iyi", Melnik ise başka bir görevle uğraşmaya devam edecek.

- Vampire: The Masquerade - Bloodlines adlı bilgisayar oyununda ana karakter, Nosferatu klanından Mitnick adında bir vampir hacker ile tanışır ve bu hacker, belirli bir amaç için bilgisayarlara nüfuz etme ile ilgili çeşitli görevlerin nasıl hackleneceğini ve yayınlanacağını öğretebilir.

Notlar

1. Mitnick, Kevin (2011). Tellerdeki Hayalet: Dünyanın En Çok Aranan Hacker'ı Olarak Maceralarım. Küçük, Brown ve Şirket. ISBN 0-316-03770-2 .

2. Shimomura, Tsutomo; Markoff, John. Yayından Kaldırma: Kevin Mitnick'in Bunu Yapan Adam Tarafından Takip Edilmesi ve Yakalanması . - Hyperion, 1996 .-- ISBN 978-0786862108 . (İngilizce)

3. Forum Arşivlenen de 25 Temmuz 2012 Wayback Makinası // lenta.ru

4. Mitnick, Kevin; Simon, William L. Aldatma Sanatı: Güvenliğin İnsan Unsurunu Kontrol Etmek . - Wiley Books, 2003 .-- ISBN 978-0-7645-4280-0 . (İngilizce)

Kevin D. Mitnick; William L. Simon. Aldatma sanatı. - IT Co., 2004 .-- ISBN 598453-011-2 . (Rusça)

5. Mitnick, Kevin; Simon, William L. İzinsiz Giriş Sanatı: Hackerların, Davetsiz Misafirlerin ve Dolandırıcıların İstismarlarının Arkasındaki Gerçek Hikayeler . - Wiley Books, 2005 .-- ISBN 978-0-7645-6959-3 . (İngilizce)

Kevin D. Mitnick; William L. Simon. İstila sanatı. - DMK Press, 2005 .-- ISBN 598453-020-1 . (Rusça)

6. Mitnick, Kevin; Simon, William L. Ghost in the Wires: My Adventures as the World's Most Wanted Hacker (İng.) . - Little, Brown and Company , 2011. - ISBN 978-0-316-03770-9 . Arşivlenmiş kopya (erişilemeyen bağlantı) . Erişim tarihi: 2 Nisan 2012. Arşivlendi 4 Kasım 2011. (İngilizce)

Kevin D. Mitnick; William L. Simon. Ağdaki Hayalet. En büyük hacker'ın anıları . - Eksmo, 2012 .-- ISBN 978-5-699-58256-3 . Arşivlenmiş kopya (erişilemeyen bağlantı) . Erişim tarihi: 10 Ağustos 2013. Arşivlendi 21 Ekim 2013. (Rusça)

7. İvan Osipov. Eski hacker #1 Kevin Mitnick: "Ben eczacı olan Pablo Escobar gibiyim . " Forbes . forbes.ru (18 Eylül 2013). Erişim tarihi: 18 Eylül 2013.

Dünyanın en ünlü bilgisayar korsanı Kevin Mitnick, Holme, Roberts ve Owen Hukuk Bürosunda Eric Weiss takma adı altında çalıştığı Denver şehir merkezindeki Yazarkasa binasının dışında bir portre için poz veriyor. (Craig F. Walker / The Denver Post)GettyImages

Motorola'yı Çökerten Ve Eğlence İçin Fbı'ı Gizlice Dinleyen Hacker Kevin Mitnick

Daniel Petrov 4 Haziran 2021

Chronicle'dan Daha Fazlası

Birkaç çevrimiçi şirketi iflas ettiren ve Viagra'yı Bill Gates'e gönderen bilgisayar korsanı

Günümüzde hiçbir şeyin kişisel verilerimizden daha değerli olmadığını göreceğiz. **Beğensek de beğenmesek de, web üzerindeki dijital ayak izimiz, birçok şirketin onu özgürce analiz etmesine, arzularımızı anlamaya çalışmasına ve ardından aradığımız veya istediğimiz ürünleri sunmasına izin veriyor.** Kişisel alanın çok şiddetli bir sınırının sonradan aşıldığını bulana kadar bunda yanlış bir şey yok. Cep telefonlarımız sadece bir erişim noktası değil, aynı zamanda dinleme ve izleme için çok iyi bir cihaz haline geliyor.

Dijital görüntümüz değerlidir, kendi içimizde toplayabildiğimiz tüm sırların ve duyguların aynadaki bir versiyonu olduğunu anlamak için cep telefonlarımızı tam olarak nasıl kullandığımızı düşünmek yeterlidir. Son on yıl, ABD seçimlerini etkileyen Rus bilgisayar korsanlarının, Macron seçiminde Fransa'daki seçimleri etkileyen Amerikalı bilgisayar korsanlarının ve oldukça iyi durumda olan Kuzey Koreli bilgisayar korsanlarının olduğunu öğrendiğimiz bir savaşın nedeni oldu. Dijital dünya gizlidir ve Wanna Cry virüsünden sorumludur. **Edward Snowden'a ve Amerika Birleşik Devletleri'nin belki de en büyük bilgi toplayıcılarından biri olduğunu kanıtlayan açıklamalarına inanıyorsak, büyük olasılıkla isimlerimizin de onların profil listelerinde olduğundan emin olmalıyız.**

Pek çok yönden, böyle bir ilgi nesnesi olup olmadığımızı bilmek zor, ancak Amerikalı bir kez kaçmayı ve Rusya'da saklanmayı başardı ve bugün hala oradaysa, hala söylenecek çok şey olduğundan emin olabiliriz. Ama sırrı saklamayı tercih

edecek. **Başka bir deyişle, dijital bir profil oluşturduğunda ve yeni teknolojileri kullanmaya başladığında kesinlikle herkes savunmasızdır.** Toplum karşılık vermeye karar verdiğinde ne olur? Her insan yapımı sistem manipüle edilebilir ve bozulabilir, bu nedenle her görev için işi yapacak bir kişiyi bulacağız.

Bu durumda günün kahramanı Kevin Mitnick

Amerikalı bir bilgisayar uzmanı ve dijital güvenlik danışmanıdır ve aynı zamanda bir bilgisayar korsanı olarak kabul edilir ve 90'larda dünyanın en çok aranan insanları sıralamasına girmeyi başardı. Neler yapabildiğini ve bilgisayarların yardımıyla ne kadar çok sırrı anlayabildiğini ancak hayal edebiliriz. 2000 yılında en iyi ücretli uzmanlardan biri ve kişisel alanın korunması için ana aktivistlerden biriydi. Başlıca görevi, büyük şirketlerin her bir güvenlik sistemini tek tek test etmek, milyonlarca doların yatırıldığı sistemi kırmaya çalışmak ve ardından paranın boş yere verildiğini kanıtlamaktır.

Bununla başa çıkmayı başarırsa, haberler müşterileri için çok kötü olur. Mitnik boş zamanlarında ağın ortaya çıkarabileceği olasılıklar ve sırlar hakkında birçok bilgi paylaşıyor. Gözlerinin önünde oldukça çirkin resimler ortaya çıktı, ancak çoğu onları gizli tutmayı tercih ediyor. Pek çok kitabından birinde, bize bilgisayar korsanları için sosyal mühendisliğin tam olarak ne olduğunu gösteriyor. **Bir başka eğlenceli nokta da, bilgisayar korsanının yeni Motorola telefonunun özel ürün yazılımı kodlarını nasıl almaya çalıştı**

Olay 1992 yılında gerçekleşir ve Mitnik, cihazı ve modelin işlevlerini anlamak isteyen bir kişi olarak, kendi yazılımı için bazı kodlar bulması gerektiğini fark eder. Bu yüzden bir tane satın alır ve ardından interneti ve normal bir telefonu kullanarak sırları aramaya başlar. Bu durumda komik olan şey, kısa sürede yazılım şirketini açması, kendisini diğer bölümden biri olarak tanıtması, ek yazılım geliştirmesi ve birkaç yönlendirmeden sonra zaten mutlu bir şekilde tatile giden CEO'nun

sekreteriyle konuşmasıdır. Sonraki haftalarda geri dönmeyecek. Kevin sekreterle konuşur, telefondaki tüm sırların nasıl yedekleneceğini açıklar ve ardından bunları bir FTP sunucusu aracılığıyla indirmek için ücretsiz bırakır. Böyle yazmak çok kolay görünebilir ama Kevin için bu çok daha karmaşık bir iş. Birkaç nedenden dolayı. İlerleyen günlerde, sayın sekreter ona çalışanlar hakkında birçok kod ve bilgi verdikten sonra, çok özel testlerin yapıldığı belirli şehirde bir kar fırtınasının yağmasını bekledi.

Fırtına nedeniyle büyük ihtimalle işe gelmeyecek ve evden çalışacak çalışanlardan birinin adını seçer. Kevin, şirketteki çoğu profesyonelin bir hesap ve parola kullandığını ve her birinin 60 saniyede bir değişen başka bir geçici parolaya sahip özel bir belirteci olduğunu biliyor. **Sunucuyu arar, kendisini John Cooper adında bir çalışan olarak tanıtır ve ofise ulaşamadığını, ancak birinin hesabını uzaktan etkinleştirmesini istediğini açıklamaya başlar.** Başka bir yönetici ve Ron'dan geçtikten sonra, odasından çıkmayı reddeden sunucu çalışanı ona geçici bir jeton ve ayrıca kazmaya devam etmek için Ron'un hesabını kullanma fırsatı verir.

Dünyanın en ünlü bilgisayar korsanı Kevin Mitnick, Holme, Roberts ve Owen Hukuk Bürosunda Eric Weiss takma adı altında çalıştığı Denver şehir merkezindeki Yazarkasa binasının dışında bir portre için poz veriyor. (Craig F. Walker / The Denver Post)

Hikayenin 90'lı yıllarda geçtiğini tekrar hatırlatıyoruz. Kısa bir süre sonra, sisteme göre evden çalışan, erişimi daha yüksek bir çalışan bulmayı başardı. Onu arar ve sunuculardan birinden bir sabit disk yaktığını ve şu anda onu kurtarmakta olduğunu açıklar. Bu sefer Gümrük, sanal "meslektaşının" biraz daha şüphelendiği için sorunlarla karşılaşıyor, ancak bilgisayar korsanı ona şifreyi ve üzerinde çalıştığı mevcut dosyaları sunduktan sonra, kısa sürede sisteme erişiyor ve "yükleyebiliyor". yeni bir diskteki dosyalar." O zaman her şey son derece kolay ve biraz daha sihirle,

bilgisayar korsanı şirketin yeni ürünü hakkında bilmek istediği her şeyi elde etmeyi başarır ve diğer tarafta gerçekten neler olup bittiğini öğrenmek için boşlukları kullanır, tüketicilerin sırlarını bilir. ve konuşmalarını dinlemenin yanı sıra.

Kulağa kolay geliyor, ama inan bana değil.Bu yansıma bize hacker'ın kartviziti hakkında çok doğru bir fikir veriyor, ama bu onun en büyük darbesi değil. Kevin kariyerine 12 yaşında başladı. İlk girişimi Los Angeles otobüs bilet sistemini etkisiz hale getirmekti. Bir okul projesi için ihtiyaç duyduğu için sürücülerden birine kart delme sistemlerinin tam olarak nerede satıldığını açıklamasını sağladı. Sistemin biraz daha fazla manipülasyonu ve birçok otobüs şirketinden birinin konteynırlarının yanında bir dizi atılmış form ile, irsaliyeler yapmayı ve şehir genelinde ücretsiz seyahat etmeyi başardı. 16 yaşındayken bir bilgisayarın başına oturup Digital Equipment Corporation şirketinin yazılımını kopyalamayı başardı ve bu suçtan dolayı yakında yaklaşık 12 ay hapis yatacak.

Daha sonra, yerini gizlemek için cep telefonlarını klonlayarak, ardından çalınan yazılımları kullanarak ve en önemlisi, çeşitli bilgisayar şirketlerine ve fonlarına erişebilmek için şifreleri kaydederek sistem açıklarından yararlanmayı öğrenir. Bir noktada, FBI'a hizmet eden ve böylece ajanların nerede ve kiminle konuştuğunu bilen telefon ağını hacklemeyi bile başardı ve bu açıdan Amerikalıların üzerinde çalışacakları ilham kaynağı oldu. Hasar peş peşe gerçekleşmeye başlayınca, Amerikalı dünyanın en çok aranan insanlarından biri haline gelir, ancak bir detay vardır, kimse nerede olduğunu bilmez.

Birçoğu onun Avrupa'da olduğunu düşündü, diğerleri onu New York ve Meksika'da arıyordu, ancak Asya'da olduğuna dair spekülasyonlar vardı. Bu arada, ağda yabancı kredi kartlarıyla karanlığa gömülmüş yerli yeteneklerimizin de olduğunu unutmamalıyız. Bulgar hacker Alexei Petrov bir keresinde Bill Gates'in kredi kartını Golden Sands'e kaydettirmeyi başardı, aynı usta birkaç Amerikan vatandaşını

haşlamayı ve fonlarını kullanmayı başardı, ancak bugün kimse nerede olduğunu garanti edemez, ancak açık ki biz diğer taraftaki sistemin zayıflıklarını bilirsek, onu her zaman lehimize çevirebiliriz.

Kevin Mitnick bilgisayar korsanı

Ama Gümrük'e geri dönelim. Tüm dünya onu ararken, yerini gizlemek için mobil ağları kullanıyor. Kitabın sonu nereden geliyor? 1995 yılında bir bilim adamı ve araştırmacı olan Tsotomo Shimomura'nın bilgisayarını hacklemeye karar verdi. Shimomura, modemden hücreye olan bağlantıyı izlemeye başladı ve uzun süredir telefon şirketinin ağında serbestçe dolaşabilen ve diğer insanların konuşmalarını dinleyebilen 31 yaşındaki çevrimiçi haşerenin bulunduğu yere ulaştı. 1980'lerde 5 yıl hapis cezasına çarptırıldı ve bir diğeri ev hapsinde tutuldu. Daha sonra asla kimseyi incitmek istemediğini, onun için sadece bir sistemle savaşmanın daha önemli olduğunu, ancak her türlü bulmacayı ve bilmeceyi sevdiğini, bu yüzden harekete geçmenin yollarını arama zahmetine girmediğini itiraf etti.

Bu, Motorola gibi şirketlerin 100-200 milyon dolar civarında kayıp kaydetmediği anlamına gelmiyor, bunu diğerleri takip ediyor. FBI özellikle aynı fikirde değil çünkü indirilen yazılımın bir kısmı bir İsrail vatandaşına verildi ve ardından izler kayboldu. **1990'larda Denver'da saklandı ve insanlardan uzaklaştı. Onu kimse tanımıyor, kimse tam olarak nerede çalıştığını ve neden orada olduğunu bilmiyor. Kendi biyografisini yaratır, sahte bir geçmiş icat eder ve dünyadaki milyonlarca insan gibi batar.**

Onu aramaya ve fotoğrafını yayınlamaya başladıktan sonra bile, o kadar eski bir fotoğraf kullanıyorlar ki, kimse onu tanımadığı için kendisi özgürce hareket etmeye devam ediyor. Ve diğer birçok bilgisayar korsanının aksine, Gümrük, sosyal medyanın en büyük hata olduğunu çok iyi biliyor. Eğlenceli bir durum, bir hukuk firmasında iş bulması gerektiğinde, hacker'ın bazı görevleri yerine getiriyormuş gibi yapmasıdır.

Şirkete gitti ve bir megabaytın bir dolar olduğu bir zamanda internette gezinmek için ağın zayıflıklarını kullandı. Başka hiçbir şey yapmadığı ve yıllık maaşı yaklaşık 30.000 dolar olduğu için birçok kişi telefonunun parasını nasıl ödediğini anlamadı. Kevin'in hiçbir sorunu yok, hiç kimse tam olarak ne kadar kazandığını garanti edemez, FBI bile kullanılan tüm kapıları bilmiyor, ancak onun gayri resmi milyonerlerden biri olduğuna kesinlikle inanabiliriz ve kendisi bunu sunmaya çalışmayacaktır.

Böcek Filmleri Neden Çekilir?

Ne zaman böcek ilaçlarına karşı yürütülen kampanyalar artar ve kâr marjı düşerse, bu filmler sağdan soldan çıkmaya başlar. TV lerde bu ilaçlar bizi zehirliyor şu oluyor bu oluyor denildi mi anlayın ki, böcek ilaçları piyasa değerinde bir düşme olmuştur. Bu kanıya nerden sahip oldum.

Araştırmamda 1988 yılında ve ondan sonraki 10 yıllarda böcek ilaçlarındaki kimyasallar üzerinde yasaklamanın arttığı görülüyor. Filme bakıyorum saçma demek yetmez bile, öylesine korku ayaklı bir senaryo. Çok zayıf kalmış bir oyunculuk ve senaryo ise, ne denir, öyle bir şey. Finaldeki C. Jung tan alınmış bir alıntıdan başka neyi bilimsel...

Böcekler karşı insan fobisi olunca, bu tür filmler çekildiğini düşünüyorum. Bu normal. İnsanlar korkularıyla yüzleşmekle tedavi oldukları düşünüldüğü için buna da tamam diyebiliriz.

Filmin konusunda geçen şu kısım dikkatimi çekti...

"Bu şirket adaya araştırma laboratuvarı kurmuştur. Burada hamam böceklerini kimyasal ilaç olmadan ortadan kaldırmalarının yollarını ararken farklı bir tür ortaya çıkar, bu tür koloni halinde hareket eden, avlarına saldıran bir türdür."

Yani böcek ilacı alın yoksa...başınıza gelmedik kalmaz...Organik olsun diye ısrar etmeyin...

İnsanlık para, hırs ekseninde öğütülüyor. Ayakta kalma şansımızı artırmak ayık olmak gerek. Organik hayat furyası da ayrı bir kazanç kapısı

The Nest (1988)

Yönetmen:Terence H. Winkless

Senaryo:Eli Cantor, Robert King

Ülke:ABD

Tür:Korku, Bilim-Kurgu, Gerilim

Vizyon Tarihi:13 Mayıs 1988

Dil:İngilizce

Müzik:Rick Conrad

Oyuncular

Robert Lansing

Lisa Langlois

Franc LuzFranc Luz

Terri Treas

Stephen n Davies

74 Bilgilik

Özet

North Port adında küçük ada kasabasında Şerifin evinde hamam böceği problemi vardır. Sonrasında anlaşılır ki sadece bu sorun onda değildir. Adanın ilaçlamadan sorumlusu, Homer'in iş yükü ağırlaşmaya başlamıştır. Adanın belediye Başkanı olan Elias Johnson aslında adaya geliştirme güzelleştirmeye katkı sağlaması için INTEC isimli bir kimya şirketiyle anlaşmıştır. Bu şirket adaya araştırma laboratuvarı kurmuştur. Burada hamam böceklerini kimyasal ilaç olmadan ortadan kaldırmalarının yollarını ararken farklı bir tür ortaya çıkar, bu tür koloni halinde hareket eden, avlarına saldıran bir türdür. Yavaş yavaş insanlar ve hayvanlar ortadan kaybolmaya başlar...

Covid Deneyi: İsveç, Sıkı Karantina Olmadan Pandemiyi Nasıl Atlattı?

Nikolay Voronin…Bilim Muhabiri…3 Ağustos 2021

Geçen yıl Mart ayında, Avrupa ülkeleri koronavirüs pandemisinin ilk dalgasını dizginlemek umuduyla kitlesel izolasyon için katı talepler uygulamaya başladığında, **İsveç pandemi ile mücadele için farklı bir strateji denemeye karar verdi.**

Stockholm, sanayinin durmasından ve hizmet sektörünün kapanmasından kaynaklanan kaçınılmaz ekonomik zararı en aza indirmek için sürü bağışıklığına güvenmeye karar verdi. Sonuç olarak orada getirilen kısıtlayıcı önlemler , komşu ülkelere göre çok daha hafifti ve ağırlıklı olarak tavsiye niteliğindeydi.

Örneğin, geçen yılın baharı boyunca, çoğu Avrupalı'nın iyi bir sebep olmaksızın evlerini terk etmeleri fiilen yasaklanmışken, İsveç'te 50 kişiye kadar olan gruplar halinde bir araya gelmek mümkündü. Sadece kışa yakın, toplantılardaki maksimum katılımcı sayısı sekize düşürüldü - ve daha sonra çok uzun sürmedi.

İsveçlilere resmi olarak sadece bu yılın Ocak ayında 2021'de maske takmaları önerildi. Bundan önce, yerel basına göre, halka açık bir şekilde yüzünde bir maskeyle görünen bir kişi, en iyi ihtimalle başkalarından şaşkın bakışlara ve bazen de hoş olmayan yorumlara neden oldu.

Çoğu ülkede yetkililer virüsle savaşmak için önce eğitim kurumlarını kapatırken, İsveç okulları her zamanki gibi çalışmaya devam etti. Ülkede birkaç ay önce başlayan aşı da tamamen isteğe bağlı. İstersen aşı ol, istemiyorsan bu senin hakkın. Diğer birçok Avrupa ülkesinden farklı olarak, İsveç'te doktorlar ve diğer sağlık çalışanları bile aşı olmak zorunda değildir.

Yasal olarak, aşılı ve aşısız sakinler arasında hiçbir fark yoktur: onlar ve diğerleri için kesinlikle aynı kurallar ve tavsiyeler geçerlidir.

Stockholm ve Londra: Covid-19 ile mücadele stratejileri farklı, sonuç aynı

"Hataları kabul etmedim."

Dünya neden İsveç'in karantinadan vazgeçtiğine pişman olduğuna karar verdi?

Aynı zamanda, analistler bir yıl önce İsveç'teki durumun birçok yönden oldukça benzersiz olduğunu belirttiler. Özellikle, orada yaşayanlar geleneksel olarak yetkililere güvenirler ve bu nedenle yüksek düzeyde öz disiplin gösterirler ve isteğe bağlı tavsiyelere bile uyarlar.

Ek olarak, pandeminin başlangıcında, ülkede olumlu bir siyasi durum da vardı: virüsle mücadele için önerilen strateji, siyasi yelpazedeki hiçbir partiden herhangi bir temel itiraza yol açmadı.

Ancak İsveçliler de idealize edilmemelidir. Yerel basında pek çok başka hikaye bulunabilir: para cezası tehdidi altında olsalar bile - orada enfeksiyon kapacaklarından korktukları için çocuklarını okula göndermeyi reddeden ebeveynler; yetkililerin evden çalışmaya yönelik resmi tavsiyesine rağmen çalışanları ofise dönmeye zorlayan ve hatta mecbur bırakan işverenler; Çalışanlar tarafından özel olarak ayarlanmış masaları günlük olarak birbirinden ayıran restoran müşterileri.

Ancak benimsenen strateji işe yaradı mı? İsveç makamlarının ülke ekonomisini ne kadar kurtarmayı başardığı elbette önemlidir, ancak asıl soru şudur - bunun bedelini vatandaşlarının hayatlarıyla ödemek zorunda değiller miydi?

76 Bilgilik

Dünyanın 67 ülkesinden ölüm istatistiklerini inceleyen İtalyan bilim adamları , 2020'de İsveç'teki aşırı ölüm oranının (yani yıllık ortalamayı aşan ölümlerin sayısı) çoğu İskandinav ülkesinden çok daha yüksek olduğu sonucuna vardı.

Kesin olmak gerekirse, komşu Finlandiya'da kişi başına altı kat daha az "ekstra" ölüm vardı; Almanya, Estonya ve Letonya'da – ikiden biraz fazla; Norveç'te – ve hatta 50'den fazla kez.

Komşu Finlandiya'da virüsten kaynaklanan ölüm istatistikleri çok farklı.

Bununla birlikte, çalışmanın yazarları, kesin sonuçlara acele etmemeye çağırıyorlar: örneğin, kısıtlayıcı önlemlerin çok daha katı olduğu Polonya veya Litvanya'da, bu rakam İsveç'tekinin iki katıdır (167'ye karşı 85) ve Rusya'da (245)) – hatta üç kez.

Virüsten kaynaklanan resmi ölüm oranları biraz farklı bir oran veriyor, ancak genel resim çok benzer : Bu göstergeye göre İsveç, komşu Finlandiya ve Norveç'in neredeyse 10 katı, Estonya ve Almanya'nın yaklaşık bir buçuk katı, ama yine de Polonya ve Litvanya'nın gerisinde kalıyor (Rus istatistiklerinin resmi rakamları yazarlardan birçok soru soruyor).

Araştırmacılar için en büyük veri tabanı, Kudüs İbrani Üniversitesi İstatistik Bölümü'nden Ariel Karlinski ve Almanya'daki Tübingen Üniversitesi'nden Dmitry Kobak tarafından toplandı. Pandeminin başlangıcından bu yana dünyadaki aşırı ölümlerin kayıtlarını tutuyorlar.

Şu anda, 104 ülke ve bölgeden ölümlerin istatistiklerini görebilirsiniz, bunların çoğu için rakamlar son 16 aya aittir – Mart 2020'den itibaren.

Bilim adamları, kısıtlayıcı önlemlerin ciddiyetinin virüsten ölümlerde en önemli faktör olmaktan uzak olduğunu söylüyor

Bu verilere göre, İsveç'teki aşırı ölüm oranı hala Finlandiya ve Almanya'nın önündedir – ancak aynı zamanda neredeyse tüm diğer AB ülkelerinden (İrlanda ve Lüksemburg hariç) daha düşüktür. Dolayısıyla İsveç makamlarının (sürü bağışıklığına dayanan) stratejisinin tamamen başarısız olduğu söylenemez. Yine de – neyin karşılaştırılacağına bağlı olarak.

Ariel Karlinski, "Tüm İskandinav ülkeleri arasında, hangi yöntemi kullanırsanız kullanın, gerçekten en çok acıyı İsveç çekiyor" diyerek hemfikirdir ve [Danimarka'da olduğu gibi] önceki yıllardaki ortalama ölüm oranını düşürür. "

Bununla birlikte, tüm çalışmaların yazarları, belirli bir ülkede kısıtlayıcı önlemlerin etkinliği hakkında sonuç çıkarmak için hala çok erken olduğunu vurgulamaktadır. Ya da belki de pek mantıklı gelmiyor.

Uzmanlara göre, belirli bir ülkedeki ölüm oranları üzerinde diğer faktörlerin -belki de yetkililerin reçetelerinden çok daha fazla- büyük etkisi var. Tıbbi hizmetlerin kalitesi ve ulusal sağlık sisteminin kapasitesinin yanı sıra iklim, nüfus yoğunluğu, orada yürürlükte olan kültürel normlar vb.

Pandeminin seyrine ilişkin kendi analizlerini yürüten Economist dergisinin yazı işleri ekibi, oldukça beklenmedik bir sonuca vardı : Kişi başına düşen kurban sayısındaki fark, alınan önlemlerin ciddiyeti ve hatta şu ana kadarkilerle değil, en kolay şekilde açıklanabilir. coğrafya, ama ekonomi tarafından. Kesin olmak gerekirse - belirli bir ülkedeki eşitsizlik seviyesi: zengin ve fakir arasındaki fark ne kadar genişse, kişi başına aşırı ölüm oranı o kadar yüksek olur.

Peki ya sonunda iş ve ekonomi?

Komşuları sokağa çıkma kısıtlamaları ile ekonomiyi boğarken ve işletmeleri ve vatandaşları desteklemek için para harcarken İsveç maddi refah için özel bir covid yolu izlemeyi, kayıplardan kaçınmayı ve zengin olmayı başardı mı?

İsveç, geçen yıl pandeminin zirvesinde sokağa çıkma yasağı uygulamayan tek AB ülkesi. Sonuç olarak, istatistikler İsveç'teki ticari faaliyetteki gerilemenin diğer Avrupa ülkelerindeki kadar derin olmadığını ve toparlanmanın güçlü olduğunu gösteriyor.

Ama nüanslar var.

Birincisi, düşüşten kaçınmak ya da en azından komşulardan daha iyi performans göstermek hiç mümkün değildi.

İsveç geçen yıl İspanya, İtalya ve Fransa'da olduğu gibi %8-10'luk GSYİH çöküşünü aşmış olabilir, ancak ekonomisi Finlandiya veya Estonya gibi %2,8 küçüldü. Ve bu Avrupa'nın en iyi sonucu uzak Norveç komşu GSYİH 2020 yılında sadece% 0,8 oranında düştü göz önüne alındığında,. Litvanya (%-0.9), Danimarka (%-2.1) ve Polonya (%-2.7) ekonomileri İsveç ekonomisinden daha iyi hayatta kaldı.

Karantina işletmeyi ve ekonomiyi öldürecek: öyle mi? İspanyolca dersleri

Corona krizi: küresel ekonomi ne zaman canlanacak ve İsveç galip gelecek mi?

78 Bilgilik

İkincisi, İsveç ekonomisi Avrupa ve dünya ile sıkı bir şekilde iç içedir. Çin, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa evde oturup sınırlarını kapatırken İsveç'in aynı hacimde bile mal ve hizmet üretme ve ihraç etme imkanı da pek yok. Büyümeden hiç söz edilmiyor.

Üçüncüsü, ekonomik aktivite sadece yurtiçi ve yurtdışındaki mevcut arz ve talep tarafından değil, aynı zamanda tüketicilerin ve üreticilerin ruh hali tarafından da belirlenir. Ve gelecekle ilgili görüşlerine bağlıdırlar.

Pandeminin genel bir tecrit ile hayatı aniden durdurduğu gelişmiş ülkelerde, insanlar ve iş dünyası hazineden suni teneffüs konusunda gelecekteki gelirlerden ödünç alınan fonlar kullanılarak desteklendi. Bu duraklamanın sonunda, herkes toparlanmayı teşvik eden yenilenmiş bir güçle harcamaya ve yatırım yapmaya başladı.

Ve seçimin olayların doğal akışına düştüğü ülkeler, nüfuslarını ve işlerini normal yaşam ile bir pandemi arasındaki net sınırlardan mahrum bıraktı. Bu teorik olarak iyileşme potansiyelini azaltabilir, örneğin İsveçliler bitmemiş bir deneyde yaşadıklarından, kimsenin deneyimi tarafından yönlendirilemezler ve bu deneyin nasıl biteceğini bilmiyorlar.

Geçen bahar bunun iyi bir örneğidir. Pandemiden bir yıl geçti, İskandinavya çözüldü, Danimarka, Finlandiya, Norveç aşağı yukarı eski hayatlarına döndü. Bu arada, yine de kısıtlamalar getirmek zorunda kalan İsveç, bunları ancak Temmuz ayına kadar kaldırmaya hazırlanıyordu ve Avrupa'da hastalık rekorları kırmaya devam etti.

Teoride, bu gibi durumlarda, ekonomik birimler normale dönmek için acele etmezler, daha az harcarlar, iş genişletmeye gönülsüzce yatırım yaparlar ve genellikle temkinlidirler. Bu ekonomi için kötü.

Ancak, bu sadece teoride. Bu tür duyguların etkisini ve hatta varlığını değerlendirmek zordur.

Şimdiye kadar, İsveçliler gelecekten eminler - Ulusal Ekonomik Araştırma Enstitüsü NIER tarafından yapılan anketler, üreticiler arasında rekor bir iyimserlik ve hizmet sektöründe ve tüketiciler arasında mükemmel duyarlılık gösteriyor.

Ya da belki bir deney ve özel bir yol olmasaydı daha da iyi olurdu?

Bu, geçen yüzyılın başındaki "İspanyol kadınının" mirasında olduğu gibi, cevabını çok sonra alacağımız açık bir sorudur . Ekonomistler, o döneme ait istatistikleri daha yeni bir araya getirdiler ve ölümcül grip tüm hızıyla devam ederken herkesin eşit derecede kötü olduğu, ancak yetkililerin sosyal mesafeyi ve sıkı hijyeni hızla ve kapsamlı bir şekilde uygulamaya koymasıyla üretimin toparlanmasının daha hızlı olduğu sonucuna vardılar. **İsveç aksini kanıtlayabilir, ancak sonuçlar için bir yıldan fazla beklemesi gerekecek.**

https://www.bbc.com/russian/features-58060034

İnternetin Yeni Yeni Popüler Olduğu Dönemlerdeki İlk heyecanlar

Yirminci yüzyılın doksanlı yıllarının sonlarında, Amerika Birleşik Devletleri'nde, sözde nokta-com'lar - yalnızca internette var olan şirketler - hevesli girişimciler arasında çok popüler olmaya başladı. Pek çok ekonomist ve analist, "yeni ekonomi" çağının geldiğine ve ağ üzerinde faaliyet gösteren şirketlerin hisselerinin değerinin hızla arttığına ikna olmuştu. "StartapCom" belgeseli bu nokta-com'lardan birine adanmıştır.

Kaleil Isaza Tuzman ve Tom Herman, ABD vatandaşlarının yerel yetkililerle iletişim kurmasına olanak tanıyan GovWorks.com web sitesinin yaratıcılarıdır. Ellerinde sadece geleceğin iş konseptine sahip oldukları için yatırımcıları cezbetmeyi başardılar. **Yıl boyunca, Herman ve Tuzman sadece on milyonlarca dolar kazanmakla kalmadı, aynı zamanda birçok teknik sorunla da karşılaştı.** Kağıt üzerinde mükemmel iş modelini hayata geçirmenin girişimcilerin düşündüğünden çok daha zor olduğu kanıtlandı.

Nokta-com balonunun tarihine aşina olan izleyiciler için Ocak 2001 değer kaybı sürpriz olmayacak. Aslında, en başarılı İnternet projesi örneğini kullanan "Startap.com", hisse fiyatlarındaki keskin düşüşün bir sonucu olarak birçok yeni İnternet şirketinin iflas ettiği dot-com pazarının düşüşünü anlatıyor.

Diğer birçok ağ girişiminin aksine, GovWorks oldukça iyi tanımlanmış bir iş planına sahipti. Proje epey yer işgal etti ve büyük talep gören hizmetler sağladı. **Bununla birlikte, Tuzman ve Herman, şirketin iflasına yol açan internet girişimlerine özgü bir dizi hatadan kaçınamadılar.**

"Startap.com"un ana değeri, yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'nde değil, tüm dünyada ekonomiyi önemli ölçüde etkileyen olayların görsel tasvirinde yatmaktadır. **GovWorks.com'un yaratıcılarıyla yapılan bir röportajdan, ne yatırımcıların ne de girişimcilerin, ağ işinin şu anda bariz görünen sorunlarını ve tuzaklarını neden fark etmedikleri açıkça ortaya çıkıyor.**

Startp.com, acemi iş adamlarının yanı sıra İnternet şirketleri hakkında belgesellere ilgi duyanların ilgisini çekecektir.

Filmden alıntılar

"Sadece siteyi harika hale getirme fikrine değil, belirli bir şeye odaklanmamız gerekiyor."

"Farklı insanlara farklı şeyler söylüyoruz ve bunu yapamıyoruz. Mülakat sırasında bir şey söylememiz ve sonra gelip "katılmıyorum" demeniz mümkün değil.

[Alıntı]

Startup.com (2001)

107 dk

Yönetmen:Chris Hegedus, Jehane Noujaim

Ülke:ABD

Tür:Belgesel

Vizyon Tarihi:21 Ocak 2001 (ABD)

Dil:İngilizce

Oyuncular

Kaleil Isaza Tuzman

Tom Herman

Kenneth Austin

Tricia Burke

Roy Burston

Özet

Bu belgesel iki genç girişimcinin Kaleil Isaza Tuzman ve Tom Herman'ın 1998-2000 yılları arasında Amerika'daki devlet dairelerinin sözleşme ve satın alma departmanlarında kullanılacak bir yazılım üretmek üzere kurulan govworks.com'u konu alıyor.

Kaleil İsaza Tuzman ve Tom Hermanon beş yaşında arkadaş olduklarından beri bir hayalim vardı: bilgisayar teknolojisi arayüzünün bir alanında kendi govworks.com'u şirketini geliştirerek zengin olmak. Şimdi yirmili yaşlarının sonlarında, zenginliklerini artıracağına inandıkları bir fikirle ortaya çıktılar, yani Tom'un deyimiyle "park cezaları": şirket, belediye yönetimleri için çevrimiçi gelir toplama arayüzü olacak. GovWorks.com 1999 yılının Mayıs ayında sadece bir fikirle ortaya çıktı.

1998'de Public Data Systems olarak kurulan şirket, internetin patladığı yıllarda kendisini internet portalı olarak değiştirmeye çalışıyor. 2001 yılının ocak ayında ise şirket, kurucuları tarafından First Data Corporation'a satılıyor. Ancak bu satış büyük bir zararla sonuçlanıyor ve girişimcilerin hayatta oldukları 3 yıl boyunca 60 milyon dolar harcadıkları tahmin ediliyor.

Yapımcılığını Jehane Noujaim ve Chris Hegedus'un üstlendiği bu film Kaleil Isaza Tuzman'ın Harvard Üniversitesi'nden sınıf arkadaşı olan Noujaim'in, Goldman Sachs'daki işinden ayrıldıktan sonra govWorks'u filme almaya başlamasıyla ortaya

çıkıyor. Filmin çekilmesinden sonra ise Tom Herman ve Kaleil Isaza Tuzman Recognition Group ve JumpTV.com'da çalıştılar.

Filistinliler kendi topraklarını sattılar mı?

Filistinliler tarafından Yahudilere satılan topraklar, Filistin'in tüm tarihi topraklarının yüzde 1,8'ini oluşturuyor.

IA "Tasnim"e göre, 17. yüzyıldan itibaren Siyonist düşünceye sahip düşünürler, böyle bir isimle bir hareketin yaratılmasından önce, "Yahudi halkı için bir vatan" yaratmayı düşündüler. Aralarında Isaac Newton ve Jean-Jacques Rousseau gibi ünlü isimlerin de bulunduğu bu kişiler, Yahudileri Filistin'e göç etmeye teşvik etti. **19. yüzyılın ortalarında, Musa (Moshe) Chaim Montefiore Filistin'de toprak satın aldı ve bu kişisel bir meseleydi ve bunu herkes yapmadı.**

Siyonist hareketin oluşumu - Filistin işgalinin başlangıcı

1897'de İsviçre'nin Basel kentinde yapılan ilk Siyonist kongresinde Siyonist hareketin kurulmasından sonra fikir, bir uygulama planına dönüştü. Birinci Siyonist kongresinden yirmi yıl sonra Büyük Britanya, Yahudiler için resmi bir belge hazırladı. Bu, Siyonist rejimin oluşumunun temeli oldu. Belgeye **Balfort Deklarasyonu** adı verildi. Bu belgede İngiltere, Yahudilere Yahudi halkı için bir vatan yaratmada yardım etmeye resmen kendini adadı. Belge, İngiltere'nin gizli eylemlerini açık ve resmi hale getirdi.

Üç yıl sonra, İngiltere bölgede komplo kurarak, Arap güç rakiplerinden bazılarına rüşvet vererek onları Osmanlı İmparatorluğu'na karşı kışkırttı.

1919'da Fransa ile Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Ortadoğu'nun ilgi alanlarını sınırlayan Sykes-Picot anlaşması imzalandı. Ancak İngiltere, Fransa'yı yolun

ortasında bırakarak, kendisini Filistin'in vekili olarak takdim etti. Böylece 1920'den beri Büyük Britanya, Filistin'i Milletler Cemiyeti'nin mandası altında yönetmeye başladı.

Manda - Siyonist rejimin oluşumuna giriş

Filistin'deki İngiliz varlığının tarihsel kanıtları, İngiliz Mandası'nın Siyonist rejimin oluşumu için bir ön koşul olduğunu göstermektedir. **İngilizlerin Filistin'deki varlığının tamamı boyunca Filistinlilerin eylemlerini bastırarak Siyonistlere büyük tavizler verdiler.** Çok sayıda Yahudi'nin göçü ve İngilizlerin Yahudilere sağladığı tavizler, çok sayıda popüler protesto ve ayaklanmaya yol açtı. Manda altındaki Filistin'deki ayaklanmalar (1920), Yafa ayaklanması, Batı Duvarı ayaklanması, Yeşil Palm ayaklanması, Ekim 1933 İntifadası, İzzeddin el-Kassam hareketi, 1936-1939 Büyük Devrimi, Gostal Savaşı bu ayaklanmaların bir parçası...

Bu yolda Seyyid Kazım el-Hosseini, Al-Hajj Amin al-Hosseini, Abdul Qadir al-Hosseini ve Sheikh Izz al-Din al-Qassam gibi büyük liderler şehit olarak öldüler.

İngiliz Mandası sırasında Yahudiler çeşitli yollarla toprak satın aldılar:

1. Filistin'de yaşayan Yahudi azınlığa ait arazi. Arazi 65 bin hektarın üzerindeydi. Filistin'de var olan ve Türkiye'de İttihat ve Terakki Fırkası tarafından yönetilen Mason hareketi toprak satın almaya başladı. Mason hareketinin satın aldığı arazi 65 bin hektarın bir parçasıydı. Masonlardan biri 1332'de (İran takvimine göre) 28 Mordad darbesine katılan Seyyid Ziya ed-Din Tabatabai'dir. Filistinlilerin Yahudilere satmadığı toprakları satın aldı ve satın aldığı toprakları onlara devretti.

2. İngiliz Mandası Yoluyla. Büyük Britanya'nın Filistin'de kurduğu hükümet, 66,5 bin hektarlık araziyi Siyonist harekete devretti. Bunlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun

devlet binaları olarak kabul edilen ve gelecekteki Filistin devletinin tasarrufuna devredilecek olan devlet arazileri ve binalarıydı.

3. Lübnanlı ve Suriyeli feodal beyler aracılığıyla toprak satın alınması. İngiliz Mandası'ndan önce Filistin, Suriye, Lübnan, Ürdün, Filistin, Türkiye ve Irak'ın bir parçası olmak üzere Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçasıydı. Filistin'e ait olmayan ya da milliyetçi olmayan feodal beyler, toprak ağaları ve varlıklılar, zenginlik ve mülk edinme yolunda her yere yerleştirilmişlerdir. Ayrıca Osmanlı topraklarının Filistin, Lübnan ve Suriye ve Ürdün'ün doğusu olmak üzere üç kısma ayrılmasından sonra birçok feodal beylerin toprakları bu sınırlara yerleştirildi ve onlara erişimleri yoktu. Bu bağlamda, Yahudi Ajansı ve Siyonist hareketin cezbedici teklifleri üzerine araziyi onlara kolayca sattılar. Böylece Siyonistler 60,6 bin hektara sahip oldular.

4. Topraklarını çeşitli nedenlerle açıkça satan Filistinlilerden satın almak. Bu insanlara Filistinli hainler denildi ve birçoğu Filistin halkı tarafından idam edildi. Bu ailelerin isimleri üçüncü grupta, yani Filistin tarihi belgelerinde kayıtlıdır. Kendi topraklarını Siyonistlere satan feodal beyler listesinde. Böylece Siyonistler 30 hektar daha satın aldılar. Başka bir deyişle, Filistinliler 2,7 milyon hektarlık Filistin topraklarının sadece 30 binini Yahudilere sattı (%1,8).

5. Yukarıdaki dört yolla satın alınan toplam arazi alanı yaklaşık 220.000 hektar Filistin topraklarına denk geldi. Yukarıda belirtildiği gibi, toplam Filistin toprakları 2,7 milyon hektardır. Bu, toplam Filistin topraklarının yaklaşık %8'ini temsil ediyor. "Toprak Satış - Söylentiler veya Gerçekler" kitabında, toplam Filistin topraklarının yaklaşık% 6'sı biraz farklı yazılmıştır.

Büyük Britanya'nın İhaneti

Milletler Cemiyeti, Büyük Britanya'yı Filistin'in koruyucusu olarak sunduğunda, ilgili belgede, Büyük Britanya'nın 10 yıl içinde bir Filistin devletinin kurulması için ön koşulları hazırlamakla yükümlü olduğunu yazdılar.

Nitekim Birinci Dünya Savaşı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra Milletler Cemiyeti'nin Filistin devletinin kurulması için gerekli koşulları yaratmaması nedeniyle, uluslararası bir İngiliz kuruluşu İngiltere'yi bu koşulu kendi içlerinde sağlamaya mecbur bırakmıştır. 10 yıllık bir süre. Ancak İngilizler, Balfour Deklarasyonu'nda Yahudilere vaat ettikleri gibi, "Milletler Cemiyeti" tarafından kabul edilen belgeyi devletin oluşumu için tek araç haline getirdiler ve himayeden sonraki 28 yıl içinde yaratılmasının koşullarını hazırladılar. "Yahudi halkının anavatanı".

Siyonistler Filistin'de sahte bir rejim kurmaya karar verince İngilizler geceleri düzenli bir şekilde gemileriyle Filistin'i terk ederek ellerine geçen her fırsatı Siyonistlere devrettiler. İngilizler Filistin'e askeri teçhizatla geldi. Filistin'in İngiliz hükümdarı, görev süresi boyunca askeri komutandı. Askeri teçhizatlarını bile götürmediler, her şeyi Siyonistlere bıraktılar.

Filistin'in Geri Kalanını Ele Geçirmek İçin Cinayet Ve Soykırım

Siyonistlerin sahte Siyonist rejimin kurulduğunu resmen açıkladıkları zamandan beri, Filistin topraklarının geri kalanını yeni bir süreç işgal etmeye başladı. Soykırım, yağma ve Filistinlilerin öldürülmesi Siyonistlerin yaklaşımı haline geldi. Katliam milyonlarca Filistinliyi yaşam korkusuyla topraklarından kaçmaya ve dünyanın başka yerlerinde mülteci olmaya zorladı.

Tamamı Filistin'in ulusal belgelerinde yer alan mevcut istatistiklere göre, Filistinliler kendileri için yaratılan durumu anlayarak topraklarını asla Yahudilere satmadılar.

Bölgenin sadece %1.8'i Filistinlilerin kendileri ve Filistin'de yaşayan feodal beyler, Masonlar ve etnik Yahudilerin geri kalanı tarafından Siyonistlere satıldı. Bu, toplam Filistin topraklarının %7'sinden daha azını temsil ediyor.

Siyonistlerin elinde olan Filistin toprakları, soykırım, yağma ve cinayetle ellerine geçen topraklardır.

Şimdi yargılayabilirsiniz: Filistinliler kendi topraklarını sattılar mı?

http://parstoday.ir/ru/radio/middle_east-i102026

İsrail Tarihi

Nesil ve nesil yılları arasındaki sonsuz yaşamın hatırası ... - Tesniye 22: 7

Eski günleri hatırla, önceki nesillerin yıllarını düşün... (Tesniye 32:7)

İsrail Ülkesi (Eretz Yisrael), Yahudi halkının doğum yeridir. Asırlık tarihinin en önemli olayları burada gerçekleşti ve ilk bin yılda olan her şey İncil'de kaydedildi. Burada kültürel, dini ve ulusal özellikleri oluşmuştur. Burada, sürgünün acı zamanlarında bile fiziksel varlığı her zaman korunmuştur. Dağılma çağında, Yahudi halkı Eretz Yisrael ile olan tarihsel bağlarını her zaman hatırlayarak zayıflatmadı. **1948'de İsrail Devleti'nin kurulmasıyla birlikte, 2 bin yıl önce yitirilen Yahudi halkının bağımsızlığı yeniden canlandı.**

ÖNEMLİ TARİHLER

MÖ XVII-VI yüzyıllar

(M.Ö. - M.Ö.) yaklaşık XVII yüzyıl M.Ö.

Kendisine tek Tanrı inancını getiren Yahudi halkının ataları İbrahim, İshak ve Yakup İsrail Diyarı'na yerleşti. Açlık İsraillileri Mısır'a taşınmaya zorlar.

MÖ XIII yüzyıl hakkında Mısır'dan Çıkış: Musa, çölde 40 yıl dolaştıktan sonra İsraillileri Mısır'dan çıkarır. Sina Dağı'nda Yahudilere Tevrat ve On Emir verildi.

MÖ XIII-XII yüzyıllar

İsrailliler İsrail topraklarına yerleşti

Yaklaşık 1020 M.Ö. Monarşi oluşumu; ilk kral Saul.

Yaklaşık 1000 M.Ö. Kral Davut başkenti Kudüs'e taşır.

Yaklaşık 960 M.Ö. Kral Süleyman, Yahudi halkının ulusal ve manevi yaşamının kalbi olan Kudüs'teki İlk Tapınağı inşa eder.

Yaklaşık 930 M.Ö. İki krallığa bölünme - Yahuda ve İsrail

722-720 İsrail'in Asurlular tarafından ele geçirilmesi; 10 kabilenin kovulması (on kayıp kabile).

586

Judea'nın Babilliler tarafından fethi; Kudüs'ün ve İlk Tapınağın yıkılması; Yahudilerin çoğunun sınır dışı edilmesi.

İKİNCİ TAPINAK DÖNEMİ

538-142 Pers ve Helenistik dönemler

538-515 Birçok Yahudi Babil sürgününden dönüyor. Tapınak restore edildi.

332 Yahudiye'nin Büyük İskender tarafından fethi; Helenizmin başlangıcı.

166-160

Makkabiler (Hasmonlular) Yahudiliğin uygulanması üzerindeki kısıtlamalara ve Tapınağa saygısızlık edilmesine karşı isyan ediyor

142-129 Hasmon yönetimi altında Yahudi özerkliği.

129-63 Hasmon kraliyet hanedanı tarafından yönetilen Yahudi bağımsızlığı.

63 Romalı general Pompey tarafından Kudüs'ün fethi.

MÖ 63 - MS 313 Roma kuralı

63-4 M.Ö.

İsrail toprakları, Romalılar tarafından atanan Kral Herod tarafından yönetilir; Kudüs'teki Tapınak yeniden inşa ediliyor

(AD - çağımız)

Yaklaşık 20-33 yıl Nasıralı İsa'nın Vaazları

66 Yahudiler Romalılara karşı ayaklanır.

70 Kudüs'ün Yıkımı ve İkinci Tapınak

73 Massada - Yahudilerin son kalesi

132-135 Romalılara karşı Bar Kokhba isyanı.

C. 210 Yahudi sözlü yasasının (Mişna) sistemleştirilmesi tamamlandı.

YABANCI KURALININ YAŞI

313-636 Bizans yönetimi

Yaklaşık 390 M.Ö. Mishnah hakkında tamamlanmış yorumlar

614 Pers istilası.

636-1099 Arap kuralı

691 Halife Abdülmelik, Birinci ve İkinci Tapınakların bulunduğu yerde bir kaya üzerine bir cami inşa eder.

1099-1291 Haçlı kuralı

(Latince Kudüs Krallığı)

1291-1516 Memlûk hükümdarlığı

1517-1917

Osmanlı imparatorluğu

1564 Yayımlanan Yahudi Kanunları Kodu (Shulchan Aruch)

1860 Eski Şehir surlarının dışında Kudüs'teki ilk yerleşim alanının inşaatı.

1882-1903 İlk Aliya (büyük ölçekli göç), çoğunlukla Rusya'dan.

1897

Theodor Herzl'in Basel'deki Birinci Siyonist Kongresi'nin Toplanması; Siyonist Örgütün kuruluşu.

1904-14 İkinci Aliya , ağırlıklı olarak Rusya ve Polonya'dan.

1909 İlk kibbutz Dganiya'nın ve modern tarihin ilk Yahudi şehri olan Tel Aviv'in kuruluşu.

1917 Osmanlı İmparatorluğu'nun dört yüzyıllık egemenliğine son veren İsrail Topraklarının Büyük Britanya tarafından fethi;

İngiltere Dışişleri Bakanı Balfour, "Filistin'de bir Yahudi ulusal yurdunun" yaratılmasına desteğini ifade ediyor.

1918-48

İngiliz Mandası

1919-23 Üçüncü Aliya , çoğunlukla Rusya'dan

1920 Histadrut (Genel Çalışma Federasyonu) ve Haganah'ın (Yahudi savunma örgütü) oluşturulması.

Yahudi toplumu (Yishuv) kurar Vaad Leumi yürütememelerinden için (Ulusal Konseyi).

1921 İlk moshav (kooperatif yerleşimi) Nahalal kuruldu .

1922 Milletler Cemiyeti, İngiltere'ye Filistin'i (İsrail Ülkesi) yönetme yetkisi verir. Transjordan, bölgenin %75'inde oluşturuluyor ve %25'i bir Yahudi ulusal ocağının yaratılması için tahsis ediliyor.

Yahudi cemaatinin manda makamlarında temsilcisi olarak Yahudi Ajansı'nın kurulması.

1924

İlk teknoloji enstitüsü olan Technion Hayfa'da açıldı.

1924-32 Dördüncü Aliya , çoğunlukla Polonya'dan.

1925 Scopus Dağı'nda Kudüs İbrani Üniversitesi'nin kuruluşu.

1929 Arap teröristler tarafından Hebron'da Yahudilerin katliamı.

1931 Yahudi yeraltı örgütü ETZEL'in kuruluşu .

1933-39 Beşinci Aliya , çoğunlukla Almanya'dan.

1936-39 Arap teröristler tarafından kışkırtılan Yahudilere karşı isyanlar.

1939 İngilizler, Yahudilerin girişine ciddi kısıtlamalar getiren bir "Beyaz Kitap" yayınladı.

1939-45 İkinci dünya savaşı; Avrupa Yahudilerinin Felaketi.

1941 Yahudi yeraltı örgütü LEKHI'nin kuruluşu ; PALMACH'ın yaratılması , Haganah saldırı gücü.

1944 İngiliz Ordusu içinde bir Yahudi Tugayı oluşturuluyor.

1947 BM, İsrail toprakları üzerinde bir Yahudi ve Arap devleti kurmayı teklif ediyor.

İSRAİL DEVLETİ

1948

İngiliz Mandasının Sona Ermesi (14 Mayıs)

İsrail Devleti'nin İlanı (14 Mayıs).

İsrail'in beş Arap ülkesi tarafından işgali (15 Mayıs).

İsrail Savunma Kuvvetlerinin oluşturulması.

Kurtuluş Savaşı (Mayıs 1948 - Temmuz 1949).

1949 Mısır, Ürdün, Suriye ve Lübnan ile ateşkes anlaşmaları imzalandı.

Kudüs'ün İsrail ile Ürdün arasında bölünmesi.

İlk Knesset'in (parlamento) seçimi.

İsrail, BM'nin 59. Devleti oldu.

1948-52

Yahudilerin Avrupa ve Arap ülkelerinden toplu olarak geri gönderilmesi.

1956 Sina Kampanyası

1962 Adolf Eichmann'ın İkinci Dünya Savaşı sırasında Yahudi halkına karşı işlenen suçlardan yargılanması ve infazı.

1964

Ülkenin kuzeyindeki Kinneret Gölü'nden kurak güney bölgelerine su taşımak için ulusal bir su kemeri inşaatının tamamlanması.

1967

Altı Gün Savaşı; Kudüs'ün yeniden birleşmesi.

1968–70 Mısır'ın İsrail'e karşı yürüttüğü yıpratma savaşı.

1973 Yom Kipur Savaşı

1975 İsrail, Avrupa Ortak Pazarı'nın ortak üyesi oldu.

1977 Likud, Knesset seçimlerinin ardından 30 yıllık İşçi Partisi yönetimine son veren bir hükümet kurdu.

Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat Kudüs'e geldi.

1978 Camp David'de Orta Doğu'da kapsamlı bir barışın sağlanması ve Filistinliler için özyönetim için ilkeler sağlayan anlaşmaların imzalanması.

1979 İsrail ile Mısır arasında bir barış anlaşmasının imzalanması.

Başbakan Menachem Begin ve Devlet Başkanı Enver Sedat Nobel Barış Ödülü'ne layık görüldü.

1981 İsrail Hava Kuvvetleri, faaliyete geçmeden birkaç gün önce Irak'ta bir nükleer reaktörü yok ediyor.

1982 İsrail'in Sina Yarımadası'ndan üç aşamalı geri çekilmesinin tamamlanması.

Celile Barış Harekatı Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) teröristlerini güney Lübnan'dan kovdu.

1984 Seçimlerden sonra bir ulusal birlik hükümeti (Likud ve İşçi Partisi) kurulur.

Yahudileri Etiyopya'dan geri göndermek için "Musa" Operasyonu.

1985 ABD ile serbest ticaret anlaşması imzalanıyor.

1987 İsrail'in kontrolündeki topraklarda "intifada" patlak verir.

1988 Likud hükümeti seçimleri kazanır.

1989

İsrail dört maddelik bir barış girişimi başlatıyor.

Yahudilerin eski Sovyetler Birliği'nden toplu olarak geri gönderilmelerinin başlangıcı.

1991 Körfez Savaşı sırasında Irak, İsrail'e SCUD roketleriyle ateş açtı.

Orta Doğu üzerine Madrid Barış Konferansı'nın Toplantısı;

Süleyman Operasyonu, Yahudilerin Etiyopya'dan geri gönderilmesi için bir hava köprüsüdür.

1992 Çin ve Hindistan ile diplomatik ilişkilerin kurulması.

Yitzhak Rabin başkanlığındaki İşçi Partisi hükümetinin iktidara gelişi.

1993 Filistin Halkının Temsilcisi olarak İsrail ile FKÖ arasında Filistinliler için Geçici Özyönetim İlkeleri Bildirgesi'nin (Oslo Anlaşması) imzalanması.

1994

Gazze Şeridi ve Eriha'da Filistin özyönetiminin tanıtılması. Papalık

İle tam diplomatik ilişkilerin kurulması bkz. ...

Fas ve Tunus'un çıkarlarını temsil eden kurumların kurulması.

İsrail ve Ürdün arasında bir barış anlaşmasının imzalanması.

Rabin, Peres ve Arafat Nobel Barış Ödülü'ne layık görüldü.

1995 Yahudiye, Samiriye ve Gazze Şeridi'nde Filistin özyönetiminin genişletilmesi ; Filistin Ulusal Konseyi'nin seçilmesi

Başbakan Rabin'in barışı desteklemek amacıyla düzenlenen bir mitingde öldürülmesi.

Şimon Peres başbakan.

1996 Arap köktencileri tarafından İsrail'e karşı terörün yoğunlaştırılması.

Öfke Üzümleri Operasyonu , Hizbullah'ın kuzey İsrail'deki terörist saldırılarına yanıt olarak.

Umman ve Katar'da satış ofislerinin kurulması.

Likud, Knesset seçimlerini kazandı ve hükümeti kurdu.

Benjamin Netanyahu, ilk doğrudan başbakan seçimini kazandı.

Tel Aviv'de Umman satış ofisinin açılışı.

1997 İsrail ve Filistin Yönetimi Hebron Protokolü'nü imzaladı .

1998

İsrail Devleti'nin bağımsızlığının 50. Yıl dönümü kutlanıyor. Geçici Anlaşmanın daha fazla uygulanması için İsrail ile FKÖ arasında Wye Plantation

Memorandumu'nun imzalanması

1999 Ehud Barak (sol kanat Birleşik İsrail partisi) başbakan seçildi ve bir koalisyon hükümeti kurdu İsrail ile FKÖ arasında Şarm El-Şeyh'te

Bir muhtıra imzalandı .

2000 Papa John Paul II'nin ziyareti.

İsrail, Lübnan'ın güneyindeki güvenlik bölgesinden çekiliyor .

İsrail'in Birleşmiş Milletler Batı Avrupa Bölgesel Grubuna dahil edilmesi.

Yenilenen şiddet (ikinci intifada). Başbakan Barak istifa etti.

2001 Ariel Şaron'un (Likud) başbakan olarak seçilmesi ve geniş bir ulusal birlik hükümetinin kurulması.

Şarm El-Şeyh Soruşturma Komisyonu raporunun yayınlanması (Mitchell Raporu) .

İsrail-Filistin Güvenlik Çalışma Planı (Tenet Barış Planı) için Öneri .

Turizm Bakanı Rehavam Zeevi'ye Filistinli teröristler tarafından suikast düzenlendi.

2002

Büyük terör saldırılarına yanıt olarak İsrail, Savunma Duvarı Operasyonunu başlatıyor.

İsrail , Yahudiye ve Samiriye'den gelen Filistinli teröristler tarafından sivillerin öldürülmesini durdurmak için bir güvenlik duvarı inşa etmeye başladı .

Başbakan Şaron, Knesset'i feshetti ve 28 Ocak 2003'te yeni seçim çağrısı yaptı.

2003

Başbakan Ariel Şaron liderliğinde sağcı bir hükümetin kurulması.

İsrail yol haritası planını benimsiyor .

2005

İsrail, Gazze Şeridi'ndeki varlığına son vererek bir geri çekilme planı izliyor.

2006

Başbakan Şaron felç geçirdi ve görevi Ehud Olmert'e devredildi.

28 Mart seçimlerinin ardından Başbakan Olmert, Kadima Partisi liderliğinde yeni bir hükümet kurdu.

İsrailli bir askerin kaçırılmasının ardından İsrail, Gazze Şeridi'nde Filistinli teröristlere yönelik askeri operasyonlar düzenliyor.

İkinci Lübnan Savaşı – Roket saldırılarına ve iki İsrail askerinin kaçırılmasına yanıt olarak İsrail, güney Lübnan'da Hizbullah teröristlerine karşı askeri operasyonlar başlattı.

2007

Knesset, Şimon Peres'i cumhurbaşkanı olarak seçti.

Hamas'ın iktidarı şiddetle ele geçirmesinin ardından İsrail, Gazze Şeridi'ni "düşman toprakları" ilan etti.

2008

İsrail bağımsızlığının 60. Yılını kutluyor.

10.000'den fazla roket ve havan saldırısına yanıt olarak İsrail, Gazze Şeridi'nde bir terörle mücadele operasyonu "Dökme Kurşun" yürütüyor.

2009

Şubat 2009 seçimlerini Likud kazandı. Benjamin Netanyahu Hükümeti Kurdu

Tel Aviv şehri yüzüncü yılını kutluyor.

2010

2013

İsrail, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'na üye oldu.

Ocak ayında yapılan Knesset seçimlerinin ardından, Benjamin Netanyahu hükümeti kurma yetkisi aldı

EVRÂD-I BEHÂİYYE (KUDSÎ DUA) Üzerindeki Perdeyi Kaldırmak

Evrâd-ı Behâiyye, Nakşi Haki kolunda muteber bir evrâd olarak okunur. Senelerdir -kendiminde- sürekli duyduğumuz üzere, bu dua hakkında ihvan-ı kirâmında itikâtları Evrâd-ı Şerifin **Şah Nakşibend kaddese'llâhü sırrahu'l azîz**in bir tertibi olduğu idi. Ancak zaman içerisinde Hacegân Hanedanı hakkında okuduğum malumatlarda -Ortaasya Meşâyıhini bilhassa- bu evradın Şah Nakşibend'e ait olmadığı zannı galibi oluştu.

Gümüşhaneli Ahmed Ziyâuddin Efendi tarafından hazırlanmış, Büyük bir tasnif olan "Mecmûatü'l-Ahzâb"da ilk defa meşhur olan bu dua için, Şeyh Bahâeddîn-i Amil hazretlerinin olduğuna dair bilgiler zamanla ortaya çıkmaktadır. Amilinin eserlerinde dua hakkındaki beyanlarında dikkatimi çeken bir husus şu ki, genelde Evradı bahaiye muhteviyatında olan duaların tekrarı olmaktadır. Konu hakkında en yetkin bilgi ise Osmanlı'nın son dönem büyük araştırmacısı Hüseyin Vassaf'ın beyanlarıdır.

Evrâd-ı Bahâiyye Hakkında Sefine-i Evliya Kitabında Hüseyin Vassaf Efendi şu notu aktarmaktadır.

[Sonradan yazılmış, ancak bazı kısımları okunamayan bir not şöyledir:

"Evrâd-ı Behâiyye, Hz. Şâh-ı Nakşıbend'in değildir. Müstakîm-zâde, Dîvân-ı Ali Şerhi'nin matbu' nüshasının ... sahîfesinde bahs ediyor. Bunun müellif ....sahibi Bahâeddîn-i Amil'dir. Gümüşhâheli tab' ettirmiştir.

Mecmûatü'l-Ahzâb'da yazmış ise de, Hz. Pîr'in değildir. Hz. Müstakîmzâde tertibiyle de Hz. Pîr'in değildir. Bazı meşâyıh...... "][1]

Binâenaleyh, Mevlana Halid Bağdadî kaddese'llâhü sırrahu'l azizin telifatında ve

---

[1] **VASSAF Osmanzade Hüseyin ve hzl. Prof.Dr. Mehmet AKKUŞ- Prof.Dr. Ali YILMAZ** Sefine-i Evliya [Kitap]. - İstanbul : [s.n.], 2006. , s. 38

önceki dönem eserlerde, bu Evrâddan küçük bir bahsin olmaması da bu duanın üzerinde bilginin kâmil olarak bilinmediği ve bir sır perdesinin varlığını göstermektedir.

Bahusus konu üzerinde yeni çıkan bilgiler ile doğru olanı insanlara haberdar etmek gereklidir. Evliya-ı Kibârın kendi keşf ve kerametlerine itirazımız yoktur. Kabul ederiz. Lakin kitabı kaynaklarda geçen malumatta böyledir.

İhramcızâde İsmail Hakkı

George Blake

Moskova'nın İngiliz ajanı MI6 subayı George Blake olarak NATO askeri sırlarını SSCB'ye aktardı ve Sovyet istihbaratının efsanesi oldu

Fotoğraf: AP

İngiliz MI6'nın eski bir subayı olan efsanevi Sovyet istihbarat subayı George Blake , 26 Aralık'ta 98 yaşında vefat etti . İkinci Dünya Savaşı sırasında Hollanda'daki Direniş hareketine katıldı, bir Alman toplama kampının tutsağıydı ve İngiltere'ye döndükten sonra istihbarat servisine girdi. Blake her zaman komünist fikirlere

yakındı ve 50'lerde SSCB'nin yanına geçerek KGB'nin bir ajanı oldu. Blake, Sovyet istihbaratına gizli NATO projeleri ve SSCB'deki yabancı ajanlar hakkında çok değerli bilgiler verdi . Blake, Polonyalı bir sığınmacı tarafından İngilizlere ihanet edildi. Vatana ihanetten 42 yıl hapis cezasına çarptırıldı, ancak kaçmayı başardı ve istihbarat çalışmalarına devam ettiği Moskova'ya taşındı .

Kralın adına

George Blake, 11 Kasım 1922'de Hollanda Rotterdam'da doğdu . Tersane için deri eldiven üreten bir fabrikanın sahibi olan geleceğin izci Albert Behar'ın babası, Konstantinopolis'ten (şimdi İstanbul) bir Yahudi idi .

Atom Casusu

Sovyet istihbarat subayı, Amerika Birleşik Devletleri'nin ana askeri sırrını ortaya çıkardı ve SSCB'nin bir atom bombası yaratmasına yardım etti.

Siz kimsiniz Bay Bira?

Bir Sovyet istihbarat ajanı İsrail liderliğine sızdı ve NATO sırlarını ele geçirdi. Dünya onun adını asla bilmedi
Bir zamanlar, Behar Sorbonne'a girdi, ancak Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde üniversiteyi bıraktı ve Fransız Lejyonu'nda hizmet etmeye gitti. Daha sonra Mezopotamya'da İngiliz ordusuna katıldı ve İngiliz vatandaşlığı aldı. İlk çocuğuna George adını verdi – Kral George'un onuruna.

George Blake, okul yıllarında tarihe ve dine düşkündü, çok okudu ve sınıfın en iyi öğrencilerinden biri olarak kabul edildi. Geleceğin izcisinin en sevdiği eğlence, evden çok uzakta olmayan limanda seyreden gemileri izlemekti.

12 yaşında Blake babasını kaybetti – Albert akciğer kanserinden öldü. Ailenin para biriktirmesi gerekiyordu ve sonra George'un annesi, Kahire'de yaşayan ve yerel bir bankacıyla evli olan rahmetli kocasının kız kardeşiyle temasa geçti . Blake Amca bebeklik döneminde kör oldu, bu da iş hayatında büyük başarılar elde etmesini ve iyi sermaye biriktirmesini engellemedi.

Kardeşinin ailesinin kötü durumunu duyan teyzesi, George'un onlarla birlikte Kahire'ye taşınmasını önerdi.

Bu şekilde oğlunun iyi bir eğitim alacağını ve bolluk içinde yaşayacağını düşünen anne, kabul etti. Mısır'da George önce Fransız Lisesi'nde, ardından İngiliz Koleji'nde

okudu. Geleceğin istihbarat subayı siyasetle ilgilenmeye başladı ve Londra Üniversitesi'ne kabul için hazırlanmaya başladı.

"Patlamalar oldu – sonun geldiğini düşündük."

Ancak planlar gerçekleşmeye mahkum değildi – 1939'da Blake'in memleketi Rotterdam'da geçirdiği tatiller sırasında İkinci Dünya Savaşı başladı. Bir aile konseyinde Mısır'a dönmenin güvenli olmadığına karar verildi ve George orta öğrenimini bir Hollanda okulunda tamamlayacaktı.

Büyükannesiyle birlikte yaşıyordu – o sırada annesi ve kız kardeşleri Lahey'e taşınmışlardı . Blake, Hollanda'daki aktif düşmanlıkların başlangıcını sakince karşıladı – diğer okul çocukları gibi, okulda Almanca derslerinin kaldırılmasından memnun kaldı – Nazileri protesto etmek için. 14 Mayıs 1940'ta onları büyükanneleriyle kahvaltıda yakalayan büyük bombalı saldırıdan kurtuldu.

Tekrar tekrar uçaklar aşağı indi, tekrar tekrar patlama sesleri geldi ve biz sonun geldiğini düşündük. Muhtemelen, saldırı yirmi dakikadan fazla sürmedi, ancak bize sonsuza dek mutfak masasında tencerelerle (telsiz talimatlarının önerdiği gibi) oturuyormuşuz gibi geldi ...

George Blake'in "Başka Çıkış Yok" kitabından

Blake de babası gibi İngiliz tebaası olduğundan, Alman işgalcilerin isteği üzerine Hollanda'dan İngiltere'ye sürülecekti.

Lahey üzerinde Alman paraşütçüler, 10 Mayıs 1940

George, bir ay boyunca SS birlikleri tarafından korunan bir toplama kampında sınır dışı edilmeyi bekledi. Ancak, Fransa'nın teslim edilmesinden sonra, Almanlar savaşın sona erdiğine karar verdi ve Blake de dahil olmak üzere tüm reşit olmayan mahkumları serbest bırakmaya karar verdi – eve büyükannesine döndü ve Hollanda'da kaldı.

Sürpriz İle Çanta

Reşit olma yaşına geldiğinde tahliyeyi önlemek için, George için ve daha iyi zamanlara kadar küçük bir Hollanda köyüne yerleşene kadar sahte belgeler düzenlendi. Bu dönemde, geleceğin istihbarat subayı, ilahiyat okulundan mezun olmayı ve rahip olmayı bile düşündü.

Ama sonra, yasadışı pozisyondan yararlanarak Direniş savaşçılarının saflarına katılmaya karar verdi.

Blake, planlarını paylaştığı ve kurye olduğu rahiplerden biri sayesinde hareketin katılımcılarına çıktı – görevleri mektup ve parsellerin transferini ve teslimini içeriyordu. George'un görünüşü, benzer düşünen insanların eline geçti – Naziler tarafından yasaklanan edebiyat, broşürler ve gazeteleri içeren ders kitapları yerine, portföyü olan bir okul çocuğu için kolayca geçebilirdi.

Lahey'deki Nazi geçit töreni, 1940

İş riskliydi: Bir gün trene koşarken, Blake bir yeraltı gazetesinin birkaç kopyasını perona saçtı. Buna, genç adamın gazeteleri toplamasına yardım eden yaşlı bir Alman subayı tanık oldu, ancak neyse ki George için içeriklerine dikkat etmedi.

Gestapo'nun eline düşme riskine rağmen, Blake yeni faaliyetlerinden memnundu.

Hayatımın bu dönemini en ilginçlerinden biri olarak hatırlıyorum. Pek çok harika insanla tanıştım, adlarını hatırlamıyorum ve bazılarını tıpkı beni tanımadıkları gibi tanımıyordum bile ama aramızda güçlü bir bağ vardı çünkü ortak tehlikeli bir iş yapıyorduk. kurtuluşun adı.

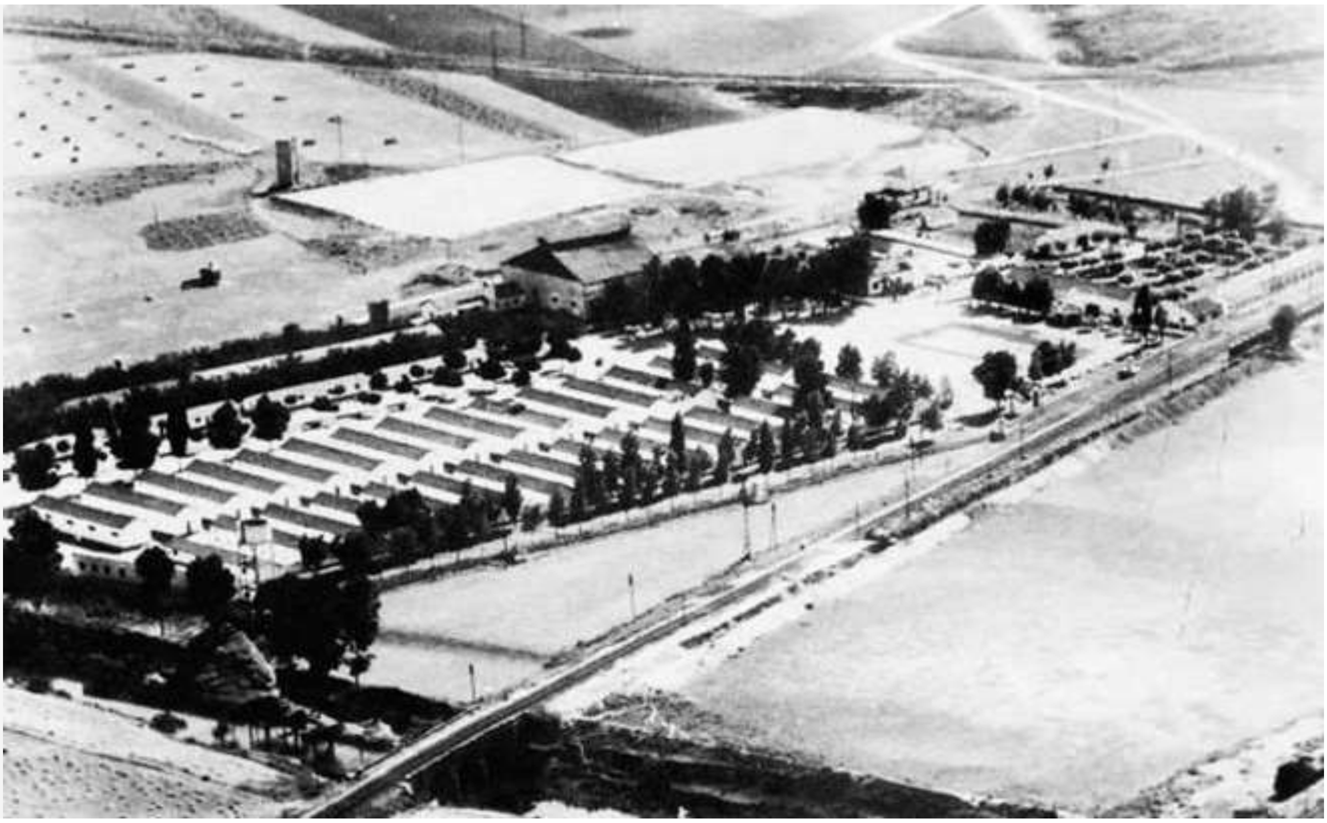
Toplama kampından geçen yol

Büyükannesinin 1942'de ölümünden sonra Blake, o zamana kadar annesinin ve kız kardeşlerinin taşındığı İngiltere'ye gitti. Orada bir izci olarak çalışmayı ve Hollanda'ya dönerek bir ajan olmayı planladı. George, Belçika, Fransa ve İspanya üzerinden Foggy Albion'a gitti ve İngiliz pasaportunu bir somun ekmeğin içine sakladı.

İlk başta şans Blake'in tarafındaydı - birkaç kez neredeyse Almanların eline geçti, ancak tutuklanmayı önleyebildi.

Ancak, Fransa ve İspanya arasındaki sınırı geçtikten sonra Blake, İspanyol sınır muhafızları tarafından yakalandı. Diğer tutuklularla birlikte George, Pamplona şehrinin hapishanesine götürüldü.

Orada, soğukta ve açlıkta, gelecekteki izci yaklaşık bir ay geçirdi, ardından Miranda de Ebro'daki yasadışı göçmenler kampına gönderildi. Yaklaşık iki ay hapiste kaldıktan sonra Blake, Polonyalı mültecilerin koşulları iyileştirmek ve serbest bırakılmalarını hızlandırmak için protesto amacıyla başlattığı, bir hafta süren büyük bir açlık grevine katıldı.

Kamp Miranda de Ebro

Açlık grevi amacına ulaştı: George en genç mahkumlar arasında serbest bırakıldı. Kısa süre sonra nihayet İngiliz sınırını geçti ve bir dizi sorgulamadan sonra annesi ve kız kardeşleriyle tekrar bir araya geldi. Yeni bir yere biraz yerleşen Blake, orduya çağrı beklememeye karar verdi ve İngiliz Donanması'na gönüllü olarak gitti.

Eğitimden sonra, zaten ikinci teğmen rütbesinde olan George, Portsmouth denizaltı karargahında görev yapmak üzere çağrıldı. Ancak Blake bir denizaltı olmadı - derinlik testi sırasında bilincini kaybetti ve kovuldu.

"Kodu Aradım Ve Bir Kapsül Zehir Verdim"

Denizaltılardaki başarısızlık aslında başarıya dönüştü: beklenmedik bir şekilde, başka bir röportajdan sonra Blake, Hollanda İngiliz istihbarat MI-6 (SIS) departmanı olan P-8'in bir çalışanı oldu.

Ancak, Hollanda'ya arzu edilen bir dönüş söz konusu değildi - Blake belgelere göre bir İngiliz'di ve o zamanın kurallarına göre Hollanda'da faaliyet gösteren bir ajan İngiliz olamazdı. Bu nedenle George, tatbikatlar sırasında ayrılmaya hazırlanan ajanlara eşlik etmeye başladı, bireysel izci grupları arasındaki teması engelledi, koğuşlarının gerekli her şeyle beslenmesini izledi ve onları hava alanına kadar eşlik etti.

İnmeden önce gözcü Hollanda yapımı giysilere büründü ve yanında İngiliz parası, mektupları, sinema biletleri ya da onu ele verecek başka bir şey olup olmadığını dikkatlice kontrol etmem gerekti. Sonra ona sahte belgeler, para verdim, kodu ve bağlantı zamanını aradım ve isterse ona zehirli bir kapsül verdim.

Blake'in diğer görevi, ajanlardan hem gündüz hem de gece gelebilecek acil telgrafları almaktı. Savaştan sonra, Blake nihayet Lahey'de bulunan yeni İngiliz istasyonunun bir çalışanı olarak Hollanda'ya gitti, ancak akrabalarını görmek için zar zor zaman ayırarak Londra'ya geri çağrıldı.

Yalu Nehri boyunca Ölüm Yürüyüşü

1946'da George görev için Hamburg'a gitti. Gelişmekte olan Soğuk Savaş çerçevesinde SSCB'nin Batı ülkelerinin yeni düşmanı haline gelmesi nedeniyle, Büyük Britanya'nın eski düşmanları müttefik oldular: George, nefret ettiği Alman subaylarıyla işbirliği yapmak zorunda kaldı.

Blake'in çalışmasının sonucu, 1947'de GDR topraklarında Alman filosunun eski subaylarından ve Wehrmacht'tan oluşan iki istihbarat ağının yaratılmasıydı. Mevcut durumla ilgili dönüm noktası, Blake ile Cambridge Üniversitesi'ndeki çalışmaları sırasında, silahlı kuvvetlerin subayları için kurslarda Rus dilinin temellerini öğrendiğinde meydana geldi.

Blake'in Ruslara karşı düşmanlığı, yerini Rus tarihi ve kültürüne duyulan hayranlığa bıraktı.

George, üniversiteden mezun olduktan sonra Seul'e taşındı . Ana görevi, Sovyetler Birliği'ne ait olan Uzak Doğu'nun yakın bölgelerinde keşif yapmaktı. Ancak planlar başarısız oldu: Demir Perdeyi aşmanın çok zor bir görev olduğu ortaya çıktı - Kore ile SSCB arasında hiçbir iletişim yoktu.

Blake'in gelişinden bir buçuk yıl sonra Kore'de savaş başladı. Şehrin Kuzey Kore birlikleri tarafından kuşatılması sırasında izci ele geçirildi. Amerikalılara ulaşmak için birkaç kez kaçmaya çalıştı, ancak her iki girişim de başarısız oldu. George, Yalu Nehri boyunca sözde "ölüm yürüyüşü" nden geçti - mahkumların gözaltı yerine zorlu bir kış sürüşü.

Günlerce vahşi dağlık arazide yürüdük, geceleyin ıssız köylerde durduk, bazen evler yerine sadece yere yanmış harabeler bulduk. Tek öğünümüz az pişmiş bir kase mısırdı.

"Yeryüzünde Tanrı'nın Krallığını Yaratmaya Çalışmak"

Mahkumlar birbiri ardına öldü - Blake ve diğer mahkumlar onları gömmek zorunda kaldılar, mezarlarını donmuş toprağa kazdılar. George, neyse ki penisilin enjeksiyonlarıyla tedavi edilen dizanteriye yakalandı. Kuzey Koreli askerler mahkûmla kurnazca alay ederek onu kuyudan su taşımak için tükenmeye zorladı.

Kuzey Kore'deki savaş esirleri

Blake donmuş eller nedeniyle başka bir kova getiremeyince, tabancanın kabzasıyla dövüldü, dizleri üzerine çöktü ve birkaç saat soğukta kalmaya zorlandı. O zamanlar

onun için tek çıkış, Sovyet büyükelçiliğinin beklenmedik bir şekilde kampa gönderdiği kitaplardı.

Blake, Hazine Adası'nı, Marx ve Engels'in Kapital'ini ve Lenin'in Devlet ve Devrim'i birkaç kez yeniden okudu. Son iki eserin Blake'in dünya görüşü üzerinde büyük etkisi oldu - halkların eşitliği fikirleri ona çok yakın çıktı.

Komünizmi yeryüzünde Tanrı'nın Krallığını yaratma girişimi olarak gördüm.
George Blake
Kendisi için, serbest bırakıldıktan sonra gizlice Sovyet istihbaratı için çalışmaya karar verdi. Gözcü, bunu baş gözetmenle tartışmaya cesaret etti ve kısa süre sonra binbaşı Blake'in bir KGB temsilcisiyle görüşmesini ayarladı.

Komplo uğruna, George'u tanıyan mahkumların her biri sırayla Pyongyang'daki Sovyet büyükelçiliğine çağrıldı - onlarla genel siyasi sorunları tartıştılar.

Chekistler Blake ile Manpo'daki görüşmeyi çok ciddiye aldılar.

Nüansları tartıştıktan sonra, George'un yalnızca İngiltere ve müttefiklerin SSCB'ye karşı eylemleriyle ilgili bilgi sağlayacağı konusunda anlaştılar.

Manpo şehri

Serbest bırakılma olasılığına rağmen, istihbarat subayı savaşın sonuna kadar esaret altında kaldı – beklenmedik bir şekilde edindiği özgürlüğüyle İngiliz özel hizmetlerinin dikkatini çekeceğinden korkuyordu.

Casus Dükkanı

Blake, Nisan 1953'te serbest bırakıldı. İngiltere'ye döndü ve Rus dili hakkındaki iyi bilgisi sayesinde, Avusturya'daki Sovyet kurumlarının çalışanlarına karşı yüksek teknoloji casusluğu yapan yeni "Y" departmanının hizmetine girdi.

Bölüm başkan yardımcısı olarak Blake, Kore'deki zorlu koşullardan sonra uygar yaşama uyum sağlamayı zor buldu: gevşek ayakkabılara alışkın olan George, ofisinde sık sık dar ayakkabılar çıkardı, bu da ilk başta bölümün diğer çalışanları arasında şaşkınlığa neden oldu.

Ayrıca, esaret altında olan izci, bir rüyada zamanı kaçırdı ve böyle bir alışkanlığın alışkanlığını hemen kıramadı. Çalışma saatleri içinde, ofisin bitişiğindeki banyoda sık sık kestirdi.

Ancak bu tuhaflıklar Blake'in çalışmalarını hiçbir şekilde etkilemedi. 1954'te George evlendi ve SIS sekreteri Gillian Allan onun seçtiği kişi oldu.

1955'te Batı Berlin'e gönderildi ve burada SSCB'ye karşı istihbaratla uğraşan bir grupta yer aldı. George'un görevlerinden biri, Doğu Berlin'de çalışan Sovyet çalışanları ile temas kurmaktı.

7 Mart 1955. Savaşın yıktığı Berlin'i yeniden inşa etmek

Ancak, bunun kolay olmadığı ortaya çıktı - Sovyet vatandaşlarına şehrin batı kısmını ziyaret etmemeleri şiddetle tavsiye edildi ve yüksek maliyet nedeniyle kendileri Batı Berlin'e gitmeye çalışmadılar. Ve İngiliz istihbarat görevlilerinin Doğu Berlin sınırını geçmeleri kesinlikle yasaktı.

Sonra bir hileye gittiler: Sektörün sınırına yakın bir yerde çorap, mücevher, kamera, saat ve iç çamaşırın uygun fiyatlarla satıldığı bir market açıldı.

Sovyet vatandaşlarının akınını bekleyen İngiliz istihbarat memurları bir işe alım planı hazırlıyorlardı: ziyaretçilere yakın gelecekte sipariş etmeyi sevdikleri şeyleri teslim edeceklerine söz vereceklerdi, böylece onları tekrar mağazaya çekecek ve işbirliği yapmaya ikna etmeye çalışacaklardı. .

Ancak operasyon başarısızlıkla sonuçlandı - istasyonla bağlantı kuran tek "Rus", CIA görevlisinin hizmetçisiydi . Ve yakında mağazanın sahibi gibi davranan ajan, Doğu Berlin'e kaçtı ve mağazanın gerçek amacının gizliliğini kaldırdı. Dükkanın kapatılması gerekiyordu.

110 Bilgilik

Kendi aralarında bir yabancı

İngilizler, SSCB'nin birkaç gizli hattında telefon dinlemeyi başardılar – örneğin, "Çatışma" kod adlı bir operasyon sırasında, Viyana'daki Sovyet karargahının askeri hava limanlarından biriyle iletişim kurduğu bir kabloya bağlandılar .

Bunun için, askeri polis departmanının gizli hattının hemen yakınında bulunan bodrum katından, bir telekulak noktasının donatıldığı kabloya bir tünel kazıldı. Diğer iki operasyon – "Şeker" ve "Rab" – kuyumcu binasından ve İngiliz subaylardan birinin ailesinin yaşadığı villadan gerçekleştirildi.

Üç operasyon sonucunda elde edilen materyal, zamanla o kadar büyük bir hacme ulaştı ki, aşırı yüklenen çalışanlar üç aylık gecikme biriktirdi, şimdi aylık değil, iki haftada bir raporlar hazırlamak zorunda kaldılar – ayrıca bireysel konularda ara raporlar

Ayrıca, departman çalışanları MI-6'yı ilgilendiren kişilerin evlerine ve ofislerine gizlice mikrofon yerleştirdi. Blake bu malzemenin kodunun çözülmesine dahil oldu – ancak ona göre, İngiliz istihbaratı bu tür operasyonlar sırasında hiçbir zaman değerli bir şey almadı.

Ekim 1953'te Blake, SSCB ikamet temsilcisiyle bir araya geldi ve Sovyetler Birliği'ne karşı bildiği tüm gizli operasyonlar hakkında bilgi verdi.

George karşılıksız davrandı: Tek isteği, başına bir şey gelmesi durumunda ailesine bakmaktı. Bu arada, bir Sovyet ajanıyla yaptığı toplantılardan birinde, pantolonunun arka cebinde taşıdığı portatif bir kamera aldı.

"Altın" tünel

Blake, kamerayı yüksek riskli koşullarda kullanmak zorunda kaldı – George bir iş arkadaşıyla bir ofisi paylaştı. İzci, işte olmadığı anı yakalamak ve gerekli belgeleri hızla kaldırmak zorunda kaldı. Fotoğraf çekmek için en uygun zamanlar, Blake'in altı haftada bir aldığı gece vardiyalarıydı.

Sovyet tarafının Blake'ten aldığı bir sonraki önemli bilgi, SSCB'nin Avusturya'daki silahlı kuvvetleri hakkında bir bülten şeklinde yayınlanan gizli bir rapordu.

1954'te ajan tekrar değerli bilgiler aldı – Cenevre'de müzakereler için gelen Sovyet ve Çin delegasyonlarının üyelerinin telefonlarına bağlanmasının planlandığı Gümüş Operasyonunun hazırlanması hakkında

Kısa bir süre sonra, Sovyet istasyonu "Altın" veya "Altın Kronometre" kod adlı cesur bir operasyonun ayrıntılarını öğrendi. Bu operasyon sayesinde İngilizler, CIA ile işbirliği içinde, Doğu Berlin ile Moskova arasında bilgi alışverişi yapılan Doğu Almanya'daki Sovyet birliklerinin gizli iletişim hatlarına erişmeyi planladı.

Blake en küçük ayrıntıların farkındaydı - görevdeyken, İngiliz istihbarat görevlilerinin CIA görevlileriyle yaptığı toplantıların tutanaklarını tuttu.

Müzakerelerin sonucu, Berlin'de inşa edilen Amerikan depolarının yardımıyla gizlenerek yaklaşık yedi buçuk metre derinlikte ve yarım kilometre uzunluğunda bir tünel kazma kararıydı.

Hangarların hemen altına, davetsiz misafirlere karşı yüksek derecede koruma sağlayan ve yüksek kaliteli teknik yeniliklerle donatılmış bir durdurma istasyonu yerleştirilmesi planlandı. Casus üssünün toplam maliyeti yaklaşık 7 milyon dolardı.

"Bana çabuk dokundular."

Son derece dikkatli davranan KGB liderliği, tüm önemli müzakereleri diğer kanallara aktardı ve diğer konuları tartışmak için ele geçirilen hatları bıraktı - örneğin, dikkat çekmeden SSCB'nin Batı ülkelerine saldırmaya hazırlanmadığını vurguladılar.

Gizli çizgiler aynı zamanda yanlış bilgi için de kullanıldı: onlar aracılığıyla, İngilizler ve Amerikalılar tarafından gerçek değeriyle kabul edilen yanlış bilgiler iletildi.

Telefon dinleme, Nisan 1956'da SSCB tarafından "yanlışlıkla keşfedildi": Londra'da Süveyş kriziyle ilgili müzakereler sırasında, Sovyet lideri Nikita Kruşçev'in acilen İngilizlere karşı önemli bir koza ihtiyacı vardı.

Bu provanın Blake için ideal ve kesinlikle güvenli olduğu ortaya çıktı: İşaretçiler yağmurdan hasar gördüğü iddia edilen kablo hattını kontrol ederken "altın" tünel bulundu (inandırıcı olması için özel olarak bulanıklaştırıldı). Amerikalılar için bu bir sürprizdi: İlk başta casus inini havaya uçurmak bile istediler, ancak daha sonra bu fikirden vazgeçtiler.

"Zvezda" gazetesinin muhabiri, Amerikalıların tünelde diktiği bariyerlerin önünde

Ve "şans" efsanesi o kadar inandırıcı oldu ki hem MI6 hem de CIA buna inandı. Bu arada, Sovyet özel servisleriyle tüm işbirliği dönemi boyunca George, SSCB'ye karşı hareket eden yaklaşık 40 Amerikan ve İngiliz ajanının gizliliğini kaldırdı.

Ayrıca MI-6'nın Londra'daki İngiliz-Rus tercüme bürosunun Sovyet çalışanlarına karşı düzenli olarak yaptığı işe alım girişimlerini de bildirdi.

60'ların başında Blake Lübnan'a gitti. In Beyrut , istihbarat faaliyetlerine ek olarak, o yoğun Arapça dil inceliyordu. İzci, bulutların üzerinde toplandığından şüphelenmedi bile. Bir zamanlar Sovyet özel servisleriyle işbirliği yapan Polonya istihbarat şefi Michal (Mikhail) Galinevsky'nin bir sığınmacısı, İngilizlerin Blake'in gizliliğini kaldırmasına yardımcı oldu.

George Blake. Londra, 21 Nisan 1953

Hainden bilgi alan MI6 liderliği, Blake'i derhal sorgulamaya başladıkları Londra'ya acilen geri çağırdı. George'un patronlarına göre, komünistler onu Kore esaretindeyken işbirliği yapmaya zorladı. Blake sessiz kalmadı.

Hızlı yolda bana çarptılar. Ve dedim ki: hayır, kimse bana şantaj yapmadı, kimse bana işkence etmedi ... Hizmetlerimi tamamen gönüllü olarak sundum
George Blake

40 yıl vatana ihanet

Nisan 1961'de Blake tutuklandı. Old Bailey Merkez Ceza Mahkemesi'ndeki istihbarat görevlisine verilen karar son derece sertti: Wormwood Scrubs hapishanesinde 42 yıl hapis cezası. Bu, vatana ihanet maddesi kapsamında öngörülen azami sürenin üç katıydı.

Yargıcın kararını duyan Blake sadece gülümsedi. İlk başta, Gillian kocasını destekledi, ancak daha sonra kamuoyu baskısına dayanamadı: boşanma davası açtı, yeniden evlendi, soyadını değiştirdi ve kendini çocuk yetiştirmeye adadı - bir izcinin üç oğlu ve yeni bir eşten doğan bir diğeri.

Pelin Ovalama Hapishanesi

Hapishanede Blake, Arapça öğrenmeye devam etti ve Gordon Lonsdale adı altında çalışan (Lenta.ru ondan bahsetmişti) başka bir gizliliği kaldırılmış Sovyet istihbarat ajanı Konon Molody ile arkadaş oldu . bir İngiliz ajanı. Blake de hapis cezasının bitmesini sabırla beklemeyecekti ve kaçmaya karar verdi.

Hapishane yetkilileriyle arası iyi olan terörist Sean Burke, yerel bir gazetenin editörü oldu ve cezaevi yurduna nakledilmeye hazırlanıyordu. Bu, Burke'e gün boyunca özgür olma ve sadece geceleri hapishaneye geri dönme fırsatı verdi.

Sean, ayrıcalıklardan kendi takdirine bağlı olarak yararlandı: kaçmak için gereken parayı toplamaya yardım eden Blake'in arkadaşları olan eski siyasi mahkumlarla temasa geçti.

Buna ek olarak, Burke George'a komplocuların takma adlar kullanarak planlarının ayrıntılarını tartıştıkları bir telsiz verdi.

Suç ortaklarının konuşması yanlışlıkla başka bir mahkuma kulak misafiri olduğunda – alıcısında bir polis dalgası yakaladı, ancak Blake ve Burke iletişim kanalına girdi. Ancak, mahkum onları teslim etmedi, sadece George'u güvenli olmayan iletişim yöntemi hakkında uyardı. Başka bir mahkum da benzer şekilde davrandı ve eline Burke'ten Blake'e gönderilen bir mesaj yanlışlıkla düştü: mahkum mektubu George'a verdi ve ona sırrını tutacağına dair güvence verdi.

Bir Hapisten özgürlüğe

Kaçış 22 Ekim 1966 akşamı için planlandı ve başarıyla taçlandı: zayıflamış parmaklıklarla kolayca başa çıkan Blake, pencereden dışarı çıktı ve Burke tarafından atılan bir ip merdivenin onu beklediği hapishane duvarına koştu. Ancak duvardan yere atlayan George kafasını kırdı ve kolunu kırdı.

Ancak, bu izciyi durdurmadı: arkadaşları çabucak onun için sığınağa gelen ve Blake'e tıbbi yardım sağlayan bir doktor buldu.

Sonra George'un İngiltere'den çıkarılması gerekiyordu – ilk başta Blake'in bir Kızılderili kılığında sınırı geçeceği varsayıldı.

George'un asistanları, ten rengini koyulaştıran özel haplar ve etkiyi pekiştirmek için bir ultraviyole lamba bile aldılar. Ancak daha sonra bu fikir terk edildi – sadece Burke sahte bir pasaport alabilirdi ve aranması nedeniyle yeraltı dünyasıyla temasa geçmek tehlikeliydi.

Sonuç olarak, başka bir seçenekte durmaya karar verdiler: George'u arabayla Federal Almanya Cumhuriyeti'ne, oradan GDR'ye ve ardından Moskova'ya götürmek.

Blake'in hapishane arkadaşlarından biri riskli bir işe girişti: minibüsünün koltuğunun altına bir önbellek yaptı ve kaçağı oraya yerleştirdikten sonra Aralık ortasında karısı ve çocuklarıyla birlikte Noel tatillerinde Almanya'ya gitti.

Yolculuk uzundu ve İngiliz Kanalı'nı geçen bir feribot dahildi, ancak neyse ki operasyona katılan herkes için her şey yolunda gitti. GDR topraklarında Blake, Sovyet büyükelçiliği ile temasa geçti ve sonunda güvende oldu.

"Öldükten sonra küllerimi ormanlara saçın"

SSCB'nin başkentine ulaşan George Blake, Georgy Ivanovich Bekhter'e dönüştü – daha sonra kendisi yeni ismin ona eskisinden çok daha uyumlu göründüğünü itiraf etti. Sovyet devletinden yabancı istihbarat albay rütbesi ve dört odalı geniş bir daire aldı.

116 Bilgilik

Blake bir süre KGB memurlarına tavsiyelerde bulundu ve tercüman olarak çalıştı. George'un yeni hayatına alışması uzun zaman aldı: ilk başta Sovyet vatandaşlarının soğukluğu ve mağazalarda ve diğer kurumlardaki büyük kuyruklar karşısında şok oldu. İzci bir kez daha kuyruklarda kaybolmamak için kendi saçını kesmeyi bile öğrendi.

1974'te emekli olduktan sonra Blake, SSCB Bilimler Akademisi'nin Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nde (IMEMO) bir iş buldu ve burada Orta Doğu'da uzmanlaştı ve önde gelen uzmanlardan biri oldu.

George tekrar evlendi ve bir oğlu daha oldu. Aynı zamanda, kendisini Moskova'da sık sık ziyaret eden ilk evliliğinden çocuklarla temasını kaybetmedi.

Blake 26 Aralık 2020'de vefat etti – 98 yaşında kalp durmasından öldü. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin , Sovyet istihbarat subayının ailesine ve arkadaşlarına başsağlığı diledi – ilgili mesaj Kremlin web sitesinde yayınlandı.

Lütfen Georgy Ivanovich Blake'in ölümüyle ilgili derin taziyelerimi kabul edin. Albay Blake parlak bir profesyoneldi – özel canlılık ve cesaret
Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin
Rusya Devlet Başkanı, Blake'in "stratejik eşitliğin sağlanmasına ve gezegende barışın korunmasına paha biçilmez bir katkı" yaptığını vurguladı.

“Ölümden sonra yakılmamı ve küllerin, karım ve oğlumla sık sık yürüdüğüm ve kayak yaptığım kulübemin yanındaki ormana saçılmasını emrettim. O zaman "Artık evine dönmeyecek, yeri de onu tanımayacak" demek mümkün olacaktır.
George Blake'in "Başka Çıkış Yok" kitabından

Unutmadan… Nasıl Hatırlayacaksın?

Neye ihtiyacınız olduğunu daha iyi ve daha hızlı hatırlamak için, içinizdeki her şeyi dışa çevirin!

Her zamanki hafızanıza güvenmeyin – önemli olan her şeyi bir kerede yazmak için kendinizi eğitin. Randevu alın – toplantıyı hemen takvime kaydedin. Konuşmanızın konusunu tanımlayın – bu konuyu hemen notlarınıza yazın. Özellikle belirli bir saatte aramanız gerekiyorsa, her şeyi kafanızda tutmamak için elektronik veya kağıt

hatırlatmalar yapın. Gerekli bilgileri veya güzel formülasyonları duydum – hafızanıza güvenmeyin, yüksek sesle konuşun – ve her şeyi bir kerede yazın!

Daha iyi hatırlamak için düşüncelerinizi, görüntülerinizi ve izlenimlerinizi konuşmaya dönüştürün: Gerekli bilgileri konuşur veya söylerseniz daha iyi hatırlanır.

Kendinizin veya bir başkasının düşüncelerini daha iyi hatırlamak için onları eskiz etmenizde fayda var. Bir konuşma sırasında muhatabınıza ne açıkladığınızı veya onun size ne açıkladığını çizmek harika bir alışkanlıktır. Çizim, daha iyi anlamaya ve hatırlamaya çok daha iyi yardımcı olur.

Eylemler ve duygular ezberlemenize yardımcı olur. Sadece bir şey söylemeyip, ifade ve dramatizasyon ile duygusal olarak konuştuysanız, daha da fazlası – bütün bir sahneyi canlandırdınız – bu daha hızlı ve daha güçlü hatırlanacak. Sadece bir resim çizmekle kalmayıp, resimleri parlak ve renkli hale getirdiyseniz, bunlar da hafızanızda daha uzun süre saklanacaktır.

Gerekli olayı hatırlamak için, olayı bir anlık dikkatle işaretleyin ve geleceğe koyun – bugün gördüklerinize veya duyduklarınıza ihtiyacınız olduğunda geleceği ayrıntılı ve canlı bir şekilde hayal edin. Ve en güveniliri – eğer aniden yapılabilirse – yeni bilgileri hemen eyleme dönüştürün. Size yeni programı nasıl kullanacağınızı anlattılar – sadece ezberlemeye çalışmayın, hikâyeyi sadece hayal gücünüzle tekrarlamayın, size anlatılanları hemen yapmaya çalışın. Birkaç kez yaparsanız, her şeyi düzgün bir şekilde hatırlayın.

Ve gereksiz nasıl unutulur?

Hiçbir şeyi kasıtlı olarak unutma. Kendinizi işle meşgul edin, her zaman meşgul olun, daima gelecekteki işlerle meşgul olun, neyin gerekli olduğunu hatırlayın – ve

ihtiyacınız olmayan her şey kendiliğinden düşer. Ancak, bunun sizin için gerçek olması için, genellikle kendinizi radikal bir şekilde yeniden eğitmeniz gerekir ...

Ezberleme Teknikleri

Dersleri nasıl hızlı bir şekilde ezberleyeceğiniz sorusuyla ilgileniyorsanız, cevap tektir – beyin için yaşam tüyolarını kullanın. Eğitim materyallerinin ezberlenmesi, sinirsel bağlantıların neden olduğu biyolojik bir süreçtir. Yapılması gereken tek şey onları eğitmektir.

1. Tekrarlama

Repetitio est mater studiorum – tekrar ve öğretimin akrabalığı hakkında Latince bir aforizma söylüyor.

Psikologlar, materyali belirli bir kalıba göre tekrar etmenin en mantıklı olduğuna inanırlar. Örneğin, şöyle bir şey:

ilk tekrar – dersten 15-20 dakika sonra,

ikinci tekrar – 2 saat sonra,

üçüncü tekrar – ertesi gün veya her gün,

dördüncü tekrar – 3 gün sonra,

beşinci tekrar – bir hafta içinde,

altıncı tekrar – bir ayda,

yedinci tekrar – altı ay sonra,

sekizinci tekrar – bir yıl sonra.

Bu, ezberlemeyi en etkili hale getirecektir.

2. Dernekler

Dernekler, kendi başlarına ortaya çıkan ve bir kişinin hafızasında sabitlenen bireysel olaylar, gerçekler, nesneler veya fenomenler arasındaki bağlantılardır.

Çalışma materyali nasıl ezberlenir

Materyalleri ezberlemek için çağrışımsal düşünme eğitimle geliştirilebilir. İşte basit bir zihinsel imgeleme ve analoji alıştırması.

Şapka, telefon, beyefendi, kaktüs, turta, zarf, para, yılan balığı, çalışma masası (yazı), ev, kalem, ceket, dantel, düğme, çorap, tornavida, kedi, kitap, far, olta.

Bu kelimeleri iki dakika boyunca okuyun. Onları canlı, yaratıcı bir hikaye ile hatırlamaya çalışın. Çağrışımlarınız ne kadar tuhaf veya komik olursa o kadar iyidir. Ana şey, daha iyi hatırlamak için tüm bunları görselleştirmek. İşte ilişkisel bir hikaye örneği:

Telefonun yerleştirildiği şapka. Telefonun ahizesi kaktüs olduğu için dikenlerle kaplı. Bu kaktüs piposunu arayan beyefendinin elinde tutmak hiç hoş değil, üstelik ağzı pasta dolu konuşuyor. Pasta, paranın aniden düştüğü küçük bir zarf içeriyor. Banknotlardan biri yuvarlanır ve kaçarken, borusu büyük bir kalemden yapılmış bir ev şeklinde bir yazı masasının altına gizlenen bir tür yılan balığına dönüşür ... vb.

Hikayenizi oluşturduktan sonra, alıştırmadaki kelimeleri doğru sırayla yazın – bu, çalışma materyalini iyi hatırlamanıza yardımcı olacaktır.

3. Anımsatıcı oda

Bu hatip Cicero'nun ezberleme yöntemidir. Konuşmalarında asla hile sayfaları kullanmadı, birçok gerçekleri, alıntıları, tarihi tarihleri ve isimleri hafızasından yeniden üretti.

Cicero, konuşmalara hazırlanırken evini dolaştı ve zihinsel olarak performansın kilit noktalarını evin içine yerleştirdi. Bu tekniğe anımsatıcı oda adı verildi.

Yöntemin özü: ezberlenen bilgi birimleri, iyi bilinen bir odada kesin olarak tanımlanmış bir sırayla zihinsel olarak düzenlenmelidir. O zaman bilgiyi çoğaltmak için bu odayı hatırlamak yeterli olacaktır. İlk kez, öğeleri zihinsel olarak yerleştirirken, gerçekte odanın etrafında dolaşmak daha iyidir. Malzemeyi daha sonraki ezberleme durumlarında, odayı hayal etmek yeterlidir. Ana şey, odanın "yürüme" sırası üzerinde, yani bilgilerin yerleştirileceği yerlerin sırası üzerinde, hızlı bir şekilde ezberlenmesi gereken üzerinde anlaşmaya varmaktır.

Hadi çalışalım. Bir oda alalım ve içinde altı nesne var. Kolaylık sağlamak için onları numaralandıracağız.

Ders materyali nasıl ezberlenir

Masanın üzerine bitki ve fotoğraf.

Pencere.

Duvar saati.

Duvardaki resim.

Sehpa.

Divan.

Şimdi dersi hatırlamak için ihtiyacınız olan bilgileri odaya yerleştirin. Örneğin, glikoz oluşum süreci masanın üzerindeki tencereye "bağlanabilir" ve fotosentezin bileşenleri saate bağlanabilir.

4. OGPU'yu ezberleme yöntemi

Bir şeyi hatırlamaya çalışırken, bir ders kitabının sayfalarını gözünüzün önünde görmek, kelimenin tam anlamıyla paragrafın nerede başladığını, sola veya sağa, resmin üstüne veya altına, büyük baskı veya küçük?

Eğer öyleyse, o zaman görsel bir yakalama efektiniz var. Gözleriniz metnin sayfada nasıl bulunduğunu hatırlar ve bu, OGPU yöntemi kullanılarak kullanılabilir.

Ders ezberleme teknikleri

Bu, adı şu şekilde deşifre edilen birleşik bir ezberleme yöntemidir: aşinalık → ana düşünceler → tekrarlama → spekülasyon.

Yöntemin özü, ders kitabının bir paragrafını, ders özetinizi veya ders için teorik materyali dört kez okumanız gerektiğidir:

İlk kez: metni gözden geçirin, birbirinizi tanıyın.

İkinci kez: düşünceli bir şekilde okuruz ve ana düşünceleri vurgularız, vurgularız (metinde dört ila yedi ana düşünce).

Üçüncü kez: metnin tamamını değil, yalnızca vurgulanan ana düşünceleri tekrarlıyoruz.

Dördüncü kez: spekülatif olarak okuruz, yani gözlerimizi kapatır ve metni sunmaya çalışırız.

Özet

Dersleri iyi ve hızlı bir şekilde ezberlemek için özel ezber yöntemlerini kullanın. Örneğin tekrarlamayı ihmal etmeyin, çağrışımları birbirine bağlayın, bilgileri Cicero ilkesine göre sıralayın veya OGPU yöntemine göre bilgileri ezberleyin.

"Pandemi bir komplodur": Kazakistanlılar yeni "teyidi" tartışıyorlar

Kaynaktan fotoğraf

İsrail COVID-19

İsrail gerçekten de halka açık yerlerde maske takma zorunluluğunu yeniden başlattı. Ancak ne küresel komplo teorisi ne de aşıların COVID-19'a karşı düşük etkinliğinin olduğu versiyonu bunu kanıtlamıyor.

İlk kez Hindistan'da keşfedilen delta suşu ile artan sayıda enfeksiyon nedeniyle maske takılması gerekiyordu. Şimdi , İsrail'de günde 100 ila 200 yeni enfeksiyon vakası kaydediliyor . Karşılaştırma için: Ocak 2021'de ülkede aşı henüz başlamamışken, günde 8 binden fazla hasta tespit edildi.

Unutulmamalıdır ki, morbiditedeki artışa rağmen, ülkede mortalite artışı veya yüksek hastaneye yatış oranı yoktur. Bu, İsrail pandemi müdahale görev gücü başkanı Nachman Ash tarafından belirtildi.

El Cezire'ye "Aşıların bizi artan hastaneye yatışlardan ve ciddi vakalardan koruyacağını umuyoruz" dedi .

Bugün İsrail en fazla aşı yapılan üç ülkeden biri. Ülkede toplam nüfusun %64.05'i aşılıdır . Bu nedenle, ülkedeki CVI insidansı % 95 oranında düştü .

Ülkedeki karantina kısıtlamaları 15 Haziran'da kaldırıldı, ancak delta suşu ile artan enfeksiyon vakalarının kayıt altına alınmasından iki hafta sonra bazıları iade edildi.

Bu, İsrail'de maske rejiminin yeniden başlamasının, dünya hükümetinin bir komplosu tarafından değil, ağırlaştırılmış epidemiyolojik durum tarafından dikte edildiğini kanıtlıyor. Aşıların etkisiz olduğu teorisi, mevcut istatistiklerle ve artan hastalık oranlarına rağmen, hastaneye yatışların ve hastalıktan ölümlerin artmadığı gerçeğiyle çelişmektedir.

Cinsel Yönelimler

LGBT kısaltmasının Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Transperson anlamına geldiğini bildiğinizi düşünüyoruz. Ancak, şimdi azınlık gruplarının tanımının yeni bir versiyonu var - LGBTQIA +. "K", queer kişiler anlamına gelir - kendilerini tek bir yönelim ve cinsiyetle sınırlamayanlar. "Ben" - interseks insanlar: hem erkek hem de kadının fiziksel özelliklerine sahiptirler. "A" harfi, hareketi destekleyenlerin yanı sıra aseksüelleri belirtmek için kullanılır. + işareti, bu kısaltmada bahsedilmeyen tüm azınlıkların altında gizlenir, ancak bunlar topluluğun bir parçasıdır. Şimdi birçok insan, tüm cinsel yönelimleri ve cinsiyetleri birleştirdiği için "queer" kelimesiyle değiştirerek harf atamasını terk etmek istiyor.

Cinsel yönelim, bir kişiye romantik, duygusal veya cinsel düzeyde hangi cinsiyetin veya cinsiyetin çekici geldiğini belirler. Ve cinsiyet, bir kişinin kendini nasıl tanımladığıdır. Örneğin, gey bir tür cinsel yönelimdir ve transseksüel bir kişi cinsiyettir. Bu transperson ile hem erkekler hem de kadınlar beğenebilir. Bir partnere olan çekiciliği, cinsiyet kimliğine değil, cinsellik türüne bağlıdır.

Birçok insan sadece geylerin, lezbiyenlerin ve transların olduğunu düşünmeye alışmıştır. Ama aslında, araştırmacılar en az 15 cinsel kimlik sayıyor.

İşte bilmeniz gereken yönelim türleri:

1. Eşcinsel

İngilizce'de eşcinsel, bir kişinin aynı cinsiyetten birine ilgi duyması anlamına gelir. Bu nedenle, kızlar da bu terimi sıklıkla kullanır. Aynı zamanda, birçok eşcinsel "eşcinsel" kelimesini rahatsız edici buluyor ve bundan kaçınmaya çalışıyor.

2. Lezbiyen

Bu terim, duygusal, fiziksel ve romantik olarak kızlara ilgi duyan kadınlar için geçerlidir. Belirtildiği gibi, bazı lezbiyenler kendilerine gey diyorlar.

3. Biseksüel

Hem erkeklere hem de kadınlara ilgi duyan kişileri gösterir. Aynı zamanda, bir ortağa karşı cinsel çekimden yoksun olabilirler ve ilişki sadece romantik duygulara dayanacaktır. Ayrıca, yaşam boyunca, biseksüellerin tercihleri sıklıkla değişir: bir kişi kızları daha çok sevebilir, sonra erkekleri ve tam tersi olabilir.

4. Tuhaf

Queer, İngilizce'den “garip” veya “belirsiz” olarak çevrilmiştir. Bu tür kişiler, tek bir cinsel kimlikle sınırlandırılmanın anlamsız olduğuna inanırlar. Ayrıca, olası tüm azınlıklar bu terim altında birleştirilir. Ayrıca queer insanlara cinsiyetlerinden ve cinselliklerinden şüphe duyanlara denir.

5. aseksüel

Cinsel olarak çekici olmayan biri.

6. Aromatik

Romantik olarak çekici olmayan bir kişi.

7. Heteroseksüel

Karşı cinsten insanlara cinsel, romantik ve duygusal olarak ilgi duyan kişi. Heteroseksüellere "heteroseksüel" de denir.

8. Androseksüel

Bu insanlar cesur ortaklardan etkilenir. Aynı zamanda, kişinin hangi cinsiyette veya cinsiyette olacağı onlar için önemli değil, bir erkek, bir kadın veya bir transperson olabilir.

9. Jinoseksüel

Ve bunlar sadece kadınlığa ilgi duyan kişiliklerdir. Yine açıklığa kavuşturmak için, gynoseksüeller partnerin cinsiyeti ve cinsiyeti ile ilgilenmezler. Sevdikleri kadınsı özelliklerdir.

10. Bi-meraklı

Bi-meraklı insanlar genellikle aynı cinsiyetten ilişkilere ilgi duyan heteroseksüelleri içerir. Böylece, bir kişi gerçek kimliğini arıyor.

11. Biseksüel

Bu tür insanlar için duygusal bağlılık özellikle önemlidir. Romantik ve cinsel çekiciliği ancak bir kişiye yaklaştıklarında hissetmeye başlarlar.

12. Poliamor

Bu terim, aynı anda birkaç partnerle (hem romantik hem de cinsel) bir ilişkisi olanlara atıfta bulunur. Polyamory hem kızlarla hem de erkeklerle olabilir.

13. Skolyoseksüel

Kendilerini aynı cinsiyetten saymayan veya trans bireyler tarafından romantik, duygusal ve cinsel düzeyde etkilenirler.

14. Panseksüel

Panseksüeller kendilerine "cinsiyet körü" diyorlar, çünkü bir eş seçerken cinsiyetine, yönelimine ve içsel kimliğine dikkat etmiyorlar.

15. Omniseksüel

Tüm insanlarla çıkabildikleri için panseksüellere çok yakındırlar, ancak bazı durumlarda, omiseksüeller için eşin cinsiyet ifadesi kilit bir rol oynar. Bu nedenle "cinsiyet odaklı" olarak adlandırılırlar.

Aslında dünyada bahsetmediğimiz daha birçok cinsel kimlik türü var. Zaten, flört uygulamaları , aramada ortakların cinsiyetini ve cinsiyetini özelleştirebileceğiniz filtreler ekliyor. Hepimizin hatırlaması gereken en önemli şey, seçimleri ne olursa olsun başkalarına saygı duymaktır. Sonuçta, aşk gibi bir duygu eleştiriye meydan okur.

Bir Erkekte G Noktası Nasıl Bulunur?

Not: Bir kadın evlendi. Belirli bir zaman aralığından sonra eşinin gay olduğunu fark etti. Eşini çok seviyor, ailesi büyümüş çocukları var. Ne yapmalı, onu dış etkilerden korumak için en güzel olan yol ondaki cinsellik sıkıntısını gidermeyi düşünmek olabilir. Sonuçta hayatta riskler vardır. Ama bazen çözümleri bulmakta zorlanacaksınız. Aşağıdaki yazı faydalı olabilir.

…

Erkek organının fallus olduğuna inanılmaktadır. Tüm erojen bölgeler üzerinde yoğunlaşmıştır. Aslında, herhangi bir erkeğin vücudunda, her cinsel eylemde aktif rol alan başka bir güçlü cinsel silah vardır. Bu, prostat bezini veya başka bir deyişle prostatı ifade eder.

Tutkuyla, çok az insan prostatın varlığını hatırlar. **Erkek genital organı gibi, stimülasyona çok duyarlıdır.** Bazı seksologlar, prostat üzerinde yetkin bir etkiye unutulmaz bir zevk eşlik ettiği için, bunu kadın G noktası ile aynı seviyeye getirdiler.

Erkeklerde G noktası nedir?

Muhtemelen, aktif bir cinsel yaşam süren tüm modern insanlar, bir kadının vücudundaki gizemli G-noktasını duymuştur. Ancak, daha güçlü cinsiyetin temsilcilerinin de böyle aziz bir bölgeye sahip olduğunu, cinsel olarak daha az aktif olan kadın ve erkeklerin bildiğini öğrenir. **Seksologlara göre, erkek vücudundaki G noktasının rolü prostat bezi veya başka bir deyişle prostat tarafından oynanır.** Onun üzerinde yetkin ve doğrudan bir etki, bir erkeğin güçlü bir orgazm olmasına neden olabilir ve aziz bir noktaya erotik bir masaj sırasında, bir eş, penisini doğrudan uyarmadan bile orgazm yaşayabilir.

Erkeklerde G noktası var mı?

Ancak erkek G noktası, kadın G noktası gibi, dünya çapında seksologlar ve doktorlar arasında hararetli tartışmaların ana konularından biridir. Bazı uzmanlar, porno endüstrisinin gelişmesi, parlak kadın ve erkek dergilerinin artan popülaritesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan başka bir efsane olduğunu düşünüyor. Diğerleri, erkeklerde G noktasının ustaca uyarılmasının, penisten anüse kadar perine boyunca en güçlü orgazma sahip olmalarına neden olabileceğini iddia ediyor. Hangisinin doğru, kimin yanlış olduğunu bulmaya çalışalım.

Karşı argümanlar

Kadınlarda G noktasının varlığına ilişkin tartışmaların aksine, bu konuda çatışan her iki taraf, erkek vücudunda aziz olan noktanın veya daha doğrusu bir bölgenin var olduğu konusunda hemfikir görünmektedir. Ve bu anlaşılabilir bir durumdur, neredeyse hiç kimse prostat bezinin varlığının gerçekliğine itiraz etmeyi düşünmez.

Bununla birlikte, birçok seksolog, erkeklerin büyük çoğunluğunun prostat masajını sevmediğini iddia ediyor. Bunu birkaç faktöre bağlıyorlar:

İncelik

Daha güçlü cinsiyetin tüm temsilcileri, yabancı cisimlerin, hatta sevgililerinin parmaklarının bile, vücutlarının rektum gibi gizli bir yerine girmesinden memnun değildir.

Estetik

Katılıyorum, dışkı atılımı ve cinsel zevk gibi kavramlar bir şekilde birbirleriyle zayıf bir şekilde ilişkilidir.

Duyum eksikliği

Prostat bezinin uyarılmasına, tüm erkeklerde cinsel nitelikte hoş duyumların ortaya çıkması eşlik etmez.

Ek olarak, doktorların prostatitli terapötik amaçlar için bile prostat masajına karşı tutumu belirsiz olmaktan uzaktır. Batı ülkelerinde, prostatit tedavisi için modern tıp kılavuzlarında, prostat masajı, **1968 gibi erken bir tarihte önerilen terapötik önlemler listesinden çıkarıldı.** Prostat masajı ise dünyanın gelişmekte olan ülkelerinde yaygın olarak uygulanmaktadır. Bu nedenle, birçok Amerikalı bu masajın bir kursunu almak için Filipinler'e seyahat ediyor.

Bununla birlikte, hemen hemen tüm doktorlar, prostat masajının bu karmaşık teşhis ve tedavi prosedürü için uygun tıp eğitimi ve uygun becerilere sahip bir uzman tarafından yapılması gerektiği konusunda hemfikirdir.

Sevişme sırasında prostat stimülasyonunun kullanımının taraftarları, aşağıdaki argümanları kendi lehlerine verirler.

İlk olarak, bu tür masaj, 40. doğum gününe yaklaşan bir erkeği bekleyen prostatitin ve bir dereceye kadar her yaştan erkeği etkileyen iktidarsızlığın mükemmel bir önlenmesidir.

İkincisi, prostat masajı, artık moda olan "mavi" deneyler ve sola doğru yürüyüşler için mükemmel bir çare. Buna ek olarak, birçok kadın, eğer eşleri bunu yapmalarına izin verirse, hayatında özel bir yer işgal ettikleri anlamına gelir.

Üçüncüsü, prostatın erotik masajı tekniğinin, tıbbi masaj tekniğiyle neredeyse hiçbir ilgisi yoktur. Tıbbi prosedür, soba üzerinde kurumuş bir yağ lekesini normal, ucuz bir toz kullanarak ve azami çabayla ovalamaya benzetilebilir. Bir partnerin nazik eliyle yapılan erotik masaj tamamen farklı bir konudur.

Dördüncüsü, birçok seksolog, eşit derecede tatlı hislere yol açabileceğini iddia ederek, alternatif olarak harici prostat masajını kullanmanızı tavsiye ediyor.

Cinsel yaşamınızda erkek G-noktasını deneyip denememek size kalmış. Sadece artıları ve eksileri tartın ve bu konuyu eşiniz veya partnerinizle tartıştığınızdan emin olun.

Ne yazık ki çoğu erkek, hayatlarının en müreffeh döneminden çok uzakta, o sihirli G noktasının nerede saklandığını öğrenir. Prostat iltihabı ile doktorlar genellikle bu önemli organın bir masajını önerir. Bununla birlikte, bir tıp ofisinde erkeklerin yaşadığı duyumların, yetenekli bir partnerin ellerinin sunduğu parlak mutluluk patlamasıyla karşılaştırılamayacağını burada belirtmekte fayda var.

Bu nedenle, maksimum cinsel zevk almanın yollarını arayan bazı erkekler, denemekten korkmazlar ve kız arkadaşlarının vücutlarının derinliklerinde aziz G bölgesini bulmalarına ve uyarmalarına isteyerek izin verirler.

Erkeklerde G noktasının keşfinin tarihi

Eski Yunanlılar bile prostat bezinin öneminin farkındaydı. Hatta ona her erkeğin ikinci kalbi dediler. O zamanın ceviz figürinlerinde prostat ayrı bir adam olarak tasvir edilmiştir. Ve bu saygı, ibadetle anlaşılır. "İkinci kalp" ile ilgili sorunlar, bir erkeğin özelde cinsel yaşamını ve genel olarak tüm yaşamını neredeyse anında etkiler.

Antik çağda ve günümüzde prostat masajı

Prostat masajı binlerce yıldır uygulanmaktadır. Özellikle Doğu kültüründe yaygındı ki bu şaşırtıcı değil. Güzel kadınlardan oluşan bir hareme sahip olmayı ve sağlıklı bir prostata sahip olmamayı hayal etmek kesinlikle imkansızdır. **Her şeyden önce, erkek gücünü arttırmak için prostat masajı kullanıldı. Her padişahın veya şahın prostat**

bezinin durumu, kişisel bir doktor veya özel olarak eğitilmiş bir keşiş tarafından izlendi.

Prostat masajı tekniği yüzyıllar boyunca kullanılmış ve geliştirilmiştir. Etkinliğini tamamen kanıtlamıştır. Bu nedenle, on dokuzuncu yüzyılın sonunda, prostat masajı, hakkında belgesel bilgilerin korunduğu tıbbi amaçlar için kullanılmaya başlandı. Yirminci yüzyılın otuzlu yaşlarında, bu tür masaj, resmi tıpta kronik prostatit tedavisi için yaygın olarak kullanılmaya başlandı ve neredeyse yaygın bir manipülasyon haline geldi.

Prostat Masajı Ve Cinsel Devrim

Aynı yüzyılın yetmişli yıllarında Batı ülkelerinde prostatit tedavisinde tıbbi bir prosedür olarak prostat masajı uygulanmaya son verildi. Bununla birlikte, seksin toplumun açık ve ayrılmaz bir parçası haline gelmesinin bir sonucu olarak cinsel devrim, prostat masajının kullanımında yeni bir döngüye yol açmıştır. Şu anda, bütün bir bilim ortaya çıktı – insan cinselliğini, cinsel aktivitenin tezahürlerini ve ilgili tüm fenomenleri inceleyen seksoloji.

Cinsel kültürün gelişiminin arka planına karşı, her iki cinsiyetten daha fazla sayıda temsilci, cinsel ilişkilerin tüm yönlerinin mümkün olan en derin çalışmasına ilgi gösterdi ve bu da eski kökenlere dönüşe yol açtı. Prostat masajı, deneylerden korkmayan gençler ve cinsel yaşamlarını çeşitlendirmek isteyen olgun evli çiftler tarafından yeniden kullanılmaya başlandı. Bir kadının vücudundaki gizemli G noktasının keşfiyle ilişkili heyecanın arka planına karşı, seksologlar prostat bezine aynı adı verdiler.

Erkeklerde G noktası konumu

Evet, yanılmıyorsun, derinliklerde. Sonuçta, bu neden erkek cinsel aygıtı herkesin görmesi için doğa tarafından açığa çıkar? Gerçek şu ki, prostat mesanenin biraz altında bulunur ve üretranın üst kısmını çevreler. Ve ona sadece erkeğin rektumundan ulaşabilirsiniz. **Bunu yapmak için parmağınızı 4-5 cm derinliğe sokmanız ve karın yanından bağırsağın ön duvarında bulunan küçük bir çıkıntı bulmaya çalışmanız gerekir.**

Spesifik şekli ve boyutu nedeniyle prostat bezi kestaneye benzetilebilir. Erkek genital organına gönderilen çok sayıda sinir demeti içinden geçer. Bu bölgenin uyarılmasına son derece hoş duyumların eşlik etmesi şaşırtıcı değildir.

Erkek G Noktasının Rolü

Prostatın erkek vücudunda önemli işlevleri vardır. Penisin tabanındaki konum, erkek ereksiyonunu aşağı yukarı düzeltmesine izin verir.

Daha güçlü seks için orgazm, iki farklı ve ardışık aşamadan oluşur. Emisyon ve boşalma ile ilgilidir. Emisyon sırasında sperm, bir tür karıştırıcı görevi gören prostat üretrasına atılır ve "egzoz" için hazırlanır. Görevini kolaylaştırmak için prostat ve diğer ilgili organlar, yanma odasını dolduran güçlü memeler gibi çalışır. Aynı zamanda taze spermatozoa vas deferens yoluyla bu odaya girer. Bu aşama sadece birkaç saniye sürer, ancak prostatın şiddetli spazmları sırasındaki tatlı hisler gerçek bir zevktir. Bu an, seksologlar tarafından boşalmanın kaçınılmazlığı anı olarak adlandırılmıştır.

Orgazmın ikinci aşamasında, sfinkter kası sıkıştırılır ve bunun sonucunda meninin mesaneye erişimi kapanır. Sonraki kas kasılmaları dizisi, spermin üretra boyunca erkek saygınlığının ucuna kadar iletimini destekler.

Erkek ve dişi G noktasının birçok ortak noktası vardır. İlk olarak, aynı embriyonik dokudan gelişirler. Ejakülat üretirler. Uyarılmaları başlangıçta idrar yapma dürtüsünün ortaya çıkmasına neden olur. Ve son olarak, hem prostat bezi hem de dişi G noktası çok güçlü erojen bölgelerdir.

Ancak dişi Grafenberg bölgesinde olduğu gibi prostat stimülasyonu tek doğru veya zorunlu çözüm değildir. Sekste asıl şey, bir ortağa zevk vermeyi amaçlayan deneylerdir.

Bir erkeğin vücudundaki bu gizemli bölge nasıl bulunur?

1. Partnerinizin vücudunda değerli bir nokta aramaya başlamadan önce, ondan küçük bir hazırlık yapmasını isteyin. İdeal olarak, bir erkek bağırsakları temizlemeli ve rektumu bir lavmanla boşaltmalı, bu da böyle gizli bir yerin masajına daha fazla estetik kazandıracaktır.

2. Partnerinizin rahatlamasına ve size tamamen güvenmesine izin vermek için elinizden gelenin en iyisini yapın. İçsel güvensizliği, sfinkterin kasılmasına ve cinsel deneyiminizin tamamen başarısız olmasına yol açacaktır. Adamdan buna gerçekten katılmak isteyip istemediğini öğrenin. Aksi takdirde, parlak zevk yerine sadece rahatsızlık ve acı hissedecektir.

3. Tırnaklarınızı kestiğinizden emin olun. Uzatılmış tırnaklarınız varsa, sevdiğiniz kişinin rektumunda mikrotravmaların ortaya çıkmasıyla dolu olduğundan, G noktasını aramaya bile başlamayın.

4. Ellerinizi sadece önce değil, aynı zamanda araştırıp değerli noktayı bulduktan sonra da iyice yıkayın. **Aramaya katılan ele, erkek genital organına veya cinsel organınıza dokunmayın veya daha iyisi tek kullanımlık eldiven kullanın. Böylece kendinizi partnerinizin kalın bağırsağında bulunan ve iltihaplanma süreçlerinin gelişmesine yol açabilecek çeşitli mikroorganizmalardan koruyacaksınız.**

5. İlişkinin başlangıcında prostat aramaya başlamayın. Bunu, doruğa yaklaşan yaklaştığını hissettiğiniz ana kadar ertelemek daha iyidir. Aksi takdirde, eşinizin cinsel ruh halini yok edebilir ve hatta onu tatsız hale getirebilirsiniz.

6. Adamınıza baştan başlayıp mideye ve arkaya doğru yumuşak bir şekilde hareket ederek erotik bir masaj yapın. Kalçalara özellikle dikkat edin. Partnerinize nazik, nazik hareketlerle masaj yapın.

7. Erkeğinizin sırt üstü yatmasını sağlayın. Bu sırada bacaklarının arasına oturacak ve vazelin yağı veya özel bir kayganlaştırıcı kullanmayı unutmadan parmağınızı çok hassas ve dikkatli bir şekilde anüsüne sokacaksınız. Yaklaşık 4-5 cm ilerleyin ve kestane büyüklüğünde bir şişkinlik için karın tarafında bağırsağın ön duvarını hissetmeye çalışın.

8. Alternatif olarak, partnerinizden diz dirseği pozisyonu almasını veya yanınıza, tercihen sağ tarafa uzanmasını ve dizlerinizi karnınıza sıkıca bastırmasını isteyebilirsiniz. **Bu pozisyon sadece işinizi kolaylaştırmakla kalmayacak, aynı zamanda erkeğin birden fazla orgazm yaşamasını da sağlayacaktır. Bu pozisyonda, pelvis kasları maksimumda gevşer.**

9. O sihirli noktayı bulmayı başarırsanız, durun ve adama bu duruma alışması için fırsat verin.

10. Eşiniz G noktası için dahili aramayı kabul etmiyorsa, onu diz-dirsek pozisyonunda veya yan tarafta gerçekleştirmesi de uygun olan harici uyarıma ikna etmeye çalışın. Parmağınızı skrotumdan adamın kasıklarında gezdirin ve anüsün açıklığına yakın durun. Prostatın bulunduğu bölge bu bölgedir.

Bu basit önerilerin, eşinize gerçek zevk getirmenize ve cinsel yaşamınızı maksimuma çıkarmanıza yardımcı olacağını umuyoruz.

Kadınların Tatmin Türleri: Erkekten Farkı, Anorgazmi Ve Klitorisin Yapısı

Kadın tatmini hakkında çok fazla dedikodu var. Eski Çinliler, bir erkeğin bir tohum yoluyla enerjisini kaybettiğine inanıyorsa, o zaman bir kadın tam tersine enerji alır. Toplumumuz aynı anda seks konusunu tabulaştırıyor , ancak aynı zamanda arzu yolda kaybolmuyor ve kolektif bir baskı ve yerel "patlamalar" var. **Kadınlar evlenmeden önce tam bir iffet ve bekaretini korumakla görevliyken, erkekler daha özgürdür ve cinsel isteklerinden kurtulmanın bir yolunu ararlar. Elbette bu her türlü sıkıntı ve sıkıntıya yol açar.**

Genellikle, erkek bir doruğa ulaştığında seks biter. Onun zevki ön plandadır ve bir kadının tatmini ikinci, üçüncü hatta onuncu plandadır. İlerici ve empatik bir ortamdaki bu eğilim, oldukça düzgün bir şekilde parçalanıyor, ancak yine de geçerliliğini koruyor.

Unutulmamalıdır ki libido (seks dürtüsü) cinsiyete bağlı değildir**. Rastgele bir erkeğin libido eşiği düşükken, bir kadının libido eşiği yüksek olabilir.** Her ne kadar ortalama olarak erkeklerde daha yüksek olduğunu gözlemliyoruz.

Kadınlarda Ve Erkeklerde Tatmin Arasındaki Fark

Unutulmamalıdır ki kadın tatminı erkeklerden daha uzundur, çünkü 23 saniyeye kadar sürebilir, erkeklerde ise 2-3 kat daha kısadır. Ayrıca, kadınlar birden fazla tatmin yaşayabilirler. Çoklu tatminler, arka arkaya birden fazla kez yaşanan orgazmlardır. Bu, bir erkeğin cinsel birleşmeden kurtulmak için (fizyolojik nedenlerle) zamana ihtiyacı olduğu gerçeğiyle açıklanır. Bir kadının uyarılması daha uzun sürdüğünde ve birçok kez tatmine getirilebilir (veya getirilebilir).

Kısacası, bir kadının üst üste birkaç kez gelmesi daha kolaydır, çünkü spermin yeni bir kısmını yenilemek için enerji harcamaz.

Tatmin, beyinde dopaminin aktif olarak üretildiği bir dürtüdür (zevk ve zevk duygusu). Tatmin testi, deneyimlediğiniz partnere yakın ve bağlı hissetmenize yardımcı olur.

Kadın tatmini birden fazla olabilir ve erkeğe göre daha zor ve gizemli olduğunu hesaba katarsak, "kayıp tatmini arama"ya dönüşür. Araştırmalar, kadınların cinsel ve dokunsal deneyimin biriktiği yetişkinlik döneminde daha sık tatmin olma eğiliminde olduğunu gösteriyor. Ana şey, bu zamana kadar bedenle uyumlu bir bağlantı kurmasıdır.

Cinsiyetin, tam teşekküllü kişilikler değil, unsurların daha muhtemel temsilcileri olduğunuz bilinçaltının bir alanı olduğu unutulmamalıdır. Korkular, düşünceler ve gerginlik burada hiç gerekli değildir ve hatta zarar verebilir.

Vajinal tatmin var mı?

Seksologlar ve hepsi ve muhtelif, genellikle tatminları türlere ayırır: klitoral , vajinal ve hatta rahim tatminleri Sigmund Freud bize çok şey anlattı ve çok kötü bir şekilde

azarlandı, ancak klitoral tatminin çocukçuluğun bir işareti olduğuna inanıyordu. Daha derin ve olgun bir şekilde yani vajinal bir şekilde bitirmeniz gerektiğini belirtti. Ayrıca, seksologların bildirdiği gibi, bir kadının uyarılmasıyla cennetin kapılarının anahtarlarını aldığı aziz G noktasının gerçekten var olup olmadığı kanıtlanmamıştır.

Ayrıca uyluk kaslarının güçlü bir şekilde sıkılmasıyla elde edilen miyotonik tatmini da paylaşırlar . Miyotonik tatmine ulaşmak, kalçaları sıkmanın veya gergin tutmanın hiçbir yolunun olmadığı normal partner seksine kıyasla yeterince hızlı gerçekleşir.

Özellikle 20. yüzyılın bazı seksologları vajinal tatminin var olmadığına inanıyorlardı. Bunu, klitorisin sadece kafa değil, iki büyük bacağı ve vajinanın iç yapısını kaplayan korpus kavernozum olduğu gerçeğiyle tartışıyoruz. Yani vajinal seks sırasında sadece klitoris uyarılmaz, bu da tatminin vajinal değil her zaman klitoral olduğu anlamına gelir.

Klitorisin Yapısı

Bazı araştırmalar, klitoral ve vajinal tatminlerin kadın genital organlarının farklı bölgelerini içerdiğinden farklı olduğunu göstermektedir. Bunların ölçülmesi ve kanıtlanması zor olan oldukça öznel şeyler olduğunu anlamalısınız.

Bazıları vajinal tatmin sırasında bir kadının klitoral olanın aksine büyük kas gruplarının kasılmasına sahip olduğunu bildiriyor. Bugün, genliği farklı olmasına rağmen, kadınlar için tatminın aynı olduğu genel olarak kabul edilmektedir: kısa ve algılanamaz bir tatmindan, bir kadının darbelerden titreyerek bilincini kaybettiği bir tatmina. Tatmin olma olasılığını birçok nedenin etkilediğini unutmayın: eşin tutumu, odanın sıcaklığı, kokular ve kafayı kapatma yeteneği.

Antik çağa dönersek, erkeklerin bir kadının vücudunda klitorisi bulduğunu, onu “kaybettiğini” ve sonra tekrar bulduğunu hatırlayabiliriz. Klitoris, Orta Çağ'ın karanlık

zamanlarında kendine karşı özel bir düşmanlık geliştirerek "Şeytanın meme ucu" unvanını aldı ve şişmiş klitoris taşıyıcıları cadılarla karıştırıldı.

Spontan Tatmin Ve Anorgazmi

Kadınlarda kontrolsüz spontan tatmin, belirli koşullar altında doğrudan uyarılma olmaksızın gerçekleşir. Örneğin, zor bir testi geçerken veya diğer stresli durumlarda.

Anorgazmi, seks sırasında tatminin olmaması olarak kabul edilir. Ayrıca, bazılarında herhangi bir uyarı türüyle tamamen yokluğu vardır ve bazılarında sadece kısmi vardır.

Kadınlarda anorgazminin en yaygın şekli, cinsel ilişki sırasında tatmin olamamak, ancak bunu mastürbasyon sırasında başarabilmektir. Çoğu kadın manuel stimülasyon veya cunnilingus ile tatmine daha kolay ulaşır. Birçok kadın için tatmine ulaşmanın tek yolu budur.

Bu arada, halkın bekaret üzerine yoğunlaşması cinsel gelişimi yavaşlatır, kızlar arasında gereksiz korkular yayar, bu da psikolojik nitelikte olan cinsel ilişki sırasında rahatsızlıklara ve ağrılara yol açabilir.

Eşinizi Tatmin Etmenin Yolları

Çoğu zaman tatmin vajina, klitoris ve kötü şöhretli G noktası etrafında döner, ancak kadın bedeni çok daha geniş bir zevk yelpazesine sahiptir. Ve bu ihmal edilmemelidir. Bu nedenle hangisi olduğunu bulun.

1. Klitoral Tatmin

Klitoris - labianın üst kısmında gizlenmiş küçük bir nokta - milyonlarca sinir ucundan dokunmuştur ve penise duyarlılık açısından karşılaştırılabilir. Dokunma, okşama, hafif masaj, kumaşın içinden bile bu bölgeye keskin bir kan akışına neden olur ve ... Genel olarak, çoğu zaman tatmin kolayca ve göze batmadan elde edilir.

Hala klitoral zevkle ilgili sorunlarınız varsa, hareketlerle deneyler yapabilirsiniz. Örneğin, klitorisi yukarı ve aşağı okşayarak. Veya değişen büyük ve küçük daireler.

Bilim insanları farklı kadınların farklı uyarılma yönleri gerektirdiğini. Kendi başınıza deney yapın ve tam olarak klitoral tatminle sonuçlanan hareketleri bulmak için buna bir ortak ekleyin .

2. G noktasının uyarılmasıyla (vajinal) tatmin

Gizemli ve heyecan verici G noktasının vajinanın ön duvarında, girişten 3-5 cm uzaklıkta yer aldığına inanılıyor . Bulmak için, parmağınızı avuç içine en yakın falanksın ortasına sokun ve mideye doğru hafif bir hareket yaparak bükün. Hafif oluklu veya süngerimsi bir yüzeyde mi hissettiniz? Altında, o G noktasıdır.

Kadınların sadece G noktası sayesinde vajinal tatmin yaşayabildiğine inanılıyor. Ancak bu kesin değildir.

Uyarıldığında kan bu bölgeye hücum eder, şişer ve birçok kadının gerçekten güçlü tatmin dediği hissi verir . Bu arada, hem partnerin penisi hem de bir parmak veya vibratör G noktasını uyarabilir.

3. Anal tatmin

Anal seks herkes için bir zevk değildir: Bazıları için kabul edilemez görünüyor, bazıları için gereksiz yere acı verici. Ancak, bu tür oyunlardan alabilecek insanlar var.

...

Kadınlara göre anal tatmin vajinal tatmine benzer. Ve genel olarak bu anlaşılabilir bir durumdur: vajina ve klitoristen anüs ve rektum ince bir doku ile ayrılır, böylece vücudun bu bölgelerindeki bazı kaslar ve sinir uçları ortaktır. Özellikle pelvik tabanın hassas kaslarından bahsediyoruz (bunlar da Kegel kaslarıdır).

Ama bir kez daha hatırlatalım: Her kadın anal seksten hoşlanmaz ve biraz hazırlık gerektirmez. Hazırlık okşamalarından sonra bunları prezervatifte uygulamak önemlidir. Kayganlaştırıcı kullanmak şart!

4. Karışık tatmin

Bir kerede bir değil birkaç erojen bölgeyi uyarırsanız ortaya çıkan bir tatmin karışık olarak adlandırılır . Örneğin, G noktası ve klitoris. Ve / veya meme uçları. Ve (veya) anüsün etrafındaki alan.

Ne kadar çok stimülasyon seçeneği dahil edilirse, kan akışı o kadar iyi ve tatmin o kadar güçlü olabilir.

Gerekli çeşitliliği elde etmek için, kadının üstte olduğu pozisyonları seçmek en iyisidir . Bu durumda, erkeğin elleri serbest olacak ve kadınların erojen bölgelerine erişim daha kolay olacaktır.

5. Derin vajinal tatmin

Vajinal tatmin G noktası ile sınırlı değildir. Vajina ne kadar derinde olursa, erojen noktalar o kadar farklı olur. Örneğin,Penis derine nüfuz ederse, bu noktalardan birkaçını aynı anda uyarabilir. Sonuç, genellikle tüm rahmin kasılmalarının eşlik ettiği güçlü bir tatmindır.

6. Jet Tatmini

Bazen kadın boşalması denir. Bunun nedeni, belirli bir miktarda sıvının tam anlamıyla vajinadan ve üretra çevresindeki bezlerden dışarı fırlayabilmesidir.

Çoğu zaman, jet tatmini vajinal temas sırasında meydana gelir.

Bununla birlikte, idrar yolunun yakınındaki bölgeyi okşamak ve dokunmak bile tatmini tetikleyebilir. Seksologlar, boşalma kadınların %10-54'üne aşinadır.

7. Servikal Tatmin

Aksi takdirde - serviksin tatmini. Servikal kanal vajinayı uterusa bağlar, içinde heyecanlandığında yağlama serbest bırakılır. Bir kadın tatmin olduğunda serviks kasılır.

Penis boyuna ulaşırsa, onu daha da uyarabilir. Sonuç, kadın vücudunun derinliklerinde bir dizi yoğun kas kasılmasıdır.

Ancak herkesin bu iç spazmları sevdiği söylenemez. Ayrıca aşırı derin penetrasyonlardan genellikle memnun olmayan kadınlar da vardır. Durumunuz bu değilse, derinlikle oynayabilirsiniz.

Unutmayın: klitoral veya vajinal tatmin olmadan servikal tatmin imkansızdır. O bir tatlı, ana yemek değil.

8. Meme Başı Uyarımı İle Tatmin

Kadınların göğüsleri inanılmaz derecede hassastır. Öyle ki bu bölgedeki okşamalardan, öpücüklerden ve vuruşlardan kadınlar en doğal tatmini elde edebilmektedir. Sırf bu şekilde tatmin olmak isteyen kadınlar vardır.

Rutgers Üniversitesi'ndeki araştırmacılar, meme başı uyarımı, beynin klitoral ve vajinal tatminlarla aynı bölgelerini etkiler. Göğüs tatmininın gücü daha geleneksel seçeneklerin gerisinde kalsa da, cinsel yaşamı çeşitlendirmenin bir yolu olarak oldukça iyidir.

9. Korgazm [fiziksel egzersizler yaparken]

Bazı fiziksel egzersizler yaparken ortaya çıkan tatmindır.

Korgazm çalışmakla ilgilenen araştırmacılar (İngilizce çekirdek - "çekirdek", "kas korse" ve orgazm kelimelerinden), karın ve pelvis kaslarındaki gerginlikten kaynaklanır.

Pelvik tabanı ve klitorisi uyaran mikro titreşimler yaratır.

Bir kadın doğru anatomiye ve tutuma sahipse, eğitim gerçek bir fiziksel ve duygusal deneyim patlamasına dönüşebilir.

10. Uykulu tatmin

Erkeklerde bu oldukça yaygındır. Ancak bu durum kadınlar için de geçerlidir.

Kadınların belirli bir yüzdesi de erotik rüyalar sırasında tatmin olabilir. Seksologlar, uyku fantezilerinin kanın cinsel organlara ve diğer erojen bölgelere akmasına neden olduğuna inanırlar. Ve genç bayanlar uykularında rahatladığından, tatmin kolayca ve aniden geçer.

11. Çoklu Tatmin

Erkekler bu konuda şanslı değil. Ama bazı kadınlar için – çok eşit. İlk tatminle birlikte belli bir vecd durumuna ulaşanlar, kendilerini sonraki tatminlerinn birer birer kapladığı bir tür platoda bulurlar.

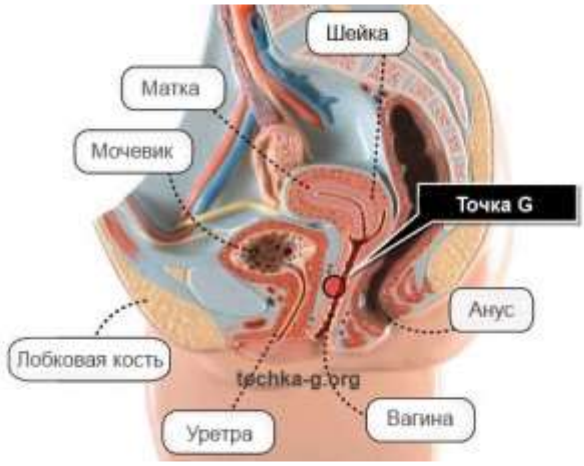
Çoklu tatminlar provoke edilebilir. İlk zirvenin yaklaştığını hissettiğinizde Kegel kaslarınızı sıkmaya ve gevşetmeye başlayın. Bu, cinsel organlara ek kan akışına neden olacak, duyarlılığı artıracak ve ikinci, üçüncü ve sonraki tatmin olasılığını artıracaktır.

G noktası nasıl bulunur?

Kadınlarda G noktası nerede ve nasıl bulunur?

Bu ilgi çekici sorular neredeyse tüm modern insanları ilgilendiriyor. Kadınlar, bu bölgenin uyarılmasının neden olduğu silinmez ve eşsiz duyumlar almak ister. Erkekler eşlerini memnun etmek ve aynı zamanda yetenekli ve deneyimli bir sevgili olarak özgüvenlerini artırmak isterler. Bu yazımızda bu sihirli noktanın nerelerde aranacağını olabildiğince detaylı bir şekilde anlatmaya çalıştık.

Ayrıca bakınız: Kadınlarda G noktası nedir ?

G noktası konumu

Dişi G noktası vajinanın ön duvarında girişinden yaklaşık 3-5 cm uzaklıkta bulunur. Bununla birlikte, noktanın konum aralığı 1-10 cm'dir.Ayrıca, her zaman duvarın merkezinde yer almaktan uzaktır. Genellikle nokta sağ veya sol tarafta bulunur.

G noktasını bulmak o kadar kolay değil, ancak sonuç tüm çabalarınızın karşılığını alacak. En önemlisi, sakin bir durumda gizemli noktanın neredeyse hiç fark edilmediğini ve **bir bezelye boyutunu** geçmediğini unutmayın. Bir heyecan durumunda şişer, boyutu 2 kat artar ve iyi hissedilir hale gelir. Nokta veya bölge biraz pürüzlü bir yüzeye sahiptir ve vajinanın ana kısmının pürüzsüz dokusunun aksine tüyleri diken diken eden veya ceviz kabuklarını andırır.

Öyleyse sihirli noktayı aramaya başlayalım:

1. Her şeyden önce, eşinizin güçlü bir uyarılma yaratmak için elinizden gelenin en iyisini yapın. İdeal olarak, onu orgazma getirmeye çalışın. Başlamadan önceki anda veya hemen sonrasında, nokta en iyi şekilde hissedilir.

2. Arama için en uygun pozisyon, partnerin sırt üstü yattığı ve bacaklarının geniş olduğu pozisyondur. İki parmağınızı nazikçe vajinaya girin ve kasık kemiğinin hemen altındaki alanı hissedin. Bununla birlikte, G noktasının konumuyla ilgili dijital

istatistiklerin bir aksiyom olmadığını ve farklı kadınların aziz bölgelerinin farklı yerlerde olabileceğini unutmayın.

3. Hemen hemen tüm adil cinsiyette, vajinanın bu kısmı azaltılmış hassasiyet ile karakterizedir. Bu nedenle tespit etmek için çoğu zaman incelenen alana oldukça sert ve aktif bir şekilde bastırmak gerekir. Kadından hangi yöne hareket etmeniz gerektiğini önermesini isteyin.

4. **Aramanız sırasında eşiniz idrar yapma dürtüsü hissediyorsa, büyük olasılıkla doğru yoldasınız.** G noktasına bastığınızda, bu reaksiyon, rahatsızlık hissi ile birlikte birçok kadında görülür. Endişelenmeyin, bu tür duyumlar oldukça çabuk kaybolur ve yerlerine artan bir heyecan duygusu gelir.

5. G noktası, bir bezelyeden daha büyük olmayan, küçük, sert bir yumruya benzer. İki parmağınızla yakalamaya çalışın. Ardından, vajinanın hassas mukoza zarına zarar vermemek için aynı anda güçlü ve hassas bir şekilde hareket etmeye çalışırken, yumruyu ritmik olarak sıkmaya ve açmaya başlayın, bastırın ve bırakın.

Bir kadının kendisi bir G bölgesi bulmaya çalışabilir. Bunun için yukarıda açıklanan pozu alması veya ön vajinal duvarın yukarıda belirtilen bölümünü bir eliyle incelemek için tuvalete oturması gerekir. Muayene sırasında diğer elinizle alt karın bölgesine basılması önerilir.

Sonuç olarak belirtmek gerekir ki sadece G bölgesini uyarmaya odaklanmamalısınız.Bu işlemi klitoris masajı ile birleştirerek güçlü bir orgazm şeklinde çok daha hızlı ve etkili sonuçlara ulaşacaksınız.

Meme Uçları

Birçok kadının çok hassas meme uçları vardır. Onları uyaran duyumlar hem hoş hem de rahatsız edici olabilir. Bir kadın, bir partner meme uçlarına kelimenin tam anlamıyla nefes aldığında ilahi bir zevk alabilir ve onlara biraz daha sert dokunursa, hemen acıdan titreyecektir. Bu nedenle, bir erkek, en nazik cinsel uyarılma sanatında usta olmak için meme uçlarını bir kelebekmiş gibi manipüle etmeyi öğrenmelidir. Başka bir kadın türü, partnerinin meme uçlarına egemen bir sahip gibi davranmasını ister ve memelerini endüstriyel bir elektrikli süpürge gibi emdiği ana kadar bunda erotik bir şey bulmaz.

Boyut veya kalite

Tıpkı klitoris veya peniste olduğu gibi, meme ucu hassasiyetinin meme ucu boyutuyla hiçbir ilgisi yoktur. Küçük meme uçları küçük çıplak temaslar gibi görünebilirken büyük meme uçları hiçbir şey hissetmeyebilir.

Cildi meme ucunun üzerine gerin

Parmaklarınızı meme uçlarının kenarlarına, onlara zar zor değecek şekilde yerleştirin. Parmaklarınızla meme uçlarının etrafındaki deriye hafifçe bastırın ve parmaklarınızı farklı yönlere çekmeye başlayın. Bu, meme ucundaki cildi sıkılaştıracaktır. Şimdi onu yalayabilir ya da emebilirsin.

kendimden ve kendimden

Dudaklarınızı bir tüp ile dışarı çekin ve meme ucunun etrafına araba contası gibi bitişik olacak şekilde sarın. Ardından, meme ucunu dönüşümlü olarak çekmeye başlayın ve havanın "ped" içinden emilmemesi için ağızdan dışarı doğru itin, bu,

meme ucunun dönüşümlü olarak bir vakum, ardından artan bir basınç hissetmesine neden olacaktır.

Tüm parmaklarınızla meme ucunu kavrayın

Elleriniz ve meme uçlarınız masaj yağıyla iyi yağlanırsa bu yöntem işe yarar. Avucunuzu göğsünüze koyun, böylece parmak uçlarınız tüm çevre boyunca meme ucundan aynı mesafede olsun. Ardından elinizi hafifçe kaldırarak ve meme ucunun ucunda kapanana kadar tüm parmaklarınızla memenin her tarafını tek seferde okşayarak memeyi uyarmaya başlarsınız. Ardından, partnerinizin en çok neyi sevdiğine ve cinsel uyarılma derecesine bağlı olarak meme ucunu biraz veya çok yukarı çekin.

İşaret ve orta parmaklar arasındaki meme başı

Bu yöntemin kullanılabilmesi meme ucunun şekline ve boyutuna bağlıdır. Bir bardağa bükerek elinizi partnerinizin göğsüne koyun, böylece meme ucu elinizin işaret ve orta (ve belki diğer) parmakları arasında sıkışsın. Şimdi parmaklarınızı birbirine sıkın, böylece elinizi kaldırdığınızda meme başı ve memenin geri kalanı da onunla birlikte hareket eder.

Meme Ucu ve Penis

Bazı kadınlar, bir erkek penisinin başıyla meme uçlarını okşadığında çok tahrik olur. Penisin üretral açıklığının girişini açarsa, bazen çok heyecanlı sert bir meme ucunu yakalayabilir. Bu özellikle sünnet olmamış erkeklerin penisleri için geçerlidir.

tam mutluluk

Göğüslerinin ve meme uçlarının uyarılmasını seven kadınlar genellikle erkeklerin buna çok az zaman ayırdıklarından şikayet ederler. Partneriniz bundan zevk alıyorsa,

göğüslerine çok fazla dikkat etmemek zor olabilir. Göğüslerinizi ve meme uçlarınızı uyarırken, sadece meme uçlarını değil tüm memelerinizi emmeye ve yalamaya çalışın. Zaman zaman bir memeden diğerine geçmeyi unutmayın.

Eller ve ağız

Kadının her zaman iki memesi var ve senin sadece bir ağzın var. Dudaklarınız nazikçe diğer memeyi uyarırken bir memeyi elinizle okşarsanız hoşuna gidebilir. Bu ona tam bir delilik gibi görünebilir ve ellerini vücudunun başka bir yerine okşarsan daha çok hoşuna gidebilir. Kesin olarak bilmenin en iyi yolu, bunu sormaktır.

Farklı Hassasiyetler

Bazen bir meme veya meme ucu diğer meme veya meme ucundan daha hassastır. Partnerinizin daha hassas olan memeyi (veya meme ucunu) uyarmak için daha fazla zaman harcamanızı isteyip istemediğini öğrenin.

Farklı Sıcaklıklar

Ağzınızda bir buz küpü tutmak, partnerinizin meme uçlarını karşılamanın en heyecan verici yollarından biri olabilir. Zaten donmuş olan meme uçlarını uyarmak için emmeden veya yalamadan önce sıcak veya ılık içecekler kullanabilirsiniz. Aynı zamanda, meme uçları kesinlikle şaşırtıcı hisler yaşayacaktır.

Psişik Yetenekler

Her insanın bilinci bireyseldir ve yüzyıllar boyunca kendi evrimsel yeniden doğuş zincirinden geçer.Bir kişinin yaşadığı dünya, gebe kaldığı ve yetiştirildiği andan itibaren algılanır.

Bu zamanda, bilinci oluşur ve iyiyi ve kötüyü kavrar. Dış algı, özün kendisinin içsel bir yansıması haline gelir. Düşünceler ve yaşam tarzları, bilinci alt beden (alt çakralar) alanına kaydırır. Düşünceleri yiyecek, cinsellik, eşyalar, maddi mallar gibi kendi ihtiyaçlarını tatmin etmekle meşguldür.

Buna göre, çakralar kendi frekanslarında, sinyalin genliğinde dönerler.

Evrim, içinde bulunan belirli bir kromozom seti, kalıtsal yatkınlık, bilinç, karma ve bir maneviyat seviyesi ile insan gelişimini önceden belirlemiştir.

Kendi içinde psişik yetenekler geliştirmeye karar vermiş olan herkes bunu anlamalı ve uygun sorumluluk düzeyinde yaklaşmalıdır.

Bir kişide bu aynı yeteneklerin daha önce başka bir kişide daha sonra ortaya çıktığını algılamak. Bir kişi basit fiziksel çalışma yeteneğine sahiptir, diğeri mükemmel bir finansördür, üçüncüsü bir mimar veya politikacıdır. Bu yaşam tarzına ve bilinçaltına ve yaratıcı potansiyelin gelişmesine engel olan eylemlere dikkat etmeniz gerekiyor.

Bir kişinin genel enerjisinin yüzde olarak dağıtılması durumunda, bilincin üç üst çakradaki gelişiminin manevi ifadesinde, tüm enerjisinin% 10'unu geçmeyeceği gerçeğini anlamak yeterlidir. Üst çakralar, hayati işlevler için alt çakraları yönetmekten sorumludur. Duyu dışı yeteneklerin gelişimi dördüncü çakra seviyesinden başlar. Diğer organizmaların, yani psişiklerin enerjisine karşı oldukça hassas olan insanlarda, üç üst çakradaki enerji miktarı, bir kişinin tüm enerjisinin %30'undan fazladır.

Bu, şu anda her insanın kendi gelişim düzeyinde olduğu ve mevcut durumuna karşılık gelen sorunları çözmeyi öğrenmesi gerektiği anlamına gelir.

Duyu ötesi yeteneklerde ustalaşmak, bilincinizin birleşim noktasının daha yüksek bir algı ve gelişim düzeyine aktarılmasıdır. Bu, başkalarına karşı algı ve tutumdaki bir

değişikliktir. Kişi, daha önce yapmadığı ve farklı tutumlara sahip olduğu potansiyelinin gelişimi için eşsiz fırsatlara sahiptir.

Değişmiş bir bilinç durumu, üst çakralarda mevcut olan enerji ile uyumlanmadır. Üst çakralarda enerji artışı, yaşamın anlamını anlama ve algılamaya erişim sağlar. Bir kişi aydınlatılır, ışıkla doyurulur, bilgi. Bir bilgi kanalı açılır ve buna göre kişinin ruhsal gelişiminin o seviyesinde yetenekleri açılır.

Bir duyu dışı algı düzeyinde, bir kişi "ince dünyayı" algılar ve bir psişik yeteneklere sahiptir. Vücuttaki fizyolojik süreçler sırasında yayılan radyasyonu algılama yeteneği. Bir diğerinde, hastalıkları doğru bir şekilde teşhis etmek ve dokulardaki değişiklikleri belirlemek mümkündür. Üçüncüsü, karma okuyun ve başka bir kişinin geçmiş olaylarını görün.

Alıntı…Slav Parapsikoloji Enstitüsü

Çingene Hipnozu

Çingenelerin boyun eğdirici büyüsü, bir kişiyi etkileme ritüeline bağlanabilir. Ayrıca, çingene hipnozu gibi bir fenomen var. Genellikle dolandırıcılık ve hırsızlık amacıyla kullanılır. Kısa süreli eylemde farklılık gösterir, maddi değerlerin kaybına öngörülebilir bir tepki dışında, mağdurun ruhu için ciddi sonuçlar doğurmaz.

Çingene hipnozunun neye dayandığı konusunda bir fikir birliği yoktur. Bazıları burada sihrin söz konusu olduğuna inanır, diğerleri telepati görme eğilimindedir, diğerleri ise psikoloji bilgilerinin çingeneler tarafından kullanılmasına işaret eder.

Bu tür hipnozun kurbanları, kural olarak, bir tür sorun tarafından ezilen insanlardır. Deneyimli çingeneler onları gürültülü yerlerde arar, çevreler ve psikolojik manipülasyonların yardımıyla kurbanı transa sokar. Hipnozun etkisi altında, bir kişi pratik olarak gönüllü olarak para ve değerlerle ayrılır.

Dolaylı olarak, bir kişinin aşk büyüsüne ve yakasına yönelik bazı aşk büyüsü ritüelleri, iradeyi bastıran ritüellere bağlanabilir.

https://monte24.ru/koldovstvo/cyganskaya-magiya-zagovory-i-zaklinaniya.html

Nauza. Düğümlerin Büyülü Özellikleri.

Düğüm - herhangi bir kalınlaşma, dallanma ve kesişme. Kök "bağlardan" birçok türev vardır. Örneğin, "birlik" ve "müttefikler" bir düğümle bağlanır.

Herhangi bir düğüm bir enerji depolama birimidir. Benzerlik ilkesine göre ince düzlemlerle etkileşime girer. İnce düzlemde bir engel varsa, o zaman fiziksel düzlemde bir düğüm atabilirsiniz - bir çift, engelin bir hayaleti. Daha sonra onu çözerseniz, o zaman ince düzlemde engel “çözülecek” ve kaybolacaktır. Eğer sübtil düzlemde pozitif bir zihinsel görüntü damgalanmıyorsa, o zaman fiziksel düzlemde bir düğüm atılmalıdır - ve onun ikizi süptil düzlemde görünecektir.

Düğüm bir süs, muska, dua büyüsü, mesaj olarak kullanılabilir. Model-form, kelime-komplo ve aksiyon-dokumanın büyüsünü birleştirir.

Yüzyıllardır "düğümleme" ve "cadılık" kelimeleri eşanlamlı olmuştur. Eski zamanlarda, tüm dünyanın Tanrılar tarafından dokunduğuna, her şeyin birbirine bağlı olduğuna ve birçoğunun Evrene nüfuz eden altın iplikleri kendi gözleriyle gördüğüne inanılıyordu ... Böylece düğüm, tanrıların büyüsünü kişileştirir ve kolayca Evrenin güçleri ile rezonansa girer. Bağlayıcı tanrılar aynı zamanda büyü tanrılarıydı. İnsanların daha sonra hipnoz olarak adlandıracakları belirli bir ilahi sanata sahiptiler ve düşmanı sadece iplerle değil, aynı zamanda düşünce yardımıyla da bağlayabilirlerdi.

Giysilerinde en az bir düğüm olan hiç kimse, Roma'nın doğumdaki kadın hamisi Juno Lucina'nın tapınağına girmeye cesaret edemedi. Hint tanrıçası Varuna Yama, cezalandırmak istediği kişiyi anında dolaştırdığı zincirlere, halkalara ve düğümlere

sahipti. İskandinav Odin ve Kelt Ogmius savaş alanında düşmanları "askeri bağlar" ile bağlayıp felç etmeyi başardılar. Zeus altın bir ip yardımıyla ona her şeyi çekebilirdi. Eski zamanlardan beri insanlar bu altın ipte ya Evreni ayrılmaz bir bütüne bağlayan bir ip ya da bir insanı daha yüksek güçlere ve yaşamın kendisine bağlayan bu iplerin somutlaşmışını gördüler.

Akdeniz ülkelerinde, duanın kabulüne kadar evliyaların heykelleri belli bir düğümle bağlanırdı.

Avrupa'da 18. yüzyıla kadar, “damadın gelinin bekaretini bozmasını önlemek için” düğün töreni sırasında kilidi yasaklayan veya bir ipe düğüm atan herkesin bir evliliği bozabileceğine inanılıyordu. sonra bu kilidi veya ipi atın. Bu olursa, kilit açılıncaya ve düğüm çözülene kadar yeni evlilerin gerçek bir birliği mümkün olmayacaktır.

Bir insanı hayata bağlayan ipler (kader ipleri) tanrıçalar tarafından örülürdü. İnsan, kaderinin ipi yırtılana veya kesilene kadar yaşadı. Slav Makosh, cennette kaderin ipliklerini ören, kadın el sanatlarını, doğurganlığı, doğurganlığı, tasarruf ve evde refahı koruyan bir tanrıçadır. Tanrıçalar Dolya ve Nedolya, bir kişiyi emeklerinin meyveleriyle - iyi ya da kötü - birbirine bağlayan kaderlerin ipliğini örmesine yardım eder. Daha sonra bu tanrıça, dokuma ve sevginin hamisi Paraskeva Friday'e dönüştü.

Uzun bir süre boyunca, denize çıkan Norveçli balıkçılar, yaşlı kadın cadılardan "iyi rüzgarlar" demetleri aldılar - üzerinde büyülerin telaffuz edildiği düğümlere bağlı ipler. Finlandiya'da büyücülerin rüzgarın gücünü üç düğümde keskinleştirebileceğine inanılıyordu. İlk düğümü çözersen hafif bir esinti esecek, ikinciyi çözersen daha güçlü olan arkadaşı kurtulacak ve üçüncü düğüm fırtınayı ya da kasırgayı tutacak. Düğüm büyüsü Almanya ve Avusturya'da her zaman popüler olmuştur.

Eşsiz örgü ustaları Çinlilerdir. Rüzgar çanları, fenerler, pagodalar ve diğer muskalar, kırmızı ipliklerden veya kıvırcık düğümlerle bağlanmış halatlardan oluşan karmaşık

yapılara asılır. Düğümlü bir ipliğin, ondan asılı olan nesnenin gücünü arttırdığına inanılmaktadır.

Baltık ülkelerinde, yakın zamana kadar, şifacıların tariflerini bir ipe düğümler yardımıyla yazmak gelenekseldi.

Ortodoks kültüründe düğümler boncukların rolünü oynar: dualar sırasında kaybolmamak ve enerji yüklerini arttırmak için dizilirler.

Rusya'da özel güvenlik düğümleri vardı – aksi halde bunlara nauz deniyordu. Nauz – Slav paganizminde, belirli bir şekilde bağlanmış bir düğüm şeklinde bir tılsım. Nauzalar genellikle deri kayışlardan veya yün ipliklerden yapılırdı. Diğer malzemelerden daha az kullanılan iplikler. Özel insanlar bilim yapmakla meşguldü – "nauzniki" ve "nauzniki".

İlimler musibetlerden korunmuş, hastalıkların tedavisine ve hayatın zorluklarının aşılmasına yardımcı olmuştur. Üzerlerine iftira okurlar, şifalı ve büyülü otlar, ince dallar, kağıt parçalarını büyülerle bağlarlar. Tılsımlar nauz'a bağlandı, böylece iki güç – düğümlerin gücü ve tılsımların gücü – tek bir bütün halinde birleştirildi. Böylece, içine çeşitli nesneler (taşlar, ahşap veya metal hayvan figürleri, kuşlar, balıklar, silah görüntüleri ve ev eşyaları vb.) Dokunarak nauzun koruyucu etkisini arttırmak mümkündür. Bulantılardan muskalar ortaya çıktı – Hıristiyanlık döneminde onlara kilise tütsü parçaları konmaya başlandı. Ladanka, mutluluğun tılsımları, silahlardan ve nazardan muska olarak hizmet etti.

L. Morozova şöyle yazıyor: **“Rus halk büyücülük pratiğinde, sihirli amaçlar için iplik ve düğüm kullanımı oldukça yaygın ve düzenliydi. Bir şeyi bağlamak veya bağlamak, bir engel, hastalık ve hasara engel olmak, sonucun pekiştirilmesi veya bir hastalığın ipini veya düğümünü yakalayıp başka bir yere nakletmek amacıyla kullanılmıştır.**

Ritüellerde çeşitli iplikler kullanıldı: ipek, keten (sert), yün. Farklı renkler de kullanıldı; ritüel için iplik sayısı da farklıydı, ama her zaman tek olmak zorundaydı. "

Bağlama ve bağlama, Rus şifacılar ve şifacılar tarafından hem yeni bir işte iyi şanslar bağlamak hem de zaten tamamlanmış bir işte başarıyı pekiştirmek için yapıldı.

Büyülü ve dini ayinlere açık saç ve çıplak ayakla katılmayı öngören kural da muhtemelen katılımcının başında veya bacaklarında bir düğüm veya sıkan bir şeyin varlığının ayin etkinliğini olumsuz etkileyeceği korkusuna dayanmaktadır.

Her düğüm bir semboldür. Ve herhangi bir sembol gibi, anlamları vardır. Kendi başına bir düğüm, yakalama veya serbest bırakma, çekme veya itme anlamına gelir. Düğüm sımsıkı bağlanırsa , bağlama, dizginleme, tutma fikrini de beraberinde taşır. Düğümler gevşek bir şekilde bağlanmışsa ve dokuma gibi görünüyorsa, bu karmaşık ara bağlantıların, dolaşmaların, sürenin, sonsuzluğun bir görüntüsüdür. Düğümlü düğüm, herhangi bir sürecin sürekliliğini, sonsuzluğu sembolize eder. Çözülen düğüm kurtuluştur, kurtuluştur, soruna çözümdür. Kesik düğüm, kolay veya alışılmamış yöntemler kullanarak bir soruna hızlı bir çözüm bulmanın bir görüntüsüdür.

Düğümler iki gruba ayrılabilir: koruma (muskalar) ve yaşamı iyileştirme (niyet düğümleri veya düğümler-nazarlıklar). Eğer muska tutar, sonra muska uzak değişiklikleri, celp veya sürücüler olaylar, güç verir. Tılsım, hayatı ve sağlığı koruyan, kötü ruhları uzaklaştıran ve iyi güçleri kendine çeken bir eşyadır. Muska değiştirir, olayları çağırır veya uzaklaştırır, gerekli enerjiyi ekler.

Düğüm-niyetleriniz istediğinizi elde etmenize yardımcı olduysa, başarıya ulaştıktan sonra muskayı devre dışı bırakmanız (yakmak, yere gömmek) gerekir, aksi takdirde olay kendini tekrar eder.

Düğümün eylemi, şekline, ayın evresine, komploya, kişisel gücüne ve bağlayıcının psikolojik durumuna bağlıdır. Düğüm sayısı da önemlidir. Ayrıca, kaynak malzemenin rengi ve bileşimi de önemlidir - kordon. Düğümü güçlendirmek için şehir dışında, doğada, güç yerlerinde örmek daha iyidir.

En etkili olanı, belirli bir amaç, bir program ile oluşturulan bilimlerdir. Nauzaların, enerji merkezlerini gerektiği gibi uyumlu hale getirme, arındırma ve ayarlama yan etkisi olduğuna inanılıyor. Düğümün büyüsü olayları "uyandırır" ve onları doğru yöne iter, kolaylaştırır ve yardımcı olur, düzene sokmaz, bozmaz. Düğümler, olayların olasılığını birçok kez artırır, ancak garanti vermezler.

Bir bilim yaratmak, bir hedef seçmekle başlar . Elde edilen sonucun canlı ve somut bir zihinsel görüntüsünü oluşturmak için ihtiyaçlarınızı açık ve net bir şekilde formüle etmek önemlidir. Olumlu olmalı. (Not: Sonunda size fayda sağlamayacak bir şeyi kaderden istediğinizde çoğu zaman istediğiniz şey gerçekleşmez.) Nauz sadece bir işlevi, bir isteği yerine getirebilir. Arzularınıza güvenin, istediğiniz şeye neden ihtiyacınız olduğunu bilin. Çalışmasına yardım etmedikçe hiçbir ritüel işe yaramaz. Sihir sana yardım eder, ama senin için hiçbir şey yapmaz. Sonuç olarak, gözleriniz açılır ve daha önce fark etmediğiniz fırsatları görmeye başlarsınız. Bu tür durumların Destiny'nin gönderdiği şanslı bir şans olduğu söylenir. Gerçekten de fırsatlar yukarıdan gönderilir, ancak tesadüfi değildir.

Hedef seçildikten ve formüle edildikten sonra, düğümleri örmek için malzeme seçme zamanı gelmiştir . Sıkıca bükülmüş bir ip uyuyor. Uygun malzemeler, ceket kordonlarına benzer "örme halatlar", ceketlerin kendileri için kordonlar, ayakkabılar için yeni bağcıklar olabilir. Büyük bükülmüş kenevir (kenevir ipi). Öğrenme sürecinde, ilk başta pürüzsüz, çok elastik olmayan bir ip veya iplik kullanmak iyidir. Daha sonra düğüm örerken çözülmeyen her şeyi kullanabilirsiniz. Ana şey, düğümün "okunabilir" olması, çiziminin görünür olmasıdır.

Doğal malzemeden yapılmış bir dantel seçmeye çalışın. Sentetikler uygun değildir, çünkü bir düğümü bağlarken sentetik bir dantel üzerinde deforme olur ve düğümün enerji yapısını etkiler. Ek olarak, sentetiklerdeki düğümler genellikle çok sıkıdır ve herhangi bir düğüm çözülebilecek şekilde olmalıdır.

Gerçekten büyülü düğümleri örmek için ana kordonu kendiniz hazırlamanız önerilir. Bunun için birçok farklı teknik var - tahtalar üzerinde dokuma, sıkı dokunmuş örgüler, seğirme. Bir nauza yapmak için genellikle 30-100 cm ip gerekir.

Düğüm atarken, her şeyden önce, zihni biraz hafif bir transı andıran bir "sınır çizgisi" durumuna sokmak gerekir. İkinci aşama, öznel boşluğun elde edilmesi veya "yabancı", gereksiz düşüncelerin reddedilmesidir. Ardından - bir çözüm gerektiren görevde arzunun formülasyonu ve maksimum iç enerji konsantrasyonu.

Ağırlıkça bir düğümü elinizde tutarak örmek en iyisidir, daha sonra düğüme daha fazla enerji yatırılır. Örgü, düğümlerin sınırlı sayıda olduğu "Başlangıçlar" ile başlar. Örmenin ortasında, sonsuz sayıda teknik ve bunların kombinasyonlarını kullanabilirsiniz ve herhangi bir düğüm, "dikiş", düğümü "dikmek" ipliğiyle biter, böylece sarkan ilmekler olmaz ve ipliğin kendisi düğümü çaprazlar. yukarıda ve aşağıda. Zaten orada olanı koruyorsanız, serbest uçlar bir halka içinde sabitlenmelidir. Fark yaratmak istiyorsanız, uçlar gevşek olmalı veya paralel olarak bir arada tutulmalıdır. Düğüm bağlandıktan sonra sıkılması ve hizalanması gerekir.

Şimdi, nauz'u kendinize veya onu yarattığınız kişiye göre ayarlamanın zamanı geldi. Formüle edilmiş enerji bilgi programını nauz'a uygulayın. Bunu yapmak için, hedefinizi, elde edilen sonucun görüntüsünü, gelecekteki sahibin enerjisini birleştirin ve programın üst üste bindirilmesi sürecine mümkün olduğunca konsantre olun. Şu anda enerji zirvede olmalıdır. Zihinsel görüntüleri, kelimeleri, el

hareketlerini kullanabilir, mide bulantısına dokunabilir ve gözlerinizden enerji gönderebilir, sadece bir bakışla mide bulantısını güçle doyurabilirsiniz.

Bir nauzayı (üçüncü bir kişi için yaratılmış) başka bir kişiye aktarırken , karşılığında bir şey alın (küçük bir madeni para yeterlidir). Gelecekteki sahibi, bu parayı size daha önce ve onun için bir tılsım olduğunuzdan sonra vermemelidir. Bir erkeğe bir nauz verdiğinizde ve o size bir madeni para verdiğinde, kalbinizden bir nauz'a uzanan gümüş bir iplik hayal edin. Madeni para aldığınızda, bu ipliği zihinsel olarak sizden ayırın ve o kişinin kalbine takın. Böylece enerjinizi kurtarmış olacaksınız, akıp gitmeyecek ve kişi yapmış olduğunuz nauz ile enerjisel bir bağlantı kuracaktır.

Nauza saklama yöntemi, çalışmanızın amacına bağlıdır. Bir şeyden (hastalık, olumsuz duygular vb.) kurtulmak için düğüm attıysanız, kabloyu hemen evden gömmeniz gerekir. Satın almak için örülmüşse, dilek gerçekleşene kadar kordonu saklayın, ardından büyüyü bırakın (tüm düğümleri çözün) ve kordonu yakın.

Gücünüzü güçlendirenlerin yanı sıra koruyucu bağları yanınızda taşımanız önemlidir. Daha önce, güç nesneleri etrafındaki herkesin onları görebilmesi için giyilirdi. Özellikle ilgi enerjisiyle aktif olarak beslenen bu tılsımlara ihtiyaç duyanlar, daha önce sahip olmadıkları bir güce kavuşuyorlar. Bu nedenle, onları göstermek arzu edilir. Ancak günümüzde herkes göğsünde muska olan bir kişiyi doğru bir şekilde anlayamayacak. Bu nedenle, gereksiz kafa karışıklığına neden olmadan, onu gizlemek en iyisidir.

"İş için" gittiğinizde (bir sınava girin, iş bulun, vb.), Eski bir komployu kullanmak iyidir. Bunu yapmak için uygun düğümü atmanız ve "Bu düğüm bağlı olduğu için işler (hangilerini belirtin) bir araya gelecek" demeniz gerekir. Zorluk durumunda, düğüme dokunmanız gerekir. Eve dönüp çözerek şunu söylemelisiniz: "Yardımın için teşekkürler, düğüm."

Nauz hayvanı koruyorsa, hayvanın genellikle uyuduğu yere uzanmasına izin verin. Güzelliğe ve aşka ayak uyduran Nauz, yastığın altına saklanabilir, yatağın altına yapıştırılabilir, ayna arkasına yerleştirilebilir. Kişisel niteliklerin iyileştirilmesi ve iyileştirilmesi için tılsımlar bir yastığın veya bir yatağın altına gizlenmelidir. Bulantıyı ipek iple bağlanmış cam kaplarda tutmayın, bu mide bulantısının enerjisini tamamen bloke eder. Tahta bir kutuya yerleştirmek, içini ve kapağı farklı renklerde boyamak daha iyidir (tercihen işinizin amaçlarına ve maskotun kendisine karşılık gelir). Tahta kutu yoksa karton kutu kullanın. Evinizde birkaç mide bulantısı varsa, bunları birbirinden en az üç metre uzakta tutun, aksi takdirde bir enerji çaprazı görünecektir.

Önemli bir nokta: nauz etkilidir, ancak çok basit tılsımlar, bu nedenle geçerlilik süreleri yaklaşık bir yıldır. Bir yıl sonra, nauz'un yeniden enerjilenmesi gerekiyor, yani programı kaplama işlemi tekrarlanmalıdır. Bu süre zarfında arzu gerçekleşirse, o zaman nauz'u saklamaya gerek kalmaz, yok edilmelidir.

Bozulmuş Nauzanın Belirtileri Ve Nedenleri :

Asıl hata, mide bulantısına enerji verme aşamasında ortaya çıkar. Örneğin, kötü bir ruh hali içinde bir nauz yapma sürecine yaklaştınız veya sadece kontrol etmeye karar verdiniz, merak uğruna yapın - ya işe yararsa?

Aşırı tutkulu arzu da önemli bir sorundur, çünkü kaybetme korkusuyla yakından ilişkilidir. Amacınızı, arzunuzu koyun, ama kaybın acısını değil. Bu, özellikle aşka yardımcı olmak için tasarlanmış isimlerin yaratılmasında belirgindir. Delicesine takıntılıysanız, o zaman nauz'a yatırılan böyle bir tutum bu kişiyi daha da yabancılaştıracaktır. Başkasını büyülemek için nauz yapmamalısın. İlişkileri düzeltmeye ve onları yasal bir sona erdirmeye yardımcı olacak bir nauz yapmak daha

iyidir. Daha da iyisi, kendinize ve çekiciliğinize daha fazla güvenmenizi sağlayacak ve sevgiyi size çekecek bir burun yapın.

Gereğinden fazlasını istediğimizde, talebinizi gerçek ihtiyaçlarınızla karşılaştırmamak.

Kendi enerji seviyeniz çok düşük olduğu gibi kişisel sorunlarınız da belli bir enerji ile. Çünkü nauz bizden enerji alır ve biz kozmik enerjinin iletkenleriyiz. Bir iletken değil de bir blok olduğumuz ortaya çıkarsa, tüm işler işe yaramaz hale gelir.

İsteğin yanlış ifadesi: "Elena'nın daha hızlı evlenmesine izin ver" yerine. Başka bir şey ekleyin: "Elena'nın evlenmesini neyin engellediğini anlamasına izin verin, kendisine uygun kişiyle tanışıp onunla evlenmesine izin verin." Ayrıca, "Bu Marina için, Sergei onu sevecek" gibi aşk formüllerine gerek yoktur. Bu şekilde daha iyi: "Bu Marina için, böylece ona layık olan ve ona mutluluk getirecek bir kişi tarafından sevilir." Aynı şekilde - işte ve parayla iyi şanslar için bir tılsımla - ihtiyacınız yok: “Andrey'in çok parası olmasına izin verin”, ancak: “Andrey'in parayı nasıl kullanacağını, tam olarak neye ihtiyacı olduğunu anlamasına izin verin ve sonra onun iyiliği için gelsinler." Sınavı geçmek için mide bulantısı yaratmaya, içine bir program koymaya gerek yok: "Kirill'in sınavları geçmesi için." Çok daha etkili: “Kirill'in iyi çalışabilmesi için hafızasının bilgiyi tutması, böylece bilgiyi mükemmel bir şekilde özümser ”. Bu tür programlar doğrudur çünkü öncelikle enerjiyi soruna değil kişiye yoğunlaştırırlar. İkincisi, Yüksek Kuvvetlere hiçbir şey empoze etmiyorsunuz.

Mide bulantısı veya sihirli düğümler, alanı etkilemenin "yumuşak" bir yöntemidir. Yukarıdaki bilgiler, iki bin yıldan daha eski olan budakların örgü tekniğinin anlaşılmasına yardımcı olur. İsimlerin yardımıyla problemleri başarılı bir şekilde çözmek için dikkate alınması gereken tüm parametreleri açıklar. Düşüncelerinizin saflığının ve isteklerinizin uygunluğunun önemini vurgular. Deneyimle birlikte,

düğümlerin örülmesinin yalnızca sezgi, hayal gücü ve ustanın iyi niyetiyle sınırlı olan yaratıcılık olduğu anlayışı gelir.

Sonuç olarak, bana yakın olan Yuri Pershin'in (Doktora, Dostoyevski'nin adını taşıyan Omsk Devlet Üniversitesi Felsefe Bölümü Doçenti) gözünden bir bilim yaratma sürecinin bir tanımını sunuyorum: "**Yani Bir iplik alıyorum ve bir düğüm oluşturmaya başlıyorum. Ne de olsa her şeyi kendi gözlerimle düşünmem, parmaklarımla dokunmam, hissetmem gerekiyor. İpliğin her dönüşünü, her dönüşü sanki içinden geçiyormuş gibi, hayatı yeniden yaşıyormuş gibi takip ediyorum. Ve sonra, düğümü örerken sıradan zamanın dışına çıkmış gibi göründüğüm gerçeğine kendimi kaptırıyorum ve kendimi Geçmiş, şimdi ve gelecek olmayan İlk Zamanda, Kronos'ta buluyorum. Sadece burada ve şimdi var. Ve düğüm benim bir parçam oluyor. Ve ben onun bir parçasıyım. Aynı zamanda örgü sürecinin bir tür meditasyon, kendimin derinliklerinde bir yere daldırma olduğunu da fark ediyorum. Düğümler uzaktan bir şeyler söyler, şarkı söyler, fısıldar. Bu dünyanın müziğidir**

bibliyografya

Maya Lokshina "Mucize düğümler. İsim dokuma sanatı "IC Slava, (2009).

Maya Lokshina "Düğüm-tılsımlar ve düğüm-tılsımlar" Peter (2017).

Lyudmila Morozova "Düğüm büyüsü. Arzuları yerine getirme tekniği "Vektör (2011).

Yuri Pershin "Bu Dünyanın Müziğidir" Peter (2017).

Makalenin yazarı: Alexandra Brao, Uluslararası Enerji-Bilgi Yaratıcılığı Okulu'nun en yüksek niteliğinin ustası.

On Cevabı Muğlak Soru

Yazan: Anastasya İvanova

İnsanlar arasında hala etrafında tartışılan birçok gerçek ve teori, bilim adamları arasında uzun süredir şüphe uyandırmamasına rağmen (örneğin, evrim teorisi), bu, Evren hakkındaki bilimsel fikirlerin mümkün olduğu anlamına gelmez. IFL Science, şimdiye kadar çözülemeyen bilim gizemleri hakkında bir makale yayınladı ve T&P bunun bir çevirisini yayınlıyor.

Neden antimaddeden daha fazla madde var?

Modern pratik fizik anlayışında, madde ve antimadde aynıdır, ancak zıttır. Karşılaştıklarında birbirlerini yok etmeli ve geride hiçbir şey bırakmamalıdırlar. Ve bu tür karşılıklı yıkımın çoğu, doğmakta olan evrende zaten gerçekleşti. Bununla birlikte, milyarlarca ve milyarlarca galaksiyi, yıldızı, gezegeni ve çok daha fazlasını yaratmaya yetecek kadar madde kaldı. Bunun nedeni, kuarklardan ve antikuarklardan oluşan kısa yarı ömre sahip bileşik (temel olmayan) parçacıklar olan mezonlardır. B-mezonlar, anti-B-mezonlardan daha yavaş bozunur, bu sayede evrendeki tüm maddeyi yaratmak için yeterli B-mezon hayatta kalır. Ayrıca B-, D- ve K-mezonlarıtitreşebilir ve karşıt parçacıklar haline gelebilir ve bunun tersi de kurucu parçacıklar olabilir. Araştırmalar, mezonların normal bir duruma geçme olasılığının daha yüksek olduğunu göstermiştir, ancak bunun nedeni sadece antiparçacıklardan daha fazla normal parçacık olması olabilir.

Tüm lityum nerede?

Daha önce, evrendeki sıcaklık inanılmaz derecede yüksek olduğunda, bol miktarda hidrojen, helyum ve lityum izotopları oluştu. Hidrojen ve helyum hala inanılmaz

derecede bol ve Evrenin kütlesinin çoğunu oluşturuyor, ancak şu anda gözlemleyebildiğimiz lityum-7 izotoplarının sayısı geçmişin sadece üçte biri. Bunun neden olduğuna dair birçok farklı açıklama var - eksenler olarak bilinen varsayımsal bozonları içeren hipotezler de dahil. Diğerleri, lityumun teleskoplarımızın ve cihazlarımızın tespit edemediği yıldızların çekirdekleri tarafından emildiğine inanıyor. Her halükarda, tüm lityumun evrenden nereye gittiğine dair yeterli bir açıklama yok.

Neden uyuyoruz?

İnsan vücudunda meydana gelen süreçlerin bizi uyandıran ve uyutan biyolojik saat tarafından düzenlendiğini bilsek de bunun neden olduğunu bilmiyoruz. Uyku, vücudumuzun dokuları yenilediği ve diğer yenilenme süreçlerini gerçekleştirdiği zamandır. Ve hayatımızın yaklaşık üçte birini uyuyarak geçiriyoruz. Diğer bazı organizmaların uykuya hiç ihtiyacı yoktur, öyleyse neden buna ihtiyacımız var? Bunun neden olduğuna dair birkaç farklı versiyon var, ancak hiçbiri sorunun tam bir cevabı değil. Bir teoriye göre, uyuyan hayvanlar yırtıcılardan saklanma yeteneğini geliştirmeyi başarırken, diğerleri sürekli tetikte olmalı ve bu nedenle uykudan yenilenip dinlenmeye ihtiyaç duyuyorlar. Şimdi, somnolojik araştırmaların çoğu,

Yerçekimi nedir?

Pek çok insan ay yerçekiminin gelgitlere neden olduğunu bilir, Dünya'nın yerçekimi bizi gezegenimizin yüzeyinde tutar, güneş yerçekimi Dünya'nın kendisini yörüngede tutar. Fakat bu fenomen nasıl açıklanabilir? Bu güçlü kuvvet madde tarafından yaratılır ve daha büyük nesneler daha küçük nesneleri çekebilir. Bilim adamları yerçekimi kuvvetinin nasıl çalıştığını çözerken, var olup olmadığından bile emin değiller. Yerçekimi, yerçekimi parçacıklarının varlığının bir sonucu mu? Atomlarda neden bu kadar çok boş alan var - yani, çekirdek ve elektronlar neden birbirinden

oldukça büyük bir mesafede? Atomları bir arada tutan kuvvet neden yerçekimi kuvvetinden farklıdır? Bu soruları bilimin mevcut gelişme düzeyinde cevaplayamadık.

"Ee, o zaman neredeler?"

Gözlemlenebilir Evren 92 milyar ışıkyılı genişliğindedir. Yıldızları ve gezegenleri olan milyarlarca galaksiyle doludur ve Dünya şimdi görünüşte yaşayan tek gezegen olarak kabul edilmektedir. İstatistiksel olarak, gezegenimizin Evrende yaşamın olduğu tek gezegen olma şansı son derece küçüktür. O zaman neden kimse bizimle iletişime geçmedi?

Buna Fermi paradoksu denir (dünyanın ilk nükleer reaktörünün yaratıcısı olan İtalyan fizikçi Enrico Fermi'den sonra. - Yaklaşık T & P). Neden hala dünya dışı yaşama aşina olmadığımıza dair onlarca açıklama yapıldı, hatta bazıları doğru gibi görünüyor. Böylece, uzaylıların zaten aramızda olduğunu bilmediğimiz ya da bize ulaşamayacaklarını bilmediğimiz çeşitli cevapsız sinyaller hakkında günlerce konuşabiliriz. Ya da daha üzücü bir seçenek var - Dünya gerçekten yaşayan tek gezegen.

Karanlık madde neyden yapılmıştır?

Tüm Evrenin kütlesinin yaklaşık %80'i karanlık maddedir. Bu, hiç ışık yaymayan çok özel bir şeydir. Karanlık madde ile ilgili ilk teoriler yaklaşık 60 yıl önce ortaya çıkmış olsa da hala varlığına dair doğrudan bir kanıt yok. Bazı bilim adamları, karanlık maddenin varsayımsal zayıf etkileşimli büyük parçacıklardan oluştuğuna inanıyor - WIMP'ler, (WIMP'ler, Zayıf Etkileşimli Kütleli Parçacık), aslında protonlardan 100 kat daha ağır olabilir, ancak altında dedektörlerimizin bulunduğu baryonik madde ile etkileşime girmez. keskinleştirilir... Diğerleri, karanlık maddenin axion, nötrino ve photino gibi parçacıklar içerdiğine inanıyor.

Hayat nasıl ortaya çıktı?

Dünya'da yaşam nereden geliyor? Bu nasıl oldu? "İlkel çorba" teorisinin savunucuları, verimli Dünya'nın kendisinin, ilk yaşamın ortaya çıktığı, giderek daha karmaşık moleküller oluşturduğuna inanıyor. Bu süreçler okyanus tabanında, volkanik kraterlerde, toprakta ve buzun altında gerçekleşti. Diğer teoriler, ışık ve volkanik aktiviteye büyük önem vermektedir. Ek olarak, DNA artık Dünya'daki yaşamın baskın temeli olarak kabul edilmektedir, ancak RNA'nın yaşamın ilk büyük biçimlerinden biri olabileceği de varsayılmaktadır. Çözülmemiş başka bir bilimsel soru – RNA ve DNA dışında başka nükleik asitler var mı? Hayat sadece bir kez mi ortaya çıktı, yoksa bir kez mi başladı, sonra yok edildi ve sonra yeniden ortaya çıktı? **Bazıları panspermiye inanır – bu teoriye göre, mikroorganizmalar (yaşam mikropları) meteorlar ve kuyruklu yıldızlar tarafından Dünya'ya getirildi. Bu doğru olsa bile, o zaman pansperminin kaynağındaki yaşamın nereden geldiği bilinmiyor.**

Tektonik plakalar nasıl çalışır?

Size şaşırtıcı gelebilir, ancak levha tektoniği teorisi, kıtaları hareket ettirip depremlere, volkanik patlamalara ve hatta dağların oluşumuna neden olduğu teorisi çok uzun zaman önce (yirminci yüzyılın ikinci yarısında) yaygın olarak biliniyordu. – Yaklaşık T&P). Altı bin beş yüz yıl önce değil de yalnızca bir kıta olduğu varsayılmış olsa da, 1960'larda bu teori için çok az destek vardı. Sonra deniz tabanının yayılması teorisi galip geldi. Bu teoriye göre, her okyanusun altında yer kabuğunu bölen devasa sırtlar, yavaş yavaş zıt yönlerde hareket eden tektonik plakalar arasındaki sınırları işaretler. Levhalar hareket ettikçe, mantodan erimiş kütle yükselir, yerkabuğundaki bir yarığı doldurur ve ardından deniz yatağı yavaş yavaş kıtaya doğru hareket eder. Ancak bu teori kısa sürede reddedildi.

Her durumda, bilim adamları bu kaymalara neyin neden olduğundan veya tektonik plakaların nasıl oluştuğundan hala emin değiller. Pek çok teori var, ancak hiçbiri bu hareketin tüm yönlerini tam olarak yansıtmıyor.

Hayvanlar nasıl göç eder?

Birçok hayvan ve böcek yıl boyunca, sıcaklıktaki mevsimsel değişikliklerden ve hayati gıda kaynaklarının kaybolmasından veya komşu arayışından kaçınmaya çalışarak göç eder. Bazıları binlerce kilometre göç ediyor, peki bir yıl sonra yollarını nasıl buluyorlar? Farklı hayvanlar farklı navigasyon yöntemleri kullanır. Örneğin, bazıları dünyanın manyetik alanını algılayabilir ve bir tür dahili pusulaya sahiptir. Her iki durumda da, bilim adamları hala bu yeteneklerin nasıl geliştiğini ve hayvanların neden her yıl nereye gideceklerini tam olarak bildiklerini anlamıyorlar.

Karanlık enerji nedir?

Tüm bilimsel gizemler arasında belki de en gizemli olanı karanlık enerjidir. Karanlık madde, evrenin kütlesinin kabaca %80'ini oluştururken, karanlık enerji, bilim adamlarının evrenin tüm içeriğinin %70'ini oluşturduğuna inandıkları varsayımsal bir enerji biçimidir. Karanlık enerji, Evren'in genişlemesinin nedenlerinden biridir, ancak onunla hiçbir zaman çözülmemiş çok sayıda gizem ilişkilendirilmiştir. Her şeyden önce, karanlık enerji aslında nelerden oluşur? Sabit mi yoksa bazı dalgalanmalar var mı? Karanlık enerjinin yoğunluğu neden sıradan maddenin yoğunluğuyla karşılaştırılabilir? Karanlık enerji ile ilgili verileri Einstein'ın yerçekimi teorisi ile uzlaştırmak mümkün mü yoksa bu teori revize edilmeli mi?

Kısaltmalar: 1) iconmind.com, 2) Karsten Barnett, 3) Mayene de La Cruz, 4) Luis Prado, 5) Alex WaZa, 6) Chris McDonnell, 7) Simon Child, 8) Daniele Catalanotto / ECAL, 9) Claire Jones, 10) Rohith M S.

Libido Nedir Ve Cinsel Aktivite Neden Beyinle İlgilidir?

Yazan: Alexandra Ivanitskaya

"Libido", psikanalizin kurucu babası Sigmund Freud'un dünya sözlüğüne kazandırdığı temel kavramlardan biridir . Bu kelime varlığı sırasında kültürel alanda birçok anlam ve yorum kazanmıştır. Modern psikolojide cinsel çekicilikle eşanlamlı olarak kullanılır, ancak psikanalizin şafağında her şey çok daha karmaşıktı. Size libido rolünün nasıl değiştiğini ve şimdi onunla ne yapmayı önerdiklerini anlatacağız.

Tüm durumlar için yaşam enerjisi

Orijinal anlamıyla, "libido" terimi, cinsel arzunun ve prensipte sevginin herhangi bir tezahürünün altında yatan özel bir hayati enerji olarak tanımlanır . Bu enerji insan vücudunda vardı ve cinsel uygulamalara veya cinsel davranışlara dökülmesine izin verilmezse nevrozların veya yaratıcılığın nedeni haline geldi.

Freud'a göre , libido bilinçaltından (id) kaynaklandı ve insan vücudunda seyahat ederek psikoseksüel gelişimine beş ana aşamada katkıda bulundu:

Oral aşama – bir bebek (1,5 yaşına kadar) emzirmenin zevkini yaşadığında.

Anal evre , bir bebeğin (1,5 ila 3 yaş arası) bağırsak hareketlerini ve idrara çıkmayı kontrol etmekten hoşlandığı zamandır.

Fallik aşama – bu yaşta, Freud'a göre 3 ila 6 yaş arası çocuklar vücutları, fizyolojileri hakkında aktif bir çalışmaya başlar, kendilerini diğer çocuklarla karşılaştırır.

Oğulların Oidipus kompleksini geliştirdiği ve kızların Elektra kompleksini geliştirdiği 6 ila 12 yaş arasındaki gizli aşama aynıdır, Freud'a göre çocuklar cinsel dikkati karşı cinsten ebeveynlere yönlendirir.

Genital aşama – bir kişinin ergenliğe başladığı 12 yaşından itibaren.

Bir kişinin büyüme sürecinde libido vurgusunun kaymasında bazı başarısızlıklar varsa, sonuç davranışsal patolojilerdi.

Psikologların gördüğü gibi, libido yeterince uzun süre insan davranışının temel taşı olarak kaldı. Ancak bilim durmadı, hastaların gözlemine (beyin aktivitesi ve fizyolojik reaksiyonların incelenmesi) yeni yöntemler eklendi ve Freud'un libidoyu tanımlamada çok yanlış olmadığı ortaya çıktı .

Mutluluğun Anahtarı

Artık "libido", cinsel dürtü ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bir kişinin seks yapma arzusunu ve yeteneğini tanımlar. Freud, libidoyu açlıkla birlikte fizyolojik bir ihtiyaç olarak gördüyse, o zaman bugün insan motivasyon sisteminin bir parçasıdır.

Ve elbette, bu bedende dolaşan geçici bir enerji değildir . Libido, bir kişinin cinsel davranışından sorumlu olan (sadece değil) bir dizi seks hormonunun yanı sıra cinsel olarak ilgili sinyalleri okumaktan sorumlu beyin tepkileridir.

Libidonun çalışma şekli, bir Rubik Küpü almakla karşılaştırıldığında en kolay olanıdır. Bulmacanın çözülmüş sayılması için, her bir yüzdeki tüm renkleri eşleştirmeniz gerekir. Libido da aynı şekilde çalışır, tüm faktörlerin bir araya gelmesi gerekir:

Cinsel Açıdan İlgili Sinyaller Okuma

Beyin aldığı birçok sinyal arasından seksle ilgili olanları seçer. Bir eşin dokunuşu, öpüşü, hareketi veya cinsel olarak algıladığınız bir görünüm olabilir.

Salınan Hormonlar

Hipofiz hormonları, seks hormonları ve nörotransmitterlerden oluşan bir kokteyl kan dolaşımına girerek vücudu harekete hazır hale getirir.

Koşullar Beyin Tarafından Onaylanır Emily Nagoski'nin How a Woman Wants adlı kitabında ayrıntılı olarak bahsettiği uyumsuzluk diye bir şey var . Bu, bir kişinin uyarılma sinyali veren genital tepkisinin gerçekte düşündükleri ile eşleşmediği bir durumdur. **Erkeklerde, araştırma sonuçlarına göre, genital yanıtın "beyinde" uyarılma ile çakışması% 50 ve kadınlarda - sadece% 10'dur.**

Bazıları için bu bir bulmacayı birleştirme işlemi daha kolaydır, diğerleri için daha zordur. Birçok yönden, cinsel mizacına bağlıdır - çevreleyen kültürün bir kişinin cinsel davranışına empoze ettiği özellikler.

Kaydetmek mi, kaydetmek mi, dokunmamak mı?

Libido oldukça kırılgan bir yapıdır . Her şey bulmacayı çözme hızını ve başarıyı etkileyebilir: stres, yıllık rapor göndermek, tercihli ipotek koşullarını müzakere etmek, güvensizlik ve bir partnerle veya kırık bir organla ayrılma korkusu. Strese tepki olarak libido hem yukarı hem de aşağı yönde dalgalanabilir.

Toplumun ve popüler kültürün cinsel davranışlar hakkında ortaya koyduğu klişeler nedeniyle , birçok insan çekicilik türünden memnun olmayabilir ve değiştirilmesi gerektiğine inanabilir. Bazen bu girişimler "önceki" aşamada olduğundan daha fazla soruna yol açabilir. Her şeyin olması gerektiği gibi olup olmadığından emin değilseniz ne yapmanız gerektiğine dair birkaç ipucu.

Bir uzmana başvurun

Bir psikolog ve seksolog, cazibe ile ilgili sorunların neyle bağlantılı olduğunu ve olup olmadığını anlamanıza yardımcı olacaktır . Dediğimiz gibi, sorun psikolojik, travma veya kronik stres olabilir. Bir uzman bunu aşmanıza yardımcı olacaktır. **Sorun fizyolojik düzlemdeyse, ilaç tedavisinin hazırlanması için bir endokrinologa yönlendirileceksiniz. Libidoyu düzeltmek için hormonal ilaçların bir doktor tarafından reçete edilmesi gerektiğini unutmayın .**

Dağıtırken sahip olduğunuz kartları oynamayı öğrenin

Bu zorlu bir beceridir ve cinsel davranışla ilgili kalıp yargıları kırmayı gerektirir. Bedeninizde yaşamayı, onu duymayı ve olduğu gibi tadını çıkarmayı öğrenmeniz gerekir . Kişi bu beceride ustalaşmak için deneyebilir, yeni cinsel uygulamaları keşfedebilir ve – tabii ki – bir partnerle cinsel istek söz konusu olduğunda samimi olabilir.

Tarihin Akışını Değiştiren 5 İklim Olayı

Yazan: Natalya Kienya

Yüzyıllar boyunca doğa tarihi yönetti: ısınan imparatorluklar gelişti, soğuk havalar göçlere ve savaşlara yol açtı, salgın hastalıklar nesillerin öz farkındalığını şekillendirdi ve volkanik kışlar büyük edebiyatın ortaya çıkmasına katkıda bulundu. Klimatoloji açısından, Avrupa tarihi ve hatta kültürü, sıcaklık sıçramalarına karşı bir tepkiler zinciri gibi görünüyor. T&P, dünyamızı bildiğimiz şekilde yapan 5 iklim olayını seçti.

Roma İklimsel Optimumu Ve İmparatorluğun Yükselişi

İmparator Octavianus'un saltanatı sırasında (MÖ 27'den MS 14'e kadar), MS 400'e kadar süren, sözde Roma iklimsel optimumu başladı. Kültürü Avrupa'nın temeli haline gelen antik dünyanın önde gelen uygarlıklarından biri olan Roma İmparatorluğu'nun gelişmesine ve maksimum genişlemesine katkıda bulundu. Antik Roma'nın başarısı, Latin alfabesinin ve dilin kıtada yayılmasına katkıda bulundu ve bu da Romance grubunun modern dillerine yol açtı: İtalyanca, Fransızca, İspanyolca, Portekizce, Katalanca, Romence, Moldavya ve diğerleri.

Roma iklimsel optimumu sırasında, Avrupa'da iklim ılıman ve sıcaktı, ancak kuru değildi. Alp buzulları geri çekildi, dağ geçitlerinin üstesinden gelmek daha kolay hale geldi ve Romalılar Galya, Aşağı ve Yukarı Almanya, Rhetia, Noric ve diğer bölgeleri fethetti.

Bu arada Kuzey Avrupa'da, kabilelerin sayısı artmaya başladı ve zaten MS II ve III yüzyıllarda. Gotlar, Gepidler ve Vandallar yeni topraklar aramak için güneye doğru hareket etmeye başladılar. İkincisi daha sonra Roma'nın acımasız muhripleri olarak tanındı ve 455'te (bu tarihi olay sayesinde "vandalizm" terimi ortaya çıktı), kıtadaki hava bozulmaya başladığında ve kışlar soğuduğunda onu ele geçirdi.

Soğuk Ve Halkların Büyük Göçü

İklimsel "gün" 5. yüzyılda sona erdi. Sıcak dönemin yerini, Orta Çağ'ın başlarındaki iklimsel karamsarlık aldı ve Avrupa ve Asya'da yaşayan halkların yaşamı zorlaştı. Doruk noktası, son iki bin yılın en keskin olan 535-536 soğutmasıydı. Dünya atmosferinin kısmen şeffaflığını kaybetmesi nedeniyle güneş aktivitesindeki ve volkanik patlamalardaki azalmadan kaynaklandı. Java ve Sumatra adaları arasındaki Sunda Boğazı'ndaki Krakatoa yanardağı ve Yeni Britanya adasındaki (Yeni Gine) Tavurvur yanardağı, atmosfere ışığı gölgede bırakan büyük bir kül kütlesi yaydı.

Bizanslı yazar Procopius of Caesarea, 536 yılı hakkında hürmetli bir korkuyla şöyle yazar: "... ve bu yıl en büyük mucize gerçekleşti: bütün yıl güneş ay gibi ışık saçtı, ışınları olmadan, sanki gücünü kaybediyormuş, durmuş gibi. , daha önce olduğu gibi, saf ve parlak bir şekilde parlamak için. ölüm getiren başka herhangi bir felaket. "

Aynı zamanda veya belki de keskin bir soğuk algınlığı nedeniyle veba basilinde bir mutasyon meydana geldi. Gezegenin kuzeyinde bir salgın başladı, soğuk hasadı mahvetti, insanlar açlıktan ölmeye başladı ve daha iyi bir yaşam arayışı içinde evlerinden çekilmeye başladı. Buna elbette savaşlar da eşlik etti. "Frankların Büyük Kralı" Merovenj hanedanından I. Theodebert, Alpler ve kuzeydoğudaki toprakları ele geçirdi. İtalya. İlirya ve Trakya, Hunların, Antların ve diğer kabilelerin akınlarından zarar görmeye başladı. Avarlar, Batı Hazar bölgesi, Kuzey Karadeniz bölgesi ve Bizans'ın bozkırlarını işgal etti. Slavlar Baltık ve Kuzey Denizlerinin kıyılarına ulaştı, Kuzey İtalya'da, Alplerin eteklerinde, yukarı Ren ve aşağı Tuna'da sona erdi. **Doğuda, Türk grubunun kabilelerinin bir ittifakı kuruldu ve açlıktan harap olan Çin'in haraç ödemek zorunda kaldığı Türk Kağanlığı kuruldu. Kerç Boğazı bölgesinde ve Kore'ye yakın bölgelerde Türk akınları başladı.**

Böylece, bilim adamlarına göre, iklimsel karamsarlık, Orta Çağ boyunca kıtada tamamen yeni devletlerin oluşumu ve gelişimi için ön koşulları yaratan Halkların Büyük Göçünün temel nedenlerinden biri haline geldi.

İki Buzlu Kaynak Ve Büyük Kıtlık

1315-1322'de Avrupa'yı büyük bir kıtlık sardı. Mevcut Büyük Britanya, Fransa, Hollanda, Almanya ve Polonya topraklarını ve ayrıca İskandinavya'yı etkiledi. Felaketin nedeni, 1315 baharında köylülerin tarlaları sürmesini engelleyen kötü hava koşullarıydı. Sağanak nedeniyle tohumlar çürüdü, çimlenmeye zaman yoktu. Hasat

normalden çok daha küçüktü, ancak bir sonraki bahar rahatlama getirmedi ve yine soğuk ve nemli olduğu ortaya çıktı.

Nisan 1317'ye kadar, nüfusun tüm kesimleri zaten açlık çekiyordu. En yoksullar en kötüsüne sahipti - artık tahıl ya da yük hayvanları yoktu. Bebekler ve küçük çocuklar, onları nasıl besleyeceklerini bilmeden genellikle kendi hallerine bırakıldı. Yaşlı nesilden birçoğu, tarlada çalışabilecek daha güçlü ve daha genç aile üyelerine hayatta kalma şansı vermek için gönüllü olarak açlıktan öldü. Yamyamlık raporları var, ancak bugün bunların güvenilir mi yoksa sadece panik söylentileri mi olduğu söylenemez.

Kıtlığın etkileri 1322'ye kadar hissedildi. Milyonlarca ölüme neden oldu ve hayatta kalabilenler vitamin eksikliği ve çeşitli hastalıklardan muzdaripti. Büyük Kıtlık, 1347'de başlayan ve aynı zamanda hava değişikliklerinin bir sonucu olan ikinci veba salgını olan Kara Ölüm'ün yolunu açtı.

Gobi'de Kuraklık Ve İkinci Veba Salgını

İkinci veba salgını 14. yüzyılda Avrupa ve Asya'yı kasıp kavurdu ve genetik, siyasi, dini, kültürel ve sosyal manzaralarını tamamen değiştirerek tarihsel gelişim vektörünü tanımladı. Başlangıç noktası, 1320 civarında burada başlayan, mevcut Moğol-Çin sınırına yakın Gobi Çölü'ndeki kuraklıktı. Yiyecek eksikliği tarbagan dağ sıçanlarını ve pikaları insan yerleşimine sürdü. Hayvanlar vebadan hastaydı ve taşıyıcılarıydı, bu nedenle hastalık, dağ sıçanı etini bir incelik olarak gören yerel sakinlere hızla yayıldı. 1338'de veba, Issyk-Kul Gölü'ne ulaştı. Yerel Nasturi topluluğunda, felaket derecesinde çok sayıda mezar taşının kanıtladığı gibi, 12 ay içinde birçok insan öldü. Orta Asya toprakları aracılığıyla enfeksiyon Altın Orda'ya girdi, oradan - ticaret kervanlarıyla - Orta Doğu'ya ve Kırım yarımadasına ve

ardından **Ceneviz gemileriyle Avrupa'ya. Avrasya'daki pandemi sırasında, bazı bölgelerde nüfusun üçte birinden yarısına kadar toplamda 60 milyon insan öldü.**

Hans Baldung, Kadın ve Ölüm

Bu felaket her iki kıtayı da kan grubu oranlarından ekonomilere kadar değiştirmiştir. Altın Orda zayıfladı ve kültürel ve politik bir gerilemeye düştü. Avrupa'da, manastırlar ve din adamları, daha az eğitimli insanları çevrelerine kabul etmeye başladılar, bu da kilisedeki genel bilgi düzeyini azalttı ve bakanlarını batıl inançlara ve derin zulme daha yatkın hale getirdi, kısmen daha sonra Engizisyon'un eylemlerinde ortaya çıktı. Yeteneğin sadece babadan oğula geçtiği “aile” atölyeleri kapılarını yabancılara açmak zorunda kaldı; erkeklerin yokluğu nedeniyle kadınlar üretim alanına çekilmeye başladı. Tıp kış uykusundan uyandı, tarımda çiftçilik ve sığır yetiştiriciliği oranı değişti: birçok alan daha az insan kaynağı gerektiren meralara dönüştü – bir veya iki çoban büyük sürüleri izleyebilirdi. Salgın sonrası işgücü yetmediği için köylüler, tarım işçileri ve hizmetliler daha anlayışlı hale geldi. Toplumun alt tabakalarından insanlar önce kendi haklarını düşündüler, bu da çok sonraları burjuva devrimleriyle sonuçlandı.

Yaşam ve ölüm anlayışı, geç Orta Çağ kültürünü tanımlayarak ve Rönesans'ın temellerini atarak değişti. Veba salgınından sonra Avrupalılar, Johan Heizinga'nın "Orta Çağların Sonbaharı" adlı kitabında "acı ve ıstırabın ilişkili olması nedeniyle güzellik ve mutluluktan vazgeçme" dediği ölüm kültü ve yaşam korkusuyla daha fazla ilgilenmeye başladı. onlarla."

Huizinga, "Görünüşe göre Orta Çağ'ın sonları, tüm dünyevi şeylerin ölümlülüğü yönü dışında ölümü başka bir açıdan algılayamadı" diye yazıyor. – Tüm dünyevi ihtişamın sonu hakkında aralıksız bir şikayetin melodisinde birleştirilen üç tema. Birincisi, daha önce dünyayı bu ihtişamla dolduranlar nerede? Ayrıca, bir zamanlar insan

güzelliği olan her şeyin çürümesinin huşu uyandıran resminin nedeni. Ve son olarak, yuvarlak dansında her yaştan ve meslekten insanı içeren Ölüm Dansı'nın nedeni. Dırdırcı korkularıyla ikinci ve üçüncü motiflerle karşılaştırıldığında, "eski ihtişamın" ilk nedeni sadece hafif bir ağıt iç çekişiydi.

14. ve 15. yüzyıllarda ölüm algısı ürkütücüydü. Ölüm ve yaşamın sonluluğu hakkındaki düşünceler gündelik yaşama nüfuz etti ve onu "daha sonraki Orta Çağların böyle bir arzu hissettiği karanlık kutsallık ve renkli, çeşitli korku" tonlarında boyayarak ona sıkıca kök saldı. Vebayı tanıyan bir kişi, ölüler için hassasiyet hissetmiyordu ve ağıtlı üzüntüyü bilmiyordu, onların yerine "acımasız hassasiyet ve kalbin kanlı yumuşaması" hissediyordu. Şaşırtıcı değil: Ne de olsa ölüm onunla yan yana yaşadı, sürekli kendini hatırlattı ve o çağda bilinci tamamen tanımladı. Ama yine de bu bilinç, "yoksulluğun kendisinin de ortadan kalktığını ve tozun toprağa, çiçeklere ve bitkilere dönüştüğünü görmek için" bir adım daha atmaya cesaret edemedi. Bütün bunlar, bu anlamda ikinci veba salgınının ve iklim değişikliğinin uzak bir sonucu olan Rönesans'ı bekliyordu.

35 yaşındaki Giovanni Boccaccio'nun Fransa'da yaşadığı veba ile tanışma deneyimi, onu teolojiye ve Yunan klasisizmine yabancılaştırdı ve onu şehvet ve şehvet tutkusuyla tavernalara ve barınaklara, sıradan insanlara ve hatta ayaktakımına aktardı. Mario Vargas Llosa'nın "House of Boccaccio" adlı kısa denemesinde yazdığı gibi, bir felaket duygusuyla ağırlaştırılmış bir hiledir. “Dünyanın gürültüsüne dalma ve Boccaccio'nun bu korkunç aylarda yan yana yaşamak zorunda kaldığı ayaktakımı sayesinde Decameron'u yazabildi, İtalyan düzyazı roman-romanı türünü icat edebildi ve açık Chaucer, Rabelais, Po, Chekhov, Konrad, Maupassant, Chesterton, Kipling, Borges ve diğerleri tarafından bugün devam ettirilen Batı hikayesi geleneği ”diye açıklıyor Llosa.

Yazsız Bir Yıl ve "Frankenstein"

Geleneksel olarak "yazsız yıl" olarak adlandırılan ve tarım için gerçek bir felaket olarak tanımlanan 1816'nın edebi sonuçları vardı. Amerika Birleşik Devletleri'nde "bin sekiz yüz donmuş" olarak da adlandırıldı. Sonra Asya, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın doğu bölgelerinde sıcaklık keskin bir şekilde düştü: Mayıs ayında donlar oldu, Haziran ayında kar yağdı, soğuk yağmurlar ve dolu vardı, nehirler kıyılardan taştı. İrlanda'da hububat ve patates hasadı öldü, Napolyon savaşlarından henüz çıkmamış olan Avrupa'da gıda fiyatları yükseldi, insanlar açlık çekmeye başladı ve 1819'a kadar süren bir tifüs salgını başladı. On binlerce Avrupalı daha iyi bir yaşam arayışıyla denizaşırı ülkelere göç ederek modern Amerikan kültürünün temellerini attı. Çin pirinç mahsulü olmadan kaldı ve Hindistan'da en güçlü tropik yağmurlar nedeniyle bir kolera salgını başladı.

İklimsel sıçramanın ana nedeni, 1815'te Endonezya'nın Sumbawa adasındaki Tambora yanardağının şiddetli patlamasıydı. İnsanlık tarihinin en kanlı olayı oldu ve 71 bin kişinin hayatına mal oldu. Atmosfere atılan devasa kül kütlesi kuzey yarım kürede volkanik bir kış etkisine neden oldu. Felaketten önce birkaç volkan daha patladı: Karayipler'de Soufriere ve 1812'de Endonezya'da Awu, 1813'te Japonya'da Suwanosejima ve 1814'te Filipinler'de Mayon.

Yine de “yazsız bir yıl” trajik sonuçlardan daha fazlasını yaptı. Örneğin, atlar için yulaf yemi eksikliği, Alman mucit Baron Karl Drez'i alternatif ulaşım araçları hakkında düşünmeye ve bir bisikletin prototipi haline gelen iki tekerlekli bir scooter icat etmeye yöneltti. Vatandaşı Justus von Liebig, halka bitkiler için ilk mineral gübreleri sundu. Romancı Percy Shelley'nin karısı olan İngiliz yazar Mary Shelley, 1816 yazında kendini İsviçre'deki villasında arkadaşlarıyla buldu. Kötü hava nedeniyle evden çıkamadılar ve herkesin korkunç bir hikaye yazmasına karar verdiler, sonra geri kalanına okuyacaklardı. 18 yaşındaki Mary'nin emeklerinin

sonucu, bilim kurguya yol açan "Frankenstein veya Modern Prometheus" romanı ve Lord Byron'ın doktoru olan arkadaşı John Polidori, ilk vampir hikayesini yazdı. Lord Byron, ünlü şiiri "Karanlık"a başladı:

Bir rüya gördüm ... onunla ilgili her şey bir rüya değildi.

Parlak güneş söndü - ve yıldızlar

Kirişler olmadan amaçsızca dolaşmak

Sonsuz uzayda; buzlu zemin

Aysız havada kör gibi uçuyordu.

Sabahın saati öğretti ve geçti,

Ama günü yanında getirmedi ...

PS

Şimdi sera etkisi nedeniyle yıllık ortalama sıcaklık artıyor, bazı yerlerde iklim daha karasallaşıyor (yazlar daha sıcak, kışlar daha soğuk), bazı hayvan ve bitki türleri ölüyor ve diğerleri kontrolsüz bir şekilde çoğalıyor, dünya okyanusları kirleniyor, bu da dünyanın hava durumunu büyük ölçüde etkiliyor. Ve belki de, bu ölçekteki afetlere karşı Orta Çağ halkından çok daha az savunmasız değiliz - güneş enerjisi santrallerimizin çalışmasını etkileyebilir, yüksek hareket hızı nedeniyle salgınlar daha hızlı yayılabilir ve Yellowstone yanardağı yeni bir volkanik kışa yol açacaktı. Gelecekte, bir sonraki iklim olayları dalgası, Dünya nüfusunun veya bireysel bölgelerinin yaşamını yeniden değiştirebilir, gen havuzunun unsurlarını yeniden düzenleyebilir, siyaset, ekonomi, kültür ile birlikte tarihi yeni bir kanala dönüştürebilir, bilim ve sosyal hayat. Yeni Giovanni Boccaccio, hayal edebildiğimiz kadar, tüm deneyimimiz ve gelişim düzeyimizle şu anda ne olduğumuz hakkında

yazacak. Ve yeni Llosa onun metinlerini inceliyor, çağımızın bir insanının yaşamının, diyelim ki Ebola virüsü karşısında ne kadar kırılgan olduğundan şikayet ediyor.

Altıncısı Corana Virüsü Olacak

Kişiliğin Kökenleri: Genler Karakteri, Zekayı ve Ruh Sağlığını Nasıl Etkiler?

Yazan: Natalya Kienya

İngilizce literatürde "davranışsal genetik" terimi psikogenetiği tanımlamak için kullanılır. Bazı akademisyenler, disiplinin psikoloji, sinirbilim, genetik ve istatistiğin kesiştiği noktada yer aldığını söylüyor; diğerleri onu, insanlar ve hayvanlardaki bireysel farklılıkların doğasını ve kökenini incelemek için genetik yöntemlerini kullanan bir psikoloji alanı olarak görüyor. İkinci tanım, bu bilimsel yönün özüne daha yakın görünmektedir, çünkü dikkatinin odağı psişenin yapısı ve çalışması üzerindedir ve genetik bileşenin onu etkileyen bir faktör olması daha olasıdır.

Cinsiyetin Psikogenetiği: Kız Olarak Yetiştirilen Bir Erkek

Farklı cinsiyetteki insanlar arasındaki davranış farklılıkları bu alanın ilgilendiği konulardan biridir. Kız olarak yetiştirilen bir erkek olan David Reimer vakası, cinsiyetin psikogenetiği hakkında modern fikirleri belirleyen bir ders kitabı örneği olarak kabul edilir. David (ikiz kardeşi vardı) fakir bir Kanadalı ailede doğdu ve bebeklik döneminde penisini kaybetmesiyle sonuçlanan bir kaza geçirdi. Reimers, uzun süre bu durumdan bir çıkış yolu bulamadı ve daha sonra, cinsiyet rolünün DNA değil, yetiştirme ile belirlendiğinden emin olan John Money ("cinsiyet" teriminin yaratıcısı) teorisini yanlışlıkla öğrendi. . O zaman bunu çürütecek bir veri yoktu.

Ameliyatın gelişme seviyesi rekonstrüktif cerrahiye izin vermedi ve David'in ebeveynleri, oğullarını bir kız olarak yetiştirmeyi umarak cinsiyet değiştirme

ameliyatına karar verdiler. Çocuğa yeni bir isim verildi - Brenda. Brenda'nın kızlar için oyuncakları, kıyafetleri ve aktiviteleri vardı, erkek kardeşi ona bir kız kardeş, anne babasına da kızı gibi davranıyordu. Ancak kısa sürede hem psikolojik hem de dışsal olarak kızın eril tipine göre geliştiği anlaşıldı. Brenda'nın okulda iyi bir ilişkisi yoktu (akranlarıyla ilgilenmiyordu ve erkekler kızla oynamak istemiyordu) ve günlüğüne "annesiyle hiçbir ilgisi olmadığını" yazdı. Sonunda, kız intiharı düşünmeye başladı ve ardından ailesi ona gerçeği söylemeye karar verdi. Brenda üç başarısız intihar girişiminde bulundu ve ardından tekrar erkek olmaya karar verdi.

Dr. Money'nin teorisi çürütüldü. David'e çektiği acılar için önemli bir tazminat ödendi, ancak psikolojik sorunları hiçbir zaman tam olarak çözülmedi. Bir yetişkin olarak, Raymer evlendi ve üç çocuğu evlat edindi, ancak aşırı dozda antidepresandan ölen erkek kardeşinin ölümünden kısa bir süre sonra yine de intihar etti. O sırada 38 yaşındaydı.

Bugün cinsiyetin genetik olarak belirlendiğini biliyoruz. Eğitim, baskı ya da manipülasyon yoluyla insan erkek ya da kadın yapılamaz: Genetiğin ortaya koyduğu mekanizmalar tüm bunlardan çok daha güçlüdür. **Bu nedenle, bugün "transgender" teşhisi konan kişilere biyolojik cinsiyetlerini psikolojik ile aynı hizaya getirmek için cinsiyet değiştirme ameliyatı reçete edilmektedir.**

Fenilketonüri: Nöronlara Saldırı

Genetik mekanizmaların psişenin çalışması üzerindeki etkisi, yalnızca cinsiyet gibi temel konularda kendini göstermez. Başka bir örnek, başta fenilalanin olmak üzere amino asitlerin metabolizmasının kalıtsal bir bozukluğu olan fenilketonüridir. Bu madde bilinen tüm canlı organizmaların proteinlerinde bulunur. Normal olarak, karaciğer enzimleri onu, diğer şeylerin yanı sıra, nörotransmitterlerin sentezi için gerekli olan tirozine dönüştürmelidir . Ancak fenilketonüri ile gerekli enzimler eksik

veya yetersizdir, böylece fenilalanin nöronlar için toksik olan fenilpiruvik asit haline gelir. Bu, merkezi sinir sisteminde ve bunamada ciddi hasara yol açar.

Fenilalanin et, kümes hayvanları, deniz ürünleri, yumurta, bitkisel gıdalarda (daha küçük miktarlarda) ve ayrıca gazlı içecekler, sakız ve diğer gıdalarda bulunur, bu nedenle normal zihinsel gelişim için çocuklukta fenilketonüri hastalarının bir diyet izlemesi ve alması gerekir. ilaçlar. tirozin içeren.

Fenilketonüri, görünüşte beyin işleviyle ilgisi olmayan bir genetik bozukluğun beyin işlevini kritik bir şekilde nasıl etkilediğinin başlıca örneğidir. Aynı zamanda, nihayetinde, bu tür hastaların çocukluktaki kaderi dış faktörlere bağlıdır: uygun tedavi ile entelektüel olarak akranlarıyla eşit olarak gelişirler. Fenilalanin metabolizma bozukluğu olan bir çocuk ilaç almazsa ve diyet yapmazsa zeka geriliği ile karşı karşıya kalır ve bu zaten geri dönüşü olmayan bir tanıdır.

Patoloji Yapıcısı: Şizofreni Nasıl Kalıtsal Olur

Bugün bilim adamları, otizm gibi şizofreninin de kalıtsal olduğuna inanıyor. Araştırmaya göre, onunla hasta olma olasılığı:

- **Ailede daha önce tanı gözlenmemişse %1;**

- **Ebeveynlerden biri şizofreni hastasıysa %6;**

- **%9, erkek veya kız kardeşte görülürse;**

- **Tek yumurta ikizlerinden birine gelince %48.**

Aynı zamanda, belirli bir "şizofreni geni" yoktur: anomalilerin gözlendiği onlarca, hatta yüzlerce genom parçasından bahsediyoruz. Hepimiz, şizofreni ile ilişkili olanlar da dahil olmak üzere belirli mutasyonların taşıyıcılarıyız, ancak bir araya gelene kadar yaşamlarımız üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.

Şimdiye kadar, bilim adamları, varlığı şizofreniye yol açan anomalileri bulamadılar. Bununla birlikte, insan genomunda hala birkaç sorunlu alan bulmayı başardılar. Bunların en ünlüsü 16. kromozomdur: 16p11.2 bölgesinin yokluğu, otizm ve zeka geriliğinin altında yatan faktörlerden biri olabilir. 16p11.2'nin ikiye katlanması ayrıca otizm, zeka geriliği, epilepsi ve şizofreniye yol açıyor gibi görünüyor. Akıl hastalığı ile ilişkili olabilecek mutasyonlar olan başka kromozom bölgeleri (15q13.3 ve 1q21.1) vardır.

Annenin yaşı arttıkça bir çocuğun kalıtsal şizofreni olasılığı azalır. Ancak baba söz konusu olduğunda bunun tersi doğrudur: baba ne kadar yaşlıysa, bu olasılık o kadar yüksek olur. Bunun nedeni, yaşla birlikte erkeklerin giderek daha fazla germ hücre mutasyonu geliştirmesidir, bu da çocuklarda de novo mutasyonların ortaya çıkmasına neden olurken, bu kadınlar için tipik değildir.

Uzmanlar, şizofreninin genetik mimarisinin bulmacasını henüz çözmedi. Sonuçta, fiilen, bu hastalık, akrabalar ayrılsa ve tamamen farklı yaşam tarzları sürse bile, genetik çalışmaların gösterdiğinden çok daha sık kalıtsaldır. Bununla birlikte, aynı tablo, kalıtsal obezite, anormal derecede yüksek veya anormal derecede düşük boy ve normdan sapan genetik olarak belirlenmiş diğer parametrelerde de gözlenmektedir.

Büyükannenin Zihni: Kalıtsal IQ

Bugün, beynin birçok parametresinin kalıtsal olduğunu ve dış ortamın etkisinin sonucu olmadığını biliyoruz. Örneğin, serebral korteksin hacmi %83 oranında kalıtsaldır ve tek yumurta ikizlerinde gri maddenin beyaz cevhere oranı hemen hemen aynıdır. IQ seviyesi, elbette, beynin büyüklüğüne bağlı değildir, ancak kısmen kalıtsal bir parametre olarak da %50 oranında kabul edilmektedir.

180 Bilgilik

Ne yazık ki, bugün yüksek düzeyde IQ'nun kalıtım mekanizmaları hakkında şizofreniden daha fazlasını bilmiyoruz. Daha yakın zamanlarda, 200 uzman 126.500'den fazla katılımcının genomunun parçalarını inceledi, ancak sonuç olarak sadece IQ ile ilişkili kodlama elemanlarının 1., 2. ve 6. kromozomlarda bulunduğunu buldular. Bilim adamları, deneylere daha fazla insan katıldığında resmin daha netleşeceğinden eminler. Ek olarak, IQ durumunda, genomun gerekli kısımlarını izole etmek için yeni bir sisteme ihtiyaç var gibi görünüyor: X kromozomunda arama yapmanız gerekiyor . Araştırmacılar uzun zamandır erkeklerin zeka geriliğine (IQ <70) sahip olma olasılığının kızlara göre daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Açıkçası, bu X kromozomundan kaynaklanmaktadır.: erkeklerde bir, kadınlarda iki tane var. X kromozomu, hemofili ve Duchenne kas distrofisi dahil olmak üzere 150'den fazla bozuklukla ilişkilidir. Bir kızın genetik olarak belirlenmiş zeka geriliği (veya hemofili veya başka bir benzer patoloji) göstermesi için mutasyonun aynı anda iki yerde gerçekleşmesi gerekirken, erkek çocuk için bir anomali yeterlidir.

“Belirtilerinden biri zeka geriliği olan bir dizi kalıtsal hastalık vardır: Kural olarak, bunlar kromozom sayısı veya yapısındaki anormallikler. Down sendromu klasik bir örnektir; daha az bilinen - örneğin, Williams sendromu ("elf yüzü" sendromu), Angelman sendromu vb. Ancak bireysel genlerin mutasyonları da vardır. Toplamda, son verilere göre, mutasyonların bir dereceye kadar zihinsel geriliğe yol açabileceği binden fazla gen var.

Ek olarak, doğada poligenik olan bir dizi bozukluk vardır - bunlara çok faktörlü de denir. Görünüşleri ve gelişmeleri sadece kalıtımdan değil, aynı zamanda çevrenin etkisinden de kaynaklanmaktadır ve kalıtsal faktörlerden bahsediyorsak, bu her zaman bir değil birçok genin eyleminin sonucudur. Bugün bu tür hastalıkların şizofreni, otizm spektrum bozuklukları, depresif spektrum bozuklukları (klinik

depresyon, doğum sonrası depresyon), bipolar afektif bozukluk (önceden manik-depresif psikoz olarak biliniyordu), manik sendrom vb.

Belirgin kromozomal hastalıklardan bahsetmezsek (örneğin, Down sendromu - 21. kromozomun trizomisi, Williams sendromu - kromozom 7q11.23 bölgesinin bir mikrodelesyonu vb.), o zaman, örneğin, kırılgan X vardır. -X kromozomu üzerindeki belirli bir genin mutasyonunun olduğu kromozom sendromu, diğer şeylerin yanı sıra zeka geriliğine neden olur. Genel olarak, bu tür patolojilerin oldukça önemli bir kısmı X kromozomundaki mutasyonlarla ilişkilidir ve bunlar iyi çalışılmıştır.

Bildiğim kadarıyla, kalıtsal faktörlerin IQ üzerindeki etkisi hakkında kesin ve açık bir cevap yok (kalıtsal bir hastalığın semptomlarından birinin zekada azalma olduğu durumlar hariç). Genel olarak, yalnızca sözde "tepki normu" genetik olarak belirlenir, yani özelliğin değişkenlik aralığı ve bunun aralık içinde nasıl uygulandığı zaten çevresel koşullarla (yetiştirme, eğitim, stres, yaşam koşulları) ilişkilidir.). Zekanın, belirli bir IQ değeri değil, oldukça geniş bir aralığın genetik olarak belirlendiği bir özelliğin sadece klasik bir örneği olduğuna inanılmaktadır. Ancak aynı zamanda, örneğin, artan fiziksel ve zihinsel stres koşulları altında bilişsel yetenek seviyesinin korunması ile bir ilişkinin gösterildiği bir dizi polimorfik alel vardır. Çeşitli kaynaklara göre,

Psikogenetik, kalıtsal faktörlerin bir canlının zihinsel niteliklerini nasıl etkilediğinin incelenmesiyle ilgilenir. Örneğin, bireysel genetik özelliklerin mizaç, saldırganlık, içe dönüklük-dışadönüklük göstergeleri, yenilik arayışı, zarardan kaçınma (zarar), ödüle bağımlılık (ödül), IQ, hafıza, dikkat, tepki hızı, ayrılma hızı üzerindeki etkisi. tepki (birbirini dışlayan seçeneklere sahip durumlara tepki) ve diğer nitelikler. Ancak genel olarak, çoğu morfolojik ve biyokimyasal özelliğin aksine, zihinsel özellikler genetiğe daha az bağımlıdır. Bir kişinin davranışsal aktivitesi ne kadar karmaşıksa, çevrenin rolü o kadar büyük ve genomun rolü o kadar az olur. Yani, basit motor beceriler için

kalıtım, karmaşık olanlardan daha yüksektir; zeka göstergeleri için - daha yüksek, kişilik özelliklerinden ve benzerlerinden daha fazla. Ortalama olarak (veri dağılımı ne yazık ki oldukça büyüktür: bu, yöntemlerdeki farklılıklar, örneklem büyüklükleri, popülasyon özelliklerinin yetersiz dikkate alınmasından kaynaklanmaktadır), zihinsel özelliklerin kalıtsallığı nadiren% 50-70'i aşmaktadır. Karşılaştırma için: genetiğin anayasa tipine katkısı %98'e ulaşıyor.

Nedenmiş? Özellikle, bu özelliklerin (karmaşık ve karmaşık) oluşumunda çok sayıda gen yer aldığından ve herhangi bir sürece ne kadar çok gen dahil olursa , her birinin bireysel katkısı o kadar düşük olur. Örneğin, bir nörotransmittere duyarlı on tip reseptörümüz varsa ve her biri ayrı bir gen tarafından kodlanmışsa, o zaman ekspresyonda bir azalma veya hatta genlerden birinin nakavt edilmesi tüm sistemi bir bütün olarak kapatmaz.

Simgeler: 1) AL Hu, 2) Aenne Brielmann, 3) Michael Thompson, 4) Alex Auda Samora - İsim Projesi'nden.

İnsan Bilinci Eşsiz mi?... Boltzmann'ın Beyni

Yazan: Mihail Petrov

Boltzmann'ın beyni, Evrende kendiliğinden oluşan ve kendi varlığını gerçekleştirebilen varsayımsal bir nesnedir. Bazı tahminlere göre böyle bir olayın olasılığı, evrim sürecinde sıradan bir insan beyninin ortaya çıkma olasılığını bile aşıyor. Bu konuda ne yapmalı? Ve Boltzmann'ın beyin hipotezi bilimde nasıl ortaya çıktı? Teoriler ve Uygulamalar, insan bilincinin benzersizliğinin nasıl savunulacağını bulmaya çalıştı.

…

Ağustos 1881'de Friedrich Nietzsche, İsviçre dağ köyünün yakınlarında yürürken sonsuz dönüşü düşündü. Filozofun kendisinin yazdığı gibi, "Hiç ulaşılabilecek en yüksek iddia formülü". Nietzsche'ye göre, zamanın sonsuz akışı, kaçınılmaz olarak tüm olayların kesinlikle kesin bir tekrarına yol açar. İşte bir ağaçtan düşen bir elma ve monitörün önünde donmuş Teoriler ve Uygulamalar okuyucusu ve mistik bir düşünce önsezisiyle sarp bir uçurumun yanında dinlenmek için oturan Nietzsche'nin kendisi. Evrende her şey tam olarak sayısız kez tekrarlanacak.

Çağdaşlarının hatıralarına göre, Nietzsche yeni bir fikre çok hevesliydi. Temel temellerini araştırmak için doğa bilimlerini incelemeye bile başladı, ancak yine de bütünsel bir teorisi yoktu – ebedi dönüş kavramı Alman filozofun eserlerinde sadece ara sıra ortaya çıkıyor. Ve bilincimizi kopyalayabilen yapay bir beynin hikayesinin çok yakınlarda başlaması daha da şaşırtıcıdır – Avusturyalı fizikçi Ludwig Boltzmann'ın 19. yüzyılın sonunda ders verdiği Viyana ve Münih Üniversitesi'nde.

Boltzmann, istatistiksel fiziğin kurucularından biri olarak kabul edilir – mezarında, sistemin sırasının bir ölçüsü olarak entropinin fiziksel miktarını hesaplamasına izin veren, türettiği ünlü formül mezarına bile kazınmıştır: $S = k * \ln W$, burada S entropidir, k Boltzmann sabitidir (sıcaklık ve enerji arasındaki ilişkiyi belirleyen fiziksel bir sabit) ve W makro durumu uygulayan mikro durumların sayısıdır. Mikro durum, sistemin ayrı bir bileşeninin durumudur ve makro durum, bir bütün olarak sistemin durumudur.

Örnek olarak, iki klasörlü soyut bir masaüstünün entropisini hesaplamaya çalışalım. İdeal olarak, bir (herhangi bir) klasörde iki boş sayfa olmalı ve diğerinde – ikisi doldurulmuş olmalıdır. Bu koşullar altında, yalnızca iki mikro durum mümkündür: 1 numaralı klasörde iki boş sayfa ve 2 numaralı klasörde iki yazılı sayfa vardır veya tam tersi. Yani, formüle göre, böyle bir durumun entropisi $S = k * \ln 2$ olacaktır.

Şimdi sayfaların dağınık olduğunu ve üçünün aynı anda bir klasöre ve sadece birinin diğerine düştüğünü hayal edin. Burada dört olası mikro durum belirir: ilk klasörde iki boş sayfa ve biri yazıyla kaplıdır, ilk klasörde iki yazılı sayfa ve bir boş, artı ikinci klasör için aynı durumlardan ikisi vardır). 4 sayısını formülde yerine koyarız : genel olarak, böyle bir durumun entropisi S = k ln 4 olacaktır . Ve ln4 = 2 ln2 olduğundan , düzensizlik arttıkça böyle basit bir sistemin entropisi ortaya çıkıyor. ikiye katlandı.

Boltzmann zamanında, kapalı sistemlerdeki süreçlerin kendiliğinden artan düzensizlik ve entropi yönünde ilerlediğini belirten termodinamiğin ikinci yasası zaten biliniyordu (böylece düzensizlik çok daha farklı konfigürasyonlara karşılık geldiği için masadaki kağıtlar birbirine karışıyor). siparişten daha). Ve sonra Boltzmann'ın bir sorunu vardı: etrafındaki dünya, bu yasaya göre çalışamayacak kadar düzenli bir sistem (bilim adamının DNA çift sarmalı veya atomun yapısı hakkında hiçbir şey bilmediğini belirtmek gerekir) gibi görünüyordu.

Bir Dalgalanma Olarak Dünya

Sonra Boltzmann, entropisi az olan dünyamızın bir dalgalanmadan başka bir şey olmadığını öne sürdü. Evrenin temel kaos durumundan tesadüfen kısacık sapması. Bundan daha genel bir ifade çıktı: kaos, düzenli sistemler üretme yeteneğine sahiptir.

Bilim adamlarının bu hipotezi destekleyebilecek gerçek bir mekanizma bulmasına kadar bir yüzyıldan fazla zaman geçti - vakumun kuantum dalgalanmaları. Gerçek şu ki, fiziksel boşluk sadece soyut ve sonsuza kadar boş bir alan değildir. **Tüm maddeleri bir hacimden ne kadar iyi "pompalamış olursak olalım" , sonsuz küçük bir süre için var olan sanal parçacıklar sürekli olarak içinde görünecektir.**

İlk bakışta, bu fenomen bir tür fiziksel soyutlama gibi görünüyor, ancak gerçekliğinin oldukça maddi doğrulaması uzun süredir zaten var - Casimir etkisi

gibi (iki paralel ayna plakası birbirine zar zor algılanır - daha az sanal foton dıştan ziyade aralarındaki boşlukta doğarlar, bu da hafif bir aşırı basınç oluşturur). Dahası, bazı fizikçilere göre, hayatımızın birçok önemli yönünü belirleyen küçük kuantum dalgalanmalarıdır - tıpkı Buenos Aires'te bir kelebeğin kanat çırpmasının bir ay içinde Moskova'da dondurucu yağmura neden olması gibi.

Ancak bir çift sanal parçacık - örneğin, bir elektron ve bir pozitron, dünyamızda birdenbire ortaya çıktıysa - anında uzayda dağılırsa ne olur? Ya bu tür milyarlarca başka parçacıkla karşılaşırlarsa ve yanlışlıkla kendilerini güneş sisteminin tam bir kopyası halinde düzenlerlerse? Yoksa tüm anıları, fikirleri ve deneyimleri olan belirli bir kişi mi? **Böylece 20. yüzyılın sonlarındaki fizikçiler hemen hem Boltzmann'a hem de Nietzsche'ye döndüler.**

Bununla birlikte, bütün bir kişinin kazara doğmasına karşı çok daha olası bir olay, beyninden sadece birinin ortaya çıkması olacaktır. Boltzmann'ın beyni, Evrende toplandı ve şimdi onun varlığının farkında. Üstelik bu olayın olasılığı, bazı tahminlere göre, biyolojik evrimin bir sonucu olarak tıpatıp aynı beynin alışılmış olarak ortaya çıkma olasılığından bile daha fazladır. Ve bu neredeyse tekbenciliktir. Sonuçta, kim böyle bir dönüşle, maddi dünyamızın gerçek olduğunu ve uzayın derinliklerinde süzülen rastgele bir beynin rüya gibi bir ürünü olmadığını güvenle söyleyebilir?

Evrim Ve Rastgelelik

Böyle bir akıl yürütme saf fantezi gibi görünebilir. Ama artık en ciddi bilim adamları bile Boltzmann'ın beyninin bu paradoksunu hesaba katıyorlar.

Stanford Üniversitesi fizik profesörü Andrei Linde , "Kuantum alan teorisinin ve şişme kozmolojisinin mantığı, sonsuz uzak gelecekte kendimin daha fazla kopyasının veya daha doğrusu şu anki bilincimin bir boşlukta doğacağını kabul

etmeye zorluyor" diyor. . - Ama öyleyse, neden şu anki olduğuma inanayım - bu orijinal, kopyalardan biri değil? Üstelik kopya sayısı sonsuz olduğu için bu olasılık orijinal kaynak olma olasılığından daha fazladır."

Tabii ki, bu paradoks aşılabilir: Boltzmann beyninin ve sıradan insan beyninin uzun zincirin bir sonucu olarak ortaya çıkma olasılıklarını ayarlayın "Büyük Patlama - Evrenin evrimi - biyomakromoleküllerin ortaya çıkışı - yaşamın kökeni - biyolojik evrim", benzersiz öz bilinçli nesneler olma sezgisel arzumuza. Bu alanda en çok alıntı yapılan bilimsel çalışmalardan birini yazan Andrei Linde'nin kendisi de dahil olmak üzere birçok bilim insanı bu görevle oldukça ciddi bir şekilde ilgileniyor .

Basitleştirilmiş olarak, bilincimizin benzersizliğini savunabilecek iki ana yaklaşımdan bahsedebiliriz. Bunlardan ilki, vakumun erken bozulmasına hitap ediyor. Evrenimiz tüm fiziksel yasalarıyla birlikte var olmaktan çıktı, çünkü doğası gereği kararsızdı ve Boltzmann'ın beyinlerinin ortaya çıkacak zamanı yok. İnsanlık mutlu.

İkincisi, ideal bir rastgele kombinasyon arayışında seçeneklerin körü körüne bir şekilde sıralanması olmayan biyolojik evrimin doğasını kendine çeker (bir proteini kodlayan belirli bir genin yapısını, nükleotid kombinasyonlarının kör bir şekilde numaralandırılmasıyla kurmak bile zordur). tüm yaşam boyu). Gerçekten de evrimde, bir ara varyant seçimi çok önemlidir, bu da insan beyninin "doğal" oluşum olasılığını açıkça artırır. Fakat olasılıkların hesaplanmasında nasıl dikkate alınabilir? Bu soruyu bilim adamlarına bırakalım.

Psikolojik Testlere Güvenebilir Misiniz?

Yazan: Elena Foer

Hakkımda nasıl yazdılar

Belirli bir testin kalitesi nasıl değerlendirilir? Çoğu kullanıcı için bu oldukça açıktır – sonuç gerçeklikle tutarlıysa, ankette en azından bir şey vardır. Fakat kendimizi nesnel olarak karakterize edebiliyor muyuz? 1948'de Amerikalı psikolog Bertram Forer bir deney yaptı – öğrencilere kişiliklerini analiz edeceği sözde sonuçlara göre psikolojik bir test vererek, onlardan mümkün olduğunca ayrıntılı bir şekilde doldurmalarını istedi. Daha sonra, sonuç kisvesi altında, herkese burçtan alınan aynı metni dağıttı ve onlardan özelliğin güvenilirliğini değerlendirmelerini istedi.

Öğrencilerin verdiği not ortalaması 5 üzerinden 4,26 puan oldu. Ardından deney yüzlerce kez tekrarlandı ve bugün ortalama sonuç 4,2 puan oldu. Deney sırasında keşfedilen etkiye Forer etkisi (ve daha sonra Barnum etkisi – psikolojik manipülasyon yeteneğiyle tanınan Amerikalı şovmen onuruna) adı verildi. Ve bu bilişsel önyargıya aşina olan insanlar, psikolojik test sonuçlarını ve onların inandırıcılığını biraz daha eleştirel olarak değerlendirir.

İşin özüne inin

Bununla birlikte, psikiyatri ve psikoterapi alanındaki uzmanların güvendiği testler mevcuttur. Ancak, derlemeleri oldukça fazla kaynak ve çaba gerektirir.

Bir test geliştirirken, araştırma ekibi her şeyden önce hedef grubunu belirler – kelime bilgisi ve zorluk seviyesi buna uygun olmalıdır. Ana zorluklardan biri, bir bireyin her özelliğini minimum sayıda soru yardımıyla tam olarak ortaya çıkarmaktır. "Minimum" kelimesinin tam anlamıyla alınması gerekmez – nadir görülen ciddi bir testin yüzden az puanı vardır. Kural olarak, "özünde" sorulara ek olarak, ankete sözde "yalan ölçeği" eklenir – yanıtlayanın dürüst ve özenli olup olmadığını belirlemeye yardımcı olan sorular. Bunlar, aynı soruyu belirli bir sıklıkta tekrarlamayı, bir soruyu yeniden çerçevelemeyi, tuzak soruları ve daha fazlasını

içerir. Testin çarpıtılmış bir açıklaması, bir şey için test edildiğini umarak dürüst cevaplar almaya da yardımcı olur . Bir şey, katılımcı diğeri hakkında daha dürüst yazabilir.

Test için sorular formüle edildikten sonra talimatlar hazırlanır ve bir zaman çerçevesi belirlenir. Son olarak, test güvenilirlik (bir kişiden gelen yanıtların iki varyantı ideal olarak aynı olmalıdır) ve geçerlilik, testin mevcut durumu ne ölçüde yansıttığı açısından test edilir - bu, örneğin, sonuçları karşılaştırarak kontrol edilebilir. derlenmekte olan test ve kendini kanıtlamış olan bir test daha...

Tüm bu hazırlık çalışmalarının bir sonucu olarak çıktı, danışanların veya hastaların belirli özelliklerini değerlendirebileceğiniz bir araçtır. Bu kadar çok "ciddi" psikolojik test olmaması şaşırtıcı değildir. Bazıları hakkında konuşalım.

Ammon'un Kendinden Yapısal Testi (ISTA)

Alman psikiyatrist Gunther Ammon'un teorisine göre, bir kişinin içsel kimliği, çeşitli kişilik özelliklerinin birbirleriyle ve çevreyle etkileşiminden gelişir. Bu yapının temelini oluşturan temel özellikler tanınmaz, ancak söylediğimiz, yaptığımız ve hissettiğimiz her şeyin altında yatar. Diğer şeylerin yanı sıra yapıcı, yıkıcı ve eksik olabilirler. Örneğin yapıcı saldırganlık, metroda bağıran bir booru kuşatmaktır. Ve yıkıcı - böyle bir olaydan sonra, boor'u üzmeden beş astına bağırmak. Eksik saldırganlığı olan bir kişi ne birincisini ne de ikincisini yapmayacaktır - yalnızca etrafındaki dünyanın zulmü hakkında kendi düşüncelerine girecektir. Ammon'a göre, altı ana kişilik özelliği için yapıcılık, yıkıcılık ve eksiklik belirlemek mümkündür - bunlar saldırganlık, kaygı / korku, "Ben"in dışsal sınırlandırılması (yani, kişinin iletişimde kendi sınırlarını belirleme yeteneği), "Ben"in içsel sınırlandırılması (yani, kişinin iç dünyasını anlama), narsisizm ve cinsellik. Ammon testinin her biri için kendi ölçeği vardır. Ammon psikiyatrisinin anlamı, kişiliğin özündeki eksiklikleri

gidermek ve dengesizlikleri ortadan kaldırmaktır. Ve bunun için, tahmin edilebileceği gibi, her ikisinin de bulunması gerekir. Bu test bunun için.

Standartlaştırılmış Çok Değişkenli Kişilik Araştırma Yöntemi (MMPI)

Ammon'un Yapısal Testi 220 soru içerir - ve bunun çok fazla olduğunu düşünenler MMPI'yi hiç duymamışlardır. 567 sorusu, yanıtlayanın kişiliğini 10 ölçekte değerlendirir. Ondan, örneğin, sosyopati, depresyon, hipokondri, bir erkeğin veya bir kadının rolü ve çok daha fazlası hakkında bilgi edinebilirsiniz. On ana ölçeğe ek olarak, üçü testi doldurma derecesini, cevapların doğruluğunu ve cevaplamanın zorluk seviyesini belirlemek için kullanılabilen dört derecelendirme ölçeği vardır ve dördüncüsü yardımcı olur. Sonuçlardaki bozulmaları düzeltmek için.

MMPI bugün güvenle en gelişmiş, çalışılan ve popüler test yöntemi olarak adlandırılabilir - 1930'larda Minnesota Üniversitesi'ndeki bilim adamları tarafından yaratıldı, tekrar tekrar rafine edildi ve düzeltildi. Bu, bir yandan, test edilen kişi hakkında (örneğin, kendiniz hakkında) birçok değerli bilgi edinmenize izin verir ve diğer yandan, sonuçların büyük talimatlarını ve açıklamalarını ciddi bir şekilde okumak isteyen herkesi zorlar.

Cattell'in 16 faktörlü kişilik anketi (16-PF)

1930'larda, iki Amerikalı psikolog, herhangi bir önemli bireysel özelliğin er ya da geç dilde bir isim bulacağı sonucuna vardı. Bu sonuca "sözcüksel hipotez" denir. İki psikologdan oluşan ekip burada durmadı - en saygın iki İngilizce sözlükten kişiliği tanımlayan 4500 (yani, bulunanların tümü) sıfat yazdılar. Çağdaşları Raymond Cattell, listeyi değerlendirdikten sonra, tüm sıfatların bir veya daha fazla genel kişilik özelliğine atıfta bulunarak yapılandırılabileceğine karar verdi. Ve deneylerin sonuçlarına dayanarak hepsini 12 faktöre ayırdım. Sonra, onun görüşüne göre de

görünmesi gereken dört tane daha ekledi. Biraz şüpheli metodolojiye rağmen, testin temelini oluşturan bu 16 kişilik faktör seçimiydi.

Resim Testleri İşe Yarıyor Mu?

Anket doldurmayı içeren psikolojik testlere ek olarak, yanıtlayanın kendisi ve nitelikleri hakkında hiç düşünmesine gerek olmadığı başkaları da vardır: bilinçsiz ve yansıtmalı düşünme onlar için her şeyi yapmalıdır. Bunların en ünlüsü Luscher ve Rorschach testleridir.

Luscher Renk Testi

İsviçreli psikoterapist Max Luscher, insanların renk algısının nesnel olduğuna inanıyordu - yani, renklerin her biri herkes için aynı anlama geliyor (mor, örneğin gerçekçilik ve hayranlık ve sarı - eksantriklik, proaktivite ve ilham). Ancak bu veya bu rengin tercihi özneldir - her kişi, iç durumuna bağlı olarak bu veya bu gölgenin hoş veya nahoş olduğunu düşünür. Bu nedenle ona renkli kartlar göstererek ve renklere karşı tutumuna bakarak kişilik özelliklerini ve genel durumunu tespit etmek mümkündür.

Testin ortaya çıktığı 1948'den beri hem eleştiri hem de beğeni aldı. Bugün profesyonel bir ortamda ona karşı oldukça temkinli davranıyorlar. Kısmen, nesnel renk algısı hipotezi hala ciddi bir bilimsel temele sahip olmadığı için (Luscher bunu nicel araştırmalar yoluyla ampirik olarak doğrulayabilmiş olsa da, hiç kimse sarının dünya nüfusunun% 100'ünde ilhamla ilişkili olduğunu hala garanti edemez) .. . Ve kısmen, test sonuçları, örneğin MMPI gibi klasik testlerle neredeyse örtüşmediğinden.

Rorschach testi

Rorschach testinin anlamı, konsepti ve hedefleri, "Doktor, bu tür resimleri nereden aldınız?" anekdotu tamamen biraz daha aktarıyor. Rorschach testi, özneden, kendi görüşüne göre, psikoterapist tarafından sunulan mürekkep lekelerinin neye benzediğini tanımlamasının istendiği, ikincisinin kişiliğinin belirli özelliklerini tanımladığı bir projektif tekniktir. Biraz merak, test sonuçlarının yorumlanmasının birden fazla versiyonunun olmasıdır. Okullardan biri çerçevesinde, sonuçlar klasik psikanaliz açısından (yani, müşterinin içgüdüsel dürtülerini ve ifadelerini tartışarak), diğeri çerçevesinde - "Ben" psikolojisi açısından yorumlanır. ve burada psikologlar, müşterinin duygusal yaşamının düşünme tarzı ve düzenlenmesi hakkında konuşurlar.

Koanlar Nedir Ve Aydınlanmaya Nasıl Yardımcı Olurlar?

Yazan: Alexandra Ivanitskaya

Koan Nedir?

Bir koan, genellikle mantıksal bir arka planı olmayan , genellikle alojizmler ve paradokslar içeren kısa bir hikaye, diyalog veya sorudur . Bu kelime - Çin dilinden bir izleme kağıdı, başlangıçta "kamu davası" veya "kamu eylemi" anlamına gelen **"gongan"** gibi geliyordu. Ancak, mahkeme davalarının aksine, koanlar başlangıçta anlaşılmazdı .

Batı kültüründe koan analoglarını ararsak, örneğin Sokrates ve Platon'un "Diyalogları" olacaktır. Bu diyaloglarda, aynı anda hem kendi içinde hem de küresel bilgi sisteminde var olan gerçeğe, bilgiye yaklaşmayı sağlayan, bazen mantıksız, kışkırtıcı ve sezgisel olarak çözülen sorular vardır. Ancak, Batı "Diyalogları" cevap

bulmaya yönelikse , Zen koan , bazı sorulara cevap bulmanın imkansız olduğu gerçeğiyle uzlaşmaya yardımcı olur .

"Bir fincan çay.

Meiji döneminde (1868-1912) yaşamış bir Japon Zen öğretmeni olan Nan-in, Zen'i öğrenmeye gelen bir üniversite profesörünü ağırladı. Nan-in onu çaya davet etti. Konuğa bir bardak doldurdu ve dökmeye devam etti.

Profesör bardağın taşmasını izledi ve sonunda dayanamadı:

“Taşıyor. Artık gelmeyecek!”

“Tıpkı bu fincan gibi” dedi Nan-in, “kendi fikir ve düşüncelerinizle dolusunuz. Önce bardağını boşaltmadıysan sana Zen'i nasıl gösterebilirim?

Bazı koanlar sadece düşünce için yiyecek sunmakla kalmaz, aynı zamanda tek gerçek bilgiyi bildiklerine inanan insanları mizahi bir şekilde tanımlar.

Zen Budizminin yolu nedir?

Zen, kendi doktrini, tanrısı, ritüelleri ve varsayımlarından yoksun bir Budizm biçimidir . Zen felsefesinin temeli tefekkür olarak adlandırılabilir - çevremizdeki gerçekliği oluşturan ve onu anlamlarla dolduran kelimelerin, terimlerin ve anlamların reddedilmesi ve ardından çevremizdeki dünyaya, zaten kelime etiketlerinden arınmış yeni bir bakış .

Zen Bilişi, kişinin bilincinin kendisine hakim olması için meditasyon yoluyla kendi zihninizin serbest bırakılmasını içerir. Bu durumda insan zihninin gezinmesi durur ve gerçek gerçekliğin , değerlendirme ve yargıların kapsamadığı bir yansıması görülebilir . Bu duruma aydınlanma veya satori denir .

Kong-an nasıl çözülür?

Zen Budizmi öğretme sürecindeki bir öğretmen veya akıl hocası, öğretimin özünü daha iyi anlamak ve böylece Zen'e yaklaşmak için psikolojik bir ivme kazanmak için öğrencisinden bir koan çözmesini isteyebilir . Rasyonel düşünce ile bir koanı çözmek neredeyse imkansızdır.

Genellikle koan meditasyon sırasında, yolun başında çözülür – bu, akıl hocası tarafından verilen göreve son vermesi gereken tek bir gerçek cevap için yorucu bir arayıştır. Ancak bu yaklaşım ilk bakışta doğru gibi görünüyor. Aslında koanın kararı, hakikati aramaktan tevazuya giden bir yoldur ve doğru cevabı aramayı reddetmek , bazı soruların cevapsız kalacağının farkına varmaktır.

Ancak koanın kararı, sonunda "cevap yok" olan bir çıkmaz yol değildir. Çözme sürecindeki en önemli şey, öğrencinin içsel dönüşümü haline gelir: yoğun bir cevap arayışı, ne pahasına olursa olsun bir çözüm bulma arzusuyla mücadele ve – nihayet – sakinlik.

Bir koan analizi örneği:

"Kirli yol.

Tanzan ve Ekido bir gün çamurlu bir yolda yürüyorlardı. Yağmur yağıyordu. Bir kavşaktan geçerken, çukuru geçemeyen ipek kimonolu ve eşarplı güzel bir kızla tanıştılar. "Haydi kızım," dedi Tanzan hemen. Onu kollarına aldı ve çamurun içine sürükledi. Ekido hiçbir şey söylemedi ve tapınağa yaklaşana kadar sessiz kaldı. Artık kendini tutamadı ve şöyle dedi: **“Biz keşişler kadınlardan, özellikle genç ve güzel olanlardan uzak durmalıyız. Onlar tehlikeli. Bunu neden yaptın? "**

"Kızı orada bıraktım," dedi Tanzan. "Hala onu mu düşünüyorsun?"

Bu koanın yorumlarından biri şu olabilir: Budist rahiplerin dünyevi değerlere bağlanması yasaktır. Ekido bu kuralı o kadar harfi harfine benimsedi ki, iyilik için kendisine bağlanmayı yasakladı, aynı zamanda da öfkeden yolda bir kadına bağlanmasına izin verdi. Böylece Tanzan gibi kuralı çiğnedi .

Google İnterneti Nasıl Mükemmel Bir Hapishaneye Dönüştürdü? Ucube şov...

Yazan: Grigor Atanesyan

"Neredeyse Zor" başlığının iki sezonunu tamamladıktan sonra, "Teori ve Uygulama" ampirik kavramlardan daha teorik şeylere geçmeye karar verdi ve sık kullanılan ifadelerin anlamını tamamen yanlış bir şekilde açıklamaya başladı. **Yeni sütunun ikinci sayısında - Google hizmetleri tarafından gözlerimizin önünde yürütülen 18. yüzyıldan kalma bir hapishane projesi hakkında bir hikaye.**

Ucube şovu kelimesi, Yunancadan "her şeyin görünür olduğu bir alan" olarak deşifre edildi. Şimdi çoğunlukla mecazi anlamda kullanılıyor - bu yüzden bir grup ucubeyi tanımladıklarında veya Merak Kabini ile eşanlamlı olarak diyorlar. Bu anlam, 19. yüzyılda yaygın olan ve çoğu daha sonra ilk sinemalar haline gelen ticari ucube şovundan kaynaklanmaktadır. Ünlü bir örnek, eskiden Britannia Panopticon olarak adlandırılan Glasgow'daki Britannia Müzik Salonu'dur. Sergisi ucubeleri ve balmumu figürleriyle ünlüydü ve bodrum katına bir hayvanat bahçesi sığabilirdi. Bu yılın baharında, boksör Wladimir Klitschko, palyaço Derek Chisora ile yüzüğü çoktan terk eden David Haye arasındaki yaklaşan dövüşü "çirkin kuralları olan bir ucube gösterisi" olarak nitelendirdi.

Lost'un beşinci sezonunun yedinci bölümünün adı Jeremiah Bentham'ın Yaşamı ve Ölümü. Yazarlar burada klasik bir gelenekle oynuyorlar: dizinin ana karakteri büyük filozof John Locke'un adaşı ve Jeremiah Bentham onun ikinci kişiliği.

Ucube gösterisinin bir başka geleneği, 18. yüzyılın sonunda İngiliz filozof Jeremiah Bentham tarafından önerilen ideal hapishane projesiyle bağlantılıdır. Bentham olası tüm konularda çok fazla yazdı, böylece çalışmaları felsefe tarihine ve hukuk tarihine geçti. Karl Marx, "Kapital"inde bile, **"kaba burjuva aklının bu ağırbaşlı bilgiçlik, kasvetli geveze kehanetine"** birkaç satır ayırdı. Belki de klasik yanlıştı ve Bentham o kadar ayık bir bilgiç değildi, çünkü hayatının on altı yılını ideal bir hapishane fikrinin somutlaştırılmasına adadı.

Bu fikirde açık bir Rus izi var. Filozofun kardeşi Samuel Bentham, Rusya'da Prens Grigory Potemkin'in hizmetinde parlak bir kariyer yaparken, Jeremiah bir ucube gösterisi için ortak bir proje geliştirmek üzere onu ziyaret etti. Başlangıçta, bu Yunanca kelimenin herhangi bir kamusal alan modeline isim vermesi planlanmıştı, ancak ucube gösterisi ideal bir hapishanenin ihtişamını kazanmaya mahkum edildi.

Bentham, mahkumların tamamen görülebilen hücrelerde gardiyanları göremeyecekleri ve ne zaman izlendiklerini bilmeyecekleri dairesel bir bina inşa etme fikrine takıntılıydı. Böyle bir hapishane merkez kuleden izlenecek ve mahkumlar her an kontrol altında oldukları hissine kapılacaktı. Bu sistem, cezaevi personelini minimuma, ideal olarak bir kişiye indirecektir. Filozof için bu bir rüya boşluğuydu – kendini yaşlılığa kadar gözetmen rolüne teklif etti.

Büyük Catherine, parlak başlangıçtan etkilenmedi ve Jeremiah Bentham İngiltere'ye döndü. Orada projesi için teorik bir temel yazdı ve pratikte uygulamaya başladı. Hizmetlerini İngiliz tacına, Fransız devrimci hükümetine ve İrlanda makamlarına teklif etti, ancak hiçbir zaman sponsor bulamadı. Sonunda, Bentham İngiliz hükümetinden fon aldı, ancak yanlış anlamalar ve bürokratik engeller nedeniyle proje iptal edildi – devlet filozofu yıllarca boşa harcanan emeği telafi etmek zorunda kaldı.

Ucube gösterisi modeli, sonraki tüm hapishane inşaatlarını etkiledi, ancak hiçbir yerde, şu anda bir müze olarak faaliyet gösteren Presidio Modelo'nun Küba hapishanesinde olduğu kadar tam olarak somutlaştırılmadı. Bentham'ın oradaki projesi oldukça doğru bir şekilde gerçekleştirildi: örneğin, muhafızlar, bir isyan tehlikesi durumunda mayınlı olan yeraltı tünellerinden dört ücretsiz donanımın merkezi kulelerine girdi. 1953'ten 1955'e kadar bu hapishanede Fidel ve Raul Castro esaret altında öldü.

18. yüzyılın bilinmeyen projesi ile modern toplum arasındaki bağlantı, ucube gösterisinde mimari bir plandan daha fazlasını gören Michel Foucault tarafından yapıldı. Onun yorumunda ucube gösterisi, dairesel yapının çok ötesine geçen bir disiplin ilkesi haline geliyor. Ucube şovunun aslında birçok devlet kurumu için bir model olduğuna dikkat çekiyor ve onda her türlü faaliyeti kontrol etmek için bir teknik görüyor. Foucault, Bentham'dan alıntı yaparak, ucube gösterisinin amacının **"ahlakı canlandırmayı, sağlığı korumayı, endüstriyi güçlendirmeyi, eğitimi yaymayı, vergileri azaltmayı, ekonomiyi güçlendirmeyi, yoksulluk yasalarının Gordian düğümünü kesmek yerine serbest bırakmayı amaçladığını - hepsi basit bir mimari fikir sayesinde"** diyor. " Foucault'nun Bentham'ın düşüncesinin uygunluğunun kanıtı olarak gördüğü şey, teknolojiye duyulan güvendi.

Ucube gösterisinin bu yorumu, Foucault'nun benzer düşünen insanlarının - küreselleşme karşıtları, Google ve sosyal ağların eleştirmenleri - modern kontrol sistemleri sayesinde kurulan "gözetim toplumu"nda Bentham'ın planının zaferini görmelerini sağladı. Her şeyden önce, bu, dış mekan gözetleme kameralarında ve kullanıcılar hakkında bilgi toplama sistemlerinde kendini gösterir. Bu ortamdaki tipik başlıklar: "Elektronik ucube gösterisi" veya "Panopticon 1.0".

Bentham o kadar ayık bir bilgiç değildi, çünkü hayatının on altı yılını ideal bir hapishane fikrini gerçekleştirmeye adadı. Bu fikirde açık bir Rus izi var.

Gözetim toplumunun insan haklarını ne kadar kısıtladığı sorusu İngiltere'de hükümet düzeyinde tartışılıyor - Avam Kamarası bu konuda yıllık bir rapor yayınlıyor. Buna ek olarak, bir grup İngiliz akademisyenden oluşan Surveillance Studies Network (İngiliz bilim adamları değil), teknolojik gözlem konularında bilgi toplar ve teşvik eder ve ayrıca yıllık bir kitap ödülü verir.

Gabriel García Márquez, birkaç eserinde ucube gösterisi görüntüsünü kullanmıştır. Charles Strauss'un "post-cyberpunk" tarzına ait "The Glass House" adlı romanında, aksiyon modern teknolojilerle donatılmış bir ucube gösterisinde gerçekleşir. In bilimkurgu serisi Doktor Who Citadel gezegen Gallifrey üzerinde yer almaktadır. Kalenin Panopticon adı verilen ana salonunda, zaman lordları oturur ve tüm evreni gözlemler.

Sadece Bilim Adamlarının İnandığı Halkın İnanmadığı 10 Bilimsel Gerçek

Yazan: **Alexey Pavperov**

Evrim Doğru

Evrim teorisi, dünyadaki canlıların hem çeşitliliğini hem de benzerliğini aynı anda açıklayan tutarlı ve güçlü bir kavramdır. Son yıllarda biriken DNA dizileri hakkındaki veriler, Polonya, ABD, Yunanistan ve diğer ülkelerde yaşayan birçok kişi tarafından hala kabul edilemeyen bu teorinin reddedilemez kanıtıdır.

Hayvan testi garantilidir

Amerika'da hayvanlar üzerinde yapılan testler, bilim adamlarının %93'ü ve sıradan vatandaşların sadece %52'si tarafından destekleniyor . Pek çok insan bunun zorunlu bir önlem olduğunun farkında değil ve bu önlem olmadan biyomedikal araştırma yapmak imkansız.

Embriyolardan kök hücrelerin incelenmesi gereklidir

Embriyoların kök hücreleri pluripotenttir – yetişkin kök hücrelerin aksine her türden hücreye dönüşebilirler. Biyologlar için bu, rejeneratif tıbbın gelişiminde önemli bir andır.

Aşı Otizme Neden Olmaz

Aşılardan sonra çocukluk otizm belirtilerini gösteren kısa bir bilimsel çalışma, yayınlandığı 1998'den bu yana birkaç kez çürütüldü. Ancak aşıların tehlikeleri hakkında zaman zaman medyada veya kulaktan kulağa yayılan bilgiler ortaya çıkmaya devam ediyor.

“Alternatif” bir ilaç yok

Akupunktur, kayropraktik, homeopati – tüm bu tekniklerin etkinliği bilimsel olarak kanıtlanmamıştır. Yani hiçbir şekilde kanıtlanamadı. Ancak bazen bu tür bir tedavi sırasında hastanın durumu iyileşir – kendi başına veya "benim için işe yarıyor" ruhunda tartışmalara yol açan plasebo etkisi nedeniyle.

Büyük Hadron Çarpıştırıcısı Dünya'yı Yok Edemez

LHC'nin gezegenimizi yutabilecek bir kara delik yaratabileceğine dair yanlış bir kanı var. Ancak birileri parçacık çarpışmalarından kara deliklerin oluşabileceğini kanıtlasaydı, bu keşif devrim niteliğinde olurdu ve büyük olasılıkla Nobel Ödülü'nü kazandı.

Soğuk Füzyon Mevcut Değil

Nükleer füzyonla birlikte büyük miktarda termal enerji oluşur, ancak bu en sık Güneş'in yüzeyinde olur. Ne yazık ki, Dünya'da nükleer füzyonu güvenli ve ucuz bir şekilde gerçekleştirmenin hala bir yolu yok.

Kömür Yakmak Nükleer Enerjiden Daha Tehlikeli

Çevre kirliliği her yıl 2.000.000 insanı öldürüyor. Bunun nedeni, insanlığın enerji için hala kömür yakmaya devam etmesidir. Nükleer enerjiden kaynaklanan riskler kıyaslandığında önemsiz görünüyor.

İklim değişikliği insandır

2010 yılında, Gallup anketine katılanların %46'sı , iklim değişikliğinin esas olarak doğal nedenlerden kaynaklandığı versiyonunu destekledi. Bilim camiasında bilim adamlarının sadece %3'ü onlarla aynı fikirde **.**

GDO'lar güvenlidir

Genetiği değiştirilmiş gıdaların güvenliği, önde gelen Amerikan doktor ve bilim adamları dernekleri tarafından sorgulanmamaktadır. GDO'lar, ayrı bir bilimsel çalışmanın konusu olan deneysel farelerde tümör oluşturmadı . Ancak medya, bilim karşıtı dernekler ve her türlü şarlatan bu konuda spekülasyon yapmaya devam ediyor.

[Organik Üretim yapıyoruz diye , 5 tl lik sebzeyi 50 tl ye satıyorlar]

Metnin tamamını Real Clear Science portalında okuyabilirsiniz.

Depresyon Nasıl Oluşur?

Yazan: Elena Foer

Depresyon antik çağlardan beri bilinen bir hastalıktır. Bundan muzdarip insanlar her zaman zor bir hayat yaşadılar - sadece kendi melankolisi nedeniyle değil, aynı zamanda toplumun soruna karşı tutumu nedeniyle : daha önce hastanın şeytan tarafından ele geçirildiğinden şüphelenildiyse, o zaman bizim zamanımızda

depresyondur. genellikle tembellik ve zayıflığın bir tezahürü olarak kabul edilir. Neyse ki bilim adamları, farklı düşünüyorlar ve dahası, bu hastalığı başarıyla tedavi ediyorlar. T&P, gerçek depresyonun normal depresyondan nasıl farklı olduğunu ve size yakın biri bundan muzdaripse ne yapmanız gerektiğini açıklar.

Fakir insanlar

"Depresyon" nispeten genç bir terimdir, ancak 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, hastalığın kendisi ilk bin yıl için mevcut değildi. Mezopotamya, Babil, Mısır ve Çin'in eski metinlerinde adı geçmektedir. O günlerde, depresyonun nedeni (aslında diğer zihinsel bozuklukların nedeni) bir kişinin şeytanlara takıntısı olarak kabul edildi. Tedavi sırasıyla şeytan çıkarma seanslarıydı: hastalar dövüldü, bağlandı, aç bırakıldı.

Antik Yunanistan'da, Hipokrat döneminde, şifacılar, efsanevi doktorun kendisini takip ederek, melankolinin (eskiden depresyon olarak adlandırılırdı) ana vücut sıvılarından biri olan aşırı "kara safra" dan kaynaklandığına ikna oldular. Bu durumu tedavi etmek için Hipokrat, kan alma, banyo, egzersiz ve diyetin kullanılmasını tavsiye etti.

Bir sonraki önemli adım Platon zamanında atıldı: o zamanın filozofları, akıl hastalığının nedeninin çocukların ailedeki deneyimleri ve sorunları olabileceği sonucuna vardılar. An**cak, o günlerde bu düşüncenin ötesine geçmek mümkün değildi - başka bir yarım bin yılın ardından, akıl hastalarına iyi bir şey vaat etmeyen karanlık çağlar geldi.**

Karanlık çağların en başında yaşayan St. Augustine, umutsuzluğun ve depresyonun günahların cezası olduğunu ve şiddetli klinik depresyon belirtilerinin şeytani ele geçirme belirtileri olduğunu belirtti (evet, yine). "İblislere" eski zamanlardakiyle aynı şekilde davrandılar - hastaların günahları için kefaret etmesi gereken cezaların

yardımıyla. Ancak 17. ve 18. yüzyıllarda kilisenin etkisinin kademeli olarak azalması, depresyon hastalarına iyi bir şey getirmedi: akıl ve rasyonalizm dönemi, hastalığı "ilerici bir şekilde" açıkladı - öz disiplin eksikliği ve tembelliğe düşkünlük olarak. Bununla birlikte, bu, tıbbın "tembellik" tarafından şımartıldığı anlamına gelmez - depresyon, hastaları zararlı bozukluktan uzaklaştırmak için tasarlanmış işkence ile tedavi edildi.

19. yüzyılın ortalarında, Avrupa'da bir histeri modası başladı - kadınlarda depresyondan cinsel işlev bozukluğuna kadar birçok hastalık tarafından açıklandı. Histerinin popülaritesi, hipnoz ve su prosedürlerinden, hastayı hastalıktan uzaklaştırmak için cildi asitle yakmak gibi tamamen ortaçağ uygulamalarına kadar çok sayıda çeşitli tedavi yönteminin ortaya çıkmasına neden olmuştur. XX yüzyılda, depresyon tıbbi uygulamada giderek daha fazla ayrı bir tanı olarak ortaya çıkmaya başladı, ancak bugün buna karşı tutum kararsız - bunun bir hastalık olmadığı, motivasyon, göz yumma ve tembellik eksikliği efsanesi. hala canlı.

Depresyon Nedir

Bugün, bir kafede en sevdiğiniz çay türünün yokluğunda sonsuz üzüntüye kadar depresyona herhangi bir şey demek adettendir. Ancak doktorların bu konuda kendi görüşleri vardır. Klasik biçimindeki depresyon (klinik depresyon veya majör depresif bozukluk olarak da adlandırılır) dört ana belirtiye sahiptir ve bunların hiçbiri, insanların en sevdikleri içecekten ayrıldığında normalde hissettiklerine hiç benzemez.

1) Azalmış ruh hali.

Bu sadece üzüntü değil, tam anlamıyla fiziksel olarak hissedilen bir özlem ve umutsuzluk duygusudur. Depresyona dış dünyadaki olaylar neden oluyorsa (o zaman buna reaktif denir), arkadaşların tüm neşeli tavsiyelerine "kapatma" na

rağmen, prensipte baskıcı düşüncelerden kaçmak imkansızdır. Depresyon endojense (yani, dış etkenlerden veya diğer hastalıklardan kaynaklanmıyorsa) ve üzüntü için bir neden yok gibi görünüyorsa, o zaman hayat tamamen, tamamen memnun etmeyi bırakır.

2) Bilişsel bozukluk

– başka bir deyişle, düşünme ile ilgili sorunlar. İlk olarak, düşünceler çok yavaş ve sakar hale gelir ve ikincisi, onları düşünmek eskisinden belirgin şekilde daha zordur – ya kaçarlar ya da kafaları karışır ve onları bir araya getirmek işe yaramaz. Ve son olarak, üçüncü olarak, düşünceler her zaman tek bir şey etrafında döner. Ya reaktif depresyonun nedeni etrafında ya da içsel depresyon ile kendi günahlarınız, eksiklikleriniz, hatalarınız, karakter kusurlarınız etrafında. Öyle ya da böyle, çoğu zaman depresyondaki insanlar, tüm (ve bazen de başkalarının) sorunları için suçlanacak olanın kendileri olduğu ve daha iyi olmayacağı sonucuna varırlar, bu da hayatın artık anlamsız olduğu anlamına gelir. Bu yüzden intihar riski taşıyan depresyon çok tehlikelidir.

3) Motor gecikmesi.

Hareket etmek düşünmek kadar zorlaşıyor, bir ifade bile genellikle yüzünde donuyor – arkadaşlara göre, depresyonlu insanlar aynı anda birkaç yıl yaşlanıyor gibi görünüyor.

4) Çeşitli vücut sistemlerinin çalışmasındaki rahatsızlıklar.

Depresyon belirtileri arasında iştahsızlık, uykusuzluk, kilo kaybı (iştahla ilgili bir sorun olmasa bile), genel halsizlik ve sürekli yorgunluk, gastrointestinal sistemde rahatsızlıklar, kadınlarda libido azalması ve adet düzensizlikleri bulunur.

Klinik, "majör" depresyona ek olarak, "minör" de vardır - hasta listelenen semptomlardan en az ikisine sahip olduğunda, ancak bunların sayısı veya şiddeti tam klinik depresyona ulaşmadığında. Bu durumun birkaç yıla yayıldığı görülür - bu durumda doktor "distimik depresyon" teşhisi koyar. Genellikle geçmişteki bazı travmatik olaylardan kaynaklanır, zaten yarı unutulmuş, ancak yine de acildir.

Depresyonu doğru bir şekilde teşhis etmek her zaman kolay değildir, çünkü "bir ders kitabında olduğu gibi" vakalara ek olarak, herhangi bir karakteristik depresyon belirtisi olmayan hastalar vardır, örneğin, depresyon ve üzüntü yoktur. Ancak bunun yerine (veya başka bir semptom), başka bozukluklar eklenir. Bu tür depresyonlara atipik denir. Basit atipik depresyonlar, homurdanmanın tam bir set olduğu (tıbbi referans kitaplarında gerçekten “huysuz depresyon” terimi var), öfke, ironik olma eğilimi, ağlama vb. , hastanın ayrıca halüsinasyonları veya sanrıları var , doktorlar karmaşık atipik depresyondan (psikotik olarak da adlandırılır) bahseder.

Ve son olarak, tek kutuplu depresyona ek olarak, hastanın ruh hali aşağı yukarı tutarlı bir şekilde kötü olduğunda ya da hiç olmadığında, depresyon dönemlerinin yerini etkileyici duygusal yükselme dönemlerinin aldığı bipolar bozukluk (eski adıyla manik-depresif psikoz) vardır.

Ve hepsi neden?

Dışsal depresyonlardan bahsedersek, ortaya çıkma nedenleri (en azından birinci dereceden nedenler), hastada meydana gelen her türlü travmatik olayı, çeşitli hastalıkları (öncelikle epilepsi ve demans gibi nörolojik ve endokrin gibi) içerir. diyabet gibi), kafa yaralanmaları, bazı ilaçların alınması, güneş ışığının olmaması, şiddetli stres.

Durum, endojen, "nedensiz" depresyon ile daha karmaşıktır. Bir kişinin depresyona girmeye başladığı anda neyin yanlış gittiği sorusuna kesin bir cevap yoktur. Ancak

bu puanla ilgili hipotezler var. Monoamin teorisi bugün önde gelen teoridir. Ona göre, depresyon vücuttaki iki maddenin eksikliğinden dolayı başlar – serotonin ve (veya) norepinefrin (bunlar sadece monoaminlere aittir). Bunlardan ilki, diğer şeylerin yanı sıra, neşe hissinden sorumludur, ikincisi "uyanıklığın aracısı" olarak adlandırılır, stresli reaksiyonlar sırasında ve toplanıp harekete geçmenin gerekli olduğu durumlarda aktif olarak gelişir.

Sorun, yalnızca bu maddelerin gerçek eksikliğinde değil, aynı zamanda nörondan nörona geçişlerinin ihlal edilmesinde de olabilir. Prozac ve diğer bazı popüler antidepresanların gelişimi tam olarak bu teoriye dayanmaktadır – çalışmaları monoamin miktarını artırmak veya transferleriyle ilgili sorunları düzeltmektir. Ancak, burada her şey pürüzsüz değil. Monoamin teorisinin eleştirmenleri, depresyon durumu yalnızca serotonin düzeyine bağlıysa, antidepresanların, gerçekte olduğu gibi bir aylık tedaviden sonra değil, alındıktan hemen sonra yardımcı olacağını söylüyor. Ayrıca araştırmalar, serotonin seviyeleri düştüğünde herkesin depresyona girmediğini gösteriyor. Bu öncüllerden ayrı bir "stres teorisi" ortaya çıkmıştır. Ona göre, antidepresanların etkisi, vücuttaki serotonin seviyesi üzerindeki etkilerinden kaynaklanmıyor, ve nörogenezin uyarılması – yeni sinir hücrelerinin doğuşu. Beynin belirli bölgelerindeki bu süreçler yaşam boyunca devam eder ve stres onları bozabilir. Birkaç hafta antidepresan almak durumu düzeltir ve böylece depresyonun üstesinden gelinebilir. Bugün, "stres teorisi" artık depresyonun kökeninin bir açıklaması olarak görülmemektedir, ancak bazı antidepresanların çalışma mekanizması hakkında bir hipotez olarak oldukça ciddiye alınmaktadır.

Mutluluk Hapı

Elbette depresyon tedavisinden bahsetmek antidepresanlardan bahsetmekle başlamalıdır. Uyarıcı ve yatıştırıcı olmak üzere iki büyük gruba ayrılırlar. Birincisi, uyuşukluk ve yorgunluk belirtileri baskın olduğunda kullanılır, ikincisi – anksiyete

eşliğinde depresyon ile. Doğru antidepresanı seçmek zordur çünkü depresyonun tipini, depresyonun şiddetini, hastanın belirli bir ilaca beklenen tepkisini ve bipolar bozukluğu olan hastalarda mani potansiyelini hesaba katar. İlacın yanlış seçimi sadece durumu ağırlaştırmakla kalmaz, aynı zamanda intihara da yol açabilir - uyarıcı antidepresanlar hastaya tam olarak nefret dolu bir yaşamı sona erdirmek için sahip olmadığı gücü verebilir. Aslında, çoğu zaman, depresyonu olan hastalara psikoterapi görmeleri tavsiye edilir - ancak, ruh kurtaran konuşmaların genellikle reaktif depresyonlarda etkili olduğu gösterilmiştir. Endojen, araştırmaya göre, plasebo ile aynı şekilde tedavi ediyorlar.

Genel olarak, hafif depresyon türleri için önerilen ilaç yelpazesi oldukça geniştir: fiziksel aktivite, ışık tedavisi, akupunktur, hipnoz, meditasyon, sanat terapisi ve daha fazlası. Bu yöntemlerin çoğunun hiçbir kanıt temeli yoktur, bazıları (fiziksel aktivite ve ışık tedavisini içerir) buna sahiptir. Ne yazık ki, şiddetli endojen depresyonda bunların hiçbiri işe yaramaz. Ancak bu gibi durumlar için bir tedavi vardır.

En iyi sonuçlar (örneğin antidepresanlardan çok daha iyi) elektrokonvülsif tedaviyi gösterir. Bu, depresyon için yüzlerce yıllık işkence tedavisi tarihinin bir devamı değildir: hastaya ağrı kesici ve kasları gevşetmek için bir ilaç verilir, ardından bir elektrik akımı kullanılarak kontrollü kasılmalar verilir. Sonuç olarak, beyinde daha iyi bir ruh hali ve esenliğe yol açan kimyasal değişiklikler meydana gelir. Yaklaşık 5-10 seanstan sonra, hastaların %90'ında önemli bir iyileşme görülür (antidepresanlar vakaların yaklaşık %60'ında yardımcı olur).

Herkes Can Atıyor

Depresyon en yaygın ruhsal hastalıklardan biridir. WHO istatistiklerine göre, dünya çapında 350 milyondan fazla insan bundan muzdarip. Bu, tanıdığınız birinin bu

bozukluğa sahip olma olasılığının çok yüksek olduğu anlamına gelir . Tüm incelik ve hassasiyetinizi gösterebilirsiniz, çünkü depresyonlu bir hastanın doğru şekilde ele alınması çok önemlidir.

İlk kural, reasürör olmaktan utanmanıza gerek olmamasıdır. Birisi intihar etme planlarından bahsediyorsa, önce acil psikiyatri servisini aramak ve ancak o zaman bunun güzel bir ifade mi yoksa bir niyet ifadesi mi olduğunu anlamak daha iyidir.

Depresif insanlar nadiren iyi sohbetçilerdir - hayat çekilmez göründüğünde çok az kişi olabilir. Bu nedenle, depresyondaki biriyle iletişim kurarken , kendi pahasına veya tamamen yokluğunda çok sert cevaplar almamalısınız - bu sadece hastalığın bir sonucudur. Sohbeti "herkes bunu yaşıyor" ve "nasıl hissettiğini anlıyorum" gibi basmakalıp laflara indirgemeye gerek yok. Birincisi, kendi duygularınız her zaman benzersiz olarak algılanır ve ikincisi , aslında büyük olasılıkla o kişinin şu anda tam olarak neler yaşadığı hakkında hiçbir fikriniz yoktur. Arkadaşınızın veya akrabanızın şu anda nasıl olduğunu bilmediğinizi ve size anlatmak isterse onu dinlemeye hazır olduğunuzu kabul etmeniz çok daha faydalı olabilir.

Depresyondaki insanlar genellikle kendilerini yalnız ve diğerlerinden soyutlanmış hissederler ve bu nedenle yalnız olmadıkları, onları desteklemeye ve yardım etmeye hazır olduğunuz sözleri çok faydalı olabilir. Ancak, sağlıklarının kötü olması nedeniyle sizin için ne kadar zor olduğunu söylemek buna değmez - suçluluk duygusu yalnızca artacak ve kişi büyük olasılıkla durumu tüm arzusuyla düzeltemeyecek.

Sahte bir iyimserlikle yardım etmeye çalışmanıza gerek yok - büyük olasılıkla "amigo" sadece durumu ağırlaştıracaktır. Vikipedi'nin bu özel tavsiyeler hakkında ne yazdığına bakılmaksızın, depresyon tedavisi için profesyonel olmayan tavsiyelerin yanı sıra, duyularınızı "komuta etmeye" ve kendinizi kontrol etmeye çalışmak,

iletişimi tamamen değil de biraz daha fazla bozmanın bir başka harika yoludur. Sevdiklerinize burada olduğunuzu ve yardım etmeye hazır olduğunuzu bildirmek, sunabileceğiniz en iyi ilaçtır.

İnanıyorum – inanmıyorum Farkı

Agnostiklerin Ateistlerden Ne Kadar Farklı Olduğu

Yazan: Любовь Карась

Din ve siyaset, tartışmacılar için en sıcak konulardır. Ve çoğu zaman bu tartışmalarda bir hak yoktur. Ancak kullanılan kelimelerin anlamını tam olarak anlamayanlar mutlaka vardır. “Hemen Hemen Zor” başlığında “agnostisizm” ve “ateizm” gibi popüler terimler arasındaki farkı kolayca açıklayabilir ve ayrıca “İgnostiklerin” kim olduğunu söyleyebiliriz.

Ateistler kimlerdir?

Ateizm, Tanrı'nın veya dünyayı yaratan herhangi bir varlığın varlığının inkarına dayanan bir dünya görüşüdür. Ateistler, doğal dünyanın kendi kendine yeterli olduğuna ikna olmuşlardır: onlara göre, yaşamı sağlamak için yukarıdan hiç kimseye ihtiyaç yoktur . Kural olarak, bu kavramın taraftarları felsefe, sosyoloji, tarih ve matematik bilimlerine dayanır. [Ama her zaman değil.]

Ateizm iki türe ayrılır: kendiliğinden, bilimden başka bir şeye dayalı) ve bilimsel ateizm (doğal bilime dayalı, durumu kanıtlamak için bilimsel yöntem kullanılır). Amerikalı filozoflar Michael Martin ve Anthony Flew tarafından başka bir tipoloji önerildi : ateizmi zayıf ve güçlü olarak ayırdılar. İkincisi, ateistlerin konumlarını savunduklarını varsayar ve daha yüksek varlıkların olmadığına ikna eder.

208 Bilgilik

Zayıf ateizm, teizm eksikliği biçimlerini (yani, daha yüksek bir şeye olan inancı) içerir. Yani zayıf ateistler Tanrı'ya inanmazlar, ancak aynı zamanda bu fikri aktif olarak desteklemezler ve kesinlikle süper varlıkların olmadığı konusunda ısrar etmezler . Bu nedenle, "zayıf" ateizmin agnostisizme yakınlığından bahsederler.

Agnostikler Kimlerdir?

Agnostikler Tanrıların varlığını inkar etmezler ama onların varlığını da kabul etmezler . Bu bakış açısının taraftarları tarafsız bir pozisyon alır.

Ateist: "Tanrı'nın varlığına inanmıyorum"

Agnostik: "Tanrı var mı bilmiyorum"

Aynı zamanda bazı agnostikler ateizmi eleştirir, çünkü doğaüstü varlıkların hiç var olmadığını iddia etmek için yeterli bir neden yoktur. Agnostikler, Tanrı'ya olan inancın öznel bilgiye dayandığına inanırlar. Ve ikincisi, onların görüşüne göre imkansızdır: dünyanın bilgisi sadece nesnel bir bakış açısıyla gerçekleşir .

Agnostisizmin ilk fikirleri antik felsefede zaten bulundu. Örneğin sofist Protagoras , tanrıların varlığını doğrulamanın imkansız olduğunu savundu. Filozof dedi ki: **"Her şey bize göründüğü gibi."** Eski Hintli filozof Sanjaya Belatthaputta , ölümden sonra başka bir hayat olduğundan şüphe etti.

"Agnostisizm" teriminin kendisi daha geniş bir anlamda kullanılabilir. Örneğin felsefede bilinemezciliğe bilgide genel bir şüpheci konum denir. Böylece insanlar "epistemolojik karamsarlık" ifade ederler ve dünyanın herhangi bir nesnel bilgisinin mümkün olduğuna inanmazlar. Bu nedenle, Tanrı'nın varlığını kanıtlamak imkansız hale gelir. Ve paradoks şu ki, bir agnostik daha yüksek bir güce inanabilir (ve aynı zamanda dogmatik dinlere bağlı olmayabilir), ancak aynı zamanda konumunu savunmak için argümanlar sunamayacağını da anlayabilir . Alman filozoflar Ludwig

Feuerbach ve Sigmund Freud, tanrılara olan inancın duygusal ve sosyal ihtiyaçları karşılamak için ortaya çıktığını savundular .

Ignostikler kimdir?

Ignostikler de vardır – soru soran kişi "tanrı/tanrılar"ın kesin bir tanımını verene kadar kendilerini ne ateist ne de teist olarak görmezler. Bundan sonra, bu Tanrı'ya inanıp inanmadıklarına karar verirler.

Güneş Çarpması Ve Sıcak Çarpması

Farklılıklar, İşaretler Ve İlk Yardım

Yazan: A. Karas

Sağlığınız tehlikedeyse, sıcak yazlar bir zevk değildir. Isı veya güneş çarpması alma olasılığı yüksektir. Biraz su içmek ve serin bir odada olmak iyileşmek için yeterli olmayabilir. Size sıcak ve güneş çarpması arasındaki farkı, onlardan nasıl kaçınacağınızı ve etrafta kimse yoksa kendinize nasıl ilk yardım yapacağınızı anlatacağız.

Güneş Çarpması Ve Isı Arasındaki Fark Nedir

Bazı insanlar yanlışlıkla sıcak havanın ve güneş çarpmasının sıcak havalarda dışarıda uzun süre kalmanın sonucu olduğunu düşünürler. Ama öyle değil. Sıcak çarpması iç mekanlarda da meydana gelebilir : asansörde, hamamda, arabada, havasız, havalandırılmamış bir odada. **Bu durumda vücut ısısı 36.6 derecenin üzerine çıkar.** Ayrıca kalın sentetik giysiler de aşırı ısınmaya katkıda bulunabilir. Güneş çarpması, ultraviyole ışınlarına doğrudan maruz kalmanın bir sonucu olarak ortaya çıkar . Vücudun aşırı ısınmasına, önemli miktarda su ve tuz kaybıyla birlikte terleme eşlik

eder, bu da kanın kalınlaşmasına, kan dolaşımında zorluğa ve oksijen açlığına yol açar .

Sıcak çarpmasına uyuşukluk,

baş ağrısı, baş dönmesi eşlik eder. Vücut ısısı 40 dereceye yükselirse kusma meydana gelebilir. Ayrıca, kişi bilincini kaybedebilir. Acil tıbbi müdahale gereklidir.

Güneş çarpmasına

baş ağrısı, uyuşukluk, kusma eşlik eder. Kişi bilincini kaybedebilir. Böyle bir inmenin sonuçları, kalp durması da dahil olmak üzere ciddi olabilir. Ağır vakalarda koma.

Güneş çarpması ısı ile birlikte oluşabilir. Güneş çarpması ve sıcak çarpması sırasında vücutta meydana gelen süreçler benzerdir.

Güneş çarpması semptomları üç derece şiddete ayrılır:

Birinci (hafif) derece: halsizlik, mide bulantısı, baş ağrısı, yüksek nabız, düzensiz solunum.

İkinci (orta) derece: bozulmuş koordinasyon, bayılma, 38-39 dereceye kadar sıcaklık artışı.

Üçüncü (şiddetli) derece: soluk cilt, yüksek ateş, deliryum, halüsinasyonlar; uzuvların krampları mümkündür.

Güneş çarpması ve sıcak çarpması nasıl önlenir

Şu tavsiyelere dikkatle uyun:

Mümkünse 11.00-17.00 saatleri arasında evde kalın.

Doğal kumaşlardan yapılmış giysiler giyin.

Başınızı hafif hafif bir şapka, panama şapkası, fular ile örtün.

İçme rejiminizi takip edin. Evden çıkarken yanınıza su alın.

Güneş koruyucu kremler kullanın.

Güneşe maruz kaldıktan sonra duş almak iyidir.

Özellikle aç karnına uzun süre güneşe maruz kalmaktan kaçının.

Güneş ve sıcak çarpması ile kendinize nasıl yardımcı olabilirsiniz?

Mümkünse serin bir odaya geçin (veya en azından gölgede kalın).

Eve girebiliyorsanız, fazla giysilerinizi çıkarın ve uzanın.

Biraz su iç. Hafifçe tuzlanabilir (0,5 l suya 0,5 çay kaşığı tuz).

Vücudunuzu serin ve nemli bir havluya sarın, ancak buzlu suya batırmayın.

Bilinç kaybının ilk belirtisinde %10'luk amonyak çözeltisinin (amonyak) buharları solunabilir.

Mideniz bulanıyor, başınız dönüyorsa ambulans çağırın.

Şiddetli sıcak çarpması ile acil hastaneye yatış kesinlikle gereklidir.

Güneş ve sıcak çarpması durumunda yapılmaması gerekenler:

Kurbanı soğutun veya soğutun (hemen bir buz banyosuna daldırın veya bir klimanın altına koyun): soğutma kademeli olarak gerçekleşmelidir, ani sıcaklık değişikliklerinden kaçının .

Kahve, alkollü içecekler verin.

Şiddetli semptomların geçeceği umuduyla ambulansa gitmeyin.

Sıcağa dayanmayı kolaylaştırmak için ek ipuçları:

Ana öğünü akşam saatlerine aktarın, kahvaltı tüketimi %35, öğle yemeği - %25, akşam yemeği - günlük diyetin %40'ı.

Daha az kahve, gazlı içecekler ve alkol tüketin (ve bunları tamamen hariç tutmak daha iyidir).

İç ortam sıcaklığını 23 derecede orta seviyede tutun.

Dışarıdaki sıcaklık içeriden daha yüksekse, pencereleri kapatın.

Gün boyunca en az bir buçuk litre su için.

Verimli kalmak için iş gününüzdeki kısa molaların sayısını artırın.

Periyodik olarak vücudunuzu soğuk bir havluyla yıkayın veya kurulayın.

Fiziksel aktiviteyi azaltın.

Antikorlar Nedir Ve Varlıkları Neden Sağlık Güvenliğini Garanti Etmez?

Yazan: A. Karas

Antikor sahipleri "şanslı" olarak kabul edilir - sonuçta, çoğu kişi tarafından virüsten %100 korundukları kabul edilir. Ama öyle değil. Antikorlar tek başına yeterli olmayabilir. Ayrıca viral partikülleri hatırlayan T hücreleri de vardır. Antikorların ne olduğunu, nasıl çalıştıklarını, vücudu başka nelerin koruduğunu ve IgM'nin IgG'den nasıl farklı olduğunu anlıyoruz.

Antikorlar Nelerdir

Antikorlar (immünoglobulinler) , bağışıklık sisteminin plazma hücreleri tarafından salgılanan büyük kan plazma proteinleridir. Antikorların çalışması sadece 1890'da başladı. Japon doktor ve bakteriyolog Kitasato Shibasaburo , hümoral bağışıklık teorisini yarattı ve kan serumunda yabancı antijenlere direnebilecek bir aracı olduğunu öne sürdü. Daha sonra Paul Ehrlich , antijenler ve antikorlar arasındaki etkileşim ilkesini açıklayarak antikorların çalışmasına katıldı . Daha ileri çalışmalar, antikorların yapısının incelenmesine ayrılmıştır.

Bu nedenle, antikorlar patojenlerin (yani, bakterilerin, mantarların, çok hücreli parazitlerin) ve virüslerin hücrelerini ve ayrıca protein zehirlerini (ve diğer yabancı maddeleri) nötralize etmek için tasarlanmıştır . Her antikor, patojenin vücudun kendisinde bulunmayan benzersiz bir öğesini tanır - antijen . Antikorlar, ona bağlanarak onları nötralize edebilir veya viral partikülleri veya yabancı hücreleri yok etmek için bağışıklık sisteminin diğer bileşenlerini çekebilir .

İmmünoglobulinler (kısaca Ig) birkaç sınıfa ayrılır ve Latin alfabesi (A, M, G, E, D) ile gösterilir. Bir pandemide, IgM ve IgG sınıflarının antikorlarına özel önem verilir. İlk önce M tipi antikorlar ortaya çıkar - bu, virüsün vücuda girmesine karşı ilk tepkidir. G tipi immünoglobulinler, zaman aldıkları için daha sonra ortaya çıkar. "Koronavirüs durumunda, IgM ve IgG'nin görünümündeki fark çok büyük değil: COVID-19'un ilk belirtilerinin ortaya çıkmasından sonraki ilk haftanın sonunda her iki antikor türü de kanda tespit edilmeye başlıyor. " Moleküler biyolog Irina Yakutenko , Gezegeni Kıran Virüs adlı kitabında diyor . SARS-CoV-2 neden bu kadar özel ve onunla ne yapıyoruz" .

Bağışıklık sisteminin ana görevi patojeni yok etmek ve hatırlamaktır (tekrar karşılaştığında tanımak için)

İmmünolojik hafıza sayesinde IgG antikorları hızla üretilir ve yabancı bir madde veya virüsü nötralize eder. Basitçe söylemek gerekirse, bağışıklık sistemi şöyle davranır:

Bağışıklık sisteminin hücreleri patojenle temas eder;

Yabancı bir maddenin tanınmasından sonra bu patojene karşı ıgm antikorları üretmeye başlar;

Sonra ıgg sınıfının antikorları ortaya çıkar.

Uzmanlar , IgM'nin bulaşıcı bir hastalığın akut seyrinin belirteçleri olduğuna dikkat çekiyor . Genellikle kandaki IgM konsantrasyonu hızla azalır ve aynı zamanda IgG üretilir. Ancak bazı insanlarda birkaç ay boyunca kanda bulunabilirler.

Antikorlara Tamamen Güvenebilir Misiniz?

Medya alanında, genellikle antikorların virüslere karşı tek savunma olduğu söylenir. Ama bu tamamen doğru değil. Chumakov Merkezi genel müdürü Aydar Ishmukhametov şunları kaydetti : “Bir hastalık sırasında antikor immün yanıtına ek olarak bir T hücre immün yanıtı da oluşur . T hücreleri viral partikülleri hatırlar ve yeniden enfekte olduklarında onlarla başa çıkmaya yardımcı olur."

Bir başka yaygın ifade, antikorların gelişmiş bağışıklıktan bahsetmesidir. Ancak bu aynı zamanda tamamen açık değildir. Irina Yakutenko kitabında aşağıdakilerden bahsetti:

“ SARS-CoV-2 durumunda, böyle bir sonuca varmak için henüz çok erken . İlk olarak, oluşan antikorlar arasında nötralize edici antikorlar, yani virüsü tek başına yenebilen ve hücrelere girdiği bölgeye bağlanan antikorlar olmayabilir. Bu tür antikorlar olmadan koruma eksiktir , çünkü patojen daha küçük miktarlarda olmasına rağmen hücreleri enfekte etmeye devam edecektir. İkincisi, antikor ve T

hücresi bağışıklığının dallarının koronavirüse karşı kazanılan zafere katkısının ne kadar büyük olduğunu henüz bilmiyoruz . T hücresi bileşeni daha önemliyse, yalnızca antikorların varlığı korumayı garanti etmez.çünkü bir kişinin yeterince aktive edilmiş T hücresine sahip olup olmadığını bilmiyoruz. Son olarak, antikor titresinin zaman içinde şüpheli bir şekilde hızla azaldığına dair artan kanıtlar vardır. Bu yüzden yeni koronavirüs hastasıysanız ve/veya SARS-CoV- 2'ye karşı antikorlarınız varsa rahatlamayın ve önlem almayı bırakmayın ."

Duyguların metafiziği

Yazan: Roma Şorini

Aşkla ilgili konuşmalarda neden yalan var?

Ve hemen hemen hepsinde?

Ama konuşmalarda ne var, zaten bizim için telaffuz edilmesi çok önemli olan ve bizim için daha da önemli olan, kültürel bir kodla kutsanmış üç aziz kelimede ortaya çıkıyor.

Aşk nereden geliyor?

Aslında, nerede var. Birine "Seni seviyorum" derken aracı gibi davranıyoruz. Genişletilmiş haliyle, sözlerimiz şu şekilde sunulmalıdır: "İçimde yaşayan derin duygu, onun öznesi olduğunuzu iletmemi istedi." Ama aşk, nesnesinin doğrudan çarpıştığı bir şey değil midir? Bir yabancı, bir yabancı olarak mı tanıtılması gerekiyor? Ayrıca zayıf, yerel, bağımlı bir şey için aracılık gerekir ama bu aşk mıdır?

Aşkın kendini gösterdiği söylenebilir, ancak her şey daha basit ve daha optimaldir: aşkın tezahür etmesine gerek yoktur, çünkü dışarıda tezahür eder, dışarıda ise

sadece sizin sevmedikleriniz vardır. Çünkü onlar dışarıda, çünkü onları sevmiyorsun. Ve eğer içlerinden biri sevdiğiniz kişi çıkarsa, dışarıda olmaktan çıkar.

Kesinlikle sevginizi gösterecek kimse yok – sevdiğiniz kişi zaten bu aşka dahil: kabaca konuşursak, sevildiğini zaten biliyor. Ve eğer bilmiyorsa, o zaman, büyük olasılıkla, ondan gerçekten hoşlanmadıkları basit bir nedenden dolayı .

James Jesus Angleton

(9 Aralık 1911 – 11 Mayıs 1987) – CIA Başkanı . Örgütteki resmi görevi Müdahale Karşıtı Operasyonlar (ADDOCI) Direktör Yardımcısıydı. Angleton, ABD'nin KGB'den kaçan Anaty Golitsyn ve Yuri Nosho'ya verdiği yanıtta önemli ölçüde yer aldı . Daha sonra Angleton, CIA'in son derece pasif bir köstebek barındırdığını ve yoğun bir arama yaptığını öğrendi. Bunun son derece gelişmiş bir cadı avcısı mı mı yoksa daha sonraki köstebekler tarafından ifade edilen uygun bir uyarı mı olduğu, yoğun tarihsel tartışmaların konusu olmaya devam ediyor.

Merkezi İstihbarat Direktörü Richard Helms'in sözleriyle : **"Gününde Jim, komünist olmayan dünyada baskın karşı istihbarat figürü olarak kabul edildi."** Araştırmacı gazeteci Edward J. Epstein , Angleton'ın diğer istihbarat işadamlarına karşı sergilediği yüksek tutuma katılıyor ve Angleton'ın "Jen. Bedell Smith , Dulles ve Richard Helms de dahil olmak üzere altı CIA direktörünün güvenini kazandığını" da sözlerine ekledi. Angleton'ı ellerinde tuttular. kilit pozisyonlarda yer aldı ve çalışmalarını takdir etti."

Erken ve kişisel yaşam

James Jesus Angleton, Boise, Idaho'da James Hangleton ve Carmen Moreno'nun çocuğu olarak dünyaya geldi . Ailesi , babası General John

Pershing'in komutasında görev yapan bir ABD Ordusu süvari subayıyken Aria'da tanışmıştı . Babası daha sonra Ulusal Hazine Şirketi'ne katıldı ve 1930'ların başlarında Amerikan Ticaret Odası'nın başkanı olduğu İtalya'da NCR ise'yi satın alıncaya kadar saflarında yükseldi .

Angleton'ın erken hayatı, babasının İtalyan yan kuruluşu NCR'yi satın almasının ardından ailesinin taşındığı İtalya'nın Milano kentinde geçti. Daha sonra Yale Üniversitesi'ne gitmeden önce İngiltere'deki Malyant Koleji'nde yatılı olarak okudu . Young Angleton, William Carlos Williams , E. E. Chings ve Ezra Pound da dahil olmak üzere iki savaş arası dönemin en ünlü şairlerinin çoğunu yayınlayan Yale edebiyat dergisi Furioso'nun Reed Whittemore ile birlikte bir Yale okulu terki olarak bir şairdi ve editörüydü. . Pound, Chings ve T.S.Eliot ile yoğun bir şekilde yazıştı ., diğerleri arasında ve özellikle The Seven Types of Ambigiti'nin yazarı William Empson'dan etkilendi . Angleton, Maynard Mack ve diğerleri tarafından Yale'de Yeni Eleştiri alanında eğitildi , American Studies'in kurucusu Norman Holmes Pearson'ı aldı ve Harvard'da kısa bir süre hukuk okudu , ancak olmadı.

O askere ABD Ordusu Cicely Harriet d'Auremont, evli Mart 1943 ve Temmuz 1943 Vassar arasında Alumne Tucson, Arien Birlikte üç çocuğu oldu:. James C. Angleton Guru Sangat Kaur Khalsa (resmi TRUFFY Angleton'daki) ve Siri Hari Kaur Angleton-Hulsa (resmen Lucy d "Avremont Angleton). 1987'de Angleton'ın ölümüne kadar Arlington'ın Rock Spring bölgesinde yaşadılar . Her iki Angleton tozluk da Harbhajan Singh Khalsa'nın takipçisi oldu .

İkinci dünya savaşı

İkinci Dünya Savaşı sırasında, Angleton Stratejik Hizmetler Ofisi'nde (OSS) görev yaptı ve şubesini İtalya'da yönetti. Londra'daki Stratejik Hizmetler Ofisi'nin karşı

istihbarat biriminde (X-2) Norman Holmes Pearson'ın emrinde görev yaptı ve burada ünlü çifte ajan Kim Philby ile tanıştı . Şubat 1944'te Angleton, Londra'daki X-2 için İtalya masasının başındaydı ve Kasım ayında, Alman radyosunun İngiliz müdahalelerine dayanan Ultra keşif gerçekleştiren SCI [Gizli Karşı Müdahale] Birimi Z'nin komutanı olarak İtalya'ya transfer edildi.

Savaşın sonunda, tüm İtalya için X-2'den sorumluydu. Bu pozisyonda Angleton , seçkin birimi Decima MAS'ın SS ile işbirliği yaptığı Junio Valerio Borghese'nin infazdan kaçmasına yardım etti. Angleton, limanlar ve köprüler gibi tesislerin korunmasıyla ilgilendi ve Borghese'ye işbirliği karşılığında adil bir yargılama teklif etti. **Onu bir Amerikan üniforması giydirdi ve müttefikleriyle sorgulamak için Milano'dan Roma'ya boğdu. Ardından Borghese, İtalyan mahkemesi tarafından Nazi işgalcileriyle işbirliği yapmaktan yargılandı ve mahkum edildi, ancak savaş suçları için değil.**

Angleton'daki diğer gizli istihbarat servisleri ile ilişkiler kuran ve ABD'nin zaferiyle önemli bir rol oynayan, savaştan sonra destekli Hıristiyan Demokrat Parti SSCB destekli üzerinde İtalyan Komünist Partisi içinde 1948 seçimlerinde .İtalya'da kalmıştır –

CIA kariyeri

CIA'de artan etki

Washington'a döndüğünde, OSS'deki çeşitli ardıl kuruluşlar tarafından işe alındı ve sonunda 1947'de Merkezi İstihbarat Teşkilatı'nın kurucu subaylarından biri oldu . Mayıs 1949'da, CIA Özel Operasyonlar Müdürlüğü'nün A Genelkurmay Başkanı olarak atandı ve burada yabancı istihbarat toplamaktan ve CIA karşı taraf örgütleriyle bağlantı kurmaktan sorumluydu. 1951'den itibaren Angleton, kariyerinin geri kalanında desteklediği İsrailli Mossad ve Shin Bet, "İsrailli işçiler" ile ilişkilerden

sorumluydu. Önümüzdeki beş yıl boyunca, Angleton yeni Ajansın yapısının kurulmasına ve bir dereceye kadar " Geri Alma " operasyonlarına katıldı ,, Polonya ve Angleton'ın dikkatli tavsiye ettiği ve tümü başarısız olan diğer ülkeler. **Özellikle MI6 Gizli İstihbarat Servisi'nin başına geçen ve Washington'da bulunan Kim Philby ile yakın çalıştı .** Angleton'lar, Washington DC'de Philby'ler, şairler, ressamlar ve gazeteciler gibi profesyonel kazanımlar da dahil olmak üzere çeşitli sosyal ortamlar geliştirdiler. 1951'de Philby'nin meslektaşları Guy Jesse ve Donald McLean Moskova'ya kaçtı **.** Philby, Venon Projesi'nden gelen kodlanmış Sovyet mesajlarına dayanarak onları tüm zamanların gösteriminden çıkardığından şüphelenildiği Washington'dan kovuldu **.**

CIA Karşı İstihbarat Şefi

1954'te, yakın zamanda Merkezi İstihbarat direktörü olan Dulles , Angleton'ı karşı istihbarat için kurmay başkanı olarak atadı ve bu pozisyon Angleton'ın CIA kariyerinin geri kalanı boyunca koruduğu bir pozisyondu. Dulles ayrıca Angleton'ı istihbarat servisleriyle koordinasyondan sorumlu tuttu. Genel olarak, Angleton'ın CIA'deki kariyeri üç sorumluluk alanına ayrılabilir: dış istihbarat faaliyetleri, yoğun müdahale ve iç istihbarat faaliyetleri.

Dış istihbarat İsrail masaüstü, "Loveston imparatorluğu " ve çeşitli küçük operasyonlardan oluşuyordu **.** İsrail bağlantısı, öncelikle Sovyetler Birliği ve kontrolü altındaki ülkeler hakkında, bu ülkelerden İsrail'e göçmenlerden elde edilebilecek bilgiler ve İsrail dış istihbarat birimleri için üçüncü ülkelerdeki güvenilir operasyonlar için Angleton'ın ilgisini çekiyordu. Angleton'ın İsrail istihbarat servisleri ile bağlantıları, örneğin, İsrail Shin Beta'dan Nikita Kruşçev'in Sovyetler Birliği Komünist Partisi kongresi önünde JosephStalin'i suçlayan 1956 konuşmasının bir transkriptini elde etmede işe yaradı. ... Loveston *İmparatorluğu, bir* zamanlar ABD Komünist Partisi'ne liderlik eden ve daha sonra dünya çapında bir anti-komünist sendikalar

sistemi oluşturmak için gizli fonları kullanarak yabancı sendikalarla çalışan bir sendika lideri olan Jay Loveston tarafından CIA adına yürütülen ağ için kullanılan terimdir . Son olarak, özellikle İtalya'da Angleton'a bağlı bireysel ajanlar vardı. Angleton'ın sorumlu olduğu, Zast Asya ve Karayipler gibi başka yabancı istihbarat faaliyetleri de olabilir .

Angleton'ın CIA'in karşı istihbarat şefi olarak birincil sorumlulukları, onun Amerikan gizli servisleri için çalışan herhangi bir Sovyet veya Doğu Bloku ajanını belirleme çabalarına ilişkin önemli bir literatür ortaya çıkardı . Bu tür ajanlara "köstebek" denildiğinden, onları bulmaya yönelik operasyonlar "köstebek avı" olarak bilinir hale geldi.

Angleton üzerine üç kitap, bu konuları ana temaları olarak alır: Tom Yold, David K. Martin ve David Wiese. Tim Waugh, Angleton'ı eşsiz bir alkol olarak resmediyor c. Bu görüşlere Mark Ribling tarafından meydan okunmuştur .

Angleton, tüm gizli istihbarat servislerinin başkaları tarafından cezalandırılması gerektiğine ya da en azından mantıklı bir karşı istihbarat şefinin bunu üstlenmesi gerektiğine inanıyordu. Angleton, gizli servislerin nasıl cezalandırılabileceği konusunda doğrudan deneyime sahipti. İkinci Dünya Savaşı'nda Alman servislerinin Ultra ile manipülasyonu vardı; İngiliz servislerinin " beş " tarafından doğrudan sızması ve Kim Philby , Donald McLean ve muhtemelen diğerlerinin sınırlı faaliyetleri yoluyla Amerikan servislerine sızması vardı ve Amerikan gizli servislerinin "ile ilgili olarak çok başarılı çabaları vardı. al", "hostel" ve " üçüncü dünyaAngleton'ın Philby ile yakın ilişkisi ve Philby'nin meşruiyetinin birleşimi, Angleton'ı “potansiyel sorunları” iki kez kontrol etmeye yöneltti. Philby ve Angleton'ın bir Sovyet ajanı olduğundan şüphelendiği diğer kişiler hakkındaki şüphelerini dile getiren , Federal Soruşturma Bürosu'nun eski bir ajanı olan CIA çalışanı William King Haru nedeniyle ayrılmadan önce Philby'yi "yakalamış" göründüğü bir arkadaşı .

Angleton'ın CIA'deki konumu, Richard Helms ile yakın ilişkisi , özellikle tecrübesi ve karakteri onu özellikle etkili kıldı. Tüm bürokratlarda olduğu gibi, bu etki ona farklı görüştekilerin düşmanlığını da getirdi. "Angletonyalılar" ve "Angleton Karşıtı" arasındaki çatışma, genel olarak köstebek avcılığı hakkındaki yayınlarda ve özellikle iki Sovyet ilticacı (birçokları arasında) ile ilgili olarak kamuoyunda patlak verdi: Anatoly Golitsyn ve Yuri Nosho .

Golitsyn

Golitsyn şüpheli bir kaynak olmasına rağmen, Angleton CCİ röportajından önemli bilgileri kabul etti. Golitsyn'in çifte ajan olmak yerine firar etmeyi isteyerek CIA'in KGB'yi ciddi şekilde tehlikeye atmış olmasından etkilendiği iddia ediliyor. Golitsyn, CIA'in kendisinden bilgi almadığı sonucuna varmış olabilir. Golitsyn, Britanya'daki müteakip bir sorgulamada MI5 ile bu olasılığı dile getirdikten sonra, MI5, DCI Richard Helms'ten Golitsyn ve onun sorumluluğunu üstlenmesine izin vermesini isteyerek yanıt veren Angleton ile aynı endişeyi dile getirdi . daha fazla bilgi alma.

1964 yılında , İsviçre'nin Cenevre kentinde çalışan bir KGB subayı olan Yuri Nossho , çifte ajan olarak rolünün keşfedilmesi ve Moskova'ya dönmesine neden olduğu için Amerika Birleşik Devletleri'ne kaçması gerektiğini söyledi. Nose'un kaçmasına izin verildi, ancak kurnazlığı hemen sorgulandı, çünkü CIA KGB'nin kurtarma emrine uyamadı. Nosho iki kontrol iddiası öne sürdü: Golitsyn'in bir sığınmacı değil, bir KGB fabrikası olduğu ve Oswald Sovyetler Birliği'nde yaşarken Lee Haro Oswald ile KGB hikayesinde Başkan John F. Kennedy'ye yapılan saldırı hakkında bilgi sahibi olduğu .

İlk açıklamaya gelince, Golitsyn en başından beri KGB'nin kendisini gözden düşürmek için diğer sığınmacıları hapse atmaya çalışacağını söyledi. İkincisine

gelince, Nosho raportörlerine Oswald davasından şahsen sorumlu olduğunu ve KGB'nin zihinsel dengesizliği nedeniyle Oswald'ı hizmet için uygun bulmadığını söyledi. Nose, KGB'nin , Birleşik Devletler Deniz Piyadeleri'nde görev yaparken Oswald'ın U-2 casus uçağındaki çalışmasıyla ilgili davasını soruşturmaya bile çalışmadığını iddia etti .... Diğer KGB kaynakları Nosho'nun hikayesini yalanlasa da, o defalarca yalan makinesi testlerinde başarısız oldu. Oswald'ın U-2 olayına müdahale etmeyeceği iddiasına karar verdikten sonra, Oswald'ın U-2 programına aşinalığı ve Nos o'nun çevikliğine daha fazla meydan okumayla karşı karşıya kalması muhtemel değildir (ayrıca yanlış bir şekilde daha yüksek rütbeli Albay-liberal olduğunu iddia etti). Angleton, o zamanlar Sovyet bölümünün başkanı olan David MuRRo, Sovyet Yarım Yıllarında, a, a'yı emrettiğinde, Angleton aldırış etmedi.

Bazı haberlere göre, Nosho'nun tutuklanması Angleton tarafından emredilmedi ve gizli tutulmadı. Nose adını vermeden , Amerika Birleşik Devletleri'ndeki CIA Faaliyetleri Başkanlık Komisyonu olarak da bilinen 1975 tarihli bir Rockefeller Komisyonu raporunda, firarilerin güvenliğinden sorumlu olan CIA Güvenlik Müdürlüğü, Başsavcı , Federal Soruşturma Bürosu (FBI), ABD İstihbarat Konseyi ve ayrıca seçilmiş Kongre üyeleri vardı. Burun hikayesini hiç değiştirmedi. Nosho'nun tutuklanması ve tedavisine ilişkin John Hom tarafından yazılan rapor, "edebi olarak değiştirilemez" bilgiler ve "dramatik retorik ifadeler" içermesi nedeniyle kendisi ve CIA avukatları tarafından aldatıcı olarak algılandı.

Şüpheli sızma

Angleton, CIA'in KGB tarafından tehlikeye atılması nedeniyle giderek daha fazla hale geldi. Golitsyn, KGB'nin 1958 ve 1959'da kendisini yeniden örgütlediğini, bu nedenle esas olarak mermiden olduğunu ve yalnızca CIA ve IS'nin işe aldığı ajanlar da dahil olmak üzere, bu ajanların manipüle ettiğinden şüphelenen küçük bir kukla anne kliği tarafından yönetildiğini bildirdi. onların batılı karşılığı. Sonunda, Angleton bu

hipotezi terk etmeyi reddettiği için CIA ile olan işbirliğini sonlandırdı. Buna ek olarak, Angleton, KGB stratejisi ve organizasyonu hakkındaki daha geniş görüşlerini sormadan sorguladığı istihbarat toplama çabalarının etkinliği konusunda CIA'in geri kalanıyla, özellikle de Operasyon Müdürlüğü ile giderek daha fazla çatıştı. DKI Helms, ortaya çıkan felce dayanmaya hazır değildi. Hâlâ bir KGB binbaşısı olan ve birkaç yıl önce firar eden Golitsyn, KGB hakkındaki geniş kapsamlı etik görüşlerine somut destek vermek için çok az kanıt toplayabildi. CIA'in üst düzey liderliği, 1968'deki bir duruşmadan sonra bu sonuca vardı ve bundan sonra Angleton, Golitsyn'e doğrudan dikkat edemedi.

Vietnam Savaşı ve Sovyet-Amerikan Savaşı sırasında, Angleton savaşın gerekliliği tarafından test edildi ve Çin ile ilişkilerin yeniden yapılandırılmasının altında yatan stratejik hesapların , KGB'nin Çin-Sovyet bölünmesini aldatıcı bir şekilde sahneye koymasına dayandığına inanıyordu . Henry Kissinger'ın KGB'nin etkisi altında olabileceği konusunda spekülasyon yapacak kadar ileri gitti . Bu dönemde, Angleton'ın karşı istihbarat görevlileri , Başkan Lyndon Johnson'ın önderliğinde en kapsamlı dahili gizli gözetim projesine (CHAOS Operasyonu adı verilir) girişti . 1960'ların ve 1970'lerin savaş karşıtı ve medeni hakları o zamanlar yabancı fon ve desteğe sahipti. Sovyetler Birliği benimkini etkilemiş olsa da onlar tarafından kimse bulunamadı (bkz.Barışçıl hareket üzerindeki Sovyet etkisi).

DCI William Colby , İsrail "hesabını" kendi kontrolü altına alarak, Angleton'ın etkisini azaltmak amacıyla CIA'i yeniden düzenledi ve bu, karşı istihbaratı zayıflatma etkisine sahipti. Sonra Colby, Angleton'ın yeniden boyutlandırılmasını istedi. Angleton'ın CIA yardımını İsrail'in nükleer silah programına kanalize ettiği iddia edildi .

1960'lar ve 1970'ler boyunca, Angleton özel olarak çeşitli yabancı liderleri Sovyet casusu olmakla suçladı. Kanada Kraliyet Polisine iki kez Başbakan Lester Pearson ve halefi Trudeau'yu Sovyetler Birliği'nin ajanları olarak gördüğünü söyledi . 1964

yılında, Angleton'ın baskısı altında, RCMP , Pearson'ın yakın arkadaşı ve eski Kanada Sovyetler Birliği büyükelçisi John Watkins'i gözaltına aldı . Watkins, RCMP tarafından yapılan sorgulama sırasında öldü ve ardından şüphe altına alındı. Angleton, İsveç Başbakanı Olof Palme ve Batı Almanya Başbakanı Willie Brandt'i suçladı. ve İngiltere Başbakanı Harold, NATO sırlarına erişimlerini SSCB'nin çıkarları için kullanmaları konusunda .

Go Whit'i Kaldırmayı Denemek

Avustralyalı gazeteci Brian Toohey, Angleton'ın o zamanki Avustralya Başbakanı Goh Whit'i ABD için "ciddi bir tehdit" olarak gördüğünü ve Commonwe polisinin 1973'te Başsavcı Lionel Moore'un talimatıyla ASIO'nun karargahına baskın düzenlemesinden endişe duyduğunu savundu . 1974'te Angleton, Canberra'daki CIA istasyon şefi John Walker'dan o zamanki ASIO lideri Peter Barbour'dan Whity'nin parlamento baskınıyla ilgili olduğunu yanlış bir şekilde iddia etmesini isteyerek Whitie'yi görevden almaya çalıştı. Barbour açıklama yapmaktan kaçındı.

Boyut değişikliği

Seymour Hersh , *The New York Times'ta* Angleton'ın savaş karşıtı protestoculara ve diğer iç aksamalara karşı iç istihbarat faaliyetlerinin *bir* hesabını yayınladı . Bundan sonra, Başkan Ford'un Colby'nin iddiaları rapor etmesini talep etmesi ve çeşitli kongre üyelerinin kendi hatlarını başlatacaklarını açıklaması gibi, Angleton'ın 1974 Noeli için yeniden boyutlandırılması açıklandı. Angleton, United Press International'a şunları söyledi:31 yıl sonra "işe yararlığım bitti" diye ayrıldığını ve CIA'in "eyalet polisi faaliyetlerine" karıştığını söyledi. Angleton'ın üç kıdemli karşı istihbarat yardımcısı, yardımcısı Raymond Rocca, karşı istihbarat başkanı William J. Good ve Angleton'ın operasyon şefi Newton S. Lanson, Resleton'a transfer edildi. 1975'te Angleton, CIA Mükemmel İstihbarat Madalyası ile ödüllendirildi . Bu

zamana kadar, Angleton gizli bir sözleşmeyle CIA tarafından sessizce eski maaşına alındı. Eylül 1975'e kadar, "operasyonel sorunlar kesinlikle Angleton'ın tasarrufunda kaldı."

Ölüm

Angleton, 11 Mayıs 1987'de Washington'da kanserden öldü.

….

Angleton'ın İtalya'da bir istihbarat subayı olarak kalması, yalnızca Nazilerin diğer Avrupa ülkelerinden ve Afrika'dan çalınan hazineleri geri almasına yardım ettiği profesyonel hayatında değil , aynı zamanda Teşkilat için de kritik bir dönüm noktası olarak görülüyor . Angleton'ın İtalyan mafya liderleriyle olan kişisel ilişkileri, Dünya Savaşı sonrası dönemde CIA'e yardımcı oldu.

Zamanla, Angleton'ın gayreti ve şüphesi DE'ye ters etki yaptı. Ayrılmasının ardından, karşı istihbarat çabaları çok daha az hevesliydi. Bazıları , Aldrich Ames , Robert Hahn ve diğer pek çok kişinin, Angleton'ın kararnamesinden çok sonra CIA, IS ve diğer kurumları tehlikeye atmasına izin veren yanlış anlamaların nedeninin bu aşırı tazminat olduğuna inanıyor . Amerikan istihbarat topluluğu, Kilise Komitesi'nin düzenlemelerinden çabucak reddedilmesine rağmen, Angleton ayrıldıktan sonra, karakteristik olmayan bir şekilde suç işlemekten aciz olduğunu kanıtladı.

Edward J. Epstein , Ames ve Honey'in sırasıyla CIA ve CIA'de iyi konumlanmış Sovyet karşı istihbarat ajanları olarak konumlarının, Angleton'ın varsaydığı gibi, KGB'nin Amerikan istihbarat topluluğunu kandırmasına izin vereceğini savunanlardan biridir.

1970'ler genellikle CCİ için çalkantı dönemiydi. Sırasında George H. Bush DCI olarak 'nın görev süresi, Başkan Ford oluşturulmasını yetkili Takım B himayesinde Dış İstihbarat Başkanlık Konseyi . Proje, Teşkilatın ve istihbarat camiasının , ulusal

istihbaratlarında Orta Avrupa'daki Sovyet stratejik nükleer gücünü ciddi şekilde hafife aldıkları sonucuna vardı . Bir kilise komisyonu Teşkilatın dolabından az sayıda iskelet çıkardı. DCI Başkanı Jimmy Carter sıfatıyla Amiral Stanfield Turner tarafından devralınan organizasyon 1977'de, yakında başka işten çıkarmalarla karşı karşıya kalacaktı ve Turner, Angleton'ı hem hizmeti sırasında hem de anılarında engellemeyi umduğu Ajans aşırılıklarının bir örneği olarak kullandı.

Angleton ve ekibinin şüpheleri, bir dizi CIA görevlisinin kariyer ilerlemesini engelledi. CIA daha sonra, Ajans çalışanlarının "Köstebek Yardım Yasasını" geçirmesine uygun olarak üç kişiye tazminat ödedi. Kırk çalışanın soruşturulduğu bildiriliyor ve on dört kişi Angleton çalışanı olarak ciddi şüpheler olarak görülüyor.

Golitsyn firar ettiğinde, CIA'in Batı Almanya'ya yerleştirilmiş bir köstebeği olduğunu, Chwik kökenli olduğunu, soyadının "gökyüzü" ile bitebileceğini ve kesinlikle "K" ile başladığını ve KGB kodu altında faaliyet gösterdiğini iddia etti. Sasha "... Angleton bu açıklamaya inandı ve sonuç olarak bu açıklamaya yaklaşan herkes onun şüphesi altına girdi. CIA'deki bazı kişiler, Golitsyn'in, Angleton devrilmeden önce bile gözden düştüğüne inanıyordu, ancak birbirlerine olan inançlarını yitirmiş gibi görünmüyorlardı. **Eskiler için Yeni *Yalanlar'ın* yazılmasında yardım için William F. Buyly, Jr.'a (eski adıyla CIA'nın kendisi) başvurdular.**"Bu, SSCB'nin düşmanlarını yanlış bir zafer duygusuna yavaşlatmak için çöküşünü taklit etmeyi planladığı argümanını ortaya koydu, ancak Builey reddetti. Kitabında (Knopf, 1994), Mark Ribling 194 tahminden bunu belirtti. *New Lies For Old'ta* yapılan 139'u 1993'te tamamlandı, dokuzu "açıkça yanlış" ve diğer 46'sı "yakında sahte değil "di.

Fikrine taviz vermeyen ve genellikle takıntılı yaklaşımıyla ilgili endişelere rağmen, Angleton istihbarat işindeki bazı meslektaşları tarafından büyük saygı görüyor. Eski Shin Bet başkanı Amos Manor , Angleton'ın 1950'lerin başında ABD-İsrail'i kurma çalışmaları sırasında Ha 'ar'daki bir röportajda insan modasını ortaya

koydu. Manor, Angleton'ı "aldatma eğilimi" olan "her şey hakkında fanatik" olarak nitelendirdi. Onlarca yıl sonra Manor, Angleton'ın ziyaretinin gerçek sebebinin Manor'un Doğu Avrupalı bir Yahudi göçmen olarak yaptığı soruşturma olduğunu keşfetti , çünkü James Angleton daha resmi bir istihbarat ilişkisi kurulmadan önce ABD-İsrail köprüsünü "temizlemenin" felaket olacağına inanıyordu.

CIA Aile Mücevherleri

"Aile Mücevherleri" adı verilen bir dizi son derece hassas Ajans belgesi, otuz yılı aşkın bir gizlilikten sonra 25 Haziran 2007'de yayınlandı. Serbest bırakma, 1970'lerin Kilise Komitesi tarafından, Angleton'ın karşı istihbarat subayı olarak uzun görev süresi boyunca işbirliği yaptığı geniş kapsamlı gücü ve etkiyi doğrulayan dahili bir CIA soruşturması tarafından başlatıldı . Bu ifşa, Angleton'ın kolluk kuvvetlerine ve askeri teşkilatlara planlı sızmasının ABD etkisini artırmak için kullanıldığını gösterdi. Ayrıca, " KAOS " operasyonu çerçevesinde Angleton CIA'in dahili casusluk faaliyetlerinden sorumlu olduğuna dair önceki söylentileri de doğruladı .

Popüler Kültürde

- 2006 filmi The Good Shepherd, Angleton'ın hayatını ve CIA'in yükselişindeki rolünü gevşek bir şekilde takip ediyor.
- " Çamaşır Dosyalar " Charles Stross olan üst düzey Çamaşır ajanı, özellikli *lakabıyla* James Angleton'daki CIA şefi sonra -.
- 2007 televizyon dizisi " Şirket ", Angleton'ın Sovyet iskelesini bulma çabalarına odaklanıyor. Angleton, Michael Keaton tarafından yönetildi .
- Angleton, 2003 BBC TV mini dizisi " Spies " de John Light idi .
- Rus indie rock grubu Biting Elbows'un "Angleton" şarkısı , Angleton'ın hayatı ve kariyeri hakkında.

228 Bilgilik

- Granite Ice adlı televizyon dizisinde aktör Cary Elwes , HesEshmed'i canlandırıyor, "Ashmed" adı James J. Angleton için bir kapak adı.
- Roman William F. Byuyli "Spytime: *of The Undoing of James Jesus Angleton* " 2000, gerçek tarihsel gerçekler ve içlerindeki olaylar arasındaki hikaye olan Angleton kariyerinin kurgusal bir yorumudur.
- Mike Doty , Aralık 2017'de Apple Music'te "James Jesus Angleton" adlı bir şarkı yayınladı.
- İzlemek Fatima Konakları "Brunceling şarkısı" James Jesus Angleton normal yaşama adapte, Spooky öyküsünde adından söz ettiriyor.
- 1991 tarihli The Ghost of Harlot adlı romanda Tremont Montague (Harlot), Angleton'a dayanmaktadır.
- Le Bureau des Lé es televizyon dizisinin dördüncü sezonu , Fransız Dış Güvenlik Servisi'nden (DGSE) "JJA" takma adıyla bir karakteri tanıtıyor – James Jesus Angleton. Angleton'ın kariyeri ve karakterle bağlantısı hakkında kısa bir tartışma var.

James Jesus Angleton'dan alıntılar

"Aldatma bir akıl halidir ve Devletin aklıda bu şekildedir."

**

Gladio Operasyonu

"Hükümetin gizli bir kolunun hükümetin tüm açık emirlerine uymak zorunda olması düşünülemez."

James Jesus Angleton: Kremlin'in Favori Hayaleti

Yazan: Yuri Shvets

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile aynı KGB sınıfında olan KGB'deki eski Binbaşı. Shvets, "Washington Station: Amerika'da KGB Casusu Olarak Hayatım" kitabının yazarıdır.

1981'de soğuk bir kış günüydü. Yuri Andopov Enstitüsü'ndeki bir konferans salonunda, gelecekteki Sovyet istihbarat subayları olan meslektaşlarımla birlikte oturan bir KGB çaylağıydım – kısacası bir casus okulu. **Kır saçlı bir KGB albay olan öğretim görevlisi bize CIA ve onun karşı istihbarat şefi James Jesus Angleton'dan bahsediyordu.**

Albay, "O bizim en iyi varlığımızdı" dedi.

Biz hayrete düştük. Ünlü CIA köstebek avcısı bir KGB varlığı mıydı? Bu işte en iyisi miydik ya da ne?

"Sakin olun çocuklar," diye gülümsedi albay. **Angleton bizim ajanımız değildi. Albay, "bizim yararlı aptalımız" olduğunu açıkladı.** Ama konumu ve CIA'deki saplantılı

köstebek avı göz önüne alındığında, bizim için gerçek bir ajan ordusundan daha değerliydi.

Teori VI Lenin'e kadar uzanıyor. Sovyetler Birliği'nin kurucusu, düşmanlarının her zaman aralarında komünizmi yenmek için o kadar çok savaşan bazı yüksek rütbeli insanların kendi davalarına yarardan çok zarar vereceklerine inanıyordu. Lenin, bu tür bireyleri Komünist "beşinci kol"un hayati bir parçası olarak görüyordu. KGB bu fikri beğendi, çünkü hiçbir maliyeti yoktu ve bazen büyük temettüler ödedi.

Angleton farkında olmadan KGB'ye kendi çabalarıyla elde edemeyeceği bir şey sağladı. Moskova'daki parti patronlarının en çılgın hayallerinin ötesinde CIA'nın moralini bozdu. **Hepsinden iyisi, KGB'nin bakış açısından, Angleton'ın köstebek avının gelecek yıllardaki CIA karşı istihbarat çabalarını itibarsızlaştırmasıydı. Sonuç**, Aldrich Ames gibi gerçek Kremlin köstebeklerinin gelişebileceği bir atmosferdi.

KGB kimseye güvenmedi. En ufak bir ihanet ipucu için ajanları kontrol etmek için çok fazla zaman ve para harcandı. Ancak KGB'nin yaptığı hiçbir şey, CIA'in adıyla anılan "ana düşmana" geçme eğilimini en aza indirmedi. **Burada yine kurtarmaya gelen Angleton oldu.**

Her zaman KGB'nin kirli hilelerinin peşinde olan Angleton, 1960'ların başında ünlü bir KGB sığınmacısı olan Yuri Nosenko'yu hapse attı. Nosenko, CIA ile işbirliğine fazlasıyla istekliydi, ancak Angleton onu zor durumda bıraktı. Tabii ki, KGB liderliği sevinçliydi. Nosenko'nun ayrılışı hakkında değil, tedavisinin CIA'e verdiği ölümcül darbe hakkında.

Herhangi bir istihbarat servisinin bir numaralı işi insan varlıklarını işe almak olsa da, Amerikan vatandaşlarını casus olarak işe alan bir avuç KGB vaka memuru bulmak zor olurdu. Aynı şeyin Sovyetler Birliği'ndeki CIA işe alım çabaları için de geçerli olduğuna inanıyorum. Gerçekte, istihbarat servisleri gönüllülere, hangi nedenle olursa olsun, yabancı bir casus ajansı için çalışmaya, onunla bağlantı kurmaya ve hizmetlerini sunmaya karar veren insanlara bağlıdır.

Ancak böyle bir hareketten önce, bir gönüllü müstakbel efendilerinin hayatının geri kalanında onu güvenle idare edebileceğinden kesinlikle emin olmalıdır. Durum böyle değilse, Sovyet çözümü olan yakalanıp idam edilmesi veya hayatının geri kalanını Amerikan tarzı hapishanede geçirmesi için iyi bir şans var.

Angleton, Nosenko'yu parmaklıklar ardına koyarak, KGB içindeki diğer potansiyel gönüllülere kristal netliğinde bir mesaj gönderdi: CIA sizinle güvenli bir şekilde başa çıkamaz, bu yüzden SSCB'ye sadakatinizi gösterseniz iyi olur. Angleton'ın yöntemleri nedeniyle CIA'e kaç olası ilticacının kaybedildiğini yalnızca tahmin edebilirsiniz.

Nosenko, Angleton onun gerçek makale olduğuna inanmadığı için işkence gördü ve hapsedildi. Ancak tedavisi Moskova'ya CIA'in en çok korunan sırrını ifşa etti: Langley'nin KGB'de gerçek bir bilgi kaynağı yoktu. Moskova'da hiçbir köstebek CIA'in kör olduğu anlamına gelmiyordu ve Sovyet istihbaratındaki her üst düzey yetkili bunu biliyordu. Ames bile eski Sovyet meslektaşlarıma bu kadar değerli bilgiler sağlayamazdı. Ames, işleyicilerine yalnızca isimler verdi – çifte ajanları ortadan kaldırmak için kullanışlı, ancak herhangi bir stratejik anlamda işe yaramaz.

KGB albay, CIA hakkındaki konuşmasından sonra, eğitimdeki casus grubumuza hiçbirimizin Angleton'dan daha iyi hizmet veremeyeceğini söyledi. Aslında, "sadece bir adam daha iyi bir iş çıkarabilir" dedi, "ve bu başka bir Angleton."

Albayın şaka yaptığını düşündük. O zamanlar genç ve tecrübesizdik. Ama yıllar sonra, Ames yakalandığında sözlerini hatırladım.

Ames'in davasıyla ilgili bir dizi medya raporunda, ilginç bir olay büyük ölçüde gözden kaçırıldı. Ames, en önemli görevini tamamlayamadan açığa çıkmıştı. Casusluk kariyerinin sonlarına doğru, KGB'ye olan sadakati defalarca kontrol edildiğinde, yeniden kontrol edildiğinde ve onaylandığında, Ames nihai görevini aldı: Angleton ile ilgili tüm bilgileri toplamak ve Moskova'ya iletmek. KGB, Angleton'ın kariyerinin ve iktidara yükselişinin en küçük ayrıntılarını bilmek istiyordu.

Moskova'daki Ames davasının beyni, 1981'de bana ders veren kır saçlı albaydan başkası değildi. Sovyetler Birliği'nin son günlerinde KGB, Angleton'ı ölümden diriltmenin ya da en azından tahminde bulunmanın yollarını arıyordu. onun gibi bir kişinin CIA'in zirvesine çıkma olasılığı.

Neyse ki, Sovyet çabası başarısız oldu, çünkü CIA'nın Moskova'da KGB istihbarat servisine 14 yıl boyunca başkanlık eden Vladimir Kryuchkov ve ondan sonra KGB'nin kendisi olan kendi yararlı aptalı vardı. Kryuchkov, hatırlarsınız, 1991 Kremlin darbe planının lideriydi. **Angleton gibi, kendini CIA'nın çifte ajanlarını ortadan kaldıran bir vatansever olarak gördü ve Angleton'ınki gibi faaliyetleri yarardan çok zarar verdi.**

Langley muhtemelen Moskova'nın başka bir Angleton yaratma şansından daha fazla bir Kryuchkov yaratma şansına sahipti. Ancak Kryuchkov'un görev başındayken, CIA'in dümende daha iyi bir adam olması pek mümkün değildi. Üç gün içinde Kryuchkov sadece KGB'yi değil tüm Sovyetler Birliği'ni yok etti. Moskova'daki eski yoldaşlarım her zaman Kryuchkov'u "CIA Yüzyılın Adamı" olarak adlandırıyorlardı. Sonuç olarak, bu onun fazlasıyla hak ettiği bir unvandı.

https://cicentre.com/page/ART_angleton_yuri

Bir Çoban Hikâyesi

Yazan: Barış Gerçeker...2007.03.10

Önceki gün 'Kirli Sırlar' adıyla vizyona giren (Good Shepherd/İyi Çoban) filmini henüz izleme fırsatı bulamadıysanız, bu satırların yazarının sizler için hazırladığı küçük bir 'izleme kılavuzu' işinizi kolaylaştıracak.Anlayacağınız, bir kez daha...

Önceki gün 'Kirli Sırlar' adıyla vizyona giren (Good Shepherd/İyi Çoban) filmini henüz izleme fırsatı bulamadıysanız, bu satırların yazarının sizler için hazırladığı küçük bir 'izleme kılavuzu' işinizi kolaylaştıracak. Anlayacağınız, bir kez daha casusların dünyasındayız.

Film, daha önce Frank Oz'a katkıda bulunduğu 'The Score' sayılmazsa Robert De Niro'nun ilk yönetmenlik denemesi. Gayet renkli bir oyuncu kadrosu var. Matt Damon, Angelina Jo-lie, Alec Baldwin, Robert De Niro, William Hurt, John Turturro, Joe Pesci...

. . .

İkinci Dünya Savaşı öncesinden başlayıp 1960'h yıllara uzanan bir tarih dilimi içinde CIA'in kuruluşunu ve muhtelif icraatlarını anlatan film, Matt Damon'ın oynadığı Edward Wilson isimli karşı-istihbarat yöneticisinin etrafında örülmüş.

CIA tarihini iyi kötü bilenlerin hemen farkedeceği gibi, Edward Wilson karakteri gerçek hayatta teşkilatın efsane ismi James Jesus Angleton'a tekabül ediyor. Doğal olarak filmde başka gerçek kişilikler de var: Robert De Niro'nun oynadığı General Bili Sullivan, İkinci Dünya Savaşı boyunca ABD istihbarat faaliyetlerini yürüten OSS'nin başkanı William Donnovan; William Hurt'ün oynadığı Phillip Allen, CIA Başkanı Allen Dulles... Yine dikkat çekici karakterlerden biri de Bili Crudup'ın oynadığı Archy Cummings. Filmde İngiliz istihbarat örgütü Mlö'in seçkin şahsiyetlerinden biri olarak

sunulan Cummings'in filmin sonlarına doğru Moskova'ya sığınmış olduğunu görüyoruz. Evet, tahmin ettiğiniz gibi, 'adamımız' yüzyılın en büyük casusu olarak tanınan Kim Philby.

. . .

Dediğimiz gibi Angleton, İkinci Dünya Savaşı yıllarından başlayarak 1970'li yılların ortalarına kadar CIA içinde önemli bir figür olmuş. Bu süre zarfında temel faaliyeti CIA'e yönelik sızmaları tespit edip açığa çıkartmak. Filmde layıkıyla yapıyormuş gibi gösterilen işinde ne kadar başarılı olduğu biraz tartışmalı... Sözgelimi, CIA tarihinde bir Anatoli Golitsin-Yuri Nosenko olayı var ki, Angleton için tam bir fiyaskoya dönüşüyor. İlki 1961'de, ikincisi 1962'de ABD'ye sığınan bu iki eski KGB ajanı, uzun süre CIA'in ve FBI'ın başını ağrıtıyor. Çünkü, her iki eski KGB'li de birbirlerini çift taraflı çalışmakla suçluyor. Angleton ve ekibi Golitsin'e güvenip Nosenko'dan kuşkulanırken, FBI ve CIA içinde bir kesim Nosenko'dan yana tavır alıyor. Bu aslında, Soğuk Savaş yıllarında sıkça rastlanan bir numara... Örneğin KGB'den bir ajan karşı tarafa mı geçti, KGB hemen ardından bir başka ajanını daha gönderiyor, sığınmacı görüntüsü altında... Maksat, bir öncekinin ayağını kaydırmak. Fakat, ne oluyor? CIA de aynı numarayı bildiğinden, ikinci ajanın düzmece olduğuna karar veriyor. Böylece ilk ajana yönelik güven oluşuyor. Ama şöyle bir sorun var: KGB de, CIA'in böyle düşüneceğini bildiğinden, aslında gerçekten çift-taraflı çalışan ilk ajanı güven altına almış oluyor. Evet, durum biraz karışık ama casuslar dünyası zaten yeterince karışık bir alem. Bu arada yeri gelmişken... Golitsin-No-senko meselesinde hem Angleton, hem de FBI yanılıyor. Birbirlerini ihbar eden ajanların ikisi de aslında çift-taraflı.

Angleton'un hayatında iki büyük takıntısı var. İlki, Kennedy suikastının Sovyetler tarafından tertip edildiği... Yıllarca bu işle uğraşıyor Angleton. Bunu yaparken de kendi tezini zayıf düşürebileceğini düşündüğü kimi kanıtları (yani suikastın ABD içinde tezgâhladığına işaret eden kanıdan) örtbas etmekten geri durmuyor.

İkinci takıntısı ise Sasha kod adlı KGB casususunu ele geçirmek. Sasha'nın asıl adı Igor Orlov. Daha İkinci Dünya Savaşı sırasında ABD istihbaratına sızıyor. Ve 25 yıl boyunca yakayı ele vermeden bir 'köstebek' olarak çalışmasını sürdürüyor. **Gerçi, son dönemde varlığı tespit ediliyor, hatta Angleton, Sasha'nın Orlov olduğunu da anlıyor ama hakkında kanıt bulamıyor, dahası FBI'ı ikna edemiyor.**

. . .

Angleton'un bir özelliği de (filme de yansımış bu) Kim Philby ile yıllar süren dostluğu. Nitekim, savaş yıllarında henüz stajyer istihbaratçıyken ilk derslerini Philby'den alıyor. Sadece ders değil, ciddi biçimde feyz de alıyor. Bu da kaderin bir cilvesi olsa gerek. İşi 'köstebek avı' olan bir adamın uzun yıllar boyunca en yakın dostunun tarihin gördüğü en büyük köstebek çıkması...

Angleton'un CIA içindeki son yıllarına, giderek artan paranoyası damga vuruyor. 1973 yılında dönemin CIA Başkanı James Schlesinger'e sunduğu ve içinde 30 muhtemel Sovyet ajanının isminin olduğu liste, Angleton'un da teşkilat içindeki sonunu hazırlıyor. Listede kimler mi var? İşte birkaçı: İngiltere Başbakanı Harol Wilson, İsveç Başbakanı Olof Palme, Alman Sosyal Demokrat Parti lideri Willy Brandt, Kanada Başbakanı Lester Pearson ve ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger!

Sonsuza Dek Yönetmek Ve Yasayı Çiğnemek

Yuri Bozhych 16 Kasım 2019

Halk neden Bolivya Devlet Başkanı Evo Morales'i devirdi?

Yaklaşık 14 yıldır iktidarda olan **Bolivya Devlet Başkanı Evo Morales** istifasını açıkladı. Bu, son cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanan ilan edildiği 20 Ekim'den sonra başlayan hükümet karşıtı kitlesel protestoların zemininde gerçekleşti.

Geçen hafta, Morales yine de yeni seçimler yapmaya hazır olduğunu ilan etmeyi başardı, böylece sadece protesto dalgasına değil, aynı zamanda Amerikan Devletleri Örgütü'nün (OAS) bir önceki oylamada meydana gelen ihlallere ilişkin sonuçlarına da tepki gösterdi. Ancak ülkenin silahlı kuvvetleri komutanı Williams Kaliman'ın istifa çağrısının ardından ayrılma kararı aldı.

Darbe mi, demokrasi zaferi mi?

Morales'in istifası yorumcuları iki kampa böldü. Bazıları olayı darbe olarak nitelendiriyor. Diğerleri - demokrasinin zaferi. Başlangıç noktası ideolojidir. Morales, Latin Amerika'daki en başarılı sol hükümetlerden birine liderlik etti. Bu nedenle, tüm "dükkandaki meslektaşları" şiddetli devirme hakkında borazan. Sol görüş karşıtları ise Bolivya'da nihayet işlemeye başlayan demokratik mekanizmalardan bahsederken.

Arjantinli yetkililerin tepkisi bu anlamda çok gösterge niteliğinde. Bu yıl seçimi kaybettiği için istifa etmeye hazırlanan sağcı cumhurbaşkanı Mauricio Macri, firari Morales'in uçağının ülkenin hava sahasından geçmesine izin vermeyi reddetti. Göreve başlamayı bekleyen solcu cumhurbaşkanı Alberto Fernandez ise Bolivya'da yaşananları kınadı.

New York Üniversitesi'nde tarih dersi veren Greg Grandin, Bolivya olaylarını tanımlamak için turnusolunu sunuyor. Altı kriterden birinde şuna dikkat çekiyor: **"Eğer Bolivya'da Evo Morales yeni seçimleri kabul ettiğinde olduğu gibi, cumhurbaşkanı protestocuların taleplerini kabul ettikten sonra ordu müdahale ederse, bu bir darbedir. Ordu neredeyse her müdahalede bulunur. modları değiştir, bu bir darbedir."**

Buna kısmen katılabilirsiniz. Yine de, Evo Morales'in hem polisle hem de sonunda göstericilerin yanında yer alan orduyla kendi ilişki geçmişi vardı. Genel olarak, cumhurbaşkanını ayrılmaya zorlayan silovikilerin itaatsizliğiydi. Uzun süredir polisle çatışıyordu ve bu kurumun liderliğinin davranışı anlaşılabilir. Ama ordunun icabına bakmaya çalıştı. Ancak, ordunun tepesinde, 2000'lerin başındaki olaylarla beslenen kendini koruma içgüdüsü görünüşe göre işe yaradı.

2003 yılında Bolivya da bir isyan yaşadı. Halk, dönemin Cumhurbaşkanı Gonzalo Sanchez de Lozada'nın istifasını haykırıyordu. Çatışmaya silahlı kuvvetler de

katıldı. Bu, devlet başkanını kurtarmadı, ancak sivil nüfus arasındaki ölümler, üç üst düzey askeri personel için 10-15 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Bugün durum farklı bir versiyonda tekrarlandığında, ordu yetkililerinin hiçbiri bir kez daha günah keçisi derisini denemek istemedi ve cumhurbaşkanını kurban etmenin daha kolay olduğuna karar verdi. Dolayısıyla mevcut "darbe", sağduyuyla ve bir anlamda insanlık üzerinde bile ima edilen kendine özgü bir özelliğe sahiptir.

Bolivyalı komplo teorisyeni Yasha Munch, The Atlantic'te Morales'in düşüşünü şöyle açıklıyor: **"Sosyalist başkan, halkın iradesi adına otoriter güçler ilan etti. Ancak ortalama vatandaşlar, onun yönetiminin keyfiliğinden bıktı."** Belki de Bolivya'daki durumun basit gerçeği budur. Halkın sabrı bardağı taşıran son damlayla - hileli seçim sonuçlarıyla - taşarken Morales'i yerle bir etti. Sonsuza kadar hükmetme ve rakibi teknik nakavtla yenme arzusu, bir zamanlar muazzam bir halk desteğine sahip olan bu oldukça güçlü siyasi figürü mahvetti.

Bolivya yasalarına göre, ilk turda önde gelen aday %50'den fazla oy alırsa veya onunla onu takip eden aday arasındaki fark %10'dan fazlaysa, ikinci tur seçim gerekli değildir. Bolivya medyasında yayınlanan Ekim ayı tahminleri, seçim gününde ne birincisinin ne de ikincisinin beklenmediğini gösterdi. Anketlere göre, Morales lider olarak kaldı, ancak "altın paya" sahip değildi ve ana rakibi Carlos Mesa, mevcut başkanın isteyeceğinden çok daha sıcak bir şekilde boynundan aşağı iniyordu. İlk tur gerçekleşti ve sayım başladı. Skorborddaki sonuçlar ön planlarla çakıştı: ikinci turdan kaçınılamazdı. Oyların %83'ünü aldıktan sonra Morales ile Mesa arasındaki fark %7 oldu.

Bolivya'nın başkanı olarak Morales, koka'yı "ulusun kültürel mirası" olarak ilan etti ve şunu itiraf etti: "Bu küçük yaprak kişiliğimi şekillendirdi ve şimdi ben başkan oldum."

Saat 19:40'ta sistem kapandı. Ya da sözde asılı. Yaklaşık bir gün sonra, rakamlar seçim komisyonunun internet sitesinde yeniden ortaya çıktı. Adaylar arasındaki fark şimdi hızla büyüyor. 25 Ekim'de (başkanın 60. doğum gününden bir gün önce, neredeyse ona bir hediye olarak) nihai sonuçlar açıklandı: Morales – %47,1 oy, Mesa – %36,51. Fark uygundur. Bolivya'nın seçim mahkemesi, görevdeki devlet başkanını galip ilan etti ve onu nazikçe dördüncü bir cumhurbaşkanlığı dönemine gönderdi. Halk buna dayanamadı.

Hintli, Sosyalist, Koka Azizi

Birkaç yıl önce Bolivya'nın başkenti La Paz'da Aymara Kızılderililerinin ve bu kabilenin en parlak yıldızı Evo Morales'in tarihine adanmış bir müze açıldı. Geçen yıl devlet başkanı, inşaatı 36 milyon dolara mal olan yeni cumhurbaşkanlığı sarayına taşındı ve konularına 29. katın yüksekliğinden bakmaya başladı. Bütün bunlar Morales'in halkla bağını kaybettiği konuşulmasına neden oldu. Ve kesinlikle umutsuz bir yoksulluktan siyasete başlayan adama benzemeyi bıraktı. Bunda çok fazla gerçek vardı.

Morales, çocukluğunu anımsıyor: **"Evimizde sadece bir çuval mısır vardı. Annem bunu bizim için kahvaltı, öğle yemeği ve akşam yemeğini pişirmek için kullanırdı. Tatillerde bize biraz biraz verirdi."** Orta öğrenimini hiç almadı. En büyük hobisi futboldu. Bir genç olarak, Kardeşlik takımını organize etti ve 16 yaşında, Orinoco kantonunun futbol takımını yöneten başarılı bir yönetici olarak ilk kez kendini gösterdi. Morales'in bir alay bandosunda trompetçi olduğu ordudan sonra köyüne dönerek önce hayvancılıkla uğraştı. Fon eksikliği onu koka tarlalarında çalışmaya itti. Biraz sonra kokaler sendikası – koka üreticilerine başkanlık etti. Zaten cumhurbaşkanı olurken, koka'yı "ulusun kültürel mirası" ilan etti ve kelimenin tam anlamıyla şunu söyledi: **"Koka yaprağının kullanımına gelince, Vurgularım, kokain değil, bu küçük sayfanın kişiliğimi şekillendirdiğini söyleyeceğim ve şimdi de başkan**

olarak beni. Amerikalıların taleplerini kabul ederek vatana ihanet edemem, koka yaprağının kutsal olduğu milyonlarca köylümüze ihanet edemem, hasadımızı yok etme emri veremem.

2017'de Morales, ülkedeki koka plantasyonlarının alanını 12 bin hektardan 22 bine neredeyse ikiye katlayan bir yasa tasarısı imzaladı. Muhalefet milletvekilleri yasayı anayasaya aykırı olarak nitelendirdi: uluslararası anlaşmaları ihlal etti. Ek olarak, eleştirmenler o sırada böyle bir hareketin yasadışı uyuşturucu ticaretine katkıda bulunacağını söyledi. Ancak Morales, Bolivya'da kokain üretmenin ana bileşeninin dini ve tıbbi amaçlar için kullanılacağı ve kullanılacağı konusunda ısrar etti. Kartel yok! Nitekim, ülke koka üretiminde Peru'dan sonra (sırasıyla yılda 50 bin ve 60 bin ton) dünyada ikinci sırada yer almasına rağmen, uyuşturucu mafyasıyla bağlantılı büyük çaplı bir suç bulunmamaktadır. Coca'nın kendisi Bolivya'nın ekonomisinde kilit bir rol oynamıyor. Politikacı Morales'in çıkış noktası bu ürün olmasına rağmen.

Evo bir katildir. Bu slogan altında, Buenos Aires'teki Morales karşıtları, Bolivyalılara desteklerini ifade ederek çıktılar.

ABD destekli hükümet cocaleros'u bastırmaya başlayınca bu saldırıların kurbanı Morales siyasi mücadelesini başlatmaya karar verdi. **1995'te Sosyalizme Doğru Hareket'i yarattı (MAS - bu İspanyol kısaltması "daha fazla" anlamına gelir).** Biri Morales'e giden ulusal seçimlerde dört vekillik alabildi. Dönemin Bolivya Devlet Başkanı Hugo Banser ile ABD arasında yapılan bir anlaşmadan sonra, Washington koka'yı yok etmek karşılığında mali yardım teklif ettiğinde, binlerce Kızılderili dilenci oldu. Onlarla hükümet arasındaki çatışma kaynama noktasına ulaştı, Morales'in "Koka ya da ölüm" sloganı inanılmaz derecede popüler oldu ve kendisi de ulusal bir şahsiyetti.

Aralık 2005'te cumhurbaşkanı seçildi. Başarısında koka ekimini yasallaştırma sözüne ek olarak, Amerikan karşıtı söylem ve gaz endüstrisini millileştirme planlarının açıklanması da rol oynadı. O zamandan beri Morales birkaç kez seçim kazandı. 2014'teki zaferini Castro ve Chavez'e adadı, 2013'teki ölümünün ardından kıtadaki sol kampta liderlik rolü için ana yarışmacı oldu. Ayrıca, başarısında "anti-sömürgecilerin ve anti-emperyalistlerin zaferini" gördü. Financial Times daha sonra Morales'in "dünyanın en popüler liderlerinden birini" temsil ettiğini kaydetti. Ve The Guardian, kalıcı popüleritesini anti-emperyalist retoriğiyle değil, "olağanüstü sosyo-ekonomik reformları" ile açıkladı.

Aslında Morales'in Venezuela'nın hatalarından kaçınmayı başardığı söyleniyor. Petrol ve gaz vaat edildiği gibi kamulaştırıldı, ancak alanların eski sahipleri onları yeni koşullarla yönetmek için kaldı. Ve genel olarak, özel sektörün önemi Morales tarafından hiçbir zaman küçümsenmemiştir. 2006'dan bu yana Bolivya GSYİH'si yılda %4-8 oranında büyümüştür. Ve kişi başına düşen GSYİH yıllar içinde 1000 dolardan 3600 dolara neredeyse dört katına çıktı. Sosyal politika, ülkeyi nüfusun keskin bir tabakalaşmasından korudu. Gini mülkiyet eşitsizlik oranı 0,60'tan 0,47'ye düştü. Devletten gelen Kızılderililer, kendi geleneklerinin ve dillerinin gerçek haklarını ve tanınmasını aldılar (36 tanesi var, hepsi İspanyolca ile birlikte devlet). 2009 anayasasına göre, ülke Bolivya Çokuluslu Devleti olarak tanındı.

İstifa Tarifi: Yasayı Çiğnemek

Analistlere göre protestolar için en önemli faktör, "hukukun üstünlüğünün herhangi bir şekline karşı düşmanlığı"ydı. Sosyalist bir başkanın bu niteliği, 2016'da süresiz olarak görevde kalmasına izin verecek bir referandum düzenlemeye karar verdiğinde tam olarak ortaya çıktı. Bolivyalıların çoğunluğu öneriye karşı oy kullandığında, Morales kendi yolunu elde etmek için daha önce bağımsız olan kurumlar üzerinde sıkı kontrole başvurdu.

Güney Amerika, sol ve sağ fikirlerin çarpıştığı ve onları somutlaştıran politikacıların kaderlerinin küresel bir önem kazandığı bir test alanı haline geliyor.

2017'de ülkenin Yüksek Mahkemesi, Morales'in görev süresinin sınırlandırılmasının Morales'in insan haklarını ihlal edeceğine karar verdi. Bu alaycı açıklama Bolivyalılar arasında bir öfke dalgasına neden oldu. Mevcut seçimlerden çok önce, bazıları Morales'in 2014'e kadar iyi bir yönetici olduğunu ama sonra gitmesi gerektiğini söyledi. Yapmadı. Ayrıca halkın referandumda ifade ettiği irade ifadesini de ayaklar altına aldı.

Mevcut seçimlerde yasanın bariz tahrifat şeklinde tekrarlanması üzerine halk ayaklandı, demokrasinin korunmasının Morales'in ekonomisinin tüm başarılarından daha önemli olduğunu düşündü. Oylama gününe kadar halkın hoşnutsuzluğu, büyük ölçekli orman yangınları tarafından zaten körüklendi. Siyasi analist Raul Peñaranda, "Yangınlar Bolivya toplumunu kutuplaştırdı" diyor. Ateş unsuru ülkede tüm gücüyle ve şiddetle öfkelendiğinde, başkan fiilen hareketsizdi. Bu da iki ayda 4 milyon hektar orman ve 2 milyona yakın hayvanın yok olduğu ortaya çıktı. Bundan sonra, medya Morales'i Chiquitania bölgesindeki yangınla şahsen savaşırken yakaladı. Bu vitrin dekorasyonu internette bir mem akışı yarattı.

Bunlardan birinde Morales, ormanda kocaman bir çocuk su tabancasıyla tasvir edilmiştir. İnsanlar, özellikle de gençler, her şeyden başkanın kendisinin suçlanacağına inanarak mutsuzdu:

Dünya Latin Amerika

Muhtemelen yangınlar olmasaydı, Morales'in ayaklarını kanuna karşı silmek de aynı şeyi yapardı. Popülistler, iktidarı halka geri vermek istediklerini söyleyerek bir "haksız demokrasi" sistemi oluşturuyorlar. Johns Hopkins Üniversitesi'nde Doçent ve Almanya'nın Marshall Vakfı Kıdemli Üyesi Jasha Munch, Demokrasiye Karşı İnsanlar:

Neden Özgürlüğümüz Tehlikede ve Nasıl Kurtarılır adlı kitabında bunu yazıyor. The Atlantic'teki yayınına yukarıda değinilmişti. Bolivya halkının ilham verici zaferinin Latin Amerika'nın çok ötesinde büyük önem taşıdığını iddia ediyor. Morales'in ani desteğini kaybetmesi, Venezuela'daki Maduro gibi silahlı sol diktatörleri korkutmakla kalmamalı, aynı zamanda popülist aşırılığı da dehşete düşürmeli. Macaristan'ın Orban'ı veya Türk Recep Tayyip Erdoğan gibi sağcılar Güney Amerika'nın giderek sol ve sağ fikirlerin çarpıştığı ve onları somutlaştıran politikacıların kaderlerinin küresel bir önem kazandığı bir tür test alanı haline gelmesi dikkat çekicidir. The Economist'e göre, Morales'in darbe kurbanı olduğunu iddia etmesinin ardından ülkeyi "ileriye dönük net bir yol olmadan" kaosa sürükleyen Bolivya krizinin arka planında, bölgede önemli bir olay daha gerçekleşti. . Brezilya Yüksek Mahkemesi, geçen yıl destekçilerinin siyasi amaçlı olduğuna inandıkları yolsuzluk suçlamalarıyla hapse atılan ülkenin eski solcu cumhurbaşkanı Luis Inacio Lula da Silva'nın gözaltından serbest bırakılmasına karar verdi. Lula, 2010 yılında şaşırtıcı bir şekilde %80 onay oranıyla görevden ayrıldı ve 2018'de iktidara dönmesi istendi. Hapsedilmesi, aşırı sağcı Jair Bolsonaro'nun cumhurbaşkanlığının yolunu açtı. Lula'nın serbest bırakılmasından sonra, Latin Amerika siyaset tarihçisi Andre Pagliarini, eski başkanın sosyal iyileşme ve ekonomik refah konusundaki başarılarına işaret ederek şunları yazdı: “O, kaderi küresel bir izleyici kitlesine dokunan nadir bir politikacı. geniş."

Analistlere göre Brezilyalı Lula, Bolivyalı Morales'ten tamamen farklı bir figür. İki farklı örnek. İki farklı ders. Ortak noktaları, biyografilerinin kıvrımlarının ve dönüşlerinin gelecekte küresel siyasi manzarayı etkileyebileceğidir. Her şeyden önce, yönetici ve halk arasındaki ilişkiye gelince.

https://focus.ua/world/444531-formula_neuspekha

Bolivya'da Kaosun Gerçek Anlamı

29 Ekim 2003...JEFFREY D. SACHS

Bolivya Devlet Başkanı Gonzalo Sánchez de Lozada'nın ülkede bir ay süren yoğun protestolar ve huzursuzlukların ardından zorunlu istifası, onun harap olmuş ülkesinin tarihinde, önemi sınırlarını aşan trajik bir dönüm noktasına işaret ediyor. Bolivya'nın sivil ve siyasi krizi, ABD dış politikasının başarısızlığının bir başka önemli örneğidir.

Latin Amerika'nın gerçek kahramanlarından biri olan Sanchez de Lozada, iki dönem başkanlık da dahil olmak üzere son 20 yılda ülkede demokrasinin yerleşmesine ve mütevazı, ancak kırılgan olsa da ekonomik büyümenin sağlanmasına yardımcı olan bir lider. Ancak şimdi Bolivya'yı kendi hayatı için korku içinde terk etti. ABD'nin küstahlığı ve küçümsemesi, bu çarpıcı olaylarda büyük rol oynadı.

Neredeyse tüm Güney Amerika, son yıllarda yüksek işsizlik, nüfusun yoksullaşması ve artan kamu hoşnutsuzluğunun eşlik ettiği derin bir ekonomik kriz içinde. Arjantin, son üç yılda ekonomik çöküş ve dört başkanlık değişikliği yaşadı. Brezilya, ekonomik gerileme ve artan işsizlikle umutsuzca mücadele ediyor. Peru, Ekvador ve Venezuela'da siyasi sistemler çöktü. Kolombiya bir iç savaş durumunda.

And Dağları'nda karayla çevrili bir konuma sahip olan Bolivya, özellikle zor bir durumda. Ülkedeki ulaşım maliyeti, dağlık arazi ve siyasi sınırları aşma ihtiyacının yanı sıra uluslararası ticaret için yabancı limanlara bağımlılık nedeniyle dünyadaki en

yüksek maliyetlerden biridir. Bu, ülkeye yatırımı caydırır ve denize kıyısı olmayan komşularıyla ilişkileri karmaşıklaştırır.

Gerçekten de, Bolivya'daki ekonomik ve siyasi krizi hızlandıran faktörlerden biri, 19. yüzyılın sonlarında Pasifik Savaşı'ndan bu yana Bolivya nüfusu tarafından derinden öfkelenen bir ülke olan Şili üzerinden ABD'ye doğal gaz ihraç etme planıydı. Bolivya denize çıkışını kaybetti. Sanchez de Losada, gaz ihracatından sağlık, eğitim ve ekonomik kalkınmaya yapılan bir yatırım kaynağı olarak bahsetti. Bununla birlikte, kendi hükümetleri tarafından defalarca aldatılan Bolivya'nın yoksul halkı, açık nedenlerle, gaz satışından elde edilen gelirin yabancıların veya yerel zenginlerin ceplerine akacağından korktu.

Yine de Bolivya'daki son olayların alevlerini ateşleyen kıvılcım, yalnızca ülkenin elverişsiz coğrafi konumu ve başarısız gaz anlaşmasıyla şiddetlenen bölgesel ekonomik kriz değildi. Nasıl Orta Doğu, ABD başkanlarının gözünde bir Amerikan benzin istasyonundan başka bir şey değilse, Andlar ülkelerinde de Amerikalılar kendi varlıkları için savaşan 130 milyon yoksulun anavatanını değil, her şeyden önce görüyorlar. , kokain tedarikçileri.

Bolivyalı koka çiftçileri, başka işlerin neredeyse yokluğunda hayatta kalmak için mücadele eden yerel halklar olarak değil, uyuşturucu satıcıları olarak görülüyor. ABD'nin iç sağlık sorunları, bazı Latin Amerika ülkeleri tarafından askeri güç tarafından bastırılacak bir komplo olarak resmediliyor ve bölge genelinde şiddeti daha da artırıyor.

ABD, Sanchez de Lozada'nın öncülleri olan Bolivya hükümetinden koka mahsulünü yok etmesini talep ettiğinde, onlara ülkenin ekonomik kalkınmasını finanse etmek için yeterli tazminat konusunda ısrar etmelerini tavsiye ettim. Herhangi bir yardım için çaresiz kalan Bolivya hükümeti, sonunda binlerce hektar çiftçinin mahsulünü

yok etti ve karşılığında alternatif kalkınma hakkında yanlış sloganlardan başka bir şey almadı.

Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, 2002 seçimlerinde koka plantasyonlarını yok etmeye yönelik patlayıcı soru yeniden gündeme geldi. Koka yetiştiricileri federasyonunun lideri Evo Morales, ABD'nin Bolivya büyükelçisinin de yardımıyla, seçiminin Amerika'ya düşman olarak algılanacağı konusunda onu uyararak, neredeyse seçimi kazanacaktı. Bu "destek", cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanmak için pratikte yeterliydi. Sonunda, Morales'i Sanchez de Lozada'yı deviren halk ayaklanmasının başına getirdi.

En şaşırtıcı şey, Sanchez de Lozada'nın bu kadar uzun süre dayanmayı başarmasıdır. Dünyanın en kötü siyasi, ekonomik ve sosyal krizlerinden birini devraldı ve geçen yıl Başkan Bush'u aşırı yoksulluk ve büyüyen etnik bölünmelerin isyana yol açabileceği konusunda uyardı. Buna cevaben Bush, endişelenmeye gerek olmadığını ve kendisinin de siyasi baskıyla karşı karşıya olduğunu söyleyerek kelimenin tam anlamıyla yüzüne güldü. Sanchez de Lozada bir kez daha 150 milyon dolarlık mali yardım istedi, ancak Bush ona sadece Oval Ofis'ten sırtına dostça bir dokunuşla eşlik etti.

Sanchez de Lozada, IMF'nin ABD Hazinesi'nin emirlerine uygun olarak sert önlemler alma gereğine ilişkin talimatları dışında Bolivya'ya eli boş döndü. Bu önlemler bir polis grevine yol açtı, ardından bir halk ayaklanması ve cumhurbaşkanına suikast girişiminde bulunuldu. IMF, Bolivya'daki siyasi kargaşanın sorumluluğunu reddediyor, ancak Bolivya'nın mali durumu ve ihtiyaç duyduğu yardım hakkında kamuoyuna dürüst bir değerlendirme yapmayan IMF'ydi.

Bolivya başkanına yönelik başarısız suikast girişiminden sonra bile ABD, tüm yardım taleplerini görmezden geldi. ABD'nin Irak'taki "macera"sında, Amerika iki yılda 150

milyar dolar harcamaya hazırken, Bolivya bir kriz durumunda sadece 10 milyon yardım aldı, yani. ülkedeki şiddetli ekonomik krizi hafifletmek ve mahvolmuş köylülere yardım etmek için gerçekten gerekli olanın sadece on beşte biri. ABD'nin Bolivya'daki çıkarları da çöktü: ülke şiddete gömüldü, bu da koka üretiminin büyük olasılıkla önemli ölçüde artacağı anlamına geliyor.

Amerikan dış politikası dar görüşlülüğüyle dikkat çekiyor. Sanchez de Lozada bir "Amerikan uşağı" olarak zulme uğradığında bile, Bush yönetimi onun kaderine en ufak bir ilgi göstermedi ya da onu desteklemedi. Ortadoğu'da terörle mücadele için kutsal bir görevde olduğuna inanan bir başkanın liderliğindeki takıntılı bir ABD yönetimi, dünyanın geri kalanından habersiz.

Amerika'nın emirlerine boyun eğmiş her yoksul ülkenin vay haline. Sınırlı ve şiddetli ABD yönetimi, dostlarına bile tüm ilgisini kaybetti.

https://www.project-syndicate.org/commentary/what-bolivia-s-chaos-means-2003-10/russian

Henry Ford'dan Düşünceler

1) Başarılı insanlar, başkalarının boşa harcadığı zamanı kullanarak öne geçerler.

2) Coşkuyla her şeyi başarabilirsiniz. Coşku, gözlerinizin ışıltısı, yürüyüşünüzün hızı, el sıkışmanın gücü, karşı konulmaz bir enerji dalgası ve fikirlerinizi hayata geçirme isteğidir. Meraklılar savaşçıdır. Coşku, tüm ilerlemenin temel taşıdır! Başarı ancak onunla mümkündür. Onsuz, sadece fırsatların var.

3) Sizin için çalışanların çok sessiz yaşamasına izin vermeyin. Her zaman senden beklediklerinin tersini yapın. Her zaman endişelenmelerine ve omzunun üzerinden bakmalarına izin verin

4) "Patron kim olmalı" diye sormak, "Bu dörtlünün tenoru kim olmalı" diye sormak gibidir. Tabii ki tenor şarkı söyleyebilen biri.

5) Hava fikirlerle dolu. Sürekli kafana vuruyorlar. Sadece ne istediğini bilmelisin, sonra unut ve işine bak. Fikir aniden gelecek. Bu her zaman böyle olmuştur.

6) Geleceği düşünmek, sürekli daha fazlasını nasıl yapacağını düşünmek, hiçbir şeyin imkansız görünmediği bir zihin durumu yaratmak.

7) Oturabilirsem asla ayakta durmam, uzanabilirsem asla oturmam.

8) Bilge insanlar o kadar akıllı ve pratiktir ki, bunun neden gerçek dışı olduğunu kesinlikle bilirler; nedense sınırlı olma eğilimindedirler. Bu yüzden mezunlarla uğraşmamayı tercih ediyorum. Rakiplerle dürüst olmayan yollarla uğraşmak isteseydim, onlara kesinlikle birkaç uzman tavsiye ederdim. Genellikle o kadar çok iyi tavsiye verirler ki, çalışmaya zamanları olmaz.

9) Özgürlük, uygun bir yaşam standardı sağlamak için makul bir süre çalışma ve işiniz için uygun ücret alma hakkı, kendi hayatınızı kontrol edebilme hakkıdır.

10) Bence bir insan sürekli işte olmaktan başka bir şey yapamaz. Gündüz onu düşünmeli ve geceleri - onu hayal ediyor.

11) Tasarruf alışkanlığında saçmalık noktasına ulaşmak kolaydır. Bir çocuğa parayı biriktirmektense doğru harcamayı öğretmek daha iyidir. Gençler biriktirmeyi değil yatırım yapmayı öğrenmeli. Değerlerini ve faydalarını artırmak için kazandıkları parayı kendilerine yatırmalı; yararlı faaliyetlerin doruklarına ulaştıktan sonra, gelirin çoğunu gelecek için garantili bir teminat olarak ayırmanın zamanı gelecek. Kullanım prensibi tek doğru olanıdır.

12) Aşağıdaki sloganı seçtim: "Birisi arabamı reddederse, bunun benim hatam olduğunu biliyorum". İlk arabanın caddede göründüğü günden itibaren, gerekliliğinden emindim. **Bu güven beni tek bir hedefe yöneltti: genel kullanım için bir araba yapmak.**

13) Rekabeti boşver. Bırakın işini en iyi yapan çalışsın. Birinin işine karışmaya teşebbüs suçtur, çünkü bir başkasının menfaati uğruna hayatını altüst etmeye ve ortak akıl yerine kuvvetin üstünlüğünü tesis etmeye teşebbüs anlamına gelir.

14) Her nedense, her zaman, ürünün kendisini nasıl basitleştireceğini değil, üretimi nasıl daha ucuz hale getireceğini düşünürler. Ve onunla başlamalısın.

15) Para için susuzluk ne kadar şiddetli olursa, onu elde etme şansı o kadar az olur. Ama kamu yararını düşünerek çalışırsanız, masumiyetinizi hisseder ve bundan memnuniyet duyarsanız, para kendiliğinden ortaya çıkar.

16) Bankacılık sektöre zarar verir. Bankacılar sadece finansal formüllerle düşünürler. Bitki, onların bakış açısından, bir ürün değil, para üretimi ile uğraşmaktadır. İşletmenin hiçbir zaman yerinde durmadığını, ya ileri gittiğini ya da geriye doğru yuvarlandığını kavrayamazlar.

17) Paraya sahip olmak kesinlikle gereklidir. Ama unutmamalıyız ki paranın amacı aylaklık değil, insanlara hizmet etme araçlarını çoğaltmaktır. Boş bir yaşamdan daha iğrenç bir şey olmadığına inanıyorum. Hiçbirimizin buna hakkı yok. Medeniyette parazitlere yer yoktur.

18) Eğer odunu kendin kesersen iki defa ısınırsın.

19) Görünüşe göre herkes paraya giden en kısa yolu arıyor ve aynı zamanda en doğrudan olanı – emek yoluyla giden yolu atlıyor.

20) Liderlik kadromuzun en önemli görevi, diğer insanlarda yöneticilik becerilerini geliştirmektir.

21) Büyük şehir talihsiz çaresiz bir canavardır. Tükettiği her şey ona teslim edilmelidir.

22) Belirli sayıda kişinin önüne belirli bir görev belirleyin ve zamanla onlar da tamamlayacaktır; ama önceden istediğiniz şeyin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini sormayın, çünkü bu durumda size yalnızca hedefinizin gerçekleştirilemezliğini kanıtlayan bir dizi argümanla cevap verilecektir.

23) Adalet adına aptal olmak o kadar da kötü değil. Bu tür aptallar, hiç aptal olmadıklarını kanıtlayacak kadar uzun yaşarlar ya da başladıkları iş yaşamaya ve kanıtlamaya devam eder.

24) Herkes, yaşamının ölçeği, topluma sunduğu hizmetlerle orantılı olacak şekilde konumlanmalıdır.

25) Makineleri daha iyi kullanmayı öğrenmezsek, ağaçların ve kuşların, çiçeklerin ve çayırların tadını çıkarmaya zamanımız olmayacak.

26) Hayat, anladığım kadarıyla bir duruş değil, bir yolculuktur. Her şey hareket halinde ve en başından beri bunun için tasarlandı. Hayat akıyor. Belki sürekli aynı sokakta ve aynı evde yaşıyoruz ama orada yaşayan kişi her gün farklı.

27) En iyi arkadaş, ruhumuzdaki en iyiyi göstermemize yardım edecek olandır.

28) Hayatımı annemin istediği gibi yaşamaya çalıştım.

29) Ne zaman bir Alfa Romeo görsem şapkamı çıkarırım.

30) En iyi araba yeni bir arabadır.

Başarıda Zirveyi Yakalamış Öğrenciler Öğretmenlerinizi Unutmayın... Neden?

Bad Education (2019) filmi konu itibarıyla eğitimdeki yolsuzluk üzerine ancak bir yerinde şu cümleler eğitimcilerin iç dünyasındaki bir yarayı dışa vurmaktadır.

Bir öğrencisi kendi bulunmadığı bir konuma çıkmış ve onun çıkışında öğretmeninin yardımı olmuştur. Bu nedenle öğrencilerin vefa konusunda bilinçlendirilmeleri gerekir...

Filmden...

Okul Yöneticisi Frank Tassone bir öğrenci velisi ile konuşuyor...

Sizin derdiniz nedir, ha?

Derdim mi?

Derdim sizsiniz.

Carol, sizin gibi insanlar [uyumsuz, eğitimde zorlanan çocukların velileri], çocuklarını Belmont'a [seçkin okul]sokmak için yarış atı gibi bizi zorluyorlar.

- Anlayamadım?

- Bize düşük seviyeli hizmetliler gibi davranmaktan zevk alan insanlar.

- Pekala

Bizi insan olarak görmek istemiyorsunuz, çünkü bu sizin için uygun değil.

Bizi kendi iradenizle arkanızda bırakıyorsunuz.

Bizi asla bir daha düşünmüyorsunuz.

Siz unutabilirsiniz, ama biz unutmuyoruz.

Asla unutmayız, asla.

...

Bakınız:

https://ismailhakkialtuntas.blogspot.com/2021/07/frank-tassone-ve-kotu-egitiminin.html

İnsanların Yaklaşık %40'ında İlk Anıların Kurgu Olduğu Ortaya Çıktı.

Psikologlar, iki ila üç yaşına kadar olan çocukluk anılarının daha sonraki deneyimlere dayanarak **yapay olarak oluşturulduğu** sonucuna varmışlardır.

İngiliz psikologlar 6641 kişiyle görüştüler ve şunları buldular:

Ankete katılanların %38,6'sı ilk çocukluk anılarının iki yaşında olduğuna inanıyor. Bu görüntülerdeki verilerin karşılaştırılması, bu tür anıların daha sonraki duygusal deneyimler ve sevdiklerinizden alınan bilgiler temelinde yapay olarak oluşturulduğunu gösterdi.

Araştırma Psikoloji Bilimi dergisinde yayınlandı **.**

Modern araştırmalara göre, çoğu insanın en eski anıları üç ila üç buçuk yaşındadır. Daha önceki olayları hatırlayamama çocukluk amnezisi olarak adlandırılır .

Yeni çalışma, 11 ile 90 yaşları arasındaki İngilizleri içeriyordu. İlk anılarını aile hikayelerine ya da bildikleri fotoğraflardan yola çıkarak kısaca tanımlamaları ve hangi yaşta oluştuğunu belirtmeleri istendi. Gönüllüler daha sonra olayın onlarda hangi duyguları uyandırdığı, hafızanın ne kadar canlı olduğu ve bunu diğer insanlarla ne sıklıkla tartıştıkları ile ilgili soruları yanıtladı.

2487 katılımcı, ilk anılarını iki yaşından küçük, 893'ü bir yaşında olmak üzere atfetti. Çoğu zaman, orta yaşlı veya yaşlı gönüllüler bu tür erken anılardan bahsettiler; ergenler ve gençler arasında daha az yaygındı. Bu görüntüler üç türe ayrıldı: tekerlekli sandalyede yürüyüşler, aile aktiviteleri (örneğin aile gezileri) ve ilk olumsuz duygular, örneğin üzüntü.

Psikologlar, açıklamaların ayrıntılarını ve ek sorulara verilen cevapları analiz ettiler ve şu sonuca vardılar: anormal derecede erken anıların çoğu yapay olarak inşa edilmiştir ve katılımcılar bunu fark etmemiştir. Bilim adamlarına göre, bu tür görüntüler, daha büyük bir yaşın duygusal deneyimini (örneğin, korku veya üzüntü deneyimleri) ve sevdikleriniz tarafından belirtilen bilgileri birleştirir: örneğin, annenin büyük bir yeşil bebek arabası vardı. Yavaş yavaş, bir kişi bu tür yapıları bilinçsizce yeni ayrıntılarla tamamlayabilir. Kişi bu görüntüleri başkalarıyla tartışarak, onları gerçek gibi görünen bir anı olarak düzeltir.

Daha önce, Kanadalı bilim adamları , erken çocukluk anılarının, nörojenezin özellikleri nedeniyle zayıf bir şekilde korunduğu sonucuna vardılar .

https://naked-science.ru/article/psy/pervye-vospominaniya-u-priblizitelno

Ernest Hemingway'in Sözlerinden

1. “Dünyadaki tüm insanlar iki kategoriye ayrılır. İlki ile kolay, onlarsız da kolay. İkincisi ile çok zor, ama onlarsız yaşamak hiç mümkün değil ”.

2. “Yazmak aslında çok basit. Sen sadece daktilonun önüne otur ve kanamaya başla."

3. "Hayatımda nadiren mutlu olacak akıllı insanlarla tanıştım."

252 Bilgilik

4. "Savaş, ne kadar gerekli ve adil olursa olsun, her zaman bir suçtur."

5. "Sevmediğiniz biriyle asla yolculuğa çıkmayın."

6. "Çoğu insan birbirini hiç duymaz."

7. "Çevremdeki insanları daha ilginç kılmak için içerim."

8. “Eski günlerde vatan için ölmenin ne kadar tatlı ve harika olduğu sık sık yazılırdı. Ancak modern savaşlarda tatlı ve güzel bir şey yoktur. Bir köpek gibi sebepsiz öleceksin."

9. “Dünyadaki en iğrenç kelime“ emekli maaşı ”dır.

10. “İnsanlar yaşlandıkça daha akıllı olmuyorlar. Sadece daha dikkatli oluyorlar."

11. "Bilgelik ve alimlikle övünende ne biri vardır ne de diğeri."

12. "Bir yerden bir yere taşınırken yine de kendinizden kaçamazsınız."

13. "Bir şeyleri sadece eğlence için yapmayı bırakırsanız, artık yaşamadığınızı düşünün."

14. "İki insan birbirini severse mutlu sonla bitmez."

15. "Dünyada yatacak çok kadın var ve konuşacak çok az kadın var."

16. "Bir düşünceden kurtulmak istiyorsanız onu yazın."

17. "Bir kişiye güvenip güvenemeyeceğinizi anlamanın en iyi yolu ona güvenmektir."

18. "Herhangi bir korkaklık hoşlanmamaktan kaynaklanır."

19. "Dostoyevski'nin inandığın ve inanmadığın şeyleri var, ama aynı zamanda o kadar doğru şeyleri var ki, onları okurken değiştiğini hissediyorsun."

20. "Bütün duygusal insanlar çok zalimdir."

21. "Gerçekten cesur insanlar bir düelloda savaşmaya ihtiyaç duymazlar, ancak birçok korkak bunu kendi cesaretlerinden emin olmak için her zaman yapar."

22. "Eğer bir şey seni incitiyorsa, o zaman umursuyorsun."

23. “Dünyadaki en iyi insanlar güzelliği nasıl hissedeceklerini bilirler, risk alma cesaretine ve gerçeği söyleme gücüne sahiptirler. Ve onları çok savunmasız kılan bu olumlu niteliklerdir. Bu yüzden en iyi insanlar genellikle içten dışa yıkılır."

24. “Hepimiz kırıldık. Ve çoğu zaman en güçlü olduğumuz yer, kırılma yerleridir.

25. “Başarının sırrı basittir: Asla cesaretinizi kaybetmeyin. Asla cesaretiniz kırılmasın. Toplum içinde asla cesaretiniz kırılmasın."

Yeryüzünde HİÇ değişmeyen, onbinlerce yıla meydan okuyan tek bir dil vardır; TÜRKÇE

PHILADELPHIA DENEYİ

Philadelphia Experiment and language problem again…

Philadelphia Deneyi ve 2749 yılına gidip geldiğini söyleyen Alfred Bielek masalı hakkında…

28 Ekim 1943 tarihinde Philadelphia Deniz Üssünde yapılan askeri deneyde, ABD donanmasına ait USS Eldridge adlı muhrip (destroyer) geminin 15 dakika boyunca görünmez hale geldiği masalının tümüyle bir uydurma olduğunun başlıca kanıtı, efsanenin ayrılmaz parçası olan, mürettebattan Alfred Bielek ve Duncan Cameron adlı denizcilerin radarda görünmez hale geldiklerinden sonrasına dair anlattıkları hikayedir.

Bu efsaneye göre, Bielek, 15 dakika süren deney boyunca zamanda yolculuk yaparak MS 2749 yılına gittiğini, sentetik kristal yapay zeka tarafından yönetilen bir şehir devletinde 2 yıl boyunca vatandaş

olarak yaşadığını ve deney sonunda 2751 yılından kendi zamanına, yani 1943 yılına, geri döndüğünü ileri sürmüş; içinde pek çok ayrıntıların bulunduğu bir hayal-kurgu anlatmıştır.

Kendi ifadesiyle, oradaki insanlarla birlikte yaşamış, komşuluklar-arkadaşlıklar edinmiş, pek çok kişilere sorular sormuş, yanıtlar almış ve orada bulunduğu süre boyunca da bunlar üzerinde kafa patlatmıştır.

Bu türden Yunan masallarının temel sorunu, dildir!

Günümüzde yaşayan hiçbir İngiliz, 806 yıl önceki İngiltere topraklarında yaşayan hiçbir İngiliz ile Günümüzde yaşayan hiçbir İngiliz, 806 yıl önceki İngiltere topraklarında yaşayan hiçbir İngiliz ile TEK KELİME DAHİ OLSA iletişim kuramaz.

Aynı şekilde, 1943 yılından 2749 yılına giden bir İngiliz de, o zaman diliminde yaşayan bir İngilizle hiçbir şekilde iletişim kuramaz.

Sadece İngilizce değil, Fransızca, Almanca, İtalyanca, Rusça, vb. gibi dillerin hepsi, ortalama her 250 yılda bir, büyük ve köklü dönüşümlerden geçmekte; zamansal olarak iletişim kurulamaz ve anlaşılamaz hallere girmektedir – her anlamda.

Kelimeler değişmektedir. Anlamlar değişmektedir. Sesletimler değişmekte ve başkalaşmaktadır. Tümce yapıları, öğeleri, kuruluşları, zamanlar, zamirler, zarflar, sıfatlar, renkler, kokular, yönler, alfabeler, soyut ve somut kavramların hepsinin adları tümüyle değişmektedir.

Aradaki zaman farkı 806 yıldır.

Philadelphia Deneyi masalının bilimsel ve teknik açılardan birçok başka tutarsızlıkları ve saçmalıkları olabilir, başka yazılarda ele alınıp tartışılabilir ancak, Alfred Bielek ve Duncan Cameron adlı mürettebatın, 2749-2751 yıllarında, o zamanın insanlarıyla İngilizce konuşarak (veya yazışarak) iletişim kurmuş olmaları felsefi, teorik, teknik ve uygulamalı açılardan mümkün değildir.

Böylece, Alfred Bielek, anlattığı o tamamıyla hayal ürünü kurguda, 2749-51 yıllarındaki İngilizlere / Amerikalılara sorduğunu ileri sürdüğü soruların hiçbirini soramaz, aldığını ileri sürdüğü o çok ince ayrıntılarda aktardığı yanıtların hiçbirini de almış olması mümkün değildir. Çünkü bugünün bir İngilizi / Amerikalısı, 2749 yılında bugünkü İngilizce ile hiçbir türlü iletişim kuramaz.

Kaldı ki, 2749 yılında bir İngilizce dilinin var olup olmayacağı bile ziyadesiyle şüphelidir. Zira, dil bilim teorisyenleri tarafından yazılan çeşitli gelecek senaryolarına göre, İngilizcenin 806 yıl sonrasında değil, 25. yüzyılda bile çoktan yok olmuş olabileceği ve bunun kuvvetle muhtemel olduğu öngörülüyor.

Böyle uyduruk masallarda gömülü bilinçaltı işçilikler vardır. İngilizcenin zaman içinde büyük ve köklü değişim ve başkalaşmalara uğrayan bir dil olmadığı, sonsuza dek var olacağı mesajı gibi. Halbuki, İngilizce Dünyanın en fırıldak, en dansöz dilidir.

Philadelphia Deneyi adlı uyduruk Amerikan masalı, yakın zaman önce kaleme aldığım (Alphacentauri) Proxima B'ye yapılabilecek bir yıldızlararası seyahatte kullanılması gereken iletişim dilinin TÜRKÇE olması gerektiği ve bunun insan ırkının varlığını sürdürebilmek için su ve hava kadar yaşamsal önemde bir karar olduğu hakkındaki yazımı hafızalara getiriyor.

TÜRK insanı, özellikle uzay-zaman yolculukları konusunda uydurulan bu gibi Yunan-Amerikan masallarının etkisine kapılmadan önce, olayları DİL yönünden hızlı ve güvenilir bir değerlendirmeden geçirmelidir ve şu temel prensibi asla unutmamalıdır:

Bütün diller, 250 ila 500 yıllık zaman aralıklarında büyük ve köklü değişimlerden, dönüşümlerden geçerler ve önceki halleri ile sonraki halleri arasında bütün iletişim kanalları kapanır.

Yeryüzünde HİÇ değişmeyen, onbinlerce yıla meydan okuyan tek bir dil vardır; TÜRKÇE!

6000 yıl önce de aynı bugünkü gibi BİL'mektir, BİLGİ'dir, BİLGE'dir ve BİLGEMİŞ'tir; günümüzden 6000 yıl sonra da yine BİLGEMİŞ olacaktır.

Türkçe, Güneş Dilidir!

Alıntı

https://www.gunes-dil-akademisi.com/philadelphia-deneyi/

TİCARİ KÜLT: "GERBALIFE" HERBALİFE

Yönetim.

Kurucu - Mark Hughes (9. Sınıf eğitimi, tıp veya farmakolojik eğitim yok, California, ABD'de yaşıyor).

Merkezlerin konumu.

1980 yılında ortaya çıkan Herbalife, şu anda 17 ülkede faaliyet göstermekte ve Rusya Federasyonu topraklarında oldukça geniş bir alana yayılmıştır. Resmi olarak Rusya, Herbalife için yalnızca 22 Nisan 1995'te "açıldı", ancak büyük ölçekli ticaret 3 yıldır, azar azar - yaklaşık beş yıldır devam ediyor.

Herbalife artık Rusya'daki hemen hemen tüm büyük şehirlerde faaliyet göstermektedir.

Şu anda, Herbalife şirketinin Mordovia'daki distribütör ağı etkinleştirildi. Son zamanlarda, bir grup dağıtımcı "Mordovia" sinemasının salonunda çeşitli sunumlar yaptı. Saransk'ta herbalife yaklaşık 3 yıldır küçük çapta işlem görüyordu, şimdi açıkçası bu işin büyütülmesine karar verildi [2].

Karakteristik.

"Herbalife", belirgin bir dini yönelimi olmamasına rağmen, yıkıcı bir kültün diğer tüm karakteristik özelliklerine sahip olmasına rağmen, tipik bir ticari külttür. Örneğin, "Herbalife" yıkıcı bir kült olarak sınıflandırılmıştır:

- aıkhvyli-Olinter'in "Tehlikeli totaliter dini mezhep biçimleri" kitabında (1996) [4].

Amerika Birleşik Devletleri'nin kendi iç pazarına, ekolojik olarak elverişsiz bölgelerine sahip olmasına rağmen, firma sadece yurtdışında çalışmak için çaba göstermektedir [1].

Dağıtılan Ürün Herbalife'dır. Şimdi zaten 100'den fazla gıda katkı maddesi "Herbalife" (bundan böyle "ürün" olarak anılacaktır) var, bunlardan biri "Termojetik". Distribütörlere göre ürün 30 gün içinde alınmalıdır, ancak o zaman yüzde yüz başarı sözde olacaktır.

Paris gazetesi Nouvelle Observer'a göre, Herbalife ve Moonies arasında bağlantılar var [3]. Medya, örneğin [3] ve [5]'te defalarca "Herbalife"ın "Scientology Kilisesi" ile bağlantıları hakkında bilgi aktardı, bazı Batılı uzmanlar tarafından "Herbalife"ın bir yan kuruluş olabileceği yönünde öneriler var. "Scientology Kilisesi", sadece bu dikkatlice gizlenmiştir.

"Herbalife"ın yıkıcı bir kült olarak nitelendirilmesine izin veren özellikleri [1]:

1. Katı hiyerarşik yapı.

Semboller ve şirket rozetleri de Herbalife'ın mezhepsel doğasının bir göstergesidir ve her seviyenin kendine has özellikleri vardır. Bayi verileri şirket bilgisayarına girilir. Ayrıca, görünüşte tüketimin nasıl gittiğini kontrol etmek için ürünü satın alanların pasaport verileri de var. Özellikle "Herbalife" satışı alanında kendini göstermiş olanlar, bu insanlarla ciddi bir şekilde çalıştıkları İsrail ve Amerika Birleşik Devletleri'nde eğitim görmeye alınır, örneğin Dale Carnegie'nin bir öğrencisi insanlarla nasıl iletişim kurulacağını öğretir. Ancak bu zaten oldukça yüksek bir seviyedir ve ancak satıcı, süpervizör ve yönetici seviyelerini geçerek tırmanılabilir. Her aşamanın kendi özveri, hazırlık, gelir düzeyi vardır. Kült, tepesinde "milyonerler takımı", "başkanlar takımı", "yönetmenler takımı" olan bir finansal piramit ilkesine göre düzenlenmiştir. İş organize, en hafif tabirle garip. Şirketle sözleşmeyi imzalayan kişi onun çalışanı değil, sadece onunla işbirliği yapıyor. Bir takım ürünleri, takmak zorunda olduğu rozetleri, broşürleri, diktafonu, ürünün hazırlanma sürecini göstermek için gerekli ekipmanı (mikser vb.) Satın almak için kendi parasını kullanmakla yükümlüdür.

2. "Karizmatik" liderlik iddiaları.

Distribütörler arasında "yukarıdan ilham", özel bilgeliğin ilanı ve güç ve ayrıcalık ile tartışmasız anlaşma talebi gibi bir kavram var. "İyi başkan ve kurucu" Mark Hughes'un kişilik kültü aktif olarak terfi ettirilir ve desteklenir.

3. Dış edep ve gerçek hedeflerin gizlenmesi.

Kilo verme ve sağlığa alışma yöntemlerinin yayılmasının perde arkasında ticari hedefler gizlidir. Hughes, yeteneklerini günlük yaşamda ortaya çıkaramayan

insanları işe almanız gerektiğini öğretti. Sloganı şudur: "Sorunlarınızdan daha fazla fırsatınız var." Bu nedenle işe alımcılar, parası ve sağlığı olan, soru soran ve şüphe duyan insanları hedef almaz.

4. Faaliyetlerinin gerçek sonuçlarının gizlenmesi.

Ürün tıbbi bir preparat değildir, ürünün incelendiği Rusya Federasyonu Tıp Bilimleri Akademisi Tıbbi Beslenme Enstitüsü, "Ürünü oluşturan bitki setinden kilo veremezsiniz" yanıtını verdi. Herbalife gıda takviyelerinin sağlık riskleri hakkında basında çok sayıda haber çıktı. Kontrol, doktorlar olmadan satıcıların kendileri tarafından gerçekleştirilir.

Herbalife distribütörleri, Hughes'un sundukları ürünü ABD uzay ajansı NASA ile işbirliği içinde geliştirdiğini iddia ediyor, çünkü bu, yalnızca ilk başta Hughes'un patates çiftçilerimiz gibi kendi arabasının arkasından ticaret yaparak dağıtması nedeniyle oldukça şüphelidir. . Ayrıca ürünün Hughes'un Tibet'ten getirdiği ve orada topladığı 4 bin bitkisel ilacı (dağıtıcıların diğer versiyonlarına göre 5 bin çalıntı) detaylandırmasına dayanılarak yapıldığı belirtiliyor ki bu da çok şüpheli. Tibet'teki o zamanki siyasi durumun bir analizinden yola çıkarsak. Ek olarak, Tibet tıbbına gerçekten aşina olanlar şunu bilirler: Eğer bir hastanın tedavisini yerel şifalı bitkilerle üstlenirlerse (bu, bir ziyaretçinin Tibet şifacılarına yöneldiği durumlar için de geçerlidir). Amerikan veya Avrupa), o zaman kelimenin tam anlamıyla her bitki saat başı – belirli bir günde ve günün belirli bir saatinde – hasat edilir. Ancak o zaman etkili olabilir. Bu tür bitkilerin üretimini akışa sokmanın imkansız olduğu açıktır.

İşe alım sırasında, yeni gelenlere aynı kişilerin fotoğrafları gösterilir, bazı resimlerde yağla şişmiş veya cilt hastalıklarından etkilenen çirkin olarak, diğerlerinde – temiz tenli ince yakışıklı erkekler. Şu anda, onun bilgisayar modeli

"şişman" normal bir adam yapmak için izin verir yazılımlar da vardır, sadece yapılacak muhtemel olduğunu "Herbalife" dağıtıcıları

5'e bir ustalar "kült zihniyeti" yaratmak için zihin kontrol tekniklerinin kullanılması, hangi aşağıdaki gibidir:

– şu veya bu şekilde "amaçların araçları haklı çıkardığı" ve Herbalife'ın amaçlarına katkıda bulunduğu sürece herhangi bir eylemin kabul edilebilir olduğuna dair bir inanç oluşur;

Özel diyetlerin kullanımı: Herbalife taraftarlarının, Herbalife gıda katkı maddelerinin sürekli kullanımı ile yalnızca kült yöntemlerine göre yemeleri tavsiye edilir; Mark Hughes'un çok iyi bilinen bir açıklaması vardır: "Herbalife'ı tüm dünya için en güçlü şirket ve en büyük fırsat yapan şey yeme alışkanlıklarındaki köklü bir değişikliktir";

– totaliter bir dünya görüşü oluşturulur ve elit bir zihniyet korunur, yani. Sağlık, yeni yaşam vb. Tanıtmanın "devrimci" yöntemini, "herbalife"ın özel bir kült yaşam tarzını kullanan seçkin, seçilmiş bir topluma ait olma ideolojisi;

– taraftarların tarikata doğrudan ve gizli bir bağımlılığı yaratılır: psikolojik, finansal (Herbalife hiyerarşisinde yüksek seviyelere ulaşanlar, kendilerini güçlü ve zengin insanlar yapan Herbalife dışında her şeyi umursamıyorlar, körü körüne inanıyorlar şirkette, sevgili tür başkanımız ve kurucumuz "). Fiziksel bağımlılık da mevcuttur: Bazı araştırmacılar, Herbalife distribütörlerinin bağımlılığına benzer

Takviyelere işaret etmektedir . Paraya aç veya başarısız insanları saflarına katan şirket, onlar için sadece iş değil, hayatın anlamı ve yolu haline gelir.

6. Kapalılık.

Firma aktif olarak çalışıyor ama aynı zamanda görünmez olmaya çalışıyor. Ürün dağıtım ağının işleyişinin ilkeleri çok ilginçtir. Firmayla çalışanların medyada ürünün adını dahi anmaları yasaktır. Satıcılara göre, "kalpten kalbe", yani elden ele ve nakit olarak dağıtılır. Yaklaşık bir yıldır ürünün dağıtımını yapan kişiye, bayi ağının yapısı sorulduğunda, Herbalife dağıtım şemasının ilaç dağıtım şemasıyla aynı olduğunu söyledi.

7. Doktrinin mistik bir renginin varlığı.

Bazı satıcılar, ürünün "enerjik yükü", "duygusal salınım" ve diğer mistisizm hakkında coşkuyla konuşurlar. Bir süredir Dzhuna Davitashvili'nin merkezi Herbalife ticaretinde yer aldı. Hughes'un "Biz tüccar değiliz, biz misyoneriz" sözleri, Herbalife'ı yıkıcı bir kült olarak sınıflandırmak için daha da fazla neden veriyor.

8. İç kullanım ve dış çevre için doktrinlere sahip olmak.

Firmanın kendisiyle sözleşme imzalayanlara yönelik broşürleri, kalabalıktaki potansiyel müşterilerin belirlenmesi, işe alınması, sürekli izlenmesi, hatta satış sonrasında satıcının alıcıya yapması gereken aramaların sayısı hakkında ayrıntılı talimatlar içermektedir. Tarif edilmiştir.

9. Nihai Gerçek İddiaları.

Tam hoşgörüsüzlük veya en azından resmi tıbba karşı küçümseyici bir küçümseyen tutum.

10. Aktif proselitizm.

Aktif proselitizm, külte yeni üyeler dahil etmek için ustaların doğal görevidir. **Satıcılara göre, maaşları "satılan ürünün miktarı için değil, eğitilen kişi**

sayısı için, yani işe alınan kişi sayısı için ödeniyor". Bir sözleşme imzalayan, verileri bilgisayara giren işe alınan her kişi için, işe alım görevlisine puan verilir ve işe alınan kişi 4 set ürün sattıysa, işe alan kişi 25 $ bonus almaya hak kazanır.

Yukarıdakilere ve diğer ticari kültlerin analizine dayanarak, belirli bir organizasyonun ticari nitelikteki yıkıcı kültler kategorisindeki sınıflandırmasının güvenilirlik derecesini değerlendirmek için kullanılabilecek bir dizi kriter belirleyeceğiz (A. Ticari kült, belirgin bir dini yönelimi olmayan, ancak yıkıcı bir kültün diğer tüm karakteristik işaret ve özelliklerine sahip yıkıcı bir külttür):

1. Şirketin aşırı makul olmayan yakınlığı:

Şirket aktif olarak çalışıyor, ancak aynı zamanda görünmez olmak;

Şirket ürünlerinin açıktan reklamının yapılmaması, çalışanların mal satarken şirketin reklamını açıkça yapmamaları, şirketle işbirliği yapanların medyada ürünün adını dahi anmalarının yasaklanması;

Şirketin bayi ağı, ilaç dağıtım ağına benzer şekilde kurulur ve şirketin ürününü "kalpten kalbe", yani elden ele ve nakit olarak dağıtır;

Firma ve hedefleri hakkında nesnel bilgilere bağlılık seviyelerine göre firma personelinin katı derecelendirilmesi;

Bir firma ile çalışanları arasında, örneğin, bir firma ile sözleşme imzalayan, onun çalışanı değil, sadece onunla işbirliği yapan, ürünlerini dağıtım için kendi parasıyla satın alan, olağan dışı sözleşmeler yapma biçimleri; aynı zamanda firma, en tepesinde firmanın kendisinin yönetimi ve sınırlı bir yüksek ücretli orta düzey yönetici çemberi bulunan bir finansal piramit ilkesine göre örgütlenmiştir ve alt yapılar çok sınırlı gelir elde etmektedir.

2. Firma çalışanları arasında bir "kült zihniyeti" yaratmak için zihin kontrol tekniklerinin kullanılması, bu zihniyetin özü şudur:

"amaçların araçları haklı çıkardığı" ve herhangi bir eylemin kabul edilebilir olduğu inancı oluşturulur. Firmanın hedeflerine katkıda bulunur;

Şirket çalışanları arasında şirket ürünlerinin günlük kullanımını geliştirmek; sağlığı iyileştiren firmalarda – özel diyetlerin kullanılması: çalışanlara, firmanın ürünlerini sürekli tüketerek sadece firmanın yöntemlerine göre yemeleri tavsiye edilir;

Totaliter bir dünya görüşü oluşturulur ve elit bir zihniyet korunur: sağlık, yeni yaşam vb. Tanıtmanın "devrimci" yöntemini, özel bir kült yaşam tarzını kullanan seçkin, seçilmiş bir topluma ait olma ideolojisi;

Şirket, çalışanlar için sadece iş değil, hayatın anlamı ve biçimi haline gelir;

Şirket çalışanlarının takması gereken rozet türlerine her düzeyde bağlılık;

Şirkete finansal bağımlılığın yanı sıra, çalışanların doğrudan ve gizli bağımlılığı da yaratılır: Herbalife'da kısmen gıda katkı maddelerinde olduğu gibi, şirketin ürününe ilaç bağımlılığı da dahil olmak üzere psikolojik ve fiziksel bağımlılık.

3. Doktrinin mistik bir renginin varlığı:

Satıcılar tarafından şirketin ürününün belirli bir "enerji yükünün" reklamı ("alan şarjı" ve diğer mistisizm);

Şirket liderlerinin bazı "misyonerlik" faaliyetleri vb. Hakkındaki açıklamaları;

Şirketin ürününün dağıtımına ikincisinin katılımı da dahil olmak üzere, dini yıkıcı kültlerle yakın bağlar.

4. Firma çalışanlarının aktif proselistizmi: Firmada

, maaşları satılan ürün miktarı için değil, "eğitimli" sayısı, yani ilgili kişi sayısı için ödenen bir çalışan personelinin varlığı, işe alınmış;

Yeni çalışanların hileli olarak işe alınması;

Yeni çalışanları işe alırken "grup baskısı" tekniklerinin kullanılması (kültür saraylarında, sinemalarda vb. Şirkete toplu kabul (başlatma) için ön toplama;

Kendilerini yerine getiremeyen insanları işe almak, günlük yaşamda yeteneklerini sergilemelerine mümkün.

"karizmatik" liderlik için şirketin kurucusunun 5 İddialar:

Yukarıdan söz ilham;

Şirketin kurucusu (lider) özel bilgelik ilan ve güç ve ayrıcalıklarla sorgulamayan anlaşması talep ; şirketin

Kurucusunun (liderinin) kişilik kültünü aktif olarak teşvik etmek ve sürdürmek.

6. Nihai hakikat iddiaları. Şirketin faaliyetleri sağlığı geliştirici bir yönelime sahipse, tam hoşgörüsüzlük veya en azından resmi bilime, özellikle tıbba karşı küçümseyici ve küçümseyen bir tutum.

7. Gerçek hedeflerin beyan edilen iyi hedeflerin arkasına gizlenmesi: ticari hedefler,

Kilo verme yöntemlerini yayma ve sağlık ve diğer iyi hedeflere aşina olma ekranının arkasına gizlenmiştir ;

Firma

Ürünleri için kendi ülkesinde geniş bir iç pazara sahipse, sadece yurt dışında çalışmak için çaba göstermektedir .

8. Faaliyetlerinin gerçek sonuçlarının gizlenmesi:

Şirketin yaratıcıları (kurucuları) "teknolojide devrimci bir devrim yaptıkları" alanda uygun eğitime

Sahip değiller , ürün gerçekten reklamı yapılan niteliklere veya genel olarak sunulduğu özelliklere sahip değil;

Şirketin ürününün reklamını yaparken yalanlar, ihmaller, alegoriler aktif olarak kullanılır;

Şirketin faaliyetleri sağlığı iyileştirmeye yönelikse, şirketin ürünüyle "tedavi" sırasında profesyonel tıbbi kontrole gerek olmadığına dair şirket ürününün satıcıları tarafından onaylanması.

Gümüşün sağlığa faydaları nelerdir?

Gümüşün bir takım olumlu özellikleri vardır. Geniş bir uygulama yelpazesine ek olarak, iyileştirici ve büyülü özellikleri, suyu arıtma yeteneği, gümüşün insan sağlığı üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Vücuttaki zararlı florayı anında etkisiz hale getirebilir, ancak aynı zamanda faydalı olana da zarar vermez.

Bilim adamları geçmişte tifo, difteri, bağırsak ve akciğer enfeksiyonları gibi hastalıkların tedaviye gümüş plakaların dahil edilmesi durumunda hızla tedavi edildiğini bulmuşlardır. Gümüş iyonları, mikropların hayati aktivitesine müdahale eder ve enzimlerin çalışmasına engel olur.

İnsan midesinde hidroklorik asidin etkisi altında gümüş tuzu gümüş klorüre dönüştürülür. Oda sıcaklığında sudaki çözünürlüğü yaklaşık 2 mg/l'dir. Bir veya iki hafta sonra insan vücudunda %0.02-0.1 oranında gümüş kalır ve bunun üzerindeki her şey vücuttan atılır.

Gümüş iyonları lökositler tarafından emilir ve enfeksiyon bölgesine taşınır. Böylece, gümüşün etkisi sayesinde iltihap yavaş yavaş giderilir. Gümüş, proteinlerle birlikte virüsleri, mantarları ve patojenik mikropları nötralize eden ve dokuları yenileyen özel bileşikler oluşturur, böylece herhangi bir yara ve yaralanma hızla iyileşir. Gümüş bakterileri öldürür, ancak yararlı mikroorganizmalar ölmez, çünkü gümüş vücut dokularının ayrılmaz bir parçasıdır.

Tıpta gümüş, bir yüzyıldan fazla bir süredir başarıyla kullanılmaktadır. Birkaç yüzyıl önce sinir sistemi ve sindirim hastalıklarını tedavi etmek için kullanılırken günümüzde birçok ilaca eklenmektedir. Bu nedenle, gümüş ilaveli ilaçlar boğaz, göz, üriner sistem hastalıklarında, ülser ve doku erozyonunun tedavisinde başarıyla kullanılmaktadır. **Gümüş, kanser gibi ciddi bir hastalığın tedavisinde bile kullanılır. Collargol ve protargol, gümüş içeren yaygın ilaçlardır. Gözleri konjonktivit ile yıkamak ve pürülan yaraları temizlemek, ayrıca rinit ve mesane iltihabı için kullanılırlar.**

Ancak vücutta fazla miktarda gümüş olması ve onunla ve tuzlarıyla uzun yıllar etkileşime girmesiyle argyria gibi bir hastalık gelişebilir. [Bir kişide görülmüş, çokta değil.]Gümüş deride ve mukoz membranlarda birikir ve onlara mavi-gri bir renk

verir. Argyria aslında bir hastalık değildir. Refahı hiçbir şekilde etkilemediği, ancak yalnızca bir kişinin görünümünü etkilediği için tamamen şartlı olarak adlandırılabilir. Onunla bulaşıcı hastalık yok. Gümüş insan vücuduna giren tüm bakterileri öldürür.

Gümüş olası hastalıklara karşı uyarır. Gümüş eşyalar veya takılar hızla siyaha dönerse, bu bir tür "çan"dır ve en kısa sürede tıbbi muayene yapılması gerektiğini gösterir.

Su arıtma için gümüş

Antik çağlardan beri "gümüş suyun" birçok hastalıktan kurtulmaya yardımcı olduğuna inanılmaktadır. Bu suya kolloidal gümüş denir. Basit bir şekilde aldılar. İçinde su bulunan bir kaba gümüşten yapılmış bir nesne yerleştirildi.

Daha eski zamanlarda bile, yaralara gümüş eşyalar uygulanırdı. Tüm soylular yalnızca gümüş tabaklardan yediler ve gümüş aynı zamanda tüm sağlık ve gençlik iksirlerinin ana bileşeniydi.

Askeri kampanyalarda ve denizaltılarda yanlarına gümüş eşyalar alındı. Temiz su elde etmek mümkün olmadığında ve E. coli varlığından zehirlenme tehdidi önemli olduğunda, gümüş iyonlarıyla arıtılmış su vazgeçilmezdi. Gümüşün bakterisidal özellikleri olmasa bile, ünlü generalleriyle birlikte bütün alayların kirli sudan zehirlenebileceğini hayal etmek korkutucu.

Bu gümüş kullanımı şimdiki zamanda haklı mı? Dünya Sağlık Örgütü (WHO), gümüş iyonlarının bakterisit özelliklere sahip olduğunu onaylamıştır. Ancak aynı zamanda DSÖ, insan vücudu üzerindeki etkilerinin henüz tam olarak çalışılmadığını vurgulamaktadır.

Şimdi, "gümüş suyu" elde etmek için eski yöntemi kullanıyorlar: gümüşten yapılmış nesneler 10-12 saat suda bırakılıyor. Ama bu tek yol değil. Gümüş bir tabakta su kaynatabilirsiniz. Arıtılmış su, toksinlerin ve toksinlerin vücuttan atılmasına yardımcı olur ve bağışıklık sistemini güçlendirir.

“Gümüş suyun” bozulmasını önlemek için aşağıdaki koşullara uyulmalıdır:

- su, gümüş iyonlarıyla saflaştırılmadan önce bile yüksek kalitede olmalıdır;

- yeni bakteriler suya girmemelidir;

- su karanlık bir yerde olmalıdır, çünkü güneş ışınlarıyla ve genel olarak en ufak bir ışık çarpmasıyla bir çökelti düşebilir ve suyun rengi değişebilir.

Bazı antiseptik ilaçlar gümüş içerir. Su arıtma filtreleri, aynı zamanda gümüş içeren aktif karbonu kullanır. Gümüş suyu neden arındırır ve bakterilerle nasıl savaşır? Gümüş iyonları, bakterilerin aktivitesini düzenleyen enzimleri yok eder. Ancak gümüşün her tür bakteriyle savaşmadığı bilinmektedir. Bakterisidal özelliklerine rağmen gümüş suyu tek başına arıtamaz. Entegre bir yaklaşıma ihtiyaç vardır.

Gümüş uygulaması

Gümüş değerli olmasının yanı sıra birçok teknolojik süreçte de kullanılmaktadır.

Çıkarılan gümüşün %95'i üç alanda kullanılmaktadır:

- mücevher ve gümüş eşya imalatında;
- endüstride;
- fotoğrafların oluşturulmasında.
- Gümüşün yaygın kullanımı, aşağıdaki niteliklerle doğrulanır:
- yüksek ışık yansıması;

- normal bir ortamda oksidasyona karşı direnç;
- yüksek ısı iletkenliği;
- yüksek elektrik iletkenliği;
- plastisite.

Gümüş elektriği ilettiği için elektronik ve elektrik mühendisliğinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Gümüş ayrıca katot ve pil oluşturmak için kullanılır. Hem çevre açısından güvenli olması hem de uzun ömürlü olması nedeniyle bu alanda yaygınlaşmıştır. Gümüşün üçte biri, katalizör olarak kullanıldığı kimya endüstrisinde yıllık olarak kullanılmaktadır.

Gümüş tıpta da kullanılır. Eski Mısır'da bu metalin tıbbi özelliklere sahip olduğu fark edildi. Günümüzde tıbbi özellikleri, gümüş iyonlarının mikrobiyal hücrelerin onlarla etkileşime girdiğinde ölümüne neden olduğunu kanıtlayan bilim adamı Karl Nigeli tarafından doğrulanmıştır. Artık gümüş kullanımıyla:

- ilaçlar üretilir;

- yaraları dezenfekte etmek için sıvalar hazırlanıyor;

- üretilen hava temizleyicileri ve su temizleyicileri.

Bilinen ve gümüşün alışılmadık bir uygulama alanı, ayakkabı ve giysi imalatıdır. İçlerine ter kokusunu ortadan kaldırmak ve mantar hastalıkları geliştirme riskini azaltmak için tasarlanmış gümüş iplikler dikilir.

Takı ve çatal-bıçak yapımı da gümüş kullanımının bir başka şeklidir. Kuyumcular, birincisi altından daha ucuz olması, ikincisi ise şık ve zarif takılar yapmak için kullanılabilmesi nedeniyle gümüş kullanırlar.

Gümüş eşyalar lüks ve zenginliğin bir göstergesidir, bu nedenle onu vermek her zaman iyi bir zevkin işareti olmuştur. **Gümüş tabaklar MÖ 4. binyılda zaten kullanılıyordu. O uzak zamanlarda, bulaşıklar bir tür buzdolabının rolünü oynadı: gümüş kaplara dökülen su ve süt uzun süre bozulmadı. Bu nedenle, tarihten bir gerçek bilinmektedir: Uzun askeri kampanyalar sırasında Büyük İskender, askerleri için su depolamak için yanına gümüş kaplar aldı.**

Gümüşe olan talep her yıl artıyor ve birçok tahmine göre uzun süre popülerliğini sürdürecek. Bunun nedeni, gümüşün çeşitli alanlarda kullanılmasına izin veren benzersiz özelliklere sahip değerli bir metal olmasıdır.

İllüzyonun İçinde Yaşamak

Oyun dünyası…onların hayatları oyun ve eğlence idi. Bu daha ileri gitti gerçekleri de oyun içinde kayboldu. Neyin gerçek ve neyin oyun olduğunu unuttular. Hayallerinde tanrıyı oynadılar. Ancak Parzival'in yaptığı gibi

“Sanal dünya OASIS'i salı ve perşembe günleri kapattık…Garip bir hamle gibi geldiğinin farkındayım ama insanlar gerçek dünyada daha fazla zaman geçirmeli.

Çünkü Halliday'in de dediği gibi.

Gerçek dünya gerçek olan tek şeydir.

Şurası bir gerçek gelecek sanal ile paylaşılmış bşr hayata doğru gidiyor…

Başlat (2018) Ready Player One
140 dk

Yönetmen:Steven Spielberg

270 Bilgilik

Senaryo:Zak Penn, Ernest Cline

Ülke:ABD

Tür: Aksiyon, Macera, Bilim-Kurgu

Vizyon Tarihi:

30 Mart 2018 (Türkiye)

Dil:

İngilizce

Nam-ı Diğer:

Jogador Nº 1

Oyuncular

Tye Sheridan

Olivia Cooke

Ben Mendelsohn

Lena Waithe

T.J. Miller

Özet

Film; enerji krizi yaşamakta olan karanlık bir gelecekte, insanların kendini sanal gerçekliğe verdiği bir ortamda geçiyor.

Wade gerçek dünyanın zorluklarından ve sıkıcılığından kaçmak için sanal dünyada geçen 1970 ve 80'ler Amerikan pop kültürü üzerine kurulu bir define avı oyunu olan Oasis'in ütopik evreninde zaman geçirmektedir. Ancak Oasis'in kurucusu olan milyoner hayatını kaybettiğinde geride bir servet bırakmıştır ve servetini sanal dünya üzerinde kurduğu bir hazine avıyla kazanan oyuncuya vadetmektedir. Wade de dünyanın birçok yerindeki oyuncular gibi hazine avına katılır. Ancak bu macera eğlenceli olmaktan çok uzak olacaktır. Zira şirket hissedarları ve paragöz oyuncular hazineye herkesten önce ulaşabilmek için diğer yarışmacıları safdışı bırakmak için her şeyi yapmaya hazırdır

İnsan neden Sevmekten Korkar

Kulağa saçma gelebilir, ancak bazı insanlar için sevmekten ve yakınlığı kabul etmeye başlamak gerçekten korkutucudur. En zor durumlarda aşık olma ve yakın bir ilişki içinde olma korkusu vardır.

Sevme korkusu bir çok insan basitçe reddeder ve kaçar. Aşık olma veya aşık olma korkusuna filofobi denir. Aslında insanın sevildiğini hissetmek istemediği söylenemez, çünkü kalbinde en çok istediklerine sahiptir, ancak arzuları acı çekme ve zarar görme korkusuna eşittir.

Çoğu zaman, bu büyüleyici fobi, bir kişinin ihanet, istismar ve / veya kullanılmış bir partnerle kötü bir ilişki gibi travmatik geçmiş deneyimlerinden kaynaklanır ve böylece onun sevgiyi yaşamasını ve tadını çıkarmasını engelleyen duygusal bir engel oluşturur.

Bir kişi aşık olmaktan korktuğunda, sayı almaya meyilli tipik bir davranıştır . Bunlardan bazıları:

- Bir kişiyle olan ilişkisinin yakınlaştığını fark ettiklerinde kesinlikle ondan uzaklaşmaya başlayacaklar ve bundan kaçınmak için tekrar tekrar tekrar edecekler ve o kişiye karşı kayıtsız kalacaklardır.
- Gerçekten sevmek istedikleri birini sevemeyeceklerine kendilerini inandırırlar, ancak bir nedenden dolayı bir ilişki başlatamazlar.
- Bir insanla karşılaştıklarında, en baştan (doğru ya da değil) kusurları bulun ve sadece onlara odaklanın.
- Kendileriyle akraba olmayan insanlar onlarla bir ilişki kurar, böylece onları sevmediklerini teyit eder.

Sevmekten korkan bir kişinin belirtileri

272 Bilgilik

Filofobisi veya aşk korkusu olan insanlar , gerçekten yakın bir ilişki isterler, aynı zamanda sevgiyi alıp vermek isterler. Ancak bunun olacağını ve insanda bir şeyler hissetmeye başladığını anlayınca hemen endişelenmeye başlarlar ve olumsuz düşünceler hatta fiziksel tepkiler vererek bazı şeyleri yaşamalarına neden olabilir :

- kaygı
- Terlemek
- Karın ağrısı
- taşikardi
- Baş dönmesi
- Panik ataklar

Sevme korkusu nereden geliyor?

Bir kişinin filofobiden veya aşk korkusundan muzdarip olmasını etkileyebilecek bir dizi faktör vardır. Bu faktörlerden bazıları şunlardır:

- Genellikle çözülmemiş çocuk sorunları nedeniyle reddedilme korkusu.
- Değişime uyum sağlamaları zor olduğu için hayatlarının kontrolünü kaybetmekten korkarlar ve gitmelerine izin vermenin ve sevgiyi deneyimlemenin onları özgürlüklerinden ve kişisel bağımsızlıklarından mahrum edeceğinden korkarlar.
- Kendinizi giderek bireyselliği destekleyen bir toplumda bulmak.
- Çünkü sevgi dolu bir anne babası yoktu.
- Şiddetli baskıyla karşı karşıya kaldıkları için, bir çift olarak yaşamı içeren bağlılık ve sorumluluk korkusu.
- Ayrılma korkusu
- Ebeveyn boşanması

- Düşük benlik saygıları nedeniyle, birinin sevgisine layık olmadıklarını hissederler ve her zaman kendilerinden nefret ederler, bu da terk edilme korkularını artırır.

Sevmek hangi sonuçlardan korkulabilir?

Sevme fırsatının reddedilmesi, bir kişide büyüme ve duygusal gelişim ile sonuçlanan bazı şeylere yol açabilir . Bunlar arasında yeni bir yaşam deneyimi kazanma fırsatı kaçırılır, çünkü olumlu ya da olumsuz tüm deneyimlerden öğrenir.

Sevgiyi inkar etmenin bir diğer olumsuz yönü de, kişiyi diğerlerinden daha fazla soyutlamaya teşvik etmesidir . En önemli anlarınızda güvenebileceğiniz insanlara sahip olma fırsatını kaybedersiniz ve zamanla sadece bir çift olarak değil, arkadaşlık gibi diğer samimi ilişkilerde de paylaşma fırsatını kaybedersiniz.

Öte yandan, kendimizi bir veya daha fazla ilişki içinde bulmak, duygusal olarak gelişmemize yardımcı olabilir.

Sevmek Korkusunun Üstesinden Gelmek İçin İpuçları

Kendinize "Neden birine aşık olmaktan korkuyorum?" diye soruyorsanız... derin bir ilişkiye sahip olmak istiyorsunuz ama kararlı bir adım atmaya cesaret edemediniz ya da şu an bir ilişkiniz var ve bırakıp aşkı yaşamaktan korkuyorsunuz. Bu yüzden pratikte uygularsanız bu korkudan kurtulmanıza yardımcı olacak bir dizi ipucu hazırladık.

Aşktan korktuğunu bil

Bu, korkunun üstesinden gelmenin en önemli ve çoğu zaman en zor adımıdır. Sadece sevgiden ve sevgiyi kabul etmekten korktuğunuzu değil, ondan korktuğunuz

kadar onu istediğinizi de biliyorsunuz. Bir başkası tarafından sevilmek ve kabul edilmek istiyorsun ama o kadar korkuyorsun ki, olmadığına kendini ikna ediyorsun. Bu adımı atacak cesarete sahip olun çünkü dürüst olduğunuzda kendinizi daha iyi hissetmeye başlayacaksınız, tam tersine bu sizi zayıflatmayacaktır.

Savunma mekanizmalarını tanımlayın

Kendinizi korumak için yola çıktığınız koruma mekanizmaları nelerdir ve bu durumda başka biriyle yakın ilişki anlamına gelebilecek her türlü temastan uzak durun. Örneğin, aşık olmaktan korkan insanların savunma mekanizmalarından biri, kendilerine ve başkalarına davranmakla ilgilenmediklerini, bir partner olmadan iyi olduklarını ya da hayatlarını zorlaştırmak istemediğini söylemektir. böylece mutlu olacaklar. Bir diğeri ise birbirlerini tanıdıkça kusurlarını görmeye ve o kişiyle konuşmayı bırakmak için saklanmaya başlamalarıdır.

Ayrıca, daha önce gördüğümüz gibi, bir ilişki içinde olan ancak bir ilişkisi olan insanlar, işte ya da arkadaşlarıyla çok fazla zaman geçirecek zamanı “bulamayan” biriyle başarısız olmak ya da dışarı çıkmak için ellerinden gelen her şeyi yaparlar. . Yakınlığı ve yakınlığı önlemek için en sık kullanılan savunma mekanizmasını belirleyin. Kendinizi tanımlamanıza yardımcı olacak bazı durumları düşünün ve analiz edin.

Davranışınızı ve düşüncelerinizi değiştirin

En çok kullandığınız savunmaları belirledikten sonra, bunları hissetmenize izin vermeyen düşünce veya davranışları değiştirmeye ve yapıcı bir şekilde değiştirmeye çalışın. Örneğin, en yaygın savunma mekanizmanız tanıdığınız insanlarda hata bulmaksa, stratejinizi değiştirebilir ve onların güçlü yönlerine daha fazla odaklanabilirsiniz.

"İnsanlar bu kadar çabuk tanınmıyor", "kusurlarımız ve iyi özelliklerimiz var", "hiç kimse mükemmel değil", "Birini bilmeden yargılayamam" vb. daha doğru şeyler söylemek için. Diğer bir etken de örneğin arkadaşlarınızla ve işlerinizle çok vakit geçiriyorsanız ve kimseyle vakit geçirmiyorsanız, zamanınızı daha iyi organize edebilir ve yakın ilişki kurabileceğiniz kişileri tercih edebilirsiniz.

Şimdiki zamana odaklanın

Tüm korkuların o zamandan beri gerçekleşmemiş durumlardan kaynaklandığını ve gelecekle ilgili endişeler olduğunu unutmayın . Bu yoğun korku, olabilecek veya olmayabilecek şeyler hakkındaki kendi düşüncelerinizden gelir. O an hiçbir şey olmuyor zannediyorsunuz tabii başka biriyle konuşmaya başlarsanız olacakları görmezden gelin. Hiç kimse gelecekte ne olacağını bilemez, bir an için yaşamayı öğrenin, çünkü ancak o zaman onu tadabilir ve tamamen tadını çıkarabilirsiniz.

Kendin Dene/Sına

Kendini deneyimlemek ve yaşama cesaretine sahip olmak hoş bir duygu. Bir insanla iyi ya da kötü olursa, sonunda yaşamak, yaşamak için başka bir deneyim kazanacağını düşünüyorum. Kendinize paylaşma, sevme ve başka biri tarafından sevilme fırsatı vermekten vazgeçmeyin, sahip olduğunuz en muhteşem hislerden birinden kendinizi mahrum bırakamayacaksınız.

Son olarak, aşık olma korkunuz o kadar güçlüyse, kendinizi daha güçlü hissediyorsanız veya bunun üstesinden gelmek için dışarıdan yardım almak istiyorsanız, şunları kendinize söyleyin.

Hata yapmak şansını kendinize tanıyın. Çünkü hatalar sizin kişiliğinizi oluşturacaktır. Doğru yolu bulacağınıza eminim

“Alıntı”

Stanley Kubrick'in En İyi 80 Sözü

Stanley Kubrick (1928 - 1999), ABD, New York City'de doğan Amerikalı yönetmen, senarist ve fotoğrafçıydı.

Bu fantastik yönetmen, tüm zamanların en iyi yönetmenlerinden biridir ve yedinci sanatta bir ölçüt olarak kabul edilmektedir. Diğer ibadet filmleri şunlardır: Ara sıra izlediğimiz Shiny, Orange veya Metal Jacket.

Stanley Kubrick'in en iyi düşünceleri ve alıntıları

1. Hiçbir eleştirmen çalışmamın herhangi bir yönünü bana açıkça açıklayamadı.

2. Bence okullardaki en büyük hata, çocuklara korkuyu bir motivasyon aracı olarak kullanmayı öğretmektir.

3. Filmde okuduğum ilk önemli kitap Pudovkin'in "Film Tekniği"ydi. Bu yüzden henüz kameraya dokunmadım ve kesme ve düzenleme için gözlerimi açtı.

4. Okulda hiçbir şey bilmiyordum ve henüz 19 yaşındayken zevkle kitap okudum.

5. Bir konu hakkında yeterince akıcı konuşabiliyorsanız, sanatsal bir etkiniz olacaktır.

6. Bu gezegenin çöküşü kozmik ölçekte önemsiz olacaktır.

7. Film çekmek sezgisel bir süreçtir, tıpkı müziği sezgisel olarak hayal ettiğim gibi. Tartışmayı yapılandırma meselesi değil.

8. Röportaj yapmaktan hoşlanmıyorum. Her zaman sizden yanlış alıntı yapma veya daha da kötüsü sizi yanlış tanıtma riski vardır.

9. Her zaman biraz gerçeküstü bir durumu çözmeyi ve gerçekçi bir şekilde yansıtmayı severim.

10. Yazmak veya düşünmek mümkünse videoya alınabilir.

11. Bir kişi oturur ve her şeyin çabuk bittiğini ve uzayda çok anlamsız ve yalnız olduğunu düşünürse, kesinlikle delirmiş veya işe yaramaz hissedecektir.

12. Belki boşuna, bu fikir onu tarif etme yeteneğinden daha büyüktür.

13. Gizem duygusu, sanatta hayattan daha güçlü hissettiren tek duygudur.

14. Yaptığınız tüm işleri az sayıda yönetmen görecek. Fellini, Bergman ve David Lee'yi ilk listemin başına ve Truffaut'u bir sonraki seviyenin başına koydum.

15. Filmler müzik gibidir (veya olmalıdır). Tutumların ve duyguların ilerlemesi olmalı. Konu duygudan, anlamdan sonra gelir.

16. Bir erkek seçemiyorsa, erkek olmayacaktır.

17. Bazı kişiler röportaj verebilir. Çok fazla kaçıyorlar ve bu nefret dolu kavramdan neredeyse kaçıyorlar. Fellini iyidir; Konuşmaları çok komik.

18. Dilin sınırlarını aşan ve duyusal ve felsefi yüküyle doğrudan bilince emilen görsel bir deneyim yaratmaya çalıştım. McLuhan'a göre, 2001 raporu vasattı.

19. Filmin, müzik gibi içsel bilinç düzeyinde yoğun bir öznel deneyim olmasını istedim; Beethoven'ın senfonisini açıklamak için kavram ve değerlendirme arasında yapay bir bariyer oluşturmak gerekir (2001).

20. Bu, kelimelerle iletmeye çalıştığım bir mesaj değil. 2001 – sözlü olmayan deneyim; İki saat 19 dakikalık filmin diyalogları 40 dakikadan az.

21. Görsel deneyimin gerçek doğası, izleyicinin daha fazla amplifikasyonunu gerektirmeyen ve gerektirmeyen acil ve içgüdüsel bir yanıt sağlamaktır.

22. Filmin geçtiği an genellikle her detayın veya nüansın ilk bakışta tam olarak etkilenmesine izin vermez.

23. New York gerçekten düşmanca bir şehir. Belki de o kadar dogmatik bir ateist ve materyalist vardır ki, uzayın büyüklüğünü ve kozmik zekanın lanetinin esrarengiz görüşünü bulan yeryüzündeki "lümen edebiyatı"nın belirli bir öğesi vardır.

24. Galaksimizde yüz milyara yakın yıldız olduğunu, her yıldızın yaşamı sürdürebilecek bir gün olduğunu ve görünen evrende yaklaşık yüz milyar galaksi olduğunu kabul ederek Tanrı'ya inanmak mümkündür.

25. Bununla birlikte, film eleştirmenleri, neyse ki, genel halk üzerinde nadiren bir etkiye sahiptir. Tiyatrolar dolu.

26. Genel olarak iyi bir filmin ikinci bölümünde seyircinin ilgisini ve beğenisini artıran unsurlar olduğunu söyleyebilirim.

27. Arthur'un fikrine katılmıyorum ve bu konuda şaka yaptığını düşünüyorum, onu ilk gördüğümüzde biri onu anlasaydı, amacımıza ulaşamazdık. Birisi mesajını almak için neden bir filmi iki kez izlesin?

28. Diğer antik gezegenler, zihinsel olarak kırılgan biyolojik türlerden ölümsüz mekanik yapılara evrimleşmiş olmalıdır.

29. Çocuklar hayatlarına saf bir merak duygusuyla, bir yaprağın yeşili kadar basit bir şey için ortak bir neşe duygusuyla başlarlar; Ama yaşlandıkça, ölüm ve çürüme kavramı, onların idealizmlerini gizlice bozarak, yaşama sevincine nüfuz etmeye başlar.

30. Leonardo resmin altına şunu yazsaydı La Joconde'u ne kadar takdir edebiliriz: Bu kadın dişleri olmadığı için gülümsüyor ya da sevgilisinden bir sır saklıyor. Seyircinin minnettarlığını yok eder ve onu kendisinden başka bir gerçekliğe dönüştürürdü. Bunun olmasını istemedim.

31. Zihinsel kabuğumuzun yaşamı ölümden yalnızca birkaç yıllığına ayırdığına dair felçli bir görüş vardır.

32. Belki de rekor kırma arzusu birinin çalışmasını değerlendirmek için çok ilginç bir yol gibi görünebilir, ama bence özellikle böylesine özgün bir filmle bir izleyici rekorunu kırmak, insanların onu gördükten sonra başkalarına güzel şeyler söylediği anlamına geliyor ve bu mesele değil, değil mi?

33. Kabul etsek de etmesek de, her insanın göğsünde, nefsini ve niyetlerini yiyip bitiren en son bilgilere yönelik küçük bir korku kutusu vardır.

34. Artık Güneşimiz yaşlı bir yıldız değil ve gezegenleri neredeyse uzay çağı çocukları.

35. Film son zamanlarda sanat kategorisinden çıkarıldı ve sonunda değişmesine sevindim.

36. Güzel müziği bir kere dinleyebileceğimizi, güzel resimleri bir kere görebileceğimizi, hatta güzel bir kitabı bir kere okuyabileceğimizi düşünüyoruz.

37. Diğer hayvanlardan farklı olarak, kendi ölümümüzü kavramsallaştırma yeteneğimiz büyük zihinsel ıstıraba neden olur.

38. Yeryüzündeki tek tanrılı dinlerin hiçbirine inanmıyorum ama her birinin Tanrı'nın bilimsel bir tanımını oluşturabileceğine inanıyorum.

39. İnsanın, evrenin kronolojisinde bir mikrosaniyeden daha kısa bir sürede, bin yılda yarattığı muazzam teknolojik gelişmeleri düşündüğünüzde, eski yaşam formlarının evrimsel gelişimini hayal edebiliyor musunuz?

40. Yaşamda anlam eksikliği, insanı kendi anlamını yaratmaya zorlar.

41. Görsel ve duygusal sinematografik bağlamda deneyimli ama iyi filmler insan yaşamının en derin liflerine dokunur.

42. Bir filmin yalnızca bir kez izlenmesi gerektiği fikri, bir görsel sanat eseri olarak değil, geçici bir eğlence olarak geleneksel film anlayışımızın bir uzantısıdır.

43. Tüm eleştirmenler New York yayınlarında çalışır. 2001 yılında Amerika'da ve dünyada izlenme oranı yüzde 95'ti. Tabii ki bazı insanlar diğerlerinden daha alıcı, ancak filmi nispeten yüzeysel özelliklerle övenler bile bazı mesajlarını alabilirler.

44. Tanrı kavramının 2001'in özünü oluşturduğunu, ancak Tanrı'nın geleneksel ve antropomorfik bir imgesinin olmadığını söyleyebilirim.

45. Ne çok sıcak ne de çok soğuk olan sabit bir yörüngede bir gezegen olduğu ve güneş enerjisinin etkileşiminden kaynaklanan yüz milyonlarca yıllık kimyasal reaksiyonlar göz önüne alındığında, gezegenin yaşamının şu ya da bu biçimi eninde sonunda ortaya çıkar.

46. Aslında yüz milyonlarca gezegen olması gerektiğini, biyolojik yaşamın doğup büyüdüğünü ve yaşamın zekayı geliştirme potansiyeline sahip olduğunu varsaymak mantıklıdır.

47. 2001 yılında keşfedilen bazı fikirler, eğer soyut olarak sunulursa, genellikle cansızdır ve otomatik olarak uygun entelektüel kategoriye girebilir.

48. Filmin felsefi ve alegorik anlamı hakkında spekülasyon yapabilirsiniz ve tahminler daha derin bir izleyici kitlesine ulaştığının bir göstergesidir.

49. Film başarılı olursa, insanın kaderini, uzaydaki rolünü ve daha yüksek yaşam formlarıyla ilişkisini henüz düşünmemiş geniş bir kitleye ulaşılarak ulaşılacağını düşünüyorum.

50. 2001 yılı için her izleyicinin kaybolmuş bir ipe bağlı kalmak, hatta doğaçlama yapmak zorunda olduğu sözlü bir yol yaratmak istemiyorum.

51. Lucasfilm birçok alanda (sinemalar ve tiyatrolar) araştırmalar yürüttü ve bulgularını en kötü şüphelerini doğrulayan bir raporda yayınladı. Örneğin matbaaların %50'si bir günde yıkıldı. Amper iyi değil, ses kötü. Işıklar düz değil ... vb.

52. Masalları ve mitleri, sihirli hikayeleri her zaman sevmişimdir.

53. Fellini röportaj sırasında sadece şakalar yapar ve bildiği önemsiz şeyleri söyler.

54. Filmimin gösterildiği odalar için endişelenmenin çılgın bir endişe olduğunu düşünüyorlar.

55. Büyük milletler her zaman haydut, küçük milletler fahişe gibi davranmışlardır.

56. Dünyanın hayal edilemez sonsuzluğunun etrafında bir anlık bir mikrop varken, neden büyük bir senfoni yazmaya, yaşamak için savaşmaya, hatta bir başkasını sevmeye zahmet edeyim?

57. Daha önce film yapma ayrıcalığına sahip olan herkes neden bahsettiğimi bilir: Lunaparktaki tampon arabaya Savaş ve Barış yazmaya çalışıyor gibi görünebilir, ama sonunda, o, hayattan zevk almıyorsun. bu duyguya uyuyor.

58. İnsan doğasında bariz olandan memnun olmayan ama bilmeceler, bilmeceler ve alegorilerle ilgilenen bir şey var.

59. Kameralı bir yönetmen, kalemli bir yazar kadar özgürdür.

60. Her zaman ne istediğimi bilmiyorum ama ne istemediğimi biliyorum.

61. Ekran büyülü bir ortamdır. O kadar güçlüdür ki, başka hiçbir sanat biçiminin iletemeyeceği duyguları ve ruh hallerini yansıtır.

62. Durum iyiyse, general hakkında söylenen her şey anlamsızdır.

63. Bir tahtanın önünde oturuyorsunuz ve aniden kalbiniz atıyor. Bir parça alır ve hareket ettirirken sallarsınız. Ama satranç size orada sessizce oturup bunun gerçekten iyi bir fikir mi yoksa başka bir iyi fikir mi olduğunu düşünmeyi öğretir.

64. Asla, asla, hükümete yaklaşmayın. Güçlü olanla arkadaş olma, tehlikelidir.

65. Tamamen tek başıma bir film yapabilmek için ilk başta başka şeyler hakkında çok fazla bilgi sahibi olmam gerekmeyebilir ama sormak zorunda kaldım.

66. Bir film yapmak için ihtiyacınız olan tek şey bir kamera, bir teyp ve biraz hayal gücü.

67. Sanat, yaşamı dönüştürmekten ibarettir, ancak yaşamı yaratmaz ve yaşam yaratmaz.

68. Bir adam bir roman yazar, bir adam bir senfoni yazar ve bir adam bir film yapmak zorundadır.

69. Kulağa gülünç gelebilir, ancak en iyi genç film yapımcılarının yapabileceği şey bir kamera alıp film yapmaktır.

70. Gözlem, ölmekte olan bir sanattır.

71. İlgi, havai fişeklerdeki nükleer patlama gibi bir tehdide göre bir ölçekte öğrenmeye yol açabilir.

72. Karanlık ne kadar geniş olursa olsun, ışığımızı getirmeliyiz.

73. O kadar çalışmak ve oyun oynamamak Jack'i sıkıcı bir çocuk yapar.

74. Ölüler, diri olduklarından başka bir şey bilmezler.

75. İkarus'un hikayesinin ahlakının, sadece genel kabul görmüş "çok yükseğe uçmaya çalışmayın" veya "balmumu ve tüyleri unutun ve daha iyisini yapın, kanatlar üzerinde çalışıyorum" olması gerektiğini söyledim.

76. Satranç film yapımıyla ilişkilendirilirse, karar çok çekici göründüğünde, alternatiflerin seçiminde sabır ve düzenlilik geliştirmeye yardımcı olur.

77. Sen bir idealistsin ve senin için bir şehir aptalı gibi üzülüyorum.

78. Sizce (Schindler'in listesi) Holokost hakkında mıydı? ... Başarıyla ilgiliydi, değil mi? Holokost yaklaşık altı milyon insanı öldürdü. Yaklaşık 600 kişi Schindler'in listesinde değil. Başka?

79. Burada filmlerin kötü olmasının nedeni, onları yapanların sahtekar olmamasıdır. Çoğu ellerinden gelenin en iyisini yapıyor; Gerçekten iyi filmler yapmak istiyorlar. Sorun kalplerinde değil, kafalarındadır.

80. Banalitlerin tamamını ekleyin.

AÇIKLAMA

Stanley Kubrick'in en iyi düşünceleri ve alıntıları

284 Bilgilik

1. Hiçbir eleştirmen çalışmamın herhangi bir yönünü bana açıkça açıklamadı.

Kubrick, çalışmalarının değerini gerçekten anlamayan insanlardan eleştiri aldı.

2. Bence okullardaki en büyük hata, çocuklara korkuyu bir motivasyon aracı olarak kullanmayı öğretmektir.

Korku aklımızı felç edebilir, bu yüzden net düşünemeyiz.

3. Filmde okuduğum ilk önemli kitap Pudovkin'in "Film Tekniği"ydi. Bu yüzden henüz kameraya dokunmadım ve kesme ve düzenleme için gözlerimi açtı.

Kubrick'in kariyeri tek kelimeyle olağanüstüydü.

4. Okulda hiçbir şey bilmiyordum ve henüz 19 yaşındayken zevkle kitap okudum.

İlköğretim çoğu zaman iyi olamayacağımız bir şeydir, Stanley Kubrick bile.

5. Bir konu hakkında yeterince akıcı konuşabiliyorsanız, sanatsal bir etkiniz olacaktır.

Dua armağanı, kendi zihnimizde bilge olmamıza yardımcı olur.

6. Bu gezegenin çöküşü kozmik ölçekte önemsiz olacaktır.

Evren o kadar büyük ki üzerinde yaşadığımız gezegen uzayda yüzen tozdan ibaret.

7. Film çekmek sezgisel bir süreçtir, tıpkı müziği sezgisel olarak hayal ettiğim gibi. Tartışmayı yapılandırma meselesi değil.

Müziğin dediği gibi sanatta ustalaşmış olanlar kulaklarıyla oynayabilir ve neredeyse hiç düşünmeden yapabilirler.

8. Röportaj yapmaktan hoşlanmıyorum. Her zaman sizden yanlış alıntı yapma veya daha da kötüsü sizi yanlış tanıtma riski vardır.

Canlı performansta kayıt olacağı için hata yapamayız.

9. Her zaman biraz gerçeküstü bir durumu çözmeyi ve gerçekçi bir şekilde yansıtmayı severim.

Kubrick, yedinci sanatın bir dehasıdır ve her türden muhteşem eserler yaratmıştır.

10. Yazmak veya düşünmek mümkünse videoya alınabilir.

Sinemanın sınırlarını sadece hayal gücümüz belirler.

11. Bir kişi oturur ve her şeyin çabuk bittiğini ve uzayda çok anlamsız ve yalnız olduğunu düşünürse, kesinlikle delirmiş veya işe yaramaz hissedecektir.

Uzayın enginliği şaşırtıcı ve gerçekten küçük olduğumuzu görebiliriz.

12. Belki boşuna, bu fikir onu tarif etme yeteneğinden daha büyüktür.

Stanley Kubrick, sunabildiği eserin dehası tarafından defalarca yenildi.

13. Gizem duygusu, sanatta hayattan daha güçlü hissettiren tek duygudur.

Bilmece en iyi bir filmde canlandırılabilir, ancak gerçek hayatta yapmak çok daha zordur.

14. Yaptığınız tüm işleri az sayıda yönetmen görecek. Fellini, Bergman ve David Lee'yi ilk listemin başına ve Truffaut'u bir sonraki seviyenin başına koydum.

Kubrick bize hayran olduğu diğer yönetmenlerden bahsetti.

15. Filmler müzik gibidir (veya olmalıdır). Tutumların ve duyguların ilerlemesi olmalı. Konu duygudan, anlamdan sonra gelir.

Kubrick'in filmleriyle kendini göstermesi bu büyük yönetmen için özel bir şeydi.

16. Bir erkek seçemiyorsa, erkek olmayacaktır.

Karar verme gücü, kendi halkımız, özgürlüğümüz olmamızı sağlar.

17. Bazı kişiler röportaj verebilir. Çok fazla kaçıyorlar ve bu nefret dolu kavramdan neredeyse kaçıyorlar. Fellini iyidir; Konuşmaları çok komik.

Kubrick bize büyük yönetmen olan Fellini'ye olan hayranlığını gösteriyor.

18. Dilin sınırlarını aşan ve duyusal ve felsefi yüküyle doğrudan bilince emilen görsel bir deneyim yaratmaya çalıştım. McLuhan'a göre, 2001 raporu vasattı.

Kubrick, birçok filminde yenilik yapan sanatının bir dehasıydı.

19. Filmin, müzik gibi içsel bilinç düzeyinde yoğun bir öznel deneyim olmasını istedim; Beethoven'ın senfonisini açıklamak için kavram ve değerlendirme arasında yapay bir bariyer oluşturmak gerekir (2001).

Bu alıntıda Kubrick bize, eserlerini gördüğü sahneye izleyicinin yüklediği anlamı açıklıyor.

20. Bu, kelimelerle iletmeye çalıştığım bir mesaj değil. 2001 – sözlü olmayan deneyim; İki saat 19 dakikalık filmin diyalogları 40 dakikadan az.

Kuşkusuz Odyssey, uzayda kimsenin fark etmeyeceği bir film, fantezi türünde bir dönüm noktası.

21. Görsel deneyimin gerçek doğası, izleyicinin daha fazla amplifikasyonunu gerektirmeyen ve gerektirmeyen acil ve içgüdüsel bir yanıt sağlamaktır.

Kubrick'in yönetmen olarak gelişimi eserlerinde görülebilir.

22. Filmin geçtiği an genellikle her detayın veya nüansın ilk bakışta tam olarak etkilenmesine izin vermez.

Filmler izleyiciyi aşıkmış gibi etkilemeye çalışır.

23. New York gerçekten düşmanca bir şehir. Belki de o kadar dogmatik bir ateist ve materyalist vardır ki, uzayın büyüklüğünü ve kozmik zekanın lanetinin esrarengiz görüşünü bulan yeryüzündeki "lümen edebiyatı"nın belirli bir öğesi vardır.

Kubrick bize kesinlikle New York'un sevdiği harika şehri anlatacak.

24. Galaksimizde yüz milyara yakın yıldız olduğunu, her yıldızın yaşamı sürdürebilecek bir gün olduğunu ve görünen evrende yaklaşık yüz milyar galaksi olduğunu kabul ederek Tanrı'ya inanmak mümkündür.

Uzay her zaman Kubrick'i çeken bir şey olmuştur, boşuna değil, tükenmez bir ilham kaynağı.

25. Bununla birlikte, film eleştirmenleri, neyse ki, genel halk üzerinde nadiren bir etkiye sahiptir. Tiyatrolar dolu.

Eleştirmenler ve Kubrick anlaşamadılar ama hiç umursamadı.

26. Genel olarak iyi bir filmin ikinci bölümünde seyircinin ilgisini ve beğenisini artıran unsurlar olduğunu söyleyebilirim.

Kubrick'in birçok filmi birkaç kez izlenebilir.

27. Arthur'un fikrine katılmıyorum ve bu konuda şaka yaptığını düşünüyorum, onu ilk gördüğümüzde biri onu anlasaydı, amacımıza ulaşamazdık. Birisi mesajını almak için neden bir filmi iki kez izlesin?

Kubrick'in benzersiz bir film izleme tarzı vardı ve bu onu yapıtlarında öne çıkardı.

28. Diğer antik gezegenler, zihinsel olarak kırılgan biyolojik türlerden ölümsüz mekanik yapılara evrimleşmiş olmalıdır.

Kubrick, insanların zaman içinde izleyebileceği evrimi anlatıyor.

29. Çocuklar hayatlarına saf bir merak duygusuyla, bir yaprağın yeşili kadar basit bir şey için ortak bir neşe duygusuyla başlarlar; Ama yaşlandıkça, ölüm ve çürüme kavramı, onların idealizmlerini gizlice bozarak, yaşama sevincine nüfuz etmeye başlar.

Yıllar geçtikçe kişiliğimiz ve tutumlarımız, özellikle de hayatı gördüğümüzde veya onunla ilişki kurduğumuzda değişir.

30. Leonardo resmin altına şunu yazsaydı La Joconde'u ne kadar takdir edebiliriz: Bu kadın dişleri olmadığı için gülümsüyor ya da sevgilisinden bir sır saklıyor. Seyircinin minnettarlığını yok eder ve onu kendisinden başka bir gerçekliğe dönüştürürdü. Bunun olmasını istemedim.

Eserin yazarı, zıt duyguları uyandırmak için önceden belirlenmiş bir görünüm verebilir.

31. Zihinsel kabuğumuzun yaşamı ölümden yalnızca birkaç yıllığına ayırdığına dair felçli bir görüş vardır.

İnsanlar ölümü farklı şekillerde taşırlar ama hepimizin bir ömür boyu sürecek içsel bir umudu vardır.

32. Belki de rekor kırma arzusu birinin çalışmasını değerlendirmek için çok ilginç bir yol gibi görünebilir, ama bence özellikle böylesine özgün bir filmle bir izleyici rekorunu kırmak, insanların onu gördükten sonra başkalarına güzel şeyler söylediği anlamına geliyor ve bu mesele değil, değil mi?

Kubrick, çalışmalarının insanların hayatlarını değiştirdiğini, sanatsal potansiyeliyle yakından bağlantılı bir dahi olduğunu her zaman biliyordu.

33. Kabul etsek de etmesek de, her insanın göğsünde, nefsini ve niyetlerini yiyip bitiren en son bilgilere yönelik küçük bir korku kutusu vardır.

İnsanların nasıl hissettiğini anlamak çok zor olabilir, ancak ne yediğimizi bildiğimizde harekete geçmemiz gerekiyor.

34. Artık Güneşimiz yaşlı bir yıldız değil ve gezegenleri neredeyse uzay çağı çocukları.

Kubrick'in bu alıntıda bize açıkladığı gibi, güneş sistemimiz her zaman yıldız çağından bahseden genç bir güneş sistemidir.

35. Film son zamanlarda sanat kategorisinden çıkarıldı ve sonunda değişmesine sevindim.

Bu cümlede Kubrick, sanatı hakkında ne hissettiğini ve neden onu daha iyi tanıması gerektiğini açıklıyor.

36. Güzel müziği bir kere dinleyebileceğimizi, güzel resimleri bir kere görebileceğimizi, hatta güzel bir kitabı bir kere okuyabileceğimizi düşünüyoruz.

Dehanın eserlerinden birkaç kez zevk almak gerekir.

37. Diğer hayvanlardan farklı olarak, kendi ölümümüzü kavramsallaştırma yeteneğimiz büyük zihinsel ıstıraba neden olur.

Kubrick bu alıntıda bize kendi ölümümüzü düşünmenin bizi çok üzdüğünü açıklıyor.

38. Yeryüzündeki tek tanrılı dinlerin hiçbirine inanmıyorum ama her birinin Tanrı'nın bilimsel bir tanımını oluşturabileceğine inanıyorum.

Kubrick, elbette, kişisel bir din görüşüne sahipti.

39. İnsanın, evrenin kronolojisinde bir mikrosaniyeden daha kısa bir sürede, bin yılda yarattığı muazzam teknolojik gelişmeleri düşündüğünüzde, eski yaşam formlarının evrimsel gelişimini hayal edebiliyor musunuz?

Kubrick'in bu alıntıda belirttiği gibi, teorik olarak, uzaylı bir medeniyet, binlerce yıl boyunca acımasız bir teknolojik seviyeye ulaşabilir.

40. Yaşamda anlam eksikliği, insanı kendi anlamını yaratmaya zorlar.

Hayat var olmayan bir şey gibi görünebilir ve biz her zaman bir şeyler için bir sebep ararız.

41. Görsel ve duygusal sinematografik bağlamda deneyimli ama iyi filmler insan yaşamının en derin liflerine dokunur.

Kubrick, filmlerde hepimizle kişisel olarak bağlantı kurmaya çalıştı.

42. Bir filmin yalnızca bir kez izlenmesi gerektiği fikri, bir görsel sanat eseri olarak değil, geçici bir eğlence olarak geleneksel film anlayışımızın bir uzantısıdır.

Kubrick, eserlerini o kadar güçlü bir şekilde besledi ki, onları bir kerede sindirmek imkansızdı.

43. Tüm eleştirmenler New York yayınlarında çalışır. 2001 yılında Amerika'da ve dünyada izlenme oranı yüzde 95'ti. Tabii ki bazı insanlar diğerlerinden daha alıcı, ancak filmi nispeten yüzeysel özelliklerle övenler bile bazı mesajlarını alabilirler.

Kubrick'in eleştirmenlerle her zaman özel bir ilişkisi olmuştur ve kariyerinde her zaman bir ipi olmuştur.

44. Tanrı kavramının 2001'in özünü oluşturduğunu, ancak Tanrı'nın geleneksel ve antropomorfik bir imgesinin olmadığını söyleyebilirim.

Büyük eseri The Odyssey of Space, Kubrick'in dehasıyla neler yapabileceğinin bir örneğiydi.

45. Ne çok sıcak ne de çok soğuk olan sabit bir yörüngede bir gezegen olduğu ve güneş enerjisinin etkileşiminden kaynaklanan yüz milyonlarca yıllık kimyasal reaksiyonlar göz önüne alındığında, gezegenin yaşamının şu ya da bu biçimi eninde sonunda ortaya çıkar.

Yaşamın ortaya çıkıp çıkmadığı ve uzayın uzunluğunda ve genişliğinde meydana gelip gelmeyeceği sorusu.

46. Aslında yüz milyonlarca gezegen olması gerektiğini, biyolojik yaşamın doğup büyüdüğünü ve yaşamın zekayı geliştirme potansiyeline sahip olduğunu varsaymak mantıklıdır.

Kubrick, kendi gezegenimizin ötesinde yaşam olasılığının açık sözlü bir savunucusuydu.

47. 2001 yılında keşfedilen bazı fikirler, eğer soyut olarak sunulursa, genellikle cansızdır ve otomatik olarak uygun entelektüel kategoriye girebilir.

Kubrick, çalışmalarının genel halk ve eleştirmenler tarafından nasıl takdir edileceğini merak etti.

48. Filmin felsefi ve alegorik anlamı hakkında spekülasyon yapabilirsiniz ve tahminler daha derin bir izleyici kitlesine ulaştığının bir göstergesidir.

Bu büyük yönetmen her zaman seyircinin bilincinin derinliklerine dalmak istemiştir.

49. Film başarılı olursa, insanın kaderini, uzaydaki rolünü ve daha yüksek yaşam formlarıyla ilişkisini henüz düşünmemiş geniş bir kitleye ulaşılarak ulaşılacağını düşünüyorum.

Kubrick, kariyerinin en alakalı filmlerinden birinin avantajlarından bahseder.

50. 2001 yılı için her izleyicinin kaybolmuş bir ipe bağlı kalmak, hatta doğaçlama yapmak zorunda olduğu sözlü bir yol yaratmak istemiyorum.

Kubrick'in acemi seyircisinin bu ünlü dua filmini takip etmesi zor olabilir. Aynı zamanda Stanley Kubrick'in en akılda kalan sözlerinden biridir.

51. Lucasfilm birçok alanda (sinemalar ve tiyatrolar) araştırmalar yürüttü ve bulgularını en kötü şüphelerini doğrulayan bir raporda yayınladı. Örneğin matbaaların %50'si bir günde yıkıldı. Amper iyi değil, ses kötü. Işıklar düz değil ... vb.

Kubrick, filmlerinin gösterildiği sinemalar hakkında bilgilendirildi çünkü eğer iyi olmasaydı seyirci filmi tam olarak göremezdi.

52. Masalları ve mitleri, sihirli hikayeleri her zaman sevmişimdir.

Kubrick, her zaman fantezi türünün yanı sıra mitler ve efsaneler üzerine edebiyatın büyük bir hayranı olmuştur.

53. Fellini röportaj sırasında sadece şakalar yapar ve bildiği önemsiz şeyleri söyler.

Kubrick, idollerinden birini ve onunla nasıl güldüğünü anlatıyor.

54. Filmimin gösterildiği odalar için endişelenmenin çılgın bir endişe olduğunu düşünüyorlar.

Bu alıntıda Kubrick, insanların onun gerçek anlaşma olduğunu nasıl düşündüklerini anlatıyor.

55. Büyük milletler her zaman haydut, küçük milletler fahişe gibi davranmışlardır.

Toplum çok şaşırtıcı bir yer olabilir ve Kubrick tam olarak neden bahsettiğini biliyordu.

56. Dünyanın hayal edilemez sonsuzluğunun etrafında bir anlık bir mikrop varken, neden büyük bir senfoni yazmaya, yaşamak için savaşmaya, hatta bir başkasını sevmeye zahmet edeyim?

Aslında, kozmik ölçekte ne kadar küçük olduğumuzu bildiğimizde, evrenin büyüklüğünü takdir edebiliriz.

57. Daha önce film yapma ayrıcalığına sahip olan herkes neden bahsettiğimi bilir: Lunaparktaki tampon arabaya Savaş ve Barış yazmaya çalışıyor gibi görünebilir, ama sonunda, o, hayattan zevk almıyorsun. bu duyguya uyuyor.

Kubrick işini sevdi ve onunla kişisel nirvanaya ulaştı.

58. İnsan doğasında bariz olandan memnun olmayan ama bilmeceler, bilmeceler ve alegorilerle ilgilenen bir şey var.

İnsanlar her zaman karşılaştığımız sorunlara bağımlıdır ya da en azından çok ilgilenirler.

59. Kameralı bir yönetmen, kalemli bir yazar kadar özgürdür.

Bir film yapımcısının kendini ifade etme aracı bir fotoğraf ve video kameradır.

60. Her zaman ne istediğimi bilmiyorum ama ne istemediğimi biliyorum.

Kubrick, film projeleriyle temsil edilmek istemediğini kesinlikle biliyordu.

61. Ekran büyülü bir ortamdır. O kadar güçlüdür ki, başka hiçbir sanat biçiminin iletemeyeceği duyguları ve ruh hallerini yansıtır.

İzleyicinin duygusunu artırmanın araçlarından biri de sinemadır kuşkusuz.

62. Durum iyiyse, general hakkında söylenen her şey anlamsızdır.

Kubrick asla eleştirmenlerden etkilenmedi ve pozisyonu konusunda çok netti.

63. Bir tahtanın önünde oturuyorsunuz ve aniden kalbiniz atıyor. Bir parça alır ve hareket ettirirken sallarsınız. Ama satranç size orada sessizce oturup bunun gerçekten iyi bir fikir mi yoksa başka bir iyi fikir mi olduğunu düşünmeyi öğretir.

Kubrick bir satranç oyuncusuydu ve hobisi bilişsel yeteneklerini geliştirmesine yardımcı oldu.

64. Asla, asla, hükümete yaklaşmayın. Güçlü olanla arkadaş olma, tehlikelidir.

Yozlaşmış insanlar her zaman güç ister, bu yüzden çoğu güçlü insan yozlaşmıştır.

65. Tamamen tek başıma bir film yapabilmek için ilk başta başka şeyler hakkında çok fazla bilgi sahibi olmam gerekmeyebilir ama sormak zorunda kaldım.

Picture Kubrick, sonunda filme yol açan tutkuydu.

66. Bir film yapmak için ihtiyacınız olan tek şey bir kamera, bir teyp ve biraz hayal gücü.

Bu üç basit araçla herkes evde film kaydedebilir.

67. Sanat, yaşamı dönüştürmekten ibarettir, ancak yaşamı yaratmaz ve yaşam yaratmaz.

Kubrick, elbette, sanat için kişisel bir anlayışa sahip olmanın nasıl bir şey olduğunu biliyordu.

68. Bir adam bir roman yazar, bir adam bir senfoni yazar ve bir adam bir film yapmak zorundadır.

Bu büyük film yapımcısının öncelikle sanatıyla kendini ifade etmesi gerekiyordu.

69. Kulağa gülünç gelebilir, ancak en iyi genç film yapımcılarının yapabileceği şey bir kamera alıp film yapmaktır.

Kubrick, sinema dünyasında en çok öğrenilen şeyin film yapmak olduğunu biliyordu.

70. Gözlem, ölmekte olan bir sanattır.

Bir film yapımcısı ve fotoğrafçı olarak Kubrick, bunun bir çalışmanın sonucuna bağlı olduğunu biliyordu.

71. İlgi, havai fişeklerdeki nükleer patlama gibi bir tehdide göre bir ölçekte öğrenmeye yol açabilir.

Kubrick, çocukları eğitmek konusunda her zaman farklı bir görüşe sahip olmuştur.

72. Karanlık ne kadar geniş olursa olsun, ışığımızı getirmeliyiz.

Tüm insanlar benzersiz ve özeldir, ancak ne kadar güçlü parlayacağımıza bağlıdır.

73. O kadar çalışmak ve oyun oynamamak Jack'i sıkıcı bir çocuk yapar.

Çocukların oyun oynaması, onların çevrede düzgün gelişmelerine yardımcı olur.

74. Ölüler, diri olduklarından başka bir şey bilmezler.

Kubrick'in ölümü nasıl gördüğü ve kendisine nasıl davranıldığı, bir peri masalı yönetmeni için özel bir şeydi.

75. İkarus'un hikayesinin ahlakının, sadece genel kabul görmüş “çok yükseğe uçmaya çalışmayın” veya “balmumu ve tüyleri unutun ve daha iyisini yapın, kanatlar üzerinde çalışıyorum” olması gerektiğini söyledim.

Stanley Kubrick'in hayata dair iyimserliğinin sınırsız olduğuna şüphe yok ve ondan çok şey öğrenebiliriz.

76. Satranç film yapımıyla ilişkilendirilirse, karar çok çekici göründüğünde, alternatiflerin seçiminde sabır ve düzenlilik geliştirmeye yardımcı olur.

Bir Shahrik oyuncusu olarak Kubrick, duyguları kontrol etmeyi ve onları yönetmek için bazı teknikleri öğrendi.

77. Sen bir idealistsin ve senin için bir şehir aptalı gibi üzülüyorum.

Stanley Kubrick her zaman harika bir zekaya ve benzersiz bir karaktere, filmlerinin yapımında kullanılan niteliklere sahip olmuştur.

78. Sizce (Schindler'in listesi) Holokost hakkında mıydı? ... Başarıyla ilgiliydi, değil mi? Holokost yaklaşık altı milyon insanı öldürdü. Yaklaşık 600 kişi Schindler'in listesinde değil. Başka?

Kubrick, az sayıda insanın görebildiği tüm filmlerdeki iyiyi görebildi.

79. Burada filmlerin kötü olmasının nedeni, onları yapanların sahtekar olmamasıdır. Çoğu ellerinden gelenin en iyisini yapıyor; Gerçekten iyi filmler yapmak istiyorlar. Sorun kalplerinde değil, kafalarındadır.

Yedinci sanatta açgözlülük, birçok oyuncuyu ve yönetmeni sadece para kazanmak için ortalama bir iş yapmaya iter.

80. Banalitlerin tamamını ekleyin.

Kubrick bu toplantıda bize bir dua filmi olmakla birlikte gündelik hayatın birçok yönüne değinen Metalik Ceket filmi hakkında konuşuyor.

"ALINTI"

Sadece Kulaklara Ulaşan Sözler Vardır , Bir De Ruhu Öpenler

Sözcükler sadece titreyen gırtlağın, aktive edici nöronların ve organize eden beynin sonucu değildir. Gizli çığlıkların, gün doğumunda bulunan arzuların ve gizlice sunulan okşamaların bir koleksiyonuyuz.

Sözlerimiz, bizi birleştiren büyük duygusal güce sahip evrenlerdir.

Sevgiye karşılık vermek için yaratıldık.

Beynimiz varlığımızın mükemmel bir tarafıdır.

Kelimeleri ile bağlantılar yaratır, rahatlatır, öğretir, rahatlatır ve elbette bazen kulağın ötesine geçer ve "ruhlarımızı okşar".

Kelimeler açık bir alan ve düşüncelerimizi ve nezaketimizi yansıtan tek ayna ve bizi sarsmak için en güçlü kelimeleri seçen akıllı sevgidir.

Eğer dilimiz, duyularımızın gizlendiği o harika kemanın yarattığı bir müzikse, o zaman açık olan bir şey var: Hepimiz onu nasıl doğru kullanacağımızı bilmiyoruz. Bazen müzik zararlı ve mutsuz olabilir. Diğer durumlarda kendimizi anlatamaz, aktaramaz ve hareket ettiremeyiz.

Sözcükler: Sevgi ve dil duyguları arasındaki aracılar

Kullandığımız dil türü romantik ilişkilerde, aile ilişkilerinde ve hatta çocuklarımızın yetiştirilmesinde çok önemlidir. Meksika Ulusal Özerk Üniversitesi'nde yürütülen bir araştırmaya göre, **sevgi dolu ve duygusal olarak olumlu bir dil deneyimleyen bir bebeğin bilişsel gelişimi en uygunudur.**

Ancak **bize doğru zamanda doğru kelimeleri sunabilecek birini bulmak her zaman kolay değildir.** Sezgi ve nezaketin yanı sıra duygusal dilin mükemmelliğinde ustalaşmış bir kişinin bilgeliği değildir. Sonuç olarak, duygusal eğitimin eğitim sistemimize entegrasyonu için çağrıda bulunan seslerin sayısı önemli ölçüde artmıştır.

Duygusal okuryazarlık: dil sevginin hizmetinde olduğunda

Sevginin hizmetinde olan dilin çeşitli özellikleri vardır.

- **Duygusal okuryazarlık, başkalarının** geleceklerini **anlamalarını geliştirerek** duygusal durumlarını "düzenleme" **sürecidir** .

- Bu, ancak çocukluktan başlayarak, duygularını tanıyarak ve aynı zamanda onlara duygularını dil yoluyla ifade etmeleri için bir strateji sunarak başarılabilir.

- Uygun şekilde yanıt verme yeteneği, insanların öfke gibi olumsuz duygulara karşı tepkilerini azaltmalarına yardımcı olabilir.

- Ayrıca duygularını kelimelerle ifade ederek duygularını daha iyi anlayabilirler. Bütün bunlar onlara kendini keşfetme ve başkalarıyla iletişim kurma aracı olarak inanılmaz bir duygusal dil sağlar.

Hepimizin bildiği gibi, Duygusal Zihin hakkında söylenen her şey "öğretilmesi gereken bir şey"dir. Dilin bizi bir araya getirme ya da ayırma özelliği olduğunu da bilmemiz gerekir. **Kelimeler her zaman büyüme için bir araç olmalıdır, yıkım için değil.**

Şifalı sözler, beynimizi güçlendiren duygular

Duygusal bağlantılar, sosyal hayatımızın dokusunu ören altın ipliktir. Yukarıda bahsedildiği gibi duygusal zekayı anlamak ve kullanmak kendimizi daha iyi anlamamıza yardımcı olur ve kişilerarası ilişkilerimizi zenginleştirir.

Kelimeler bizi sakinleştirebilir , korkuyu giderebilir, yalnızlığı giderebilir ve cansız kalplere neşe getirebilir. Bazen bunu unutuyoruz tabii. Ağzımızın ve kalbimizin birbirine bağlandığı büyük kaynakları unutur ve sevdiklerimize mutluluk getiririz.

Dilimizde kemik yoktur ama bir insanın kalbini kıracak kadar güçlüdür.

Ne dediğine dikkat et, akıllı ol, uyanık ol, saygı duy...

Sevdiğine de sonsuz bir şekilde sadık ol ve her zamankinden daha çok sev.

Sevmek her şeyin başıdır.

Alıntı

İnsanlar sevmedikleri şeyler için başkalarını eleştirir

Herkesin harika bir avantaj ve dezavantaj kombinasyonu vardır. Ne sen ne de ben ondan kurtulamayız. Hepimizin içinde dehalar ve azizler olduğu kadar tiranlar ve moronlar da vardır.Kimse hayatta hata yapmaz.

İnsanlar Sevmeyince Başkalarını Eleştirir

İnsanlar sizi sevmediğinde, haklı olmak için eleştirecekleri şeyleri seçerler

Yani sizde sevmedikleri ve hatalı olmadığınız halde noksanlıkmış gibi bir şey bularak

Arka planda olan budur.

Herkesin birçok harika erdem ve eksiklik kombinasyonu vardır . Kimse bundan kurtulamaz. Aramızda dehalar ve azizler olduğu kadar zorbalar ve moronlar da var. Herkes hayatta hata yapmaz ve utanç verici şeyler yapmaz değildir. Bu nedenle, başkalarını eleştirenlerin argümanlarının hiçbir temeli yoktur.

Nedensiz ve haklı olarak, bazı insanlar diğer insanları acımasızca yargılar.

Diğer insanların kusurlarının eksiksiz ve eksiksiz bir listesini yapmaya her zaman hazırdırlar.

Hatta o hataları yapmamak için ne yapılması gerektiğini belirleyecek ya da eksiklerinizi düzeltmenin yolunu gösterecek kadar ileri giderler. Kusurlarınız ve eksiklikleriniz konusunda sabırsızlar.

"Eleştirimiz, diğer insanları sahip olduğumuz niteliklere sahip olmamakla suçlamak etrafında dönüyor."

-Jules Renard-

Bahse konu insanlar sizin hakkınızda neyi eleştireceklerini seçerler.

Bir yandan hepimiz hayran olduğumuz insanda kusurlar ararsanız, kesinlikle bulacaksınız. Albert Einstein'ın dahi aptalca sözlerini ararsanız, mutlaka bulacaksınız.

Meselenin özünde herkesin görmek istediğini ve başkalarının görmek istemediğini seçmesidir.

Genellikle bu seçim , kendilerini değerlendirme ve kabul etme biçimleriyle ilgilidir. Kendi güçlü yönlerine değer verirlerse, kötülerinin yanı sıra başkalarının iyiliğini de görebileceklerdir.

Bununla birlikte, bazı eleştirmenler çevredeki herkesin içindeki kötüyü fark etmezler, bunun yerine kendi eleştirel değerlendirme hedeflerine ulaşmak için bir kişi veya grup seçerler. Bu neden oluyor?

Sevmedikleri için…hayatı da, kendince egoları ile…

Bir kişinin kendisi hakkında nesnel veya önyargılı bir görüşü vardır. Kendileriyle ilgili kabul edilemez buldukları bazı özellikler vardır.

Örneğin, dayanışmayı öğütlediklerinde bile aslında bencildirler. Böylece bencil davranışlarını haklı çıkarmak için yanlış argümanlar üretirler. Böyle bir insan, "Yalnızlığınıza çok üzülüyorum ama ne yazık ki size gitmeye vaktim yok" der.

Cömert olmak isterler ama bencillikleri bunu yapmalarına engel olur. Aslında sadece kendi çıkarlarıyla ilgilendiklerini ya da başkalarına en ufak bir taviz vermekten aciz olduklarını bilmiyorlar. Bahanelerini gerçekten kendileri gibi davranmak için iyi sebepler olarak görüyorlar.

Onlara bunu sorarsanız, bencil olma nedenlerinin tamamen haklı olduğunu söyleyeceklerdir: "Bunu yapmak istemedim ama durum beni buna zorladı." Ama daha ziyade, diğer insanların sebepleri sadece bahanedir.

Arka planda olanlar onlara diğer insanların eksikliklerini hatırlatır. Başkalarının tahammül etmediğini hoş görmezler yani diğer insanlara eksikliklerini ifade ederler, bu yüzden kendi kafalarında gördüklerinde acı çekmesinler.

Başkalarının dayanamayacağı şeylere dikkat etmelisiniz.

Eleştirilerinin aslında davranışlarımızla değil, gizli yerimizle ilgili olduğu sonucuna varmalıyız.

"Alıntı"

Kalbim Kırık, Tamirini Öğrenmeye Çalışmak

Evet…

Daha iyi anlamak için, kalbimin derinliklerinde ne olduğunu biliyorum

Kendinizi kandırırsanız, başka bir şeyi tekrar ediyorsunuz demektir.

Dürüst olun ve sorumluluklarınızı öğrenin

Kırık bir kalple bile, bu hikayede anlam bulabilirim. Yürümeye devam edeceğim. Gerektiğinde acıyorum. Vücudumun ağlaması gerektiğinde ağlarım. Zamanımı duygularımı nasıl takdir edeceğini bilen biriyle paylaşırım ama kimse duymak istemez.

Bana iyilik yapan insanlara saygı duyacak ve paylaşacak kadar kendime saygı duyuyorum. Bu farkı yaratacak güce sahibim. Çünkü yaşadıklarım benim ve çok kişisel, artık onu incitmek istemiyorum. Ama bu deneyimin anlamını bulmak istiyorum.

Belki bu kelimeleri tanımlayabilirsiniz.

Belki senin de kırık bir kalbin vardır. Belki ilk defa ya da tekrar listeye eklemek için. Ya da belki sadece kalbi sizin için çok önemli olan insanlarla iyi geçiniyorsunuzdur. Her nerede olursan ol

İnsanlar aşkı umut edenlere farklı tepki verirler. Bunu ilişkiden bekledikleri, kişinin hayatındaki yeri, inşa ettiği imaj ve ilişkinin derinliği nedeniyle yaparlar. İçimizde titreşen bir acı çalan milyonlarca nüans var.

İlişkilerimizdeki mekanizmalara baktığımızda bakış açımız netleşir. Daha az belirsiz. Örneğin, tanıdığınız kişiyi hemen idealize eden siz değilsiniz. Bunları "doldurur" ve alakasız ayrıntılarla süslersiniz.

Genellikle onları nasıl görmek istiyorsak öyle görürüz. Ve ilk kez görmüyorsak, harika ve özel olduklarını kanıtlayan işaretler ararız. "Makyaj" konusunda ustayız. Oyuncak gibi parçaları ekleyip çıkarıyoruz.

Kendini kandırırsan, başka bir şeyi tekrarlarsın

Aslında Hakikatin farklı olduğunu görebilsek de o kişiyle ilişkimiz o kişiye bağlıdır. Bu bizi başarıya götürecektir. Hayal ettiğim kişi olmasalar bile umurumda değil. - Onlarsız yaşayamam. Bu noktada, yalnız kalma korkusu vardır. Yani, hazır olana ve gözlerimizi açıp bu labirentten çıkana kadar.

Bunu yapabilmek için kendimizi aldattığımız ve değersiz insanlardan koruduğumuz için gerçeği görmemiz gerekir. Bizi sonsuza kadar yanlış tuzağa düşmeye iten bu kendimizi kandırmamızdır. İlişkilerimizde nasıl davrandığımızı anladığımızda, bu zor deneyimde anlam bulabiliriz. Kalbimdeki ilk çatlağın nasıl başladığını anlayabiliyorum.

Bu egzersiz ne kadar acı verici olursa olsun, kırılan kalbimi ilk kıran güçleri belirlemek, gelecekteki ilişkilerimi mahvetmemeleri için onlarla başa çıkmamı sağlayacak.

İlişkinin (veya geçici, sevgisizliğin) bittiği dönem çok bereketli bir yerdir. Bu, bir eğitim almamız ve daha fazla gözümüzün bağlanmasına veya yanılsamaya izin vermememiz için tam bir fırsat. Ancak o zaman hatalarımızın sorumluluğunu alabilir ve onlardan öğrendiğimiz dersleri alabiliriz. Ancak o zaman sonuçlarının ne olduğunu anlayabiliriz. Hayatımız için başkalarını suçlayamayız: Yapması kolay, ama sonuçsuz.

Keşfedin Dürüst ve öz sorumluluk sahibi olun

Hepimizin ilişkilerimizde sorumlulukları var. En önemli şey onu almak ve gerektiğinde ondan nasıl çıkacağını bilmek. **Bir başkasına uyum sağlamak için kendi haysiyetimizi ayaklar altına alırsak, bu sağlıklı bir tutum olmayacaktır.** Gitmelerini önlemek hayatımızda bir numaralı önceliktir ve parlak bir kırmızı bayrağa bakıyoruz. Bir şeyler yapmalıyız.

Bu nedenle, kendinize karşı dürüst olun ve her zaman acı verici deneyimlerinizin özünü bulmaya çalışın. Kalbimin derinliklerinde anlam ifade ediyor mu?.

Kendinizi nasıl daha iyi anlarsınız ve hatalarınızı tekrarlamazsınız.

Dersten sonra biraz daha akıllı ve biraz daha güçlü olacaksınız.

Alıntı

Hz. Aişe radiya'llâhü anha ve Hz. Ali kerrem'allahü veche radiyallâhü anh

İlk dönem birlik ve beraberlik içinde yaşayan Müslümanlar, Hz. Osman'ın son dönemlerinde yaşanan problemler, onun katledilişi, ardından Hz. Ali'nin hilafeti ele alışı, Muaviye'nin Hz. Osman'ın kanını talep etmesi gibi hadiseler İslam toplumunun politize olmasını hızlandırmış ve gergin bir atmosferin oluşmasına sebep olmuştur.[2]

Hz. Osman öldürülünce, Müslümanların çoğunluğu Hz. Ali'ye bey'at etti. Ancak Hz. Aişe, Talha, Zübeyr ve Muaviye, Hz. Osman'ın öldürülmesinde Hz. Ali'nin parmağı vardır, gerekçesini ileri sürerek Hz. Ali'ye karşı çıktılar.[3]

Muaviye burada Hz. Osman'ın kanı meselesini kendi siyasal amacı doğrultusunda siyasî bir taktik olarak kullanmaktaydı. Nitekim Hz. Osman muhasara altına alındığında Muaviye'nin halifenin ordusundan bile güçlü bir orduya sahip olmasına rağmen, buna engel olmaması[4] Hz. Osman öldürülünce de Şam halkını tahrik için onun kanlı gömleğini minbere astırması[5] [6] bunun önemli kanıtlarındandır. Ayrıca, hakem olayında da Hz. Osman'ın kanı hiç bir şekilde gündeme gelmemiş, geçmişte yaşanmış olan ihtilaf ve siyasi çıkmazı çözmek değil, geleceğin kurnazca belirlenmesi provası yapılmıştır.

Hz. Aişe'nin bu olayda başrolde oynaması ise; davranışları etkileyen nedenler genelde geçmişte yaşanmış bazı köklü olaylarla ilişkilidir[7] şeklindeki Psikolojik bir yaklaşımla açıklanabilir.

Bu da Freud'un geliştirmiş olduğu bilinçaltı kavramıyla ve yaşanan bazı olumsuzlukların bilinçaltında depolanmasıyla ilişkilidir. İnsan belleğinde depolanan bu olumsuzluklar aysbergin

---

[2] Kutluay, *İslam Mezhepleri,* s. 30; Aycan, *Muaviye b. Ebî Süfyân,* s. 189.

[3] Emin, *Fecru'l-İslam,* s. 254.

[4] Esen, *Ehl-i Sünnet,* 28.

[5]Ebu'l-Fidâ', *el-MuhtasarfîAhbâri'l-Beşer,* I, 213.

[6] Aycan, *Muaviye b. Ebî Süfyân,* 153.

[7] Bkz. Eren, *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi,* s. 218.

görünen ucunun yanında, altta görünmeyen büyük kısmı gibidir. Ancak bastırılan bu duygular tümüyle kaybolmaz ve unutulmaz. Zamanla ortaya çıkarlar.

Kur'ân, *"Yoksa kalplerinde hastalık olanlar zannederler mi ki Allah onların ahlâkî zaaflarını açığa çıkarmayacak. Eğer dileseydik onları sana açıkça gösterirdik ki görünür / dış işaretlerine bakıp onları kesin olarak teşhis edebilesin: ama öyle olsa bile sen onları seslerinin tonundan mutlaka anlarsın"*[8] [9] ayetlerinde görüldüğü gibi insanın bilinçaltında saklı olan bu yönüne psikanalizin kurucusu Freud'un araştırmalarından önce değinmiştir.[10]

Dolayısıyla bilinçaltında yuvalanmış güçler insanların yaşamlarında etkili olurlar. Bunların üzerlerindeki örtü kaldırılıp ortaya çıkarılmadıkça ve bu sorun o anda çözülmedikçe ciddi sonuçlar doğurabilirler.[11] Aynı şekilde Gestaltçı Psikologların yaklaşımına göre de; bitirilmemiş işler, bastırılmış duygu ve düşünceler zamanla bilinç düzeyine çıkar ve bir problem haline gelebilir.[12] Bu bağlamda Cemel olayından önceki geçmiş dönemi incelediğimizde bu etmenlerin Cemel hadisesindeki bazı izlerinin varlığından söz edebiliriz.

Örneğin, Hz. Aişe, Peygamber (salla'llâhü aleyhi ve sellem)'in en sevgili eşi olduğu halde ondan bir çocuğunun olmamasını, onun soyunun Hz. Ali ve Fatıma evliliğinden devam etmesini,[13] ifk hadisesinde, Hz. Aişe'nin beraatına işaret eden ayetler inmeden önce Hz. Ali'nin Peygamber (salla'llâhü aleyhi ve sellem)'i teselli bağlamında; *"Allah sana dünyayı dar etmemiştir, Aişe'den başka kadın çoktur..."* şeklindeki sözü, Hz. Ali'nin Hz. Ebubekir'in vefatının ardından, Muhammed b. Ebubekir'in annesi Esma ile evlenmesi ve Muhammed'in onun evinde büyümüş olması gibi nedenler yapı olarak da biraz sert tabiata sahip Hz. Aişe'nin bilinçaltında ona karşı bir kırgınlığın oluşmasına sebep olmuştu. Dolayısıyla onun Hz. Ali'ye karşı soğukluğu ve Cemel olayında başrolde olmasında bu

---

[8] Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı,* s. 409, 412, 476; Baymur, *Genel Psikoloji,* s. 293; Pazarlı, *Din Psikolojisi,* s. 96; Hayati Aydın, *Kur'ân'da Psikolojik İkna,* Timaş Yayınları, İstanbul, 2006, s. 97.

[9] Muhammed, 47/29-30.

[10] Necati, *Kur'ân ve Psikoloji,* s. 41-42.

[11] Adler, *İnsanı Tanıma Sanatı,* s. 116; Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı,* s. 476.

[12] Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı,* s. 485-490.

[13] Tâhâ Hüseyin, *el-Fitnetu'l-Kubrâ II,* s. 26; Hz. Peygamber (s.a.s)'in Mısırlı eşi Mariye'den İbrahim adında bir oğlunun olması üzerine Hz. Aişe dahil diğer eşlerinin bu durumu kıskanmaları hususunda bkz. Heykel, *Hz. MuhammedMustafa,* s. 324.

türden olayların etkisi göz ardı edilemez.[14] Geçmişte yaşanan olumsuzlukların ve bitirilmemiş işlerin bilinçaltında depolanmasının psikolojik etkisiyle olsa gerek Hz. Aişe daha önce Hz. Osman'ı şiddetle eleştiren biri olmasına rağmen, Hz. Ali'den Hz. Osman'ın katilleri bulunsun talebinde bulunan ekiple birlikte hareket etmiştir.[15]

Nitekim Cemel olayından sonra bile Hz. Ali'nin kendisini büyük bir saygı ve ikramla karşılamasının ardından Basra'ya giderken kendisini uğurlayanlara:

"Vallahi benimle Ali arasında geçenler, kadınla kocasının akrabaları arasında geçen kırgınlıktan başka bir şey değildi. Şüphesiz o benim katımda iyi kimselerdendir" sözü de bunu te'yid etmektedir.[16]

Talha ve Zübeyr ise başlangıçta Hz. Ali'ye biat ettikleri halde, valilik ve hilafette ortaklık gibi beklentilerine müsbet cevap almamış olmaları sebebiyle, umre yapacağız bahanesiyle Hz. Ali'den izin isteyerek Mekke'ye gitmiş ve bu oluşumun içinde yer almışlardır.[17] Abdullah b. Ömer de bu oluşumun içine çekilmek istendiyse de o bu olayın Müslümanların parçalanarak kuvvetten düşmelerine sebep olacağını düşündüğü için bu hareketin içinde yer almamış, hatta kız kardeşi ve Peygamberimizin eşlerinden olan Hafsa'yı da bu harekete katılma niyetinden vaz geçirmişti. Hz. Peygamber (salla'llâhü aleyhi ve sellem)'in diğer eşi Ümmü Seleme de Hz. Aişe'ye bu ayaklanmaya katılmaktan vazgeçmesini tavsiye eden uzun bir mektup göndermiş ancak etkili olamamıştı.[18] [19] Bütün bunları bir fırsat olarak değerlendiren bazı provokatörlerin etkisiyle Cemel olayında Müslümanlar arasında bir iç savaş yaşanmış ve bunun sonucunda çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir.

Tarihçiler ve Muhaddislerin anlattıklarına göre Hz. Aişe Cemel olayındaki yenilgiden sonra, bu işin içine girdiğinden dolayı büyük bir pişmanlık duymuş ve gözyaşları içinde:

"Keşke yirmi yıl önce ölüp unutulanlardan olsaydım da Cemel'e gelmemiş olsaydım. Ben savaş

---

[14] Filibeli, *İslam Tarihi,* II, 348; Tâhâ Hüseyin, *el-Fitnetu'l-Kubrâ II,* s. 25 - 26; Arabacı, *Alevîlik ve Sünnîliğin Sosyolojik Boyutları,* s. 54; İfk hadisesi için bkz. ez-Zebîdî, *Tecrîd-i Sarîh,* VIII, 73-97.

[15] Tâhâ Hüseyin, *el-Fitnetu'l-Kubrâ II,* s. 26; Fığlalı, *Günümüz İslam Mezhepleri,* s. 85; a.y., *Alevîlik, Bektaşîlik,* s. 46.

[16] İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil,* III, 144; Hasan İbrahim, *İslam Tarihi,* II, 41.

[17] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 29-30; Doğrul, *Asr-ı Saadet,* V, 79; Hasan İbrahim, *İslam Tarihi,* II, 38; Fığlalı, *Günümüz İslam Mezhepleri,* s. 85; a.y., *Alevîlik, Bektaşîlik,* s. 46.

[18] Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim İbn Kuteybe, *el-İmâme ve's-Siyâse,* (Thk.: Muhammed Mahmûd er-Râfiî), Mısır, 1904, I, 95-96; Hasan İbrahim, *İslam Tarihi,* II, 38-39.

[19] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 30; Doğrul, *Asr-ı Saadet,* V, 87-89; Hasan İbrahim, *İslam Tarihi,* II, 40.

olacağını düşünemedim, benim amacım sadece barışı sağlamaktı"[20] ifadelerini kullanmıştır. Basra'dan ayrılırken kendisiyle Hz. Ali arasındaki bu mücadelenin yanlış anlamadan kaynaklandığını söylemiştir.[21] [22] Medine'ye döndüğünde ise bu pişmanlığını şöyle dile getirmiştir:

"Allah'a andolsun ki, Cemel günü evimde oturmam bana Resulullah (salla'llâhü aleyhi ve sellem) 'dan yirmi oğul verilmesinden daha hayırlı idi. "

Şehristânî de Hz. Aişe'nin bu olaylara katıldığından dolayı pişmanlık duyarak tövbe ettiğinden söz eder.[23]

Cemel olayından sonra **Abdullah b. Ömer, Muhammmed b. Mesleme, Sa'd İbn Ebi Vakkas, Usame b. Zeyd, Hasan b. Sabit, Abdullah b. Selam** gibi ashâbın büyüklerinden bir kısmı ise, ne Ali'ye ne de başka birine biat etmeyerek uzlete çekildiler.[24]

Kısacası bu dönemde Hz. Ali'nin hilafetini kabul edenler, etmeyenler ve çekimser kalanlar şeklinde üç eğilim oluştu. Bu ihtilafın etkileri günümüzde de devam etmektedir.[25]

Bu çekimser kalanlar Mu'tezile ismiyle anılmışlarsa da bunun, bir fırka olan Mu'tezile olmayıp, bu dönemdeki siyasi çekişmelerden uzak olanlar diye sözlük anlamda bir kullanım olduğu söylenebilir.[26]

Sıffin savaşında sıkışan Muaviye, Allah'ın kitabının hakem olmasını istedi. Bu taktik Hz. Ali'nin ordusunun ikiye bölünmesine neden oldu. Hz. Ali'nin ordusunda çoğunluğu Temim kabilesine mensup bir grup, başlangıçta hakemi kabul etmelerine ve Hz. Ali'yi de hakemi kabul etmeye zorlamalarına rağmen çabucak fikir değiştirerek onun hakemi kabul etmesini hatalı buldular, hatta küfre düştüğünü, hatasını itiraf edip, tövbe etmesini istediler. Hz. Ali bunları reddetti ve onlarla savaştı, onları bozguna uğratarak çoğunu öldürdü. Ancak onların fikirleri tümüyle yok olmadı. Hz. Ali'ye karşı içlerinde bir

---

[20] Tahir el-Makdisî, *el-Bed' ve't-Tarih,* V, 215;Tâhâ Hüseyin, *el-Fitnetu'l-KubrâII,* s. 54.

[21] Doğrul, *Asr-ı Saadet,* V, 89.

[22] Tâhâ Hüseyin, *el-Fitnetu'l-Kubrâ II,* s. 54; Peygamber eşlerinin Allah elçisinin (sav) eşleri ve mü'minlerin anneleri olarak sahip bulundukları özel konumları gereği vakar ve sorumluluk bilinci içinde evlerinde oturmaları için bkz. Ahzâb, 33 / 32 - 33; Esed, *Kur'ânMesajı,* s. 858, dn.: 35.

[23] Şehristânî, *el-Milel ve'n-Nihal,* I, 35.

[24] Emin, *Fecru'l-İslam,* s. 254.

[25] el-Eş'arî, *Makâlâtu'l-İslamiyyîn,* s. 54-55; Wellhausen, *İslam'ım En Eski Tarihine Giriş,* s. 121.

[26] Corbin, *İslam Felsefesi Tarihi,* s. 114 ve 296. dipnot; Ebû Zehra, *Mezhepler Tarihi,* s. 154-155; Güneş, *Akli Tefsir Hareketi,* s. 100-101.

kin ve nefret oluştu. Sonuçta onlardan Abdullah İbn Mülcem Hz. Ali'yi şehid etti.[27]

Emevî'lerin iktidarı ele geçirmesiyle, geçmişte cahiliye döneminde yaşanmış olan Haşimoğulları - Ümeyyeoğullları çekişmesi tekrar su yüzüne çıkmış. İslam dünyası bu çekişmelerden derin yaralar almıştır.[28] Yine Arap aristokrasisinin baskın olduğu Emevî iktidarının Arap - Mevali ayrımı, Arap kökenli olmayan Müslüman toplumlarda büyük bir nefret kazanmış, bunun etkisiyle Müslümanlar arasında, parçalanmalar, çatışmalar, bağnazlık ve düşmanlıklar oluşmuş ve bunlar sonuçta Emevî iktidarının sonu olmuştur.[29] Emevîlerin bu olumsuz tavırlarına karşı, Mürcie mezhebi bütün inananların eşitliğini, birlik ve beraberliğini, birbirlerine karşı üstünlük taslayamayacaklarını, bağlı oldukları mezhep ve görüşten dolayı hiç kimsenin dışlanamayacağını, tekfir edilemeyeceğini ve öldürülemeyeceğini,[30] küfürle birlikte taatin fayda vermeyeceğini, imanla birlikte ise günahın zarar vermeyeceğini bir prensip olarak savunmuştur.[31] Kısacası mürcie dinsel pratikle imanı ayrı ayrı değerlendirmiş, bunun sonucunda dinsel pratikte eksik olan kişinin imandan çıkmayacağı görüşüne sahip olmuştur. Böyle bir kişinin durumunu ve değerlendirilmesini Allah'a havale ettikleri için kendilerine "havaleci" anlamında mürciî denmiştir.[32] Bütün bunlardan, toplumdaki bölünmelerin son derece tehlikeli olduğu, Hz. Peygamber(salla'llâhü aleyhi ve sellem)'in de bu tehlikeye dikkat çekmiş ve bu hususta gerekli tüm önlemleri almış olduğu, dolayısıyla Müslüman her bireyin de bu hususta son derece dikkatli ve duyarlı olması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Uzun yıllar kendi devletlerini sürdüren Fars milleti Arapların egemen olduğu Emevî ve Abbasî döneminde bazı arzularını gerçekleştiremez oldular. Onlar diliyle, din ve kültürüyle bir Fars iktidarı ve egemenliği özlemini yaşıyorlardı. Bu türden siyasi arzularını ve iktidarlarını gerçekleştiremedikleri için fırsat ve imkân buldukça açıktan, bulmadıkça da gizliden Manilik, Zerdüştlük ve Mazdeklik gibi eski inançlarını yaymaya çalıştılar. Bunun sonucunda bu bölgelerde Zındıka diye adlandırılan akım

---

[27] İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azim,* II, 10; Emin, *Fecru'l-İslam,* s. 256-257; el-Câbirî, *Arap- İslam Siyasal Aklı,* s. 387.

[28] Emin, *Fecru'l-İslam,* s. 79.

[29] Emin, *Duha'l-İslam,* III, 152; Ebû Zehra, *el-Vahdetü'l-İslamiyye,* 164; Ebû Haltem, *el-Firaku'l- İslamiyye,* s. 43; Hasan İbrahim, *İslam Tarihi,* I, 433, II, 505; Kutlu, *Tarihsel Din Söylemleri,* s. 263; Watt, *İslam Düşüncesinin Teşekkül Devri,* s. 54, 212; Atalay, *Birlikte Yaşama,* s. 405; Apak, "Şuubiyye", *DİA,* XXXIX, 245.

[30] Kutlu, *Tarihsel Din Söylemleri,* s. 270, 274-275, 286, 301.

[31] Şehristânî, *el-Milel ve'n-Nihal,* I, 162; er-Râzî, *l'tikâdâtu Firak,* s. 70; İbn Manzûr, *Lisân,* III, 1605; el-Makrizî, *el-Hıtat,* II, 349; Ebû Haltem, *el-Firaku'l-lslamiyye,* s. 80; el-Feyyûmî, *el-Firaku'l- Islamiyye,* s. 405; Kutlu, *Tarihsel Din Söylemleri,* s. 258; Güneş, *Akli Tefsir Hareketi,* s. 102.

[32] Bal, *Alevî-SünnîFarklılaşması,* s. 55.

gelişmeye başladı.[33] İslam'ı tam anlamıyla özümseyememiş ve içine sindirememiş her toplumda bu türden olumsuzlukları gözlemlemek mümkündür. **Bu tür problemler ve olumsuzluklar ancak gerçek manada bir İslam anlayışına sahip olmak ve onu içselleştirmekle çözülebilir.**

Asıl Kaynak: Şükrü AYDIN, KUR'ÂN'IN FIRKACILIK OLGUSUNA YAKLAŞIMI

Şah İsmail'in Elindeki Kan

Safevî müelliflerinin verdikleri bilgileri hem çağdaşı Batılı seyyahlar hem de Osmanlı tarihçileri doğrular. 904-5/1499 ile 920-21/1515 yıllarında İran'da bulunan Venedikli seyyah Angiolello, kendisini **Tebriz hâkimi ilan eden Şah İsmail'in, şehre girdiğinde Tebriz'in ileri gelenleri, kadınlar ve çocuklarında aralarında bulunduğu halktan çok sayıda sünnînin katledildiğini kaydeder. Öyle ki, bu mücadelede 20.000'den fazla kişi öldürülmüştür[34 35].**

Venedikli bir tüccar ise, rakam vermeksizin Şah İsmail'in Tebrîz halkının çoğunu katlettiğini yazar ve şunu ekler: "Neron'un zamanından bugüne kadar böylesine kana susamış zalim bir hükümdarın var olduğunu hiç sanmıyorum"[36].

Safevi devletinin kuruluş yıllarına tanıklık etmiş Osmanlı tarihçilerinden Kemâlpaşazâde ise, Tevârîh-i Âli Osmân adlı eserinde, Şah İsmail'in savaş olmaksızın girdiği Tebrîz'de atasının intikamını almak amacıyla Akkoyunlulardan 40-50.000 kişiyi öldürdüğünü bildirir[37].

Bu sırada Şeyh Haydar ile yapılan savaşa katılanlar tespit edilerek hepsi katledilirken[38] [36],

---

[33] Emin, *Duha'l -İslam,* I, 112 - 113.

[34] Hvândemîr, *Zeyl-i Târîh-i Habîbü's-siyer,* 66.

[35] Giovanni Maria Angiolello, "A Short Narrative of the Life and Acts of the King Ussun Cassano", 105; Türkçe terc. Tufan Gündüz, *Seyyahların Gözüyle Sultanlar ve Savaşlar,* 79. Angiolello, 1507-1510 yıllarını İran coğrafyasında geçiren ve Şah İsmail'i bizzat görmüş nadir kişilerden Domenico Romano'dan önce buraya gelmiş ve ondan daha sonra, 1515 yılında İran'dan ayrılmıştır. Ancak Safevi devrine ilişkin verdiği bilgilerde daha çok Romano'nun kayıtlarından faydalanmıştır (bkz. Tufan Gündüz, *Seyyahların Gözüyle Sultanlar ve Savaşlar,* 11-14). Benzer tespitler için bkz. Solakzâde, *Târîh-i Solakzâde,* I, 427-428; *Târîh-i Solakzâde,* II, 14.

[36] A Merchant, "The Travels of a Merchant in Persia", 190-191; Türkçe terc. Tufan Gündüz, *Seyyahların Gözüyle Sultanlar ve Savaşlar,* 185, ayrıca bkz. 185 nr. 452.

[37] Ahmet Uğur, *Kemal Paşa-zade İbn-Kemal,* 70.

[38] Faruk Sümer, *Safevî Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü,* 24 nr. 37.

Akkoyunlu sultanı Elvend Mirza'nın sekiz yüzden fazla hassa askeri de kılıçtan geçirilmiştir[39]. Öte yandan anonim eser Âlem-ârâ-yi Şah İsmail'de 907/1502'de Şah İsmail'in şehirde olmadığı sırada Tebrîz'e dönen Elvend Mirza'nın ise Şî'î olduğunu öğrendiği 7.000 Tebrîzliyi öldürdüğünden bahsedilir[40].

Asıl Kaynak: LEYLA YILDIZ , SAFEVÎ DÖNEMİNDE TEBRÎZ KENTİ

Tasavvufu Kurumlaştıranların Ve Fıkıhla Olan İlişkileri

Hazırlayan: Akif DURSUN

Tasavvufun bir ilim haline gelip kurumlaşmasına katkıda bulunan ve burada konu edilmemiş daha başka sûfîler ve âlimler de vardır. Ancak biz kendimizce en önemli gördüklerimizi ve tasavvufun kurumlaşmasına daha fazla katkıda bulundukları kanaatine vardıklarımızı buraya aldık. Buraya ismi alınanların çoğunluğu eser veren sûfî müelliflerdir. Buraya alınmadığı halde fakîhliği bilinen veya fıkıhla bağlantısı çok güçlü olan ve tasavvufun bir ilim haline gelmesinde katkıları bulunan, Zünnûn el-Mısrî, Şiblî, Seriy es-Sekatî gibi eser vermeyen sûfîler; Kelâbâzî, Ebû Tâlib Mekkî ve Sülemî gibi eser veren âlim sûfiler de bulunmaktadır. Ancak burada hepsini inceleme imkânı olmadığından ister istemez bir seçme yapılmak zorunda kalınmıştır.

İbrahim b. Edhem

Tam adı, İbrâhim b. Edhem b. Mansur b. Yezid b. Câbir el-Iclî el-Belhî; künyesi Ebû İshak'tır.[41] İsminden de anlaşıldığı üzere Horasan'ın Belh şehrindendir. Zehebî'nin aktardığına göre, hicrî 100. yıla yakın zamanda, anne ve babasının hac yaptığı sırada

---

[39] A Merchant, "The Travels of a Merchant in Persia", 191; Türkçe terc. Tufan Gündüz, *Seyyahların Gözüyle Sultanlar ve Savaşlar,* 185; Tufan Gündüz*, Son Kızılbaş Şah İsmail,* 67; Menuçihr Parsadûst, *Şah İsmail-i Evvel,* 760.

[40] Anonim,*Âlem-ârâ-yi Şah İsmail,* 64; Anonim, *Âlem-ârâ-yi Safevî,* 68. Olay hakkında ayrıca bkz. Anonim, *Cihângüşâ-yı Hakanî,* 160.

[41] Abdurrahman b. Ahmed b. Yunus es-Sadefî Ebû Saîd (v. 347), *Târihu İbn Yunus el-Mısrî,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1421, II, 6.

Mekke'de doğmuştur.[42] Belh'te büyümüş, yaşadığı bir olay sebebiyle Belh'i terk etmiştir. Memleketinden ayrılmadan önce birçok hizmetçisi bulunan zengin ve itibarlı bir ailenin çocuğu olduğuna dair kayıtlar[43], Belh emiri[44] veya emirin oğlu[45] olduğu şeklindeki rivâyetlerden daha doğru görünmektedir.[46] Ancak Ebû Müslim el-Horasânî'den kaçtığı için Horasan'ı terk ettiği rivâyeti[47] dikkate alınırsa idareciler içerisinde yer aldığı anlaşılır.

Belh'i terk edince Mekke'ye gitmiş, Süfyan es-Sevrî ve Fudayl b. Iyaz'la arkadaşlık etmiş burada bir müddet kaldıktan sonra Şam'a gelmiştir[48]. Horasan'dan ayrıldıktan sonra Şam, Irak, Hicaz ve Rum (Anadolu) bölgelerine seyahatler yapan İbrâhim b. Edhem, el- Masîsa (Misis), Sûr, Kayseriye (o zamanki Şam bölgesinin sahil şehri), Humus, Askalân, Beyrut, Basra, Kûfe, Mekke, Medine, Kudüs, İskenderiye, Trablus, Antakya, Tarsus, Maraş gibi şehirleri dolaşıp bostan bekçiliği, ırgatlık, değirmencilik gibi işler yaparak elinin emeğiyle geçinmeye çalışmıştır.[49] Rivâyetlerden en az 24 yıl Şam'da yaşadığı dikkate alınırsa[50], başka yerlere yolculuğa çıksa da tekrar Şam'a döndüğü anlaşılmaktadır.

Nakledildiğine göre Ceyhan nehri kenarında Masisa'da[51] iken babasının kölesi kendisini bularak, babasının vefat ettiğini, kendisine yüklü miktarda miras kaldığını, bir bölümünü kendi ile beraber getirdiğini, diğer bölümünün kadı yanında olduğunu söylemiş; İbrahim b. Edhem köleyi hemen orada azat edip getirdiği para ve katırı ona hibe etmiş, sonra Belh'e giderek kalan mirası kadıdan alıp Allah yolunda infak etmiş ve tekrar Belh'ten ayrılmıştır.[52]

---

[42] Zehebî (748), *SiyeruA'lami'n-Nübelâ,* VII, 387-388.

[43] İbn Asâkir Ebu'l-Kasım Ali b. el-Hasen (v. 571), *Târihu Dımeşk,* Dâru'l-Fikr, 1995, VI, 283.

[44] İbn Hıbban (v. 354), *es-Sikat,* VI, 24; *Meşâhiru Ulemâ'il-Emsar,* Dâru'l-Vefâ, Mansûra 1991, s. 290.

[45] Sülemî (v. 412), *Tabakâtü's-Sûfiyye,* s. 36-38; Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 368-369; Kuşeyrî, *Risale,* I, 35.

[46] Reşat Öngören, "İbrahim b. Edhem", *DİA*, XXI, 293.

[47] BkZ. Cemâlüddin el-Mizzî (v. 742), *Tehzîbü 'l-Kemal,* II, 29.

[48] İsmâil b. Muhammed b. Fadl b. Ali el-Isbahânî Eb'ul Kâsım Kıvâmü's-Sünne (v. 535), *Siyeru Selefı's-Salihîn,* Dâru'r- Râye, Riyad, s. 972.

[49] Reşat Öngören, "İbrahim b. Edhem", *DİA*, XXI, 293.

[50] Ebû Bekir ed-Dineverî (v. 333), *el-Mücâlesetü ve Cevâhiru'l-İlm,* V, 123; İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* VI, 295; Ebû Nuaym, *Hilye*, VII, 373.

[51] Şu anda Adana sınırları içindeki Misis antik şehri olmalıdır.

[52] ibn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* VI, 303-304.

Kaynakların ekserisine göre 161 veya 162 yılında gazaya çıktığı bir zamanda Rum diyarında bir yerde vefat etmiş, bir kale içine veya deniz sahiline defnedilmiştir.[53]

Sohbet halkasından İbrahim b. Beşşar'ın aktardığına göre kendisine nasıl bu (sûfîlik) yol(un)a girdiğini soruyorlar. O, Horasan emirlerinden birinin oğlu iken at üstünde ava çıktığını, bir tavşan veya tilkinin peşine düştüğünü, bu arada kendisine gizliden bir ses geldiğini bu sesin, "sen bunun için mi yaratıldın veya bununla mı emrolundun" dediğini, bu sesi duyunca korkup durakladığını sonra yeniden ava devam etmek istediğinde aynı sesi yine duyduğunu bunun üç kez tekrar ettiğini, bundan sonra eyerin kaşından "vallahi bunun için yaratılmadın, bununla da emrolunmadın" sesi geldiğini, bunun üzerine attan inerek yolda rastladığı bir çobanın yün elbisesini alıp ona kendi elbisesini ve atını verdiğini ardından Mekke'ye doğru yola çıktığını anlatmıştır.[54]

İbrahim b. Edhem'in devrindeki İslâmî ilimler olan kıraat, hadis ve fıkıhla meşgul olduğu nakledilmiştir. Hamevî'ye göre, kıraat ilmini Hamza b. Habib b. Umare (v. 156)'den almıştır.[55] Hatib el-Bağdâdî, "ilim ve hadis talep ettikten sonra sadece zühdle meşgul oldu" dedikten sonra, Nesaî'nin onun hakkında, "sikadır, güvenilir zahidlerden biridir" dediğini nakletmektedir.[56] Tanınmış tabiin âlimlerinden Katade, A'meş, Mâlik b. Dinar gibilerden rivâyette bulunmuş[57], müçtehidlerden Süfyan es-Sevrî ve Evzâî'den hem rivâyet etmiş hem de bunlar İbrahim b. Edhem'den rivâyette bulunmuşlardır.[58] es-Sadefî, "Mısır'a Reşîdüddin b. Sa'd'ı ziyarete geldi. Ondan hadis ezberledi"[59] dese de İbnü'l-Cevzî, *Muntazam"*da "İbrahim b. Edhem el-Kûfî, farklı biridir. Mısır'a Reşîdüddin b. Sa'd'i ziyarete giden bu kişidir ve 162 yılında ölmüştür" demektedir.[60]

---

[53] Bkz. Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* XXI, 31- 32; İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* VI, 349.

[54] Sülemî (v. 412), *Tabakâtü's-Sûfiyye,* s. 36-38; Ebû Nuaym,*Hilye,* VII, 368-369; Kuşeyrî, *Risale,* I, 35.

[55] Yâkut el-Hamevî (v. 629), *Mu'cemü'l-Udebâ,* III, 1219.

[56] Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* XXI, 31.

[57] İbn Hallikan (v. 681), *Vefeyâtü 'l-A 'yan,* I, 32.

[58] Rivâyette bulundukları ve kendisinden rivâyet edenler için Bkz. Cemâlüddin el-Mizzî, *Tehzîbü 'l-Kemal,* II, 27-28; İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk*, VI, 277-278.

[59] İbn Yunus es-Sadefî (v. 347), *Târihu İbn Yunus,* II, 6.

[60] İbn Hacer el-Askalânî (v. 852), *Tehzîbu 't-Tehzib,* I, 103.

Zühd yoluna girdiği için fazla rivâyette bulunmamıştır, ancak yine de rivâyet ettiği hadisler vardır.[61] Hadis rivâyeti ile niçin meşgul olmadığını soran birine, "Ben hadisi ondan yüz çevirdiğim veya ona ihtiyacım olmadığı için bırakmış değilim. Ben bir hadis öğrendim ve onunla amel etmek istiyorum, o ise benden yüz çeviriyor. Başka hadisler için hadis meclisine gitmeyi de hoş görmüyorum" cevabını vermiştir.[62] Rivâyetle fazla meşgul olduğunu düşündüğü Süfyan es-Sevrî için de: "Biz de onun (hadis) dinlediği gibi dinledik. İsterse o da bizim sustuğumuz gibi susar" demiştir.[63]

Yine başka bir zaman niçin hadis yazmakla meşgul olmadığı sorusuna, "Ben üç şey ile meşgulüm: Birincisi nimetlere şükür, ikincisi günahlara tevbe, üçüncüsü ölüme hazırlık" demiş ve bir çığlık atarak bayılmıştır. Bu cevabı "gel sana ilmimden okuyayım" diyen Süfyan es-Sevrî'ye söylediği de rivâyet edilmiştir.[64]

İbrahim b. Edhem'in Ebû Hanife ile yakın olup ondan fıkıh öğrendiği[65], Ebû Hanife'nin ders halkasına katılanlardan yani talebesi olduğu İmam'ın ona nasihatlerde bulunup, ilim ve ameli birleştirmeye teşvik etttiği,[66] "ibadetten salih bir şeyle rızıklandığında bunu aklınla yap. Çünkü akıl ibadetin başı ve dinin kıvamıdır" dediği[67] nakledilmiştir. İbn Abidin'e göre İbrahim b. Edhem, Ebû Hanife'nin mezhebine tâbî olmuştur.[68] Ebû Hanife'nin ders halkasına katıldığına göre daha önce fıkıhla ilgili temel bilgileri aldığı anlaşılmaktadır. Arkadaşlarından Şakik el-Belhî de Hanefî fakîhleri arasında sayılmış[69]; Hanefî fukahasından Halef b. Eyyub

---

[61] Hadis rivâyetleri için bkz. Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 367-395, VIII, 3-58.Onun genellikle tergib ve terhîbe dair merfû ve mevkuf rivâyetlerinden elli bir tanesi Ebû Abdullah İbn Mende tarafından bir araya getirilmiş *(Müsnedü İbrâhîm b. Edhem ez-Zâhid [Müsnedü ehâdîsi İbrâhîm b. Edhem])* ve Mecdî es-Seyyid İbrâhim tarafından neşredilmiştir (Bulak 1408/1988). (Reşat Öngören, "İbrahim b. Edhem", XXI, 294.)

[62] Ebû Nuaym, *Hilye,* VIII, 33.

[63] Ebû Nuaym, *Hilye,* VIII, 27.

[64] İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* VI, 292.

[65] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s, 169-170.

[66] Muhyiddin ibn Ebi'l-Vefâ*, el-Cevâhiru 'l-Mudiyye,* II, 555.

[67] İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* VI, 292-293.

[68] İbn Abidin, Muhammed Emin b. Umer (v. 1252), *Reddü'l-Muhtarale'd-Dürri'l-Muhtar,* Dâru'l-Fikr, Beyrut 1992, I, 58.

[69] Muhyiddin ibn Ebi'l-Vefâ*, el-Cevâhiru 'l-Mudiyye,* I, 258.

zühdü İbrahim b. Edhem'den almıştır.[70]

Mâlikî fakîhlerinden İbnü'l-Hac, "İbrahim b. Edhem, ulemânın en üstünlerindendi. Bu sebeple bazı kişiler ilim meclisi kurmadığı ve hadis rivâyet etmediği için onu kınadılar" demiş[71] ve cehenneme gidecek kişinin köpekten aşağı, cennete gidenin ise köpekten üstün olduğuna İbrahim b. Edhem'den bir kıssayı misal getirmiştir. Buna göre, bir gün aç kalan İbrahim b. Edhem çöplükte bir yiyecek bulmuş onun bir tarafından yemeye başlamış, bu arada bir köpek gelerek yiyeceğin öbür tarafından çekiştirip İbrahim b. Edhem'e havlayınca, İbrahim, "bana havlama ben de sana havlamayım. Sen kendi tarafından ye, ben de kendi tarafımdan yiyeyim. Eğer ben cennete girersem senden daha üstünüm ama cehenneme gidersem sen benden daha üstünsün" demiştir.[72]

Bunun haricinde çeşitli fıkıh kitaplarında İbrahim b. Edhem'in sözleri delil veya destekleyici olarak zikredilmiştir: Meselâ, yeme içme bölümünde az yeme ile ilgili sözü[73], elbise bölümünde, yün elbise ile ilgili bir şahsa söylediği sözü [74]3, mestlere mesh bölümünde rivâyet ettiği hadis[75], "ekin hasadı için ücretle adam tutma"da ekin hasadında ücretli işçi olması delil getirilmiştir[76].

Helâlinden kazanmaya ve kişinin kendi emeği ile geçinmesine çok önem veren İbrahim b. Edhem'in bu husustaki söz ve davranışları fıkhının kuvvetli olduğunu göstermektedir. Bu hususta nakledilenlerden bir kısmı şöyledir:

---

[70] Bkz. Muhyiddin ibn Ebi'l-Vefâ, *el-Cevâhiru 'l-Mudiyye,* I, 231-232.

[71] İbnü'l-Hâc, Muhammed b. Muhammed el-Abderî el-Fâsî (v. 737), *el-Medhal,* Dâru't-Turâs, bty ve byy, III, 29.

[72] İbnü'l-Hâc (v. 737), *el-Medhal,* III, 28.

[73] Bkz. Kasım b. İsa b. Nâcî et-Tenûhî el-Kayrevânî (v. 837), *Şerhu ibn Nâci et-Tenûhî alâ Metni 'r-Risâle li 'bni Ebî Zeyd,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 2007, II, 465.

[74] Bkz. Ebû Muhammed Celalüddin Abdullah b. Necm b. Şâs el-Cüzâmî el-Mâlikî (v. 616), *Ikdü'l-Cevâhiri's-Semîne fî MezhebîÂlimi'l-Medîne,* Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrut 2003, III, 1289.

[75] Bkz. Ebû Zekeriya Muhyiddin Yahya b. Şeref en-Nevevî (v.676), *el-Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb,* Dâru'l-Fikr, I, 477; Kemâlüddin Muhammed b. Musa b. İsa ed-Demirî Ebu'l-Bekâ eş-Şafiî (v. 808), *en-Necmü'l-Vehhâc fî Şerhi'l-Minhâc,* Dâru'l-Minhâc, Cidde 2004, I, 360.

[76] İbn Kudâme Ebû Muhammed Muvaffaküddin Abdullah b. Ahmed (v. 620), *el-Muğnî,* Mektebetü'l-Kâhire, 1968, V, 344; İbn Kudâme, Ebu'l-Ferec, Abdurrahman b. Muhammed b. Ahmed (v. 682), *eş-Şerhu'l-Kebîr alâ Metni'l-Mukni',* Dâru'l- Kitâbi'l-Arabî, VI, 58.

Bir adam İbrahim b. Edhem'e sordu. "Ben çarşı pazardan kazanan biriyim. Çalıştığım zaman cemaatle namazı kaçırıyorum. Sana cemaatle namaz mı yoksa kazanç için çalışmak mı daha sevimli geliyor?"

İbrahim b. Edhem cevap verdi: "Helâlinden kazanç için çalış, bunu yaptığında sen cemaatle namaz kılıyor gibisin."[77]

İbrahim b. Edhem, ihvanı ile birlikte Ramazan ayında ekin hasadı için çalışır ve ihvanına şöyle derdi: "Gündüz düzgün çalışın ki yediğiniz helâl olsun. Gece namaza kalkmasanız da olur. Sizin için cemaatle namaz kılma sevabı ve gece namaza kalkanların ecri vardır."[78] "Yediklerin tıyb (temiz) olursa, senin gece namaza kalkmana, gündüz (nafile) oruç tutmana gerek yok."[79]

Ebû Yusuf el-Ğasûlî anlatıyor: "İbrahim b. Edhem'le Ramazan ayında hasat yapıyorduk. İbrahim'e, "Şehre gitsek de Ramazan'ın son on gününü orada geçirsek. Belki Kadir gecesini idrak ederiz" denildi. İbrahim, "Burada kalın, işinizi iyi yapın size her gün Kadir gecesi" dedi.[80]

Bakiyye'nin aktardığına göre evlenip aile sahibi olmayı ibadetle uğraşılsa bile bekârlıktan üstün görmüştür[81] ki, bu husus Ebû Hanife'nin içtihadına uyduğunu gösterir. Bir adam ona, "Ne güzel halin var, ibadete yöneldin, dünyayı terk ettin" dediğinde, "Senin ailen var mı?" diye sormuş, adam "evet" deyince, "Kişinin ailesi için bir saat telaşlanması şu şu ibadetlerden daha faziletlidir" demiştir.[82]

Sohbet halkasından hizmetinde bulunan İbrahim b. Beşşar'ın anlattığına göre onlara insanlardan yırtıcı hayvanlardan kaçar gibi kaçmalarını tavsiye etmiş ancak, "cumadan ve

---

[77] Mekkî (v. 386), *Kûtu 'l-Kulûb,* II, 471.

[78] Mekkî (v. 386), *Kûtu 'l-Kulûb,* II, 471.

[79] Ebû Nuaym, *Hilye,* VIII, 31.

[80] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 378.

[81] Ebû Nuaym, *Hilye,* VIII, 20-21.

[82] İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* VI, 316.

cemaatten geri kalmayın" demiştir.[83]

Hakkında Ali b. Bekkar'ın, "Süleyman el-Havvas'tan daha fakîhti" dediği[84] İbrahim b. Edhem'le ilgili şu rivâyetler de onun fakîhlik yönünü göstermektedir:

Evzâî, İbrahim b. Edhem'i yemeğe davet etti. İbrahim biraz az yedi. Evzâî, "az yedin" dedi. İbrahim, "Yemeği az hazırlamışın da ondan" dedi. İbrahim de bir yemek hazırladı ve hazırlığını geniş tuttu. Evzâî'yi çağırdı. Evzâî sofrayı görünce, "İsraf olmasından korkmuyor musun?" dedi. İbrahim b. Edhem, "İsraf, kişinin Allah'a isyan yolunda harcadığı şeydir. Kardeşleri için harcadığı ise dindendir" dedi.[85]

İbrahim b. Edhem bir miktar ücret karşılığında bir üzüm bağında çalışmak içinanlaşmıştı. Ücretle tutan adam, "üzümümü telef ettin" dedi. İbrahim b. Edhem, "ücretim mi daha fazla telef ettiğim mi?" diye sordu. Adam, "ücretin" dedi. İbrahim, "o zaman telef ettiğim miktarı ücretimden sana vereyim" dedi. Adam, "olur" dedi. Bu arada başka bir adam geldi ve ona, "bu İbrahim b. Edhem'dir" dedi. Bunu duyan adam, "ücretinin tamamını al, telef ettiğin sana helâldir" dedi. Ancak İbrahim b. Edhem, "müminler şartları üzeredir" dedi ve dediğinden fazla bir şey almadı.[86]

Şakik Belhî, rızık temin etmek için çalışmaz, sebeplere tevessül etmezdi. Bir ara hacc dolayısıyla Mekke'de İbrahim b. Edhem ile karşılaştı. İbrahim b. Edhem ona, bunun sebebini sordu. Şakik Belhî anlattı:

"Bir çölde yolculuk yapıyordum. Çölde bir yerde iki kanadı kırık bir kuş gördüm. Kendi kendime, "Bak bakalım, bu kuşun rızkı nereden geliyor?" dedim ve hizasına oturdum. Derken ağzında bir çekirge bulunan bir kuş geldi ve çekirgeyi iki kanadı kırık kuşun ağzına bıraktı. Bundan sonra ben de kendi kendime: "Ey nefis, bu sağlam kuşa, bu iki kanadı kırık kuşu besleten Allah, her nerede olursam olayım bana da rızık verir!" dedim ve çalışmayı bıraktım, sırf ibadetle meşgul olmaya başladım."

---

[83] Beyhakî, *ez-Zühdü 'l-Kebîr,* s. 106; İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* VI, 313.

[84] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 373; İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* VI, 308.

[85] Ebû Bekir ed-Dineverî (v. 333), *el-Mücâlesetü ve Cevâhiru 'l-İlm,* I, 456; İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* VI, 309-310.

[86] Ebû Bekir ed-Dineverî (v. 333), *el-Mücâlesetü ve Cevâhiru 'l-İlm,* V, 135; Benzer rivâyet VII, 94.

Bunun üzerine İbrahim b. Edhem şöyle dedi: "Niçin sakat kuşu besleyen sağlam kuş olmuyorsun ki ondan daha faziletli olasın! İşitmedin mi Rasûlullah (salla'llâhü aleyhi ve sellem) ne buyuruyor: "Veren el, alan elden hayırlıdır." Her işte iki dereceden daha yükseğine talip olmak müminin şanındandır ki bu sayede Allah'ın iyi kulları (ebrar) mertebesine ulaşır."

Bu sözler üzerine Şakik Belhî, İbrahim b. Edhem'in elini öptü ve: "Ey Ebû İshak, sen bizim üstadımızsın!" dedi.[87]

Hayatı ile ilgili eserlerdeki rivâyetlere göre kendisine eşlik eden arkadaşları, hizmet eden müritleri ve sohbet halkası olan İbrahim b. Edhem, zühdün ve tasavvufun oluşmasında önemli köşe taşlarındandır. Cüneyd-i Bağdâdî kendisi için, "Bu taifedeki (sûfîlerdeki) ilimlerin anahtarı İbrâhim'in elindedir"[88] ifadesini kullanmış, Kelâbâzî, *et-Taarrufta* büyük sûfîler arasında saymış[89], Hücvîrî, "komutanların komutanı, temaşa yolunun yolcusu, Hızır'ın müridi...", Zehebî ise, "rehber (kudve), imam, ârif, zahidlerin efendisi"[90] demiştir.[91]

Kendisinden nakledilen bazı sözleri şöyledir:

"Kim âlimlerin şaz görüşlerini taşırsa büyük bir şer taşımış olur."[92] "Denir ki: Şeytana en zor gelen kişi hilim sahibi âlimdir. Çünkü konuşunca ilimle konuşur, susunca hilimle susar. Şeytan der ki: Bana, susması konuşmasından daha zor geliyor."[93]

"En şiddetli cihad, arzu istekler ile cihaddır. Kim nefsini arzularından men edebilirse dünyadan ve onun belalarından rahata kavuşur. Dünyadan korunur ve onun eziyetlerinden kurtulur."[94]

---

[87] Ebû Bekir ed-Dineverî (v. 333), *el-Mücâlesetü ve Cevâhiru 'l-İlm,* VIII, 42-43.

[88] Attar, *Evliyâ Tezkireleri,* s. 126.

[89] Kelâbâzî, *Doğuş Devrinde Tasavvuf,* s. 61.

[90] Zehebî (748), *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* VII, 387-388

[91] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s, 169-170.

[92] Ebû Bekir Ahmed b. Muhammed b. Harun el-Hallâl (v. 311), *el-Emru bi'l-Ma'ruf ve'n-Nehyi ani'l-Münker,* Dâru'l- Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 2003, s. 66.

[93] Ebû Nuaym, *Hilye,* VIII, 26.

[94] Ebû Nuaym, *Hilye,* VIII, 18; Beyhakî, *ez-Zühdü'l-Kebîr,* s. 152.

"Adil olmayan her idareci hırsız ile eşittir. Müttaki olmayan her âlim kurt ile eşittir. Allah'tan başkasına zillet gösteren herkes köpekle eşittir."[95]

"Ahir zamanda üç şey en kıymetli olacak: Kendisiyle ünsiyet edilen Allah için bir kardeş, helâlden kazanılan dirhem, sultanın yanında söylenen hak söz."[96]

"Zühd üç çeşittir: Farz, fazilet, selamet. Farz olan haramlardan zühddür. Fazilet olan helâllerden, selamet olan ise şüphelilerden zühddür."[97] [98]

Muhasibî

Tam adı Ebû Abdillâh Hâris b. Esed el-Muhâsibî el-Anezî'dir. Muhtemelen 165 (781) veya 170 (786) yılında Basra'da dünyaya geldi. Rebîa kabilesinin Aneze koluna mensuptur. Nefis muhasebesi hususundaki titizliğinden dolayı "Muhâsibî" diye 1047 tanınmıştır.

Ne Muhâsibî'nin eserleri ne de tabakat kitapları Muhâsibî'nin hocaları hakkında bir bilgi vermemektedir. Aslen Basralı olduğu için Basra'da temel eğitim alıp Bağdat'ta bunu geliştirdiği, tüm eğitimini Bağdat'ta aldığı da söylenmiştir.[99] Bağdatlı (mutasavvıf)ların çoğunun üstadıdır. 243 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.[100]

Babası kaderiyeden olduğu için annesini boşaması için ısrar ettiği ve "sen başka dindesin annem başka dinde" dediği ve babasından kalan mirası almayıp bir danik parası olmadan vefat ettiği nakledilmiştir.[101] Bu sebeple Kaderiyeye kâfir gözüyle baktığı yorumu

---

[95] Zehebî (748), *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* VII, 394.

[96] Cemâlüddin el-Mizzî, *Tehzîbü 'l-Kemal,* II, 35.

[97] Ebû Bekir ed-Dineverî (v. 333), *el-Mücâlesetü ve Cevâhiru'l-İlm,* III, 270; Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* XXI, 31; İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* VI, 296; Ebû Nuaym, *Hilye,* VIII, 26.

[98] Zafer Erginli, "Muhâsibî", *DİA*, XXXI, 13; İbn Hallikan, *Vefeyâtü'l-Âyân,* II, 57; İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l- Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* I, 438.

[99] Bkz. Şahin Filiz, *Hâris b. Esed el-Muhâsibî'nin Hayatı Eserleri Fikirleri,* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniv. SBE, Konya 1990, s. 9-10.

[100] es-Sülemî (v. 412), *Tabakâtü's-Sûfiyye*, s. 58.

[101] Ebû Nuaym, (v. 430), *Hilye,* X, 75; Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* XIII, 210; İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* I, 440-441; (Kelâbâzî, *et-Taarruf,* s.113*, Doğuş Devrinde Tasavvuf,* s. 211.

yapılmıştır.[102]

Muhâsibî, hadis ve kelâmla uğraşmış, hadis dinlemiş ve hadis nakletmiş, kelâmda belli bir şöhrete ulaşmış hatta bu sebeple Ahmed b. Hanbel'in kendisine iyi gözle bakmadığı nakledilmiştir[103]. Hatib el-Bağdâdî'nin aktardığına göre usûlü'd-diyane (akâid/kelâm) ve Mutezile ile Rafıza'ya reddiye olarak yazılmış çok sayıda kitabı vardı.[104] Ancak asıl şöhretini tasavvuf yönüyle sağlamıştır. Onu tanıtan eserlerin tamamı sûfî tarafına dikkat çekmiştir:

"Zâhir ve muamelat ve işaret ilimleriyle sûfî topluluğunun şeyhlerindendir."[105] "Hakikat ricâlinden biridir.[106] Zühd ile zâhir ve bâtın ilmini kendisinde birleştirenlerdendir."[107] "Zahid âlimlerden biridir.[108] Ârif,[109] sûfiyenin şeyhlerinden ve tarikatın imamı Cüneyd'in şeyhi"[110] gibi ifadeler bunu anlatmaktadır.

Tasavvufu selefi, sünnî ve felsefî tasavvuf olarak üçe ayıran Abdülkadir Mahmud, Muhâsibî'yi sünnî tasavvufun kurucularından, Cüneyd'i devam ettiren ve katkıda bulunan, Gazzâlî'yi zirveye ulaştıranlardan saymıştır.[111] Hasan el-Basrî, Zeynelabidin, Muhammed Bâkır, Cafer es-Sâdık, Süfyan es-Sevrî, İbrahim b. Edhem, Abdülvâhid b. Zeyd, Fudayl b. Iyaz, Bişr-i Hâfî, Seriy-es-Sekatî temellerini atanlardandır.[112] Ona göre sünnî tasavvufun felsefesi Muhâsibî'de temerküz etmiştir.[113]

---

[102] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* I, 441.

[103] İbn Hallikan, *Vefeyâtü 'l-Âyân,* II, 58; Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* VIII, 210.

[104] Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* VIII, 208.

[105] es-Sülemî (v. 412), *Tabakâtü's-Sûfiyye,* s. 58.

[106] İbn Hallikan, *Vefeyâtü 'l-Âyân,* II, 57.

[107] Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* VIII, 207.

[108] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* I, 438.

[109] Zehebî, *Siyeru A 'lâmi 'n-Nübelâ,* XII, 110.

[110] Ebu'l-Fidâ İsmâil b. Umer ibn Kesir (v. 774), *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyîn,* tah. Ahmed Ömer Hâşim, Mektebetü's- Sekâfiyyeti'd-Dîniyye, 1993, s. 126.

[111] BkZ. Abdülkadir Mahmud, *el-Felsefetü 's-Sûfyye,* s. 150; Süleyman Uludağ, "Tarihî Süreçte Selefilik-Tasavvuf İlişkileri", *İlahiyat Akademi Dergisi,* 2015, sayı 1-2, s. 257.

[112] Bkz. Abdülkadir Mahmud, *el-Felsefetü's-Sûfiyye*, s. 152

[113] Bkz. Abdülkadir Mahmud, *el-Felsefetü's-Sûfiyye*, s. 173.

Muhasibî, Bağdat okulunun şeyhi olarak kabul edilir. Her biri büyük âlim olan İbn-i Mesruk, Asım el-Antakî ve Cüneyd-i Bağdâdî onun öğrencisi veya kendinden ders alan dostlarındandır. Bunun yanında Gazzâlî dahi ondan etkilenmiştir.[114] Margaret Smith, bu etkilenmenin ileri boyutta olduğunu, hatta Gazzâlî'nin Muhâsibî'yi takip ettiğini söylemekte ve makalesinde bunların örneklerini vermektedir.[115]

Zahid el-Kevserî de, Muhâsibî'nin Gazzâlî üzerinde çok etkisi olduğunu, *er-Riaye* adlı kitabının *îhyâ"*ya serpiştirildiğini söylemektedir.[116] Zaten Gazzâlî de, *el-Munkızü mıne'd-dalal '*inde Ebû Tâlib el-Mekkî, Cüneyd-i Bağdâdî, Şiblî ve Ebû Yezid el-Bistamî ile birlikte el-Muhasibî'nin çalışmalarını da incelediğini belirtmektedir.[117] *îhyâ''* sında, "Muhâsibî, muamelat konusunda ümmetin âlimidir. Nefsin kusurlarını, amellerin afetlerini, ibadetin derinliklerini araştıran herkese önceliği vardır ve onun söyledikleri nakledildiği şekilde alınmaya layıktır"[118] demektedir.

Muhâsibî'nin fıkıh yönü de çok belirgindir. Onu tanıtan eserlerdeki zâhir ilim vurgusu bunu göstermektedir. İbn Arabî onun için, "fıkıh öğrendi, hadis yazdı ve nüssakın mezhebini tanıdı" demiştir.[119] Muhâsibî, Şâfiî âlimlerden kabul edilmiş ve kendisine Şafii fukahasıyla ilgili tabakat kitaplarında yer verilmiştir.

Bedrüddin el-Hamevî (v. 733), "Şâfiî'den sonra talebelerinden Haris b. Esed, fıkıh ve kelâmı birleştirerek eserler yazmıştır. Haris b. Esed'in eserleri fıkıh, kelâm, hadis hususunda (Şâfiî) ashabımızın mütekellimlerine, fakîhlerine ve sûfilerine dayanır" demektedir.[120]

---

[114] Bülent Akot, "Bazı Mutasavvıfların Tanrı/İlah Anlayışı ve Muhasibî'nin "er-Riaye" Adlı Eseri Bağlamında Allah'ın Hakları", *Eskiyeni,* 31/Güz 2015, s. 57.

[115] Margaret Smith, "Gazalî'nin Öncüsü el-Muhasibî", çev: Mesut Okumuş, *Tasavvuf îlmi ve Akademik Araştırma Dergisi,* Ankara 2002, Yıl: 3 Sayı: 9 Temmuz-Aralık 2002, s. 417-426.

[116] Muhâsibî, *Selefi Tasavvuf,* s. 17; Hâris el-Muhâsibî (v. 243), *Risâletü'l-Müsterşidîn,* s. 17.

[117] Gazzâlî, *el-Munkizu mine'd-Dalâl,* tah. Abdülhalim Mahmud, Dâru'l-Kütübü'l-Hadisiyye, Mısır, s. 170-172; çev. Hilmi Güngör, Maârif Basımevi, Ankara 1960, s. 57-58.

[118] Gazzâlî, *îhyâ,* III, 264.

[119] Zehebî, *Siyeru A 'lâmi 'n-Nübelâ,* XII, 112.

[120] Ebû Abdillah Muhammed b. İbrahim Bedrüddin el-Hamevî eş Şâfiî, (v. 733), *Îdâhu'd-Delîl fî Kat'ı Huceci Ehli 't-Ta'tîl (JEJ fil g^E'fi fihJçl-^,* Dâru's-Selam Yay., Mısır 1990, s. 22.

Muhâsibî için, “zahid âlimlerdendir”[121] diyen İbnü’s-Salah’ın aktardığına göre Ebû Mansur et-Temîmî, Muhâsibî’yi, Şâfiî’nin ders halkasına katılan ilk tabaka şafiîlerden saymış ve “fıkıhta, usûlde, tasavvuf, hadis ve kelâmda Müslümanların imamıdır. Bu ilimlerde eserler tasnif etmiştir” ve “Şâfiî’nin ashabından fıkıh, kelâm, usûl, kıyas, zühd, vera ve mârifette imam olarak ancak Haris el-Muhâsibî olsaydı bile muhalif olanlara yeterli olurdu” demiştir. İbnü’s-Salah, Ebû Mansur’un bu görüşüne katılmayarak, “Muhâsibî’nin Şâfiî’nin ders halkasına katıldığını Ebû Mansur’dan başkasını söyleyeni görmedim. Ebû Mansur ise bu fennin ehli değildir” demektedir.[122]

Sübkî, İbnü’s-Salah’ın Ebû Mansur’un “ilk tabaka Şâfii ulemâsından” olduğuna itirazını değerlendirmiş, bu itirazın yerinde olmadığını, bizzat görüşmeseler bile aynı dönemde yaşadıkları için Ebû Mansur’un Muhâsibî’yi birinci tabaka Şâfiî ulemâsından saymış olabileceğini, Ebû Asım el-Abbâdî’nin de Ebû Mansur gibi Muhâsibî’yi birinci tabakadan saydığını söylemiştir.[123] Temimî, “Muhâsibî, fıkıh, tasavvuf, hadis, kelâmda Müslümanların imamıdır” derken[124]; Hücvîrî, “usûl ve füru konusunda âlimdi. Çağındaki bütün âlimler onu sever ve ona uyarlardı” diye tanıtmaktadır.[125]

Şâfiî fıkıh kitaplarında Muhâsibî’nin bazı görüşlerine yer verilmiştir. Mesela: Maverdî, Muhâsibî ve ona tabi olan bazı Şâfiî âlimlerin sahabenin ihtilaf ettiği bir meselenin hükmünde ondan sonraki nesilde icma olsa bu icmanın geçerli olduğunu söylediğini ancak bunun fasit olduğunu söylemiştir.[126] Nevevî, *el-Mecmu’*nun Mukaddime’sinde ihlasla ilgili bir sözünü aktarmıştır.[127] *En-Necmü’l-VehhâC*da da Feraiz bölümünde Muhâsibî’nin kaderiyeden olması nedeniyle babasının mirasından almamasını zikretmiştir. [128]

---

[121] İbnü’s-Salah (v. 643), *Tabakâtü’l-Fukahâi’ş-Şâfiiyye,* I, 438.

[122] İbnü’s-Salah (v. 643), *Tabakâtü’l-Fukahâi’ş-Şâfiiyye,* I, 439.

[123] Tâcüddin es-Sübkî (v. 771), *Tabakâtü’ş-Şâfiiyyeti’l-Kübrâ,* II, 275.

[124] Münâvî, *el-Kevâkibü’d-Dürriyye,* s. 389.

[125] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 174.

[126] Maverdî Ebu’l-Hasen Ali b. Muhammed (v. 450), *el-Hâvi’l-Kebîr fi Fıkhi Mezhebi’l-İmami’ş-Şâfiî,* Dâru’l-Kütübü’l- İlmiyye, Beyrut 1999, XVI, 116; er-Rûyânî Ebu’l-Mehâsin Abdülvahid b. İsmail (v. 502), *Bahru’l-Mezheb,* Dâru’l-Kütübü’l- İlmiyye, Beyrut 2009, XI, 133.

[127] Bkz. Nevevî, *el-Mecmu’,* I, 17

[128] ed-Demirî Ebu’l-Beka (v. 808), *en-Necmü’l-Vehhâc,* VI, 169.

İmamu'l-Haremeyn, *Burhanda* demiştir ki: "Âlimlerimizden Muhâsibî'den başkası akıl hakkında görüş beyan etmemiştir. O, "akıl bir garizedir ki onunla ilimlerin idraki kolay olur. Akıl ilim değildir" demiştir. Sözlerinin devamından İmam'ın, Hâris'in bu sözünü kabul etttiği anlaşılmaktadır.[129]

Muhâsibî, hayatı boyunca ilk önce farz ve vâcip gibi fıkhın gerektirdiği zâhirî amellere riayete daha sonra nafile, zühd ve vera'a müteallik ibadetlere eğilmiş görünmektedir.[130] Bu hususta kendisi şunları söylemektedir:

"Hakk'ın yoluyla sana parıltısı görünen her şeyi Kitaba, sünnete ve salih adaba arz et. Buna rağmen yine sana kapalı kalırsa, o zaman dindarlığına ve aklına razı olduğun kişilerin görüşüne başvur. Bil ki hakikatin üzerinde nefsin onu tanıyacağı şahitler vardır."[131]

"Azalarını sağlam bilgi ile kayıtla!"[1080] [132] "Bil ki hiç kimse akıl gibi bir ziynetle süslenmemiş, ilimden daha güzel bir kıyafet giymemiştir. Çünkü Allah ancak akılla bilinebilir ve ona ancak ilimle itaat edilebilir. Bil ki, mârifetullah ehli, hallerin usûlünü ilmin şahitliğine bina etmişler ve füru konularda fıkıh öğrenmişlerdir."[133] "İstikametin esası üçtür: Kitaba uyma, sünnete tâbi olma, cemaatten ayrılmama!"[134] "Zâhir ilmin nakzettiği hiçbir bâtın edebe inanma!"[135]

Bu sözün yansıması olarak müridlerinden Ebû Hamza Bağdâdî'nin horozun ötmesi ile nara atması üzerine, davranışının hululîlerin davranışına benzemesi nedeniyle, bıçak alıp üzerine yürümüş ve "kâfir oldun, çabuk müslüman ol" demiştir. Çevresindekilerin o kişinin evliyânın havassından olduğunu düşündüklerini ve tevhid ehli olduğuna şahitlik ettiklerini söyleyince, Muhâsibî de Ebû Hamza'nın bâtının tevhidle dolu olduğunu ancak yaptığı fiilin hulul iddiasında bulunanların davranışına benzediğini ve bu durumdan vazgeçmesi gerektiğini

---

129 Tâcüddin es-Sübkî (v. 771), *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyeti 'l-Kübrâ,* II, 283.

130 Şahin Filiz, *Hâris b. Esed el-Muhâsibî'nin Hayatı Eserleri Fikirleri,* s. 12

131 Hâris el-Muhâsibî (v. 243), *Risâletü 'l-Müsterşidin,* s. 83-84; *Selefi Tasavvuf,* s. 70-71 (tercüme biraz farklıdır).

132 Muhâsibî(v.243),*Risâletü'l-Müsterşidîn,* s. 86; *Selefi Tasavvuf,* s. 73.

133 Muhâsibî(v.243),*Risâletü'l-Müsterşidîn,* s. 97-99; *Selefi Tasavvuf,* s. 82-83.

134 Muhâsibî(v.243),*Risâletü'l-Müsterşidîn,* s. 128; *Selefi Tasavvuf,* s. 103.

135 Muhâsibî(v.243),*Risâletü'l-Müsterşidîn,* s. 133; *Selefi Tasavvuf,* s. 107.

söylemiştir.[136] Bu durum Muhâsibî'nin zâhirî davranışa ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

Bunun haricinde Muhâsibî, *Risâle*'sinde kalbin, dilin, gözün, kulağın, burnun, ellerin ve ayakların farzlarını saymıştır.[137] Kulağın farzlarını anlattığı bölümde, eğlence, çalgı-şarkı ve Müslümanlara eziyet verecek şeyleri dinlemenin aynı leş ve kan gibi haram olduğunu söylemiştir.[138] *Er-Riâye" de* işlediği konuların bir bölümü fıkıh alanına da giren konulardır.[139] Yeri geldiğinde fıkhî hükümleri de belirtmiş ve açıklamıştır. [140]

Muhâsibî amele çok önem vermiş, ilim ehlinden aldananların birinci grubunda hadis râvîlerini sayarken ikinci grubunda da fıkıhla uğraşanları saymıştır. Bundan da kastı hükümlerle uğraşıp da amele yönelmeyen, Allah Teâlâ'dan haşyet duymayan, Allah'ın vaad ve vaidini anlamayanlardır. Gerçek fakîh Allah Teâlâ hakkında ince anlayış sahibi olanlardır. Bu sebeple Allah'ın sevdiği şeyler için kişileri zorlar, dünyadan yüz çevirirler.[141]

Ebû Yezid (Bayezid-i) Bistamî

Tam adı Tayfur b. İsa b. Serûşan (Sürûşân), künyesi Ebû Yezid'dir. Türkçede Bayezid olarak meşhur olmuştur. İbn Hallikan ismini, Ebû Yezid Tayfur b. İsa b. Âdem b. İsa b. Ali el-Bestâmî ez-Zâhid[142] şeklinde kaydetmiştir ancak bu hata olmalıdır. Uludağ'ın kaydettiğine göre *Câmî* de adını yanlış olarak Ebû Yezîd Tayfûr b. Îsâ b. Âdem b. Sürûşân şeklinde kaydetmiştir. Ama bu Bâyezîd-i Bistâmî'nin değil büyük kardeşi Âdem'in torunu Ebû Yezîd Tayfûr b. Îsâ b. Âdem'in künyesidir. İkisini birbirine karıştırmamak için birincisine Büyük

---

[136] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 245-246.

[137] Muhâsibî (v. 243), *Risâletü 'l-Müsterşidîn,* s. 113-123; *Selefi Tasavvuf,* s. 92-99.

[138] Muhâsibî (v. 243), *Risâletü 'l-Müsterşidîn,* s. 121; *Selefi Tasavvuf,* s. 97.

[139] Konu başlıklarından bazıları: "Farzlardan önceliği olanlar (Muhâsibî (v. 243), *er-Riâye lihukûkillah,* tah. Abdülkadir Ahmed Ata', Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, s. 101-108); Nafile isteyenlerin bilgisi (s. 112-114); Oruçta nefse arız olan afetler (s. 116); Kula namazda nefis ve başka yönlerden arız olan afetler (s. 120-122); Riya sebebiyle ameli terk caiz midir? (s. 270-276).

[140] Mesela bkz. Muhâsibî (v. 243), *er-Riâye,* s. 253-254.

[141] Bkz. Muhâsibî (v. 243), *er-Riâye,* s. 441-449.

[142] İbn Hallikan (v. 681), *Vefeyâtü 'l-A 'yan,* II, 531.

Bâyezîd, ikincisine de Küçük Bâyezîd denilir.[143]

Dedesi Serûşan, Mecûsî iken Müslüman olmuştur. İbn Hallikan'ın kaydettiği isme bakılırsa müslüman olunca Ali adını almıştır. Dedesi Serûşan, mecûsî din adamı (mobed) yetiştiren tanınmış bir aileden gelmekte id i.[144] Ebû Yezid'in Âdem ve Ali adında iki kardeşi vardır. Bu üç kardeşin üçü de abid, zahid ve hal ehlidir. Aralarında derecesi en yüksek olan Ebû Yezid'dir. Bistamlıdırlar.[145]

Sülemî ve Kuşeyrî, Bâyezîd'in vefat tarihi olarak, aralarında bir tercih yapmaksızın 234 (848) ve 261 (875) yıllarını verirler.[146] Herevî de 261 tarihini daha doğru görür. Sehlegî (v. 476) ise Bistâmî'nin 234'te yetmiş üç yaşında iken vefat ettiğini söyler[147] ki bu duruma göre Bâyezîd 161'de (777) doğmuştur. Abdürrefî' onun 131'de (748) doğup 234'te 103 yaşında iken vefat ettiğini zikreder.[148] İbnü'l-Cevzî 261 yılında 73 yaşında vefat ettiğini[149], İbn Hallikan 261 veya 264, Zehebî ise 261 yılında[150] vefat ettiğini söylemişlerdir. Buna göre de 188 yılında doğmuştur. Uludağ, İslâm Ansiklopedisine yazdığı maddede (1992) "bunların içinde doğruya en yakın olanı Sehlegî'nin rivâyetidir"[151] derken, Bayezid'in hayatını anlattığı kitapta (1994), 261 yılı için "güçlü ihtimal"[152] demektedir. Rivâyetlerin ekserisi 261 yılı olması ve sözlerinin yeğeni ve hizmetçisi Ebû Musa tarafından 297 yılında vefat eden Cüneyd el-Bağdâdî'ye ulaştırılması nedeniyle 261 vefat yılında vefat ettiği rivâyeti daha doğru gözükmektedir.

Uludağ, Bayezid'in evlenip evlenmediği, çocuklarının olup olmadığına dair bir bilgi

---

[143] Süleyman Uludağ, "Bâyezîd-i Bistâmî", *DİA,* V, 238.

[144] Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî,* TDV Yay., Ankara 1994, s. 11.

[145] Sülemî, *Tabakât,* 67; Kuşeyrî, *er-Risale,* I, 57; İbn Hallikan (v. 681), *Vefeyâtü'l-A'yan,* II, 531. İbn Hallikan, Bestâmî olarak okumuştur.

[146] Sülemî, *Tabakât,* 68; Kuşeyrî, *er-Risale,* I, 57

[147] Sehlegî, Ebu'l-Fadl Muhammed b. Ali es-Sehlegî (v. 476), *Kitâbu'n-Nûr min Kelimâti Ebi't-Tayfûr,* Kahire 1949, Nşr.

Abdurrahman Bedevî, Şatahâtu's-Sûfiyye içinde, s. 83

[148] Süleyman Uludağ, "Bâyezîd-i Bistâmî", V, 238.

[149] İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve,* II, 308

[150] İbn Hallikan (v. 681), *Vefeyâtü 'l-A 'yan,* II, 531; Zehebî, *Siyeru A 'lâmi 'n-Nübelâ,* XIII, 86.

[151] Süleyman Uludağ, "Bâyezîd-i Bistâmî", V, 238.

[152] Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî,* s. 29.

bulunmadığını, Ebû Yezid künyesini oğlu sebebiyle almış olabileceği gibi böyle bir durum olmadan da bu künyeyi almış olabileceğini söylemektedir[153]. Ancak *Hilye*de geçen ” “Ebû Yezid el-Bistâmî’nin kadını” ibaresi, evlenmiş olduğuna delildir. Ayrıca uzun yıllar Bistam’da kalan ve zaviyesi olan birinin evlenmiş olma ihtimali çok yüksektir. Ancak bu hususta kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Menkıbelere göre Bayezid, çocuk yaşta mahalle mektebine gitmiş, küçük yaşlarda olgunluk alameti göstermiştir[154]. Ancak şer’î ilimleri kimden öğrendiğine dair kaynaklarda net bir bilgi yoktur.

Sehlegî (v. 476), 313 üstattan ders aldığını söylerken[155]; Attar, 113 pirin hizmetinde bulundu demektedir[156]. Bistam’dan çok fazla ayrılmamış ve ilim talebi için gezmemiş biri için, 313 rakamı abartılı bir rakamdır. Buna göre 113 daha makul olmakla birlikte bu sayı bile fazla gözükmektedir. Bununla birlikte Bayezid mektebe gitmiş, hocalardan ders almıştır. Rivâyete göre vefat etmeden önce Kur’an’ın tamamını ezberlemişti[157]. Ebû Nuaym kendisinden bir hadis rivâyet etmiş, İbnü’l-Cevzî ise üç hadis tespit ettiğini ancak bunların ikisinin sıhhati olmadığını söylemiştir.[158] Zehebî ise “Cafer es-Sâdık’tan rivâyetleri vardır. Rivâyeti azdır. Faydalı sözleri vardır.” demektedir.[159] Bunlardan hadis ilmiyle meşgul olmadığı anlaşılmaktadır.

Bayezid’in ne ölçüde Arapça bildiği hakkında da elimizde açık bilgi yoktur. Ancak onun öğrenim gördüğü, bu arada Arapça öğrendiği, o sırada Bistam’da yerleşmiş bulunan Arap muhacirlerle dostluk kurduğu dikkate alınırsa, Arapça bildiği ama ana dili olan Farsça konuşmayı tercih ettiği söylenebilir.[160] Ayetlere verdiği işarî manalar[161], az da olsa hadis nakli

---

[153] Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî,* s. 17.

[154] Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî,* s. 19-20.

[155] Sehlegî, *Kitâbu ’n-Nûr,* s. 63

[156] Attar, *Tezkire,* s. 172. Uludağ, kitabında Attar ve Sehlegî’nin 313 üstadı olduğunu söylediğini (Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî,* s. 20.) aktarırken, makalesinde “Attâr, Bâyezîd’in 103 üstattan faydalandığını söyler” demekte, tercümesini yaptığı Tezkiretü’l-Evliyâ’da ise 113 pirin hizmetinde bulunduğu yazılmıştır

[157] Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risalesi,* s. 89

[158] Bkz. İbnü’l-Cevzî, *Sıfatü’s-Safve,* II, 307-308.

[159] Zehebî, *Siyeru A ’lâmi ’n-Nübelâ,* XIII, 86.

[160] Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî,* s. 8.

[161] Ayetlere verdiği işarî manaların bir bölümü için bkz. Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî,* s. 64-66.

de Arapça bildiğini destekler. Ancak sözlerini ve görüşlerini Farsça ifade etmiş, bunlar büyük oranda yeğeni Ebû Musa tarafından Arapçaya aktarılmıştır.

Bayezid, tasavvuf tarihinin her döneminde ve her muhitte saygı görmüş, ulu bir veli olarak kabul edilmiş, sözleri ve menkıbeleri bütün sûfî yazarları ve tarikat mensupları tarafından önemle alıntılanmış, birer tasavvufî hakikatler olarak algılanmış, başkalarına karşı birer delil olarak ileri sürülmüştür. İslâm âleminde bir şeyhin ve sûfînin manevî mertebesinin yüceliğini belirtmek için "devrin Bayezid'i" denmiş olması kendisine verilen önemi göstermeye yeter.[162] Kendisine, "Ârifler sultanı" denmiş ve bu unvanla meşhur olmuştur.[163]

Bayezid'in tasavvuftaki üstadları konusunda çeşitli isimlerden bahsedilir. Bunların en önemlisi Sind (Hind) tarafından olan ve Kürt olduğu da söylenen Ebû Ali Sindî veya Kürdî'dir.[164] Hicrî 148'de vefat eden Cafer-i Sadık'tan ders aldığı da söylenmiştir[165]; ancak bunun imkânı yoktur. Belki Bistam'a gelen Cafer-i Sadık'ın talebeleriyle görüşmüş olabilir. Ancak bu hususta bir rivâyet bulunmamaktadır. Ebû Yezid künyesi alması nedeniyle Şia ile bir yakınlığı olmadığı da söylenebilir. Nakşibendîlerin silsilesinde Bayezid, Cafer-i Sadık'tan sonra geldiğinden Nakşibendiye şeyhleri Bayezid'in üveysî yolla yani Cafer-i Sadık'ın ruhaniyetinden istifade ettiğini söylerler.[166]

Bayezid el-Bistâmî'nin tasavvuf yönü çok meşhur olduğu için biz bu yönünü anlatmayacağız. Şu kadarına değinelim ki, Nakşî silsilesinde yer almanın ötesinde Hücvîrî onu, Tayfuriyye tarikatının kurucusu olarak görmüş ve bağlılarının bu tarikatı devam ettirdiğini; yolunun sekr ve galebe olduğunu söylemiştir.[167] Eğer rivâyet doğru ise Cüneyd Bağdâdî, "Bâyezid'in biz sûfîler içindeki yeri melekler içindeki Cebrâil' in mevkii gibidir." demiş[168], sözlerini şerh

---

[162] Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî,* s. 3.

[163] Tespit edebildiğimiz kadarıyla Bayezid'e ilk olarak "Ârifler sultanı" (Qjâ^f*Jl jiW) diyen, Sehlegî (v. 476)'dir (*Kitâbu 'n- Nûr,* s. 59). Onu Attar (v. 618) takip etmiş *(Tezkire,* s. 171), daha sonra yayılmıştır. Ayrıca bkz. Zehebî (v. 743), *Siyeru A 'lâmi 'n-Nübelâ,* XIII, 86; Kemalüddin İbn Fûtî (v. 723), *Mecmau 'l-Âdab fiMu 'cemi 'l-Elkab,* İran 1416, IV, 281.

[164] Bkz. Serrâc, *el-Lüma ',* s. 401; Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî,* s. 21.

[165] Sehlegî, *Kitâbu'n-Nûr,* s. 63; Attar, *Tezkire,* s. 172.

[166] Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî,* s. 22-23.

[167] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 247-248.

[168] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 172.

etmiştir.

Diğer şer'î ilimlere gelince, tefsir ve hadis ilmiyle ilgili az çok bilgisi olduğu yukarıda verdiğimiz bilgilerden anlaşılmaktadır. Kelâmla ilgili bir bilgi nakledilmemiştir. Ancak tevhidle ilgili sözleri ve şatahat türü sözleri nedeniyle özellikle selefî düşüncedeki âlimler tarafından eleştirilmiştir. Zehebî'nin aktardığına göre hadisçi Hüseyin b. İsa Bistâmî'ye, Ebû Yezid'in Rasûlullah'ın Miracı gibi miracı olduğunu söylediği nakledilince, onu Bistam'dan sürgün ettirmiş, o da Cürcan'a gitmiş ve ancak Hüseyin vefat edince Bistam'a dönebilmiştir.[169]

İbnü'l-Cevzî de onu sert olarak eleştirenlerdir.[170] İbn Kesir, "Kendisinden kişiye nakısa getirecek şatahat nakledilmiştir. Fakîh ve sûfîlerden pek çoğu uzak şekilde yorumlar yapmışlardır. Onlardan bir kısım, bu sözleri her şeyden kesildiği gaybet hallerinde söylediğini ifade etmişlerdir. Onun bu sözlerinin bidat ve hata olduğunu söyleyen âlimler, bunların en büyük bidatlerden olduğunu ve kalbinde gizlediği fasit akidenin bu zamanlarda açığa vurulduğunu söylemektedirler. En doğrusunu Allah bilir."[171] demektedir.

Zehebî, şatahatı için, "ondan söylenmemesi gereken problemli bazı sözler nakledilmiştir ki, eğer sâbit ise kendisini lekeler ya da bu sözleri dehşet, sekr, gaybet ve mahv halinde söylemiştir. Bunların örtülüp delil olarak getirilmemesi gerekir. Çünkü zâhirleri sapkınlıktır" diyerek "Sübhânî" başta olmak üzere çeşitli şatahat türü sözlerini nakletmiş[172]; bunlardan "Bu cübbenin içinde Allah'tan başkası yoktur" sözünü aktardıktan sonra, bir Müslümanın fasık bile olsa bu sözü söyleyemeyeceğini ifade ederek Allah'a sığınmıştır.

---

[169] Zehebî, *Mîzânu'l-İtidal,* Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1963, II, 346-347.

[170] Eleştirdiği bazı yerler: Cehennem hakkındaki sözünü *(Telbîsü'l-İblis,* s. 302), cehennemlikler hakkındaki sözü *(Telbîsü'l- İblis,* s. 305-306); bir sene su içmediğine dair sözünü *(Saydu'l-Hâtır,* s. 43), kendisinden keşfi açılması için ne yapması gerektiğini soran birine nefsini alçaltacak şekle girerek ceviz dağıtarak kendisine tokat vurulmasını istemesi (*Telbîsü'l-İblis,* s. 313).

İnsanlar Ebû Yezid'in meclisinde falan ilmini filandan almış, filandan okumuş, çok miktarda filandan yazmış diye konuşuyorlardı. Bayezid, "miskinler ilimlerini ölüden ölüye nakille almışlar biz ise asla ölmeyen diriden (Allah'tan) alıyoruz" dedi. (İbnü'l-Cevzî, *Telbîsü'l-İblis,* s. 285). Bu sözü nakleden İbnü'l-Cevzî, ilhamı kabul ettikten sonra diğer ilimleri küçümseme manası taşıyan başkalarının ilmini ölüden aldıkları sözünü eleştirmektedir. (bkz. s. 285 -286).

[171] İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmâil b. Ömer (v. 774), *el-Bidâye ve 'n-Nihâye,* Dâru İhyâi't-Turâs, 1988, XI, 42.

[172] Zehebî, *Siyeru A 'lâmi 'n-Nübelâ,* XIII, 88.

Âlimlerden bazısının, bu sözlerin zâhirinin Ebû Yezid'in dalaletini gerektirdiğini ancak tevil ve tefsir edilmesi gerektiğini söylediklerini aktaran[173] Zehebî kendisi de onun hakkındaki hükmünü, "Ebû Yezid, Müslümandır. Hali kendine aittir. Sırları bilen Allah Teâlâ'dır. Kitap ve sünnete kasten muhalif bir şey söylemekten Allah'a sığınırız." şeklinde vermiştir.[174] Ayrıca yine Zehebî'nin aktardığına göre Sülemî, *Tarihu's-Sûfiyye* adlı kitabında, "ondan şatahat türü bazı şeyler nakledilmiştir. Ancak bunların bir bölümünün sıhhati yok, bir bölümü hakkında da söz söylenmiştir. Bu sözler güzel hallere irca edilirdi" demiş; sonra da Bayezid'den şu sözü nakletmiştir:

"Kim müşâhedeme ıztırab gözüyle, vakitlerime yabancı gözüyle, hallerime istidrac gözüyle, sözlerime iftira gözüyle, ibarelerime cüret etme gözüyle, nefsime küçümseme gözüyle bakarsa, benim hakkımdaki bakışında hata etmiştir."[175]

Serrâc, sûfilerin şathiyelerine ayırdığı bölümde bir başlığı da Bayezid'e ayırmış ve onun şathiyelerinden bazılarını irdeleyerek nasıl anlaşılması gerektiğini aktarmıştır. Cüneyd el-Bağdâdî'nin Bayezid'in şathiyelerinden bir kısmını açıkladığını, akıllı adamın bunlara bakarak diğerlerine kıyas yapması gerektiğini söylemiştir. Kendi zamanında Bayezid'in şathiyelerini kendi bâtıllarına mesnet yapmak isteyenler olduğu gibi bu sözleri nedeniyle onu küfre nisbet eden insanlar olduğunu da söylemiş ve bunlardan İbn Sâlim diye biri ile tartışmasını aktarmıştır. Cüneyd'in şathiyeleri açıklarken Bayezid'in mübtedilerden olduğunu müntehilerden olmadığını söylediğini de nakletmiştir.[176] İlginç olan, Bayezid'in en meşhur şathiyelerinden kabul edilen "Sübhânî- Şanım ne yücedir" sözünü Bistam'da onun ailesinden gelenlere sorduğunu ve onların bunu kabul etmediğini söylemesidir.[177]

Bayezid'in şathiyeleri tasavvuf büyüklerinin bazıları tarafından da hoş karşılanmamıştır. Şiblî'ye Bayezid'in şathiyelerinden aktarılınca, "eğer Bayezid yanımızda olsa idi onu gençlerimizden birine teslim ederdik (yani bizim müritlerimizden istifade eder de o halde kalmazdı)"; Cüneyd de, "Bayezid halinin büyüklüğüne rağmen bidayet (başlangıç) halinden çıkamamıştır. Ben ondan hiç kemaline ve nihayete ulaştığına delalet eden bir söz işitmedim"

---

[173] Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* X, 112.

[174] Zehebî,*Mîzânu'l-İtidal,* Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1963, II, 346-347.

[175] Zehebî, *Siyeru A 'lâmi 'n-Nübelâ,* XIII, 89; Bayezid'in sözü için ayrıca bkz. Ebû Nuaym, Hilye, X, 40.

[176] Bkz. Serrâc, *el-Lüma',* s. 459-477.

[177] Serrâc, *el-Lüma',* s. 473.

demiştir.[178]

Bayezid'in fıkıh yönüne gelince, amelde Hanefî mezhebini benimsediği ifade edilen[179] Bayezid'in, fıkıhla ilgili ders alıp almadığı net olmadığı gibi fıkıhta ne düzeyde olduğu da bilinmemektedir. Ancak çeşitli rivâyetlerden bazı ipuçları elde edilebilmektedir. Yukarıda Kur'an'ı ezberlediğini ve bazı işarî tefsirler yaptığını söylemiştik. Kur'an eğitimi aldığına göre dönemin şartları gereği fıkıh eğitimi de almış olmalıdır. Kendisinden aktarılan; "30 yıl mücâhede yaptım, bu sürede bana en zor gelen şey ilim ve ona uymaktı. Eğer ulemânın ihtilafı olmasaydı perişan olurdum. Tevhidin tecridi haricinde ulemânın ihtilafı rahmettir."[180] sözü ulemânın ihtilafını bilecek kadar fıkıh bildiğini gösterir. Burada kullanılan ilim kelimesinden kastedilen çok büyük ihtimalle fıkıhtır.

Başka bir ifadesinde de üstadı Ebû Ali Sindî'ye, farz olan ilimleri telkin ettiğini, ondan da tevhidi ve hakikatleri öğrendiğini söylemektedir.[181] Aktarıldığına göre bir defasında Bayezid ezan okudu ve namaz kıldırmak için kalktı. Saf arasında üzerinde sefer izi olan birini gördü. Ona varıp bir şeyler söyledi. Bunun üzerine adam kalktı ve mescidden çıktı. Orada bulunanlardan biri adama ne olduğunu sordu. Adam, "seferde iken su bulamadığımdan teyemmüm yapmıştım. Bunu unuttum ve mescide (su ile abdest almadan) girdim. Ebû Yezid bana, hazar halinde (yolculuk sona erince) teyemmüm caiz olmaz, dedi. Ben de durumu hatırlayarak, (abdest almak için) çıktım" dedi.[182]

Bir gün nefsine şöyle kızıyordu: "Ey nefsim, hayızlı kadın 3 gün en fazla on günde temizlenir. Sana 20-30 yıl oldu, ne zaman temizleneceksin."[183] Bu rivâyetler en azından namaz kıldıracak kadar fıkıh bildiğini, Hanefî mezhebinin görüşlerini esas aldığını göstermektedir. Ayrıca Bayezid, şer'î hükümlere titizlikle uyulması gerektiğini zaman zaman vurgulamıştır.

"Bir adama kerâmet verildiğini hatta havada uçtuğunu görseniz, bu sizi aldatmasın. O kişinin

---

[178] Serrâc, *el-Lüma'*, s. 479.

[179] Bkz. İbn Âbidin, *Reddü 'l-Muhtar,* I, 58; Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî,* s. 20 (Herevî'den naklen).

[180] Ebû Nuaym, *Hilye,* X, 36; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve,* II, 304; Kuşeyrî, *Risale,* s. 89.

[181] Serrâc, *el-Lüma',* s. 235.

[182] Sülemî, *Tabakât,* 70.

[183] İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve,* II, 307.

emir, nehiy, sınırların korunması ve şerîatı yerine getirmede ne durumda olduğuna bakınız!”[184] “Kim Kur’an okumayı, zühdü, cemaate devamı, hasta ziyaretini terk eder de bunun da yüksek bir şey olduğunu iddia ederse, o kişi bidatçidir.”[185]

“Bir gün Allah Teâlâ’ya beni yeme içme ve kadın yükünden kurtarması için dua etmeyi düşündüm. Sonra kendi kendime, “Hz. Peygamber’in istemediği bir şeyi benim Allah’tan istemem nasıl caiz olur?” dedim ve böyle bir şey istemekten vazgeçtim. Allah da beni kadın sıkıntısından kurtardı.”[186] sözleri bunu açıkça gösterdiği gibi; zühdü ile meşhur, veli diye söylenen bir adamı ziyaret gittiğinde, adamın kıble yönüne tükürdüğünü görünce görüşmeden ayrılmış, yanındakine, “bu adam sünnetin edeblerinden biri hususunda güvenilir değil ki, iddia ettiği evliyâlık makamında güvenilir olsun!” [187] demesi de bu hususta ne kadar titiz olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Bayezid için asıl ilim, Allah’ın ilham ettiği ilim ve ilmin gereğini yerine getirmektir. Mahallesindeki bir fakîhle tartışması şu şekilde nakledilmiştir:

Fakîhe, Bayezid’den bazı garip sözler ulaşınca geldi ve “Bâyezid senden bana bazı acayiplikler geldi” dedi. Bâyezid, “işitmediğin acayipliklerim daha fazla” dedi. Bunun üzerine fakîh: “İlmini kimden ve nereden aldın?” diye sordu. Bayezid şöyle cevap verdi:

“İlmim Allah Teâlâ’nın lütfudur. Allah’tan alınmıştır. (Benim ilmim) Allah Rasûlü’nün şu buyruklarındaki ilimdendir: *“ilim ikidir. Zâhir ilmi, bâtın ilmi. Zâhir ilmi, yarattıkları üzerinde Allah’ın hüccetidir. Bâtın ilmi ise fasıl faydalı ilimdir. ”* ve *“Kim bildiği ile amel ederse Allah onu bilmediği ilme vâris kılar. ”* Peki, senin ilmin nereden?”

---

[184] Ebû Nuaym, *Hilye,* X, 40; Kuşeyrî, *er-Risâle,* I, 58; İbn Hallikan (v. 681), *Vefeyâtü’l-A’yan,* II, 531; Serrâc, *el-Lüma’,* s.

400; Zehebî, *Siyeru A ’lâmi ’n-Nübelâ,* XIII, 88.

[185] İbnü’l-Cevzî, *Telbîsü’l-İblis,* s. 151.

[186] Serrâc, *el-Lüma’,* s. 145; Kuşeyrî, er-*Risale*, I, 57-58, terc. s. 90.

[187] Serrâc, *el-Lüma’,* s. 144-145; İbnu’l-Mülakkin (v. 804), *Tabakâtü’l-Evliyâ,* s. 400; Sıbt İbnü’l-Cevzî (v. 654),*Mir’âtü’z- Zaman,* XV, 432; Kuşeyrî, *er-Risale,* I, 57, II, 416-417; terc. s. 89, 495. Bu rivâyeti Hücvîrî biraz farklı aktarmıştır. Fazladan şunlar vardır. Bayezid der ki: “kendi kendime velinin şeriatı nefsinde tatbik etmesi veya Allah’ın bunu onda tatbik etmesi lazımdır. Şayet bu adam veli olsaydı, şeriata saygı esasına riayet ettiği için veya bu esası Allah onun üzerinde muhafaza ettiği için mescidin zeminine tükürmezdi, dedim. Zira kerâmet sahibi oluşunun sıhhatinin alameti budur. O gece rüyamda Peygamber (a.s)’i gördüm. Bana: ‘Ey Bayezid, yapmış olduğun o işin bereketi sana ulaşacaktır’ dedi. Ertesi gün görmekte olduğunuz bu dereceye ulaştım.” (Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 280)

Adam: “Benim ilmim dilden dile nakledilen ilimdir” dedi.

Bâyezid: “Benim ilmim Allah Teâlâ’nın sadece bana ilham ettiği ilhamdır” dedi.

Fakîh: “Benim ilmim güvenilir büyük kişilerden silsile yoluyla Rasûlullah’a, O’ndan Cibril’e, O’ndan da Allah’a ulaşır” dedi.

Bayezid sordu: “Allah’ın, Cibril ve mukarreblerin muttali olmadığı ilmi yok mudur?”

Fakîh, “evet vardır” dedi. Bayezid ekledi:

“Sen, Allah’ın bu ilimden dostlarına (evliyâsına) ilham ettiğini, onların sırlarına bu ilmi ulaştırdığını bu sayede evliyânın ümmetin faydalandığı hikmetle konuştuğunu inkâr mı ediyorsun? Sen Allah’ın Musa’nın annesine bir sandık yapmasını ve bunu suya bırakmasını, bunun da firavuna ulaştığını ve sonra gerçekleşen olayları bilmiyor musun? Sen, Allah’ın Hızır’a gemi, duvar ve çocuk hususunu ve orada geçen olayları ilham ettiğini bilmiyor musun? Sen Yusuf aleyhisselama hapiste rüya tabirinin ilham edildiğini ve onun da “bunu bana Rabbim öğretti” dediğini bilmiyor musun? Aynı şekilde Ebû Bekir’in Hz. Âişe’ye (daha doğmamış kız çocuğunu) ilhamla bilerek iki kız iki erkek kardeşin dediğini; Hz Ömer’in ilhamla Sâriye’ye, aralarında çok uzak mesafe olduğu halde, “Ey Sâriye dağa (çekil!)” deyip de onun da bunu duyduğunu bilmiyor musun? İşte bütün bunlar Allah’ın gizlediği ilimdendir. Allah Teâlâ buyurur: “Biz ona katımızdan (ledünden) ilim öğrettik.” (Kehf 18/65) İlham ehli, Allah’ın çeşitli faydalarla seçtiği bir topluluktur. Bunların bir kısmını diğer kısmına ilham ve firasette üstün kılmıştır.”

Fakîh: “Allah seni hayırla mükâfatlandırsın. Beni ilimden faydalandırdın. Göğsüme şifâ verdin” dedi.[188]

Bu anektottan ilk başta zâhir ilminin olmadığı anlaşılsa da dikkatli düşünülürse, zâhirî ilminin de kuvvetli olduğu, ancak tasavvufla ilgili sözlerini ilhamla söylediği anlaşılmaktadır. Sonunda fakîhin itiraz etmemesi, üzerinde tartışılan konunun şer’î bir mesele olmadığını gösterir. Bu konuyla ilgili ilginç bir bilgiyi Uludağ aktarmaktadır:

“Ünlü filozof-mutasavvıf Sühreverd-i Maktul (v. 587/1191), çok eski zamanlarda eski İran’da semâvî ve hak din üzere bulunan hikmet ehli bir zümrenin (hükemâ) bulunduğunu, başta

---

[188] İbnü’l-Cevzî, *Telbîsü’l-İblis,* s. 151; Sıbt İbnü’l-Cevzî (v. 654),*Mir’âtü’z-Zaman,* XV, 443-444.

Bâyezid olmak üzere Sehl Tüsterî ve Hallâc gibi sûfîlerin onların izleyicileri olduklarını, kendisinin de söz konusu hikmet anlayışını canlandırmaya çalıştığını söyler. Ona göre Bayezid, eski İran'da var olan ve vahye dayanan bir hikmet anlayışının temsilcisidir."[189]

Ebû Nuaym sözlerini aktardıktan sonra Bayezid'in sözlerine ancak onun denizine dalan, göğsündeki dalgalardan gelen saf suyu içen ve sekrinden doğan sırrın nefeslerini anlayabilenlerin vâkıf olabileceğini söylemektedir.[190]

Cüneyd el-Bağdâdî

Tam adı Cüneyd b. Muhammed b. Cüneyd, künyesi Ebu'l-Kâsım, kendi ipekçilikle uğraştığı için el-Hazzaz, babası züccaciyeci olduğu için el-Kavârirî'dir[191]. Aslı Nihavendlidir. Ancak 220 küsurda Irak'ta doğmuş[192] ve orada büyümüştür.[193] 297 yılında Irak'ta vefat etmiştir.[194] 298 senesi Şevval ayında vefat ettiği de söylenmiştir[195]

Meşhur sûfîlerden dayısı Seriy es-Sekâtî, Muhâsibî, Hamza el-Bağdâdî ve Muhammed b. Ali el-Kassab'ın sohbetlerinde bulunan, tüm tasavvuf fırkaları tarafından kabul edilen Cüneyd'e, tasavvuf topluluklarının efendisi manasına "seyyidü't-taife" unvanı verilmiş, mutasavvıfların imamı kabul edilmiştir.[196] Sünnî sûfîliğin kurucusu olarak Muhâsibî'yi gören Abdülkadir Mahmud, Cüneyd'i de genişleticisi olarak görmektedir [197]6. Kendisinden sonra eser veren

[189] Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî,* s. 5-6.

[190] Ebû Nuaym, *Hilye,* X, 41.

[191] Sülemî (v. 412), *Tabakâtü's-Sûfiyye,* s. 129; Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* VII, 249; Sübkî (v. 771), *Tabakâtü 'ş-Şâfiiyyeti 'l-Kübrâ,* II, 260; Kuşeyrî, *Risâle,* I, 78; Ebu'l-Fidâ İbn Kesir (v. 774), *Tabakâtü 'ş-Şâfiiyyîn,* s. 168.

[192] Zehebî, *Siyeru A'lamin-Nübelâ,* XIV, 66.

[193] Sülemî (v. 412), *Tabakâtü's-Sûfiyye,* s. 129; Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *TârihuBağdad,* VII, 249; Kuşeyrî, *Risâle,* I, 78.

[194] Sülemî (v. 412), *Tabakâtü's-Sûfiyye,* s. 129.

[195] Hatib el-Bağdâdî, *Târihu Bağdad,* VII, 256; İbnü'l-Cevzî, Sıfatü's-*Safve*, I, 522; İbn Kesir, *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyîn,* s. 170.

[196] Sülemî (v. 412), *Tabakâtü's-Sûfıyye,* s. 129; Kuşeyrî, *Risâle,* I, 78; Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 193; Hatib el-Bağdâdî, *Târihu Bağdad,* VII, 249-250; Sübkî, *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyeti 'l-Kübrâ,* II, 260; Ibn Kesir, *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyîn,* s. 168.

[197] Bkz. Abdülkadir Mahmud, *el-Felsefetü's-Sûfıyye,* s. 173.

neredeyse tüm sûfî müellifler söylediklerini delil olarak kullanmışlardır. Özellikle Serrâc, Kelâbâzî ve Hücvîrî'nin en önemli delili Cüneyd'in söyledikleri ve yaptıklarıdır. Zaten Hücvîrî, "benim şeyhlerimin hepsi Cüneydî idiler"[198] demektedir. Kendisi adına Cüneydiye adıyla bir tasavvuf meşrebi oluşmuştur. Cüneyd'in tasavvuf yönü çok meşhur olduğu için üzerinde fazla durmayacağız.

Zâhirî ilimlere büyük önem veren dayısı Seriy, onun önce şer'î ilimleri öğrenmesini teşvik ettikten sonra, "Allah seni sûfî hadisçi değil hadisçi sûfî kılsın" şeklinde dua etmiştir.[199] Bu sebeple önce diğer şer'î ilimleri öğrenen Cüneyd'in Hasan b. Arefe'den Müsned hadisleri vardır.[200] Bunun haricinde kelâm ve zamanının diğer ilimlerinde de belli bir seviyesi olduğu ifade edilmektedir.

Mutezilî kelâmcılardan Ebu'l-Kâsım el-Ka'bî şöyle demektedir: "Sizin için Bağdat'ta Cüneyd b. Muhammed adında bir şeyh gördüm. Gözlerim onun gibisini görmedi. Yazıcılar sözlerini yazmak için hazır bekliyorlardı. Felsefeciler söylediği sözlerdeki manaların inceliği almak, kelâmcılar ilmine yapışmak için orada bulunuyorlardı. Fakat o nun sözleri bütün bunların ilimlerinden de sözlerinden de anlayışlarından da ötede idi."[201] Bunu doğrulama sadedinde Cüneyd de; "Allah'ın yeryüzüne çıkardığı ve halkın ulaşmasının yolunu açtığı ne kadar ilim varsa, Allah onlardan bana bir pay ve nasip vermiştir." demiştir.[202]

Fıkıh yönüne gelince kaynakların tamamı Ebû Sevr'in mezhebi üzere fakîh olduğunu söylemektedir. Kendisinden daha yirmi yaşında iken Ebû Sevr'in ders halkasında ve onun huzurunda fetvâ verdiği nakledilmiştir.[203] Ebû Nuaym, "İlk işi Ebû Sevr ve Ebû Ubeyd gibi hadis ashabının mezhebi üzerine fıkıh öğrenmek oldu"[204] diyerek Ebû Ubeyd'den de ders

---

[198] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi*, s. 252.

[199] Süleyman Ateş, "Cüneyd-i Bağdâdî", DIA, VIII, 119.

[200] Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* VII, 250; Zehebî, *Siyeru A 'lamin-Nübelâ,* XIV, 66.

[201] Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* VII, 251; Zehebî, *Siyeru A'lamin-Nübelâ,* XIV, 67-68; Ibn Kesir (v. 774), *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyîn,* s. 169-170.

[202] Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* VII, 251.

[203] Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* VII, 250; es-Sülemî (v. 412), *Tabakâtü's-Sûfıyye,* s. 129; Sübkî (v. 771), *Tabakâtü'ş-Şâfiiyye,* II, 260; Ebu'l-Fidâ İbn Kesir (v. 774), *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyîn,* s. 169; Zehebî, *Siyeru A'lamin-Nübelâ,* XIV, 66; Kuşeyrî, *Risâle,* I, 78.

[204] Ebû Nuaym, *Hilye,* X, 255.

aldığını ve fıkıh anlayışının hadisçilerin fıkıh anlayışı olduğunu ifade etmektedir. Herhalde bunu Hanefî olmadığını beyan etmek için söylemiştir. Zaten Cüneyd'in biyografisine Şâfiî tabakat kitaplarında yer verilmiş, Ebû Sevr, Şâfiî'nin ashabındandı, Cüneyd de onun talebesidir, denilmiştir.[205] Bunlar haricinde Hanbelî fakîhlerinin biyografilerini veren *Tabakâtü'l-Hanâbile*de de biyografisi verilmiş (ki tamamına yakını Hatib el-Bağdâdî'den alınmadır), imamımızdan nakilde bulundu denilmiştir.[206]

Hatib, "hadis dinlemiş, âlimlerle buluşmuş, Ebû Sevr mezhebi üzere fıkıh dersi almış, salihlerden bir toplulukla sohbet (arkadaşlık) etmiştir. Bu salihlerden Haris e l-Muhâsibî ve Seriy es-Sekâtî ile sohbeti meşhurdur. Sonra ibadetle meşgul olmuş ve iyice yaşlanana kadar bu yolda devam etmiştir."[207] diyerek hadis, fıkıh öğreniminden sonra bunlarla fazla meşgul olmadığını ima etmiştir; ancak Hücvîrî, "ilmin fenlerinde kâmil; usûl, füru, vusûl ve muâmeleler konusunda Ebû Sevr'in talebe ve dostlarının imamı ve müftüsü idi"[208] diyerek tasavvufa yöneldiği dönemde de fıkıhla ve fetvâ ile uğraştığını ifade etmektedir. Bunu teyit eden bir hadiseyi Ali b. İbrahim el-Haddad anlatmaktadır:

(Şâfiîlerin meşhur âlimlerinden Kadı) Ebu'l Abbas b. Süreyc'in meclisinde idim. Usûl ve fürudan çok güzel sözler söyledi. Çok beğendim. Benim beğendimi görünce, "Bunun nereden geldiğini biliyor musun? Bu Cüneyd b. Muhammed'le beraber bulunmamın bereketidir" dedi.[209]

Cüneyd-i Bağdâdî'nin şerîata bağlılık vurgusu çok güçlüdür. O şöyle demektedir: "Bizim bu ilmimiz Kitap ve sünnetle kayıtlıdır (mazbut). Kim Kitab'ı hıfzetmez, hadis yazmaz ve fıkıh öğrenmezse ona uyulmaz!"[210] "Bizim bu ilmimiz -tasavvuf ilmi- Hz Peygamber'in

---

[205] Ebu'l-Fidâ İbn Kesir (v. 774), *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyîn,* s. 169; Kadı Şühbe Ebû Bekir Ahmed b. Muhammed (v. 851), *Tabakâtü'ş-Şâfiyye,* Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1407, I, 76-77.

[206] Bkz. İbn Ebî Ya'lâ Muhammed b. Muhammed (v. 526), *Tabakâtü 'l-Hanâbile,* Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, I, 127-129.

[207] Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* VII, 249-250.

[208] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 193.

[209] Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* VII, 251. İbn Süreyc belki de Cüneyd'in sohbetinde bulunması nedeniyle Hallâc'ın idam fetvâsına katılmamıştır.

[210] Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* VII, 251; Zehebî, *Siyeru A'lamin-Nübelâ,* XIV, 67; Ebû Nuaym, *Hilye,* X, 255; Kuşeyrî, *Risâle,* I, 79; Ebu'l-Fidâ İbn Kesir (v. 774), *Tabakâtü 'ş-Şâfiiyyîn,* s. 170.

hadisleriyle kuşatılmıştır/örülmüştür"[211] "Peygamberin sünnetine uyan, yolundan ayrılmayıp izini takip edenlerin tuttukları yol dışında Hakk'a giden bütün yollar halk için kapalıdır. Bu şartlara sahip olanlar için bütün yollar açıktır."[212]

Müridlerinden Cafer el-Huldî onun için: "Şeyhlerimiz arasında Cüneyd'den başka hal ve ilmi (bu derece) birleştiren birini görmedik. Halini görünce onu ilmine üstün tutardın; ilmini görünce de onu haline üstün tutardın"[213] demiş ve kendisinden, "Göğün altında, Allah rızasını kazanmak için ashabımız ve ihvanımızla konuştuğumuz bu ilimden daha faziletli bir ilim olduğunu bilsem onun için çalışır ve ona yönelirdim"[214] sözünü aktarmıştır.

Mütekelliminden biri tasavvuf hakkında sormuş, Cüneyd şu cevabı vermiştir: "Kadim olanı (Allah Teâlâ'yı) sonradan olanlardan (hadisten) ayırıp tek bırakmaktır. Vatandan çıkmak, sevilen şeylerden alakayı kesmek, bildiği bilmediği şeyleri terk etmek, kişinin Allah'a rağbet ederek Allah'ın yanında bulunanlara karşı zahid olmasıdır. Eğer kişi böyle yaparsa, o kişinin ilimlerin kendisine açılması (keşfi), farklı yönleri olan ibareler (söylemesi), sırların ilmi ve ruhların fıkhından payı olur."[215]

Farklı bölgelerin farklı tasavvuf anlayışına, "Bağdat ehline şatahat ve ibare; Horasan ehline kalp ve cömertlik; Basra ehline zühd ve kanaat; Şam ehline hilm ve selamet; Hicaz ehline de sabır ve inabe verilmiştir."[216] sözü ile işaret etmiştir.

Hallâc-ı Mansur

Tam adı Hüseyin b. Mansur el-Hallâc, künyesi Ebu'l-Muğîs'tir. Ebû Abdullah olduğu da

---

[211] Hatib el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdad,* VII, 251; Zehebî, *Siyeru A'lamin-Nübelâ,* XIV, 67; Ebu'l-Fidâ İbn Kesir (v. 774), *Tabakâtü'ş-Şâfiiyyîn,* s. 170.

[212] Sülemî, *Tabakâtü's-Sûfıyye,* s. 132; Ebû Nuaym, *Hilye,* X, 257; Kuşeyrî, *Risâle,* I, 79; Atlar, *Tezkire,* s. 403; İsmail b.

Muhammed, *Siyeru's-Selef 's-Sâlihîn,* s. 1097; İbnü'l-Cevzî, *Telbîsü'l-İblis,* Dâru'l-Fikr, Beyrut 2001, s. 12.

[213] Hatib el-Bağdâdî, *Târihu Bağdad,* VII, 252; Zehebî, *Siyeru A 'lamin-Nübelâ,* XIV, 68.

[214] Hatib el-Bağdâdî, *Târihu Bağdad,* VII, 251; İbnü'l-Cevzî (v. 597), *Sıfatü's-Safve,* I, 518; Serrâc, *el-Lumâ',* s. 239.

[215] Zehebî, *Siyeru A'lamin-Nübelâ*, XIV, 69.

[216] Zehebî, *Siyeru A'lamin-Nübelâ*, XIV, 69.

söylenmiştir. Dedesi Mahammâ[217] isminde İran Beyda'dan Mecûsî birisidir.[218] Pamuk çırpıcı manasına gelen Hallâc lakabını alması hususunda üç rivâyet vardır: Birincisi, insanların gönüllerindeki sırlara muttali olduğu, pamuk çırpan kişinin pamuğun özünü çıkardığı gibi konuşmanın özünü çıkardığı için bu unvanı almıştır. İkincisi, Hallâc, Vasıt'ta bir Hallâcın (pamuk çırpıcısının) işyerinde iken oranın sahibini bir yere göndermiş, bu kişi döndüğünde, çok olmasına rağmen, işyerindeki bütün ham pamukların çırpıldığını görünce ona Hallâc ismini vermiştir.[219] Üçüncüsü ise babası hallaç (pamuk çırpıcısı) olduğu için bu ismi almıştır.[220]

Kaynakların küçük oğlu Hamd'in rivâyetini temel alarak aktardıklarına göre Hallâc, doğum yeri olan Beyda'nın Tûr bölgesinden Tüster'e geçerek burada büyüdü. İki yıl Sehl et-Tüsterî'nin öğrencisi oldu. Buradan Bağdat'a geçti. Burada zaman zaman çul giyer, bazen boyalı iki hırka giyer, bazen yenli elbise giyer sarık sarar, bazen de askerler gibi kaba denilen (kaliteli) elbise giyerdi.

Tüster'den ilk seyahatini 18 yaşında iken Basra'ya yaptı. Amr b. Osman el- Mekkî'nin yanında 18 ay kaldı, (ondan hırka giydi). (Basra'da) Ebû Ya'kub Akta' adlı bir sûfînin kızı ile evlendi. Bu evliliğini Amr b. Osman el-Mekkî kınadı. Bu evlilik sebebiyle kayınpederiyle şeyhi arasında şiddetli bir geçimsizlik çıktı. Hallâc bu durumu Cüneyd'e arzederek ne yapması gerektiğini sorunca Cüneyd ona sabretmesini ve iki tarafı idare etmesini tavsiye etti. Bir süre sonra 282'de (896) ilk haccını yapmak üzere Hicaz'a gitti. Bu rada bir sene kadar kaldı. Hallâc, daha sonra bir grup sûfî ile birlikte Bağdat'a dönerek Cüneyd'in sohbetlerine devam etti. Bu sırada ona sorduğu bazı sorulara cevap alamadı. Hallâc'ın maksatlı sorular sorduğuna ve bu konuda samimi olmadığına kanaat getiren Cüneyd onun sohbetlerine katılmasından rahatsız oldu ve meclisinden uzaklaştırdı. Bunun üzerine Hallâc, Tüster'e döndü. Aralarında bir yıl kaldığı Tüster halkı, zamanındaki herkes haset edecek kadar, Hallâc'a büyük ilgi gösterdi. Bu süreçte Amr b. Osman el-Mekkî, Huzistan'a aleyhine

---

[217] Arapça yazılışı "^ " olup Mahmâ şeklinde okumaya da uygundur. Massignon, Mahammâ olarak okumuş, daha sonra bu okunuş takip edilmiştir.

[218] Hatîb, *Târihu Bağdad,* VIII, 112.

[219] Arîb b. Sa'd (v. 369), *Sılatü Târîhi't-Taberî* (Târihu't-Taberî içinde), XI, 223; Hatîb, *Târihu Bağdad,* VIII, 114.Arîb b. Sa'd, *Sılatü Târîhi't-Taberî* (Tarihu't-Taberî içinde), Dâru't-Turas, Beyrut 1387, c. 11, s. 223; Hatîb, *Tarihu Bağdad,* c. 8, s. 114.

[220] Hatîb, *Târihu Bağdad,* VIII, 114.Hatîb, *Tarihu Bağdad,* c. 8, s. 114.

mektuplar yazmaya devam etti. Bunun üzerine ondan giydiği sûfî hırkasını çıkardı, (asker elbisesi kabul edilen) kaba giydi. Dünya ehli ile oturup kalktı.

Hallâc beş yıl sürecek bir yolculuğa çıkmak üzere Tüster'den ayrıldı. Horasan, Mâverâünnehir, Sicistan ve Kirman bölgelerini dolaştı. Sonra Fars'a döndü, sohbet halkaları kurdu, halka vaazlar verdi, onları Allah'a davet etti, onlar için eserler yazdı. Fars'ta ona Ebû Abdullah ez-Zâhid diyorlardı. Ardından Ahvaz'a geçti ve ailesini de buraya getirtti. Ahvaz'da meclis kurup vaazlar vermeye başlayan Hallâc, halkın ve aydınların büyük teveccühüne mazhar oldu, insanların sırlarından ve kalplerinde olanlardan bahsetmesi nedeniyle Hallâc-ı Esrâr diye tanındı. Kısa bir müddet Basra'ya gitti geldi. Daha sonra ailesini Ahvaz'da bırakarak çok sayıda (400) müridiyle birlikte ikinci defa hac yapmak üzere Mekke'ye gitti.

Kendisini kıskanan sûfî Ebû Ya'kub en-Nehrecûrî onun aleyhinde bulunmaya başladı. Hac dönüşü Basra'da bir ay kaldıktan sonra Ahvaz'a gelen Hallâc, ailesini ve buranın ileri gelenlerinden bir grubu yanına alarak Bağdat'a geçti. Burada bir sene kaldı; ardından küfür ve şirk beldelerini Allah'ın dinine davet etmek için mânevî bir işaret aldığını söyleyerek ailesini müridlerinden birine emanet edip deniz yoluyla Hindistan'a gitti. Horasan, (Tâlekân), Mâverâünnehir, Türkistan, Maçin (Turfan ve Keşmir)'i dolaştı. Buralarda insanları Allah'a davet etti. Gezdiği yerlerdeki halk için eserler yazdı. Geri döndüğünde Hindistan'dan mektup yazanlar " - el-Muğîs", Maçin ve Türkistan'dan yazanlar " - el-Mukît", Horasan'dan yazanlar, " el-Mümeyyiz", Fars'tan yazanlar " - Ebû Abdillah ez-zâhid", ‚Huzistan'dan yazanlar " - eş-Şeyh Hallâcu'l-Esrâr" yazıyorlardı. Bağdat'ta " - el-Mustalem", Basra'da " j^Ji- el-Muhayyer" unvanı ile anılıyordu. Bu seyahatten dönünce aleyhindeki faaliyetler de tekrar başladı.[221]

Üçüncü defa hacca gitti ve burada iki yıl kaldı. Bağdat'a dönen ve bir ev satın alan Hallâc'da bir değişikliğin meydana geldiği farkedilmişti. Sadece kendisinden çıkan bir manaya insanları çağırmaya başladı. (Hallâc'ın sözleri ve davranışları halk ve ulemâ arasında yeni bir huzursuzluk meydana getirdi.) Muhammed ibn Dâvûd ez-Zâhirî öncülüğünde bir grup âlim Hallâc'ın aleyhinde bir faaliyet başlattı. Nasr el-Kuşûrî sebebiyle Hüseyin b. Ali ile arasında sıkıntı çıktı. Yine Şiblî ve sûfiyenin bazı ileri gelenleri ile arasında da çeşitli sıkıntılar oldu. Bazıları onun sihirbaz veya deli olduğunu ileri sürerken bazıları da kerâmet sahibi, sorulara cevap veren bir velî olduğunu söylüyordu. Hakkında çok farklı şeyler söylenmeye başlayınca

[221] Hatîb, *Târihu Bağdad,* VIII, 112-113.

sultan onu tutuklattı ve hapsetti.[222]

Hindistan'a Hallâc ile aynı gemide giden birinin aktardığına göre Hallâc'a, "niçin Hindistan'a geldiğini" sormuş; o da, "sihir öğrenmek ve halkı Allah'a davet etmek için" demiş. Geminin yanaştığı sahilde bir kulübedeki yaşlı bir kişinin yanına giden Hallâc, "burada sihir öğreten birini biliyor musunuz?" diye adama sorunca, adam elindeki bir top ipi yukarı fırlatıyor, ip düz hale gelmiş; adam ipe tırmanıp yukarı çıkıp aşağı inince, "böyle bir şey mi istiyorsun" diye sormuştur. Nakleden, "sonra Hallâc'dan ayrıldım, daha sonra Bağdat'a dönene kadar görmedim" diyor.[223] Bu sihir işini bir kadının gösterdiği, Hallâc'ın "Hindistan'a bu kadın için geldiğini" söylediği de rivâyet edilmiştir.[224]

Hallâc'ın ilk olarak 301 yılında Bağdat'ta yargılandığı anlatılır. Arîb b. Sa'd (v. 369)'ın kaydına göre Hicrî 300 yılında rumuzlu yazılar bulununca, yanında bir hizmetçisi ile iki deve üzerinde Bağdat'a gönderilmiş, Hallâc'ın Karamita davetçilerinden olduğu söylenince de hapse konmuştur. İbnü'l-Cevzî'nin kaydına göre ise rububiyet iddiasındadır. Bu iddialar ile kadıların huzuruna çıkarılır, sorguya Vezir Ali b. İsa da katılır ancak kadılar mahkûm edecek bir delil olmadığını söylerler. Yine de Vezir onu polis teşkilatının doğu ve batı kapısında canlı olarak astırarak teşhir ettirir, sonra da halifenin yanında hapsedilir. [225]

Hatib'in aktardığına göre Muktedir Billah'ın Ali b. İsa'dan sonraki veziri Hamid b. Abbas'a, Hallâc'ın saray çevresinde etkinlik kazandığı bilgisi ulaştı. Saray hizmetçilerinden birisi Hallâc'ın ölüleri diriltiğini, kendisine cinlerin hizmet ettiğini ve istediği şeyleri kendisine getirdiğini söylemişti. Bu arada Ebû Ali el-Evâricî, Ali b. Hüseyin'e saray kâtiplerinden Muhammed b. Ali el-Kunnâî'nin Hallâc'a ibadet ettiğini ve insanları ona çağırdığını söyledi. Bunun üzerine Ali b. Hüseyin, Muhammed b. Ali el-Kunnâî'nin evine baskın yaparak orada Hallâc'ın yazdığı çeşitli yazılar ve defterler buldu. el-Kunnâî de Hallâc'ın müridi olduğunu itiraf etti.

---

[222] Hatîb, *Târihu Bağdad,* VIII, 113.

[223] Hatîb, *Târihu Bağdad,* VIII, 119. Ayrıca, Süleyman Uludağ, "Hallâc-ı Mansur", *DİA,* XV, 377-378.

[224] Arîb b. Sa'd (v. 369), *Sılatü Târihi 't-Taberî,* Leiden 1898, s. 93.

[225] Arîb b. Sa'd (v. 369), *Sılatü Târihi 't-Taberî,* s. 101-102; İbnü'l-Cevzî (v. 597), *el-Muntazam,* XIII, 204-205.

Bu gelişmeler üzerine Vezir halifeden Hallâc'ın kendisine teslim edilmesini istedi. Ancak saray hacibi Nasr el-Kuşûrî buna engel oldu. Bunun üzerine Vezir Hamid Hallâc'ı bir yerde ikamete mecbur etti, her gün meclisine gidiyor, açığını arıyordu. Bu arada Hallâc, şehadet getirme, tevhid ve İslâm'ın şiarlarından başka bir şey göstermiyordu. Vezir Hamid, müritlerinden tespit edebildiklerinin evine baskın yaptırmış, bu baskınlarda çeşitli yazılar ve mektuplar bulmuşlar, Türkistan'a gönderilen iki davetçisinin adını tespit etmişlerdi. Davetçilerine yazdıkları mektupların şifreli olduğu söylenmiştir.[226]

Vezir Hamid b. Abbas, Kadı Ebû Ömer, Kadı Cafer b. Bühlûl ve fakîhlerin ileri gelenlerinin huzurunda muhakeme yapmak istedi. Hallâc'ın ilahlık iddiasında bulunduğuna, bir topluluğun onun ulûhiyetine inandığına dair delil toplamak için çok uğraştı. Sonunda Hallâc'ın müridi ve onun davetçileri olduğunu söyleyen birkaç kişiden bu yönde bir itiraf aldı.[227] Onlar Hallâc'ın ölüleri dirilttiğini söylediler. Bunları Hallâc'la yüzleştirdiğinde Hallâc dediklerinin hepsini inkâr etti ve onları yalanladı. "Ben Rablik ve peygamberlik iddia etmekten Allah'a sığınırım. Ben Allah'a ibadet eden, çokça namaz kılıp oruç tutan ve hayır yapan bir adamım. Bundan başkasını da bilmiyorum" dedi.[228] Kadılar ve fakîhler bu şahitliklerle Hallâc'ın katline hükmedilemeyeceğini, bunun için delil veya ikrar gerektiğini söylemişlerdir.[229]

Rivâyetlerden anlaşıldığı kadarıyla Vezir Hamid b. Abbas, Hallâc'ı idam edebilmek için zoraki delil toplamış gözükmektedir. Adamlarından birinde bir çömlek ve şişe bulunduğu, çömlekte Hallâc'ın dışkısı, şişede de idrarının olduğu gibi şeyler de aktarılmıştır. Ancak bunların hiçbirini Hallâc'ın kabul etmediği, yaptığı takibatlarda söylediği sözlerde, ele geçirdiği yazılarda şerîata aykırı bir şey bulamadığı, tek delil olarak hacla ilgili rivâyet olduğu ve fakîhlerden idamı için bir şey alamayınca, Kadı Ebû Ömer'in biraz da boş bulunarak "Yalan söylüyorsun ey kanı helâl!" sözünün üzerine gidip, tehditle Ebû Ömer ve orada

---

[226] Arîb b. Sa'd (v. 369), *Sılatü Târihi 't-Taberî,* s. 90; İbn Miskeveyh, Ebû Ali Ahmed b. Muhammed (v. 421), *Tecâribü 'l- Ümem ve Teâkubu'l-Himem,* Suruş, Tahran 2000, V, 135-136.

[227] Rivâyete göre şahitlik yapanlardan biri de Hallâc'ın Semerrâ adında bir arkadaşının kızı idi. Güya Hallâc'ın hizmetine gönderilen bu kız, ilahlık iddiasında bulunduğuna şahitlik etmişti. Ayrıca kız şahit olduğu iki olağanüstü hali de anlatmıştı. Ancak şahitlikten sonra mahkeme sonuçlanana kadar kızın Vezir Hamid'in evinde kalması, bunun da Vezir'in tertibi veya baskısı ile olduğu ihtimalini akla getirmektedir. (Rivâyet için bkz. Arîb b. Sa'd (v. 369), *Sılatü Târîhi't-Taberî,* Leiden 1898, s. 88-90; İbn Miskeveyh (v. 421), *Tecâribü'l-Ümem,* V, 134-135.)

[228] Hatîb, *Târihu Bağdad,* VIII, 129.

[229] İbn Miskeveyh, *Tecâribü 'l-Ümem,* V, 132

bulunan fakîhlerden yazı alıp bunu halife Muktedir Billah'a gönderdiği nakledilmiştir. Halife iki gün geçip kararı onaylamayınca, Vezir telaşa düşmüş, Halife'ye olay çok büyüdüğü için eğer kararı onaylamazsa halk arasında kargaşa çıkacağını söylemiş, bunun üzerine Muktedir idamı onaylamış ve idam için önce 1000 değnek vurulmasını, sonra el ayağının kesilmesini, sonra da başının kesilip cesedinin yakılmasını, başının da sergilenmesini emretmiştir. Bunlar yapıldıktan sonra başı Bağdat'ta iki gün sergilenip sonra Horasan'a gönderilmiş, orada çeşitli yerlerde dolaştırılmıştır.[230] Aktarıldığına göre dövülürken ne ah etmiş ne de af dilemiştir.[231]

Arîb b. Sa'd'ın anlatımına göre, Kadı Ebû Ömer, haccın yerine geçecek amelle ilgili sözünü nereden aldığını sormuş; Hallâc, Hasen el-Basrî'nin "Kitabu'l-İhlas'ından" deyince, Ebû Ömer, "Yalan söyledin ey kanı helâl kişi" diye hitap etmiş, bunu duyan Vezir Hamid hemen bunu yazması için kâğıt, divit getirttirip Kadı'ya dayanamayacağı kadar baskı yapmış ve idam kararını çıkarttırmıştır. Hallâc'ın idam hükmü çıkacağını anlayınca, "benim kanım helâl olmaz, İslâm'ın mubah kılmadığını siz mubah kılmayın, kitaplarıma bakın orada ehlisünnet harici bir şey yok" demesi de durumu değiştirmemiştir.[232] Aynısını anlatan İbn Miskeveyh, açık bir şekilde Vezir'in "Yalan söyledin ey kanı helâl kişi" sözü üzerine çok baskı yaptığını, Ebû Ömer'in bu baskıya direnemediğini yazmıştır.[233]

Bu arada Hallâc'ın idam sebebi hususunda daha sonraki zamanlarda yaygınlaşan bir farklılığa işaret etmek gerekir. İlk kaynaklarda, Hallâc'ın idam sebebi olarak, ulûhiyet iddiası, haccın farklı târifi gibi şeyler söylenmiş ama hiçbirinde "Ene'l-hak" demesi gösterilmemiştir. Hatta bu sözü söylediği bile kaydedilmemiştir. Ancak sonraki kaynaklarda bu yaygınlaşmıştır. Muhtemelen, İsfereyânî, *el-Fark beyne 'l-Firak* kitabında bu sözü nakletmiş, Gazzâlî bu sözün üzerinde çok durmuş, ondan sonra bu söz yaygınlaşmıştır. Aslında, bu söz Hallâc'ın *Kitabu't- Tavasin* adlı kitabının bir bölümünde geçer ve muhtemelen bu kaynaktan alınmıştır.[234]

---

[230] Hatîb, *TârihuBağdad,* VIII, 128-135; İbn Miskeveyh (v. 421), *Tecâribü'l-Ümem,* V, 138.

[231] İbn Miskeveyh (v. 421), *Tecâribü 'l-Ümem,* V, 139.

[232] Arîb b. Sa'd (v. 369), *Sılatü Târîhi't-Taberî* (Târihu't-Taberî içinde), XI, 220-221; Arîb b. Sa'd (v. 369), *Sılatü Târîhi't- Taberî,* s. 94.

[233] İbn Miskeveyh (v. 421), *Tecâribü 'l-Ümem,* V, 137-138.

[234] Hallâc'ın "Ene'l-hak" dediği için idam edildiğine dair en eski rivâyetler: Abdülkahir Bağdâdî, Ebû Mansur Abdülkahir b. Tahir (v. 429), *el-Fark beyne 'l-Firak ve Beyânu Firkati 'n-Nâciye,* Dâru'l-Âfâk

Şöyle diyor:

"Eğer Allah'ı tanımıyorsanız eserini tanıyınız, işte o eser benim, ben Hakkım, çünkü ebediyen Hak ile Hakkım."[235]

Hallâc hakkında hem fakîhler hem de sûfîler ihtilafa düşmüştür. Uludağ'ın tasnifine göre İslâm âlimleri Hallâc hakkında dört gruba ayrılmıştır. Bunlardan bir kısmı Hallâc'ı haklı bulmuş, savunmuş, görüşlerini paylaşmış; bir kısmı onu kâfir ve zındık sayarak şiddetle reddetmiş; başka bir grup mâzur görmüş, kendisine acımış; dördüncü grup da bir hüküm vermekten kaçınarak sükût etmeyi tercih etmiştir.[236 237]

Kaynaklarda nakledildiğine göre daha yaşadığı dönemden itibaren sûfîler arasında onu kabul edenler olmuş bunlar, ism-i a'zamı bilirdi demişler; onu sûfî olarak kabul etmeyenler olmuş bunlar da, dışı ile içi bir değildi demişlerdir [118]6. Önde gelen sûfilerden Abbas b. Ata' el-Bağdâdî, Muhammed b. Hanîf el-Şirâzî, İbrahim b. Muhammed en- Nasrâbâzî en-Nisabûrî onu veli kabul etmişler, halinin doğru olduğunu söyleyip sözlerini toplamışlardır. Hatta İbn Hafîf hakkında, "Hallâc rabbâni bir âlimdir" demiştir.[238] Yine sûfîler arasında onun yaptıklarını gözbağcılık (illüzyon) olarak kabul edenler, akidesini zındıklık görenler vardır.[239]

Hücvîrî'nin aktardığına göre, Amr b. Osman, Ebû Yakup Nehrecorî, Ebû Yakup Akta', Ali b. Sehl Isfehânî gibi sûfîler Hallâc'ı reddetmişler; Cüneyd, Şiblî, Cerirî, Husrî'nin içinde olduğu bir grup da onun hakkında tevakkuf etmişlerdir.[240] Ancak tevakkuf ettiğini söylediği Cüneyd'in Hallâc'ın aleyhinde konuştuğu[241], Şiblî'nin ise "Ben ve Hallâc biriz. Ancak o açığa vurdu, ben gizledim" dediği nakledilmiştir[242]. Aleyhinde olan sûfîlerden Amr el-Mekkî,

---

1977, s. 247; Gazzâlî (v. 505), *İhyâ,* I, 36; II, 291; III, 407;*Mişkâtü'l-Envar,* s. 15, 57, 62; Kadı Iyaz (v. 554), *eş-Şifâ,* II, 632.

[235] Hallâc, *Kitâbü't-Tavâsîn,* s. 192; Tercümesi, s. 115-116.

[236] Süleyman Uludağ, "Hallâc-ı Mansur", XV, 380.

[237] Arîb b. Sa'd (v. 369), *Sılatü Târihi 't-Taberî* (Târihu't-Taberî içinde), XI, 223.

[238] Sülemî, Tabakât, s. 236; Hatîb, *Târihu Bağdad,* VIII, 112; Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 213.

[239] Hatîb, *Târihu Bağdad,* VIII, 112.

[240] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi*, s. 212-213.

[241] Bkz. İbnü's-Sâî,*Ahbâru'l-Hallâc,* s. 88.

[242] Hatîb, *Târihu Bağdad*, VIII, 119; Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi*, 213.

muhalefet nedeni olarak Hallâc'ın, Kur'an'ın bir benzerini söyleyebileceği iddiasında bulunduğunu söylemiştir.[243]

Hücvîrî, Kuşeyrî'nin, "onu Allah'a havale ederiz. Onda bulduğumuz Hakk'tan nişan ve deliller miktarınca kendine tazim ederiz" dediğini naklederek, zâhirci bazı adamların Hallâc'ı reddedip, kâfir, zındık dediklerini, hallerini günaha, hilebazlığa ve sihirbazlığa nispet ettiklerini söyleyerek bunu reddetmekte ve bunların mülhid Hasan b. Mansur Hallâc ile Hüseyin b. Mansur Hallâc'ı karıştırdıklarını söylemektedir.[244] O dönemde iki Hallâc olduğunu söyleyen tek kişi Hücvîrî'dir. Attar muhtemelen ondan alarak, "bazıları demişler ki..." diyerek bunu nakletmiştir.[245] Başka bir kaynakta bu rivâyet bulunmamaktadır.

Hücvîrî, Hallâc'ın şeyhler tarafından reddedilme sebebi olarak da Sehl b. Tüster'in müridi iken izin almadan Amr b. Osman'a bağlanması, sonra da yine izin almadan Cüneyd'e intisap etmesini göstermiştir. Muâmele ve davranış yönüyle terk edildiğini esasta terk edilmediğini söylemektedir.[246] Tabii bu görüş tartışmaya açıktır. Hallâc'ın döneminde tarikatların daha kurumlaşmadığı, sûfîlerin birden fazla şeyhin sohbetinde bulunduğu dikkate alınırsa bu görüş zayıf kalmaktadır.

Hücvîrî, Hallâc'a ait elli parça eseri Bağdat, Huzistan, Faris ve Horasan'da gördüğünü, bu eserlerdeki ifadelerin bazısını çok güçlü, bazısını çok zayıf, bazısını çok kolay, bazısını çok şeni ve çirkin bulduğunu, başlangıç halindeki müritlerin sözlerine benzediğini söylemiş; bunları doğrudan reddeden veya bilmeden kabul edenlerin cahil olduğunu, kemal ehlinin ise ne kabul ne de reddedeceğini söyleyerek, Hallâc'ın sözlerini, haline mağlup bir meczubun sözleri olarak değerlendirir. Ayrıca halinin düzgünlüğü sebebiyle ona atfedilen olağanüstü hallerin sihir değil kerâmet olduğunu söylemiştir.[247]

Bunlar haricinde Ebû Nasr es-Serrâc, Kelâbâzî, Kuşeyrî, Hâce Abdullah Herevî, Hucvîrî, Ebû Saîd-i Ebü'l-Hayr, Gazzâlî, Abdülkâdir-i Geylânî gibi büyük mutasavvıflardan aktarılan sözler Hallâc'ı sûfî olarak gördüklerine ve onunla ilgili suçlamalara katılmadıklarını

[243] Hatîb, *Târihu Bağdad,* VIII, 119; İbnü'l-Cevzî (v. 597), *el-Muntazam,* XIII, 203.

[244] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi*, s. 213.

[245] Attar, *Tezkire,* s. 328.

[246] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi*, s. 213.

[247] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 214.

göstermektedir.[248] Sülemî, *Tabakâtında* Hallâc'a yer vermiş ancak dikkatli bir dil kullanmıştır. Hallâc'dan aktardığı sözlerde akâide ters bir söz yoktur.[249] Bu da onun da Hallâc hakkındaki suçlamalara katılmadığını göstermektedir.

Kelâbâzî'nin şeyhi Hallâc'ın müridi Ebû Kasım Faris b. İsa Bağdâdî'dir. Sünnî tasavvufun temsilcilerinden kabul edilen ve tasavvuf hakkında ilk sistematik eseri kaleme alan Kelâbâzî, Hallâc'ı reddetmediği gibi ondan, "Büyüklerden biri" diye bahseder ve eserinde Ebu'l-Muğîs adıyla ondan alıntılarda bulunur. Herhalde dönemindeki ilim çevrelerini ürkütmemek için Hallâc ve Hüseyin b. Mansur isimlerini kullanmaz. Ayrıca sûfilerin adını sayarken Hallâc'a yer vermemiştir.[250] Abdülkadir Geylânî, "Hallâc tökezledi ancak tökezleyince elinden kimse tutmadı. Zamanımızda olsa idi biz onun elinden tutardık" demiştir.[251]

Fakîhlere gelince, zamanındaki Zâhirî mezhebinden hadisçi fakîhlerden Dâvûd ez- Zâhirî'nin oğlu Muhammed, daha sonraki hadisçi fakîhlerden Hanbelî mezhebinden İbnü'l- Cevzî şiddetli aleyhinde bulunanlardandır. Muhammed b. Dâvûd ez-Zâhirî'nin, "Hallâc'ın söyledikleri sünnetin zıddı" dediği nakledilmiştir.[252]

İbnü'l-Cevzî, *Telbisü'l-Iblis'*te, Hallâc'ın Amr b. Osman'ın hakkında söylediği, Kur'an'ın benzerini yazabileceğini iddia ettiği ve Semerrâ'nın kızının aktardığı sözleri aldıktan sonra şöyle demektedir: "Zamanının ulemâsı Hallâc'ın katlinde icma etmiştir. Bunu ilk söyleyen Kadı Ebû Ömer'dir. Huzurundaki diğer âlimler buna katılmış, sadece Kadı Ebu'l-Abbas ibn Süreyc sükût etmiştir. Kimin söylediğini bilmiyorum, ancak şöyle denmiştir: "İcma hatadan korunmuş bir delildir." Ebû Hüreyre'den nakledilen bir hadiste Peygamber Efendimiz şöyle

---

[248] Süleyman Uludağ, "Hallâc-ı Mansur", XV, 380. Serrâc'ın alıntıları için bkz. Bkz. *el-Lüma',* s. 151, 304, 378, 422, 425. Gazzâlî'nin alıntıları için Bkz. *İhyâ,* II, 53; IV, 75, 247, 431.

[249] Sülemî, *Tabakât,* s. 236-239.

[250] Kelâbâzî, *Doğuş Devrinde Tasavvuf,* s. 20-21. Süleyman Uludağ'ın önsözünden. Büyük sûfilerden biri diyerek Hallâc'ın tevhid hakkındaki sözünü aktarmıştır. (Kelâbâzî, *Doğuş Devrinde Tasavvuf,* s. 64) Vera ve mücahede bölümünü Ebû Muğis dediği Hallâc'a dayanarak anlatmıştır. Belki de bu sebeple bu bölüm fıkha uygun olmayan yerler içermektedir. (Bkz. Kelâbâzî, *Doğuş Devrinde Tasavvuf,* s. 211-214, *et-Taarruf,* 113-115)

[251] Diyarbekrî, Kâdî Hüseyin b. Muhammed b. el-Hasen (v. 990/1582), *Târîhu'l-Hamîsfî Ahvâli Enfesi Nefis,* Dâru Sadr, Beyrut, bty, II, 349.

[252] Hatîb, *Târihu Bağdad,* VIII, 126.

buyurmuştur: "Allah Teâlâ sizi dalalette icma etmekten korumuştur."[253]

İbnü'l-Cevzî bir ayeti tefsirine mahza küfür demiş[254], ondan kerâmet olarak aktarılan şeylerin birer aldatmaca ve hile olduğunu söylemiştir[255] *Saydu'l-Hâtıf* da da Hallâc'ın şiddetli sıcakta güneşin alnında oturup ter aktığı sırada oradan geçen bazı akıllı kişilerin "Ey ahmak, bu yaptığın Allah'a karşı küstahlıktır" dediğini aktardıktan sonra ne kadar doğru söylediklerini ifade etmiştir.[256]

İbnü'l-Cevzî'nin anlatımına göre Vezir Hamid b. Abbas, Hallâc'ın yazılarında târif ettiği şekilde üç gün oruç tutanın Ramazan orucundan, târif ettiği şekilde sabaha kadar iki rekât namaz kılanın ömür boyu namazdan, târif ettiği şekilde evinde hacca benzer işler yapıp fakirlere sadaka verenin hacdan muaf olacağının yazıldığını tespit etmişti.

Bunu nereden aldığını sordular. O da el-Hasen el-Basrî'nin *Sünen'inden* dedi. Vezir Hamid, "sen bu yazıdakilerini din olarak kabul ediyor musun?" diye sordu. Hallâc, "evet, bunun içindekilerini Allah din olarak belirlemiş" dedi. Kadı Ebû Ömer, "yalan söylüyorsun, ey kanı helâl diyerek" katlinin caiz olduğuna dair yazı yazdı, huzurundaki fakîhler de bunu imzaladı.[257]

İbnü'l-Cevzî'nin anlatımında diğer anlatımlara göre bazı eksiklikler ve fazlalıklar vardır. Hem Arîb b. Sa'd'da hem de Hatib'de Ebû Ömer'in "ey kanı helâl" sözünü bir kızgınlıkla söylediği, Vezir bunu yaz deyince, telaşlanıp yazmak istemediği, ancak vezirin baskısı ile yazmak zorunda kaldığı, diğer fakîhlerin de zorla imzaladığı anlatılırken, bunlar İbnü'l-Cevzî'de yoktur. Hacla ilgili rivâyet dışındaki namaz ve oruçla ilgili rivâyetler ile bunları Hallâc'ın kabul ettiği rivâyeti diğerlerinde yoktur. Sanki İbnü'l-Cevzî, Hallâc'ın lehine gördüğü rivâyetleri kasıtlı kitabına almamış gibidir.

İbnü'l-Cevzî, Ebû Ömer ibn Hayyûye'den, Hallâc'ın idamı sırasında müritlerine "Otuz gün sonra geri döneceğini" söylediğini aktardıktan sonra bunun sahih bir rivâyet olduğunu iddia

---

[253] İbnü'l-Cevzî, *Telbisü'l-İblis,* s. 153-154.

[254] İbnü'l-Cevzî, *Telbisü'l-İblis,* s. 294.

[255] İbnü'l-Cevzî, *Telbisü'l-İblis,* s. 340.

[256] İbnü'l-Cevzî, *Saydu'l-Hâtır,* s. 233-234.

[257] İbnü'l-Cevzî (v. 597), *el-Muntazam,* XIII, 205.

etmiş ve Hallâc için, “Yalancı bir adamdı, ölene kadar insanların akıllarıyla alay etti” demiştir. [258]

İbn Kesir (v. 774) de aleyhinde olanlardandır. Şöyle demektedir: “Öldürülmesinden beri insanlar Hallâc hakkında farklı fikirlerdedir. Birden fazla kişiden fukaha ve imamların öldürülmesi üzerinde icma ettiği, kâfir olarak öldürüldüğü hikâye olunmuştur. Bunlara göre Hallâc, kâfir, (uyduran) yalancı, içi dışı farklı, gözbağcı birisi idi. Sûfîlerin çoğunluğu da bu görüştedir. Ancak sûfîlerden bir grup, onun sözlerini güzel görmüştür. Bunları Hallâc’ın zâhiri aldatmış, onun bâtınına ve sözlerinin içyüzüne muttali olamamışlardır. Çünkü ilk başlarda onun işi kendini ibadet verme, Allah’a kulluk ve süluk üzere idi. Ancak onun bir ilmi olduğunu, işini ve halini takvâ ve Allah’ın rızası üzerine kurduğunu söylemek mümkün değildir. İfsat ettikleri ıslah ettiklerinden fazladır. Hallâc’ın işine hulul ve ittihad girmiş bu sebeple bozguncu ve saptırıcılardan olmuştur. Bir başka yönden, onun halleri çeşitli şekillerde oluyor ve çeşitli beldelere gidiyordu. O bütün bu hallerinde ve beldelerde insanlara, kendisinin Allah’a davet edenlerden olduğunu ızhar ediyordu. Onun Hindistan’a gidip sihir öğrendiği sahihtir. “Bununla Allah’a davet ediyorum” derdi.”[259]

İbn Kesir, Hallâc’ın en baştan itibaren hulul düşüncesinde olduğunu söyler ve bunu ona ait olduğunu söylediği şiirlerle destekler.

Bunlardan biri şöyledir:

“Benim ruhum senin ruhunla kaynaştı / Tatlı su ile karışan şarap gibi...

Sana bir şey dokunursa bana da dokunur / O zaman her durumda sen bensin.”[260]

İbn Kesir, Hallâc’ın güzel sözleri arasında gördüğü, “Öncekilerin ve sonrakilerin ilmi dört şeyle hülasa edilebilir: Celil’e (Allah’ı) muhabbet, az olana (dünyaya) buğzetmek, indirilene (vahye) uymak, halin değişmesinden korkmak!” sözünü naklettikten sonra: “Ben derim ki: Hallâc son iki makamda hata etmiş, indirilene yani vahye uymamış ve istikamet üzere

[258] Bkz. İbnü’l-Cevzî (v. 597), *el-Muntazam,* XIII, 206.

[259] İbn Kesir (v. 774), *el-Bidaye ve ’n-Nihaye,* Dâru’l-Fikr 1986, XI, 133

[260] İbn Kesir (v. 774), *el-Bidaye ve ’n-Nihaye,* XI, 133.

kalmamış, yanlış yollara giderek, bidat ve sapıklıkla halini değiştirmiştir" demektedir.[261]

İbn Kesir, Bağdat ulemâsının Hallâc'ı küfrü ve zındıklığı hususunda ittifak ettiği, öldürülmesi ve asılmasının uygunluğu hususunda da icma ettiğini, o zaman Bağdat âlimlerinin tüm dünya demek olduğunu söylemektedir.[262] Ancak hem ittifak meselesi hem de Bağdat âlimlerinin icmaının tüm dünyadaki âlimlerin icmaı gibi olduğunu söylemesi tartışmaya açıktır. Bizzat Bağdat'ta Şâfiî âlimi İbn Süreyc'in, Hanefî Kadısı İbn Bühlûl'ün küfrüne kail olmadıkları, katil fetvâsı vermedikleri, hatta öldürülme hükmünü verdiği söylenen Mâlikî Kadısı Ebû Ömer'in hükmü zorla verdiği, ilk kaynaklarda kaydedilmektedir.

İbn Kesir de, İbnü'l-Cevzî gibi genel itibariyle aleyhte olan şeyleri yazmış, fakîhlerin Hallâc'ın küfrü ve öldürülmesi üzerinde icma ettiğini söylemiş, ancak o da Arib b. Sa'd ve Hatib gibi, Vezirin Kadı Ebû Ömer'e ölüm fetvâsını zorla yazdırdığını kaydetmiştir.[263] Yine Şâfiî kelâmcı fakîhlerden İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî (v. 478), Hallâc'ın Irak halkının akâidini bozduğunu söylemiştir.[264]

Mâlikî âlim Kadı Iyaz ise, Hz. Ali'nin ilahlık iddiasında bulunan kişiyi yaktırdığını söyledikten sonra, Abdülmelik b. Mervan'ın Mütenebbi'yi astırdığını, başka halifelerinde benzeri ceza verdiğini ve bunu dönemin âlimlerinin tasvip ettiğini söyleyerek, Hallâc'ın idam cezasında adeta vahşete varan uygulamayı meşrûlaştırmakta, ardından başta Kadı'l-Kudat Ebû Ömer olmak üzere zamanının Mâlikî fakîhlerinin, ilahlık iddiasında bulunması, hulul ile ilgili sözleri ve "Ene'l-Hakk" sözü sebebiyle, her ne kadar zâhiren şerîata bağlı olsa da Hallâc'ın idamı ve asılması üzerinde ittifak ettiğini, tevbesinin kabul edilmediğini söylemektedir.[265]

Diyarbekrî, Hallâc'ın tezkiyesi babında İbn Şüreyh'in[266], "durumu bize gizli kalan bir kişidir.

---

[261] İbn Kesir (v. 774), *el-Bidaye ve 'n-Nihaye,* XI, 135.

[262] İbn Kesir (v. 774), *el-Bidaye ve 'n-Nihaye,* XI, 139.

[263] İbn Kesir (v. 774), *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, XI, 141

[264] İbn Kesir (v. 774), *el-Bidaye ve 'n-Nihaye,* XI, 143.

[265] Kadı Iyaz (v. 544), *eş-Şifâ bi Ta'rîfiHukuki'l-Mustafâ,* Dâru'l-Feyha, Amman 1407, II, 631-632.

[266] Buradaki İbn Şüreyh, kıraat âlimi aynı zamanda Mâlikî fıkhına vakıf olan Ebû Abdillâh Muhammed b. Şüreyh er-Ruaynî el-İşbîlî (v. 476/1084) olmalıdır. Hakkında bilgi için bkz. Ahmet Madazlı, "İbn Şüreyh", *TDVİslâm Ansiklopedisi,* https://İslâmansiklopedisi.org.tr/ibn-sureyh (15.10.2019). Belki de İbn Süreyc (v. 306) yanlışlıkla İbn Şüreyh yazılmıştır. Çünkü Demirî (v. 808) ve Hatib Şirbînî, İbn

O sebepten hakkında bir şey demem. Bu Ömer b. Abdülaziz'in kendisine Hz. Ali ile Muaviye sorulduğunda verdiği cevaba benzer. O, "Allah Teâlâ, kılıçlarımızı bu kanlara bulaşmaktan koruduğu gibi, bizim de dilimizi bu havuza dalmaktan korumamız gerekmez mi?" dermiş. Bunun gibi, hakka da bâtıla da tevil ihtimali olan sözleri sebebiyle kıble ehlinden hiç kimseyi tekfir etmemelidir. Çünkü birini İslâm'dan çıkarmak çok büyük bir şeydir. Buna ancak cahiller koşarlar." sözünün yeterli olduğunu söylemektedir.[267]

İbrahim b. Şeyban'ın anlattığına göre o Hallâc'ın öldürüldüğü gün İbn Süreyc'e, "Ey Ebû Abbas, şu adamın öldürülmesi ile ilgili fetvâya ne dersin?" diye sormuş, o da: "Herhalde onlar, "Rabbim Allah dediği için bir adamı öldürüyor musunuz?" (Gafir 40/28) ayetini unuttular"[268] cevabını; Vasıtî'nin, "Hallâc hakkında ne dersin?" sorusuna da: "Ben onu Kur'an hafızı ve onu bilen, fıkıhta mahir, hadisi, haberleri ve sünneti bilen; daima oruç tutan, geceleri ibadet eden, insanlara öğüt verip ağlayan, benim anlamadığım şeyleri konuşan biri olarak görüyorum. Onun küfrüne hükmedemem." cevabını verdiği nakledilmiştir.[269]

Dönemindeki Hanefî fakîhlerinden İbn Bühlûl'ün idam fetvâsına katılmadığı aktarılmış, daha sonraki Hanefî âlimlerden Osmanlı ulemâsından Kemalpaşazâde Hallâc'ı savunurken Ebüssuûd Efendi idam hükmünü yerinde ve haklı bulmuştur.[270] Hanefî fakîhlerinden Aliyyü'l-Kârî (v. 1014), küfrüne delil getirilen bir sözü tevil ettikten sonra "eğer tevbesi sahihse şüphesiz saîd yaşadı, şehit olarak öldü. Ancak Tilmisânî'den nakledilen, müritlerine yazdığı çeşitli mektuplarda, "Rabblerin rabbinden kulu falana" yazdığı, bağlılarının da , "Ey zatların zâtı, lezzetlerin gayesinin sonu, seni sen nasıl diliyorsan öyle tasavvur ediyoruz. Sen şu anda

---

Süreyc'in "bu adamın işi bana gizlidir, bir şey diyemem" dediğini nakletmiştir. Bkz. Demirî, Ebû'l-Bekâ Kemâlüddîn Muhammed b. Mûsâ b. Îsâ el-Kâhirî eş-Şâfiî (v. 808/1405), *en-Necmü'l-Vehhâc,* IX, 78; Hatib Şirbinî (v. 977), *Muğni'l-Muhtâc,* V, 428.

[267] Diyarbekrî (v. 990), *Târîhu'l-Hamîs,* II, 348-349.

[268] İbn Süreyc'in 306 yılında vefat ettiği kaydedilmiştir. (Hatib, *Tarih,* V, 46; Şirâzî (v. 476), *Tabakâtü'l-Fukahâ,* s. 109) Buna göre Hallâc'ın idamında bulunma imkânı yoktur. İbnü'l-Cevzî dâhil çok kişi İbn Süreyc'in Hallâc'ın idamına karşı çıktığını kaydetmiştir. Buna göre ya ölüm tarihinde bir hata vardır ya da idam edildiği tarihten önce de özellikle Vezirler b u talepte bulunmuş ancak İbn Süreyc karşı çıkmıştır. İkinci ihtimal daha güçlüdür. Çünkü Hallâc 301 yılından beri takibattadır. Bu süreçte özellikle Vezir Hamid b. Abbas'ın idamı için uğraştığı bilinmektedir. Belki de İbn Süreyc'in muhalefeti nedeniyle daha önce idam edilememiş, ancak onun vefatından sonra bu gerçekleşebilmiştir. Buna göre İbrahim b. Şeyban rivâyetinde problem vardır

[269] İbnü's-Sâî (v. 674/1276), *Ahbâru'l-Hallâc,* s. 92.

[270] Süleyman Uludağ, "Hallâc-ı Mansur", XV, 380.

Hüseyin b. Mansur suretinde Mansur'sun. Biz senden ecrimizi istiyor ve rahmetini umuyoruz ey gaybları bilen!" diye yazdıkları sahihse o zaman, mücmel kalmamış demektir. (Yani küfrüne hükmedilir). Ancak bunu rivâyette İbnü'l-Cevzî tek kalmıştır" demektedir.[271]

Yine onun nakline göre keşif ehli birisi kabrini ziyaret etmiş ve kabrinden bir nur çıktığını görmüş. Bu kişi diyor ki: "Ya Rabbi, bununla "Ben sizin en büyük Rabbinizim" diyen firavun arasında ne fark var" dedim. Bana şöyle ilham olundu: "Firavun nefsini gördü bizi kaybetti. Bu ise bizi gördü nefsini kaybetti."[272] Bu ifadelerden Aliyyü'l-Kârî'nin Hallâc'ın lehinde görüş bildirenlerden olduğu anlaşılmaktadır.

Abdullah Kartal, Hallâc'ın yargılanıp idam edilmesini, tasavvufun yargılanması ve idam edilmesi; fakîhlerin sûfîlere yönelik açık, sert ve son uyarısı olarak yorumlamıştır.[273] Ancak bu yorum biraz abartılıdır. Çünkü Hallâc'ın idam kararını daha zamanında kabul etmeyen fakîhler bulunmaktadır ve bu idamların devamı gelmemiştir. Hatta Hallâc'ın bağlıları olduğunu söyleyenlere bile özellikle bir takibat yapıldığı bilinmemektedir. Ayrıca dönemden aktarılan rivâyetler tasavvufun yargılanmasını değil de tasavvufa sınır çizme gayretini göstermektedir. Çünkü sûfîler arasında çok sayıda fakîh bulunmaktadır.

Hallâc'ın ilmî yönüne gelince bu hususta kaynaklarda fazla bilgi bulunmamaktadır. Süleyman Uludağ, Hatib'e dayanarak, "Hallâc, doğum yeri olan Tûr'dan halkı Hanbelîlerden oluşan ve hâfızlarıyla tanınan Vâsıt'a gitti. Burada on iki yaşında hıfzını tamamladı"[274] demekte ancak *Tarihu Bağdad*da bu rivâyet bulunmamaktadır. Bununla birlikte Bakara, Âl-i İmran gibi surelerin tamamını okuyarak[275] veya iki rekâtta Kur'an'ı hatmederek namaz kıldığına dair rivâyetler, Kur'an'ı ezberlediğini göstermektedir.

Massignon'a göre, 5-14 yaşları (H. 249- 258) veya 9-14 yaşları (H. 253-258) arasında Vasıt'ta eğitim almıştır. Massignon, bu eğitimin temel dinî bilgiler üzerine olduğunu, temel hadis eğitimi aldığını, Kur'an'ı öğrendiği ve Kur'an'ın onu çok etkilediğini (kalbi ile ona

---

[271] Aliyyü'l-Kârî (v. 1014), *Şerhu 'ş-Şifâ,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1421, II, 535.

[272] Aliyyü'l-Kârî (v. 1014), *Şerhu 'ş-Şifâ,* II, 534-535.

[273] Abdullah Kartal, *Tasavvufun Oluşumu Şeriat ve Hakikat İlişkisi,* s.138.

[274] Süleyman Uludağ, "Hallâc-ı Mansur", *DİA,* c. 15, s. 377. Yaş verilmeden küçük yaşta hafız olduğu bilgisini Yaşar Nuri Öztürk de vermiştir. Bkz. Öztürk, *Hallâc-ı Mansur ve Eseri,* s. 19. Ancak, her ne kadar dönemin geleneğine uygun olsa da ilk kaynaklarda hafızlığına dair açık bir ibare bulamadım.

[275] İbnü's-Sâî,*Ahbâru'l-Hallâc,* s. 69, 76.

bağlandığını) söylemektedir.[276]

Massignon, Hallâc'ın bu esnada Kur'an'ı ezberlediğini de söylemektedir. Vasıt'ta hadis meclisleri olmasına rağmen bunlara katıldığının belli olmadığını, kendisinden bu manada hiç hadis nakledilmediğini, muhtemelen kendi usulüne göre aktardığı hadisleri Tüster'de Sehl'den aldığını söylemektedir.[277]

Tâhâ Abdülbâkî Sürur, Hallâc'ın babasının Hallâc'ın doğumundan bir müddet sonra ekonomik sıkıntılar nedeniyle Tur'dan Vasıt'a gittiğini söylemekte, Büyük bir ticaret, ilim ve fikir merkezi olan Vasıt'ta Hanbelîlerin Kur'an ve hadis okulları olduğunu, Hallâc'ın burada 10 yaşında hıfzını tamamladığını, daha küçük yaşta ibadete düşkün olduğunu, asrının ilimleri olan fıkıh, hadis, tefsir, tevhidi, hikmet ve tasavvuftan bilgiler öğrendiğini iddia etmektedir.[278]

Ahbâru'l-Hallâc" a bir mukaddime yazan Ekrem Antakî de Hallâc'ın babasının pamuk çırpıcısı olduğunu, dokuma yerlerini dolaşarak Vasıt'a kadar gittiğini, Hallâc'ın burada meşhur bir Kur'an medresesinde çocuklarla birlikte Kur'an, kıraat ve kavaid dersi aldığını; sonra Tüster'e giderek ilk ruhânî (işarî) Kur'an tefsiri yolunu açan Sehl b. Abdillah et-Tüsterî'ye iki yıl talebelik ettiğini söylemektedir.[279]

İbnü's-Sâî ise Hallâc'ın babasının pamuk çırpıcısı olduğunu, dokuma yerlerini dolaşarak Vasıt'a kadar gittiğini, Hallâc'ın burada meşhur bir Kur'an medresesinde çocuklarla birlikte Kur'an, kıraat ve kavaid dersi aldığını; sonra Tüster'e giderek ilk ruhânî (işarî) Kur'an tefsiri yolunu açan Sehl b. Abdillah et-Tüsterî'ye iki yıl talebelik ettiğini söylemektedir.[280]

Yukarıda geçtiği üzere zâhirî ilim kabul edilen ilimlerde belli bir konumda olan ve bu hususa çok dikkat eden Amr b. Osman el-Mekkî[281] ile Cüneyd el-Bağdâdî'ye talebelik etmiştir. İbn

---

[276] Louis Massignon, *The Passion of al Hallaj: The Mystic and Martyr of İslam,* İngilizceye terc. Herbert Mason, Princeton University Press, New Jersey 1982, c. I, s. 58.

[277] Massignon, *The Passion*, c. I, s. 61.

[278] Tâhâ Abdülbâkî Sürur, *el-Hallâc (Şehîdü 't-Tasavvufi 'l-İslâmî),* Dâru'n-Nehdâ, Kahire, ts., s. 32-33.

[279] İbnü's-Sâî,*Ahbâru'l-Hallâc,* s. 22-23.

[280] İbnü's-Sâî (v. 674), *Ahbâru 'l-Hallâc,* s. 22-23

[281] Ebû Abdillâh Amr b. Osmân b. Küreb el-Mekkî (ö. 297/910) Üstâdü's-sûfiyye unvanıyla tanınan ilk devir sûfîlerindendir. Herevî'nin nakline göre, bazı sözlerinden dolayı suçlanıp Mekke'den kovulmuş,

Hafîfin hakkında, "Hallâc rabbâni bir âlimdir"[282] İbn Süreyc'in ise, "Ben onu Kur'an hafızı ve onu bilen, fıkıhta mahir, hadisi, haberleri ve sünneti bilen... biri olarak görüyorum" dediği de yukarıda geçmişti.[283] İbn Hafif, mutasavvıf olduğu için şehadeti kuvvetli kabul edilmese de eğer rivâyet doğru ise fakîh İbn Süreyc'in şehadeti Hallâc'ın ilmi için kuvvetli bir şehadettir. Kendisinden yapılan bir rivâyette de Hallâc, "tüm mezheplerin en zor ve en şiddetli hükümlerini alarak ona göre amel ettiğini"[284] söylemiştir. Bu rivâyet doğru ise dört mezhebin en azından ibadetlerle ilgili hükümlerini bildiğini gösterir. Buna karşılık Ebû Bekir es-Sûlî[285] (v. 335)'den şöyle nakledilmiştir:

"Hallâc ile karşılaştım ve onunla bir müddet oturdum. Onu, cahil ancak akıllılık, gabi (aptal) ama belağat, facir ancak zahitlik taslayan biri olarak gördüm. Ancak zâhiri, ibadet ehli sûfî görünümündeydi. Gittiği beldenin halkının itizal düşüncesinde olduğunu görürse mutezilî görünür, imamiye mezhebinde olduğunu görürse imamiye olur, eğer ilim olduğunu yani ehlisünnet olduklarını görürse sünnî olurdu. Hafif meşrep, gözbağcı biriydi. Tıpla uğraştı, kimya ile ilgilendi. Cehâletinin yanında habis (içi pis) biriydi de... Beldeden beldeye gezerdi."[286]

Yine İbnü'l-Cevzî'nin, Ebû Bekir es-Sûlî (v. 335)'den aktardığına göre, kadılar sorgularken onun Kur'an'dan veya başka şeyden (yani hadis ve fıkıhtan) doğru düzgün bir şey bilmediği görülmüştür.[287] Bunun haricinde Vezir Ali b. İsa'nın ilk 301 yılında sorguya çektiğinde Hallâc'ın, fıkıh, hadis, ahbar, şiir, lügat bir şey bilmediğini görünce, "biz sana temizliği ve farzları öğretiriz. Bu senin için ne olduğunu bilmediğin şeyleri yazmaktan iyidir" dediği de

---

bunun üzerine Cidde'ye gitmiş, Cidde halkı kendisini kadı yapmıştır. bkz. Süleyman Uludağ, "Amr b. Osmân b. Küreb el-Mekkî", *DİA,* III, 90.

[282] Hatîb, *Târihu Bağdad,* VIII, 112; Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 213.

[283] İbnü's-Sâî (v. 674),*Ahbâru'l-Hallâc,* s. 92.

[284] İbnü's-Sâî (v. 674),*Ahbâru'l-Hallâc,* s. 68.

[285] Büyük edebiyatçılardan. Üç Abbâsî halifesinin nedimliğini yapmıştır. *"Ahbâru Hallâc"* adında eseri vardır. Sol Tekin'e nisbetle "Sûlî" nisbetini almıştır. Buna göre Türk'tür. (Zirikli, *el-A 'lâm,* VII, 136)

[286] Arîb b. Sa'd (v. 369), *Sılatü Târîhi't-Taberî* (Târihu't-Taberî içinde), XI, 79-86; Arîb b. Sa'd (v. 369), *Sılatü Târîhi't- Taberî,* s. 87-92; İbnü'l-Cevzî (v. 597), *el-Muntazam,* XIII, 202.

[287] İbnü'l-Cevzî (v. 597), *el-Muntazam,* XIII, 204-205.

nakledilmiştir.[288]

Ebû Bekir es-Sûlî'nin ifadesi kendi içinde çelişkilidir. Çünkü eğer her gittiği beldenin itikadî düşüncesine göre şekil alıyor, yani Mutezilî, imamiye veya sünnî görünebiliyorsa bunları asgaride bildiğini gösterir. Tıp ve kimya ile uğraşması da belli bir akıl ve ilim seviyesinde olduğunu gösterir. Belağatinin iyi olduğuna da günümüze kadar gelen risale ve şiirleri şahittir. Hatib, "Hallâc'ın, ibaresi güzel, konuşması tatlı, sûfi yolu üzere şiirleri vardı"[289] demektedir. "Kur'an'dan bir şey bilmediği" iddiasını da kendisinden nakledilen Kur'an'la ilgili sözler özellikle *Tavâsin* adlı risalesi boşa çıkarmaktadır.

Vezir Ali b. İsa'dan nakledilen söz de abartılı gözükmektedir. Öncelikle şiir ve lügat bilmediği iddiasını kendisinden nakledilen söz ve eserler doğrulamadığı gibi, temizlik ve farzları bilmeyecek kadar cahil olması da dönemin ruhuna uygun değildir. Küçük yaştan itibaren ilim ortamlarında bulunan, insanları davet için çeşitli beldelere giden birinin temizlik ve farzları bilmemesi çok zordur. Hem Ebû Bekir es-Sûlî'nin hem de Vezir Ali b. İsa'nın Hallâc'ı yargılayan hatta idam eden bir devletin görevlileri olmaları onların bu husustaki şehadetlerine gölge düşürmektedir.

Nakillere göre Hallâc'ın çok sayıda kitap ve risalesi vardır ve bu kitaplar dönemin kitapçılarında çoğaltılarak satılmaktadır. Hatib'in aktardığına göre idam kararından sonra dönemin kitapçıları çağırılarak, Hallâc'ın kitaplarını almayacaklarına ve satmayacaklarına dair yemin ettirilmiştir.[290] Buna rağmen Hücvîrî elli civarında risalesini gördüğünü söylemektedir. Bunların bir bölümünün ona aidiyeti şüpheli olsa bile ona ait çok sayıda eser olduğu anlaşılmaktadır. Bu kadar eser yazan ve halk üzerinde hatta ilim ehli üzerinde etkisi olan birinin cahil olduğunun, şer'î ilimleri ve dil ilimlerini bilmediğini iddia etmenin biraz zorlama olduğu kanaatindeyiz.

Ancak ilmî seviyesinin ne düzeyde olduğu çok net değildir. Özellikle *Tavâsini* incelendiğinde Kur'an'a ve siyere vâkıf olduğu anlaşılmaktadır. Arapçasının iyi düzeyde olduğu da bellidir. Tevhid hususundaki sözleri kelâmı az çok bildiğini, yaşantısı ve sözleri de en azından kendi yaşantısını düzenleyecek ve kendisine tâbi olanlara öğretecek kadar fıkıh bildiğini gösterir.

---

[288] Arîb b. Sa'd(v. 369), *Sılatü Târîhi't-Taberî,* s. 101-102.

[289] Hatîb, *Târihu Bağdad,* VIII, 112.

[290] Hatîb, *Târihu Bağdad,* VIII, 135.

İlginç olan Hallâc'ın akâid/kelâm alanına giren konularda itham edilmesine rağmen fıkhın alanına giren konularda itham edilmemesi hatta bu hususta çok titiz olmasıdır. Bu durum iki türlü yorumlanabilir. İyiniyetli yorumlanırsa, şer'î hükümlere bağlılığı onun iyi bir Müslüman olduğunu gösterir ve akâid/kelâm alanında itham edildiği sözlerinde zâhirî manasını kastetmediği, onunla başka manalar kastettiğini gösterir. Kötü niyetli yorumlanırsa, aslında itikadı bozuktur ve bunu örtmek için zâhirî hükümlere aşırı titizlik göstermektedir. Nitekim lehinde olanlar birinci yorumu, aleyhinde olanlar da ikinci yorumu benimsemiştir.

Hallâc'ın hayatını, yargılanmasını, kendisinden nakledilen sözleri ve eserlerini incelediğimizde lehinde olanları da aleyhinde olanları da haklı çıkaracak hususlar bulunduğunu görmekteyiz. Kanaatimizce şu hususlar lehinde olanları haklı çıkarmaktadır.

Aleyhinde olanların nakline göre bile idam hükmü veren kadılar bu hükmü Vezir Hamid b. Abbas'ın zoru ile vermiş ve imzalamıştır. Rivâyetlerden Vezirin zorla delil topladığı anlaşılmaktadır. Bu da yargılamaya ve verilen hükme gölge düşürmektedir.

Hicri 301 ile 309 arasında saray çevresinde zorunlu ikamet ve ev hapsine tutulmuş, bu süreçte kendisinden şerîata ters bir şey nakledilmemiş, görülmemiştir.

"Kitaplarıma bakın orada ehlisünnet harici bir şey yok" dediğinde kimse bunun aleyhinde bir delil getirmemiştir.

Kendi yazdığı risalelerden getirilen tek delil hacla ilgili rivâyettir ki bu rivâyette de farz olan haccı inkâr ettiğine dair hiçbir şey yoktur.

"Ene'l-Hak" ifadesi yargılaması sırasında gündeme gelmemiştir ve bu söz çok rahat tevil edilebilecek bir sözdür. Kendisinden nakledilen buna benzer ifadeler de tevil edilebilecek ifadelerdir.

Karamita'dan olduğu iddiasının gerçek olmadığı da çok nettir. Çünkü ne Karamita'nın hâkim olduğu yerlere gitmiş, ne de onların propagandasını yapmıştır.

İdam edilmeden önce kendisinden nakledilen sözler, idam sırasındaki tavrı ve sözleri şerîata uygun sözlerdir. İdamı sırasında oradaki bağlılarına 30 veya 40 gün sonra döneceğini söylediği rivâyet i nedense o kadar kalabalık içinden sadece bir kişiden gelmiştir.

Bazı güçlü âlimler küfrüne kail olmuşlar ancak en az onlar kadar hatta onlardan daha güçlü

âlimler küfrüne kail olmamış bunların bir kısmı tevakkuf etmiş bir kısmı da Hallâc lehinde görüş bildirmiştir. Böyle durumlarda, bir mümine kâfir dememek için, ihtiyat yolunu tercih edip mümin diyenlerin görüşünü almak uygundur.

Daha önce ulûhiyet iddiasında bulunmuş olduğu kabul edilse bile, son döneminde en azından zâhiren tevbe ettiğinin kabul edilmesi gerekir. Zâhiren de olsa tevbe ettiğinde, zâhire göre hükmedilmesi kaidesince gereğinin yapılması gerekirdi. Kaldı ki, eğer zâhiren düzgün gözükse bile en azından öldürülürken gerçek akâidini ortaya koyması gerekirdi. Herhalde bunu fark ettiği için İbnü'l-Cevzî, "yalancı bir adamdı, ölene kadar insanların akıllarıyla alay etti" demiştir. Ancak niçin böyle yaptığının bir açıklaması yoktur.

Kendisinden nakledilen tevhidle ilgili sözlerin çoğunluğu[291] ehlisünnet inancına uygundur. Ehlisünnet inancına uymayanlar da tevil edilebilir durumdadır. Ayrıca onun adına sözler de uydurulmuş olabilir. Nitekim kendisi, bağlı olduğunu söyleyenlerin iddialarını kabul etmemiş ve kadılar da bu sebeple o kişilerin şehadetleri ile hüküm vermemişlerdir.

Netice olarak, Hallâc hakkında en azından tevakkuf edilmelidir. Eserlerinden ve etkisinden ilmî seviyesinin de iyi durumda olduğu anlaşılmaktadır.

Serrâc

Tam adı Abdullah b. Ali b. Muhammed b. Yahya'dır. Künyesi Ebû Nasr, nisbesi Tûsî, şöhreti ise Serrâc'tır.[292] Sûfîler arasında Tavûsu'l-Fukara lakabı ile anılmaktadır[293]. Hayatı hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmamaktadır.

Zehebî'nin aktardığına göre Cafer el-Huldî ve birkaç kişiden hadis dinlemiş, kendisinden de rivâyet edilmiştir. Sülemî hakkında, "zahidlerden idi, şerîat ilmini ortaya koymakla birlikte bulunduğu bölgede fütüvvet ve sûfî topluluğunun dili olmakta önderdi" demiştir. Babasının secde halinde vefat ettiği nakledilmiştir.[294]

---

[291] Bir kısmı için Bkz. Îbnü's-Sâî (v. 674), *Ahbâru'l-Hallâc,* s. 67-68, 72, s. 77, 81, 87; Kuşeyrî, *Risâle,* I, 30

[292] Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* XXVI, 468-469.

[293] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 385; Attar (v. 618), *Tezkiretü'l-Evliyâ,* s. 573.

[294] Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* XXVI, 468-469.

Ebû Abdurrahman Sülemî (v. 412/1021), *Tabakâtu's-Sûfiyye*'de yüzden fazla yerde Abdullah b. Ali b. Muhammed Yahya Ebû Nasr es-Serrâc adıyla nakilde bulunduğu ve *Galatu's-Sûfıyye* adlı eserini, *el-Lüma'ın* aynı adı taşıyan bölümünden ufak tefek değişikliklerle aynen aktardığı halde, bu eserinde onun hayatına yer vermemiştir. Ancak Zehebî, *Tarihu'l-Islâm*'ındaki Serrâc'la ilgili bilgileri Sülemî'nin *Tarihu's-Sûfiyye* adlı eserinden aktarmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla Sülemî, Serrâc'ı günümüze ulaşmayan bu eserinde anlatmıştır.

Abdülkerim Kuşeyrî (465/072), *er-Risale* adlı meşhur eserine seksen üç zahid- sûfînin terceme-i halini almış, her nedense Serrâc'a özel yer ayırmamıştır. Ancak eserinde pek çok yerde Abdullah b. Ali et-Teymî adıyla Ebû Nasr Serrâc'dan nakillerde bulunmaktadır. Bu nakillerin *el-Lüma'dan* alınmış bilgiler olduğu görülmektedir. Kuşeyrî'nin *Risalesinden* başka yerde, Serrâc'ın et-Teymî nisbesiyle anılmaması da ilginçtir.

Ebu'l-Hasan Ali b. Osman Hücvîrî (v. 465/1072)'nin *Keşfu'l-Mahcub* adlı eserinde de Serrâc'ın hayatına dair özel bir bölüm yoktur. Ancak iki yerde menkıbesine rastlanmaktadır.[295] Bunlardan oruç bahsindeki menkıbede, onun Bağdat'a gittiğini, Şûnîziyye Mescidi'nde kendisine bir hücre verildiğini, burada bir ramazan ayı boyunca dervişlere imamlık yaptığını söyler.[296] Ebû Nuaym da eserinde Serrâc'a yer vermemiştir. Serrâc ilk defa bir sûfî tabakat kitabında yer veren Feriduddin Attar (628/1230)'dır. Tezkiretü'l-Evliyâ adlı eserinde Ebû Nasr Serrâc'a "Zeyl" bölümünde yer vermiştir.[297]

Hakkında yazılan bilgiler ve kendi eserlerinden çıkarıldığı kadarıyla hicrî 300'lerin başında Tûs şehrinde doğduğu tahmin edilen Serrâc, ilk tahsilini bu şehirde yaptıktan sonra Bağdat ve Basra başta olmak üzere Bistâm, Şam, Tüster, Antakya, Remle gibi pek çok kente seyahat etmiştir. Bu seyahatlerinde önde gelen pek çok bilgin ve sûfî ile görüşme imkânı bulan Serrâc, Bağdat'ta, Cüneyd-i Bağdâdî'nin (v. 297/909) mürîdlerinden Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed el-Murta'iş'e (v. 328/940) ve kaynakların 'hadis bilgini bir sûfî' olarak tanıttığı Cafer el-Huldî'ye (v. 348/959) intisap etmiştir. Basra'da Sâlimiyye ekolünün kurucusu sayılan Ebû'l-Hasen Ahmed b. Muhammed ibn Sâlim (v.356/967) ile görüşmüş ve Bâyezîd-i Bestâmî'nin çeşitli şathiyeleri hakkında tartışmalarda bulunmuş, Şam'da ise meşhur hadis bilgini sûfî Ebû Bekir Muhammed b. Dâvûd ed-Dükkî'den (v.360/971) hadis dinlemiştir.

[295] H. Kamil Yılmaz, *İslâm Tasavvufu* (el-Lüma' tercümesi), (giriş bölümü) s. IX-X.

[296] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 385.

[297] Attar (v. 618), *Tezkiretü'l-Evliyâ,* s. 573.

Bunların yanı sıra, *el-Lüma'*da yaptığı atıflardan Serrâc'ın pek çok sûfî ile görüştüğü anlaşılmaktadır. Ancak tespit edilebildiği kadarıyla Murta'iş ve Cafer el-Huldî'ye intisap ettiğini söylemek mümkündür. Nitekim bazı kaynaklar Serrâc'a ait bir silsileden bahsetmişlerdir. Muhammed b. Münevver'in *Esrâru't-tevhîd'*de naklettiğine göre Serrâc, Murta'iş > Cüneyd-i Bağdâdî > Serî es-Sakatî > Habîbu'l-Acemî > Hasan Basrî > Hz. Ali kanalıyla Hz. Peygamber'e ulaşan bir silsileye sahipti. Yukarıdaki bilgilerle beraber bu silsile, Serrâc'ı hangi tasavvuf ekolüne müntesip bir yazar sayacağımız konusunu açıklığa kavuşturur.[298]

Bu bilgiler ışığında, hem intisap ettiği şeyhlerin Cüneyd-i Bağdâdî'nin müridleri olmasından hem de yukarıda geçen silsileden, Serrâc'ın, güçlü bir şekilde, Bağdat ekolüne mensup bir yazar olduğu söylenebilir. Kaynakların sünnete uygun bir yaşam sürdüğünü belirttikleri Ebû Nasr Serrâc et-Tûsî, hicrî 378 (miladi 988) yılında Tûs'da vefat etmiş ve oraya defnedilmiştir.[299] Attar, Seriy (v. 257) ve Sehl (v. 273)'i gördüğünü söylese[300] de tarihen bunun imkânı yoktur.

Serrâc için, Sıbt İbnü'l-Cevzî, "kitap ve sünnet ilmini bilirdi"[301] derken; Sehavî, "sünnet yolu üzeredir", demektedir.[302] "Çeşitli ilim dallarında kemal derecesine sahip bir âlim"[303] olduğu söylenmiş ancak tasavvuf haricinde hangi hocalardan okuduğu hakkında net bilgiler verilmemiştir.

el-Lüma' incelendiğinde Serrâc'ın birçok ilim merkezini dolaştığı ve birçok âlimden dersler aldığı anlaşılmaktadır. Örneğin uğradığı ilim merkezleri arasında Bağdat, Basra, Tüster, Tebriz, Dımeşk, Antakya, Trablus, Sur, Remle, Mısır ve Dimyat'ı saymaktadır. Bunlar münasebet düştükçe söz edilen şehirlerdir. Bu şehirler, Mısır'dan Horasan'a o günün Islâm coğrafyasının sınırlarını çizmektedir. Bu gezi ve ziyaretleri sırasında birçok âlimle görüşüp onlardan yararlanması tabiidir. Nitekim kitabında, münasebet düştükçe, kendilerinden ders

---

[298] Hacı Bayram Başer, "Serrâc'ın Tasavvufa Yaklaşımı: Bir Islâm ilmi Olarak Tasavvuf ya da Fıkh-ı Bâtın", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Cilt: XII, Sayı: 22 (2010/2), s. 102-103.

[299] Başer, "Serrâc'ın Tasavvufa Yaklaşımı...", Cilt: XII, Sayı: 22 (2010/2), s. 104.

[300] Attar (v. 618), *Tezkiretü'l-Evliyâ,* s. 573.

[301] Sıbt İbnü'l-Cevzî,*Mirâtü'z-Zaman,* XVIII, 32.

[302] İbnü'l-İmâd (v. 1089), *Şezerâtü'z-Zeheb,* IV, 413.

[303] Abdurrahman Camî (v. 898), *Nefehâtü'l-Üns,* s. 428.

aldığı üç yüz âlim ve şeyhin adını anmaktadır. Ayet, hadis, sahabe, tabiin ve ilk dönem zahidlerin söz ve davranışları dışında, yazılı eser ve belgelerinden yararlandığı âlim ve şeyh sayısı ise yüz ellidir. Özellikle Irak bölgesi âlimlerinden çok aktarmalar yapmaktadır.[304]

Elde edilen bilgilere göre, kısaca *el-Lüma'* adıyla meşhur olan *Kitâbu'l-Lüma'fi't- Tasavvuf* Serrâc'ın günümüze ulaşmış tek eseridir. Hemen hemen aynı dönemde yazılmış ve ilk tasavvuf klasikleri diyebileceğimiz *et-Ta'arruf, er-Risâle, Keşfu'l-Mahcûb* ve *Kûtü'l-Kulûb* gibi eserlerle karşılaştırıldığında *el-Lüma'* en başta tasavvufun fıkıh, kelâm, hadis gibi diğer İslâm ilimleriyle olan ilişkisini sistematik bir şekilde ele alması, tasavvufu konusu, alanı ve yöntemi olan bir ilim olarak ortaya koyma sı ve sûfîlerin şathiye türü sözlerini Sünnî çerçevede yorumlamasıyla söz konusu klasiklerden ayrılmaktadır.[305] Serrâc'ın ilmî seviyesini, fıkha ve tasavvufa bakışını bu eserden tespit etmek mümkündür.

Serrâc'a göre tasavvuf İslâmî ilimlerden biridir.[306] Ona göre, " - "Allah kendisinden başka ilah olmadığına şahitlik etti. Melekler ve ilim sahipleri de adalet ve hakkaniyetle şahitlik ettiler ki, O'ndan başka ilah yok aziz ve hakîm olan ancak O'dur." (Âl-i İmran 3/18) ayetinin bölümünde geçen âlimler peygamber vârisi olabilir; bunlar da Allah'ın Kitabına sımsıkı sarılan, Rasûlullah'a tam olarak ittiba için çalışan, sahabe ve tabiine uyan, takvâ ehli veliler ile sâlih kulların yolundan giden kişilerdir. Bunlar da üç gruptur: Hadis ashabı, fukaha ve sûfîler.[307]

Din ilimleri de üç türlüdür: Kur'ân ilmi, sünnet ve beyan ilmi, iman hakikatleri ilmi. Bu üç ilim sayılan üç sınıf arasında dolaşır. Din ilimleri şu üçün dışına çıkmaz: Ya Allah'ın kitabından bir ayettir, ya Rasûlullah'tan bir haberdir, ya da Allah'ın dostlarından birinin kalbine gelen müstenbat (ayet ve haberden çıkarılmış) bir hikmettir. Bunun aslı da iman, İslâm, ihsan hadisine dayanır. Orada iman, İslâm ve ihsan'dan, zâhir, bâtın, hakikatten bahsedilmiştir. İslâm zâhir, iman zâhir ve bâtın, ihsan ise hem zâhir hem de bâtının hakikatidir.[308]

---

[304] Abdulhakim Yüce, "Klasiklerimiz "El-Lüma'", s. 192-193

[305] Hacı Bayram Başer, "Serrâc'ın Tasavvufa Yaklaşımı.", Cilt: XII, Sayı: 22 (2010/2), s. 104-105.

[306] Serrâc, *el-Lüma',* s. 21.

[307] Serrâc, *el-Lüma '*, s. 22.

[308] Serrâc, *el-Lüma ',* s. 22.

Dinin usûl, füru, haklar, hakikatler, zâhir bâtın ahkâmında her ne müşkil olursa bu üç sınıftan birine başvurması gerekir, bu üç sınıfın her birinin ilgilendikleri alana göre ilim, amel, hakikat ve halden şekil özellikleri olduğu gibi meşgul oldukları ilimlerin de bilenin âlim, bilmeyenin cahil olacağı ilim, amel, makam, mekal (üzerinde konuşulan), anlayış (fehm), mekân, fıkıh ve beyanı vardır. Hiç kimse bütün ilimlerde kemale eremez. Her birinin Allah'ın nasip ettiği kadar derecesi ve makamı vardır.[309]

Serrâc, nasıl ki hadisçiler kendi alanları ile ilgili fakîhlere, fakîhler de hadisçilere başvurmuyorsa, tasavvuf ilmiyle uğraşanların da kendi alanları ile ilgili fakîh ve muhaddislere başvurması gerekmediğini söylemektedir.[310] Bu tasnifin devamı ya da tamamlayıcısı şeklinde görülebilecek bir başka tasnifinde Serrâc ilimleri dörde ayırır ve ilk tasniflerinde isim olarak zikretmediği 'kelâm'ı burada 'Kıyas ve nazar ilmi' şeklinde adlandırır:

Rivâyet, eserler ve haberler ilmi: Sika (güvenilir) râvîlerin sika râvîlerden naklettikleri ilim.

Dirâyet ilmi: Fıkıh ve ahkâm ilmidir. Fakîhler ve âlimler arasında dolaşır.

Kıyas, nazar ve muhaliflere hüccet getirme ilmi: Cedel ve hüccetin ispatı yoluyla bid'at ve dalalet ehline karşı dini savunur.

Hakikatler ve münâzelât, muâmelat ve mücâhede ilmi (yani tasavvuf): Bütün ilimlerin en üstünü ve en şereflisi olan ilim.[311]

Serrâc burada, rivâyet ilminde hata yapan, hatasını dirayet ehlinden, dirayet ehlinden hata yapan yanlışını rivâyet ehlinden, kıyas ve nazar ehlinden hata yapan da bu hatasını rivâyet ve dirayet ehlinden sormadığı gibi hakikatler ve haller ilmini bilenlerin de bunu diğerlerine sormayacağını söyleyerek, her ilim sahibinin kendi alanında söz sahibi olduğunu tekrarlamıştır.

Ona göre diğer ilimler hakikatler ilmine sahip bulunanda olabileceği halde tersi zordur. Hakikatler ilmi bütün ilimlerin meyvesi ve son noktasıdır. Bütün ilimlerin gayesi hakikatlerin ilmidir. Buna kalplerin ilmi, mârifetlerin ilmi, sırların ilmi, bâtının ilmi, tasavvufun ilmi,

---

[309] Serrâc, *el-Lüma',* s. 23.

[310] Serrâc, *el-Lüma',* s. 39.

[311] Serrâc, *el-Lüma ',* s. 456.

hallerin ilmi, muamelatın ilmi denilebilir ki hangisi denilirse denilsin manası aynıdır.[312]

Serrâc hadis ve fıkıh hakkında kısa bilgiler vermiştir. Buradan bu ilimleri asgarîde tahsil ettiği anlaşılmaktadır.[313] Serrâc'a göre, hadisçiler, hadisin zâhirine bağlı kalır ve "hadis dinin esasıdır" derler.[314] Fakîhler hadis ilmini kabul edip hadisleri anlayışları, onlardan hüküm çıkarmaları, hadislerdeki ince manaları bulmaları vb. nedeniyle hadis ashabından daha üstündürler. Bunu dedikten sonra Serrâc, fakîhlerin hükmü nasıl beyan ettikleri hakkında kısa açıklama yapmıştır ki bu da fıkıh usûlü de tahsil ettiğini göstermektedir.[315]

Fakîhlerin bulunması için de müminlerin toptan sefere çıkmasının uygun olmadığını, bir grubun dini iyice anlayıp öğrenmek (tefekkuh) için kalması gerektiğini ifade eden Tevbe sûresinin 122. ayetini ve *"Allah kimin hayrını dilerse onu dinde fakîh kılar"*[316] hadisini delil getirmiştir.[317] Bundan sonra sûfîlere geçen Serrâc, onların ilminin hadis ve fıkıh üzerine kurulduğunu ve onları geçtiğini anlatır. Sûfîlerin asla hadisçiler ve fakîhlere aykırı hareket etmediğini, hadis ve fıkıh ilminin kabul ettiği şeyleri kabul ettiğini ısrarla belirten Serrâc, ilmi yeterli olmayan tasavvuf ehlinin bir hükmü hadisçi ve fakîhlere soracaklarını, bununla birlikte ulemânın ihtilaf ettiği hususlarda ihtiyatlı olanı tercih ettiklerini, azimet yolunu tuttuklarını, ibadet, ahlâk ve hallerde hadisçi ve fakîhlerin üzerinde durmadıkları veya erişemedikleri inceliklere sûfîlerin dikkat çekip ilgilendiklerini söyler.[318]

Serrâc, tasavvuf ehlini diğer ilim sahiplerinden farklı kılan (daha üstün olmalarını sağlayan) hususların başında onların, farzları yerine getirip, haramlardan kaçtıktan sonra mâlâyânîden de (din ve dünyaya yaramayan boş işlerden de) kaçmalarını, asıl maksatlarına engel olacak her şeyden uzak durmalarını söyler. Ardından da bazı sûfî adabını sayar.[319] [320] Sûfîleri hadisçi

---

[312] Serrâc, *el-Lüma '*, s. 457.

[313] Hadis için bkz. Serrâc, *el-Lüma'*, s. 24-25; fıkıh için bkz. Serrâc, *el-Lüma'*, s. 26-27.

[314] Serrâc, *el-Lüma '*, s. 24.

[315] Serrâc, *el-Lüma '*, s. 26.

[316] Buhârî, İlim 10; Müslim, İmaret 175.

[317] Serrâc, *el-Lüma'*, s. 27.

[318] Serrâc, *el-Lüma '*, s. 28.

[319] Serrâc, *el-Lüma '*, s. 29.

ve fakîhlerden özel / üstün kılan diğer özellikleri ise özetle şöyle sayar:

Neshedilmemiş ayet ve hükmü kaldırılmamış hadislerle amel etmekte farklı olmaları. Bunlara bakış açılarının farklı olması. Mesela, *"Muhakkak ki beni Allah Teâlâ edeplendirdi. Edebimi de güzel yaptı"*[1169] hadisi ile "Muhakkak sen büyük bir ahlâk üzeresin" (Kalem 68/4) ayetine sûfîler haricindeki ilim sahipleri sadece iman ve ikrar ederken, sûfîler bunlardaki ince noktaları kavrar ve asıl çıkarılması gereken hükümleri çıkarırlar.[321]

Sûfîler hırs ve emeli, nefis ve onun isteklerini, havatırını, riyanın inceliklerini, gizli şehvet ve gizli şirki, bunlardan nasıl kurtulunacağını, Allah'a tam olarak nasıl yönelineceğini bilme hususunda özellikleri/üstünlükleri vardır.[322]

Fukaha ve ulemânın (hadisçilerin) anlamakta güçlük çektiği hususları farklı yollarla daha rahat anlayabilirler.[323]

Serrâc, sûfîlerin bu ilimlerinin tamamen Kur'an ve sünnette olduğunu, tasavvufa karşı çıkan kişilerin zâhirî bilgi ile şekle takılı kalmış bir topluluk olduğunu, bunların da Kitap ve sünneti bilmediklerini, sadece muhaliflerine karşı kullandıkları bazı zâhirî bilgilere sahip olduklarını, zamanında makam, dünya, şöhret elde etmek isteyenlerin böyle bir yola meylettiklerini söyler.[324]

Mütefakkih (fakîhliğe kalkışan) kimselerin sûfîlere itirazına cevap verirken, fakîh tanımı içine sûfîlerin de girdiğini hatta daha fazla girdiğini, çünkü fakîhlerin çok kere insanlara belki de ömürde bir kez ihtiyaç duyulan şeylerle uğraşıp bunlarla ilgili hükümler çıkarmaya çalışırken, sûfîlerin her zaman ihtiyaç olan şeylerle uğraştığını, fakîhlerin yaptığından çok daha fazla istinbatta bulunduklarını söylemektedir. Serrâc'a göre her ilmin bir sınırı varken tasavvufun

---

[320] Suyûtî, *Câmiu'l-Ehadis,* XXXI, 237 (Îbnü'l-Cevzî sahih olmadığını söylemiştir).Aynı manadaki, "Beni Rabbim edeplendirdi. Edebimi de güzel yaptı." hadisini de yine Suyûtî rivâyet etmiştir. (bkz. *Câmiu'l-Ehadis,* II, 88) Elbânî, hadise zayıf demiştir.

[321] Serrâc, *el-Lüma',* s. 31.

[322] Serrâc, *el-Lüma ',* s. 32.

[323] Serrâc, *el-Lüma ',* s. 32.

[324] Serrâc, *el-Lüma',* s. 33.

bir sınırı yoktur.[325]

Serrâc ısrarla bâtın ilmi yani tasavvufun, "hâlbuki onu (duydukları haberi) Peygambere ve içlerinden ulülemr olanlara arz etseler elbette bunların istinbata kadir olanları onu anlar bilirlerdi" (Nisa 4/83) ayetindeki "istinbat" kavramı içinde olduğunu söylemekte ve bâtın ilmini reddedenlere yüklenmektedir.[326]

Başka bir yerde, fukaha ve muhaddislerin Allah'ın hududunu koruyan, Râsûlullah'ın sünnetine uyan, insanlara helâl ve haramı öğreten avam arasındaki seçkin (havas) kişiler olduğunu, mutasavvıfların ise bu seçkinler arasındaki daha özel (havassu'l-havas) bir grup olduğunu söylemektedir.[327]

Sûfîlerin hac adabını anlatırken, sûfîlerin ruhsat aramaması gerektiğini, hacla ilgili ayet ve hadisler sebebiyle en ihtiyatlı hükme göre amel etmesi gerektiğini anlatan Serrâc, Mâlikîlerdeki[328] hükmü zikrederek azık ve binit olmasa da sûfîlerden hac farzının düşmeyeceğini söylemektedir.[329]

Eseri *el-Lüma'a* dayanarak genel manada ilimlere bakışını anlattığımız Serrâc, öncelikle tasavvufu İslâmî ilimlerden biri olarak kabul ettirme gayretindedir. Bununla birlikte kitabının geneli ve ibadetlerin adabını anlattığı bölümden iyi bir fıkıh eğitimi aldığı anlaşılmaktadır.

Kuşeyrî

Tam adı Abdülkerîm b. Hevâzin b. Abdilmelik b. Talha b. Muhammed; künyesi

---

[325] Serrâc, *el-Lüma ',* s. 36-37.

[326] Serrâc, *el-Lüma ',* s. 43-44.

[327] Serrâc, *el-Lüma',* s. 132-133.

[328] Ebû Muhammed Abdülvehhab b. Ali Sa'lebî (v. 422), *et-Telkîn fiFıkhi 'l-Mâlikî,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 2004, I, 78; Ebû Ömer Yusuf b. Abdullah en-Nemerî el-Kurtubî (v. 463), *el-KâfîfiFıkhi 'l-Mâlikî,* Mektebetü'r-Riyad, Riyad 1980, I, 1356.

[329] Serrâc, *el-Lüma',* s. 222. Burada eseri tercüme eden H. Kamil Yılmaz, parantez arasında "bu hüküm Mâlikîlere göredir. Çünkü müellifimiz Mâlikidir" demekte (bkz. *İslâm Tasavvufu,* s. 173) ancak esere yazdığı giriş dâhil, hayat hikâyesini anlatan hiçbir yerde bu bilgiye rastlamadım.

Ebü'l-Kâsım, nisbesi el-Kuşeyrî'dir.[330] Lakabı ise ZeynülÎslâm'dır.[331]

Rebîülevvel 376'da[332] (Temmuz 986) bugün İran'ın Türkmenistan sınırı yakınındaki Kûçan kasabasının bulunduğu Üstüvâ yöresinde doğdu.[333] Baba tarafından Arapların İran'ı fetihleri sırasında Horasan'a gelip yerleşen Kuşeyr, anne tarafından Benî Süleym kabilesine mensuptur.[334] Küçük yaşta babasını kaybedince akrabalarından Ebu'l-Kâsım el-Yemânî'nin himayesinde büyüdü, Arapça ve edebiyat bilgilerini ondan öğrendi.[335] Binicilikte ve silah kullanmada usta oldu. Bunlarda ileri dereceye vardı.[336]

Üstüvâ beldesinde kendilerine ait ağır vergileri olan bir haraç arazisi vardı. Bu arazinin yönetimini iyi öğrenmesini istediler. Arapçada belli bir düzeye gelince bununla ilgili işlere başladı. Kuşeyrî, babasından miras kalan köyüne konulan ağır verginin hafifletilmesini sağlamak ve hesap öğrenip maliye memuru (müstevfî) olmak amacıyla genç yaşta Nîsâbur'a gitti. Bir şekilde Ebû Ali ed-Dekkak'ın huzuruna vardı. Dekkak zamanının vaizi idi, sözleri çok hoşuna gitti. Böylece Dekkak'ın ağına düştü, Nîsâbur'a ne için geldiğini unuttu. "Kaba istedi, aba buldu." Yani devlet görevlisi kıyafeti istedi, sûfî kisvesi buldu.[337] Önceleri dünya ehli ile düşer kalkardı.[338]

ed-Dekkak, Kuşeyrî'den ilim öğrenmesini istedi.[339] O da hem fıkıh, kelâm, hadis tahsil etti

---

[330] İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam,* XVI, 148, İbn Kesir, *El-Bidaye ve'n-Nihaye,* Fikr, XII, 107; İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 563; Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* XXXI, 170-171. İbn Kesir, dedesinin babasını Abdülmuttalib olarak vermiş, Talha'yı dedesinin dedesi olarak kaydetmiş ancak yanlış olsa gerektir. (Bkz. İbn Kesir, *El-Bidaye ve 'n-Nihaye,* Fikr, XII, 107)

[331] Bkz. İbn Abdilberr (v. 463), *el-İntikâ,* s. 117.

[332] Hatib, *Târihu Bağdad,* XI, 83.

[333] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi 'ş-Şâfiiyye,* II, 563; Zehebî, *Târihu 'l-İslâm,* XXXI, 171.

[334] İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam,* XVI, 148, İbn Kesir, *El-Bidaye ve 'n-Nihaye,* Fikr, XII, 107.

[335] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 563; Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* XXXI, 170-171.

[336] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 564; Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* XXXI, 172; Süleyman Uludağ, "Kuşeyrî, Abdülkerîm b. Hevâzin", *DİA,* XXVI, 473.

[337] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 563; Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* XXXI, 171.

[338] İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam,* XVI, 148, İbn Kesir, *El-Bidaye ve 'n-Nihaye,* Fikr, XII, 107.

[339] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 563; Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* XXXI, 171.

hem de ed-Dekkak'ın sohbetlerine devam etti.[340] Ebû Ali ed-Dekkak, çok sayıda akrabadan talip olmasına rağmen kızı Fatıma ile Kuşeyrî'yi evlendirdi. Ebû Ali vefat ettiğinde Ebû Abdurrahman es-Sülemî hayatta idi, Kuşeyrî ona intisap etti.[341]

Hicri 440 ila 455 arasında hasetçiler, heva ve taassup ehli bazı idareciler sebebiyle çok sıkıntı çekti. Sohbet halkası dağıtıldı. Bağdat'a gelmek zorunda kaldı. Halife Kaim Biemrillah Kuşeyrî' yi hürmetle karşıladı, kendi evinde ona özel bir meclis tertip etti. Nisabur'a dönebilmesi, kendisine gerekli hürmet gösterilmesi için halife emir çıkardı da böylece geri dönebildi. 455 yılında Sultan Alparslan geldikten sonra her türlü hürmet ve ikramı görerek ölene kadar rahat bir şekilde yaşadı ve irşat yaptı.[342]

465 yılı Rebîulahar ayının onaltısında Pazar günü Nisabur'da vefat etti.[343] Şeyhi Ebû Ali Dekkak'ın yanına defnedildi. Evladından hiç kimse vefatından sonra, tazim ve hürmetleri sebebiyle, yıllarca evine girmediler, kitap ve elbiselerine el sürmediler. Mezarının yanında dönemin ileri gelen hal ehli kişileri gece gündüz dururlardı. Enteresan bir husus, kendisine hediye edilen bir atı vardı. Yirmi yıl sadece bu ata bindi. Kuşeyrî vefat ettikten sonra bu at hiçbir şey yemedi ve bir hafta sonra öldü.[344]

Sûfî olarak meşhur olan, tasavvufun temel eserlerinden birini yazan Kuşeyrî'nin silsilesi, Ebû Ali ed-Dekkak, Ebu'l-Kâsım Nasrâbâdî, Şiblî, Cüneyd, Seriy es-Sekatî, Maruf el-Kerhî, Dâvud et-Tâî, tabiin şeklinde kaydedilmiştir.[345] Kendisi için, zâhid, sûfî, Horasan'ın şeyhi, cemaatin hocası, (sûfî) taifesinin önderlerinden[346], asrının aksaçlısı, vaktinin seyyidi,

---

[340] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 563-564; Sübkî (v. 771), *Tabakâtü'ş-Şâfiiyye,* V, 155-156.

[341] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 564; Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* XXXI, 172.

[342] Sübkî (v. 771), *Tabakâtü'ş-Şâfiiyye,* V, 157-158; Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* XXXI, 175.

[343] Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* XXXI, 175.

[344] İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam,* XVI, 149; İbn Kesir, *El-Bidaye ve'n-Nihaye,* Fikr, XII, 107; İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 568; İbnü'l-Esir, İzzüddin Ebu'l-Hasen Ali b. Ebi'l-Kerem b. Muhammed (v. 630), *el- Kâmilfi't-Târih,* Beyrut 1997, VIII, 245.

[345] Yâkut el-Hamevî, Şihâbuddin Ebû Abdullah b. Abdullah (v. 626), *Mu'cemü'l-Udebâ,* tah. İhsan Abbas, Dârul-Garbi'l- İslâmî, Beyrut 1993, IV, 1570; Takiyyüddin es-Sarîlînî (v. 641), *el-Müntehab min Kitabi 's-Siyak li-Târîhi Nisâbûr,* tah. Halid Haydar, Dâru'l-Fikr, 1414, s. 365. Hamevî, Nasrâbâdî yerine Fîrûzabâdî yazmıştır ki, doğrusu ve meşhuru Nasrâbâdî'dir.

[346] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 563; Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* XXXI, 170-171.

yarattıklarından Allah'ın sırrı, şeyhler şeyhi, tarikat yoluna girenlerin maksudu[347] gibi ifadeler kullanılmıştır. İbnü's-Salah'a göre, "zamanında tasavvuf reisliği kendisinde idi. Tatlı ifadeleri, tasavvuf hususunda derin bir bakışı, latif işaretleri vardı, derin manaları çıkaranlardandı."[348] Sem'ânî, "kendisinden sonra tasavvuf ilmiyle ilgili ince nükteler ve güzel sözler söyleyen kim varsa Kuşeyrî'den çalmıştır" demektedir.[349]

Kuşeyrî'nin ilim tarafı çok açık ve belirgin olarak kaydedilmiştir. Küçükken Ebu'l- Kâsım el-Yemânî'den Arapça ve edebiyat öğrenen Kuşeyrî, Ebû Ali Dekkak'ın işaretinden sonra, önce fıkıh için Ebû Bekir Muhammed b. Bekir et-Tûsî'ye gitti, burada epey ilerledi ancak fıkhı bu zattan tamamlamadı. Sonra Ebû Bekir b. Fûrek'e gidip ondan kelâm ilmini aldı, burada son noktaya ulaştı. İbn Fûrek'ten kelâm yanında fıkıh usûlü ve füruu da okudu. Onun vefatından sonra Ebû İshak el-İsferâyînî'nin derslerine devam etti. Tüm derslerini sadece dinliyordu. el-İsferâyînî bir gün, "bu ilimler sadece dinlemekle elde edilmez" deyince, dinlediklerini hiç hatasız tekrar etti. el-İsferâyînî onun, verdiği dersleri hatasız tekrar ettiğini görünce, hayret etti, onun ilimdeki konumunu anladı ve ona göre değer verdi. Ona derslerine devam etmesine gerek olmadığını, kitaplarını okumasının yeterli olduğunu, eğer takıldığı bir şey olursa beraber mütalaa edeceklerini söyledi. Kuşeyrî, İbn Furek ile el-İsferâyînî'nin yolunu birleştirdi. Bu sırada da Ebû Ali ed-Dekkak'ın derslerine devam ediyordu. Bakıllânî'nin kitaplarını mütalaa ettikten sonra kendi başına (re'sen) Eşârî oldu.[350]

Hadis ilmiyle de uğraşan Kuşeyrî, *el-Müstedrek* müellifi Hâkim en-Nîsâbûrî, Ebu'l- Hüseyin el-Haffâf, Ebû Nuaym el-İsferâyînî, Ebû Bekir Abdûs el-Müzekkî, Ebu'l-Hasan el- Ahvâzî gibi muhaddislerin derslerine devam etti. Hatîb el-Bağdâdî başta olmak üzere birçok tanınmış muhaddis kendisinden hadis rivâyet etti.[351] 437'den 465'e kadar hadis imla ettiği/ettirdiği

---

[347] Takiyyüddin es-Sarîfînî (v. 641), *el-Müntehab,* s. 365; İbnü's-Salah, *Tabakâtü'l-Fukahâi 'ş-Şâfiiyye,* II, 562.

[348] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 564; Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* XXXI, 172.

[349] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 565.

[350] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 563-564; Sübkî (v. 771), *Tabakâtü'ş-Şâfiiyye,* V, 155-156;

Zehebî, *Târihu 'l-îslâm,* XXXI, 171; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam,* XVI, 148, İbn Kesir, *El-Bidaye ve 'n-Nihaye,* Fikr, XII, 107.

[351] Süleyman Uludağ, "Kuşeyrî, Abdülkerîm b. Hevâzin", *DİA,* XXVI, 473.

nakledilmiştir.[352] Müfessirliği de olan Kuşeyrî, İbn Hallikan'ın, en güzel tefsirlerden dediği *et-Tefsiru'l-Kebir'i*[353] *3*[n] ve *Letâifü'l-îşârâfı* tasnif etmiştir.

İlminin genişliği ve çeşitliliği nedeniyle kendisi için, fakîh, mütekellim (kelâmcı), usûlcü, müfessir, muhaddis, hafız, işin ehli, muhakkik, mütefennin (çeşitli fenlerde bilgi sahibi), dilci, edip, nahivci, şair, yazar[354], asrının lisanı, vaktinin seyyidi, yaratılanlar arasında Allah'ın yardımı, şeyhler şeyhi, cemaatin üstadı, tarikate süluk edenlerin maksudu[355] ifadeleri kullanılmıştır. İbnü's-Salah, *Tabakâfında* "sûfî fakîh"[356] ifadesini kullanırken, Sübkî, "mutlak olarak imamdır"[357] Yafii (v. 768) ise, "fıkıh, tefsir, hadis, usûl, şiir, edebiyat, yazı ve tasavvuf ilminde allame idi" demektedir.[358] Hakkındaki bir vurgu da Şerîat ve hakikati birleştirmesidir.[359]

Ali b. Hasan el-Bâharzî, *Dümyetü'l-Kasr* kitabında, imam, zeynü'l-İslâm, her tür güzelliği kendisinde toplamış olarak vasfettiği Kuşeyrî'nin güzel hitabeti ve etkili vaazlarından söz ederken taşa hitap etse onu bile eriteceğini, meclisine şeytan getirilip bağlansa tevbe edeceğini, Eşârî mezhebi üzerine konuşmalarında mahir, ilminin beşerin ihata edemeyeceği kadar geniş olduğunu, söylediklerinden her dinleyenin istifade edeceğinisöyler.[360] Sübkî'nin ifadesine göre, Kuşeyrî'nin çağdaşları, onun zamanının seyyidi, vaktinin önderi ve yaşadığı çağda Müslümanlar için bereket olduğu hususunda icma etmişlerdir.[361]

Çok sayıda eseri olan Kuşeyrî, eserlerinin büyük bölümünü tasavvuf ve akâid/kelâm alanında

---

[352] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 565.

[353] Zehebî, *Târihu'l-îslâm,* XXXI, 174.

[354] Sübkî (v. 771), *Tabakâtü'ş-Şâfiiyye,* V, 154; es-Sarîfînî (v. 641), *el-Müntehab* s. 365; İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l- Fukahâi 'ş-Şâfiiyye,* II, 562.

[355] Yafiî, Ebû Muhammed Afîfüddin Abdullah b. Esad (v. 768), *Mir'âtü'l-Cinan ve îbretü'l-Yekazân,* Dâru'l-Kütübü'l- İlmiyye, Beyrut 1997, III, 71.

[356] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 562.

[357] Sübkî (v. 771), *Tabakâtü'ş-Şâfiiyye,* V, 153.

[358] Yafiî(v. 768),*Mir'âtü'l-Cinan,* III, 70.

[359] Zehebî, *Târihu'l-îslâm,* XXXI, 173; Yafiî (v. 768),*Mir'âtü'l-Cinan,* III, 70.

[360] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 566; Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* XXXI, 174.

[361] Sübkî (v. 771), *Tabakâtü'ş-Şâfiiyye,* V, 154.

vermiş, tefsirle ilgili eserler kaleme almıştır.[362] Fıkıhla ilgili bir eseri olduğu kaydedilmemiştir. İbnü's-Salah, fıkıh usûlü üzerine *"el-Vasita"* adlı bir kitabı olduğunu[363] söylemişse de böyle bir eser günümüze ulaşmış değildir. Kendisiyle ilgili başka kaynaklarda da bu eserin ismi geçmemektedir.[364] Bununla birlikte tefsirlerinde ahkâmla ilgili ayetlerde bazen fıkhî hükümlere değinmiştir. Bununla ilgili ilginç bir örnek, Şâfiî olan Kuşeyrî'nin boşanmış kadınların iddeti ile ilgili Bakara suresinin 228. ayetindeki kurû' kelimesine Hanefî imamlarının verdiği manayı vererek hayız demesidir.[365] Buradan anlaşıldığı kadarıyla Kuşeyrî başka mezheplerin görüşlerini tercih edecek kadar fıkıhta yetkindir.[366]

Fıkıhtaki derecesini gösteren bir diğer olay da şudur: Tuğrul Bey zamanında Vezir Kundûrî'nin baskısı nedeniyle çok sayıda kadı'nın hacca gittiği dönemde Merv Kadısı Ali ed - Dihkan, hacda Kuşeyrî yanına girince ayağa kalkmış, yaslandığı minderi ona uzatmış, hemen yanıbaşında oturanlara Kuşeyrî'ye yer vermelerini istemiş; ardından oradaki topluluğa hitap ederek bu yılda 400 kadı'nın hacda olduğunu, bu sebeple bu yılın "kadılar senesi" olduğunu, söyleyerek herkes adına konuşmayı "büyük imam" diyerek işaret ettiği Kuşeyrî'nin yapmasını istemiştir. Orada bulunan kadı ve imamlar ittifakla bunu kabul etmiş ve onlar adına konuşmayı Kuşeyrî yapmıştır.[367]

Hücvîrî

Hücvîrî'nin adı Ali b. Osman'dır. Kendisi Kitabı *Keşfü'l-Mahcûb*da 28 yerde bu ismi kaydetmiştir. Cüllâbî, Hücvîrî ve Gaznevî yaşadığı yerlere göre aldığı lakaplarıdır. Son

---

[362] Eserleri için bkz. Süleyman Akkuş, *Kuşeyrî'nin Hayatı, Eserleri ve Kelâmî Görüşleri,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçük Univ. SBE, Konya 1997, s. 29-61; Yüksel Göztepe, *Abdülkerîm Kuşeyrî'de Hâller ve Makâmlar,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniv. SBE, Ankara - 2006, s. 27-46.

[363] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâi'ş-Şâfiiyye,* II, 568-569.

[364] Akkuş ve Göztepe, doktora tezlerinde böyle bir kitaba ismen bile değinmemişlerdir.

[365] Akkuş, *Kuşeyrî'nin Hayatı,* s. 75-76. Bu bilgiyi henüz yayınlanmamış *et-Tefsîru'l-Kebîr'inden* aktarmıştır.

[366] Akkuş, Yafii'ye dayanarak bunun sebebi olarak Kuşeyrî'nin mutlak müçtehid olmasını göstermiştir. Ancak bu durum ilgili kaynaklarda geçen ve torunu Abdülgâfir'in kullandığı "**ıtâlka <»U$I**" "mutlak imamdır" ifadesinin yanlış yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Bizim anladığımız kadarıyla burada kastedilen mutlak müçtehid olma değil, her yönüyle kendisine tâbî olunabilecek önder konumunda olmadır.

[367] Sübkî (v. 771), *Tabakâtü'ş-Şâfiiyye,* V, 158. Sübkî, Gazzâlî'nin aktardığı bu hikâyeyi kimsenin inkâr etmediğini söylemektedir.

yerleştiği yere istinaden Lahorî denilmiştir. Künyesi ise Ebu'l-Hasen'dir. Dedesinin adı Ebû Ali'dir. Lahor'da kendisine "hazine bağışlayan ulu velî" manasına gelen "Dâtâ Gencbahş" unvanı verilmiştir. Hindistan ve Pakistan'da asırlardır bu unvanla bilinmektedir.[368]

Hücvîrî'nin hayatında üç devre vardır. Gazne'de[369] doğmuş, çocukluğunu Gazne şehrinin Hucvir ve Cüllab semtlerinde geçirmiş, bu sebepten iki nisbe ile de anılmış, gençliğinde İslâm dünyasının çeşitli şehirlerini dolaşmış, hayatının son döneminde Lahor[370] şehrine yerleşmiş, burada bir mescit yaptırıp irşad vazifesinde bulunmuş, burada vefat etmiş ve oraya defnedilmiştir.[371]

Hücvîrî'nin ailesi hakkında bilinen şeyler çok azdır. Babasının Şeyh Osma n b. Ali adında sâlih bir zat olduğu, Sultan Mahmud zamanında Gazne şehri gelişirken şehre gelen sâlih bir zat olduğu kaydedilmiştir.[372] Babasının kabri Gazne'ye bir mil uzaklıktaki Erbâbhâ'dadır. Dârâ Şikuh, kardeşlerinden birinin adı Şeyh Tâcu'l-Evliyâ olarak kaydetmiştir. Bu zat da sâlih birisi imiş. Bu kardeşinin ve annesinin kabri Gazne'dedir.[373] *Hazînetü'l-Asfiya* ve *Hediyyetü'l-Ârifîri*de Hucvîrî'nin soyunun Hz. Ali'ye dayandığı iddia edilmiş[374] ve Gulâm Server, Hz. Ali'ye ulaşan şeceresini vermekteyse de sonradan düzenlenen bu şecereye dayanarak onun seyyid olduğunu söylemek mümkün değildir.[375]

Doğum tarihi bilinmemektedir. İçinde doğduğu ailenin tasavvufla meşgul bir aile olduğu ve Hücvîrî'nin erken yaşta tasavvufla tanıştığı söylenebilir.[376] Kandîl, ölüm tarihi hakkındaki çeşitli ihtilafları uzun uzun naklettikten ve bunları tartıştıktan sonra ölüm tarihi olarak hicrî

---

[368] Süleyman Uludağ, *Hakikat Bilgisi (önsöz),* s. 28-29; Hucvîrî, *Keşfü'l-Mahcûb,* trc. İs'ad Abdülhâdî Kandîl, Kahire 2007, tercüme edenin girişi, I, 45-46 (Bundan sonra sadece "Kandîl" denecektir.); Abdülhayy b. Fahruddin b. Abdülalî (v. 1341), *el-İ'lâm bimen fî Târîhi'l-Hind mine'l-A'lâm (Nüzhetü'l-Havâtır ve Behcetü'l-Mesâmi' ve'n-Nevâzır),* Dâru İbn Hazm, Beyrut 1999, I, 69

[369] Gazne, Afganistan'da bir şehirdir, Gaznelilerin başkentliğini yapmıştır.

[370] Lahor, Pencap eyaletinin başkenti konumunda, büyük bir şehirdir.

[371] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 26; Kandîl, I, 39.

[372] Kandîl, I, 43-44.

[373] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi*, s. 27.

[374] Kandîl, I, 43.

[375] Süleyman Uludağ, "Hücvîrî", *DİA,* XVIII, 458.

[376] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 30; Kandîl, I, 51.

465 yılını tercih etmiştir; [377] Uludağ da onu takip etmiştir.[378]

*Keşfü'l-MahcûV*dan net olarak anlaşıldığı üzere Hücvîrî, zamanının kültürünü üst düzey elde etmiş birisi idi.[379] Dînî ilimlerdeki geniş bilgisi, Arapça ve Farsçadaki dirayeti kitabından anlaşılmaktadır. Dînî eğitimine erken yaşta Gazne'de başlamış olmalıdır. Zamanında öğretilen, Kur'an, Arap dili ve edebiyatı, şer'î ilimler yani tefsir, hadis, fıkıh gibi ilimleri erken yaşta Gazne'de öğrenmeye başladığı, genç yaşta çıktığı yolculuklarla da bu ilimlerde ilerlediği anlaşılmaktadır.[380]

Hücvîrî, kendi beyanına göre bazı ilimleri Ebu'l-Abbas Ahmed b. Muhammed eş-Şekkânî'den almıştır. Ondan, çeşitli ilim dallarının usûl ve füruunda imam olarak bahsetmektedir.[381] Yine kendi beyanına göre tasavvuf yoluna Ebu'l-Fadl Muhammed b. el-Hasen el-Huttelî'nin irşadı ile girmiştir.[382] Huttelî'yi, "tefsir ve rivâyet ilimlerinde âlim ve Cüneyd'in yolu üzere giden biri" olarak tavsif etmektedir.[383] Huttelî, Ebu'l-Hasen el-

---

[377] Kandîl, I, 82-87.

[378] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 43-44.

[379] Hücvîrî, *Keşfü'l-Mahcûb'u* yazarken çok sayıda yazılı ve sözlü kaynaktan istifade etmiştir. Sohbetinde bulunduğu âlimler ve şeyhlerden bizzat nakilde bulunduğu gibi elde ettiği eserlerden de nakilde bulunmuştur. Kitabında istifa ettiği tespit edilebilen yazılı kaynaklar şunlardır: Serrâc (v. 378), *el-Lüma';* Amr b. Osman el-Mekkî (v. 297), *Kitâbu'l-Mehabbe;* Ebû Abdurrahman es-Sülemî (v. 412), *Kitabu Ehli's-Sıfe, Tabakâtü's-Sûfyye, Kitâbu's-Sima';* Muhammed b. Ali el-Tirmizî (v. 285), *Kitâbu'l-Meşâyih;* Kuşeyrî (v. 465), *er-Risâle; Hikâyâtü Irâkiyyân / Irâkiyyîn* (anonim bir eserdir); Hallâc el-Mansur (v. 309)'un telifleri, Ebû Cafer b. el-Misbah es-Saydalânî'ni telifleri; Merv ve Nesa şehrinde Ebu'l-Abbas es-Seyyârî'ye bağlı olanlar arasında dolaşan Resâilü's-Seyyâriyye. Bu eserlerden yaptığı alıntıyı doğrudan belirtmiştir.

Adına ve yazarlarına işaret ettiği kitaplar: 1- Hakîm Tilmizi*, Âdâbu'l-Mürîdîn; Hatmü'l-Evliyâ, Kitâbu 'n-Nehc, Nevâdiru'l- Usûl;* 2- Şah b. Şuca' el-Kirmânî, *Mir'âtü'l-Hükemâ,* 3- Ebû Muhammed Ruveym, *Galatü 'l-Vâcidîn,* 4- Cüneyd el-Bağdâdî, *Tashîhu 'l-İrâde;* 5- Ahmed b. Hadraveyh, *er-Riâye bi Hukûkillah;* 6- Ebû Ma'mer el-Isfehânî, *el-Murakka ';* 7- Muhâsibî, *er- Riâye,* 8- Müellifi meçhul, *İbâhatü's-Sima'.*

Genel olarak eserlerine atıfta bulundukları: Yahyâ b. Muaz er-Râzî'nin eserleri, Ebû Bekir el-Verrak'ın telifleri, Sehl b. Abdullah'ın nakilleri, Ahmed b. Hadraveyh ve Ebû Said el-Harraz'ın eserleri. (Kandîl, I, 143-148)

[380] Kandîl, I, 55; Hücvîrî, Hakikat *Bilgisi,* s. 32 Mesela, sûfilerin kullandıkları ıstılahları anlattığı bölüme giriş yaparken her ilmin kendine göre ıstılahı olduğunu söylemiş ve bunlardan dil, nahiv, âruz, matematik, fıkıh Usûlü, hadis ve kelâm için örnekler vermiştir. Buradan bu ilimleri tahsil ettiği anlaşılmaktadır. (Bkz. Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 427; Kandîl, II, 501)

[381] Kandîl, I, 58.

[382] Kandîl, I, 58; Abdurrahman Câmi', *Nefehâtü'l-Üns,* s. 463.

Husrî'nin (v. 371), o Şiblî'nin (v. 334), o da Cüneyd el-Bağdâdî'nin (v. 297) mürididir.[384]

Bir diğer hocası Ebu'l-Kâsım Ali el-Cürcânî et-Tûsî (v. 450)'dir. Ebû Osman el- Mağribî'nin (v. 373) müridi olan el-Cürcânî, meşhur büyük bir şeyhtir. Cüneyd'in yolu üzeredir.[385] Bir diğer hocası sûfilerin büyüklerinden ve meşhur hadis imamlarından Ebû Ahmed el-Muzaffer b. Ahmed b. Hamdan'dır.[386] Çağdaşı Kuşeyrî'den de etkilenmiştir.[387]

Hücvîrî ilk eğitimini Gazne'de tamamladıktan sonra İslâm dünyasının o günkü merkezlerini seyahat etmiş, ilim ve irfanını artırmıştır. Irak'ta Bağdad'ı ziyaret etmiş, burada kendilerini Hallâcî diye tanıtan sapık bir grubu ve gerçek Hallâc takipçisi, bu sapık gruba lanet eden Ebû Ca'fer Muhammed ibnü'l-Misbah es-Saydalanî ve bağlı dört bin kişiyi görmüştür. Fergana'ya gitmiş, orada Ömer olarak isimlendirilen el-Bâbü'l-Fergana'yı ziyaret etmiş; el-Bâb'ın tavsiyesiyle Şam'a gitmiş ve burada Huttelî'ye intisap etmiştir. Burada Huttelî'nin vefatına kadar onun terbiyesinde kalmış, Huttelî ile beraberken birlikte Azerbaycan'a gitmişlerdir.

Huzistan, Fâris, Cürcan'ı da ziyaret etmiş, Cürcan'da Bayezid-i Bistâmî'nin kabri civarında kalmıştır. Horasan bölgesine gitmiş, çeşitli şehirlerini gezmiştir. Horasan bölgesinde kendine has metotları olan 300 derviş gördüğünü söylemektedir. Nisabur'da Muzaffer b. Hamdan ve Kuşeyrî ile görüşmüş, Tus'ta şeyhi Ebu'l-Kâsım Cürcânî'den rûhî eğitim almıştır. Bunun haricinde Serahs, Merv ve Mihene'yi de ziyaret etmiş; Maveraünnehir, Buhâra, Türkistan'ı gezmiş en son Hindistan'a gelip burada Lahor şehrine yerleşmiş ve ömrünün sonuna kadar burada yaşamıştır.[388]

Mihene'de, tekke adab ve erkânını ilk tesis eden Ebû Said Ebu'l-Hayr Mihenî (357- 440)'yi ziyaret etmiştir. Bu zat, Horasan'ın Havran kasabasında doğmuş, fıkıh tahsili için Merv'e gelmiş, beş sene Ebû Abdullah Hudarî'den ders görmüş, onun vefatından sonra beş sene de Ebû Bekir Kaffal Mervezî'den ders almış, sonra Merv'i terk ederek Serahs'a gelmiş burada İmam Ebû Ali Zahri b. Ahmed'den tefsir, usûl ve siyer okumuştur. Sonra tasavvufa kendini

---

[383] Kandîl, I, 59.

[384] Kandîl, I, 59.

[385] Kandîl, I, 61.

[386] Kandîl, I, 63.

[387] Kandîl, I, 64.

[388] Kandîl, I, 73-78.

vermiş, büyük bir şeyh olmuştur. Nişabur bölgesinde tasavvufu çok kuvvetli tesis etmiştir. Bayezid-i Bistamî ve Ebu'l-Hasen Harakânî'nin yolunu takip etmiştir. Şekkânî, Cürcânî, Ebû Muhammed Cüveynî, Ebu'l-Meâlî Cüveynî ve Kuşeyrî gibi tanınmış âlim ve mutasavvıflar sohbetlerine devam etmiştir. Fikirleri Hücvîrî'yi de etkilemiştir.[389]

Hücvîrî, kitabında 236 ayet kullanmıştır ki, bu ayetleri delil getirdiği yerler ve verdiği manalar, Kur'an'ı tam manasıyla bildiğini göstermektedir.[390] Kitapta 138 hadis kullanmış, bunların çoğunu şerh etmiş, büyük bölümünü Farsçaya tercüme etmiştir. Bu da hadis ilminde önemli bir mesafe kat ettiğini göstermektedir. Zaten kendisi de hadis ve tefsir âlimlerinden ders aldığını ifade etmektedir.[391] 500 civarında geçmiş ve muasırlarından sûfî sözü nakletmiştir.[392]

Fıkıh öğrenimine gelince, kitabının son bölümü olan "Tasavvufî Hakikatler ve Muâmeleler" bölümünden bu ilmi öğrendiği açıkça görülmektedir. Bu bölümde Hücvîrî, taharet, namaz, oruç, zekât ve haccın hem zâhirî hükümlerinden hem de buna uygun bâtınî manalarından bahsetmiştir. Ayrıca evlilik, arkadaşlık gibi muamelatla ilgili hükümlerden de bahsedilmiştir.[393] [394]

Buradaki yazdığı hükümlerden ve açıklamalarından Hanefî olduğu ve bu mezhebe göre fıkıh tahsil ettiği anlaşılmaktadır. Ebû Hanife'nin hayat hikâyesini anlatırken ona meylettiğini ve onun mezhebinden olduğunu açıkça söylemiş (Bkz. s. 162), Şâfiî'yi biraz eleştirmiştir (s.181). Ahmed b Hanbel'den kısaca bahsetmiş (s.182-183), Mâlik'e ise 1343 kitabında yer

---

[389] Kandîl, s. 65-67; Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 39-40.

[390] Kandîl, I, 55.

[391] Kandîl, I, 56. Ne Kandîl ne de Uludağ, hadislerin sıhhati üzerinde bir değerlendirme yapmamışlardır. Kandîl hadislerin yapabildiği kadar tahricini yaparken, Uludağ hadislerin çok azının tahricini yapmıştır. Bizim bakabildiğimiz kadarıyla 138 hadis içinde ciddi miktarda uydurma ve zayıf hadis olduğu gibi bazı hadisler eldeki kaynaklarda yer almamaktadır.

[392] Kandîl, I, 56.

[393] Kandîl, I, 56-57; Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 32-33.

[394] Ebû Hanife'yi anlatırken, Şam'da gördüğü bir rüyada Peygamber Efendimizi gördüğünü ve Efendimizin bir zatı kucakladığını, bu kim diye düşünürken Peygamberimizin "bu senin ve memleketinin halkının imamıdır" dediğini aktarmaktadır. Buradan Hanefî olduğu net anlaşılmaktadır. (Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 162; Kandîl, I, 305); Şafiî'yi makam, mevki talep etmek ve imam olmaya çalışmakla itham etmekte, bu sebeple Ahmed b. Hanbel'in kendisinden ayrıldığını söylemektedir. (Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 181; Kandîl, I, 327).

vermemiştir.

Hücvîrî'nin *Keşfü'l-MahcûE*tan hariç kendi kaydettiği dokuz eseri, kendisinin kaydetmediği ama ona atfedilen iki eseri bulunmaktadır. Bunların toplamı 12 eder. Bunların adları: 1- *Divan, 2- Kitâbu'l-Fena ve'l-Bekâ, 3- Kitab fî Şerhi Kelâmi'l-Hallâc, 4- Minhâcu'd-Dîn, 5- el-Beyân li-Ehli 'l-Iyân, 6- Bahru'l-Kulûb, 7- Esrâru'l-Hırak ve 'l- Mülevvenât, 8- Kitâbu'l-îman, 9- er-Riâye bi-Hukûkillahi Teâlâ, 10- Keşfü'l-Mahcûb, 11- Sevâkibu'l-*Ahbar, *12- Keşfü 'l-Esrâr.*

Bu eserlerden *Sevâkibu'l-Ahbafın* ona ait olduğunu Bağdâdî, *Hediyyetü'l-Ârifîri*de söyler. *Keşfü'l-Esrâr* da Lahor'da basılan küçük bir risaledir. Her ikisinin de Hücvîrî'ye aidiyeti kesin değildir. Buna göre ona ait olduğu kesin olan eldeki tek eseri *Keşfü'l- Mahcûb* dur .[395]

Hücvîrî'nin fıkıh bilgisi başkalarına fıkhı öğretecek kadar ileri düzeydedir. Zekât bölümünü anlatırken mübtedi bir mutasavvıf cemaatine zekât meselesini anlattığını bu arada zekât develerinden binti lebun, binti mehad'ı ve hükümlerini açıklarken cahil birinin kendisine itiraz ederek bu bilgilerin ne işine yarayacağı itirazında bulunduğunu, buna karşılık kendisinin de devesi olmasa bile bu ilmi öğrenmenin farz olduğu cevabını verdiğini söylemiştir.[396]

Hücvîrî, *Keşfü'l-Mahcûb'*da akla ve mantığa uygun izahlar yapmaya gayret etmiştir. Usûlü Kelâbâzi'ye benzemektedir. Tasavvuf anlayışı Muhâsibî'nin tasavvuf anlayışı gibi, nassa, akla, fikre, mantığa, kıyas ve istidlale önem veren bir anlayıştır. Kendisinden çok sayıda şathiye nakledilen Hallâc ile onun kadar olmasa da zaman zaman şathiye sözler söyleyen Bayezid-i Bistâmî'yi çok sevip savunsa da özellikle Hallâc'a uyulmamasını isteyecek kadar da mantıklıdır.[397]

Hücvîrî kitabında, tasavvuf açısından iki grup üzerinde çok durmuştur: Biri, Haşeviyye ve rüsum ehli dediği tasavvufa karşı olan zâhirci grup; diğeri de bunların tam zıddında olan, tasavvufu ibahacılık ve hululiye şeklinde anlayan Gulat-ı sûfiye... İkisini de eleştirmekle birlikte bu ikinci gruba çok ağır şekilde yüklenmiştir. Ona göre zâhir bâtın dengede

---

[395] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 48-49; Kandîl, s. 98.

[396] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 377; Kandîl, II, 558-559.

[397] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 33-34.

olmalıdır.[398] O şöyle demektedir:

"insanın ilminin, Allah Teâlâ ve O'nu tanıma ile alakalı olması lazımdır. Zamanla ve zamanın gereğine göre yapılan zâhir ve bâtın amellerle ilgili ilim de kul üzerine farzdır. Bu ilim iki kısımdır: a) Usûl, b) Furû. Bunlardan her birinin bir zâhiri, bir de bâtını vardır. Usûlün zâhiri kelime-i tevhid, bâtını ise marifetin tahkikidir. Furûun zâhiri muâmelede devam etmek, bâtını ise niyeti tashih etmektir. Bunlardan birinin diğeri olmadan ayakta durması imkânsızdır. Bâtınsız zâhirin hakikati nifak, zâhirsiz bâtının hakikati ise zındıklıktır. Bâtınsız şeriatın zâhiri nefes, zâhirsiz bâtın ise hevestir. "[399]

Ebû Bekir Verrak'ın "bir kimse zühdü bırakır da sadece kelâmla yetinirse zındık olur; vera ilmini bırakır da fıkıhla yetinirse fâsık olur" sözünü açıklarken, "ameli bırakıp tevhidin lafzı ile yetinen herkes zındık olur. Fıkıhta ise ihtiyat ve takvâ şart koşulur. Ruhsatlar, teviller ve şüpheli şeylerle meşgul olan, bir mezhebe bağlanmadan ruhsatlar aramak için müçtehidlerin çevresinde dolanıp duran herkes kolaylıkla ve çabucak fasıklığın içine düşüverir. Bunların hepsi gafletten kaynaklanır" demektedir.[400]

Sehl b. Abdullah el-Tüsterî'yi anlatırken, zâhir ulemâsının onun için, "o şerîatla hakikatin arasını cem etmiştir" demelerini eleştirerek, "şerîat hakikatten başka bir şey değildir, hakikat de şerîatın ta kendisidir", "şerîatı reddetmek ilhad, hakikati reddetmek ise şirktir" demektedir.[401] Manalarında farklılık olsa da bunların asla birbirinden ayrılamayacağını söylemektedir.

Hücvîrî, amelin sahih olmasını sağlayacak kadar her ilimden öğrenmeyi farz görmüştür. Astronomi, tıp, matematik, güzel sanatlar vb. ilimlerin sadece şerîatla ilgili olanlarının öğrenilmesinin farz olduğu kanaatindedir.[402]

Hücvîrî de Serrâc, Kuşeyrî ve Kelâbâzî gibi tasavvufu İslâmî ilimlerden biri olarak görmekte

---

[398] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 35.

[399] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 79; Kandîl, I, 207.

[400] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 83; Kandîl, I, 212.

[401] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 203; Kandîl, I, 351-352.

[402] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 77; Aynı yerde "Fıkıh bilmeden ibadet eden değirmene koşulan eşek gibidir" sözünü hadis olarak zikretmiş ancak uydurma olduğu söylenmiştir. (Bkz. Elbânî, *Silsiletü Ehâdisi 'd-Daîfe ve 'l-Mevdûa,* II, 198)

ve bu ilmin diğer İslâmî ilimlerle bağlantılı olduğu, en fazla da fıkıhla ilişkisi olduğu kanaatindedir. Tasavvufu inkâr edenlerin ismi inkâr ediyorlarsa bir problem olmadığını ancak tasavvufun ifade ettiği manaları inkâr ediyorlarsa o zaman, Hz. Peygamberin şerîatının tümünü ve onun güzel hasletlerini inkâr etmiş olacaklarını;[403] ayrıca sûfîleri red ve inkâr edenlerin Allah'ın yarattıklarının en şerlileri ve rezilleri olduğunu söylemektedir.[404]

Tabii tasavvufu diğer ilimlerin üstünde görmektedir. Bunu delillendirmek için, ulemâ, fUkaha ve diğerlerinin Allah hakkındaki sıhhatli ilme mârifet dediklerini, tasavvuf şeyhlerinin ise Allah hakkındaki sıhhatli hale mârifet dediklerini, bu sebeple de mârifetin ilimden üstün olduğunu söylediklerini aktarmış ve bunun sebebini şöyle açıklamıştır: Sıhhatli ilim olmadan, sıhhatli hal olmaz. Sıhhatli ilim sıhhatli hal demek değildir. Allah hakkında âlim olmayan ârif olamaz ama ârif olmadığı halde âlim olabilir.[405]

Tasavvufun şerîatın kurallarından ayrı kuralları olduğu iddiasında bulunanları veya sûfîyim deyip de şerîata uygun davranmayanları şiddetli eleştirmiştir. O, "Tevhid ve tahkike muhalif söz söyleyen bir kimsenin dinden hiçbir nasibi yoktur. Aslolan din muhkem olmazsa, netice ve fer' olan tasavvufta aksaklıkların bulunacağı aşikârdır." [406] demiş; zamanındaki melamet yolunu tutuyorum deyip de şerîata muhalif yol tutanları şiddetli eleştirdiği gibi[407], "Muhabbette belli bir dereceye ulaşandan teklif düşer" diyenlere mülhid demiş ve aklı sıhhatli olan birinden teklifin hükmünün düşemeyeceği, Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellemin şerîatının neshedilemeyeceği hususunda icma olduğunu; eğer bir kişiden şerîatın hükmünü kaldırmanın caiz olduğu kanaatine varılırsa herkesten hükmü kaldırmanın caiz olduğu kanaatine varılması gerektiğini bunun da muhal olduğunu, teklifin ancak akıl sıhhati olmayanlardan kalkabileceğini söylemiştir.[408]

Hücvîrî, "Tasavvufî Hakikatler ve Muâmeleler" bölümünde perdelerin açılmasından bahsetmiş, önce itikadla, sonra temel farzlarla, sonra da sûfîlerin edebleri ile ilgili bilgile r

---

[403] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 105; Kandîl, I, 239.

[404] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 153; Kandîl, I, 234.

[405] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 331-332; Kandîl, II, 509.

[406] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 322; Kandîl, II, 501.

[407] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 124-125; Kandîl, I, 295.

[408] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 375; Kandîl, II, 555.

vermiştir. Her bir perdenin itikad, amel ve edeble ilgili hususlara riayetle olacağına vurgu yapmıştır. İtikatta mârifetullah, tevhid ve imandan bahsederken amel olarak da temizlik ve abdest, namaz, zekât, oruç ve hacdan bahsetmiştir. Bu farzlarla ilgili önce fıkhî bilgiler vermiş ardından tasavvufî yönüne geçmiştir. Her bir ibadetin bâtınî tarafını özellikle vurgulamış ve her birini tasavvuftaki bir hal ve makama bağlamıştır. Temizlik/abdesti tevbeye, namazı muhabbete, zekâtı cömertliğe, orucu açlığa, haccı müşâhedeye bağlamıştır.

Burada verdiği fıkhî bilgiler iyi bir fıkıh eğitimi aldığının ve fıkhı tasavvufla birleştirme gayretinde olduğunun delili niteliğindedir.[409] Bunun örneklerinden bir kaçı şöyledir:

"Zâhirdeki temizliğin, sır ve ruh temizliğine uygun olması gerekir. (Abdest alınırken) el yıkandığı zaman, kalbin de dünya sevgisinden yıkanması icap eder. İstinca yapılırken, zâhirdeki necasetten kurtulmak talep edildiği gibi, bâtının da (Allah'tan) başkasına muhabbetten kurtulması talep edilmelidir. Ağza su verildiğinde, o ağızdan (Allah'tan) başkasının zikri de tahliye edilmelidir. İstinşak yapıldığında, abdest alan kişinin, şehvetin kokusunu kendisine haram kılması gerekir. Yüz yıkandığında abdest alan şahsın ülfet ettiği şeylerin tamamından yüz çevirip Hakka yönelmesi icap eder. Elini yıkadığı vakit, nefsinin yöneldiği bütün şeylerden tasarrufunu kesmelidir. Başını meshettiğinde, işlerini Allah'a teslim etmelidir. Ayağını yıkayınca Allah Teâlâ'nın emretmiş olduğu haktan başka bir yerde ikamete niyet etmez. Bunları yapınca iki temizlik de hâsıl olur. Çünkü şerîatın zâhirî emirlerinin tümü bâtına bağlanmıştır."[410]

"Namaza girmeden evvel ve namazın içinde bir takım şartlar vardır: 1- Zâhirde necasetten, bâtında şehvetten temizlenmek, 2- Zâhirde elbiseyi necasetten temizlemek, bâtında bu elbiseyi helâl yoldan temin etmek, 3- Zâhirde ruhu hadeslerden ve afetlerden temizlemek (hadesten taharet), bâtında günah ve fesattan temizlemek, 4- Kıbleye yönelmek: Zâhirin kıblesi Kâbe, bâtının kıblesi arş, sırrın kıblesi müşâhededir. 5- Şerîatın zâhirine göre vaktin girmesi şartıyla, kudret halinde zâhirin kıyamı; hakikat derecesinde vaktin devamı şartıyla, kurbet gülistanında bâtının kıyamı, 6- Huzura yönelmede niyetin halis olması, 7- Heybet makamında tekbir, vuslat mahallinde kıyam, tertil ve azamet ile tilavet, huşû ile rükû, tezellül

---

[409] Bkz. Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 329-395; Kandîl, II, 509-580.

[410] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 354-355; Kandîl, II, 533.

ile sücûd, içtima ile teşehhüd ve sıfatın fani olması ile selamdır.[411]

Bununla birlikte kitabında bazı fıkhî esaslara uymayan sözler vardır. Mesela, Hasan Basrî'nin kıraati düzgün olmadığı için Habib el-Acemî'ye uymadığı ve bu sebeple rüyasında Allah Teâlâ tarafından uyarıldığını anlatan bir kıssayı nakletmiştir.[412] Kendisi de bu kanaatte midir, net olarak belirtmese de nakle bakınca buna yakın kanaatte olduğu hatıra gelmektedir ki, fıkha ters bir durumdur. Cüneyd ile Seriy es-Sekatî arasında geçen bir menkıbe naklettikten sonra: "şeyhler hangi sıfatta bulunursa bulunsunlar, müridlerinin hallerine muttali olurlar meselesi için bu menkıbede açık delil olduğunu" söylemektedir[413] ki gaybı bilme iddiası taşıyan bir sözdür. Hz. Musâ'nın "Allah Teâlâ'yı görmek istemesini "hezeyan" olarak nitelemiş ve bunu Hz. Musa'nın mübtedi iken istediğini söylemiştir ki bir peygamber için ağır bir ifadedir.[414]

Gazzâlî

Tam adı Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed, künyesi Ebû Hâmid'dir. Doğduğu kasabaya nisbetle Tûsî diye de anılmakla birlikte onun adını bile unutturacak derecede meşhur olan nisbesi Gazzâlî'dir (Gazâlî)[415] Hüccetülislâm, Zeynüddin gibi lakaplarla anılır. 450 (1058) yılında İran'ın Horasan bölgesinde, yetiştirdiği âlimler ve devlet adamlarıyla tanınan Tûs'ta (bugünkü Meşhed) dünyaya geldi. [416]

Sübkî, babasının yün eğiren (gazzal) olduğunu, evlatlarını okutmak istediğini, vefat hastalığı sırasında mutasavvıf bir dostuna iki oğlu Muhammed ve Ahmed'i emanet edip okutmasını istediğini, vefatından sonra bu baba dostunun bir müddet eğitimleri için uğraştığını ancak para bitince bir medreseye girmelerini tavsiye ettiğini, onların da bu tavsiyeye uyup bir medreseye

---

[411] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 362; Kandîl, II, 542.

[412] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 155; Kandîl, I, 297.

[413] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 194; Kandîl, I, 341.

[414] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 228-229; Kandîl, I, 382.

[415] Hem Gazzâlî hem de Gazâlî, olarak anılmıştır. İlim çevrelerinde genel kabul gördüğü ve dil kurallarına da ugun olduğu için Gazzâlî demeyi biz de tercih ettik.

[416] Mustafa Çağrıcı, "Gazzâlî", DİA, XIII, 489; İbnü'l-Cevzî (v. 597), *el-Muntazam,* XVII, 124; Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* XXXV, 75.

girdiklerini ve bu sayede büyük mertebeye kavuştuklarını söylemektedir.[417]

Beldesinde ilk olarak fıkhı Ahmed b. Muhammed er-Rezekânî'den okumuştur. Sonra Cürcan'a gidip orada da İmam Ebû Nasr el-İsmâilî'den fıkıh okumuş, daha sonra memleketi Tus'a dönmüştür.[418] Sonra Nisabur'a gelip İmamu'l-Haremeyn'e bağlanmış, çok çalışmış ve gayret etmiş, bunun sonucunda mezhepte, hilafta, cedelde, iki usûlde (akâid ve fıkıh usûlünde) ve mantıkta parlak bir konuma gelmiş, hikmet ve felsefe okumuş, bu okuduklarının hepsini de sağlamlaştırmıştır. Bu ilimlerin hepsinde de çok güzel eserler ortaya koymuştur. İmamu'l-Haremeyn'in vefatından sonra Nizamülmülk'ün yanına gitmiş, onun ilim meclisine katılmıştır.[419]

484 yılında Bağdat'a gelmiş, 488 yılına kadar Nizamiye medreselerinde ders vermiş, 488 yılında hacca gitmiş, 489 yılında Dımeşk'e gelmiş, bir ara Kudüs'e gitmiş, sonra tekrar Dımeşk'e dönmüştür. Dımeşk'te genellikle Emevî Camiindeki Şeyh Nasru'l-Makdîsî'nin zaviyesinde kalmıştır.[420] Bazı kitaplarını burada tasnif etmiştir.[421]

Bağdat'a dönmüş burada kurduğu mecliste artık sûfî yolu üzere sohbet etmiş, *Ihyâ'yı* okutmuş, sonra Horasan'a dönmüş, Nisabur'da Nizamiye medreselerinde ders vermiş, buradan da memleketi Tus'a dönerek evinin yanında sûfîler için hankah, fukaha için medrese inşâ ettirmiş ve ömrünün son bölümünü buralarda ders vererek, sohbet ederek, Kur'an'la meşgul olarak tamamlamıştır.[422] 505 yılının Cumâdelahire ayının 24'ünde Pazartesi günü vefat etmiş, Taberan kasabasına defnedilmiştir. Ebû Muhammed el-Ekfânî, 505 yılında Cumâdülevvel ayında Tus'ta vefat etti, demektedir. Evlat olarak sadece kızları vardı.[423]

Gazzâlî çok yönlü bir âlimdir. Hadis haricinde, şer'î ilimlerin hemen hepsinde üstad derecesindedir. Bu ilimlerin çoğunda da kuvvetli eserler vermiştir. Fıkıh yönü de tasavvuf yönü de çok güçlüdür. Ancak bir fakîh ve kelâmcı gibi eğitim aldığı, bunlardan yıllarca ders

---

[417] Sübkî (v. 771) *Tabakâtü'ş-Şâfiiyye,* VI, 193-194.

[418] Sübkî (v. 771) *Tabakâtü'ş-Şâfiiyye,* VI, 195.

[419] Sübkî (v. 771) *Tabakâtü'ş-Şâfiiyye,* VI, 196.

[420] Sübkî (v. 771) *Tabakâtü'ş-Şâfiiyye,* VI, 197.

[421] İbn Asâkir (v. 571), *Târîhu Dımeşk,* LV, 200.

[422] Sübkî (v. 771) *Tabakâtü 'ş-Şâfiiyye,* VI, 200; İbn Asâkir (v. 571), *Târîhu Dımeşk,* LV, 203.

[423] İbn Asâkir (v. 571), *Târîhu Dımeşk,* LV, 204.

verdiği halde hayatının son döneminde tasavvufa yönelmesi sebebiyle sûfî yönü diğer bütün yönlerini geçmiş, fakîh yönünden çok mutasavvıf yönüyle tanınmıştır. Biz burada sadece fıkıh ve tasavvuf yönü üzerinde kısaca duracağız.

İbn Asâkir, "Gazzâlî, Şâfiî fakîhlerindendir. Fıkıh ilminde mezhep ve hilafiyat alanında imamdır. Diyanât usûlünde (akâid/kelâm) ve fıkıh usûlünde de imamdır."[424] Talebesi Muhammed b. Yahya, "Gazzâlî ikinci Şâfiî'dir" demiş[425] olsalar da fıkıh alanında gerek eser telifi gerekse öğretim yoluyla çok önemli hizmetlerde bulunan Gazzâlî'nin bu yönü kelâm, felsefe ve tasavvuf alanlarındaki katkıları kadar dikkat çekmemiş ve işlenmemişt ir.[426]

Gazzâlî, ilim hayatına en şerefli ilimlerden saydığı[427] fıkıh ve fıkıh usûlü tahsil ederek başlamış, ilk kaleme aldığı eser de, fıkıh usûlü sahasındaki *"el-MenhûF* isimli eseri olmuştur. Bu usûl kitabını tasnif ettiğinde hocası Cüveynî'nin "beni daha ha yatta iken gömdün, biraz daha sabredemez miydin?" dediği nakledilir. Yani benim eserimden daha iyisini yazarak benim eserimi geri plana ittin demek istemiştir.[428]

Yine İslâm hukuku sahasındaki *"Basît", "Vasît", "Veciz"* ve *"Hülâsa"* isimli eserleri de telif tarihi itibariyle ilk sıralarda yer almaktadır. Bunlardan sonra kıyas meseleleriyle ilgili olarak *"Şifâu'l-öalîF* isimli eserini yazmış, daha sonra felsefe ve tasavvufa yönelmiştir. Bu seyir içerisinde, tesir bakımından en büyük ve en meşhur eseri olarak nitelendirilen, tasavvuf ağırlıklı olmakla birlikte bazı fıkıh konularını ahlâk çerçevesi içinde ele aldığı *"ihya"* isimli eserini telif etmiş, dönüşü yine İslâm hukuk ilimlerine olmuştur. Fıkıh usûlünde önemli bir yeri olan *"Mustasfâ"* isimli eseri, ilmî hayatının bu ikinci devresinin ürünüdür.[429]

Gazzâlînin, *"Basit", "Vasît"* ve *"Veciz"* isimli eserleri Şâfiî Mezhebi içerisinde, usûle ve delile dayalı tercihe yönelik kitaplardan sayılmaktadır. *Vasît* isimli eseri, daha sonraki eserlere etkisi bakımından büyük öneme sahiptir. Nitekim Şâfiî hukukçuları bu eseri, Şâfiî fıkhının

---

[424] İbn Asâkir (v. 571), *Târîhu Dımeşk,* LV, 200.

[425] Sübkî (v. 771) *Tabakâtü 'ş-Şâfiyye,* VI, 202.

[426] İbrahim Kâfi Dönmez, "Gazzâlî", *DİA,* XIII, 511.

[427] Gazzâlî, *Mustasfâ,* I, 3.

[428] Sıbt İbnü'l-Cevzî (v. 654),*Mir'âtü'z-Zaman,* XX, 50.

[429] H. Yunus Apaydın, "Bir İslâm Hukukçusu Olarak Gazâlî", *Ebû Hâmid Muhammed el-Gazâlî,* Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Ens., Kayseri 1988, s. 37-38.

medarı olan beş temel kitaptan biri saymışlardır. Şâfiî fıkhında yazılan pek çok kitapta *Vasîf in* etkisini görmek mümkündür.[430] Fıkıhla ilgili eserlerinin pek çok şerhi ve muhtasarı yapılmış, Nevevî ve Rafiî'nin kitaplarına kaynaklık yapmıştır. Gazzâlî'nin İslâm hukuku sahasında yazdığı eserlerin, mütekaddimun Şâfiî hukukçularıyla müteahhirun hukukçuları arasında bir köprü görevi gördüğünü söylemek mümkündür.[431]

Gazzâlî, Şâfiî mezhebi fakîhlerinin derecelerini gösteren tasniflere göre genellikle müctehid tabakaları içinde yer almaz; fakat gerek birçok Şâfiî müellifin onun hakkındaki değerlendirmeleri, gerekse kendisinin fıkhı izahları ve yer yer mezhepteki yaygın kanaatin aksine tercihlerde bulunmuş olması, onun bu yönünü inceleyen araştırmacıları Gazzâlî'nin mezhebin ilke ve metotlarına bağlı bir müctehid olduğu sonucuna ulaştırmıştır. Gazzâlî'nin fıkıh usûlü alanındaki eserlerine ve özellikle hayatının son yıllarında kaleme aldığı *el-Mustasfâ* adlı eserine ictihad telakkisinin hâkim olduğu ve bu alanda kendi görüş ve değerlendirmelerinin daha geniş bir yer tuttuğu görülmektedir.[432]

İbnü's-Salah (v. 643), Gazzâlî'yi, "imam, fakîh, mütekellim, araştırmacı (münazaracı), musannif, sûfî diye tanıttıktan sonra tek kaldığı görüşlerden biri olarak *Bidâyetü'l-Hidâye* de nakledilen, Cuma namazından sonra sünnet olarak 2, 4, 6 rekât kılınır görüşündeki 6 rekâtın şaz olduğunu söylemekte,[433] sonra da Gazzâlî'nin özellikle mezhebi ve diğerleri tarafından kabul görmeyen önemli bazı görüşlerini açıklamaktadır.[434] Bunlardan bazıları şunlardır:

Mustasfâ''nın Mukaddime'sinde (mantık için) yazdığı, "bu bütün ilimlerin mukaddimesidir. Her kim bu ilmi ihata edemezse onun ilmine güvenilmez" cümlesi hatalıdır. Çünkü Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer bahsettiği şeyleri ihata etmedikleri halde ilimleri hususunda şüphe yoktur.[435] Mantığın fıkıh usûlüne girdirilmesi kötü bir bidattir.[436] *İhyâ da* tırnakların kesilme

---

[430] Apaydın, "Bir İslâm Hukukçusu Olarak Gazâlî", s. 47.

[431] Apaydın, "Bir İslâm Hukukçusu Olarak Gazâlî", s. 47-48.

[432] İbrahim Kâfi Dönmez, "Gazzâlî", *DİA,* XIII, 512.

[433] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâ,* I, 249-250.

[434] Bkz. İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü 'l-Fukahâ,* I, 252-259.

[435] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâ,* I, 252.

[436] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâ,* I, 254.

usûlü ile ilgili dayandığı şeyin aslı yoktur.[437]

Gazzâlî, el-Munkız'da tasavvufa yönelişini anlatırken kelâm, felsefe ve tâlimiyye mezhebi dediği bâtınîlerin düşünce ve inançlarından bahsettikten sonra tasavvufa geliyor ve şöyle diyor:

"Yukarıda bahsi geçen ilimleri inceledikten sonra, bütün dikkat ve gayretimle sûfîlerin yolunu incelemeye başladım. Şunu anladım ki, sûfîlerin yolu, ilim ve amel ile tamamlanıyor. Tasavvuf ehlinin ilminin özü nefse âit engelleri geçmek, nefsi kötü huylardan ve fenâ vasıflardan temizleyerek, kalbi Allah Teâlâ'dan başka her şeyden boşaltmak ve Allah Teâlâ'nın zikriyle süslemektir. Tasavvufun ilim yönü, bana amel yönünden daha kolay geldi. Bu sebeple önce tasavvuf ehlinden Ebû Tâlib Mekkî'nin "Kutu'l-Kulûb" adlı kitâbını, Hâris el-Muhâsibî'nin kitaplarını, Cüneyd-i Bağdâdî'nin, Şiblî'nin, Bâyezîd-i Bistâmî'nin ve diğer büyük sûfîlerden nakledilen sözlerin bulunduğu kitapları okuyup, incelemek sûretiyle, bu ilmi tahsîle başladım. Bu zatların ilimle anlattıkları maksatlarının özüne vâkıf oldum. Tasavvuf yolunun işitmekle ve öğrenmekle elde edilebilecek yönünü tahsil ettim. Anladım ki, tasavvuf ehlinin en seçkinlerinin kavuşmak istedikleri gâye, öğrenmekle değil, tatmak, yaşamak, sıfatları ve hâli değiştirmekle ele geçer. "[438]

Gazzâlî bilmek ile yaşamak arasındaki farklılık için çeşitli örnekler verdikten sonra, "anladım ki mutasavvıflar hal sahipleridir, (sadece) laf söyleyenlerden değiller" demektedir.[439] Felsefenin kısımlarını sayarken ahlâk bölümünde felsefecilerin ahlâkla ilgili sözlerini sûfîlerden aldıklarını, kendi bâtıl sözlerini güzel göstermek için onların açık olarak anlattığı hususları kendi sözleri arasına kattıklarını söyler. İslâm'dan önceki felsefecilerin de kendi çağlarında yaşayan sûfîlerin sözlerini aldıklarını söyler. Her çağda Allah adamlarından bir grubun bulunduğunu, bunların yeryüzünün direkleri (evtad) olduğunu, hadisteki ifadeyle "insanlara bunlar hürmetine yağmur yağdırıldığı ve bunlar hürmetine rızıklandırıldığını" [440]9,

---

[437] İbnü's-Salah (v. 643), *Tabakâtü'l-Fukahâ,* I, 258.

[438] Gazzâlî, *el-Munkiz,* s. 170-172; çev. Hilmi Güngör, s. 57-58.

[439] Gazzâlî, *el-Munkiz,* s. 172; Güngör, s. 58.

[440] Hadisin tamamı şöyledir: "Sizin aranızda yedi kişi eksik olmaz. Allah'ın emri (kıyamet) gelinceye kadar bunlar hürmetine size yağmur yağdırılır, bunlar hürmetine nzıklandınhrsınız, bunlar hürmetine yardım olunursunuz." (İbnü'l-Mukri Ebû Bekir Muhammed b. İbrahim (v. 381),*Mu'cem,* Mektebetü'r-Rüşd, Riyad 1998, s. 162-163, H. No: 475.)

Ashab-ı Kehf'in bunlardan bir grup olduğunu söylemektedir.[441]

Gazzâlî, uzletinin on yıl sürdüğünü, bu sürede kendisine sayamayacağı kadar şeylerin malum olduğunu, sonuç olarak şunu kesin olarak anladığını söylemektedir:

"Tasavvuf ehli, Allah Teâlâ'nın yolunda olan kimselerdir. Onların hâlleri, hâllerin en iyisidir. Yolları, yolların en doğrusudur. Ahlâkları ahlâkların en temizidir. Akıllıların aklı, hükemânın hikmeti, şerîatın esrârına vâkıf olan âlimlerin ilmi, onların hâllerinden ve ahlâklarından bir kısmını değiştirmek, dahâ iyi bir hâle getirmek için bir araya gelse, buna imkân bulamazlar. Dahâ iyisini ortaya koyamazlar. Çünkü onların zâhiren ve bâtınen bütün hâl ve hareketleri, nübüvvet kandilinin ışığından alınmıştır. Yeryüzünde ise, nübüvvet ışığından başka aydınlanacak bir nûr yoktur. "[442]

Ayrıca sûfîlerin yollarının (tarikatlarının) başında mükâşefe ve müşâhede olduğunu, hatta sâliklerin uyanıkken melekleri ve peygamber ruhlarını görebildiklerini, onların seslerini işitebildiğini, dereceler ilerleyip de kurb makamına varınca artık dille, kelimelerle anlatılamayacak hallerin olduğunu, bu durumu kiminin hulul, kiminin ittihad kiminin de vuslat olarak isimlendirdiğini ancak hepsinin hata olduğunu, bu makama eren kimsenin bir şey söylememesi gerektiğini söylemektedir.[443] Bu ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla diğer ilimleri tahsil ettikten, onlarda hoca konumuna geldikten sonra tasavvufa yönelmiş, tasavvufun önce ilim tarafını tahsil ettikten sonra yaşamadan bu ilimdeki gayeye ulaşamayacağı kanaatine varıp Şam bölgesine gitmiştir.

Şam'a gittiğinde bir şeyhe bağlandığı ile ilgili bir açıklık yoktur. Kendi ifadesine göre uzlet, halvet, riyazet, nefis tezkiyesi, kalp tezkiyesi gibi hususları tasavvuf kitaplarından öğrendiği şekilde yapmıştır.[444] Ancak tasavvuf kitaplarının ve biyografisine yer veren kitapların ekserisi şeyhinin Ebû Ali Farmedî (Farmezî) olduğunu ifade etmişlerdir.[445] Kendisi de birkaç yerde

---

[441] Gazzâlî, *el-Munkiz,* s. 151; Güngör, s. 37-38.

[442] Gazzâlî, *el-Munkiz,* s. 177-178; Güngör, s. 63-64.

[443] Gazzâlî, *el-Munkiz,* s. 178-179; Güngör, s. 64-65.

[444] Gazzâlî, *el-Munkiz,* s. 176; Güngör, s. 62.

[445] İbn Asâkir (v. 571), *Târîhu Dımeşk,* LV, 203; Câmi', *Nefehâtü'l-Üns (Evliyâ Menkıbeleri),* s. 516; Mehmet Demirci, "Gazali'nin Tasavvuftaki Üstadları", *DEÜİlahiyat Fak. Dergisi,* İzmir 1985, II, s. 77-78.

Farmedî'den nakilde bulunmaktadır.[446]

İbnü'l-Cevzî, "fıkhın gerektirdiklerinden ayrılmasının sebebi sûfiyenin yolunu ve onların hallerindeki gayeyi görmesidir. Dediğine göre tarikatı Ebû Ali Farmedî (v. 477)'den almış ve onun verdiği virdlere devam etmiş, bu sayede istediğine kavuşmuştur. Sonra Ebû Tâlib Mekkî'nin *Kûtu'l-Kulub''*unu ve geçmiş sûfîlerin sözlerini tetkik etmiş tasavvuf kendisini fıkıhtan daha çok cezbetmiştir" demektedir.[447]

Abdülkerîm el-Kuşeyrî'nin öğrencisi ve Ebu'l-Kâsım el-Cürcânî'nin müridi Ebû Ali el-Fârmedî[448], Gazzâlî'nin doğduğu bölge olan Tus köylerinden biri olan Farmed'de doğmuştur. Farmedî vefat ettiği zaman Gazzâlî 27 yaşındaydı ve bu tarihten bir sene sonrasına kadar, dört beş yıldan beri Nişapur'da tahsilini sürdürmekteydi. Demirci, Gazzâlî'nin tahsil sıralarında Farmedî'ye intisab etmiş olduğunu düşünmektedir.[449]

Gazzâlî'nin 40 yaşlarında tasavvufa yöneldiği kabul edildiğine göre Farmedî ile aralarında bir mürid mürşid ilişkisi olması çok zayıf bir ihtimaldir. Ancak Gazzâlî'nin kendisinin de belirttiği üzere Farmedî'nin sohbetlerinde bulunmuştur. Burada çeşitli zikir telkinleri alma ihtimali yüksektir. Zaten babasının ve babasının vefatından sonra kendilerine göz kulak olan baba dostunun tasavvufa meyli olan kişiler olması nedeniyle bu yönde bir eğiliminin olması tabiidir. Ancak tam olarak tasavvufa yönelişi diğer dînî eğitimleri tamamlayıp, ders vermeye başladıktan ve şöhretli bir hoca olduktan sonradır. Bu dönemde de bir şeyhi bilinmemektedir. Anlaşıldığı kadarıyla Ebû Ali Farmedî'den öğrendiği zikir yöntemi[450] ile kitaplardan okuduğu ve sohbet ettiği sûfî zatların yöntemini kendi kendine uygulamıştır.

Gazzâlî, Şam'dan Bağdat'a dönüşünde vaaz meclisi kurmuş, hem eser telif etmiş hem de kalpleri birleştirmeye çalışmıştır. Sûfîlerle fakîhlerin kalplerini. O fakîhlerin sûfîsi, sûfîlerin

---

[446] Gazzâlî, *İhyâ,* IV, 178; Gazzâlî, *el-Maksadü 'l-esnâfî şerhi esmâi 'llâhi 'l-hüsnâ,* Kıbrıs 1987, s. 150.

[447] İbnü'l-Cevzî (v. 597), *el-Muntazam,* XVII, 125-126; Sıbt İbnü'l-Cevzî (v. 654),*Mir'âtü'z-Zaman,* XX, 51-52.

[448] Süleyman Uludağ, "Gazzâlî", *DİA,* XIII, 516.

[449] Mehmet Demirci, "Gazali'nin Tasavvuftaki Üstadları", *DEÜİlahiyat Fak. Dergisi,* İzmir 1985, II, s. 77-78.

[450] İbn Asâkir (v. 571), *Târîhu Dımeşk,* LV, 203.

fakîhi olmuştur.[451] Ahmed Emin: "Gazzâlî'den önce fakîhlerle sûfîler arasında özellikle de Eş'arîlerle sûfîler arasında muazzam bir savaş vardı. Gazzâlî geldi ve bu iki fırka arasını sulh etti. Gazzâlî sayesinde fakîhlerin çoğu sûfîlerden, sûfîlerin çoğunluğu da fakîhlerden razı oldular." dedikten sonra bu arayı bulma hususunda Gazzâlî'nin yaptığı önemli katkıları şöyle sıralıyor:

Fakîhler, abdest, namaz, oruç gibi dinin şeairinin sadece zâhirine bakıyorlar, huşû, ihlas gibi hususlara çok dikkat etmiyorlardı. Gazzâlî selefin yaptığı gibi, ibadetin ruhuna yeniden dikkat çekti.

Mutasavvıflar ilâhî sevgiye ve onda itminana ermeye çok önem veriyor bazı vâcipleri ihmal ediyorlardı; Gazzâlî, bu durumu el-Hasenü'l-Basrî gibi Allah korkusuna (ve bu sebeple ibadetlere sarılmaya) dönderdi.

Gazzâlî, tasavvufu halka sevdirmiş, akıl ile ulaşılamayanlara mârifetle ulaşılmasını gösteren mükâşefe ile akâidi açıklamıştır.

Evliyânın gösterdiği kerâmet ve harikulade olaylarda sûfîlere muvafakat etmiştir.

İmanın felsefe yoluyla değil, keşif yoluyla olduğunu ortaya koymuştur. Bu yol Allah'a giden yoldur.[452]

Ceybî, Gazzâlî'nin tasavvufa tesirlerinin bununla sınırlı olmadığını, kendisinden sonra bugüne kadar gelen sûfî fikrinin büyüklerine tesir ettiği gibi, genel olarak dünya tasavvufuna da tesir ettiğini, Decart (1596-1650), Hamilton, (John) Russell (1872-1970), (Immaunel) Kant (1724-1804), Pascal (1623), Hops (1588-1679), Bouteiller (1792), (Thomas) Carlyle (1795-1881), müsteşrik Zvimir, (Giacomo) Casanova, Spinoza (16321677), (Pierre) Gassendi (1592-1658) Malebranche (Malbranş) (1638-1715) gibi batılı düşünürlerin hepsinin de doğrudan veya dolaylı olarak Gazzâlî'nin tasavvuf! fikirlerinden etkilendiklerini söylemektedir. [453]

---

[451] Ahmed Muhammed Ceybî, "el-Gazzâlî ve Eserûhû fi't-Tasavvuf", *el-İslâmu 'l-Yevm,* ISESCO, Nisan 1986, sayı 4, s. 42

43.

[452] Ceybî, "el-Gazzâlî ve Eserûhû fi't-Tasavvuf", s. 47-48.

[453] Ceybî, "el-Gazzâlî ve Eserûhû fi't-Tasavvuf", s. 48-49.

Gazzâlî'ye göre sûfî tarikatlar, müridlerine mücâhede yoluyla kötü sıfatlarını yok etmelerini, bu sıfatlarla olan alakalarını kesmelerini ve tamamen Allah'a yönelmelerini sağlayan müesseselerdir. Yine bu tarikatlar, sâliki manen temizler, tasfiye ve tezkiye yoluyla kalpleri Allah aşkına hazır hali getirir. Bunu da yaparken tarikat-şeyh, mürid-şeyh ilişkilerini, halvet kurallarını, açlık, seher, zikir, vs. gibi konularda geniş bir şekilde adab ve süluk kaideleri ortaya koyarlar. Gazzâlî'nin tarikatın merhaleleri, riyazet şekilleri ve amelî metotlar hakkındaki tasavvuru, kendisinden sonra gelen ve kendisini beğenen tarikat şeyhleri üzerinde büyük etki yapmıştır. Bu, onun tasavvufa ilmî metotlarla yaklaşımı ve tasavvufla Ehlisünnet inancını bağdaştırmasından kaynaklanmaktadır. Bu şeyhlerin tasavvuf anlayışı genelde Gazzâlî'nin anlayışına paraleldir.[454]

Taftazânî, Gazzâlî'den sonra Arap dünyasında ortaya çıkan, Kadiriyye, Rıfâiyye, Sühreverdiyye, Şâzeliyye, Bedeviyye, Kübreviyye, Berhâmiye (Düsukiyye) tarikatlerinin Gazzâlî etkisinde olduğunu, hatta İran ve Türk bölgelerinde ortaya çıkan Kübreviyye, Yeseviyye, Nakşibendiyye, Çiştiyye, Halvetiye, Mevleviyye tarikatlerinde de bu etkinin bulunduğunu söylemektedir.[455] Şazelî (v. 656), müridlerine Gazzâlî hakkında şöyle diyordu: "Allah'tan bir şey isteyeceğiniz zaman, İmam Ebû Muhammed Gazzâlî ile tevessül ediniz." Şazelî'den sonra tarikatın şeyhi Ebu'l-Abbas el-Mursî (v.686),Gazzâlî'den bahisle şöyle derdi: "Biz onun yüce sıddıkiyet makamında olduğuna şehadet ederiz.[456]

Gazzâlî'yi bu derece övenlerin yanında eleştirenler de vardır. Çağdaşlarından Kâdî İyâz ve Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, Gazzâlî'nin tasavvuf anlayışına ve özellikle *Ihyâu ulûmi'd-dîri*e karşı çıkarak kendisini eleştirmişlerdi; hatta eserin yakılmasına fetvâ verilmişti. Ebû Bekir İbn Ebû Rendeka et-Turtûşî ile Ebû Abdullah el-Mâzerî de onu tenkit edenlerdendir[457] İbn Teymiyye ise onun İbn Sînâ, İhvân-ı Safa ve Ebû Hayyân et- Tevhîdî'nin etkisinde kaldığı, eserlerine birçok fâsid felsefî fikirler ve saçma tasavvufî hususlar aldığı, bununla beraber geneli itibariyle *Ihyâ'nın* iyi bir eser sayılabileceği görüşündedir. Mustafa Sabri Efendi onu

---

[454] Ebu'l-Vefâ Taftazânî (v. 1974), "Gazzâlî'nin Tasavvuf Ekollerine Etkisi ve Gazzâlî'den Sonra Ortaya Çıkan Tarikatlar", *Ankara İlahiyat Fak. Dergisi,* çev: Mustafa Aşkar, XXXVI, 471.

[455] Bkz. Taftazânî, "Gazzâlî'nin Tasavvuf Ekollerine Etkisi...", XXXVI, 472-478.

[456] Taftazânî, "Gazzâlî'nin Tasavvuf Ekollerine Etkisi.", XXXVI, 475.

[457] Sübkî (v. 771) *Tabakâtü 'ş-Şâfiiyye,* VI, 240-243

bağışlanmayacak hataları olan biri olarak görür.[458] İbnü'l-Cevzî, kısaca hayatını anlattıktan, tasavvufa yönelmesinden önceki dönemi, fıkıh ve usûl hakkındaki eserlerini övdükten sonra, tasavvuf dönemini özellikle de *Ihya'yı* çok eleştirmekte, birkaç örnek vererek *ihya*[1] daki pek çok hikâyenin fıkıh açısından çok çirkin olduğunu, hadis bilgisi zayıf olduğu için çok sayıda mevzu hadisi *Ihyâ*'ya aldığını, İhyâ'daki bu hatalar için *"I'lamu'l-Ihyâ bi-Ağlâti'l-Ihyâ"* adında bir kitap kaleme aldığını söylemektedir.[459] Ayrıca bâtınî te'viller cinsinden yorumlar yaptığını ve fıkıh esaslarının dışına çıktığını söyler.[460] İbnü'l-Cevzî, Gazzâlî gibi fakîh birinin nasıl olup da fıkıh rütbesinden mutasavvıfların mezhebine indiğine şaştığını söylemektedir.[461] Sarîfînî, Gazzâlî'nin Farsça kaleme aldığı *Kimyâ-i Saâdet* kitabında, kötü kabul edilecek, şerîatın koyduğu şekillere ve İslâm'ın zâhirine aykırı bazı ifadelerin olduğunu, uygun olan bu gibi kitapları terk edip bu gibi sözleri öylece bırakıp şerh etmemek olduğunu söylemektedir.[462]

Gazzâlî'nin İslâm ilim tarihinde tasavvuf ve fıkhı birbirine yaklaştırması, sûfîler ile fakîhler arasındaki kavgayı bitirecek noktaya getirmesi, tasavvufa fakîhler ve kelâmcılar nezdinde meşruiyet sağlaması yanında ilimler tasnifi kendisinden sonrayı etkileyecek büyük bir çığır açmıştır. Dînî ilimlerin İhyâsı için yazdığı, *Ihyâu Ulûmi'd- dîri inde* ilimleri âhiret ve dünya ilimleri şeklinde tasnif etmiş, âhiret ilmi olarak sadece tasavvufu görmüş, en şerefli ilmin bu olduğunu, diğer ilimlerin de bu ilme katkı verdiği ölçüde şerefli olduğunu ifade etmiştir.

Akâid/kelâm, fıkıh gibi ilimlerin dünya ilimlerinden olmakla birlikte âhiret ilmiyle doğrudan bağlantıları sebebiyle, tıp, matematik, fizik, kimya gibi dünyevî ilimlerden daha üstün, ancak yine de tasavvuftan daha aşağıda olduğunu söylemiştir. Kendisinden önceki mütekellim ve fakîhlerde olan kelâm ve fıkhın üstünlüğü fikrini pekiştirdiği gibi, en üstün ilmin tasavvuf olduğunu söyleyen sûfîlere de teorik çerçeve sağlamıştır.[463] Bu düşüncenin yaygınlaşması, İslâm dünyasında âhiret ilmi ile bağlantılı olmayan dünya ilimlerinin ihmali sonucunu getirmiştir. Kendisi bunu kasdetmese de sonuç tıp, fizik, astronomi vb. ilimlerin diğer ilimlerden ayrılmasına hatta zamanla medreselerin müfredatından bu ilimlerin çıkarılmasına

---

[458] Süleyman Uludağ, "Gazzâlî", *DIA,* XIII, 517

[459] İbnü'l-Cevzî (v. 597), *el-Muntazam,* XVII, 125.

[460] İbnü'l-Cevzî, *Telbîsü Iblîs,* s. 149, 195, 256.

[461] İbnü'l-Cevzî, *Telbîsü Iblîs,* s. 190.

[462] Takiyyüddin es-Sarîlînî (v. 641), *el-Müntehab,* s. 77.

[463] Bu hususta geniş bilgi "Zâhir İlmi Bâtın İlmi" bölümünde verilmiştir.

yol açmıştır.

Bir diğer husus da Eşarî düşüncesinin özellikle sûfîler arasında çok yaygınlaşması büyük oranda Gazzâlî ile gerçekleşmiştir. Bu da pek çok sûfînin özellikle kader anlayışında zaman zaman Cebriye'ye kayan düşüncelere sahip olmasına, yanlış bir tevekkül anlayışının yaygınlaşmasına yol açmıştır.

TASAVVUFTA BİLGİ TELAKKİSİ

Hazırlayan: Akif DURSUN

Türkçede bilgi dediğimiz kelime Arapçada ilim ile ifade edilmektedir. İlim, bilmek manasına gelir. Sözlüklerde, "bir şeyin hakikatini bilmek, gerçekle örtüşen kesin inanç (itikad)[464], bir nesnenin şeklinin zihinde oluşması, nesneyi olduğu gibi bilmek, nesnedeki gizliliğin ortadan kalkması" gibi değişik şekillerde târif edilmiştir[465]. Kavram olarak da genellikle kaynağına ve bakış açısına göre değişiklik arz etmektedir.

İlmi, "her kimde bulunursa ona düşünülebilen her şeyin açık ve seçik hale gelmesini sağlayan sıfattır"[466] diye tanımlayan Maturîdî (v. 333/944) bilgi kaynaklarından ilk derli toplu bahseden kişidir. O eşyanın hakikatlerine ulaştıracak bilgi kaynaklarını üç olarak sınırlamış ve: "Iyan (duyular), haberler ve nazar (akıl)"[467] olarak sıralamıştır. Ebu'l-Muin en-Nesefi (v. 508/1115), buna daha netlik kazandırmış ve ilim sebeplerini, "selim hisler (sağlam duyu organları), haber-i sadık ve akıl"[468] şeklinde saymıştır. Daha sonraki kelâmcılar ve fıkıh usûlcüleri de bu taksimi kabul etmişlerdir[469]. Mutasavvıflar ise bunların yanında bilgi kaynaklarının içine ilham, keşf ve rüyayı da katmışlardır. Bu kavramları tasavvuf literatürüne göre kısaca açıklayalım:

---

[464] Asım Efendi, *Kâmus Tercümesi,* IV, 410.

[465] İlhan Kutluer, "İlim", *DİA,* XXII, 109.

[466] Ahmet İshak Demir, *Mütekaddimin Devri Kelâmcılarına Göre Bilgi Kaynağı Olarak Keşf ve İlham,* (basılmamış yüksek lisans tezi), MÜSBE, İstanbul 1993, s. 12.

[467] Ebû Mansur Maturidî, *Kitabu 't-Tevhid,* Dâru Sadır, Beyrut 2010, s. 69. Ayrıca bkz. *Kitabu 't-Tevhid Açıklamalı Tercüme,* (terc. Bekir Topaloğlu), İSAM Yayınları, İstanbul 2013, s. 46.

[468] Ebu'l-Muin en-Nesefi, *Tabsıratü'l-Edille fi Usûli 'd-Din,* haz. Hüseyin Atay, DİB Yay, Ankara 2004, I, 24.

[469] Mesela Bkz. Sığnaki (v. 711), *el-Kâfi Şerhu'l-Pezdevî,* III, 1243; Şemsüddin Ebu'l-Avn Muhammed b. Ahmed, es- Sefarini Hanbeli (v. 1188), *Levâmiu 'l-Envar ve Sevatiu'l-Esrar,* Müessesetü'l-Hafikine, Dımeşk, 1982, II, 440; Alusi, Ebu'l- Meâlî Mahmud Şükri (1342), *Sabbü'l-Azab ala men sebbi'l-ashab,* Edvau's-Selef, Riyad 1997, s. 495.

İlham

Sözlükte "içmek, birden yutmak" anlamındaki lehm (lehem) kökünden türemiş olan ilhâm kelimesi "yutturmak" demektir.[470] Terim olarak ise çeşitli tanımları yapılmıştır:

"Feyz yoluyla gönle atılan şeydir."[471]

"Bir şeyin kalpte husûle gelmesi ve sadrın onunla mutmain olmasıdır"[472]

"Kalbe melek tarafından atılan düşünce, çağrı."[473]

İlhamla bağlantılı bazı ıstılahlar vardır. Bunlardan biri "havatır"dır. İnsanın iç âleminde duyulan ses[474] için hatır veya çoğuluyla havatır kullanılmaktadır. Kuşeyrî, havatır'ı kalbe doğan düşünceler diyor ve bunun melekten, şeytandan, nefisten ve Hak Teâlâ'dan kaynaklanabileceğini[475], melekten olana ilham, şeytandan olana vesvese, nefisten olana hevâcis (gizli fısıltı), Allah'tan gelene de hak düşünce (hâtır) deneceğini söylüyor.[476] Hâtır'a yakın kavramlar vaki' ve kadih'tir. Vaki, sâbit olan hâtır için kullanılır. Kadih de gaflet ehline gelen hâtır diye tanımlanmıştır.[477]

Diğer bir terim vârid (çoğulu vâridât)dir. Vârid, kulun bir kastı olmaksızın kalbe gelen güzel düşüncelerdir. Bazen Hak Teâlâ'dan bazen de ilimden gelir.[478]

"Levâih" "tavâli" ve "levâmi"[479] terimleri de ilhamla ilgilidir. Birbirine yakın manalarda olan bu kelimelerin ortak noktası kalbe doğan parıltılar olmasıdır. Kuşeyrî'ye göre levaih, şimşek gibidir, aniden ortaya çıkar ve hemen kaybolur. Levâmi, levâihten daha kalıcıdır. İki üç vakit devam eder. Tavali ise kalpte uzun süre kalır. Etkisi daha kuvvetli, zulmeti ve kalpte oluşan

---

[470] Yusuf Şevki Yavuz, "İlham", *DİA,* XXII, 98; Asım Efendi, *Kâmus Tercümesi,* IV, 490.

[471] Cürcânî (v.816), *Ta'rifat,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1983, s. 34.

[472] Zerkeşî, *Teşnîfü'l-Mesamii bi Cem'il-Cevami',* Mektebetü Kurtuba, 1998, III, 458 (Târif Sübki'nindir); Hasen b. Muhammed el-Attar (v. 1250), *Hâşiyetü'l-Attar alâ Şerhi'l-Celal el-Mahalli alâ Cemi'l-Cevami',* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, II, 398.

[473] Kuşeyrî, *er-Risâle,* s. 84.

[474] Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf,* s. 254.

[475] Tasnif için bkz. Kelâbâzî, *Doğuş Devrinde Tasavvuf (et-Taarruf)*, terc. Süleyman Uludağ, Dergah Yay., 4. Baskı, İstanbul 2014, s. 137.

[476] Kuşeyrî, *er-Risâle*, s. 84.

[477] Serrâc, *el-Lümâ*, s. 418-419.

[478] Kuşeyrî, *Risale Tercümesi(Sûfîlerin İnanç ve Ahlakları),* s. 230.

[479] Bu terimlere yakın "tavarik, bevadi, badih" gibi terimler de vardır. Bkz. Şihabüddin Sühreverdî, *Gerçek Tasavvuf*, s. 685.

şüpheleri daha fazla gidericidir[480].

Keşf

Sözlükte "bir şeyi örten perde ve örtü benzeri şeyi kaldırıp gidermekle o şeyi açığa çıkarmak[481], var olan fakat niteliği bilinmeyen şey hakkında bilgi edinmek"[482] gibi anlamlara gelen keşf kelimesini sûfîler hem "perde arkasında ve aklın ötesinde olduğu için gâib olan bazı şeyleri bilme", hem de "Allah'ın tecellilerini temâşa etme" anlamında kullanmışlardır[483]. İlk sûfîlerden itibaren firâset, feth, inkişaf, müşâhede, muhâdara, muâyene, yak în hatta ilham gibi terimler de buna yakın anlamlarda kullanılmıştır.

Kuşeyrî'ye göre bu hususta ilk makam muhâdaradır. Sonra mükâşefe ve müşâhede gelir. Muhâdara, kalbin Allah ile huzur bulmasıdır. Mükâşefe, kalbin kendisine bildirilen şeylerin hakikatini görmesidir. Bu durumda kalp bir delil düşünmeye ve onu araştırmaya ihtiyaç duymaz. Müşâhede ise herhangi bir şüphenin eseri kalmadan kalbin Hak ile huzur halinde bulunmasıdır.[484]

Serrâc, keşfi, "anlamaya kapalı olan şeyin açıklanması ve kula bunun açılıp onun bunu gözle görür gibi olması"[485] diye tanımlamıştır. Müşâhedeyi yakınlaşma ve muhadara (huzurda bulunma) olarak tanımlayan Serrâc, mükâşefe ile anlamlarının yakın olduğunu ancak keşfin manasının daha tam olduğunu söyler.[486]

Gazzâlî ise müşâhedenin üç çeşit olduğunu söylemektedir: Hak'la müşâhede tevhidin delilleri ile eşyayı görmek; Hak için müşâhede eşyada Hakk'ın görülmesi; Hakk'ın müşâhedesi de şüphesiz yakînin hakikatidir.[487] Gazzâlî'ye göre de mükâşefe müşâhededen daha tamdır. O da üç kısımdır: İlimle mükâşefe anlayışta isabetin gerçekleşmesi; halle mükâşefe halin arttığının görülmesinin tahkiki; tevhidle mükâşefe işaretin sıhhatinin tahkikidir. [488] Ayrıca âhiret

---

[480] Kuşeyrî, *er-Risâle*, s. 76-77.

[481] Asım Efendi, *Kâmus Tercümesi,* III, 718.

[482] Süleyman Uludağ, "Keşf", *DİA,* XXV, 315.

[483] Uludağ, "Keşf" , XXV, 315.

[484] Kuşeyrî, *Risale Tercümesi,* s. 213-214.

[485] Serrâc, *el-Lümâ,* s. 422.

[486] Serrâc, *el-Lümâ,* s. 412.

[487] Gazzâlî, *el-İmlâfiİşkâlâti 'l-İhyâ,* (İhyâu Ulûmiddin'in sonunda), V, 19.

[488] Gazzâlî, *el-İmlâ,* V, 19.

ilimlerinden saydığı mükâşefe ilminin ilimlerin son mertebesi ve bâtın ilmi, sıddık ve mukarreblerin ilmi olduğunu, bu ilmin de kalbin kötü huylardan arınmasından sonra kalbe tecelli eden nurdan ibaret olduğunu, kitaplarda yazılmadığını, ehlinden başkasına açıklanmadığını, ehlinin de bunu gizlice müzakere ettiğini söylemiştir. [489] Ona göre bu ilim sayesinde dünya âhiret, cennet cehennem, melek şeytan, Allah'a yaklaşmak, mele-i alâ vb.nin ne olduğu hususundaki örtü kalkar ve bu hususlardaki hakkın gerçek yüzü ortaya çıkar. O kadar ki kişi bunları gözleri ile görüyormuş gibi olur ve şüphe kalmaz.[490]

Keşfe yakın kavramlardan olan firaset, "rey, zan ve idrakte dikkatli olarak isabet etmeye"[491] denir. Mutasavvıflar ise firaseti, "Allah'ın kalplere verdiği ilham sonucu bilgiye ulaşma"[492] manasına kullanmışlardır. Cürcânî, Muhammed el-Kettanî'nin, "kesin bilginin keşif yoluyla elde edilmesi, gaybın görülmesi"[493] şeklindeki tanımını alarak[494] firâsetin terim mânası olarak mutasavvıfların tanımını kabul etmiştir.

"Müminin fıruselından sakınınız! Çünkü o Allah'ın nuru ile bakar"[495] hadisine istinaden sûfîler, firaset sayesinde kalbin kesin bilgiye sahip olacağı düşüncesine meyletmişlerdir. Kuşeyrî firaseti, "kalbe hücum eden ve zıddını ortadan kaldıran düşünce"[496] olarak târif etmiş ve firaset sahibinin Allah'ın nuru ile baktığı için nurların kalbine doğduğu ve bu sayede manaları idrak ettiğini söylemiştir[497]. Bu imanın özelliklerinden olduğu için firaset imanın kuvvetine göredir ve firasetten en fazla pay sahibi olanlar rab banilerdir[498].

Sözlükte şüpheden ari kesin bilgi manasına gelen yakîn ise mutasavvıflara göre, "gözle görülenleri (ıyan) hüccet ve burhan olmadan iman kuvvetiyle görmektir."[499] Cüneyd, "yakîn

---

[489] Gazzâlî, *İhyâ,* I, 31-32.

[490] Gazzâlî, *İhyâ,* I, 31.

[491] Asım Efendi, *Kâmus Tercümesi,* II, 978.

[492] Demir,*Mütekaddimin Devri Kelâmcılarına Göre...,* s. 34.

[493] Kuşeyrî, *er-Risâle,* s. 232; Süleyman Uludağ, "Firaset",*DİA,* XIII, 116; Cürcânî, *Ta'rıfat,* s. 166.

[494] Cürcânî, *Ta'rıfat,* s. 166.

[495] Tirmizî, "Tefsir" 16.

[496] Kuşeyrî, *er-Risâle,* s. 231.

[497] Kuşeyrî, *er-Risâle,* s. 232.

[498] Kuşeyrî, *er-Risâle,* s. 231-232.

[499] Cürcânî, *Ta'rıfat,* s. 166.

şüphenin ortadan kalkmasıdır," Nuri, "müşâhededir", Sehl, "mükâşefedir"[500] demiştir. Zünnûn el-Mısrî'ye göre, "gözün gördüğü her şey ilim, kalbin bildikleri ise yak indir"[501] Serrâc, yakîni, avam ve müridlerin (esağir) yakîni, havassın (evsat) yakîni ve havassü'l- havasın (ekâbir) yakîni olarak üçe ayırmakta ve yakîni bütün hallerin aslı ve sonu olarak görmektedir. Yakînin sonu kişinin her tür şek ve şüpheden kurtularak gaybı tasdik etmesidir.[502] Yakîn ilme'l-yakîn, ayne'l-yakîn ve hakka'l-yakîn olarak üçe ayrılır. Sûfîlere göre ilme'l-yakîn, kesin delile dayanması gereken ilim; ayne'l-yakîn, keşif ile elde edilecek ilim; hakka'l-yakîn de bizzat görmeye dayanan ilimdir.[503]

Rüyâ

Sözlükte "görmek" anlamındaki rü'yet kökünden türeyen rü'yâ kelimesi uyku sırasında zihinde beliren görüntülerin bütününü (düş) ifade eder. Sözlük anlamı aynı olan hulm (çoğulu ahlâm) ise daha çok korkunç düşler için kullanılır. Hz. Peygamber, *"Rüya Allah'tan, hulm ise şeytandandır"*[255,] buyurmuştur[504 505].

Kerâmet çeşitlerinden biri olarak gördüğü rüyayı Kuşeyrî, "kalbe gelen birtakım havatır (düşünceler) ve hayallerde tasavvur olunan haller" olarak târif etmiştir. Ona göre, "insan uykuda şuurunu tamamen kaybetmediği zaman uyandığında uykuda gördüğünü gerçekten görmüş vehmine kapılır. Hâlbuki rüya, insanların kalplerinde yerleşen hayaller ve tasavvurlardan ibarettir."[506]

İnsan uyuyunca duyu organlarının hissetme özelliklerini kaybedeceğini, bu sebeple duyu organlarından elde edilen bilgilerle meşgul olan muhayyilenin bunlardan sıyrılacağım ve rüyada gördüğü şeylerin gerçek olduğunu sanmanın kuvvetleneceğini, uyandığında ise diğer bilgilere göre zayıflayacağını söyleyen Kuşeyrî'ye göre, uyuyan zifiri karanlıkta lamba ışığında görene, uyanıklık halinde olan kişi ise güneş ışığında görene benzer.[507]

---

[500] Kelâbâzî, *et-Taarruf* s. 73.

[501] Kelâbâzî*, Doğuş Devrinde Tasavvuf,* s. 156.

[502] Serrâc, *el-Lüma',* 103-104.

[503] Kuşeyrî, *Risale Tercümesi,* s. 230.

[504] Buhârî, "Ta'bîr", 3, 4, 10, 14; Müslim, "Rüyâ", 2; Tirmizî, "Rüyâ", 5.

[505] İlyas Çelebi, "Rüyâ", *DİA,* XXXV, 307.

[506] Kuşeyrî, *er-Risâle,* s. 365.

[507] Kuşeyrî, *er-Risâle,* s. 365.

Aynı havâtır gibi rüya halinde de gelen düşünce ve konuşmaların dörde ayrıldığını söyleyen Kuşeyrî bunların, şeytandan, nefsin fısıltısından (hevacis), melekten ve Allah'tan gelebileceğini söylemiştir.[508]

Rüya ile ilgili "ölülerin hallerini uykuda mükâşefe ile bilme" bölümünde bilgi veren Gazzâlî, *"Salih rüya nübüvvetin kırk altıda biridir "*[509] hadisine istinaden rüyanın nübüvvet nurlarından biri olduğunu, ancak kalbini temizlemiş salih, sadık kişilerin rüyasına itibar edilebileceğini, fesadı ve günahı çok olan kalbi kararmış kimselerin rüyasına güvenilemeyeceğini söylemiştir[510]. Gazzâlî'ye göre, melekût âleminin en açık delili olan rüyanın hakikati, mükâşefe ilimlerinin inceliklerindendir. İnsan kalbi bir ayna gibidir. Bu ayna uyanıkken çeşitli işlerle meşgul olduğu için bulanık olur. Uyuduğunda ise bu meşguliyetlerden kurtulur. İşte bu sırada levh-i mahfuzu örten örtü bir rüzgârla dalgalanırsa buradan bazı bilgiler kalp aynasına akseder. Burada hayaller şeklinde tezahür eder ve bu hayaller hıfz edilir. Rüya tabircisi de bu hayalleri yorumlar.[511] Uyku ölümün kardeşidir. Ölümle birlikte nasıl gözlerden perde kalkacak gayb âlemindeki her şey açıkça görülecekse, uykuda da daha zayıf olarak bu gerçekleşir[512].

Keşf, İlham ve Rüyanın[513] bilgi değeri

Mutasavvıflar keşf, ilham, rüya ve bunlara dâhil edilebilecek diğer yolların bilgi edinme yolları olduğunda hemen hemen ittifak halindedir. Ancak bu bilgilerin nasıl tahkik edileceği, nasıl kullanılacağı, nasıl kabul edileceği hususunda ihtilaf etmektedirler.

Bazı sûfîler kabul için bir takım şartlar saymış, kimi de ulaşılan mertebeye göre bu bilgilerin farklı olabileceğini kabul etmiş[514], çoğunluk ise bu yollarla elde edilen bilginin şerîatle ölçülmesi gerektiği görüşünü benimsemiştir.

Seriy es-Sekatî (v. 250/864), gerçek sûfîyi târif ederken, "iç âleminde Kur'an ve sünnete ters

---

[508] Kuşeyrî, *er-Risâle,* s. 366.

[509] Buhârî, "Ta'bîr", 5; İbn Mâce, "Ta'bîr", 1; Tirmizî, "Rüyâ", 2-3.

[510] Gazzâlî, *İhyâ,* IV, 536.

[511] Gazzâlî, *İhyâ,* IV, 537.

[512] Gazzâlî, *İhyâ,* IV, 538.

[513] Burada incelediklerimiz dışında buradakilere yakın manada "feth, hads, hâtif, muhâdese" gibi kavramlar da vardır.

[514] Kuşeyrî'nin firaset konusundaki açıklamaları bu minvaldedir. Bkz. Kuşeyrî, *er-Risâle,* s. 231-241.

düşen bir ilimden bahsetmeyeceğini"[515]; Bâyezid-i Bistâmî (v. 234 veya 261), "bir kişinin gösterdiği kerâmetlere aldanılmamasını, Allah'ın emir ve yasaklarına uyup uymadığına, dinin edeplerini koruyup korumadığına bakılması gerektiğini"[516] söylemekte; Cüneyd-i Bağdâdî (v. 297/909), "bizim bu ilmimiz Hz Peygamber'in hadisleriyle
kuşatılmıştır" ve "Bizim bu terbiye yolumuz Kur'an ve sünnetin esaslarına bağlıdır"[517]; Ebu'l-Hüseyin Nûri (v. 295/908) "kendisini din ilminin dışına çıkaracak bir halden bahseden kimseye sakın yaklaşma!"[518]; Ebû Sa'id el-Harraz (v. 277/890) "zâhirî ilme ters düşen bütün bâtınî haller bâtıldır"[519]; İbn Atâ (v. 309/922), "sana Allah hakkında her ne sorulursa, onun cevabını ilim dairesinde ara. Orada bulamazsan hikmet meydanında ara. Orada cevap bulamazsan, onu tevhid terazisiyle ölç! Eğer bu üç yerde bulamamışsan o soruyu şeytanın yüzüne çarp!"[520] demektedir.

Ancak özellikle hicri 200'den sonra çok sayıda mutasavvıftan, onların ifadesiyle, şerîatın zâhirine ters düşen sözler nakledilmesi ve bunları, ilham, keşf gibi yollarla elde ettiklerini söylemeleri, sonra bunların ehline açılmaması, sözün başka manalarının olduğunun söylenmesi, en azından şatahat olarak değerlendirilmesi, mesela bizzat Bayezid-i Bistâmî'den şatahat türü sözler nakledilmesi teorideki bu ifadelere pratikte çok uyulmadığını göstermektedir.

Firaset ve ile rüya ilgili açıklamalardan anlaşılan, önemli sûfîlerden bir bölümünün belli dereceye gelmiş bir sûfînin bu tür keşfi bilgilerinde hata olmayacağı yönündedir. Özellikle rüya ve keşf ile hadis tespiti konusu önemlidir. Her ne kadar ilk beş yüzyıldaki sûfilerde bu husus açık olmasa da Peygamber Efendimizi gördükleri ve ona soru sordukları, hatta zikir aldıkları ile ilgili çok sayıda rüya nakli 275, bununla amel etmeleri, aktardıkları hadislerde ciddi miktarda mevzu, çok zayıf ve zayıf denen hadislerin bulunması bu dönem sûfîlerinin de hadisin sıhhatinin tespitinde ehl-i hadisin koydukları kriterlerin dışına çıktıkları izlenimini vermektedir. Nifferî (v. 354-366/965-977 arası)[521] [522] [523] ve Hakîm et-Tirmizî (v. 320/932)277

---

[515] Kuşeyrî, *Risale Tercümesi,* s. 75.

[516] Kuşeyrî, *Risale Tercümesi,* s. 91.

[517] Kuşeyrî, *Risale Tercümesi,* s. 113.

[518] Kuşeyrî, *Risale Tercümesi,* s. 117.

[519] Kuşeyrî, *Risale Tercümesi,* s. 131.

[520] Kuşeyrî, *Risale Tercümesi,* s. 137.

275 Bkz. Kuşeyrî, *er-Risâle,* s. 364-377.
276 Bkz. Muhammed b. Abdilcebbâr b. el-Hasen en-Nifferî, *Kitabü'l-Mevâkıf ve Muhâtabât,* (yay. haz. J.

gibi mutasavvıfların doğrudan Allah'tan alarak yazdıklarını ve söylediklerini iddia etmeleri, ilham türü bilginin sûfîler arasında erken dönemden itibaren kabul gördüğünü ve bu bilgide hata olmadığını düşündüklerini gösterir.

Bununla birlikte ilhamın nesnel değerlendirme imkânı bulunmaması nedeniyle, dinî konularda başkalarına karşı delil olarak kullanılamayacağını söyleyen sûfîler bulunmaktadır. Hücvîrî (v. 465) bu fikri en fazla savunanlardandır. "Mârifet ilhamdır" diyenlerin görüşlerini reddederken özetle, birden fazla kişinin ilhamla birbirine zıt görüş söyleyebileceğini, bunlardan hangisinin hak olduğunu anlamak için mümeyyiz bir delile ihtiyaç duyulacağını, bu zamanda o hususun delille bilinmiş olacağını, dolayısıyla da ilhamın hükmünün bâtıl olacağını söyleyen Hücvîrî, mârifet hususundaki ilhamın hükmünün her yönden bâtıl olduğunu ifade etmiştir. 278

Hz. Ali kerrem'allahü veche radiyallâhü anh Biliyordu

Hz. Peygamberin kendisine bildirmesi sebebiyle[524] Hz. Ali öldürüleceğini bilmektedir ve beklemektedir. Bu sebepten zaman zaman bu hususta konuşmalar yapmaktadır. Bir defasında: "Sizin en şakinizi beni öldürmekten alıkoyan nedir? Allah'ım ben onlardan bıktım onlar da benden. Onları benden rahatlat (kurtar) beni de onlardan!" demişti.[525]

İbn Mülcem'in kabilesi olan Murad kabilesinden biri gelerek Hz. Ali'ye, "kendine koruma tut, çünkü Murad kabilesinden birileri seni öldürmek istiyor" dediğinde Hz. Ali, "Kişinin iki tarafında birer muhafaza meleği vardır. O kişi kendisine takdir edilmemiş hususlardan korur. Kendisine takdir olunan şey gelince de o şey ile kişi arasından çekilirler. Muhakkak ecel koruyucu kalkandır" cevabını

Arberry), Dâru'l- Kütübü'l-İslâmiyye, Beyrut 1997.

522 Bkz. Kuşeyrî, *Risale Tercümesi,* s. 129

523 Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 335-336.

524 Hz. Peygamber Hz. Ali'ye sordu: "Ey Ali, evvelkilerin ve sonrakilerin en bedbahtı kimdir, bilir misin?
-Allah ve Rasûlü daha iyi bilir.

-En bedbahtların (şakilerin) ilki (Salih peygamberin) devesini kesen kimsedir. Sonuncusu ise seni yaralayan kimse olacaktır, dedi ve Hz. Ali'nin yaralandığı yeri işaret etti. (Bkz. İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 25; Mevsılî, *Müsned-i Ebî Ya 'la,* I, 377 (isnadı zayıf), Taberânî*, el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VIII, 38; Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-Sahabe,* II, 566)

525 İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 24

vermişti.[526]

Hz. Ali yaralandıktan sonra iki gün yaşayıp, 11 Ramazan 40 yılında Pazar günü vefat etti. Naaşını Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Abdullah b. Cafer yıkadılar ve kefenleyip defnettiler.[527] Hilafet müddeti 4 sene 9 aydır. Vefat ettiğinde 63 yaşında idi.[528]

Tasavvuf ta Hz. Ali kerrem'allahü veche radiyallâhü anh

Hayatı ve sözleri özellikle Şia ve onların etkisiyle pek çok tarikat tarafından efsaneleştirilen, menkıbelere bürünen Hz. Ali günümüzde Nakş îler haricinde tüm tarikatların silsilelerinin kendisine ulaştı(rıldı)ğı sahabidir.

Hz. Ali'nin baba tarafından soyunu da belirten tam adı, Ali b. Ebî Talib (Abdi Menaf) b. Abdülmuttalib (Şeybe) b. Hâşim (Amr) b. Abdi Menaf (Muğire) b. Kusay (Zeyd)'dır. Annesi, Fatıma binti Esed b. Hâşim b. Abdi Menaf b. Kusay olup babası ile annesi amca çocuklarıdır[529]. Bu sebeple iki taraftan Hâşimî'dir. Künyesi büyük oğluna nisbetle Ebu'l-Hasen veya iki oğluna nisbetle "Ebu'l-Hasaneyn", olan Hz. Ali'nin Hz. Peygamberin verdiği "Ebû Turab/toprağın babası";[530] Peygamberimizle kardeş ilan edilmesi sebebiyle "Ehu Rasûlillah/Rasûlullah'ın kardeşi" ve Peygamberimizin iki torunu sebebiyle "Ebu's-sıbteyn/iki torunun babası"[531] lakapları vardır. Bunun dışında 'el-Murtaza/kendisinden razı olunmuş', 'Esedullah/Allah'ın aslanı' ve 'Haydar/aslan' lakaplarıyla da anılmıştır.[532]

Hz. Ali çeşitli rivâyetlerin karşılaştırılmasından anlaşıldığına göre miladi 600 yılında dünyaya gelmiş, küçük yaştan itibaren Hz. Peygamberin yanında büyümüştür. Ebû Tâlib'in en

---

[526] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 24.

[527] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 25-27.

[528] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 27.

[529] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 13-14.

[530] Aktarıldığına göre Hz. Ali ile Hz. Fatıma arasında bir tatsızlık olmuş, Hz. Ali de kızarak evden ayrılmış; evlerine gelen Rasûlullah durumu öğrenince onu aratmış, Mescid'de toz toprak içinde uyurken bulmuşlar. Peygamberimiz Hz. Ali'yi uyandırırken, "kalk, Ebû Turab" diyerek seslendiği için bu lakap kendisine verilmiş. Hz. Ali bu hatıraya binaen bu lakabından çok hoşlanılmış. Buhârî, "Fedailu Ashab", 9.

[531] İbnu'l-Esir, *Üsdü'l-GâbefiMa'rifeti's-Sahabe,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1994; IV, 89.

[532] Mustafa Akçay, "Hz. Ali'nin Hayatı ve Kişiliği", *Anadolu 'da Alevîliğin Dünü Bugunü,* Sakarya Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı 2010 Sakarya, s. 176.

küçük oğludur. Abileri Talib, Cafer ve Akil'dir.

Peygamber Efendimize nübüvvet geldiğinde 10 yaşlarında olan Hz. Ali bazı rivâyetlere göre ilk Müslüman olan, ilk namaz kılan sahabidir. Bazılarına göre Hz. Hatice'den sonra Müslüman olmuştur. Bazılarına göre de Hz. Hatice, Hz. Ebû Bekir ve Zeyd b. Harise'den sonra Müslüman olmuştur.[533] Hicrette Peygamber Efendimizin yatağına yatmış, üç gün Mekke'de görünüp emanetleri dağıttıktan sonra Peygamber Efendimizin ailesini ve annesi Fatıma'yı alarak Medine'ye hicret etmiştir. Efendimiz Kuba'da iken yanına varıp Külsum b. Hidm'in evine inmiştir.[534]

Mekke'de Müslüman olanlar arasında kardeşlik kurulurken de Medine'de Hicretin 5. ayında muhacirlerle ensar arasında kardeşlik kurulurken de, Rasûlullah Hz. Ali'yi kendisine kardeş olarak seçmiş ve *"sen dünya ve âhiret kardeşımsın "* buyurmuştur[535].

Hz. Peygamber hicretin 2. yılının son ayında onu kızı Fâtıma ile evlendirmiş; bu evlilikten Hasan, Hüseyin ve ölü doğan Muhsin adlı erkek çocukları ile Zeyneb ve Ümmü Külsûm adlı kız çocukları olmuştur. Hz. Ali, Hz. Fâtıma'nın sağlığında başka evlilik yapmamıştır. Fâtıma'nın vefatından sonra ise birçok defa evlenmiş ve çok sayıda çocuğu dünyaya gelmiştir.[536] Hz. Ali'nin 14 oğlu 19 kızı olmuştur. Erkek çocuklarından devam eden soyu Hasan, Hüseyin, Muhammed b. Hanefîyye, Abbas b. Kilabiyye ve Ömer b. Tağlibiyye'den gelmiştir[537].

Hz. Ali, Bedir günü başta olmak üzere bulunduğu hemen her seferde Rasûlullah'ın sancağını taşırdı.[538] Uhud günü sebat edenlerden, Hudeybiye'de ölüm beyatında bulunanlardan, Mekke Fethi günü muhacirlerin üç sancağından birini taşıyanlardan idi. Rasûlullah onu iki seriyyeye komutan yapmış, Yemen'e göndermişti. Tebük seferi hariç hiçbir seferde Rasûlullah'tan ayrılmamıştı. Tebük'e giderken Hz. Peygamber yerine Hz. Ali'yi bıraktı. Ordu Medine'den ayrıldıktan sonra bazı münafıklar "Ali ile beraber bulunmaktan hoşlanmadığı için Hz. Peygamber onu yanında götürmedi" dediler. Bu söz Hz.

---

[533] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 15. En mantıklı rivâyet sonuncusu olsa gerektir.

[534] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 15.

[535] İbnu'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe,* IV, 89. Başka bir rivâyete göre Medine'de Sehl b. Huneyf ile kardeş yapmıştır. (Bkz. îbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 16.)

[536] Ethem Ruhi Fığlalı, "Ali", *DİA,* II, 371.

[537] îbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 15.

[538] îbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 16.

Ali'ye ulaşınca hemen yola çıkıp fazla uzaklaşmamış olan orduya yetişti ve bu sözleri Hz. Peygamber'e sordu. Efendimiz gülerek : *"Ya Ali, sen benim için Harun'un Musa'ya olduğu gibi olmak istemez misin? "* buyurdu.

Başka bir rivâyette Hz. Ali (üzüntülü olarak): "Ya Rasûlallah sen gidiyorsun beni geride mi bırakıyorsun" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: *"Ya Ali, sen benim için Harun'un Musa'ya olduğu gibi olmak istemez misin? Ancak benden sonra peygamber gelmeyecektir"* buyurdu[539]. Bu sözü duyunca Hz. Ali hızlıca geri döndü.[540]

Tasvir edildiğine göre Ali b. Ebi Talib, orta veya ortaya yakın kısa boylu, buğday tenli, iri siyah gözlü, ayın on dördü gibi parlak simalı, güler yüzlü, göğsünü dolduracak kadar gür sakallı idi. Başı dazlaklaşmış, saçının kalan yerleri ve sakalı beyazlamıştı. Bazen sakalını boyardı. Bakışı keskindi. Büyükçe karınlı yani hafif göbekli idi.[541]

Zühd üzere yaşayan Hz. Ali bunun yansıması olarak diz kapaklarının biraz altına inen ucuz elbiseler giyer, elbiselerini pazardan satın alırdı. Zaman zaman bir ucunu öne bir ucunu arkaya saldığı siyah sarık sarardı.[542] Takkesi ince, beyaz idi. Yüzüğünün üstünde "Allahu Melik", başka bir yüzüğünde "Muhammed Rasûlullah" yazılı idi.[543]Hz. Osman'ın şehadetinden sonra dördüncü halife olarak seçilen Hz. Ali'ye H. 35 yılında Zilhicce'nin 18'nde Cuma günü Medine'de beyat edildi.[544] İlk olarak, Zübeyr b. Avvam, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Ebî Vakkas, Saîd b. Zeyd b. Amr, Ammar b. Yâsir, Usame b. Zeyd, Sehl b. Huneyf, Eyyub el-Ensârî, Muhammed b. Mesleme, Zeyd b. Sâbit ve Huzeyme b. Sâbit, sonra da o sırada Medine'de bulunan bütün ashab ile diğer insanlar beyat ettiler. Ancak sonra Talha ve Zübeyr (ra) kerhen biat ettiklerini söyleyerek, Hz. Âişe ile birlikte Mekke'ye oradan da Basra'ya gittiler ve Cemel vakası oldu.[545] Daha sonra olan Sıffin savaşı ve Muaviye ile arasında geçenler meşhurdur. Bu arada Sıffin savaşından sonra ortaya çıkan Haricîler uzun süre Hz. Ali'yi uğraştırmış, sonunda Haricî birisi olan Abdurrahman ibn Mülcem tarafından

---

[539]Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-Sahâbe,* II, 567.

[540]îbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 16-17; Nesai, *Fedailu 's-Sahâbe,* s. 13-14.

[541] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 18-19; Ahmed Naim, *Tecrid-i Sarih Tercemesi,* DİB Yay, Ankara 1985, IV, 43; İbrahim Sarıçam, "Hz. Ali'nin Hayatı ve Şahsiyeti", *Hayatı, Kişiliği ve Düşünceleriyle Hz. Ali Sempozyumu,* s. 24, Bursa, 2005.

[542]İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 20-21.

[543]İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 22.

[544]İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 22.

[545]İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 22-23.

şehid edilmiştir.

Rivâyetlerden anlaşıldığı kadarıyla Hz. Peygamberin kendisine bildirmesi sebebiyle[546] Hz. Ali öldürüleceğini bilmektedir ve beklemektedir. Bu sebepten zaman zaman bu hususta konuşmalar yapmaktadır. Bir defasında: "Sizin en şakinizi beni öldürmekten alıkoyan nedir? Allah'ım ben onlardan bıktım onlar da benden. Onları benden rahatlat (kurtar) beni de onlardan!" demişti.[547]

İbn Mülcem'in kabilesi olan Murad kabilesinden biri gelerek Hz. Ali'ye, "kendine koruma tut, çünkü Murad kabilesinden birileri seni öldürmek istiyor" dediğinde Hz. Ali, "Kişinin iki tarafında birer muhafaza meleği vardır. O kişi kendisine takdir edilmemiş hususlardan korur. Kendisine takdir olunan şey gelince de o şey ile kişi arasından çekilirler. Muhakkak ecel koruyucu kalkandır" cevabını vermişti.[548]

Hz. Ali yaralandıktan sonra iki gün yaşayıp, 11 Ramazan 40 yılında Pazar günü vefat etti. Naaşını Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Abdullah b. Cafer yıkadılar ve kefenleyip defnettiler.[549] Hilafet müddeti 4 sene 9 aydır. Vefat ettiğinde 63 yaşında idi.[550] Hz. Ali'nin faziletine dair çok sayıda hadis vardır.[551]

Hz. Ali'nin fakîhliği tartışmasız kabul edilmiştir. Onu sahabenin en fakîhi kabul edenler vardır. Daha Peygamber Efendimiz zamanında fetvâ vermiş, insanlar arasında hükmetmiştir.

Kendi şöyle aktarıyor: "Rasûlullah beni Yemen'e kadı olarak tayin edince, "Ya Rasûlallah beni mi gönderiyorsun, hâlbuki ben gencim onlar ise olgun kişiler? Benim kaza

---

[546] Hz. Peygamber Hz. Ali'ye sordu: "Ey Ali, evvelkilerin ve sonrakilerin en bedbahtı kimdir, bilir misin?
-Allah ve Rasûlü daha iyi bilir.

-En bedbahtların (şakilerin) ilki (Salih peygamberin) devesini kesen kimsedir. Sonuncusu ise seni yaralayan kimse olacaktır, dedi ve Hz. Ali'nin yaralandığı yeri işaret etti. (Bkz. İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 25; Mevsılî, *Müsned-i Ebî Ya 'la,* I, 377 (isnadı zayıf), Taberânî*, el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VIII, 38; Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-Sahabe,* II, 566)

[547] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 24

[548] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 24.

[549] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 25-27.

[550] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 27.

[551] Bir kısmı için bkz. Müslim, "İman", 13; Tilmizi, Menâkıb 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 84, 118-119, 152, 331, IV, 437; Nesâî, *Fedâilu's-Sahâbe,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1405, s. 14, H. No: 41, 43; Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's- Sahâbe,* II, 563-570, 584, 620, 649; Nesâi, "Menâkıb", 45; İbn Mace, "Mukaddime", 43.

(yargı) hakkında ilmim de yoktur" dedim. Rasûlullah göğsüme vurarak, *"Allah'ım kalbine hidayet (doğruluk) diline sebat ver"* diye dua etti. Vallahi bundan sonra hiçbir şey de tereddüde düşmedim."[552]

Hz. Ömer, "En iyi hüküm (kaza) verenimiz Ali'dir"[553] der; Hz. Ali'nin olmadığı bir mecliste zor bir problem ile karşılaşmaktan Allah'a sığınırdı.[554] Medine'de feraizi en iyi bilen Hz. Ali idi. İbn Abbas diyor ki, "İlmin onda dokuzu Ali'de idi. Geri kalan onda birde de hissesi vardı."[555] Abdülmelik b. Süleyman, tabiinden A'ta'ya ashab içinde Hz. Ali'den âlimi olup olmadığını sorduğunda, A'tâ, "Vallahi ondan âlimini bilmiyorum" dedi.[556]

Tabiunun önde gelen âlimlerinden Ata b. Ebi Rabah ile özellikle Mesruk b. Ecda'ın şu tespitleri, Hz. Ali'nin sahabe nezdindeki konumunun, bir sonraki nesilde de takdir edildiğini göstermektedir: "Muhammed (salla'llâhü aleyhi ve sellem) ashabını (ilim hususunda) yokladım. Allah Rasûlü'nün (s.a.) ilminin şu altı sahabede toplandığını gördüm: Ömer, Ali, Abdullah b. Mesud, Zeyd b. Sâbit, Ebu'd-Derda ve Übey b. Ka'b. Bu altı kişinin ilmi de Ali ile Abdullah'ta toplanmıştır."[557]

Hz. Ali'nin hüküm vermedeki isabeti ve sürati, olayları fıkhetmedeki üstünlüğü üzerine çok sayıda olay aktarılmıştır.[558] Hz. Ali, ehlisünnet dört mezhebin hepsinde de önemli olsa da özellikle Hanefî mezhebinde Hz. Ömer ve Abdullah b. Mesud ile birlikte merkezî konumu işgal etmektedir. Bu durumu Ebû Hanife şöyle dile getirir: "Bu ilmi (fıkhı) Hz. Ömer'den ilim alanlar vasıtasıyla Ömer'den; Hz. Ali'den ilim alanlar vasıtasıyla Ali'den; Abdullah b. Mesud'dan ilim alanlar vasıtasıyla da İbn Mesud'dan aldım."[559]

Fakîhlik yönü çok belirgin olan Hz. Ali, Şiayı bir kenara bırakırsak, özellikle

---

[552] İbn Mâce, "Ahkâm", 1; Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-Sahâbe,* II, 580; Ebû İshak eş-Şirâzî, *Tabakâtü'l-Fukahâ,* s. 42; Belazurî, *Ensâbu'l-Eşraf,* II, 101.

[553] İbn Ebi Şeybe, *Musannef,* VI, 138; Hâkim, *Müstedrek,* III, 344.

[554] Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-Sahâbe,* II, 647; Ebû İshak eş-Şirâzî, *Tabakâtü'l-Fukahâ,* s. 42.

[555] Ebû İshak eş-Şirâzî, *Tabakâtü'l-Fukahâ,* s. 42; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe,* IV, 87.

[556] Ebû İshak eş-Şirâzî, *Tabakâtü'l-Fukahâ,* s. 42-43.

[557] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* IX, 94; İbn Sa'd, *et-Tabakât,* II, 267.

[558] Birkaç örnek için bkz. Veki' Ebû Bekir Muhammed bin Halef, *Ahbârul-Kudât,* el-Mektebetü't-Ticariyye'l-Kübrâ, Beyrut 1947, I, 95-97; Mehmet Erdem, "Hanefi Mezhebinin Önemli Sahabi Refanslarından Birisi Olarak Hz. Ali", *Fırat Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16:2 (2011), s. 27 (İbnu'l-Kayyim, *et-Turuku"l-hükmiyye*, s. 57, 58'den naklen).

[559] Muhammed Ebû Zehra, *Ebû Hanife,* çev. Osman Keskioğlu, DİB Yay., Ankara 1997, s. 85.

tarikatların oluşumundan sonra fıkıh yönüyle değil de tasavvuf yönüyle ön plana çıkmıştır. Bütün tarikatlar silsilelerini Hz. Ali'ye dayandırmışlar; sahabeden Hz. Ebû Bekir'e ulaşan silsileye sahip olan Nakşiler bile Hz. Ali'ye ulaşan iki silsile daha ihdas etmişlerdir[560].

"Mesela Nakşibendî, Kâdirî ve Halvetî tarikatlarının bir silsilesinde tarihî sıra içerisinde şu isimler yer alır: Hz. Muhammed (s.a), Ali b. Ebî Tâlib, el-Hasenü'l-Basrî, Habîb el-A'cemî, Dâvûd et-Taî, Ma'ruf el-Kerhî, Seriy es-Sekatî, Cüneyd el-Bağdâdî."[561]

Sûfîler Hz. Ali'nin veya Hz. Ali'nin çok yakınında olan Kümeyl b. Ziyad'ın Hasan-ı Basrî'ye hırka giydirdiğine inanırlar[562]. Bununla birlikte zühd dönemi mutasavvıflarından nakledilen ve bize ulaşan sözlerde Hz. Ali'ye özel bir atıf bulunmamaktadır. Bu manaya gelebilecek bir ifade yaklaşık iki yüz yıl sonra Cüneyd (v. 298/910)'in ağzından nakledilmiştir. Onun "Usûlde ve belada pirimiz Ali Murtaza'dır"[563] ve "Allah kendisinden razı olsun, Emirü'l-mü'minin Hz. Ali eğer harplerle meşgul olmasaydı bizim bu (tasavvuf) ilmimize dair pek çok manayı (incelikleri) bize aktarırdı. Çünkü o, kendisine ilm-i ledün verilmiş birisiydi. İlm-i ledün ise Hızır'a (a.s.) özgü olan bir ilimdir" dediği nakledilmiştir.[564]

Bu sözün Cüneyd'e ait olup olmadığını bilmiyoruz ancak tasavvuf klasikleri olan eserleri verenlerden Muhâsibî, Kuşeyrî ve Sülemî hariç müellifler Serrâc, Kelâbâzî, Ebû Tâlib Mekkî ve Hücvîrî ile *Hilye* yazarı Ebû Nuaym Isfahanî, Hz. Ali'ye tasavvuf konusunda diğer sahabe arasında farklı bir yer ayırmıştır.

Kelâbâzî (v. 380/990) eserinin ikinci bölümünde Hz. Ali ve onun soyundan gelenlerin adlarını sûfiler listesine dâhil ettiği gibi, sûfîlere ait bilgileri anlatan, onların vecd hallerinden bahseden, makamlarını yayan, hem söz ve hem de amelle sûfîyâne halleri tasvir

---

[560] Bkz. Abdulmecîd Hanî, *el-Hadâiku'l-Verdiyye,* çev. M. Emin Fidan, İstanbul 2003, s. 27-29; Kadirîlerin bir silsilesi ise şöyledir: 1. Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v). 2. Hz. Ali b. Ebû Tâlib 3. Hz. Hasan. 4- Hz. Hüseyin 5- Muhammed Bakır 6- Cafer-i Sadık.... (Bkz. Ahmet Yıldırım, "Tasavvufî Düsüncede Hz. Ali ve Bu Düsünce İçerisinde Hz. Ali'ye Nispet Edilen Rivâyetler", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Yıl: 2009/1, Sayı: 22, s. 47-48.)

[561] Aydınlı, *Tasavvuf ve Hadis,* s. 198.

[562] Süleyman Uludağ, "Hasan-ı Basrî", *DİA,* XVI, 292; İbn Haldun, bunun aslının olmadığı ve sahih olarak bilinemeyeceğini söylemektedir. (Bkz. İbn Haldun,*Mukaddime,* s. 769-770.)

[563] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 135; Ferîdüddin Attar, *Tezkiretü'l-Evliyâ (Evliyâ Tezkireleri),* çev. Süleyman Uludag, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, Aralık 2007, s. 388. Burada "Usûlde, füruda ve çilekeşlikte." şeklinde geçmektedir.

[564] Serrâc, *el-Lüma',* s. 179.

edenler arasında Hz. Ali, Hasan ve Hüseyin'i başta saymıştır.[565] Çağdaşı Serrâc her ne kadar diğer üç halife ile aynı miktarda yer ayırsa da tasavvuf hususunda Hz. Ali'ye daha fazla atıfta bulunmuştur. O şöyle demektedir:

"Emirü'l-mü'minin Hz. Ali'nin Rasûlullah'ın tüm ashabı arasında, yüce manalar, latif işaretler, benzersiz lafızlar, tevhid, mârifet, iman ve ilim hakkında ibare ve beyanlar ve daha başka hususlarda ayrı bir yeri vardır. Ayrıca kendisiyle sûfîlerden hakikat ehlinin ilgi kurduğu ve ahlâklandığı yüksek hususiyetleri bulunmaktadır.[566] Hz. Ali sahabe arasında tevhid ve mârifeti anlatma ve açıklama hususunda ayrı bir yere sahipti.[567] Hz. Ali'nin sûfîlerden kalp erbabı, işaret sahipleri ve vecd ehlinin ilgilendiği haller, ahlâk ve fiillerle ilgili pek çok sözü vardır."[568]

Yine Serrâc, Hz. Ali'nin Kümeyl b. Ziyad'a kalbini işaret ederek: "İşte ilim burada. Ah keşke onu taşıyacak birini bulsam!" dediğini nakleder.[569]

Serrâc dört halifeyi şöyle vasıflamıştır: "Dünyanın tamamını terk eden, sahip olduğu her şeyden çıkan (soyutlanan), hiçbir bağı olmaksızın fakr ve tecrid yaygısı üzerine oturanların imamı Hz. Ebûbekir'dir. Dünyanın bir kısmından geçip bir kısmını çoluk çocuğu ve sıla-i rahim için ayıran ve tüm hakları yerine getirenlerin imamı Hz. Ömer ibnü'l-Hattab'dır. Allah için (mal) toplayan, Allah için men eden, Allah için veren, Allah için infak edenlerin imamı Hz. Osman b. Affan'dır. Dünya (malı)nın etrafında dönmeyen (dünyalık talep etmeyen) ve istemeden gelen dünyalığı reddedip ondan kaçanların önderi ise Ali b. Ebû Tâlib'tir."[570]

Hücvîrî (v. 465) ise "bela denizinin dalgıcı, dostluk ateşinin yakıp kül ettiği, evliyâ ve asfiyanın rehberi" olarak tanımladığı Hz. Ali'nin tasavvuf yolunda şanının büyük derecesinin yüksek olduğunu söylemektedir. Cüneyd'in "Usûlde ve belada pirimiz Ali Murtaza'dır" sözünü açıklarken de, "İlimde ve muâmelede tasavvuf yolunun imamı Ali'dir (ra). Bu yolu tutanlar, tasavvuf yolu ile ilgili bilgilere usûl derler, bu yolda belaya katlanmaya

---

[565] Kelâbâzî, *et-Taarruf,* s.10-11; *Doğuş Devrinde Tasavvuf,* s. 61.

[566] Serrâc, *el-Lüma'*, s. 179.

[567] Serrâc, *el-Lüma'*, s. 180.

[568] Serrâc, *el-Lüma',* s. 182.

[569] Serrâc, *el-Lüma'*, s. 180.

[570] Serrâc, *el-Lüma',* s. 182.

da muâmeleler ismini verirler" demektedir.[571] [572]

Hücvîrî, Hz. Ali başta olmak üzere onun soyundan gelen imamlara ayrı önem vermiştir. Dört halifeden sonra "Sûfîlerin Ehl-i Beytten Olan İmamları" başlığını açmış ve burada, Hasan b. Ali, Hüseyin b. Ali, Zeynelâbidin, Muhammed Bâkır, Cafer Sâdık'ı 411 zikretmiştir.

Ebû Tâlib Mekkî (v. 386/996).'nin Hz. Ali'den yaptığı nakiller tüm ehlisünnet âlimlerin yapabileceği nakillerdir. Ancak sabah namazından sonra yapılacak duaları aktarırken "Süleyman b. Mu'temir'in yaptığı tesbihatı Hızır'ın Hz. Ali'ye öğrettiği söylenmektedir" diyerek, Hz. Ali'nin Hızır'dan ilim aldığı imasında bulunmuştur.[573] [574]

Büyük muhaddis Ebû Nuaym Isfahanî ise Hz. Ali'ye kitabında diğer sahabelere göre daha fazla yer vermiş ve onu farklı bir yere koymuştur. Onun, "mârifetullah sırrına erenlerden, zâhir ve bâtın ilmini bilenlerden, Allah'ın zatını tanıyanlardan" olduğunu söylemiş, faziletiyle ilgili pek çok hadis naklettiği gibi kendisinden de çok sayıda söz 413 nakletmiştir.

Kendisi reddetmesine rağmen[575] özellikle Şii çevrelerle ondan etkilenen bazı sûfî çevrelerde Hz. Ali'ye, Hz. Peygamber tarafından diğer sahabenin bilmediği sırların verildiğine inanılır. Zühd dönemi mutasavvıfları Hz. Ali'ye diğer sahabeye nazaran ayrı bir önem atfetmediği halde daha sonraki dönemde artan bir şekilde mutasavvıfların Hz. Ali'ye önem vermeleri, atıfta bulunmaları, silsilelerini ona ulaştırmaya gayret etmeleri nasıl açıklanabilir?

> Zahidlerin fazla atıfta bulunmamasının sebepleri olarak Salih Çift şunları sayıyor:
>
> *"Birincisi söz konusu döneme ait zahidlerden bugüne kalan metin sayısı çok azdır. Bu itibarla onların kanaatlerini tam manasıyla tesbit etmek zordur. ikinci olarak da zahid olarak nitelendirilen ilk dönem sûfilerinin Peygamber dışında bir önder ya da rehber edinme kaygılarının bulunmadığı söylenebilir. Ayrıca ilk dönem zahidleri Hz. Ali'yi manevi yollarının öncüsü kimliğinden ziyade dini konularda otorite olan ve esas itibariyle siyasi bir makam olan hilafet noktasında kendisine haksızlık edilen bir*

---

[571] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 135-136.

[572] Bkz. Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 137-145.

[573] Ebû Tâlib Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb,* I, 22.

[574] Bkz. Ebû Nuaym, *Hilye,* I, 61-87.

[575] Bkz. Müslim "Edâhî", 43, 44, 45; Tirmizî, "Diyât", 16; Nesâî, "Kasame", 13-14; İbn Mâce, "Diyât", 21; Ebû Tâlib Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb,* I, 207.

lider olarak algılamaktaydılar. "[576]

Bizim kanaatimiz ise bunların yanında Emevî ve Abbasîlerin güçlü olduğu, Hz. Ali ve evladının takbih edildiği bu dönemde yöneticilerle karşı karşıya gelmek istemeyen sûfîlerin Hz. Ali'ye atıfta bulunmaktan biraz uzak durduğu, bu sıkıntının geçtiği dönemlerde ve bölgelerde ise atıfların arttığı görülmektedir. Şia tesirinin fazla olduğu yerlerde yetişen mutasavvıflarda bu daha fazla olmuş, Şia'ya takip olan yerlerde ise azalmıştır. Mesela aynı dönemde yaşayan Hücvîrî (v. 465) kitabında, Hz. Ali'ye özel bir önem verirken Kuşeyrî, tasavvufu ehlisünnet çevrelere kabul ettirebilmek için *Risale'sinde* Hz. Ali'den neredeyse hiç bahsetmemiştir.

Gazzâlî'nin *İhyâ*'daki Hz. Ali'ye atıfları ise epey fazladır. Gazzâlî ile ehlisünnet çevrelerde tasavvufun kabul edilmesi, mutasavvıfların Hz. Ali'ye atıflarının önünü açmıştır. Bunda Şia tesirinin yeri olduğu gibi, Hz. Ali'den sonra Hz. Ali evladının siyasetten uzak kalması, onların ilme ve zühde yönelmelerine, bu da tasavvufta önemli bir yere sahip olmalarına yol açmıştır. Ayrıca Hz. Ali'ye atfedilen sözlerin diğer sahabeye göre çok olması ve bunların içinde tasavvuf ehline uygun olan çok sayıda söz bulunması mutasavvıfların kendilerini Hz. Ali'ye bağlamalarını kolaylaştırmıştır.

Her ne kadar güvenilir hiçbir kaynakta bizzat onun tarafından yazıldığı yer almasa da Hz. Ali'ye nispet edilen bazı eserler mevcuttur. Bunlardan en tanınmış olanı *"Nehcu'l-Belağa"* adlı eserdir. Yine Ali'nin şiirleri olduğu söylenen ve birçok şerhleri bulunan *"Envâru'l-ukûl min eş'âri vasiyyi'r-Resûl* adlı divan; yine ona nispet edilen *"el-Kasidetü'z-Zeynebiyye; el-Kasîdetü'z-Zeburiyye; el-Kasîdetü'l-Cülculutiyye"* gibi eserler de gerçekte ona ait değildir. Böyle olmakla birlikte Hz. Ali'nin hikmetli sözlerinden derlendiği ileri sürülen *"Elf Kelime; Emsalu'l-Imam Ali; Gurerü'l-hikem ve dürerü'l-kilem"* adlı matbu eserler de bulunmaktadır.[577] [578]

> *Bu eserlerden en dikkat çekeni ve meşhur olanı Nehcü'l-Belâğa'dır. Bu kitap Hz. Ali'nin neslinden gelen şair ve edip Şerif er-Radi (v.406/969) tarafından derlenmiş bir eserdir. Eser hutbeler, hitabeler ve emirnâmeler, resmî ve özel mektuplar, vecizeler ve öğütler olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde Allah Teâlâ'dan, Rasûl-i Ekrem'den, Hz. Ali ve Ehl-i beyt'ten, dünya ve âhiretten,*

---

[576] Salih Çift, "Dönemsel Gelişimi Bağlamında Tasavvuf Kültüründe Hz. Ali", *Hayatı Kişiliği ve Düşünceleriyle Hz. Ali Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri* (08-10 Ekim 2004 Bursa), Yayına Hazırlayan M. Selim Arık, Bursa 2005, s. 120.

[577] M. Yaşar Kandemir, "Ali", *DİA,* II, 375.

[578] İsmail Durmuş, "Nehcü'l-Belâğa", *DİA*, XXXII, 538.

bazı içtimai ve iktisadi meselelerle ilk üç halifeden ve Hz. Ali zamanına ait bazı tarihî olaylardan söz eden 242 hutbe yer alır. ikinci bölüm Hz. Ali'nin Cemel Savaşı'ndan önce, savaş sırasında ve savaştan sonra yazdığı, Muâviye 'ye gönderdiği mektuplar, ayrıca idari mektuplar, emirnâmeler, ahidnâmeler olmak üzere yetmiş sekiz (tekrarsız altmış üç) parçayı kapsar. Hz. Ali 'nin vecizelerine ayrılan son bölümde ise 498 özdeyişe yer verilmiştir.[411]

Bu kitapta geçen sözlerin Hz. Ali'ye aidiyeti tartışma konusu olmuştur. Şii çevreler sözlerin Hz. Ali'ye ait olduğundan şüphe duymazken, ehlisünnet çevreler bundan şüphe duymuşlar, uydurma olduğunu, en azından Hz. Ali'ye ait olmayan pek çok söz girdirildiğini söylemişlerdir. *Diyanet Islâm Ansiklopedisinde* Hz. Ali'nin İlmi bölümünü yazan Yaşar Kandemir, Zehebî'den nakledilen, bu sözlerin Hz. Ali'ye ait olamayacağı görüşüne meylederken, *Nehcü'l-Belâğa* maddesini yazan İsmail Durmuş, "sözlerin büyük bir kısmının Hz. Ali'ye ait olduğunu söylemek gerekir. Özellikle onun zamanında cereyan eden hadiselere dair olanlar, ilim ve ahlâkî erdemler vb. konularda medih parçaları, valilerine ve devlet ricâline yazdığı mektuplar bu türdendir"[579] demektedir.

*Nehcü'l-Belağa'*yı Türkçeye tercüme eden Abdülbâki Gölpınarlı da sözlerin Hz. Ali'ye ait olduğunu söylemektedir. Bizim kanaatimiz de İsmail Durmuş'la aynı yöndedir. Kitap okununca, sözlerin önemli bölümünün Hz. Ali'ye ait olduğu ancak bazı sözlerin onun adına söylendiği veya bazı sözlerine ilaveler yapıldığı kanaati oluşmaktadır. Bu kitapta Hz. Ali'den hem fıkıhla[580] hem de tasavvufla[581] ilgili olabilecek çok sayıda söz nakledilmiştir.

Bu bölümü Hz. Ali'nin şu sözü ile bitirelim:

"Gerçek fakîh, Alah'ın rahmetinden ümit kestirmeyen ve halkı O'nun azabından emin kılmayan, Allah'a isyan edilebilecek konularda insanlara ruhsat vermeyen ve Kur'an'ı bırakıp başka şeylere rağbet etmeyen kişidir."[582]

---

[579] İsmail Durmuş, "Nehcü'l-Belâğa", XXXII, 539.

[580] Fıkıhla ilgili bazı sözleri için bkz. Şerif Râdi, *Nehcü'l-Belâğa,* çev. Abdülbaki Gölpınarlı, Shafagh Publications, Kum, bty, s. 26, 151, 391-392, 438.

[581] Tasavvufla ilgili bazı sözleri için bkz. Şerif Râdi, *Nehcü 'l-Belâğa,* s. 49-50, 73, 79, 389-390, 395. Ayrıca bkz.Ebû Nuaym, *Hilye,* I, 74-75

[582] Ebû Nuaym, *Hilye,* I, 77; *Sahabeden Günümüze Allah Dostları,* I, 197.

TASAVVUFUN İLK TEMSİLCİLERİ KABUL EDİLENLER VE FIKIHLA İLİŞKİLERİ

Hazırlayan: Akif DURSUN

Bütün İslâmî ilimlerde olduğu gibi tasavvufun da ilk temsilcilerinin sahabe ve tabiinden olduğu kabul edilir. Tasavvufun ekolleşmesinden sonra her ekol kendisini sahabeye dolayısıyla Peygamber Efendimize isnad etmeye, Peygamberimize kadar ulaşan bir silsile oluşturmaya ehemmiyet vermiştir. Özellikle tarikatların kurumsallaşmasından sonra bu silsileler netleşmiş ve icâzetlere yazılmaya başlanmıştır.

Günümüzde yaşayan tarikatlardan Nakşibendiyye'nin silsilesi sahabeden Hz. Ebû Bekir'e dayanırken diğer bütün tarikatların silsilesi Hz. Ali'ye dayanır. Hâlbuki başta Hz. Ömer ve Hz. Osman olmak üzere diğer raşid halifelere dayanan silsileler yanında, Enes b. Mâlik, Ebu'd-Derdâ gibi başka sahabelere dayanan silsileler de vardı. Ancak bu silsile yoluyla gelen tarikatlar zamanla inkıraza uğramış ve günümüzde sadece Hz. Ali ile Hz. Ebû Bekir'e dayanan tarikatlar kalmıştır[583]. Ayrıca tabiinden çeşitli kişiler tasavvufa nisbet edilmiş ancak günümüz tarikat silsilelerinde yine birkaç kişi kalmıştır. Bu sebeple biz tasavvufun ilk temsilcileri kabul edilen kişileri incelerken genel olarak tarikatların silsilelerinde yer alan sahabe tabiin ve tebe-i tabiinden olanları ve onların fıkıhla ilişkisini incelemeye çalıştık.

Aslında ilk üç devirde öne çıkan, özelikle sahabe ve tabiin neslinde olan kişilerin fıkıhla ilişkisini değil de tasavvufla ilişkisini anlamaya çalışmak daha uygun olanıdır. Çünkü tarikat silsilelerinde geçen bu kişilerin çoğunluğu fakîhliği ile meşhurdur. Ancak bu kişiler, tarikatların etkisiyle, daha çok tasavvufla anıldıkları için biz de böyle bir başlığı tercih ettik. Burada elimizden geldiğince bu kişilerin hem tasavvuf hem de fıkıhla ilişkilerini ortaya koymaya çalışacağız.

Hz. Ebû Bekir

Adı Abdullah olan Hz. Ebû Bekir, Fil vakasından üç yıl sonra doğmuştur. Peygamber Efendimizden iki yaş küçüktür. Soya göre ismi Abdullah b. Osman b. Amir b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre b. Ka'b'dır. Teym kabilesindendir. Babası Osman'ın künyesi Ebû

[583] Geniş bilgi için bkz. Reşat Öngören, "Tarikat", *DİA,* XL, 95-105.

Kuhafe[584] olduğu için bazı kaynaklar Abdullah b. Ebî Kuhâfe olarak ismini kaydetmişlerdir.

Rasûlullah'la soyu Mürre b. Ka'b'da birleşir[585]. Annesi Ümmü'l-Hayr Selma binti Sahr b. Âmir b. Ka'b b. Sa'd'dır. Hz. Ebû Bekir dört kadınla evlilik yapmış bunların her birinden çocukları olmuştur. Çocuklarından Abdullah ve Esma'nın annesi Kuteyle binti Abdiluzza b. Abdi Es'ad b. Nadr b. Mâlik; Abdurrahman ve Âişe (r.anha)'nın annesi Ümmü Ruman binti Âmir b. Uveymir b. Abdişems; Muhammed b. Ebibekr'in annesi Esmâ binti Umeys b. Ma'd b. Teym; Ümmükülsüm binti Ebibekr'in annesi Habîbe binti Hârice b. Zeyd'dir. Son eşi Hazrec kabilesinden olup kızı Ümmü Külsüm vefatından sonra doğmuş[586]; vefat etmeden önce Hz. Âişe'ye miras hakkında vasiyette bulunurken hâmile olan eşinin kız doğuracağının kalbine ilkâ edildiğini söylemiştir[587].

Birden çok lakabı olan Hz. Ebû Bekir'in en meşhur lakabı Sıddık'tır. "Çok samimi, çok sadık" anlamına gelen bu lakabın, Mirac gecesi ile alakalı tereddütsüz tasdiki nedeniyle Rasûlullah tarafından verildiği yaygın olan rivâyettir. Ancak sadece bu hadisede değil her zaman Rasûlullah'ı hiç tereddütsüz tasdik eden Hz. Ebû Bekir olduğu için bu lakabın verilmiş olduğu anlaşılmaktadır. O da bu lakabın hakkını tamamıyla vermiştir.

Bunun haricinde meşhur olan bir lakabı da "Atik"tir. Bu lakabın verilmesi ile ilgili çeşitli rivâyetler olsa[588] da asıl olanın, Hz. Âişe'nin rivâyet ettiği, Rasûlullah'ın ona bakıp *"Sen ateşten (cehennemden) azat edilmiş (atîk) olansın"*[589]*[44] buyurması olduğu anlaşılmaktadır. Evvâh lakabı, çok yumuşak ve merhametli olması sebebiyle verilmiştir. Hz. Ali bir konuşmasında onun için evvâh sıfatını kullanmıştır[590].

Erkeklerden ilk Müslüman olanın Hz. Ebû Bekir olduğu kabul edilmiştir. Kızları Esma

---

[584] İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed ibn Sa'd (v. 230), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1990, III, 125.

[585] Ebû İshak İbrahim b. Ali eş-Şirâzî (v. 476), *Tabakâtü'l-Fukahâ,* Dâru'r-Raid el-Arabî, Beyrut 1970, s. 36.

[586] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 126.

[587] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 145.

[588] Rivâyetler için bkz. İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, s. 126-127; Mustafa Fayda, "Ebû Bekir", *DİA,* X, 101.

[589] İbn Vehb Ebû Muhammed Abdullah, *el-Câmi'fi'l-Hadis,* Dâru ibn Cevzî, Riyad 1995, s. 144, H. No: 86; Taberânî, *el- Mu 'cemü'l-Kebîr,* I, 53, H. No: 9; Hadisin başka bir rivâyetinde, "Kimi, ateşten azat edilmiş birine bakmak sevindirirse Ebû Bekir'e baksın" buyurulmaktadır. Bkz. Hâkim, *Müstedrek,* III, 64, H. No:4404.

[590] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 127.

(r.anha) ve Hz. Âişe, "kendimi bildim bileli babam dine (İslâm'a) bağlı idi" demişlerdir[591]. Ticaretle uğraşan Hz. Ebû Bekir'in müslüman olduğunda 40 bin dirhemi vardı. Bunu köle azat etme başta olmak üzere İslâm'a hizmette kullandı. Medine'ye hicret ettiğinde yanında beş bin dirhemi kalmıştı. Medine'de de aynı şekilde hizmetine deva m etti.[592] Tebük seferinde genel yardım çağrısı yapılınca bütün malını getirmesi meşhurdur.[593]

Hicrette Hz. Peygamber'in yol arkadaşı olan Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygamber'in yaptığı tüm savaşlara katıldı. Uhud'da Rasûlullah'ın yanında kalanlardandı. Tebük'te büyü k sancak ona verilmişti[594]. Mekke'nin fethinden sonra ilk hac emirliğini de o yapmıştır. Vefat hastalığı sırasında namaz kıldırmaya çıkamayan Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir'in namazı kıldırmasını istemiş, Hz. Âişe babasının namazda ağlayacağı ve sesini duyuramayacağı düşüncesiyle Hz. Peygamber'den başka birini (Hz. Ömer'i) tayin etmesini istemiş hatta bunun için ısrar etmişse de Hz. Peygamber Hz. Ebû Bekir isminde karar kılmıştır[595]. Bu hususu Hz. Ömer halife meselesinin konuşulduğu Beni Sakife çardağında ensara karşı delil olarak getirmiştir.

Ebû İshak İbrahim b. Ali eş-Şirâzî (v. 476) de bu hadiseyi Hz. Ebû Bekir'in sahabenin en âlimi olduğuna delil getirmiştir. "Eğer en âlimi Hz. Ebû Bekir olmasa idi Hz. Peygamber onu imamete geçirmezdi" demiştir.[596]

Halife olduktan sonra Hz. Ömer ve Ebû Ubeyde (ra)'nin girişimiyle kendisine yıllık geçimlik takdir edilerek ticareti bıraktı. Vefat etmeden önce, maaşıyla aldığı ve elinde kalan şeylerin Hz. Ömer'e verilmesini vasiyet etti. Zaten elinde bir köle ve birkaç kap kalmıştı. Onları Hz. Ömer'e verdiler. Bunun üzerine Hz. Ömer "kendinden sonrakini yordu (zor durumda bıraktı)" demiştir[597].

Hilafeti 2 yıl üç ay 10 gün veya 26 gün sürmüştür. Hicri 13 yılında Cumadiyelahiranın 8. günü, Pazartesiyi salıya bağlayan gece vefat etmiş, gece defnedilmiştir. Vefat ettiğinde 63 yaşındaydı. Cenazesini vasiyeti üzere hanımı Esma binti Umeys yıkamış, oğlu Abdurrahman

[591] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 128.

[592] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 128.

[593] Tirmizî, Menâkıb 16; Ebû Dâvûd, Zekât 27.

[594] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 131.

[595] Buhârî, "Ezan", 27; Müslim, "Salat", 17; Tirmizî, "Menâkıb", 16.

[596] Ebû İshak eş-Şirâzî, *Tabakâtü'l-Fukahâ,* s. 36.

[597] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 138-139.

yardım etmiştir.[598]

Hz. Peygamber'in en yakın arkadaşı, kayınpederi ve en büyük destekçisi olan Hz. Ebû Bekir hakkında çok sayıda kitap yazılmış, hakkında pek çok rivâyet nakledilmiştir. Burada onların hepsinin zikredilmesinin imkânı yoktur, gerekli de değildir. Biz burada konumuzla alakalı olduğunu düşündüğümüz, onun fıkıh yönü ile tasavvuf yönüne delil getirilen davranış ve sözlerini aktarmaya gayret edeceğiz.

Hz. Ebû Bekir'in bizzat Hz. Peygamber tarafından imamete geçirilmesi, hac emiri tayin edilmesi onun fıkıh bilgisine sahip olduğunun bizzat Rasûlullah tarafından tasdikidir. Bunun haricinde Rasûlullah'ın huzurunda sadece Hz. Ebû Bekir'in fetvâ verdiği rivâyet edilmiştir. Maiz üç kere zina ettiğini itiraf ettiğinde "eğer dördüncü kez itiraf edersen Rasûlullah seni recmedecek" demişti.[599]

Peygamber Efendimizin son zamanlarında yaptığı konuşmada, *"Allah bir kulunu dünya nimetlerinden ona dilediğini vermekle kendi katındaki nimetler arasında serbest bıraktı da o kul Allah katındaki nimetleri seçti"*[600] buyurduğunda bundan kastın kendisi olduğunu orada bulunanlardan sadece Hz. Ebû Bekir'in anlaması onun ne kadar ince bir anlayış sahibi olduğunu göstermektedir.

Kitap'tan bir asıl ve sünnetten bir eser bulamadığı bir mesele ile karşılaşınca, içtihad eder ve "reyimle içtihad ediyorum. Doğruysa Allah'tan, hata ise bendendir. Rabbimden mağfiret diliyorum" derdi[601]. Hz. Ebû Bekir'in içtihadları bütün müçtehid ulemâ tarafından alınmış ve tereddütsüz kabul edilmiştir.

Ahmed b. Hanbel'den nakledilen sahih rivâyete göre, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in ittifak ettikleri hususlar diğer sahâbîlerin görüşlerine; ikisi arasında ihtilâf olduğunda ise Hz. Ebû Bekir'in görüşü tercih edilir[602]. İbn Kayyim, Hz. Ebû Bekir'in nassa muhalif, kaynağı zayıf hiçbir fetvâ ve hükmünün bulunmadığını, ayrıca hilâfetinin Hz. Peygamber'in yönetimine tamamen uygun olduğunu söyler [603]8. Hz. Ebû Bekir'in İslâm hukukunun çeşitli konularına dair görüşleri Muhammed Revvâs Kal'acî tarafından *Mevsûatü Fıkhi Ebî Bekri's- Sıddîk,*

---

[598] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 150-152.

[599] Ebû İshak eş-Şirâzî, *Tabakâtü'l-Fukahâ,* s. 37.

[600] Tirmizî, "Menâkıb", 15.

[601] İbn Sa'd, *et-Tabakât,,* III, 132.

[602] İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-muvakkıîn,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1991, IV, 91.

[603] İbn Kayyim, *İ'lâmü'l-muvakkıîn,* IV, 92.

adıyla müstakil bir eserde toplanmıştır[604].Tasavvufta "sıddîkıyyet" makamı Hz. Ebû Bekir'e nisbet edilir. Nakşibendiyye, Yeseviye ve Bektâşî tarikatlerinin silsilelerinden bir tanesi Hz. Ebû Bekir'e ulaşmaktadır. Bu üç tarikatin de ortak dayandığı şeyh Yusuf Hemedâni (v. 535)'dir ve Abdülhalik Gücdüvânî (v. 575)'ye nisbet edilen *Makâmât-ı Yusuf Hemedânî* adlı esere göre Hz. Ebû Bekir'e ulaşan silsileyi ilk olarak Yusuf Hemedânî zikretmiştir[605]. Bunlar haricindeki bütün tarikatlarda silsileler Hz. Ali'ye ulaşmaktadır. Kaldı ki bu üç tarikatın da Hz. Ali'ye ulaşan silsileleri vardır.

Kasım Kufralı'nın tesbitine göre, Yûsuf Hemedânî'nin bulunduğu bölgenin Sünnî ve Hanefî olması, Şiî-Sünnî tartışmalarının hararetli olması, Hemedânî'nin halifelerini, tarikat silsilesini Hazret-i Peygambere ulaştırırken Alevîlik kokmayan bir yol seçmeye götürmüş ve Necdet Tosun'un tesbitiyle de fütüvvet, hafi zikir, melamet, sahv gibi belirgin bazı özellikleri ve ehlisünnetin sahabenin en üstünü olarak Hz. Ebû Bekir'i görmesi sebebiyle silsilenin Hz. Ebû Bekir ile Hazret-i Peygambere ulaştırılmasına ehemmiyet vermişlerdir [36]1.

Nakşîler Hz. Ebû Bekir'in tasavvufla bağlantısı için hadis diyerek, *"Allah Teâlâ benim kalbime ne dökmüşse ben de onu Ebû Bekir 'in kalbine döktüm "*[i6ı606 607] ifadesini ve hicret sırasında Peygamber Efendimizin Sevr mağarasında Hz. Ebû Bekir'le birlikte olmasını delil getirirler[608]. Onlara göre Nakşîlerin hafi zikir metodu da Sevr mağarasında telkin edilmiştir.[609] Hadis uydurmadır ve Sevr mağarasında zikir telkini ile ilgili bir rivâyet de bilinmemektedir. Mağarada geçen üç gün içerisinde çeşitli manevî haller yaşanması, Hz. Ebû Bekir'e çeşitli sırlar verilmesi, farklı telkinlerde bulunulması ihtimal dâhilinde ve mantıklı olsa da rivâyetlerde bu hususta bir bilgi bulunmamaktadır.

Necdet Tosun'un tesbitine göre, *"Allah Teâlâ benim kalbime ne dökmüşse ben de onu Ebû Bekir 'in kalbine döktüm "* ifadesi ilk olarak *Makâmât-ı Yusuf Hemedânî* kitabında, Sevr

---

[604] Fayda, "Ebû Bekir", X, 106.

[605] Necdet Tosun, *Bahaeddin Nakşbend Hayatı, Görüşleri, Tarikatı,* İnsan Yayınları, İstanbul 2015 (altıncı baskı), s. 34.

[606] Tosun, *Bahaeddin Nakşbend,* s. 36-38; Ayrıca bkz. Kasım Kufralı, *Nakşibendîliğin Kuruluş ve Yayılışı,* İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü doktora tezi, Türkiyat Enstitüsü no:337, s. 22-23.

[607] İbnü'l-Cevzî, Cemâlüddin Abdurrahman b. Ali (v. 597), *el-Mevzûât,* el-Mektebetü's-Selefiyye, Medine 1966, I, 319; Aliyyü'l-Kârî (v. 1014), *e\-Esrâru'l-MerfûafîAhbâri'l-Mevdûa,* Dâru'l-Emane - Müessesetü Risale, Beyrut, s. 476.

[608] Tosun, *Bahaeddin Nakşbend,* s, 34-36.

[609] Osman Nuri Topbaş, *Altın Silsile,* Erkam Yayınları, İstanbul 2012, s. 138.

mağarasıyla ilgili rivâyet de Muhammed b. Hüseyin Kazvînî'nin h. 978'de kaleme aldığı *Silsilenâme-i Hâcegân-ı Nakşbend* kitabında yer almaktadır. Onun ifadesine göre başka tarikatların Bekrî silsileye itirazları Nakşîleri bu rivâyetleri icad etmeye sevk etmiş olmalıdır.[610]

Bütün bunlar Hz. Ebû Bekir'de tasavvuf! yön olmadığı manasına gelmemektedir. Gerek yaşadığı zühd hayatı, gerekse çok sayıda sözü ehli tasavvuf tarafından kaynak olarak kabul edilmiş ve kullanılmıştır. Bu sebeple Ebû Nuaym (v. 430) *Hilyetü'l-Evliyâ'*ya Hz. Ebû Bekir ile başlamış ve onun tasavvufa delil olan amel ve sözlerini nakletmiştir. Tabii bu sözler mutasavvıflara delil olabildiği gibi başkalarına da delildir. Ebû Nuaym'ın aktardığı sözlerde Hicrî üçüncü asırda oluşan tasavvuf düşüncesine fazla bir delil bulunmamaktadır. Doğrudan delil kabul edilebilecek sözlerinin ise Hz. Ebû Bekir'e aidiyeti belli değildir veya onun adına uydurulmuştur. Mesela, abidler hakkındaki şu sözü:

"Allah'a çok ibadet edenler (abidler) üç sınıftırlar. Her üç sınıf, üçer alâmetle bilinir: Birinci sınıf, Allah'a havf üzere (azabından korkarak) ibadet edenler; ikinci sınıf, Allah'a reca üzere (Rahmetini umarak) ibadet edenler, üçüncü sınıf da Allah'a muhabbet üzere ibadet edenlerdir.

Bunlardan birinci sınıftakilerin alametleri: 1. Nefislerini hor görürler (mütevazıdırlar). 2. Hayır-hasenatlarını az görürler. 3. Günahlarını çok görürler.

İkinci sınıftakilerin alametleri: 1. Her hâllerinde insanlara örnek olurlar. 2. Dünyada mallarını (Hak yolunda) harcayarak tüm insanların en cömerdi olurlar. 3. Tüm yaratılanlar arasında Allah hakkında en güzel zannı besleyenler olurlar.

Üçüncü sınıftakilerin alametleri: 1. Sevdikleri şeyleri (Allah için) infak ederler ve Rableri razı olduktan sonra kimseye aldırmazlar. 2. Rablerini razı etmek için nefislerine ağır gelen şeylerle amel ederler; 3. Her hâllerinde, Efendileri (Allah Teâlâ) ile birlikte olurlar, emir ve nehiylerinde O'na itaat ederler."[611]

Bu rivâyet İbn Hacer'e (v. 852) isnad edilen *Münebbihât* adlı kitapta geçmektedir. Ancak tam adıyla *"el-Münebbihât ale'l-isti 'dâd li-yevmi'l-meâd li 'n-nush ve 'l-vedâd"* adlı eser İbn Hacer'e ait değildir[612]. Yukarıdaki rivâyet gibi içindeki rivâyetlerin çoğu başka bir eserde yer almamaktadır. Bu sebeple bu rivâyetin Hz. Ebû Bekir'e ait olmama ihtimali çok yüksektir.

[610] Tosun, *Bahaeddin Nakşbend,* s. 36.

[611] İbn Hacer Askalânî (?) (v. 852), *Münebbihât,* Matba-i Muhammed Mustafa Han, Hindistan (?) 1270, s. 73-74.

[612] Yaşar Kandemir, "İbn Hacer Askalânî", *DİA,* XIX, 529.

Hz. Ali

Hayatı ve sözleri özellikle Şia ve onların etkisiyle pek çok tarikat tarafından efsaneleştirilen, menkıbelere bürünen Hz. Ali günümüzde Nakş îler haricinde tüm tarikatların silsilelerinin kendisine ulaştı(rıldı)ğı sahabidir.

Hz. Ali'nin baba tarafından soyunu da belirten tam adı, Ali b. Ebî Talib (Abdi Menaf) b. Abdülmuttalib (Şeybe) b. Hâşim (Amr) b. Abdi Menaf (Muğire) b. Kusay (Zeyd)'dır. Annesi, Fatıma binti Esed b. Hâşim b. Abdi Menaf b. Kusay olup babası ile annesi amca çocuklarıdır[613]. Bu sebeple iki taraftan Hâşimî'dir. Künyesi büyük oğluna nisbetle Ebu'l-Hasen veya iki oğluna nisbetle "Ebu'l-Hasaneyn", olan Hz. Ali'nin Hz. Peygamberin verdiği "Ebû Turab/toprağın babası";[614] Peygamberimizle kardeş ilan edilmesi sebebiyle "Ehu Rasûlillah/Rasûlullah'ın kardeşi" ve Peygamberimizin iki torunu sebebiyle "Ebu's-sıbteyn/iki torunun babası"[615] lakapları vardır. Bunun dışında 'el-Murtaza/kendisinden razı olunmuş', 'Esedullah/Allah'ın aslanı' ve 'Haydar/aslan' lakaplarıyla da anılmıştır.[616]

Hz. Ali çeşitli rivâyetlerin karşılaştırılmasından anlaşıldığına göre miladi 600 yılında dünyaya gelmiş, küçük yaştan itibaren Hz. Peygamberin yanında büyümüştür. Ebû Tâlib'in en küçük oğludur. Abileri Talib, Cafer ve Akil'dir.

Peygamber Efendimize nübüvvet geldiğinde 10 yaşlarında olan Hz. Ali bazı rivâyetlere göre ilk Müslüman olan, ilk namaz kılan sahabidir. Bazılarına göre Hz. Hatice'den sonra Müslüman olmuştur. Bazılarına göre de Hz. Hatice, Hz. Ebû Bekir ve Zeyd b. Harise'den sonra Müslüman olmuştur.[617] Hicrette Peygamber Efendimizin yatağına yatmış, üç gün Mekke'de görünüp emanetleri dağıttıktan sonra Peygamber Efendimizin ailesini ve annesi Fatıma'yı alarak Medine'ye hicret etmiştir. Efendimiz Kuba'da iken yanına varıp Külsum b.

---

[613] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 13-14.

[614] Aktarıldığına göre Hz. Ali ile Hz. Fatıma arasında bir tatsızlık olmuş, Hz. Ali de kızarak evden ayrılmış; evlerine gelen Rasûlullah durumu öğrenince onu aratmış, Mescid'de toz toprak içinde uyurken bulmuşlar. Peygamberimiz Hz. Ali'yi uyandırırken, "kalk, Ebû Turab" diyerek seslendiği için bu lakap kendisine verilmiş. Hz. Ali bu hatıraya binaen bu lakabından çok hoşlanılmış. Buhârî, "Fedailu Ashab", 9.

[615] İbnu'l-Esir, *Üsdü'l-GâbefiMa'rifeti's-Sahabe,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1994; IV, 89.

[616] Mustafa Akçay, "Hz. Ali'nin Hayatı ve Kişiliği", *Anadolu 'da Alevîliğin Dünü Bugunü,* Sakarya Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı 2010 Sakarya, s. 176.

[617] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 15. En mantıklı rivâyet sonuncusu olsa gerektir.

Hidm'in evine inmiştir.[618]

Mekke'de Müslüman olanlar arasında kardeşlik kurulurken de Medine'de Hicretin 5. ayında muhacirlerle ensar arasında kardeşlik kurulurken de, Rasûlullah Hz. Ali'yi kendisine kardeş olarak seçmiş ve *"sen dünya ve âhiret kardeşımsın "* buyurmuştur[619].

Hz. Peygamber hicretin 2. yılının son ayında onu kızı Fâtıma ile evlendirmiş; bu evlilikten Hasan, Hüseyin ve ölü doğan Muhsin adlı erkek çocukları ile Zeyneb ve Ümmü Külsûm adlı kız çocukları olmuştur. Hz. Ali, Hz. Fâtıma'nın sağlığında başka evlilik yapmamıştır. Fâtıma'nın vefatından sonra ise birçok defa evlenmiş ve çok sayıda çocuğu dünyaya gelmiştir.[620] Hz. Ali'nin 14 oğlu 19 kızı olmuştur. Erkek çocuklarından devam eden soyu Hasan, Hüseyin, Muhammed b. Hanefîyye, Abbas b. Kilabiyye ve Ömer b. Tağlibiyye'den gelmiştir[621].

Hz. Ali, Bedir günü başta olmak üzere bulunduğu hemen her seferde Rasûlullah'ın sancağını taşırdı.[622] Uhud günü sebat edenlerden, Hudeybiye'de ölüm beyatında bulunanlardan, Mekke Fethi günü muhacirlerin üç sancağından birini taşıyanlardan idi. Rasûlullah onu iki seriyyeye komutan yapmış, Yemen'e göndermişti. Tebük seferi hariç hiçbir seferde Rasûlullah'tan ayrılmamıştı. Tebük'e giderken Hz. Peygamber yerine Hz. Ali'yi bıraktı. Ordu Medine'den ayrıldıktan sonra bazı münafıklar "Ali ile beraber bulunmaktan hoşlanmadığı için Hz. Peygamber onu yanında götürmedi" dediler. Bu söz Hz. Ali'ye ulaşınca hemen yola çıkıp fazla uzaklaşmamış olan orduya yetişti ve bu sözleri Hz. Peygamber'e sordu. Efendimiz gülerek : *"Ya Ali, sen benim için Harun'un Musa'ya olduğu gibi olmak istemez misin? "* buyurdu.

Başka bir rivâyette Hz. Ali (üzüntülü olarak): "Ya Rasûlallah sen gidiyorsun beni geride mi bırakıyorsun" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: *"Ya Ali, sen benim için Harun'un Musa'ya olduğu gibi olmak istemez misin? Ancak benden sonra peygamber gelmeyecektir"* buyurdu[623]. Bu sözü duyunca Hz. Ali hızlıca geri döndü.[624]

---

[618] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 15.

[619] İbnu'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe,* IV, 89. Başka bir rivâyete göre Medine'de Sehl b. Huneyf ile kardeş yapmıştır. (Bkz. îbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 16.)

[620] Ethem Ruhi Fığlalı, "Ali", *DİA,* II, 371.

[621] îbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 15.

[622] îbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 16.

[623] Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-Sahâbe,* II, 567.

Tasvir edildiğine göre Ali b. Ebi Talib, orta veya ortaya yakın kısa boylu, buğday tenli, iri siyah gözlü, ayın on dördü gibi parlak simalı, güler yüzlü, göğsünü dolduracak kadar gür sakallı idi. Başı dazlaklaşmış, saçının kalan yerleri ve sakalı beyazlamıştı. Bazen sakalını boyardı. Bakışı keskindi. Büyükçe karınlı yani hafif göbekli idi.[625]

Zühd üzere yaşayan Hz. Ali bunun yansıması olarak diz kapaklarının biraz altına inen ucuz elbiseler giyer, elbiselerini pazardan satın alırdı. Zaman zaman bir ucunu öne bir ucunu arkaya saldığı siyah sarık sarardı.[626] Takkesi ince, beyaz idi. Yüzüğünün üstünde "Allahu Melik", başka bir yüzüğünde "Muhammed Rasûlullah" yazılı idi.[627]Hz. Osman'ın şehadetinden sonra dördüncü halife olarak seçilen Hz. Ali'ye H. 35 yılında Zilhicce'nin 18'nde Cuma günü Medine'de beyat edildi.[628] İlk olarak, Zübeyr b. Avvam, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Ebî Vakkas, Saîd b. Zeyd b. Amr, Ammar b. Yâsir, Usame b. Zeyd, Sehl b. Huneyf, Eyyub el-Ensârî, Muhammed b. Mesleme, Zeyd b. Sâbit ve Huzeyme b. Sâbit, sonra da o sırada Medine'de bulunan bütün ashab ile diğer insanlar beyat ettiler. Ancak sonra Talha ve Zübeyr (ra) kerhen biat ettiklerini söyleyerek, Hz. Âişe ile birlikte Mekke'ye oradan da Basra'ya gittiler ve Cemel vakası oldu.[629] Daha sonra olan Sıffin savaşı ve Muaviye ile arasında geçenler meşhurdur. Bu arada Sıffin savaşından sonra ortaya çıkan Haricîler uzun süre Hz. Ali'yi uğraştırmış, sonunda Haricî birisi olan Abdurrahman ibn Mülcem tarafından şehid edilmiştir.

Rivâyetlerden anlaşıldığı kadarıyla Hz. Peygamberin kendisine bildirmesi sebebiyle[630] Hz. Ali öldürüleceğini bilmektedir ve beklemektedir. Bu sebepten zaman zaman bu hususta

---

[624]îbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 16-17; Nesai, *Fedailu 's-Sahâbe,* s. 13-14.

[625] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 18-19; Ahmed Naim, *Tecrid-i Sarih Tercemesi,* DİB Yay, Ankara 1985, IV, 43; İbrahim Sarıçam, "Hz. Ali'nin Hayatı ve Şahsiyeti", *Hayatı, Kişiliği ve Düşünceleriyle Hz. Ali Sempozyumu,* s. 24, Bursa, 2005.

[626]İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 20-21.

[627]İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 22.

[628]İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 22.

[629]İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 22-23.

[630]Hz. Peygamber Hz. Ali'ye sordu: "Ey Ali, evvelkilerin ve sonrakilerin en bedbahtı kimdir, bilir misin?
-Allah ve Rasûlü daha iyi bilir.

-En bedbahtların (şakilerin) ilki (Salih peygamberin) devesini kesen kimsedir. Sonuncusu ise seni yaralayan kimse olacaktır, dedi ve Hz. Ali'nin yaralandığı yeri işaret etti. (Bkz. İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 25; Mevsılî, *Müsned-i Ebî Ya 'la,* I, 377 (isnadı zayıf), Taberânî*, el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VIII, 38; Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-Sahabe,* II, 566)

konuşmalar yapmaktadır. Bir defasında: "Sizin en şakinizi beni öldürmekten alıkoyan nedir? Allah'ım ben onlardan bıktım onlar da benden. Onları benden rahatlat (kurtar) beni de onlardan!" demişti.[631]

İbn Mülcem'in kabilesi olan Murad kabilesinden biri gelerek Hz. Ali'ye, "kendine koruma tut, çünkü Murad kabilesinden birileri seni öldürmek istiyor" dediğinde Hz. Ali, "Kişinin iki tarafında birer muhafaza meleği vardır. O kişi kendisine takdir edilmemiş hususlardan korur. Kendisine takdir olunan şey gelince de o şey ile kişi arasından çekilirler. Muhakkak ecel koruyucu kalkandır" cevabını vermişti.[632]

Hz. Ali yaralandıktan sonra iki gün yaşayıp, 11 Ramazan 40 yılında Pazar günü vefat etti. Naaşını Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Abdullah b. Cafer yıkadılar ve kefenleyip defnettiler.[633] Hilafet müddeti 4 sene 9 aydır. Vefat ettiğinde 63 yaşında idi.[634] Hz. Ali'nin faziletine dair çok sayıda hadis vardır.[635]

Hz. Ali'nin fakîhliği tartışmasız kabul edilmiştir. Onu sahabenin en fakîhi kabul edenler vardır. Daha Peygamber Efendimiz zamanında fetvâ vermiş, insanlar arasında hükmetmiştir.

Kendi şöyle aktarıyor: "Rasûlullah beni Yemen'e kadı olarak tayin edince, "Ya Rasûlallah beni mi gönderiyorsun, hâlbuki ben gencim onlar ise olgun kişiler? Benim kaza (yargı) hakkında ilmim de yoktur" dedim. Rasûlullah göğsüme vurarak, *"Allah'ım kalbine hidayet (doğruluk) diline sebat ver"* diye dua etti. Vallahi bundan sonra hiçbir şey de tereddüde düşmedim."[636]

Hz. Ömer, "En iyi hüküm (kaza) verenimiz Ali'dir"[637] der; Hz. Ali'nin olmadığı bir mecliste zor bir problem ile karşılaşmaktan Allah'a sığınırdı.[638] Medine'de feraizi en iyi bilen Hz. Ali

---

[631] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 24

[632] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 24.

[633] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 25-27.

[634] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 27.

[635] Bir kısmı için bkz. Müslim, "İman", 13; Tilmizi, Menâkıb 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 84, 118-119, 152, 331, IV, 437; Nesâî, *Fedâilu's-Sahâbe,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1405, s. 14, H. No: 41, 43; Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's- Sahâbe,* II, 563-570, 584, 620, 649; Nesâi, "Menâkıb", 45; İbn Mace, "Mukaddime", 43.

[636] İbn Mâce, "Ahkâm", 1; Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-Sahâbe,* II, 580; Ebû İshak eş-Şirâzî, *Tabakâtü'l-Fukahâ,* s. 42; Belazurî, *Ensâbu'l-Eşraf,* II, 101.

[637] İbn Ebi Şeybe, *Musannef,* VI, 138; Hâkim, *Müstedrek,* III, 344.

[638] Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-Sahâbe,* II, 647; Ebû İshak eş-Şirâzî, *Tabakâtü'l-Fukahâ,* s. 42.

idi. İbn Abbas diyor ki, "İlmin onda dokuzu Ali'de idi. Geri kalan onda birde de hissesi vardı."[639] Abdülmelik b. Süleyman, tabiinden A'ta'ya ashab içinde Hz. Ali'den âlimi olup olmadığını sorduğunda, A'tâ, "Vallahi ondan âlimini bilmiyorum" dedi.[640]

Tabiunun önde gelen âlimlerinden Ata b. Ebi Rabah ile özellikle Mesruk b. Ecda'ın şu tespitleri, Hz. Ali'nin sahabe nezdindeki konumunun, bir sonraki nesilde de takdir edildiğini göstermektedir: "Muhammed (salla'llâhü aleyhi ve sellem) ashabını (ilim hususunda) yokladım. Allah Rasûlü'nün (s.a.) ilminin şu altı sahabede toplandığını gördüm: Ömer, Ali, Abdullah b. Mesud, Zeyd b. Sâbit, Ebu'd-Derda ve Übey b. Ka'b. Bu altı kişinin ilmi de Ali ile Abdullah'ta toplanmıştır."[641]

Hz. Ali'nin hüküm vermedeki isabeti ve sürati, olayları fıkhetmedeki üstünlüğü üzerine çok sayıda olay aktarılmıştır.[642] Hz. Ali, ehlisünnet dört mezhebin hepsinde de önemli olsa da özellikle Hanefî mezhebinde Hz. Ömer ve Abdullah b. Mesud ile birlikte merkezî konumu işgal etmektedir. Bu durumu Ebû Hanife şöyle dile getirir: "Bu ilmi (fıkhı) Hz. Ömer'den ilim alanlar vasıtasıyla Ömer'den; Hz. Ali'den ilim alanlar vasıtasıyla Ali'den; Abdullah b. Mesud'dan ilim alanlar vasıtasıyla da İbn Mesud'dan aldım."[643]

Fakîhlik yönü çok belirgin olan Hz. Ali, Şiayı bir kenara bırakırsak, özellikle tarikatların oluşumundan sonra fıkıh yönüyle değil de tasavvuf yönüyle ön plana çıkmıştır. Bütün tarikatlar silsilelerini Hz. Ali'ye dayandırmışlar; sahabeden Hz. Ebû Bekir'e ulaşan silsileye sahip olan Nakşiler bile Hz. Ali'ye ulaşan iki silsile daha ihdas etmişlerdir[644].

"Mesela Nakşibendî, Kâdirî ve Halvetî tarikatlarının bir silsilesinde tarihî sıra içerisinde şu isimler yer alır: Hz. Muhammed (s.a), Ali b. Ebî Tâlib, el-Hasenü'l-Basrî, Habîb el-A'cemî,

---

[639] Ebû İshak eş-Şirâzî, *Tabakâtü'l-Fukahâ,* s. 42; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe,* IV, 87.

[640] Ebû İshak eş-Şirâzî, *Tabakâtü'l-Fukahâ,* s. 42-43.

[641] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* IX, 94; İbn Sa'd, *et-Tabakât,* II, 267.

[642] Birkaç örnek için bkz. Veki' Ebû Bekir Muhammed bin Halef, *Ahbârul-Kudât,* el-Mektebetü't-Ticariyye'l-Kübrâ, Beyrut 1947, I, 95-97; Mehmet Erdem, "Hanefi Mezhebinin Önemli Sahabi Refanslarından Birisi Olarak Hz. Ali", *Fırat Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16:2 (2011), s. 27 (İbnu'l-Kayyim, *et-Turuku"l-hükmiyye*, s. 57, 58'den naklen).

[643] Muhammed Ebû Zehra, *Ebû Hanife,* çev. Osman Keskioğlu, DİB Yay., Ankara 1997, s. 85.

[644] Bkz. Abdulmecîd Hanî, *el-Hadâiku'l-Verdiyye,* çev. M. Emin Fidan, İstanbul 2003, s. 27-29; Kadirîlerin bir silsilesi ise şöyledir: 1. Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v). 2. Hz. Ali b. Ebû Tâlib 3. Hz. Hasan. 4- Hz. Hüseyin 5- Muhammed Bakır 6- Cafer-i Sadık.... (Bkz. Ahmet Yıldırım, "Tasavvufî Düsüncede Hz. Ali ve Bu Düsünce İçerisinde Hz. Ali'ye Nispet Edilen Rivâyetler", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Yıl: 2009/1, Sayı: 22, s. 47-48.)

Dâvûd et-Taî, Ma'ruf el-Kerhî, Seriy es-Sekatî, Cüneyd el-Bağdâdî."[645]

Sûfîler Hz. Ali'nin veya Hz. Ali'nin çok yakınında olan Kümeyl b. Ziyad'ın Hasan-ı Basrî'ye hırka giydirdiğine inanırlar[646]. Bununla birlikte zühd dönemi mutasavvıflarından nakledilen ve bize ulaşan sözlerde Hz. Ali'ye özel bir atıf bulunmamaktadır. Bu manaya gelebilecek bir ifade yaklaşık iki yüz yıl sonra Cüneyd (v. 298/910)'in ağzından nakledilmiştir. Onun "Usûlde ve belada pirimiz Ali Murtaza'dır"[647] ve "Allah kendisinden razı olsun, Emirü'l-mü'minin Hz. Ali eğer harplerle meşgul olmasaydı bizim bu (tasavvuf) ilmimize dair pek çok manayı (incelikleri) bize aktarırdı. Çünkü o, kendisine ilm-i ledün verilmiş birisiydi. İlm-i ledün ise Hızır'a (a.s.) özgü olan bir ilimdir" dediği nakledilmiştir.[648]

Bu sözün Cüneyd'e ait olup olmadığını bilmiyoruz ancak tasavvuf klasikleri olan eserleri verenlerden Muhâsibî, Kuşeyrî ve Sülemî hariç müellifler Serrâc, Kelâbâzî, Ebû Tâlib Mekkî ve Hücvîrî ile *Hilye* yazarı Ebû Nuaym Isfahanî, Hz. Ali'ye tasavvuf konusunda diğer sahabe arasında farklı bir yer ayırmıştır.

Kelâbâzî (v. 380/990) eserinin ikinci bölümünde Hz. Ali ve onun soyundan gelenlerin adlarını sûfiler listesine dâhil ettiği gibi, sûfîlere ait bilgileri anlatan, onların vecd hallerinden bahseden, makamlarını yayan, hem söz ve hem de amelle sûfîyâne halleri tasvir edenler arasında Hz. Ali, Hasan ve Hüseyin'i başta saymıştır.[649] Çağdaşı Serrâc her ne kadar diğer üç halife ile aynı miktarda yer ayırsa da tasavvuf hususunda Hz. Ali'ye daha fazla atıfta bulunmuştur. O şöyle demektedir:

"Emirü'l-mü'minin Hz. Ali'nin Rasûlullah'ın tüm ashabı arasında, yüce manalar, latif işaretler, benzersiz lafızlar, tevhid, mârifet, iman ve ilim hakkında ibare ve beyanlar ve daha başka hususlarda ayrı bir yeri vardır. Ayrıca kendisiyle sûfîlerden hakikat ehlinin ilgi kurduğu ve ahlâklandığı yüksek hususiyetleri bulunmaktadır.[650] Hz. Ali sahabe arasında tevhid ve

---

[645] Aydınlı, *Tasavvuf ve Hadis,* s. 198.

[646] Süleyman Uludağ, "Hasan-ı Basrî", *DİA,* XVI, 292; İbn Haldun, bunun aslının olmadığı ve sahih olarak bilinemeyeceğini söylemektedir. (Bkz. İbn Haldun,*Mukaddime,* s. 769-770.)

[647] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 135; Ferîdüddin Attar, *Tezkiretü'l-Evliyâ (Evliyâ Tezkireleri),* çev. Süleyman Uludag, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, Aralık 2007, s. 388. Burada "Usûlde, füruda ve çilekeşlikte." şeklinde geçmektedir.

[648] Serrâc, *el-Lüma',* s. 179.

[649] Kelâbâzî, *et-Taarruf,* s.10-11; *Doğuş Devrinde Tasavvuf,* s. 61.

[650] Serrâc, *el-Lüma',* s. 179.

mârifeti anlatma ve açıklama hususunda ayrı bir yere sahipti.[651] Hz. Ali'nin sûfîlerden kalp erbabı, işaret sahipleri ve vecd ehlinin ilgilendiği haller, ahlâk ve fiillerle ilgili pek çok sözü vardır."[652]

Yine Serrâc, Hz. Ali'nin Kümeyl b. Ziyad'a kalbini işaret ederek: "İşte ilim burada. Ah keşke onu taşıyacak birini bulsam!" dediğini nakleder.[653]

Serrâc dört halifeyi şöyle vasıflamıştır: "Dünyanın tamamını terk eden, sahip olduğu her şeyden çıkan (soyutlanan), hiçbir bağı olmaksızın fakr ve tecrid yaygısı üzerine oturanların imamı Hz. Ebûbekir'dir. Dünyanın bir kısmından geçip bir kısmını çoluk çocuğu ve sıla-i rahim için ayıran ve tüm hakları yerine getirenlerin imamı Hz. Ömer ibnü'l- Hattab'dır. Allah için (mal) toplayan, Allah için men eden, Allah için veren, Allah için infak edenlerin imamı Hz. Osman b. Affan'dır. Dünya (malı)nın etrafında dönmeyen (dünyalık talep etmeyen) ve istemeden gelen dünyalığı reddedip ondan kaçanların önderi ise Ali b. Ebû Tâlib'tir."[654]

Hücvîrî (v. 465) ise "bela denizinin dalgıcı, dostluk ateşinin yakıp kül ettiği, evliyâ ve asfiyanın rehberi" olarak tanımladığı Hz. Ali'nin tasavvuf yolunda şanının büyük derecesinin yüksek olduğunu söylemektedir. Cüneyd'in "Usûlde ve belada pirimiz Ali Murtaza'dır" sözünü açıklarken de, "İlimde ve muâmelede tasavvuf yolunun imamı Ali'dir (ra). Bu yolu tutanlar, tasavvuf yolu ile ilgili bilgilere usûl derler, bu yolda belaya katlanmaya da muâmeleler ismini verirler" demektedir.[655] [656]

Hücvîrî, Hz. Ali başta olmak üzere onun soyundan gelen imamlara ayrı önem vermiştir. Dört halifeden sonra "Sûfîlerin Ehl-i Beytten Olan İmamları" başlığını açmış ve burada, Hasan b. Ali, Hüseyin b. Ali, Zeynelâbidin, Muhammed Bâkır, Cafer Sâdık'ı 411
zikretmiştir.

Ebû Tâlib Mekkî (v. 386/996).'nin Hz. Ali'den yaptığı nakiller tüm ehlisünnet âlimlerin yapabileceği nakillerdir. Ancak sabah namazından sonra yapılacak duaları aktarırken "Süleyman b. Mu'temir'in yaptığı tesbihatı Hızır'ın Hz. Ali'ye öğrettiği söylenmektedir"

---

[651] Serrâc, *el-Lüma'*, s. 180.

[652] Serrâc, *el-Lüma',* s. 182.

[653] Serrâc, *el-Lüma'*, s. 180.

[654] Serrâc, *el-Lüma',* s. 182.

[655] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 135-136.

[656] Bkz. Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 137-145.

diyerek, Hz. Ali'nin Hızır'dan ilim aldığı imasında bulunmuştur.[657] [658]

Büyük muhaddis Ebû Nuaym Isfahanî ise Hz. Ali'ye kitabında diğer sahabelere göre daha fazla yer vermiş ve onu farklı bir yere koymuştur. Onun, "mârifetullah sırrına erenlerden, zâhir ve bâtın ilmini bilenlerden, Allah'ın zatını tanıyanlardan" olduğunu söylemiş, faziletiyle ilgili pek çok hadis naklettiği gibi kendisinden de çok sayıda söz 413
nakletmiştir.

Kendisi reddetmesine rağmen[659] özellikle Şii çevrelerle ondan etkilenen bazı sûfî çevrelerde Hz. Ali'ye, Hz. Peygamber tarafından diğer sahabenin bilmediği sırların verildiğine inanılır. Zühd dönemi mutasavvıfları Hz. Ali'ye diğer sahabeye nazaran ayrı bir önem atfetmediği halde daha sonraki dönemde artan bir şekilde mutasavvıfların Hz. Ali'ye önem vermeleri, atıfta bulunmaları, silsilelerini ona ulaştırmaya gayret etmeleri nasıl açıklanabilir?

Zahidlerin fazla atıfta bulunmamasının sebepleri olarak Salih Çift şunları sayıyor:

"Birincisi söz konusu döneme ait zahidlerden bugüne kalan metin sayısı çok azdır. Bu itibarla onların kanaatlerini tam manasıyla tesbit etmek zordur. ikinci olarak da zahid olarak nitelendirilen ilk dönem sûfîlerinin Peygamber dışında bir önder ya da rehber edinme kaygılarının bulunmadığı söylenebilir. Ayrıca ilk dönem zahidleri Hz. Ali'yi manevi yollarının öncüsü kimliğinden ziyade dini konularda otorite olan ve esas itibariyle siyasi bir makam olan hilafet noktasında kendisine haksızlık edilen bir lider olarak algılamaktaydılar. "[660]

Bizim kanaatimiz ise bunların yanında Emevî ve Abbasîlerin güçlü olduğu, Hz. Ali ve evladının takbih edildiği bu dönemde yöneticilerle karşı karşıya gelmek istemeyen sûfîlerin Hz. Ali'ye atıfta bulunmaktan biraz uzak durduğu, bu sıkıntının geçtiği dönemlerde ve bölgelerde ise atıfların arttığı görülmektedir. Şia tesirinin fazla olduğu yerlerde yetişen mutasavvıflarda bu daha fazla olmuş, Şia'ya takip olan yerlerde ise azalmıştır. Mesela aynı dönemde yaşayan Hücvîrî (v. 465) kitabında, Hz. Ali'ye özel bir önem verirken Kuşeyrî, tasavvufu ehlisünnet çevrelere kabul ettirebilmek için *Risale'sinde* Hz. Ali'den neredeyse hiç bahsetmemiştir.

Gazzâlî'nin *İhyâ*'daki Hz. Ali'ye atıfları ise epey fazladır. Gazzâlî ile ehlisünnet çevrelerde

---

[657] Ebû Tâlib Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb,* I, 22.

[658] Bkz. Ebû Nuaym, *Hilye,* I, 61-87.

[659] Bkz. Müslim "Edâhî", 43, 44, 45; Tirmizî, "Diyât", 16; Nesâî, "Kasame", 13-14; İbn Mâce, "Diyât", 21; Ebû Tâlib Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb,* I, 207.

[660] Salih Çift, "Dönemsel Gelişimi Bağlamında Tasavvuf Kültüründe Hz. Ali", *Hayatı Kişiliği ve Düşünceleriyle Hz. Ali Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri* (08-10 Ekim 2004 Bursa), Yayına Hazırlayan M. Selim Arık, Bursa 2005, s. 120.

tasavvufun kabul edilmesi, mutasavvıfların Hz. Ali'ye atıflarının önünü açmıştır. Bunda Şia tesirinin yeri olduğu gibi, Hz. Ali'den sonra Hz. Ali evladının siyasetten uzak kalması, onların ilme ve zühde yönelmelerine, bu da tasavvufta önemli bir yere sahip olmalarına yol açmıştır. Ayrıca Hz. Ali'ye atfedilen sözlerin diğer sahabeye göre çok olması ve bunların içinde tasavvuf ehline uygun olan çok sayıda söz bulunması mutasavvıfların kendilerini Hz. Ali'ye bağlamalarını kolaylaştırmıştır.

Her ne kadar güvenilir hiçbir kaynakta bizzat onun tarafından yazıldığı yer almasa da Hz. Ali'ye nispet edilen bazı eserler mevcuttur. Bunlardan en tanınmış olanı *"Nehcu'l- Belağa"* adlı eserdir. Yine Ali'nin şiirleri olduğu söylenen ve birçok şerhleri bulunan *"Envâru'l-ukûl min eş'âri vasiyyi'r-Resûl* adlı divan; yine ona nispet edilen *"el-Kasidetü'z- Zeynebiyye; el-Kasîdetü'z-Zeburiyye; el-Kasîdetü'l-Cülculutiyye"* gibi eserler de gerçekte ona ait değildir. Böyle olmakla birlikte Hz. Ali'nin hikmetli sözlerinden derlendiği ileri sürülen *"Elf Kelime; Emsalu'l-Imam Ali; Gurerü'l-hikem ve dürerü'l-kilem"* adlı matbu eserler de bulunmaktadır.[661] [662]

Bu eserlerden en dikkat çekeni ve meşhur olanı Nehcü'l-Belâğa'dır. Bu kitap Hz. Ali'nin neslinden gelen şair ve edip Şerif er-Radi (v.406/969) tarafından derlenmiş bir eserdir. Eser hutbeler, hitabeler ve emirnâmeler, resmî ve özel mektuplar, vecizeler ve öğütler olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde Allah Teâlâ'dan, Rasûl-i Ekrem'den, Hz. Ali ve Ehl-i beyt'ten, dünya ve âhiretten, bazı içtimai ve iktisadi meselelerle ilk üç halifeden ve Hz. Ali zamanına ait bazı tarihî olaylardan söz eden 242 hutbe yer alır. ikinci bölüm Hz. Ali'nin Cemel Savaşı'ndan önce, savaş sırasında ve savaştan sonra yazdığı, Muâviye 'ye gönderdiği mektuplar, ayrıca idari mektuplar, emirnâmeler, ahidnâmeler olmak üzere yetmiş sekiz (tekrarsız altmış üç) parçayı kapsar. Hz. Ali 'nin vecizelerine ayrılan son bölümde ise 498 özdeyişe yer verilmiştir.[411]

Bu kitapta geçen sözlerin Hz. Ali'ye aidiyeti tartışma konusu olmuştur. Şii çevreler sözlerin Hz. Ali'ye ait olduğundan şüphe duymazken, ehlisünnet çevreler bundan şüphe duymuşlar, uydurma olduğunu, en azından Hz. Ali'ye ait olmayan pek çok söz girdirildiğini söylemişlerdir. *Diyanet Islâm Ansiklopedisinde* Hz. Ali'nin İlmi bölümünü yazan Yaşar Kandemir, Zehebî'den nakledilen, bu sözlerin Hz. Ali'ye ait olamayacağı görüşüne meylederken, *Nehcü'l-Belâğa* maddesini yazan İsmail Durmuş, "sözlerin büyük bir kısmının Hz. Ali'ye ait olduğunu söylemek gerekir. Özellikle onun zamanında cereyan eden hadiselere dair olanlar, ilim ve ahlâkî erdemler vb. konularda medih parçaları, valilerine ve devlet

---

[661] M. Yaşar Kandemir, "Ali", *DİA,* II, 375.

[662] İsmail Durmuş, "Nehcü'l-Belâğa", *DİA*, XXXII, 538.

ricâline yazdığı mektuplar bu türdendir"[663] demektedir.

*Nehcü'l-Belağa'*yı Türkçeye tercüme eden Abdülbâki Gölpınarlı da sözlerin Hz. Ali'ye ait olduğunu söylemektedir. Bizim kanaatimiz de İsmail Durmuş'la aynı yöndedir. Kitap okununca, sözlerin önemli bölümünün Hz. Ali'ye ait olduğu ancak bazı sözlerin onun adına söylendiği veya bazı sözlerine ilaveler yapıldığı kanaati oluşmaktadır. Bu kitapta Hz. Ali'den hem fıkıhla[664] hem de tasavvufla[665] ilgili olabilecek çok sayıda söz nakledilmiştir.

Bu bölümü Hz. Ali'nin şu sözü ile bitirelim:

"Gerçek fakîh, Alah'ın rahmetinden ümit kestirmeyen ve halkı O'nun azabından emin kılmayan, Allah'a isyan edilebilecek konularda insanlara ruhsat vermeyen ve Kur'an'ı bırakıp başka şeylere rağbet etmeyen kişidir."[666]

Selman-ı Farisî (ra)

Doğduğu zaman kendisine verilen adı Mâbeh b. Bûdehşân b. Mürselân b. Behbûzan b. Feyrûz b. Şehrek[667] olan Selman (ra) kendi ifadesine göre Isfahan'ın Cey[668] kasabasında veya Ramhürmüz[669] şehrinde doğmuştur[670].

---

[663] İsmail Durmuş, "Nehcü'l-Belâğa", XXXII, 539.

[664] Fıkıhla ilgili bazı sözleri için bkz. Şerif Râdi, *Nehcü'l-Belâğa,* çev. Abdülbaki Gölpınarlı, Shafagh Publications, Kum, bty, s. 26, 151, 391-392, 438.

[665] Tasavvufla ilgili bazı sözleri için bkz. Şerif Râdi, *Nehcü 'l-Belâğa,* s. 49-50, 73, 79, 389-390, 395. Ayrıca bkz.Ebû Nuaym, *Hilye,* I, 74-75

[666] Ebû Nuaym, *Hilye,* I, 77; *Sahabeden Günümüze Allah Dostları,* I, 197.

[667] İbn Mende (v. 395), *Ma 'rifetü 's-Sahâbe,* BAE, 2005, s. 726; Ebû Nuaym Isbahânî, *Ma 'rifetü 's-Sahâbe,* Riyad 1998, III, 1327; İbnu'l-Esir, *Üsdü'l-Ğabe,* II, 510; İbn Asâkir (v. 571), *TârihuDımeşk,* Dâru'l-Fikr, Beyrut 1995, XXI, 378.

İsminin Mâheveyh veya Mâye veya Buhbud b. Buzehşan b. Azer Ceşiş olduğu da söylenmiştir. (Bkz. Ebû Nuaym Isbahânî (v. 430), *Târihu Isbahan,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1990, I, 74; Zehebî (v. 748), *Siyeru A'lami'n-Nübelâ,* Dâru'l- Hadis, Kahire 2006, III, 339.)

[668] Cey'in Isfahan'a bağlı bir köy veya kasaba olduğu söylendiği gibi (Bkz. Yakut b. Abdillah el -Hamevî, *Mu'cemü'l-Buldan,* Dâru's-Sadr, Beyrut 1995, II, 202), Isfahan'ın kurulduğu yerdeki eski şehrin adı olduğu da söylenmiştir. (Bkz. Osman Gazi Özgüdenli, "İsfahan", DİA, XXII, 497.)

[669] "Hürmüz'ün muradı" manasına gelen Ramhürmüz veya Râmehürmüz, İran hükümdarlarından Hürmüz Erdeşir adına kurulan bir şehirdir. Huzistan bölgesinde Ahvaz'ın doğusundadır. (Bkz. Yakut el-Hamevî, *Mu'cemü'l-Buldan,* III, 17) Şu anda küçük bir şehirdir.

[670] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 56; Ebû Nuaym, *Ma 'rifetü 's-Sahâbe,* III, 1327.

Selmân (ra), Müslüman olduktan sonra, Selmân el-Fârisî, Selmân b. İslâm[671] Selmân el-Hayr, Ebû Abdullah, Selmân b. İslâm Mevlâ Rasûlillah[672], Mevlâ'l-İslâm ve Selmân el-Muhammedî[673] [674] isimleri ile isimlendirilmiş olup, bu isimlerin içinde en çok da Selmân el-Fârisî ismiyle meşhur olmuştur.

Selmân el-Fârisî'ye nesebi sorulduğunda; "Ben Selmân b. el-İslâm", "kimin oğlusun?" denildiğinde; "Ben, Âdemoğullarından Selmân b. el-İslâm" şeklinde cevap vermiştir.

Pek çok kaynakta yer almış meşhur bir Müslüman olma serüveni vardır. Mecusi bir ana babadan, hatta kutsal ateşi yakmakla görevli asaleti olan bir babanın oğlu olarak dünyaya gelmiş, ihtimamla büyütülmüş, kutsal ateşe hizmet etmek üzere yetiştirilmiş iken içindeki, Hakk'ı arama aşkı ile önce bölgesindeki İsevîlerle tanışmış, onların delaleti ile Ş am, Busra, Nusaybin, Ammuriye'de[675] farklı rahiplerin hizmetinde bulunmuş, en son hizmet ettiği rahibin, son peygamberin gelmesinin yaklaştığını söyleyip, O'nun çıkacağı şehre gitmesini tavsiyesi ve târifiyle Arabistan'a gitmek için Ammuriye'ye gelmiş bir ticaret kafilesine katılmış, ancak onlar hıyanet ederek onu Vadi'l-Kura'da köle olarak bir yahudiye satmışlar, sonra farklı kişilere satılarak en son Medine'de yaşayan Kurayzaoğullarından bir yahudiye satılmış, bu sırada Medine'yi teşrif eden Hz. Peygamberi rahipten öğrendiği şekilde deneyerek Müslüman olmuş, ardından da Rasûlullah'ın yardımıyla kölelikten kurtulmuştur.[676]

Kabul edilen görüşe göre hicretin birinci yılında Müslüman olmuş, Hendek savaşından önce kölelikten kurtulmuştur. Hendek savaşında hem hendek fikrini vermiş hem de hendeğin kazılmasında canla başla çalışmıştır. Buradaki çalışması ve gayretini gören muhacir ve ensar Selman (ra)'ın kendilerinden olduğunu söylemişler tartışmanın büyümesi üzerine Rasûlullah, *"Selman bizdendir, ehlibeyttendir"* diyerek son noktayı koymuştur.[677]

Selman (ra) azat olduktan sonra Rasûlullah'tan hiç ayrılmamış, Hz. Peygamberin vefatına

---

[671] İbnu'l-Esir, *Üsdü'l-Ğabe,* II, 510.

[672] İbnu'l-Esir, *Üsdü 'l-Ğabe,* II, 510.

[673] Abdulkadir Yılmaz, *Selman el-Farisi'nin Hayatı, İslâm Tarihindeki Yeri ve Tesirleri,* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya-2009, s. 3.

[674] İbn Abdilberr, *el-İstiab fi Ma 'rifeti 'l-Eshâb,* Dâru'l-Cîl, Beyrut 1992, II, 634.

[675] Şimdiki Sivrihisar'ın çok yakınında tarihî bir Bizans şehri.

[676] Hikâye için bkz. İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 56-60; İbn Hayyan, *Tabakâtü'l-Muhaddisîn,* I, 209-217; Bezzar, *Müsned,* VI, 462-468.

[677] Taberânî*, el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VI, 212 H. No: 6040; Hâkim, *Müstedrek,* III, 691, H. No: 6341. Hadis zayıf kabul edilmiştir.

kadar bütün savaşlarda O'nunla birlikte bulunmuştur. Aktarıldığına göre Rasûlullah'ın yanına rahatça giren ve soru soran sahabilerdendi.

Hz. Peygamber Selmân el-Fârisî'ye ayrı bir önem vermiş, bazı geceler onunla yalnız başına uzunca sohbet etmiştir.[678] Cennetin Hz Selmân'ı özlediğini[679], Fars'tan Müslüman olan ilk kişi olarak, Fars'ın öncüsü konumunda bulunduğunu,[680] [681] *"din/iman Süreyya yıldızında olsa Selman ve kavminden bazı kişilerin buna ulaşacağım"*[4,6] söyleyerek Selmân el-Fârisî'yi övmüştür.

Cebrâil Hz. Peygamber'e gelerek, Allah'ın sevdiği dört kişiyi haber vermiştir. Allah Rasûlü'ne de onları sevmesini emretmiştir. Bu dört kişiden birisi Selmân el-Fârisî'dir.[682] Yine Hz. Peygamber kendisine verilen 14 seçkin kişiden biri olarak Selman-ı Farisî'yi saymıştır.[683] Hz. Peygamber, Hz. Selman'ı Ebu'd-Derda (ra) ile kardeş yapmış ve bu kardeşlikleri ömürlerinin sonuna kadar devam etmiştir[684].

Hz. Ömer döneminde İran'ın fethine katılan Hz. Selman komutanlık, kavmini hidayete davet görevleri yapmış, Kûfe şehrinin kuruluşunu gerçekleştirenler arasında bulunmuştur. Ardından Medain valiliğine tayin edilen Selman (ra) burada zühdü ile meşhur olmuş, belki de saltanata ve şatafata fazla önem veren kavminin bu düşüncelerini yıkmak için bazılarınca abartı sayılacak ve askerleri tarafından dalga geçilecek kadar halktan biri, hatta halkın fakirlerinden biri gibi yaşamıştır. Bu sebeple Medain'e gelen ve Hz. Selman'ı tanımayan bir tüccarın yükünü taşıtmak istemesi, onun da o kişiye ders için bu yükü taşıması meşhurdur.[685] Kendisine Hz. Ömer tarafından Medine'de iken Bedir ashabı gibi tahsisat verilmesine, vali olunca valilik maaşı almasına rağmen o bunların tamamını infak ed erek eliyle ördüğü sepetleri satarak geçimini sağlamıştır.

Selmân el-Fârisî, Hz. Ömer'in vefatından sonra Medine'ye dönmüştür. Hz. Osman döneminde aktif bir görevi bilinmemektedir. Bunda yaşının ilerlemesinin etkili olması ile

---

[678] İbnu'l-Esir, *Üsdü 'l-Ğabe,* Dâru'l-Fikr, Beyrut 1985, II, 268; İbn Abdilberr, *el-İstiab,* II, 636.

[679] Tirmizî, "Menâkıb" 34.

[680] İbn Ebi Şeybe, *Musannef,* VI, 395; İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 62.

[681] Müslim, "Fedâilü's-Sahâbe", 231; Tirmizî, "Menâkıb" 71.

[682] Tirmizî, "Menâkıb", 21; İbn Mâce, "Mukaddime", 11.

[683] Tirmizî, "Menâkıb" 31; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VI, 215.

[684] Tirmizî, "Zühd", 63, İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 63.

[685] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 65-66.

birlikte valiliklere genellikle Ümeyyeoğullarından kişilerin atanması da etkili olmuş olabilir. Hz. Osman döneminde Hazar seferine katıldığı, Hazar bölgesinin fethinden sonra, Medâin'e döndüğü ve iki yıl sonra orada vefât ettiği ifade edilmektedir[686]. Selman (ra), Hz. Osman'ın hilafetinin son yıllarında vefat etmiştir. Yaşı ile ilgili abartılı rivâyet ler vardır. Ancak doğrusu Hz. Selman'ın 80 yaş civarında vefat ettiğidir.[687]

Selman (ra), Ahmed Naim tarafından, içtihad seviyesine ulaşan ve fetvâları her biri için bir cildi tutacak kadar olan ikinci grup 20 sahabinin arasında sayılmıştır.[688] Kettânî, İbnü'l-Cevzî'ye dayanarak, Rasûlullah zamanında fetvâ verenlerden birinin de Selmân-ı Fârisî olduğunu ifade eder.[689] [690] Fakîhliği ile meşhur sahabilerden Muaz b. Cebel, Selmân-ı Farisî'nin ilmini anlatırken: "Ben dört kişiden ilim öğrendim, bunlardan biri de Selmân'dır" 445
demiştir.

Ebû İshak Şirâzî'nin *Tabakâtü'l-Fukahâ*da Ebu'd-Derda'yı (ra) sahabenin fakîhleri arasında sayarken Selman-ı Fârisî'yi saymaması ilginçtir. Hâlbuki rivâyetlere göre Hz. Peygamber bir olay sebebiyle Ebu'd-Derda'ya, *"Selman senden daha bilgilidir"*[691] demiştir. Olayın Tirmizî'deki rivâyeti şöyledir:

"Rasûlullah, Selman ile Ebû'd-Derdâ arasında kardeşlik kurdu, Selman Ebû'd- Derdâ'yı ziyaret etti ve karısı Ümmü'd-Derdâ'yı perişan bir halde gördü. Selman, "Neden böyle perişan haldesin?" diye sordu. Ümmü'd-Derdâ: "Kardeşin Ebû'd-Derdâ'nın dünyaya hiçbir ihtiyacı kalmamıştır" diye cevap verdi.

Ebû'd-Derdâ gelince Selman'a yemek getirdi ve "Sen ye, ben oruçluyum" dedi. Selman: "Sen yemedikçe ben de yemem" dedi. Bunun üzerine Ebu'd-Derdâ da yedi. Gece olunca Ebû'd Derdâ namaz için kalkmak istedi, fakat Selman ona, uyu dedi, o da uyudu bir süre sonra yine kalkıp namaz kılmak istedi, yine Selman ona uyu dedi o da uyudu. Sabah namazının vakti girince Selman ona, "şimdi kalk" dedi. İkisi de kalkıp namazlarını kıldılar. Sonra Selman şöyle dedi: "Muhakkak ki, üzerinde nefsinin hakkı vardır, Rabbinin hakkı vardır, misafirinin

---

[686] Abdülkadir Yılmaz, *Selmân-ı Fârisî,* s. 65.

[687] İbrahim Hatiboğlu, "Selmân-ı Fârisî", *DİA,* XXXVI, 442.

[688] Ahmed Naim, *Tecrid Tercümesi,* I, 26-27.

[689] Kettânî, Muhammed Abdülhay, *et-Terâtib,* I, 138.

[690] Tirmizî, "Menâkıb", 37.

[691] Buhârî, "Savm" 50.

hakkı vardır, ailenin hakkı vardır. Her hak sahibine hakkını ver." Ardından Rasûlullah (s.a.v.)'e gelerek durumu ona anlattılar da Rasûlullah (s.a.v.) "Selman doğru söylemiştir" dedi."[692]

Selmân-ı Fârisî'nin fetvâlarından bazıları şunlardır:

Selmân-ı Fârisî, bir sefer sırasında dört rekâtlı bir namazın dört rekât kılındığını görünce, iki rekât kılındığında yeterli olacağını söylemiştir.[693] Ganimetle elde edilen önceden kesilmiş koyundan (nasıl kesildiği bilinmese bile) istifade edileceği kanaatindedir.[694]9 Av köpeği, yakaladığı avdan yemesi durumunda, bu avın yenilmesinde bir sakıncanın bulunmadığını belirtmiştir.[695] Avret yerine bakmanın ve baktırmanın haram olduğunu,[696] imamın yüksekte cemaatin aşağıda namaz kıldırmasınını mekruh olduğunu,[697] sultanın yanında çalışan ya da riba yiyen bir tüccarın yemeğinin yenilip, hediyesinin kabul edilebileceğini,[698] vücuttan kan çıktığında abdestin bozulacağını,[699] abdestsiz mushafa dokunulmayacağını, mushafa dokunmadan ezberden Kur'an okunabileceğini[700], yeni Müslüman olmuş İranlıların namazlarında Fatiha suresinin Farsça tercümesini okuyabileceklerini söylemiştir.[701]

Selmân-ı Fârisî'nin tasavvuf yönüne gelince, Şia'nın aşırı büyütmesini bir kenara bırakırsak, tarikatlar arasında Selmân-ı Fârisî'yi silsilelerine dâhil edenler, Nakşiler ve Yesevîlerdir. Klasik tasavvuf kitaplarından, tespit edebildiğimiz kadarıyla, sadece *Keşfü'l- Mahcûb'da* suffa ehli arasında sayılarak, "Allah'ın dostu ve Peygamber'in hallerinin mahremi" şeklinde[702] ve *el-Lümâ'*da, Ashab-ı suffe dışındaki sahabilerden olarak iki tane menkıbesi ile

---

[692] Tirmizî, "Zühd" 63.

[693] Ebû Nuaym, *Hilye,* I, 189; Saîd b. Mansûr, *Sünenu Saîd b. Mansûr,* I, 192, No: 593.

[694] Saîd b. Mansûr, *Sünenu Saîd b. Mansûr,* II, 319, No: 2743.

[695] Fahreddin er-Râzî, *et-Tefsîru 'l-Kebîr,* Beyrut 1420, XI, 292.

[696] Serahsî, *el-Mebsût,* Dâru'l-Mârife 1993, X, 155.

[697] Kasani, *Bedaiu's-Sanai ',* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1986, I, 216.

[698] Gazzâlî, *İhyâ,* II, 136.

[699] Serahsî, *el-Mebsût,* I, 76; Dârakutnî, *Sünen,* Tahâret, 577, I, 285.

[700] İbnü'l-Kassar, Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer Mâlikî (v. 397), *Uyûnu'l-Edille fîMesâili 'l-Hilaf beyne Fukahâi 'l-Emsar,* Riyad 206, I, 310.

[701] Serahsî, *el-Mebsût*, I, 37.

[702] Hücvîrî, *Keşfü'l-Mahcûb,* s. 146.

geçmektedir.[703] İlk dönem sûfî tabakat kitaplarından *Hilyetü'l-Evliyâ''*da ise geniş yer ayrılmıştır[704]. Daha geç dönem tabakat kitaplarından olan Şa'ranî'nin *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*'sında[705] ve el-Münavî (1031/1718)'nin *el-Kevakibu'd-Durriyye fî Teracîmi's-Sâdâti's-Sûfiyye*' sinde[706]**,** sahabe biyografileri arasında yer almıştır.

Sahabe düşünüldüğü zaman tasavvufa en yakın olan sahabelerin başında Hz. Selman'ın gelmesi tabii gelmektedir. Çünkü o hakikati arama uğruna memleketini terk etmiş ve ruhbanlığı ile meşhur dört rahibe talebelik yapmıştır. Müslüman olmadan önce zühd ve uhrevî yönü daha ağırlıklı olan bir eğitim almıştır. Peygamber Efendimizle özel sohbetlerinin olması, bu sohbetlerinde yanlarında kimsenin olmaması daha önceden ilmi olan Selman (ra)'nın farklı bilgiler aldığını akla getirmektedir. Ancak kendisinden rivâyet edilen sözler ve davranışlar ilk dönem zühd ağırlıklı tasavvuf anlayışının ötesine fazla geçmemektedir. Gece ibadeti ile ilgili rivâyetlere bakıldığında[707] din anlayışının abidlikten çok zahitliğe ve kalp temizliğine yakın olduğu anlaşılmaktadır.

Onun hikmet ehli birisi olduğu çok açıktır. Hz. Ali'nin hakkında söylediği: "O, bizden bir kişidir, bize Ehl-i Beyt denilir. Selmân, sizin için Lokman Hekim gibidir. Selmân, önceki ve sonrakilerin ilmini bilir. Önceki ve sonrakilerin kitaplarını okumuştur. O, suyu tükenmeyen bir denizdir"[708] sözü bunun için delildir. Mutasavvıflar için delil olabilecek ve örnek alınacak pek çok sözü ve davranışı vardır. Şu rivâyet ise onun hem fıkhına hem takvâsına delildir:

Hz. Peygamber Huneyn savaşının sonunda, elde edilen ganimetleri koruması için Selmân el-Fârisî'yi görevlendirmiştir. Selmân el-Fârisî, ganimet mallarının başında beklerken bir adam gelmiş, elbisesinin yırtıldığını, bundan dolayı ganimet mallarından bir iğne, iplik aldığını, onunla yırtılan elbisesini diktiğini, bunun günah olup olmadığını sormuştur. Selmân el-Fârisî; "Her günah miktarına göredir" demiştir. Bunun üzerine o adam, elbisesinden iğneyi çekip

---

[703] Serrâc, *el-Lüma',* s. 185.

[704] Bkz. Ebû Nuaym, *Hilye,* I, 185-207.

[705] Bkz. Şa'ranî, *et-Tabakâtü 'l-Kübrâ,* I, 46-47.

[706] Abdurrauf el-Münavî, *el-Kevakibu'd-Durriyye fî Teracîmi's-Sâdâti's-Sûfiyye,* el-Mektebetü'l-Ezheriyye, Kahire, I, 108111.

[707] Bkz. Tirmizî, "Zühd", 63; Ebû Nuaym, *Hilye,* I, 189.

[708] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 64; Ebû Nuaym, *Hilye,* I, 187; Ahmet Şükrü Altay, *Selmân-ı Fârisî Hayatı, Şahsiyeti ve İlk İslâm Toplumundaki Yeri,* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008, s. 31.

çıkarmış ve ganimet mallarının içine atmıştır.[709]

Kasım b. Muhammed

Tam adıyla Ebû Muhammed (Ebû Abdirrahmân) el-Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekr es-Sıddîk el-Kureşî et-Teymî el-Medenî'dir. Hz. Osman'ın[710] veya Hz. Ali'nin hilafeti sırasında doğmuştur. Baba ve dedesinden yaptığı rivâyet ler münkatı'dır. Teracim ve tabakat kitaplarında doğum tarihi tam olarak kayıtlı değildir. [711]

Annesi Sevde isimli bir ümmüveleddir. İbn Hallikan (v. 671) annesinin Yezdicerd'in kızı olduğunu ve Zeynelabidin Ali b. Hüseyin ile teyze çocukları olduğunu söylemektedir.[712] Buna göre Hz. Ömer zamanında Yezdicerd'in üç kızı esir olarak getirilmiş, Hz. Ali bunları satın alarak birini oğlu Hz. Hüseyin'e, birini üvey oğlu Muhammed b. Ebîbekir'e diğerini de Abdullah b. Ömer'e vermiş; Hz. Hüseyin'den Zeynülâbidin, Abdullah b. Ömer'den Sâlim, Muhammed b. Ebîbekir'den de Kasım olmuştur.[713] Ancak İran'ın fethi sırasında Muhammed b. Ebîbekir'in 9-10 yaşlarında olması bu rivâyeti, Kasım b. Muhammed hakkında, kuşkulu hale getirmektedir. Diğer tabakat kitaplarında bu rivâyet yer almamıştır.

Babası Muhammed, Hz. Ali tarafından Mısır'a tayin edildikten sonra h. 36-37 yıllarında öldürülmüş[714]; babasının öldürülmesinden sonra bir müddet halası Hz. Âişe'nin yanında kalmıştır.[715] Ana baba bir kardeşi Abdullah b. Muhammed'dir. Abdullah, Harre günü öldürülmüştür.[716]

İbn Uyeyne, "zamanının en faziletlisi idi"[717] Mus'ab b. Abdillah ez-Zübeyrî, "Kasım, tabiinin

---

[709] Fahreddin er-Râzî, *et-Tefsîru 'l-Kebîr,* IX, 412.

[710] Cengiz Kallek, "Kasım b. Muhammed", *DİA,* XXIV, 545.

[711] Ali b. Abdullah Sâlih Câbir, *Fıkhu'l-Kâsım b. Muhammed Muvâzinen bi-Fıkhi Eşheri'l-Müctehidîn,* Câmiatü'l-İmâm Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye, Riyad 1407/1987, s. 41-42.

[712] İbn Hallikan Ebu'l-Abbas Şemsüddin Ahmed (v. 671), *Vefeyâtü'l-A'yan ve Enbâü Ebnâi'z-Zaman,* Dâru Sadır, Beyrut 1974, IV, 59-60.

[713] İbn Hallikan, *Vefeyâtü 'l-A 'yan,* III, 267.

[714] Buhârî, Muhammed b. İsmail b. İbrahim, *et-Târihu 'l-Evsat,* Kahire 1977, I, 241.

[715] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* V, 142.

[716] İbn Ebî Hayseme Ebûbekir Ahmed (v. 279), *et-Târihu 'l-Kebîr,* Kahire 2006, II, 881.

[717] el-Buhârî*, et-Târihu'l-Kebîr,* Haydarâbâd, VII, 157.

hayırlılarındandı"[718] derken; Yahyâ b. Saîd, Medine'de Kâsım'dan daha faziletlisini görmediklerini söyler.[719] Iclî, "Tabiinin seçkinlerinden, fakîhlerindendir. Sikadır, salih bir kişidir",[720] Ebûbekir ibn Mencûye, "ilim, akıl, edeb ve anlayışta zamanının en faziletlisi idi"[721] İbn Hallikan, "Zamanının en faziletlisi idi"[722] derken; İbn Asâkir, "Sikadır. Derecesi yüksek, âlim, fakîh, imam, çok hadis bilen, vera sahibi idi" demektedir.[723]

Saç sakalını boyadığı, yüzüğünün kaşında ismi ve babasının isminin olduğu [724]9, ipekli ve kırmızılı elbise giydiği[725] rivâyet edilmiştir. Bir işi danışmak üzere yanına gittiğinde, **Abdullah b. Zübeyr, Kasım b. Muhammed'e bakınca, "Ebûbekir'in evlatlarından kendisine bu genç kadar benzeyen başka birini görmedim" demiştir[726].**

Ömrünün son üç yılında gözleri görmeyen Kâsım, yetmiş veya yetmiş iki yaşında iken hac veya umreye giderken Mekke Medine arasında Kudeyd mevkiinde vefat etmiş ve Müşellel'de defnedilmiştir[727].

Vefat yılı için 101, 102, 107, 108, 109, 112 rivâyet leri vardır.[728] Vefat yılı için Buhârî, Ömer b. Abdülaziz vefatından sonra Yezid b. Abdülmelik'in hilafetinde hicri 101-102 yılı derken;[729] Halife b. Hayyat *(Tabakatü Halife" sinde)* 106'nın sonu 107'nin başında vefat ettiğini söyler.[730] Eyle'den bazı kişiler, h. 102-103'te vefat ettiğini, Yahya b. Main 108'de, Vakıdî 112 yılında 72 yaşında iken vefat ettiğini söyler[731]. Ebûbekir ibn Mencûye, 103 yılında 72 yaşında

---

[718] İbn Ebî Hayseme, *et-Târihu'l-Kebîr,* II, 154.

[719] İbn Ebî Hayseme, *et-Târihu'l-Kebîr,* II, 152.

[720] Iclî, Ebu'l-Hasen Ahmed b. Abdillah (v. 261),*Mârifetü's-Sikât,* Dâru'l-Bâz 1984, s. 387.

[721] Ebûbekir ibn Mencûye (Mencuveyh), Ahmed b. Ali b. Muhammed (v. 428), *Ricâlü Sahih-i Müslim,* Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1407, II, 140

[722] İbn Hallikan, *Vefeyâtü 'l-A 'yan,* IV, 59.

[723] İbn Asakir, *Târihu Dımeşk,* XLIX, 161.

[724] İbn Ebî Hayseme, *et-Târihu'l-Kebîr,* II, 156.

[725] İbn Ebî Hayseme, *et-Târihu'l-Kebîr,* II, 153.

[726] İbn Asakir, *Târihu Dımeşk,* XLIX, 165.

[727] Cengiz Kallek, "Kasım b. Muhammed", XXIV, 545.

[728] İbn Asakir, *Târihu Dımeşk,* XLIX, 189-193.

[729] Buhârî, Muhammed b. İsmail b. İbrahim, *et-Târihu 'l-Evsat,* Kahire 1977, I, 241.

[730] İbn Asakir, *Târihu Dımeşk*, XLIX, 159.

[731] İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve,* I, 351.

vefat derken[732], Ebû Süleyman ibn Zibr, 107 yılı demiştir[733]. Vefat yaşını kaydeden tüm tabakat kitapları 70-72 yaşlarını vermiştir. Babası h. 36-37 yıllarında öldürüldüğüne göre 36 yılından önce doğmuş olması gerekmektedir. Hz. Âişe'nin yanına yetim olarak geldiklerini bildiğine göre[734] babasının vefatında ne olduğundan haberdar olan bir çocuk olduğunu gösterir. Bu da en az 4-6 yaşlarında olduğunu gösterir. Buna göre doğum yılı hicrî 30-32 arasıdır. 70-72 yıl yaşadığına göre vefatı da h. 100-104 arasıdır. Bizim kanaatimiz başta Buharî[735] olmak üzere pek çok tabakat yazarının kabul ettiği h. 102 yılı vefat tarihi için en uygun olanıdır. Buna göre h. 30-32 yılları arasında doğmuş olmalıdır.

Amcası Abdurrahman'ın kızı Kureybe ile evlenen Kâsım'ın Abdurrahman, Ümmü Ferve, Ümmü Hakîm ve Abde adında çocukları vardı; Cafer es-Sâdık kızı Ümmü Ferve'den olma torunudur.[736] Oğlu Abdurrahman sika râvîlerdendir.[737]

Hayatı boyunca siyasete girmeyen[738] ve ilimle meşgul olan Kasım b. Muhammed tabiinin ikinci tabakasındandır ve fakîhliği ile meşhurdur. Zamanındaki meşhur yedi fakîhten birisidir.[739] Pek çok kişiye göre bunların en âlimidir.

Ebu'z-Zinad diyor ki: "Bir adamın adam sayılması için sünneti bilmesi gerektiği bir dönemde Kasım b. Muahammed'den daha akıllı ve sünneti daha iyi bilen bir fakîh görmedim."[740] Yine Ebu'z-Zinad, "Kasım'dan daha bilgili bir fakîh görmedim"[741] demiş ve "Medine'de görüş sahibi yedi şeyh (fakîh) vardı. Said b. Müseyyeb, Urve b. Ez-Zübeyr, Ebûbekir b. Abdirrahman, Kasım b. Muhammed, Ubeydullah b. Abdillah, Harice b. Zeyd ve Süleyman b.

---

[732] Ebûbekir ibn Mencûye, *Ricâlü Sahih-i Müslim,* II, 140.

[733] Ebû Süleyman Muhammed b. Abdillah b. Ahmed ibn Zibr (?) er-Rebiî' (v. 379), *Târihu Mevlidi 'l-Ulemâ ve Vefayâtihim,* Riyad 1410 (2 cilt), I, 258.

[734] Bkz. İbn Ebî Hayseme, *et-Târihu'l-Kebîr,* II, 157.

[735] el-Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr,* Haydarâbâd, VII, 157.

[736] Cengiz Kallek, "Kasım b. Muhammed", XXIV, 545.

[737] Câbir, *Fıkhu 'l-Kâsım,* s. 44.

[738] Sık sık, "Allah'ım, Osman konusundaki günahından dolayı babamı affet" diye dua ettiği nakledilmiştir. Bkz. İbn Hallikan, *Vefeyâtü'l-A 'yan,* IV, 59.

[739] İbn Hallikan, *Vefeyâtü 'l-A 'yan,* IV, 59.

[740] Ebû Nuaym, *Hilye,* II, 184; el-Buhârî, *et-Târihu 'l-Kebîr,* VII, 157.

[741] İbn Asakir, *Târihu Dımeşk,* XLIX, 167.

Yesar. Bunlar aralarında ihtilaf ettiklerinde en büyük ve en faziletli olanın görüşü alınırdı”[742] diyerek Kasım b. Muhammed’i işaret etmiştir.

Zührî fetvânın Seleme b. Ekvâ‘, Kasım ve Sâlim’de toplandığını belirtmiş [743]8; Mâlik, “Kasım, bu ümmetin fakîhlerindendir” demiştir.[744] Kendisi de bu ilminin farkındadır: Bir bedevînin ısrarla sorduğu, “Sen mi daha âlimsin yoksa Sâlim mi?” sorusuna net cevap vermemiş; “Sâlim mübarek bir zattır” diye cevaplamıştır. Bunun sebebini İbn İshak şöyle açıklar: “Sâlim daha âlim demeyi kerih gördü çünkü yalan olacaktı. Ben daha âlimim demeyi de hoş görmedi, çünkü nefsini tezkiye etmiş olacaktı. Daha âlim olan Kasım idi.”[745] Mescidde bir meclisi vardı ve orada oturur soruları cevaplardı. [746] İşittiği hadisleri mana ile değil işittiği gibi yani harfi harfine nakletmeye dikkat ederdi.[747]

Fakîhliği çok net olan Kasım b. Muhammed’in fıkhî görüşleri üzerine Tunus’ta el-Ma‘hedü’l-a‘lâ li’ş-şerîa’da Enes b. Şeyh Muhammed el-Hâdî el-Allânî tarafından *Fıkhü’l-îmâm el-Kasım b. Muhammed b. Ebî Bekr es-Sıddîk ve eseruhu fî Tûnis* (1988), Ali b. Abdullah Sâlih Câbir tarafından Riyad’daki Câmiatü’l-İmâm Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye’de *Fıkhü’l-Kasım b. Muhammed muvâzinen bi-fıkhi eşheri’l-müctehidîn* (1407/1987) adıyla birer doktora tezi hazırlanmıştır.[748]

Kasım b. Muhammed’in tasavvuf yönüne gelince, sadece Nakşîler ve Yesevîlerin silsilesinde yer alan Kasım b. Muhammed, tasavvuf yönü kuvvetli tabiin arasında görülmemiştir. *Hilye* istisna tutulursa, Kasım b. Muhammed’e klasik tasavvuf kitaplarında yer verilmemiştir. Hucvîrî tabiin mutasavvıfları arasında arkadaşı Said b. Müseyyeb’e yer verirken[749] Kasım b. Muhammed’e yer vermemiş, Kelâbâzî de büyük sûfîleri saydığı bölümde adını zikretmemiştir.[750] İlginç olan geç dönem sûfî tabakat kitaplarından olan Şa’ranî’nin *et-Tabakâtü’l-Kübrâ* sında da biyografisinin yer almamasıdır. Münavî’de ise kısaca yer

[742] İbn Asakir, *Târihu Dımeşk,* XLIX, 169.

[743] Cengiz Kallek, “Kasım b. Muhammed”, XXIV, 545.

[744] Ebû İshak Şirâzî, *Tabakâtü ’l-Fukahâ,* s. 59.

[745] İbnü’l-Cevzî, *Sıfatü’s-Safve,* I, 351.

[746] İbn Ebî Hayseme, *et-Târihu’l-Kebîr,* II, 152.

[747] İbn Ebî Hayseme, *et-Târihu’l-Kebîr,* II, 153.

[748] Cengiz Kallek, “Kasım b. Muhammed”, XXIV, 545.

[749] Bkz. Hücvîrî, *Keşfü’l-Mahcûb,* s. 149-154.

[750] Kelâbâzî, *et-Taarruf,* s. 61.

almıştır.[751]

Nakşî silsilesinde Selman el-Fârisî'den sonra gelmiş olsa da hadis aldığı sahabiler arasında Selman (ra) yoktur[752]. Olma imkânı da bulunmamaktadır. Çünkü Selman (ra) vefat ettiğinde muhtemelen birkaç yaşlarında çocuktu. Ancak kendisinden sonra gelen kızı Ümmü Ferve'den olma torunu Cafer-i Sadık kendisinden hadis ve ilim alanlardandır.[753] Ancak zühdüne ve takvâsına delil olan çeşitli rivâyetler ve mutasavvıflar tarafından örnek alınan çeşitli sözleri bulunmaktadır. Bunlardan bir kaçı şunlardır:

Kendisine gönderilen 500 dinarı ve Ömer b. Abdülaziz'in bir kısım ihsanlarını kabul etmemiştir.[754] Eyyub anlatıyor:

"Kasım b. Muhammed'i üzerinde zaferan ile boyanmış (kıymetsiz) bir elbise ile gördüm. O bu halde 100 bin dirhemi reddetti de bundan dolayı içinde hiçbir heyecan (sıkıntı) duymadı."[755]

Bir adamla bir yer hakkında ihtilafı oldu. O kişiye dedi ki: "Bunun hakkında benimle hasımlaşmak mı istiyorsun? O senindir. Eğer o senin hakkın ise al onu ve bana teşekkür etme. Yok, benimse sana verdim, helâl olsun."[756]

Arefe günü, Arafat'ta birinin dilendiğini görünce ona, "yazıklar olsun sana ey dilenci, böyle bir günde Allah'tan başkasından mı istiyorsun?" dedi.[757]

Kâsım b. Muhammed bir adamın, "falanca Allah'a karşı ne kadar cüretli" dediğini duyunca, ona: "Âdemoğlu zayıf ve önemsizdir. Nereden Allah'a karşı cüretli olacak? Sen onun yerine, Allah hakkında bilgisi ne kadar az, de!" dedi.[758]

"Namazı ne parçalar?" diye sordular, "Allah'tan başka her şey" dedi.

^Başka bir sözünde de, "en büyük günahlardan biri kişinin yaptığı günahı hafif

---

[751] Bkz. Münavî, *El-Kevakibu'd-Durriyye,* I, 273.

[752] Bkz. Cemâlüddin el-Mizzî, *Tehzîbü 'l-Kemal,* XXIII, 427.

[753] Bkz. Cemâlüddin el-Mizzî, *Tehzîbü 'l-Kemal,* XXIII, 427-430.

[754] İbn Asakir, *Târihu Dımeşk,* XLIX, 183.

[755] İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve,* I, 351.

[756] İbn Asakir, *Târihu Dımeşk,* XLIX, 184.

[757] İbn Asakir, *Târihu Dımeşk,* XLIX, 181.

[758] İbn Asakir, *Târihu Dımeşk,* XLIX, 180.

görmesidir" demiştir.[759]

el-Hasenü'l-Basrî

Tam adı Ebû Saîd el-Hasen b. Yesâr el-Basrî olan, el-Hasenü'l-Basrî, Hz. Ömer'in hilafetinin sonlarına doğru[760] hicrî 21 (m. 642) yılında Medine'de doğmuştur. Oğlunun şöhreti nedeniyle Ebu'l-Hasen adıyla meşhur olan babası Yesâr'ın Meysan esirlerinden olduğu söylenmiştir[761]. Meysân, Basra yakınlarında bir kasaba olup Irak'ın fethi sırasında Utbe b. İrfan tarafından fethedilmiştir. Buradan elde edilip Medine'ye getirilen esirler içinde Yesar da bulunmaktadır. Yesar'ın ilk adı Feyruz'dur[762] Yesâr, kaynaklarda Zeyd b. Sâbit'in veya Enes b. Mâlik'in halasının âzatlısı olarak gösterilir ve efendisine nisbetle kendisine Ensârî nisbesi verilir.[763]

Annesinin adı Hayre'dir[764] ve o da Ümmü'l-Hasen olarak meşhur olmuştur. Ümmü Seleme annemizin azatlısı olduğu söylenir.[765] Annesi bir hizmet için gittiği zaman çocuk ağladığında müminlerin annesi Ümmü Seleme onunla ilgilenir ve memesini çocuğun ağzına verir imiş. Fesahati ve hikmet sahibi olmasının bunun bereketiyle olduğu söylenmiştir[766].

Medine'de doğduğu Vadi'l-Kura'da yetiştiği, bu sebeple fasih olduğu[767] veya Rebeze'de doğup Medine'de büyüdüğü[768] rivâyet edilmiştir. Bir defasında Hz. Ömer'e getirildiği ve Hz. Ömer'in onun için, "Allah'ım onu dinde fakîh kıl ve onu insanlara sevdir" diye dua ettiği aktarılmıştır.[769] el-Hasenü'l-Basrî'nin Saîd ve Ammar adında iki kardeşi vardır.[770] Saîd de

---

[759] İbn Asakir, *Târihu Dımeşk,* XLIX, 181.

[760] Muhammed ibn Hıbban (v. 354), *es-Sikât,* Dâiretü'l-Meârifi'l-Osmaniyye, Haydarabâd 1972, I-IX, IV, 123.

[761] Buhârî, *et-Târihu 'l-Kebîr,* 2/289; İbn Ebî Hayseme, *et-Târihu'l-Kebîr,* II, 105.

[762] Veki' Ebûbekir Muhammed b. Halef (v. 306), *Ahbâru 'l-Kudât,* el-Mektebetü't-Ticâriyyetü'l-Kübrâ, Beyrut 1947, I-III, II, 4.

[763] Süleyman Uludağ, "Hasan-ı Basrî", *DİA,* XVI, 291.

[764] Veki', *Ahbâru'l-Kudât,* II, 5.

[765] Buhârî, *et-Târihu 'l-Kebîr,* II, 289

[766] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 114; Ebû Nuaym, *Hilye,* II, 147.

[767] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 114; Veki', *Ahbâru 'l-Kudât,* II, 4.

[768] Veki', *Ahbâru'l-Kudât,* II, 3.

[769] Veki', *Ahbâru 'l-Kudât,* II, 5.

[770] İbn Ebî Hayseme, *et-Târihu'l-Kebîr,* II, 994.

âlim birisidir. Ammar ise "bekkâîn" denilen Allah korkusu sebebiyle çok ağlayanlardandı. Ağlamaktan yüzünde çukur oluşmuştu.[771] Hz. Osman'ın evi kuşatıldığında 14 yaşında olduğunu söyleyen el-Hasenü'l-Basrî, Sıffin günü Medine'den çıkmış ama Hz. Ali'nin ordusuna katılmamıştır.[772]

Muaviye zamanında Horasan'a sefer yapan orduda Rebi' b. Ziyad'ın kâtipliğini yapmıştı.[773] Bunun dışında Mühelleb b. Ebû Sufre kumandasında Kâbil üzerine gönderilen bir orduya da katılmış, üç yıl Abdurrahman b. Semüre ile beraberce Kabil, Endukan, Endeğa n ve Zabülistan'da savaşmışlar ve bu sahabiden çok sayıda rivâyette bulunmuştur.[774]

el-Hasenü'l-Basrî, Basra'da bir müddet kadılığa atanmış,[775] kadı olarak atanmaktan hoşlanmamış çok üzülmüş, kendisinin buna güç yetiremeyeceğini söylemiştir.[776] İki defa kadılığa atandığı, ilk kadılık zamanında övgüyle karşılandığı ikincisinde ise eleştirildiği rivâyet edilmiştir.[777] el-Hasenü'l-Basrî'nin kadılığı için ücret almadığı,[778] Adiyy b. Ertat'ın gönderdiği ikiyüz dirhem maaşı geri gönderdiği, Adiyy'in, maaşı az bulduğunu zannederek biraz daha ekleyip yine göndermesi üzerine el-Hasenü'l-Basrî'nin, "ben maaşı az bulduğum için değil kaza için ücret almayı çirkin gördüğüm için reddettim" dediği nakledilmiştir.[779]

Ömrünün başında ve sonunda olmak üzere iki kere hacceden[780] el-Hasenü'l-Basrî, hicrî 110 yılında, Recep ayında Cuma gecesi[781] 8 9 yaşında vefat etmiştir.[782]

Hz. Osman'ın şehadeti ile başlayan fitne dönemine şahit olan el-Hasenü'l-Basrî, Müslümanlar

---

[771] Ebû Nasr Kelâbâzî Ahmed b. Muhammed b. Hüseyin (v. 398), *el-Hidâye ve'l-İrşadfi Ma'rifeti Ehli's-Sika ve's-Sedâd,* Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1407, I-II, I, 167.

[772] İbn Hıbban, *Sikât,* IV, 123.

[773] Ebû Nasr Kelâbâzî, *el-Hidâye ve 'l-İrşad,* I, 167.

[774] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 115.

[775] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 116.

[776] Veki', *Ahbâru'l-Kudât,* II, 7.

[777] Veki', *Ahbâru'l-Kudât,* II, 9.

[778] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 127.

[779] Veki', *Ahbâru 'l-Kudât,* II, 8 ve 11.

[780] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 129.

[781] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 132; Buhârî, *et-Târihu 'l-Kebîr,* II, 289.

[782] Veki', *Ahbâru 'l-Kudât,* II, 6.

arası kavganın devam etmemesi, idare edenlerin savaş yoluyla değil de sulh yoluyla değiştirilmesi taraftarı olduğu için Emevî yönetimini eleştirmesine rağmen, yönetime karşı ayaklananları desteklememiş, bu yola başvurmaya kalkışanları vazgeçirmeye çalışmıştır. Irak valisi Haccac'ın emirliğine karşı ayaklanan İbnü'l-Eş'as'a katılmadığı gibi katılmak isteyenleri de vazgeçirmeye çalışmıştır. Haccac'ın Allah'ın cezalarından bir ceza olduğunu ona karşı kılıçla çıkmanın uygun olmadığını, sabretmek gerektiğini söylemiştir. İbnü'l-Eş'as taraftarları onu zorla kendilerine dâhil etmek istemişler, nehre atlayarak ellerinden kaçmıştır.

Kendisine sorulan bir soru üzerine Haccac'a karşı ayaklanan İbnü'l-Eş'as, İbn Mühelleb tarafında yer alınmaması gerektiğini söylemiş; bir Şamlının Emevî halifesini kastederek "müminlerin emirinin yanında da mı yer almayalım?" sorusuna kızgın bir şekilde, "evet onun yanında da yer almayın (yani hiçbirinin yanında savaşa katılmayın, fitneden uzak durun)" demiştir. Kardeşi Saîd insanları ve el-Hasen'i, İbnü'l-Eş'as'a katılmaya teşvik etmiş ama o bunu kabul etmemiştir.[783]

Ayaklanmayı doğru bulmasa da Emevî idaresini, Muaviye dâhil eleştirmekten geri durmamış, Haccac'ı ağır bir dille kınamıştır. Haccac'ın öldüğü haber verildiğinde (şükür) secde(si) etmiş ve "Allah'ım o senin boğazladığın hayvanındır. Onu sen öldürdün. Onun açtığı yolu bitir, bizi onun açtığı yoldan ve kötü amellerinden kurtar" demiş ve aleyhine dua etmiştir.[784] Siyasî olaylarda taraf tutmaması, fitneye ve isyana karşı olması, halkı dünyadan uzaklaştırıp âhirete önem vermeye davet etmesi Emevîler'in işine gelmiş ve bu sebeple onun eleştiri ve kınamalarına katlanmışlardır.[785]

Kendisine, "idarecilerin yanına gitsen de onlara emri bilmaruf nehyi anilmünker yapsan" dediklerinde, "Müminin kendisini zillete düşürmesi uygun değildir. Onlara bir şey söylediğimizde onların kılıcı bizim dillerimizin önüne geçer" deyip eliyle diline vurur gibi yapması[786]; "kötülüğü değiştirmek için ayaklanmaz mısın?" diye sorulunca, "Allah Teâlâ kötülüğü ancak tevbe ile değiştirir kılıçla değil" cevap vermesi[787]; "İnsanlar sultanları yönünden bir belaya uğradıklarında eğer sabrederlerse fazla kalmaz sıkıntı onlardan gider.

---

[783] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 120-121.

[784] Ebû Nuaym, *Hilye,* II, 158.

[785] Süleyman Uludağ, "Hasan-ı Basrî", XVI, 292.

[786] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 131.

[787] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 127.

Ancak onlar silaha sarılıyor, onu vekil ediniyorlar. Vallahi bunun sonu asla hayır olmaz”[788] demesi onun idareye karşı nasıl davranılması gerektiği konusundaki düşüncelerini ortaya koymaktadır. Hz. Osman’ın şehadetinden sonra başlayan Hz. Ali taraftarları ile Emeviler arasındaki savaş ve çekişmelerde tarafsız kalan bazı sahabiler gibi el-Hasenü’l-Basrî de büyük oranda tarafsız kalmış ancak Emevî idaresine karşı ayaklanmayı doğru bulmadığı ve Emevî idaresi tarafından verilen kadılık görevini kabul ettiği için Emevî taraftarı gibi gözükmüştür.

Tüm İslâmî ilimlerde otorite kabul edilen el-Hasenü’l-Basrî, mana ile hadis rivâyet etmiş,[789] hadiste tedlis yaptığı için[790] ve kader hususundaki görüşleri nedeniyle eleştirilmiştir.[791] Bazı eserler yazdığı ancak ölümü yaklaştığı zaman bir sayfa hariç yazdığı sahifeler ve kitapları hizmetçisine yaktırdığı rivâyet edilir.[792] Eserlerini yakmadan önce Humeydu’t-Tavil’in istinsah ettiği nakledilmiştir. Bu sebeple kendisine bazı eserler isnad edilmiştir.[793] İlim ve fazileti çağdaşları tarafından övülmüş, çok kişi tarafından döneminin en âlim ve faziletlisi olarak gösterilmiştir. Bu hususla ilgili bazı rivâyet ler şöyledir:

Ali b. Zeyd anlatıyor: “Ben İbn Müseyyeb, Urve, Kasım ve başkalarının, ‘eğer el- Hasenü’l-Basrî sahabe döneminde yaşasaydı onların ileri gelenlerinden olurdu’ dediklerini işittim.”[794] “el-Hasenü’l-Basrî gibisini görmedim. Eğer Hasen sahabeden olsa idi görüşleri ile delil getirilecek biri olurdu.” [795]

Abdullah b. Âmir eş-Şa’bî anlatıyor: “İbn Hübeyre, el-Hasenü’l-Basrî ve Şa’bî’yi çağırmıştı. el-Hasenü’l-Basrî ve Şa’bî buluştular. Bir araya geldiğinde Âmir, Hasan’a çok hürmet etti. Bunu görünce ben, “Babacığım, bu zata kimseye davranmadığın gibi davrandığını görüyorum” dedim. O da, “Oğulcuğum ben sahabeden 70 kişiyi gördüm. Onlara bu şeyhten

---

[788] İbn Sa‘d, *et-Tabakât,* VII, 121.

[789] İbn Sa‘d, *et-Tabakât,* VII, 116.

[790] Bkz. Abdullah Aydınlı, “Hasan Basri, Hayatı ve Hadis İlmindeki Yeri”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum, 1988, s. 94-97 98-101.

[791] Bununla ilgili görüşler için bkz. İbn Sa‘d, *Tabakât,* VII, 123; Zehebî, *Siyeru A ’lami ’n-Nübelâ,* IV, 580-83.

[792] Muslih Beyyûmî, *el-Hasenü’l-Basrî,* 1980, s. 132.

[793] Eserleri için bkz. Süleyman Uludağ, “Hasan-ı Basrî”, XVI, 292-293; Musa Eroğlu, *el-Hasenu’l-Basrî’nin Arap Dilindeki Yeri,* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008, s. 27-29; Aydınlı, “Hasan Basri”, s. 94-97.

[794] Zehebî, *Siyeru A ’lami ’n-Nübelâ,* IV, 574.

[795] İbn Sa‘d, *et-Tabakât,* VII, 119; Ebû İshak eş-Şirâzî, *Tabakâtü’l-Fukahâ,* s. 87.

daha çok benzeyen birini görmedim" dedi. Yine Şa'bî, "Bu beldelerdeki insanlar arasında bu zattan daha faziletlisini görmedim" demiştir.[796]

Katâde diyor ki: "Denir ki, yeryüzü yedi kişilik bir topluluktan boş olmaz. (İnsanlar) bunlar sayesinde suya kavuşur, bunlar sayesinde belalar kaldırılır. Ben el-Hasenü'l-Basrî'nin bu yedi kişiden biri olmasını umuyorum."[797] "Bu şeyhe yani el-Hasenü'l-Basrî'ye iyi sarılın. Vallahi, görüşleri/edebi Ömer b. Hattab'ın görüşlerine bu kadar benzeyen başka birini görmedim."[798]

Ebû Bürde diyor ki: "Peygamber Efendimizin ashabından olmayıp da sahabeye bu şeyh (yani el-Hasenü'l-Basrî) kadar benzeyen birini görmedim."[799] el-Hasenü'l-Basrî'nin hikmetli sözleri Muhammed Bâkır'a aktarılınca, "bu kişinin sözleri peygamberlerin sözüne benziyor" dedi.[800]

İbn Sa'd, el-Hasenü'l-Basrî'yi tanıtırken: "câmi' (ilimleri kendisinde toplayan), âlim, âlî, derecesi yüksek, fakîh, sika, güvenilir, âbid, nâsik, ilmi büyük, fasih ve güzel yüzlü idi" demektedir.[801] İbn Hıbban, "el-Hasenü'l-Basrî, tabiinin Kur'an, fıkıh ve edebiyatta âlimlerindendi. Basralıların abid ve zahidlerindendi"[802]; Hamevî, "fasih, belagatli, zahid, abid, âlim, âmil, vâiz, sâdık, dediğini yapandı"[803] diyerek tanıtmaktadır.

el-Hasenü'l-Basrî'nin fakîhlik yönü çok belirgindir. Katâde: "el-Hasenü'l-Basrî'nin ilmini hangi âlimle karşılaştırdımsa el-Hasen'i daha üstün buldum. Ancak el-Hasen, içinden çıkamadığı bir mesele olursa onu Said b. Müseyyeb'e yazardı. Hangi fakîhin meclisine iştirak ettimse el-Hasen'i ondan daha üstün buldum" [804]9; Bekr b. Abdillah, "Kim bizim reyimizden daha fazla fıkha uygun görüşü olan birine bakmak istiyorsa, el-Hasenü'l-Basrî'ye baksın!"[805]

---

[796] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 119.

[797] Zehebî, *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* IV, 574.

[798] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 118; el-Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr,* II, 290; Ahmed b. Hanbel, *Zühd,* 217, No: 1515.

[799] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 119; Ebû İshak eş-Şirâzî, *Tabakâtü'l-Fukahâ,* s. 87.

[800] Ebû Nuaym, *Hilye,* II, 147.

[801] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 115.

[802] Muhammed ibn Hıbban (v. 354),*Meşâhiri Ulemâi'l-Emsâr,* Dâru'l-Vefâ, Mansura 1991, s. 143.

[803] Şihâbuddin Ebû Abdillah Yakut el-Hamevî (v. 626), *Mu'cemü'l-Udebâ (İrşâdu'l-Erîb ilâ Mârifeti'l-Edîb),* Dâru'l- Garbi'l-İslâmî, Beyrut 1993, I-VII, III, 1024.

[804] Zehebî, *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* IV, 573.

[805] İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed (v. 327), *el-Cerh ve't-Ta'dil,* Dâru İhyâi't-Turasi'l-Arabî, Beyrut 1952, III, 41.

demiştir.

Yunus b. Ubeyd ve Humeyd: "Çok sayıda fakîh gördük ama el-Hasenü'l-Basrî kadar fıkhın tamamına hâkim birini görmedik"[806] derken; Eyyub Sahtiyanî: "el-Hasenü'l-Basrî'yi görsen, sen hiçbir fakîhin meclisinde bulunmamışsın, derdin"[807] demiştir. Abdülmelik b. Mervan, Basralıların fakîhini sorduğunda çevresindekiler, "el-Hasen b. Ebi'l-Hasen"dir cevabını vermişlerdir.[808]

Uzun ömürlü sahabilerden Enes b. Mâlik'e bir mesele sorduklarında "azatlımız el- Hasen'e sorun" demesi; "biz sana soruyoruz, sen ise el-Hasen'e sorun diyorsun" dediklerinde de "Biz de işittik o da işitti. Biz unuttuk o ise muhafaza etti."[809] cevabını vermesi, el- Hasenü'l-Basrî'nin bir sahabî ağzından ilim ve fıkıhtaki düzeyini göstermektedir.

Katade'nin: "İnsanların helâl ve haramda en bilgilisi idi"[810] dediği el-Hasenü'l-Basrî, kendisine yöneltilen, "Sen insanlara fetvâ verirken kendi reyinle mi fetvâ veriyorsun yoksa işittiğin fetvâları mı veriyorsun?" sorusuna, "Vallahi, verdiğimiz fetvâların hepsini işitmişizdir."[811] cevabı kendisinin içtihad etmediği gibi bir izlenim doğursa da ulemâ müçtehid olduğu hususunda müttefiktir.

Hayreddin Karaman, aynı zamanda müfessir ve sûfî dediği el-Hasenü'l-Basrî'nin özellikle fıkıhta imam olduğunu söylemiş ve kendisine ait mezhebi olduğunu kabul etmiştir.[812] Hasan-ı Basrî'den nakledilen fetvâların, Kadı Muhammed b. Müferric tarafından *Fıkhu'l-Haseni'l-Basrî* adı altında yedi cilt halinde bir araya getirildiği rivâyet edilmekteyse[813] de bu esere henüz rastlanmamıştır. Günümüzde ise fetvâları Muhammed Revvâs Kal'acî tarafından *Mevsûatü Fıkhi'l-Hasani'l-Basrî* adıyla derlenip yayımlanmıştır (III, Beyrut 1989).[814]

el-Hasenü'l-Basrî'nin tasavvuf yönü de çok belirgindir. Zühde ve hüzne dayalı tasavvufun

---

[806] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 119.

[807] Ebû Nuaym, *Hilye,* II, 147.

[808] İbn Ebî Hayseme, *et-Târihu'l-Kebîr,* II, 107-108.

[809] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 130.

[810] İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve 't-Ta 'dil,* III, 42.

[811] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 122.

[812] Karaman, *İslâm Hukuk Tarihi,* s. 211.

[813] Zehebî, *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* XVI, 392.

[814] Tahsin Görgün, "Hasan-ı Basrî" (Fıkıhta yeri), *DİA,* XVI, 305.

kurucusu kabul edilir.[815] Ebû Tâlib Mekkî, tasavvuf ilmini ilk olarak dile getirenin el-Hasenü'l-Basrî olduğunu söylemekte[816] ve *"Üzerinde konuştuğumuz bu ilimdeki imamımız el-Hasenü'l-Basrî'dir. Biz, onun izini sürer, onun yoluna uyar ve onun lambasından aydınlanırız. Bu ilim de Allah Teâlâ'nın izniyle imamdan imama nakledilmek suretiyle bize kadar ulaşmıştır "*[817] demektedir.

Zehebî, Ebû Sâid ibn Arabî'nin[818], *Tabakâtü'n-Nüssak* adlı kitabından şöyle bir alıntı yapmıştır: "Nüssakın geneli el-Hasenü'l-Basrî'ye gelirler, anlattıklarını dinlerler, bu özel manalarla ilgili fıkıh hususunda gönüllü olarak ona uyarlardı. Amr b. Ubeyd ve Abdülvahid b. Zeyd onun bağlılarındandı. Bu hususta evinde onun özel bir meclisi vardı. Bu mecliste hemen hemen zühd ve nüsukun ne olduğu ile bâtın ilimleri haricinde bir şey konuşmazdı. Bu nüssak dışında birisi o meclisten sorarsa bundan hoşlanmaz ve "ihvanımızla halvet oluyor (biraraya geliyor çeşitli konularda) müzakere yapıyoruz" derdi. Mesciddeki halkasına gelince, burada hadis, fıkıh, Kur'an ilimleri, lügat ve diğer ilimler anlatılırdı. Bazen tasavvuftan sorulursa ona da cevap verirdi. Derslerine gelenlerin bazısı hadis, bazısı Kur'an ve beyan için, bazısı belagat için gelirdi. Amr b. Ubeyd, Ebû Cehîr, Abdülvâhid b. Zeyd, Salih el-Mürrî, Şumeyt, Ebû Ubeyde en-Nâcî gibileri de ihlas ve özel ilim için gelirlerdi. Bu sayılanların her biri halleriyle yani ibadetleri ile meşhur olmuşlardı."[819]

Benzer bir rivâyeti Ebû Tâlib Mekkî de yapmış, o da örnek olarak Mâlik b. Dinar, Sâbit el-Bünanî, Eyyub es-Sicistanî, Muhammed b. Vasi', Ferkad es-Sebehî[820], Abdülvâhid b. Zeyd'i saymıştır[821].

Kelâbâzî, el-Hasenü'l-Basrî'yi sahabeden sonraki büyük sûfîler arasında sayarken, Hücvîrî, "tasavvuf ehli olanların yanında şanı büyüktür" demekte, tasavvuf alanında çok hoş işaretleri olduğunu söylemektedir.[822] Serrâc ve Kuşeyrî özel bir yer vermezken, Ebû Nuaym genişçe yer

---

[815] Bkz. Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf,* s. 118.

[816] Ebû Tâlib Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb,* I, 258.

[817] Ebû Tâlib Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb,* I, 257.

[818] Ahmed b. Muhammed b. Ziyad es-Sûfî, vefatı h. 340.

[819] Zehebî, *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* IV, 579.

[820] Metinde Ferkad es-Sencî yazılmış ancak hatadır.

[821] Ebû Tâlib Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb,* I, 257.

[822] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 152.

ayırmıştır.[823] Sülemî'nin *Tabakâtında* yer verilmezken, Feridüddin Atttar, *Tezkire* 'sinde onun için, "nübüvvetin perverdesi, fütüvveti huy edinen, ilim ve amel Kâbe'si, verâ ve yumuşaklık kıblesi, sahib-i sadr, sadr-ı sünnet" demekte, ilim ve muâmele sahibi olduğunu söyleyip Hz. Ali'den hırka giydiğini iddia etmektedir.[824]

Pek çok tarikatın silsilesinde yer alan el-Hasenü'l-Basrî, gerçekten de hayatı ve sözleri ile daha sonraki mutasavvıflara kaynaklık yapmıştır. "Müminin gülmesi kalbinin gafletindendir"[825] diyen el-Hasenü'l-Basrî, aktarıldığına göre, genellikle hüzün üzerine olurdu.[826] Onu yolda görenler sanki çok sevdiği birini defnetmiş zannederdi. Oturduğu zaman sanki boynu vurulacak bir esir gibi otururdu. Biri cehennemi hatırlattığında sanki cehennem sadece onun için yaratılmış gibi davranırdı. Hak sözü söylerken sanki şer sözü söylüyormuş gibi çekinirdi.[827] Hüzünle ilgili çok sayıda sözü vardır.[828]

Zühdü de çok meşhurdur. Alkâme b. Mersed diyor ki, "Zühd, tabiinden sekiz kişide nihayetine (son noktasına) varmıştır. Bunlardan biri de el-Hasenü'l-Basrî'dir. Hüznü onun kadar uzun olan başka kimse görmedim."[829] Eş'as'ın aktarmasına göre, kendini ziyarete gelenlere genellikle âhiret hayatından ve zühdden bahseder[830], onunla görüştükten sonra sohbetine katılanlar dünyayı kıymetsiz görürlerdi.[831]

Dünya hayatının geçiciliğine, âhiret hayatının önemine dair vurguları o kadar fazladır ki, bu husustaki sözlerini okuyan bir kişi, el-Hasenü'l-Basrî'nin tamamen dünyada çalışmayı terk etmeyi tavsiye ettiği kanaatine ulaşabilir.[832]

---

[823] Bkz. *Hilye,* II, 131-161.

[824] Attar, *Tezkire*, s. 65.

[825] Ebû Nuaym, *Hilye,* II, 152; îbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 126.

[826] îbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 119; Ebû Nuaym, *Hilye,* II, 134. Hüzünle alakalı çok sayıda sözü vardır. (bkz. Ebû Nuaym, *Hilye,* II, 132-134.)

[827] Yakut el-Hamevî, *Mu'cemü'l-Udebâ,* III, 1024.

[828] Bir kısmı için bkz. Ahmed b. Hanbel, *Zühd,* 210; Ebû Nuaym, *Hilye,* II, 132, 133, 134; Zehebî, *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* IV, 574.

[829] Ebû Nuaym, *Hilye,* II, 134.

[830] îbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 123.

[831] Ebû Nuaym, *Hilye*, II, 158.

[832] Bir kısmı için bkz. Ahmed b. Hanbel, *Zühd,* 210, 211, 219, No: 1456, 1459, 1536; Ebû Nuaym, *Hilye,* II, 146, 152, 153.

Kendisine tekraren sorulan, “biri (tamamen) kendini ibadete veren, diğeri ailesi için çalışıp çabalayan kimseden hangisi daha faziletlidir” sorusuna ısrarla, “kendini (tamamen) ibadete veren” cevabını veren[833] el-Hasenü’l-Basrî’nin bu tavrı ve bu minvaldeki sözleri, büyük ihtimalle, kendisi bunu kastetmese bile daha sonraki yüzyıllarda dünyadan el etek çekip çalışmayan ve insanların yardımıyla geçinen sûfîlere kaynaklık etmiştir. Hâlbuki onun bu tavrı, fetihler ve zenginleşme ile dünyaya aşırı yönelen başta Emevî idarecileri ile ona uyan toplumu frenlemeye çalışmak, dünya hayatını gaye olmaktan çıkarmaktır. Onun:

“Dünyasını âhiretine tercih edene ne dünya ne de âhiret vardır.”[834] “Dirhem ve dinar ne kötü arkadaştırlar. Senden ayrılmadıkça sana faydaları olmaz.”[835] “Bir topluluğa ulaştım ki, ne dünyadan gelene sevinirler, ne de kaybettiklerine üzülürlerdi. ”[836] sözleri ile Mâlik b.

Dinar’ın “âlimin cezası nedir?” sorusuna verdiği, “Kalbinin ölmesidir. Kalbin ölmesi de âhiret ameli ile dünyayı talep etmektir” cevabı bunu ortaya koymaktadır.[837]

Güzel elbiseler giydiği, güzel yemekler yediğine dair rivâyetler[838] zühd anlayışının da dengeli olduğunu, görüntüden çok kalbe önem verdiğini göstermektedir. Onu üzerinde yemen işi güzel elbiselerle gören Ferkad es-Sebehî’nin Farsça: “Üstadım senin gibi birisine bu yakışır mı?” itirazına, “Ey Ümmü Ferkad’in oğlu, sen de bilirsin ki cehennem ashabının çoğu giysi ashabıdır (elbiseleriyle övünen insanlardır).” cevabını vermiş[839]; başka bir gün Ferkad’in üzerinde yün bir elbise görünce elbisesinden tutup iki veya üç kere “ey Ferkad!” dedikten sonra: “Takvâ, bu giyside değildir. Takvâ ancak kalpte yerleşen ve bunu amel ve fiillerinle gösterdiğin şeydir” demiş[840]; beraber davet edildikleri bir düğün yemeğinde çeşitli yemeklerin getirilmesi üzerine Ferkad’in yemek yememesi üzerine ona kızarak, “Ey Fureykıd, ne oluyor sana, sana ne oluyor? Görmüyor musun, senin şu elbisen dolayısıyla diğer kardeşlerinden daha fazlası senin önüne kondu. Bana ulaştığına göre cehennem ehlinin çoğunluğu elbise

---

[833] Ahmed b. Hanbel, *Zühd,* 220, No: 1543.

[834] Ebû Nuaym, *Hilye*, II, 144.

[835] Ebû Nuaym, *Hilye*, II, 155.

[836] Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 213, No: 1480.

[837] Ahmed b. Hanbel, *Zühd,* 215, No: 1498.

[838] Bkz. Zehebî, *Siyeru A ’lami ’n-Nübelâ,* IV, 583-84.

[839] İbn Sa‘d, *et-Tabakât,* VII, 125.

[840] Ahmed b. Hanbel, *Zühd,* 217, No: 1517.

ashabı (giydiklerine önem verip onunla övünenler) olacaktır."[841] diyerek uyarmıştır.

Kendisinin yün elbise giydiği rivâyet edilmemiştir. O dönemde zühd alameti olarak yün elbise giyenlerin artıp da bu hususta yanında bahis olunca: "Onlara ne oluyor? Onlar üç yönden kaybetmişlerdir. Onlar kibri kalplerinde gizlediler, elbiseleri ile tevazu gösterisi yapıyorlar. Vallahi onların elbiseleri ile kendilerini beğenmeleri lüks elbise giyinenlerin giydiklerini beğenmelerinden daha şiddetlidir" demiştir.[842]

el-Hasenü'l-Basrî, daha sonra kazandığı anlamıyla tasavvuf ve fıkhı mezceden bir anlayışa sahiptir. Önceliği ise kişinin âhiretini kurtarmaktır. Bu sebeple o fıkhî meseleleri bir hukukçu gibi değil bir vâiz ve mürşid tavrıyla ele almış, kendisini bazı şeyleri bilen bir mümin olarak görmüş ve bu bilginin ona yüklediği sorumluluğun gereği olarak çevresindekilere doğruyu söyleme vazifesini yerine getirmeye çaba harcamıştır.[843] Kendisi dediklerini yapmaya özellikle dikkat etmiş, denilenin yapılmamasını hoş görmemiştir.[844]

Onun fakîhle ilgili yaptığı tanımlar, önceliği yaşamaya verdiğini, ortaya koymaktadır. Fıkhında bunu esas aldığı anlaşılmaktadır. "Seni (günahlardan) engellediği müddetçe Kur'an oku. Eğer engellemiyorsa sen onu (hakkıyla) okumuyorsun demektir. Nice fıkıh hamalı vardır ki, fakîh değildir. Kime ilmi fayda vermezse cehâleti zarar verir"[845] demesi; kendisine bir soru soran Matar Verrak'ın, verdiği cevap için, "fakîhler bu hususta sana muhalif' demesi üzerine, "anan seni kaybetsin Matar, sen hiç fakîh gördün mü? Fakîh nedir bilir misin? Fakîh vera sahibi zahiddir. Ne kendisinden yukarıda olana ehemmiyet verir ne de kendisinden aşağıda olanı küçük görür. Allah'ın değersiz olduğunu bildirdiği şeyleri de ilim olarak almaz!"[846]; yine kendisine bir mesele sorup, "fakîhler bu konuda şöyle şöyle diyor" diyen İmran b. Kasîr'e, "Sen hiç gözünle bir fakîh gördün mü? Fakîh ancak, dünyaya karşı zahid, dînî işlerinde basiret sahibi olan, ibadetlere devam eden kimseye denir"[847] cevaplarını vermesi amel ve

---

[841] Ebû Nuaym, *Hilye,* II, 156.

[842] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 124.

[843] Tahsin Görgün, "Hasan-ı Basrî" (Fıkıhta yeri), *DİA,* XVI, 304. el-Hasenü'l-Basrî'den nakledilmiştir: "Eğer Allah Teâlâ, âlimlerden (bildiklerini anlatacaklarına dair) misak (söz) almasaydı, sorduğunuz şeylerin çoğunu size anlatmazdım." (İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 115.)

[844] Bkz. Veki', *Ahbâru'l-Kudât,* II, 12; Ebû Nuaym, *Hilye,* II, 147.

[845] Ahmed b. Hanbel, *Zühd,* 231, No: 1644.

[846] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 131.

[847] Ebû Nuaym, *Hilye,* II, 147; Zehebî, *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* IV, 576; Ahmed b. Hanbel, *Zühd,* 216, 217, No: 1513, 1516. Bu konuyla ilgili bir rivâyet de şöyledir: Bir adam Hasan'a gelerek bir mesele

takvâya ne kadar önem verdiğini, fıkhın asıl olarak bu olduğu kanaatinde olduğunu göstermektedir.

Bir sözünde yemekte on iki haslet bulunduğunu, bunlardan dördünün farz, dördünün sünnet, dördünün edep olduğunu söyleyip ve farz olanları, yemeğe besmele ile başlamak, yenilecek şeylerin helâl ve temiz olmasına özen göstermek, mevcuda razı olmak ve verdiği nimetten dolayı Allah'a hamdetmek şeklinde sıralaması[848] fıkıhta ve bu husustaki terimlerde diğer fakîhlerden farklı düşündüğünü göstermektedir. Burada farz olarak sayılan şeyler artık fıkhın değil tasavvufun konusu kabul edilen ve ahlâkî nitelik taşıyan mânevî sorumluluk ifade eden hususlardır. Bununla birlikte ilimsiz amelin tehlikesine de dikkat çekmiştir. Şöyle diyor:

"Bu işi istedik (ilim yoluna girdik) ve gördük ki, ilimsiz amel işleyen kim varsa ifsat ettiği ıslah ettiğinden daha fazladır."[849]

"Allah'ın edebiyle edepleniniz, Allah'ın kitaplarında olanı muhafaza ediniz ki bu sayede Allah'ın velilerinden olasınız."[850]

Cafer es-Sadık

Tam adı Cafer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Talib el-Hâşimî'dir.[851] Muhammed el-Bâkır'ın en büyük çocuğudur.[852] Büyük oğlu Abdullah'a nispet edilerek "Ebû Abdillah" diye künyelenmiştir. Mûsa ismindeki oğlundan dolayı "Ebû Mûsa" künyesiyle de anılmıştır.[853] Bunlar haricinde "el-İmam, es-Sadık, Benî Hâşimin Şeyhi, Ebû Abdullah el-Kureşî, el-Alevî, en-Nebevî, el-Medenî" olarak da anılmıştır.[854] En meşhur lakabı olan es-

---

sordu. Hasan da fetvâsını verdi. Ardından adam "Ey Ebû Saîd, fakih kimdir?" diye sordu. Hasan, "dünyaya zahid, âhirete düşkün, dininde basiretli, ibadetlerinde gayretli kişi, işte fakih bu kimsedir" dedi. (Ahmed b. Hanbel, *Zühd,* 226, No: 1599.)

[848] Cemâlüddin Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Adâbu 'l-Haseni 'l-Basrî,* Dâru'n-Nevâdir, 3. Basım, Beyrut 2008, s. 50.

[849] Ahmed b. Hanbel, *Zühd,* 234, No: 1667.

[850] İbnü'l-Cevzî, *Adâbu 'l-Haseni 'l-Basrî,* s. 45.

[851] Buhârî, *et-Târihu 'l-Kebîr,* II, 198.

[852] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* V, 246.

[853] Yunus Emre Gördük, *İmam Cafer es-Sâdık'a İsnat Edilen Tasavvufî Tefsir ve Metodu,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa 2010, s. 37.

[854] Zehebî, *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* VI, 255.

Sâdık'ın sözündeki doğruluğundan dolayı kendisine verildiği ifade edilmiştir.[855] Doğum tarihi için h. 80 ve 83 yılı söylenmiştir. Tercih edilen h. 80'dir. Buna göre Ebû Hanife ile aynı yılda doğmuştur[856].

Annesi Kasım b. Muhammed'in kızı Ümmü Ferve'dir.[857] Babası tarafından soyu Hz. Ali'ye dayanırken annesi tarafından da Hz. Ebûbekir'e dayanmaktadır. Annesi Ümmü Ferve'nin hem babası Kasım b. Muhammed hem de annesi Esma bint. Abdirrahman, Hz. Ebûbekir'in torunu olduğu için, "Ben Ebûbekir'in iki defa evladıyım" demiştir.[858] Bu sebeple güya Hz. Ali taraftarlığı nedeniyle Hz. Ebûbekir'e sövenlere çok kızardı. Bununla alakalı iki rivâyet şöyledir:

Sâlim b. Ebî Hafsa anlatıyor: "Ebû Cafer (Muhammed Bâkır) ve oğlu Cafer'e Ebûbekir ve Ömer'i sordum. Ebû Cafer dedi ki: "O ikisini veli ittihaz et ve o ikisinin düşmanlarından uzaklaş!" Sonra Cafer dedi ki: "Ey Sâlim, kişi dedesine söver mi? Ebûbekir benim dedemdir. Eğer onları veli ittihaz etmeyip düşmanlarından da yüz çevirmezsem kıyamet günü Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin şefaati bana ulaşmaz!"[859]

Züheyr'in babası, Cafer b. Muhammed'e, "Benim bir komşum var, senin Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer'den tebrie ettiğini (onlardan uzak olduğunu söylediğini) iddia ediyor" dedi. Cafer, "Allah senin komşundan uzak olsun! Ben Hz. Ebûbekir'e akrabalığımın (âhirette) bana fayda sağlayacağını umuyorum" dedi.[860]

Cafer es-Sâdık, Medine'de büyümüş, baba taraftan dedesi Ali Zeynelabidin, babası Muhammed Bakır ve anne taraftan dedesi Kasım b. Muhammed'den başta hadis olmak üzere çeşitli ilimler almıştır. Dedesi Ali Zeynelabidin vefat ettiğinde, Cafer 14, diğer dedesi Kasım b. Muhammed vefat ettiğinde 28, babası Muhammed Bâkır vefat ettiğinde ise 34-35 yaşlarında idi.[861] Fıkhı her yönüyle öğrendiği gibi hadis, Kur'an ilimleri gibi dini ilimlerin

---

[855] İbn Hallikan, *Vefeyâtü 'l-A 'yan,* I, 327.

[856] Muhammed Ebû Zehra, *İmam Cafer Sadık,* çev. İbrahim Tüfekçi, Şafak Yay., İstanbul Aralık 1992, s. 33.

[857] İbn Hallikan, *Vefeyâtü 'l-A 'yan,* I, 328.

[858] Zehebî (v. 745), *Tezkiretü'l-Huffaz,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1998, I, 125.

[859] Zehebî, *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* VI, 258-259.

[860] İbn Ebî Hayseme, *et-Târihu'l-Kebîr,* II, 333.

[861] Ebû Zehra, *İmam Cafer Sadık,* s. 32-34.

yanında kozmoloji ve kimya da öğrenmişti. Kimyacı ve sûfî Cabir b. Hayyan talebesi idi.[862]

Cafer es-Sâdık'ın altı kardeşi vardır; 7'si erkek 3'ü kız toplam on veya 7 erkek, 4 kız olmak üzere 11 çocuğu olmuştur.[863] Kaynakların çoğunluğuna göre hicrî 148'te 68 yaşında vefat etmiştir.[864] İmamiye mezhebinden bazıları Cafer es-Sadık'ı Mansur'un öldürdüğünü söylerler ancak bunu destekleyen bir rivâyet yoktur. Aksine Mansur'un Cafer es-Sadık'ın ölümünü duyduğunda ağladığı rivâyet edilir.[865] Varlığı ile Abbasî halifelerine alternatif olduğu için Mansur'un öldürtüğü düşüncesi ilk başta mantıklı gelse de, kaynakların aktardığına göre, hayatı boyunca isyana kalkışmadığı gibi ehlibeyt taraftarlarınca yapılabilecek ayaklanmalara da engel olan birini öldürtmek Mansur'un işine gelmeyecektir. Bu sebeple Cafer es-Sadık'ın normal bir ölümle öldüğü ve Mansur'un buna üzüldüğüne dair rivâyeti sıhhatli kabul etmek gerekir.

Medîne'de Bakî' kabristanında, babası Muhammed Bâkır ve dedesi Ze ynel-Âbidîn, amcası Hasan ve büyükannesi Hz. Fâtıma'nın yanlarına, ya da babası ve dedesinin amcası Hasan b. Ali'nin bulunduğu kabre defnedilmiştir.[866] Cafer es-Sâdık'ın bazı sahabilerle, Enes b. Mâlik ve Sehl b. Sa'd ile görüştüğü[867] rivâyet edilse de Ebû Hanife gibi etbau't-tabiin tabakasından kabul edilmiştir. İsnaaşeriye'nin 6. imamı kabul edilen Cafer es-Sâdık'ın ilmi hususunda Şia çok aşırıya gitmiştir. Onun ilminin vehbî olduğunu söyleyen İsnâaşeriye'ye göre:

"Bütün gizli, felsefî, tasavvufî, fıkhî, kimyevî ve tabii ilimlere, ayrıca Zebur, Tevrat, Incil'e ve İbrahim'in suhufuna, Hz. Fâtıma'nın mushafına, her türlü helâl ve harama, geçmiş ve gelecekteki bilgi ve haberleri ihtiva eden cefr ilmine vâkıftır; ilâhî ilimlerin taşıyıcısı ve Şîa'nın altıncı imamıdır. Ayrıca Kur 'ân-ı Kerîm'de yer alan Müsâ ve Hızır kıssasındaki ihtilâfta her ikisinin de haberdar olmadığı hususları bilen, başlangıçtan kıyamete kadar olmuş ve olacak her şeyi Hz. Peygamber'den veraset yoluyla öğrenmiş olan kimsedir. "[868]

Cafer es-Sâdık'ın yüzlerce kitap ve risâle yazdığı ileri sürülmektedir. Bunların büyük bir

---

[862] Ebû Zehra, *İmam Cafer Sadık,* s. 35.

[863] Gördük, *İmam Cafer es-Sâdık'a İsnat Edilen Tasavvuf Tefsir ve Metodu,* s. 41.

[864] Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr,* 2/198; İbn Ebî Hayseme, *et-Târihu'l-Kebîr,* II, 333; Muhammed İbn Hibban (v. 354), *es-Sikât,* Haydarâbâd 1973, I-IX, VI, 131.

[865] Ebû Zehra, *İmam Cafer Sadık*, s. 62.

[866] Gördük, *İmam Cafer es-Sâdık'a İsnat Edilen Tasavvuf Tefsir ve Metodu,* s. 49.

[867] Zehebî, *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* VI, 255.

[868] Mustafa Öz, "Ca'fer es-Sâdık", *DİA,* VII, 1.

kısmının ona nisbeti şüphelidir.[869] Biz burada Cafer es-Sâdık'ın ilmi ile ilgili Şia'nın yaptığı bu tür aşırılıklara girmeden bir değerlendirme yapmaya gayret edeceğiz. Cafer es-Sâdık'ın fıkıh ve tasavvuf haricinde akâid-kelâm, tefsir, hadis, kimya, kozmoloji gibi döneminin tüm ilimleri ile ilgilendiği[870] nakledilmiş olsa da biz sadece tasavvuf ve fıkıh yönü üzerinde duracağız.

Fakîhliği üzerinde tüm tabakat kitapları ittifak etmiştir. Zaten adına da bir mezhep kurulmuş ve mezhebin usûl ve içtihadları kendisine atfedilmiştir. Bunu da nakzedecek bir şey yoktur. Fıkıh bilgisi ile ilgili şu rivâyet yeteri kadar bilgi vermektedir:

"Ebû Hanife'ye gördüğün kişiler içinde en fakîhi kimdi? diye sordular. "Ben Cafer'den daha fakîh birini görmedim. Halife el-Mansûr Hîre'ye geldiğinde bana birini göndererek, "ey Ebû Hanife, insanlar Cafer b. Muhammed sebebiyle fitneye düştüler. Ona zor sorular hazırla da gel" dedi. Ben de 40 tane mesele hazırlayıp Mansur'un yanına geldim. Cafer, Mansur'un sağ tarafına oturmuştu. Onu görünce Mansur'u gördüğümde hissetmediğim mehabet duygusunu hissettim. Mansur ona "Ebû Abdullah, bu zatı tanıyor musun?" diye sordu. O da, "evet, Ebû Hanife'dir" dedi. Mansur, "Ebû Hanife, sor sorularını!" dedi. Ben sormaya başladım. Her soruma, "bu konuda siz şöyle dersiniz, Medineliler şöyle der, biz de böyle deriz" diyor, bazen bizim görüşümüzü bazen Medinelilerin görüşünü alıyor bazen de ikimize de muhalefet ediyordu. Kırk sorunun tamamını bu minvalde cevapladı. Ebû Hanife ekledi: "İnsanların en âlimi onların ihtilaflarını en iyi bilendir."[871]

Buradan anlaşıldığına göre Cafer es-Sadık hem İraklıların hem de Medinelilerin ilmini öğrenmişti. Kendisi de müçtehid idi. Farklı fetvâları bulunuyordu. Fakîhlerin ihtilafını öğrenmeye düşkündü.[872] Dönemin fakîhleri ondan hadis rivâyet etmişler ve ilim almışlardır. Yahya Sadi el-Ensârî, Süfyan es-Sevrî, İbn Uyeyne, Şu'be, Mâlik, İbn Cüreyc, İbn İshak ve başkaları, Cafer es-Sâdık'tan rivâyette bulunmuş[873] ve bunlardan bir bölümü ondan başka ilimler de almıştır. Mâlikî mezhebinin kurucusu İmam Mâlik, Cafer es-Sadık'tan hadis ve

---

[869] Salahuddin Halil b. Aybek es-Safedî (v. 764), *el-Vâfî bi'l-Vefeyât,* Dâru İhyâi't-Türâs, Beyrut 2000, I-XXIX, XI, 99; Mustafa Öz, "Ca'fer es-Sâdık", VII, 2.

[870] Ebû Zehra, *İmam Cafer Sadık,* s. 64-65.

[871] Ebû Ahmed İbn Adiyy el-Cürcânî (v. 365), *el-KamilfîDuafâi-r-Ricâl,* el-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1997, II, 358; Zehebî, *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* VI, 258.

[872] Ebû Zehra, *İmam Cafer Sadık,* s. 34-35.

[873] İbn Ebî Hâtim (v. 327), *el-Cerh ve't-Ta'dil,* II, 487; İbn Hibban (v. 354), *es-Sikât,* VI, 131.

fıkıh öğrenmiştir. Ancak, Abbasîler galip gelene kadar Cafer'den rivâyette bulunmadığı nakledilmiştir.[874]

Ebû Hanife'nin de ondan rivâyet leri vardır. İmamiye mezhebi kitaplarına göre Ebû Hanife iki yıl ondan ayrılmamıştır. Ancak bu rivâyetin doğru olma ihtimali çok zayıftır.[875] Anlaşıldığı kadarıyla geç dönem İmamiyesi kendilerini belki kabul ettirmek belki de üstünlüklerini ispat etmek için başta Ebû Hanife olmak üzere bütün müçtehid ulemâyı Cafer es-Sadık'ın talebesi göstermeye çalışmışlardır. Ebû Hanife ile Cafer es-Sâdık akrandır ve aralarındaki ilişki bu çerçevede kalmıştır. Mâlik'in ise ondan daha fazla ilim almış olması mantıklıdır. Çünkü Mâlik'in hem yaşı uygundur hem de Medine'de yaşamıştır. Ancak tabakat kitapları Mâlik'in hocaları arasında Cafer es-Sâdık'ı saymamaktadırlar.

"Fakîhler peygamberlerin eminleridir. Sultanlara yaslandıklarını görürseniz, onları itham ediniz!"[876] diyen Cafer es-Sadık'ın fakîhlik yönü çok belirgin olduğu için ayrıca üzerinde uzun durmaya gerek yoktur. Ancak dikkatimizi çeken bir husus olarak Cafer es- Sadık'ın hükümlerin hikmeti ile ilgili sözlerinden bazılarını nakletmek isteriz:

"Teşrik günlerinde oruç tutmak neden kerihtir (yasaklanmıştır)?" diye sordular. "Çünkü onlar Allah'ın ziyafetindedirler. Ziyafete davet edilenin de ziyafet zamanında oruç tutması gerekmez" diye cevap verdi.[877]

"Faiz niçin haram kılındı?" diye sordular. "İnsanlar iyilikten uzaklaşmasınlar diye" dedi.[878]

"Namaz her muttakinin Allah'a yaklaşması için bir vesiledir. Hac, her zayıf insanın cihadıdır. Bedenin zekâtı, oruçtur. Amelsiz olarak insanları davet eden kirişsiz okçuya benzer.

Rızkınızı sadakayla Allah'tan talep ediniz. Mallarınızı zekâtla koruyunuz. İktisad eden fakir olmaz. Ölçülü olmak geçimin yarısıdır. Iyalin (ailenin) az olması iki kolaylıktan biridir. Anne babasını üzen onlara isyan etmiş olur. Kim musibet anında dizlerini döverse sevabını kaybeder. Kazanç ancak makam ve din sahibinin yanında kazanç olur. Allah sabrı belaya/musibete göre indirir. Rızkı da zahmete göre indirir. Kim geçimini ölçülü yaparsa Allah onu rızıklandırır. Kim de saçıp savurursa onu mahrum eder. "[879]

---

[874] İbn Ebî Hayseme, *et-Târihu'l-Kebîr,* II, 332.

[875] Bu hususta ayrıntılı bilgi İmam Ebû Hanife'nin anlatıldığı bölümde verilmiştir.

[876] Ebû Nuaym, *Hilye,* III, 194; Zehebî, *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* VI, 262.

[877] Zehebî, *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* VI, 265.

[878] Ebû Nuaym, *Hilye*, III, 194.

[879] Ebû Nuaym, *Hilye,* III, 194; Zehebî, *Siyeru A 'lami 'n-Nübelâ,* VI, 262-263.

Tasavvuf yönüne gelince, Cafer es-Sâdık tasavvuf tarihinde de önemli bir yere sahiptir. İlk sûfîlerin hayat hikâyelerini anlatan Ebû Nâsr es-Serrâc, Ebû Tâlib el-Mekkî, Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî ve Abdülkerîm el-Kuşeyrî gibi mutasavvıf müelliflerin ondan hiç bahsetmemiş veya nâdiren atıfta bulunmuş olmalarına karşılık Ebû Nuaym el- İsfahânî *Hilyetü'l-Evliyâ'da*[880] kendisine geniş yer ayırmıştır.[881]

Kelâbâzî, Cafer es-Sâdık'ı "sahabeden sonra sûfilere ait bilgileri anlatan, onların vecd hallerinden bahseden, makamlarını yazan, hem söz ve hem de amelle sûfiyane halleri tasvir eden"ler,[882] Hücvîrî de sûfilerin ehlibeytten imamları arasında saymış[883], Feridüddin Attâr ise *Tezkiretü'l-Evliyâ* adlı eserine onunla başlamıştır. Şa'ranî de *Tabakâfında* ona yer vermiştir[884].

Şîa, Cafer es-Sâdık'ın tasavvufla hiçbir ilgisinin bulunmadığını, sûfîleri kendisine düşman bildiğini ve onlarla mücadele etmeyi dinî bir görev saydığını ileri sürseler de[885] Abdülkadir Mahmud, İslâm âleminde tarih boyunca görülen tasavvuf hareketlerini selefi tasavvuf, sünnî tasavvuf ve felsefî tasavvuf olarak üçe ayırmış, sünnî tasavvufun kurucusu olarak da ehlibeyt imamlarını, özellikle de Cafer es-Sâdık'ı[886] görmüştür. Tüm sûfilerin evliyâullahtan saydığı Cafer es-Sâdık pek çok tarikatin silsilesinde yer almıştır.[887] Ebû Nuaym'ın nakli sıhhatli ise ilk sûfî ismini kullananlardan biridir. Şöyle demiştir:

"Kim Rasûlullah'ın zâhirini yaşarsa o sünnîdir. Kim de bâtınını yaşarsa o da sûfîdir."

Bu söze açıklama getiren Ebû Nuaym, "Cafer, "Rasûlullah'ın bâtını" ifadesi ile O'nun temiz ahlâkını ve âhireti tercih etmesini kastetmiştir" demektedir.[888]

---

[880] Bkz. Ebû Nuaym, *Hilye,* III, 192-206.

[881] Öz, "Cafer es-Sâdık", VII, 2.

[882] Kelâbâzî*, et-Taarruf,* s. 61.

[883] Bkz. Hücvîrî, *Keşfü'l-Mahcûb,* s. 144-145.

[884] Şa'rânî, *et-Tabakât,* I, 62-63.

[885] Öz, "Cafer es-Sâdık", VII, 2.

[886] Abdülkadir Mahmud, *Felsefetü's-Sûfiyye fi'l-İslâm,* Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire 1967 (Mukaddime bölümü) s. j, ^; Ayrıca bkz. Süleyman Uludağ, *Doğuş Devrinde Tasavvuf* kitabı mukaddime bölümü, s. 16-17.

[887] Cafer es-Sâdık'ın silsilelerdeki yeri için bkz. Alpay Sel, *Ca'fer es-Sâdık'ın Tasavvufun Oluşum Sürecindeki Yeri ve Tasavvuf Görüşleri,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Iğdır 2013, s. 59-73.

[888] Ebû Nuaym, *Hilye,* I, 20.

444 Bilgilik

Ebû Nuaym, Cafer-i Sadık'ı, "imamu natık (konuşan imam), dizginler elinde, sabıklardan (mutasavvıfların konuşan imamı/önderi, onları sevk ve idare eden, sûfîlerin ilklerinden). İbadete ve hudua yöneldi, uzleti ve huşûyu tercih etti, riyasetten ve insanlarla beraber olmaktan uzak durdu" şeklinde tanımlamaktadır.[889]

Hücvîrî, Cafer es-Sâdık'ı "sünnetin kılıcı, tasavvuf yolunun güzelliği, mârifet anlatan ve safvetin süsü" olarak tanımlamış, ilmi ile ilgili olarak da, "her ilimde ona ait işaretler vardır. O, şeyhler arasında sözünün inceliği ve manalara vukûfu ile meşhurdur. Tasavvuf yolunu açıklayan maruf eserleri vardır" demiştir.[890]

Fütüvvet hakkında ilk konuşanın da Cafer es-Sâdık olduğu ifade edilmiştir[891]. Şakik Belhî, Cafer b. Muhammed'e fütüvvetten sordu da o, Şakik'e "Sen ne dersin?" dedi. O da: "Verilirse şükrederiz, verilmezse sabrederiz" dedi. Cafer, "Bunu Medine'de bizim köpekler de yapıyor" dedi. Şakik, "O zaman, ey Allah Rasûlü'nün kızının oğlu, size göre fütüvvet nedir? "dedi. O da "Bize göre, verilirse başkalarını bize tercih ederiz (dağıtırız), verilmezse şükrederiz" dedi.[892]

Yine aktarıldığına göre daha sonraki sûfîlerin âdeti olan yün elbiseyi iç elbise olarak giymiştir. Bir gün Süfyan-ı Sevrî, Cafer-i Sadık'ın ipekli elbise giydiğini görünce bunun peygamber torununa yakışmadığını söyler. Bunun üzerine Cafer es-Sâdık elbisesinin içini gösterir. Süfyan, es-Sâdık'ın içindeki kaba yün elbiseyi görünce, neden bu şekilde giyindiğini sorar. Ca'fer es-Sâdık da şöyle söyler: "Biz içten giydiğimizi Allah için; dıştan giydiğimizi de halk için giyiyoruz. Allah için olanı gizledik sizin için olanı ayan ettik. Kimse bilsin istemedik. Çünkü Allah için olanı gizlemek esastır."[893]

Kendisinden tasavvufun alanına giren çok sayıda söz nakledilmiştir. [894]

---

[889] Ebû Nuaym, *Hilye,* III, 192.

[890] Hücvîrî, *Keşfü'l-Mahcûb,* s. 144.

[891] Heyet, *Nadratü 'n-Naîmfî Mekârimi 'l-Ahlâki 'r-Rasûli 'l-Kerîm,* Dâru'l-Vesîle, Cidde (I-XII), V, 2043.

[892] Kuşeyrî, *er-Risale,* Dâru'l-Meârif, Kahire, II, 384.

[893] Ebû Nuaym, *Hilye,* III, 193; Zehebî, *SiyeruA'lami'n-Nübelâ,* VI, 261-262.

[894] Mesela bkz. Ebû Tâlib Mekkî, *Kûtu 'l-Kulûb,* I, 347; Gazzâlî, *İhyâ,* IV, 49; Abdurrahman b. Abdisselam es-Safûrî (v. 894), *Nüzhetü 'l-Mecâlis veMüntehabü 'n-Nefâis,* el-Matbaatü'l-Kasteliyye, Mısır 1283, (I-II), I, 54.

Ebû Hâşim es-Sûfî

Hakkında fazla bilgi bulunmayan Ebû Hâşim es-Sûfî veya ez-Zâhid, kaynaklara göre, ilk sûfî ismini alan kişidir[895]. İlk kaynaklar onu Ebû Hâşim ez-Zâhid diye anarken[896], daha sonrakiler es-Sûfî olarak anmıştır.

Süfyan es-Sevrî'nin, "Ebû Hâşim olmasaydı, riyanın inceliklerini anlamazdım"[897] "Ebû Hâşim ile karşılaşana kadar haberim olmadan riya yaparmışım. Riyayı terk etmeyi ondan öğrendim"[898], "Ebû Hâşim olmasaydı sûfînin ne demek olduğunu bilmezdim"[899] sözleri Süfyan es-Sevrî'nin onun sohbetine gittiğini göstermektedir. Bunu Hatib el-Bağdâdî açıkça belirtmiştir[900].

Ebû Hâşim'in Kuşeyrî'de, *et-Taarruf* ta, *Keşfü'l-MahcûV*da bahsi geçmezken, kendisine yer veren Tabakat kitapları büyük oranda Ebû Nuaym'ın *Hilye'sinde* yer alan bilgileri tekrar etmişlerdir. Ebû Nuaym, "Hakka doğru giden, halktan uzak duran, Hak'tan başkasından yüz çeviren birisi idi"[901] şeklinde Ebû Hâşim'i tanıtırken, Hatib el-Bağdâdî ve İbnü'l-Cevzî "Bağdad zahidlerinin önde gelenlerindendi"[902] şeklinde, Katip Çelebi ise, "zahidlerin önderi Ebû Hâşim es-Sûfî, Şam meşayihinin ileri gelenlerindendi. Aslı Kûfelidir"[903] diyerek tanıtmıştır. Yine Kâtip Çelebi'ye göre Hicrî 155 yılında vefat etmiştir.

Kâtip Çelebi, Ebû Hâşim'i Şam meşayihinden sayarken büyük ihtimalle Abdurrahman Camiî'ye dayanmaktadır. O, *Nefehâtü'l-Üns''*te, Ebû Hâşim için, "Şam'da şeyhti ama aslen

---

[895] Hacı Halife Kâtip Çelebi Mustafa b. Abdillah (v. 1067), *Süllemü'l-Vusûl ilâ Tabakâti 'l-Fuhûl,* (tahk. Mahmud Abdülkadir Arnavut), İrcica, İstanbul 2010, I-IV, I, 106; Abdurrahman Camî, *Nefehâtü'l-Üns,* terc ve şerh. Lâmîi Çelebi, Haz. Süleyman Uludağ, Mustafa Kara, Mârifet Yay., İstanbul 1995, s.153-154.

[896] Bkz. Ebû Nuaym, *Hilye,* X, 225; İbnü'l-Cevzî (v. *597), el-Muntazam fî Tarihi'l-Ümem ve'l- Mülûk,* Dâru'l-Kütübü'l- İlmiyye, Beyrut 1992, I-XIX, VIII, 186; İbn Ebi'd-Dünyâ, Ebûbekir Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd (v. 281), *ez-Zühd,* Dâru İbn Kesîr, Dımeşk 1999, s. 40; Hatib el-Bağdâdî, Ebûbekir Ahmed b. Ali b. Sâbit (v. 463), *Târihu Bağdad,* Beyrut 2002, I-XVI, XVI, 573.

[897] Serrâc, *el-Lüma ',* s. 22.

[898] İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve,* I, 463; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazamfî Tarihi'l-Ümem ve'l-Mülûk,* VIII, 186.

[899] Kâtip Çelebi, *Süllemü'l-Vusûl ilâ Tabakâti'l-Fuhûl,* I, 106.

[900] Hatib el-Bağdâdî, *Târihu Bağdad,* XVI, 573.

[901] Ebû Nuaym, *Hilye*, X, 225.

[902] Hatib el-Bağdâdî, , *Târihu Bağdad,* XVI, 573; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam fî Tarihi 'l-Ümem ve 'l-Mülûk,* VIII, 186.

[903] Kâtip Çelebi, *Süllemü'l-Vusûl ilâ Tabakâti'l-Fuhûl*, I, 106.

Kûfeli idi" demekte, sûfîler için ilk defa inşâ olunan hankâh ve tekkenin de Şam'ın Remle kasabasında olduğunu söylemektedir[904].

Abdülkadir Gölpınarlı, şia kaynaklarından Hasan el-Askerî'nin (v. 260) dedesi Cafer es-Sâdık'tan (v. 148) Hâşim es-Sûfî için, **"Gerçekten inancı bozuktu. Tasavvuf denen kötü inançları toplamış bir yol icat etti, bu mezhebe birçok kötü inançlı kişiler uydular ve bâtıl inançlarına bu yolu kalkan edindiler"** dediğini nakleder.[905] Bu rivâyet doğru ise Cafer es- Sâdık'ın Hâşim es-Sûfî'yi tanıdığı, tasavvuf kelimesinin daha o dönemde terim halinde farklı bir yolu ifade ettiği anlaşılmaktadır. Hâşim es-Sûfî'nin bazı sözleri şöyledir:

"Allah Teâlâ dünyayı yalnızlıkla damgaladı ki böylece müridlerin Allah'a ünsiyetleri dünya olmadan olsun. İtaat üzere olanlar Allah'a dünyadan yüz çevirerek yönelsinler. Bu sayede dünyadaki mârifet ehli dünyaya yabancılık duyarlar da âhireti arzularlar."[906]

"Kişinin, kendisini güzel bir edeb üzerinde bulundurması bu işin ehli olanların terbiye tarzıdır."[907]

"İğne ile dağı delmek kibri kalplerden çıkarmaktan kolaydır."[908]

^"Dünya saraylar, bahçelerle dolu, âhirette ise derme çatma barakalar olsaydı bile, âhiret dünyaya tercih edilmeye layıktır. Çünkü âhiret ebedî, dünya geçicidir."[909]

"Allah Teâlâ hastalığı ve onun ilacını yaratmıştır. Hastalık dünya, ilacı da onu terk etmektir."[910]

Mansur Ammar Dımeşkî anlatıyor: Ebû Hâşim'i ölüm hastalığında iken görmüş ve "Kendini nasıl buluyorsun" diye sormuştum. Şöyle dedi: "Muazzam bir belâ görüyorum ama hevâ ve sevdâ, yani muhabbet ve dostluk o belâdan daha fazladır." Yani gerçi bela büyüktür ama

---

[904] Abdurrahman Camî (v. 898), *Nefehâtü'l-Üns,* s.153-154. Türkçe tercümede bu hankahı bir hıristiyan emirin yaptırdığı söylenirken, Nefehât'ın Arapça tercümesinde, hankahı Yahudi bir emirin yaptırdığı yazılmıştır. Bkz. *Nefehâtü'l-Üns,* çev. Tacüddin Muhammed b. Zekeriyya b. Sultan, el-Ezherü'ş-Şerif Yayını, 1989, s. 68-69.

[905] Abdülbaki Gölpınarlı, *100 Soruda Tasavvuf,* Gerçek Yay, İstanbul Ocak 1985, s. 21.

[906] Ebû Nuaym, *Hilye,* X, 225.

[907] İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve,* I, 463.

[908] Ebû Nuaym, *Hilye*, X, 225.

[909] Ebû Nuaym, *Hilye*, X, 225.

[910] İbn Ebi'd-Dünyâ, *ez-Zühd,* s. 40.

muhabbetin yanında önemsizdir. [911]

Ebû Hâşim'den nakledilen az miktardaki sözler daha çok tasavvufun alanına giren sözlerdir. Ölüm döşeğinde söylediği nakledilen sözlere göre muhabbete dayalı bir tasavvuf anlayışı vardır. Fıkıh bilgisi ile ilgili bir şey nakledilmemiştir. Ancak Süfyan es-Sevrî'nin Ebû Hâşim'in meclisine gitmesinden en azından kendine yetecek fıkıh bilgisi olduğu çıkarılabilir. Gerçi yaşadığı dönemde, zahidlerin genelde dînî bilgileri, özelde fıkıh bilgileri için bir eleştiri yapılmadığı görülmektedir.

Aslında Ebû Hâşim, hiçbir tarikatın silsilesinde yer almamakta, tasavvuf kitaplarında kendisine nadiren atıfta bulunulmaktadır. Bu bölümü yazarken düşündüğümüz sistematiğimiz nedeniyle kendisine yer vermeyecektik. Ancak sûfî adını alan ilk kişi olduğu ifade edilme si nedeniyle burada yer verdik.

Habib el-Acemî

İlk adı Habib'dir babasının adının İsa[912] veya Muhammed[913] olduğu ile ilgili iki rivâyet vardır. Muhammed'in dedesinin adı olduğu da rivâyet edilmiştir[914]. Künyesi genel kabule göre Ebû Muhammed'dir[915]. Ebû Müslim[916] olduğu da söylenmiştir. Lakabı el-Acemî ve el-Fârisî'dir. Fârisî, İranlı olması sebebiyle, el-Acemî ise Arapçayı düzgün konuşamadığı için verilmiştir. Yaygın olarak el-Acemî lakabı ile bilinir.

"^Biyografisini yazan ve bize kadar ulaşan kaynaklarda, nerede doğduğu, tam olarak nereli olduğu ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Sadece başka bir kaynak vermeden, Zekeriyya el-Kazvînî (v. 682), Horasanlı olduğunu söylemektedir.[917] Basra'da ileri yaşta Arapçayı iyi konuşamadığına, Farsça konuştuğuna bakılırsa İran'ın iç bölgelerinden gelme ihtimali

---

[911] Abdurrahman Camî, *Nefehâtü'l-Üns,* s.153-154.

[912] İsmail b. Muhammed el-İsbahânî (Kıvamü's-Sünne) (v. 535), *Siyeru's-Selefı's-Sâlihîn,* tah. Kerem b. Hilmi, Dâru'r-Râye, Riyad, bty, s. 994; İbnü'l-Mülakkin Siracüddin Ebû Hafs Amr b. Ali (v. 804), *et-Tabakâtü'l-Evliyâ,* s. 182.

[913] İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* XII, 45; el-Mizzî (v. 742), *Tehzîbü 'l-Kemal,* V, 395.

[914] İbnü'l-Mülakkin, *et-Tabakâtü'l-Evliyâ,* s. 182; Erhan Yetik, "Habîb el-Acemî", *DİA,* XIV, 370.

[915] Ebû Nuaym, *Hilye,* VI, 149; İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* XII, 45; el-Mizzî (v. 742), *Tehzîbü'l-Kemal,* V, 395; İbnü'l- Mülekkan*, et-Tabakâtü'l-Evliyâ,* s. 182.

[916] İsmail b. Muhammed (Kıvamü's-Sünne) (v. 535), *Siyeru's-Selefı 's-Sâlihîn,* s. 994.

[917] Bkz. Zekeriyya b. Muhammed b Mahmud el-Kazvînî (v. 682),*Âsâru'l-Bilâdve Ahbâru'l-İbâd,* Dâru Sadır, Beyrut, s. 363

güçlüdür. Kerâmeti ile ilgili bir nakilde hacca giden bir Horasanlının Habib el-Acemî'ye ev alması için para bırakması[918] el-Kazvînî'nin naklini güçlendirmektedir. Bu sebeple Horasan bölgesinden gelme ihtimali yüksektir. Tüm kaynaklara göre Basra'da yaşamıştır ama buraya ne zaman geldiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Ölüm tarihi ile ilgili de net bilgi bulunmamaktadır. İbnü'l-Cevzî'nin *el-Muntazam'da* dediğine göre h. 119'da[919] vefat etmiştir. Ancak Zehebî, Tarihu'l-İslâm'da h. 131-140 arasında vefat edenler arasında göstermiştir.[920]

Tüccar olan Habib el-Acemî, rivâyetlere göre ticaretine faiz karıştırmaktadır. *"Tezkiremde* "tefeci" olarak isimlendirilmesi abartıdır. İlk kaynaklarda tefeciliği ile ilgili rivâyet bulunmadığı gibi, o dönemde açıktan tefecilik yapılmasının çok zor olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak tahsil edemediği alacağı karşılığında faiz anlamına gelen, mesela yiyecek, yakacak vb. çeşitli taleplerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunları bırakıp tamamen zühd ve ibadet hayatına yönelmesi ile ilgili birbiri ile bağlantılı üç rivâyet vardır:

Birincisi, merak edip el-Hasenü'l-Basrî'nin meclisine gitmiş, onun etkili vaazı neticesinde tevbe etmiştir.[921] İkincisi, bir yere giderken oyun oynayan çocukların, "kaçın faiz yiyen Habib geliyor" demeleri üzerine, "Ya Rabbi sırrımı açık ettin" deyip tevbe etmiş ve malının tamamını tasadduk etmiştir.[922] Üçüncüsü de, borçlusundan aldığı bir paçayı pişirirken kapısına gelen dilenciyi terslemesi sonucunda yemek pişen kabın kanla dolduğunu görmesi üzerine tevbe etmiştir.[923]

Bu üçünün birleşimi ise şöyledir: Ticaretle uğraşan Habib, el-Hasenü'l-Basrî'yi bilmekte ancak vaazına fazla gitmemektedir. Bir gün borcunu ödeyemeyen bir borçlusundan aldığı paçayı alıp eve getirmiş, hanımından pişirmesini istemiştir. Yemek pişerken bir dilenci gelmiş, Habib onu sert sözlerle kovmuştur. Dönüp hanımından yemeği getirmesini istediğinde yemek kabının kanla veya benzeri bir şeyle dolduğunu görünce, bunun neden kaynaklandığını

---

[918] Ebû Nuaym, *Hilye,* VI, 150-152; İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* XII, 53-55.

[919] İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam fi Tarihi'l-Mülûk,* VII, 197.

[920] Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* VIII, 393; Erhan Yetik ise ayrıca bir kaynak göstermeden, "Habîb el-Acemî'nin ölümü için kaynaklarda 113 (731), 120 (738), 125 (743) ve 130 (747-48) olmak üzere farklı tarihler verilmektedir" demektedir. (Bkz. Erhan Yetik, "Habîb el-Acemî", XIV, 370) Bizim baktığımız kaynaklarda bu tarihlerle ilgili bir rivâyet bulunmamaktadır.

[921] Ebû Nuaym, *Hilye,* VI, 149-150; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve,* II, 187; İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* XII, 47.

[922] İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* XII, 48; Attar, *Tezkire,* 88.

[923] İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* XII, 48; Attar, *Tezkire,* 88.

anlamak için el-Hasenü'l-Basrî'ye gitmek için evden çıkmış, yolda bunu gören çocuklar "kaçın faizci Habib geliyor" deyince, yanlış yaptığına tamamen ikna olan Habib, el-Hasenü'l-Basrî'nin huzuruna varmış, onun etkili vaazı ile yaptıklarına pişman olmuş, tevbe etmiş ve tevbesinin samimiyetini binaen o zamana kadar kazandığı ve şüpheli olduğunu düşündüğü kırk bin dirhemi her defasında 10 bin dirhem olmak üzere dört defada tasadduk etmiştir. Hanımı Amre de zahide ve abidelerdendir.[924] Kocasını teheccüde kaldırdığı aktarılmıştır.[925]

Arapçası çok iyi olmayan, ticaretle uğraşan Habib el-Acemî'nin İslâmî ilimlerli ilgili bir yönü bilinmemektedir. Ancak her ne kadar bazı hadis âlimleri tarafından onun hadis râvîsi olmadığı[926], el-Hasenü'l-Basrî ve İbn Sîrin'den hadis rivâyet ettiğini söyleyenlerin, onu Habibü'l-Muallem'le karıştırdıkları söylense[927] de çoğunluk tarafından hadis râvîleri arasında kabul edilmiştir. Bu sebeple kendisinin biyografisine sadece tasavvuf kitapları değil ricâl kitapları da yer vermiştir.

İbn Hıbban, onun için "abid, fazıl, vera sahibi, müttaki ve duası kabul olunanlardandı. Ondan gelen haberler zühd hayatı ve ibadet üzerinedir"[928] derken, Zehebî, "hadiste sika kabul edilmiştir. Cerh eden bilinmemektedir"[929], el-Mizzî, "meşhur zahidlerdendir. Zühd, vera, kerâmetler ve duasının kabulü ile tanınmıştır"[930] demektedir.

Başta el-Hasenü'l-Basrî ve Muhammed b. Sîrin olmak üzere bazı tabiin âlimlerinden[931] rivâyette bulunmuş, kendisinden de Dâvûd et-Tâî, Salih el-Mürrî, Mu'temir b. Süleyman gibi[932] tasavvuf yönü güçlü zatlar rivâyet etmiştir.[933]

---

[924] Bkz. İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve,* II, 249.

[925] İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam fî Tarihi'l-Mülûk,* VII, 197.

[926] İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, II, 190.

[927] Ebû Nuaym, *Hilye,* VI, 154.

[928] İbn Hıbban, *es-Sikât,* VI, 180.

[929] Zehebî (v. 748), *Mîzânü 'l-İ'tidal,* tah. Ali Muhammed el-Beccâvî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1963, I, 457.

[930] el-Mizzî (v. 742), *Tehzîbü'l-Kemal,* V, 389-390.

[931] Diğer rivâyette bulunduğu kişiler: Bekr b. Abdillah el-Müzenî, Şehr b. Havşeb, Ferezdak, Ebû Temîme Tarif b. El - Mücâlid el-Hüceymî.

[932] Kendisinden rivâyet eden diğer kişiler: Ebû Zekeriye İsmail b. Yunus es-Sâiğ, Cafer b. Süleym ed-Dabğî, el-Hâris b. Mûsâ et-Tâî, Hazm b. Ebî Hazm el-Kat'î, el-Hasen b. Ebî Ca'fer, Hammad b. Seleme, Hammad b. Atiyye, es-Sirrî b. Yahya, Süleyman et-Teymî (akranıdır), Osman b. El-Heysem, Ali b. El-Fadl, Kesîr b. Beşşar Ebu'l-Fadl, Muallâ el-Verrak, Yezid b Yezid el-Has'amî, Ebû Ca'fer es-Saîh, Ebû Abdillah eş-Şihâm, Ebû Avâne.

450 Bilgilik

Tüm kaynaklar, zahid, abid, duası kabul edilenlerden ve kerâmet sahibi olduğunda ittifak etmiştir. Çok sayıda kerâmeti nakledilmiştir. Hatta el-Lâlekâî geniş akâid kitabı olan *Şerhu Usûli I'tikâdi Ehli 's-Sünne ve 'l-Cemâa*[1] nın kerâmete ayırdığı son bölümü *Kerâmâtü'l-Evliyâ'sında* Habib el-Acemî'nin çok sayıda kerâmetine yer vermiştir.[934]

Habib el-Acemî'nin fıkıhla ilgili bir yönü bilinmemektedir. Ancak büyük müçtehid el-Hasenü'l-Basrî'nin meclisine devam etmiş ve bir miktar ilim öğrenmiştir[935]. Anlaşıldığı kadarıyla en azından kendine yetecek kadar fıkıh bilgisi vardır. Adiyy b. el-Fadl'ın yaptığı bir rivâyet kendisine fakîhlerin de ziyarete geldiğini göstermektedir.[936] Fıkıh tasavvuf ilişkisinde, zâhir bâtın üstünlüğü meselesinde Habib üzerinden nakledilen şu rivâyet ilginçtir:

Kuşeyrî'nin aktardığına göre, bir gün el-Hasenü'l-Basrî, mescide girdi. Akşam namazı kılan bir cemaat vardı. İmamları da Habib'd i. El-Hasen, Habib'in dilindeki ucmelik yani Arapçayı iyi bilmemesi nedeniyle lahn yapar diye ona uymadı. O gece rüyasında, "Niçin Habib'e uymadın? Eğer ona uysaydın, geçmiş tüm günahların affedilirdi" denildi.[937]

Hücvîrî'deki rivâyette, el-Hasen'in rüyada doğrudan Allah Teâlâ'yı gördüğü ve O'nun "Şayet akşam namazını Habib'in peşinde kılmış olsaydın, ibaresinin ve kıraatinin inkârı, niyetinin sıhhatinden seni geri çevirmemiş olsaydı, elbette ki senden razı olurduk" dediği aktarılmaktadır.[938]

Bunun haricinde *Tezkiremde,* Şâfiî ile birlikte iken yanlarına gelen Habîb'i sınamak maksadıyla, Ahmed b. Hanbel'in ona fıkhî bir soru sorduğu ve aldığı cevaptan dolayı hayrete düştüğüne[939] dair rivâyetin sahih olma ihtimali bulunmamaktadır. Çünkü Habib'in öldüğü

---

[933] el-Mizzî (v. 742), *Tehzîbü 'l-Kemal,* V, 389-390; Zehebî, *Târihu 'l-İslâm,* VIII, 393; İbn Ebî Hatim, *el-Cerh ve 't-Ta'dil,* III, 112.

[934] Ebu'l-Kâsım (Ebu'l-Hüseyn) Hibetullâh b. el-Hasen b. Mansûr el-Lâlekâî et-Taberî er-Râzî (v. 418), *Kerâmâtü'l-Evliyâ,* tah. Ahmed b. Sa'd Hamdan, Dâru't-Tayyibe, Suud, 2003, *Şerhu Usûli İ'tikadi Ehli's-Sünne ve'l-Cemâa'nın* son cildi, IX, 255-258.

[935] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 155.

[936] İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk,* XII, 58. Buradaki rivâyete göre, Yunus b. Ubeyd, Eyyub es-Sahtiyânî, Ali b. Zeyd el-Cüd'an ziyaretine gelmiştir.

[937] Kuşeyrî, *er-Risâle,* s. 370.

[938] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 155.

[939] Attar, *Tezkire,* 92.

zaman Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel henüz hayatta değillerdir.[940] Büyük ihtimalle, bâtınla uğraşmanın zâhirle uğraşmaktan daha üstün olduğunu anlatmak için uydurulmuştur.

Mutasavvıflar ise onu ilk sûfilerden kabul etmişlerdir. Pek çok tarikatın silsilesinde el-Hasenü'l-Basrî'den sonra gelir. Rivâyetlere göre el-Hasenü'l-Basrî'den hırka giymiş, Dâvûd et-Tâî'ye hırka giydirmiştir.[941] Bununla birlikte klasik tasavvuf kaynakları olan, *et- Taarruf, el-Lüma', Kuşeyrî Risalesi, Kûtu'l-Kulub* ve *ihyamda* Habib'e özel bir önem verilmemiştir.[942] İlk dönem kaynaklardan Ebû Nuaym, Habib el-Acemî'nin biyografisine ubbad ve nüssak'ın biyografilerini anlatmaya başladığı bölümün başında[943]8, Hücvîrî ise etbau'-tâbiin sûfilerinin başında yer vermiştir. Hücvîrî, "tasavvuf yolunda cesaret, şerîatte temkin sahibi, himmeti yüce ve kadri ulu"[944] diye tanıtmış, Attar ise, "gayret ve kıskanma kubbesinin velisi, vahdet perdesinin kalbi temizi, sıdk ve himmet sahibi, kuşkusuz ve yakînin sahibi, ıssız ve kimsesiz yerlerin münzevisi"[945] diyerek takdim etmiştir.

Ahmed en-Negerî'ye göre el-Hasenü'l-Basrî'nin iki halifesi vardı. Biri Habib el- Acemî, diğeri Abdülvahid b. Zeyd. Habib'den dokuz kol çıkmıştır: el-Habibiyye, et- Tayfûriyye, el-Kerhiyye, es-Sakatiyye, el-Cüneydiyye, el-Kâzeruniyye, et-Tûsiyye, es- Sühreverdiyye, el-Firdevsiyye.[946]

Gerçekten de kendisinden nakledilen sözler, kerâmetler ve dualar, daha sonraki yaygın anlamıyla fıkhın değil tasavvufun alanına girmekte, onun ibadetle uğraştığını göstermektedir. Mu'temir b. Süleyman'ın babasından naklettiği şu söz Habib'in halk arasındaki konumunu göstermektedir: "el-Hasenü'l-Basrî'den daha fazla ibadet edeni görmedim. Muhammed b. Sîrîn'den daha veralısını görmedim. Mâlik b. Dinar'dan daha zahidini görmedim. Muhammed

---

[940] Erhan Yetik'in bu rivâyeti herhangi bir tenkide tabi tutmadan nakletmesi ilginçtir. (Bkz. Erhan Yetik, "Habîb el-Acemî", *DİA,* XIV, 370)

[941] Bkz. İbn Akîle, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Saîd el-Hanefî (v. 1150), *el-Fevâidü'l-Celiyye fî Müselselâti İbn Akîle,* tah. Muhammed Rıza, el-Beşâiru'l-İslâmiyye, Beyrut 2000, s. 100-101; Ahmed b. İbrahim b. Muhammed Muvaffaküddin Ebû Zer Sıbt ibn el-Acemî (v. 884), *Künuzu'z-Zehebfî Târihi'l-Haleb,* Dâru'l-Kalem, Haleb 1417, (I-II), I, 386-387.

[942] Kuşeyrî, *er-Risâle'*de dört yerde *(Kuşeyrî Risalesi,* 358, 671, 680, 710), Ebû Tâlib, *Kûtu'l-Kulûb'da* bir yerde (II, 113), Gazâlî, *İhyâ'*da bir yerde (I, 306), Habib'e atıfta bulunmuştur. *et-Taarruf* ta yoktur. *el-Lüma''*da kerametten bahsederken vardır (s. 398).

[943] Ebû Nuaym, *Hilye,* VI, 149-155.

[944] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi*, s. 155.

[945] Attar, *Tezkire*, s. 88.

[946] Ahmed en-Negerî, *Düstûru'l-Ulemâ*, IV, 58

b. Vasî'den daha çok Allah'tan korkanını görmedim. Habib Ebû Muhammed'den yakîninde daha sadık kimse görmedim."[947] Yine kerâmeti ile ilgili bir nakilde dönemin zahidleri ile zikir ve tesbihatla meşgul olmak için bir araya geldiklerini gö stermektedir.[948]

Habib evinde tek başına oturur ve "kimin seninle gözü aydınlanmıyorsa, onun gözü aydın olmaz. Kim de seninle ünsiyet kuramıyorsa, kimseyle ünsiyet kuramaz" derdi.[949]

Dâvûd et-Tâî

Tam adı Dâvûd b. Nusayr et-Tâî, künyesi Ebû Süleymân'dır.[950] Kûfelidir[951], Tay kabilesindendir. Doğum tarihi bilinmemektedir. Zehebî hicrî II. yüzyılın başlarında doğduğunu belirtir.[952] Ölüm tarihi olarak, hicrî 160[953], 162[954], 165[955] ve 166[956] yılı verilmiştir. En yaygın kabul edileni 165 yılıdır.

Hilye'de, 64 yıl bekâr kaldığı ifade edilmiş, kendisine sorulan bekârlığa nasıl sabrettin sorusuna, "kadınlar hakkında anlayışım (kadınlara karşı istek duymaya) başlayınca bir yıl onları arzulamaya karşı sabrettim, bundan sonra kalbimden arzuları gitti" cevabı

---

[947] el-Mizzî (v. 742), *Tehzîbü'l-Kemal,* V, 391.

[948] İbnü'l-Cevzî*, Sıfatü's-Safve,* II, 189; İbn Asâkir, *TârihuDımeşk,* XII, 50. Rivâyet şöyledir: "Abdülvahid b. Zeyd anlatıyor: Biz, Muhammed b. Vasi ve Habib Ebû Muhammed ile Mâlik b. Dinar'ın yanında idik. Bir adam geldi bir taksimat için Mâlik b. Dinar'a ağır sözler söylemeye başladı. "Sen taksimi hakkı olmayan yere verdin. Kendi meclisindekilere ayırdın. Hile yaptın vs." Mâlik b. Dinar ağladı ve "biz böyle olsun istemedik" dedi. Adam "hayır sen istedin" dedi ve ağır konuşmasına devam etti. Mâlik b. Dinar ağlıyordu. Bu iş uzayınca Habib elini semâya kaldırdı ve "Allah'ım, bu iş bizi senin zikrinden alıkoyuyorsa, dilediğin şekilde bizi bu adamdan rahatlat" diye dua etti. Duayı bitirir bitirmez Vallahi adam ölü olarak yüz üstü düştü. Ailesi geldi bir örtüye koyup götürdüler.

[949] İbn Ebi'd-Dünyâ, *el-Uzlet ve 'l-İnfirâd,* Mektebetü'l-Kâhire, bty, s. 47.

[950] İbn Sa'd (v. 230), *et-Tabakât,* VI, 346; Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim ibn Kuteybe ed-Dineverî (v. 276), *el-Meârif,* Kahire 1992, s. 515

[951] İbn Hıbban (v. 354), *es-Sikât,* VI, 282.

[952] Mustafa Kara, "Dâvûd et-Tâî", *DİA,* IX, 49.

[953] Buhârî (v. 256), *et-Târîhu 'l-Kebîr,* III, 240; İbn Hıbban (v. 354), *es-Sikât,* VI, 282.

[954] Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* X, 184.

[955] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VI, 347; Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 361; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve,* II, 84; Muhyiddin Ebû Muhammed Abdülkadir b. Muhammed ibn Ebi'l-Vefâ el-Kureşî (v. 775*), el-Cevâhiru'l-Mudiyye fî Tabakâti'l-Hanefiyye,* tah. Abdülfettah Muhammed el-Hulvî, Matbaatü İsâ el-Bâbî, Kahire 1978, II, 195.

[956] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 361.

verdiği[957] nakledilmiştir. Burada 64 yılın tüm yaşını mı yoksa baliğ olduktan sonraki yılı mı kastettiği belli değildir. Ancak *Kûtu'l-KuluV*da geçen, "elli yıldır cinsel isteğim olmadı"[958] rivâyetinden 64 yılın tüm yaşını ifade ettiği anlaşılmaktadır. Vefat yılı 165 alınırsa hicri 101 yıllarında doğmuş olmalıdır. Züfer ile iyi arkadaş olması sebebiyle aralarında çok fazla yaş farkı olmaması gerekmektedir. Züfer'in hicri 110'da doğduğu bilindiğine göre[959] Zehebî'nin nakli doğru olmalıdır. Mehdî zamanında Bağdat'a gelip, sonra Kûfe'ye geri döndüğü ve burada vefat ettiği nakledilmiştir.[960] Ancak İbn Battuta (v. 779) kabri Bağdat'tadır demektedir.[961]

Dâvûd et-Tâî, hadis meclislerine devam etmiş, nahiv ve eyyâmü'n-nas denilen tarih öğrenmiş, fıkıhta derinleşmişti.[962] Ebû Hanife hocası Hammad'ın yerine fıkıh meclisinin başına geçince Dâvûd et-Tâî de bu halkaya katılmış, uzun süre burada talebelik yapmıştı. Hemen tüm kaynaklar hayatının son 20 yılını evinde inzivada geçirdiğini nakletmiştir [963]8. Eğer Ebû Hanife'nin hocalığı devraldığı hicrî 120 yılında bu halkaya katılmışsa 25 yıl yani 44-45 yaşına kadar fıkıhla uğraşmış demektir.

Hiç evlenmeyen, evlenmediği için kendini kınayanlara, "zayıf bir kalp iki himmeti taşıyamaz"[964] cevabı veren Dâvûd et-Tâî, uzlete çekildikten sonra geçimini babasından ve annesinden kalan az miktarda mirasla sağlamıştır.[965] Ne sultandan atiyye, ne de arkadaşlarından hediye kabul ettiği[966], kendisine gönderilen yardım ve hediyeleri reddettiği[967] nakledilmesine rağmen; Dâvûd et-Tâî'nin çok daraldığını duyan Hammad b. Ebî Hanife'nin, onu ziyarete gittiği ve dört yüz dirhem çıkararak, "bu Ebû Hanife'nin mirasındandır" dediği, Dâvûd et-Tâî'nin de, parayı alarak "bu parayı Ebû Hanife'nin zühd ve verâına hürmeten

---

[957] Bkz. Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 349.

[958] Ebû Tâlib Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb,* II, 413.

[959] Murteza Bedir, "Züfer b. Hüzeyl", *DİA,* XLIV, 527.

[960] İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam,* VIII, 279.

[961] Bkz. İbn Battuta, *Rıhletü İbn Battuta,* Dâru'ş-Şarku'l-Arabî, I, 178.

[962] İbn Sa'd (v. 230), *et-Tabakât,* VI, 346; İbn Kuteybe ed-Dineverî (v. 276), *el-Meârif,* s. 515.

[963] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VI, 347; İbn Hıbban (v. 354), *es-Sikât,* VI, 282; Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 346-347.

[964] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 356.

[965] Bkz. Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 346-347.

[966] İbn Hıbban (v. 354), *es-Sikât,* VI, 282.

[967] el-Iclî (v. 261), *es-Sikât,* s. 148-149; es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru EbîHanife,* s. 115-116.

aldığını" söylediği de nakledilmiştir.[968]

Dâvûd et-Tâî'nin uzletine sebep olarak birkaç rivâyet vardır: Bunlardan birincisine göre, bir gün kabristandan geçerken kadının birinin evladının kabri başında içinde: "Ey Yahya, keşke hangi yanağının çürümeye başladığını bilseydim" beytinin de bulunduğu bir şiir okuduğunu duyması ve bundan etkilenmesidir.[969]

İkincisi: Bir gün Ebû Hanîfe'nin ona; "Yâ Dâvûd! Alete (yâni ilme) gelince onu sağlamlaştırdık" deyince, Dâvûd'un, "geriye ne kaldı?" diye sorması, Ebû Hanîfe'nin, "geriye onunla amel etmek kaldı" cevabı vermesi üzerine uzlete çekilmeye karar vermiştir.[970]

Üçüncüsü, Ebû Hanife'nin ders halkasında iken bir gün bir adama sert bir söz söylemesi üzerine Ebû Hanife "Ey Ebû Süleyman, senin elin de dilin de uzamış"[971] demiş o da bundan müteessir olarak uzlete çekilmeye karar vermiştir.

Dördüncüsü, bir gün Bağdat sokaklarında yürürken emirlerden birinin adamlarının yol açarken Dâvûd et-Tâî'yi de yol kenarına itmeleri nedeniyle, "böyle bir emirin bile Dâvûd'un önüne geçtiği bir dünya" yok olsun diyerek ibadet yönelmiştir.[972]

Bu rivâyetler arasında çelişki bulunmamaktadır. Araları birleştirilebilecek olaylardır. Dâvûd et-Tâî'nin erken yaşlarda kadınlara yönelik bir rağbetinin bulunmaması, ilimle meşgul olması, zühd ve ibadete eğiliminin olduğunu göstermektedir. Kırklı yaşlarda yani insanın yeniden kendini sorguladığı, olgun olduğu yaşlarda bu eğilimin artması, bu sırada üstüste gelen bazı hadiseler, ölüm gerçeği, öğrendiği ilimle amel etmesinin daha önemli olması, bu arada kendini konuşmaya fazla kaptırdığına dair düşünceler onun ta mamen uzlete çekilmesi kararını vermesine neden olduğu anlaşılmaktadır.

Uzlete çekilmeden önce bir sene Ebû Hanîfe'nin derslerine devâm etmiş, bu sürede hiçbir meselede konuşmamış, nefsini uzlete alıştırmıştı. Kendisi diyor ki: "Önüme bir mesele gelirdi, ben ona cevap vermek için susuz kişinin suya çektiği hasretten daha fazlasını

---

[968] es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru Ebî Hanife,* s. 117; Aynı olay İbn Eb'il-Avvam tarafından "almadı" şeklinde nakledilmiştir. (Bkz. Ebu'l-Kâsım Abdullah b. Muhammed b. Ahmed b. Yahya b. el-Hâris İbn Ebi'l-Avvam (v. 335), *Fedâilu EbîHanîfe ve Ahbâruhû ve Menâkibuhû,* tah. Latîfürrahman el-Behrâicî el-Kâsımî, el-Mektebetü'l-İmdâdiyye, Mekke 2010, s. 131.)

[969] Muhyiddin ibn Ebi'l-Vefâ*, el-Cevâhiru'l-Mudiyye,* II, 195.

[970] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 341.

[971] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 341.

[972] Kuşeyrî, *er-Risâle,* Dâru'l-Meârif, Kahire, I, 53.

duyardım. Fakat cevap vermezdim. Sonra uzlete çekildim."[973] Uzlete çekilmeden önce kitaplarını Fırat'a attığı nakledilmiştir.[974]

Kendini ibadete verdikten sonra hadis, fıkıh, nahiv, tarihle alakalı hiçbir şey konuşmadığı nakledilmektedir.[975] Ancak kendisinden az sayıda hadis nakledilmiştir. En fazla A'meş'ten rivâyeti vardır.[976] İbn Uyeyne kendinden hadis dinlemiştir.[977] Uzlete çekildikten sonra ziyaretine gelenlerden soru soran olursa cevap verirdi. Yoksa sükût ederdi. Bir şey konuşmazdı.[732] [978] Soru soranlar fıkhî bir mesele sorduklarında buna cevap vermekten kaçınmış[979] ama nasihat isteyene nasihat etmiştir.[980]

İnsanları evine çağırmamasına hatta fazlaca gelinmesinden hoşlanmamasına rağmen "Dâvûd'un ehlinden birinden..." şeklinde başlayan rivâyetten[981] ve benzer başka rivâyetlerden kendisine devamlı gelen insanlar bulunduğu ve bunların da zühd ve ibadetleri ile meşgul, daha sonra tasavvuf kitaplarında ve sûfî tabakatlarında kendilerinden bahsedilen kimseler olduğu anlaşılmaktadır. Muhammed b. Bişr[982], Süfyan es-Sevrî, İbrahim b. Edhem,[983] Fudayl b. Iyaz,[984] Abdullah b. Mübarek,[985] İbn Semmak[986] bunlardan bazılarıdır. Bunun yanında, Ebû Hanife'nin,[987] Ebû Yusuf'un ve Muhammed Şeybânî'nin[988] de uzletten sonra ziyaretine

---

[973] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 341.

[974] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 336; İbn Hıbban (v. 354), *es-Sikât,* VI, 282.

[975] İbn Sa'd (v. 230), *et-Tabakât,* VI, 346; İbn Kuteybe ed-Dineverî (v. 276), *el-Meârif,* s. 515.

[976] Bkz. Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 361; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve,* II, 84.

[977] Buhârî (v. 256), *et-Târîhu 'l-Kebîr,* III, 240.

[978] es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru EbîHanife,* s. 123.

[979] Bkz. es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru EbîHanife,* s. 119-120.

[980] Bkz. Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 344-345.

[981] Bkz. İbn Ebi'd-Dünya*, ez-Zühd,* s. 190; Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 345; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü 's-Safve,* II, 80.

[982] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 349.

[983] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 346.

[984] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 353; Muhammed İbn Hıbban (v. 354), *Ravdatü'l-Ukalâ ve Nüzhetü 'l-Fudalâ,* Dâru'l-Kütübü'l- İlmiyye, Beyrut, s. 82.

[985] es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru Ebî Hanife,* s. 120.

[986] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 339-340.

[987] es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru EbîHanife,* s. 121-122.

[988] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 343; es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru EbîHanife,* s. 117-118.

geldikleri, Züfer ile karşılıklı ziyaretleştikleri hatta Basra'ya taşınan Züfer'i orada ziyaret ettiği nakledilmektedir.[989]

Kaynaklara göre Ebû Hanife'nin ders halkasında üst düzey bir fakîh olan[990] Dâvûd et-Tâî'den fıkıhla alakalı sözler değil[991] zühd, ibadet gibi daha çok tasavvuf ve ahlâkın alanına giren sözler nakledilmiştir. Buna rağmen uzlete çekildiği dönemde de fakîhlerden kabul edilmektedir. Harun (er-Reşid) Kûfe'ye geldiğinde kurrânın yazılmasını istemiş, listeyi hazırlamışlar, Dâvûd et-Tâî de yazılmıştı. Harun, listedekilere iki bin dirhem verilmesini emretmiş, Dâvud için tahsis edilen parayı İbn Semmak ve Hammad b. Ebî Hanife alıp götürmüşler ancak o bunu kabul etmemiştir.[992] Yine Kûfe'ye vali atanan Muhammed b. Kahtaba, "Evlatlarımı terbiye edecek birine ihtiyacım var. Bu kişi Allah'ın kitabını ezberlemiş, Rasûlullah'ın sünnetini, eseri, fıkhı, şiiri, nahvi ve insanların günlerini (tarih) bilen birisi olsun" dediğinde, "Bu dediklerini kendisinde toplamış olan sadece Dâvûd et - Tâî'dir" denilmiştir.[993]

Zamanındaki bazı kişiler tarafından, "Yeryüzündekiler ile Dâvûd et-Tâî tartılsalardı, fazilet ve salah yönünden Dâvûd daha ağır gelirdi"[994] "sahabe olsa idi, seçkinlerinden olurdu"[995] "şayet geçmiş milletlerden olsa idi, Allah Teâlâ onun haberlerini bize kıssa olarak naklederdi"[996] gibi sözlerle övülmüş olan Dâvûd et-Tâî pek çok tarikatın silsilesinde yer almaktadır. Tasavvuf ehli kendisine özel önem vermiş, *Kûtu'l-Kulub'*da altı yerde[997]; *İhyâ'da* 17 yerde[998] atıfta bulunulmuş veya sözleri aktarılmış; *et-Taarruf* ta "büyük sûfîler" arasında sayılmış[999],

---

[989] es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru Ebî Hanife,* s. 109-110

[990] Ebû İshak eş-Şirâzî, *Tabakâtu'l-Fukahâ,* s. 135; es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru EbîHanife,* s. 121.

[991] Bu hususta bulduğumuz tek rivâyet şudur: Bükeyr naklediyor: Dâvûd et-Tâî'den düğmeleri çözülmüş gömlek içinde namaz kılan kişinin durumu soruldu. "Sakalı büyükse mahzuru yoktur" dedi. Bkz. Muhyiddin ibn Ebi'l-Vefâ*, el-Cevâhiru 'l- Mudiyye*, II, 195.

[992] el-Iclî (v. 261), *es-Sikât,* s. 148-149.

---

[993] Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* X, 179.

[994] es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru Ebî Hanife,* s. 114.

[995] es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru Ebî Hanife,* s. 118.

[996] es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru Ebî Hanife,* s. 118.

[997] Ebû Tâlib Mekkî, *Kûtu'l-Kulub,* I, 420, 449; II, 243, 268, 275, 413.

[998] Gazzâlî, *İhyâ,* II, 61; III, 63, 93, 94, 209; IV, 186, 230, 242, 364, 407, 409, 425, 454, 456, 460, 487, 510.

[999] Kelâbâzî, *et-Taarruf,* s. 61.

Kuşeyrî'[1000]*, Keşfü'l-Mahcûb* ve *Tezkiretü'l-Evliyâ'*da biyografisine yer verilmiştir.

Kuşeyrî hocası/şeyhi Ebû Ali Dekkak'tan: "Ben bu tarikatı Nasrâbâdî'den; o, Şiblî'den; Şiblî, Cüneyd'den; Cüneyd, Seriy'den; Seriy, Ma'ruf el-Kerhî'den; Kerhî, Dâvûd et-Tâî'den, o da tabiinden almıştır" diye rivâyette bulunmuştur.[1001] [1002]

Tarikat silsilelerinde Habib el-Acemî'den sonra gelmekte ancak *Keşfü'l-Mahcûb'*[51] ve *Tezkiretü'l-Evliyâ'*da[1003] şeyhi olarak Habib er-Râî[1004] ifade edilmektedir. Zehebî de Dâvûd et-Tâî'nin Habib el-Acemî ile sohbet ettiğine dair bilginin hatalı olduğu kanaatindedir. O, "ne Dâvûd et-Tâî Basra'ya gitmiş, ne de Habib el-Acemî Kûfe'ye gelmiştir. Ma'ruf el-Kerhî'nin Dâvûd et-Tâî'den el alması da uzak ihtimaldir. Ma'ruf el-Kerhî ile Dâvûd et-Tâî'nin bir araya geldiklerini veya karşılaştıklarını bilmiyoruz" demektedir. [1005] Ancak aynı Zehebî kitabının Habib el-Acemî bölümünde Dâvûd et-Tâî'nin Habib'den nakilde bulunduğunu söylemektedir.[1006] Ayrıca çoğunluğun görüşüne göre Ma'ruf el-Kerhî ile de görüşmüştür.[1007]

Daha sonra anlaşıldığı manasıyla "hırka giyme" veya "tarikat alma" gibi bir durum olmasa da Dâvûd et-Tâî'nin Habib el-Acemî ile görüşmüş olma ihtimali uzak değildir. Çünkü yukarıda naklettiğimiz üzere Züfer'i ziyaret için Basra'ya gitmiştir. Bu sırada Habib el-Acemî ile görüşmüş olma ihtimali yüksektir.

Dâvûd et-Tâî, Ebû Hanife'nin meclisinden ayrıldıktan sonra yanına gelen ve "kardeşlerini ve ilim müzakere edilen meclisi neden terk ettin?" diye soran birine, "Ben, avunan kalpler, uyumlu (olmaya çalışan) diller, çeşitli himmetler, peşine düşülen arzular, tercih edilen dünyayı gördüm. Benim ayrılmamın sebebi afiyetimi artırmaktır"[1008] başka birine de "sizin

---

[1000] Kuşeyrî, *er-Risâle,* Dâru'l-Meârif, Kahire, I, 53-54.

[1001] Kuşeyrî, *er-Risâle,* II, 460; *KuşeyrîRisâlesi,* s. 555.

[1002] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi*, s. 175.

[1003] Attar, *Tezkire*, s. 253.

[1004] Habib er-Râî hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmamaktadır. Hücvîrî'ye göre tam adı Ebû Hatim Habib b. Süleym er - Râî'dir, tabiindendir. Selman el-Fârisî ile görüşmüştür. (Bkz. *Hakikat Bilgisi,* s. 157) Türkiye Gazetesi yayınları arasında çıkan *Evliyâlar Ansiklopedisinde* "Bahreyn'de doğduğu, 748 (H.130) senesinde Bağdât'ta vefât ettiği" kaydedilmişse de hangi kaynaktan alındığı belli değildir. (Bkz. İstanbul 1992, VI, 300)

[1005] Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* X, 184.

[1006] Bkz. Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* VIII, 393.

[1007] İlgili bölümde ayrıntısı verilecektir.

[1008] es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru Ebî Hanife,* s. 119.

meclisinizde âhiret işlerinden bir şey yok" demesi[1009] fıkıh meclislerine net olarak yapılan ilk eleştiriler denilebilir. İlginç olanı bunun müçtehid bir fakîh tarafından yapılmasıdır. Bu eleştiriler ilerde daha da artacak, Gazzâlî fıkhı dünya ilimlerinden sayacaktır.

Kendisine fıkhî bir mesele sorulduğunda verdiği: "Muharibe gereken savaşa gitmek mi yoksa savaş için alet toplamak mıdır? Eğer tüm ömrünü alet toplamakla geçirirse ne zaman savaşacaktır? İlim amel için alettir. Kişi tüm ömrünü ilim öğrenmek yolunda harcarsa ne zaman amel edecektir?"[1010] cevabı Dâvûd et-Tâî'nin genel manada ilme bakışını göstermektedir. Muhammed b. el-Hasen eş-Şeybânî'nin aktardığına göre, onun daha çocuk denecek yaşta sorduğu sorulardan sadece Muhammed'in ihtiyacı olduğunu düşündüğü sorulara cevap vermesi, fıkıh meclisinde tartışılan sorulara ise cevap vermekten kaçınması da bununla ilgilidir.[1011]

Başkalarına, "insanlardan aslandan kaçar gibi kaç!"[1012] tavsiyesinde bulunan Dâvûd et-Tâî kendisi de bunu uygulamıştır. Bu sebeple müezzin kamet ederken mahalle mescidine girer, farzı kılar kılmaz evine dönerdi.[1013] Vasıt şehrinden Dâvûd et-Tâî'yi görmek ve ondan bir şeyler dinlemek üzere gelen birisi, üç gün kapısında dışarı çıkması için beklemiş, bu sürede sadece kamet getirilince çıkıp, imam selamı verince hızlıca evine dönen Dâvud ile görüşme imkânı bulamayınca, başka bir mescidde namazı kılıp gelmiş ve kapısının önünde, "Tanrı misafiri" olduğunu söyleyerek evine misafir olabilmiştir.[1014] Yalnız insanlardan uzak durmak için iki şart söylemiştir: "İnsanlar seni kötülemesin ve cemaatlerini terk etmeyesin!"[1015] Bu şart fakîh özelliğini ortaya koymaktadır.

Muhammed b. Bişr'den aktarılan Fudayl b. Iyaz'ın ziyarete gelmesiyle ilgili rivâyet[1016], fıkıh

---

[1009] İbn Ebi'd-Dünya, *el-Uzlet,* s. 28.

[1010] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 341.

[1011] es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru EbîHanife,* s. 117-118.

[1012] İbn Ebi'd-Dünya, *el-Uzlet,* s. 30; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü 's-Safve,* II, 77.

[1013] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 342.

[1014] İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü 's-Safve,* II, 77.

[1015] İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü 's-Safve,* II, 77.

[1016] Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 353; Muhammed ibn Hıbban (v. 354), *Ravdatü'l-Ukalâ,* s. 82. Rivâyet şöyledir: "Bir gün Fudayl (b. Iyaz) geldi. Ona kapıyı açmadı. Fudayl kapının dışına oturdu. O da içerde oturdu. O içerde, Fudayl dışarda ağlıyordu." Muhammed b. Bişr'e: "Neden onlara (zahidlere) kapıyı açmadı?" diye soruldu. O dedi ki: "Önceden onlara kapıyı açardı. Onlar çoğaldılar ve nasıl biri olduğunu anlamaya, onu yoklamaya başladılar. Bunun üzerine o aralarına perde koydu da kapı arkasından görüşmeye başladı."

meclislerinden uzak durmakla birlikte zühd, ibadetten bahsedilen "tasavvuf" meclislerinden uzak durmadığını, ancak şöhrete kaymaya başladığında ondan da kaçındığını ortaya koymaktadır. Ebû Nuaym'ın "şuurlu fakîh, uyanık (dikkatli) ârif, sırlı âbid"[1017] dediği Dâvûd et-Tâî'nin zühdü, takvâsı ile ilgili çok sayıda rivâyet ve bu hususlarda çok sayıda sözü vardır.[1018] Bir kaçı:

"Yakîn olarak zühd yeter. İlim olarak ibadet yeter."[1019]

"Dünyada zahid müridlerin alametlerinden biri, onların istediğini istemeyen (dilediklerini dilemeyen) tüm arkadaşları/meclisleri terk etmektir."[1020]

Geceleri şöyle derdi: "İlâhî, senin düşüncen, bütün diğer düşüncelerimi geçersiz kıldı. Benimle uykumun arasına girdi."[1021]

"Dili korumak amellerin en zoru (şiddetlisi) ve en faziletlisidir."[1022]

Ma'ruf el-Kerhî

Tam adı Ma'ruf b. el-Fîruzân el-Kerhî, künyesi Ebû Mahfuz'tur. Bağdat'ın Kerh mahallesine mensuptur.[1023] Babasının adının Fîruz veya Ali olduğu da rivâyet edilmiştir.[1024] Babası Müslüman olduktan sonra Ali ismini almış olmalıdır.

Babasının Vasıt köylerinden Nehruban Sabiîlerinden olduğu ancak Ma'ruf'un daha küçük yaşta İslâm'ı benimsediği[1025] veya anne babasının Hristiyan olduğu, çocukluğunda Ma'ruf'u

---

1017 Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 335.

1018 Bir kısmı için bkz. es-Saymerî (v. 436), *Ahbâru Ebî Hanife,* s. 120, 122; Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 351, 357; İbn Ebi'd- Dünyâ, *el-Cûu',* Dâru İbn Hazm, Beyrut 1997, s. 178; Ebû Tâlib Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb,* I, 420, II, 275.

1019 Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 343.

1020 İbn Ebi'd-Dünya, *ez-Zühd,* s. 176; Ebû Nuaym, *Hilye,* VII, 344.

1021 Kuşeyrî, *er-Risale,* I, 268; *Kuşeyrî Risâlesi,* 312.

1022 İbn Ebi'd-Dünya, *es-Samt,* Dâru'l-Kütübü'l-Arabî, Beyrut 1410, s. 69.

1023 Ebu'l-Hüseyin İbn Ebî Ya'lâ (v. 526), *Tabakâtü'l-Hanâbile,* Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, I, 381; Bağdâdî, *Târihu Bağdad,* XIII, 202.

119 Sülemî, Muhammed b. Hüseyin b. Muhammed Ebû Abdurrahman (v. 412), *Tabakâtü 's-Sûfiyye,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1998, s. 80.

1025 Hatîb Bağdâdî, *Târihu Bağdad,* XIII, 201; İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Ma'ruf el-Kerhî ve Ahbâruhû,* tah. Abdullah el- Cebbûrî, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, s. 50.

bir hocaya verdikleri, onun "Allah üçün üçüncüsüdür" denmesi üzerine itiraz edip, "Allah birdir" dediği, bunun üzerine hocasından şiddetli dayak yediği, onun da kaçtığı ve uzun süre evine gelmediği, anne babasının "keşke evladımız dönse de biz de onun girdiği dine girsek" dediği, Ali b. Musa elinde Müslüman olup evine geldiği, kapıya vurunca anne babasının "kim o?" dediği, "Ma'ruf" deyince "Hangi din üzere geldin?" diye sordukları, onun "İslâm" demesi üzerine onların da Müslüman oldukları aktarılmıştır.[780] [1026] Ailesinin Hristiyan olması daha doğru olsa gerektir. Çünkü kaynakların çoğunluğu teslis akidesi anlatılınca reddettiğini anlatmıştır. Bu rivâyetin bir başka versiyonu şöyledir:

Ma'ruf el-Kerhî daha çocukluğunda seçilmişti. Kardeşi İsa anlatıyor: "Ben ve kardeşim Ma'ruf, mektebe giderdik. Hristiyandık. Öğretmen çocuklara, "baba, oğlu"(teslisi) öğretiyordu. Ma'ruf, "Allah birdir, Allah birdir" diye feryat ederdi. Öğretmen de ona şiddetli şekilde vururdu. Hatta bir gün çok kötü dövdü. O da kaçtı. (Uzun süre gelmeyince) annesi ağlar ve "eğer Allah, Ma'ruf'u bana geri çevirirse, o hangi dinde ise ona tâbi olacağım" derdi. Yıllar sonra Ma'ruf geri döndü. Annesi sordu: "Oğulcuğum, hangi dindensin?" Ma'ruf, "İslâm dinindeyim" dedi. Bunun üzerine annesi, "Eşhedü en lâ ilâhe illallah..." diyerek Müslüman oldu, ardından hepimiz Müslüman olduk."[1027]

Kaynakların önemli bölümüne göre Müslüman olması Cafer-i Sadık'ın oğlu Ali b. Musa er-Rıza vasıtasıyla olmuş, onunla irtibâtını hiç kesmemiştir. Hatta Sülemî, onun kapıcısı olduğunu, bir gün Ali b. Musa'nın taraftarlarının (şiası) izdihamı nedeniyle kaburgaları kırılıp bu sebeple vefat ettiğini kaydetmişse de[1028] hem İbnü'l-Cevzî hem de Zehebî bu rivâyeti doğru bulmamıştır. Zehebî, "Herhalde Ali b. Musa'nın Ma'ruf adında bir kapıcısı vardı, Ma'ruf el- Kerhî ile karıştırıldı"[1029] derken, İbnü'l-Cevzî, "Çünkü Ma'ruf, tek başına mescidinin bir köşesinde ibadetle meşgul olurdu" demektedir. Ayrıca hocası Hafız Ebu'l-Fadl b. Nasır'ın bu hikâyenin nakil âlimleri arasında bilinmediğini söylediğini de eklemiştir.[1030]

Ma'ruf el-Kerhî'nin Ali b. Musa er-Rızâ'nın kölesi olduğu rivâyeti[1031] ise bir yanlış anlama

---

[1026] İbn Hallikan (v. 681), *Vefeyâtü 'l-A 'yan,* V, 231-232; Zehebî, *Siyeru A 'lamin-Nübelâ,* VIII, 68.

[1027] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Ma'ruf el-Kerhî ve Ahbâruhû,* tah. Abdullah el-Cebbûrî, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, s. 51-53; *Bahru 'd-Dumu',* Dâru'l-Fecr li't-Turâs, 2004, s. 26; *Sıfatü 's-Safve,* I, 469.

[1028] es-Sülemî (v. 412), *Tabakâtü's-Sûfıyye,* s. 82.

[1029] Zehebî, *Siyeru A 'lamin-Nübelâ,* VIII, 88.

[1030] İbnü'l-Cevzî,*MenâkıbuMa'ruf,* s. 183.

[1031] İbnü'l-Müstevfi, el-Mübarek b. Ahmed b. el-Mübarek (v. 637), *Târihu Erbil,* Vezâretü's-Sekâfe, Irak 1980, II, 467-468

sonucu olmalıdır. Rivâyetlerden anlaşıldığı kadarıyla ailesi Hristiyan olan Ma'ruf el- Kerhî teslisin kendisine ters gelmesi nedeniyle erken yaşta arayışa girmiş, bu hususta ailesinin ve gittiği Hristiyan hocalarının sert davranması sebebiyle ailesinden ayrılmış, Ali b. Musa vasıtasıyla İslâm'ı tanımış, bu süreçte Kûfe'ye yaptığı ziyarette Dâvûd et-Tâî'nin talebesi İbn Semmak ile tanışmış, onun sözlerinden etkilenmiş, İbn Semmak vasıtasıyla Dâvud et-Tâî ile de tanışmış, bunların söz ve davranışlarının etkisi ile zühde yönelmiş, Bağdat'a döndüğünde önce ailesinin Müslüman olmasına vesile olmuş, ardından ibadete çekilmiştir.

Ölüm tarihi ile ilgili hicrî 201 ve 204 yılları rivâyeti olsa da genel kabul edilen 200 yılında vefat etmiş olmasıdır[1032]. Vefatından sonra kabri ziyaretgâh olmuştur.[1033] Kabrinde yapılan duaların kabul olunduğuna, kabrinin bulunduğu beldeye bereket getirdiğine, beldeyi koruduğuna dair rivâyetler gelmiştir.[1034] İbrahim el-Harbî, "Ma'ruf'un kabri tecrübe edilmiş ilaçtır" dermiş.[1035] Tasavvufta velî kabirlerini ziyaret edip şifâ bulma geleneği muhtemelen Ma'rûf'un kabrinin gördüğü bu ilgiden sonra başlamıştır.[1036]

Tüm kaynaklar Ma'ruf el-Kerhî'nin zühd, takvâ ve salah sahibi, duasının müstecab, kerâmetlerinin meşhur olduğu hususunda ittifak etmiştir. Muhaddislerden kabul edilmiştir.[1037] İbnü'l-Cevzî, Ma'ruf'un çok hadis dinlediğini ancak ibadetle meşgul olduğu için rivâyetle uğraşmadığını, buna rağmen yedi tane müsned hadisini tespit ettiğini belirtmiş ve bunları nakletmiştir[1038] [1039]. Yanında İbn Ebî Hazim'den yazılmış bir hadis cüzü olduğu, bu sebeple, Yahyâ b. Maîn ve Ahmed b. Hanbel'in ondan hadis yazmak üzere geldikleri de 794 aktarılmıştır.

Kendisinden nakledilen sözler arasında ciddi sayıda sahabe ve Rasûlullah'a isnad etmeden şu

---

1032 Bkz. İbn Ebî Ya'lâ (v. 526), *Tabakâtü'l-Hanâbile,* I, 399; Hatîb el-Bağdâdî, *Târihu Bağdad,* XIII, 208-209; İbn Hallikan (v. 681), *Vefeyâtü 'l-A 'yan,* V, 233.

1033 Hatîb el-Bağdâdî, *Târihu Bağdad,* XIII, 209; es-Sülemî (v. 412), *Tabakâtü 's-Sûfyye,* s. 81.

1034 Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekir Ahmed b. Ali b. Sâbit (v. 463), *Târihu Bağdad,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1417, I, 134; İbnü'l-Cevzî,*MenâkıbuMa'ruf,* s. 199-202.

1035 Zehebî, *Siyeru A'lamin-Nübelâ,* VIII, 88.

1036 Reşat Öngören, "Ma'rûf-i Kerhî", *DİA,* XXVIII, 67-68.

1037 İbn Hıbban, Sikât, IX, 206; Ebu'l-Hüseyin İbn Ebî Ya'lâ (v. 526), *Tabakâtü'l-Hanâbile,* Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, I, 381;

Bağdâdî, *Târihu Bağdad*, XIII, 200.

1038 İbnü'l-Cevzî,*MenâkıbuMa'ruf,* s. 57-75.

1039 Hatîb el-Bağdâdî, *Târihu Bağdad*, XIII, 201-202.

duayı yapana “şu verilir” “böyle denir” “şöyle olur” vb. rivâyetler vardır.[1040] [1041] Bunları bir hadise istinaden mi yoksa keşfen mi söylediği kaynaklarda net değildir. Biz, yaptığımız taramada bu minvaldeki bazı sözlerinin benzeri hadisler olduğunu[79]6, bazı sözlerinin ise hadisten bir benzerinin olmadığını gördük[1042]. Zamanında başta Ahmed b. Hanbel olmak üzere önemli muhaddislerin kendisi ziyaret etmesi ve bir itirazda bulunmamaları bu sözlerinin bir hadise istinad ettiği kanaatine bizi götürmektedir. Ancak ilginç olanı bunu nakleden ve kendileri de muhaddis olan Ebû Nuaym, İbnü’l-Cevzî gibi zatların bu hususa dikkat çekmemeleridir.

Ma’ruf el-Kerhî, tasavvuf tarihinde bir dönüm noktası kabul edilmektedir. Daha önceki bölümlerde açıkladığımız üzere tasavvufun zühd dönemi kabul edilen dönem onunla sona ermiş ve yaklaşık hicrî altıncı asır başlarına kadar devam edecek yeni bir dönem başlamıştır. Kuşeyrî kendi silsilesini sayarken şeyhi Ebû Ali Dekkak’tan: “Ben bu tarikatı Nasrâbâdî’den; o, Şiblî’den; Şiblî, Cüneyd’den; Cüneyd, Seriy’den; Seriy, Ma’ruf el- Kerhî’den; Kerhî, Dâvûd et-Tâî’den, o da tabiinden almıştır” diye rivâyette bulunmuştur.[1043]

Zehebî bu silsileye itiraz ederek silsilenin Ma’ruftan sonrasının kesik olduğunu söylemekte;[1044] “Ma’ruf el-Kerhî’nin Dâvûd et-Tâî’den el alması uzak ihtimaldir. Ma’ruf el-Kerhî ile Dâvûd et-Tâî’nin bir araya geldiklerini veya karşılaştıklarını bilmiyoruz”

1040 Bkz. Ebû Nuaym, *Hilye,* VIII, 366; İbn Ebî Ya’lâ, *Tabakâtü’l-Hanâbile,* I, 384-385.

1041 Mesela,“Kimin mushafa bakışı devam ederse, Allah onun gözünü faydalandırır ve anne babası kâfir bile olsa azaplarını hafifletir.” (İbn Ebî Ya’lâ (v. 526), *Tabakâtü’l-Hanâbile,* I, 385) sözünün benzer hadisi: “Kimin mushafa bakışı devam ederse, dünyada olduğu müddetçe Allah onun gözünü faydalandırır.” (Müttakî, *Kenzü’l-Ummal,* I, 536, 2406) Hadiste “anne babası...” bölümü yoktur. “Kim akşam namazından sonra 6 rekât kılarsa onun 40 yıllık günahı affolunur.” (İbn Ebî Ya’lâ (v. 526), *Tabakâtü’l-Hanâbile,* I, 386) sözüne benzer hadisler: “Kim akşam namazından sonra konuşmadan 6 rekât kılarsa bu oniki yıllık ibadete denk olur.” (İbn Mâce, İkâmetü’s-Salat 185; İbn Huzeyme, *Sahih,* Salat 523, II, 207, H. No: 1195 isnadı çok zayıftır).“Kim akşam namazından sonra konuşmadan 6 rekât kılarsa onun 50 yıllık günahı affolunur.” (Müttakî, *Kenzü’l- Ummal,* VII, 388, 19430, zayıftır bkz. Elbânî, *Daîfu Câmiu’s-Sağîr,* s. 816, 5665); “Kim menziline girdiğinde İhlas’ı okursa Allah onun borcunu eda ettirir. Kim de evine girince beş kez İhlas okursa Allah onu zengin kılar.” (İbn Ebî Ya’lâ (v. 526), *Tabakâtü ’l-Hanâbile,* I, 386) Benzer bir hadis: “Kim menziline girdiğinde Kulhüvallâhu ehad okursa o ev halkından fakirlik gider. Komşusuna da faydası olur.” (Bkz. Harâitî, *Mekârimü’l-Ahlak,* s. 287, H. No. 878; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr,* 2/340, H. No: 2419- isnadı zayıf).

1042 Mesela, “Fakirlerin seherde 25 kere yapması gereken dua” (Bkz. İbn Ebî Ya’lâ (v. 526), *Tabakâtü’l-Hanâbile,* I, 384; Hatîb el-Bağdâdî, *Târihu Bağdad,* II, 382) “Kişi uyandığında şöyle derse.” diye başlayan söz. (Bkz. İbn Ebî Ya’lâ (v. 526), *Tabakâtü’l-Hanâbile,* I, 385).

1043 Kuşeyrî, *er-Risâle,* II, 460; Kuşeyrî Risâlesi, s. 555.

1044 Zehebî, *Siyeru A ’lamin-Nübelâ,* XII, 298.

demektedir.[1045] Ma'ruf el-Kerhî, Dâvûd et-Tâî, Habib el-Acemî, el-Hasenü'l-Basrî, Hz. Ali, Hz. Peygamber diye devam eden silsilenin "hırka giyme" manasına kesik olduğu doğrudur. Ancak Ma'ruf el-Kerhî'nin Dâvûd et-Tâî ile görüştüğü de pek çok kaynakta kabul edilmiştir.[1046] Biz de bunun pekâlâ mümkün olduğu kanaatindeyiz. En azından Dâvûd et-Tâî'nin talebesi İbn Semmak ile buluştuğu kesindir. Tasavvuf yoluna yönelmesinin sebebi de kendi ifadesiyle, Kûfe'de dinlediği İbn Semmak'ın vaazı ve özellikle bu vaazdaki şu sözleridir: "Kim Allah'tan tamamen yüz çevirirse Allah da ondan tamamen yüz çevirir. Kim Allah'a kalbiyle yönelirse, Allah onu rahmeti ile karşılar ve halkın teveccühünü ona --[2]

Elimizdeki kaynaklara göre ilk tasavvuf târifini yapan Ma'ruf el-Kerhî, tasavvufu "hakikatleri almak, insanların elindekinden ümit kesmektir"[1047] [1048] şeklinde târif etmiş, daha sonraki mutasavvıfların ilgi alanı olan "hakikatler" alanına giriş yapmıştır. Ma'ruf el- Kerhî'nin tasavvuf alanındaki önemine binaen hemen bütün tasavvuf klasikleri kendisinden bahsetmiş, ya biyografisini vermişler ya da ona atıflarda bulunmuşlardır. Tasavvuf yönünün belirgin olması nedeniyle biz daha fazla bunun üzerinde durmayacağız. Fıkıh yönünü tespit etmeye çalışacağız. Ancak zühd döneminden ayrışan ve tasavvuf dönemine uygun olan bazı sözlerini burada aktaracağız:

"Suda yürüdüğünü duydum" diyen birine, "Hayır, suda hiç yürümedim ama istersem suyun iki yakası benim için birleşir" demiştir.[1049] Daha önceki abid ve zahidlerde görülmeyen bu kendinden eminlik, sonraki mutasavvıflarda daha yaygın ve ileri düzeyde görülecektir.

Ma'ruf bir yolculuğunda karşılaştığı, hayret edilecek özellikleri olan birini anlatırken onu "mahmul/ricâl-i gayb" diye isimlendirmiştir.[1050] Bu da ricâl-i gaybla ilgili ilk rivâyetlerden biridir. Buna benzer bir durum da Hızır'la görüştüğünü ifade eden rivâyettir. Esved b. Sâlim'e, "Kardeşim Hızır benimle konuştu" demiştir.[1051] Bu rivâyet doğru ise yine zahid ve

---

[1045] Zehebî, *Târihu'l-İslâm,* X, 184.

[1046] Bkz. es-Sülemî (v. 412), *Tabakâtü's-Sûfiyye,* s. 81; İbn Ebî Ya'lâ (v. 526), *Tabakâtü'l-Hanâbile,* I, 382; İbnü'l-Cevzî, *MenâkıbuMa'ruf,* s. 57.

[1047] İbnü'l-Cevzî,*MenâkıbuMa'ruf,* s. 54.

[1048] Kuşeyrî, *er-Risâle,* s. 280.

[1049] İbnü'l-Cevzî,*MenâkıbuMa'ruf,* s. 148-149.

[1050] İbnü'l-Cevzî,*MenâkıbuMa'ruf,* s. 175-176.

[1051] İbn Ebî Ya'lâ (v. 526), *Tabakâtü 'l-Hanâbile,* I, 387.

abidler arasında böyle bir şey söyleyen ilk kişi olmaktadır.[1052]

"Kim sevap için amel işlerse o tüccardır. Kim cehennem korkusu ile amel işlerse o köledir. Kim de Allah için amel işlerse o hürlerdendir"[1053] diyen Ma'ruf, ibadetin sadece Allah rızası için yapılması gerektiğini, biraz cennet arzusu ve cehennem korkusunu küçümseyerek anlatan belki de ilk sûfîdir. Bu yol sonradan çok fazla kullanılacaktır.Maruf'a güzel bir yemek hediye edildi, o da yedi. Dediler ki: "Kardeşin Bişr bundan yemez." "Kardeşim Bişr veraya sarılmıştır. Bana ise mârifet açılmıştır" dedi. Sonra ekledi, "Ben ancak Mevla'mın evinde misafirim. Eğer bana yemek ikram ederse yerim, beni aç bırakırsa sabrederim; itiraz ve ihtiyar (tercih) benim neyime..."[1054] Bu rivâyet de zühdden tasavvuf dönemine geçişi iyi anlatan örneklerden biridir. Asıl önemli olanın mârifet olduğu, zühd hayatı yaşamanın ikinci planda olduğu anlatıldığı gibi, daha sonraki mutasavvıflarda gidecek artacak olan, tefviz-i umur, işlerin tamamen Allah'a bırakılması, cebriyeye yaklaşan kader inancının da ilk işaretleri görülmektedir. Şu da bu minvalde bir rivâyettir: Kız kardeşinin oğlu, "Dayı görüyorum ki her duana icabet ediliyor (bu nasıl oluyor?)" dedi. O da "Evladım ben misafirim. (Allah Teâlâ) misafir nasıl ağırlanırsa öyle ağırlıyor" dedi.[1055]

Muhabbetten sordular. "Muhabbet, yaratılmışların öğretmesiyle değildir. O ancak Hakk'ın mevhibesi ve fazlıdır" dedi.[1056] Bu rivâyet de daha sonra mutasavvıflar arasında yaygınlaşan, velayetin de Allah'ın seçmesi ile olduğu düşüncesinin ilk nüvesi konumundadır.

Fıkıhla ilgisine gelince, Ma'ruf'un muhaddislerden kabul edildiğini ifade etmiştik. Fıkıh yönü ile ilgili fazla bir rivâyet nakledilmemiştir. Ancak mutlak müçtehitlerden Ahmed b. Hanbel'in onu zaman zaman ziyarete gelip bazı şeyleri konuşması, Süfyan b. Uyeyne'nin Şam'a

---

1052 El-Mektebetü'ş-Şamile üzerinde yaptığımız taramada Hızır'la görüştüğünü söyleyen sadece Ömer b. Abdülaziz'dir. Bkz. Âcurrî, Ebû Bekir Muhammed b. el-Hüseyin (v. 360), *Ahbâru Ebî Hafs Umer b. Abdülaziz,* Müessetü'r-Risâle, Beyrut 1980, s. 54; Ebû Nuaym, *Hilye,* V, 254; Lâlekâî (v. 418), *Kerâmâtü 'l-Evliyâ,* IX, 187.

1053 Abdurrahman b. Abdüsselam es-Safûrî (v. 894), *Nüzhetü'l-Mecâlis ve Müntehâbü'n-Nefâis,* el-Matbaatü'l-Kasteliyye, Mısır 1283, I, 4. Benzeri bir söz Hz. Ali'ye de atfedilmiştir. Bkz. Şerif Râdi, *Nehcü'l-Belâğa,* s. 391.

1054 Mekkî*, Kûtu 'l-Kulûb,* II, 297; Gazzalî, *İhyâ,* III, 97.

1055 Ebû Nuaym, *Hilye,* VIII, 364.

1056 es-Sülemî (v. 412), *Tabakâtü's-Sûfiyye,* s. 85.

kendisini ziyaret gelen bir grubun Bağdat'tan geldiğini öğrenince, onun için "bilge/âlim"[1057] ifadesini kullanıp ardından: "O aranızda bulunduğu müddetçe hayır üzere olursunuz" demesi fıkıhla ve fakîhlerle alakasının uzak olmadığını göstermektedir.[1058]

Ebû Sâic b. Arabî'nin nakline göre, Ahmed b. Hanbel, "Ma'ruf el-Kerhî abdallardandır. Duası müstecabtır" dermiş. Bir gün Ahmed'in meclisinde Ma'ruf'un adı geçince, orada bulunan birisi, "İlmi azdır" deyince, "Dilini tut, Allah seni affetsin! İlimden murat ancak Ma'ruf'un vasıl olduğu şey değil midir?" diye karşılık vermiştir.[1059] Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah, babasına, "Ma'ruf'ta ilimden bir şey var mıydı?" diye sormuş, O, "Oğulcuğum, onda ilmin sermayesi olan Allah'tan haşyet vardı" diye cevap vermiştir.[1060]

Mekkî ve Gazzâlî, "Ahmed b. Hanbel ve Yahya b. Maîn, Ma'ruf el-Kerhî'nin sohbetine giderlerdi. Hâlbuki Ma'ruf, zâhirin ilminde onların konumunda değildi. Bu ikisi Ma'ruf'tan sorarlardı"[1061] demekte; Ebû Nuaym'ın şeyhi de, "Ma'ruf el-Kerhî'nin çok

miktarda ilmi özümsediğini ama ibadetle uğraştığı için o alanda fazla konuşmadığını" söylemektedir. İbn Hıbban, Ma'ruf el-Kerhî'yi tanıtırken onu "Irak ehlinin abid ve kurralarındandır diyerek tanıtmıştır.

Ma'ruf'un kendisine de, "İlim talep ettin mi?" diye sorulduğunda, "bilmeden nasıl Allah'tan korkacaksın, bilmeden nasıl Allah'tan korkacaksın" cevabını vermiştir.[1062]

Tüm bu rivâyetleri değerlendirdiğimizde Ma'ruf el-Kerhî'nin fakîh düzeyinde bir fıkıh bilgisi olmadığı ancak en azından kendine yetecek, gerektiğinde yakınlarına da anlatacak kadar fıkıh bildiğidir. Ayrıca fıkıh çizgisi dışına çıkan bir hayatı ve sözlerinin de olmadığı anlaşılmaktadır. Diğer mutasavvıflarda da görülen hükümlerin hikmet tarafına baktığına dair şu rivâyet delil mahiyetindedir:

[1057] Metinde "jj^ll/el-habr" geçmektedir. Bu kelimenin manasının gerek müslim gerek gayrimüslim kitap ehli âlimleri için kullanıldığı kaydedilmiştir. (Bkz. İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab,* IV, 157-158).

[1058] Ebû Nuaym, *Hilye,* VIII, 366; İbn Ebî Ya'lâ, *Tabakâtü 'l-Hanâbile,* I, 382; Bağdâdî, *Târihu Bağdad,* XIII, 202.

[1059] İbn Ebî Ya'lâ (v. 526), *Tabakâtü'l-Hanâbile,* I, 382; Bağdâdî, *Târihu Bağdad,* XIII, 202; İbnü'l-Cevzî,*MenâkıbuMa'ruf,* s. 86-87.

[1060] İbn Ebî Ya'lâ (v. 526), *Tabakâtü'l-Hanâbile,* I, 382; Bağdâdî, *Târihu Bağdad,* XIII, 202; İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Ma'ruf,* s. 87.

[1061] Mekkî, *Kûtu 'l-Kulûb,* I, 271; Gazzalî, *İhyâ,* I, 21.

[1062] İbn Ebî Ya'lâ (v. 526), *Tabakâtü 'l-Hanâbile,* I, 387.

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel anlatıyor: Bir gün Yahya b. Maîn babama geldi ve "Ma'ruf el-Kerhî'ye gitmek ve onun sözlerini dinlemek istiyorum. Sen de benimle gelsen de beraber gitsek" dedi. Babam, "ona sıkıntı vermenden korkarım" dedi. Yahya, "ona sıkıntı verecek değilim" dedi. Birlikte Ma'ruf'a gittik. Ma'ruf babamı görünce, ona tazim ve ikram etti, samimiyet gösterdi, onunla uzunca konuştu. Artık geri dönecekleri zaman Yahya b. Maîn, "sehiv secdesinin manası nedir? Niçin namazda emredilmiştir?" dedi. Ma'ruf duraklamadan, "sehiv secdesi kalbin cezası (ukubeti)dır. Allah seni affetsin, Allah'ın huzurunda dururken, niçin Allah'ı unutuyorsun?" cevabını verdi. [1063] Başka bir rivâyette Ahmed b. Hanbel, Ma'ruf'a, "işte bu senin (ince) anlayışındır" demiştir.[1064]

Şu sözleri de amelin öncelendiğini göstermektedir:

"Allah bir kulu hakkında hayır diledi mi amel kapısını açar, cedel kapısını kapatır. Kul hakkında şer diledi mi amel kapısını kapatır, şer kapısını açar."[1065] "Amelsiz cennet istemek günahlardan bir günah, sebepsiz şefaat beklemek bir çeşit aldanma, (Allah'a itaat etmeyenin) mûti olmayanın rahmet umması ise cehâlet ve ahmaklıktır."[1066]

"Temizlerin kalbi takvâ ile açılır, iyilikle güzelleşir (çiçeklenir). Facirlerin kalbi fücurla kararır, kötü niyetle kör olur."[1067]

KADIN VE TASAVVUF

Tasavvuf, kalbi tasfiye, nefsi tezkiye etmek, güzel huylar kazanmaya çalışmak, Allah'a yaklaşmaya gayret etmek şeklinde tanımlandığı zaman kadınların bundan uzak olması diye bir durum söz konusu olamaz. Çünkü dinin emrettiği hususların başında bu sayılanla r gelir. Nitekim tasavvufun öncülü kabul edilen zühd hareketi içinde de sonraki tasavvuf hareketi içinde de kadınlar bulunagelmiştir. Ancak sûfîlerle ilgili bilgi veren tabakat kitaplarında ekseriya kadınlara fazla yer ayrılmamıştır. Şu anda elde olan kitaplara göre kadın sûfîlere ilk olarak geniş yer ayıran Sülemî (v. 412)'dir. Sülemî, *Tabakâfının* son bölümünde basılan, *"Zikru'n-Nisveti'l-Müteabbidâtî's-Sûfiyyat"* adlı risalesinde, Râbiatü'l-Adeviyye (v. 185?)'den başlamak üzere 84 kadın sûfînin menkıbesine yer vermiştir.

[1063] Beyhakî, *Şuabü 'l-İman,* IV, 513, H. No: 2901

[1064] Hatîb el-Bağdâdî, *Târihu Bağdad,* XIII, 201-202.

[1065] Ebû Nuaym, *Hilye,* VIII, 361; Sülemî, *Tabakâtü's-Sûfiyye,* s. 83.

[1066] Ebû Nuaym, *Hilye,* VIII, 367; Sülemî, *Tabakâtü's-Sûfiyye,* s. 84.

[1067] İbnü'l-Cevzî,*MenâkıbuMa'ruf,* s. 117.

Bu risaleden anladığımıza göre Süfyan es-Sevrî, Rabia'nın ziyaretine gelip ona çeşitli meseleler sormakta[1068]; Râbia, sohbet arkadaşı Meryem el-Basriyye ile muhabbet üzerine konuşmakta[1069]; bazı kadın sûfîlerin talebeleri/müritleri olduğu gibi evlerinde talebelerine ve müritlerine ayırdığı, mücâhede ve muâmele yollarını öğrettiği hücreleri bulunmaktadır.[1070] İnsanlara vaaz edip Kur'an okuyan, meclisine zahid, abid, mücâhede ehli sûfî erkeklerin katıldığı kadın sûfîler vardır[1071] ve bunlar devrinin ileri gelen erkek sûfilerinden takdir görmüştür[1072].

Bu sebeple biz burada kadınlar için tasavvufun hükmünü araştırmayacağız. Genel manada tasavvufun hükmü kadın erkek herkes için geçerlidir. Burada kadınların özellikle tarikat içindeki durumu, mürşid, mürid, cehrî zikri, erkeklerle ihtilatı gibi tartışma konusu olan hususları inceleyeceğiz.

Kadın mürid

Tasavvufî manada mürid mürşid ilişkisinin başladığı ilk dönemden itibaren bazı şeyhlerin kadın müridlerinin olduğu bilinmektedir. Mesela, ilk dönem kadın sûfîlerden Bahriyye'nin, akranı olan Şakik el-Belhî'nin sohbetinde bulunduğu[1073]; Emetü'l-Humeyd bt. Kâsım'ın, Said el-Harraz'ın sohbetine katılıp ona hizmet ettiği[1074]; Fatıma Zeytûne'nin, Hamza, Cüneyd ve Nûri'ye hizmet ettiği[1075]; Fatıma bt. Ahmed b. Hânî'nin, Ebû Osman'ın müridesi olup ona ve müritlerine çok miktarda malını harcadığı[1076] nakledilmiştir.

Tarikat dönemi başladığında da bu durum devam etmiş, hatta artmıştır.
Tarikatta erkek müritlere ihvan, kadın müritlere ehavat veya bacı (kuzey Afrika'da hivat) denir. Tarikata girmek isteyen bir kadın genellikle daha evvel tarikata girmiş olan, adab ve

---

[1068] Sülemî (v. 412), *Zikru'n-Nisveti'l-Müteabbidâtî's-Sûfıyyat,* (Tabakât'ın sonunda), tah. Mustafa Abdülkadir Ata, Dâru'l- Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1998, s. 387.

[1069] Sülemî (v. 412), *Zikru'n-Nisveti'l-Müteabbidâtî's-Sûfyyat,* s. 389.

[1070] Sülemî (v. 412), *Zikru 'n-Nisveti 'l-Müteabbidâtî's-Sûfıyyat,* s. 391, 393.

[1071] Sülemî (v. 412), *Zikru'n-Nisveti'l-Müteabbidâtî's-Sûfiyyat,* s. 393-394, 418-19.

[1072] Sülemî (v. 412), *Zikru'n-Nisveti'l-Müteabbidâtî's-Sûfiyyat,* s. 400-401, 406-407.

[1073] Sülemî (v. 412), *Zikru 'n-Nisveti 'l-Müteabbidâtî's-Sûfıyyat,* s. 402.

[1074] Sülemî (v. 412), *Zikru'n-Nisveti'l-Müteabbidâtî's-Sûfıyyat,* s. 403.

[1075] Sülemî (v. 412), *Zikru 'n-Nisveti 'l-Müteabbidâtî's-Sûfıyyat,* s. 404.

[1076] Sülemî (v. 412), *Zikru'n-Nisveti'l-Müteabbidâtî's-Sûfıyyat,* s. 413.

erkân bilen tecrübeli ve ehliyetli bir kadın vasıtasıyla şeyhle tanışıp el alır veya hiç şeyhi görmeden aracı kadın tarafından tarikata alınır. Tarikatta mesafe alan bu kadınlara halife ve mukaddeme dendiği de olur. Bunlar bazen zikir meclisi kurup idare de edebilir.[1246]

Hemen her tarikatta az veya çok kadın mürid bulunmuş, kendilerine ait zikir meclisleri düzenlemişlerdir. Bunlar arasında semâ ile meşhur olan Mevlevîlerde bu durum daha belirgindir. Daha Mevlana hayatta iken müridelerin semâ meclisi tertip edip Mevlana'yı davet ettikleri, üzerine gül saçıp kendilerinin de semâ ettikleri nakledilmiştir.[1077] [1078] Ayrıca kadınlar için hankahlar da kurulmuştur. Mesela, Fâtıma bt. Hüseyin (v. 521/1127) sadece kadınların toplandığı bir hankaha sahipti. Evhadüddîn-i Kirmânî'nin kızı Eymûne Hatun'un da Şam'da kadınlarla sohbet toplantıları yapıp onları irşad ettiği bir hankahı vardı.[1079]

Kadınların fıkıh eğitimi alması için bir âlime, hocaya tabi olmasında nasıl sakınca yoksa manevî eğitim alması için de bir şeyhe tâbi olmasında sakınca yoktur. Hatta nasıl fıkıh eğitimi teşvik edilmişse manevî eğitimin de teşvik edilmesi gerekir. Burada dikkat çekilecek husus erkek mürşid kadın mürid ilişkisinin erkek mürşid erkek mürid ilişkisi gibi olmayacağıdır. Aynı husus erkek fakîh kadın talebe ilişkisi için de geçerlidir. Tarikatlerde olan mürşid ve müridinin bazen başbaşa kalması, mürşidin elini öpme, elini tutarak ona intisap etme gibi hususlar, mürşidi erkek olan kadın mürid için geçerli olmayacaktır. Buna rağmen Hasan Basrî'nin yalnız olarak Rabiatü'l-Adeviyye ile sabaha kadar tasavvuf sohbeti yapıp akıllarına erkek ve kadın olduklarının gelmediği[1080] ya da Süfyan es-Sevrî'nin Rabia ile yalnız kalıp sabaha kadar ibadet ettikleri[1081] şeklindeki -kanaatimizce uydurma- rivâyetler bazı tarikatlerce şeyhin müridesi ile başbaşa kalabileceğine delil getirilmiştir. **Ayrıca Belh Emiri'nin kızı Fatıma'nın Beyazıd Bistami'yi ziyaretinde nikabını açıp konuşmasına tepki gösteren kocası Ahmed b. Hadraveyh'e (v. 240/845) "Sen benim tabiatıma ve bedenime mahremsin; O ise benim yoluma mahrem. Üstelik senin bana ihtiyacın var iken O'nun**

[1077] Süleyman Uludağ, *Sûfî Gözüyle Kadın,* s. 109-110.

[1078] Musa Kaval, *Mevlânâ'nın Mesnevi 'sinde Dönemin Sosyo-Dini Yapısı ve Tasavvuf Hayatı,* Doktora Tezi, Ankara Üniv. SBE, Ankara 2011, s. 16-17.

[1079] Süleyman Uludağ, "Hankah", TDV İslâm Ansiklopedisi, https://İslâmansiklopedisi.org.tr/hankah#1 (22.07.2019).

[1080] Attar, *Tezkire,* s. 103. Yaşadıkları dönem olarak Hasan el-Basrî ile Rabia'nın sohbet etmesi hele de Hasan el-Basrî'nin, Rabia'dan öğüt alması gibi bir durum muhal gözükmektedir.

[1081] Attar, *Tezkire,* s. 110. Süfyan es-Sevrî gibi bir fakihin bir kadınla gece boyunca başbaşa kalmayacağı aşikârdır. Bu sebeple ya rivâyet uydurmadır ya da eksik aktarılmıştır.

bana ihtiyacı yok" diye cevap vermesini de[1082] şeyhin yanında tesettüre dikkat edilmeyeceği gibi yorumlayan tarikatlar çıkmıştır.

Uludağ'ın aktardığına göre, Afrikalı ünlü sûfî Ebû Ya'za hasta kadınların tedavi maksadıyla göğüs ve karınlarına elle dokunur, sıvazlar ve üzerlerine üfler; birçok kadın bu yolla şifa bulurmuş. Bu hareketi garip görenlere meşhur sûfî Ebû Medyen, "tedavi maksadıyla hekimin kadına elle teması günah değildir" dermiş.[1083] Bu da bazı kötü niyetlilerce kullanılan yollardan biridir. Bu sebeple uzak durulması gerekir. Eğer okuma ile tedavi yapılıyorsa elle temas olması şart değildir.

Bir kadının mürid olması şeyhini kendisine mahrem hale getirmez. Fıkhen şeyhi kendisine yabancı hükmündedir. Ancak usûlüne uygun şekilde sohbetine katılıp ihtiyaç durumunda halvet olmamak şartıyla şeyhi ile görüşebilir. Kaldı ki sahih tarikatlarda bu hususa dikkat edilmektedir.

Kadın mürşid

Kadının mürid olamayacağını söyleyen bir fakîh veya sûfî bulunmadığı gibi, Uludağ'a göre "kadın veli olur mu?" sorusuna da olumsuz cevap veren bir âlim veya sûfî bulunmamaktadır. Ancak kadından şeyh ve mürşid olup olmayacağı tartışmalıdır. Süleyman Uludağ'a göre bu tartışma kadından imam ve devlet başkanı olup olmayacağı tartışmasının bir uzantısıdır. Bununla birlikte ilk dönem sûfîlerinden hiç kimsenin kadının şeyh ve mürşid olamayacağı şeklinde bir görüşü olduğu bilinmemektedir.[1084] Onlardan rivâyet edilenler aksini göstermektedir. Rabiatü'l-Adeviyye'den başlamak üzere döneminin sûfî kadınlarından erkeklerin de istifade ettiğini gösteren çok sayıda rivâyet vardır.

İlk sûfîlerden Abdülvâhid b. Zeyd (v. 177), Râbiatü'l-Ezdiyye ile sohbet etmiş, ondan hikâyeler aktarmış[1085]; Fatıma en-Nisâburiyye'yi (v. 223) Bayezid el-Bistâmî övmüş, Zünnûn

---

[1082] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 185; Hülya Küçük, Tasavvufta Kadın, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Yıl: 1997 Sayı: 7, Konya- 1997, s. 392-393. Fatıma'nın sadece peçesini açarak konuştuğu nakledilmiştir ki Hanefî ulemâsına göre yüz örtülmesi zaruri olan uzuvlardan biri değildir. Rivâyetin devamında bir defasında Bayezid'in Fatıma'nın elindeki kınayı gördüğü, bunu söyleyince Fatıma'nın "ey Bayezid elimi ve elimdeki kınayı görene kadar ben sana karyı samimi ve serbest hareket ettim durdum. Şimdi gözün elime iliştiği için seninle sohbet etmemiz haram hale gelmiştir" deyip ayrıldığı nakledilmiştir. (Bkz. Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 185-186)

[1083] Süleyman Uludağ, *Sûfî Gözüyle Kadın,* s. 99.

[1084] Süleyman Uludağ, *Sûfî Gözüyle Kadın,* İnsan yay, İstanbul 1995, s. 46-47.

[1085] Sülemî (v. 412), *Zikru 'n-Nisveti 'l-Müteabbidâtî's-Sûfiyyat,* s. 398.

el-Mısrî ona çeşitli meseleler sormuştur. Fatıma için, Bayezid el-Bistâmî'nin, "ancak bir erkek ve kadın gördüm. Kadın Fatıma en-Nisâburiyye idi. Ona hangi makamdan bahsetmişsem, onun o makamdan görmüş olarak haberi vardı (yani o makama ulaşmıştı)"; Zünnûn'a Fatıma sorulduğunda da, o velidir ve benim üstadımdır, dediği nakledilmiştir.[1086]

Ebu'l-Hayr Tenânî'nin büyük annesi Anîde'nin erkek - kadın beşyüz müridi bulunduğu[1087]; Ahmed b. Hadraveyh'in hanımı Ümmü Ali'nin kadınların reislerinden olduğu nakledilmiş[1088]; Sülemî'nin dedesi Ebû Amr b. Nüceyd, Ebû Osman'ın sohbetinden daha fazla Fahrûye bt. Ali'nin (v. 313) sohbetinden istifade ettiğini söylemiştir.[1089] İbn Arabî'nin ilk mürşidlerinden biri Endülüslü Fatıma bt. İbni'l-Müsenna adında yaşlı bir kadındı. İbn Arabî bu kadın için şeyhe, mürşide ve üstaze demektedir.[1090]

Münavî, biyografisini aktardığı kadın sûfîlerden Fatıma bt. Abbas (v. 714) için, şeyha, müftiye, müderrise, fakîhe, abide, âlime, zahide, sûfiyye tanımlamasını kullanmış, kürsüye çıkıp kadınlara vaaz ettiğini, fıkhı derinlemesine bildiğini, İbn Teymiyye'nin Fatıma'nın ilmine hayret ettiğini, kadınlardan bir topluluğun onun terbiyesinden istifade ettiğini yazmıştır.[1091] Ahmed er-Rıfâî'nin hanımı ve kızının mürşide olduğu söylenmiştir.[1092]

Kadınlardan başkalarını irşad eden çok sayıda isim zikredilmesine rağmen tarikat döneminden sonra bir tarikatta şeyh olmaları istisnaîdir. Doğruluğu tespit edilemeyen, Kadıncık Ana'nın Hacı Bektaş Veli'nin postuna oturduğuna dair rivâyet[1093] bir kenara bırakılırsa kadınların şeyhlik makamına kadar yükseldikleri tek tarikatin Mevlevilik olduğu söylenmiştir. Mesela, Ulu Ârif Çelebi'nin Tokat'ta bir halifesi kadın idi. Sultan Veled'in kızı Şeref Hatun'un birçok müridi vardı. Küçük Ârif Çelebi'nin kızı Güneş Hanım-ı Sugra da bir süre sonra Karahisar Mevlevihanesi'nde şeyhlik makamında oturmuştu. Aynı şekilde Şah Mehmet Çelebi'den sonra

---

[1086] Sülemî (v. 412), *Zikru'n-Nisveti'l-Müteabbidâtî's-Sûfiyyat,* s. 401.

[1087] Süleyman Uludağ, *Sûfî Gözüyle Kadın,* s. 67.

[1088] Sülemî (v. 412), *Zikru'n-Nisveti'l-Müteabbidâtî's-Sûfiyyat,* s. 406-407.

[1089] Sülemî (v. 412), *Zikru'n-Nisveti'l-Müteabbidâtî's-Sûfiyyat,* s. 408.

[1090] Camille Adams Helminski, *Sûfî Kadınlar,* s. 163-164; Süleyman Uludağ, *Sûfî Gözüyle Kadın,* s. 72.

[1091] Münâvî (v. 1031), *el-Kevâkibü 'd-Dürriyye,* tah. Muhammed Edîb el-Câdir, Dâru Sadr, Beyrut, III, 64.

[1092] Camille Adams Helminski, *Sûfî Kadınlar*, s. 122-123.

[1093] Lale Işıldar, *Tasavvuf Ve Kadın Halveti Uşşakî Topluluğu Üzerine Psikolojik Bir İnceleme,* Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum 2012, s. 37.

kızı Destina, Karahisar Mevlevihanesinde mütevelli olmuştu. Küçük Mehmet Çelebi'nin kızı Güneş Han, sikke ve hırka giyer, yüzü peçeli olarak Mevlevî mukabelesini idare ederdi.[1094] Konya çelebilerinden Küçük Ârif Çelebi (v. 1052/1642)'nin kızı Mesnevihan Kâmile Hanım, Mehmed Dede'nin vefatı ile boşalan Kütahya Mevlevihane'si şeyhliği için Konya'dan gönderilmiştir. Yine bu dergâhta Kâmile Hanım'ın kızı Fatma Hanım (v. 1122/1710), annesi gibi mesnevîhanlık ve şeyhlik yapmıştır.[1095] Ancak sonraki

dönemlerde bu serbestliğe son verilmiş, cem ayinine katılmalarına, meydana girmelerine, ikrar verme ve çile çıkarmalarına izin verilmemiştir.[1096] Son dönemde bunun istisnası Kenan Rıfâî'den sonra tarikatın başına geçen Semiha Ayverdi'dir. Bununla birlikte şeyhlerin kadın müritlerle ilgilenmek üzere görevlendirdikleri kadın halifeleri/vazifelileri hemen her tarikatte bulunmaktadır.[1097]

İslâm tarihi boyunca Hz. Âişe'den başlamak üzere kadın fakîhler, muhaddisler, âlimler bulunagelmiştir. Bunlardan öncelikle kadınlar, yeri geldikçe erkekler de istifade etmişlerdir. Aynı şekilde kadınların tasavvufî manada irşadları da olmuştur. Buna karşı çıkan hiçbir âlim de bilinmemektedir. Kurumsal manada tarikat şeyhliği hususu ise tasavvufî manada irşaddan farklıdır. Tarikat şeyhliği eğer tasavvufî irşad gibi değerlendirilirse herhangi bir ihtilaf ve problem bulunmamaktadır. Bir kurum idareciliği gibi değerlendirildiğinde ise "kadının idareci olması" ile ilgili ihtilaf gündeme gelecektir. Bu ise tekke ve zaviyeler için söz konusu olur. İdarecilerle ilgili ihtilaf özellikle devlet başkanlığı ve hâkimlik gibi genel velayeti içeren hususlarla ilgilidir. Tekke ve zaviyesi bile olsa sonuçta tarikatlar bir eğitim kurumu olarak değerlendirilmelidir. Bu sebeple, sınırlara dikkat etmek şartıyla, bir tarikatin şeyhinin kadın olmasına, şerî bir engel bulunmamaktadır. Hatta kadınların kadınlara şeyhlik yapması tavsiye de edilmelidir. Ancak dinen ve toplumsal olarak kadına yüklenen roller nedeniyle bu durum fiilen nadiren gerçekleşecek bir husustur.

[1094] Hülya Küçük, Tasavvufta Kadın, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Yıl: 1997 Sayı: 7, Konya- 1997, s. 397.

[1095] Kadir Özköse, "Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin Düşüncesinde Kadın", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 2007, cilt: XI, sayı: 1, s. 66.

[1096] Süleyman Uludağ, *Sûfî Gözüyle Kadın,* s. 120-121.

[1097] Mesela bkz. Anna Bigelow, "Evliyânın Kadınları Evliyâ Kadınlar", terc. Nazlı Kayahan - Aylin Atikler Yurdacan, *Kadın ve Tasavvuf,* Nefes Yay., İstanbul Mayıs 2008, s. 30-31

Kadınların cehrî zikri

Cehrî zikir hususundaki ihtilafları yerinde aktarmış ve şartlarına uygun olarak yapılan cehrî zikrin caiz ve faziletli olduğunu ifade etmiştik. Burada kadınlar için ayrı bir başlık açmamızın sebebi kadınların sesini yükseltmesi ile ilgili farklı hükümler olması sebebiyledir. Bir kısım tarikatlarda kadınların yalnız veya toplu olarak cehrî zikir yaptıkları hatta az sayıda da olsa bazı tarikatlarda erkeklerle birlikte cehrî zikre katıldıkları bilinmektedir. Kadın erkek beraber zikrin hükmünü ihtilat bölümünde açıklayacağımız için burada söz konusu etmiyoruz.

Dört mezhep ulemâsı arasında kadının sesinin avret olduğunu söyleyen âlimler olsa da tercih edilen görüşe göre yabancı kadın sesi avret değildir.[1098] Ancak kadının sesini yükseltmesi, inceltmesi, dalgalandırması mekruh görülmüştür. Bu sebeple kadının nağmesi ve yüksek sesle ezan okuması, telbiye getirmesi mekruhtur.[1099] Ahmed b. Hanbel, kadının evinde sesini başkaları duyacak şekilde yükseltmemesi, gece Kur'an okurken yine sesini fazla yükseltmemesi gerektiğini söylemiş; delil olarak Nur 31. ayeti göstermiştir.[1100] Sesi de ziynet kapsamında görmektedir. Bunun sebebi fitneye sebep olma korkusudur. Nitekim kadın sesinin mubah olduğunu dolayısıyla şarkı/ilahi söyleyen kadını bile dinlemenin normalde mubah olduğunu söyleyen Gazzâlî[1101] bile bunu fitne korkusu olmamasına bağlamıştır. Gazzâlî fitne korkusunu dinleyen açısından almıştır. Söyleyen açısından almamıştır. Söyleyen dinleyenleri kontrol edemeyeceğinden bu tehlike her zaman söz konusudur. Bu sebepten olsa gerek, fukaha kadının sesini yükseltmesini hoş görmemiştir.

Buna bağlı olarak bir mekânda toplanan kadınların veya evinde bir kadının cehrî zikir yapmasında seslerin erkekler duyamacağı şekilde tedbir alındıktan sonra bir kerahat bulunmaz. Ancak başka erkeklerin yanında seslerini yükselterek hele de kendinden geçerek cehrî zikir yapmaları mekruh olsa gerektir.

[1098] Abdülkerim Zeydan, *el-Mufassalfî Ahkâmi'l-Mer'e,* Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1993, III, 277.

[1099] Bkz. İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Raik,* I, 285; Damad Abdurrahman b. Muhammed (v. 1078), *Mecmeu'l-Enhur,* I, 78; Tahtavi, *Hâşiye,* s. 242; İbn Abidin, *Reddü'l-Muhtar,* I, 406; Harâşî, *Şerhu Muhtasar Halil,* I, 237, 275; Maverdî (v. 450), *el- Hâvi'l-Kebîr,* IX, 254; Nevevî, *el-Mecmu',* III, 390, VII, 245; İbn Müflih, *el-Furu',* II, 187; Merdâvî, *el-İnsaf,* III, 454; Ebu'n-Necâ el-Haccâvî, *el-İkna',* III, 159.

[1100] Ahmed b. Hanbel, *Ahkâmu'n-Nisâ,* tah. Amr Abdülmün'im, Reyyan, 2002, s. 35.

[1101] Gazzâlî, *İhyâ,* II, 281-283.

İhtilat

İhtilat bir şeyi bir şeye katmak, karıştırmak, iki farklı şeyin bir arada olması manasınadır.[1102] İhtilat kelimesi, hem iki şeyin ayrılamayacak şekilde birbirine karışması (mezc) hem de iki şeyin yanyana bulunması için kullanılır.[1103] Fıkıh kitaplarında kelime manası ile iki suyun birbirine karışması[1104]; aklın karışması[1105], ortaklıkta semenin ve malın birbirine karışması[1106], kadın erkek karışık olması[1107]; küçük büyük hayvanların karışık olması[1108], sütle suyun karışması[1109] vb. manalarda kullanılmıştır.

Bizim burada inceleyeceğimiz ihtilat, kadınlarla erkeklerin bir arada bulunması manasına olan ihtilattır. Zeydan bu ihtilatı, "yabancı kadın ve erkeğin, âdet en birbirlerini görecekleri, birbirlerine bakacakları ve konuşacakları bir mekânda bulunmaları"[2499] [2500] [2501] [1110] şeklinde tanımlamıştır. Bir erkeğe yabancı kadından kasıt, şu anda veya geçici engeli kalktıktan sonra nikâhı helâl olacak kadın demektir.[1111]

Sûfî kadınların bazı hallerde örtüye çok dikkat etmediklerine, mahrem erkeklerle aynı mekânlarda bulunduklarına, burada birbirlerinin erkek ve kadınlıklarını görmediklerine, birer sûfî olarak sohbet ettiklerine dair tasavvuf kaynaklarında çeşitli rivâyetler yer almış[1112] ve bu durum kınanmadan, tasvip edilerek verilmiştir. Maalesef bu durum daha sonraları kötü niyetli insanlar tarafından kullanılmıştır. Mesela, bu kaynaklarda geçen "örtüye dikkat etmemeden" kasıt el ve yüzünü örtmemedir. Çünkü o dönemde kadınlar mahremleri dışındakilere karşı el ve yüzlerini de kapatmaktadırlar. Ancak bunu baş açma, el ele tutuşma, kadın erkek karışık zikir yapma şekline çeviren tarikatlar olmuştur.

[1102] İbn Manzur (v. 711), *Lisânü'l-Arab,* VII, 291.

[1103] Kasânî (v. 587), *Bedâî,* III, 60; Tahtâvî (v. 1231), *Hâşiye,* s. 31.

[1104] Serahsî, *Mebsût,* VII, 150; Kasânî (v. 587), *Bedâî,* V, 120, 253.

[1105] Serahsî, *Mebsût*, XIX, 47.

[1106] Serahsî, *Mebsût,* XXII, 134.

[1107] Serahsî, *Mebsût,* XXIX, 156.

[1108] Alauddin Semerkandî (v. 540), *Tuhfetü 'l-Fukahâ,* I, 289; Kasânî (v. 587), *Bedâî,* II, 32.

[1109] Kasânî (v. 587), *Bedâî,* IV, 10.

[1110] Abdülkerim Zeydan, *el-Mufassalfî Ahkâmi'l-Mer'e,* III, 421.

[1111] Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfîAhkâmi'l-Mer'e,* III, 182-183.

[1112] Bkz. Süleyman Uludağ, *Sûfî Gözüyle Kadın,* s. 94-99.

Bu sebeple burada tasavvufa intisap etmiş, tarikata girmiş kadın ve erkeklerin zikir, sohbet vb. hususlar için aynı yerde bulunup bulunamayacağı, hangi şartlarla bunun caiz olduğu gibi hususlar incelenecektir.

Bu arada ihtilatla bağlantılı fıkhî bir terim olan halvet kavramına kısaca temas etmek gerekir. İhtilat ile halvet özellikle bizim toplumumuzda karıştırılmakta, yanlış anlaşılmaktadır. İhtilat yabancı erkek ve kadınların bir arada bulunmaları iken halvet, evli olmayan ve aralarında devamlı bir evlenme engeli bulunmayan bir erkekle kadının başkalarının giriş ve görüşüne açık olmayan kapalı bir mekânda baş başa kalmasıdır.[1113] Fıkıh terimi olarak sahih bir nikâhtan sonra karı kocanın, üçüncü bir kişinin izinsiz muttali olamayacağından emin bulundukları bir yerde manisiz cinsî birleşme olmaksızın baş başa kalmalarını ifade eder.

Evlenmeleri dinen mümkün olan, fakat aralarında evlilik bağı bulunmayan bir kadınla bir erkeğin kapalı bir mekânda yalnız kalmasının, cinsî birleşme olmadığı sürece mehir, iddet, nesep gibi hukukî bir sonuç doğurmayacağı açıktır. Ancak böyle bir beraberlik harama yol açacak durumların önlenmesi, tarafların iffetinin korunması amacıyla -sedden li'z-zerî'a- câiz görülmemiştir. [1114] Bu tür halveti yasaklayan net hadisler vardır.[1115]

Kadın erkek ihtilatı hakkında fukahanın genel tavrı olumsuzdur. Ahmed b. Hanbel kendi zamanında kadınların iki bayramda musallaya çıkmalarını uygun görmemiş, fitneye yol açtığını söylemiştir.[1116] Serahsî (v. 483), hâkimin kadınlarla kadınlar arasındaki ihtilafların muhakemesini anlatırken, "kadın erkek ihtilatı" tabirini kullanarak, kadın ve erkekleri ayrı ayrı meclisine alması gerektiğini, çünkü kalabalıkta kadınlarla erkeklerin ihtilatının fitneye ve çirkinliğe yol açacağının gizli bir şey olmadığını ancak kadınlarla erkekler arasındaki ihtilaflarda mecburen ikisini de huzuruna alması gerektiğin i söylemektedir.[1117]

Zeylaî' (v. 783), "seriyye ile mushaf ve kadın götürmeden men edildik" ifadesini şerh ederken, ancak yaşlı kadınların büyük ve kuvvetli bir ordu ile yemek pişirmek, hastaları tedavi etmek gibi geri hizmetler için götürülmesinde beis olmadığını, zaruret haricinde

---

[1113] Yasin Kurban, İslâm Hukukuna Göre Kadın ve Erkeğin Birarada Bulunması (İhtilat), *EKEV Akademi Dergisi,* Yıl: 15 Sayı: 46 (Kış 2011), s. 141.

[1114] Orhan Çeker, "Halvet", *TDVİslâm Ansiklopedisi,* https://Islâmansiklopedisi.org.tr/halvet--fikih (22.07.2019).

[1115] Buhârî, Nikâh 112; Müslim, Hac 424, H. No: 1341; Selâm 19-22, H. No:2171-2173; Tirmizî, Rada 16, H. No: 1171.

[1116] Ahmed b. Hanbel, *Ahkâmu'n-Nisâ,* tah. Amr Abdülmün'im, Reyyan, 2002, s. 62.

[1117] Serahsî, *Mebsût,* XVI, 80.

bunların savaşamayacağını söylemektedir. Genç kadınların yerinin evi olduğunu söyleyen Zeylaî', fitne korkusu sebebiyle kadının dışarı çıkmamasının asıl olduğunu, alışveriş gibi bir ihtiyaç nedeniyle çıkmak zorunda kalırsa öncelikle köle kadınların çıkmasının uygun olacağını ifade etmekte ve bunu "cariyeler hakkında kadın erkek ihtilatının, hür kadınlara göre daha hafif olduğuyla" açıklamaktadır.[1118] İbn Abidin'in ifadeleri de kadın erkek ihtilatının uygun görülmediği yönündedir.[1119]

Mâlikî âlim İbnü'l-Hac (v. 737), cenazede kaçınılması gereken şeylerden biri olarak kadın erkek ihtilatını saymaktadır.[1120] Zürkânî (v. 1099) ihtilata münker demiş[1121], kendisinden sonraki Mâlikî fıkıh kitaplarında bu tekrar edilmiştir.[1122]

İleri gelen Şâfiî fakîhlerinden Maverdî (v. 450), "kadının erkekle ihtilatı yasaklanmış, evinde oturması emredilmiştir"[1123]; Begavî (v. 516), "kadının cenazeyi takibi men edilir, çünkü erkeklerle ihtilat durumu vardır"[1124] derken; Ebû İshak eş-Şirâzî (v. 476), kadınlara cumanın farz olmamasını anlatırken hadis nakletmiş ve bunu illetlendirirken cumanın kadın erkek ihtilatına yol açacağını, ihtilatın da caiz olmadığını söylemiştir.[1125] Bu ifadeyi şerh eden Nevevî (v. 676), kadınların Cuma namazında erkeklerle karışık değil onların arkasında duracaklarını ve bu hususta sahih hadislerin olduğunu söyledikten sonra, "halvet olmadıkça kadın erkek ihtilatı haram değildir" demiştir.[1126] Bununla birlikte cemaatte kadınlar da varsa, kadınların önce çıkması için imam ve erkeklerin selamdan sonra biraz bekleyeceğini, bu hususta Ümmü Seleme (ra)'nin rivâyet ettiği, "Rasûlullah (salla'llâhü aleyhi ve sellem) selâm verdiğinde, selâmını tamamladığı anda kadınlar hemen kalkar; Rasûlullah kendisi ayağa

---

[1118]Zeylaî' (v. 783), *Tebyînü'l-Hakâik,* III, 244.

[1119]İbn Abidin, *Reddü'l-Muhtar,* VI, 354.

[1120]İbnü'l-Hâc (v. 737), *el-Medhal,* III, 233.

[1121]Zürkânî (v. 1099), *Şerh alâ Muhtasar Halîl,* VIII, 317.

[1122]Mesela bkz. Desûkî (v. 1230), *Hâşiyetü 'd-Desûkî alâ Şerhi 'l-Kebîr,* IV, 427 Ahmed b. Muhammed es-Sâvî el-Mâlikî el- Halvetî (v. 1241), *Bulgatü 's-Sâlik li-Akrebi 'l-Mesâlik,* Dâru'l-Meârif, byy, bty, IV, 585.

[1123]Maverdî (v. 450), *el-Hâvi'l-Kebîr,* II, 51.

[1124]Ebû Muhammed Muhyissünne el-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ' el-Begavî (ö. 516/1122), *et-Tehzîb,* Dâru'l- Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1997, V, 539.

[1125]Ebû İshak eş-Şirâzî (v. 476), *el-Mühezzeb,* I, 205.

[1126]Nevevî (v. 676), *el-Mecmû* IV, 484.

kalkmazdan evvel oturduğu yerde biraz beklerdi”[1127] hadisi olduğunu aktaran Nevevî, “çünkü kadın erkek ihtilatı fesat mazınnesidir” demektedir.[1128]

Hanbelî âlimleri de kadın erkek ihtilatına uygun bakmamaktadır.[1129]

Kadınlarla alakalı hükümler üzerine eser yazan Abdülkerim Zeydan da ihtilata olumsuz bakanlardandır. Ona göre yabancı kadın ve erkeğin ihtilatı, yabancı erkeklerin erkeklerle ihtilatı gibi aslı mubah olan değil aslı yasak (hazr) olan hususlardandır.[1130] Bunu şöyle delillendirmiştir:

Kadının yanında mahremi olmadan sefere çıkmasının caiz olmaması ve halvet yasağı. Bu iki durum kadın ve erkeğin zaruret dışında bir araya gelmesinin yasak olduğunu, bu hususta aslın hazer olduğunu gösterir.[1131] 2- Cihadın kadınlara farz olmaması. 3- Cemaatle namazın kadınlara vâcip olmaması. Bazı âlimlere göre cemaat sünnet-i müekked bazılarına göre de vâciptir. Ancak fukahanın ittifakı ile kadınlara vâcip değildir. Hatta bazıları gençlere mekruh, yaşlılara caiz görmüştür. Doğrusu mubah olmasıdır. Ancak evlerinde kılmaları daha faziletlidir. Cemaate katıldıklarında da çeşitli şartlar vardır. Bunların hepsi ihtilatta aslolanın yasak (hazer) olduğunu gösterir. 4- Cumanın kadınlara farz olmaması.[1132] 5- Bazı hac menasikinde kadınlara has hükümler olması. Mesela, kadınların tavafta erkeklerle karışmaktan uzak kalmaya çalışması, kurbanın ilk günü izdihamdan kaçmak için şeytan taşlamayı fecrden önce yapması gibi. 6- Kadınların erkeklerle beraber yürümekten men edilmesi.[1133] Hadis şöyledir: Rasûlullah (salla’llâhü aleyhi ve sellem) bir gün mescidin dışında iken yolda erkek ve kadınların birbirine karıştığını görünce, kadınlara seslenerek; *“Geriye çekilin! Yolun ortasında gitmeye hakkınız yoktur, yolun kenarlarında yürüyün”* dedi. Bunun üzerine kadınlar duvara bitişik yürümeye başladılar, öyle ki elbiseleri (zaman zaman) duvara takılıyordu.[1134]

[1127]Buhârî, Sıfatü’s-Salat 71, 82, No: 837, 870; İbn Mâce, İkametü’s-Salat 33, No: 932.

[1128]Nevevî (v. 676), *el-Mecmû’,* III, 489-490.

[1129] Bkz. İbn Belban Muhammed b. Bedreddin (v. 1083), *Muhtasaru’l-İfâdât fl Rub’i’l-İbâdât,* Beyrut 1998, s. 231; Büceyremî (v. 1221), *Tuhfetü’l-Habîb,* II, 226

[1130]Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfiAhkâmi'l-Mer'e,* III, 421-422.

[1131]Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfiAhkâmi'l-Mer'e,* III, 422.

[1132]Abdülkerim Zeydan, *el-Mufassal fî Ahkâmi'l-Mer'e*, III, 424.

[1133]Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfiAhkâmi'l-Mer'e*, III, 425.

[1134]Ebû Dâvûd, Edeb, 168.

Zeydan, ihtilatta yasak asıl olmasına rağmen bazı hallerde caiz olduğunu söylemiş; bunları şer'î zaruret, şer'î ihtiyaç, şer'î maslahat ve âdetin o şekilde cereyan etmesi şeklinde sıralamıştır. Zaruret hali, yolda kalmış bir kadının veya öldürülmekten, kaçan bir kadının durumudur. İhtiyaç durumu a) halvet olmadan, şartlara dikkat ederek alışveriş akdi yapma gibi şerî muâmeleler b) hâkimlik görevi verilen kadının yargılama işleri c) şahitlik d) hisbe vazifesi e) kocası yanında iken gelen misafirlere hizmet etme f) misafire ikram için kocasıyla beraber onun da sofraya oturması h) toplu taşıma araçlarında ve hastanelerde bulunma durumlarıdır.[1135] Maslahat hali ise cihada katılma ile vaaz dinleme, dinini öğrenme için ihtilattır.[1136]

Zeydan, âdetin cereyanına, birlikte bulunmak ve beraber yemek âdet olmuş kadınlar ve erkeklerin durumunu misal vermektedir. Mesela, bayramlarda akraba ziyaretlerinde birbirine nikâh düşen kadın ve erkeklerin aynı odada bulunması, beraber yemek yemesinin şartlara riayetle, yani tesettüre, konuşmaya, bakışlara dikkat ederek caiz olduğunu söylemektedir.[1137]

Eğitim için ihtilat olup olamayacağı hususunda bir başlık açan Zeydan, sahabe hanımların Rasûlullah'a, "senin hakkında erkekler bize galebe çaldı (yani onlar etrafında olduğu için biz yaklaşamıyoruz). Bize sohbet için bir gün tahsis et!"[1138] demesini delil göstererek eğitimde kadın ve erkek için ayrı sınıflar tahsis edilmesi gerektiğini, eğitim sebebiyle ihtilata izin verilmesinin uygun olmadığını söylemektedir. Eğitimin namaza kıyas edilemeyeceği, bu sebeple erkeklerin arkasında oturarak kadınların derse katılmalarına izin verilemeyeceği kanaatindedir.[1139]

Bu hususta Mustafa b. Hüsnî es-Sibâî (v. 1384)'nin tespitleri şu şekildedir: İslâm genel törenlerde, toplantılarda örtülü bile olsalar kadınların erkeklerle ihtilatına cevaz

vermemektedir. İslâm kadın ve erkeğin ancak üç yerde bir araya gelmesine izin verir: 1- İbadet yerlerinde namaz için. Kadınlar kendi yerinde erkekler kendi yerinde 2- İlim meclislerinde... Kadınların erkeklerden ayrı bir yere oturması ve örtüye dikkat etmesi şartıyla... 3- Genel seferberlik ilan edildiğinde cihad meydanında. Burada da kendilerine

---

[1135] Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfiAhkâmi'l-Mer'e,* III, 425-429.

[1136] Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfiAhkâmi'l-Mer'e,* III, 429-430.

[1137] Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfiAhkâmi'l-Mer'e,* III, 430-431.

[1138] Buhari, İlim 36, No: 101.

[1139] Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfiAhkâmi'l-Mer'e,* III, 431-432.

ayrılan yerde olurlar.[1140]

el-Mevsuatü'l-Fıkhiyye'de haram olan ihtilat için üç özellik sayılmıştır: 1- Yabancı bir kadınla başbaşa kalmak ve ona şehvetle bakmak 2- Kadının açılıp saçılması ve utanmaması 3- Doğum günü, bayram vb. sevinç zamanları gibi içinde boş işler, eğlence ve bedensel temas bulunan ihtilatlar. İbn Ferhun, kadın erkek karışık düğün yapanların şehadetleri kabul edilmez. Çünkü bu durumda adaletleri düşmüştür, demektedir. Bundan doktorun zaruret sebebiyle bakması ve dokunması istisnadır.

Şerî kaidelere uymak şartıyla meşrû bir ihtiyaç için olan ihtilatın caiz olduğu söyleyen *el-Mevsuatü'l-Fıkhiyye,* buna misal olarak da cemaate, bayram namazına gitme ve kadınların erkeklerle alımsatım, kiralama gibi akitleri yapmasını örnek göstermiştir.[1141] Eğitimi burada saymayan *el-Mevsuatü'l-Fıkhiyye* 'de, kadının eğitimi konusunda bu hususa değinilmiş ve genç kızlarla erkeklerin aynı derslikte karışık oturamayacağı söylenmiş ve buna Rasûlullah'ın sahabe hanımlara vaaz için ayrı gün tahsis etmesini delil getirilmiştir.[1142] Ayrıca velime yemeğine katılma şartlarından biri olarak, davette kadın erkek ihtilatının olmaması sayılmıştır.[1143]

Burada sayılan hükümlerden anlaşıldığı üzere kadın erkek ihtilatında genel bir serbestlik bulunmamaktadır. Bu hususta geçmişten günümüze ulemâ ihtilat için sınırlamalar getirmiştir. Bunun sebebi Nevevî'nin belirttiği üzere "fesat mazınnesi" olmasıdır. İhtilatı haram görenler olsa da klasik kaynaklarda doğrudan haram hükmü yerine caiz olmadığı, çirkin olduğu gibi ifadeler yer almıştır.

Bu sayılan hükümlere göre kadın erkek zikir/ayini değerlendirdiğimizde caiz olmadığı hükmüne ulaşıyoruz. Çünkü kadın erkek karışık zikir/ayin ne zaruret ne ihtiyaçtır; ne de şerî bir maslahat içermektedir. Eğer zikri bir ibadet olarak değerlendirirsek, namaz gibi büyük bir ibadetin bile eda edilirken kadınların mescidde erkeklerle karışmadan en arka safta durmaları söylenmiş hatta evlerinde kılmalarının daha faziletli olduğu beyan edilmişken, zikrin kadın erkek karışık yapılmasına hiçbir şerî dayanak bulunmamakta, caiz olmadığına dair deliller bulunmaktadır. Kadın erkek karışık zikir/ayin yapılmasını kadın erkek eşitliği ve buna izin veren tarikatların kadınlara nasıl değer verdiği ile açıklamaya çalışmak gar abettir. Öncelikle

---

[1140] Mustafa b. Hüsnî es-Sibâî (v. 1384), *el-Mer'e beyne 'l-fıkhi ve 'l-kânun,* Beyrut 1999, s. 148.

[1141] *El-Mevsûâtü 'l-Fıkhiyyeti 'l-Kuveytiyye,* II, 290-291.

[1142] *El-Mevsûâtü'l-Fıkhiyyeti'l-Kuveytiyye,* VII, 77, XIII, 13.

[1143] *El-Mevsûâtü 'l-Fıkhiyyeti 'l-Kuveytiyye,* XLV, 242.

kadın erkek ihtilatında yasak iki taraflıdır. Kadına yasak olduğu gibi erkeğe de yasaktır. Kadın ihtilattan uzak durduğunda aşağı konumda olmadığı gibi, erkeklerle ihtilatı halinde konumunda bir yükselme olmaz. Ayrıca bu bakış açısında örtülü şekilde, "erkeğin üstünlüğü" düşüncesi vardır. Çünkü kadının erkeklerle birlikte bulunmasını ona değer vermek olarak değerlendirdiğinizde, zımnen kadının kendi başına fazla değerli olmadığı, erkeğin ise "değerli" olduğunu, erkeklerle aynı ortamda bulunarak kadınların da değer kazandığını ifade etmiş olursunuz.

Kadınların erkeklerle birlikte şeyhin sohbetini dinlemesi ise kendilerine ayrılan yerde olmak ve sohbet sonrası ihtilattan kaçınmak şartıyla caizdir. Çünkü bu husustaki hadisler açıktır. Erkek bir şeyhin tek başına kadınlar topluluğuna kadın şeyhin tek başına erkekler topluluğuna sohbetine gelince bu hususta farklı görüşler vardır.

Serahsî, bir erkeğin mescidde kadınlara imamlık yapabileceğini ancak yanında mahremi olmaksızın, mescid dışında, ev vb. bir yerde imamlık yapmasının mekruh olacağını söyleyerek halveti yasaklayan hadisi delil getirmiştir. Kadının tek olmasının fitne korkusunu artıracağını, kadınların sayısının artmasının keraheti izale edemeyeceğini söylemektedir.[1144]

Ebu'l-Meâlî el-Cüveynî, bir erkeğin kadınlarla halvetinin haram olduğunu, ancak içlerinde mahremi varsa caiz olacağını; bir kadının erkeklerle halvetinin de aynı şekilde olduğunu söylemiştir. Cüveynî yirmi erkek yirmi kadınla bir yerde halvette olsalar, içlerinden sadece bir çiftin birbirine mahrem olması yeterli olur, diyerek ihtilatı da halvet gibi değerlendirmiştir. Cüveynî, İmam Şâfiî'nin açık ifadesinin (nassının), bir erkeğin, yanında mahremi olmadan, sadece kadınların olduğu bir gruba imamlık yapmasının caiz olmadığı yönünde olduğunu söylemektedir.[1145]

Nevevî, Cüveynî'nin bu görüşünü zikredip Kaffal'ın da aynı görüşte olduğunu söylemiş; İmam Şâfiî'den nakledilen görüşü de aktardıktan sonra, "meşhur olan, genellikle mefsedet bulunmaması sebebiyle, içlerinde mahremi olmasa da bir erkeğin sadece kadınlardan oluşan bir toplulukla halvetinin caiz olmasıdır. Çünkü kadınlar bu hususta birbirlerinden utanırlar" demektedir.[1146]

Nevevî, bir erkeğin bir mekânda kadınlar topluluğuna imamlık yapabileceği hususunda Şâfiî

[1144]Serahsî, *el-Mebsût,* I, 166.

[1145]Ebu'l-Meâlî el-Cüveynî (v. 478), *Nihâyetü 'l-Matlab flDirâyeti 'l-Mezheb,* Dâru'l-Minhâc 2007, IV, 154

[1146]Nevevî, *el-Mecmû',* VII, 87.

ulemânın cumhurunun cevaz hükmü verdiğini, çünkü bir erkeğin kadınlar topluluğu huzurunda mefsedete kalkışamayacağını söylemektedir.[1147] İmam Şâfiî'nin, bir erkeğin kadınlarla halvetini ve yanında mahremi olmadan, sadece kadınların olduğu bir gruba halvet halinde imamlık yapmasını haram gördüğünü söyleyen Nevevî, mezhebin önceki görüş olduğunu söylemiştir. İki ve daha fazla erkekle bir kadın yalnız kalması hususunda meşhur olan görüşün haramlık olduğunu söyleyen Nevevî, bunun sebebi olarak erkeklerin bir kadınla fuhuş hususunda ittifak edebilmesini göstermiştir. Eğer erkekler fuhuş hususunda birbirleriyle uyuşamayacaklarsa caiz olacağı da söylenilmiştir.[1148] [1149]

Nevevî, *"hiçbir erkek yanında mahremi olmadan bir kadınla başbaşa kalmasın"*[154] hadisinin şerhinde ikiden fazla kadının yanında bir erkek bulunabilir ancak ikiden fazla erkeğin yanında tek bir kadın duramaz, haramdır, demiştir.[1150] İbnü'l-Attar bunu "erkeklerin bir kadın hakkında birlikte hareket edebilecekleri ancak kadınların böyle yapamayacakları" ile açıklamaktadır.[1151] Başka bir Şâfiî âlimi ise ikiden fazla kadının yanında bir erkeğin bulunması hususunda caiz olduğu ve olmadığı yönünde iki görüş olduğunu söylemiştir.[1152] Rafiî, Şâfiî âlimlerinin görüşü şöyle özetlemiştir: "bir kadının iki erkekle halveti caiz değildir, ancak bir erkeğin, eğer güvenilirlerse, iki ve daha fazla kadınla halveti caizdir. Kadınların kadınlardan utanması, erkeklerin erkeklerden utanmasından daha fazladır."[1153]

"Bu günümden sonra sakın bir adam, beraberinde bir veya iki kişi olmadan, kocası evde bulunmayan bir kadının yanına girmesin! "[1154] hadisinin zâhiri birden fazla erkeğin bir kadınla aynı mekânda başbaşa bulunabileceklerini gösterse de özellikle Hanefî ve Şâfiî ulemâsı, bir kadının birden fazla erkekle halvetinin caiz olmadığını söylemiştir. Şâfiî ulemâya göre böyle bir halvetin haram olduğunu aktaran Nevevî hadisin, salah ve mürüvvetleri

---

[1147]Nevevî, *el-Mecmû',* IV, 277.

[1148]Nevevî, *el-Mecmû',* IV, 278.

[1149]Müslim, Hac 424, No: 1341; Buhari, 3006.

[1150]Nevevî, *Şerhu Müslim,* IX, 109.

[1151]İbnü'l-Attar Ali b. İbrahim b. Dâvûd (v. 724), *el-UddefîŞerhi'l-UmdefîEhâdisi'l-Ahkâm,* Beyrut 2006, II, 961.

[1152]İmrânî, Ebu'l-Hüseyin Yahya b. Ebi'l-Hayr (v. 558), *el-Beyân fîMezhebi 'l-İmam eş-Şâfiî,* Cidde 2000, II, 413.

[1153]Râfiî (v. 623/1226), *el- Azîz şerhu 'l-Vecîz,* IX, 514.

[1154]Müslim, Selam 22, No: 2173.

nedeniyle fuhuşa kalkışmayacak kimseler olarak tevil edileceğini söylemiştir.[1155] Ancak bu ifadesi *Mecmû'daki* ifadesi ile uyuşmamaktadır. Orada bunu qile/denildi diyerek vermiştir.

Kadı Iyaz bu hadisin tevilinde, erkek topluluğunun töhmeti kaldıracağını, ancak bunun toplum genelinin salah halinde olması durumunda caiz olduğunu; to plumun genelinde fesat olunca ne tek başına ne de erkekler topluluğunun bir kadınla başbaşa kalamayacağını, ancak içlerinde sâlih insanların olduğu çok sayıda erkek olursa bunun caiz olacağını söylemektedir. Kadı Iyaz da erkeklerin fesat hususunda ittifak edememesini illet göstermektedir.[1156]

Bunları genel olarak değerlendirdiğimizde, erkek şeyhin kadınlar topluluğuna halvet kabul edilmeyen cami, mescid, konferans salonu gibi yerlerde sohbeti, içlerinde mahremi olmasa bile, kerahetsiz caizdir. Bu hususta açık hadisler de vardır. Ev gibi halvet olacak bir yerde ikiden fazla kadınla başbaşa kalıp sohbet etmesi ise eğer yanlarında mahremleri yoksa, Hanefî ulemâsına göre mekruhtur. Her ne kadar Şâfiî ulemâsının tercih ettiği görüş caiz olduğu yönünde ise de İmam Şâfiî'den nakledilen görüş zıttınadır. Ayrıca Nevevî'nin ihtilat hakkındaki "fesat mazınnesi" ifadesi ile böyle bir duruma cevaz vermesi çelişir gözükmektedir. İhtiyata uygun olan da kerahet olmasıdır. Eğer kadın mürid durumunu arz edecek, bir mesele soracaksa ya şeyhin yanında kadın mahremi ya da kadının yanında erkek bir mahremi olmalıdır. Bir de çok sayıda kadın olursa kerahet izale olur.

Kadın şeyhin erkekler topluluğuna sohbetine gelince, tesettüre ve şerî kaidelere uyma şartıyla konferans salonu, cami gibi herkese açık halvet gerçekleşemeyecek mekânlarda sohbeti caizdir. Halvet gerçekleşebilecek yerlerde ise ancak Kadı Iyaz'ın koyduğu şartlarla caiz olabilir. Bunun haricinde caiz değildir. Burada kadın şeyhin sohbetine katılan erkekler için şeyhe bakma hükmünü de ortaya koymak gerekir. Kadına bakma ile ilgili hükümleri Zeydan şöyle özetlemiştir.

Kadının yabancı bir erkeğe görünebilecek yerinde kaide şudur: Kadının avret kabul edilen ve örtmesi gereken hiçbir yeri başkasına göstermesi caiz değildir. Avret kabul edilmeyen yerleri göstermesinde sakınca yoktur. Cumhur fukahaya göre kadının yüzü ve elleri haricinde her yeri avrettir. Bazı fakîhler ise yüz ve elleri de avret görmüş, tüm bedeni avret kabul etmiştir.[1157] Kadının yüzü ve ellerinin avret olmadığının racih görüş olduğunu söyleyen

---

[1155] Nevevi, *ŞerhuMüslim,* XIV, 155.

[1156] Kadı Iyaz, Ebü'l-Fazl İyâz b. Mûsâ b. İyâz el-Yahsubî (v. 544/1149), *İkmâlü'l-Mu 'lim bi-fevâ'id fî şerhi Şahîh)i Müslim,* tah. Yahyâ İsmâil, Dâru'l-Vefâ, Mansûre 1419/1998, VII, 61-62.

[1157] Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfiAhkâmi'l-Mer'e,* III, 183-184.

Zeydan buna iki kayıt getirmektedir. 1- Kadın yüzüne makyaj yapmayacak 2- Yüz açıklığı fitne sebebi olmayacak.[1158]

Mâlikîlere göre bir erkek yabancı bir kadının avretine şehvetsiz bile olsa bakamaz. Avret sayılmayan yüz ve eline ise fitneden, lezzet duymaktan emin olduğu zaman bakabilir. Şâfiîlere göre baliğ olmuş bir erkeğin şehvet duyulacak bir kadının avret yerlerine bakması icma ile haramdır. Avret olmayan el ve yüzüne bakması ise eğer fitne korkusu varsa Şâfiî imamların ittifakıyla haram, fitne korkusu yoksa sahih görüşe göre haramdır. Ancak şerî bir sebep olursa o zaman caiz olur.[1159] Zeydîlere göre, baliğ olmuş bir erkeğin, kâfir bile olsa hür bir kadına bakması haramdır. Bu hususta el, yüz ve diğer uzuvlar eşittir.

Caferîlere göre ise bir erkeğin yabancı bir kadına zaruret dışında bakması caiz değildir. El ve yüze ise bir kere bakmak keraheten caizdir. Bakışı uzatmak caiz değildir. Hanefîlere göre bir erkeğin yabancı bir kadının el ve yüz haricinde bedenine bakması caiz değildir. İmam Ebû Hanife'nin kavline göre ayaklara bakmak da caizdir. Ancak bu da yine şehvetten emin olmakla kayıtlıdır. Hanefî'ler her ne kadar bu caiz demişlerse de özellikle müteahhirin Hanefî ulemâsı şer'î bir sebep olmadan kadının yüzüne bakmayı mekruh görmüşlerdir.[1160] Hanbelîlerde erkeğin yabancı bir kadına bakmasında asıl, zaruret haricinde haram olmasıdır. Bazı Hanbelî âlimleri kadının el ve yüzüne bakmanın kerahetle caiz olduğu görüşündedir. Bunu da yine fitne ve şehvetten emin olma ile kayıtlamışlardır.[1161]

Zeydan kendi kanaatini şöyle belirtmiştir: 1 - Kadının yüz, el ve ayakları haricindeki yerlerine bakmak, zaruret haricinde her halükarda haramdır. Bundan şehvetten, fitneden emin olmanın bir önemi yoktur. 2- Şehvetle veya fitne korkusu varsa el ve yüze bakmak da haramdır. 3- El ve yüze bakmak muteber bir şer'î sebep veya zaruret halinde caizdir. 4- Şehvet olmadığı ve fitneden emin olunduğu zaman kadının el ve yüzüne bakmamak efdal ve evla olandır. Eğer bakılırsa evla olan terk edilmiştir. Bu durumda kerahet var denebilir. Çünkü şehvetten emin olunamaz.[1162] Kadının üzerinde geniş elbisesi olduğu zaman bedenine bakmak caizdir. Çünkü bedene değil de üzerindeki elbiseye bakılmış olur.[1163]

[1158] Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfîAhkâmi'l-Mer'e,* III, 195.

[1159] Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfîAhkâmi'l-Mer'e,* III, 201-202.

[1160] Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfîAhkâmi'l-Mer'e,* III, 202-204.

[1161] Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfîAhkâmi'l-Mer'e,* III, 204.

[1162] Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfîAhkâmi'l-Mer'e,* III, 208-209.

[1163] Abdülkerim Zeydan, *el-MufassalfîAhkâmi'l-Mer'e,* III, 210.

Buna göre erkek müridlerin uzun uzun kadın şeyhlerin yüzlerine bakmaları uygun değildir. Kadın müridlerin de uzun uzun erkek şeyhlerin yüzüne bakması aynı şekildedir.

Şatahat

Şatahat veya şathiyye, ş-t-h (**c^**) kökünden türeyen bir kelimedir. Bizim tesbitimize göre bu kelimenin hem lügat manası hem de ıstılahî manası hususunda ilk açıklama yapan kişi Ebû Nasr es-Serrâc (v. 378)'dır. *el-Mektebetü'ş-Şâmile'*de yaptığımız taramaya göre, ondan önce yazılan kitaplardan sadece Cahız'ın (v. 255) *el-Hayevân* kitabında şataha (**J^**) kelimesi geçmektedir. Burada "hareket ettirmek, kaldırmak" manasına kullanmıştır.[1164] Tesbit edebildiğimiz ilk kullanım budur. Lügat ve mucemlerde ise bu kelime, özellikle de Serrâc'ın kullandığı manada, kendine yer bulamamıştır.

Dil üzerine yazılan kitaplarda şataha kökünden türemiş kelime olarak ilk tespit ettiğimiz Sâhib b. Abbâd'ın (v. 385), *el-Mulıîl fi'l-luğa* adlı eserindeki şittıh (£M) kelimesidir. Burada Halil b. Ahmed'in (v. 170), eserine bunu almadığını, el-Harzencî'nin[1165] oğlak sıkıştırıldığında şittıh (^-M)[1166] dendiğini aktarmış; ancak ihmali daha uygundur, demiştir.[1167] Ondan sonra Firûzâbâdî (v. 817), şittıh (jM) kelimesini *Kâmus"una* almış ve aynı manayı vermiştir.[1168] Kâmus'u şerheden Zebîdî (v. 1205), bazı sarf âlimlerinin bu kelimenin ses isimlerinden olduğu görüşünde olduklarını söylemiş ve şeyhinden sûfîlerin şatahat kelimesini "sûfîlerden gaybubet halinde Hakk'ı müşâhede halinin galip gelmesiyle, Hak'tan başkasının şuurunda olmayarak sadır olan, "Ben Hakk'ım, cübbemin altında Allah'tan başka bir şey yoktur" gibi sözlerdir" şeklinde tanımladığını; ayrıca Şeyh Senûsî'nin, "bu kelime lügat kitaplarında bulunmamaktadır. Sanki ammiceye (halk diline) benziyor" dediğini aktarmıştır.[1169]

[1164] Câhız, Ebû Osmân Amr b. Bahr b. Mahbûb el-Câhız el-Kinânî (v. 255), *el-Hayevân,* Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1424, VII, 75.

[1165] Ebû Hâmid Ahmed b. Muhammed el-Harzencî el-Büştî (v. 348/959).

[1166] Yöremizde (Nevşehir/Gülşehir) bir çocuk şımarıp saçma hareketler yani oradan oraya koşar, yerinde duramaz har eketler yaparsa, hı (£) harfi ile "şıtıhtı" derler ve çocuğu da "şıtıhma" diye uyarırlar. Ayrıca koyun keçi gibi hayvanlar da benzeri davranışlar gösterdiğinde de aynı ifade kullanılır. Belki de bu kelimenin Araplarda halk dilinde kullanılan şatah ve şıttı h ile bağlantısı vardır.

[1167] Sâhib b. Abbâd (v. 385), *el-Muhît fı'l-luga,* el-Mektebetü'ş-Şâmile, I, 183.

[1168] Firûzâbâdî (v. 817), *el-Kâmusu 'l-Muhît,* s. 226.

[1169] Zebîdî, *Tâcu 'l-Arûs,* VI, 507.

Kahire Arap Dil kurumunun hazırladığı *el-Mûcemü'l-Vasîtte* ise "gidişat ve sözde uzaklaşmak ile salıvermek" manası verilmiştir.[1170] Çağdaş yazarlardan Ahmed Muhtar (v. 2003), ilk dönem dil kaynaklarında kelimenin bu manası ile yer almadığını, çok büyük ihtimalle kelimenin "uzak oldu" manasındaki şehata (kâû) kelimesinden muarreb (harflerinin yerinin değiştirilmiş) olduğunu söylemektedir.[1171]

Serrâc'ın (v. 378) açıklamasına göre ise şatah, Arap dilinde hareket manasına gelmektedir. Ona göre, içinde unlar çok hareket ettiği için un konulan yere miştah denmiştir. Ayrıca dar bir nehre çok su gelip de etrafına taşarsa "su nehirde taştı (şataha)" ifadesi kullanıldığını söylemektedir.[1172]

Miştah'ın bu manasına hatta kelimenin kullanımına hiçbir kitapta rastlanılamamıştır. Ancak miştah lakaplı bazı râvîler bulunmaktadır. Yalnız mistah) kelimesine Farsçada miştâh ve miştah denildiği kaydedilmiştir. Mistah da "kurutmak için ekin ve buğday konulan" yer manasına gelmektedir.[1173] "Su nehirde taştı (şataha " ifadesine de hiçbir kitapta rastlamadık. Arapçada böyle bir kullanım varsa bile elimizdeki dil kitaplarında yer almamaktadır.

Dozy, şataha kelimesi için çok sayıda mana aktarmıştır. Burada Serrâc'ın verdiği mana tekrar edilmiş, ayrıca, bir şeyden çıkmak manası da verildiğini; halk arasında, uzak olmak ve bir kişinin kafa üstü yatması manasına kullanıldığını, Mağrip'de şath kelimesinin dans için; şettâh kelimesinin dansözler için kullanıldığını, şettah'ın aynı zamanda değirmen manasına geldiğini yazmıştır. Sûfîler arasında yaygın manaları da vermiştir.[1174]

Şataha kelimesinin kendisinden muarreb olduğu şehata (k^û) ise uzak olmak manasınadır. Eş-şaht (~~k-âLJ~~l), her durumda uzaklık manasına gelir. Eş-Şahta Ç~~Aâ J~~l) devenin göğsünde çıkan ve tedavisi olmayan hastalığa denir. Mişhat (~~kâu-l~~l) üzüm çubuğunun yere değmemesi için altına konan küçük değneğe denir. Et-Teşahhut (~~kâ >»3t~~l) kanın düzensiz

---

[1170]*el-Mûcemü'l-Vasît,* I, 482.

[1171]Ahmed Muhtar Ömer,*Mû 'cemü's-Savâbi 'l-LügavîDelîlü 'l-Müsekkafî'l-Arabî,* Kahire 2008, I, 469.

[1172]Serrâc, *el-Lümâ',* s. 453.

[1173] es-Süheylî, Ebü'l-Kâsım Abdurrahmân b. Abdillâh b. Ahmed el-Has'amî es-Süheylî el-Mâlekî (v. 581), *er-Ravzü 'l-ünüf fî şerhi's-Sîreti'n-nebeviyye li'bni Hişâm,* Beyrut 2000, IV, 158-159. Ebû Dâvûd mistah için, ekmek inceltilen değnek

(oklava) ve çadır direği manasını vermektedir. (Bkz. *Ebû Dâvûd,* Diyat 19, No: 4572. Miştah günümüzde Lübnan'da yapılan Ramazan pidesine verilen isimdir.

[1174] Dozy, Reinhart Pieter Anne (v. 1883), *Tekmiletü'l-Meâcimi'l-Arabiyye* (Supplement aux dictionnaires arabes), terc. Muhammed Selim en-Nuaymî-Cemal el-Hayyat, Irak 2000, VI, 307-308.

akması (tansiyon yükselmesi) demektir. Çocuk gebelik kesesi içinde kıpırdandığında da “ ” denir.[1175] Şehata’nın boğazlamak (zebh) manası da vardır.[1176] Pazarlıkta haddi aşıp ifrata gitme ( ) için de kullanılır.[1177]

Asım Efendi, şıttıh kelimesine “erkek oğlağı zecr (zorlama) ve azarlama sesi” manasını[1178] verirken şehata kelimesi için şu manaları vermiştir: Uzak olmak, şerbete azca su karıştırmak, boğazlamak, satıcı eşyanın son kıymetini istemek ve kıymetinde haddi ve ölçüyü aşıp haktan uzaklaşmak, birini geçip ondan uzaklaşmak, asmanın çubuklarını kaldırmak için konulan dayak, doldurmak, kuş çığırmak, akrep sokmak, süte çok su katmak, kuş pisliği, gövdede olan ıztırab (tansiyon yükselmesi).[1179]

Buradan anlaşılan şataha kelimesi şehata kelimesinin harflerinin yer değiştirilmesi ile halk dilinde oluşan bir kelimedir. Şehata kelimesinden türeyen kelimelerle şatah kelimesinin manaları arasında da bağlantı vardır. Çünkü şatah kişiyi gerçeklikten uzaklaştırmakta, sınırı aşmasına neden olmakta, kişinin vecd sırasında tansiyonu yükselmekte ve içine dolan şeyle ıztırap çekmektedir. Ayrıca şehata kelimesinde kıpırdanma, hareket etme manaları da vardır.

Miştah kelimesi de büyük ihtimalle İran bölgesinde mistahın söylenişidir. “Su nehirde taştı (şataha) 2” ifadesi de “pazarlıkta haddi aşıp ifrata gitme (” ifadesinden mülhem olmalıdır. Serrâc, Tuslu olduğundan bölgesinin kullanımı üzerinden şatah kelimesini değerlendirmiş olmalıdır.

Şatah kelimesi ıstılahî olarak, “Sûfînin sekr, vecd, cezbe, galebe, inbisat, istiğrak, cem‘, fenâ ve tevhîd-i zâtî gibi kendini kontrol edemediği tasavvufî haller içinde söylediği sözler” şeklinde tanımlanmıştır[1180]. Serrâc, “vecdin tanımlanması sırasında, vecdin, kuvvetiyle taşması, galebesi ve galeyanı ile sarsması neticesinde (söylenen) garip karşılanan

---

[1175] Halil b. Ahmed(v. 170), *Kitabu’l-Ayn,* III, 90-91.

[1176] İbn Düreyd (v. 321), *Cemheretü’l-Lüga,* I, 537.

[1177] Ezherî (v. 370), *Tehzîbü ’l-Lüga,* IV, 104.

[1178] Asım Efendi, *Kâmus Tercümesi,* I, 910.

[1179] Asım Efendi, *Kâmus Tercümesi,* III, 75-76.

[1180] Süleyman Uludağ, "Şathiye", *TDVİslâm Ansiklopedisi,* https://İslâmansiklopedisi.org.tr/sathiye (24.09.2019).

ibareler" şeklinde tanımlamıştır.[1181]

Cürcanî "mârifet ehlinden ellerinde olmadan sadır olan, benlik (ya da bönlük) ve iddia kokusu taşıyan sözler olarak" tanımlamakta; şatahın muhakkiklerin zellesi olduğunu, çünkü ilahî izin olmadan ârifin kendisini açığa çıkardığını söylemektedir.[1182]

Buradan anlaşıldığı kadarıyla şath, terminolojik olarak, vecd ve istiğrak halinde bir takım güçlü tecellilere maruz kalan kalbin harekete geçip, sarsılmasını ifade etmektedir. Bu halde iken sûfî, kalbi sarsılıp taştığı için, dinleyenin garip karşılayacağı sözler söyler.[1183] Bu sözler çok kere akla, şer'î ilkelere aykırı olur.

Şatahat konusunu ilk olarak kitabına alan ve genişçe inceleyen Serrâc'tır. Büyük ihtimalle şatahat/şathiyye kelimelerinin terimleşmesi de onun sayesindedir. Târifinden de anlaşıldığı üzere Serrâc, şatahatın sûfîlerden elde olmadan sadır olduğu kanaatindedir. Ona göre bu sözleri ancak ilimde derinleşmiş olanlar anlayabilir. Bu sebeple ilk elde garip geldi diye sözü de söyleyeni de inkâra kalkışmamak gerekir. Allah'ın veli kulları kendi hallerine göre söz söylerler. Bir hal ve makamda iken ondan daha üstünü yok zanneder ve bunu dile getirmeye çalışırlar. Sonra o makamı geçerek daha yükseklere varırlar. Serrâc'a göre bu hallerde söylenen sözleri değerlendirmek, eksiklerini, doğrusunu yanlışını söylemek ancak o halleri yaşayan, ilmi ameli onlardan üstün olanların harcıdır. Bu yola girmeyenlerin, onların hallerini yaşamayanlara düşen bunları inkâr etmeyip o kişilerin hallerini Allah'a bırakmalarıdır.[1184]

Serrâc, Rasûlullah'a üç tür ilim verildiğini bunlardan birincisini herkese açıkladığını, ikincisini sahabeden bazı kişilere açıkladığını, üçüncüsünü ise hiç kimseye açıklamadığını söyleyerek hiç kimsenin her ilme vâkıf olamayacağını söylemektedir. Buna göre de bir kişi kalkıp havastan birinin sözlerini anlayamayınca inkâr edip, onu küfürle ithama kalkışmamalıdır. Çünkü bu kişiler havassın hallerini yaşamaktan ve onların derecelerine ulaşmaktan uzaktırlar.[1185] Bu açıklamalara ve savunmaya rağmen Serrâc, şatahın kemal

---

[1181] Serrâc, *el-Lümâ',* s. 453. H. Kamil Yılmaz burayı, "Vecdin anlatımı sırasında feyz, galeyan, heyecan ve galebe ile sarfedilen alışılmamış ibare ve ifadelerdir." şeklinde tercüme etmiştir. (Bkz. *İslâm Tasavvufu,* s. 369

[1182] Cürcânî (v. 816), *et-Ta'rifât,* s. 127.

[1183] Ethem Cebecioğlu, "Şatahât İbarelerinin Anlaşılmasına Doğru: Metodik Bir Deneme", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi,* yıl: 7 [2006], sayı: 17, ss. 7-27., s. 9-10.

[1184] Serrâc, *el-Lümâ',* s. 453-454.

[1185] Serrâc, *el-Lümâ',* s. 455-456.

ehlinde çok az bulunduğu, bunun sülukun başlangıcında olduğu kanaatindedir. Temkine ulaşanlarda bu hal görülmez.[1186]

Serrâc, Bayezid el-Bistâmî, Şiblî, Ebu'l-Hüseyin en-Nûri ve Ebû Hamza es-Sûfî'nin şatahat kabili bazı sözlerini açıklamış ve tevil etmiştir. Bunlar arasında meşhur olarak Bayezid'e isnad edilen "bu cübbenin altında Allah'tan başkası yoktur" cümlesi yoktur. "Sübhânî / şanımı tesbih ederim" sözünün tevilini yapmış ancak ona isnadını kabul etmemiştir.[1187] Kendi zamanında Bayezid'in şathiyelerini kendi bâtıllarına mesnet yapmak isteyenler olduğu gibi bu sözleri nedeniyle küfre nisbet eden insanlar olduğunu da söylemiştir.[1188]

Serrâc burada bir kaide de vermektedir: "Azâları, ilim ve edeb kayıtlarına bağlı âlimlerden nakledilen, idrâkin hemen kavrayamadığı dedikodu ve ta'nı gerektirecek söz ve hikâyeler, ilim ehli için bir zelle, hikmet ehli için bir sürçme, akıl sâhipleri için bir hatâ olarak değerlendirilmelidir."[1189]

Serrâc'ın tevil ettiği söz ve davranışlara bakınca bunların en azından bir kısmının sekr halinde değil de akıl başta iken söylendiği ve yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu da Serrâc'ın ilk baştaki tanımı ile kısmen çelişmektedir.

Herevî (v. 481), tasavvuf ve makamlar hakkında söz söyleyenleri sıralarken bir kısmının, haline mağlubun şatahını makam gördüğünü söylemiştir.[1190] Sekînet menzilini açıklarken de sekinetin üçüncü derecesinin haddi aşan şatahı engellediğini söylemiştir.[1191] Bunlardan anlaşılan Herevî şatahı bir makam görmediği gibi, derecesi yükselen müridin bundan uzak duracağı, dolayısıyla şatahatın sülukun başındaki kişilerde olacağı kanaatindedir. İbn Kayyim'in şerhi de bu minval üzeredir.[1192]

Gazzâlî (v. 505/1111), şatahâtı iki kısımda ele alır: Birincisi, Allah aşkı hususunda uzun ve derin iddialarda bulunan, zâhirî amellere ihtiyaç olmadan vüsul olacağı iddiası taşıyan sözlerdir. Bunu bir grup ittihad ve Allah'la doğrudan görüştükleri iddiasına kadar

---

[1186] Serrâc, *el-Lümâ',* s. 458.

[1187] Serrâc, *el-Lüma',* s. 473.

[1188] Serrâc, *el-Lümâ ',* s. 460

[1189] Serrâc, *el-Lümâ',* s. 475; *İslâm Tasavvufu,* s. 384.

[1190] Herevî (v. 481), *Menâzil,* s. 6.

[1191] Herevî (v. 481),*Menâzil,* s. 85.

[1192] İbn Kayyim, *Medâricü's-Sâlikîn,* Beyrut 1996, II, 478.

götürmüş, kendilerini Hallâc ve Bâyezîd'e benzetmişlerdir. İnsan tabiatının bu gibi sözlerden hoşlandığını söyleyen Gazzâlî bu çeşit ifadeleri, özellikle avâm için zararlı görür ve devrinde çok sayıda çiftçinin bu tür sözlerin peşine takılarak işlerini bıraktığını söyler. Ona göre, cahilce bu tür sözleri söyleyenlerden birini öldürmek on kişiyi diriltmekten faziletlidir. Diğer taraftan, Bâyezîd'den nakledilen "sübhânî" sözünü onun söylemiş olamayacağını, rivâyetin sahih olmadığını ama eğer söylemişse bu sözlerini, ancak Allah'tan hikâye yoluyla söylemiş olabileceğini kaydetmiştir.[1193]

İkincisi ise, anlaşılması zor, hiçbir faydası olmayan üstü kapalı ifadelerdir. Bu ifadelerin zâhiri harikadır ancak gerisi dolu değildir. Bu da iki türlüdür: 1- Söyleyenin kendisinin de anlamadığı sözler. Bu da söylenin aklının noksan ve karışık olması sebebiyle dinlediğini anlamadan hayalinde kurguladığı sözleri söylemesinden kaynaklanır. 2 - Söyleyenin manasını bildiği ancak ifade edemediği sözler. Bu da söyleyenin ilimle fazla uğraşmaması nedeniyle, neyi nasıl ifade edeceğini bilememesinden kaynaklanır. Her iki konuşma türünü de caiz görmeyen Gazzâlî, *"sizden biriniz bir topluluğa onların anlayamayacağı bir söz söylerse, bu sözü dinleyenler için bir fitne olur"*[1]*[5] ve *"insanlarla anladıkları şekilde konuşun, (anlamadıkları için) inkâr edecekleri sözleri bırakın. Siz Allah ve Rasûlü'nünyalanlanmasını ister misiniz?"*[1]*[5] hadislerini delil getirmiştir.[1194] [1195] [1196]

Gazzâlî, şatahatın yanında bir de tâmmât'tan (^GLLİI) bahsetmiştir ki bunu "şeriatın kelimelerini zâhiren anlaşılan manaları haricinde bâtınî manalara yormak" şeklinde tanımlamıştır. Bâtınîlerin bu yola başvurarak büyük fitneler çıkardığından bahseden Gazzâlî bunun da haram olduğunu ifade etmektedir.[1197]

Vahdet-i vücûd düşüncesini sistemli hale getiren bir sûfî olarak tanınan Muhyiddin İbnü'l-Arabî, (v. 638/1240), şathiyeler konusunda oldukça ayrıntılı açıklamalar yapmış, özellikle *et-Tedbîrâtü'l-Ilâhiyye* isimli eserinde, vecd halindeki sûfînin ağlayıp inlemesini, sayhalar atmasını ve dilinden anlaşılması güç bazı ifadelerin çıkmasını insanın ve yaşadığı

[1193] Gazzâlî, *İhyâ,* I, 36.

[1194] Bkz. Irakî, *Tahrîcu Ehâdîsi'l-İhyâ,* Beyrut 2005, s. 47; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ,* I, 223. Hadis zayıf bulunmuştur ancak destekleyici başka hadisler vardır.

[1195] Buhârî, İlim 50, No: 127 burada Hz. Ali'nin sözü olarak gelmiştir. İbn Abdilberr, *Câmiu'l-İlim,* I, 540, No: 891. Burada da İbn Abbas'ın (ra) sözü olarak nakledilmiştir.

[1196] Gazzâlî, *İhyâ,* I, 36.

[1197] Gazzâlî, *İhyâ,* I, 37.

vecd halinin tabiatına bağlı olarak izah etmeye çalışmıştır.[1198] [1199] Bununla birlikte, bu tür hallerin muhakkik sûfîlerde nadiren bulunduğunu vurgulamış, şatah için: "Kendisinde düşüncesizlik ve iddia kokusu bulunan sözdür" demiş ve şatahât türü sözler söylemeyi sûfî için noksanlık 2858 görmüştür.

Şazelî şeyhlerinden Zerruk (v. 899), şatahatın sülukun başındaki müridlerin sadık olanlarında görülen bir hal olduğunu, bunu varidatın galebesi ile söyleyenlerin mazur olduğunu ancak onlara uyulamayacağını; fakat bunu aklı başında iken söylemenin ve buna inanarak nakletmenin caiz olmadığını söylemiştir.[1200] Münavî (v. 1031), içinde iddia bulunan sözler olduğunu ve hak bile olsa tarikat ehlinin söylenmesine razı olmadığını söylemiştir.[1201]

Şatahata sûfîler çoğunlukla güzel bir şey olarak bakarken sûfîler haricindekiler, genellikle olumsuz bakmışlardır. Bunların bir kısmı söyleyeni mazur görürken, bir kısmı ölçülü olarak eleştirmiş, bir kısmı ise şiddetli eleştirip küfre kadar varan ithamlarda bulunmuştur.

Sûfîlerin şatahatı fıkıh kitaplarında değerlendirilmemiştir.[1202] Ancak Demîrî (v. 808), Riddet bölümünde, gaybet halindeki evliyâdan sadır olan küfre müncer olabilecek sözlerle mürted hükmü verilmeyeceğini söylemiş, İzz b. Abdisselam'ın, "ben Allah'ım" diyen velinin şer'î tazir ile tazir edilir, dediğini aktarmıştır.[1203]

Şatah kelimesi Akâid kitaplarında ilk olarak İsferayânî'nin (v. 429), *el-Fark beyne 'l- Firak*ında Hallâciyye grubunu açıklarken geçmiştir. Buradaki târife göre, "bir yönüyle güzel bir yönüyle çirkin söz söylemektir."[1204] Şatahatı eleştirenlerden İbnü'l-Cevzî, şatahat

---

[1198] İbnü'l-Arabî, Muhyiddin (v.638/1240), *et-Tedbîrâtü'l-İlâhiyye,* haz. Asım İbrahim el-Keyyâlî, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 2003, s. 108-110.

[1199] Ethem Cebecioğlu, "Şatahât İbarelerinin Anlaşılmasına Doğru: Metodik Bir Deneme", s. 12 -13.

[1200] Zerruk (v. 899), *Uddetü 'l-Mürîd,* s.235.

[1201] Zeynüddîn Muhammed Abdürraûf b. Tâcil'ârifîn b. Nûriddîn Alî el-Münâvî el-Haddâdî (v. 1031/1622), *et-Tevkif alâ Mühimmâti't-Te arif,* Kahire 1990, s. 204.

[1202] Şataha kelimesinin fıkıh kitaplarında kullanımına sadece Hanbelî âlim Mardâvî'nin (v. 885) kitabında bir yerde rastlanmaktadır. Ondan sonraki Hanbelî âlimleri aynı ifadeyi almışlardır. Burada "oku (hedef gözetmeden) salıvermek/ jü râ^ll" manasındadır. (Mardâvî (v. 885), *el-İnsaf,* III, 552; Haccâvî, *el-İkna ',* I, 376.)

[1203] Demirî (v. 808/1405), *en-Necmü 'l-Vehhâc,* IX, 78; Ayrıca bkz. Hatib Şirbinî (v. 977), *Muğni 'l-Muhtâc,* V, 428

[1204] Abdülkahir Bağdâdî (v. 429), *el-Fark beyne'l-Firâk,* s. 246-247. Hatib Bağdâdî (v. 465) de şatah kelimesini ıstılah manası ile kullanmaktadır. *(Târihu Bağdad,* XV, 390)

için ayırdığı bölümde büyük oranda Bayezid-i Bistamî'nin sözlerini aktarmış ve eleştirmiştir. Ancak bu sözlerin ne kadarı Bayezid'e aittir belli değildir. Kendi de zaman zaman bu sözün nakli sahihse diye kuşkusunu belirtmiştir. Bu sözlerden bir kısmı çok tehlikeli ve tevili zor sözlerdir. Bu sebeple bir kısmının kişiyi küfre götürecek sözler olduğunu söylemiştir.[1205]

Şatahat konusunda daha yumuşak görüşlere sahip olan İbn Kayyim (v. 751), şatahat ve tâmmât'ı şeytanın cahil sûfîlerin kalbine attığı hilelerinden biri görmektedir. Onlara hayaller göstermekte ve sanki ilmin ötesinde hakikatleri gözle görecekleri bir yol olduğu vesvesesini vermektedir.[1206]

İbn Kayyim, Allah sevgisinin kalpte galip gelip tamamını kaplaması ile kişinin sanki Allah'ı görüyormuş ve müşâhede ediyormuş gibi hissettiğini, eğer Allah hakkında sahih bir bilgisi yoksa, hululün kapısının açılabileceğini, kişi kalbini kaplayan muhabbet sebebiyle elinde olmadan "sübhânî, cübbemin altında Allah'tan başka bir şey yok" gibi şathiyeler diyebileceğini söylemekte; nihayetinde bu kişilerin sekirleri sebebiyle mazur olduğu, çünkü bu halde iken temyizlerinin kalmadığı kanaatini belirtmiştir.[1207]

İbn Kayyim, sûfîlerin şatahatının iki grup için fitne olduğunu söylemektedir: 1- Şatahat sebebiyle sûfîlerin güzelliklerini görmezden gelen, onları kabul etmeyen, haklarında suizan ederek aşırı derecede kötüleyenler. 2- Sûfîlerin güzelliklerine, azimlerinin kuvveti, kalplerinin temizliğine bakıp, şathiyelerindeki ayıplarını görmeyen, onları da kabulle karşılayanlar. Bunlar haricinde üçüncü bir grup vardır ki bunlar hakkaniyetle hareket etmiş, doğruyu yanlıştan ayırmışlardır.[1208] İbn Kayyim, "sübhânî" gibi meşhur olan şathiyelerin kişiyi kulluk edebinden çıkaracağını söylemiş, ancak bunu söyleyen kişinin, aklının gitmesi ve sekr halinin galebesi nedeniyle mazur olduğunu tekrar etmiştir.[1209]

Şatahatı değerlendirenlerden İbn Haldun, şatahat türü ifadelerin sûfîlerden vecd halinde çıktığını kabul etmiş ve gaybet halindeki kişinin mecbur ve mazur olduğunu söylemiştir. Bu husustaki sözler üç şekilde değerlendirilir: 1- Bayezid gibi fazileti meşhur sûfîlerin sözleri güzel bir maksatla yorumlanır. 2- Fazileti bilinmeyen ve meşhur olmayanlar, bu tür sözler sebebiyle muaheze edilir. 3- Vecd halinde olmadan kendine Mâlik, aklı başında

---

[1205]İbnü'l-Cevzî, *Telbisü'l-İblis,* s. 301-309.

[1206]İbn Kayyim el-Cevziyye (v. 751), *İğâsetü'l-Lehefân,* I, 207.

[1207]İbn Kayyim (v. 751), *Tarîku'l-Hicreteyn ve Bâbü's-Sa 'adeteyn,* Kahire 1394, s. 23.

[1208]İbn Kayyim, *Medâricü's-Sâlikîn,* II, 40.

[1209]İbn Kayyim,*Medâricü's-Sâlikîn,* II, 87.

iken söylenen bu tür sözler sebebiyle de sorumlu tutulur. İbn Haldun'a (v. 808) göre Hallâc aklı başında iken "ene'l-hak" dediği için idam edilmiştir.[1210]

Selefî çizgide olup da bu hususta görüş belirtenler ise şatahatı şiddetle eleştirmiş ve bunları söyleyenleri küfürle itham etmişlerdir.[1211] Bunlardan bir araştırmacı, şatahatın sekr, gaybet halinde sûfinin aklı başında değilken söylendiği iddiasını şu sebeplerle kabul etmemektedir: 1- Söylenen sözler düzgün cümleler halinde söylenmiştir. Kendinde olmayan sarhoş biri böyle düzgün cümleler kuramaz. 2- Tasavvuf talebeleri bu sözleri kabulle karşılamışlar, bunlara şerhler yazmış ve yaymışlardır. Madem bunlar sekr halinde söylenen şath ve heyezan ise o zaman neden bunlar kabul edilip tefsir ve teviline gidilmiştir. İçinden inciler (!) çıkarılmıştır. 3- Bazı sûfî müellifler şatah denilen sözlerle dolu kitaplar yazmışlardır. Sekr halinde nasıl bu kadar kitap telif edebiliyorlar.[1212]

Şatahat hakkında hüküm verebilmek için bir tasnif yapmak gerekmektedir. Bu tasnifte öncelikle şatahatın sadır olduğu kişi ve şatahat söz olarak ikiye ayırmak gerekir. Şatahatın sadır olduğu kişi açısından İbn Haldun'un tasnifi uygundur. Şatahat sözün kendisi açısından ise Ethem Cebecioğlu'nun yaptığı tasnif yerindedir. O şatahatı aklî açıdan problemli ve İman-İslâm açısından sıkıntılı sözler olarak ikiye ayırmıştır. Akıl açısından problemli olanları üçe ayırmıştır: 1. Akla, fıtrata, edebe, insanlığa mugayir, genellikle sapık tasavvufî gruplara mensup kişilerce söylenen sözler. 2. Yunus Emre'nin kartal ile sineğin savaşını anlatan manzumesi gibi te'vili kolay olan şatahât ibareleri. 3. Te'vili nispeten zor olan şathiyeler: "Çıkdum erik talına anda yidüm üzümi /Bostân ıssı kakıyup dir ne yirsin kozumu" dizeleri gibi...

İman ve İslâm açısından problem teşkil edenler de üç kısımdır: 1. İman açısından küfrü gerektiren ve hiçbir şekilde te'vili mümkün görülmeyen şathiyeler. 2. Te'vili, nispeten zor gibi görünen şathiyeler: Hallâc-ı Mansûr'un meşhur "Ene'l-Hakk" sözü gibi. 3. Açıklaması daha kolay, daha mümkün görülen şathiyeler: Yunus'un "Cennet cennet dedikleri birkaç köşkle birkaç huri / İsteyene Sen ver ânı, bana Seni gerek Seni..." beyti gibi. [1213]

Şatahatın sadır olduğu kişi vecd halinde bunu söylemiş, bu halde de aklı başından

---

[1210]İbn Haldun, *Mukaddime,* tah. Abdullah Muhammed Derviş, Dımeşk 2004, II, 243; (tercüme) II, 1131-1132.

[1211]Mesela bkz. Abdurrahman b. Abdülhalik Yusuf, *el-Fikru's-SûfîfîDav 'i 'l-kitab ve 's-Sünne,* Kuveyt 1986, s. 305-307.

[1212]Abdurrahman b. Abdülhalik Yusuf, *el-Fikru 's-Sûfî,* s. 307-310.

[1213]Ethem Cebecioğlu, "Şatahât İbarelerinin Anlaşılmasına Doğru: Metodik Bir Deneme", s. 23 -26.

gitmiş gibi bir halde ise bu hususta bir değerlendirme yapmak yerinde olmaz. Nitekim aşırı üzüntü ve aşırı sevinç halinde de insan ne söylediğini bilemez. Bu hususta gelen bir hadis buna delildir:

"Sizden birinizin tevbe etmesinden dolayı Allah Teâlâ'nın duyduğu sevinç, ıssız çölde giderken üzerindeki yiyecek ve içeceğiyle birlikte devesini elinden kaçıran, (aramaktan) ümidini kesip de bir ağacın yanına gelip devenin geri gelmesinden ümidini kesmiş şekilde gölgesine uzanıp yatan, bu halde iken bir anda devesini yanında bulunca devenin yularından tutup aşırı derecede sevincinden ne söylediğini bilmeyerek: "Allah'ım! Sen benim kulumsun; ben de senin rabbinim", diyen kimsenin sevincinden daha fazladır. "[1214]

Eşref Ali Tanevî, şatahat ehlinin mazur olduğu konusuna, Hz. Âişe'nin İfk olayından temize çıkarıldığında gidip Hz. Peygambere teşekkür etmesi istenince verdiği: "Ben ne ona ne de size teşekkür ederim. Ancak beraatımı indiren Allah'a hamd ederim."[1215] cevabını delil getirmiş ve şu yorumu yapmıştır:

"Bazı büyüklerden nazım veya nesir olarak öyle sözler nakledilir ki onların zâhirî sözleri bize göre ters manalar ifade edebilir. Eğer bu sözler onların genel hallerine aşırı duygunun galip olmasından dolayı ise bu sözlere şathiyat denir. Hz. Âişe'nin (r.a), Rasûlullah (salla'llâhü aleyhi ve sellem) için böyle söylemesi, şathiyat türü ifadelerdendir. O'nun bu şekilde söylemesinin sebebi şiddetli üzüntüdür. Hz. Peygamber, (salla'llâhü aleyhi ve sellem) beşer olması ve gaybı bilmemesinden dolayı, bu hususta şüphe ve tereddüt içinde idi. Hz. Âişe (r.a.), Hz. Peygamberin (salla'llâhü aleyhi ve sellem) bu ter eddüdünü biliyor ve üzülüyordu. Bir de Peygamber Efendimizin (salla'llâhü aleyhi ve sellem) İfk hadisesinde takip ettiği yol, O'nun şüphelendiği hissini veriyordu. Hz. Âişe (r.a) berâeti inince coştu, kendinden geçti ve böyle bir cevap kendisinden sadır oldu. Peygamber Efendimiz de (salla'llâhü aleyhi ve sellem) onun bu sözünü ters karşılamadı. Bu hadisle ehl-i şathiyatın mazur olduğu anlaşılmaktadır."[1216]

Kendisinden şatahat türü bir söz sadır olan kişinin eğer yanında bulunuluyorsa vecd halinde olup olmadığı anlaşılır. Eğer yanında değilse o zaman söyleyenin genel hali değerlendirilir. Yani İbn Haldun'un söylediği gibi salahı, müminliği bilinen birisi ise bunu vecd halinde söylediği kabul edilir; değilse bu iddia kabul edilmez. Sözün içeriğine göre

---

[1214]Müslim, Tevbe 7. Ayrıca bk.Tirmizî, Kıyâmet 49, Daavât 99; İbni Mâce, Zühd 30.

[1215]Buhârî, Enbiyâ 19; Şehâdet 15; Tevhîd 35; Müslim, Tevbe 56; Tirmizî, Tefsîr 25.

[1216]Eşref Ali Tânevî, *Hadislerle Tasavvuf,* s. 58-59.

değerlendirme yapılır. Ancak müslüman olduğu bilinen birini, sözünde küfre gidecek bir taraf olsa bile, hemen küfre nisbet etmek doğru olmaz. Tevil edilecek bir tarafı varsa tevil edilir. Ebû Bekir b. Furek'in (v. 406) dediği gibi, "bin kâfiri müslüman şüphesi ile İslâm'a girdirmekte yapılan hata, bir müslümanı küfür şüphesi ile İslâm'dan çıkarmaktan evladır."[1217] Yine de böyle bir sözü söylemek caiz değildir.

Bu sözleri normal halde söyleyen kişiler, eğer nakil tariki ile söylemiyorlarsa, sözlerinin içeriğine göre değerlendirilirler. Bu sözler Cebecioğlu'nun sınıflandırmasındaki gibi akıl açısından garip olan sözlerse içinde sövme, hakaret, müstehcen sözler taşıyanlar, mekruh; bunun haricindekiler mubahtır. İman - İslâm açısından sıkıntılı sözler ise tevili mümkün olmayanların küfür sözü olduğuna ve bu sözü söyleyen eğ er buna tevbe etmedi ve bu itikatla öldü ise kâfir olarak öldüğüne hükmedilir. Tevili zor olanlarda ise söyleyenin haline göre hüküm verilir. Bu sözleri katılarak nakletmek caiz değildir. Tevili kolay olanlarda ise tüm müminler için tevile gidilir. Bu sözleri ise doğru tevilini anlatmadan aktarmak mekruhtur.

Burada Serrâc'ın Şiblî ve Ebu'l-Hüseyin Nûri'nin bazı halleri için yaptığı tevile de değinmek gerekmektedir. Bunlara göre Şiblî, bir seferinde pahalı bir elbise giyip sonra onu çıkarıp ateşe atmış, bazen kıymetli bir kokuyu eşeğe sürer, bazen de badem ve şekeri ateşe atarmış. Bir defasında da tarlasını yüksek bedelle satıp ihtiyacı olduğu halde ailesine bir şey ayırmadan hepsini infak etmişti. Ebu'l-Hüseyin Nûri de bir seferinde kendisine sattığı tarla karşılığında getirilen 300 dinarın hepsini tek tek nehre atmıştı.

Bu halleri, kalplerini meşgul etmemesi, Allah'tan alıkoymaması için böyle yaptıkları şeklinde tevil eden Serrâc, dinarlar için "eğer bu dinarlar göz açıp kapayıncaya kadar Allah'tan alıkoyacaksa vâcip olan toptan suya atılmaktır. Bu sayede bir an önce bu fitneden kurtulmuş olur" demiştir. Bunlara delil olarak da Hz. Süleyman'ın atlar için söylediği, "Geri getirin onları bana, tuttu bacaklarını, boyunlarını silmeğe başladı." (Sa'd 38/33) ayetinin, bazı müfessirlerce yapılan, Hz. Süleyman'ın ikindi namazını kaçırması sebebi ile atları kestirdiği tefsirini delil göstermiştir.[1218]

Bu tefsirin sıhhatli olduğu kanaatinde değiliz. İsrailiyat'tan geçen bir hikâye

---

[1217]Zerruk (v. 899), *Uddetü 'l-Mürîd,* s.236.

[1218]Serrâc, *el-Lümâ',* s. 483-485, 493; *İslâm Tasavvufu,* s. 389-391, 397.

olmalıdır. Müfessirlerin önemli bölümü de ayeti böyle tefsir etmemiştir.[1219] Bu sebeple Şiblî ve Ebu'l-Hüseyin Nûri'den aktarılan bu haller de sünnete aykırıdır ve israf kapsamındadır. Hz. Peygamber, kadınların giydiği türden bir elbise giyen sahabiyi uyardığında sahabi o elbiseyi yakmıştı. Durumu anlatınca Rasûlullah yaptığını onaylamamış, *"Keşke onu aile halkından birine giydirseydin. Çünkü kadınların giymesinde sakınca yoktur"* buyurmuştur.[1220]

EHLİ TASAVVUF İÇİN FARKLI BİR FIKIH OLABİLİR Mİ?

Bu soru incelenirken birbirine zıt gibi görünen iki yönden incelenmesi gerekmektedir. Önceki bölümlerde **(Mutasavvıf ve fakîhlerin bazı meselelere bakışı bölümünde)** değinildiği üzere birinci yön, fakîhlerin helâl, mubah gördüğü, işlenmesine ruhsat verdiği bazı hususları sûfîlerin hoş görmemesi, hatta bağlılarına yasaklamaya kadar gitmesi, yani fıkhın çizdiği çerçeveden daha dar bir çerçeve çizmesidir. İkinci yön ise fakîhlerin mekruh, hatta haram gördüğü bazı hususları sûfîlerin mubah hatta bazen müstehap görmeleri, yani fıkhın çizdiği çerçeveden daha geniş bir çerçeve çizmeleridir. Bir diğer yön de fakîhlerin hakkında herhangi bir hüküm beyan etmedikleri hususta farz, sünnet, müstehap, mekruh, haram gibi hükümler beyan etmeleri veya sünnet veya müstehap hükmü verilen bir ameli farz/vâcip gibi değerlendirmeleridir.

Birinci yön özellikle yeme, içme, mal mülk sahibi olma gibi hususlardadır. Yerinde incelediğimiz gibi sûfîler mubah hükmü verilen bir kısım nimetleri kendilerine yasaklamışlar ve bunu yollarının gereği görmüşlerdir. Burada iki mesele ortaya çıkmaktadır: a) Verdikleri bu hüküm genel hükmü değiştirir mi? b) Tasavvuf yoluna giren, bir mürşide bağlanan kişi bu hükme uyması gerekir mi? Eğer uymazsa durumu ne olur? Yani haram işlemiş gibi mi değerlendirilir?

Birinci soruya olumlu cevap verme imkânı yoktur. Fukaha tarafından hükmü mubah olarak değerlendirilen bir nimetin yasak kapsamına alınabilmesi için yine fakîhlerin izlediği yol üzere şer'î delillerin ortaya konması gerekir. Zaten eğer şer'î bir delil olsa idi fakîhler bunu değerlendirirlerdi. Asıl mesele sûfîyim diyen, tasavvuf yoluna/tarikata intisap etmiş birinin bu hükme uyması gerekip gerekmeyeceği tarafıdır. Bir mürşidin terbiyesine girmiş birisi manevî eğitimi ile ilgili hususlarda mürşidinin dediklerine uymaya söz vermiş demektir.

[1219] Bkz. Taberî, *Tefsir,* XXI, 195-196; Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili,* VI, 4096-4097; Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu,* IV/507-508.

[1220] Ebû Dâvud, Libas 17, No: 4066.

Mürşidi müridinin eğitimi için mubah olan bir hususu yasakladığında, müridin buna uyması gerekir. Bu idarecisine uyması gereken memur gibi değerlendirilir. Mubah bir hususta verilen emir ve yasak yerine getirilmelidir. Bunun gibi mürid de mürşidinin bu talimatına uyması gerekir. Bu sözünün gereğidir. İdarecinin emri, mubah olan bir hususu farz yapmadığı gibi yasağı da mubah bir hususu haram yapmaz. Burada kişiye düşen verilen emre ittibadır. Bir kişi bunu terk ederse verilen emre itaatsizlik ve sözde durmama günahı alır. Mesela, zarar vermeyecek şekilde bir müddet et yememesi istenen bir müride et yemek haram hale gelmez. Ancak bu kişi bu sürede et yediğinde sözünde durmamış, emre itaatsizlik etmiş olur ve bunun günahını alır. Aynı husus mürşid tarafından emredilen nafile bir ibadet, vird vb. için de geçerlidir. Mesela, günde 1000 kere kelime-i tevhid zikri yapması istenen bir müridin bu emri yerine getirmesi vâcip olur; ancak bu emir belli sayıda zikri nafile bir ibadet olmaktan çıkarmaz.

Mubah bir nimeti kendilerine yasak gibi görmeleri veya müstehap hükmü verilen bir ibadeti/davranışı farz gibi görmeleri fakîhlerce önemli bir problem olarak görülmemiş, hatta aşırıya gidilmediği müddetçe güzel karşılanmıştır. Bu durum sûfîleri fıkhın çizdiği çerçeveden çıkarmadığı için ayrıca bir fıkıh ihtiyacı da hâsıl olmamıştır. Asıl mesele fakîhlerin caiz görmediği, mekruh, haram gibi hükümler verdikleri hususlarda sûfîlerin farklı bir tavır benimsemesi, bu hususlarda fıkhı dar görmeleridir.[1221] Bunun en belirgin olduğu alan semâ/müzik ile şatahat alanıdır. Ayrıca sûfîler fakîhleri zâhire çok bağlı olmaları nedeniyle çok sık eleştirmişler, önemli olanın bâtın olduğundan hareketle bazen ibadetlerde şekil şartlarını yerine getirme hususunda daha geniş görüşler ortaya koymuşlardır.

Sûfîler, semâ gibi, avama caiz olmayan bazı hususların kendilerine caiz olduğu gibi görüşler ileri sürmüşlerdir. Acaba gerçekten onlar için farklı bir hüküm olabilir mi ya da diğer bir ifadeyle birilerine yasak olan bir husus bir başkasına serbest olabilir mi?

Burada şu hususu ortaya koymak gerekir ki, naslarla kesin belli olan haramlar hususunda hiç kimse istisna değildir ve bunların haramlığını kabul etmeyen kişilerin İslâm'la bağlantısı kalmaz. Nitekim ibahîler gibi sapık gruplar haricinde hiçbir sûfî de bunu iddia etmemiş, bu tür isnatları da şiddetle reddetmiştir. Burada tartışma konusu yapılan hususlar içtihadî yasaklardır. Yani hükmü içtihad ile ortaya konan ve üzerinde ittifak edilemeyen mekruh ve haramlar hususunda sûfîlerle fakîhler arasında tartışmalar çıkmıştır.

[1221] Fıkhın çizdiği çerçeveye hiç uymayan ibahî gruplar bizzat sûfîler tarafından da kabul edilmediği için bu tartışmada dikkate alınmamıştır.

Fıkıh kitaplarında bazen haram, mekruh hükmü şartlara bağlanmıştır. Mesela, bir erkeğin yabancı kadının örtünmesi emredilmeyen el ve yüzüne bakması veya bir kadının yabancı bir erkeğe bakması, fitne olmama şartına bağlanmıştır. Bu şekilde olan çok sayıda hüküm vardır. Bu da aynı konuda farklı kişilere farklı hükümler terettüp edebileceğini göstermektedir. Buradan hareketle fakîhlerin caiz görmediği bir hususta sûfîler falan şartlarla caizdir veya filanlara caizdir, falanlara değildir diyebilirler. Ancak bunu diyebilmeleri için onların da bu hususta içtihada yetkin olmaları veya fetvâ verebilecek düzeyde olmaları gerekir. Bu da fıkıh ilmini gerektirmektedir. Fıkhı tahsil etmiş bir sûfî, diğer fakîhlerin caiz görmediği bir hususta böyle bir hüküm verdiğinde, ona uyanlar yine bir fakîhe uymuş olacaklardır ki diğer fakîhlere uymakla arasında bir fark yoktur. Bu durumda aslında bu hüküm de fıkıh çerçevesi içinde kalmış olacaktır. Nitekim kanaatimizce fıkhın özellikle hicri 6. yüzyıldan sonraki canlılığını devam ettirmesi sûfî fakîhlerin bu tür içtihatları sayesinde olmuştur. Fakîhler daha fazla hukukçu kimliğine büründükçe daha fazla toplum nizamı ile ilgilenmeye kendilerini hasretmişler, bu da düzenleyici ve yasaklayıcı taraflarının daha fazla öne çıkmasına neden olmuştur. Toplumun ihtiyaç hissettiği emir ve yasakların hikmet boyutu ile dindeki müsamahayı sûfî fakîhlerle fakîh sûfîler temin etmişlerdir.

Sûfîlerin fakîhlerce hüküm belirtilmeyen bir hususta farz/vâcip, sünnet/müstehap gibi hükümler vermesine gelince: Sûfîler tarafından ifade edilen ve tasavvuf kitaplarında yer alan bu tarz hükümlerin bir bölümü kanaatimizce dinî/fıkhî bir hükmü değil de kendi yollarının gereğini anlatmak, tasavvufta neler yapılması gerektiğini anlatan ifadeler olarak değerlendirilmelidir. Mesela Ebû Hüseyin Ahmed b Muhammed en-Nûrî'nin, "dervişler için sohbet farzdır"[1222] ifadesi böyle bir ifadedir.

Bir bölümü de hüküm verilmiş bir hususu farklı şekilde ifadelerinden kaynaklanmaktadır. Mesela, Bayezid-i Bistâmî'ye sünnet ve farzı sorduklarında, **"Sünnet dünyayı terk, farz Mevla ile sohbettir. Çünkü sünnetin tamamı dünyayı terk etmeye delalet eder. Kitab (Kur'an)ın tamamı da Mevla ile sohbete delalet eder. Kim sünneti ve farzı öğrenirse kemale erer."**[1223] cevabını vermiştir. Burada dünyaya karşı zühd sahibi olmak sünnet ile ifade edilmiş, Kur'an okumak, namaz, zikir gibi ibadetler ise farz ile ifade edilmiştir. Bu ifadelerin fıkıhla çelişen bir tarafı yoktur. Belki tasnife tabi tutulması gerekir.

[1222] Hücvîrî, *Hakikat Bilgisi,* s. 253.

[1223] Sülemî, *Tabakât,* 74.

Cehalet Olarak Da

İmam Ali (kerrem'allahü veche radiyallâhü anh) buyurdu ki:

“İlim olarak Allah korkusu yeter; cehalet olarak da Allah’tan gafil olmak yeter.”

Birisi Vazgeçme Olarak Anlamış Ama

Ben başka anlıyorum. Nasipsizlik

Hatıralarımdan iki misal zikredeceğim: Gençliğimde musiki ibtilâsı beni uzun bir zaman piyanoya çalışmağa şevketmiş, fakat bu ibtilâ hattâ fıtrî inhimâk hiç bir zaman, hiç bir eseri kendimden başlıyarak başkalarını memnun edecek suretde icra etmeğe beni muvaffak eyleyememişdi. Bende eksik bir kabiliyet vardı ki icra zemininde bütün tehassüs sermayemi iflâsa mahkûm bırakıyordu.

Bir gün gayretimin bu akametine sebeb olan illeti, bir tabib ile istişare kabilinden, bir mütehassısdan anlamak istedim. O zamanın İstanbul-da tanınmış musiki üstadlarından biri olan ihtiyar Vicentini'yi bir gece evimde misafir etdim, ve ona bir kaç parça çaldım. Sabır ile, sükût ile dinledi; sonra bir kelime ile yapılacak tedaviyi söyledi:

- Vaz geçiniz

. Ve piyanonun kapağını kapadı. O günden i’tibaren, evim dâ’ima bir musiki ma’bedi olmakdan hâlî kalmamakla beraber, ben o kapağı bir daha açmadım.

Bugüne Kadar Çekilmiş En Zeki Fotoğraf

Bu fotoğraf 1927'de Solvay Konferansı sırasında Brüksel'deki Leopold Parkında çekilmiştir ve ''bugüne kadar çekilmiş en zeki fotoğraf" olarak anılır.

Ekim 1927'de Brüksel'de yapılan Beşinci Solvay Fizik Konferansı, Albert Einstein ve Niels Bolu arasındaki meşhur kuantum tartışmalarımı! başlangıç noktası olmuştu. Bu konferansta yeni formülleştirilen kuantum teorisini tartışmak üzere 29 fizikçi (17'si dalıa sonra Nobel Ödülü kazandı) bir araya gelmişti.

Niels Bohr 1927 Solvay Konferansında bu "yüzyılın tartışması" olarak anılan tartışmada Werner Heısenberg'in formülleştirdiği yeni kuantum mekaniği teorisini savunurken Albert Einstein de deterministik sebep ve sonuç paradigmasını savunmuştu. Albert Einstein **"Tanrı zar atmaz"** savım ortaya sürmüş, Niels Bohr ise **"Einstein, Tanrıya ne yapacağını söylemekten vazgeç"** diyerek karşılık vermişti. Bugün bilim dünyası tartışmayı Niels Bohr'un kazandığım kabul ediyor. Bu dadünyamızın sebep ve sonuca dayanan değişmez bir senaryosu olmadığı, tersine değişime açık olduğu anlamına gelir. Bir başka deyişle, evrende bilinecek ne varsa bilebilirsiniz ama biraz sonra ne olacağını bilemezsiniz. Bu yeni olasılıklı paradigma, kuantum teknolojilerinin temelinde yatan bazı kuantum parçacıklarının – en başta 'süperpozısyon' ve 'dolanıldık' olmak üzere – önemli özelliklerinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı oldu. Temel kuantum ilkelerinin daha iyi anlaşılır olması da bir sonraki nesil kuantum teknolojilerini hızlandırdı: kuantum algılama, kuantum iletişim, kuantum hesaplama./ Turque Diplomatique – TEMMUZ 2021 11

Dünya Sağlık Örgütü: Salgın İntiharları Tetikledi

Birleşmiş Milletler'e bağlı Dünya Sağlık Örgütü, Corona virüsü salgınının intilıarlan tetiklediğini açıkladı. Dünya Sağlık Örgütü yetkilileri, salgın nedeniyle küresel

düzeyde intiharların arttığını, bu artışın temel nedenleri arasında salgın yüzünden yaşanan iş kayıpları, ekonomik sıkıntılar. yoğun stres, sosyal izolasyon gibi çeşitli risk faktörlerinin olduğunu bildirdi. Salgın nedeniyle yaşanan sıkıntıların insanları kendi canlarına kıymaya daha da teşvik ettiğini belirtti. Yetkililer, salgın yüzünden intihar risk faktörlerin arttığını. küresel düzeyde intiharları önlemek için atılacak adımların yaşanan salgınla çok daha önem kazandığını kaydetti

"Dünyada her yüz kişiden biri kendi canına kıyıyor"

Dünya Sağlık Örgütü yetkilileri, 2019 yılı verilerine göre dünyada 700 bin kişinin kendi canına kıydığını, her yüz kişiden birinin intihar ettiğini belirterek bu durumu "trajedi" olarak değerlendirdi. Yetkililer, salgının yoğun olarak yaşandığı 2020 ve 2021 yıllarında intihar sayılan ve oranlarının artmasından da endişe duyduklarını kaydetti.

Dünya Sağlık örgütü, intiharları 2030 yılına kadar üçte bir oranda azaltmayı hedeflediklerini ayrıca küresel düzeyde intihar sayılarının azaltmasına yardımcı olmak için yeni "Canlı Yaşam Kılavuzu" hazırladıklarını belirtti.

Dünya Sağlık Örgütü Başkanı Tedros Adhanom Gbebreye-sus, "intihar vakalarını göz ardı edemeyiz ve etmemeliyiz" dedi.

"İntiharlar gençler arasında dördüncü önde gelen ölüm nedeni"

Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan kapsamlı araştırmada. 2019 yılı verilerine göre, 15-29 yaşlan arası gençler ölüm nedenleri incelendiğinde intiharların, trafik kazası, tüberküloz ve cinayet gibi nedenlerden sonra dördüncü önde gelen ölüm nedeni olarak saptandığı belirtildi.

Aynı araştırma kapsamında dünyada intihar oranlarının ülkeler, bölgeler ve cinsiyetler arasında farklılık gösterdiği, erkeklerin kadınlara oranla iki kat daha fazla intihar ettiğinin saptandığı belirtildi.

Gelişmiş ve yüksek gelirli ülkelerde erkelerin kadınlara oranla daha fazla intihar ettiğinin saptandığı ancak ülkelerin gelişmişlik ve gelir düzeyi düştükçe erklerle kadınlar arasındaki farkın kapandığı, kadınlar için en yüksek intihar oranları düşük ve orta gelirli ülkelerde saptandığı kaydedildi.

"En düşük intihar oranı Doğu Akdeniz bölgesinde"

Dünya Sağlık Örgütü tarafından hazırlanan son rapordaki verilere göre, 2019 yılında küresel olarak her yüz bin kişide ortalama intihar oranları 9.0 iken, bu oranın Afrika'da 11,2'ye yükseldiği, Avrupa'da 10,5, Güneydoğu Asya'da 10,2 oranında saptandığı kaydedildi. Raporda, 6,4 oranıyla Doğu Akdeniz bölgesinin en düşük intihar orana sahip olduğu belirtildi.

Raporda, 2000 ile 2019 yıllan arasında küresel düzeydeki intiharların yüzde 36 oranında bir düşüş gösterdiği ancak Amerika kıtasında saptanan intiharlarda yüzde 17 oranında bir artışın yaşandığı kaydedildi.

"İntiharın azaltılması için dört ayrı stratejiye odaklanıldı''

Dünya Sağlık Örgütü. 2030 yalına kadar 'Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri' kapsamında belirlenen oranlara ulaşmak ve küresel düzeyde intihadan azaltmak için daha yoğun çalışılması gerektiğini belirtti. Dünya Sağlık Örgütü, küresel düzeyde intiharların azaltılması için belirledikleri intihan önleme rehberliğinin dört ayrı stratejiye odaklandığını kaydetti. Bu temel stratejilerin intihar araçlarına erişimin sınırlanması. medyanın intihar haberciliği konusunda eğitilmesi, ergenlerde sosyal ve duygusal yaşam becerilerinin geliştirilmesi ve intihar düşüncesi, intihar eğilimi olan kişilerin erken tespit edilerek yönetilmesi. (Amerikanın Sesi, 24.6.2021)

Turque Diplomatique – TEMMUZ 2021 11

İngilizler Hep Bunu Yapıyor

İngiliz Gizli Belgelerinin Otobüs Durağında Bulunması

İngiltere'nin Kent şehrinde bir otobüs durağında, Savunma Bakanlığı'na ait 50 sayfalık gizli belgeler bulundu. E-postalar He bir grup sunumu içeren belgelerin, Savunma Bakanlığı'ndaki üst düzey bir yetkilinin ofisinden geldiği tahmin ediliyor. Ancak olayın bir kaza mı yoksa kasti mı olup olmadığı bilinmiyor.

Belgelerin çoğu "resmi hassas belge" olarak işaretlenmiş. Bu sınıflandırma, görece daha rahat alt düzey bir hassasiyete ve gizliliğe işaret ediyor. Ancak belgelerden biri, Savunma Bakam Ben Wallace'ın özel kalemine iletilmek üzere yazılmış ve "Sadece Gizli İngiliz Görüşüne Açık" olarak sınıflandırılmış. Bu belgede İngiltere'nin Afganistan'daki olası faaliyetlerine ilişkin hassas öneriler yer alıyor. Bunlar arasında,

ABD'nin Eylül ayında Afganistan'dan çekildikten sonra İngiltere'den yardım talep ettiği bazı alanlar bulunuyor ve çekilme tamamlandığında İngiliz özel kuvvetlerinin ülkede kalıp kalmaması gerektiği tartışılıyor, (BBC, 27 Haziran 2021)

Ey Güzeller Güzeli Ey İnsanlığın Efendisi

يا صاحب الجمال و يا سيد البشر

من وجهك المنير لقد نور القمر

لا يمكن الثناء كما كان حقه

بعد از خدا بزرگ توئی قصه مختصر

Yâ sâhibe'l-cemâli ve yâ seyyide'l-beşer

Min vechike'l-münîri lekad nüvvira'l-kamer

Lâ yümkinü's-senâu kemâ kâne hakkuke

Ba'd ez Hudâ büzürg tûi kıssa muhtasar

Sâdî-i Şirâzî

Kuddise Sırruh

Ey güzeller güzeli ey insanlığın efendisi

Ayın nûru senin nûr saçan yüzündendir ne şüphe

Seni sana lâyık medh eylemek ne mümkün

Uzun lafın kısası : Allah'dan sonra sensin en yüce

Yesevî Zikir Meclisinde Kadınlar: Bir 'Âhir Zaman Fitnesi'

Söz kadın Yesevî-Hanlara gelmiş iken öteden beri Yesevîlik ile ilgili konuşmalarda, tartışmalarda gündeme getirilen bir konuya da açıklık getirmek gerekmektedir. Son yıllarda ülkemizde yoğunlaşan 'İslâm üzerine tartışmalarda tasavvuf konusunun da gündeme getirilmiş olduğu herkesin bildiği bir husustur. **İslâm tasavvufunu yıpratmak isteyen kimisi akademisyen, kimisi değişik cemaatlere mensub bazı isimler, kadın dervîşler üzerinden Hazret Sultan Ahmed Yesevî'ye de dil uzatmaktan çekinmemişlerdir.**

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise, Ahmed Yesevî'ye saygılı bazı kişilerin bilhassa "kadın hakları" konusunda gündeme gelen kendi yaklaşımlarına Ahmed Yesevî'yi dayanak yapmağa kalkmalarıdır.

İslâm'ın kadına verdiği öneme güzel bir örnek olarak Yesevî dergâhında mahremiyete hassasiyet gösterilmemesi, zikir meclislerinde kadın-erkek ayrımı yapılmaması (= ihtilata izin verilmesi) ve Ahmed Yesevî'nin kadınlara özel bir ilgi gösterdiği iddiaları zaman zaman dile getirilmektedir.

"Ahmed Yesevî ve Yesevî Geleneğinde Kadın" **konusunu tutarlı olarak değerlendirmek üzere bugün iki kaynağa sahibiz.**

Bunlardan birincisi Dîvân-ı Hikmet'tir ve Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinde "kadın" konusuna nasıl yaklaşıldığı hikmetlerin ayrıntılı olarak analizi ile görülecektir. Diğer kaynak ise Yesevîyye tarîkatı üzerine yazılmış, bilinen en değerli eser olan "Cevâhiru'l-Ebrâr Min Emvâc-ı Bihâr" adlı eserdir. Türkistan'dan İstanbul'a gelen Hazînî mahlâslı bir Yesevî dervîşi tarafından yazılan "Cevâhiru'l-Ebrâr Min Emvâc-ı Bihâr" adlı eser günümüzden dört yüzyıl önceki bir Yesevî mürşîdinin kaleminden "Ahmed Yesevî ve Yesevî Geleneğinde Kadın" konusuna açıklık getirecek hususları ihtiva etmektedir.

Ahmed Yesevî'nin kızkardeşi Gevher Şahnâz ve Yesevî'nin Hanım mürîdeleri hakkında bazı rivayetler de kayda girmiştir. Yesevîlik konusunun en önemli yazılı kaynaklarından olan "Cevâhiru'l-Ebrâr Min Emvâc-ı Bihâr"da *Kadın* konusunda

yazılanlar rivayetlerde gizli olan gerçeği yansıtır. Bu eserde dile getirilen konu Dîvân-ı Hikmet nüshalarına girmiş olan, -ancak içersindeki unsurlar nedeniyle Yesevî'ye aidiyeti imkânsız görülen- bir şiirde Yesevî mürîdlerinden Baba Muhammed Hotenî -ki Baba Mâçîn adı ile tanınır- kıssası anlatılırken de işlenmektedir.

MENKIBE

Ahmed Yesevî'nin şöhret dairesi genişleyerek mürîdleri binlerle sayılacak derecede çoğalınca tabiatıyla, muhalifleri, rakibleri de çoğalmıştı; hattâ bu münafıklar nihayet ağır bir iftiraya da cür 'et ettiler: Güya Yesevî meclisine örtüsüz kadınlar da devam ederek erkeklerle birlikte zikre karışırlarmış. Şeriat hükümlerini muhafazaya şiddetle riayet eden Horasan ve Mâverâünnehir âlimleri, bilhassa, müfettiş göndererek bu dedikodunun doğru olup olmadığını tahkik ettiler. Tahkikat sonucunda bu dedikodunun tamamen bir iftiradan ibaret olduğu anlaşıldı. Lâkin Ahmed Yesevî, onlara artık bir ders vermek istedi: Birgün mürîdleri ile birlikte bir mecliste otururken, mühürlü bir hokka getirtip ortaya koydu. Bütün cemaate hitab ederek dedi ki:

"Sağ elini, büluğ gününden bu ana kadar avret uzuvlarına hiç değdirmemiş kim vardır?" *Hiç kimse cevab veremedi. Derken, Yesevî'nin önde gelen mürîdlerinden Celal Ata ortaya geldi. Ahmed Yesevî, hokkayı Celal Ata'nın eline vererek, o vasıtayla, müfettişlerle birlikte Mâverâünnehir ve Horasan memleketlerine gönderdi. Oralarda bütün âlimler birleşerek hokkayı açtılar: Hokka içindeki pamuk ile ateş hiç birbirine etki etmemişti; ne pamuk yanmış, ne de ateş sönmüştü. O vakit, Hazret Sultan'dan şüpheye düşerek müfettiş yollamış olan âlimler, Yesevî'nin kendilerine vermek istediği dersin anlamını bütün açıklığı ile anladılar. Eğer, erkek-kadın bir ehl-i Hakk meclisinde bir araya gelip beraber zikr ve ibadete devam etseler bile Hakk Teâlâ, kalblerindeki her türlü eğilim ve arzuyu yok etmeğe muktedirdir. Bu ders üzerine Horasan ve Mâverâünnehir âlimlerinin hepsi olağanüstü derecede utandılar ve armağanlar, adaklarla kabahatlarını af- vettirmeğe çalıştılar.*

Yesevîlik temel metinlerinden olan Hazînî imzalı "Cevâhiru'l-Ebrâr Min Emvâc-ı Bihâr"da Yesevî mürîdelerin erkeklerle birlikte zikre katılması konusunda yazılanları titizlikle incelemek faydalı olacak ve belge olarak değerlendirilmesi ile daha sağlıklı bir neticeye ulaşılmasını sağlayacak olan şu ibarelere dikkat edilmelidir:[132]

"...Muzâfat-ı baide içinde mesâmi-i nâsda düşdi ki meclisinde bi-ğayr-ı hicâb ricâl u nisvân şer-i şerife muhâlif cem olup zikre karışurlar. Hâlbuki ğayr-ı vâki. Horâsân u Mâverâü'n- nehr'de muhâlif olan ulemâ müfettiş gönderdiler ve tefahhuş it- diler. Ol mesmû olân ahvâl-i mühimü'1-ihtilâl ğayr-ı vâki bulındı. Ammâ Şeyhü'1-meşâyih -kuddise sırruh- bir mühürlü hokka ortaya gitürüp nefır-i âm urdı ki evliyâu'llahdan kim varsa ki sağ kolını bulûğ-ı şerden bu ana gelince gizlü avret azâlarına istimâl u mesâs itürmemiş ola. Huzzâr-ı meclisden kimse cevâba kâdir olmadı illâ imâmü'1-hümâm maden-i cevâhirü't-takvâ celilü'1-kadr Celâl Ata -rahmetullâhi aleyh- ortaya geldi. Memhûr hokkayı şeyhü'1-meşâyih -kuddise sırruhu'l-azîz- ol halifenün eli ile müfettişler ile Mâverâünnehir ve Horâsân memâlikine gönderdi. Vusûlden sonra ulemâ ve fuzalâ cem olup Celâl Ata hazretlerini ziyâret kılup hokka-i memhûrı açdılar. İçinde penbe ve âteş bulındı ki ne penbe yanmış ve ne ot sönmiş. Buyurmışlar ki bilâ-ğaraz ve't-tâkdir eger ricâl u nisâ bir meclisde cem olup zikru'llah itseler ve kalblerini Hakk Teâlâ kendü harâret ve cezbe-i rubûbiyyeti ile mutasarrıf olup hıyânet muzahhemetînden saklaya. Nice ki işbu hokka içinde penbe-i beyâzi tabiat-ı nâr-ı vâkıddan nâkıd -ı emân sararmış ve beyâz saklamış. Bu ahvâl-i şigerf müşâhede oldukdan sonra cümle müstağfir olup kerâmâtlarına mukırr oldılar ve hedâyâ ve nüzur ile tereddüd ve şübhelerini telâfi buyurdılar ve Arâsat ahvâline muvâzene kıldıklarında ki mehâbetden halku'llah biri birinden bi-haber kalurlar ve zikrullah meclisi evliyâullah şerefinden kıyâmet-i âherdür..."

Bu şu hususlar ortaya çıkmaktadır:

Bu rivayeti nakleden önemli metnin yapılacak bir sorgulamada, şu hususlar ortaya çıkmaktadır:

1. Yesevîler'in zikir meclisinde, hicabsız olarak erkek ve kadınların İslâm'a aykırı olarak toplanıp zikre katıldıkları asırlar önce ve hattâ Yesevî'nin sağlığında da iddia edilmiştir. Bu iddiaya Hazînî'nin cevabı çok nettir: *"Hâlbuki gayr-ı vaki..."*; yani oysa böyle bir şeyin vukua gelmesi sözkonusu değildir.

2. Horasan ve Mâverâünnehir'de bulunan ve Yesevî dergâhında ihtilatı iddia eden muhalif ulema ayrıca durumu yerinde tesbit etmek üzere denetimciler

göndermiş ve bu kişiler de Yesevî dergâhında, “bilhassa kadın konusunda” İslâm’ın zâhirî hükümlerine aykırı bir husus tesbit edememişlerdir.

3.Sanki bu hususlarda olacak dedikoduları önlemek için Ah- med Yesevî ilginç bir test de uygular. *“Ergenliğinden o güne kadar cinsiyet organı mahalline sağ eli ile değmemiş”* bir dervîşini aramış ve bu nitelikteki tek dervîşi olan Celal Ata’ya bir cam mahfaza içerisine yerleştirdiği köz ve pamuğu yan yana koyarak vermiş ve Horasan’daki iftiracılara göndermiştir. Horasan’a kadar gelen közün ateşi, hiç sönmediği gibi pamuğu da tutuşturmamıştır. Bu durumu tesbit etmek için toplanan ulemaya Celal Ata der ki: *“Garazsız olarak (artniyet taşımadan) ve irade ile olmaksızın kadın ve erkekler bir meclisde Allah’ı zikretseler kalblerini Allah kendi harareti ve Rububiyet cezbesi ile tasarruf ederek hain düşüncelerin istilâsından saklasın…”* Bunu işiten Horasan uleması iddialarından vazgeçip ve istiğfar ederler. Bu durumu izah için Hazînî, “Kıyamet günü Arasat meydanında biraraya gelen Allah’ın halkı dehşet ve hayretten nasıl birbirlerinden habersiz kalırlarsa zikrullah meclisi de evliyaullah şerefinden kıyamet günü gibidir” demekte ve zikir meclisinde hâsıl olan manevî hava ile kadın ve erkeğin birbirlerin- de habersiz kalacaklarını *-ve/veya kalmaları gerektiğini-* dervîşâ- ne bir nezaket ile ima etmektedir.

Cevâhiru’l-Ebrâr’daki kadın-erkek karışık zikir meclisi düzenlenmesini sorgulayan bu ilginç rivayetin bir diğer versiyonu Türkmenistan bölgesinde kısmen değiştirilerek, *-rivayete tarîkat silsilesinde Hazret Sultan Yesevî ile halef-selef olan Abdul-Hâlık Gucduvânî de dâhil edilerek-* şu şekilde nakledilmektedir:

MENKIBE

Rivayetin Türkmen versiyonu olarak anlatımına göre “Ahmed Ye- sevî’nin şöhreti ve mürîdleri artmaya başladıkça, hakkındaki söylentiler de artmaya başlar ve sonunda iftiralara kadar vardırılır. Hazret Sultan’ın zikir meclisine tesettürde itinasız kadınların da katılarak erkeklerle birlikte zikre karıştıkları söylentisi Buhara ’daki dergâhda irşad görevini devralan Abdul-Hâlık Gucduvânî’ye kadar ulaşır. Hoca Ahmed Yesevî, Hacc’a gitmek niyetiyle dervîşleriyle birlikte yola çıkar. Yolculuk sırasında bir gece Gucduvânî’ye misafir olurlar. Abdul-Hâlık Gucduvânî’nin kulağına selefi olan ve irşad postunu kendisinden devraldığı Hazret Sultan Yesevî ile ilgili bazı söylentiler gelmiştir. Baş başa sohbetleri sırasında kurduğu meclislere tesettüre

dikkat etmeyen kadın-kızların da katılarak erkeklerle birlikte zikre karıştıkları iddialarını ima eden Gucduvânî'nin sözlerinden Ahmed Yesevî rahatsız olur. Abdul-Hâlık Gucduvânîde Yesevî'ye kadınların biatını kabul edip zikir meclisine dâhil etmesinin bu dedikodulara yol açtığını ve bundan sakınmak gerektiğini söyler. Abdul-Hâlık Gucduvânî'nin de dedikodulardan etkilendiğini anlayan Hazret Sultan Yesevî, çekirdeği çıkarılmış bir topak pamuğu, ocakta yanmakta olan kor gibi ateşin alevleri üzerine atar. Herkes hayret ile görür ki, pamuk yanmaz. Gözlerini ateşe dikerek olan biteni izleyen Abdul-Hâlık Gucduvânî ile diğer dervîşler, Yesevî'nin bu kerâmeti karşısında utanırlar. Hazret Sultan Yesevî, gösterdiği bu kerâmet ile, gerçek dervîşlerin -kadın veya erkek de olsalar- zikir sırasında cinsiyet farkından fariğ olduklarını isbat etmiştir. Tanık olduğu bu kerâmet karşısında hem utanan hem de şaşıran Abdul-Hâlık Gucduvânî, O'nu yeni bir sınamaya tabi tutmak ister. Yesevî, Hacc'a gitmekten vazgeçip yurtlarına dönmelerini teklif eden ve Kâ'be'yi getirmelerinin mümkün olup olmadığını soran Abdul-Hâlık Gucduvânî'ye olumlu cevap verir. Ve kendisinin yaptığı duaya dervîşlerin "âmiiin" demeleriyle birlikte, Kâ'be'yi, oradaki boş bir meydana kondurur. Bu menkıbenin bir diğer varyantında Hazret Sultan Ahmed Yesevî, dervîşlerini de alacak kadar geniş bir tahta binerek uçmak suretiyle Kâbe'ye gitmiştir. '

Bu rivayetleri nakleden Türkmen araştırmacı Hoca Ahmed Ahun, Buhara'yı ziyareti sırasında bir Özbek'in verdiği habere göre bu tahtın halen Özbekistan'ın Fergana vadisindeki Nemengan kentinde olduğunu ve kendisine göstermek istediğini belirtmiştir.[133]

Gerek Cevâhiru'l-Ebrâr'daki ibareler, gerekse Türkmen rivayetlerinin ötesinde günümüz insanları açısından konuya yaklaşıldığında asıl sorulması ve yanıtı üzerinde derinden derine düşünülmesi gereken sorular şunlar olmalıdır:

1. Ahmed Yesevî köz-pamuk testini uygularken edebiyle temayüz etmiş bir dervîşi olan Celâl Ata'yı seçmiştir. Edeb konusunda hassasiyeti olamayan bir dervîşin eline verilse acaba köz pamuğu yakmaz mıydı?

2. Bugün acaba garazsız-iradesiz bir araya gelip zikir yapabilme yiğitliğine sahib erkek ve kadınlar var mıdır?

3. Kadın ve erkek zikir için bir arada bulunsalar dahi *'zik- rullah harareti ve ilahi cezbe ile Allah korumadıkça'* her zaman nefsanî tuzaklara düşülmesi mümkün değil midir?

4. Hazînî zikir için bir araya gelen kadın ve erkeklerin kendilerini ancak kıyamet günü bir araya getirilmiş kadın ve erkekler olarak algılayabilecek derecede dünyevî hallerini terk ederlerse bir arada zikirden zarar gelmeyeceğini söylemektedir ki bugün böylesi bir müslümanlar topluluğu -değil ülkemizde- dünyanın herhangi bir yerinde var mıdır?

Bu sorgulama dürüstlükle yapılırsa anlaşılacaktır ki, günümüzde kadın ve erkeğin bir arada zikir yapabilmeleri bu incelikler gözetildiğinde mümkün değildir. Zaten metnin ilk satırlarında bunun 12. Yüzyıl Türkistan'ında Yesevî dergâhında Ahmed Yesevî huzuru ile yapılan zikirlerde bile mümkün olamadığı belirtilmektedir. Değil ki bugün?!...

Şimdi bu yazdıklarıma rağmen hâlâ itiraz ederek *"Bırakın bunları, menkıbe, hikâye bunlar..."* diyenlerin seslerini işitir gibiyim.

İşte onlara söyleyeceğim söz şudur: Edeb ya Hû! ; "el-insaf vel-merhamet !"

Bu noktada *"Dîvân-ı Hikmet'te Kadın"* konusu da mercek altına alınmalıdır. Ahmed Yesevî'ye ait hikmetlerin tamamını en az on defa okumuş bir kişi olarak şunu net olarak tekrar ifade etmem gerekli ki, Ahmed Yesevî'nin dilinden dökülmüş binlerce satırlık hikmetler arasında bir tane hikmette bile *insaniyet dışında* cinsiyet izafesi anlamında ve özellikle 'dişilik' bağlamında "kadın" lafzı yer almamaktadır. Hattâ Ahmed Yesevî tüm şiirlerinde tek kelime ile olsun bir yaşayan birey olarak "kadın" anlamında "kendi annesinden, kendi eşinden-kendi kızlarından" bile söz etmemektedir.

Dîvân- Hikmet'te *"kadın"* kelimesine sadece birkaç yerde rastlanır; buralarda da aynı kalıp içerisinde orijinal metinde *"zen ü ferzend"* şeklinde Farsça tamlama olarak "kadın ve çocuk" anlamında geçirilir.

"Kız" kelimesi ise sadece birkaç kez "oğul-kız" şeklinde tamlama olarak -bir yerde Rasûlullah'ın sevgili kızı Hz. Fâtıma'ya işaret edilerek; bir yerde Hz. Ebûbekr'in kızı (Hz. Aişe)'na işaret için; bir yerde cennetin "Huri kızları"nın tanımlanmasında, bir

yerde de genç “kız ü zaif civanlar” deyimi içerisinde genç kızlar kastedilerek- sadece birkaç kez geçirilmiştir.

Peki nasıl oluyor da Ahmed Yesevî’nin kadınlara “çok özel bir önem” verdiği, dergâhını kadınlarla doldurup erkeklerle beraber zikrettirdiği iddia edilebiliyor?..

Bunun cevabı bence, son dönemde iyice yaygınlaşmış ve de derinleşmiş olan -ve en önemlisi bu iddia sahiblerinin şuuraltlarına da epeyce sızmış olan- “kadınperestlik”te aranmalıdır. Siz Ahmed Yesevî’ye kadınlarla ilgili herhangi bir övgü veya ayıb yamamağa niyeti olanlar, siz Ahmed Yesevî’nin ateş ile pamuğu emanet edeceği dervîşine koyduğu şartı kendinizde bir arayın bakalım; sonucu çok merak ediyorum...

Hazînî’nin Savunması

Hazînî’nin Yesevîlik hakkındaki eserlerinden Menbâü’l-Ebhâr Fi Riyâzi’l-Ebrâr kitabında da tarîkata alınacak mürîdlerin özellikleri sıralanırken *“Mürîd, henüz sakalı bitmemiş yaşta (= emred) olmamalı, kötü huy ve davranışlar edinmiş bulunmamalıdır.”de-* nilmektedir.[134] Hazînî, Yesevî mürîdi olma niteliklerini sıralarken özellikle bu anlamlı şartı öne çıkararak, ısrarla üzerinde durur: *“Bir mecliste sakalı henüz bitmemiş yaşta bir oğlan (= emred) varsa, o mecliste bulunanlar kazanç elde edemezler. Sakalı bitmiş (= mültehî) ve din hükümlerine bağlı (= dîn-şiâr) yoldaş iste; gönül çekici güzel isteme.”der.* Uyarı nitelikli bu sözlerini şöyle tamamlar: *“Küçük yaşta oğlan çocuğu ve kadınla bir yerde oturma,çünkü öyle yerde vecd haram olur. İyiliğin için iyi kimseleri iste ki vecd ve semâ mubah görülsün, günah sayılmasın.”* diyerek önemli bir meseleye parmak basar, ardından yine aynı noktaya döner ve: *“Şüphesiz, iyi dost sakallı olmalıdır; sakalsız oğlanın yüzüne bakmaktan kaçınmak gerektir. Sakalı bitmedik oğlan çocuklarının bulundukları toplantılardan (= ehl-i bid’at meclisinden) uzaklaş, yoksa bu tür bid’atler (= kötü işler ve davranışlar) yüreği yaralar.”*

Hazînî’nin yukarıda ayrıntılı olarak naklettiğimiz sözleri, Yesevîlikte zikir meclislerine küçük yaşta çocuklarla kadınların da katıldığı ve böylelikle şeriat sınırlarının ihlâl edildiği yolundaki iddialara karşı bir reddiye, bir savunma gibidir.

Matbaa baskılarının piyasaya çıkacağı zamana kadar Yesevî kültürünü halk

arasında yayan ve fikirlerini geniş halk kitlelerine ileten en önemli ve bir yerde yegâne kaynak, Türkistanlı müslüman Türk kadınları olmuştur. Türkistan kadınlarının Yesevîcilik geleneği, Pîr-i Türkistan'ın fikirlerinin halk arasında yayılmasına ve korunmasına hizmet etmiştir. Kadınlar arasında Yesevî hikmetlerini öğrenmek, ezberlemek ve halka öğretmek faaliyeti Yesevî devrinde başlamıştır. Hazret Sultan'ın kızı Gevher Şahnâz Hanım, babasından öğrendiği hikmetleri önce komşuları, sonra yakınlardaki köy ve avullardaki kadınlar arasında okumuş, hikmetleri başka kadınlara öğretme yöntemini de geliştirmiştir. Gevher Şahnâz Hanım devrinde hikmetleri öğrenmek, ezberlemek ve meclislerde okumak bir adet haline gelmiştir. Bu yöntem, Gevher Şahnâz Hanım'dan sonra da kadınlar arasında devam edip bir yüzyıl içerisinde gelenek halini almıştır.

Yesevî-Han Meclisi

Sonbahardan ilkbahara kadar bütün kış boyu, hikmetleri ezberden okuyan kırk kadın-kız, köylerde, şehir mahallelerinde, yurtlarda (çadırlarda) *Yesevî-Han Meclisi teşkil ederek* toplanırlar. Rivayete göre bu kırk hanım, Kırk canı tasvir eden melikeler olarak Kırkları (Çil-Ten) temsil ederdi. (Türkiye Türkçesinde: Çilten=Kırklar) Kırklar hakkında halk arasında anlatılan çok menkıbe vardır. Genellikle Kırklar, darda kalan insanlara yararlı olmak niyetini taşıyan bir topluluktur. Yesevî hikmetlerini koro halinde okuyan kırk kadın-kızlar da Allah yolunda hayırlı bir amel işlediklerine inanırlar.

Hikmetleri ezberden okuyabilen Kırk kadın-kızlar diz çökerek kare şeklinde, dört köşeli bir daire teşkil ederek otururlar. Onların arkasında dinleyiciler yer alır. Dua ve hikmet okuyanları, aralarında bulunan yaşlı bir hanım idare eder. Ortaya 1-1,5 metre yüksekliğinde yeşil bir ağaç dikilir ve camlar kapatıldıktan sonra bir şamdanda mum yakılır. Hikmetleri okumadan önce dua okunur. Kırk-kadın kızlar, bir kere "Bismillahirrahmanirrahim" dedikten sonra, kırk kez "Allahüekber" denir. Bunun arkasından kırk kadın-kızlardan ilk on kadın, hikmetleri okumaya başlar. Kalan otuz kişilik grup, okumayı onarlı olarak sırayla devam ettirirler. Onluk gruplar okuyacakları hikmet parçalarını seçmekte serbesttir ve hangi hikmeti okuyacaklarını

önceden aralarında kararlaştırırlar. Yesevî-Hanların hikmet okuma töreni iki saate kadar uzayabilir. Okumanın sonunda kırk-kadın kız beraber hikmetlerin “münacât be dergâh-ı ka- di’l-hacât celle celâlûhû” kısmını koro halinde söylerler. Koronun okuması, yavaş bir sesle başlar, münacatın ortalarında yükselir; sonuna yaklaştıkça tekrar yavaş yavaş sakinleşir. Koronun okuyuş ritmi, adeta bir neyin dalgalanan sesi gibi yükseltilip alçaltılır. Hikmetlerin okunmasından sonra Hz. Rasûlullah, ehl-i beyt, ashâb ve “Hz. Pîr-i Türkistan” adına dua okunur. Törenin bitişinden sonra gerekirse camlar açılır. Akîl-bâlîğ olmuş erkek çocuklar, kadın-kızlar halkasına alınmaz.

Hikmet okuma merasiminden sonra çay içilir. Çay merasimi sırasında en bilgili olan Yesevî-Han, Yesevî’nin hayatı ve fikirleri hakkında menkıbeler anlatır. Anlatılan menkıbelerin çoğunluğu, Yesevî’nin halvet hayatı ile ilgilidir ve halvetteki zuhurâtları dile getirir. Yesevî’nin sabrı, halvette geçen altmış küsür yıllık hayatını nasıl da tamamıyla Allah’a bağladığı ve insanın iradesiyle her türlü zahmeti geride bırakabileceği de anlatılan konulardandır.

Komünizm döneminde, 1925-1989 yılları arasında, Yesevî’nin eserlerini okumak, fikirlerini anlatmak yasaklandığı gibi Yesevî-Han meclisleri düzenlemek de suç sayılmıştı. Ahmed Yesevî’yi kendi dönemindeki İslâm toplumu içerisinde dini fikirleri halka ilk defa halkın dili ile anlatmaya cesaret eden ilim adamı olarak göstermek de yasak edilmişti. Hattâ Yesevîcilik gerici bir faaliyet olduğu ve tasavvufun bir hayalden başka bir şey olmadığı yıllar boyu propaganda edildi. Ama asırlardan beri kadın-kızlar arasında devam ettirilen Yesevî-Han meclisleri, komünizm devrinde de gizli olarak da olsa yaşatılmıştır. Kahraman hanımlar, işyerlerindeki dinlenme aralarında, fırsat buldukları her an bir araya geldiklerinde ve meselâ bilhassa düğünlerde, Yesevî hikmetlerinden parçalar okumuşlar ve o ağır şartlarda dahi Yesevî-Hanlık geleneğini yaşatmışlardır. Bugünkü Türkistan’da kadınların Yesevî-Hanlık geleneği yeniden canlanmış durumdadır. Yesevî kültürünün yaşatılmasında hayatî bir önem taşıyan Türkistan hanımlarının Yesevî-Hanlık geleneği ciddi araştırmaları hak etmekte ise de bu konunun yeterince araştırıldığı söylenemez.

Bu Yesevî-Han meclisleri sayesinde Türkistanlı kadınlar, hikmetleri ezberden okumak ve gençlere öğretmek suretiyle Türk lehçelerinin günümüze kadar

yaşamasına imkân sağlamışlardır. Çin işgalindeki Doğu Türkistan'lı kadınlar arasında da Yesevî-Hanlık geleneğinin devam ettirildiği bilinmektedir.[135]

Emîr Timur ile Hazret Sultan Yesevî İlişkisi

Aynı zaman diliminde yaşamadıkları bilinmesine rağmen, Emîr Timur (1336-1405) iki asır sonra yaşadığı Ahmed Yesevî'ye derin bir bağlılık duygusu taşımaktadır. Bu konuda nakledilen rivayetlerin ötesinde Kazak bozkırlarında Emîr Timur'un emri ile inşa edilen ve dünya kültür mirasının nadide bir eseri olarak bugün de dimdik ayakta duran Yesevî külliyesi, bu bağlılığın elle tutulur gözle görülür bir eseri olarak ziyaret edilmektedir. Emîr Timur'un, Ahmed Yesevî'nin kabri üzerine bir türbe ve külliye bina etmesi de, menkıbeye göre, Hazret Sultan Yesevî'nin bir kerâmeti eseri dir. Ahmed Yesevî Türbesi'nin yapımı ile ilgili olarak tarihi kaynaklarda kaydedilenler, Türk tarihi yönünden önemli bir boyutu ortaya sermektedir.

Rivayete göre vefatından sonra da kerâmetleri devam eden Ahmed Yesevî, büyük Türk hanı Emîr Timur' un rüyasına girerek Batı seferini ve yapacağı fetihleri müjdeler. Risale-i Tevârih-i Bulgariye adlı eserde Emîr Timur'un rüyası ve Ahmed Yesevî'ye olan manevî bağlılığı Emîr Timur'un dilinden verilen şu satırlarda anlatılmaktadır: "...Nihayet Hazret-i Emîr Timur, Hızır (aleyhisselâm) ile beraber Buhara'ya gitmeğe niyet etti. Yolda Türkistan'a uğradı. Türkistanlı Ahmed Yesevî, Emîr Timur'un rüyasına girdi.

"Ey yiğit! Çabuk Buhara'ya git, inşallah oradaki sultanın ölümü senin elindedir, bütün Buhara halkı zâten seni bekliyorlar. Senin başından çok şeyler geçse gerektir" dedi. Emîr Timur, bu rüyayı görüp uyandı, Allah'a şükretti. Ertesi gün Türkistan hâkimi Nogaybek Han'ı çağırttı; Ahmed Yesevî kabri üzerine bir âsitâne yaptırması için ona akça verdi. Türkistan hâkimi öyle zînetli bir âsitâne yaptırdı ki hâlâ bütün güzellikleriyle durur".

Rüyasında verilen bu işaret üzerine Buhara üzerine sefere çıkan Emîr Timur, Buhara'da zafere ulaştıktan sonra şükran hissinden kaynaklanan manevî bir yöneliş ile Seyhun nehrini geçerek Ahmed Yesevî'nin mütevazi kabrini ziyaret eder.

Şerefüddin Yezdî'nin Zafernâme adını taşıyan ve Emîr Timur dönemini anlatan eserinde bu durumu şöyle tasvir eder: "Emîr Timur, 1396 yılında Semerkand'da eşi için Dilguşa Bağı'nı yaptırdıktan sonra Taşkend taraflarına doğru gitti. Seyhun nehrini geçip o civardaki kasabalarda ordunun kışlamasını emretti ve kendisi de

Türkistan'da ve Kırgız bozkırlarında büyük nâmı olan Ahmed Yesevîkabrini ziyaret için Yesi'ye geldi.

"Muhammed Hanefî evlâdından bu din ulusuna hürmeten" mezarı üzerine alî bir imaret yapılmasını emr ve ferman etti.

Mevlana Abdullah Sadr, bu işle görevlendirilerek Hoca Hüseyin Şîrazîadlı bir mi'mar marifetiyle işe başlandı. Büyük bir kubbe ile iki minareden ve sayısız sofalar, hücreler, künbetler- den oluşan muhteşem bir bina iki senede meydana çıktı.

Yesevî külliyesinin kubbe ve duvarlarının çinilerle tezyini ve Hazret Sultan Yesevî'nin kabir taşı olacak sandukanın mermerden ve nakışlarla süslenerek yapılması Emîr Timur'un kesin emri olduğu için, bina gerek içten gerek dıştan kusursuz denecek bir şekilde inşa edilmiştir. Külliyenin zikir meydanında 1398'de vakfedildiği anlaşılan ve üzerine Kur'an âyetleri kazınmış çok büyük bir kazan da vardır. Külliyenin ahşap kapı oymaları, külliye ayrıntılarındaki incelik ve zerafet harikulâde denecek kadar güzeldir. Bu muazzam binanın yapılmasından sonra, Emîr Timur, şehirdeki fakir ve muhtaçlara birçok ihsan ve sadakalarda bulundu. Külliyenin açılış töreni sonrasında tekrar Semerkand'a döndü."

Din âlimlerinin ve tasavvuf önderlerinin halk üzerindeki manevî nüfuzlarından faydalanmak maksadıyla din büyüklerine saygı gösteren, bazı kaynaklarda "bütün hayatında İslâmî bir siyaset ta- kib eden bir hükümdâr" olarak bilinen Emîr Timur'un, Buhara'nın fethinin kendisine bir rüya ile müjdelenmesi ve fethin de nasib olmasından sonra Hazret Sultan Yesevî'nin manevî tasarrufunun etkisine daha kesin bir inanç ile bağlandığı kaydedilmiştir. Hattâ, bir belgenin tanıklığına göre Yıldırım Bayezid ile savaşmak üzere Anadolu'ya yürüdüğü zaman, Yesevî Makâmât'ından tefe'ül etmişti. Azerbaycan ve Anadolu'yu da içerisine alan Batı seferine ilişkin beklediği işareti Yesevî Makâmât'ından araması Emîr Timur'un dilinden şöyle nakledilmektedir:

MENKIBE

"... Batı seferine, Rûm ülkesine -Anadolu'ya- yöneldiğim zaman Hazret-i Şeyh Yesevî" Makâmât'ından" bir işaret aradığımda şu müjde veren rubai (= dörtlük) ile karşılaştım ki her ne zaman müşkilât (=güçlük) ile karşılaşsanız Hazret Sultan Yesevî'nin bu rubaisini okuyun:

"Yeldâ giceni şem-i şebistan itken

Bir lahzada alemni gülistan itken

Bes müşkil işim tüşübdür asan itken

Ey barçanı müşkilini âsân itken"

[Uzun geceyi kandil gibi aydınlatan

Bir anda cihanı gül bahçesi eden

Ne zaman güç işim düşse kolay eden

Ey herkesin güçlüğünü kolay eden -Allah'ım-...]

Ben bu rubaiyi hıfzettim(= ezberledim). Rûm (= Anadolu) hükümdarı Bayezid'in askeriyle karşılaştığımızda bunu yetmiş defa okudum; zafer hasıl oldu.."

Bu sözler Emîr Timur'un Ahmed Yesevî'ye duyduğu saygı ve O'nun manevî tasarrufuna olan inancı yanında derin bir sevgi ve güveni de açıkça hissettirmektedir. Yine bu ifade, Emîr Timur'un Şâh-ı Nakşbend başta olmak üzere bütün Allah dostlarına karşı sergilediği -ve yazılı kaynaklarda da zikredilen- saygısının bir örneğidir. Bu sözler aynı zamanda Batı Türk devleti olan Osmanlı'yı Ankara Ovası'nda yenen Doğu Türk devleti'nin dayandığı manevî gücü de ifade eder. Anadolu seferinde yaşananlar nedeniyle Emîr Timur'a yönelik küçümseyici, hakaret dolu hikâyelere inanmış olanlar için bu saygılı ifadeler -herhalde- çok çarpıcı gelmiş olmalıdır.

Bugün bir Türk için, Ankara'nın Çubuk ovasında perişan edilen Yıldırım Bayezid için ne kadar üzülmeli isek, -aslında istemediği halde Anadolu'ya yönelmek zorunda bırakılan- Emîr Timur'a da -hiç değilse Allah'ın evliyâsına muhabbeti nedeniyle- en az o kadar saygı duymalıyız. Bugünün dünyasında geçmişin kavgalarının kan davasını gütmek yerine, bu örnekten yola çıkılarak Ahmed Yesevî'nin -dün olduğu gibi bugün de- dünya Türklerini dizleri dibinde bir araya getiren "ortak manevî önder" olduğu hatırlanmalı ve Yesevî ocağında kucaklaşılmalıdır.

Emîr Timur'un Buhara civarında yaşayan ve çağdaşları olan Hâcegân silsilesi meşayıhına gösterdiği ilgiyi anlatan birçok menkıbe yanında, Emîr Timur'dan asırlarca sonra yaşamış olan büyük mutasavvıf İmam-ı Rabbani'nin Mektubât'ında yer alan bir mektubunda yer verdiği manevî müjde Emîr Timur hakkında konuşulurken dikkatli olunmasını ihtar etmektedir.

Nakşbendî geleneği, Emîr Timur hanedânından ünlü Sultan Ebû Saîd Mirza'nın, Hâcegân silsilesinden Ubeydullah Ahrar'ın iltifatına mazhar olmasını da, yine Ahmed Yesevî'nin bir kerâmetine dayandırır:

MENKIBE

Sultan Ebû SaîdMirza'nın daha nam ve sanı yokken Ubeydullah Ahrar, bir kâğıt parçasına Ebû Saîd'in ismini yazıp sarığının kıvrımı ara-sına soktu. Bunu gören Ubeydullah Ahrar 'ın mürîdleri, ismi yazılan Ebû SaîdMirza'nın kim olduğunu mürşîdlerinden sordular. Ubeydullah Ahrar:

"Bize, size, Taşkend, Semerkand ve Horasan halkına sultan olacak adam!" cevabını verdi. Gerçekten de aradan az bir zaman geçtikten Ebû SaîdMirza'nın yıldızı parladı ve nâmı âleme yayıldı.

Meğer o vakitler Sultan Ebû Saîd Mirza da şöyle bir rüya görür: Bu rüyada Ubeydullah Ahrar, Ahmed Yesevî 'nin işaretiyle Ebû Saîd için dua edip Fâtiha okur. Ebû Saîd Mirza rüyasında Hazret Sultan Yesevî'ye kendisine dua edip Fâtiha okuyan velînin kim olduğunu sorup adının "Ubeydullah Ahrar" olduğunu öğrenir. Ebû Saîd Mirza sabahleyin, maiyetindekile- re, Ubeydullah Ahrar adlı birini tanıyıp tanımadıklarını sorar. Taşkend'de o isimde bir mürşîd bulunduğunu haber alır almaz, hemen Taşkend'e doğru yola çıkar ve nihayet Ferket te Hoca Ubeydullah Ahrar ile karşılaşıp mülakat ederek, dua ile bir Fâtiha niyâz eder. Bu talebi üzerine Ubeydullah Ahrar gülerekEbû SaîdMirza'ya der ki: "Fâtiha bir kez olur".

Cevâhirü'l-Ebrâr'da Hind ikliminin Türk Sultanı Babür Şah soyundan olan Hümayûn Şah hakkında Seyyîd Mansur aracılığı ile gerçekleşen Yesevî'nin bir kerâmeti de anlatılır:

MENKIBE

Seyyîd Mansûr Ata, bir ara Türkistan'a, yani Yesi'ye gelerek, Ahmed Yesevî türbesini ziyaret edip ve Hazret Sultan ile manevî olarak sohbet etti. Bu manevî mülâkat sırasında Ahmed Yesevî, SeyyîdMansûr 'a dedi ki:

"Çağatay Sultanı -yani Babür'ün oğlu Hümayûn Şah- Semerkand'ı zap-tedip o bölgenin egemenliğini ele geçirmek istiyor; fakat ervâh-ı tayyibe buna razı değil, onu Hindistan'a havâle ediyorlar. Hümayûn Şah'ın Hind ülkesindeki zaferleri için, türbemizden bir âlem al ve Hümayûn Şah'a götür. "

Ahmed Yesevî'nin bu emri üzerine Seyyîd Mansûr, türbedeki bir âlemi alarak Hümayûn Şah'ın taht merkezi olan Kabil şehrine gitti. Hümayûn Şah, ceddi olan Emîr Timur'un kabrinin bulunduğu Semerkand'ı almak istiyordu. Hümayûn Şah'ın kardeşi Hindal Mirza, Kabil'de SeyyîdMansûr ile başbaşa görüştü ve bu Yesevîyye mürşîdinin manevî derecesini anlaya-rak mürîdi oldu.

Kardeşi Hindal Mirza, Hümayûn Şah'ın yanına gittiği zaman, kar-deşine başından geçenleri anlattı. O da rüyasında bunu işaret eden benzer bir rüya görmüştü. Bunun üzerine iki kardeş Seyyîd Mansûr 'u davet ettiler. Seyyîd Mansûr Ata, Ahmed Yesevî'nin işareti ile yanına aldığı âlem ile beraber Kabil'e geldi. Hümayûn Şah, tarafından saygı ile karşılandı. Hümayûn Şah'ın sarayında zikr halkası kuruldu, Türkistan pîrlerinin hik-metlerinden manzumeler okundu. Dinleyenlerde vecd hâsıl oldu. Bundan sonra Seyyîd Mansûr Ata, Hümayûn Şah'a dedi ki: "Mâverâü'nnehir ev-liyâsı, size Hind fethini müjdeliyorlar. Hazret Sultan Yesevî de zaferiniz için bu âlemi nişane olarak gönderdi. Kabul buyurunuz". Bunun üzerine Hümayûn Şah bu müjdeden çok memnun oldu ve Hindistan 'a yürüyerek pek çok yeri fethetti.

(Babürnâme'de bu rivayetin bir başka versiyonu yer almaktadır.)

Türkistan Emîr ve Hanları ile ilişkiler konusunda Yesevîler başlangıçta daha etkili iken Nakşbendîyye tarîkatının önce Mâ- verâünnehir'de ve sonra bütün Türkistan'da etkinlik kazanması ile zamanla Nakşbendîlerin gerisinde kalmışlardır.

Şeybânî Hanlığı'nın ilk zamanlarında Yesevîlik tekrar ön almışsa da, Şeybânî Han'ın önceleri intisab ettiği Yesevî şeyhi Cemâleddin Kâşgarî Buharî'yi Buhara'dan Herat'a sürgün etmesi neticesinde durum yeniden Nakşbendîler lehinde değişmiştir. Son dönemlerinde Yesevî şeyhleri ile aralarına giren soğukluğa rağmen Şeybânî hanlarının Hazret Sultan Yesevî'ye saygısı ise hiç eksilmemiş; Yesevî külliyesi vakıflarının güçlendirilmesi yanında yazdıkları şiirlerde de bu bağlılığı göstermişlerdir.

18. yüzyılda bazı Mangıt hanlarının Nakşbendîliğin Müceddi- diyye koluna bağlanmaları ve bazı din adamlarının yönlendirmesi ile cehrî zikri yasaklamaları, bu asırda Türkistan'daki nüfuzları da azalmış olan Yesevîler'i siyasî destek yönünden de geriletmiştir.

15.-17. asırlarda ölen Kazak hanları, Altınorda hanlarının defnedildiği Sarayşık (Saraycık)'da toprağa verilirlerdi. Bazı hanlar ile önde gelen Kazak beylerinden bir

kısmı ise Yesi (= Türkistan) şehrindeki Ahmed Yesevî türbesine defnedilmeyi vasiyet ettiklerinden Yesi'deki Yesevî külliyesinde sırlanmışlardır.

Hazret Sultan Yesevî külliyesinde, ebedî istirahatgâhlarına tevdi edilen Kazak hanlarından Abılay Han, Colbarıs-Han, Esim-Han, Babır-Han'a ait sandukalar külliyede ana binanın çatısı altındadır. Kazak tarihinin şanlı isimlerinden Kazıbek-Biy, Canıbek-Biy gibi tarihi şahsiyetlerin türbeleri de Ahmed Yesevî türbesi civarındadır.

18. asrın ünlü Kazak komutanlarından Bögembay Batır Ar- ka'da Silti boyunda öldüğü halde cesedi vasiyeti üzerine Türkistan'a getirilerek Yesevî türbesi yanına defnedilmiştir.77

Kazak hanlarının ölümlerinden sonra Yesevî külliyesinde defnedilmelerini vasiyet etmeleri Hazret Sultan Yesevî'nin manevî çekim alanının 18. yüzyılda da güçlü bir şekilde varlığını devam ettirdiğinin bir işaretidir.

Kaynak: Dr. Hayati Bice, Pîr-i Türkistan HOCA AHMED YESEVÎ

Sehl b. Abdullah et-Tüsterî

bir sözünde "Bedensel hastalıklar rahmet, kalbi hastalıklar ise cezadır" demektedir.[1224] Sehl'in "Bedensel hastalıklar sıddıklar içindir"[1225] ifadesi ise yukarıda belirttiğimiz üzere tevekküle sarılarak tedaviden imtina etmeyi ancak üst derecedeki mutasavvıflar için mümkün gördüğünü anlatmaktadır. Bu nedenle Sehl, diğer mutasavvıflar gibi düşünmekte ve kişinin imanı ve sabrı ölçüsünde hastalığa katlanabileceğinden tevekkül ehli olmayanların tedavi olmalarında bir beis görmemektedir. Sehl'in hayat hikâyesinden bu tutumuyla ilgili bilgilere ulaşabilmek

---

[1224] Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kalplerin Azığı: Kûtü 'l-kulûb,* III: 84.

[1225] Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kalplerin Azığı: Kûtü 'l-kulûb,* III: 84.

mümkündür. Nitekim o kendi yaşadığı rahatsızlıklar için tedavi olmayı reddetmekle birlikte, hasta olan kişilerin tedavisine yardımcı oluyordu.[1226]

Başka bir yönden tevekkül Sehl'e göre kalbin bir halidir. Kalbi Allah'a bağlayarak her türlü endişeden arındırmak suretiyle gerçek tevekkülden bahsedilebilir. Sehl tevekkülü "Başkasına bağlanmaksızın Allah ile yaşayan bir kalbin hali" tanımlamaktadır.[1227]

Zikir Yolu

Sehl b. Abdullah et-Tüsterî bir müride bütün bir gün boyunca "Allah, Allah" demek için gayret et, demiş, ikinci ve üçüncü gün de aynı şeyi söylemiş, derken bunu söylemek müridin huyu haline gelmiş o zaman müride "Şimdi geceleri de gündüze ekle", demiş, mürid söyleneni yapmış ve nihayet mürid gece rüyasında bile bu kelimeleri söylediğini görür hale gelmiş. O bakımdan bu âdet artık onun tabiatı haline gelmişti. Bunu müteakip Sehl, müride "Şimdi bundan vazgeç, [yani Allah, Allah kelimelerini dille söylemeyi terk et] Hakk'ı hatırlamakla meşgul ol", demiş. Mürid emre uyarak söyleneni yapmış, hatta bütün vakti bunun içinde istiğrak halinde geçmişti. Sûfîlerden biri "Dilin zikri gaflet, kalbin zikri kurbettir" demiştir.[1228]

Rıza Yolu Bu Şekilde

Sehl b. Abdullah et-Tüsterî'nin rıza hakkındaki düşüncelerinde öne çıkan bir diğer konu ise rıza hakkındaki yanlış anlayışların eleştirilmesidir. Sehl'e göre rıza kulun tedbir düşüncesinin tamamen yok olduğu bir aşamayı ifade eder.

[1226] Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kalplerin Azığı: Kûtü 'l-kulûb,* III: 94.

[1227] Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi: er-Risâletü 'l-Kuşeyriyye,* s. 251.

[1228] Hucvîrî, *Hakikat Bilgisi: Keşfü 'l-mahcûb,* s. 259.

Bu nedenle **o "insanların tedbirleri onları Allah'tan perdeler"**[1229] diyerek, rıza makâmında kulun artık kendine özgü bir iradeden bahsedemeyeceğini vurgulamaktadır. Ancak doğaldır ki kulun iradesini yok sayması, mutasavvıfları istismar eden pek çok zümre tarafından yanlış yorumlanmış ve dinî yükümlülüklerin terk edilmesinde bir gerekçe olarak öne sürülmüştür.[1230] Tüsterî bu sorunu aşmaya yönelik dile getirdiği bir ifadesinde şöyle demektedir:

"Kul salih bir amel işlediğinde, 'Allah'ım bunu bana sen yaptırdın' derse Allah onun şükrünü kabul ederek 'O ameli sen yaptın' buyurur. Ama kul kendine bakarak 'Bu ameli ben ifa ettim' derse o zaman Allah 'Hayır ben yaptırdım' buyurur. Bir günah işlediğinde ise 'Bunu sen takdir ettin, ben de istedim' derse, Allah 'Sen kendine zulmettin, şehvet ve arzunun tesiriyle masiyette bulundun' buyurur. Eğer kul 'Ben kendime zulmettim ve cehaletim sonucu sana karşı geldim' derse, Allah ondan hayâ ederek 'Aksine onu Ben takdir edip kaza buyurdum, nefsine zulmetmeni itiraf etmenden ötürü de onu bağışladım' buyurur."[1231]

Sehl'in bu ifadelerine zemin hazırlayan sorunları anlatan Mekkî'ye göre bazı kimseler rızanın kendisi veya başkasından kaynaklanan masiyetlerle de ilgili olabileceğini söyleyerek günahları ibadet ve itaatlerle eşit görmüşlerdir.[1232]

[1229] Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kalplerin Azığı: Kûtü 'l-kulûb,* III: 144.

[1230] Serrâc, *İslam Tasavvufu: el-Lüma',* s. 513 vd.

[1231] Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kalplerin Azığı: Kûtü 'l-kulûb,* III: 163.

[1232] Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kalplerin Azığı: Kûtü 'l-kulûb,* III: 162.

Taklit Hakikate Döner

Hucvîrî şöyle anlatır: "Naklederler ki, Sehl b. Abdullah'ın bir çocuğu dünyaya gelmişti. Çocuk ne zaman annesinden yiyecek bir şey istese, annesi ona

"Bunu Allah'tan iste!"

derdi. Bunun üzerine oğlan mihraba gider ve secdeye kapanırdı. Bu sırada annesi, oğlanın arzu ettiği şeyi hazırlar ve gizlice önüne koyardı. Oğlan bunun annesi tarafından kendisine verilmiş olduğunu bilmezdi. Onun için de sürekli Hakk'ın dergâhına dönüp yüz sürerdi. Bir gün medreseden geldiğinde annesi evde değildi. Seccade üzerine secde etti. Hakk Teâlâ da ona istediği şeyi peyda etti. Annesi eve gelip oğlunu bu vaziyette görünce

"Oğlum! Bu nereden geldi?" diye sordu.

Çocuk da cevap verdi: **"Her zamanki yerden!"**

Bkz. Hucvîrî, *Hakikat Bilgisi: Keşfu 'l-mahcûb,* s. 513.

Kalp Secdesi

Sehl b. Abdullah et-Tüsterî, tasavvuf yoluna girdiği ilk dönemde kalbinin secde ettiğini görmüş, secdeden kalkmasını beklemiş, fakat kalkmamış. Bu nedenle Tüster'den Basra'ya oradan da Abâdân'a gitmesine vesile olan meselenin tam olarak ne olduğu İbnü'l-Arabî'ye (ö. 638/1240) kadarki klasik tasavvuf kaynaklarında geçmemektedir. İbnü'l-Arabî'ye göre Sehl b. Abdullah et-Tüsterî'nin cevabını aradığı soru "Kalp secdesi ne demektir?" sorusuydu. Fütûhât-ıMekkiye'de Tüsterî'nin Abâdân'a gidip kafasındaki soruyla ilgili cevap arayışı ve Ebû Habîb Hamza el-Abâdânî'yi buluşu birkaç yerde konu edilir. Bunlardan birinde İbnü'l-Arabî şöyle demektedir:

Secde etmek, kalbe vaciptir. Kalp secde ettiğinde ise, yüz secdesinin aksine, secdeden asla kalkmaz. Sehl b. Abdullah et-Tüsterî, tasavvuf yoluna girdiği ilk dönemde kalbinin secde ettiğini görmüş, secdeden kalkmasını beklemiş, fakat kalkmamış. Bunun üzerine hayrette kalmış. Yaşadığı hadiseyi bu yolun pirlerine sormaya başlamış, bilen kimse bulamamış. Çünkü onlar dürüst insanlardı, gerçekleşmiş bir zevk (tecrübe) olmaksızın konuşmazlardı. Bunun üzerine Sehl'e şöyle denilmiş: "Abâdân şehrinde saygın bir şeyh var, oraya gidersen belki sorunun

cevabını alabilirsin.” Bunun üzerine Sehl, yaşadığı şeyi sormak için Abâdân’a gitmiş, o şeyhin huzuruna girmiş, selam vermiş ve şöyle demiş: “Ey şeyh! Kalp secde eder mi?” Şeyh şöyle cevap vermiş: “Eder, hem de sonsuza kadar.” Böylece, şifâsını bulmuş ve o şeyhin hizmetine girmiş.

**

Muhyiddin İbnü'l-Arabî, Fütûhât-ıMekkiyye, çev. Ekrem Demirli, İstanbul, Litera Yay., 2006, IV: 198. İbnü'l-Arabî kalp secdesi hakkında önemli izahlarda bulunarak şöyle demektedir:

“Kalp secdesi hakkında tasavvuf yolunun esası şudur: İnsan için göz görmesiyle bir hal meydana geldiğinde, hiç kuşkusuz, kendisi kemâle erdiği gibi ma‘rifeti ve korunmuşluğu da yetkinleşmiş demektir. Artık, şeytan ona ulaşmak için bir yol bulamaz. Velî hakkında bu koruma ‘muhafaza’ diye isimlendirildiği gibi nebi ve peygamber hakkında ‘ismet (masumluk)’ diye isimlendirilir. Bu farklılık, peygamber ve nebiler karşısında saygının bir gereğidir. Böylece onların korunmuşluğuna ‘ismet’ ismi tahsis edilerek, velî ve nebi arasındaki fark sağlanmıştır. Yine de, bu ikisinin arasındaki farkı şöyle açıklayabiliriz: Nebiler, dışta ve içte (zâhirde ve bâtında) şeytandan korunmuş kimselerdir. Onlar, bütün hareketlerinde Allah tarafından muhafaza edilir ve sakınılır. Çünkü Allah, onları örnek alınsınlar diye görevlendirdi. Onların işi, Hakk’a yakarmak ve O’nunla konuşmaktır. Gönderilmiş nebiler, kendi adlarına mubah bir işi yapmaktan korunmuştur. Çünkü onlar, söz ve fiilleriyle hüküm koyarlar. Mubah bir iş yaptıklarında ise, kendilerine uyulsun diye onu hüküm yapmak üzere işlerler ve Allah’ın o şey hakkındaki hükmünü takipçilerine bildirirler. Öyleyse, kendilerine indirilen şeyi insanlara açıklamak peygamberlerin zorunlu görevidir. Allah şöyle buyurur: ‘Ey peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Bunu yapmazsan, risaletini ulaştırmamış olursun. Allah seni insanlardan korur.’ Peygamber’in vârislerinin de bu tebliğden büyük bir pay ve nasipleri vardır.

Velî ise, Allah’ın dilediği bir şeyi kalbine aktarması esnasında, şeytanın yapmasını arzuladığı işten korunmuştur. Böylece Allah (şeytanın arzuladığı o işin) hakikatini razı olacağı tarza çevirmekle değiştirir. Bu durumda, velî Allah katında büyük bir mertebeye ulaşır. İblisin günahtaki ısrarı olmasaydı, bir daha bu velîye dönmezdi, çünkü velîye getirdiği işin (dürtünün) yakınlık ve mutluluğunu artırdığını görür. Nebiler ise, şeytanın bir şey aktarmasından korunmuştur. İşte (nebilere özgü) ismet ile (velîlere özgü) hıfz arasındaki fark budur. Peygamber karşısındaki saygının gereği olarak, hıfz (korunma) velîlere tahsis edilmiştir. Çünkü şeytanın ilahî tecellinin

kalplerine verdiği bilgiden dolayı bazı velîlerin kalplerine ulaşma imkânı da yoktur. Allah şöyle der: 'Her kovulmuş şeytandan koruyarak.' Kastedilen, şeytanların en büyüğüdür. Çünkü şeytan herkese makâmına yaraşan şeyi aktarır. Şeytan, söz gelişi, bir velîye gelir ve ona ancak itaatleri yapmasını söyler, itaatleri çeşitlendirir, onun dikkatini bir itaatten daha üstün bir itaate çeker. Bu durumda velî, ibadetlerde nefsanî arzularına ait bir etki göremez ve onu yapmaya koşar. Kovulmuş şeytan ise, velînin verdiği düşünceyi almakla tatmin olur. Velî bu konuda Rabbinden bir delile sahip olsaydı, hiç kuşkusuz, daha iyi olurdu. Şeytan, ilahî tecellinin bilgisine herhangi bir şekilde zarar veremez. Bu nedenle Hz. Peygamber kendi şeytanı, yani onunla 'sorumlu yakını' hakkında şöyle der: 'Allah bana ona karşı yardım etmiş, o da Müslüman olmuştur.' Yani, şeytanı peygambere boyun eğerek ona sadece iyiliği emretmiştir. Allah hakkındaki bilgisi teorik düşünce ve tümevarımdan olan kimse ise, bu durumda değildir. Şeytan ona kuşkulu kanıtlar verir. Amacı ise, kişiyi şaşırtmak ve Rabbini bilmeyerek ya da kuşku ya da hayret ya da tereddüt içinde ölmesini sağlamak için onu düşünme alanına çekmektir. Allah hakkındaki bilgisi tecelliden meydana gelen velî ise, basirete sahip olarak her kuşkudan korunmuştur. Çünkü şeytanın, yani insan ve cin şeytanlarının ilahî tecelli ilminin sahibinin kalbine ulaşma imkânı yoktur. Böyle bir hal ise, velîler içinde sadece 'kalbi secde eden' kimse için gerçekleşebilir. Çünkü şeytan insandan ancak kalbiyle ve yüzüyle (zahir ve batın) secde ettiğinde uzaklaşabilir. Kalbi secde etmeyen velî korunmuş değildir.

Kalbin secdesi, Allah ehlinin yolunda önemli ve büyük bir meseledir, az bulunan bazı fertlerin dışında kimse için gerçekleşmez. Onlar, rablerinden bir delile sahip kimselerdir. Delil, Hakkın tecellisi demektir. Bu delili, şeytanın ayrıldığı kuldan meydana gelen bir şahit (tanık) takip eder ki o da, 'kalbin secdesi'dir. O halde, Rabden gelen bir delille onu takip eden şahit bir araya geldiğinde, kalp korunur ve sakınılır. Bu kalbin sahibi ise, insanları basiretle Allah'a çağırır. Tasavvuf yolunda bu makâm hakkında sûfîlerin şaşırdığı pek çok sebep vardır. Ebû Yezîd şöyle der: 'İnsanları şu kadar yıl Allah'a davet ettim, sonra Allah'a döndüm, bir de ne göreyim: Hepsi beni geçmiş.'

Bu makâmda Ebu Yezîd'e şöyle denilmiş:

'Ârif günah işler mi?' O da şöyle cevap vermiş: 'Allah'ın emri mutlaka gerçekleşir.' Bu ifade, edebin zirvesidir. Çünkü Ebu Yezîd 'evet' ya da 'hayır' dememiştir. Bu ise, onun hali, bilgisi ve saygısının yetkinliğindendir."

İnce Çizgilerden

Makâmın üstünlüğü seni aldatmasın! Çünkü makâmların en üstünü cennet olduğu halde Âdem Rabbine orada isyan etmişti. Çokça bilgiye sahip olmaya da aldanma! Dünyada hiç kimse şeytandan daha bilgili olamayacağı halde o yüz çevirip kibirlenmiş ve Allah'ın emrine karşı geldiği için lanetlenmişti. Allah'ın dostları ve salih kullarıyla görüşmek de seni aldatmasın! Bu âlem Hz. Muhammed'den (salla'llâhü aleyhi ve sellem) daha hayırlı bir kimseyi görmemiştir. Buna rağmen onu görüp de takip etmeyen insanlar vardı. Kötü insanlarla beraber olanlar için de üzülme! Bu dünya Firavundan daha kötü birini görmedi fakat onun kötülüğü hanımına zarar vermemişti.[1233]

Rüya Hileleri

Talebelerinden biri Sehl'e "Efendim, ben her gece baş gözüyle Allah'ı görüyorum" deyince Sehl bunun şeytanın bir hilesi olduğunu anladı ve talebesine "Bir daha onu görürsen yüzüne tükürüver" diye tavsiyede bulundu. Talebesi aynı rüyayı görünce bu kez onun yüzüne tükürdü. Bundan sonra artık bu halden kurtuldu ve bir daha böyle bir rüya görmedi.

Serrâc, İslam Tasavvufu: el-Lüma", s. 511.

Leylâ'mın Memleketi

Leylâ'nın memleketine uğruyorum, bir o duvarı bir bu duvarı öpüyorum.

[1233] İbn Bâkûye Kûh-i Şîrâzî'nin *Hikâyâtu's-sufiyye*'sinden naklen *Kalplerin Makamları: Büyük Mutasavvıflardan Seçme Metinler,* nşr. Hacı Bayram Başer, İstanbul, Hayy Kitap, 2015, s. 198.

Kalbime sirâyet eden (kalbimin zarına işleyen) bu memleketin sevgisi değil burada yaşayanın sevgisidir.

[İbnü'l-Mer'e]

**

Seni Nasıl Sevemem ki

Seni iki sevgi ile seviyorum; biri sana olan aşkım diğeri de senin bu sevgiye layık olmandır.[1234]

**

Kudretin Yetmez ki

"Hz. İsa seyahatlerinin birinde dağdaki bir savmaaya uğradı. Oraya yaklaştığında beli bükülmüş, güç ve takati son haddine varmış, bedeni zayıflamış bir âbid buldu. Hz. İsa gördüğü şeylere hayret etti. Âbide selam verdi ve ona

'Ne zamandan beri burada bulunuyorsun?' diye sordu. Âbid

'Yetmiş yıldır buradayım' dedi. 'İhtiyacım olan tek bir şey istiyorum. Henüz istediğimi elde edemedim. Ey Rûhullah! Umulur ki bu konuda benim şefaatçim olabilirsin. Onu bana belki sen getirebilirsin' dedi. Hz. İsa

'İhtiyacın nedir?' diye sordu. Âbid şöyle dedi:

'Allah'tan bana hâlis muhabbetin bir zerresini tattırmasını istedim' Hz. İsa

'Ben senin için Allah'a dua edeyim' dedi ve onun için Allah'a dua etti. Allah Teâlâ ona şöyle vahyetti:

' Senin bu konudaki şefaatini kabul ettim ve duana icâbet ettim'

Hz. İsa bir müddet sonra âbidin durumunu görmek için tekrar oraya geldiğinde bir de ne görsün! Savmaaya olan olmuş, onun bulunduğu yerde büyük bir yarık meydana gelmişti. Hz. İsa bu yarıktan aşağıya doğru indi. Yarık, fersah fersah uzayıp gidiyordu. Âbidi bu dağın altındaki bir mağarada gözünü belertmiş, bakakalmış,

---

[1234] Gazzâlî, *İhyâ,* IV, s. 560.

ağzı açık bir vaziyette gördü. Ona selam verdi fakat selamına karşılık alamadı. Hz. İsa onun bu durumuna iyice şaştı. Hâtiften şöyle bir ses duydu:

'Ey İsa! Bu âbid bizden hâlis muhabbetten bir zerre istemişti. Onun bu duruma güç yetiremeyeceğini biliyorduk. Bu sebeple ona bir zerrenin yetmişte birini verdik. İşte o gördüğün gibi bu durumun şaşkınlığı içinde hayret halindedir. Şâyet biz bundan daha fazlasını verseydik onun durumu nasıl olurdu?'"

N. Bardakçı, Gönül Meclisleri, s. 121-122.

Onlara Ölüler Demeyiniz

Peygamber Efendimiz salla'llâhü aleyhi ve sellem döneminde "Sahabilerin Rahibi" ünvanına erişen, Hz. Ali kerrem'allahü veche radiyallâhü anhın Muaviye karşısındaki Muhalefetine destek verip İmam Ali'nin uzun yıllar boyunca Özel Korumalığını yapan, Şam Fetihlerinde Adra'yı Fetheden, Muaviye tarafından Şehit edildikten sonra yine Şam kırsalı Adra'ya defnedilen bu kahraman.

Muaviye ye Muhalefeti sonucu komutanı iken zindana atılan ona itaat etmeyi ölüme tercih etti.

Cellat onu öldürmeden önce son dileğini sorduğunda Benden önce oğlumu öldürün diyebilecek kadar Demir Kişilikli "Zira oğlunun kendi ölümünden sonra Muaviye ye itaat etmesini önlemek için böyle bir istekte bulunmuştu "

2013 yılında Terörist Işid o Mubarek Şahsın Kabrini eşeliyerek Mezarını tahrip edip açtı.

Aradan 1400 yıl geçmesine rağmen Çürümeyen O ceset Muaviye Soylarına bir tokat niteliğindeydi. Mübarek bedeni çürümemiş! Ve mübarek yüzünde ki kan, sanki hala taze!

Sahabelerden Hücr İbni Üdey [Adiyy] (radiya'llâhü anh)

"Güzel Hucr" olarak biliniyordu. Künyesi, Ebu Abdurrahman ve Zuhrehâr (Kindî kabilesinin lideri) lakaplı Adiyy b. Hars b. Amr b. Hucr'un oğludur. Bazıları baba silsilesinin şöyle olduğunu beyan etmişlerdir: Adiyy b. Muaviye b.Cebele b. Adiyy b. Rabîa b. Muaviye. Bunların her birisi "Kinde" kabilesinin büyüklerinden ve saygınlarından idiler. Kendisi Resulullah'ın (salla'llâhü aleyhi ve sellem) sahabelerinden, İmam Ali (kerrem'allahü veche radiyallâhü anh) ve İmam Hasan'ın (aleyhisselâm) ashabının büyüklerinden ve Kûfe Müslümanlarının ileri gelenlerinden ve reislerindendi. O ve kardeşi (Hani b. Adiyy) Peygamber'in huzuruna vardılar. El-İstiab adlı kitapta şöyle yazmaktadır: "Hucr'un yaşı diğer yaşlı sahabelerden küçük olmasına rağmen fazıl bir Peygamber sahabesiydi."

Bunlara benzer sözler, Usd'ul-Gabe adlı kitapta da yer almıştır. Hâkim, El-Müstedrek adlı kitabında onun hakkında şöyle söylemiştir: "O, Muhammed'in (salla'llâhü aleyhi ve sellem) zahit, dindar sahabelerinden birisi idi." İbadetle ilgili tavrı şöyleydi: Abdesti olmadığı zaman hemen abdest alırdı ve abdest aldığı zaman da mutlaka namaz kılardı. Her gece ve gündüz 100 rekât namaz kılardı. Onun zahitliği belirgin, duaları ise müstecap olurdu.

Güvenilir kişilerin içinden en seçkini idi. Ahiretini dünyaya öyle bir şekilde tercih etmişti ki, bu uğurda can vermeye dahi hazırdı. Ölmeye razıydı; ama inancından vazgeçmeye asla! Bu, ayakların titrediği, arzuların erişemediği bir derecedir. Şam ve

Kadisiyye'yi fetheden orduda yer almıştı. Cemel Savaşı'nda da Hz. Ali'nin safında yer almıştı. Sıffin Savaşı'nda Kinde kabilesinin, Nehrevan Savaşı'nda ise ordunun sol kanadının komutanlığını üstlenmişti. O, Tedmür denilen yerin batısında Dahhak b. Kays'ı yenen kahramandır. "Biz savaşın çocuklarıyız. Onu bol mahsullü kılar sonra meyvelerini toplarız. O bizi sınamıştır, biz de aynı şekilde onu sınamışızdır." diyen kimsedir. Sonuç itibarı ile İslâm'da silâhsız, savunmasız olarak öldürülen ilk kişi olmuştur. Muaviye, onu ve onun dostlarından 6 kişiyi Hicrî 51 yılında Merc-i Azra denilen yerde -ki bu yer Şam'ın 12 mil ötesinde Ğute isimli bir bölgedir- öldürdü. Onun mezarı bu gün dahi bilinmekte ve mezarında bulunan kubbe oranın ne kadar eskilere dayandığını göstermektedir. Mezarın yanında büyük bir cami bulunmaktadır. Kendisiyle birlikte şehit edilen 6 dostu da aynı mezarda gömülüdür. Ziyad b. Ebih de Kûfe'deki evini yıktırdı. Hucr'un Öldürülme sebebi Hz. Ali'nin hakkında çirkin sözler sarf eden Muğiyre ve Ziyad'ın sözlerini reddedip kabul etmeyen Hucr şöyle diyordu:

"Ben şehadet ederim ki, yerdiğiniz ve hakkında çirkince sözler sarf ettiğiniz kişi yerilmeğe değil, övülmeye lâyıktır. Hakkında övücü sözler sarf edilen ise, yerilmeye daha müstahaktır." Öyle ki, Hucr bu sözleri yüksek sesle söylediği zaman halkın üçte ikisi onunla aynı fikri paylaşarak hep birlikte şöyle diyorlardı:

"Allah'a andolsun ki, Hucr doğru söylemiş ve ne güzel konuşmuştur!"

İmam ve namaz yolunda daha önceleri İslâm fetihlerinde kılıcıyla cihat ettiği gibi, bu defa da diliyle cihada kalktı. Onun suç dosyası Hz Ali'ye küfredenlere karşı gelmesi idi. Başka hiçbir şey değil! Din ve namaz yolunda daha önceleri İslâm fetihlerinde kılıcıyla cihat ettiği gibi, bu defa da diliyle cihada kalktı.

BAZI SAYILARIN MİSTİK ANLAMLARI

BİR:

Teslis vurgusu dolayısıyla, Yahudilik ve İslamiyetteki kadar vurgulu olmasa da Bir(1)'e önem atfedilmiştir. Kitab-ı Mukaddesin Efesoslulara bölümünde 'Rab bir, iman bir, vaftiz bir' ifadesinde bu vurgu belirgindir. Bunun yanı sıra Gnostik Hıristiyanlarda Tanrı'nın vasıflarını sıralarken tekliğinden söz ederler. Ayrıca

Neoplaniz'in Hıristiyan temsilcileri de Tanrı'yı birli monadla açıklarlar. Onlara göre: 'Tanrı arıtılmış birli monaddır.'

İKİ:

Hıristiyanlıkta da 2 sayısı yaratılışı simgeler. Yaratılan her şey bir erkek ve bir dişiden oluşur. Ayrıca canlıların hemen hemen hepsi çift sarmallı DNA kodu üzere yaratılırlar. Düalist bir yapı ile varlığı açıklayan Gnostik Hıristiyan mezheplerinde de iki sayısına önem atfedilmiştir. Leibniz'in öne sürüdüğü ikili sayı tabanı da bir çeşit düalizm ile açıklanabilir. Zira bu sistemde varlık "1" yokluk ise "0" ile açıklanır. Böylece bu ikisinin dışında herhangi bir durumdan söz edilmez.

ÜÇ:

Bu sayıya esasen teslis bağlamında büyük önem verilmiştir. Teslis'te yer alan Baba- Oğul-Kutsal Ruh kullanımının yanı sıra üçe vurgu yapılması adına kiliselerde seslendirilen ilahilerde dahi sırası ile anne-bakire-kraliçe üçlemesi yapılır. Hıristiyan kültürde üç sayısının önemli olmasını şu vakalarda geçen sayıya bağlarlar: -Yunus balığın karnında Hıristiyan kaynaklara göre üç gün kalmıştır.

-St. Paul din değiştirdikten üç gün sonra vecdin etkilerini hissetmeye devam etmiştir.

-Diriliş üçüncü gün olmuştur.

-Dirilen İsa havarilerine üç kez görünmüştür.

-Beytülhem'de çocuğa tapmaya üç müneccim gelmiştir.

-İsa'nın sözleri çoğu zaman üçlemelerden oluşur.

Sözlü ifadelerde yer alan üçlü ifadelerin yanı sıra Hıristiyan mimaride de teslisin gölgesinde üçlü yapılara yer verilir.

DÖRT:

Kâinattaki mükemmeliğin simgesi olarak görülür. Yaratılmış olanların düzeni de yine dört sayısı ile simgelenir. Dört incilin kabul edilmesi, Haçın dört yönü işaret etmesi de dört sayısının Hıristiyanlar açısından önemsenmesinin gerekçelerindendir.

Ayrıca dört elementten (hava, su, ateş, toprak) dolayı bu sayı yaratılışla ilişkilendirilir.

BEŞ:

Beş somun ekmekle 5000 kişiyi doyurması veya beş şehrin helak edileceği ve İbrahim'in Tanrı ile yaptığı pazarlığı hep 5 sayısının katları ile yapması Kutsal metin yorumcuları tarafından rastlantı olarak değerlendirilmemiştir. Nitekim onlara göre her şehirde askari 10 kişinin varlığı tahmin edilir. Ayrıca burada '10 sayısı da rastgele mi seçilmiştir yoksa herhangi bir önem arz etmekte midir?' sorusu da göz ardı edilmemelidir.

ALTI:

Tanrının kâinatı altı günde yaratması altı sayısına önem atfedilmesine neden olmuştur.

YEDİ:

Bu sayı tamamlanmış bir seriyi ifade eder. Bu nedenle Tanrı'nın sayısı olarak adlandırılır. Eski Ahit'te geçen bazı bölümler bu sayının önemini açıklamak için kullanılır: Altı günlük yaratma süresinin tamamlanma aşaması ve Tanrı'nın yarattıklarını temaşa ettiği gün yedinci gündür.

Kitab-ı Mukaddesin Eski Ahit bölümünün farklı pasajlarında da yedi sayısı geçer. Bu da yedi sayısının önemsenmesinin başka bir nedenidir.

-Kan ile 7 serpmeyi ifadesi Kitab-ı Mukaddes'in çeşitli yerlerinde geçer.

-7 hayvanın kurban edilmesi

ON İKİ:

Bu sayının Hıristiyanlık içerisinde önemli kabul edilmesinin sebeplerinden biri on iki havarinin bulunmasıdır. Aynı zamanda gök cisimlerinin hareket süreleri de bu sayı veya katları adedincedir. Bu ise on iki sayısının tanrısal olduğu düşünülen üç sayısı ile yaratılmışları simgeleyen dört sayısının katı olması ile açıklanır. -Ayrıca Göksel Yeruşalemin 12 kaynağı olduğuna inanılır.

-İsa'nın toplum içinde peygamberi sözünü ilk kez 12 yaşında söylediğine yer verilir.

ON ÜÇ:

Özellikle modern dönemde uğursuzluğu simgelediğine inanılır. Ayın on üçünde işe gitmemek, on üç kişiyi davet etmemek veya uçak, tren ve otobüs gibi araçlarda on üç numaralı koltukların bulunmamasına benzer uygulamalar bu sayının uğursuz olduğu inancından kaynaklanmaktadır. Bu inancın Hıristiyanlık içinde yayılmasının nedeni ise Hz. İsa'nın ayın on üçünde öldüğü düşüncesidir.

Benzer biçimde on üçüncü havarinin ihaneti de bu sayıya önyargılı bakışın gerekçesi olarak görülmüştür.

Modern yaklaşımın aksine bazı ortaçağ Hıristiyan bilginleri bu sayının uğursuzluğunun dışında on emir(10) ve teslisi(3) bünyesinde barındırdığı düşüncesinden hareketle hem eski ahidi hem de yeni ahidi kapsadığını düşünmüşlerdir.

Ortaçağ Hıristiyan düşünürlerinin yanısıra Rönesans döneminde rasyonalist görüşün etkisinde kalınsa da sayı sembolizmi etkisini sürdürmüştür. Fakat bu dönemde daha çok matematiksel oyunlar aracılığı ile yapılmıştır. ”n” sayısını oluşturan rakamların birçok matematikçi tarafından aranması da bu gerekçe ile açıklanabilir.

Dinsel öğelerin çok sık kullanılmadığı Rönesans döneminde sayı mistisizmi ile ilgilenen J. Lefevre d’Etaples 1493 yılında yazdığı De Magia adlı eserinde mistik ve felsefi benzetmeler dizisine yer veriyor. Bovelles, J. Clichtove ve G. Roussel 1510 ve 1521 yılları arasında sayı mistisizmi ile alakalı eserler yayınlamışlardır. Fakat bu dönemde ve daha sonra yapılan çalışmalarda sayı mistisizmi daha çok evreni anlamak amacıyla kullanılmıştır.

Hıristiyan kabala olarak adlandırılan ve özellikle 14. ve 15. YY da tekrar yaygınlık kazanan sayı-harf eşleştirmesinde Tanrısal isimlerin varlığına inanılmıştır. Francesco Giorgio 1525 yılında yazdığı De Harmonia Mundi isimli kitabında da yer verdiği sayılar üzerine şekillenmiş kozmik ve müzikal bir harmoniden söz etmiştir. Burada verilen bilgilerin kökeni ise Antik Yunan düşünürlerinden Pythagoras’ın görüşleri ve Yahudi kabalası olmuştur. Daha sonraki dönemlerde ise İncil’de yer alan sayılar incelenmiş. Bunların herhangi bir gizeme sahip olup olmadıkları tartışılmıştır.

Kaynak: Canan AĞYÜREK, Çeşitli Dinlerde Sayı– Harf İlişkileri

EBCED

Ebced'in Kökeni

Ebced, Arap alfabesinde bulunan harfler belli bir düzene göre sekiz gruba ayrılarak sıralandığında, birinci gruptaki harflerin okunuşundan meydana gelen kelime ve bu sıranın bütününün adı olarak tanımlanabilir.[1235] Bu sözcükler sırasıyla şöyledir:

Ebced(**)**, hevvez( ), hutti( ), kelemen( ), safas( ), karaşat( ), selıaz( ), zazağ( )[1236]

Yukarıda sıralanan kelimeler Arap alfabesindeki bütün harfleri içermektedir.[1237] [1238] Bu kelimelerden ilk altısı Fenike alfabesinden alınmış olup son iki kelimedeki harfler ebced sistemine daha sonra Araplar tarafından eklenmiştir. Sayıların kelimelerle eşleştirilmesi ve sayılara verilen anlamlar Pythagoras geleneğinden bazı küçük değişikliklerle birlikte alınmıştır. Bu sayı harf eşleştirmeleri Araplar tarafından 175

mistik söylemlerde ve edebi metinlerde kullanılmıştır.

Ebced harflerinin kökeni hakkındaki bir teoriye göre; bu sözcükler Hz. Âdem'e indirilen *suhufta* bulunmaktaydı. Allah'ın Âdem'e bu sözcükler vasıtası ile varlıkları öğrettiğine, böylece 29 harften ibaret olan Arap alfabesinin oluştuğuna

---

[1235]Paul Starkey, Julie Scott Meisami, "Abjad", **Encycloppedia of Arabic Literature**, Vol: 1, London, 1998, ss. 22-23.

[1236] Yakıt, **Türk-İslam**, ss.25-26.

[1237] Starkey, ss. 22-23.

[1238] Azarnoosh, s. 339.

ve *hesab-ı cümelin* de bu alfabeye dayandığına inanılır. [1239] Bu görüşü savunanlar ebcedi oluşturan sözcüklerin her biri ile Hz. Âdem'in hayat evreleri arasında bir ilgi kurmaya çalışmışlardır.[1240] Bu hayat evreleri sırası ile Behişti tarafından yorumlanan tefsirde şu şekilde ele alınır: [1241]

Ebced: İblis secdeden çekindi; Âdem ağaçtan yeme hususunda itaatten çekindi.

Hevvez: İblis düşmanlığında büyük oldu ve yeryüzüne kaçtı; Âdem semadan yeryüzüne indi.

Hutti: İblis'in sureti ve mertebesidir ki, emri terk etmesi ve secdeden çekinmesi sebebiyle amelini Allah düşürdü; Âdem günahlarına tevbe etti ve Allah'tan af diledi.

Kelemen: Allah İblis'le lanetle konuştu ve dedi ki: 'Çık oradan sen elbette kovulansın'; Âdem cennet ağacından yedi ve nimetlerden çıktı.

Sa'fas: İblis günahında ısrar edici oldu ve asla ondan sarf-ı nazar etmedi; Âdem Rabbine isyan etti ve cennetten çıktı.

Karaşet: İblis Âdem'i aldatacağı esnada yemin etti. Tıpkı Allah'ın sözünde olduğu gibi: 'Ben elbette siz ikiniz için nasihat vericilerdenim diye yemin etti.' Ve Allah'a karşı sualle kasıtta bulundu ve 'Kıyamete kadar bana mühlet ver dedi; Âdem günahını itiraf etti.

Sehaz: İblis cehenneme girdi ve şeytan : 'Niye böyle takdir etti?' dedi; Rabbi

---

[1239] Muharrem Mercanlıgil**, Ebced Hesabı**, Ankara, Doğuş Şirketi Matbaası, 1960, s.22.

[1240] Ramazan Yazçiçek, "Bilgi Değeri Açısından Cifır ve Ebced: Harfler ve Rakamlar Metafiziği", **Milel ve Nihal Dergisi**, C.2, S.1, Aralık, 2004, ss. 75-110.

[1241] Yakıt, **Türk-İslam**, s. 29.

Âdem'i mağfiretle karşıladı.

Zazağ: İblis şaki oldu ve Allah'a tevbe edene kadar eşkıyanın imamı oldu; Âdem, akıbetlerden tevbe ile salim oldu. 'Allah yaratanların en yücesidir.

Bir başka kaynakta ebced sözcükleri bir Pers kralının oğullarının isimleri olarak 179

geçer.

Bu kelimelerin kökenlerinin Araplara ait olmadığı, sayı harf eşleştirmesinin diğer kültürlerden alındığı görüşü de gerçekçi olabilir. Çünkü yukarıda değindiğimiz iddialar diğer ihtimalleri ortadan kaldıracak bir kesinlikte değildir.

İslam kültüründe ebced oluşturan kelimeler Allah'ın isimleri ile de ilişkilendirilmiştir. Bu görüşe göre sözcükleri oluşturan her bir harf Allah'ın esma-i hüsnasından bir isimle eşleştirilmiştir. [1242]

Yukarıdaki eşleştirmelerde klasik Esma'ul-Hüsna'dan farklı ifadelerin varlığı dikkat çekicidir. Ayrıca buna benzer bir başka eşleştirme de şu şekildedir:

Tablo 10: Ebced in Esma-ı Hüsna ile Eşleştirilmesi

Ebced:	Allah, el Bari el Celil el Daim
Hevvez:	el Hadi el Vehhab el Vedud
Hutti:	el Hâkim el Batın
Kelemen:	el Kerim el Latif el Melik en Nur

[179] Yazçiçek, ss. 75-110.

Sa'fas:	Es Selam el Âlim er Rauf es Sabur
Karaşet:	el Kadir er Rahman eş Şehid et Tevvab
Sehaz:	el Varis el Habir el Muzill
Zazağ:	ez Zahir el Ğafur

İsmail Yakıt, **Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme**, Ankara, Ötüken Yayınları, 2010.

Ebcedin kökeni hakkında bu bilgilere yer verdikten sonra ebcedin çeşitleri ve nasıl formüle edildiği konusuna geçilebilir. Ebced sistemi dört farklı şekilde kullanılmıştır. Bunlar "küçük ebced", "çok küçük ebced", "büyük ebced" ve "çok büyük ebced" olarak isimlendirilmiştir.[1243]

Harfler	Küçük	En Küçük	Büyük Ebced	En Büyük
Elif	1	1	111	13
Be-Pe	2	2	3	611
Cim-Çim	3	3	53	1035
Dal	4	4	35	278
He	5	5	6	705
Vav	6	6	13	465
Ze-Je	7	7	8	137
Ha	2	8	9	606
Tı	9	9	10	535
Ye	10	10	11	575
Kef-Gef	20	8	101	630
Lam	30	6	71	1090
Mim	40	4	90	333
Nun	50	2	106	760
Sin	60		120	520
Ayn	70	10	130	193
Fe	80	8	81	651
Sad	90	6	95	590
Kaf	100	4	181	651
Re	200	8	201	503
Şın	300	6	360	1077
Te	400	4	401	330
Se	500	2	501	747
Hı	600		601	513

1243 Yakıt, **Türk-İslam**, ss. 38-39.

Zal	700	10	731	170
Dad	800	8	305	653
Zı	900	6	901	577
Gayn	1000	10	1060	111

Kaynak: Canan AĞYÜREK, Çeşitli Dinlerde Sayı– Harf İlişkileri

MÜSLÜMAN DÜŞÜNÜRLERİN SAYI HARF İLİŞKİLERİ HAKKINDA YAPMIŞ OLDUĞU ÇALIŞMALAR

Sayı-harf ilişkileri Müslüman âlimlerden hadis, tefsir veya fıkıh gibi alanlarda çalışanlar tarafından çok dikkate alınmamıştır. Oysa mutasavvıflar tarafından sıklıkla kullanılmıştır. Tasavvuf erbabı ebced olarak uygulanan sayı-harf ilişkilerine farklı anlamlar da ekleyerek kullanmışlardır. Özellikle harflerin özel anlamlar barındırdığına yönelik düşüncelerinden söz edilebilir.

İslâm âleminde harflerin bazı özelliklere sahip olduğu inancı oldukça eskidir. Huruf- u mukata'a denilen ve anlamı üzerinde ihtilaflı fikirler olan bu harfler hakkındaki yorumlar da bu gibi çalışmalara örnek verilebilir. Ancak sayılar ile bağlantı kurularak harflerin anlamlandırılması fikri Pythagorasçı geleneğin İslam dünyası içerisinde hızla yayılmasına yardımcı olan İhvan-ı Safa Risaleleri ile sağlanmıştır.[1244]

Sayı - harf ilişkisi üzerinde duran İslam düşünürleri arasında İbn-ül Arabî (1165-1240) ve ibn-i Haldûn (1332-1406) öne çıkmaktadır. [1245]Fakat İbn-i

Arabi klasik sayı harf ilişkisinin dışında harflerin farklı anlamlar içerdiğinden söz eder ve harfleri hem etkilendiği unsurlar hem de etkilediği varlıklarla açıklamıştır. İbn-i Haldun da benzer biçimde harflerin anlamları üzerine yoğunlaşmıştır.[1246] Oysa yaygın görüş, sayılar ve harflerin ilişkisinde sayıların gizemi üzerinde durulmasıdır. Bunların yanı sıra İhvan- Safa ve Hurufilik akımları da bu konuda

---

[1244] Bayram Ali Çetinkaya, "İhvan-ı Safa Felsefesinin İbnü'l-Arabî Düşüncesindeki İzdüşümleri", **İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi(İbnü'l Arabî Özel Sayısı-2)**, S. 23, 2009, ss.131-147.

[1245] Hilmi Ziya Ülken, **İslam Felsefesi "Eski Yunan'dan Çağdaş Düşünceye Doğru"**, İstanbul, Ülken Yayınları, 1983, s.2.

[1246] İbn-i Haldun, s. 286-290.

farklı fikirler ileri sürmüşlerdir.[1247]

Bu bağlamda sayı-harf ilişkisinin İhvan-ı Safa tarafından nasıl ele alındığını incelemekte fayda vardır.

İHVAN-I SAFA'NIN GÖRÜŞLERİ

Pythagoras'tan önemli ölçüde etkilene[1248] İhvan-ı Safa düşünürleri Südur teorisini sayılar yardımı ile açıklamaya çalışmışlardır.[1249] Bu ekolden etkilenen düşünürlerin kaleme aldığı eserlerde sayılara yüklenen anlamlar aşağıdaki gibidir:

Bir: Âlemin kaynağıdır. Ondan südur etmiştir. Asla bölünemez bu özelliği de kaynaklığına işarettir. Bir'in sahip olduğu ilim tevhid ile açıklanır. İhvan-ı Safa'ya göre bir Allah'ı temsil eder.[1250]

İki: Sayıların temeli olan birin bire eklenmesi ile oluşur. Kur'an-ı Kerim'deki ' Herşeyden çift çift yarattık ki düşünüp öğüt alasınız.'[1251] ayetinde iki sayısı önemle vurgulanır. Her nesne en az iki boyutu ile (olumlu- olumsuz, iç- dış, yüksek- alçak, ince- kalın, vb) ele alınır.

Üç: Tek sayıların ilkidir. 1'i sayı kabul etmediklerinden tek sayıları üç ile başlatırlar. İhvan-ı Safa risaleleri üç sayısını kâinatın üç boyutuyla ilişkilendirirler.

[1247] Gernot Wındfuhr, "Jafr", **Encyclopaedia Iranica**, Vol. XIV, New York, 2008, s.369.

[1248] Ömer Faruk Altıparmak, "İhvan-ı Safa ve Tasavvuf', **Tasavvuf: İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi**, C: IX, S. 22, 2008, ss. 81-102.

[1249] Bayram Ali Çetinkaya, **Sayıların Gizemi ve Tasavvufun Dinamikleri-İhvan-ı Safa Modeli**, İstanbul, İnsan Yayınları, 2008, ss: 64-74.

[1250] Bayram Ali Çetinkaya, "İhvan-ı Safa Felsefesinde Sayıların Gizemi Üzerine Bir Çözüm Denemesi", **Felsefe Dünyası**, S.1, 2003, ss.87-120.

[1251] Zariat 49

Zamanı da benzer biçimde üç boyutlu olarak geçmiş, şu an ve gelecek şeklinde incelerler.

Dört: Kare sayıların ilkidir ve mükemmelliği simgeler. Allah'ın kâinatta her şeyi dört unsur 'hava-ateş-toprak-su' üzere yarattığından söz edilir. Aynı zamanda kâinat üstü varlıkları Tanrı - Külli Akıl- Külli Nefs- İlk Madde olarak dört sayısı ile ilişkilendirirler. Tabii şeyleri de 'kuruluk-yaşlık-sıcaklık-soğukluk' benzer biçimde dört ile açıklarlar.[1252]

Beş: Beş ilk dairesel sayıdır. Doğurgan veya dönüşlü sayı olarak da adlandırırlar.

Altı: İlk tamsayıdır. Bunun nedeni ise çarpanlarının toplamı kendisini verir.

Yedi: İlk Kamil sayıdır. İlk tek sayı ile ikinci çift sayının toplamı olması dolayısı ile bu şekilde adlandırılırlar.

Sekiz: İlk kübik sayıdır. İlk çift sayının küpü olduğu için bu şekilde adlandırılır.

TA ıTİ1 ,11 1 1 11 1 1 217

Dokuz: İlk tek kare sayı olarak adlandırılır.

Dört varlığı ve dört prensibi de sayılar vasıtası ile aşağıdaki gibi açıklarlar.

1	Tanrı
1+1=2	Külli Akıl
1+2=3	Külli Nefs
1+3=4	İlk Madde
4+1=5	Tabiat
4+2=6	Cisim
4+3=7	Felek

[1252] Çetinkaya, **Sayıların Gizemi**, s. 72.

4+3+1=8 Unsurlar ve elementler

4+3+2=9 [218]

İhvan-ı Safa düşünürlerinin sayılara dair öne sürdükleri fikirlerin Pythagorasçılığa benzer olduğu farkedilmektedir. Bu bağlamda edebiyatçıların veya mutasavvıfların kullandıkları yöntemlerden ayrışarak sayı-harf ilişkilendirmesi yerine evrenin yaratılışını ve yaratıcıyı sayılar yardımı ile açıklamaya çalışmışlardır.

İBN-ÜL ARABÎ'NİN GÖRÜŞLERİ

İbn-ül Arabî 7 Ağustos 1165'te (H. 27 Ramazan 560'da) İspanya'nın Mürsiye (Murcia) şehrinde doğan İbn-ül Arabî, saygın ve eğitimli bir aileden gelmektedir. [1253] [1254] Saygın bir kişi olan babası Ali b. Muhammed hem hükümdarın hem de ünlü filozof İbn-i Rüşd'ün dostuydu. Annesi ise dindarlığıyla meşhur biriydi. Ailenin diğer fertleri gibi dindar olan amcası Abdullah b. Muhammed seksen yaşından sonra 219

tasavvuf yoluna girmişti.

Sekiz yaşına kadar doğduğu yer olan Mürsiye'de ilk eğitimini alan İbn-ül Arabî, daha sonra İşbiliye'ye (Sevilla) geldi. İlerleyen yaşlarda babasıyla Kurtuba'ya giderek İbn-i Rüşd (ö. 1198) ile tanıştı. Onun sorduğu felsefî sorulara tasavvufî cevaplar verdi. Yine bu yıllarda Salih Adevî'nin öğrencilerinden Ebu Ali Hasan Şekkaz isimli bir şeyhle tanıştı. 1185 senesi İbn-ül Arabî'nin tasavvufu bir hayat

---

[217] Çetinkaya, **Sayıların Gizemi**, ss: 64-74.

[218] Çetinkaya, **Sayıların Gizemi**, s. 72.

tarzı olarak belirlediği dönüm noktası oldu.[1255] [1256] [1257] Tasavvuf yoluna giren İbn-i Arabi düşünsel olarak da İhvan-ı Safa nın yeni Eflatuncu görüşlerinden etkilenmiş ve bunu birçok eserinde ortaya 221

koymuştur.

Tarihin önemli mutasavvıflarından ve düşünürlerinden olan İbn-ül Arabî kaleme aldığı eserlerle yaşadığı dönemi aşarak günümüze kadar ulaşmıştır. Tasavvufu felsefe ile harmanlayan İbn-i Arabi, özellikle harflere yüklenen mistik anlamların onların büyülerinden tamamiyle arınık olduğundan söz eder.[1258] İbn-ül Arabî'ye göre: "Sayı, ilahî hazrette bilkuvve mevcut ilahî bir sırdır. Bu sırra muttali olup onunla amel edene sayının sırları, ruhları ve menzilleri açılır."[1259] Yazmış olduğu birçok eserin yanı sıra Fütuhât-ı Mekkiyye'de yer verdiği harfler ve anlamları konulu kısım ise bu çalışmada Müslüman düşünürlerin sayı ve harf ilişkileri açısından değerlendirmelerine ışık tutacaktır.

Yukarıda yer verilen ifadede İbn-ül Arabî sayılarda var olan mistik anlamlardan söz etmektedir. Ancak bununla birlikte ona göre harfler de özel anlamlar içermektedir.

İbn-i Arabi her bir harfin özel bir mertebesi, evrende etki ettiği bir varlık ve Allah

---

[1255] A.E.Afifi, **Muhyiddin İbnu'l- Arabî'nin Tasavvuf Felsefesi**, çev: Mehmet Dağ, Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1975, ss. 15-16.

[1256] Afifi, ss. 15-16.

[1257] Bayram Ali Çetinkaya, "İlk Ansiklopedik Metinler Olarak İhvan-ı Safa Risalelerinin Bilimsel ve Entelektüel Anlamı, Dini ve Felsefi Metinler", **Yirmibirinci Yüzyılda Yeniden Okuma, Anlama ve Algılama Sempozyumu**, C. I, İstanbul, 2012, ss. 201-229.

[1258] Pierre Lory, "İbn-i Arabî Eserlerinde Dil ve Harfler Sembolizmi", **Bilimname X**, çev: M. MustafaÇakmaklıoğlu, S.1, 2006, ss.173-182.

[1259] Osman Nuri Küçük, "İbn-ül Arabî Düşüncesinde Varlığın Tasavvufi Yorumunun Sayı Metafiziğine Uzanan Yorumları", **İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi**, S.23, İstanbul, 2009, ss. 373-411.

ile ilişkisi olduğuna vurgu yapar. Aşağıda her harfin mertebesine, tabiatına ve dâhil olduğu feleğe yer verilecektir. Harflerin gruplanma biçimi Arabî'nin sınıflandırmasına özgüdür. Ebcedde yer verilen gruplandırma burada görülmemektedir. Ortak özellikleri sırası ile mertebeleridir.

Harfler: Mertebeleri, Felekleri, Tabiatları

İbn-ül Arabî'ye göre harfler dört mertebeden oluşur. Elif, Ze ve Lam harfleri birinci mertebededir ve yedi felekten oluşur. İkinci mertebe harfleri Nun, Sad ve Dat'tır ve sekiz felekten meydana gelmiştir. Üçüncü mertebe dokuz felek olan harflerdir. Bunlar Ayn, Ğayn, Sin ve Şın'dır. Dördüncü mertebe ise on felek olan harflerdir. Bunlar ise diğer harflerdir. Bu harfler on sekiz tanedir ve her birisi on felekten meydana gelmiştir. Bu harflerin meydana geldiği feleklerin toplamı iki yüz altmış birdir.[1260] [1261]

Yedi mertebeden meydana gelen Elifin dışında Ze ve Lam harflerinin tabiatı sıcaklık ve kuraklıktır. Elifin tabiatı ise sıcaklık, yaşlık, soğukluk ve kuruluktur. Yani hepsini kapsamaktadır. Elif komşu olduğu âlemlere göre tabiatını değiştirir. Yani sıcakla beraber sıcak, yaşla yaş, soğuk ile soğuk ve kuru ile kuru olarak etkisini gösterir. Sekiz felekten meydana gelen harflerin tabiatı sıcak ve kurudur. Dokuz felekten meydana gelen Ayn ve Ğayn harflerinin tabiatları soğukluk ve kuruluktur. Sin ve Şın'ın tabiatları ise sıcaklık ve kuruluktur. On felekten meydana gelen Ha ve Hı harfleri soğuk ve kuru diğerleri ise sıcak ve kurudur. Ayrıca He ve Hemze soğuk 225 ve yaştır.[22]

Feleklerde girişiklik ve iç içe geçmeler söz konusu olmakla beraber hareketinden

---

[1260] Muhyiddin İbn-i Arabî, **Fütuhat-ı Mekkiyye 1**, çev: Ekrem Demirli, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2015, ss. 138-140.

[1261] İbni Arabî, **Futuhat**, s.141-144.

sıcaklığın meydana geldiği feleklerin sayısı iki yüz üç felektir. Hareketinden kuruluğun meydana geldiği felekler ise iki yüz kırk bir felektir. Hareketinden yaşlığın meydana geldiği feleklerin sayısı ise yirmi yedi felektir.

Yedi feleğin hareketinden ilk dört unsur meydana gelmiştir. Onlardan özellikle Elif harfi var olmuştur. Yüz doksan altı feleğin hareketinden bilhassa sıcaklık ve kuruluk özellikleri taşıyan Ba, Cim, Dal, Vav, Ze, Ta, Ze, Kef, Lam, Mim, Nun, Sad, Dat, Kaf, Re, Sin, Ta, Se, Zal, Zı ve Şın harfleri meydana gelmiştir. Seksen sekiz feleğin hareketinden soğukluk ve kuruluk tabiatından olan Ayn, Ha, Ğayn, Ha harfleri oluşmuştur. Yirmi feleğin hareketinden, yaşlık ve kuruluk vasfı taşıyan He ve Hemze ortaya çıkmıştır. Lam-Elif ise yedi, yüz ve doksan altı feleğin karışımından meydana gelmiştir. He ve Hemzeyi dördüncü felek döndürür ve uzak feleği dokuz bin senede kat eder. Ha, Hı, Ayn, Ğayn'ı ise ikinci felek döndürür ve uzak feleği on bir bin senede kat eder. Diğer harfleri ise birinci felek döndürür ve uzak feleği yirmi bin senede kat eder. [1262] Verilen bu benzerlikler kozmik olan evrenin sembolik manalarının söze yansıması olarak görülebilir. İlk etapta hiçbir anlam ifade etmeyen bu ifadeler kâinat ile insanın harf simgesi yardımı ile Bâtıni olarak karşılaştırılması olarak yorumlanabilir.

Harfler Âlemindeki Mertebeler

Kendisine ait harfler Ze, Elif ve Lam olan yedili mertebeye yani ilahi mertebeye aittir. İlahi mertebeyi oluşturan Elif, Ze ve Lam harfleri "ezel" başlangıcın reddine işaret eder. Bu harflerin basitleri ise sayıca birdir. Nun, Sad ve Dat harflerinin ait olduğu ikinci mertebesi ise insanın harfler âlemini temsil eder. Bunlar da beşeri mertebeyi temsil eder. Ayn, Ğayn, Sin ve Şın'ın ait olduğu dokuzlu mertebesi ise harfler âleminden cinlerde etkisini gösterir. On felekten oluşan harfler mertebesi

[1262] İbni Arabî, **Futuhat**, s.143.

ise meleklerde kendini gösterir.[1263]

İlahi mertebe ile beşeri mertebeler arasındaki karşılaştırma harfler üzerinden yapılamaya çalışılmıştır. Bu karşılaştırma özellikle Arabi ekolünü takip eden düşünürler tarafından oluşturulan metinlerde kullanılacak eşanlamlı kelimelerin seçilimi açısından harflerin mertebeleri dikkate alınarak kullanılmasına sebebiyet vermiştir. Böylece birebir sayı harf eşleştirmesi yerine sayılarla harf grupları arasında bu eşleştirme yapılmıştır. Ayrıca harfler hakkında yapılan eşleştirme sayılarla sınırlandırılmamış daha kapsamlı yorumlanmıştır.

Harfler Hakkında

Ebced'in kullanım sahalarından olan isim belirlemede Arabi'nin harflerin anlam ve mertebelerinin önemine dikkat edilmiştir. Ancak sayısal değerlerin ebcedden farklı olması bazen kafa karışıklığına neden olmuştur. Ayrıca ifadelerin tasavvuf terimleri ile de örtüşmemesi anlaşılırlık açısından sıkıntı teşkil etmiştir. Bu nedenle çok yaygın bir kullanım haline dönüşememiştir.

FAZLULLAH-I HURUFİ'NİN GÖRÜŞLERİ

İslâm Dünyası'nda Hurufilik adında bir inanç sistemi geliştiren ve bunu bir fırka halinde yayan Esterâbâdlı Fazlullâh-ı Hurufi (1339-1394)'dir. XIV. asrın sonlarında Hurufi, İran'ın Esterâbâd şehrinde görüşlerini yaymaya başlamıştır. Eski devirlerden beri ezoterik düşüncelerin kolaylıkla muhatap bulduğu İran'da, Fazlullâh-ı Hurufi batını yorumlarıyla bilinen Şeyh Hasan-ı Cûri (ö. 743/1342-3) ve onun halifelerinin tesiri altında kalarak kendi fikirlerini oluşturmaya çalışmıştır. Fazlûllâh, Bâtınilerin te'vil metotlarını değerlendirerek, harflerin önemini ve onların sayılarla olan ilişkilerini ortaya koymuştur. Bu çerçevede dini

[1263] İbni Arabî, **Futuhat**, s. 144.

emir ve hükümleri Arap ve Fars alfabelerindeki yirmi sekiz ve (yirmi sekiz+dört) otuz iki harfe uyarlamıştır.[1264] Hurufiler, Allah'a ait sırların harf ve sayılarda gizlendiği kabul edilen manalarına ulaşmaya çalışmışlardır.

Ortadoğu'da doğmuş olmasına rağmen Helenistik ve Gnostik öğelerle süslenen bir akım olan Hurufilik sayılar ve harfler arasındaki ilişkileri temeline alarak çeşitli tılsım, sihir ve büyü gibi uygulamalarda kullanılmıştır. Tarih boyunca insanların ilgisini çeken gizil güçlere yüklenen mistik anlamlar Hurufilikte kendini net bir biçimde gösterir.

Hurufilik, bağımsız bir mezhep olarak şekillenmemiş ancak fikirsel anlamda bir yorum ekolü olarak lokal etkiler göstermiştir. Hurufiliğin Osmanlı'da da özellikle Fatih Sultan Mehmet döneminde saraya kadar etki ettiğinden söz edilebilir. Ancak kaynaklardan edindiğimiz bilgiler ışığında Hurufiliğin genel olarak müslümanlar arasında kendisine çok sağlam bir yer bulamadığı söylenebilir. [1265] Fazlullah-ı Hurufi'nin aşırı görüşleri sebebiyle idam edilmiş olması ve taraftarlarının hemen her dönemde çeşitli baskılar görmesi bunun başlıca nedeni olarak değerlendirilebilir.

Fazlullâh-ı Hurufi, otuz iki yaşında iken kurduğu fırkayı, önceleri Tebriz ve İsfahan'da yaymaya başlamış ve yaptığı rüyâ tabirleriyle büyük şöhret kazanmıştır. Kurduğu Hurufilik fırkası kısa bir zamanda İran'ın her tarafına yayılmıştır. Fazlullâh Arap Alfabesindeki yirmi sekiz harfe ek olarak Fars alfabesinde yer alan dört harfi dikkate alarak çeşitli yorumlar yapmıştır.[1266] Ancak onun İslam dünyasında tepki toplamasının en önemli gerekçesi Kur'ân-ı Kerim'i

---

[1264] Hasan Hüseyin Ballı, "Hurufilik", **e-makâlât Mezhep Araştırmaları**, C: IV, S: 2, 2011, ss. 3148.

[1265] Ballı, s. 31-48.

[1266] Mehmet Atalan, "Şia'da Cifr İlminin Yeri", **Dini Araştırmalar**, C: 9, Mayıs-Ağustos 2006, ss.109-123.

saf dışı bırakarak kendi fikirlerinin ana kaynak kitabı olan Câvid-nâme isimli eserini telif etmiş olmasıdır. [1267]

Böylece akımın kurucusu olan Fazlullâh-ı Hurufi özel bir konuma oturtulmaktadır. Bilhassa yazmış olduğu Câvid-nâme adlı eseri kutsal bir metin olarak görülmekle birlikte Kuran'ın da Fazlullah'ı işaret ettiğine inanılmaktadır. Bu bakımdan Kuran'da geçen Fazl sözcüğü üzerinde özellikle durulmaktadır. Zira bu kelime Hurufilere göre Fazlullah'ı göstermektedir. "Bu Rabbimin faziletindendir" (en-Neml, 27/40) ve "Bu Allah'ın faziletidir" (el-Maide, 5/54) ayetlerinde olduğu gibi, Kuran-ı Kerim'de geçen (Fazl:^-^-d) kelimesinden kastedilenin Fazlullâh-ı Hurûfi olduğu ve insanın yüzünde de (Fazl:^-^-d) isminin okunduğu iddia edilir.[1268]

Hurufiliğin kurucusu Fazlullâh'a göre, mutasavvıfların da belirttiği gibi, Allah gizli bir hazinedir *(kenz-i mahfı).* Ancak Allah yarattıklarında tezahür eder. Gizli bir hazine olan Allah'ın ilk tecellisi kelâm şeklinde tezahür eden seslerdir. Sesin kemâli ise kelâmdır. Kelâm da ancak insanlarda zuhûr eder ve kendisini sözle gösterir. Söz de harflerden meydana gelmiştir. Ses canlılarda bilfiil; cansız varlıklarda bilkuvve 233

mevcuttur.

Fazlullah-ı Hurufi çeşitli mistik yöntemlerle kendisine harflerin anlamlarının bildirildiğinden söz eder. Arap alfabesinin 28 harfine ilaveten 4 Farisi harfin de anlamının kendisine bildirildiğini söyler.[1269] [1270]

[1267] Abdulbaki Gölpınarlı, **Hurufilik Metinleri Kataloğu**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989, ss. 2-12.

[1268] Gölpınarlı, ss. 2-12.

[1269] Gölpınarlı, ss. 16-24.

Hurufilere göre Allah, tüm varlıkları yedişer hatlı iki surette yaratmıştır. Evrendeki bu yaratılış kaidesinin en bariz yansıması da insandır. Bu iki hat hutût-ı ebiyye (baba hatları) ve hutût-ı ümmiyye (ana hatları) olarak adlandırılmıştır. Ayrıca bu yansımalar insan suretinde 28 ve 32 sayıları ve bunların katları veya bu iki sayının toplamı olarak kendini gösterir.[1271]

28 sayısına atfedilen örnek kısaca şu şekilde özetlenebilir: İnsan iki kaş, dört kirpik, bir saç olmak üzere toplam yedi hatla doğar. Bu hatlar mahâlleri ile birlikte on dört olur. Zamanla bu on dört hatta iki yanak hattı, iki sakal, iki bıyık, bir çene altı ve bunların da mahâlleri eklenir. Böylece 28 hat ile Allah'ın bir sureti olan insan tamamlanmış olur. Burada sadece erkeksi hatların varlığı üzerinden bir gönderme yapılması ve 14 hattın eksikliği ile kadının da burada göz ardı edilmesi dikkat çekicidir. Bunun dışında Kuran'ın yazıldığı Arap dili alfabesinin 28 olmasını da Allah'ın başka bir tecellisi olarak değerlendirirler.[1272] Bu yedi hat hava, su, ateş ve toprak gibi dört unsurdan meydana geldiği için her biri dört farklı özelliğe sahip hat gibi kabul edilerek yedi ile çarpılırsa yine yirmi sekiz elde edilir.

Eğer saçı ortadan ikiye bölersek, bu yedi hat sekiz olur. Dört unsur ile çarpımı otuz iki olur. Âlemde her ne varsa otuz ikiye tatbik olunur. Bütün kâinat dokuz felek, on iki burç ve yedi seyyareden ibaret olup, bunlara dört unsuru ilave edersek otuz ikiyeçıkar. Otuz ikinin dışında başka bir şey mevcut olamaz.[1273]

[1270] Ahmet Akdağ, Özer Şenödeyici, "Hurufilikte Ebced Hesabının Kullanımına Dair Bir Risale", **Mediterranean Journal of Humanities**, C. IV, S. 2, 2014, ss.227-237.

[1271] Fuzuli Bayat, "Hurufilik Merkezleri ve Anadolu'da Hurufilik", **Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri**, Ankara, 2004, ss. 261-277.

[1272] Bayat, ss. 261-277.

[1273] Gölpınarlı, ss. 16-24.

Hurufi gelenekte temel alınan 28 harfin katları ve toplamları üzerinden de çeşitli yorumlar yapılmıştır.[1274] Hurufilere göre 28'in dörtte biri olan 7, Fatiha suresinin ayet sayısına denk olması Allah'ın Kuran'da tecelli ettiğini gösterir. Benzer biçimde Besmele de yedi harften oluşur. Hurufiler bunun dışında yedi sayısının işaret ettiği belli sözcüklerle sayı harf ilişkilerine göndermede bulunurlar.[1275]

Hurûfiler, Kuran'da manası açık ve kesin (muhkem) ayetler ile sûre başlarındaki (huruf-ı mukatta'a) ve manası anlaşılamayan yani çeşitli tevile müsait (muteşâbih) ayetler hakkında, tefsir âlimleriyle aksi görüştedirler. Hurufilerce Kuran'ın sırrının yirmi dokuz surenin başında yer alan huruf-ı mukatta'ada toplandığı kabul edilmiştir. Bu harfler on dört adettir: (l-d-j-^-a-^-^-^-L-^-^-o-^-û). Bu on dört mukatta'a harflerine Hurufiler "huruf-ı muhkemât" adını verirler. Huruf-ı mukatta'a telaffuz edildiği gibi yazılırsa huruf-ı muhkemat on yedi tane olur. Bu harflerin imlâlarında 14 mukatta'a harfi arasında yer almayan elifde "f', sad'da "d" ve nun'da "v" harfleri bulunur. Bu üç harfin ilâvesiyle hurûf-ı muhkemât on yedi olur. Hurufi gelenekte Arap Alfabesindeki bu on yedi harfin dışında kalan on bir harfe (^-O-^-^-^-j-j-^- ^ -^-t) "huruf-ı müteşâbihât" adı verilir.[1276]

Hurufîlerce asıl kelam-ı İlâhi bu on dört huruf-ı mukata'adır. İnsan yüzü de ondan oluşturulmuştur. İnsan yüzündeki ana hatlarının kendileri ve bulundukları yer itibariyle toplam sayıları olan on dört ile hurûf-ı mukattaa'nın on dört eşitliği buna delil gösterilir.[1277]

Bayat, ss. 261-277.

Bayat, ss. 261-277.

Gölpınarlı, ss. 25-33.

Gölpınarlı, ss. 25-33.

Yaratılmış olan herşeyi alfabede bulunan harf adedi, belli sayılar ve bu sayıların katları ile açıklamaya çalışan Hurufilerde birebir sayı-harf eşleştirmesine rastlanmamaktadır. Eşleştirmenin aksine antik kültürlerde var olan kutsal yedi inancından hareketle yedinin katları ile alfabedeki harf sayısını açıklamaya çalışmışlardır. Hatta sadece bununla yetinmemişler bu sayıyı evreni ve insanı açıklamak için de kullanmışlardır.

Kaynak: Canan AĞYÜREK, Çeşitli Dinlerde Sayı- Harf İlişkileri

FAZLULLAH-I HURÛFÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

Hazırlayan: Hasan Hüseyin BALLI

FAZLULLAH'IN YAŞADIĞI DÖNEMDEKİ SİYASÎ-DİNÎ ORTAM

Moğolların 656/1258 tarihinde Bağdat'a girip Abbasî hilafetine son vermeleri, bir taraftan beş asırlık mevcut müesses nizamı yıkarken diğer taraftan daha önce muhalefette kalmış ya da tard edilmiş dinî/millî hareketlerin daha rahatça hareket edebildikleri yeni bir ortamın oluşmasına zemin hazırlamıştı. Bu yeni hükümranların herhangi bir kavme ya da mezhebe/dine özel bir nefreti veya sevgisi bulunmaması ve asıl olarak kendilerine itaat edilmesini beklemeleri, söz konusu çoğulcu ortamın daha da gelişip serpilmesine katkıda bulunmuştur. Siyasî himayeden mahrum kalmış olan halkın, tarikatlar vasıtasıyla kendine dinî/sosyal koruma ve yardım sağlamaya

çalışmasını da bu dönemin genel bir temayülü olarak kaydetmek gerekir.[1278]

İlhanlılar adını alan İran Moğol hükümdarlarının dinî tercihlerinin de yukarıda ifade etmeye çalıştığımız dinî çeşitliliğe uygun olduğu görülür. İlk İlhanlı kağanları Şamanizm'e ya da Budizm'e, saray erkânının bir kısmı da Hıristiyanlığa mensup iken, bilhassa Gazan'ın İslâmiyet'i, mezhep olarak da Hanefiliği kabulüyle birlikte ülkede ve Moğollar arasında Müslümanların etkisi artmaya başlamıştır. Başta Hıristiyan, sonra Budist olan Gazan'ın kardeşi ve halefi Olcaytu da müslüman olduğunda danışmanlarının ve değer verdiği kimselerin etkisiyle Şiîliği tercih etmiş; Sünnî eğitimci ve danışmanların elinde büyüyen oğlu Ebu Said ise Sünnî bir müslüman olmuştu. Sultan Ebu Said 736/1335 senesinde ardında bir erkek çocuk bırakmadan dünyadan göçünce, İlhanlılar devleti de varlığını devam ettirememiş;

İran'ın her mıntıkasında farklı fikir, düşünce ve kökene mensup mahalli otoriteler vücut bulmaya başlamıştır.[1279]

Bunlardan biri olan Muzafferîler hanedanı, aileye ismini veren Şerefüddin Muzaffer (ö. 713/1314) zamanında İlhanlıların hizmetine girmişlerdi. Oğul Mubârizüddin Muhammed ise, 718/1318'de Yezd atabeyi Hacı Şah'ı yerinden çıkarıp şehri hâkimiyeti altına almış ve Sünnî Araplardan oluşan kabile üyeleriyle birlikte Yezd'e yerleşmişti. Ebu Said'in ölümünden sonra Fars bölgesindeki şehirlerin hâkimiyeti için yerel beylerle mücadeleye girişen Mubârizüddin Muhammed, 748/1347 yılı civarında Kirman'ı, 754/1353'te Şiraz'ı ve 758/1357'de de İsfahan'ı aldı. Bir ara, Altınordu hâkimiyetine geçmiş bulunan Tebriz'i de ele geçirmeye

---

[1278] Hiyavî, Rûşen, Hurûfiye: Tarih, Akâid ve Ârâ', Tahran 1379, Neşr-i Âtiye, s. 156; Spuler, Bertold, İran Moğolları -Siyaset, İdare ve Kültür İlhanlılar Devri-, (çev. Cemal Köprülü), Ankara, 1987, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 220-221, 258-268.

[1279] Spuler, İran Moğolları, s. 199-213; Devlet, Nadir, "İlhanlılar", Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, c. IX, İstanbul 1992, Çağ Yayınları, s. 77-78.

muvaffak olduysa da, bu şehirdeki hâkimiyeti kalıcı olamadı. 755/1354 senesinde Mısır'da bulunan Abbasî halifesine sadakat yemini eden Muhammed, 759/1358'de kendi oğlu Şah Şuca'ın aleyhindeki faaliyetleri üzerine tahtı terk etmek zorunda kaldı. Hanedan üyeleri arasındaki mücadeleler, 789/1387'de İmadüddin Ahmed'in Timur'dan Fars, Irak ve Kirman'ın hâkimi olduğunu tasdik eden bir ferman almasına rağmen son bulmamıştır. 793/1391'de diğer hanedan üyelerini bertaraf edip bütün Irak'ı ele geçiren Şiraz hakimi Şah Mansur'un Timur'a karşı ittifak vücuda getirmeye çalışması ise, 795/1393'te kendisiyle birlikte bütün Muzafferî hanedanının ortadan kaldırılmasıyla neticelenmiştir. Hacû-yi Kirmanî, *Mefâtihu'l-Kulûb* ve *Gevhernâme'*sini hanedanın kurucusu Mubârizüddin Muhammed'e ithaf etmiş; Şah Şuca' da, hayatının son yıllarında Hâfız Şirazî'yi divanında görevlendirmiştir.[1280]

İsmi büyük bir Moğol kabilesinden gelen Celayirliler ise, Cengizhan'ın seferlerine katılıp onun ve komutanlarının refakatinde muhtelif yerlere gitmişler; bir kısmı da İlhanlıların maiyetinde İran'a ve Irak'a gelmişlerdi. Hülâgu ile Bağdat'a giren ve Suriye seferinde bulunan İlkan Noyan, Geyhatu zamanında beylerbeylik yapan Akboğa ve Gazan Han ve Olcaytu zamanında valilik yapan Emir Hüseyin, hanedanın önemli isimleriydiler. İlhan Ebu Said'in vefatından sonra başlayan taht kavgaları sırasında evvela şehzade Muhammed'i destekleyen Emir Hüseyin'in oğlu Şeyh Hasan-ı Bozorg, daha sonra bağımsız olmaya karar vermiş ve 740/1340 yılında Celayirliler devletini kurmuştur. Hasan'ın 757/1356 yılında ölmesinden sonra yerine oğlu Şeyh Üveys geçmiş ve 759/1358'de Altınordu devletinden Azerbaycan ile Tebriz'i, 766/1364'te de Musul ve Diyarbekir'i toprakları arasına katmıştır. Üveys'in oğlu Şeyh Hüseyin, İran'ın doğusundaki Muzafferîler ve güney-batısındaki Karakoyunlular ile mücadeleye girişmiş; 784/1382'de vefat ettiğinde ise ülkesi

---

[1280] Zettersteen, K.V., "Muzafferîler", İA, c. VIII, s. 774-775; Kurtuluş, Rıza, "Muzafferîler", DİA, c. XXXI, s. 419-420.

kardeşleri Ahmed ile Bayezid arasında paylaşılmıştır. 786/1384'te, Ahmed Celayir'in kardeşi Bayezid'i esir etmesiyle ülke tekrar bir elden yönetilmeye başlamışsa da, Timur'un 795/1393'te Irak'a doğru ilerlemesi üzerine adı geçen hükümdar, Memlüklere sığınmak zorunda kalmıştır. Timur'un Semerkant'a geri dönmesiyle Bağdat'ı tekrar ele geçiren Ahmed Celayir, Karakoyunlu Kara Yusuf ile ittifak yaparak Timur'a karşı mücadeleye girişmiş, ancak başarısız kalarak bu sefer Osmanlı sultanı Yıldırım Bayezid'in yanına gitmek durumunda kalmıştır. 804/1402'deki Ankara savaşının sebepleri arasında gösterilen bu iltica girişiminden sonra Bağdat'ı tekrar ele geçirmeyi başaran Cezayirliler, 835/1431 yılına kadar varlıklarını muhafaza etmeyi bilmişlerdir.[1281]

Bir başka Moğol sülalesi olan Toğatimurîler, Baba Bahadır önderliğinde 705/1305'te Horasan'a gelerek İlhan Olcaytu'nun hizmetine girmişlerdi. Ebu Said'in ölümünden sonra Celayirli Hasan-ı Bozorg'un şehzade Muhammed'i han ilan etmesine rağmen, çıkan tartışmalar neticesi bazı emirler 737/1337'de Toğatimur'a gidip onu han olarak tanıdıklarını bildirdiler. Toğatimur, bu emirlerin refakatinde Azerbaycan üzerine yürüdüyse de yenilerek Bistam'a çekildi ve Mazenderan ile Horasan'da hüküm sürmeye başladı. Bu sırada vuku bulan Serbedarî isyanı başarıya ulaşınca, Toğatimur'un hâkimiyet alanı iyice daraldı. Herat'taki Kert hanedanıyla akrabalık kurarak dostane ilişkiler geliştiren Toğatimur, birkaç kez Irak üzerine yürümeye kalktıysa da her defasında başarısız oldu. Zamanla Horasan'a da hükmetmeye başlayan Serbedarîler ise zâhiren Toğatimur'a bağlı gözüküyorlardı. Ancak Toğatimur, 754/1353'te bağlılığını yenilemek üzere katına gelen Serbedarî liderlerinden Yahya Kerrabî tarafından öldürüldü.[1282]

[1281] Yınanç, Mükrimin Halil, "Celâyir", İA, c. III, s. 64-65; Ürekli, Muzaffer, "Celâyirliler", DİA, c. VII, İstanbul 1993, s. 264-265.

[1282] Minorsky, V., "Tuga Timur", İA, c. XII/1, s. 480-481.

Serbedarîlerin Esterabad'a kendi valilerini tayin etmesi ve hakimiyet alanlarını genişletmelerinden sonra, 761/1360 yılı civarında Toğatimur'un kumandanlarından Şeyh Ali'nin oğlu Emir Veli, Nesa beyinin de yardımıyla Serbedarîleri mağlup ederek Esterabad, Bistam, Damgan, Simnan ve Firuzkuh'u içine alan bir devlet kurdu. Emir Veli, 772/1370'de Rey'i zabt etmeye kalktı ise de Celayirlilerden Şeyh Üveys'e mağlup oldu, ancak iki yıl sonra Muzafferîlerden Şah Şuca'ın da teşvikiyle bu isteğini gerçekleştirdi ve Sâve'yi de ülkesine kattı. 783/1381'den itibaren Timurlular ile mücadele etmek zorunda kalan Emir Veli, bizzat Timur'un kumanda ettiği bir sefer sonucunda, 786/1384'te ülkesini terk etmek zorunda kaldı. Toktamış'a karşı Tebriz müdafaasına katıldıktan sonra, 788/1386'da yanında misafir kaldığı Mahmud Halhalî tarafından öldürüldü.[1283]

786/1384'te Emir Veli'nin kaçmasından sonra Timur, ondan boşalan yerleri Toğatimur'un oğlu olan Lokman Padşah'a ikta etmişti. Lokman Padşah'ın vefatından sonra da bu yerler oğlu Pir Paşa'ya verildi. Şahruh'un hükümetinin başlangıcında, Sebzevarlı Sultan Ali, etrafına Serbedarîlerden bir kuvvet toplayıp Horasan'da isyan edince, Pir Paşa da bunlara katıldı. Ancak isyan Şahruh'un gönderdiği Seyyid Hoca tarafından bastırılınca, müttefikler Azerbaycan'dan gelmiş olan Miranşah'a sığındılar. Şahruh'un 809/1406 yılındaki Mazenderan seferinde de yine Sultan Ali ile Pir Paşa hedefte idi. 812/1410 yılında Pir Paşa'nın vefatı ve müttefikinin ismini taşıyan oğlu Sultan Ali'nin bir varlık gösterememesiyle de bu hanedan tarihe karıştı.[1284]

Bir başka Moğol sülalesi olan Canîkurbanîler de, Sultan Ebu Said'in vefatından sonra Horasan'ın kuzeyindeki bölgelerde Emir Nevruz'un oğlu Argunşah tarafından kurulmuş ve kısa zamanda Tus, Nişabur, Ebiverd, Nesa ve Merv şehirlerini ele

---

[1283] Minorsky, "Tuga Timur", İA, c. XII/1, s. 481-482.

[1284] Minorsky, "Tuga Timur", İA, c. XII/1, s. 482.

geçirmiştiler. Müteaddit defalar Serbedarîlerle savaşmak durumunda kalan Argunşah, nihayet reisleri Şeyh Hasan Curî'yi yakalayıp hapsettirmişti. Argunşah'ın oğlu Ali Bey, Timur'un harekete geçmesi üzerine ona teslim olmuş, ancak nihayetinde diğer hanedan üyeleriyle birlikte ortadan kaldırılmaktan kurtulamamıştır.[1285]

"Âl-i Kert" diye tanınan hanedanın kurucusu Tacik kökenli Şemseddin Muhammed Kert'in dedesi, Gur sultanı Gıyâseddin Muhammed'in veziri idi. Şemseddin, Moğol istilası sırasında Horasan'dan uzaklaşmamıştı. Cengiz ordularının tahribinden sonra Herat havalisinde toparlanmaya çalışmış, 643/1245 senesinde melik unvanı ile hükümdarlığını ilan etmişti. 649/1251'de de Mengü Kaan kendisinin Herat, Sistan ve Belh valiliğini tanımıştı. Moğollarla ilişkilerini hiç gerginleştirmeyen, hatta onların Müslümanlar aleyhine verdikleri emirlere dahi uymakta tereddüt göstermeyen Şemseddin, bu tutumuyla 684/1285'teki ölümüne kadar yönetici olarak kalmayı bilmiştir. 727/1327'de Kert meliki Gıyâsüddin, İlhan Ebu Said'le arası açılan Melikü'l-Ümerâ, Emir Çoban'ı ve oğlunu bir müddet misafir etmiş, ancak İlhan'ın emri üzerine onları öldürmekten çekinmemiştir. 731/1331'de idareyi ele alan Melik Muizzuddin ve 771/1370'te yerine geçen oğlu Gıyâseddin Pir Ali, Serbedarîler ile mücadele etmişlerdir. Son Kert hükümdarı olan Gıyâseddin, Timur'a karşı koyamayarak 783/1381'de Herat'ı teslim etmek zorunda kalmıştır. O, bir müddet sonra Timur tarafından affedilerek tâbi sıfatı ile Herat'a gönderilmiş ve hanedanın ortadan kalktığı 791/1389'a kadar bu görevi elinde tutmuştur. Sadeddin Taftazanî'nin *Mutavvel* isimli eserini Kert hükümdarı Melik Muizzuddin adına yazdığı bilinmektedir.[1286]

[1285] Hiyavî, Hurûfiye, s. 165.

Haig, T.W., "Kert", İA, c. VI, s. 596-597; Siddiqui, Iqdidar Husain, "Kert", DİA, c. XXV, s. 297; Hiyavî, Hurûfiye, s. 164.

Şiî dervişlerin siyasî-askerî faaliyetleri olarak gelişen Serbedarî hareketinin ilk önderi olan Abdurrezzak, İlhan Ebu Said'in Kirman'daki vergi tahsildarı idi. O, İlhan'ın ölümünden sonra Beyhak civarına gelmiş ve buradaki gayr-ı memnunları örgütleyerek 738/1338'de Sebzevar'ı ele geçirmişti. Ancak Abdurrezzak, birkaç ay sonra kardeşi Vecihüddin Mesud tarafından öldürülmüştür. Bundan sonra Serbedarî reisliğini üstlenen Vecihüddin Mesud, evvela Canîkurbanîlerden Nişabur emiri Argunşah tarafından hapse atılan Derviş Hasan Curî'yi kendisine bağlamış; ardından Argunşah ile yaptığı savaşı kazanarak Nişabur İle Cam'ı ele geçirmiştir. Argunşah'ın Cürcan emiri Toğatimur'a sığınması üzerine, istikametini Herat hükümdarı Hüseyin Kert'e çeviren Mesud, 743/1343'te Zâve dolaylarında gerçekleşen savaşı kaybettiği gibi Şeyh Hasan Curî'yi de savaş meydanında bırakarak Sebzevar'a çekilmek zorunda kalmıştır. Mesud, 745/1344'te Mazenderan üzerine yaptığı seferde öldürülünce, yerine kardeşi Abdurrezzak'ın ailesinin memurlarından olan Muhammed Aytimur geçmiştir. 749/1349'da idareyi ele alan Ali Şemseddin ise, Toğatimur ile geçmişte Mesud'un idaresi altında bulunan bütün yerlerin mülkiyetini kendisine veren bir antlaşma imzalamaya muvaffak olmuştur.[1287]

Serbedarî önderleri arasında çıkan çekişme, Haydar Kassab ile Yahya Kerrâbî'nin birleşerek 753/1352'de Ali Şemseddin'i ortadan kaldırmasıyla neticelenmiştir. Bundan sonra Serbedarî reisi haline gelen Yahya Kerrâbî, Toğatimur'un hükümranlığını dikkate almama eğiliminde olmuş, 754/1353'te de onun katlini sağlamıştır. Toğatimur'un ölümüyle başsız kalan ülkesi de Serbedarîler, Canîkurbanîler ve Herat Kertleri arasında taksim edilmiştir. Serbedarî önderleri arasındaki çekişmeler 762/1361'de Hasan Damğanî'nin idareyi ele almasıyla nisbeten durulmuşsa da, Toğatimur'un mirasını talep eden Emir Veli'nin ortaya çıkması Esterabad'ın kaybıyla neticelenmiştir. Ayrıca Hasan Curî'nin müridi olan

---

[1287] Merçil, Erdoğan, "Serbedârîler", DİA, c. XXXVI, s. 549-550;

Derviş Aziz ile Vecihüddin Mesud'un eski memurlarından Necmeddin Ali Müeyyed'in Damğanî'ye karşı ittifak yapması da onun sonunu hazırlamıştır. 766/1365'te Damğanî'nin yerine geçen Ali Müeyyed, gerek Curî tarikatı dervişleri ile arasının bozulması, gerekse Heratlı Melik Gıyaseddin ve Toğatimurîlerden Emir Veli ile mücadele etmek zorunda kalması neticesinde, 783/1381'de Timur'un yardımını istemek zorunda kalmıştır. Böylece Serbedarî ülkesi Timur imparatorluğunun bir parçası haline geldi. 807/1405 yılında Mesud'un oğlu Sultan Ali, Timur'un oğlu Şahruh'a karşı ayaklandıysa da herhangi bir başarı elde edemedi. Pehlivan Abdurrezzak, Haydar Kassab, Hâce Ali Müeyyed gibi Şiî İsna Aşeri olan Serbedarî önderlerinin lakap ve isimlerine bakıldığında, bu hareketin meslekî/içtimaî bir mahiyet taşıdığını çıkarmak mümkündür. Şehid-i Evvel diye tanınan Muhammed b. Mekkî el-Âmulî'nin İmamiye fıkhına dair *el-Lüm'ati'd-Dımaşkıye* adlı eserini, Hâce Ali Müeyyed'in isteği üzerine yazdığı bilinmektedir.[1288]

Aslen Maraşlı oldukları için Mar'aşîler diye anılan hanedanın kurucusu Seyyid Kıvameddin Mar'aşî'nin soyunun İmam Ali Zeynelabidin'e dayandığı söylenir. İmam Ali er-Rıza'nın Meşhed'deki türbesini ziyareti sırasında bir müddet Serbedarî liderlerinden Şeyh Hasan Curî'nin halifesi Seyyid İzzeddin'e misafir olan Seyyid Kıvameddin, Mazenderan'a döndüğünde onun isyankâr yapıda şekillenmiş olan Şia görüşlerini Horasan'da yaymaya başlamıştı. Onun bu şekilde güçlenip kendisi için tehlike oluşturmasından çekinen bölgenin mahalli hâkimi Kiyâ Efrasiyab'ın tazyikleri neticesi vuku bulan savaşta Seyyid Kıvameddin, 300 dervişiyle zafer kazanmış ve Amül'e girerek siyasi hâkimiyetini ilan etmiştir. Bu başarıdan çekinen bir başka mahalli güç Kiyâ Celalîler hanedanı reisi Fahreddin'in, Kıvameddin'in üzerine varması da hâkimiyet alanlarının Mar'aşîlerin eline geçmesiyle neticelenmiştir. Bundan sonra Kıvameddin'in oğulları Kemâleddin ve Fahreddin'in eliyle yürütülen askerî faaliyetler

---

[1288] Büchner, V.F., "Serbedârîler", İA, c. X, s. 509-512; Hiyavî, Hurûfiye, s. 165-166.

Mazendaran'ın tamamını, Firuzkuh, Kuçar ve Larican gibi şehirleri Mar'aşîlerin hâkimiyeti altına sokmuştur. 781/1379 yılında Horasan'ın bir kısmında hüküm süren Toğatimurîlerden Emir Veli ile yaptıkları savaşı da kazanan Mar'aşîler, Esterabad'ı almışlarsa da, beliren Timur tehlikesi üzerine burayı tekrar Emir Veli'ye iade edip Mazenderan'a dönmüşlerdir. Timur'un Esterabad'ı kolaylıkla ele geçirmesi üzerine Seyyid Kemâleddin, 787/1385'te Timur'un huzuruna vararak itaatini arz etmiştir. Ancak Irak-ı Acem dönüşünde Mazenderan'ı almayı düşünen Timur'un, 794/1392'deki seferi Mar'aşîleri teslim olmak zorunda bırakmıştır. Kendilerini Râfızîlik'le suçlayan Timur'un Seyyid Kemâleddin'e Ehl-i Sünnet'e girmeleri için nasihat etmesi, onun siyasî hâkimiyetin yanı sıra Mar'aşîler'in Şiî hareketini bastırmak için Mazenderan'a girdiğine delil teşkil edebilir. Büyük bir kısmı kılıçtan geçirilen, bir kısmı da Maveraünnehir'e sürülen Mar'aşîler'den bazıları Timur'un ölümünden (807/1405) sonra oğlu Şâhruh'un izniyle Mazenderan'a geri dönmüşlerse de bir daha burada güçlü bir hâkimiyet kuramamışlardır.[1289]

Böylece İran, İlhanlı idaresinin çökmesinden sonra, merkezi Herat olmak üzere Horasan'da Kertler, merkezi Sebzevar olmak üzere Horasan'ın batı taraflarında Serbedârîler, merkezi Cürcan olmak üzere Bistam, Damgan ve Simnan havalisinde Togatimurîler, merkezi Âmül olmak üzere Mazenderan'da Maraşîler, merkezi Şiraz olmak üzere Fars ve Kirman taraflarında Muzafferîler ve merkezi Bağdat olmak üzere Irak-ı Arab, Irak-ı Acem ve Azerbaycan'da Cezayirliler gibi yerel emirler tarafından yönetilmekte; kısa tarihçelerini verdiğimiz bu hanedanların birbirleri arasındaki mücadelelere sahne olmaktaydı.[1290] Bu durum, 772/1370 yılında Maveraünnehir'e hâkim olarak Semerkand'da tahta çıkan Timur'un bölgeye yönelmesini kolaylaştırmış olmalıdır. Nitekim 782/1380 yılından itibaren Horasan'a, 788/1386 yılından itibaren de İran içlerine oğlu Miranşah'la koordineli olarak yapmış olduğu iki sefer ona Kuzey

---

[1289] Özgüdenli, Osman Gazi, "Mar'aşîler", DİA, c. XXVIII, s. 37-38.

[1290] Bkz. Aka, "Timurlular Devleti", c. IX, s. 193-194.

İran ve Azerbaycan'ı ele geçirme imkanı vermişti.

Ancak Timur'un Azerbaycan'ı ele geçirmesi ve Harizm üzerinde hak iddia etmesi, vaktiyle rakiplerine karşı destek vererek Altınordu tahtına oturttuğu (779/1377) Toktamış'la mücadelenin kapılarını aralamıştı. Zira ne Timur'un, ne de Toktamış'ın bu yerlere sahip olmaktan vazgeçmeye niyetleri yoktu. Timur'un İran'da kuvvetlenmesinin Memlük sultanlığı için de bir tehdit oluşturduğunu bilen Toktamış, Memlük sultanına ittifak teklifinde bulunmuş ve Timur'un Şiraz'da Muzafferîlerle uğraştığı bir sırada da Savran şehri önünde Timur'un oğullarından Ömer Şeyh'i yenmişti. Böylece bir taraftan bütün Maveraünnehir Toktamış'a karşı savunmasız duruma düşerken, diğer taraftan da Toktamış, Timur'un düşmanlarını ve Harizm ile Sir Derya ötesindeki Moğolları isyana teşvik ediyordu. Bunun üzerine 793/1391 yılı başında oğulları Ömer Şeyh ve Miranşah ile birlikte harekete geçen Timur, Yesi, Karaçuk ve Sayram üzerinden bozkıra girmiş, Kunduzca mevkiinde karşılaştığı Toktamış'ı ağır bir yenilgiye uğratmasına rağmen onu etkisiz hâle getirememişti.[1291]

Timur, bu sefer esnasında tabiiyetine aldığı bazı mahalli hâkimlerin yokluğundan faydalanarak itaatten çıkmaya çalışmaları üzerine, 794/1392 yılında "Beş Yıllık Sefer" denilen yeni bir seferler silsilesine girişti. Mazenderan'da Mar'aşîlere son verip oğlu Miranşah'ı ve torunları Muhammed Sultan ile Pir Muhammed'i Kazvin ve Sultaniye'ye gönderirken kendisi de Şiraz'a varıp Muzafferî hanedanını ortadan kaldırdı ve Celayirlilerin elindeki Bağdat'a dayandı. Bu esnada Orta Anadolu'da henüz hâkimiyetini sağlamlaştıramamış Osmanlılar; Sivas-Kayseri bölgesinde Kadı Burhaneddin beyliği; uzun mücadeleler sonunda Osmanlı hâkimiyetini tanımak zorunda kalan Karamanoğulları; Doğu Anadolu'da Erzincan

[1291] Devlet, Nadir, "Altın Ordu", Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, İstanbul, 1992, Çağ Yayınları, c. IX, s. 116-118; Aka, İsmail, "Timurlular Devleti", Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, Çağ Yayınları, c. IX, s. 195-198.

emirliği ve Karakoyunlular; Maraş dolaylarında Dulkadirliler ve henüz kuruluş halinde olan Akkoyunlular hüküm sürüyor, tıpkı İran gibi Anadolu da siyasî birlikten yoksun bulunuyordu. Timur karşısında durabilecek dikkate değer tek siyasî varlık ise, Malatya'ya kadar hâkimiyetini genişletmiş bulunan Memlükler gözüküyordu.[1292]

Timur'un ilerleyişinden huzursuz olan Osmanlılar, Memluklar, Altın Ordu ve Kadı Burhaneddin beyliği bir ittifak içine girip bu ortak düşmana karşı birlikte hareket etmeye çalışırken, başta Karamanoğulları olmak üzere topraklarını kaybetmiş olan Anadolu beylikleri ise onun gelişini hararetle bekliyorlardı. Bir ara Sivas'a varmak için Erzurum'a kadar inmiş olan Timur, ani bir kararla oradan Toktamış üzerine yöneldi ve 796/1394 yılı sonbaharında Kuzey Azerbaycan'da, Şeki'de bulunduğu sırada Altın Ordu kuvvetlerinin Derbend'i geçerek Şirvan çevresini yağmaladıkları haberini aldı. Bunun üzerine hareketine devam eden Timur, 797/1395 ilkbaharında, Terek ırmağı kıyısında Toktamış'la karşılaştı. Onu bu sefer de ele geçiremedi, fakat Moskova'ya kadar ilerleyerek Altınordu devletinin tüm şehirlerini yağmalayıp yaktı. Timur, dönüş yolunda, 798//1396 kışında, Şirvan'dan Yıldırım Bayezid'e gönderdiği mektupta Anadolu ile ilgili niyetlerini açıkça izhar etse de, Hint seferinin âciliyyet kesbetmesi üzerine Hindistan tarafına yöneldi.[1293]

Timur'un yokluğunda müttefikler, Timur'u Anadolu ve Suriye üzerine yürümeye teşvik eden ve onunla iş birliği yapanlarla mücadeleye başladılar. Bu arada Karakoyunlular ve Cezayirliler de eski topraklarına tekrar sahip olabilmek için Timurlulara karşı harekete geçmişlerdi. Fakat Kadı Burhaneddin'in 800/1398'de Akkoyunlu Beyi Kara Yülük Osman Bey tarafından öldürülmesi, tesis edilmiş olan ittifakı kökünden sarsmıştır. Zira Kadı Burhaneddin'in yerini doldurmak isteyen Bayezid, 799/1397'de hâkimiyeti altına aldığı Karaman oğlu topraklarını geçerek

---

[1292] Aka, "Timurlular Devleti", c. IX, s. 198-199.

[1293] Aka, "Timurlular Devleti", c. IX, s. 200-202.

Amasya ve Sivas'ı iltihak etmiştir. 801/1399'da Memluk hükümdarı Berkuk'un ölümü üzerine de Malatya, Darende ve Divriği'yi işgal etti. Böylece Anadolu'da siyasi birliği sağlamak yolunda büyük adımlar attı, fakat Timur'a karşı savunmada yalnız kaldı.[1294]

Bu durumun farkında olan Timur, Hindistan seferinden sonra, 801/1399'da batıya doğru Yedi Yıllık Sefer adı verilen harekata girişti. O, daha önce Bayezid'e gönderdiği mektupta da tekrar geleceğini bildiriyor; Kafkasların güneyindeki Gürcü ve Ermenilerin etrafa yaptıkları saldırılar ve Tebriz'deki oğlu Miranşah'ın uygunsuz hareketleri de onu batıya çekiyordu. Ayrıca Kadı Burhaneddin ile Berkuk'un birbiri ardına ölmeleri ve Bayezid'in silah zoruyla yaptığı iltihakların meydana getirdiği hoşnutsuzluk da kolayca ilerlemek için uygun bir ortam oluşturuyordu. 802/1399 Sonbaharında evvela oğlu Miranşah'ın bulunduğu Tebriz'e yöneldi. Burada bir tahkikat komisyonu kurup defterleri inceletti ve oğlu Miranşah'ı israfa ve eğlenceye sevk edip memleket işlerinin bozulmasına sebep olanları idam ettirdi. 803/1400 yılı yazında Azerbaycan, Gürcistan ve Irak-ı Arab'da sindirme faaliyetlerinde bulundu.

803/1401 yılı kışında Suriye'ye inerek Memlüklülere ağır bir darbe indirdi. Ardından Bağdat üzerine varıp burasını tekrar ele geçirdi. 804/1402'de de konaklamakta bulunduğu Karabağ'dan Anadolu'ya doğru harekete geçti. Neticede Ankara'da yapılan savaşta Osmanlı ordusu ağır bir yenilgi aldı. Timur, bir müddet Anadolu'da kalıp beyliklere eski topraklarını iade ettikten sonra Semerkand'a döndü ve 807/1405'te Çin'e doğru çıktığı bir sefer sırasında vefat etti.[1295]

Böylece İlhan Ebu Said'in 736/1335'te vefatı ile merkezi idareden yoksun

---

[1294] Aka, "Timurlular Devleti", c. IX, s. 203.

[1295] Aka, "Timurlular Devleti", c. IX, s. 204-211; Aka, İsmail, "Timurlular", Genel Türk Tarihi, Ankara 2002, Yeni Türkiye Yayınları, s. 201-204;

kalan ve muhtelif yerlerdeki mahalli idarelerce yönetilen İran, Timur'un 783/1381'den itibaren düzenlediği seferlerle tekrar bir bütün haline gelmiştir. Ancak Timur'un büyük bir cihan devleti kurmak yolundaki faaliyetleri ve bu uğurda önüne çıkan rakipleri ve hükümdarları ortadan kaldırmaktan çekinmemesi, Timurlu devleti için bir kazanç teşkil etmişse de, Anadolu'da olduğu gibi yöresel ve bölgesel parçalanmalara, güç kayıplarına ve istikrarsızlığa sebebiyet vermiştir. Yine ilk Moğol hanları, siyasî bir yönü bulunmadığı müddetçe, genellikle herhangi bir din ya da mezhebe karşı bir tavır almazlarken, zamanla Müslümanlığın tesiri arttıkça, İlhanlılardan Gazan'ın, Altın Ordu'dan Özbek'in ve Timur'un uygulamalarında görüldüğü üzere, mensup oldukları din ve mezhebi öne çıkarttıkları görülür. Mesela Özbek Han, 713/1313'te tahta çıkınca Şaman ve Budist rahipleri kovarak İslamiyet'in yayılması için gayret göstermiş[1296]; Timur, Mazenderan'da Şiî İsna Aşerî olan Mar'aşîleri itaat altına alınca, onları Ehl-i Sünnet'e davet etmiştir.[1297] Moğol hanları, müslüman olduklarında, genel olarak Ehl-i Sünnet'i, özel olarak da Hanefîliği tercih etmişlerse de, çok nadir de olsa İlhan Olcaytu gibi Şiîliği benimseyenler de olmuştur.[1298] Yine söz konusu zaman aralığı, İsna Aşariye Şiîliğinin Mar'aşîler ve Serbedarîler gibi meslekî-içtimaî hareketlerle İran coğrafyasında mesafe almaya başladığı bir dönem olmuştur.

FAZLULLAH'IN HAYATININ İLK DÖNEMLERİ

Fazlullah hakkında, devrine en yakın tarih kitaplarıyla onları kaynak olarak kullanan sonraki eserlerin verdikleri bilgiler, bizzat Fazlullah ile çağdaş olup ona tabi olanların verdikleri bilgilere mutabık değildir.

[1296] Bkz. Devlet, "Altın Ordu", c. IX, s. 142.

[1297] Özgüdenli, "Mar'aşîler", DİA, c. XXVIII, s. 38.

[1298] Spuler, İran Moğolları, s. 211-212.

Fazlullah ile ilgili bilgi veren en eski eser Makrizî'nin (ö. 845/1442) *Dürru'l-'Ukûd fi Terâcimi'l-A'yâni'l-Müfîde* isimli kitabıdır. Sehâvî (ö. 902/1497), Makrizî'nin verdiği bilgileri *ed-Dav'u'l-Lâmi'* isimli eserinde tekrar etmek ve onun Esterâbâd ahalisinden olduğunu söyleyerek şöyle yazmaktadır:

> *"Fazlullah Ebu'l-Fazl el-Esterâbâdî el-Acemî: İsmi Abdurrahman'dır. Fakat es-Seyyid Fazlullah Helal-horî (helal yiyen) olarak tanınır. Bu ismin ona verilmesinin sebebi, onun hiç haram lokma yememesindendir. O derece dikkatli idi ki, bütün hayatı boyunca hiç kimsenin yemeğinden tatmamış ve hiç kimseden bir şey kabul etmemiştir. İranlıların giydiği takkeden diker ve onu satarak geçinirdi. İlim sahibi olup, edib ve şair bir kişi idi. Fikirleri nedeniyle Geylan halkı, ulemâ ve fukuhâ arasında tepki çekmeye başladı. Sonunda Semerkand'da bir toplantıda katline hüküm verildi ve onu Tebriz'e bağlı Alanca'da 804 hicride öldürdüler. Kendisinin her yerde sayısız takipçileri vardır. Bunların belirgin özelliği, başlarına taktıkları beyaz keçe (nemed) ve beyaz keçeden yapılmış elbiseler giymeleridir. Bunlar Allah'ın sıfatlarını inkâr eder, haramı mübah sayar ve dinin emirlerini terk ederler. Bu görüşleriyle Çağatay ve İranlılardan bir kısım halkı ifsad ettiler. Bu fesat, Herat ve civarında artınca Timurleng'in oğlu Muinu'd-Din Şahruh, onları kendi şehirlerinden çıkarttı. Bunun sebebi Şahruh'u Cuma namazında iki Hurûfî'nin yaralaması ve onun uzun zaman hasta yatmasıdır. Bu iki saldırgan daha sonra feci şekilde cezalandırılmışlardır.* "[1299]

Aynı müellif başka bir yerde onu "Tebrizî" olarak isimlendirmekte ve şunu söylemektedir: "Bid'at ehli zahidlerden Fazlullah b. Ebî Muhammed et-Tebrizî ..."[1300]

[1299] Sehavî, Şemsüddin Ebu'l-Hayr Muhammed b. Abdirrahman, ed-Davü'l-Lâmi' li-Ehli'l-Karni't-Tasi', Beyrut, trs., c. VI, s. 173-174.

[1300] Sehavî, ed-Davü'l-Lâmi' li-Ehli'l-Karni't-Tasi', trs., c. VI, s. 174.

Bu durum Sehâvî'nin, Fazlullah Esterâbâdî hakkındaki bilgi kaynaklarının çeşitli ve farklı olduğunu göstermektedir. Ona, Tebrizî olarak nisbet verdiği yeri yazarken muhtemelen İbn Hacer Askalanî'nin eserinden faydalanmış olmalıdır. O, el-Enba'u'l-Gumr fi Ebnai'l-'Umr isimli kitabında da şöyle yazıyor: "Fazlullah b. Ebî Muhammed Tebrizî bid'at yolunda giden zahidlerden biri idi..."[1301]

Sonraki kaynaklar Fazlullah'ı kâh Esterâbâdî, kâh Tebrizî olarak isimlendirmekte, hatta aslının Meşhedli olduğunu bile yazmaktadırlar. Katib Çelebi onun "Esterâbâd" ahalisinden olduğunu söylemektedir.[1302]

Hâlbuki Fazlullah'ın Nevmnâme'sinden nakilde bulunan Abdülbâki Gölpınarlı, kendisinin Esterâbâdlı olduğunu açıkça bildirdiğini ve asıl adının da Şehabeddin olduğunu kaydetmektedir.[1303] Yazma bir nüshada Fazlullah'ın soyu, İmam Musa Kazım'a kadar geri götürülmekte ve kendisinin Cafer b. Musa Kazım'ın oğullarından olduğu kabul edilerek şöyle bir şecere verilmektedir:

> *"Fazlullah b. Seyyid Bahauddin Hasan b. Seyyid Muhammed el-Yemanî b. Seyyid Hüseyin b. Seyyid Muhammed b. Seyyid Hâşim b. Seyyid Hasan b. Seyyid Ali b. Seyyid Hâşim b. Seyyid Muhammed b. Seyyid Cafer b. İmam Musa Kazım b. Cafer b. Muhammed Bâkır b. Zeyne'l-Âbidin b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib."*[1304]

Bazı araştırmacılar, dedesi Muhammed el-Yemanî'nin nisbesinden hareketle,

---

[1301] el-Askalanî, Ebü'l-Fazl Şehabeddin Ahmed İbn Hacer, el-Enbâu'l-Gumr fi Ebnâi'l-Umr, (thk. Dr. Hasan Habeşî), Kahire 1998, c. II, s. 219.

[1302] Katip Çelebi, Keşf'el-Zunun, thk. Şerefettin Yaltkaya, Rıfat Bilge, İstanbul 1971, c. II, s. 1132.

[1303] Gölpınarlı, Abdülbâkî, Hurufîlik Metinleri Kataloğu, Ankara 1973, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 4

[1304] Gölpınarlı, "Fadl Allah Hurufî", EI^2, c. II, s. 733.

Yemen'in III./IX. yüzyılın sonlarından itibaren Bâtınîlik'in önemli merkezlerinden biri olduğuna ve dolayısıyla ailenin Bâtınîlik'le ilgisi olabileceğini düşünmüşlerdir. Ancak babasının, tarih boyunca Sünni olma niteliğini koruyan ve bunun için "Dar'ül-mü'minîn" diye anılan Esterâbâd'da kâdılkudatlık görevinde bulunması bu ihtimali mümkün kılmamaktadır.[1305]

Fazlullah'ın gençliği ve fikri hayatı hakkında en iyi bilgileri, isimleri aynı olan fakat iki ayrı kişi tarafından kaleme alınan Hâbnâme isimli eserlerden öğreniyoruz. Bunlardan birincisi halen Vatikan Kütüphanesi Farsça Yazmalar No:17'de kayıtlı olup, Nasrullah b. Hasan Ali b. Mecdu'd-Din Hasan Nâfecî'ye aittir. Nasrullah gençliğini mütalaa ile geçirmiş, meşhurlardan Attar'ın *Mantık'ut-Tayr* ve Muhammed Gazzâli'nin *Kimya-ı Saadetini* okumuş ve kopya etmiştir. Sonra tahsilini ilerletebilmek için İsfahan'a gitmiş ve Arapça öğrendikten sonra Suhreverdî'nin *Avarif'ul-Maarifini* ve Gazzâli'nin risalelerini ve diğer tasavvufî eserleri okumuştur. Yirmi yaşında iken Fazlullah ile karşılaşan Nasrullah ona intisap etti. Uzun müddet Fazlullah'ın yanında kalan ve günlerini onunla geçiren Nasrullah böylelikle onun zahidâne yaşayışını ve yakınlarını bizzat tetkik etmek imkânına sahip oldu ve sonra Fazlullah'ın dervişleri arasına katıldı.[1306] Nasrullah, Fazlullah'ın hayatını bizzat onun ağzından dinlemiştir. Bu yakınlık dolayısıyla Nasrullah bilhassa Fazlullah'ın helâl lokma yemesine ve rüyalarına büyük ehemmiyet vermiş ve bu hususlara büyük bir alaka göstermiştir.[1307]

İkinci Hâbnâme ise Seyyid İshak Esterâbâdî (d. 771/1369-ö. ?) tarafından yazılmış ve Türkiye kütüphanelerinde nüshası[1308] bulunan bir eserdir. Bu eser,

---

[1305] Aksu, Hüsamettin, "Fazlullah-ı Hurufî", DİA, c.12, s. 277.

[1306] Alparslan, Ali, Câvidân-nâme'nin Nesîmî'ye Tesiri (basılmamış doçentlik tezi), 1967, s. 16.

[1307] Alparslan, Câvidân-nâme'nin Nesîmî'ye Tesiri, s. 17.

[1308] İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Farsça Yazmalar Bölümü, no: 1042.

Ferişteoğlu Abdülmecid b. İzzeddin et-Tirevî tarafından *Terceme-i Hâbnâme*[1309] ismiyle Türkçe'ye çevrilmiş ve sonuna bazı eklemeler yapılmıştır. Biz, Fazlullah'ın hayatını yazarken tercümenin, aslıyla olan birebir mutabakatı ve sonuna yapılan eklemelerden dolayı Ferişteoğlunun Terceme-i Hâbnâme'sini esas aldık. Bu eser Fazlullah'ın hayatını adım adım takip etmekte ve onun çeşitli zamanlarda yaptığı rüya tabirlerinden bahsetmektedir. Kitap aslında çeşitli kişilerden alınan rivayetlerin toplanmasıyla meydana gelmiştir. Rivayet eden kişiler çoğunlukla Fazlullah'ın ilk takipçileridir. En önemli râvi Şeyh Ebu'l-Hasan İsfahanî ismiyle zikredilen daha sonra üzerinde duracağımız Ali el-'Âlâ'dır. Bu kitaptan, Fazlullah'ın evlenmesini, hangi şehirlerde bulunduğunu, yaptığı yolculukları, karşılaştığı kişileri, kurduğu tekkede yaşanılan hayatı, yaptığı rüya yorumlarını öğrendiğimiz gibi kurduğu Hurûfîlik hareketinin hangi evrelerden geçtiğini de görmekteyiz.

FAZLULLAH'IN TASAVVUFA YÖNELMESİ VE HURÛFÎ TEZAHÜRLER

Hurûfî kaynaklarına göre Fazlullah, 7. İmam Musa Kazım'ın soyundan gelen bir ailede 740/1339-1340 yılında dünyaya geldi.[1310] Fazlullah, Esterâbâd Kâdılkudatı'nın oğludur. Genç yaşta babasını kaybetmiştir.[1311] Babasının ölümünden sonra bu görev ona miras kalmıştı. Fakat babasının yardımcıları, Fazlullah bu görev

---

[1309] İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü No: 9685 (mecmua içinde); Konya Mevlana Müzesi Türkçe Yazmaları, No: 2916; İstanbul Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, No: 207; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, No: 1821/2.

[1310] Bashir, Shahzad, "Deciphering the Cosmos from Creation to Apocalypse: The Hurufiyya Movement and Medieval Islamic Esotericism", Imagining the End : Visions of Apocalypse from the Ancient Middle East to Modern America (Ed: Abbas Amanat), 2002, s. 171.

[1311] Alparslan, Câvidân-nâme'nin Nesîmî'ye Tesiri, 17.

için yetişinceye kadar mahkeme işlerini üstlenmişlerdi.[1312] Sıkı bir medrese eğitimi aldığı anlaşılan Fazlullah, rüştüne kavuştuğu sırada tâata, ibadete ve iyi amellere yönelmiş ve oruç tutmaya başlamıştır.[1313]

757/1357 yılında Fazlullah 17-18 yaş civarında iken, çarşıda[1314] veya medresede[1315] Mevlana Celâleddin-i Rumi'nin şu beytini duydu:

"Ez merg çi endîşî çûn cân-i bakâ dârî

Der gûr kocâ goncî çûn nûr-ı Hudâ dârî[1316]

Sende sonsuzluğun özü varken neden ölümden korkarsın

Sende Allah'ın nuru varken hangi mezara sığarsın"

Bundan çok etkilenen Fazlullah, beytin anlamını hocası Mevlana Kemaleddin'e sordu. O da bunun anlamının ancak riyazet ve ibadetle anlaşılabileceğini söyledi. Bunun üzerine Fazlullah, riyazete başladı ve günden güne riyazetini artırarak farklı bir dünyaya yelken açtı. Zaman zaman şehrin dışında inzivaya çekiliyor ve ibadetle meşgul oluyordu. Bu halde medresede bir yılını geçirdi.[1317] Buna rağmen

---

[1312] Bashir, "Deciphering the Cosmos from Creation to Apocalypse: The Hurufiyya Movement and Medieval Islamic Esotericism", s. 172.

[1313] Alparslan, Câvidân-nâme'nin Nesîmî'ye Tesiri, 17.

[1314] Nâfecî, Nasrullah b. Hasan Ali b. Mecdu'd-Din Hasan, Hâbnâme (yazma),Vatikan Kütüphanesi Farsça Yazmalar No:17, vr. 4b.

[1315] Ferişteoğlu Abdülmecid b. İzzeddin et-Tirevî, Terceme-i Hâbnâme (yazma), Konya Mevlana Müzesi Türkçe Yazmaları, No: 2916, vr. 2a.

[1316] Mevlâna, Celaleddin Rûmî, Dîvân-ı Kebîr -Seçmeler-, (haz. Şefik Can) İstanbul, 2000, Ötüken Neşriyat, c. III, s. 446.

[1317] Ferişteoğlu, Terceme-i Hâbnâme, vr. 2a-b.

etrafındakilerin ona olan ilgisi kendisini sıkmaya başlayınca, manevi yolculuğuna paralel ilerleyecek olan maddi yolculuğuna çıkmaya karar verdi. Yolda karşılaştığı birinden aldığı yün elbiseleri giyerek hac için Mekke'ye yalnız olarak yöneldi. Çok sıkıntılı bir yolculuktan sonra Mekke'ye ulaştı ve hac farizasını yerine getirdi. Yolculuklarını devamlı yalnız yaptı, hiç kimseyle konuşmadan, hiç kimseden herhangi bir şey kabul etmeden kendi geçimini kendi eliyle sağladı. Bu alışkanlığını daha sonraları kendisi ve müridleri için bir düstur haline getirdi.[1318] Bu nedenle "helal-hor" (helal yiyen) lakabıyla ün kazandı.[1319] Nerede dursa, insanların kendisiyle yakınlaşmasından çekinerek tekrar yolculuğa başlıyordu.[1320]

Fazlullah, 1358'de hacdan sonra Harizm'e gitti.[1321] Buradan tekrar hac için Mekke'ye gitmeye karar verdi ve yola koyuldu. Fakat yolda gördüğü rüyada İmam Ali er-Rıza onu Mekke yerine kendi mezarının bulunduğu Meşhed şehrine yöneltti. İmam'ın türbesinde bir süre kalan Fazlullah, hac için başladığı yolculuğa kalan yerden devam edip Mekke'ye gitti. Hacdan sonra Harizm'e geri döndü.[1322]

Fazlullah'ın, hayatı boyunca devam edecek olan yolculukları Harizm, Tebriz, İsfahan, Sebzevar, Yezd, Damgan ve Bakü şehirleri arasında gerçekleşti. Buralarda çeşitli süreler kalarak, yaptığı rüya tabileri ile ün kazanan Fazlullah, kendi hayatının ve kurmuş olduğu hareketin önemli köşe taşlarını bu şehirlerde gördüğü ve kendince yorumladığı rüyalarla oluşturdu. Gördüğü rüyaları, yorumlarını ve bunların

---

[1318] Ferişteoğlu, Terceme-i Hâbnâme, vr. 2a.

[1319] Aksu, Hüsamettin, Amir Gıyas al-Din Muhammed Al-Astarâbâdî ve İstivanâmesi (basılmamış doktora tezi), İstanbul 1981, s. 29.

[1320] Ferişteoğlu, Terceme-i Hâbnâme, vr. 2a.

[1321] Bashir, "Deciphering the Cosmos from Creation to Apocalypse: The Hurufiyya Movement and Medieval Islamic Esotericism", s. 172.

[1322] Aksu, "Fazlullah-ı Hurufî", DİA, c.12, s. 276.

hayatında yaptığı değişikleri şöyle sıralayabiliriz.

Harizm'de Gördüğü Rüyalar

Fazlullah, Harizm'de kendi varlığının anlam ve önemini fark edeceği bir biri ardına üç rüya gördü. Bu rüyalar Fazlullah'ın yüklendiği misyonu adeta bir süreç halinde açıklıyordu.

Teheccüd namazından sonra gördüğü birinci rüyada Fazlullah kendini bir hamam da gördü. Hamamın kapısını açan Hz. İsa, ona der ki: *"İslam şeyhlerinden hangisi doğru yolda gitti ve Allah'tan başka bir şey aramadı ve hangisi bunun aksini yaptı biliyor musun?"* Fazlullah hayır cevabını verince Hz. İsa, şeyhlerin isimlerini birer birer vererek ona muhlis ve murâîyi tanıtır.

İbrahim b. Edhem (ö. 161/778), Bâyezid-i Bistamî (ö. 234/848 [?]), Sehl b. Abdullah et-Tusterî (ö. 283/896-897) ve Behlül (ö. 183/799 [?])'ü muhlisler arasında zikreder.

Fazlullah uyanınca ancak bu dört ismi hatırlar.[1323] Bu rüya sayesinde Fazlullah, Tasavvuf yoluna gidenlerden kimlerin doğru yolda olduğunu bilerek bu yolda önemli bir seviyede olduğu kanaatine ulaşmıştır.

Fazlullah, sülûk ettiği tasavvuf yolundan umudunu kesip, derd-i maişete dönmeyi düşündüğü bir gecede ikinci rüyasını gördü.

Rüyasında kendisi Esterâbâd'daki bahçesindedir. Mevlana Nizameddin Harizmî gelip onu bahçesinden zorla çıkarır ve ona bu bahçenin onun olmadığını, burada duramayacağını söyler. Bu arada Fazlullah yüksek bir yer görür ve orasının

---

[6] Nâfecî, Hâbnâme, vr. 12b.

makam-ı sıdk[1324] *olduğunu bilir. Hz. Süleyman bu yerde oturmuştur, onun yakınında bir yer daha varmış ve orası da makam-ı âraf*[1325] *imiş. Hz. Süleyman, Fazlullah'ı görünce Hüdhüd nerde diye sorar. Derken Hüdhüd gelir. Hz. Süleyman Hüdhüd'e git bunun müddeisini (Mevlana Nizameddin Harizmî) getir ki bunların arasındaki anlaşmazlığı çözeyim der. Hüdhüd bir karakarga getirir. Hz. Süleyman'ın emriyle, Hüdhüd onun tüylerini yolup bahçe duvarından dışarıya atar. Hz. Süleyman, bahçenin Fazlullah'a teslim edilmesini emreder. Fazlullah uyanınca, Hz. Süleyman'ın Allah; Hüdhüd'ün ruh; karakarganın nefs-i emmâre-i bi's-su' (kötülüğü emreden nefis); bahçenin de ten olduğu hükmüne varır ve sevinir.*[1326] Böylece Fazlullah başlamış olduğu manevi yolculuğun semeresini almış ve doğru yolda olduğu kanısına varmıştır.

Fazlullah, ikinci rüyadan bir gece ve bir gündüz sonra (760/1359 yılında[1327]) üçüncü bir rüya daha gördü. Bu rüya, kendinin manevi âlemdeki yeri ve önemini göstermesi bakımından çok önemlidir.

Bu rüyada, Fazlullah kendini Esterâbâd'da bir çınar ağacının dibinde görür. Orada bir *pîr kişi'nin* oturmuş, gelecekten haber vererek rüya ve olayları te'vil etmektedir. Bu sırada Hz. Muhammed (salla'llâhü aleyhi ve sellem) belirerek o kişiye : **"ey pîr yapmaya çalıştığın rüya te'vili zor bir iştir. Bunun tahkiki de müşkildir. Mesela bir kişi kendini rüyada lezzette veya elemde görse bunun te'vili başka birisi içindir. Veyahut yaşayan birini ahirette zorluk içinde görürsen, bunun te'vili kabir**

[1324] Kur'an'da "mak'ad-ı sıdk" olarak geçer bk. 54;55

[1325] Bkz. A'raf, 7:46.

[1326] Ferişteoğlu Abdülmecid b. İzzeddin et-Tirevî, Terceme-i Hâbnâme (yazma), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı/ Osman Ergin Türkçe Yazmaları, No:1821/2, vr. 38b-39a.

[1327] Ferişteoğlu, Terceme-i Hâbnâme, vr. 40a.

ehli veya ahiret ehlidir” der.[1328]

Daha sonra da Fazlullah’a dönerek: “rüya te’vili bir yıldızdır ki otuz bin yılda bir kez ortaya çıkar ve o yıldız on sekiz bin âleme muhittir. Şimdi onun tek başına tulu’ vaktidir. Belki tulu’ etmiştir. Eğer istersen o yıldızı görebilirsin. Benim bahçeme gir. Orada bir narenciye ağacı var. Onun dibinde bekle. Semâda yedi yıldız göreceksin onlardan birisi en büyük ve en parlaktır. Rüya te’vili onun katındadır” der. Fazlullah bunları duyunca o bahçeye gider ve narenciye ağacının yanına varır ve semâya bakar. Semâda yıldızlar arasında bir yıldız ortaya çıkar ve parlamaya başlar. Bu yıldızdan gelen ışık hüzmesi onun sağ gözüne girer.[1329] Bu ışık, bütün yıldızlar onun etrafında toplanana kadar gözüne girmeye devam eder. Fazlullah uyanınca fark eder ki, Hz. Süleyman gibi, kuşların dilini anlayabilmektedir ve rüya te’vil ilmine sahiptir.[1330]

Bu rüyadan sonra Fazlullah, gayb âleminin kapılarının kendisine açıldığı kanısına varmıştır. Böylece daha sonra takipçileri tarafından sıkça kullanılacak olan *sahib-i te’vil* ünvanıyla anılmaya başlanmıştır.

İlk iki rüya, Fazlullah’ın takip ettiği manevi yolculuğunu doğrulayarak, ona çok özel bilgiler vermekte; üçüncü rüya ise çıktığı bu yolculukta üstleneceği görevlerin ve taraftarları nezdinde alacağı makamların ilkini ona sunmaktadır. Üçüncü rüya ile yüklendiği misyon sebebiyle artık Fazlullah, etrafındaki sembolleri yorumlayarak onların arkasındaki gerçekleri ortaya çıkarma çabası içine girmiştir.

* * *

[1328] Ferişteoğlu, Terceme-i Hâbnâme, vr. 39a.

[1329] Ferişteoğlu, Terceme-i Hâbnâme, vr. vr. 39b.

[1330] Bashir, “Deciphering the Cosmos from Creation to Apocalypse: The Hurufiyya Movement and Medieval Islamic Esotericism”, s. 172.

Üçüncü rüya sonunda elde ettiği rüya te'vili yeteneği, ona Harizm'de birçok taraftar kazandırdı. Buradan Tebriz'e giden Fazlullah daha sonra gittiği Yezd ve Tokçi (İsfahan'ın kenar mahallesi)'de de taraftar kazanmaya devam etti. Çok sayıda soylu kişi ve kumandan artık onun meclisinin müdavimi olmuştu.[1331] **Fakat Fazlullah gelenlerden hiçbir zaman yararlanma gibi bir girişimde bulunmadı. Hatta onlardan hediye bile kabul etmiyordu.**[1332] İsfahan ve civarında şöhrete kavuştuktan sonra tekrar Tebriz'e gitmeye karar verdi. Burada yaptığı rüya yorumlarıyla Celayir saltanatı nezdinde de kısa sürede üne kavuştu. Çünkü Celayir sultanı Şah Üveys (ö. 1374), ve onun veziri Emir Zekeriya, Fazlullah'ın Vali Dûlek zaviyesindeki meclisinin müdavimi idi.[1333]

Fazlullah'ın takipçilerinin yaşam tarzı, onun Tebriz'in soylu bir ailesinden bir kızla evlenmesinin anlatıldığı hikâyede açıkça ortaya çıkmaktadır. Hâce Bâyezid, Sultan Üveys'in veziri ve Fazlullah'ın da mürididir. Vezirin karısı Fazlullah'ın zühd hayatı yaşadığını bile bile Kemaleddin Hâşimî aracılığıyla, cinsiyetini belirtmeden bir çocuğu olduğunu ve onu Fazlullah'a mürid olarak vermek istediğini iletir. Hâşimî zühd hayatının zorluklarından bahsedip onu vazgeçirmeye çalışır. Kadın ısrar edince Hâşimî, Fazlullah'a bu özel isteği iletir. Fazlullah da çocuğun yerine getireceği şartları sıralar: dervişlik hayatı boyunca ulaşamayacağı elbise ve yiyecekleri istemeyi terk etmeli; zaviyeye girdikten sonra dışarıya tek bir adım dahi atmamalı; çuvaldan yapılmış bir yatağa, keçeden bir yastığa ve pamuktan elbiselere alışmalı; dervişlerin münzevi hayatına saygı göstermeli; belirli zamanlarda evrad okumaya adapte olmalıdır. Anne 14 yaşındaki kızına bu şartları bildirir ve onun kabul etmesinden

---

[1331] Ferişteoğlu, Terceme-i Hâbnâme, vr. 40a.

[1332] Bashir, "Deciphering the Cosmos from Creation to Apocalypse: The Hurufiyya Movement and Medieval Islamic Esotericism", s. 173.

[1333] Ferişteoğlu, Terceme-i Hâbnâme, vr. 40a-b.

büyük mutluluk duyar. Fazlullah'a dervişler arasına bir kadının katılmak istediği söylenince, Fazlullah ona önce bu kısıtlamaları denemesini tavsiye eder. Kız dört ay boyunca bu şartlarda başka bir yerde yaşadıktan sonra Fazlullah onunla evlenmeye karar verir. Kız zaviyeye girmesinden sonra dervişlerin giydiği elbiselerin yeşilini giyer ve onlar gibi takke dikmeyi öğrenir.[1334]

Tebriz'de Gördüğü Rüya

Fazlullah, Tebriz'de iken h. 775 yılının Ramazan ayında (Şubat-Mart 1374) gördüğü bir rüya ile huruf-ı mukattaa'nın ve günlük yapılan ibadetlerin sırrına ulaştığına inandı.[1335] Böylece kırk yaşında iken Hak kendisine âşikar olarak tecelli etmiş, kâinattaki bütün sırlar ile peygamberlerin makamı kendisine açıklanmıştı.[1336] Bu rüyaya göre; Hz. Âdem, Hz. İsa ve Hz. Muhammed salla'llâhü aleyhi ve sellem Allah'ın halifeleri, kendisi ise Mehdi ve Mesih'tir; peygamberlerin ve velilerin sonuncusudur. Böylece nübüvvetle velayet kendisinde zuhur etmiş ve -daha sonra açıklayacağımız- ulûhiyyet devri başlamıştır. Bu rüyayı açıkladıktan sonra Tebriz ulemâsı tarafından tekfir edilen Fazlullah, bunun üzerine İsfahan'a giderek bir mağarada inzivaya çekildi (778/ 1376).[1337] Vefat etmek üzere olan 'musafir' lakablı bir dervişi ziyarete gittiği bir gün,[1338] derviş ona artık zuhur-ı kibraya'nın yakın olduğunu, zuhur etme zamanının geldiğini, Tebriz'de iken gördüğü rüyanın buna delil olduğunu söyledi.[1339] Kendisini Mehdi olarak tanıyan ve tanıtan Fazlullah'ın çevresinde, yaşlı bir zat olan Fahreddin, Celal-i Burücirdî, Fazlullah-ı Horasanî, Abdullah-ı İsfahanî, Nayinli ve Reştli iki kişi ve Hurufi müelliflerinden Mir Şerif'ten

[1334] Ferişteoğlu, Terceme-i Hâbnâme, vr. 40a-42b.

[1335] Ferişteoğlu, Terceme-i Hâbnâme, vr. 40b.

[1336] Alparslan, Câvidân-nâme'nin Nesîmî'ye Tesiri, s. 22.

[1337] Aksu, "Fazlullah-ı Hurufî", DİA, c. XXII, s. 278.

[1338] Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Kataloğu, s.7.

[1339] Kiya, Sadık, Vejanâme-i Gürganî, İntişarât-ı Danişgâh-ı Tahran, Tahran 1330, s. 286-7.

ibaret yedi kişi toplandı.[1340]

Bu evreden sonra Fazlullah, artık yeni bir dini hareketin başındadır. Baştan beri yapageldiği rüya yorumlamalarına artık dini hükümleri de eklemiştir. Dinin hükümlerini harfler ve sayılarla ilişkilendirerek, takipçilerine yeni yorumlar sunmakta ve yeni taraftarlar kazanmaya çalışmaktadır. Ona ilk inanan sekiz kişilik kapalı bir toplum Hurûfîlik'in ilk yapı taşını oluşturdu. İzleyen yıllarda onun takipçileri daha da çoğaldı. Fakat topluluk daima iki kısımlı olarak kaldı. Birinci kısım küçük ve ilişkileri çok sağlam bir grup; ikincisi kısım ise daha geniş ve daha az sağlam ilişkili gruptu.[1341]

Fazlullah'ın kendisini bir peygamber ve ilahi zuhurun bir yansıması şeklinde görmesi, *Mehdi* veya *Mesih* kavramlarıyla tutarlı bir duruştur. Yani açıkça söylemese de kendini Mehdi/Mesih olarak görüyordu. Nevmnâme adlı eseri bu bakış açısını açıkça içerir. 786'da gördüğü rüyasını söyle anlatır: "kendi elbiselerimi beyaz, saf ve temiz gördüm. Bu elbiseler de Mehdi'nindi. Bunun anlamını bildim ki ben o idim".[1342] Yine gördüğü bir rüyada Hz. Ali ona biat etmiş ve gayb ilminin vârisi olduğunu kabul etmiştir.[1343] Takipçilerinin eserleri de onun Mehdi olduğu imasında bulunur. Mesela Ferişteoğlu, Mehdi'nin Hz. İsa olduğunu; h. 800 yılında Hz. İsa'nın tekrar geldiğini ve onun Fazlullah olduğunu; Kur'an'ın 28 harf ve 22 noktasının toplamı olan 50 işareti insan vücudunda ve kâinatta göstererek ispat edenin Mehdi olduğunu bunun

---

[1340] Gölpınarlı, Hurufîlik Metinleri Kataloğu, s. 7.

[1341] Bashir, "Deciphering the Cosmos from Creation to Apocalypse: The Hurufiyya Movement and Medieval Islamic Esotericism", s. 174.

[1342] Kiya, Vejanâme-i Gürganî, s. 243; Bashir, "Deciphering the Cosmos from Creation to Apocalypse: The Hurufiyya Movement and Medieval Islamic Esotericism", 175.

[1343] Bashir, Shahzad, Fazlullah Astarabadî and Hurufis, Oneworld, Oxfort, 2005, s.30.

da Fazlullah olduğunu iddia etmektedir.[1344] Onun idamından sonra bu ima yaygın geçerlilik kazanır ve kıyametten önce tekrar geri döneceği beklentisi ortaya çıkar.[1345]

Damgan'da Gördüğü Rüya

Fazlullah'ın hayatının üçüncü evresi onun siyasi hayata adım atmasıyla başlar. Daha önceleri herhangi bir siyasi eylem içinde bulunmayan Fazlullah, birçok kez devlet erkânı ile bir araya gelmiş, hatta yaptığı rüya yorumlarıyla Celayir saltanatı nezdinde de kısa sürede üne kavuşmuştu. Celayir sultanı Şah Üveys (ö. 1374), Fazlullah'ın Vali Dülek zaviyesindeki meclisinin müdavimi idi. Ayrıca Fazlullah ona teberrüken bir takke bile hediye etmişti.[1346]

Fazlullah ile siyasiler arasındaki bütün bu karşılaşmalar siyasal içerikten tamamen uzaktır. Ne var ki hayatının belli bir döneminden sonra gerek kendi gördüğü gerekse takipçilerinin gördüğü çeşitli rüyalardan sonra Fazlullah, kendisine siyasi bir misyon yüklemiş görünmektedir. Bunlardan ilki kendi gördüğü bir rüyadır. Bu rüyada Altın Ordu devletinin yöneticisi Toktamış Han'dan (ö. 1395) kızını evlenmek için ister.[1347] Böylece niyeti, dinî ve politik bir uzlaşmayla hareketini daha kolay yaymak gibi gözükmektedir.[1348] Fazlullah'ın takipçilerinden birinin gördüğü rüyada, Fazlullah'ın eli kılıçlı 101 tane oğlu vardır. Kendi gördüğü bir rüyada elinde gökyüzünü aydınlatan büyük bir kılıç vardır. Başka bir rüyada ise elinde bulunan

---

[1344] bkz. Arıkoğlu, İsmail, Ferişteoğlu'nun Cavidân-Nâme Tercümesi: 'Işk-Nâme (İnceleme-Metin), (Basılmamış Doktora Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Van 2006, s. 79-83.

[1345] Bashir, "Deciphering the Cosmos from Creation to Apocalypse: The Hurufiyya Movement and Medieval Islamic Esotericism", s. 174.

[1346] bkz. Ferişteoğlu, Terceme-i Hâbnâme, vr. 70a.

[1347] Ritter, Helmut, "Studien zur Geschichte der Islamischen Frömmigkeit, II. Die Anfange der Hurûfî Sekte", Oriens, 1954, vol. 7, No. 1, s. 23; Bausani, A., "Hurufiyya", EI^2, c. III. S. 600.

[1348] bkz. Bashir, Fazlullah Astarabadî and Hurufis, s. 30.

altın yazmalı bir kılıcın önünde astrolojik bir çizelge şeklinde sıralanmış yıldızlar ve kılıcında sapında da Fazlullah'ın ortaya çıkmasından sonra dünyada korkunç olayların meydana geleceği, yazdığını görür.[1349]

Nevmnâme ismi verilen risaleden[1350] alınmış yukarıdaki rüyalar, onun beklenen Mehdi olduğu yönünde kendinde bir kanaat oluştuğunu göstermektedir. Hz. Ali'nin soyundan gelmesi, rüyalarında gördüğü kılıcı ilahi bir silah olarak tanımlaması ve daha önce yaptığı isabetli rüya yorumları, kendince, onun bu kanaatini desteklemektedir. Fazlullah, önemli bir takım şeylere yöneltildiğini hissetmektedir. Fakat bu yöneltme evrensel bir yönetici olmaya doğru olabileceği gibi acıklı bir son da olabilirdi. Nitekim o, kendisini, dini sebeplerden dolayı acıklı bir sona sahip olan Hz. İsa ve Hz. Hüseyin olarak da rüyasında görmüştü. Başka bir rüyasında sakat bir adam (Timur) tarafından hapsettirileceğini de görmüştü. İkinci ihtimal gerçekleşti. Fazlullah, görüşleri yüzünden hapsedildi ve hemen sonra idam edildi.[1351]

FAZLULLAH'IN TUTUKLANMASI VE ÖLDÜRÜLMESİ

Fazlullah'ın, düşünce ve inançlarında çok ileri gidince Azerbaycan'da davetini yayamayacağını fark ettiği anlaşılıyor. Zira takipçilerinden Derviş Kemaleddin'i bir gece rüyasında görmüştür. Derviş ona, nasihat yollu Irak'a gitmesini zira orada mukavemetle karşılaşmayacağını bildirir. Başka iki rüyasında da Mısır'a veya Anadolu'ya gitmesinin daha iyi olacağını görmüştür.[1352] Burûcerd'de gördüğü bir

---

[1349] Bashir, Fazlullah Astarabadî , s. 31.

[1350] Fazlullah- Hurûfî, Cavidannâme, Milli Kütüphane, Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 502, vr. 462a-471a.

[1351] Bashir, Fazlullah Astarabadî, s. 32.

[1352] Alparslan, Câvidân-nâme'nin Nesîmî'ye Tesiri, s. 26

rüyaya göre kendisini öldürmeğe geldikleri sırada o hiçbir tereddüt göstermeksizin gelen kişiye, neyin karşılığında kendini öldürmek istediğini sorar. O kişi yine de Fazlullah'ı öldürür. Buna rağmen Fazlullah kendini canlı görür.[1353] **Öldürülmesinden çok daha önce gördüğü bu rüyadan dolayı takipçileri onun, Hz. İsa gibi tekrar dirileceği inancına ulaşmış gözükmektedirler.**[1354] Hurûfî kaynaklarda bahsedilen bütün bu rüyalara rağmen Fazlullah'ın İran dışında bir yere gitmek için herhangi bir çabasına rastlamıyoruz.

Damgan'da gördüğü bir rüya üzerine Timur'u "ayin-i cedid" dediği görüşlerine davet eden Fazlullah'ın fikirleri şeriata aykırı görüldüğünden Timur tarafından tutuklanması emredildi. Semerkant'ta ulemâ ve fukahâ ile görüşen Timur verilen fetva gereğince onun idamına hükmetti.[1355] Hakkında verilen fetva, ondan önce *mesihlik* iddia eden ve 595/1198 tarihinde idam edilen Farslı birisi örnek alınarak verildi.[1356] Timur'un oğlu Miran Şah (ö. 810/1408) tarafından yakalanan Fazlullah Alıncak Kalesi'nde hapsedildi; yapılan muhakemesi sonunda Şirvan Emiri Şeyh İbrahim[1357]'in (ö. 819-820/1417) fetvası ile 6 Zilkâde796/ 2 Eylül1394'te elli altı

[1353] Kiya, Vejanâme-i Gürganî, s. 246.

[1354] bkz. Alparslan, Câvidân-nâme'nin Nesîmî'ye Tesiri, s. 26.

[1355] Aksu, "Fazlullah-ı Hurufî", DİA, c. XXII, s. 278.

[1356] eş-Şeybî, Kamil Mustafa, es-Sılatü beyne't-Tasavvuf ve't-Teşeyyu', Dar'ü'l-Endülüs, Beyrut, 1982, c. II, s. 159.

[1357] Şirvanşahlar'dan olan Şeyh İbrahim, Timur ile Toktamış Han arasındaki çekişme ve savaşta Timur tarafını tutarak 788/1386-7'de Timur'a tabi oldu. Ona sunduğu hediyelerle bağlılığını ispatladı. Timur da onu Şirvan hâkimi olarak tanıyıp Kafkasya dağlarına kadar olan Şemahi ve Şirvan eyaletinin valiliğine atadı. bkz. İbn Arabşah, Acaibü'l-Makdur fii Ahbar Teymur, Farsça Terc. Muhammed Ali Necati, Tahran 1339, s. 77, 211; Handmir, Gıyasüddin b. Hümamüddin el-Hüseynî, Habibü's-Siyer fi Ahbari Efradi Beşer, yay. Celaleddin Humayi, Tahran 1380, c. III, s. 438, 439, 440.

yaşında iken Alıncak Kalesi[1358]'nde boynu vurularak idam edildi.[1359] Ayaklarına ip bağlanarak cesedi çarşı ve pazarda dolaştırıldıktan sonra mensupları tarafından defnedildi.[82] [1360]

Hurûfî kaynaklar Fazlullah'ın tutuklanması ve öldürülmesini daha dramatik anlatır. Fazlullah, Şamahı'da Kâdı Bayezid'e hasta ziyaretine gitmiştir. Kâdı kendi rüyasını üzüntülü bir şekilde anlatır. Fazlullah bu rüyadan Kâdı'nın ölümünün değil kendinin kurban edileceğinin anlaşıldığını söyler. Nitekim oradan ayrılıp kendi evine giderken, Ali Simaî Esterâbâdî'nin getirdiği hükümle yolda tutuklanır. Bu hükme göre Alıncak Kalesine götürülür ve orada idam edilir.[1361] Fazlullah'ın cezası bizzat Miran Şah'ın eliyle uygulanır. Kullanılan kılıç daha sonraları Fazlullah'ın müridleri tarafından altınla kaplanır, tazimle öpülür.[1362] **Yine bundan dolayı aynı kaynaklarda Miran Şah'ın ismi "Mar Şah" (yılan şah) veya "Maran Şah-ı Pelid" (yılanların murdar şahı) diye yazılır.**[1363]

Fazlullah hakkında gerek Hurûfî gerekse diğer kaynaklar, onun tutuklandıktan sonra idam edildiği konusunda hemfikirdir. Fakat kesin olmayan ise onun ne zaman, neden dolayı ve tam olarak nasıl tutuklandığıdır. Hurûfî olmayan kaynaklar onu

---

[1358] Alıncak Kalesi: Azerbaycan'da Nahcivan-Culfa yolu üzerinde, yüksek bir tepede kurulmuş ve özellikle XIV-XV. Yüzyıllarda birçok olaya sahne olmuş önemli bir kaledir. bkz. Köprülü, Fuat, "Alıncak", İA, c. I, s. 302-304.

[1359] Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 8; Gölpınarlı, Abdülbâki, "Bektaşîlik-Hurûfîlik ve Fadl Allah'ın Öldürülmesine Düşürülen Üç Tarih", Şarkiyat Mecmuası - V (1963)'den Ayrıbasım, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1963, s. 8.

[1360] Aksu, "Fazlullah-ı Hurufî", DİA, c. XXII, s. 278.

[1361] Ferişteoğlu, Terceme-i Hâbnâme, vr. 67b-68a.

[1362] bkz. Aksu, "Fazlullah-ı Hurufî", DİA, c. XXII, s. 278.

[1363] Aksu, Amir Gıyas al-Din Muhammed Al-Astarâbâdî ve İstivanâmesi, s. 218.

siyasi hesapları olan sapkın dini fikirli birisi olarak tarif eder ve bu fikirlerinden dolayı 804/1401-2'de idam edildiğini belirtir.[1364] Hurûfî kaynaklar ise onun 796/1394'de idam edildiğinde hemfikirdir.[1365] Bu çelişkili ifadeler arasında, biz Hurûfî kaynaklarının verdiği bilgilerin doğru olduğu kanaatindeyiz. Çünkü Hurûfîlerin bu tarihi kasten değiştirmelerini gerektirecek herhangi bir durum olmadığı gibi onların Fazlullah'ın hayatını takip etmekteki incelikleri de bu kanaatimizi desteklemektedir. Tarihi kaynaklar Fazlullah'ın idamını gerçekleştiren Miran Şah'ın Azerbaycan'da 795/1393 - 801/1399 tarihleri arasında yönetimde bulunduğunu bildirmektedir.[1366] Buradan hareketle Fazlullah'ın 801/1399'dan önce öldürülmüş olması gerekir. Bu da 796/1394 tarihini daha mantıklı kılmaktadır.

FAZLULLAH'IN ESERLERİ

Hurûfî kaynaklarda Fazlullah'ın üç tane eserinin ismi geçmektedir. Bunlar Cavidannâme-i İlahî, Arşnâme-i İlahî ve Muhabbetnâme-i İlahî'dir.[1367] Gölpınarlı ve daha sonraki araştırmacılar, Divan, Nevmnâme (Nevnâme) ve Vasiyyetnâme isimli eserleri de ekleyerek bu sayıyı altıya çıkarmışlardır.[1368] İncelemelerimiz sonucunda biz de, sayının altı olması konusunda diğer araştırmacılarla hemfikiriz. Fakat kanaatimize göre, ilk üç eser bizzat Fazlullah tarafından kaleme alınmış iken diğer

---

[1364] bkz. Sehavî, ed-Davü'l-Lâmi' li-Ehli'l-Karni't-Tasi', c. VI, s. 174.

[1365] bkz. Gölpınarlı, Abdülbaki, "Bektaşîlik-Hurûfîlik ve Fadl Allah'ın Öldürülmesine Düşürülen Üç Tarih", s. 6-8.

[1366] bkz. Mirhand, Muhammed b. Havendşah, Tarih-i Ravzatu's-Safâ fi Sîreti'l-Enbiya ve'l-Müluk ve'l- Hulefa, (tashih. Cemşid Kiyanfer), İntişarat-ı Esatir, Tahran, 1380, c. IX, s. 4931-4938; Manz. Beatrice Forbes, "Miranshah b. Timur", EI^2, c. VII, s. 105.

[1367] Ferişteoğlu, Terceme-i Habnâme, vr. 40b; Aksu, Amir Gıyas al-Din Muhammed Al-Astarâbâdî ve İstivanâmesi (metin), s. 10-11.

[1368] bkz. Gölpınarlı, Hurufîlik Metinleri Kataloğu, s.12; Alparslan, Câvidân-nâme'nin Nesîmî'ye Tesiri, s. 28-29; Aksu, "Fazlullah-ı Hurufî", DİA, c.XXII, s. 279.

üçü takipçileri tarafından onun ölümünden sonra, onun görüşlerinden hareketle yazılmış olmalıdır.

Cavidannâme

Hurûfîlik'in ana kaynağıdır. Hurûfîlik'e dair telif edilen diğer bütün eserler Cavidannâme'yi esas almış olup Hurûfîlik'in bütün prensipleri bu esere da-yanmaktadır. Hurûfî kaynaklarınca *Cavidannâme-i İlahî* olarak adlandırılan eserin iki ayrı versiyonu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Cavidannâme-i Kebir, diğeri de Cavidannâme-i Sağir olarak isimlendirilir. Gölpınarlı, Cavidannâme-i Sağir'e rastlayamadığını belirtir. Ferişteoğlu'nun Işknâmesi veya Fazlullah'ın diğer eseri olan Arşnâme'nin Cavidannâme-i Sağir olabileceği üzerinde durur. Gölpınarlı diğer bir ihtimalden daha bahseder. Buna göre altı tane "Us^" (ibtida) ile başlayan ve

Esterâbâd (Gürgan) lehçesiyle yazılmış olanın Cavidannâme-i Kebir;

"diile başlayan ve klasik Farsça ile yazılmış olanın da Cavidannâme-i Sağir olduğunu söyler.[1369] Usluer'in Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Farsça Yazmalar bölümünde bulduğu delille[1370], bu ihtimal kesinlik kazanmıştır.

Cavidannâme-i Kebir, hacimce daha geniş ve konu sıralaması açısından daha karmaşıktır. Üstelik Esterâbâd (Gürgan) lehçesiyle yazılmasından dolayı anlaşılması çok daha güçtür. Cavidannâme-i Sağir ise daha az hacimli ve klasik farsça ile yazılmıştır. Anadolu'da yaygın olan da bu eserdir. Yapılan tercümeler Cavidan-ı Sağir'den yapılmıştır.[1371]

[1369] bkz. Gölpınarlı, Hurufîlik Metinleri Kataloğu, s.12-13.

[1370] bkz. Usluer, Fatih "Hurûfî Metinleri ile İlgili Bazı Notlar", Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Ocak 2007, s. 215.

[1371] Gölpınarlı, Hurufîlik Metinleri Kataloğu, s. 59.

Her iki Cavidannâme versiyonun da konuları arasında bir paralellik görmek mümkündür. Genellikle soru cevap seklinde ilerleyen kitaplar, öğretici ve öğüt verici bir üslupla yazılmıştır.

Cavidannâme-i Kebir

İncelendiğinde çeşitli zamanlarda bölüm bölüm yazıldığı izlenimi veren kitap[1372], Fazlullah hayatta iken müsveddeler halinde bulunuyordu. Fazlullah'ın kendi el yazısıyla olan bu müsveddeler onun ölümünden üç yıl sonra halifesi Ebu'l-Hasan el-İsfahanî tarafından toplandı ve bundan sonra şöhret buldu.[1373] Esterâbâd (Gürgan) lehçesiyle yazıldığından dolayı anlaşılması oldukça güç bir eserdir. Esterâbâd lehçesine ait mahallî ifadelerin yanı sıra çeşitli sembol ve kısaltmaların kullanıldığı eserde Fazlullah Kur'ân-ı Kerim'i kendi Bâtınî görüşleri doğrultusunda te'vil ve tefsir etmiş, bazı sürelerin başında bulunan hurûf-ı mukattaanın sırlarını çözdüğünü söyleyerek Cavidannâme'nin Kur'ân'ın bir tefsiri olduğunu ileri sürmüştür. [1374]

Hurûfîler, Cavidannâme-i Kebir Esterâbâd lehçesiyle yazıldığından dolayı anlaşılmasını kolaylaştırmak için çeşitli sözlükler hazırlamışlardır. Bu sözlükler müstakil olabildiği gibi[1375] Cavidannâme-i Kebir'in sonuna da ekli halde de olabilmektedir.[1376] Sözlüklerde alfabetik sıraya göre yazılan Esterâbâd lehçesindeki kelimelerin altlarına, klasik Farsçadaki karşılıkları yazılmıştır.

[1372] Ajand, Yakub, Hurufiyye der Tarih, Neşr-i Ney, Tahran, 1369, s. 40.

[1373] Ferişteoğlu, Terceme-i Hâbnâme, vr. 59b.

[1374] Aksu, Hüsamettin, "Cavidannâme", DİA, c. VII, s. 178.

[1375] bkz. Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 91-92.

[1376] bkz. Fazlullah- Hurûfî, Cavidannâme, Milli Kütüphane, Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 502, vr. 476b-483a.

Düzensiz bir şekilde yazılmış olan Cavidannâme'nin muhtevasını yedi başlık altında gruplandırmak mümkündür: 1- Fazlullah'ın itikadî görüş ve düşünceleri; 2- Kâinatın yaratılışı, sema, arz, ay, güneş ve burçlarla ilgili bilgiler; 3- Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın ve diğer varlıkların yaratılışı; 4- Ahiret, kıyamet ve haşr; 5- Başta Hz. İsa ve Hz. Musa olmak üzere peygamberlerle ilgili bahisler; 6- İbadetlerin yapılması sırasında ortaya çıkan sayıların te'villeri; 7- Allah'ın sıfatları ve te'villeri.[1377] Ayrıca bu konularla ilgili te'viller çok sayıda tekrarlanmış ve her tekrarda yeni sayı kombinasyonlarıyla bağlantı kurulmaya çalışılmıştır.

Tespit edebildiğimiz Cavidannâme-i Kebir nüshaları ve bulunduğu yerler şöyledir.

1. Cavidannâme, İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, Farsça, no: 920.[1378]
2. Cavidannâme, İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, Farsça, no: 1046.[1379]
3. Cavidan-ı Kebir, Cambridge Üniversite Kütüphanesi Ee. 1. 27.[1380]
4. Cavidannâme, Milli Kütüphane, Ankara, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 502.
5. Cavidan, Süleymaniye Kütüphanesi, Süleymaniye - Laleli, 297.1/001356.
6. Cavidan-ı Kebir, Süleymaniye Kütüphanesi, Süleymaniye - Fatih, 297.1/003728.[1381]
7. Cavidan-ı Kebir, Süleymaniye Kütüphanesi, Süleymaniye - Nafiz Paşa, 297.7/001510.

[1377] krş. Aksu, "Cavidannâme", DİA, c. VII, s. 178.

[1378] bkz. Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 56-59.

[1379] bkz. Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 100-102.

[1380] bkz. Browne, Edward G., A Catalogue of the Persian Manuscripts in the Library of the Uniıversity of Cambridge, Cambridge at the University Press, London, 1896, s. 69-86.

[1381] bkz. Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 59.

Cavidannâme-i Sağir ve Tercümeleri

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Esterâbâd lehçesiyle yazılan Cavidannâme, daha sonra klasik Farsçaya kısaltılarak çevrilmiş ve "Cavidan-ı Sağir" ismi verilmiştir. Gölpınarlı çevirme işini yapanın Fazlullah'ın kendisi veya takipçilerinden biri tarafından yapıldığı ihtimallerinden bahseder.[1382] Bize göre çevirme işini yapan Fazlullah'ın kendisi değil takipçilerinden biri olması daha doğrudur. Bunu da iki delile dayandırıyoruz.

Birincisi, Hurûfî kaynaklarda Fazlullah'a atfedilen eserlerinin tümünün Esterâbâd lehçesiyle yazılmış olmasıdır.

İkincisi ise, Ferişteoğlu'nun Terceme-i Habnâme'de verdiği bilgidir. Buna göre Fazlullah'ın takipçilerinden Ebu'l-Hasan gizli ilimlerle ile ilgili bir eser yazmaya karar verir. Bunun üzerine bir rüya görür ve Fazlullah'a bu rüyasını anlatır. Fazlullah da onun bu niyetini açık eder ve bundan vazgeçmesini, belki ileriki bir zamanda *İlm-i Te'vil* 'in ona açık olacağını söyler. Bu tavsiyeye uyan Ebu'l-Hasan, bu olaydan üç yıl sonra Fazlullah'ın öldürülmesiyle bu şerefe nâil olur. Ebu'l-Hasan, Fazlullah'ın kendi el yazısıyla yazılmış olan Cavidannâme'yi mütalaa eder. Cavidannâme de bundan sonra şöhret bulur. Fazlullah'dan birçok meseleleri dinlediği için kendisi de Cavidannâme'den aldığı feyz ile Farsça ve Arapça eserler yazar.[1383] Görüldüğü üzere Cavidannâme, Fazlullah hayatta iken çeşitli zamanlarda alınan notlar halindedir ve pek bilinmeyen bir eserdir. 771 yılında 19 yaşında İsfahan'da Fazlullah'a ulaşan Ebu'l-Hasan tarafından 802 tarihinde nazma çekilmiştir.[1384] Cavidannâme'nin şöhret

---

[1382] bkz. Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 59.

[1383] Ferişteoğlu, Terceme-i Habnâme, vr. 59a-60a.

[1384] Nefîsî, Sa'id, Tarih-i Nazm ve Nesr der İran ve der Zebani Farisî ta Payan-ı Karn-ı Dahum-ı Hicrî, Tahran, 1344, c. II, s. 771.

bulmasının bu olaydan sonraya tesadüf etmesinin sebebi de bize göre; anlaşılması daha zor olan Esterâbâd lehçesinden klasik Farsçaya çevrilmiş olmasına bağlanmalıdır.

Tespit edebildiğimiz Cavidannâme-i Sağir nüshaları şunlardır:

1. Cavidannâme-i Sağir, İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, Farsça, no: 1000.[1385]
2. Cavidannâme-i Sağir, İstanbul Üniversitesi, Farsça Yazmalar, no:869.[1386]

Cavidannâme-i Sağir, anlaşılmasının verdiği kolaylıkla daha yaygın hale gelmiştir. Muhteva açısından Cavidannâme-i Kebir'den farklı olmayan Sağir, Anadolu'da Türkçe'ye çevrilerek daha da meşhur hale gelmiştir. Özellikle Bektaşi edebiyatı üzerine Hurûfîlik'in etkisi bu çeviriler sayesinde oluşmuştur. Cavidannâme- i Sağir'in, tam tercümesi Derviş Murtaza Bektaşi tarafından Dürr-i Yetim ismiyle yapılmıştır. Ferişteoğlu'nun yaptığı ve Işknâme ismini verdiği tercüme ise tam çeviri olmayıp bazı bölümlerin muhtasar olarak çevrilmesinden oluşmuştur.

Dürr-i Yetim

Derviş Murtaza Bektaşî, Cavidannâme-i Sağir'i 1048/1639'de *Dürr-i Yetim* ismiyle tercüme ettikten sonra, Cavidannâme'nin aslını 1049/1640'da istinsah etmiştir.[1387] Yukarıda bahsettiğimiz Cavidannâme-i Sağir'in ikinci nüshası, bu nüshadır. Bu nüsha ile Dürr-i Yetim'in Konya Mevlana Müzesi, Abdülbâki Gölpınarlı Kitapları no: 203'de bulunan nüsha karşılaştırıldığında yazının Derviş Murtaza

[8] bkz. Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 71-72.

[1386] bkz. Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 59

[1387] bkz. Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 145-146.

Bektaşi'ye ait olduğu hemen anlaşılmaktadır.[1388]

Cavidannâme-i Sağir ile Dürr-i Yetim'in muhtevasını karşılaştırdığımızda tercümenin aslına mutabık olduğu gördük. Bununla birlikte mütercim, Cavidannâme- i Sağir'de bazı kapalı yerleri şerh etmek suretiyle Dürr-i Yetim'i hacimce daha geniş hale getirmiştir. Dürr-i Yetim'in tespit edebildiğimiz nüshaları şunlardır:

1. Terceme-i Cavidan-ı Sağir/Dürr-i Yetim, Konya Mevlana Müzesi, Abdülbâki Gölpınarlı Kitapları no: 203.[1389]
2. Dürr-i Yetim, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, no: 559.
3. Dürr-i Yetim, Milli Kütüphane, Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, no: 06 Mil Yz A 9597.
4. Dürr-i Yetim, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Türkçe Yazmaları, no: o.32.
5. Dürr-i Yetim, Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, no: Ms.or.quart 1414.
6. Dürr-i Yetim, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, no: 2477.

b. Ferişteoğlu- Işknâme

Abdülmecid b. Ferişte İzzeddin et-Tirevî (ö. 864/1459-60) tarafından Şevvâl-833 / Haziran 1429 yılında kaleme alınan[1390] Işknâme, Fazlullah'a ait Cavidannâme-i Sağir'in ve Muhabbetnâme'nin bazı bölümlerinin tercümesidir. Çok sayıda yazma

---

[1388] ayr. bkz. Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 144-147.

[1389] bkz. Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 144-147

[1390] Ferişteoğlu, Abdülmecid b. İzzeddin et-Tirevî, Işknâme (yazma), İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, Şer'iyye, no: 1368, vr. 2b-3a.

nüshası bulunan Işknâme 1288/1871'de İstanbul'da basılmıştır. Bu eser Dîvân-ı Nesîmî'den sonra Hurûfîlik'e dair basılmış ilk kitaptır. Eser daha sonra Raşit Tanrıkulu tarafından da latin harflerine aktarılmıştır. Tanrıkulu eseri hangi nüshadan aktardığını belirtmemektedir.[1391] Eser üzerine çalışan ikinci kişi Nejat Birdoğan'dır. Birdoğan, İstanbul Üniversitesi Türkçe yazmalar 310'da kayıtlı nüshayı Türkiye Türkçesine aktarmıştır.[1392] Burada belirtmeliyiz ki hem Tanrıkulu'nun hem de Birdoğan'ın yapmış olduğu çalışmalar ilmi yeterlilikten uzaktır. Tanrıkulu, eserinde ayet ve hadisleri latin harflerine aktarmış, Birdoğan ise kimi ayet ve hadisleri eserden tamamen çıkarmıştır.[1393]

Nihayet Işknâme, değerli araştırmacı İsmail Arıkoğlu tarafından doktora tezi olarak tahkik edilmiştir.[1394]

Muhabbetnâme ve Tercümeleri

Muhabbetnâme mensur bir esedir ve Gürgan lehçesiyle yazılmıştır. Bu mensur eserde, suret-i rahman üzerine yaratılan insanların seçkinleri sayılan ulemânın, zahidlerin, hukemâ ve şühedânın son menzillerinin kıyamet olduğu, bunların bu aşk âleminde gezindikleri esnadaki görüş ve düşünceleri anlatılır.[1395] Eserin baş taraflarında aşk ve muhabbet konularından bahsedilir. Hz. Yusuf kıssası ile bağlantı kurularak, aşk-ı mecazi ve aşk-ı hakiki anlatılır.

[1391] Arıkoğlu, Ferişteoğlu'nun Cavidân-Nâme Tercümesi: 'Işk-Nâme, s. 61.

[1392] Birdoğan, Nejat, Alevi Kaynakları-1, İstanbul, 1996, Kaynak Yayınları, s. 220. (Işk-nâme metni 225-281 sayfalar.)

[1393] bkz. Arıkoğlu, Ferişteoğlu'nun Cavidân-Nâme Tercümesi: 'Işk-Nâme, s. 62.

[1394] bkz. Arıkoğlu, Ferişteoğlu'nun Cavidân-Nâme Tercümesi: 'Işk-Nâme (İnceleme-Metin), (Basılmamış Doktora Tezi) Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Van 2006.

[1395] Aksu, "Fazlullah-ı Hurûfî", DİA, c. XII, s. 279.

Muhabbetnâme'nin eksiksiz bir nüshası Millet Kütüphanesi, Ali Emiri, Farsça, no: 824'de kayıtlıdır. Aksu, bu eserin Ferişteoğlu tarafından *Hidayetnâme*[1396] adıyla Türkçe'ye çevrildiğini[1397] söylese de buna tamamen katılmak mümkün değildir. Zira en azından iki eserin varak sayısı arasındaki fark hemen göze çarpmaktadır. Ferişteoğlu Hidayetnâme'nin dibâcesinde eseri yazmasının sebebine açıklarken, yakın arkadaşlarından bazılarının kendisinden Allah'ın zâtı, sıfatı ve marifeti hakkında bir risale cem etmesini istediklerini söyler.[1398] Bu istek üzerine Ferişteoğlu da ortalama 20 varaklık bu risaleyi cem eder. Elimizde bulunan Muhabbetnâme nüshası ise 125 varak kadardır. Ferişteoğlu bu eseri çeşitli konulardaki Hurûfî görüşleri toplayarak oluşturmuştur. Özellikle ibadetleri eserin sonlarına doğru Hurûfî anlayışına göre te'vil etmiştir. Bununla birlikte Ferişteoğlu, yukarıda bahsettiğimiz Işknâme'nin birinci, altıncı ve dokuzuncu bablarını Muhabbetnâme'den aynen tercüme etmiştir.[1399]

Vasiyetnâme

Fazlullah'ın, ileri sürdüğü inanç ve görüşlerin muhafaza edilerek dostlarına ulaştırılması hususundaki arzusu ve vasiyetinden ibarettir.[1400] Bilinen en iyi yazma nüshaları İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, Farsça, no: 993[1401] ve no:

[1396] Bizde bulunan nüsha: Ferişteoğlu, Abdülmecid b. İzzeddin et-Tirevî, Hidayetnâme (yazma), İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, Şer'iyye, no:1350. Ayrıca Gölpınarlı'nın bahsettiği diğer bir nüsha daha vardır. bkz. Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 139-140.

[1397] Aksu, "Fazlullah-ı Hurufî", DİA, c.XXII, s. 279.

[1398] Ferişteoğlu, Hidayetnâme, İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, Şer'iyye, no:1350, vr. 1b.

[1399] bkz. Usluer, "Hurûfî Metinleri ile İlgili Bazı Notlar", s. 220.

[1400] Aksu, "Fazlullah-ı Hurufî", DİA, c.XXII, s. 279.

[1401] Bu Vasiyetnâme diğer nüshalara göre oldukça kısadır. bkz. Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 69-71.

1009[1402]'da, bir nüshası da İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Farsça Yazmalar no: 1291 bulunmaktadır.[1403] Ali Emirî no: 1009'daki ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindeki metinler birbirinin aynıdır ve Gölpınarlı tarafından yayınlanmıştır.[1404]

Nevnâme veya Nevmnâme

Daha önce de bahsettiğimiz gibi Fazlullah'ın kurduğu sistematik içinde rüya çok önemli bir yer tutmaktadır. Böyle olunca gerek Fazlullah'ın gerekse takipçilerinin gördüğü rüyalar, Hurûfîler için çok önem taşımakta idi. Bundan dolayı Hurûfî kaynakların bazılarında görülen rüyalar ve Fazlullah tarafından yapılan yorumları sık sık geçmektedir. Bu eserlerden en önemlisi diyebileceğimiz birisi de Nevmnâme (uyku kitabı) olarak isimlendirilen eserdir.[1405]

Gölpınarlı, Hurûfî Metinleri Kataloğu'nda Nevmnâme'nin, görülen rüyalar ve yorumları, zaman zaman, hatta tarih sırası gözetilmeksizin kaydedilmek suretiyle Fazlullah'ın ölümüne kadar yazıldığını, belki kendisi, belki de sonradan halifelerinden biri tarafından tedvin edildiğini söylemektedir.[1406] Ayrıca kataloğun daha sonraki sayfalarında birisi, İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Farsça, no:1011 (mecmua içinde vr. 82b-120b)[1407]'de; diğeri de aynı kütüphanenin no:1030

[1402] bkz. Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 74-75.

[1403] Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s.75.

[1404] Gölpınarlı, Abdülbaki "Fazlullah-i Hurûfî'nin Wasiyyat-nama'si veya wasaya'sı", Şarkiyat Mecmuası, II, İstanbul 1957, s. 53-62.

[1405] bkz. Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 13; Aksu, "Fazlullah-ı Hurufî", DİA, XXII, s. 278.

[1406] Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 13.

[1407] Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 76.

(mecmua içinde vr.1b-38a)[1408]'da kayıtlı olmak üzere Nevmnâme'nin iki nüshasından bahseder.

Değerli araştırmacı Usluer de Gölpınarlı'nın bahsetmiş olduğu bu iki nüsha hakkında oldukça geniş açıklamalar yapmaktadır. Usluer, Gölpınarlı'nın belirttiğinin tersine, bu kitabın Fazlullah'ın hiçbir rüyasından bahsetmediği gibi onun hayatı hakkında da herhangi bir bilgi vermediğini, eserin soru-cevap şeklinde Hurûfî görüşlerini açıkladığını söylemektedir. Ayrıca no:1030'daki nüshanın başında açıkça *Kitab-ı Nevnâme* isminin geçtiğini kaydetmektedir[1409] ki bu da bizim tespitimizi doğrular mahiyettedir. Fakat bu şekliyle aslında problem hallolmuş değildir. Çünkü gerek Gölpınarlı'nın gerekse Kiya'nın bahsettiği[1410] ve daha sonraki araştırmacıların da kaynak olarak kullandıkları *Nevmnâme* isimli, Fazlullah'ın rüyalarından ve hayatından bahseden eseri neredеdir?

Browne'nin bildirdiği ve elimizde olan, Cambridge Üniversite Kütüphanesi Ee.

1. 27 'ye kayıtlı Farsça bir yazma eser vardır.[1411] Fazlullah'ın Cavidannâme-i Kebir'i olduğu kesin olan bu eser toplamda 412 varaktan oluşmaktadır. Ancak Cavidannâme-i Kebir 402. varakta sona ermektedir. Kiya'nın söylediği gibi 402.-405. varaklar arasında başlığı ve yazarı belli olmayan birkaç sayfalık bir metin vardır. Gürgan lehçesiyle yazılmasından dolayı bu metnin de Fazlullah'a ait olabileceğini söyleyen Kiya, 405. varaktan itibaren Nevmnâme-i İlahî'nin başladığını belirtir. Bu kanaate de, 405. varakta bulunan "^^i^l t! jJ" yazının karşısına düşülen

---

[1408] Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 82-83.

[1409] Usluer, Fatih, Hurûfîlik, İlk Elden Kaynaklarla Doğuşundan İtibaren, İstanbul, 2009, Kabalcı Yayınevi, s. 53, 55.

[1410] bkz. Kiya, Vejanâme-i Gürganî, s. 34, 35, 36, 43.

[1411] Browne, A Catalogue of the Persian Manuscripts in the Library of the Uniıversity of Cambridge, s. 69.

hâşiyedeki Farsça olarak *"Nevnâme-i Ilâhî'nin başı şu hadis-i kudsî ile başlamaktadır"* notuyla ulaşmaktadır. Notta da görüleceği üzere eserin ismi Nevnâme olarak geçmesine rağmen, Kiya düştüğü dipnotta, Cambridge Üniversite Kütüphanesi Kataloğundan başka bir yerde bu isme rastlamadığını, bundan dolayı da doğrusunun Nevnâme değil Nevmnâme olması gerektiğini söylemektedir.[1412]

Kiya burada birbiri ardına bir kaç hata yapmıştır. Zira yukarıda belirttiğimiz üzere, İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Farsça, no:1030'da Nevnâme ismi açıkça geçmektedir ve söz konusu hadis-i kudsî ile başlamaktadır. Bize göre Kiya bu nüshadan haberdar olmadığı için kendince bir hatayı düzelttiğini zannederek aslında yeni bir hata yapmıştır. Onun yaptığı diğer bir hata da Nevmnâme'nin 405. varakta yani haşiyenin düşüldüğü yerden itibaren başladığını söylemesidir. Oysa elimizde bulunan nüshaya baktığımızda Nevmnâme'nin söz konusu haşiyenin düşüldüğü varakta değil, ondan sonraki 406a. varakta başlamakta olduğunu görmekteyiz. Görebildiğimiz kadarıyla Hurûfî kaynaklarda adından bahsedilmeyen Nevmnâme ismi Kiya'nın yaptığı bu yanlış tespitten ortaya çıkmıştır.

Kanaatimize göre Cambridge Üniversitesi Kütüphanesindeki nüshanın 404b. varağındaki haşiye, aslında orada bulunan metnin Nevnâme olduğunu belirtmek için değil sadece Nevnâme'nin o hadis-i kudsî ile başladığını belirtmek için düşülmüştür. Burada bulunan 7 varaklık metnin büyük bölümünü Browne katalogda vermektedir.[1413] Ayrıca elimizde bulunan, Cavidannâme'nin Ankara Milli Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi bölümü 06 Hk 502'deki nüshasında da rüyalardan bahseden risale mevcut olup, burada da Nevmnâme ismi

[1412] Kiya, Vejanâme-i Gürganî, s. 42-43.

[1413] Browne, A Catalogue of the Persian Manuscripts in the Library of the Uniıversity of Cambridge, s. 83-86.

geçmemektedir.[1414] Bu iki nüshadan (Cambridge ve Milli Kütüphane'deki nüshalar) yaptığımız incelemeler sonucunda söz konusu metnin uzunluğu ve sonu ile Nevnâme'nin uzunluğu ve sonu birbirini tutmamaktadır. Ayrıca içlerinde bahsedilen konular arasındaki farklılık da kanaatimizi desteklemektedir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Fazlullah'ın aslında Nevmnâme ismi verilmiş eseri yoktur. Onun yerine Nevnâme isimli ve Hurûfî görüşlerini anlatan soru cevap şeklinde yazılmış bir eseri vardır. Hata ile Nevmnâme olarak isimlendirilen ve Cambridge Üniversitesi Kütüphanesindeki Cavidannâme'nin sonunda bulunan yaklaşık 10 varaklık risale, Fazlullah'ın hayatından ve çeşitli zamanlarda gördüğü rüyalardan bahsetmektedir. Sonraki araştırmacıların hatalarından dolayı Nevmnâme ismini alan bu risalenin kim tarafından kaleme alındığını söyleyebilmek oldukça zordur. Fakat kullanılan üslup ve lehçe bakımından Cavidannâme ile benzeşmektedir.

Arşnâme

Onun diğer bir eseri Arşnâme isimli mesnevisidir. Bunda yaklaşık 1120 tane Farsça beyit vardır.[1415] Fazlullah'ın, Cavidannâme'den sonraki en önemli eseridir. Sonraki Hurûfîler bu mesneviden oldukça fazla alıntı yapmışlardır. Eser Cavidannâme'de geçen belli başlı konuları manzum olarak tekrar eder.[1416]

Hurûfîlik üzerine yapılan çalışmalarda bu eserin herhangi bir tercümesinden bahsedilmemektedir. Yaptığımız araştırmalar sonucu bu eserin Türkçe manzum tercümesine ulaştık. Metinler arasında yaptığımız karşılaştırmada Arşnâme'nin

---

[1414] Bkz. Fazlullah, Cavidannâme, Milli Kütüphane, Ankara, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 502, vr. 462b-473b.

[1415] Kiya, Vejanâme-i Gürganî, s. 28; Ajand, Hurufiyye der Tarih, s. 39.

[1416] Aksu, "Fazlullah-ı Hurufî", DİA, c. XII, s. 279.

metnine mutabık olduğunu gördük. Amiloğlan isimli biri tarafından yazılan ve 889/1484 yılında istinsah edilen eserin ismini metinde göremedik.[1417] Ancak kapağın iç kısmına, kitabın metninin yazısından farklı bir yazıyla "Risale-i Medh-i Âdem" ismi yazılmış. Bizim tahminimize göre aslında müellif tarafından verilmeyen bu isim, daha sonra kitabı okuyan biri tarafından, kitabın baş tarafındaki Hz. Âdem'in Hurûfî anlayışındaki yerini açıklayan görüşlerden dolayı takdir edilmiştir.

Arşnâme'nin tespit edebildiğimiz nüshaları şunlardır:

1. Arşnâme,İstanbul MilletKütüphanesi, Ali Emirî,Farsça, no: 992.[1418]
2. Arşnâme,İstanbul MilletKütüphanesi, Ali Emirî,Farsça, no: 1003.[1419]
3. Arşnâme,İstanbul MilletKütüphanesi, Ali Emirî,Farsça, no: 1011.[1420]

Divan

Onun bir diğer eseri şiirlerinin toplandığı divanıdır. Naimî mahlasıyla yazılmış bu divanda, Fazlullah'ın ruhsal yapısını, şahsiyetini ve fikirlerini tanımak açısından kıymetli şiirler mevcuttur.[1421] Alfabetik tertibe tâbi tutulmadan yazılan bu divançede 31 gazel, 5 kıt'a, 25 rubai, 7 müfred ve beyit ve 2 tercî' olmak üzere toplam 70 beyit bulunmaktadır.[1422]

Yakub Ajand, Hurûfiyye der Tarih isimli eserinin sonunda bu divanı yayınlamıştır.[1423] Ne var ki Ajand'ın yayınlamış olduğu metin ile ulaşabildiğimiz tek

---

[1417] Milli Kütüphane-Ankara, Mili Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, no: 06 Mil Yz A 4854.

[1418] Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 62-63.

[1419] Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 72.

[1420] Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Katoloğu, s. 75-76.

[1421] Ajand, Hurufiyye der Tarih, s. 40.

[1422] Gölpınarlı, Hurûfîlik Metinleri Kataloğu, s. 60.

[1423] bkz. Ajand, Hurufiyye der Tarih, s.125-145.

nüshanın[1424] metni arasında farklar olduğunu belirtmek isteriz. Her iki metinde de bir diğerinde bulunmayan şiirler mevcuttur.

Şîî Ezanı

Büveyhiler döneminde Şiiler, kendi cemaatlerine ait mescidlerde, ezanda Sünnilerden farklı olarak "hayye alâ hayri'l-amel"[1425] ifadesini de okumaktaydı.[1426] Bağdad Selçukluların yönetimine girdikten sonra 447 (1055) yılında Tuğrul Bey, Bağdad'daki Şîî mahallesi Kerh'te sabah ezanında Sünnilerin okuduğu ifadeyi[1427] okumaları emretti.[1428] Şiîlerin okumakta oldukları ibareyi[1429] terk etmelerini istedi.[1430]

Dönemin kaynaklarından Abdülcelil Kazvînî'nin reddiye yazdığı Sünnî yazarın ifadelerine göre Kum, Kâşân, Âbeh, Verrâmîn, Sârâ, ve Alamut'a yakın (bir köy olan) olan İrem'de (ezanlarda) "hayye alâ hayri'l-amel" aşikar

---

1424 Na'imî, Divan (yazma), İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, Farşça, no: 989.

1425 الله أكبر ، الله أكبر ، أشهد أن لا إله إلاّ الله، أشهد أن لا إله إلاّ الله، أشهد أن محمداً رسول الله، أشهد أن محمداً رسول الله،

حي على الصلاة، حي على الصلاة، حي على الفلاح، حي على الفلاح، حي على خير العمل، حي على خير العمل، الله أكبر

Ali eş-Şehristânî, **el-Ezân beyne'l-Asâle ve't-Tahrîf**, Kum 1424, s. 47.

1426 Ahmet Güner, Büveyhîler'in Şiî-Sünnî Siyaseti, s. 116.

1427 (الله أكبر، ا إله إلا الله، لا إله إلا الله)

1428 İbnu'l-Esîr, **el-Kâmil,** C. IX, s. 614.

1429 (حي على خير العمل)

1430 İbn Kesir, **el-Bidâye**, C.XII, s. 73.

okunmaktadır.[1431] Kazvînî, ezanda fasıllar arasında, iki şehadetten sonra, "şehadet ederim ki Ali Allah'ın velisidir"[1432] ifadesi söylenirse, ezan batıl olur, ezanda Hz. Ali'nin anılmasın bid'attir" demektedir.[1433]

Abdülcelîl Kazvînî'ye göre ezanda ve kametteki "hayya alâ hayri'l-amel" ifadesi Şîa'nın ortaya çıkardığı bir şey değil, Hz. Peygamber'in uygulamasıdır. Hz. Ebû Bekir'in halifeliği döneminde de bu şekilde devam etmiş, Hz. Ömer'in döneminde terk edilmiştir. "En hayırlı amele" çağıran bu ifadenin, insanların zekat, oruç, hac ve cihad gibi diğer amellerden gafletine ve namazı tercihine sebep olacağı öne sürülmüştür.[1434]

Hz. Ali ile Muaviye savaşları döneminde, Muâviye "bizim bir farkımız olsun" diye düşünmüş ve "es-salâtu hayrun min'en-nevm" ibaresini okutmuştur. Hz. Ali'nin taraftarları (Şîa) ise Peygamber'in sünneti olan şekliyle "hayya alâ hayri'l-amel" ifadesini devam ettirmiştir.[1435] Kazvînî, ezanın bu şekilde okunmasının Bâtınilik alameti olarak takdim edilmesini reddederken, Zeydiyye mezhebine mensup olan emirlerin yönettiği ve halkının da genelde veya çoğunlukla bu mezhebe mensup olduğu bölgeleri saymakta ve onların da ezanı bu şekilde okuduklarını kaydetmektedir.[1436]

1431 Abdülcelil Kazvînî, **Kitâbü'n-Nakz**, s. 162.

1432 أشهد أن عليا ولي له

1433 Abdülcelil Kazvînî, **a.g.e.**, s. 68.

1434 Krş. Abdurrahman Çetin, "Ezan", **DİA,** C. XII, (ss. 36-38), s. 37.

1435 Abdülcelil Kazvînî, **a.g.e.**, s. 457.

1436 Abdülcelil Kazvînî, **a.g.e.**, s.457-460.

Cuma Namazı

Selçuklular döneminde Şiîlerin Cuma namazını kılmayı bıraktıkları iddia edilmektedir. Buna karşılık dönemin kaynakları farklı bilgiler vermektedir. Ahmed el-Kâtib'in ifadesine göre "Şîa, Bağdad'daki Berâsâ Camii'nde ötedenberi Cuma namazı kılmayı sürdürmüştür. Ancak bu uygulama eş-Şeyh et-Tûsî'nin zamanında, 451/1059 yılında kesintiye uğramıştır. Bu da Selçukluların iktidarı ele geçirmeleri, Büveyhi devletinin düşüşü ve Tusî'nin Bağdad'dan Necef'e göç etmesinden sonra meydana gelmiştir."[1437] Zamanla Cumanın kılınmasını haram sayan fetvalar, ortaya çıkmış ve beşinci ve altıncı yüzyılda Şia Cuma namazını kılmayı dondurmuştur. Zamanla durum değişmiş ve Cuma namazı tekrar kılınmaya başlamıştır.[1438]

Dönemin kaynaklarında ise farklı bilgiler yer almaktadır. Caferiyan'ın da ifade ettiği gibi, Abdülcelil Kazvînî'nin ifadelerinde görülmektedir ki Cuma Namazı Şîa arasında yaygın olarak yerine getirilen bir ameldi. Şîî şehirlerinde Cuma mescidleri vardı. "Bu namaz, bütün Şîî şehirlerinde şartlarına uygun olarak, hutbe ve kametiyle kılınmaktadır. Kum camiinde, Âbeh (Âvah) camiinde, Kâşân camiinde, Verâmîn Cuma mescidinde ve Mazanderan beldelerinde durum böyledir."[1439]

Kaynak: Adem ARIKAN, Büyük Selçuklular Döneminde Şîa

[1437] Ahmed el-Katib, **Şia'da Siyasal Düşüncenin Gelişimi**, çev. Mehmet Yolcu, Ankara : Kitabiyat, 2005, s. 354.

[1438] Ahmed el-Katib, **a.g.e.**, s. 404.

[1439] Abdülcelil Kazvînî, **a.g.e.**, s. 430.

ASHÂB-I KEHF'İN İSİMLERİ

Kur'ân'da Ashâb-ı Kehfin isimleri ve kimlik bilgileri hakkında bir açıklama yer almamıştır. Buna karşılık farklı kaynaklarda birtakım rivayetlerle isimler ve cinsiyetleri belirtilmiştir. Bu isimlerin birer birer sayılmasının hiç bir faydasının olmayacağı söylenmiştir. Ayrıca isimlerle ilgili rivayetlerin doğru olup olmamasında da bir sorun yoktur. Fakat rivayetler hep isimler ve sayılar üzerinde durmuştur

Katolik Kilisesi, Ashâb-ı Kehfin isimlerinin Maksimyanus, Malkus, Martinianus, Dionisiyus, Joannes yani Yuannis, Serapion, Konstan-tinus olduğunu belirtmiştir.[1440] Onlar bu konuda şöyle düşünmüşlerdir. *"Ashâb-ı Kehf" ya da "Mağara Dostları"" Grek, Süryani, Arap, Alman, Ingiliz, Fransız, Hindû ve Çin kültürlerinin ortak bir mazmunu olarak karşımıza çıkmıştır. Filozof Aristo dahi, Lidia devletinin başkenti olan ve Manisa'nın bugünkü Salihli ilçesi sınırları içinde harabeleri bulunan Sardeis şehri civarındaki "Yedi Uyuyanlar'dan bahsetmiştir. Bunlar, Batı Edebiyatı'nda değişik isimlerle anılmıştır. Meselâ Katolik Kilisesi'ne göre bunlar Maksimyanus, Malkus, Martinianus, Dionisiyus, Joannes yani Yuannis, Erapion ve Konstan-tinus'tur. Katolik kilisesi her sene 27 Temmuz gününü, şehit addettiği bu zevatın kutlanmasına tahsis etmiştir."*[216] Bu bilgilerde sadece Ashâb-ı Kehf isimlerinden söz edilmiştir.

Doğu Kilisesi'ne göre bu isimler, Maksimilyanos, Yamblikos, Martinos, Yuannis, Diyoııisos, Eksakostadinos ve Antoıiios olarak belirlenmiştir.[1441] [1442] Ancak burada onlara katılan köpekten hiç söz edilmemiştir.[1443] Batı kaynaklarında Malkhos,

---

[1440] Ahmet Rifat, *Lügat-ı Tarihiyye ve Coğrafıyye,* C. 1-2, Keygar Neşriyat, Ankara 2004, 184-185.

[1441] Enis Karakaya ve Selçuk Uygun, *Yaşayan Bir Anadolu Efsanesi: Efes'te Yedi Uyurlar Mezarı, Türkiyemiz 59 (Ekim),* İstanbul 1989, 46-53. Bkz. Fehim Tandaç, *Öz Söz, Dini Bilgilerinin Özünden Söyler,* Edit. Ahmed Yüksel Özemre, Doğu Neş. İstanbul 1944, 15.

[1442] Karakaya ve Selçuk Uygun, 46-53.

[1443] Tandaç, 15.

Markianos, Maksimlianos, loannes, Deıııs, Serapion ve Kostantionos [1444], Doğu kaynaklarında ise Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernuş, Debernuş, Şazenuş, çobanın ismi olarak Kefeştatayyuş şeklinde isimleri belirlenmiştir.[1445]

Bazı kaynaklarda ise Ashâb-ı Kehfe dair isimler şu şekilde ele alınmıştır. Birincisi Meksemlina, ikincisi Mahsemlina veya Mahsîmîlinîna, [1446] üçüncüsü Yemlîha, dördüncüsü Martus, beşincisi Kusûtas, altıncısı, Bîruns, yedincisi Resmuns ve sekizincisi Betuns ve son olarak dokuzuncusu Falus olarak adlandırılmıştır.[1447]

İbn Abbas'tan gelen bir rivayette de isimlerin şu şekilde olduğu görülmüştür. Onlar sekiz kişiydiler. İsimleri, Mahsimilininâ veya Maksilminâ, Yemliha, Martus, Keşevtuş, Birunis, Dinmûs, Yetunis ve Kâlûs şeklindedir. Maksilminâ, onların en büyükleri olmuştur.[1448] İslam âleminde genel kabul gören isimler, Yemlîhâ, Mekselinâ, Meslînâ, Mernûş, Debernûş, Sâzeniş, Kefeştetayyûş ve köpekleri Kıtmir şeklinde belirlenmiştir.[1449]

Ashâb-ı Kehf ile ilgili kaynaklara baktığımız zaman birbirinden çok farklı rivayetlerle karşılaşılmıştır. Bazı kaynaklarda ise isimler, yukarıda saydıklarımızdan çok farklı tesmiye edilmiştir.[1450]

[1444] Karakaya ve Selçuk Uygun, 46-53.

[1445] Karakaya ve Selçuk Uygun, 46-53.

[1446] et-Taberî, *et-Tarih* 1/3 970.

[1447] et-Taberî, *Câmiu'lBeyân,* XV. s.221; et-Taberî, *Tarih,* I/3, 970; Kurtubî, X, 360; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l- Azîm,* IV, 378.

[1448] Türkçe kaynaklarda bu isimler Yemliha, Makselina (Mekselinâ), Mislina (Meslina), Mernuş, Debernuş, Şazenuş, Kefeştetayyuş olarak geçmektedir. Bkz. Abdullah Demirci, *Türk Kültüründe Yedi Uyurlar Kültü ve Edebi Dönüşümleri,* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *HÜSBE,* 2006, 12.

[1449] Ahmet Rifat, C. 1-2, 184-185.

[1450] Ebû Muhammed Muhyissünne el-Huseyn b. Mesud b. Muhammed el-Ferrâ el-Beğavî, *Meâlimu 't- Tenzîl,* (Ter. Nurgül Özdemir-Ayşegül Özdemir), Polen Yayınları İstanbul 2018, IV, 405; Râzî, *Mefâtîhu 'l-Ğayb,* VII, 95; İbnü'l- Esîr, *El-Kamilfı't-Tarih,* Daru'l Kitabu'l-İlmiyye, Beyrut 1987, I, 74; Ebü'l -Fazl Celâleddîn Abdurrahman es- Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr f Tefsîr bi'l-Me'sûr I-XVII (1.*

Kur'ân-ı Kerim'de Ashâb-ı Kehfin yaşadığı coğrafyayla ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ashâb-ı Kehfin isimleri, sayıları, mağarada kaç yıl kaldıkları, köpeklerinin adı, cinsi vb. gibi konularda tarihçiler ve müfessirler tarafından farklı şekillerde pek çok görüş beyanedilmiştir. Bu konuda gençlerin yaşadıkları muhtemel bazı yerler hakkında bilgilere temas edilecektir. Burada ele alınan mekânların, aynı zamanda Ashâb-ı Kehfin yaşamış olduğu varsayılan mekânların kendisi olduğunu hatırlatmakta fayda görülmüştür. Dolayısıyla mağara neredeyse, Ashâb-ı Kehfin de orada yaşadığı kabul edilmiştir.

Ashâb-ı Kehf gençlerinin yaşamış oldukları yer gerek doğuda gerekse batıda araştırmacıların dikkatlerini çekmiş ve konu hakkında çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmacılardan birisi olan Massignon, gençler hakkında yaptığı araştırmasında, bazı Avrupa ülkelerinden Fransa, Almanya, Belçika, İtalya, Avusturya, Hollanda, İspanya, Ukrayna, Rusya ve Habeşistan olmak üzere takriben kırk dört farklı yerde Ashâb-ı Kehf'e ait mağaranın olduğunu söylemiştir.[1451] Ashâb-ı Kehf hakkında araştırmalarda bulunan Akgündüz de yaptığı çalışmada Çin, İspanya, Mısır ve Tunus'un içinde olduğu pek çok ülkede halk arasında Ashâb-ı Kehf'e ait olduğuna inanılan toplamda otuz üç farklı yerde gençlerin sığındıkları mağaradan bahsetmiştir.[1452]

Bahsedilen bütün bu yerler hakkında malumat vermek, bu çalışmanın amacı olmamıştır. Fakat konumuza ışık tutması açısından halk arasında gençlerin

---

Baskı), (Thk: Abdullâh b. Abdilmuhsin et-Türkî), Merkezü Hicr li'l-Bühûs ve'd-Dirâsâti'l-'Arabiyye ve'l-İslâmiyye, Kâhire 1424/2003, *IX,* 512-513. Bkz. Sümer, *Eshâbu'l Kehef (Yedi Uyurlar),* 22; Afşaroğlu, 348; Ahmet Eyicil, "Afşin Ashab-ı Kehf' *Türk Dünyası Araştırmaları,* İstanbul 2005, 269287; Yaşar Alparslan, *Eshab-ı Kehf Vukuu, Şüyuu, Maraş Tarihi Serisi 29,* Öncü Basımevi, Kahramanmaraş 2010, 304.

[1451] Sekme, 44.

[1452] Ahmed Akgündüz ve diğerleri, *Arşiv Belgeleri Işığında Tarsus Tarihi ve Eshab-ı Kehf,* Tarsus Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, İstanbul 1993, 399.

sığındıkları mağarayla ilgili en çok bilinen yerlerden birkaç tanesini ele almakta fayda mülahaza edilmiştir.

Bunlardan ilk olarak İspanya Gırnata civarlarında Loja[1453] diye bilinen bir köyde, Ashâb-ı Kehf'e ait olduğu söylenen bir mağaradan bahsedilmiştir.[1454] Ebû Hayyân meşhur eseri *Bahru'l-muhît* te bu köy ve mağara hakkında teferruatlı anlatımlarda bulunmuştur.[1455] Ona göre Gırnata civarlarında, bir mağarada çürümüş bir vaziyette bulunan bir köpeğin ölüsüne ve hemen yakınlarında da yan yana bulunan yedi kimseye ait etleri kemikleri üzerinde çürümüş bir şekilde insan cesetlerine rastlanmıştır. Zamanında üzerlerine bir mescit yapılmış ve biraz uzaklarında da Rakîm şeklinde isimlendirilen Rum yapısına benzer bir yapıya denk gelinmiştir.[1456] İbn Atiyye de aynı görüşte olarak Loja yakınlarında bir ziyaret mekânının varlığından bahsetmiştir.[1457]

UYUDUKLARI MAĞARA

Ashâb-ı Kehf'in yaşadıklarına inanılan yerlerden bir diğeri, Cezayir'in güney kısmında bulunan Setif şehrinin yakınlarında, halk tarafından Ashâb-ı Kehf'e ait olduğu düşünülen iki farklı yerde kabirlerin bulunduğu yer olduğu söylenmiştir. Bu yerlerden birisi Setif şehrinin güney kısmındaki N'gaous beldesinde, diğeri ise Setif şehrinin biraz daha uzağında güneydoğu istikametindeki İlkcan köyünde olduğu

---

[1453] Bazı kaynaklarda Levşe yahut Loşa olarak da yer almaktadır. Bkz. Akgündüz, 400.

[1454] Sert, 70.

[1455] Bkz. Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Ebû Hayyân el-Endelüsî, *el-Bahru 'l-Muhît,* Saâdet Matbaası, Kahire 1928, VI, 102.

[1456] Ebû Hayyân, VI, 102.

[1457] İbn Atiyye el-Endelüsî, *el-Muharrerü'l-Veciz fî Tefsiri'l-Kitâbi'l-Aziz,* Muhammediye, Vezaretü'l-Evkaf ve'Şuuni'l-islâmiyye, Fas 1975, X, 392.

haber verilmiştir.[1458]

Afrika ülkelerinden birisi olan Fas'ta da Ashâb-ı Kehfe ait olduğuna inanılan iki farklı yerdeki mağaradan bahsedilmiştir. Bu yerlerden birinin Sofrou'da, diğerinin ise Rabat şehirlerinde bulunduğundan söz edilmiştir. [1459] Ashâb-ı Kehf'in yaşadıklarına inanılan yerlerden bir diğeri Tunus'ta Tawzar denilen bir yer olduğu belirtilmiştir. Burası hakkında kaynaklarda pek bir bilgiye rastlanılmamıştır.[1460]

Kaynaklarda Ürdün'ün başkenti olan Amman yakınlarında da Recîb ismindeki köyde bir mağaranın olduğu ve insanları tarafından bu mağaranın Ashâb-ı Kehfe ait olduğu ileri sürülmüştür. 1963 yılında bu köyde yapılan bir kazı çalışmasında Ashâb-ı Kehf'in burada bulunan mağarada yaşadığı kabul edilmiştir. Bu durum üzerine Refik el- Dücanî, mağara ve Ashâb-ı Kehf hakkında *İktişâfü Kehf-i Ehli'l-Kehf* isimli çalışmasını kaleme almıştır. Kazı çalışmasında bulunulan mağarada yedi veya sekiz kişiye ait mezarların bulunması, duvarlarında Yunan alfabesi ile yazılmış yazıların olması, köpeklerinin kırmızı renkle resmedilmiştir. Yine duvarlarda Bizans İmparatoru I. Justinyanus zamanından kalma paralar ve başka eserlerin olması, ilk dönem İslam fetihleri zamanından kalma bir mescidin olması. Bu mescidin eski Bizans kilisesinin yıkılmış kalıntısı üzerine inşa edilmesinin gün yüzüne çıkarılması, bu yerin Ashâb -ı Kehf'in sığındıkları mağara olabileceği yönünde kuvvetli bir delil olmuştur.[1461]

Kaynaklarda geçtiğine göre Mısır'ın başkenti Kahire'de bulunan Mukaddam

---

[1458] Faruk Sümer, *Eshâbu 'l Kehef (Yedi Uyurlar),* Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı, İstanbul 1989, 27;

Akgündüz, 400.

[1459]Sert, 70.

[1460]Sert, 71.

[1461] Muhammed Teysir Zabyan, *Mevki'u Ashâbi'l-Kehf ve Zuhûru 'l-Mu 'cizeti'l- Kurâniyyeti'l-Kübra,* Kahire, Dâru'l-İ'tisâm, 1978, 155.

dağında Ashâb-ı Kehfe ait olduğuna inanılan bir mağaradan söz edilmiştir.[1462] Aynı şekilde Suriye'nin Şam şehrinin güney kısmında bulunan Belka bölgesinin Husban köyüne yakın bir yerde de Ashâb-ı Kehf'e ait olduğu düşünülen bir mağara bulunmaktadır.[1463]

Yine kaynaklarda geçtiğine göre Afganistan'da Ashâb-ı Kehf'e nispetle bir camii inşa edilmiştir. [1464] Bu saydıklarımız dışında, Doğru Türkistan'da Toyok civarında, Filistin'de Petra'da, Kafkasya'da Nahcivan'da da olmak üzere Ashâb-ı Kehf'in yaşadıklarına inanılan mağaralardan söz edilmiştir.[1465]

Yukarıda ele aldığımız bu bilgiler, birtakım farklı kaynaklarda geçiyor olsa da, müfessirlerin genel çoğunluğunun kanaatleri, Ashâb-ı Kehf'in Anadolu'da yani Rum diyarlarında yaşadıkları yönündedir. Bunların en çok bilinenleri ise İzmir Selçuk kentinde bulunan Efes ilçesi, Mersin'in Tarsus ilçesi, Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesi, Diyarbakır'ın Lice ilçesi, Malatya ve Sivas illeri gibi pek çok şehirlerde[1466] Ashâb-ı Kehf'e ait mağaralar bulunmaktadır.

Tefsirlerde bu saydığımız şehirler içerisinde en fazla üç tane yer üzerinde durulduğunu görüyoruz. Bunların ilki İzmir ili Selçuk ilçesinde bulunan Efes, ikincisi Mersin'de Tarsus ve Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesidir.

Hristiyan kaynaklarında ise şehrin adının *Ephesus,* mağaranın bulunduğu dağ ise *Anchilus*[1467] şeklinde geçmektedir. [1468] Bundan dolayı Hristiyan dünyasında

---

[1462]Sert, 71.

[1463] Akgündüz, 400; Sümer, 27.

[1464] Akgündüz, 400; Sümer, 27.

[1465] Akgündüz, 400; Sümer, 27.

[1466] Bu şehirlerdeki ziyaret yerleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz. Sert, 74-79.

[1467]Celius yahut Celion olarak da yer alır. Detaylı bilgi için Bkz. Sekme, 48.

[1468]Guidi, 428.

Ashâb-ı Kehf'in yaşadığı kabul edilen mağara, İslam âleminde özellikle Anadolu coğrafyasında Efes şeklinde kabul görmüştür.[1469] Ashâb-ı Kehf gençlerinin sığındıkları mağara bugün Efes demiş olduğumuz yerde bulunan Panayır dağındaki mağaradır. Burası Hristiyan dünyasında Yedi Uyurlar olarak ziyaret edilen kutsal mekânlardandır.[1470]

Ashâb-ı Kehf'in yaşadıkları düşünülen yerlerden diğer ikisi ise Mersin-Tarsus ve Kahramanmaraş-Afşin'de bulunan mağaralardır. Bu iki yer, Müslümanlar tarafından diğerlerine nazaran daha fazla ilgi görmüş ve ziyaret yerleri olarak tercih edilmiştir. Bu yerlerin Ashâb-ı Kehf'e ait olduğunun kabul edilmesinde etkili olan ana düşünce, rivayetlerde geçen *Efsus* kelimesinden kaynaklanmaktadır. Ashâb-ı Kehfe ait olan mağaranın Afşin'de olduğuna inananlar bu isimden yola çıkarak bunu söylemektedirler. Nitekim Afşin ismi Bizans kaynaklarında geçtiği üzere *Arabissos,* Arapça kaynaklarda ise *Efsus* olarak yer almaktadır. Selçuklu döneminde de aynı *Efsus* adıyla anılmış, sonraki zamanlarda *Yarpuz* şeklinde değiştirilmiş ve en sonunda da günümüzdeki şekliyle *Afşin* olarak kalmıştır.[1471]

Ülkemizde bu konu hakkında birtakım araştırmalar yapılmış ve sonuçta kaynaklarda yer alan Efsus'un, Afşin olduğu kanaatine varılmıştır. Araştırmayı yapan isimlerden Afşaroğlu'na göre tarihte mağaranın olduğu yerin hiçbir şekilde Efsus olarak geçmediğini [1472] ve bunun aslında Tarsus şehrinin cahiliye dönemindeki isminin olduğunu[1473] ve Efsus ile Tarsus isimlerinin günlük kullanımda ses

---

[1469] Efes'teki mağaranın yeri ve tarihi ile ilgili ayrıntılı bilgi için Selçuk Türkoğlu, *Efes'in Öyküsü,* Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1986, 89-93.

[1470]Sert, 68.

[1471]Sümer, 32-40.

[1472] Afşaroğlu, 233-236.

[1473] İsmail Hakkı Bursevî, *Rûhu 'l-Beyân fi Tefsîri'l-Kur 'an,* (nşr. Abdullatif Hasan Abdurrahman), Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2009, V, 231.

benzerliklerinden kaynaklandığından dolayı karıştırıldığını ve gerçekte ise mağaranın olduğu bölgenin Afşin olduğu söylenmektedir.[1474] *14 Temmuz 2004 yılında Afşin Ashâb-ı Kehf Vakfı 'nın girişimleriyle Afşin Sulh Mahkemesine mağaranın Afşin'de olduğuna dair temyiz davası açılmış, büyük bir titizlikle mağaraya güneşin değdiği anı inceleyen bilim adamları, mahkemeye sunmak amacıyla geniş kapsamlı bir rapor hazırlamışlardır. Yaptıkları çalışma ile güneşin mağaraya tüm mevsimlerde hangi açı ile değdiğini belirlemişlerdir. Mahkeme de 4 Ekim 2005 tarihinde bilirkişi raporuyla buradaki mağaranın Kur'an'da zikredilen Ashâb-ı Kehf'le alakalı malumatlara mutabık olduğuna karar vermiştir. Bilirkişi ekip başkanı Prof. Dr. Abdullah GÜNEN'in mahkemeye sunduğu rapor üst yazısıyla birlikte ekler kısmına alınmıştır.*[1475]

Klasik kaynaklarımızın en yoğun şekilde üzerinde durduğu üçüncü mağara ise Tarsus ilçesinde bulunandır. Kimi müfessire göre Ashâb-ı Kehfin mağarasının Efsus şehrinde olduğunu ve bu ismin de cahiliye dönemindeki Tarsus isminin yerine kullanıldığını görmekteyiz.[1476] Bu konuda çalışmalarıyla bilinen Akgündüz eldeki arşiv bilgilerinden yola çıkarak şu kanıya varmıştır; *"Kur'an'da Ashâb-ı Kehf'in yeri tayin edilmediği için, bu hususta yüzde yüze varan nispette kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Hristiyanların da Ashâb-ı Kehf'in yeri şurasıdır, demelerine itibar olunmaz. Bu hususta en güvenilir kaynak, İslam âlimlerinin tefsir ve tarih kitaplarında naklettiklerine ve ilgili arşiv belgelerinin kayıtlarına göre, Ashâb-ı Kehf'in sığındıkları mağara, yüzde doksana varan bir kesinlikle Tarsus 'taki Ashâb-ı Kehf mağarasıdır."*[1477]

Ashâb-ı Kehf gençlerinin Tarsus'ta yaşadıklarına dair klasik

[1474] Afşaroğlu, 243-283; Sümer, 32-40.

[1475] Afşaroğlu, 243-283; Sümer, 32-40.

[1476] Bursevî, V, 231.

[1477] Akgündüz, 421.

müfessirlerimizden Râzî, Zemahşerî ve Bursevî gibi alimler bu konu ile alakalı rivayetlere tefsirlerinde yer vermişlerdir. Genel olarak Tarsus ismi üzerinde durulmuş ve gençlerin zulümden kaçıp sığındıkları yerin burası olduğu yönünde kanaat hâkim olmuştur.[1478] Ancak Râzî ve Zemahşerî, tefsirlerinde konuyla alakalı olarak genelde kendileri görüş belirtmemiş sadece rivayetlere yer vermişlerdir. Râzî bu konu hakkında şöyle söylemektedir: *"Bunların aklen bilinmesine imkân yoktur. Nastan faydalanmak gerekir ki bu da mevcut değildir. Yani bunu bilmenin bir yolu yoktur'"*[1479]

Sonuç itibariyle yukarıda ele almaya çalıştığımız bütün bu verilerden yola çıkarak kesin ve net bir görüş belirtmek mümkün değildir. Kur'ân'da açıkça belirtilmeyen ve hadislerde de değinilmeyen bir konu hakkında ne söylenirse sadece zandan ibaret olur. Dolayısıyla bu konu hakkında kesin ifadeler kullanmak, Allah'ın muradına uygun olmayabilir ve bu bizim için telafisi güç sıkıntılar çıkarabilir. Şayet çok önemli olsaydı zaten Allah, kıssa içerisinde bununla alakalı bilgileri de anlatırdı. Ancak görüldüğü üzere Allah bunu Kur'ân'da anlatmamış ve ilgili kıssanın devamında ise bu ve buna benzer yorumlar hakkında "*...gayba taş atmak...""* yani bilinmesi pek de mümkün olmayan bir konuda tahminde bulunmak ifadesini kullanmaktadır. Bu konu hakkında en doğrusunu hiç şüphesiz Allah bilir.

Kur'an, Ashâb-ı Kehf'in nerede yaşadığından söz etmemiştir. Buna karşın tarihçiler, tefsir bilginleri, efsaneciler, hikayeciler, bunların yaşadıkları yerin neresi olabileceği hakkında yüzlerce fikir beyan etmişlerdir. Bunlar, Kur'ân'ın bu kıssayı anlatmasındaki asıl amacının görüşülmesini engelleyen hususlardır. bu sebeple Kur'ân, onların yaşadığı yeri özellikle müphem bırakmıştır. Zira yerin belirtilmesiyle

---

[1478] Ebu'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an Hakâıkı Ğavâmidı't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîlfi Vucûhi't-Te'vîl,* Dâru'l-Kütübi'l- İlmiyye, Beyrut 1995, II, 860; Râzî, VII, 104..

[1479] Râzî, VII, 104.

belirtilmemesi arasında hiçbir fark tespit edilememiştir. Yer tespit edilse de edilmese de, belirtilse de belirtilmese de Ashâb-ı Kehf kıssası, ölümden sonra dirilişin olduğunu net olarak beyan etmiştir.

Yine bu kıssanın, Hz. Nebinin yaşadığı ve tebliğini sunduğu Mekke'de müşriklerin de öldükten sonra dirilmeye inanmamalarının doğru olmadığı beyan edilmiştir. Bu kıssa, ahirete inananların zaferiyle neticelenmiştir. Hz. Nebinin tebliğinde zaferle sonuçlanacaktır cümlesi bir şekilde müşriklerin zihnine bu kıssayla konmuştur. Müminlerin haklılığı ve ahirete inanmalarının boş olmadığı da gençler üzerinden bir mesaj olarak verilmiştir. Yine müşriklerin haksızlığı ve ahirete inanmamalarının boş olduğu da bu kıssa üzerinden anlatılmıştır.

Kaynak: Cüneyt ALP, Ashâb-I Kehf Kıssası İle İlgili İsrailiyyat

Şehriyar...Han Nene..Xan Nənə

Xan nənə, hayanda qaldın?

Belə başıva dolannam.

Necə mən səni itirdim!

Da sənin tayın tapılmaz.

Sən ölən gün əmmə gəldi,

Məni götdü ayrı kəndə.

Mən uşaq, nə anlayaydım?

Başımı qatıb uşaqlar,

Neçə gün mən orda qaldım.

Qayıdıb gələndə baxdım,

Yerüvü yığışdırıblar.

604 Bilgilik

Nə özün və nə yerin var,

"Hanı Xan nənəm?" soruşdum.

Dedilər ki: Xan nənəmi

Aparıblar Kərbəlayə.

Ki şəfasın ordan alsın.

Səfəri uzun səfərdir.

Bir-iki il çəkər gəlincə.

Necə ağladım yanıqlı,

Neçə gün elə çığırdun

Ki səsim, sinəm tutuldu.

O, mən olmasam yanında,

Özü heç yerə gedəmməz.

Bu səfər nofubdu, mənsiz

Özü tək qoyub gedibdi.

Hamıdan acıq edərkən,

Hamıya acqlı baxdım.

Sora başladım ki: mən də

Gedirəm onun dalnıca.

Dedilər, səninki tezdir,

İmamın məzarı üstə -

Uşağı aparmaq olmaz,

Sən oxu, Quranı tez çıx,

Sən onu çıxınca, bəlkə

Gələ Xan nənə səfərdən.

Tələsik rəvanlamaqda

Oxuyub Quranı çıxdım.

Ki, yazım sənə: Gəl indi,

Daha çıxmışam Quranı.

Mənə sovqat al gələndə.

Amma hər kağız yazanda

Ağamın gözü dolardı.

Sən də ki, gəlib çıxmadın,

Neçə il bu intizarla

Günü, həftəni sanardım.

Ta yavaş-yavaş göz açdım,

Anladım ki, sən ölübsən!

Bilə-bilmiyə hənuz da

Ürəyimdə bir itik var.

Gözüm axtarar həmişə,

Nə yamandı bu itiklər.

Xan nənə, canım, nolaydı,

Səni bir də mən tapaydım,

O ayaqlar üstə bir də

Döşənib bir ağlıyaydım.

Qolu həlqə salmış iptək

O ayağı bağlıyaydım.

Ki, daha gedəmmiyəydin.

Gecələr yatanda, sən də

Məni qoynuva alardın.

Necə bağrıva basardın,

Qolun üstə gah salardın.

Acı dünyanı atarkən

606 Bilgilik

İkimiz şirin yatardıq.

Yuxuda lülü atarkən

Səni mən bələşdirərdim.

Gecəli su qızdırardın,

Özüvü təmizləyərdin.

Genə də məni öpərdin,

Heç mənə acıqlamazdın.

Savaşan mənə kim olsun,

Sən mənə havar durardın.

Məni sən, anam döyəndə

Qapıb aradan çıxardın.

Elə istilik, o istək

Daha kimsədə olurmu?

Ürəyim deyir ki: Yox-yox.

O dərin, səfalı istək

Mənim o əzizliyim tək

Sənilə gedib, tükəndi.

Xan nənə, özün deyərdin

Ki, sənə behiştdə Allah

Verəcək nə istəyirsən.

Bu sözün yadında qalsın,

Mənə qövlünü veribsən.

Elə bir günüm olursa,

Bilisən nə istərəm mən?

Sözümə dürüst qulaq ver:

Sən ilən uşaqlıq əhdin.

Xan nənə, aman, nolaydı,

Bir uşaqlığı tapaydım.

Bir də mən sənə çataydım,

Sənilən qucaqlaşaydım.

Sənilən bir ağlaşaydım.

Yenidən uşaq olurkən

Qucağında bir yataydım.

Elə bir behişt olursa,

Daha mən öz Allahımdan

Başqa bir şey istəməzdim

Məhəmməd Hüseyn Şəhriyar

Sessizlik

Ses, yapısı gereği doğar, ilerler ve azalarak yok olur. Uzama yayılıp bütünün bedenine bürünür ve tekrar tekrar şekil alır. Duyumsadığımızın aksine sadece bir titreşimdir. Titreştiği şeyleri de kendince şekillendirir. Yüksek ve alçak frekanslar arasında yaptığı hareket, titreşemediği uzamlarda var olamaz. Canlı olmak kadar ince bir çizgide varlığını sürdürür. Sesin ömrü ise bulunduğu uzama göre değişiklik gösterir.

Ses dünyayı farklı bir şekilde betimler. Durağanlıktaki değişimin, canlılığın kalıcı olmayan bir kanıtıdır. Orada gerçekten var olup olmadığını tekrar duyana kadar, emin olamayacağınız bir gerçeklik sunar.

Ses bir harekettir, dolayısıyla canlılığın bir göstergesi olarak ele alınabilir. Sessizlik ise yoksunluk ya da ihtiyaç olarak ele alınabilir. Sessiz bir dünya iki farklı karşıt kutuptan oluşur. Sessizlik çok fazla olduğunda, insan kendini tedirgin hissedip tanıdık bir ses duymak isterken, çok gürültülü yerlerde ise bu arayış sessizliğe yönelir.

Gürültü kavramını irdeleyebilmek için önce sessizliği deneyimlemek gerekir. Mutlak sessizliğin içerisinde uzun süre kalmak, uyaran eksikliğine bağlı problemler ve denge kaybı gibi yan etkiler yapmaktadır. Mutlak sessizlik doğal değildir. Nerede

olursanız olun doğanın seslerinden bir kısmını duyabilirsiniz. Mısır'daki Sina çölünde geçirdiğim süre bu çalışmanın önemli bir kısmını oluşturur.

Çölü Dinlemek

Çöl, doğası gereği sadeleştirilmiş bir ses dünyasına sahiptir. Orada günlük şehir yaşantısı içerisinde fark edemeyeceğimiz en küçük ayrıntılar bile çok yüksek ve net seslere dönüşürler. Arının kanatlarının hareketi, bir helikopterin sesi kadar yüksek ve nettir. Mumun alevi su kadar belirgin bir ses çıkarır. Sanki gözlerinizi kapattığınızda mumun sesini duyabilecekmişsiniz gibi. Doğudan doğan güneşin açık ve koyu renk tonlarıyla boyadığı vadiler, batıdan batan güneş ile aynı yerin içinden geçerken size farklı bir yerde olduğunuzu düşündürür. Vadiyi oluşturan her parça taş, heykeltıraşlar tarafından yontulmuş, ressamlar tarafından boyanmış gibidir.

Şehirde birçok farklı uyaranı bir arada algılamaya çalışırken göz ardı edilen ayrıntılar, çölde en küçük ayrıntısına kadar kendini açığa çıkarken Milan Kundera'nın şu sözlerini akla getirir: "**Modern dünyada var olmanın karmaşıklığını kavramak bana öyle geliyor ki, bir eksilti, bir yoğunlaştırma tekniğini gerekli kılıyor. Aksi halde sonu olmayan bir uzunluğun tuzağına düşüyorsunuz**"

Çöl, işitsel ve görsel manzarası dolayısıyla bahsi geçen konsantrasyon için uygun ortamı sağlar. Uyaran sayısı az olduğundan daha çok odaklanabilir ve ileri derece bir farkındalık yaşarsınız. Algılama gücünüzün normalden yüksek olduğunu fark edersiniz. Fazla sayıda uyarana sürekli olarak maruz kaldığınızda bir çeşit körleşme, algı kaybı yaşarsınız.

Çölün görsel manzarası o kadar durağındır ki; her şey hareketsiz bir şekilde güneşin yer değiştirerek onu boyamasını bekler. Dakikalar ya da saniyeler gibi zaman birimlerinin yerine güneşin hareketleri ile gününüzü planlarsınız. Her şey, sanki bir an durmuş ve bu anı bozmamak için hareket etmek istemiyor gibidir. **Kendinizi, orada yaşayan her canlı gibi bu sessizliği bozmamaya çalışırken bulursunuz.** Bu süreç kişinin karakterine göre değişse de herkes bir süre bu gizli kuralı yerine getirir. Ateş başında günün büyük bir zamanını çay içerek geçiren bedevileri izlemek, sesini kısarak televizyon izlemeye benzer. Konuştuklarını, güldüklerini, tartıştıklarını görseniz de seslerini duyamazsınız. Sanki sesleri rüzgârın taşıyamayacağı kadar hafiftir. Geceleri büyük bir sessizlik içinde kendi nefes alışverişinizi duyduğunuzda, çevrenizi rahatsız ettiğinizi düşünürsünüz. Daha yavaş

ve daha az nefes almaya çalışırsınız. **Mumun yanarken çıkardığı ses bile sessizliği bozduğu için rahatsız etmeye başlar.**

Somut bir deneyim yaratmak düşüncesiyle çölde yaşadığım birkaç gün şöyledi: Sessizliğe ulaşmak için, çölde beraber kalınan insanlar arasında üç gün konuşmamaya karar verilmişti. Bu ses orucuna "shakti" ismi verilmiş ve her kişi kendi sessizlik limitine ulaşmayı denemişti. Bazıları bu sessizlikten rahatsız olurken, bazıları da kendi iç dünyasına dönmüştü. Konuşurken kendi varlığını hissedenler, sadece izler ve dinlerken bundan şüphe duymaya başlar. Bazı şeyleri o kadar net duyarsınız ki kafanızın içinde yarattığınız hayali bir kurgu olduğundan şüphelenmeye başlarsınız. Kendi iç sesiniz, dış sesiniz kadar yüksek ve gerçektir.

Grup içerisindeki insanların birbirleri ile belirli şekillerde ses tellerini titreştirmeden iletişim kurmaya çalışması, sözcükler veya cümleler yerine daha çok gözlemle sağlanır. Etrafınızdaki atmosferi belirleyen unsurların en önemli olanlarından sözel iletişim ortadan kalktığında, kendinizi bambaşka bir dünya içerisinde hissedersiniz.

Gündüzleri inzivaya çekilecek uzak bir yer arandığı, geceleri ise çoğu kimse için konuşmasalar dahi uzakta tek başına kalmak istemediği söylenebilir. Uzun süre kendinizle baş başa kalmak, algınızı dağıtacak başka hiçbir unsur olmadığında zordur. Mutluluğunuz yükseldikçe yükselir, aynı şekilde üzüntünüz de giderek artar.

Grup üyeleri inziva alanları için birbirlerinden yürüme ile ortalama yarım saatlik mesafelerde mekanları seçmişlerdi. Sesin çarpabileceği herhangi bir engel bulunmamasından dolayı ilerlemesini sürdürür. Taştan vadilere çarpıp, vadi boyunca yol almaya başladığında ise çok uzun mesafeleri kat edebilir. Her şey sanki başından beri orada duruyor gibi gözükse de uzakta uçan bir sinek ya da rüzgârın vadiler içerisinde aldığı yolu duyabilmek, çölün canlı olduğunu yeniden hissettirir insana.

Duyuşsal ve bilişsel gerçekliğinizi dengeli bir şekilde kontrol etmeniz gerekir. Anı yaşamaktan daha çok, çölün değişmezliği ve dinginliği içerisinde daha yavaş bir zamanda yaşıyor gibi hissedersiniz. Sanki aynı sistemde kurulmuş başka bir dünya hissi yaratır. Bu yönüyle Paul Cezanne'ın resimleri ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Kaynak: Fırat GÜNER,Heryerdelik Bağlamında Sessizlik Ve Gürültü

Rubailer

صاهب نظران که زندهٔ جاوداند
وارسته ز بیم و فارغ از امیدند
در هر چه نظر کنند او را بینند
ذرات جهان آینهٔ خور شیدند

Kalp gözü açık olanlar sonsuza dek diridiler. Onlar korkudan kurtulmuş, ümitten arınmışlardır.
Baktıkları her şeyde onu görürler; güneş aynasındaki cihânın zerreleridir.

Sehâbî-i Esterâbâdî

*

چشمی دارم همه پر از صورت دوست
با دیده مرا خوش است چون دوست در اوست
از دیده و دوست فرق کردن نه نکوست
یا اوست به جای دیده یا دیده خود اوست

Dostun hayaliyle dolu bir gözüm var,
görmek bana hoş gelir, zira dost ordadır.
Gördüklerimden dostu ayırt etmek ne mümkün;
O, ya baktığım yerdedir, ya baktığım O'dur.

La….

*

عاشاق به درگهت اسیرند بیا
بدخویی تو بر تو نگیرند بیا
هر جور و جفا که کرده ای معذوری
زان پیش که عذرت نپیذیرند بیا

Gel Ey sevgili! Bunca âşık nasılsa her dem kapında kul olmuştur.
(Senin) hırçınlığına aldırmazlar, oysa yürek tutsak bir kuştur. İşlediğin cevr ü cefâlarla da mazur ve hoş görülürsün;
Yaşamın reddedilmesine meydan vermeden gel; önün yokuştur

Sâ'dî

*

**

با آن که دلم از غم هجرت خون است
شادی به غم توام ز غم ا فزون است
اندیشه کنم هر شب و گویم یا رب
هجرانش چنین است و صالش چون است

Yüreğim senin ayrılığınla kan dolu olsa da derdinle
olan mutluluğum gamdan fazladır.
Her gece düşünüp duruyorum ve diyorum ki yâ Rab!
Eğer hicranı böyleyse vuslatı nasıldır?

Rûdekî

**

از آمدنم نبود گردون را سود
وز رفتم من جلال و جاهش نفزود
وز هیچ کسی نیز دو گوشم نشنود
کاین آمدن و رفتنم از بهر چه بود

Gelmemin feleğe faydası olmadı,; gitmemle de büyüklük ve şânı artmadı.
Hiç kimseden duymadı iki kulağım:
Bu gelme ve gitmemin sebebi neydi?
Hayyam
*

روز ازل آمدم نشان غم تو
جان تا به ابد بود مکان غم تو
من جان و دل خویش از آن د ارم دوست
این د اغ تو د ارد آن نشان غم تو

Ezelden beri senin derdinin nişanı olduğum
gibi bu can var oldukça senin gamına mekan
olacaktır.
Ben bu derdi canugönülden sevmekteyim; senin ateşin, gamının bir nişanı
olarak kalacaktır.
Mehsetî Hanım

612 Bilgilik

**

آن داری آن اگر بدا نی آن را
در حال فدا کنی تن و هم جان را
ز ابلیس رجیم و نفس کافر بر هی
در بر گیری صفات الرحمان را

Ey dost! Eğer onu bir bilsen, ona bağlanır,
hemen bedenini ve canını fedâ edersin;
taşlanmış şeytandan ve inkarcı nefisten kurtulur, Rahmân'ın sıfatlarına bürünürsün.

چون بادۀ ناب در دهد ساقی ما
نگذارد آن باده ز ما باقی ما
یکتا گردد هر دو جهان چون بیند
مستی و مجردی و یك طاقی ما

Bizim sâkîmiz hâlis şarâbı sunduğu zaman, o
şarap bizi yerimizde bırakmaz.
Her iki dünya, bizim sarhoşluğumuzu, yalnızlığımızı ve tek bir kişi olduğumuzu gördüğü zaman bir olur.

حاجت نبود مستی ما را به شراب
نی مجلس ما را طرب از چنگ و رباب
بی مطرب و بی شاهد و بی ساغر و می
هر شام سحر فتاده مستیم و خراب

Bizim sarhoş olmamız için şarâba hacet
yoktur. Bizim meclisimizin neşesi,
mutlululuğu çeng ve rebab ile değildir.
Çalgıcı ve sevgili olmadan, kadehsiz ve şarapsız, her akşam ve sabah sarhoş olur,
kendimizden geçeriz.

Sultan Veled

**

Gönül, o âhû gözlüye çılgın olalı; o güzelkokulu zülüfe tutulalı ve sevgilinin kaşları, gözleri, kirpikleri ve gamzesine meyilli olalı rubâî nükteleri söyler oldum.

--

Biz derin bir gönül hastalığına yakalandık;
aşk hastalığıyla gittikçe zayıf düştük. Aşk defterinde ilk önce bizim adımız okunur ki
biz, delilerin başını çekmekteyiz.

--

Ârif, Allâh'ın dışında bulunan her şeyi terk
etmedikçe onda Allâh'ın nurları açıkça görülmez. Bir fanusta iki mum sığmadığı
gibi gönülde iki aşk ateşi olmaz.

--

Çaresiz ve esirim yâ Rabbi! Zavallı ve fakirim yâ Rabbi! Dayanacağım ilmim ve amelim yok ki ona dayanayım. Bana yardımcı ol yâ Rabbi!

--

Aşık olunan sen; aşk sen; âşık olan sensin.
Azra sen; dağı kazan (Ferhâd) sen; Vâmık sensin.
Sen, bazen âşığın gözünde gezinir bazen de yan bakışınla gönülleri çelensin.

--

Ey dünyanın sultânı! Bu dünya ve salon
kimin? Îcâd, lütuf ve ihsân kimin?
Adâletle davransan da ümitsizliğe düşmem; isyân kiminse afv ve mağfiret kimin?

--

Dudakların gibi gönül çeken bir kırmızılığı,
gönül çekenler arasında (ise) saçın gibisini hiç bilmem. Âlemde nice büyük karalıklar gördüm; senin siyah gözlerin ve kaşların gibisini bilmem.

--

O gül gibi olan sevgilim asla bana boyun eğmez, belki kötü tanınmış bu güzel adımı da
tanımaz. Bu üzüntüyle sonunda belki mahvolurum. Ben boynumu eğsem acaba adımı bilir mi?

--

Ey kalp bağının bülbülü olan can ârifi! Gül
bahçesine asla bakıcı olma. Zira bu geçici

gülbahçesinde hazan rüzgarı tarafından
mahvolmayacak olan bir gül yok.

--
Çılgınca sevmem sevgilimin bakışındandır;
kırgınlığım yüreğimin yaralı olmasındandır.
Amel aynasının parıltısının paslı oluşu, hep bahtımın cefâ elindendir.
--
Kaşlarının gamı beni derde; gözlerinin
yaralayıcı bakışları (ise) beni hastalığa
giriftâr etti. Zülüflerin, beni kendisi gibi
sersem ve kendinden geçmiş hale soktu.
Saçlarının kıvrımları, beni âşık eyledi.
--
Sensiz ne cennet ne de oradaki hoşnutluğu
isterim; (Oradaki) ne kevseri ne de selsebil
suyunu isterim. Kahrınla cennet bana
cehennem; lütfunla cehennem bile bana
canlılık ve rahmet olur.
--
Yâ Rab! Bize çile köşesini kısmet eyle.
O köşede bize zenginlik hazinesi kısmet eyle.
Gönül, aşk denizinin dalgıcıdır;
kerem et o fâniye bekâ cevheri kısmet eyle.
--
Ne yazık ki sevinç günleri gelip geçmekte;
kalbin neşesinden ise bir eser kalmadı.
Şimdi dünya, gam zindanına döndü; tütün
sahipleri (sigara içenler) güpe gündüz mum
yaksa buna şaşılır mı?
--
Aşk ehli, âh etmeden yok olmaz.
Akıllı olan, hayat nefeslerini boşa harcamaz.
Öğüdümü tut ve âh etmekten uzak durma!
Ey gönül! Ayna gibi nefes kabul et!
--
Gam bağına gönlümün feryadı bülbüldür.

Ciğerimin sıkıntısı lâle; âhım ise sümbüldür.
Yara pamuğu kanla bulansa yapacak bir şeyim yok. Bunu gören çok yapraklı gül açılmış sanır.
--

Ey canla başla bekâ ilmini isteyen! Aşk mektebine gel de yokluk dersini oku.
O dilsiz küçük (gönül) suskunlaşınca, gönül levhasını
sil; orada eliften başka bir şeyi bırakma.

--
Bir gönülde aşk derdi olsa; Hazret-i Îsâ bile
olsa o kişi buna engel olamaz. O kişi derd sıkıntısına karşı savaşsa dert arkadaşlarının
gayreti o kişiyi ayakta tutar.
--

Yâ Rab! Keremin sonsuz ve çok değil mi?
Senin (rahmet) kapıların çok değil mi?
Dua okları istenilen hedefe ulaşmamakta; bilmem ki (duaları) akbul etme noktası yüksek değil mi?
--
Yâ Rab! Zalim nefsim beni, sözlerimi ve
fiillerimi edepsiz eyledi. Bütün hallerim edebsizliklerle dolu olsa da, bu edepsizliğimi
af ve lütfunla bağışla.
--
İstersen bahtiyar eyle beni istersen de inlet.
Yerîmi istersen nurlandır istersen de ateşe çevir. Kapına geldim; sana ait olanların rızkını diliyorum. Nefsim için istiyorsam hor gör beni.
--
Yâ Rab! Beni seni hakkıyla bilenlerden et,
beni aşk mertebesinden haberdâr et. Tüm
dünyayı benim şiirlerime meylettirerek söz
ülkesine beni sultân eyle.
--
Yâ Rab! Hüzünlü gönlümü gamınlâ şâd eyle;
kalbimin penceresini aç.

Yolu yanlış olan çölde beni adı sanı kaybolmuş biri eyleme; Hak yolunda olanların kafilesinden eyle.

--

Sen Ey Bir Aşk Gibi Bedenime Gömülmüş Yara!

في أرضي شذي

يملأصدري، مثيرا

قدامى الشهوات، و شهوة

هي دوما باقية

هناك أرامم على الأرصفة الحجر

يتناقشون، يتصايحون،

تحت أقواس البيوت القديمة،

بين باعة الخضار و الجلود،

بين الحمارين و الحقالين، على

شفا الوادي

حيث نلعب بين الشوك و الأقاحي

...

ثم جاء عصر المجاعة.

و ما عادت عشرة أرغفة تكفي

فما واحدا لا يضحك أو يغني

إلا من بين أنياب دامية.

من صبح لصبح، حبيبتي،

تقطر الساعات أصواتا

سوداء كلها،

و الشمس تأتي بظلمة

مالحة، جارحة.

...

و أرضي فيها شذي

يدب في الوعي، موقظا

شهوات قدامى تتواثب

كعطر امرأة أحببتها يوما

و غادرتها و في كفي

فوح من شعر ها، كلها

زارني الفوح من حيث لا أدري

استعدت مذاقى اللذة من شفتيها

في الأرض عبير لأغاني،

تراتيل منسية

تنطلق انطلاق الجن من القماقم.

(لا، لست وحدي الآن في الظل

أصغي إلى دقدقة من ساعة قديمة

في الأرض حولي مياه

تصب عنيدة طوفانها)

...

قبضت يدي على فراشة

فانطبعت من جناحيها على راحتي

ذكرى الملاعب و الحقول

و طيش نهارات أحرقتها لوعة الشمس

و هي من داخل تصيح، تلك الصورة،

من جذرها الجريح.

كيف داري هواك يا أرضي

وكيف يكون جوابي

أيها الجرح الغائر كالعشق في جسدي؟

"Cebrâ, "Lev'atu'ş-Şems Memleketu'l-Ḥubb", el-Mecmû'âtu'ş-Şi'riyye, s.183-191."

Sen Ey Bir Aşk Gibi Bedenime Gömülmüş Yara!

[Lev'atu"ş-Şems Memleketu'l-Ḥubb
(Güneşin Istırabı Aşkın Krallığı)]

Güzel bir koku var toprağımda

dolduruyor gönlümü,

heyecanlandırarak eski arzuları

her daim ebedi bir şehvetle.

Görüyorum onları taş kaldırımlar üstünde

tartışıp bağrışıyorlar,

eski evlerin tonozları altında

sebze ve deri tacirlerinin arasında,

eşekler ve hamallar arasında,

üstünde vadi kenarlarının

bir zamanlar oyunlar oynadığımız

dikenler ile papatyalar arasında.

(…)

Ve geldi sonra kıtlık yılı.

On somun yetiyor artık

artık kimse gülüp şarkı söylemiyor

kanlı dişlerin arasından sadece.

Bir sabahtan diğerine sevgilim,

sesleri damlatıyor saatler

büsbütün kara,

geliyor güneş karanlıkla, tuz ve yarayla.

(…)

Toprağımda güzel bir koku

geçiyor bilincin içinden,

uyandırarak eski şehvetleri

bir zamanlar sevip terk ettiğim bir kadının

kokusu gibi sıçrayan,

şimdi avuçlarımda saçlarının kokusu,

ne vakit gelse o koku bilmediğim bir yerden

hazırlanmışımdır dudaklarındaki lezzetin tadına.

Toprakta türkülerin kokusu

ve unutulmuş ilahiler

çıkartıyorlar cinleri şişelerden.

(Hayır, tek başıma değilim şimdi gölgede

dinliyorum eski bir saatin tik taklarını.

Toprakta, etrafımda bir su

akıtıyor inatla tufanını.)

(…)

Bir kelebek tuttum elimle

elimin izi çıktı kanatlarında, izi çıktı

oyunlar oynadığımız tarlalardaki hatıraların

ve taşkınlığı nehirlerin,

güneşin ızdırabıyla kavrulduğu.

Haykırıyor şu resmin içinden,

yaralı köklerinden.

(…)

Nasıl saklayabilirim sana olan aşkımı

Ey toprağım?

Nasıl olur cevabım?

Sen ey bir aşk gibi bedenime gömülmüş yara!

Tercüme: Zafer Ceylan..Temmûzî Şiir Hareketi

Cebrâ İbrâhîm Cebrâ (1919-1994) :

Filistinli yazar, eleştirmen, çevirmen ve şair. 1919 yılında Filistin'in Beytüllahim şehrinde doğdu. Eğitimine Süryani Ortodoks Okulu nda başlasa da siyasi ve ailevi sebeplerden dolayı birçok okul değişikliği yaptı. 1939'da İngiltere'ye Exeter Üniversitesine gitti. Kimi zamanlar ülkesine geri dönse de 1948 yılında Joan Webster'ın Beyaz Şeytan adlı tiyatrosu üzerine hazırladığı teziyle Cambridge Üniversitesinden yüksek lisans derecesi alıncaya kadar daimi yeri İngiltere oldu. Bu sırada patlak veren 1948 trajedisi, onun ailesiyle beraber artık ikinci memleketi olacak Bağdat'a göç etmesine ve Bağdat Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışmasına sebep oldu.

Bağdat'a göç etmiş olan Cebrâ'nın, Batı edebiyatına, özellikle de İngiliz edebiyatına olan derin bilgisi Bağdat'ın edebiyat çevrelerinde gün geçtikçe tanınmasını sağladı. Aralarında Seyyâb'ın da bulunduğu Bağdat'ın genç şair ve yazarları arasında kendine sağlam bir yer edindi. Bu süreçte birbiri ardına yayınlanan ve modernızme övgü niteliği taşıyan çalışmaları sayesinde edebiyat ve sanat dünyasının ilen gelen şahsiyetleri arasında yerim aldı.

1952 yılında aynı fakültede İngilizce hocası olarak görev yapan Lemia Hanını'la evlenen Cebrâ, fakültedeki görev süresinin uzatılmaması üzerine Harvard Üniversitesinden aldığı burs ile Amerika'ya gitti ve bu üniversitede seçkin bilim insanlarından dersler alarak modem eleştiri üzerine çalışmalarım sürdürdü. 1954'te tekrar Bağdat'a döndüğünde İngilizlere ait Irak Petrol Şirketinde çalışmaya başladı. Bu tarihten. Irak Kültür ve Basın Yayın ve Enformasyon Bakanlığından emekli olacağı 1984 yılma kadar yme Bağdat Fen-Edebiyat Fakültesinde dersler vermeye, kimi yabancı üniversitelerde misafir öğretim elemanı olarak çalışmaya ve dünyanın sayılı başkentlerinde düzenlenen uluslararası edebiyat ve sanat konferanslarında davetli konuşmacı olarak bulunmaya devam etti. İtalya, Mısır, Tunus, Irak, Filistin, Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerden ve New York Colombia Üniversitesinden ödüller aldı. 12 Aralık 1994'te geçirdiği kalp krizinin ardından Bağdat'ta hayata veda etti.

Cebrâ'nın edebiyat dünyasına girmesi, 1940 1ı yılların ortasından itibaren hem Arapça hem de İngilizce olarak kaleme aldığı eserler ile olmuştur. Ne var kı ilk romanı Şurâhfi Leylin Tavîl (Uzun Bir Gecede Bir Çığlık) ancak 1955 yılında basılabilmiştir. Cebrâ 'nın bu ilk romanı dışında onu bir romancı olarak addettiren asıl eserleri, es-Sefîne (Gemi, 1970) ve el-Bahş 'an Velîd Mes'ûd (Velıd Mesud'u Arayış, 1978) romanlarıdır. Bunların dışında bir de Suudi yazar Abdurrahmân Munîf ile beraber yazdıkları 'Âlem bi-lâ Harâ 'it (Haritasız Bir Dünya. 1982) adlı romanı bulunmaktadır.

Cebrâ'nın entelektüel kişiliği birçok alanı kapsar. Çeviri, güzel sanatlar ve edebî eleştiri gibi alanlarda öne çıkar. Shakespeare'in altı eserini Arapçaya çevirmiş. Irak'ta güzel sanatların gelişimi üzerine özgün çalışmalar yayınlamış ve modem edebiyat üzerine değerli yorumlar barındıran eserler kaleme alınıştır. Temmuz fî'l-Medîne (Temmuz Şehirde, 1959); el-Medâru'l-Muğlak (Kapalı Yörünge, 1964); Lev'atu'ş-Şems (Güneşin Istırabı, 1979); Seb'u Kaşâ'id (Yedi Şiir, 1989) ve 1992 Ekim'inde vefat eden eşi Lemıa Hanım'ın ağır hastalığı döneminde yazdığı ancak ölümünden sonra 1996 yılında basılan Mutevâliyât Şi'riyye - Ba 'duhâ li't-Tayf Ba 'duhâ li'l-Cesed (Şiirsel Dizgiler - Kimisi Tayflara Kimisi Bedene) adh şiir koleksiyonları bulunur.l

Karıncalar

Karıncalar

Ne kadar çok karınca var

Ve ne çok seviyorlar

Görmeden, hissetmeden nasıl da seviyorlar

Karıncalar bilmeden severler

Ellerinde paketleriyle her akşam evlerine giderler

Yerler, yatarlar, sevişirler

Sonra bir bunaltı anında

Hiç beklenmedik bir günde

Sevdiklerini terk ederler

Ben karınca değilim

Çünkü onlar, bilmeden severler

Bense çok iyi bilirim Ve bildikçe karıncalanır ellerim,

Dilim susar, gülüm solar, kapanıverir defterim.

Bir Aylak Adam (2013)

Muşe Bar Kifo'nun "İrade, Özgürlük ve Doğal Afetler"

Bu eser, dört bölümden ve orta boyutta 104 varaktan oluşmaktadır. Apolojetik bir üslûpla kaleme alınan felsefî, etik ve teolojik konulardan bahsetmektedir. Ölüm ve ölüm çeşitlerini ele almış ve Tanrı'nın emri ve izni olmadan (ecel) hiç kimsenin ölemeyeceğini belirtmiştir. Özellikle ölümle ilgili yazdığı ve Kilise babalarının

yorumlarını da aktardığı bu eser; kader ve kaza sonucunda ölümün insanın başına gelebileceğini düşünen kadim paganlar, heretik Mani ve Marḳion taraftarlarına cevap niteliğindedir. 10. veya 11. yüzyılda Şemᶜun adlı bir müstensih tarafından istinsah edildiğinden yukarıda söz etmiş ve bu eserin unique bir nüsha olarak Londra'da bulunmaktadır

Kitabın Altıncı Bölümünde:

Özgürlüğü yok sayan Mᵊhagroye'ye (Müslümanlara) reddiye sadedindedir.

Bu bölümde Tanrı'nın insana bahşettiği özgürlüğü yok sayarak iyiliklerin ve kötülüklerin Tanrı tarafından bizlere yazılmış olduğunu söyleyen Müslüman kelamcılara karşı vermiş olduğu bir takım örnekler eşliğinde yaptığı tenkitleriyle kendi düşüncelerini savunur.

Eğer onların söyledikleri gibi; birisi hakkında iyi olması gerektiği cebri olarak önceden yazılmış olsaydı, o vakit onun kötü olması katiyen mümkün olamazdı. Eğer de zaruri olarak kötü kılınmış olsaydı, aynı şekilde katiyen iyi de olamazdı. Şayet yazılmış olanlar zaruri olsalardı o vakit katiyen birbirlerine dönüşmezlerdi. Nitekim tabiat gereği pasif olsaydık, o zaman itinadan dolayı pasif olmamamız mümkün değildi. Zira tabiatımızda var olan veya zaruri bir şekilde üzerimize yazılan şeyden kurtulmamızın da mümkün olamayacağını söyler.

Onlar, Tanrı'nın sadece bizi iyiliğimizle sınırlı tutmadığını, ancak iyiliğimize karşılık verdiğini ve bizleri günah işlemeye bile mecbur kıldığını, günah işlediğimizde ise bizleri cezalandırdığını söylerler.

Biz ki der; **bize itaat eden hizmetçilere saygı gösterir itaat etmeyenleri ise cezalandırırız.**

Tanrı ise bizleri kendisine itaat etmeye mecbur kılar ve kendisine itaat edilmesi için de bizleri cezalandırır. Ayrıca diyorlar ki; Tanrı katili yaratıyor, daha sonra da onu cezalandırıyor.

Peki nasıl olur da; Tanrı insanoğlunun cahilliğini hakir görür ve onu kendisini anlamaya mecbur kılar. Asırlar boyunca, günahlarından ötürü ölüme mahkûm olmalarına rağmen, gelecekte onlardan doğacak olanlar için sabretmişse eğer nasıl olur da henüz var olmayanları kötülükler yapmaya zorlar ve daha sonra da onları kendi iradeleriyle günah işlemiş gibi onları cezalandırır.

Asırlarca günah işleyenlere tahammül eden ve onlardan doğacak nesilleri de sonradan muzaffer kılarak onları zafer taçları sahibi eden Tanrı, nasıl olur da henüz var olmayanları vücuda getirerek onları kusursuz iken cezalandırır?

Aynı şekilde birisi Tanrı'nın icbarıyla günah işlemeye mecbur kılınırsa ve Tanrı da onun günahkâr gibi tekrar tövbe etmesini ondan talep ediyorsa şayet o vakit Tanrı onu iki misli bir zorlamayla buna davet etmiş olduğunu söylemektedir. Sonradan kendisine işkence edilmiş olsa ve yargıçlar da onu kendi iradesiyle günah işlemiş gibi tekrar ölümle yargılasa dahi, kendisinin Tanrı'yı, kınandıkları bu tür eylemleri yapmaya devam ettiğini söyler. Bunlara benzer bir takım örnekler daha vererek Müslümanlara karşı bu bölümde çeşitli eleştiriler yapmaktadır.

Bilgilik 625

Çoban Takvimi

Mevsim	Zaman Dilimi	Adı
Kasım (Kış)	8 Kasmı-22Aralık arasında 45 gün	Kasım
	23 Aralık-5 Şubat arasında 45 gün	Zemheri
	6 Şubat-21 Mart arasında 44/45 gün	Hamsin
	22 Mart-5 Mayıs arasında 45 gün	Mart
Hıdırellez (Yaz)	6 Mayıs-20 Haziran arasındaki 46 gün	İlk yaz
	21 Haziran-5 Ağustos arasında 45 gün	Yaz (gün dönümü)
	6 Ağustos-21 Eylül arasında 47 gün	Güz
	22 Eylül-7 Kasım arasında 47 gün	Son güz

Geçim kaynağı hayvancılık olan insanlar, yaşamlarını yaptıkları işlere göre şekillendirirler. Yıllık takvimlerini hayvanların yavrulama, sütten kesilme gibi yinelenen biyolojik yaşamına göre ayarlarlar. Bu takvime "çoban takvimi" denir.

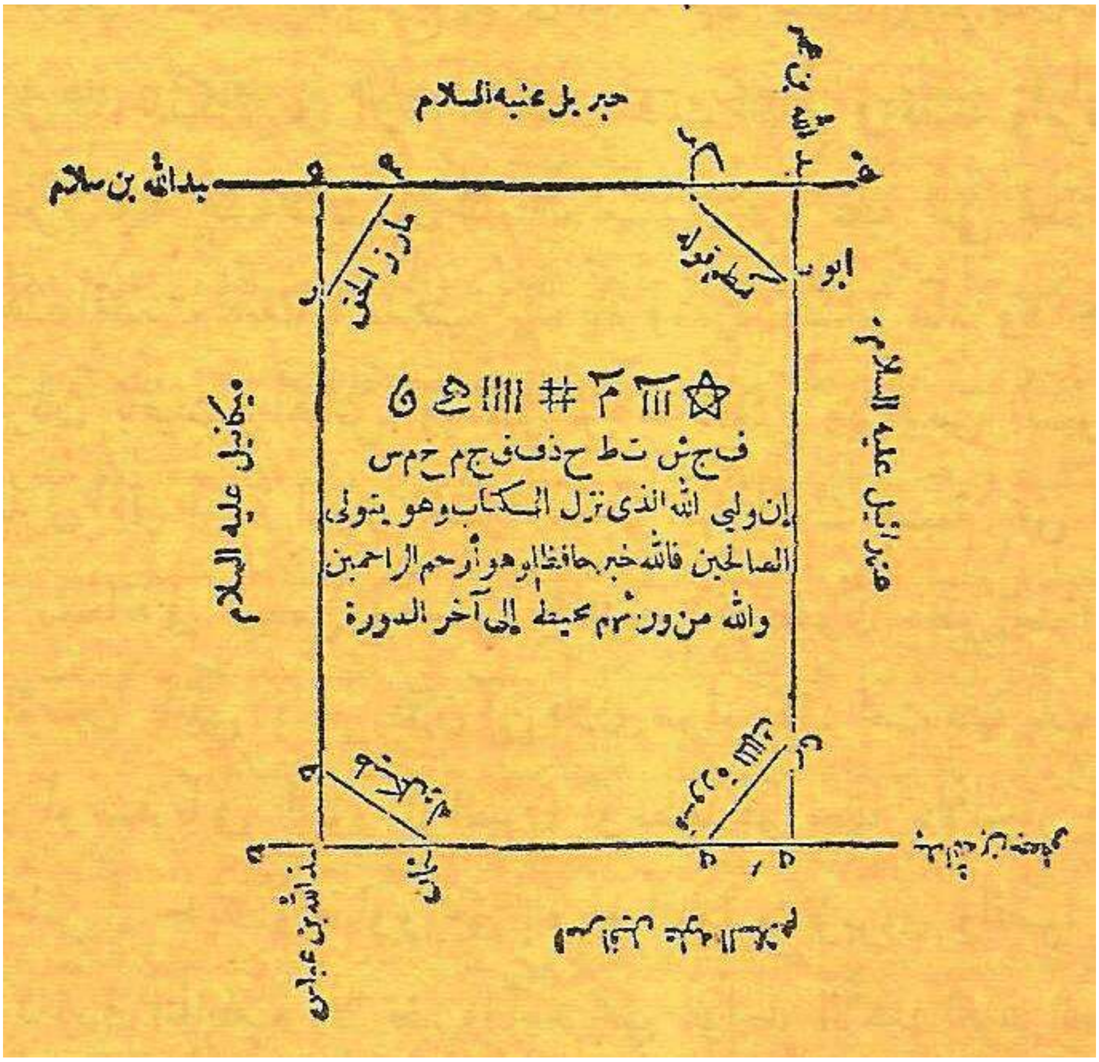
Eskişehir'de çoban takvimi "kasım" ve "hıdırellez" yani "kış" ve "yaz" ohnak üzere iki mevsime ayrılır. Her iki dönem de kendi içinde "kırk beşler" denen dörder döneme ayrılır. Bunlardan ilk dördü kıştır. Hıdırellez'le birlikte yaz gelir. Kasım ile hıdırellez arası 179/180 gün, Hıdırellez ile kasım arası 186 gündür. 21 Aralık, gecenin en uzun gündür. Ondan sonraki kırk güne büyük çile denir. Büyük çileden sonraki 20 gün küçük çiledir. Bir inanca göre küçük çilenin son üç gününde Hızır gelebilir. Gün dönümünde önce arpa harmanı, ondan sonra yöreye göre bakliyat toplama ya da buğday harmanı yapılır. Harmandan hayvanlar da nasibini alır. Harman sonunda ortada kalan sap, hayvanların rızkıdır. Saplardan saman yapılarak büyükbaş ve küçükbaş hayvanlara yem olarak samanlıklarda saklanır

Kurt Ağzı Bağlama

Her meslekte olduğu gibi çobanlıkta da bazı riskler söz konusudur. Çobanların hayvanları güderken en çok korktukları şey, sürüyü eksik götürmektir. Sürüden eksilen koyunlar, çobanı zor duruma sokabilecek bir durumdur. Bu durumda kayıp hayvanı bulmaya yönelik, büyüsel bazı pratikler geliştirilmiştir. Kurt ağzı bağlama da onlardan biridir.

Kurt Ağzı bağlama inancı, Anadolu'nun hemen hemen bütün yörelerinde yaygındır. Bu inanç, bozkır medeniyetinin bir uzantısı olabilir. Anadolu halk kültürü ile ilgili monografi çalışmalarında muhakkak kurt ağzı bağlama inanç ve uygulamasına dair bilgi vardır. Kimi zaman yüzlerce hayvanın içinden birisi dağda kalmış, köye inmemiş olabilir. O gün köyün bilenlerince kurt ağzı bağlama duası okunur. Akşam haber gelince okunan, sabah olunca çözülen bu dua, kimi yerlerde bir ekmeğe üflenip evin direklerinin birine asılır. Ayrıca mal sahiplerince kurda ithafen şu sözler söylenir: **"Gözün bulut, ağzın kilit ola."**

Kaybolan hayvanların sağlığından kaygı duyulduğunda dua ile hayatta kalmasını sağlama yöntemidir. Kayıp hayvanın kurda kuşa yem olmaması için yapılan bir uygulamadır.

Eskişehir'de kurt ağzı bağlama yöntemleri beş değişik şekilde karşımıza çıkar: Balta ile kurt ağzı bağlama, çakı ile kurt ağzı bağlama, bıçak ile kurt ağzı bağlama, muska ile kurt ağzı bağlama, ip/yazma ile kurt ağzı bağlama. Balta, bir ağaç kütüğüne saplanıp üç defa tükürülerek, dualar okunarak kurt ağzı bağlanabilir. Açılır kapanır bir çakının ağzı kapatılır; iple bağlanır. Yaşlı bir kişi ayetler okur. Koyunlar dağda kaldığı zaman : **“ Şu dağdan şu dağa kurt ağzı bağlayalım.”** denilir. **İnanca göre o bıçak açılmadığı sürece kurt, o hayvanı yiyemez. Sabah olunca bıçağın ağzı açılır.**

Kurt ağzı bağlanırken okunan dualar aynı değildir; yöreden yöreye değişmektedir.

Türk Dünyası’nın hemen hemen her yerinde görülen “kurt ağzı bağlama” uygulamasının derinliklerinde helal-haram ve rızık-nasıp inancı vardır. Kurdun ağzı bağlanılarak ölüme terk edilmesi amaçlanmaz. Kurda adeta yememesi gereken evcil hayvan için işaret verilmiş olunur. Evcil hayvan yerine dönünce kurdun ağzı açılır. Kurdun ağzı çok kere bıçakla bağlanır. Bağlanmak Türk halk inançlarında bir koddur. Bağlanmak ve açılmak bıçak ya da demirle yapılır. Demir de Türk halk inançlarında

bir koddur. Bağlanma ve açılmanın dua eşliğinde yapılmış olması, yapılan uygulamanın İslamîleşmiş oluşundadır. Uygulamada bazen hocanın yer almış olması, kanım rolünü üstlenmiş oluşu ile izah edilebilir. Bazı uygulamalarda bu esnada yakılmış ateşin sönüp sönmediğine bakılır, ateşin sönmesi kurdun hayvanı yediği şeklinde algılanır, ateşin yanması kurdun hayvanı yemeyeceğinin işareti olarak kabul edilir. Bize göre bu, Türklerde adalet kavramının antolojik temelinin varlığını da gösterir. Tengrıde kurt, kut bulmuş ise, bunun da bir nizamı vardı

Eski Türklerden kalma bir gelenek olan kurt ağzı bağlamaya sonradan İslâmî gelenekler de eklenmiştir. Kurt ağzı bağlamalarının hepsinde hayvanlar bulununca ya da üzerinden belli bir süre geçince kurt ağzı çözülür. Burada doğaya duyulan saygı ön plana çıkarılmaktadır.

BLACK MÜSLİM HAREKETİNİN DİN LİTERATÜRÜNDEKİ YERİ

Hazırlayan: Tahsin NART

Batı'da özellikle Amerika Birleşik Devletleri ’nde, sosyal tabakalaşmanın ve farklılıkların meydana gelmesi ve bu tabakalaşma olayında dinin oynadığı aktif rolün sosyolojik ve psikolojik açıdan ele alı - narak, bunların sebep ve sonuçlarını, amaçlarına ulaşıp ulaşamadıklarını araştırmak ve günümüze kadar gelen bu meselelerin çözüme kavuşturulması için hangi çarelere başvurulduğunu ortaya çıkarmak incelememizin esasını teşkil edecektir.

Sosyal tabakalaşma hadisesinde dinî yapının teorik, pratik ve toplumsal yönleriyle ele alındığında, hangi metodun takip edilmesi ile daha iyi sonuca götüreceğini düşündük. Dinî bir yapı gibi görünen **'Black Müslim Hareketi'** ni araştırmak için nereden başlanması gerektiğini, Hareketin temelinde yatan sosyal, kültürel ve ekonomik meselelere rağmen, neden dinî bir mahiyet arzeden bir ismin tercih edildiğini izah etmeğe çalıştık. Aynı zamanda 'Black Müslim Hareketi ' nin seyrini hızlandıran veya yavaşlatan etkenleri örnekleriyle ortaya koymağa gayret ettik.Böy- lece konumuzun sınırlarını aşağı yukarı belirlemiş olduk. Ayrıca 'Black Müslim

Hareketi ' din literatürüne nasıl girmiştir, Hareket'in din literatüründeki yeri nedir, bu Hareket günümüze kadar ne gibi aksiyonlarla gelmiştir, gibi sorularla, bu soruların cevaplarını araştırmak da konumuzun kapsamı içindedir.

Bugünkü Amerika Birleşik Devletleri 'nin topraklarında yaşayan insanların çoğunluğunu teşkil eden beyaz insanların sosyo-ekonomik, kültürel ve dinî hayat yönünden, azınlıkta olan siyah insanlara karşı takındıkları tavrı ve bu tavrın ortaya çıkardığı sonuçları -olumlu veya olumsuz- araştırmak, Black Müslim Hareketi 'nin din literatürüne girişini en iyi şekilde izah edeceği kanaatindeyim.

Diğer taraftan Black Müslim Hareketi 'nin, Amerika'daki dinî hareketler arasındaki yerini araştırarak, gelecekte bu hareketin İslam Dinine verebileceği hizmetleri izah etmeğe çalışmak, gerekirse bu konuda başkalarının yapacakları araştırmalara ışık tutmak en büyük amacımızdır.

Yukarıdan beri sıralamağa çalıştığımız sebeplere bağlı olarak Black Müslim Hareketi, aktüel olarak ele alındığında, neleri yapabilir hale gelmiştir, çoğunluğu beyaz olan Birleşik Devletler'de siyah insanlar bugün için fonksiyonel halde midir, yoksa tamamen pasifize edilmiş, köleliklerine ve sefil hayatlarına devam eden bir durumları mı var, gibi meseleleri araştırmak esas maksadımızdır. Bu sorulara doyurucu cevaplar verebildiğimiz zaman araştırmamız, nisbeten hedefine ulaşmış sayılacaktır.

Black Müslim, başlangıcı itibariyle ele alındığında, bir çok sürprizlerle, maceralarla ve hatta hayal kırıklıklarıyla dolu manzaralarla karşılaşmak mümkündür. **Onun temelinde yatan meselelerin başında Siyah Nasyonalizm gelmektedir. Siyah insan ırkçılığında başarılı olabilmek için gereken bütün çarelere başvurmuştur.**

Konumuzun sınırlarını bu şekilde belirledikten sonra, takip ettiğimiz araştırma metodlarına da biraz değinelim.

630 Bilgilik

Amerika Birleşik Devletleri'nin yapısını inceleyen araştırmacıların vardıkları ortak sonuç şudur: İçlerinde atletlerin ve değişik sanat dallarında isim yapmış olan insanların da bulunduğu birçok Afro-Amerikalıya hitap eden İslâmiyet, fikir ve görüşlerini farklı yayın organlarıyla halka duyurabilmektedir. Birleşik Devletlerin cezaevlerinde olan müslümanlara bile cuma namazı kılabilecek yerlerin temin edildiğini, domuz eti yemek istemedikleri taktirde kendilerine özel yemekler verildiği,cezaevlerinde ramazan orucu tutmak isteyenlere sahur ve iftar yemekleri temin edilmiş olduğunu biliyoruz ve bütün bu haklar, Black Müslim'in çalışma ve gayretleri sonucu elde edilmiştir. Diğer taraftan Amerikan Deniz Kuvvetleri, orduda uygulanmak ve okutulmak için müslüman liderlerden din kitapları istemiş ve bunları öğretecek elemanlar temin etmişti.

Daha önceleri Arap kültürü olarak bilinen İslâm Dini, günümüzde özellikle gençler arasında bir yayılma gösteren ve gittikçe taraftarı artan bir din haline gelmiştir.

Başlangıç itibariyle mesele ele alındığında, Amerika'ya ilk yerleşen müslümanlar sayısal olarak pek az değildir. 1875-1967 yılları arasında ve günümüze kadar devam eden göçmen dalgalarıyla çok sayıda müslüman Amerika Birleşik Devletleri'ne gelmiş ve yerleşmiştir. I. ve

II. Dünya Savaşlarından sonra Amerika Birleşik Devletleri göçmenlerle ilgili yeni yasalar çıkarmıştı. Bu yasalardan istifade eden çok sayıda göçmen Lübnan'dan, Filistin'den ve Ürdün'den gelmişlerdi. Bunlar genelde eğitimsiz ve iş konularında tecrübeleri olmayan kişilerdi. Daha sonra bir grup şii gelmişti ve bunların da Lübnan'dan geldikleri tahmin edilmekte idi. Bu insanların çoğu bir miktar para kazandıktan sonra tekrar ülkelerine dönmeyi düşünüyorlardı. Daha sonra büyük bir göçmen kafilesi geldi. Bu kafileyi oluşturanlar Sovyet Rusya'nın rejiminden kaçan insanlardı. Tatarlar, Çerkezler, Kırgızlar, Türkler ve Yugoslavlar'dan meydana gelen kalabalık insanın hepsi müslüman idi.

Şu anda Amerika'daki müslüman cemaatine baktığımız zaman altmıştan fazla ülkeden gelen insanların teşekkül ettirdiği bir müslüman topluluğunu görebiliriz. Birleşik Devletlerinde kısmen yerleşmiş olan müslümanların dışında en az yarım milyon müslüman öğrenci vardır. Doğuştan müslüman olan siyahlar, başka bir inanç sistemini bırakarak müslüman olanlar ve müslüman ülkelerden gelen öğrenciler bir araya gelince Amerika'daki müslümanların sayılarının epeyce kabarık olduğunu görmek mümkündür.

Elijah Muhammed'in yerine geçen oğlu Wallace, Black Müslim Hareketi'ni feshettiği zaman teşkilatın elinde 140 camii ve bir çok okul vardı. **Camiilerin bakım ve onarımı için Suudi Arabistan her yıl belirli miktarda para yardımında bulunmaktadır** .Hatta Arabistan, öğrencilere yardım olarak yine bir miktar para göndermektedir. Pakistan'dan ise yetişmiş elemanlar gelmekte ve siyah müslümanlara eğitim yönünden yardımcı olmaktadır. Öğretmen, konferansçı ve ders aletleri bakımından Pakistan Amerika'daki siyah müslümanlara devamlı yardım etmektedir. **Elijah Muhammed zamanında bu yardımı daha çok Abd-al Nasır sağlıyordu. Ezher Üniversitesi belli bir süre Amerika'daki siyah müslümanların eğitimi için gayret göstermiş ise de Mısır'ın ekonomik ythden ve Orta Etğu olayları sebebiyle zayıflaması sonucu desteğini çekmek zorunda kalmıştır**.

Özetle, günümüz Amerikasında müslümanlar, renk ve ırka dayalı farklılıkları ortadan kaldırırak tek bir vücut halinde hareket etmeleri gerektiği inanç ve şuuru içinde ortak bir tavır almaya başlamışlardır. Müsİdmanlar nasıl ki hac ibadetinde aralarında hiç bir fark gözetmeden bir araya gelebiliyorlar, aynı safa durabiliyorlarsa Amerika'dakicamilerde de aynı şekilde bir araya gelme gayreti içine girmişlerdir. Artık onlar için İslam Dini birleştirici bir unsurdur ve din birliği inananları bir araya getirmeğe başlamıştır.

Şunu da eklemek gerekir ki Amerika Birleşik Devletleri son zamanlarda müslümanların bir araya gelmeleri, ibadetlerini, daha rahat ve huzur içinde yapabilmeleri konusunda, eski katı tutumunu değiştirerek daha hoş görülü bir politika takip etmeğe başlamıştır.

Son söz olarak şunu söyleyebiliriz. Amerika Birleşik Devletleri Müslümanlara bu imkanı, Black Müslim Hareketi'nin son liderlerinden imam Warith Dean Muhammed'in ılımlı ve yumuşak tutumundan dolayı sağlamış olsa gerek.

Black Müslim Hareketi, Elijah Muhammed zamanında, kendi grubundan olmayanları özellikle Ehl-i Sünnete mensup olan beyaz müslümanları devamlı küçük düşürmeğe gayret eden bir davranış ve tutum İçerisinde iken oğlu daha mantıklı hareket etmiş ve Amerika'daki ve hatta dünyanın diğer bölgelerindeki müslümanlarla irtibatı sağlayabilmiştir. Bu katı tutunandan dolayı Elijah Muhammed çok tenkid edilmiştir. Onun tenkid edildiği noktalardan biri de Birleşik Arap Devletlerinden ve hatta onların aracılığıyla Komünist Partisinden yardım almış olduğu husUsdur. Fakat Elijah bu suçlamaları red ederken onlardan yardım görmediğini, ancak politik yönden onların bazı tavsiyelerine uyduğunu kendisi bizzat ifade etmektedir(23).

Bugün Amerika Birleşik Devletlerinde sayıları 20.000.000'un çok üstünde olan ve bir çok eyaletlerde ve hatta devlet başkanlığına adaylığını koyabilecek kadar cesaretle hareket eden siyah insanlar, gerek Müslüman olsun gerekse Hristiyan olsun, belli konularda ortak hareket etmekte ve ırkçılığını sürdürmektedir. Onlar öyle inanıyorlar ki günün birinde yönitem kendilerine geçecek ve beyazlardan intikam alacaklardır, bu konuda oldukça kararlı ve azimli görünmektedirler. Yirmibirinci yüzyıl onlara neler getirecektir, bekleyelim görelim.

Amerika Kıtası keşfedildiği sıralarda Avrupa'da kilisenin halk üzerinde yoğun bir baskısı vardı. Kilise kendinden başka otorite tanımıyor, herşeyi tekelinde

bulundurmak istiyordu. Bu tutumunun yanlış olduğunu ve görevi dışına çıktığını söylemek istiyenleri kilise, acımasız bir şekilde cezalandırıyordu. Başta araştırmacılar ve düşünürler olmak üzere halk Avrupa'dan başka yerlere göç etmeyi düşünüyordu. Avrupa'daki kargaşanın devam ettiği sırada yeni kıta keşfedilmiş ve oraya göçler başlamıştı.

Yeni kıtaya göç edenler beraberlerinde bazı hizmetçileri de götürmelerine rağmen her şeyin insan eliyle yapılması gereken bu yeni yerleşim yerinde çok sayıda çalışabilecek insana ihtiyaç vardı.

0 tarihlerde İspanyol ve Portekiz gemileri Afrika'dan siyah insanları getirerek işçi ihtiyacı olan yerlere veriyorlar ve bu yolla para kazanıyorlardı. Gemiciler yeni kıtada, yani Amerika'da, çok sayıda işçiye ihtiyaç olduğu haberini alır almaz rotalarını değiştirerek işçileri Amerika'ya götürmeye başladılar. Böylece beyaz insan ile siyah insan, Amerika kıtasında ilk kez bir araya gelmiş oldu.

Siyah insan beden veya fiziksel yönden daha giiçlü olduğu için iş alanında, beyaz insandan çok daha verimli oluyordu. İşçi olarak tercih edilmesine rağmen, beyaz işçilere verilen haklar siyah işçilere verilmiyordu. Bu durum siyah insanlarda huzursuzluk meydana getiriyordu. Bunu protesto eden siyah işçiler, patronlarına zarar verebilmek için işi yavaşlatmağa, işverenin araç ve gereçlerine zarar vermeğe ve hatta mahsulün değer kaybına uğraması için yabancı maddeler karıştırmağa başladılar. Böylece iki ırk arasında çatışma meydana gelmiş oldu. İşçilerin eylemlerine engel olmak için işverenin aldığı tedbirler siyah insana yapılan baskıların ilki olmuştu.

Çatışmanın temelinde yatan sosyal ve ekonomik kayba, renk ve ırk gibi farklılıklar da eklenince iki grup arasındaki sürtüşme, zamanla iç savaşa dönüştü. Beyaz insan kilisesinde, lokantasında, eğlence yerlerinde ve hatta taşıma araçlarında hiç bir

şekilde siyah insanı görmek istemediğini ilan etti. Hal böyle olunca, siyah insanda kendine hizmet verecek kiliseler, lokantalar, eğlence yerleri açmak ve hatta siyahların binebilecekleri taşıma araçları temin etme yoluna gitmek zorunda kaldı.

Siyahlar her ne kadar ayrı kilise açmışlarsa da beyazlarla aynı dinin müntesibi olmak istemiyorlardı. Çünkü beyaz insanın dini olarak bilinen Hristiyanlık siyah insana hiç sahip çıkmamıştı. Diğer taraftan siyah insanlar Afrika'dan getirilirlerken bile aralarında İslam Dini'ni bilen kimseler vardı.

Siyahlar arasından Marcus Garvey ve Noble Drew Ali gibi bazı liderler çıkarak onları belli inanç ve ideolojiler etrafında toplamak istemişlerse de kesin bir sonuç elde edemediler. Kısacası, siyasi ve dini alandaki kargaşa 1930'lara kadar devam etti.

1930 yılında siyahların yoğun olduğu Detroit'in ghettolarında,ipekten yapılmış kadın elbiseleri satan bir seyyar satıcı ortaya çıktı. Adının Wallace D.Fard olduğunu söyleyen bu zat, elindeki eşyayı satmaktan çok, insanların araşma girerek onlara bazı yeni şeyler anlatmağa çalışan bir tutum içinde idi. Etrafına önce kadınları toplayarak işe başlayan Fard, kısa zamanda cemaatin sayısını çoğalttı. Onlara İslam Dini ile ilgili bazı şeyleri anlatarak, siyah insanın esas dininin İslamiyet olduğunu, Hıristiyanlığın ise beyaz insanın dini olduğunu, bu yüzden kurtuluşa ermek için, siyah insanın İslamiyet! tercih etmesi gerektiğini ifade ederek onları ikna etmeğe çalıştı. Çok geçmeden Fard; 'The Nation of İslam' isimli bir teşkilat kurdu ve bu teşkilatın da lideri oldu. Detroit'te kurulan ve İslam Cemaati adını alan bu teşkilatın ilk işi yine Detroit'te bir Temple açmak oldu. Temple, aslında tam manasıyla bir ibadet yeri değildi. Toplantıların yapıldığı, kararların alındığı, konuların tartışılarak karara bağlandığı bir yer idi.

Daha sonra Chicago'ya giderek orada da bir Temple açmak isterken polisin yakından takip etmeğe başlaması üzerine, ortaya çıkışı gibi yine esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolan W.D.Fard, teşkilatın başına Elijah Muhammed'i getirmişti.

Elijah Muhanmed, 1933 yılından itibaren İslam Cemaati'nin liderliğini yapmağa başladı. Amerika Birleşik Devletleri'nin yönetim biçimini ve siyahlara karşı takındığı tavrı sert bir dille eleştiren Elijah, kısa zamanda siyahların, kendi görüş ve talimatları doğrultusunda hareket etmelerini sağlıyabildi. Güçlü bir hatip ve cesaretli bir lider olan Elijah, basın yoluyla sesini Birleşik Devletleri hin her tarafındaki siyah insanlara duyurabildi.

Önceleri "İslam Cemaati" adıyla faaliyet göstermeğe başlayan teşkilat, Amerika Birleşik Devletleri'nin her tarafına sesini duyurabilecek bir güce ulaşınca, isim değişikliği yaparak cemaat terimini kaldırmış ve yerine "Black Müslim" adiyle mücadelesine, hem Birleşik Devletler'de, hem de dünyanın diğer bölgelerinde devam edeceğini ilan etmişti. Böylece 'Cemaat' kavramı, daha geniş ve evrensel olan 'Hareket' kavramına dönüşmüştü.

Siyahların ileri gelenlerinden ve 'Ünlü Din Savaşçıları' adıyla isim yapmış olan kişilerden biri, yani Malcolm X'i de yardımcılığına getiren lider, teşkilata bağlı olarak 'İslam Üniversitesi' ni ve 'The Fruit of İslam' adıyla 'İslam'ın Nimetleri Örgütü' nü kurdu. Bu örgüt daha çok teşkilatın polisiye görevlerini yürütecekti.

"Black Müslim Hareketi" resmen varlığını ilan ettikten sonra basın ve yayın aracılığıyla geniş halk kitlelerine hitap etmeğe başladı. Radyo ve televizyonlarda açık oturumlara katılıyor, Amerikan Üniversitelerinde seri konferanslar veriyorlardı. Açık oturumlarda, halkın önünde beyazlarla tartışmak ve onları sert bir şekilde eleştirmek, gazete ve dergilerde yazılar yazmak suretiyle seslerini, hem

Amerika'da,hem de dünyanın her tarafına duyurmak için herkes elinden gelen gayreti gösteriyordu.

Gerek Lider Elijah, gerekse onun en yakın çalışma arkadaşı olan Malcolm X, başta Orta Doğu Ülkeleri olmak üzere gezilere çıkmağa ve oralardaki siyah müslümanların desteklerini kazanmak için çabalar sarfetmeğe başladılar. Özellikle, Suudi Arabistan ve Mısır'dan destek gördüler. Afrika'daki belli başlı devletlerin ileri gelenlerini Amerika'ya davet etmek suretiyle onlarla yakın ilişki ve işbirliğine gitmek ve hatta oralarda temsilcilikler kurmak istediler.

Black Müslim Hareketi yoğun faaliyetlerde bulunduğu sıralarda Amerika Birleşik Devletleri de J.F.Kennedy'i başkan seçmişti. John Fitsgerald Kennedy, gerçekten yıllardır çözüme kavuşturulamayan zenci meselesini halletmek için büyük gayretler sarfediyor, başkanın bu gayret ve destekleri siyah insanları davalarında biraz daha haklı gösteriyordu.

1963 yılında J.F.Kennedy bir suikast sonuçu öldürüldüğü zaman Black Müslim Hareketi bir bildiri yayınlayarak suikast ile ilgili herhangi bir açıklama yapılmamasını istemişti. Hareketin bildirisine uymayarak kişisel görüş beyan eden ve teşkilatın en güçlü adamlarından biri olan Malcolm X, bu açıklamasından dolayı geçici olarak hareketten ihraç edilmişti.

Malcolm X'in ihraç edilmesi teşkilat içinde bazı huzursuzluklara sebep olmuştu. Sempatizanlarının teşviki ile Malcolm X, Afro-Amerikan Birliği Örgütü'nü kurmuş tu. Malcolm X bu örgütü kurmakla,Pan-Afrikanizm'i geliştirerek inanç sistemleri ve dinleri ne olursa olsun, bütün dünyadaki siyahları bir bayrak altında toplamak istiyordu. Böyle bir düşünceyi gerçekleştirmek için bazı Afrika ülkelerine geziye çıkan Malcolm X, hac mevsimi olması dolayısıyla, bu farizayı da yerine getirmek istemişti.Bu maksatla Arabistan'da bulunduğu sırada siyah insanlardan çok beyaz

insanlardan ilgi görmüştü. Beyaz insanlardan gördüğü bu ilgi ve yakınlığın, İslam'daki kardeşliğin en güzel örneği olduğunu söyleyen Malcolm X,özellikle Türk hacı adaylarından ve hele Kasım Gülek' ten gördüğü alâkayı hiç unutmıyacağını ifade ediyordu. Arabistan'dan döndükten sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde konferanslarına devam eden Malcolm X, 1964 yılında bir konferans sırasında öldürülmüştü.

Black Müslim Hareketi'nin lideri Elijah Muhammed, tek adam ve tek lider olarak, gerek teşkilatın, gerekse teşkilatın yan kuruluşları olan eğitim merkezlerinin, aynı zamanda 'The Fruit of İslâm (İslâm'ın Nimetleri) Örgütü' nün başkanlığını 1975 yılına kadar sürdürmüştü. Bu tarihte Elijah Muhammed'in ölümü üzerine yerine oğlu Wallace D.Muhammed teşkilatın başına getirilmişti.

Nallace D.Muhammed, babasının liderliğini pek beğenmiyen ve onu sık sık eleştiren bir zat idi. Babasından daha kültürlü ve İslam! bilgileri kitaptan öğrenmiş olan bir kişi olarak babasının sağlığında yaptığı sert eleştirilerden dolayı zaman zaman hareketten ihraç edilen Wallace, lider olduktan sonra teşkilatta babasından tamamen farklı bir uygulama başlatmıştı.

Babasının ırkçılığına karşı çıkarak, ırkçılıktan çok müslümanlığın siyah insanlar arasında, bir bağ olmasını savunan Wallace, Black Müslim Hareketi'ni fesh ederek o zamana kadar faaliyet göstermiş olan mabed durumundaki bütün Temple'leri kendi başlarına hareket edebilen, bağımsız birer ibadethane şekline getirdi. Ayrıca fesh edilen teşkilatın yerine 'Dünya Müslümanlar Birliği' gibi çok geniş kapsamlı bir isimle faaliyetlerine devam etmek ve oldukça farklı bir politika uygulamak niyetinde olan Nallace, daha çok ılımlı hareketleriyle taraftarların sempatisini kazanmak istiyordu.

1970'li yıllarda ve daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne gelen Müslümanlarla da yakın ilişkilerde bulunan Nallace, bu tutumundan dolayı Amerika'daki ırklar arasında devam eden çatışmaları, eskiye oranla, biraz daha azaltmıştı.

Siyah insanın Amerika'da karşılaştığı ve çözmek zorunda olduğu mesele sadece din konusu değildi. Yukarıda da ifade etmeğe çalıştığımız gibi sosyal, ekonomik ve kültürel gibi çözüm bekleyen bir çok konular, siyah insanın ana meseleleri idi. Bütün bu problemler varken siyah insan teşkilatına dini bir isim koymakla acaba nereye varmak istiyordu?

Amerika'daki siyah insanların oluşturduğu toplumda, bireylerin davranışları aile, kabile ve benzeri faktörlerce kontrol edilmemişti. Siyah toplumda düzenli bir aile hayatı olmadığından, yeni yetişen nesil bir başıboşluğun içinde idi. Siyah nesli bu başıboşluktan kurtaracak olan da ancak din faktörü idi.

Din teoride toplum hayatını düzenleyici normlar koyduğuna göre,Müslümanlık da Black Mislim Hareketi'ni benimsemiş olan topluluğa bazı yeni şeyler getirecekti.

Sosyolojik açıdan ele alındığında din, topluma bazı kurallar ve semboller getirir ve bunlar sayesinde toplumdaki sosyal davranışların düzenli olmasını sağlar. Kendi müntesibleri arasında birliği temin ettiği gibi dışa karşı savunmayı sağlar ve üyelerini bu şartlar altında yetiştirir ve birleştirir.

Müslümanlık, siyah toplumun hem sosyal hem de dini yönünü düzenlemeğe çalışırken Hristiyan olan beyaz insana karşı da savunma görevini yerine getirecekti. Din aynı zamanda kültürün en ilkel basamaklarından başlamak üzere aile, oymak ve kabile gibi birliklerle hep yakın ilişkilerde bulunduğundan ve bu birliklerin örgütlenmesinde de etkin olduğundan, siyah insan kurduğu teşkilata böyle bir isim koyma ihtiyacını duy-muştu. Yani, siyah insan Müslümanlıktan bütün bunları beklerken aynı zamanda ırkçılığını da böyle bir perde arkasında saklamak istiyordu.

İslâmiyet'ten bütün bunları bekleyen siyah insan, Amerika'ya ilk ayak bastığında kendisine iyi davranılsaydı, sosyal ve ekonomik konularda beyazlarla eşit muamele görmüş olsaydı yine de 'Black Müslim Hareketi' ni kurup Hristiyanlığa karşı mücadele verecek miydi? Yahut, Hristiyanlığın Amerika'da kurmuş olduğu düzen içerisinde hiç bir şeye karışmadan hayatını devam ettirecek miydi?

Black Müslim Hareketi 'ni konu alan bu çalışmamız, bir çok sürprizlerle, enteresan olaylarla, maceralarla ve hatta dinî manada tezatlarla doludur. Bu araştırmadan anladığım kadarıyla siyah müslümanlar, beyazların sonunun geldiğine veya en kısa zamanda beyaz insanların saltanatlarının sona ereceğine inanırlar.

Siyah insanın amacı, beyaz insanlarla tartışmak değildir. Ona göre, beyaz insan ölmek üzeredir ve ölmek üzere olan bir kimse ile tartışılmaz ve mücadele edilmez. Siyah insanın arzu ettiği şey, sağlam ekonomik temellere dayalı, kendi kendine yeterli olabilen ve siyah insanda eskiden mevcut olan yüksek ahlak seviyesine yeniden kavuşmasıdır. O aynı zamanda, asırlarca beyaz insana boyun eğmek zorunda bıraktığı için Hristiyanlıktan da kurtulmak arzusundadır. Kısacası onun zihninde yerleşmiş olan kölelik kavramının tamamen sökülüp atılmasını da arzu etmektedir.

İşte Black Müslim Hareketi bu esaslar üzerine kurulmuştur. Hareket tamamen zenci-beyaz ayırımı yapmaktadır. Hareket 'in lideri olarak Elijah Muhammed, daha bir çoğu okuma yazma bile bilmeyen cahil taraftarların kafalarına, mitolojik, inatçı ve uydurma bazı tertipler sokmuş, onların kafalarını hayali şeylerle doldurmağa çalışmıştır. Bunun en canlı örneği ise, beyazların kötü ve şer yaratıklar olduğunu, beyaz olmıyanların iyi yaratıklar olduğunu onların kafalarına yerleştirmek olmuştur. Böylece dinleyici ve okuyucu durumunda olan kimsenin kafasında beyaz-siyah ayırımı derhal kendiliğinden teşekkül etmiş olacaktır.

Hristiyanlık; Amerika'daki siyah insanlara ne eşitlik, ne de insana yakışır bir saygınlık getirmiştir. Siyah insana yardım edebilecek veya etmesi gereken yerlerde hep engellemeğe gitmiştir. Aynı zamanda bu din, doğruyu söylemek zorunda kalınca çekimser davranmıştır. İnanan insanları renklerine göre ayırmıştır. Halbuki onun misyonu, Hz.İsa'nın talimatlarına göre hareket ederek universal kardeşliği yaymaktı. O halde, Hristiyanlığın sevgisi, yardımları ve her yönüyle destekleri, kısacası her şeyi beyaz insanlar içindi. Buna göre beyaz olmayan insanlar için bir tek ümit kapısı kalıyordu ki, o da İslâmiyet'ti. Siyah insanın geleceği, güveni, adaleti ve eşitliği ancak İslâm ile mümkün olacaktı. Siyah insan böyle bir dünya kurmak zorundadır veya öyle istiyor.

İslâm'a bu kadar güvenen siyah insanlar kendilerini sıradan müslümanlar olarak görmediklerinden dolayı, Amerika'da mevcut olan beyaz müslümanlarla hiç bir yakın ilişkide bulunmamışlar, kendileri için 'Müslim' kelimesini uydurmuşlardır. Bu kelime aslında 'müslüman' terimini karşılamakla kalmıyor aynı zamanda siyah insana göre 'Black Man' yani 'Siyah İnsan' manasına da gelmektedir. Gerçekten müslümanlığı bir bağ olarak görselerdi, siyahlar da beyazların kullandıkları 'Moslem' kelimesini kullanır ve onlarla bir bütünlük içinde olurlardı. Siyah insan her zaman ve her yerde beyaz insana anti-tez olarak dünyaya geldiğini ve sürekli onunla mücadele edeceğini ifade etmektedir, hareketleri de bunu göstermektedir.

ÇİÇEKLER VE GÜL

Hazırlayan: Talip ÇUKURLU

Çiçekler ve Çiçek Yetiştiriciliği

Tarihin ilk zamanlarından beri hemen her toplumda ve her devirde çiçekler insanoğluna güzel gelmiştir. Her uygarlık kendine mahsus çizgiler çizer ve o uygarlığa mensup olanlar hayata bu

çizgiler çerçevesinde yaklaşırlar. Bu durum kendini çiçek kültüründe de gösterir. Toplumlar çiçeklere hayata bakış açılarına göre farklı anlamlar yüklemişlerdir. Eski Hint kültüründe lotus çiçeğinin, Antik Yunan'da nergisin, Afrika yerlileri arasında kır çiçeklerinin özel bir yer tutttuğu bilinir (Andı, 2010: 3).

Ayvazoğlu, *Taberî Tarihinden* naklen, çiçeklerin Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın üzerinde kuruyup yere dökülen cennet yapraklarının güzel kokulu bitkiler halinde uç vermesiyle ortaya çıktığını söyler. Hatta gülün de muhtemelen bunlardan biri olduğunu belirtir (1996: 92).

Vassâf, cennetten çıkarılan Hz. Âdem'in Allah'tan af dilemesiyle tevbesinin kabul edildiğini ve bu sebeple Hz. Âdem'in yüz yıl sevinç gözyaşı döktüğünü söyler. Yazar; gül, reyhan ve diğer güzel kokulu bitkilerin bu yaşlardan meydana geldiğini belirtir (Kurnaz, 2010: 49).

Zerdüştlüğe ait olan ve 9. yüzyılda kaleme alınan Avesta'da, bitkiler ölümsüz meleklerin sembolleri olarak kabul edilir (Altıntaş, 2010: 17; Bakır, 2005: 43). Türk edebiyatında çiçeklerden bahseden ilk eserlerden biri olarak Dîvânü Lügati't-Türk'ü göstermek mümkündür. Fakat bu eserde

> "sözü edilen çiçeklerin hepsi, hiç şüphesiz, kır çiçekleridir. Göçebenin bahçeler tanzim edip kültür çiçekleri yetiştirmeye vakti yoktu. Yerleşik hayata çok erken geçenler de bulunmakla beraber, atalarımız genel olarak göçebe idi, bu bir gerçek. Göçebeliğin ilkellik olduğunu zannedenler itiraz ediyorlar ama biz öyle düşünmüyoruz. Göçebelik ilkellik değil kendine göre üstünlükleri olan farklı bir yaşama biçimi" dir (Ayvazoğlu, 1996: 23).

Ayvazoğlu'nun yukarıda değindiği üzere toplumun çiçeklere yaklaşımı henüz estetik kaygı yüklü değildi. *Dede Korkud Kitabi*nda bile çiçeklerden fayda amaçlı bahsedilmişti (Ayvazoğlu, 1996: 25). Fakat zaman ilerledikçe, bilhassa Osmanlı toplumunda Orhan Şâik Gökyay'ın da değindiği üzere çiçek, günümüzde olduğu gibi bir ticaret malı değil; mûsikî gibi, şiir gibi bir sevda işiydi (2002: 72).

Bunda etkili olan faktör, şüphesiz klasik Türk şiirinin hüküm sürdüğü dönemin Türklerin yerleşik hayata iyice alıştıkları ve artık geçimlerini hayvancılık yanında büyük oranda tarımdan sağladıkları bir döneme denk gelmiş olmasıdır. Ayrıca yerleşik hayatla birlikte çevrenin güzelleştirilmesi çabasıyla bağlantılı olarak estetik amaçlı alışkanlık ve gelenekler de iyice yerleşmeye başlamıştır (Bayram, 2007ç: 210). Hatta melezleme yöntemiyle yeni çiçekler elde edenler, bu çiçeklere sevdiklerinin isimlerini adeta törenle veriyorlardı. Gökyay

bu hususta şöyle diyordu:

"Bu sevdaya tutulmuş olan insanlar, tıpkı bir kitabın yazarı gibi buldukları, yetiştirdikleri lâle, gül, karanfil, sünbül, zerrin gibi çiçek adlarıyla ün almışlardır. Onların çiçeklerine özene bezene koyduğu adlar ananın, babanın öz çocuğuna koyduğu addan farksızdır. Çocuk nasıl ananın, babanın koyduğu adı taşıyorsa, çiçek de onu yetiştirenin verdiği adı taşıyıp gitmektedir." (2002: *72)*

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine gelindiğinde çiçek yetiştiriciliği üzerine birçok eser, makale, köşe yazısı yazıldı. Nurhan Atasoy yaptığı çalışma neticesinde Osmanlı döneminde, 17 tane lâle risâlesi, 10 tane bostan risâlesi, 10 tane bahçecilik ile ilgili yazılmış kitap, dokuz tane şükûfe-nâme ve bir tane de karanfil risâlesinin varlığını tespit etmiştir (2002: 343-353). Bu eserlerden birinin yazarı da Cevat Rüştü idi. Kelime dağarcığı oldukça zengin, edebî ve sanatsal bir ruha sahip bir ziraatçi olan Rüştü, bir çiçek edebiyatı oluşturabilmek için anlattığı zirâî bir olayı, edebî ve tarihî örneklerle süsleyerek okuyucuya sundu. Cevat Rüştü'nün yazılarını ve hayat hikâyesini bir kitapta toplayan Nazım Hikmet Polat, Cevat Rüştü için edebî birikiminin dikkate alınacak değerde olduğunu belirtir. Hatta onun, "ekmeğini edebiyattan kazananların pek çoğunun anlamak şöyle dursun civarında bile gezinemediği Ahmet Hâşim'in şiir iklimine vukûfiyeti" olduğunu, "Fikret'in şiir dünyasında çiçeklerin yerini ilk defa onun keşfettiğini" söyler (Polat, 2001: 1-2)[1480].

Dîvân şiiri incelendiğinde şâirlerin genellikle estetik bir anlam yükleyebilecekleri, daha çok göze hitap eden çiçeklerden bahsettikleri görülür. Bayram yaptığı çalışmasında taranan dîvânlarda 19 farklı çiçeğin isminin geçtiğini fakat aynı çiçeğin farklı isimlerle anılması ya da alt türlerinin isimlerinin de şiirlere girmesi sebebiyle bu sayının 28'e çıktığını belirtir. Klasik Türk şiirinde adı geçen 28 çiçek şunlardır:

"gül (verd), nesrîn, nesteren; lâle, şakâyıku'n-nu'mân; sünbül; nergis, ('abher), zerrîn, zerrîn-kadeh; nevrûz; benefşe (menevşe); yâsemin (semen, yâsemen); sûsen; nilûfer (nîlû-per, nîlû-berg), çadır çiçeği; reyhân, fesleğen; karanfil (karanfül); za'ferân; şebbû (şebbûy); zanbak; buhûr-ı Meryem, bahûr-ı Meryem; leylâk; merzengûş (mercanköşk), sedâb, lisânü's-sevr." (Bayram, 2007ç: 216-217).

Açıl, Demiriz'in kitap sanatlarında kullanılan çiçekler üzerine yazdığı makalesinde toplam

---

[1480] *Ayrıntılı bilgi için bkz: Polat, 2001.*

otuz altı çiçeğin adının, Bayram'ın makalesinde ise yirmi sekiz çiçeğin isminin geçtiğini söyler ve buradan hareketle Osmanlı devrindeki şâirlerin aşina oldukları çiçek sayısının on dokuzdan fazla olduğunu; bazı çiçeklerin klasik Türk şiirinde kendine yer bulamadığını söyler (2015: 10).[1481]

Şiirimizde lâle, sümbül, yâsemin, nergis, nülüfer, menekşe, erguvan vb. kendine mahsus renkleri ve kokularıyla şiirlerdeki yerlerini almalarına rağmen hiçbir zaman kendilerini gül kadar belli edememişlerdir. O çiçeklerin sultânıdır.

Osmanlı dönemindeki çiçek yetiştiricilerinin içinde önemli miktarda tekke mensubu ve şâir ruhlu olanlar da vardı. Bunlar ürettikleri yeni cinslere şâirâne isimler veriyor hatta çiçek isimlerini tenasüplü bir şekilde kullanarak beyitler yazabiliyordu. Bunlardan biri ve aynı zamanda Merdivenköy Şahkulu Sultân Bektaşi Tekkesi postnişinlerinden olan Hilmi Dede'ye ait *Bahâriyye* 'den alınan aşağıdaki beyitler birçok çiçek ismi ihtiva eder. Cevat Rüştü, Hilmi Dede'nin yazdığı bu beyitleri şöyle yorumlar:

"Herhalde Hilmi Dede baharda yüksek bir çiçek zevkiyle mütehassis oluyor. Hatta tahayyül ve tasavvur değil belki tekyesi etrafında bizzât vücuda getirdiği şükûfesitânını, bezm-i rindânı 'âvîze'ler, 'ateş çiçekleri',
' balmumu'lar ile tenvir ediyor. Çünkü,

Şükûfestânı tenvîr etmeye hem bezm-i rindânı
Yakıp âvîzeden ateş çiçeği, balmumun ra'nâ

diyor. Bir çiçek bahçesinde akşam zevkini itmam eden 'gece sefâları' sabahın 'kahkaha'larını gözden kaçırmıyor, hatta 'meh' tesmiye ettiği kendi ma'şûk-ı vicdanının ağyâr ile 'gece sefâ'da 'kahkaha'larla dem-güzâr olduğunu söyleyerek ve kendisini de 'sabûr' çiçeği yerine koyarak,

meh ağyâr ile *gece sefâda kahkahalarla* Hezârân yâ *sabur* çekmekte şimdi Hilmî-i şeydâ

diyor" (Polat, 2001: 237-240).

Melezleme yöntemleri sonunda ortaya çıkan yeni türlere isim vermek çok önemlidir. Fakat

[1481] *Ek bir bilgi olarak, "bahar" kelimesi klâsik Türk şiirinde kimi zaman "yaprak/çiçek" anlamında kullanılabilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Yılmaz, 2011: 184-186.*

verilen bu isimler genellikle Arapça-Farsça kelime ve terkiplerle oluşturulur. Cevat Rüştü, bu konuda hassasiyet göstermekte ve bahçıvanın görevlerinden birinin de "ecnebî isimlerle tevsim olunan çiçek ve nebâtât-ı tezyîniyenin Türkçe isimlerle tesmiyesi" olduğunu belirtmektedir[1482] (Polat, 2001: 25). Bu Rüştü'nün ziraatçi ve edebî kişiliğinin yanı sıra hassas bir dil bilincine sahip olduğunu gösterir. Nitekim, o Türk Dili Tedkik Cemiyeti'nde görev almış ve I. Türk Dili Kurultayına üye olarak katılmıştır (Polat, 2001: 37).

Çiçeklerin Sembolik Değerleri

Çiçekler ve kokuları her zaman insanları etkilemiş ve zamanla sembolik anlamlar kazanmaya başlamıştır. Erken Orta Çağ'da aristokrat tabakadakiler güzel kokuları çok kullanırlardı. Bu çağda kullanılan kokuların özel anlamları da

vardı. Örneğin, nergis kokusu ilk gençliği, gül aşkı, fesleğen çocuk sevgisini, şebboy dostluğu sembolize ediyordu (Altıntaş, 2010: 49; Bakır, 2005: 42).

Bugünkü anlamıyla çiçeklerin dilinin, ilk kez 1600'lü yıllarda İstanbul'da oluşturulmaya başlandığı bilinmektedir. 1716 yılında eşiyle birlikte İstanbul'da yaşayan İngiliz Lady Mary Wortley Montagu tarafından bir araya getirilen bu çiçekleri anlamlandırma geleneği İngiltere'ye götürülmüştür. Rüştü ise, Fransa'da Madame la Baronne de Fresenne adındaki şöretli bir bayanın *Çiçek Lisanı* adıyla bir sözlük yazdığını, bu sözlükte çiçeklerin ne anlama geldiğinin yazılı olduğunu belirtir. Rüştü'ye göre çiçeklerimiz şu manaları ifade eder (Polat, 2001: 53-60):

gül-i sad-berg	gayr-ı sâbit bir aşkı
lâle	ihtişam ve gösterişi
karanfil	saf ve şiddetli bir aşkı.

Lady Montagu, 1716 yılında İstanbul'da yaşadığı sırada yazdığı bir mektupta, "parmaklarınızı oynatmadan, çiçeklerle tartışabilir, azarlayabilir, dostluk, aşk, nezaket mektupları ve hatta

---

[1482] *Rüştü, başka bir yazısında ise tam tersi bir düşünceden bahseder. Bir karanfil türüne verilen "Kırçıl Al" ismini "sakil, kırçıl" bulur ve böyle Türkçe terkiplerdense daha rakik bir hayal içeren İstanbul'un lisân-ı edebîsiyle isimler vermek gerektiğini düşünür. Onun zihnindeki edebî İstanbul Türkçesi "bugünkü hakiki edebî dilimizi oluşturan" Farsça tamlamalardan oluşan "pençe-i cedîd, pençe-i atîk, hüsn-i bahâr, gül-rû, kayser-i şems" gibi terkiplerdir. Ona göre böyle isimlerin verilmesi doğaldır. Çünkü "bu gibi ince, yüksek, nezih hisleri ifade edecek başka hurûf ve kelimât bulunmazdı." (Polat, 2001: 50).*

haber bile gönderebilirsiniz.” demektedir.

Çiçeklerin taşıdıkları anlamlara ilişkin Fransa’ya da sıçrayan merak, kısa sürede 800 çiçeğin anlamının belirlenmesine ve tüm dünyada ortak bir çiçek dili oluşmasına yol açmıştır. Çiçeklerin neler ifade ettiklerini anlatan birçok internet kaynağı bulunmaktadır. Bu kaynaklardaki bilgilerin bazılarının zorlanarak uydurulmuş olabileceği görünmektedir. Bu anlamların birçoğunun çiçek satan sayfalarda olması da konuya daha farklı/ticari bir boyut kazandırmaktadır. Konunun daha iyi anlaşılması için birkaç farklı kaynakta verilen bilgiyi aşağıda veriyoruz:

Ağlayan Gelin	isyan
Nilüfer	Mutluluk
Altın Kadeh	Umut
Fulya	Unutma
Anemon	Gençlik
Beyaz Glayör	Dostluk
Beyaz Gül	Masumluk
Kırmızı Gül	Aşk
Beyaz Karanfil	Temizlik, Saflık
Kırmızı Karanfil	Sevgi
Beyaz Lale	Saflık, Temizlik
Kırmızı Lale	Seni Seviyorum
Frezya	Suçsuzluk
Beyaz Krizantem	Sadakat
İris	Hatıra, Zerafet
Kamelya	Mağrur
Kırmızı Glayör	istek
Pembe Glayör	Zarafet
Kırmızı Krizantem	Sessiz İstek
Sarı Krizantem	Karşılıksız Sevgi
Lilyum	Güven
Gerbera	İyimser
Mor Krizantem	Burukluk
Mersedes Gülü	Melankoli
Orkide	Mağrur, Gururlu
Sterliçya	Sıcak Sevgi
Papatya	Bolluk, Sıhhat
Menekşe	Alçak Gönüllü
Pembe Gül	Gönlüm Sende

Sarı Gül	Sıcak Sevgi
Pembe Karanfil	İçtenlik
Sarı Karanfil	Hüzün
Pembe Lale	Anlayış
Sarı Lale	Gerginlik
Sarı Glayör	Kıskançlık
Mor Glayör	İnanç[1483]

Çiçeklerin Türkiye'deki Anlamları

Beyaz Gül	Masumiyet
Kırmızı Gül	Aşk
Pembe Gül	Gönlüm sende
Sarı Gül	Sıcak sevgi
Beyaz Karanfil	Temizlik, saflık
Kırmızı Karanfil	Sevgi
Pembe Karanfil	içtenlik
Sarı Karanfil	Hüzün
Anemon	Gençlik
Beyaz Glayör	Dostluk
Kırmızı Glayör	İstek
Pembe Glayör	Zerafet
Sarı Glayör	Kıskançlık
Mor Glayör	İnanç
Orkide	Mağrur, gururlu
Sterliçya	Sıcak sevgi
Ağlayan Gelin	İsyan
Nilüfer	Gelecek yenileme
Beyaz Lale	Saflık, temizlik
Kırmızı Lale	Seni seviyorum
Pembe Lale	Anlayış
Sarı Lale	Gerginlik
Menekşe	Alçak gönüllü
İris	Hatıra, zerafet
Kamelya	Mağrur
Lilyum	Güven
Gerbera	İyimser

[1483] *https://www.ciceksepeti.com/cicek-anlamlari?gclid=CN3rpPfbys0CFQaNGwodmPwJeQ 28/06/2016*

Frezya	Suçsuzluk
Beyaz Krizantem	Sadakat
Kırmızı Krizantem	Sessiz istek
Mor Krizantem	Burukluk
Mersedes Gülü	Melankoli
Altın Kadeh	Umut
Fulya	Unutma

Evrensel anlamları

Pembe Renk	Şefkat
Beyaz Renk	Saflık, temizlik
Mavi Renk	Yumuşak huylu
Yeşil Renk	Ümit ve istikbal
Mor Renk	Dul
Altın Sarısı	Sevinç, bolluk
Kırmızı Renk	Aşk
Kahverengi	Geçmiş
Siyah Renk	Üzüntü
Gri	Melankoli

Aşk anlamları

Menekşe	Ketum aşk
Kamelya	Mağrur aşk
Lale	Asil aşk
Mavi Gül	ilahi aşk
Anemon	Aşkta saadet
Gelincik	Mazlum aşk
Kış Gülü	Temizlenmiş aşk
Hercai	Şefkatli aşk
Kırmızı Gül	Ateşli aşk
Salkım	Geçici aşk
İris	Aşk hatırası
Sıklamen	Aşk haberi
Krizantem	Melankoli
Papatya	Uysal aşk

Küpe Aşkta hafiflik, hoppa[1484]

Peru Zambağı: Bu çiçeğin anlamı zenginlik, talih ve şansdır ayrıca dostluk çiçeği olarakta bilinir.
Nergis Zambağı: Sıradışı güzelliğin temsilcisidir.
Anemon Çiçeği: Bu çiçeğin iki anlamı vardır umudunu yitirmiş ve vazgeçmiş diğeri ise beklenti ve umma'dır.
Filamingo Çiçeği: Konukseverlik, mutluluk ve bereketi simgeler.
Yıldız Çiçeği: Genellikle sabrı simgeler diğer anlamları ise zarafet ve de titizliktir.
Cennetkuşu çiçeği: Neşeyi, görkemi ve heyecanı simgeler.
Vouvardia Çiçeği: Şevkin ve yaşam sevincinin simgesidir.
Kalla Zambağı (Gelin çiçeği): Bem beyaz renginden dolayı saflığı, masumiyeti ve güzelliği simgeler bu yüzden de düğünlerde genelikle gelin çiçeği olarak kullanılır.
Karanfil Çiçeği

Beyaz karanfil çiçeği saygı ve güzelliğin simgesidir.
Kırmızı karanfil çiçeği aşkın ve hayranlığın simgesidir
Pembe karanfil çiçeği bir kadının ve ya annenin sevgisini temsil eder
Mor karanfil çiçeği kaprislik anlamına gelir
Sarı karanfil çiçeği hayal kırıklığı, reddedilme ve küçümseme anlamına gelir
Kasımpatı Çiçeği: Genel olarak uzun yaşam, eğlence ve sadakat anlamına gelir
Kırmızı kasımpatı çiçeği aşkı simgeler
Beyaz kasımpatı çiçeği dürüst ve temiz bir aşkı simgeler
Sarı kasımpatı çiçeği ise yüzeysel bir aşkı temsil eder
Dafodil Çiçeği: Yeni bir başlangıcın, saygınlığın, cesaretin ve uzun bir yaşamın simgesidir.
Not: Tek bir dal şeklinde ise anlamı kötü talihdir ancak demet halinde ise mutluluk ve eğlencenin anlamına gelir.
Papatya: Masumiyeti ve temiz bir aşkı simgeler.
Hezaren Çiçeği: iyi yüreklilik, neşe, canlılığı simgeler.
Süsen çiçeği: Düşünceliği ve masumiyeti temsil eder.
Gardenya: Gizli bir aşkı, masumiyeti ve neşeyi simgeler.
Garbera Çiçeği: Bu çiçek papatya ailesinden olup aynı anlamları taşımaktadır.
Kuzgunkılıcı: Güçlü karakterin simgesidir ayrıca sadakat ve şeref anlamına gelir.
Lavanta Çiçeği: Hayranlığı ve güzelliği simgeler. Beyaz lavanta ise bir dileğin gerçekleşmesi ve koruma anlamına gelir.
Sümbül: Genel olarak neşeyi, canlılığı ve gözü karalık anlamına gelir.
Mavi sümbül azmin simgesidir
Mor sümbül kederi simgeler
Kırmızı ve **pembe** eğlenceyi simgeler
Beyaz sümbül aşkın simgesidir
Sarı sümbül kıskançlık anlamına gelir

[1484] https://www.444cicek.com/cicek-anlamlari?gclid=CIS0-_jbys0CFVU_GwodVA0MHw

Ortanca Çiçeği: Bu çiçek içten gelen samimi duyguları temsil eder.

İris (Süsen) çiçeği: Bu çiçek süsen ailesinden olup genel olarak güzel bir söz anlamına gelir.

Mor İris (süsen) bilgeliği simgeler

Mavi İris (süsen) umudu ve inancı temsil eder

Sarı İris (süsen) hırsı simgeler

Beyaz İris (süsen) saflığı temsil eder

Larkspur (Hazeran) Çiçeği: Bu bitki hazeran çiçeği ailesinden olup neşenin ve canlılığı simgeler **Leylak:** Saf gençlik ve masumiyet anlamına gelir.

Beyaz leylak saflığın ve temizliğin simgesidir

Mor leylak ilk aşkı simgeler

Tarla leylağı bağışı ve yardımseverliği simgeler

Zambak: Genen olarak saflığı ve güzelliği simgeler

Beyaz zambak iffeti ve bekareti simgeler

Turuncu zambak hırsı temsil eder

Sarı zambak gösterişli anlamına gelir

Vadi deki zambak sevimlilik ve saf bir kalbi temsil eder

Orkide Çiçeği: Ekzotik güzelliği simgeler ayrıca nezaketi, düşünceliği ve kadınlığın güçünü simgeler.

Şakayık Çiçeği: Mahcupluk ve şefkati simgeler ayrıca mutlu bir evlilik, mutlu bir yaşamı ve sağlığı temsil eder.

Protea King: Bu çiçek güney afrikada olup değişimin ve dönüşümün temsilcisidir. Ayrıca becerikli olma ve farklı olma anlamınada gelir.

Queen Anne's Lace: Ülkemizde gelinparmağı, kızıl ot, deper otu, yerebatan gibi değişik isimler ile bilinir bu çiçeğin anlamı mabet olarak bilinir ayrıca naziklik anlamımda taşır.

Düğün Çiçeği: Parlak bir cazibeye ve çekici olduğunuz mesajını vermek için kullanılır.

Arslanağzı Çiçeği: Canayaknlığın yanı sıra güçün ve zaferin temsilcisidir.

Sahil Karanfili: Sempati ve başarıyı simgeler.

Sera Şebboyu: Güzelliği ve mutlu bir yaşamı simgeler ayrıca iki kişinin birbirine olan güçlü bağını temsil eder.

Ay Çiçeği: Saf ve temiz düşünceyi, aşırı hayranlığı ve özel bir aşkı simgeler.

Kokulu bezelye çiçeği: Nazrin bir hissi, mutluluğu ve güzel zaman geçirmeyi simgeler.

Lale: ilanı aşk etmek için kullanılır ve saf bir aşkı simgeler.

Gül: güllerin renklerine göre birden çok anlamı vardır.

Kırmızı gül hiç şüphesiz ki aşkın temsilcisidir ayrıca karşı tarafa olan derin duyguları simgeler.

Beyaz gül yeni ve temiz bir başlangıcı temsil eder ayrıca sempati, dürüstlük, alçak gönüllüğü simgeler.

Sarı gül canlılık ve neşeyi, sıcaklığı, eğlenceyi ve dostluğu simgeler. Aşk konusunda platonik bir aşkın temsilcisidir.

Pembe gül nazik duyguları, saflığı, sevimliliği simgeler.

Turuncu gül tutkulu bir aşkın temsilcisidir ayrıca neşeyi sevincide simgeler.

Lavanta gülü renginden dolayı ilk görüşte aşkı temsil eder ayrıca görkemin ve ihtişamında simgeler.

Mavi gül doğal olarak elde edilmediği için ulaşılmaz ve gizemlilik anlamını taşır genel olarak verdiği mesaj şöyledir "seni elde edemiyor olabilir ancak aklımdan tek bir an dahi çıkmıyorsun".

Yeşil gül, yeşil rengi uyumu, zenginliği, bolluğu ve barışı simgeler.

650 Bilgilik

Siyah gül, bildiğiniz gibi siyah rengi ölümü ve umudun kaybolmasını simgeler. Siyah gülde bir kişiye olan aşkın son bulduğunu ve buna dair hiç bir ümidin kalmadığını temsil eder.
Her renkten oluşan gül büketi kişiye olan duygularınızı dile getirmek için güzel bir yöntemdir örneğin kırmızı ve beyaz gül karşınızdakine aşık olduğunuzu ve ona karşı temiz duygular beslediğinizi anlatır.[1485]

Beyaz Gül	Masumiyet
Kırmızı Gül	Aşk
Pembe Gül	Gönlüm şenindir
Sarı Gül	Sıcak Sevgi
Beyaz Karanfil	Temizlik, Saflık
Kırmızı Karanfil	Sevgi
Pembe Karanfil	içtenlik
Sarı Karanfil	Hüzün
Anemon	Gençlik
Beyaz Glayör	Dostluk
Kırmızı Glayör	İstek
Pembe Glayör	Zerafet
Sarı Glayör	Kıskançlık
Mor Glayör	İnanç
Orkide	Gurur
Sterliçya	Sıcak Sevgi
Ağlayan Gelin	İsyan
Nilüfer	Gelecek yenileme
Beyaz Lale	Saflık Temizlik
Kırmızı Lale	Seni Seviyorum
Pembe Lale	Anlayış
Sarı Lale	Gerginlik
Menekşe	Alçak Gönüllü
Kamelya	Mağrur
Lilyum	Güven
Frezya	Suçsuzluk
Beyaz Krizantem	Sadakat
Kırmızı Krizantem	Sessiz İstek
Mor Krizantem	Burukluk
Mersedes Gülü	Melankoli
Altın Kadeh	Umut
Fulya	Unutma

[1485] https://www.biliminsesi.com/cicek-anlamlari/ 28.06.2016

Renklere Göre Çiçek Anlamları

Pembe Çiçek Şefkat

Beyaz Çiçek Saflık, Temizlik

Mavi Çiçek Yumuşak Huylu

Yeşil Çiçek Ümit ve İstikbal

Mor Çiçek Dul

Sarı Çiçek İsyan

Kırmızı Çiçek Gelecek Yenileme

Kahverengi Çiçek Saflık Temizlik

Siyah Çiçek Seni Seviyorum

Gri Çiçek Anlayış

Sayılarla Gül Anlamları

1 Adet Gül Size Odaklanmış Özel Sevgi.

2 Adet Gül Karşılıklı Derin Bir Aşkla Birbirimizi Seviyoruz.

3 Adet Gül Seni Seviyorum.

6 Adet Gül Senin Olmak İstiyorum.

9 Adet Gül Sonsuza Kadar Birbirimizi Seveceğiz.

11 Adet Gül Hayatımda En Çok Sevdiğim Kişisin.

12 Adet Gül Tatmin Edici Bir Beraberlik Ve Karşılıklı Sevgi.

13 Adet Gül Gizli Aşk.

24 Adet Gül Her Dakikayı Sevgiyle Hatırlıyorum.

33 Adet Gül Derin Aşk İle Seviyorum.

36 Adet Gül Bana Geldiğinden Dolayı Romantik Hissetmek.

44 Adet Gül Hiç Değişmeyeceğine Söz Vermek.

50 Adet Gül Karşı Konulmaz Bir Aşk.

56 Adet Gül Aşkım.

66 Adet Gül Başarılı Aşk Beraberliği.

99 Adet Gül Karşılıklı Anlayış Aşkı Sonsuzlaştırır.

100 Adet Gül Sonsuza Kadar Birbirlerine Adanmış Çift.

101 Adet Gül Sadece Sen.

108 Adet Gül Benimle Evlenir misin?

111 Adet Gül Sonsuz Aşk.

123 Adet Gül Özgür Aşk.

144 Adet Gül Seni Gece Gündüz Sonsuza Kadar Seveceğim.

365 Adet Gül Hergün Seni Düşünüyorum.

999 Adet Gül Bitmeyen, Sonsuz Aşk.

1001 Adet Gül Vefakar Aşık, Sonsuza Kadar.[1486]

[1486] https://www.cicek.com/cicek-anlamlari *28.06.2016*

Gülün Tarihçesi ve Gül Yetiştiriciliği

Gülün ilk olarak hangi devirde, hangi topluluk tarafından üretilip kullanıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Fakat son zamanlarda bilimin ilerlemesiyle yeni yöntemler bulunmuş, böylece yaş saptamaları kolaylaşmıştır. Moleküler biyologlar hücre DNA'larını inceleyerek yaş tespiti yapmayı başarmışlardır. Bu tespitler sırasında gülün yaşının “200 milyon yıl” olduğu tespit edilmiştir. Yine yapılan başka bir araştırmada III. Jeolojik devir erken çağındaki jeolojik kalıntılarda, Colorado'daki Florissant fosillerinde, Montana ve Oregon'daki fosil yataklarında, Almanya ve Yugoslavya'da bulunan kayalarda gül fosilleri görülmüş, bunların yaşı “35-40 milyon yıl” olarak tespit edilmiştir. Orta Asya'daki fosillerde ise gülün yaşı “60-70 milyon yıl” olarak saptanmıştır (Altıntaş, 2010: 11; Altıntaş, 2014: 17).

MÖ 2684-2630 yılları arasında Mezopotamya'da yaşayan Akat Kralı I. Sargon hakkında yazılan tablette, kralın Dicle'nin ötesindeki ülkelere askerî keşif gezisi yaptığı ve bu geziden dönerken yanında “asma, incir ve gül fidanları” getirdiği yazmaktadır. Yine MÖ 1600'lü yıllarda Girit'te Knossos sarayındaki bir duvar freskinde gül resmine rastlanmıştır. Heredot (ö. MÖ 425), MÖ 700'lü yıllarda Frig Kralı Midas'ın misk gibi kokan dört yapraklı güllerle donatılmış bahçelerinin olduğunu söyler ve gülü Makedonya'ya tanıtanın Midas olduğunu belirtir. O, Anadolu'da gördüğü gülü 60 yapraklı olarak kaydeder. Sadece bu kayıtlardan kokulu gülün Anadolu'da en az 2700 yıllık geçmişi olduğu ortaya çıkmaktadır (Altıntaş, 2010: 11-13; Altıntaş, 2014: 19).

Antik Dönem Mısır medeniyetine bakıldığında MÖ 1400'lerde mezar taşlarında gül desenleri olduğu görülür. İngiliz arkeolog Sir Flinders Petrie'nin MÖ 400-200 yılları arasında olduğu belirlenen, yukarı Mısır'da açtığı mezarda, cenaze merasiminde kullanılan güllerden bir çelenk bulundu. Bu çelenkteki gül “Rosa Gallica” olarak tanımlandı. Yine MÖ 69-30 yılları arasında yaşayan Kleopatra'nın gülleri çok sevdiği ve Mark Antonyus'u etkilemek için ayaklarına gül yaprakları saçtırdığı kaydedilmiştir (Altıntaş, 2010: 13).

MÖ 600'lerde yaşayan Yunanlı şâir Sappho'nun, şiirlerinde gülden bahseden ve güle “çiçeklerin kraliçesi” ismini veren ilk kişi olduğu bilinir. MÖ 300 yıllarında yaşayan Yunanlı bilim adamı Theophrastus botanik konusunda yazdığı kitabında, döneminde bilinen gülleri tanıtmış, gördüğü güllerden beş yapraklıdan yüz yapraklısına kadar bütün gülleri kitabına almıştır. O, gül hakkında bilinen ilk detaylı botanik tanımlamayı yapan kişidir. Gülün tohumdan değil çelikten çoğaltılmasının daha kolay olduğunu da kaydetmiştir. (Altıntaş,

2010: 15).

Yunan mitolojisinde gül tanrıçaların çiçeğidir. Chloris çiçeklerin tanrıçasıdır ve güllerden taç giyer. Gül de çiçeklerin kraliçesidir (Çetindaş, 2013: 15)[1487]. Gül aynı zamanda Afrodit'in sembolüdür (Can, 1970: 106). O, aşk tanrısı Eros'a bir gül sunmuş, böylece gül aşk ve şehvet sembolü olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Eros gülü sessizlik tanrısı olan Harpocrates'e verince gül, sessizliğin ve gizliliğin sembolü haline geldi. Homeros'un destanlarında da (MÖ 900) gül önemli bir yere sahiptir. Achilles kalkanını güllerle donatmıştır. Afrodit, Hector'un ölümünde, ölü bedenini güllerden yapılan bir yağ ile mesh etmiştir (Altıntaş, 2010: 13). Yunan medeniyetinde gülle ilgili daha pek çok efsane vardır. Afrodit efsanesinde Afrodit'in Adonis'le olan aşkını çekemeyen diğer tanrıların Adonis'i öldürmesi ve Adonis'in akan kanlarından Manisa Lâlesi'nin meydana geldiği; onu kurtarmaya giden Afroditin ayağına batan dikenler sebebiyle akan kanlardan da tanrıçanın çiçeği olan beyaz gülün kırmızıya boyandığı anlatılır (Erhat, 2002: 12). Yine Afrodit'in doğuşu sırasında vücudundan akan köpüklerden bir gül ağacı bitmiş, tanrıça onu tanrı içkisi nektar ile sulayınca ağaç gül vermiştir (Türk Ans. 1970: c.18: 134). Afrodit, Kıbrıs sahilinde dalgaların içinden çıkıp karaya ayak basmış ve geçtiği yerlerde güller açmıştır. Çünkü onu kıyıya götüren dalga, gülün tohumunu da beraberinde götürmüş, gül onun teneffüs edeceği havayı güzelleştirmek için birden doğmuş ve hızlıca açmıştır (Polat, 2001: 126).

MÖ 551-479 arasında yaşayan Konfüçyüs, Çin İmparatorluğu'nda gülün çok önem verilen bir çiçek olduğunu, imparatorun bahçelerinde özenle güller yetiştirildiğini ve Çin imparatorunun kitaplığında gül ve gül yetiştirmekle ilgili 600'den fazla kitap bulunduğunu kaydetmiştir (Altıntaş, 2010: 13[1488]). Çin mitolojisinde kırmızı çiçekler, ruh malzemesi ya da hayat özü, hayat ateşi ve devâ olarak kabul edilir (Çetindaş, 2013: 22).

Romalılara bakıldığında, onların gülleri Yunanlılardan öğrendiğini görüyoruz. Romalılar sembolü gül olan Tanrıça Afrodit'i Venüs'le özdeşleştirdiler ve tanrıça Venüs'te gül sembolünü kullandılar. Venüs, saçında güllerden bir taç taşırdı (Bulfınch, 2012: 83). Romalı kadınlar güzellik reçetelerinde gülü kullandılar. Zerdüştlüğün Avesta'sında gül dini ve kozmogonik bir semboldü. Eski Hindistan, Suriye ve Mısır'da güle tapınıldığını gösteren

---

[1487] *Ayrıntılı bilgi ve bazı masal, hikâye ve romanlarda gülün kullanımı için bkz: Çetindaş, 2013: 15-23.*

[1488] *Ayrıntılı bilgi için bkz: Altıntaş'ın yararlandığı yabancı kaynaklar: Ludvık Vecera,* Classıc Roses, *Büyük Britanya, 1989, s.7-11; Eıgıl Kıaer,* Methuen Handbook of Roses, *London, 1965, s.10; Ancient Tımes; www.ionxchange.com; www.gardencards.bizhttp://en.wikipedia.org; Getrnot Katzers's Spice Pages; www.uni-graz-at; Wikipedia the free encyclopedia.*

işaretler bulunmuştur (Altıntaş, 2010: 15-17).[1489]

9. yüzyıla gelindiğinde büyük hekim El-Kindi, Dinâverî eserlerinde gülden bahsetmişlerdir. Meşhur İslâm âlimi ve hekimi Ebû Hanife, gülün önemini bitkiler hakkında yazdığı *Kitâbü'n-Nebâf*ta; "Gül bütün ağaçların nuru, bütün çiçeklerin şâhıdır" diyerek metheder (Altıntaş, 2010: 17; Altıntaş, 2014: 22). 11. yüzyılda Yusuf Has Hâcib'in meşhur *Kutadgu Bilig* isimli eserinde "Ziyafete Davet Usulü" anlatılırken, ziyafet sırasında gül suyundan hazırlanan "cüllab" ve "cülengebin" şuruplarının ikram edilmesi anlatılır (Kutadgu Bilig, 66. bölüm, 4656. beyit). Kaşgarlı Mahmut'un *Dîvânü Lügati't-Türk* isimli eserinde geçen "kumgan" kelimesi, "gül suyu şişesi" anlamına gelmektedir (TDK, Dîvânü Lügati't-Türk Veri Tabanı). Bu da bize daha 11. yüzyılda Türklerin gül suyu çıkardığını ve bunun konulduğu kaba özel bir isim verildiğini gösterir.

İbn-i Battuta, seyahatnâmesinde Nusaybîn'de üretilen gül suyunun râyiha ve nefaset bakımından benzerinin olmadığını belirtir (İbn-i Battuta, 2000, c. 1: 337). Bu tarihler tahminen 1327 yılıdır (Baytop, 2004: 502).

16. yüzyıl Avrupası'na bakıldığında İngiliz herbalist John Gerard'ın kitabında 14 çeşit gülden bahsettiği görülür. 17. yüzyılın ikinci çeyreğinde (1629) yaşayan John Parkinson kitabında 24 farklı gülden bahseder. 1700'lü yılların sonunda yaşayan İngiliz Mary Lawrance ise "A Collection of Roses from Nature" isimli kitabında 90 farklı gülü tanıtmış ve resmetmiştir (Altıntaş, 2010: 17).

Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme'sinde,* 17. yüzyılda meşhur esnaf alaylarından bahsedilen bölümde, geleneksel tedavi uygulayan, ilaç yapan, bugünkü tabirle eczacı olan esnafı geçerken, halka gül yağı dağıttıklarından bahsedilir.[1490] Demekki 17. yüzyılda Osmanlı'da kokulu yağlar yapılıp kullanılmaktadır.

Gülün nârin, hassas bir çiçek olduğu ve çok soğuğu sevmediği bilinir. Fakat Evliyâ Çelebi, Erzurum'da gülün ve gülbahçelerinin çok olduğundan bahseder:

"Gerçi şiddet-i şitâdan bağı ve bağçesi yokdur amma Paşa sarayında gül bağçesi ve Hacı Murâd bâğı gülistânı ve Kefeniğnesioğlu güllüğü ve Bedros bâğı güllüğü ve niçe gül bâğları dahi vardır. Ammâ bu zikr olunan bâğların mutabbak (katmer) gülleri meşhûrdur." (Kurşun vd. 1999: 109).

[1489] *Ayrıntılı bilgi için bkz: Elinç, 2012.*

[1490] *"Bu esnâfın kârları bâdemden ve servi kozağından ve cevizden ve fındık ve fısdukdan ve gayrı gunâ-gûn eşyâlardan edhânlar çıkarub katremîz şişeleri içre koyub taht-ı revânlar üzre dükkânların zeyn idüb halka yâsemen yağı ve sünbül ve gül ve reyhân ve kullemisk yağları bezl iderek 'ubûr iderler."[158b] (Gökyay, 1996: 228).*

Osmanlı'nın gülcülük faaliyetleri 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Edirne ve çevresinde devam etmiştir.[1491]

İsparta'nın gülleriyle meşhur olması bahsine gelirsek, en eski seyyâhların seyâhâtnâmelerine baktığımızda gülden bahseden tek bir cümle bile görülmemektedir. İsparta'ya 1332 yılında gelen İbn-i Battuta bu şehrin ma'mur bir yer olduğunu, her yanından çayların aktığını, bağı bostanı bol bir belde olduğunu yazmış fakat gülden hiç bahsetmemiştir (İbn-i Battuta, 2000, c. 1: 406).

1645 yılında Isparta'ya gelen Kâtip Çelebi, *Cihannümâ* isimli eserinde, İsparta'nın havasının hoş, kışının şiddetli, meyvelik büyük bir şehir olduğunu yazmıştır. Ayrıca "Boğa" isimli bir cins dokumanın en kalitelisinin burada dokunduğunu ve büyük boyahanelerinin olduğunu söylemiştir. Bu da gösteriyor ki günümüzde halısı ve gülüyle öne çıkan Isparta'da dokumacılık faaliyetleri 1600'lü yıllara kadar dayanmaktadır (Kâtip Çelebi, 2013, c. 1: 935).

İzmir İngiliz konsolosluğunda rahip olarak görev yapan Arundel, 1826 ve 1833 tarihlerinde iki defa İsparta'ya gelmiş ve o da gül ile ilgili herhangi bir bilgi vermemiştir. Yine, 1872 yılında Isparta'ya gelen rahip Edwin John Davis *(Anatolica),* 1895'te gelen Friedrich Sarre *(Küçük Asya Seyahati)* ve 1907'de gelen Getrude Bell'in eserlerinde de, gül ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Anadolu'da ilk gül yağı üretiminin 1885 yılında yapıldığı çeşitli yerli ve yabancı kaynaklarda dile getirilmektedir. Leh asıllı olup Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne'de hocalık yapmış, eczacılık cemiyetlerinin kurulmasında çalışmış, saray başkimyageri, sağlık hizmetleri başmüfettişi olmuş, kimya, tıp ve halk sağlığı ile ilgili yurtdışı birçok kongrelerde Osmanlı Devleti'ni temsil etmiş bir bilim adamı olan Charles Bonkowski Paşa (1841-1905), "*De la fabrication de l'essence de roses en Asie Mineure"* isimli 1888 tarihli Fransızca yayınında Anadolu'da ilk gül yağı üretimi hakkında bilgiler vermiştir. Paşa'nın verdiği bilgileri Baytop şöyle özetler:

"Osmanlı-Rus savaşı sırasında, Şarkî Rumeli'den İstanbul'a gelen Müslüman muhâcirlerin Kızanlık'tan getirdikleri gül fidanlarını Bursa yakınlarında ve Boğaziçi'nde Kandilli yakınındaki padişahın Çavuşbaşı Çiftliği'nde yetiştirip yağ elde ettiklerini, bu denemelerin başarı ile sonuçlandığını, 1885'te Bursa'da gülyağı elde edilmiş olduğunu görüyoruz. Bonkowski, Çavuşbaşı Çiftliği'ni Mayıs 1886'da gezmiş, gül bahçelerini görmüş, fidanların gayet iyi gelişmiş olduklarını, o yıl 500 okka gül çiçeği toplandığını, ertesi yıl bu verimin 3 misline yükselmiş olduğunu kaydetmiştir.

[1491] *Ayrıntılı bilgi için bkz: "2.2.3. Edirne ve Şam'ın Gül Yağı ve Gül Suyu Üretim Merkezleri Olması"*

Sonra Kızanlık'ta uygulanan distilasyon şeklinin Çavuşbaşı'nda aynen uygulandığını, 10 okka gül çiçeğinin 30 okka su içinde kaynatıldığını, distilatın 6 okkalık şişelerde toplandığını, 3 şişe dolduğu zaman distilasyona son verildiğini, bu 18 okka distilatın bir kazanda 6 okka distilat elde edilinceye kadar kaynatıldığını, kendi haline bırakılan bu son distilatta zamanla yağın yüzeyde toplandığını, 10 okka gül çiçeğinden yaklaşık 1 miskal, kesin olarak söylemek lazım gelirse 4.670 gram gül yağı ve 6 okka gül suyu elde edildiğini, 700 çiçeğin bir okka geldiğini, çiftlikte elde edilen yağın hemen hemen renksiz olduğunu, 16 santigrat derecede billuri bir kitle halinde yoğunlaştığını yazmıştır." (Baytop, 2004: 511).

İstanbul ve Bursa'daki bu ilk teşebbüslerden sonra Isparta'da da gül üretimi için bir hareketlilik görülür. 1887-1888 yıllarında, daha önce dokumacılık ve halıcılık girişimleriyle tanınan Müftüzâde İsmail Efendi, Isparta'da kendi gayretleriyle gülcülük girişiminde de bulunmuştur.

Mithat Gülcü, bir yazısında Isparta'da gülcülüğün başlamasını şöyle anlatmaktadır:

"... 1887 yılında Çal kasabasında tapu memuru Kızanlıklı bir zatla İsmail Efendi tanışıyor ve gül diktiriyor. Sonra kazanları yaptırıyor. İlk 3 yıl yağ çıkartamıyor. Dördüncü ürün yılında Kızanlıklı Pehlivan Ahmet Usta ile tanışıyor ve onunla yağ çıkarmayı başarıyor..." (Agy, Ün Dergisi, 1942: 1447).

Müftüzâde İsmail Efendi elde ettiği ilk gülyağını, Selim Melhâme Paşa'ya götürmüş ve devlet kendisini 3. dereceden devlet nişanı ile ödüllendirmiştir. Parayı kabul etmeyen İsmail Efendi'ye damıtma kazanı verilmiş ve ertesi yıl İzmir Ziraat Müfettişi Zakaryan Efendi'nin raporu ile tekrar devlet tarafından ödüllendirilip yağları satması için Avrupa'ya gönderilmiştir (Altıntaş, 2014: 29; Gülcü, 1942: 1447).

Böylelikle İsparta'da gülcülük faaliyetleri başlamıştır ve 1899 yılında Selim Melhâme Paşa'nın da desteği ile Ziraat Nezâreti İsparta ile bazı illere bedelsiz olarak 100 bin gül çeliği dağıtmıştır (Baytop, Temmuz 1990: 8-10). Böcüzâde Süleyman Sâmi Efendi, *Isparta Tarihi* isimli eserini yazdığı tarihlerde İsparta'da pek çok gülyağı imbik hanesi bulunduğunu belirtmiştir (Böcüzâde, 2012: 47).

Ziraat Nezâreti gül üretimini artırmak için Bursa, Aydın, Konya, Burdur, Adana, Erzurum gibi illere yaklaşık 250 bin ücretsiz gül çubuğu dağıtmış, hükümet, bünyesinde gül uzmanları çalıştırmış, üreticiyi teşvik için yeni kurulmuş gül bahçelerine öşür ve diğer vergiler için beş

yıllık muafiyet verilmiştir. Gül ürünleri üzerindeki gümrükler ve aletlere konulan vergiler de beş yıllığına kaldırılmıştır. Nezâret, para almadan, üreticilere imbik, şişe ve gerekli edevâtı dağıtmıştır fakat Biga bölgesindeki üreticiler verim alamayınca gül fidanları sökülmüştür. Erzurum'da da gülcülük faaliyetleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Sonuç olarak, Balkan muhacirlerinin çoğunlukla yaşadığı bölgelerde, devlet desteğiyle ve onların da katkılarıyla yeni ve kazançlı bir zirâî faaliyet başlamış ve 1910'da Isparta'da 90 bin miskal -yaklaşık 400 kilo- gülyağı üretilmiştir (Erçetin, 2014: 81-83, 89). (Yaklaşık 4 ton gülden 1 kilo gülyağının çıktığı düşünülürse, 1600 ton gülden 400 kilo gülyağı üretilebilir.).

Dünya Savaşı'na kadar gülyağı ortalama bir üretim ile devam ediyordu. Savaşın hem Avrupa'yı hem Osmanlı'yı etkilemesi, parfümeri sanayisinde büyük bir durgunluğa yol açtı ve İsparta gül yağları Bulgar gül yağlarının dörtte biri fiyatına ancak alıcı bulmuş ve bu iş verimsiz bir hale gelmişti. Ardından gelen Kurtuluş Savaşı da gül üretimini büyük oranda etkiledi. Yıllara göre gül yağı üretimleri ve fiyatları şöyle idi:

1910		60.000	miskal[1492]	(300 kg yağ)		
1912	384950 kg gül	26.600	miskal	(133 kg yağ)	1 miskal yağ	20 altın
1913	345500 kg gül	23.500	miskal	(117 kg yağ)	1 miskal yağ	40 altın
1914	361500 kg gül	24.300	miskal	(121 kg yağ)	1 miskal yağ	80 altın
1915	337500 kg gül	22.500	miskal	(112 kg yağ)		
1916	270000 kg gül	18.000	miskal	(90 kg yağ)		
1917	295000 kg gül	17.300	miskal	(86 kg yağ)		
1918	187000 kg gül	12.500	miskal	(62 kg yağ)		
1919	150000 kg gül	18.000	miskal	(90 kg yağ)		
1920	124000 kg gül	8.300	miskal	(41 kg yağ)		
1921	111000 kg gül	7.400	miskal	(37 kg yağ)		
1922	76000 kg gül	5.100	miskal	(25 kg yağ)		
1923	75000 kg gül	5.000	miskal	(25 kg yağ)		

Yukarıdaki tablo, savaşın gül ve gülyağı üretimini ne kadar olumsuz etkilediğini göstermesi bakımından önemlidir. Rakamları, makalesinden aldığımız Hilmi Dilmen 1915-1923 senelerinin yanına fiyatlarını yazmayıp "Umûmî Harp Seneleri" şeklinde bir not düşmüştür (Dilmen, Mart 1935: 165). Savaşın ardından Cumhuriyet döneminin başlamasıyla beraber tekrar gül üretimi yükselmeye başlamış olup bu dönemdeki gülyağı üretimi ve gülyağının satış fiyatı ise şöyledir:

[1492] *1 miskal yaklaşık 4-5 gramdır.*

1924	120000 kg gül	8.000 miskal	(40 kg yağ)	1 miskal yağ 150 kuruş
1925	126000 kg gül	12.000 miskal	(60 kg yağ)	1 miskal yağ 150 kuruş
1926	131000 kg gül	13.500 miskal	(65 kg yağ)	1 miskal yağ 150 kuruş
1927	181000 kg gül	33.300 miskal	(166 kg yağ)	1 miskal yağ 375 kuruş
1928	184000 kg gül	18.200 miskal	(91 kg yağ)	1 miskal yağ 400 kuruş
1929	295000 kg gül	20.500 miskal	(102 kg yağ)	1 miskal yağ 350 kuruş
1930	350000 kg gül	21.500 miskal	(107 kg yağ)	1 miskal yağ 250 kuruş
1931	450000 kg gül	51.000 miskal	(255 kg yağ)	1 miskal yağ 85 kuruş

Kimi zaman yağ fiyatlarındaki değişkenlik sebebiyle üretici zor durumda kalmıştır. Bunda savaşın etkisinin olmasının yanı sıra üreticilerin ayrı ayrı olması sebebiyle yağların kalitesinin farklı olmasının, tüccarların hile yaparak bilerek düşük fiyat vermesinin ve Dilmen'in tabiri ile "hâris" üreticilerin katkı maddesi kullanmalarının da fiyatı düşürmede etkisi vardı. Hükümet, bu değerli ve hassas işin halkın eline bırakılamayacağını farketmiş ve Isparta'yı 5 senelik sanayi programına dâhil ederek bu şehirde bir gülyağı fabrikası yapmıştır (Dilmen, Mart 1935: 166).

Isparta milletvekili Kemal Ünal'ın gayretleri ve ekonomi Bakanı Celal Bayar'ın gül üretimi meselesini yakın takibi sayesinde 30 Eylül 1935'te temelleri atılan Isparta gülyağı fabrikası, 1936 yılından itibaren üretime başlamıştır. Isparta Ticaret ve Sanayi Odası'ndan alınan bilgilere göre Isparta ve çevresinde gül yağı üretimi, 1951'de 105kg, 1952'de 272 kg, 1953'te 488 kg, 1954'te 710 kg ile en yüksek rakama ulaşmıştır.

Bunun üzerine 1954 yılında gül üreticilerinin birleşmesiyle "Gülbirlik" kurulmuş ve burada katı gül yağı (konkret) üretimine de başlanmıştır. 1955'te 515 kg gül yağı 348 kg konkret, 1956'da 565 kg gül yağı 327 kg konkret, 1957'de 545 kg gül yağı 327 kg konkret üretilmiştir. Gülbirlik, 1958 yılında İslamköy Gül Yağı Fabrikası'nı kurmuş ve Isparta'nın gül yağı üretimi, 1958'de 304 kg, 1959'da 452 kg, 1960'da 360 kg, 1961'de 652 kg olmuştur.

Bugün Isparta'da özel sektöre ve Gülbirlik'e ait toplam 15 gülyağı fabrikası vardır. Türkiye yağ gülü üretiminin % 80'i Isparta'da, % 20'si Burdur, Afyon ve Denizli illerinde yapılmaktadır. 1998 yılı bilgilerine göre Isparta'da; 6034 ton gül çiçeği, 1562 kg gül yağı elde edilmiş, ihracat ise 2.5 milyon doları bulmuştur. 1999-2002 yılları arasındaki üretim ve ihraç miktarı şu şekildedir:

1999'da;	6204 ton gül çiçeği,	1465 kg gül yağı,
2000'de;	5330 ton gül çiçeği,	1300 kg gül yağı,
2001'de;	5811 ton gül çiçeği,	1180 kg gül yağı,

2002'de; 5827 ton gül çiçeği, 1185 kg gül yağı.

Isparta Tarım İl Müdürlüğünden alınan bilgilere 2005 ve 2006 yıllarında gül ihracatından elde edilen gelir ise şöyledir:

gül yağı 6.555.000 $ konkret 1.288.200 $ absolüt 1.557.141 $ gül suyu 16.200 $
gül yağı 6.906.070 $ konkret 1.620.936 $ absolüt 2.234.250 $

Isparta'da 2008 yılında ortalama 8500 ton gül çiçeği, 1,5 tona yakın gül yağı ve 9 tonun üzerinde konkret ve absolüt üretimi gerçekleştirilmiş ve yaklaşık 15 milyon euro değerinde gül ürünü ihrac edilmiştir. 2012 yılında ise 6500 ton gül çiçeği, 1000- 1100 kg gül yağı, 6500 kg konkret ve 60.000 kilo gül suyu elde edilmiştir (Altıntaş, 2014: 27-35).[1493]

Bugün İsparta'da gülden yapılan mamüller üreten onlarca firma mevcuttur ve bunlardan sadece biri olan Gülbirlik, 35 dalda 91 çeşit ürünle İsparta gülünü tüm dünyaya duyurmakta, gülün unutulan önemini tekrar hatırlatmaktadır.

Bugün birçok kaynak gül çeşitleri ve bunların sayıları hakkında farklı bilgiler vermektedir. Bunlardan biri olan Baytop, *Türkiye 'de Eski Bahçe Gülleri* isimli önemli eserinde bahçe gülleri için şöyle bir liste yapar: Ahmediye gülü, Anadolu gülü, beyaz gül, çay gülü, fındık gülü, frenk gülü, hoşâb gülü, Japon gülü, katmerli sarı gül, kırk kandil gülü, köpek gülü, lâyemut gülü, mayıs gülü, menekşe gülü, misk gülü, okka gülü, sarı gül, siyah gül, Şam gülü, tevrizi gülü, Van gülü, yağ gülü, yeşil gül, zeybek gülü (2001: VII-VIII).

Altıntaş ise, günümüzde dünyada 18.000 çeşit gülün varlığının bilindiğini sdile getirir. Yazara göre bu çeşitlerin ortaya çıkmasında uzun bir zaman dilimi ve geniş bir coğrafya etkili olmuştur. 18.000 çeşit gül aslında 150 "Rosa" türünün çoğaltılmış, melezleştirilmiş elemanlarıdır. Botanik bilimcileri 150 "Rosa" türünü tanımlamış ve bütün gülleri bu gruplara yerleştirmiştir. Tanıdığımız her gül bu soyların çeşitli fertleridir ve Türkiye'de kendine has 25 endemik gül çeşidi bulunmaktadır (Altıntaş, 2014: 15).

Cevad Rüştü, atalarımızın çevrelerinde gördüğü her şeye karşı sergilediği estetik tutumdan bugün mahrum kaldığımızı üzülerek anlatır. Bahçelerde toprakla uğraşarak elleri nasır tutan ecdadımızın fikirlerinin nasırlaşmadığını hislerinin körlenmediğini belirtir. Ziraatin bir şubesi olan bahçıvanlığın önceden hakir görülmediğini fakat bugün maalesef, esaretten ibaret olan

[1493] *Gül üretimi ile ilgili rakamların ayrıntıları ve Isparta yöresinde yağ gülü yetiştiriciliğinin Türkiye ekonomisindeki yeri için bkz: Altıntaş, 2014; Baydar-Kazaz, 2013; Gökdoğan, 2013: 51-58.*

memurluğun yüce bir şey zannedildiğini söyler. Bahçeciliğin yalnız zevk ve eğlence meselesi değil, belki psikolojik ve sosyal yönü olduğundan hatta insan sağlığıyla doğrudan ilişkili olabileceğinden bahseder. Savaş sonrası zamanlar için de bu münbit topraklara sahip yurdumuz artık yalnız kılıçla değil, sabanla da feth ve imar edilmeliydi diyerek, konuya farklı bir boyut kazandırır (Polat, 2001: 115, 193, 333-334, 363-366).

Polat'ın da eserinde belirttiği "Gül, çiçeklerin şâhıdır. Hatta gül, 'seyyidü ezhâri'l- cenne'dir; yani cennetteki çiçeklerin efendisidir" (2001: 111) sözünü hatırlatıp Isparta ve gülcülük hakkında anlatılan aşağıdaki efsane ile bu maddeyi sonlandırıyoruz:

"Çok eskiden en iri, en güzel, en kokulu gülleri yetiştirmenin yarış halini aldığı gül diyarı Isparta'da en seçkin gülü yetiştirenlere "Gülcü Baba", "Gül Şeyhi" adı verilirmiş. Böyle bir devirde Gülcü Baba olarak tanınan gül meraklısı zengin bir ihtiyar ve onun güzelliği dillere destan gül yanaklı, fidan boylu, gül gibi taze Güllühan adında bir kızı varmış. Gelinlik çağı gelince Güllühan'ın çok talibi olmuş ama babası kızını kimselere vermiyormuş. Tek bir şartı varmış, kim kendisinden daha iri, daha güzel, daha kokulu gül yetiştirirse kızını ona verecekmiş.

Kızına gönül verenler arasında fakir, gül yetiştirecek bir avuç toprağı bile olmayan bir delikanlı varmış. Yılların Gül Şeyhi Gülcü Baba'dan daha iyi gül yetiştirmek, onun için imkansızmış. Delikanlı bir fırsatını bulup Gülcü Baba'nın yanına bahçıvan olmuş ve ondan gül yetiştirmenin inceliklerini öğrenmiş. Onun eşsiz güllerinden bir çubuk almış, gözyaşlarıyla sulamış. Ona aşkından alev, gönlünden koku vermiş. Gül mevsimi gelince ihtiyarın yetiştirdiği en güzel gül altın bir vazoya konmuş. Gülcü Baba'nın bahçıvanının elindeki toprak vazodaki gül, Gülcü Baba'nın gülünden kat kat üstün imiş. Gülcü Baba şaşkın, bir gözlerinin içi gülen kızına bir bahçıvana bakmış. "Yazılan bozulmaz, sözünden döneni Allah cezalandırır." deyip vermiş kızını delikanlıya. Güller arasında kırk gün kırk gece düğün dernek kurmuşlar." (Baytop, 2001: 7-8; Göde, 2010: 186-187)[1494].

Sözlüklerde "Gül"lü Kelimeler

Çok eski zamanlardan beri bilinen gül, birçok topluluk ve millet tarafından çeşitli isimlerle kendisinden bahsedilen bir çiçektir. Antik Mezopotamya'da gül "as gestın, gır" olarak biliniyordu. Akatların dilinde "as (a) murdinnu", Grekçe'de ise "rhodon" ismini almıştı. Gül, Arapçada "verd", Hebrew dilinde "wered", Georgian'da "vardı", Ermenicede "vart", Mısır

[1494] *Efsanelerde, masallarda,* Isparta Folklorunda Gül'ün *kullanımı hakkında detaylı bilgi için bkz: Göde; 2010a; Göde, 2010b: 185-194.*

dilinde “wrt”, Aramaid’de “wurrda”, Asur dilinde “wurtinnu”, Eski İran dillerinden Avesta’da “warda”, Soğd dilinde “ward”, Pers dilinde “wâr”, Eski Hint dili Sanskrit Shatapattra’da 100 yapraklı anlamında “vrittapushpa” isimleriyle bilinir (Altıntaş, 2010: 19-21[1495]).

Gül, Türkçe’nin bazı lehçelerinde değişikliğe uğramış bazılarında ise Türkiye Türkçesi’ne yakın şekilde kullanılagelmiştir. Gül, Azerbaycan Türkçesinde “gızıl gül”; Başkurt, Kırgız ve Tatar Türkçesinde “roza”; Kazak Türkçesinde “ravşan”; Özbek Türkçesinde “atirgül”; Türkmen Türkçesinde “bagül”; Uygur Türkçesinde “gül/kızıl gül” isimleriyle kendine yer bulmuştur (Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, 1991: 290-291).

Çeşitli yörelerde yaşayan halkımız da güle farklı anlamlar yükleyebilmektedir. Örneğin kısrakların gebelik alameti olarak böğründe iki tarafa açılan tüyleri bulunur. Bu tüyler büyüdükçe hayvanın doğurması yaklaşır. Malkara-Tekirdağ yöresinde bu tüylere “gül” denir (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com ttas&arama=kelime&guid=TDK.GTS.57f8a5a81f5c53.80324888 08/10/2016).

Osmanlı coğrafyasında ve bilhassa Dîvân şiirinde hayatın bir parçası haline gelen gül, birbirinden farklı birçok kelime ile tekib halinde kullanılmıştır. Bu kullanımların daha net görülebilmesi için ulaşılabilen sözlükler ve kaynaklar taranarak bir gül sözlüğü oluşturulmuş ve bu sözlük “EKLER” bölümünde verilmiştir.

Gülün Eser İsimlerine Yansıması

Türk kültür ve edebiyatının en önemli çiçeği olan gülün, eser isimlerinde de kendine yer edinmesi kaçınılmazdır. “Gül”lü eserlerin içinde en bilineni olan *Gülistân* Doğu edebiyatlarının başucu kitabıdır. Bununla birlikte birçok roman, hikâye kitabı, şiir kitabı, tiyatro oyunu, dergi ismi, derleme kitaplarında da

“gül”lü isimlere rastlamak mümkündür.[1496] İlgili bölümde ayrıntılı olarak bahsedileceği için

---

[1495] *Altıntaş’ın yararlandığı kaynaklar için bkz: Kındı The Medical Formulary or Aqrabadhın of Al-Kındı, Martın Levey (Translated with a Study of İt’s Materia Medica) London, 1966, s. 344-345; www.ionxchange.com; www.gardencards.bizhttp://en.wikipedia.org; Getrnot Katzer’s Spice Pages; www.uni-graz-at; Wikipedia the free encyclopedia.*

[1496] *Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Sakaoğlu, 2010: 64-65.*

kısaca geçilmiştir.[1497]

Gülün Kişi İsimlerine Yansıması

Türk kültüründe çocuklara isim vermede çeşitli hassasiyetler etkili olmaktadır. Bu hassasiyetlerin başında Hz. Peygamber'in (sav): *"Sîzler kıyamet günü kendi isimleriniz ve babalarınızın isimleriyle çağrılırsınız. Bunun için isimlerinizi güzel koyunuz. "* hadîs-i şerîfi gelmektedir (Ebû Dâvud, Edep 69, [4948]). Hatta Hz. Peygamber (sav), Asiye ismini, Cemile ile değiştirmiştir (Ebû Dâvud, Edep 70, [4952]). Bu bağlamda Saim Sakaoğlu Türk insanının çocuklarına isim koyarken takip ettiği usulleri sıralarken, ilk sırayı dînî kaynaklı adlara vermiştir. Bu başlık altında da "Allah'ın sıfatları, Hz. Peygamber'in (sav) ve ashabının sıfatları, diğer peygamberlerin ad ve sıfatları" maddelerini sıralamıştır (1991, c.1: 2-11).

Hz. Muhammed (sav) çocuklara isim konulması hususunda hassas davranmış, bunun çocukların ebeveyn üzerindeki hakları olarak belirtmiş hatta anlamı uygun olmayan sahabe isimlerini bizzat değiştirmiştir (Aras, 1988: 332). Buradan hareketle bazı Türkler de İslamiyet'in kabulünden sonra isimlerini değiştimişlerdir. Hatta günümüzde bile Müslüman olan gayr-i müslimler kendilerine İslâmiyet'in anlayışına uygun yeni isimler vermektedirler.

Türklerin yerleşik hayata geçmeleriyle birlikte bitkiler ve çiçeklerle olan münasebetleri de artmıştır. Başta gül olmak üzere birçok bitkinin ve çiçeğin adı, özel isim olarak kullanılmıştır. Türk Dil Kurumu'nun online olarak sunduğu *Kişi Adları* Sözlüğü'nde yaptığımız tarama neticesinde, içinde "gül" kelimesinin bulunduğu 366 adet isim tespit edilmiştir. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü tarafından hazırlanan *Adlarımız* isimli çalışmada ise gül ile beraber kullanıldığı tespit edilen isimler şunlardır:

"Gül, Gülabi, Gülafer, Gülağa, Gülahmet, Gülan, Gülana, Gülafet, Gülay, Gülayım, Gülbade, Gülbadem, Gülbahar, Gülbahri, Gülbakan, Gülbay, Gülbeden, Gülbeden Begüm, Gülben, Gülbende, Gülbeniz, Gülbey, Gülbeyaz, Gülbez, Gülbitti, Gülbostan, Gülboy, Gülbün, Gülcan, Gülcemal, Gülcihan, Gülçehre, Gülçiçek, Gülçin, Gülçur, Güldal, Güldalı, Güldane, Güldede, Güldem, Gülden, Güldeniz, Güldenur, Gülderen, Güldermiş, Güldeste, Güldöne, Güle, Güldursun, Gülebetin, Gülenaz, Gülendam, Gülender, Güleser, Gülfem, Gülfer, Gülferah, Gülferay, Gülfidan, Gülgez, Gülgönül, Gülgün, Gülgûn, Gülhanım, Gülhan, Gülhasan, Gülhayat, Güliçi, Gülistan, Gülişan, Gülizar, Gülkız, Güller, Güllü, Güllühan,

[1497] *Bkz: 5.3.9. Gül-Yazı İle İlgili Hususlar.*

Gülnar, Gülnare, Gülnaz, Gülname, Gülnazik, Gülnihal, Gülnisa, Gülnur, Gülnûş, Gülören, Gülörgü, Gülöz, Gülpaşa, Gülpembe, Gülper, Gülperi, Gülriz, Gülrû, Gülrûh, Gülsabah, Gülsafa, Gülsalın, Gülseher, Gülseli, Gülsemin, Gülser, Gülseren, Gülsevim, Gülsevin, Gülsima, Gülsultân, Gülsüm, Gülşah, Gülşen, Gültek, Gültekin, Gülten, Gülter, Gültuğ, Gülüm, Gülüstü, Gülüşan, Gülver, Gülyüzlü, Gülzade, Gülzar, Gülzare, Gülzühal" (1992: 162-166).

Saim Sakaoğlu, Müjgan Üçer'in *Folklorumuzda Gül* isimli çalışmasını incelerken gül ile oluşturulan dikkat çeken isimleri paylaşmıştır. Bunlar, Ağgül, Anlargül, Bahtıgül, Beşgül, Betigül, Destegül, Dilgül, Gülkız, Gülnehir, Gülniyaz, Gülengül, Gülağca, Gülamber, Gülbeşeker, Gülbiçer, Gülcihan, Gülçum, Gülçüm, Güldenem, Gülfiye, Gülhayat, Güliçi, Gülipek, Gülpaze, Gülören, Gülsafa, Gülseher, Gülşafak, Gülşifa, Gültaze, Gülümden, Gülünden, Gülüs, Gülüş, Gülüver, Gülzaman, İncigül, İsmigül, Rengigül, Sadegül, Safigül, Sevgül, Zatıgül (Sakaoğlu, 2010: 63; Üçer, 1973: 3-5).[1498]

Gül kelimesi Farsça kökenli bir kelime olmasına rağmen Türkçe'de gül ile oluşturulan kişi isimlerinin, İslâm coğrafyasının en önemli dilleri olan Arapça ve Farsça'daki terkiplerden daha fazla olduğu görülmektedir (Akkuş, 2010: 58). Banarlı bunun nedenini, gül kelimesinin 14. asırdan bu yana Hz. Peygamber'e alem olmasına bağlar. Banarlı'nın aşağıdaki hatırası, Türkçe'de neden daha fazla gül terkipli isim olduğu hususunda açıklayıcı olacaktır:

"Doğu Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden İstanbul'a, Ankara'ya ve başka büyük şehirlere akın eden halkımız var. Bunlar ailece gelip apartmanlarda kapıcılık, iç hizmetleri ve başka işler yapıyorlar. Adlarını öğreniyorum. Bilhassa kadın adları dikkatimizi çekiyor. Gül, Gönlügül, Yazgülü, Gülşah, Gülşan, Güldalı, Güldâne, Gülizâr, Kırgülü, Gülbeyaz hatta erkek adı olarak da bazen Gülbey.

Bu güllü isimlerin, bu Anadolumuzu gül bahçelerine çeviren güzel adların, bu derece ısrarla niçin konulduklarını ben biliyorum ama yine bilmezlikten gelerek soruyorum:

Sizin oralarda gül bahçeleri çok olmalı... Köy evlerinin bahçelerinde çok mu çiçek yetiştirirsiniz?

Adı Güldalı olan bir kadın cevap veriyor:

Hayır bey, bizim oralarda çiçek bahçesi ne gezer! Biz toprağı tarla diye kullanırız.

Peki, kızlarınıza bu kadar çok ve bu kadar güzel gül adlarını yoksa güle hasret duyduğunuz için mi koyuyorsunuz?

[1498] *Sakaoğlu'nun "gül"lü isimler ve soyisimler üzerine yaptığı ayrıntılı çalışma için bkz: Sakaoğlu, 2010: 59-74. Ayrıca bkz: Dilipak vd. 2000.*

--- Hayır bey, bizim hasret duyduğumuz başkadır. Bizim oralarda inanılır ki gül Hz. Muhammed'in (sav) remzidir." (Banarlı, 2004: 201).

Sümer Şenol, Isparta üzerine yaptığı çalışmasında halkın, çocuklarına isim koyarken kız çocuğu ve sabah vakti doğdu ise adının "Gülderen"; öğleden sonra doğmuş ise "Gülseren"; gece doğmuş ise isim babasının "Ay" olduğu düşünülerek ona da "Gülay" denildiğini tespit etmiştir (2003: 144).

Türkçedeki gül terkipli isimlerin çokluğunda, Hz. Peygamber (sav) ile özdeşleşmiş olarak kullanılmasının etkili olduğunu, hatta Arapça ve Farsçada bile bu kadar kullanım ve Hz. Peygamber ile bu kadar özdeşleşme olmadığını belirtmeye çalıştık. Fakat şunu unutmamak gerekir ki, Arap edebiyatında değil, Türk edebiyatında Hz. Peygamber'in (sav) kokusu gül ile özdeşleştirilmiştir. Dolayısıyla teri, teni vb. özellikleri ile gül arasında çeşitli benzerlikler kurulmuştur. En eski hadîs kaynaklarına inildikçe görülecektir ki Hz. Peygamber (sav) "kokuların en güzeli misktir" buyurur ve genellikle O'nun kokusu "misk" ile tarif edilir.[1499] Yani terinin bile çok güzel koktuğu söylenmiş fakat bu kokunun gül olduğuna dair en ufak bir işaret bile gösterilmemiştir. Dolayısıyla bu kullanım, yüzyıllar içinde oluşmuş; oluşmasında belki de bâtıl rivayetlerin etkili olduğu, Türk edebiyatına, Türk kültürüne mahsus bir kullanımdır.

Gülün rengi, kokusu, şekli vb. yönleri dikkate alınarak binlerce isim oluşturulmuştur. Gülün renginin dikkate alındığı isimler diğerlerinden daha fazladır. Gülbeyaz, Gülgûn, Gülpembe, Gülreng, Gülrû, Pembegül... bunlardan birkaçıdır.

Gülün rengi dışında çeşitli yönlerden ilişkilendirilerek kurulmuş "gül"lü isimlerden bazıları ise şunlardır: Gülârâ, Gülbahâr, Gülberg, Gülbün, Gülcihân, Güldâne, Gülderen, Gülhayât, Gülkız, Gülnisâ, Gülnûş vb.

Dikkat edileceği üzere yukarıda örnek olarak verilen isimler "gül" ile başlamaktadır. Bir de "gül" ile biten isimlerimiz vardır: Aslıgül, Birgül, Destegül, Fatmagül, Goncagül, Nesligül, Şengül vb.[1500]

Bazı mutasavvıflarımıza "gül"lü ünvanlar ya da lakaplar da verildiği olmuştur. Bunlardan en

---

[1499] *Kütüb-i Sitte, 6153; Müslim, Edeb: 5; Ebû Dâvud, Cenaiz: 32.*

[1500] *Gül ile oluşturulan isimlerin kökeni, aldıkları ekler ve Arapça ve Farsçadaki "gül"lü isimler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Akkuş, 2010: 57-66.*

çok bilineni İbrahim Gülşenî'dir.[1501] Bir de "Gül Baba" veya "Gül Dede" denilen mutassavıflar vardır. Bunlardan en meşhuru Hz. Hasan (ra) soyundan olan Kutbu'l-Arifîn Yalınkılıçoğlu Veliyüddin Efendi'nin oğlu Cafer'dir. Şeyh Veliyüddin İsparta'nın Senirkent ilçesine bağlı Uluğbey kasabasındandır. Kânûnî Sultân Süleyman'ın daveti üzerine 948/1541'de Budin

Seferine katılmış ve orada şehit olmuştur. Fetihten sonra tahminen 200.000 askerin katıldığı ve Kânûnî'nin de hazır bulunduğu cenaze namazını Ebussuûd Efendi kıldırmıştır. 1543-48 yıllarında Budin Beylerbeyi Yahyâ Paşazâde Mehmed Paşa, Gül Baba'ya bir türbe yaptırmıştır. Gül Baba'nın şeyhlik alameti olarak tacının tepesinde bir gül taşıdığı için bu adı aldığı söylenir (Kaçalin, 1996, c. 14: 227-228)[1502].

Gülün Yer Adlarına Yansıması

İnsanoğlunun yaşadığı yerlere isim vermesinde çeşitli faktörler etkili olmuştur. Yerleşim yerinin konumu, tarihî önemi, daha önce önemli bir kişinin orada yaşamış olması, yaygın meslek ve çevredeki göl, akarsu ve tepe bunlardan bazılarıdır.[1503]

Tuncer Gülensoy, Türkçe yer adları üzerine yaptığı çalışmada, Türkçede kullanılan çiçek ve gül adlarıyla ilgili şu örnekleri vermiştir:

"Çiçek, Çiçekalan, Çiçekalı, Çiçekdağı, Çiçekdere, Çiçekköy, Çiçekler, Çiçekli, Çiçeklidağ, Çiçeklidere, Çiçeklidüz, Çiçekhüyüğü, Çiçeklikeller, Çiçekoğlu, Çiçekoluk, Çiçeközü, Çiçekpınar, Çiçekpınarı, Çiçektepe, Çiçekveren, Çiçekyayla, Çiçekyazı, Çiçekyurt, Gülaçan, Gülaçar, Gülağzı, Gülbağı, Gülbahçe, Gülbayır, Gülburnu, Gülçatı, Gülçavuş, Gülçayır, Gülçimen, Güldallı, Güldere, Gülderesi, Gülderen, Güldibi, Güldiken, Güldüzü, Gülgöze, Gülhayran, Gülhüyük, Gülkaya, Gülkonak, Gülkoru, Gülköy, Güller, Güllük, Güloluk, Gülören, Gülözü, Gülpınar, Gültepe, Gülușağı, Gülveren, Gülyazı, Gülyolu, Gülyurdu, Gülyüzü" (1995: 77)[1504]

İsimlendirmede önemli olan faktörlerden biri de bölgede yetişen ürünlerdir: Çamlık, Bademli,

---

[1501] *Bkz: 4.2.6. İbrahim Gülşenî.*

[1502] *Gül Baba üzerine yapılan diğer çalışmalar için bkz: Aguston, 1998; Dede, 2001; Erdem, 1935, c. 2, s. 19: 268-271; Köprülü, 1988, c. 4: 832-834; Yakıtal, 1981.*

[1503] *Anadolu'da yer adlarının konulmasındaki etkenler için bkz: Aksan, 1990; Sakaoğlu, 2001.*

[1504] *Ayrıca, alfabetik olarak hazırlanmış Osmanlı yer adları için bkz: Sezen, 2006.*

Elmalı, Fındıklı vb. Bu bağlamda gül, Isparta ve çevresinde yetişen, bölge ekonomisine önemli katkısı olan bir çiçektir. Bölge halkının örneğin mahalle ve işyerlerine güllü isimler vermesi kaçınılmazdır. Güldede dağı, Güllü Belen, Güllüce höyükleri, Güldallı köyü, Gülevler, Gülcü, Gülistan mahalleleri, Gülkent Devlet Hastahanesi, Gülistan Lisesi, Gülbirlik İlköğretim Okulu, Gülcü Sağlık Ocağı, Gülses Gazetesi, Gülşen Kuyumcusu, Gülkar Soğutma, Gülcam Isı Yalıtım, Gülmaya Gıda Sanayi, Nurgül İnşaat, Gülpınar Kozmetik, Gülüm Döner Salonu... bölge halkının güle ne kadar önem verdiğini gösteren, tespit edebildiğimiz kullanımlardan bazılarıdır.[1505]

Gülün Sembolik Değerleri[1506]

Üçüncü Selim zamanında kurulan Nizâm-ı Cedit zabitlerinin giydikleri cepkenlerde, rütbeleri gösteren iki alâmet vardı. Bunlardan birinin adı "gül", diğerinin adı ise "şemse" idi. Bu adlar alâmetlerin şekilleri sebebiyle verilmişti (Pakalın, 1983, c.1: 683).

Türkiye, İran ve Pakistan arasında 1978 yılında kurulan "Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği Teşkilatı"nın amblemi de üç gülden oluşmaktadır.

Kültürel mirasımızın bir parçası olan mezar taşlarındaki çiçeklerin de çeşitli anlamları vardır. Örneğin sümbül motifi, Halvetiliğin ve Sümbüliye kolunun; yasemin çiçeği ise, Hz. Fatıma'nın sembolüdür. Kâdirî mezar taşlarında "18 köşeli yıldız" ile "8 yapraklı gül" motifli kabartmalar mevcuttur. Mezar taşlarında 12. yüzyıldan itibaren çokça kullanılan lâle motifi vahdet-i vücûdu, gül ise İlâhî güzelliği sembolize eder. Allah ismindeki harfler ile lâle kelimesinin yazılışındaki harflerin ebced hesabına göre sayı değerleri aynıdır. Hilâl kelimesi de bu cümledendir. Lâle ile gülün bir arada kullanıldığı örnekler de mevcuttur. Sarıklarda, kavuklarda ve diğer başlıklarda da bu motife sıkça rastlanır. Gülün süsleme sanatlarında ve özellikle mezar taşları üzerinde görülmesinin sebebi İlâhî güzelliği sembolize etmesi ve Hz. Muhammed'in (sav) remzi olmasından kaynaklanmaktadır. "Lale, gül, sümbül, karanfil, yıldız çiçeği, buhûr-ı Meryem, şakayık, küpe çiçeği, haseki küpesi, nergis, süsen" ve birçok çiçek taşların üzerinde açmaya devam etmektedir (http: //rumimevlevidergisi.blogcu.com/hangi-cesit-mezar-tasi-ne-anlatiyor/4167928 08/10/2016. Sitenin yararlandığını ifade ettiği kaynak: Kaybolan Medeniyetimiz, Uygulamalı Türk İslam

---

[1505] *Isparta'da gül adı ile kurulan isimlerin yapısal özellikleri ve Türk diline göre doğru kurulup kurulmadıkları üzerine yapılan çalışma için bkz: Yıldız, 2010: 155-161.*

[1506] *Tasavvuf! sembolik değerler, tekrara düşülmemesi için "4.4. Gül-Tasavvuf" başlığı altında verilmiştir.*

Sanatları Kütüphanesi).

Gül sadece Müslüman mezar taşlarında değil Yahudi ve Hristiyan mezar taşlarında da görülmektedir. Örneğin Hristiyan mezar taşlarında bulunan gül, aşkın, tutkunun ve güzelliğin sembolüdür. Ayrıca Hristiyanlarca kutsal kabul edilen ve Hz. Meryem'i simgeleyen "ağlayan lâle" motifine Müslüman mezar taşlarında da rastlanmaktadır (https: //tarihvetoplum.wordpress.com/2011/01/17/57/ 08/10/2016). Bu, motiflerin ortak kullanılabildiğini fakat farklı anlamlar ifade edebildiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Diğer Dinlerde Gül Telakkisi

İlahî kaynaklı dinlerde de kendine yer bulan gül, genellikle her dinde masumiyetin, günahsızlığın ve üstün kişilerin sembolü olarak kullanılmıştır. Musevîlik'te Hz. Mûsâ ile Hristiyanlık'ta Hz. Îsâ ve Hz. Meryem ile İslâmiyet'te ise Hz. Peygamber (sav) ile çeşitli yönlerden ilişkilendirilir.

Mûsevîlikte Gül

Mûsevîlerin bir bayramının adı da "gül bayramı"dır. Buna "Pentecbtes" derler (Sâmî, 2010: 399). Mûsevîler, Mısır'dan çıkmalarının yedinci haftası anısına bu bayramı kutlarlar.

Pakalın bu bayram hakkında şu bilgilere yer verir:

> "Mûsevîlerce Mûsâ'nın Tûr'da Hakkın hitabına mazhar olarak elvâh-ı kânûniyeyi hamilen dönüşü hatırası olmak üzere yapılan bayram hakkında kullanılır bir tabirdir. Mayısın altıncı ve yedinci günlerine tesadüf eder. Tarihlerde Sabuo diye geçen bu bayrama İsrailliler Şebut adını verirler. İbraniler "Turfanda Bayramı" derlerdi. Sonraları "Îdü'l-Hamsîn" yani elli gün bayramı telkip eylemişlerdir ki Frenkler Rumcadaki pende kosti yani ellinci kelimesinden tahrifen "pantekot" derler.
>
> Tevrat'ın üçüncü kitabında bu bayramın Mûsâ'nın tahsisatından olduğu yazılıdır... Son zamanlarda Musevîler iki gün bayram ederler ve bu günlerde iş görmeyip evin içerisini şamdan, lamba, vesair ev eşyasını çiçeklerle süslerler, sinagoklardaki tevratların bulunduğu mahfazalarla dolaplara ve mâbedin münasip yerlerine gül koyarlar. Kudüs, Yafa gibi Filistin topraklarında gül bayramı bir gündür. Eskiden hasat mevsiminden sonra yapılan bu bayrama "Îd-i Şükrân" (Şükran Bayramı) denilirdi." (1983, c. 1: 685).

Dînî törenlerde hahamlar alınlarında gül başlığı kullanırlar (Çetindaş, 2013: 14).

Yahudiler isimlerine göre mezar taşlarına semboller çizebilmektedir. Örneğin Yahudi mezar taşlarında sıkça görülen şekil "Yahudi Yıldızı"dır. Bazen de mezar taşlarındaki semboller

kişinin ismiyle ilgilidir. Örneğin Leon isimlilerde aslan, Benjamin isimililerde kurt ve Bluma/Blume isimlilerde bir gül sembolü bulunabilmektedir (https: //tr.wikipedia.org/wiki/Yahudi sembolizmi 08/10/2016).

Ayrıca Hz. Mûsâ'ya on emrin verildiği gün olan Şavvot (Gül) Bayramı da kutlanırdı. Bu bayram Pessah'tan elli gün sonra yapılmaktaydı (http://www.ilimdunyasi.com/asri-saadette-islam/yahudilik-ve-gelenekleri/?wap2 08/10/2016).

Hristiyanlıkta Gül

Diğer dinlerde olduğu gibi Hristiyanlık'ta da gül kendine mahsus anlamlar yüklenmiştir. Bazı Hristiyan metinlerinde gül, içi Hz. Îsâ'nın kanı ile dolu bir kadeh şeklinde hayal edilirken bazılarında ise Hz. Meryem'in sıfatıdır (Rosemary). Kimi metinlerde kırmızı gül, çarmıha gerilen Hz. Îsâ'nın el ve ayaklarındaki çivi yaralarını sembolize eder. Müslüman düşüncede olduğu gibi Hristiyanlarda da gül, cennet çiçeğidir (Andı, 2010: 4).

Ortaçağ filozofları doğadaki dört unsurun üzerinde "saf öz" adıyla bir unsur daha bulunduğunu düşünüyorlardı. Hıristiyanlıktaki Haç'ın ortasındaki beş yapraklı gül, işte bu saf özü temsil etmektedir. Orta Çağ filozofları "saf özü" anâsır-ı erbaânın üzerinde bir eleman olarak görmüşlerdir (Ayvazoğlu, 1996: 101). Gül Haçlılar olarak bilinen, eski Mısır, Yunan ve İbrânî ezoterizminin sentezi olarak değerlendirilen özel örgüt de sembolü olan haç ortasındaki beş yapraklı gül ile "saf özü" temsil etmiştir (Çetindaş, 2013: 14). Bunun yanı sıra gül, Haç'ın mesajını iletmek için kullandığı ışık; Hz. Îsâ'nın kendisini ve Hz. Îsâ'nın öğretisini temsilen de kullanılmıştır (Ayyıldız-Canlı, 2010: 27).

Hristiyanlığın ilk zamanlarında gül, Pagan günlerini ve kostümlerini hatırlattığı için kabul edilmemiştir. Uzun zaman sonra Roma Katolik klisesi gülü Hz. Îsâ'nın kanının sembolü olarak kabul etmiştir. Kırmızı gül Hz. Îsâ'nın ve din uğrunda işkence ile ölenlerin sembolü sayılmış, daha sonra Hz. Meryem'e "dikensiz gül" adı verilmiştir. Zamanla paganizmin Afrodit ile ilgili efsaneleri kısmen Hz. Meryem'e mal edilmiştir (Altıntaş, 2010: 17).

İslâmiyette Gül

Türk tasavvuf edebiyatında gülün Hz. Muhammed'in (sav) terinden yaratılması ve Hz. Peygamberin kokusunun gül kokusu olması bahsi sıkça işlenmiş, Anadolu halkı arasında gül

koklarken salavat getirme âdeti ortaya çıkmıştır.

Mevcut bilgilere göre Türk edebiyatında gülün Hz. Muhammed'in (sav) terinden yaratılmasını ilk defa Yunus Emre (1240-1320) şiirlerinde dile getirmiştir.[1507] 15. yüzyılda Süleyman Çelebi (1351-1422) *Vesîletü'n- Necât* isimli eserinde Hz. Peygamberin terinden gül derdiklerini

söylemiş,[1508] 16. yüzyılda ise Hâkânî Mehmed Bey (ö. 1598/9) *Hılye'* sinde benzer duyguları işlemiştir.[1509] Osmanlı Devleti'nin şâir pâdişahlarından olan ve Dîvân şiirinin en hacimli dîvânlarından birine sahip olan Kânûnî Sultân Süleyman da benzer bir beyit yazmıştır.[1510]

Y. Emre, 81/2

Y. Emre, 196/8

Arapça, Türkçe manzum, mensur, telif ve tercüme şeklinde yaklaşık ikiyüz eser veren Bursalı İsmail Hakkı (1652-1725) *Rûhü'l- Mesnevî'sinin* ikinci cildinde, *Mesnevî* ve *Muhammediye Şerhi"*nde, *Kitâbü 'n-Netîce"*de ve bilhassa *Risâle-i Gül'de,* Hz. Muhammed (sav) ile gül arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Adı geçen diğer eserlerdeki bilgiler *Risâle-i Gül'deki* bilgilerin tekrarıdır (Tatçı, 2010: 103). Mustafa Tatçı, *Risâle-i Gül'ün* Türkiye kütüphanelerinde[1511] bulunan iki nüshasını karşılaştırmalı olarak inceledikten sonra şu bilgileri vermiştir:

1507 Hak anı ögdi yaratdı sevdi Habîb'üm didi Yir yüzinde cümle çiçek Mustafâ'nun teridür

Gül Muhammed deridür bülbül anun yâridür Ol gülile ezelî cihâna bile geldüm

---

1508 Terlese güller olurdu her teri

Hoş dererlerdi terinden gülleri

1509 Arak-âlûd olıcak ol sultân

Gül-i pür-jâleye benzerdi hemân

Berg-i gül gibi o rûy-ı nîgû

Terlediğinde olurdu hoş-bû

Gördü Kevser arak-ı gül-bûyun

Nice akıtmasın ağzı suyun

1510 Çün arak dökdi Muhammed anı gül bitürdi Hakk Anun içindür Muhibbî olduğı mümtâz gül

1511 1. Risâle-i Gül, Süleymâniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi Bölümü, Yazma numarası 414, 1b-3b.

2. Risâle-i Gül min-Te'lîfât-ı Hazret-i İsmâil Hakkı k.s. İstanbul Belediyesi Kütüphanesi, OE, Yazma Numarası 975, 86a-89b.

"İsmâil Hakkı, peygamberlerin ve bilhassa peygamberimiz Hz. Muhammed'in (sav), hakikat ehli olan edip ve şâirlerin, mecâzî sözler söyleyip hakiki manalarını kastettiklerinin, bu gibi söz ve eserlerin şerh edilmesi gerektiğinin inancındadır. Bu görüşten hareketle o, özellikle sembolik olan bazı kavramları şerh eden eserler yazmıştır. Bunlardan biri de *'Risâle-i Gül'* adlı makalesidir." (Tatçı, 2010: 100).

İsmail Hakkı Bursevî, adı geçen risâlesinde özetle şunları belirtir:

İmâm-ı Sehâvî, *"Mekâsidü'l-Hasene"* isimli eserinde, Hz. Peygamber'den (salla'llâhü aleyhi ve sellem) kuvvetli bir hadis aktarmıştır. Bu hadiste Hz. Peygamber'in semâvâta mi'râcı sırasında arzın ayrılığa dayanamayıp gözyaşı döktüğü, Hakk'ın da bu gözyaşından "lasaf" adında bir bitki yarattığı anlatılmıştır. Hadîsin devamında Hz. Peygamber'in melekût âleminden mülk âlemine döndüğünde, yüzünde biriken ter damlalarının yere düştüğünü ve burada da Allah'ın kırmızı gülü yarattığını ve **Hz. Peygamber'in; "Ümmetimden bir kimse benim kokumu duymak isterse, kırmızı gülü koklasın."** dediği rivayet edilmiştir.

Ebu'l-Ferec en-Nehrivânî bu hadîsin zayıf olsa bile manasının doğru olduğunu ispatlamaya çalışmıştır. Yazının devâmında Bursevî, bunun nasıl anlaşılması gerektiğine dair yorumlar yapmıştır. Örneğin Hz. Peygamber'in Cenâb-ı Hak'tan aldığı esmâ ve tecellî bilgisinin gül ile remzedildiğini, kırmızı gülün Hz. Peygamber'in terinden yaratılmasını, güzel kokusunu ve rengini bu remz ile mukayese edip anlamak gerektiğini söylemiştir.[1512]

Hz. Muhammed'in (sav) kokusunun gül kokusu olduğunu, gülün O'nun terinden yaratıldığına dair yukarıdaki ve benzer metinlerdeki bilgileri bir kenara bırakıp hadîs kaynaklarına bakılacak olursa görülecektir ki Hz. Peygamber'in kokusunun çok güzel olduğu, misk gibi koktuğu, kimsede benzer bir kokunun bulunmadığı gibi bilgiler vardır fakat hiçbir hadîs kaynağında, Hz. Muhammed (sav) ile gül arasında doğrudan bir ilişki kurulmamıştır[1513]. Bu

---

[1512] *İsmail Hakkı Bursevî'nin* Risâle-i Gül *isimli eseri "EKLER" bölümünde verildiği ve konunun dağılmaması için bu kadar bilgi verilmesi uygun görülmüştür. Ayrıntılı bilgi için adı geçen risâleye bakınız.*

[1513] ***İbn Nâsıruddîn ed-Dimeşkî**, Muhammed b. Abdillâh el-Kaysî eş-Şâfi'î'ye [ö.842/1438] ait* Câmi'u'l-Âsâr fi's- Siyer ve Mevlidi'l-Muhtâr *(nşr. Ebû Ya'kûb Neş'et Kemâl, I-VIII, 1431/2010) isimli eserin dördüncü cildinin 492 ve 493. sayfalarında sahâbeden Enes bin Mâlik'e dayandırılan, Hz. Peygamber'in (sav) söylediği iddia edilen; "Terimden bir damla damladı ve ondan kırmızı gül büyüdü. Kim benim kokumu koklamak isterse kırmızı gül koklasın." sözünün uydurma olarak kabul edildiği belirtilir. Yine İbn-i Asâkir ve İbn-i Hacer gibi hadis alanında uzman kabul edilen önemli kişiler, yukarıda geçen hadisin uydurma olduğunu belirtmişlerdir (**el-Munâvî**, Zeynuddîn Muhammed Abdirraûf b. Tâcu'l-Ârifîn el-Haddâdî [ö. 1031/1622],* Feydu'l-Kadîr fi Şerhi'l-Câmi'i's-Sağîr, *I-VI, Mısır, 1356/1937, c. V, s. 233; **Mer'î el-Kermî**, Mer'î b. Yûsuf b. Ebî Bekr b. Ahmed el-Makdisî [ö.1033/1624],* el- Fevâîdu 'Mavdû 'a fi'l-Ehâdîsi'l-Mevdû 'a,*s.91 (nşr. Muhammed b. Lutfî es-Sabbağ, I, er-Riyâd, 1419/1998).*

konuda Hüseyin Vassâf Bey (1872-1929) *Gülzâr-ı Aşk* adlı *Mevlid* şerhinde Süleyman Çelebî'nin,

Terlese güller olırdı her teri
Hoş dererlerdi terinden gülleri

beytini şerh ederken altı farklı hadîsi kaynak olarak göstermiştir. Fakat hadîslerin hiçbirinde "gül" ile ilgili bir bilgi geçmemektedir.[1514] Hüseyin Vassâf aynı eserin ilerleyen sayfalarında ise, Bursevî'den iktibâs ederek sarı gülün Burak'ın terinden, beyaz gülün Hz. Cebrâil'in terinden, kırmızı gülün ise Fahr-i Âlem'in (sav) terinden yaratıldığını söylemiştir.[1515] Vassâf'ın, hiçbir hadîs kaynağında rastlamamasına rağmen, Bursevî'yi delil göstererek sarı, beyaz ve kırmızı gülün yaratılışını mi'râc hadisesine bağlaması da dikkate değer bir ayrıntıdır. Türk edebiyatının ilk hilye yazarı olan Hâkânî Mehmet Bey de *Hilye-i Saâdet* isimli eserinin

---

[1514] *Hüseyin Vassâf'ın adı geçen eserindeki hadîsler:*

1- *Kastalânî merhum yazar: Tîb isti'mâl etmeksizin râyihâ-i tayyibe Rasûl-i Ekrem Efendimiz Hazretlerinin hassâ-i nebeviyelerinden idi. Hatta Enes bin Mâlik, Nebiyy-i Atyeb Efendimizin kokusundan güzel misk ve anberden bile bir şey şemm etmedim, buyurmuşlardır.*

2- *Mervî olduğu üzere Hz. Sâhib-i Sa'âdet'in vücûd-ı pür-sûd-ı âlîlerinde bir derece râyihâ-i tayyibe var idi ki herhangi bir yoldan güzer buyurmuş olsa da, o tarîki gayet güzel bir koku ihâta eylediğinden Cenâb-ı Peygamber'e tesâdüf etmeyenler râyihâ-i tayyibe-i nebevîye delâletiyle Sultânü'l-Kevneyn Efendimizin o yoldan teşrîf buyurduğunu hükm ederlerdi.*

3- *îmâm Taberânî nakl eder: Ukbe b. Firkat (r.a) hazretlerinin zevcesi Ümm-i Âsım buyurmuş ki: Dört ortak idik. Her birimiz kokulu şey isti'mâlinde yekdiğerimize müsâbaka ederdik ama zevcimiz Ukbe hiçbir koku sürünmezdi. Öyle iken onda bir koku vardı ki cümlemizin râyihâsından daha güzel idi ve hattâ halk Ukbe'nin kokusundan güzel koku görmedik derler idi. Sebebini zevcimden sordum, cevaben "Fahr-i Âlem Efendimizin zamân-ı sa'âdetlerinde bir derde mübtelâ oldum. Zât-ı âlî-i risâlet-penâhî mübârek lu'âb-ı sa'âdetlerinden bir miktar sırtıma ve karnıma dest-i ma'âlî-peyvestleriyle sürüp sığadılar. O derd benden derhal zâil oldu. O zamandan beri bu râyihâ-i tayyibe bâkî kaldı", dedi.*

4- *Yine Taberânî rivâyetiyle menkuldür: Ashâbdan biri huzûr-ı pür-nûr-ı sa'âdet-i Muhammedî'ye gelip kızının cihâzı hakkında mu'âvenet talep edince, zât-ı celîl-i nebevîleri mübârek terlerinden bir şişeye iki damla koyup "Al bunu kızına götür ve söyle, içindeki şey ile ta'attur etsin" buyurduğundan o zâtın kerimesi ondan her ne zaman ta'attur ettiyse râyihâ-i tayyibesini bütün Medîne ahalisi şemm ederlerdi. Hattâ onun hânesine "Beytü'l-Mutayyebîn" dediler.*

5- *Müslim, Hz. Enes'ten rivâyet eder, buyurur ki: Bir gün Enes bin Malik'in (ra) hânesine teşrif-i ma'âlî redif-i Cenâb-ı Risâlet-penâhî şeref-vâki' olarak Sultân-ı Risâlet Efendimiz hâb u râhata varıp mübârek vücûd-ı şerifleri terlemeğe başlamış idi. Hz. Enes'in vâlidesi Ümmü Süleym bir şişe tedârikıyle vücûd-ı sa'âdet-i Hz. Peygamberî'de zâhir olan terden alıp şişeye vaz' eder ki (sav) Efendimiz hâbdan bîdâr olunca Ümmü Süleym Hazretlerinin yaptığı işi görüp "Yâ Ümmü Süleym! Ne yapıyorsun?" diye su'âl buyurdular. O da "tatyîb için mübârek terinizi alıyorum" cevâbını vermesiyle "evet, ondan a'lâ tîb olmaz" buyurdular.*

6- *Cenâb-ı Fâtımâtü'z-Zehrâ'dan (ra) şöyle mervîdir:*
Peygamber (sav) defnedildikten sonra, onun kalbinden biraz toprak alındı. Onu kokladım. Sonra bir şiir yazdım: "Peygamberin toprağını koklayan kimse hayâtı boyunca daha değerli bir şey koklamaya ihtiyaç duymaz. Başıma gelen musibetler eğer günlerin başına gelseydi geceye dönüşürdü." (Hüseyin Vassâf, Gülzâr-ı Aşk, *Süleymâniye Kütüphânesi, Yazma Bağışlar Bölümü, Numara 2315, s. 485 vd.)*

[1515] *Tatçı, 2010: 101 naklen: Hüseyin Vassâf,* Gülzâr-ı Aşk, *Süleymâniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Bölümü, Numara 2315, s. 485.*

216. beytinde, Hz. Peygamber'in kokusunun ya misk kokusu yahut amber özü gibi koktuğunu söylemiştir.[1516] Fakat o da birkaç beyit sonra terinin gül gibi koktuğunu ifade etmiştir. Bu da bize göstermektedir ki amber de misk de gül de Hz. Peygamber'in (sav) kokusunun çok güzel olduğuna kinayedir.[1517] [1518]

Diğer Sanatlarda Gülün Yeri

Klasik şiirimizin en önemli çiçeği olan gül, kimi zaman sıradan bir süsleme unsuru, kimi zaman tezyinatımızın temel elemanı olarak, bazen minyatürlerde, kitap süslemelerinde bazen de şarkılarda karşımıza çıkar.

Minyatürlerde gülün işlenişini incelediğimizde, minyatür kelimesinin "Ortaçağ Avrupası'nda hazırlanan el yazmalarının bölüm başlarında metnin ilk harfinin etrafına kızıl-turuncu *minium* ile (sülüğen, sülyen, kırmızı kurşuntozu) yapılan *miniatura* adlı tezhipten geldiğini ve "sülüğenle boyanmış" anlamını taşıdığını ancak zamanla *minor* (küçük) kelimesinin etkisinde kalarak "küçük (resim)" anlamını da kazandığını" görürüz (Mahir, 2005, c. 30: 118)54.

Minyatür, kültürümüzde genellikle el yazması kitaplarda yer alan, altın veya gümüş yaldızla yapılan, derinlik duygusu olmayan küçük resimlerdir. Minyatürlerde işlenen temalar arasında çiçekler, Türk sanatının vazgeçilmez motiflerinden olmuştur. Onlar, bazen natüralist bir yaklaşımla eserlerde kendine yer bulmuş bazen ise stilize edilerek verilmiştir.

Çiçekler içinde gülün minyatür sanatında da ayrı bir yeri vardır. O, Türk süsleme ve minyatür sanatının hemen hemen her devrinde sıklıkla kullanılan motiflerden biri olmuştur. Kur'ân-ı Kerîm'deki secde ve hizb için belirtilen işaretler bile "gül" adını almıştır. Bunlardan cüzlerin başına konulanlara "cüz gülü"; hizblerin başına konulanlara

---

[1516] *Itr-ı hûbuyla pür olurdu meşâm*

Bûy-ı müşg idi ya hod anber-i hâm

[1517] *Burada bir ayrıntıya daha dikkat çekmek gerekiyor: 1635 yılında tamamlanan ve Edirne'den bahseden en önemli kaynaklardan biri olan Abdurrahman Hibrî'nin* Enîsü 'l-Müsâmirîn *adlı eserinde, Edirne'de elde edilen güllerden hazırlanan gül suyu için şöyle denir: "Bilinmektedir ki her yörenin ünlü bir ürünü olur. Bunları İstanbul'un ileri gelenlerine ve saygın kişilerine armağan ederler. Edirne yoksul bir şehir olduğu için değerli bir ürünü yoktur. Ancak yukarıda yazılı bahçelerimizden bahar mevsimi armağan olarak gül suyu elde edilir ki kokusunun güzelliği miske benzer." (Altıntaş, 2014: 24). Yazar misk ile gül kokusunun birbirine çok yakın olduğunu düşünür çünkü ikisi de çok güzel kokar.*

[1518] *En çok kullanılan 50 Türk motifi için bkz: Ünver, bty.*

da “hizb gülü” denilmiştir (Pakalın, 1983: 683)[1519]. Minyatürlerde doğa tasvirleri içinde sıklıkla görülen bir “gül hatmi” vardır. Bunu Şimşek şöyle açıklamaktadır:

“Toprakta iri yapraktan ya da bir rozetten çıkan uzun sap üzerinde yaprak ve çiçekleri olan, uca yaklaştıkça küçülerek bitkiye piramidal görünüş veren bir çiçektir.” (2010: 78).

En eski eserlere bakıldığında Selçuklular döneminde yazıldığı bilinen Dioscorides’in *Materia Medica* adlı eserinden bir dal üzerinde “okka gülü” tasviri yer almaktadır. Osmanlı döneminden günümüze ulaşabilen en eski minyatür ise, Sinan Bey’in (1480) yaptığı kabul edilen, “Gül Koklayan Fatih Sultân Mehmet Han” portresidir. Çeşitli yazma eserlerde gül koklayan pâdişah portlerinin yanı sıra elinde gül tutan genç hanım (1720), gül koklayan kılınçlı genç (XVIII. yy), sepetinde gül taşıyan derviş (XVIII. yy) minyatürleri de bulunmaktadır.[1520]

Osmanlı minyatürleri, yapıldığı dönemin hayat tarzı, giyim kuşamı ve mekân görüntüleri hakkında gerçeği yansıtan bilgiler veren birer belge niteliği taşımaktadır. Bu minyatürlerden anlaşılmaktadır ki, o tarihlerde Edirne ve İstanbul saraylarında gül yetiştirilmektedir (Şimşek, 2010: 81).

Gülün sembol olarak kullanıldığı, “Gül-i Muhammedî” ismi verilen eserler de mevcuttur. Bu eserlerde gül ve yaprakları üzerinde dualar, ilk halifeler ve din büyüklerinin isimleri yazılıdır. Bazen de gül motifi üzerine “hilye-i şerif”ler yazılmıştır (Şimşek, 2010: 82).

Gül sembolünün dînî edebiyattaki el yazması eserlerde çoklukla kullanılan bir süsleme olduğunu sanat tarihçilerinden öğrenmek mümkündür. Hatta “gül-i Muhammedî” süslemede gülle ilgisi bulunmayan bazı madalyonlara bile ad olmuştur. Sanat tarihçileri gülün Osmanlı sanatındaki en yaygın çiçek çeşidi olduğunu ileri sürmektedirler. Hatta gülün yüzyıllar boyunca stilize, natüralist, realist ve sembolist tarzlarda kitap, kumaş, işleme, taş, çini, keramik, duvar resmi ve benzeri pek çok eserin en çok kullanılan bezeme elemanı olduğunu

---

[1519] *Ayrıntılı bilgi için bkz: Şimşek, Habibe (2012),* Kur’ân-ı Kerîmlerde Bir Süsleme Alanı “Gül” Tezhipleri, *Her Yönüyle Gül Sempozyumu Bildiri Metni, Isparta.*

[1520] “XV. ile XX. Yüzyıllar Arasında Türk Tezhip Sanatında Gül Mo*/f'ıiıı kullanımı için bkz: Coşkun, 2007, YL Tezi. Tek Figürlü Minyatürlerde Gül, Kompozisyon İçinde Gül, Murakka Albümlerdeki Gül Minyatürleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Şimşek, 2010: 77-82; Mahir, 2005, c. 30: 118-123.* “Gülün Türk Minyatür Sanatı’ndaki Tasvirlerinden ve Doğadan Yola Çıkılarak Yorumlanması, Stilizesi ve Batik Sanatında Kullanımı” *için bkz. Aydoğan, Mine (2012), Her Yönüyle Gül Sempozyumu Bildiri Metni, Isparta; Çetinkaya Karafakı, Filiz-Duran Gökalp, Derya (2012),* Gül ve Süsleme Sanatı, *Her Yönüyle Gül Sempozyumu Bildiri Metni, Isparta.*

ve Lâle devrinde bile süslemede gülün daha çok kullanıldığını görmekteyiz (Kortantamer, 1993: 414).[1521]

Gül, seramik malzemelerinde de motif olarak eski zamanlardan bu yana yerini alan ve en çok kullanılan çiçeklerden biridir. Bilhassa Türk-İslam sanatında gül ve lâle, çinilerde en çok kullanılan iki çiçektir. "Günümüzde cam, çini, porselen, vitrifiye ürünler, yer-duvar karosu ve mozaik üretimlerinde süsleme amaçlı olarak yaygın bir şekilde kullanılan gül motifleri pişmiş toprak ürünlerine kattığı estetik anlayışı ile yüzyıllar boyu canlı ve etkileyici kalabilmeyi başardığını göstermiştir (Bayazit-Coşkun, 2013: 1-12).[1522]

Dünya ve Türk sinemalarında gül ve gülle ilgili konuların yer aldığı çeşitli filmler de yer almıştır. Bu filmlerin çoğunda gül soyut bir görev üstlenmiştir. Bazı filmlerde insanların yaşadığı dramı sembolize ederken, bazılarında cinsellik simgesi olarak kullanılmıştır. Toplumsal sorunların yer aldığı gül temalı yahut isminde gül yer alan filmler de mevcuttur.[1523]

Çini, minyatür, tezhip, kalem işi, kitap ciltleri, tekstil, dokuma, ahşap gibi birçok alanda süsleme unsuru olarak kullanılan gül, Türk ebru sanatında da kendine yer edinmiştir. İlk kez Necmeddin Okyay ve Mustafa Düzgünman tarafından denenmiş olan gül ebrûsu, onların yetiştirdiği sanatçılar ve öğrencileri tarafından bugün sürdürülmektedir (Çaylı-Erdinç, 2012 Her Yönüyle Gül Sempozyumu).[1524]

Gül, bayanların kullandığı başörtülerine de ilmik ilmik işlenmiş, çeyiz sandıklarının vazgeçilmezlerinden olmuştur. Bilhassa Ispartalı bayanlar tarafından yapılan pembe ve kırmızı gül oyaları, tığ veya iğne kullanılarak üretilir. Bugün bu oyalar, sadece yazma kenarlarına değil, havlu kenarlarına, fularlara, broşlara, şallara da işleniyor.[1525]

El ile dokunan eski Isparta halılarında da gül motifi çok yaygındı. Hatta çocukluğunda halı işleme sesleri ile uyanan bu satırların yazarının büyüdüğü evin çatısında bulunan halı tezgâhı

[1521] *Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Demiriz, Yıldız (1986),* Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler, *İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yayınları.*

[1522] *Bilhassa İznik ve Kütahya çinilerindeki gül motiflerinin çinilere kazandırdığı uyum, ahenk ve estetik hakkında detaylı bilgi için bkz: Bayazit, Murat-Coşkun (2012), Betül,* Seramik Sanatında Gül Yansımaları ve Çinilerde Gül Motifleri, *SDÜ Her Yönüyle Gül Sempozyumu Basılmamış Bildiri, Isparta.*

[1523] *Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Cereci, Sedat (2012),* Sinemada Gül Temalı Filmlerin Yetersizliği Sorunu, *SDÜ Her Yönüyle Gül Sempozyumu Basılmamış Bildiri, Isparta.*

[1524] *Ayrıntılı bilgi için bkz: Çaylı, Gülfizar-Erdinç, Ünal (2012),* Türk Ebrû Sanatı ve Gül, *SDÜ Her Yönüyle Gül Sempozyumu Basılmamış Bildiri, Isparta.*

[1525] *Ayrıntılı bilgi için bkz: Demirbilek Gökdoğan, 2013: 37-41; Kaya, 1988.*

bu motiflere sıkça şahit olmuştur. Halının desenini halamın kayınpederi çizer; babaannem, annem ve halam ise dokur, halı bitince "Halı Sarayı"na götürülüp satılırdı. Halının her bir deseni için "gül dokumak" tabiri kullanırdı. Sözgelişi üç desen dokuyan biri; "Bugün üç gül dokudum." derdi. Halı ipini sarmak için kullanılan çıkrığın adı da *gülücen* idi.

Gülün kendine yer edindiği alanlardan biri de mûsikî/şarkı sözleridir. Mûsikî, duygu ve düşünceleri seslerle ifade etme sanatı olarak tarif edilir. Şiir ve mûsikî Türk kültüründe birbirini tamamlayan iki ögedir. Dîvân şiirinde yer alan "şarkı" türü de ses ile sözün yakınlaşmasını etkilemiştir. Dolayısıyla şarkılara konu olan sözlerin önemli bir bölümünde "gül"e rastlamak mümkündür. Şarkılarda bazen gül ile bülbül konuşturulmuş, bazen bülbülün inlemesi ele alınmış, gül kimi zaman baharı temsil etmiş kimi zaman da diğer çiçeklerle ilişkilendirilmiştir.[1526] (Ateş-Dikmen, 2010: 83-84). Bunun yanı sıra ismini gülden alan makamlarımız da vardır. Gülizâr, Gülşen-i Vefa, Rast Güldevri, Güldeste, Gonca-i Ra'nâ, Gülzâr, Gülruh bunlardan bazılarıdır. Gülfer Kalfa isimli bir de bestekâr mevcuttur (Ayvazoğlu: 1996: 100; Karadeniz, bty: XV- XXII).

Bunların yanı sıra değişik çiçek ve bitkiler rüyalarda da önemli bir motif olarak kabul edilmiştir. Çeşitli rüya tabiri kaynaklarında gül, lâle, nergis gibi çiçekler genellikle güzelliğe, hayra, evlenmeye, iffetli ve görgülü kadına, ferahlık ve sevince işaret oldukları varsayılmıştır (Çöğenli-Bayram, 1993: 175). Çeşitli kaynaklarda gül görmenin yorumları özetle şöyledir:

"Rüyada gül görmek, şerefli olan bir adama veya çocuğa yahut kayıp bir kimsenin gelmesine ya da kadına işaret eder.

Rüyada gül topladığını gören kimse, hayır, iyilik, sevgi ve nimete kavuşur.

Henüz açılmamış gül, hamile olan kadının çocuğunun düşmesiyle tabir edilir.

Bazı tabircilere göre gül, ayrılacak veya elden kaçırılacak kadın ve ticarete yahut devamlı olmayan ferahlık ve sevince ya da sonu ve vefası olmayan ahde işaret eder.

Rüyada genç bir delikanlının kendisine bir gül sunduğunu görse, o delikanlı, o kimseye bir taahhütte bulunur.

[1526] *Şarkılarda gülün kullanımı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Ateş-Dikmen, 2010: 83-96.*

Ancak sözünde durmaz.

Rüyada gülden başında bir taç olduğunu gören kimse, bir düşmanı ile evlenir.

Bir kadın bu rüyayı görse, tabir yine böyledir.

Gül, güzel bir isimle yâd edilmeye de işaret eder.

Gül, ferahlık ve sevince de işaret eder.

Hasta olan bir kimsenin rüyada, gülün altında serilmiş veya gülden bir elbise giydiğini görmesi, o hastanın 40 gün sonra öleceğine işaret eder.

Çünkü gülün mevsimi kırk gündür.

Bazı tabirciler, gül, bir misafirin veya bir mektubun gelmesine işaret eder dediler.

Gülü kesilmiş ağacında görmek, üzüntü ve kederdir.

Bazı tabirciler, ağacıyla olan gül, sarp ve çetin bir millete ve güç işlere işaret eder.

Rüyada gül toplamak sevinçtir.

Bazen de sarı gül, hastalığa, kırmızı gül, güzellik ve zinete işaret eder.

Kırmızı gül, delil ve iddia edilen şeyin vuzuha kavuşmasına da tabir edilir.

Kirmâni'nin yorumuna göre: Bir kimsenin rüyasında ağacı üzerinde kırmızı gül görmesi;

o kimsenin neşe ve sevince erişeceğine ve isteklerinin tahakkuk edeceğine, kişinin rüyasında ağacı üstünde san gül görmesi;

o kimsenin bir iftiraya uğrayacağına ve herkese gülümseyen bir kadına, kişinin rüyasında ağacı üstünde beyaz bir gül görmesi;

o kimsenin ihsana nail olacağına ve yükseleceğine, bekâr bir kimsenin rüyasında ağacı üzerinde veya evinde bir gül görmesi;

o kimsenin evleneceğine, kişinin rüyasında ağacı üzerinde veya evinde kırmızı gül görmesi;

o kimsenin ev halkı veya yakınları tarafından sevindireceğine yorumlanır.

Gülyağı, zekâya, dinç bir dimağa, halka yakınlığa, mütevazı ve yumuşak olmaya delâlet eder" (Eliaçık, 2003: 175-183; Nablûsî, 2007: 43; http: //ruya.ihya.org/ruyada-gul-gormek.html 21.09.2016)[1527].

Sonuç olarak gül, kültürümüzde isimlerden atasözlerine, kitap isimlerinden mahalle isimlerine, kokudan dînî törenlere kadar etkisini geniş bir sahada hissettirmiştir. Gülün yüzyıllar boyunca stilize, naturalist, realist ve sembolist tarzlarda, kitap, kumaş, işleme, taş, çini, keramik, duvar resmi, vb. pek çok eserin en çok kullanılan bezeme elemanı (Kortantamer, 1993: 414) olarak yer etmesi bu çiçeğin kültürümüzdeki önemini bir kez daha gösterir.

Gül-Tedavi

Hazırlayan: Talip ÇUKURLU

Geçmiş zamanlarda gülün sosyal hayatta kullanıldığı en önemli alanlardan biri de alternatif tıptır. Gül, çeşitli özellikleri sebebiyle baş ağrısına, göz ağrısına, mide rahatsızlıklarına vb. birçok hastalığa şifadır. Baytop, haricen gargara halinde boğaz hastalıklarına karşı da verildiğini, zehirli bileşikler taşımadığı için tehlikesizce kullanılabileceğini söylemiştir (1999: 212). 9. yüzyılda yaşayan meşhur hekim Kindî'nin *Akrabadin* isimli kitabında gül, mide ağrıları, ülserler, karaciğer hastalıkları, ağrıyan boğaz ve ağız hastalıklarında; gül yağı ise, yanıklar, ülser yaraları ve hemoroid merhemlerinin terkibinde kullanıldığı belirtilmiştir. İbnü'l Baytar da gül suyunun içildiğinde mide bulantısına iyi geldiğini, mideyi güçlendirdiğini, kan tükürmeye karşı faydalı olduğunu söyler (Altıntaş, 2010: 9193).

[1527] *Bu konuda akademik bir çalışma için bkz: Koldaş, Diyadin (2003),* Kur'ân'da Rüya, *Yüzüncü Yıl Üniv. SBE Temel İslam Bilimleri ABD Tefsir Bilim Dalı, YL Tezi.*

Son yıllarda yapılan bilimsel araştırmalarda gülün, bilhassa kokulu olan türünün tedavideki ve kozmetikteki önemi ispat edilmiştir. Gençleştirici, doku yenileyici, hücreleri tamir edici özellikleri kan, doku ve deri hücrelerinde gösterilmiştir. Kokusunun hafızayı güçlendirici, belleği arttırıcı ayrıca rahatlatıcı, ferahlatıcı etkisi de bilimsel olarak ispatlanmıştır.[1528] Araştırmalar arttıkça faydalı etkilerinin daha iyi anlaşılacağı ve öneminin yeniden gündeme geleceğini tahmin edilmektedir (Altıntaş, 2014: 13). 14. yüzyıldan itibaren sarayların içinde ve hastanelerde tedâvi amaçlı gülhâneler açıldığı bilinmekte hatta 14. yüzyılın başında yeni kurulan bir İlhanlı şehrinde hastanenin bölümleri anlatılırken darüşşifânın hemen yanında mutfak ve gülâbhâne/gülhâne bulunduğundan da bahsedilmektedir (Altıntaş, 2010: 79).

Eski tıbbın kabulüne göre insanın bünyesini teşkil eden "anâsır-ı erbaa", sıcak, soğuk, nemli ve kuru özelliklere sahip dört hılttan oluşur. Hekimler, insanın vücudundaki bu dört maddeyi dengelemek suretiyle tedavi yöntemleri uygulamışlardır. Tedavi amacıyla kullanılan birçok bitki gibi gül de çeşitli hastalıkların tedavisi için farklı terkipler halinde kullanılmıştır. Günümüzdeki alternatif tıp kitapları da bu bilgileri teyit etmektedir. Bu bölümün esası gülün, hekimlikteki bu kullanımının Dîvân şâirlerinin dilinde nasıl yer aldığını tespit etmektir.

Son olarak Osmanlı döneminde hasta bakıcılık yapan "güllâbici"leri hatırlatmak gerekir. Gül suyunun rûhî yani psikolojik rahatlamaya da faydalı olduğundan ilgili bölümlerde bahsedilmişti. Güllâbiciler, akıl hastalarına bakan kişilerdi. Bunlar hastalara gül suyu (gülâb) dökmekle görevli idiler[1529]. Bunlar zamanla akıl hastalarına da bakmaya başlamışlar ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında "hasta bakıcı" adını almışlardır (Altıntaş, 2010: 115). Altıntaş, bu kişilerin gül suyu dökmekle görevli olduğunu söylerken Ayvazoğlu, bu ismin (Güllâbici) gülle uzaktan yakından hiçbir ilgisinin olmadığını ama Dîvân şâirlerinin gül bahçesini aynı zamanda şifâhâne (akıl hastahanesi) olarak düşündükleri için gül ile güllâbici arasında ilişki kurmuş olabileceklerini söyler (Ayvazoğlu, 1996: 96).

Dîvân şâirleri tedavi amaçlı olarak kullandıkları gülâb, cüllâb, gülşeker, gül- be-şeker

[1528] 32 erkek fare üzerinde deney yapılarak gülün depresyonu azalttığı, strese karşı koruyucu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Nazıroğlu, 2012.

[1529] Güllâbici'nin çeşitli sözlük ve ansiklopedilerdeki tanımı şöyledir: "Akıl hastanelerindeki hademe, güllabici, deli güllabicisi" (TDK Türkçe Sözlük, 2005: 805); "Tımarhânelerdeki -şimdiki tabirle- gardiyanlar hakkında kullanılır bir tabirdir. Ellerinde kamçı olduğu halde deliler arasında dolaşıp azgın delileri döverek uslandırmak vazifesiyle mükellef olduklarından dışarıda bu türlü tavır takınanlara da mecaz yoluyla güllâbici denilirdi. Güllâbici başı ise, tımarhânelerdeki başgardiyan hakkında kullanılır bir tabirdir. Eskiden vezirlerin maiyyetinde bulunup halka işkence edenler hakkında mecaz yoluyla kullanılırdı" (Pakalın, 2004, c.1: 686); "Güllâbi (Ar. kullâb: çengel, kanca > kullâbi: çengelli, kancalı adam'dan) Eskiden akıl hastanelerinde elinde kırbaçla hastaları terbiye eden gardiyanlara verilen isim (Ayverdi, 2011: 444); "Tımarhaneci. Bir nev armut kelepçe" (A. Vefik Paşa, 2000: 168).

kelimeleriyle birlikte sayru, hasta, bîmâr, sudâ, ihrâk, derd-i ser, illet-i dil gibi hastalık bildiren kelimeleri tenasplü bir şekilde kullanmışlardır. İlgili başlıklar altında tedavi yöntemleri ve gülün kullanımı ayrıntılı olarak verildiği için, tekrara düşmemek amacıyla burada kısaca bahsedilmiştir.[1530]

Gül Suyunun Baş Ağrısına İyi Gelmesi ve Yüksek Ateşi Düşürmesi

Kaynaklarda verilen bilgilerde ve örnek beyitlerde görüldüğü üzere gül suyu, baş ağrısına iyi gelmekte, yüksek ateşi düşürmede kullanılmaktadır (Kaya, 2015: 280). Gül suyu ile tedavi, baş ağrısını gidermek için kullanılan en eski yöntemlerden biridir. Hatta hâlâ Isparta'da, çocukların ateşi çıktığında, düşürmek için, başına gül suyu dökülür; vücûdu gül suyu ile sıvazlanır.

Gül suyunun bu özelliğine eski kitaplarda da değinilmiştir. Celâleddin Hızır Paşa, *Müntehabât-ı Şifâ* isimli eserinde şu bilgileri vermektedir:

"Baş tamarundan kan alduralar ve çok akıda ve eger bununla sâkin olmazsa hacâmat etdüreler ve sovuk ve ter nesneler yeyeler gül gibi, gülâb gibi ve benefşe gibi ve başına dahi yaku edeler ve gülâb ve sandal ve benefşe ve kâfûr ve karanfül ve şâf-ı mâmişâ ve nîlûfer bu kamusın dögeler ve başını yülideler sirkeyile ve gülâbile başına yaku edeler nâfi ola..." (Önler, 1990: 46).

Dönemin birçok kitabında gülün baş ağrısına iyi gelmesiyele ilgili benzer bilgiler bulunmaktadır. Bunlardan biri de 15. yy'da kaleme alınmış, *Kitâbü 'l-Mühimmât* isimli müellifi belli olmayan bir tıp eseridir. Bu eserde baş ağrısının çaresi ile ilgili şu bilgilere yer verilmiştir:

". baş ağrısı ya issiden ya sovukdan olur eger issiden olursa ya sâzedür ya maddelü olur alâmet oldur kim baş gayet issi ola ve susaya ve ağzı burnı içi kurıya ve kulağı çınlaya başına sovuk yaku uralar ağrısı sakin ola ilaç oldur kim havası sovucak yirde yaturalar ve gül suyın ve yağın ve biraz sirke karışduralar ve başına dürteler..." (Özçelik, 2001: 32).

Önemli hekimlerden biri olan İbnü'l-Baytar da kafaya gül suyu buharı uygulanırsa sarhoşluğu ortadan kaldırıp, baş ağrısını hafifleteceğini belirtir (Altıntaş, 2010: 93).

[1530] Ateş düşürmeden baş ağrısına, bayılmadan boğaz kulak ağrısına, uyuzdan sivilcelere, mide ağrısından bebekler için mama yapılmasına kadar gül suyunun tedavi için kullanımı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Altıntaş, 2010: 87 - 115.

Gülden yapılan sirkenin ya da gül suyunun sirke ile karışımının da ateşi hızla düşürdüğü bilinmektedir. Hatta bununla ilgili enteresan bir bilgiyi Sümer Şenol eserinde paylaşmıştır. Burada Atatürk'ün yanında bulunan Kılıç Ali'den bir hatıra nakleder:

"Ya Rabbi, ne acı günlerdi! Yatmaktan, hararetten bilhassa karnında toplanan sudan o kadar bîzâr hale gelmişti ki...

"Ne olacaksa artık olsun!" diyordu.

esnada bana hitap ederek: "Kılıç Ali, annene telefonla sor. Bu ateşimi, bu sıkıntıyı geçirecek bir ev ilacı biliyor mu öğren." dedi. Derhal kalktım. Yattan telefon ettim. Annem bana gül sirkesi koymamı tavsiye etti ve vaktiyle yapılmış olan bir şişe gül sirkesini içine buz koyarak soğuttuktan sonra küçük bezleri onunla ıslatarak başına, bileklerine soğuk soğuk koyuyor ve ateşini

hafifletmeye çalışıyorduk. Hakikaten bu gül sirkesi o aralık ateşini düşürmüş, sıkıntılarını azaltmış, kendisine o geceyi iyi geçirtmişti. Ertesi sabah yanına girdiğimde: "Annene teşekkür ederim, ilacı beni çok açtı." dedi (2003: 137-138).

Dîvân şâirleri gülün bu tedavi edici yönüne şiirlerinde başarılı bir şekilde değinmişlerdir. Bunlardan biri olan Taşlıcalı Yahyâ, insanın başından akan kan ile gül suyu arasında benzerlik kurmuştur. Baştan akan kanın baş ağrısını giderdiğine şaşılmaması gerektiğini, çünkü gül suyunun zaten böyle bir özelliği olduğunu söylemiştir. Baştan akan kan tabiriyle de hacâmat isimli tedaviye telmihte bulunmaktadır:

Başumda hûn-ı zahmı derd-i serden kurtarur cânı
Aceb olmaya bu kim gül suyı def'-i sudâ' eyler

T. Yahyâ, 112/6

Başımdaki yaralardan akan kan, insanı baş ağrısından kurtarır. Bu garip değildir çünkü gül suyu baş ağrısını def eder.

Halk arasında, gülün renginin kırmızı olması sebebiyle, gül suyunun renginin de kırmızı olduğu sanılmaktadır. Hâlbuki gül suyu beyaz/şeffaf bir renge sahiptir. Günümüzde satılan gül sularına dikkatli bakıldığında da şişenin renginin pembe, suyun ise şeffaf olduğu

görülecektir. Hâletî bunu aşağıdaki beytinde işlemiştir. Baş ağrısından kurtulmanın gül renkli bâde ile olacağını söylemiş; o gül suyunun (şarabın) renginin hala kırmızı olup, rengini kaybetmemesine şaşırmıştır:

Derd-i ser define çâre bâde-i gül-fâmdur
Gitmemiş rengi ne gülden çıkdı âyâ ol gül-âb A. Hâletî, 56/3

Baş ağrısını def etmek için çare gül renkli bâdedir. Acaba o gül suyu nasıl bir gülden çıktı ki rengi gitmemiş.

Hâletî, başka bir beytinde ise, sevgilinin yanağındaki damlacıkları gül suyuna benzetmiş ve onların aşktan kaynaklanan baş ağrısına iyi geleceğini söylemiştir:

Ey Hâletî hemân arak-ı rûy-ı yârdür
Derd-i ser-i mahabbete nâfi olan gül-âb A. Hâletî, 73/7

Ey Hâletî! Muhabbetli başın derdine faydalı olan gül suyu, yârin yanağındaki damlacıklardır.

Hâletî, yârinden çok sıkıntı çekmiş olmalı ki, baş ağrısı hiç eksik olmadığı için yanında sürekli gül suyu şişesi bulundurmuş. O şişe ise, kendisinin içi gül suyu dolu göz şişesidir:

Nâlelerden derd-i ser eksük degüldür yârda
Şîşe-i çeşmüm n'ola her dem kılursam pür-gül-âb A. Hâletî, 79/3

Yâr (olan kişide) nâleler sebebiyle baş ağrısı (hiç) eksik olmaz. (Bu nedenle benim de) gözümün şişesi sürekli gül suyu ile dolu olsa garip mi?

Gül suyunun tedavi amaçlı kullanıldığı alanlardan biri de ateş düşürücü özelliğe sahip olmasıdır. Kimi zaman da ateş düşürme işi gül şerbetiyle yapılır:

Çünki yakdun cânumı sun bâri la'lün şerbetin
Tâ ki bu ihrâkı teskîn itsün ol cüllâb-ı ışk Mesîhî, 122/2

Canımı yaktın! Bari dudağının şerbetini sun da, bu ateşi, o aşkın gül suyu teskin etsin.

Şeyhülislâm Es'ad, gül suyunun akıl ve gönül rahatsızlıklarına da iyi geldiğini söylemiş, ayrılık ve gamı nezleye benzetmiştir:

Es'ad zükâm-ı hecr ü gam olmazdı kâr ger
Efsürde-i dimâğ u dil olsa gül-âb-ı ruh Ş. Es'ad, 29/5

(Sevgilinin) yanağının gül suyu donmuş (hissiz) aklı ve gönlü (iyi etmiş olsaydı), Es 'ad, ayrılık ve gam nezlesine tutulmazdı.

Emrî, baş ağrısını gidermek için yüze pamukla gül suyu sürmeyi aşağıdaki beytinde ele almıştır. Şâir, çektiği gam sebebiyle meydana gelen baş ağrısını gören gözlerinin buna dayanamayıp göz aklarının pamuğunu gül suyuyla ıslatıp yüzüne sürdüğünü tahayyül eder. Emrî, gözlerini insana, göz akını pamuğa, göz yaşlarını da gül suyuna benzeterek mürekkep teşbihe güzel bir örnek oluşturmuştur:

Gördi gamında derd-i serüm dîde-i sefîd
Penbeyle rûyum üzre gül-âb akıdur dilâ Emrî, 4/3

Gül Suyunun Çarpıntıya ve Ateşten Kaynaklanan Titremeye İyi Gelmesi

İhtilâç, “çarpıntı, titreme, seğirme, havale nöbeti tutma, telaş etme” anlamlarına gelen Arapça bir kelimedir (Ahmet Vefik Paşa, 2000: 656; Devellioğlu, 2003: 419). Meşhur İbn-i Sînâ, yazdığı kitaplarda gülün faydalarından bahsederken, “hoş kokusundan dolayı ruha hitap ettiğini, bayılmalarda ve hızlı atan kalplerde çok faydalı olduğunu” belirtir (Altıntaş, 2010: 91).

Aşağıdaki beyitte Hilmî, gül suyunun ihtilâca da iyi geldiğini belirtmiştir:

Dil ruh-ı huygerdeni bûs eyledikçe cân bulur
Çünkü gül-âbla eder her hasta dei“-i ihtilâç Hilmî[1531]

[1531]Bu beyit, Neslihan Koç Keskin tarafından I. Burdur Sempozyumu’nda sunulan Burdur Gülünden Elde Edilen Mamûller ve Dîvân Şiirinde GülMamûlleri isimli bildiri metninden alınmıştır.

Dil, terlemiş yanağını öpdükçe can bulur. Çünkü gül suyu ile her hasta ihtilâcı def eder.

İrtiâş, "ra'şeye tutulma, titreme, sarsılma" anlamlarına gelir (Ayverdi, 2011: 571; Devellioğlu, 2003: 447). "Maraz-ı irtiâş" terkibi, genellikle yüksek ateşten kaynaklanan titremeyi ifade etmek için kullanılır. Aşağıdaki beyitte Nâbî, titreme hastalığına yakalanan âşığın gül-i mükerrer[1532] ile derdine devâ bulmasını söylemektedir:

Âşık gül-i mükerrer ile eylesün devâ
Gördükçe la'lüni maraz-ı irtiâşına Nâbî, 973/2

Gül Suyunun Göz Hastalığına İyi Gelmesi

Remed, "göz ağrıma, göz ağrısı, tıp ıstılahınca göz kapağını dâhilen setreden örtünün iltihâbı demektir." (Ahmet Vefik Paşa, 2000: 791; Devellioğlu, 2003: 885; Onay, 2009: 385). İbnü'l-Baytar, gül suyunun kaynatılarak buharına başı tutmanın yeni başlayan göz hastalıklarını tedavi ettiğini, hastalığın ilerlemesini önlediğini belirtir (Altıntaş, 2010: 93).

Dîvân şâirlerinden Emrî, gül suyunun bu hastalığa iyi geldiğine aşağıdaki beytinde işaret etmiştir. Şâire göre lâle, sevgilinin yanağına kavuşamadığı için remed hastalığına tutulmuştur. Bu sebeple her sabah jâle, lâlenin gözüne gül suyu akıtsa şaşılacak bir şey yoktur. Çünkü gül suyu göz ağrısını ortadan kaldırır:

Ruhınçün ağlamakdan kıldı tahsîl-i remed lâle
Gül-âb akıtsa tan mıdur gözine her seher jâle Emrî, 70/1

Gül Şekerinin Ciğer İçin Faydalı Olması

Celâleddin Hızır Paşa *Müntehâb-ı Şifâ* isimli eserinde gül suyu ile hazırlanan cüllâbın sıcak mizaçlı kişilerde ateşlenmelerle çıkan hastalıklarda ciğeri soğuttuğunu söyler (Önler, 1990: 198). Gülşekeri diğer adıyla gül-be-şeker de ciğer için faydalıdır. Kadı Burhaneddin, ciğer rahatsızlığı için cüllâbdan değil, gül şekerinden bahsetmiştir. Bu macun kıvamında olan şekerin ciğer rahatsızlığı için devâ olduğunu aşağıdaki beyitte dile getirir:

[1532] Taramalarımız sırasında "gül-i mükerrer" adıyla anılan bir gül türüne ya da gülden yapılan bir ilaç ismine rastlanmadı. Kaya, "gül-i mükerrer" terkibinin "sevgilinin iki dudağından kinaye olarak kullanıldığı"nı söyler (2015: 282).

Eline sundum güli öpdi vü virdi bana
Pes cigerüme devâ gül-şeker olmış durur K.Burhaneddin, 1181/8

Yaralar İçin Gül Merhemi Kullanılması

Merhem genellikle yaraların veya yanıkların tedavisinde kullanılan bir tür ilaçtır. Aşağıdaki beytinde Kâmî, doktora benzettiği sevgilisinin kendisine tebessüm ederek bir kez bakması hâlinde, gönül yarasına gül merhemi sürmüş olacağını belirtir:

Bir kez tebessümâne nigâh itse ol tabîb
Urmış olurdı zahmuma gül merhemin hemân Kâmî, 152/5

Sevgili Gizli Değil

Ben her cemiyette ağladım, inledim. Fena hallilerle de eş oldum, iyi hallilerle de.

Herkes kendi zannınca benim dostum oldu ama kimse içimdeki sırları araştırmadı.

Benim esrarım feryadımdan uzak değildir, ancak (her) gözde, kulakta o nur yok.

Ten candan, can da tenden gizli kapaklı değildir, lâkin canı görmek için kimseye izin yok.

Bu neyin sesi ateştir, hava değil; kimde bu ateş yoksa yok olsun!

Mesnevi, cilt 1, beyit: 5-9

Mevlânâ'nın 'ten candan ve can tenden örtülü değildir; lâkin onu görmek için herkese izin verilmemiştir; tende ilâhi ruhu görebilmek için ney gibi toprak ve suyu terk etmek-sînesi aşk ve ayrılık ateşiyle parça parça olmak lâzımdır' demesi bundandır.

İnancını Sorgulayana

Sühreverdî bu konuda şu örneği verir:

“Bir aşıka “Sevgilinim (Sâni‘) varlığına delil nedir?” diye sorduklarında

“Sabah lambaya muhtaç değildir” cevabını vermiştir.

Ah Ben Kimim

Nefsi ve onun sonradan vaolduğunu (hudûs) tanıdıktan (ma’rifet) sonra Zorunlu Varlık’in varlığına burhan getirilmiştir. Bu nedenle eski sözde (kelâmu’l atik) denilmiştir ki **“Ey insan! Kendini tanı, Rabbini tanırsın”.**

Sühreverdî, geleneksel telekkiyi tekrarlayarak Hak Teâlâ’yı tanımanın (ma’rifet) kendi nefsini tanımaya bağlı olduğunu söyler. Nitekim Peygamber (salla'llâhü aleyhi ve sellem) **“Kendini tanıyan Rabbini tanır”** buyurmuştur. Ebû Yezî el-Bistâmî de Hak Teâlâ' nın kendisine şöyle buyurduğunu söylemiştir: **“Nefsinizden sefere çıkın, ilk adımda beni bulursunuz.”** Nefsten sefere çıkabilmek için önce nefse ulaşıp onu tanımak gerekmektedir. [1533]

Sühreverdî, her peygamberin diğerlerinde olmayan kendine özgü miracı ve mertebesi olduğunu, bizim Peygamberimiz salla'llâhü aleyhi ve sellemin en büyük mertebe olan **görmek, işitmek ve konuşmak** mertebesine yükseldiğini belirtir. Ayrıca peygamberlerin dışındaki kimseler de kendi mertebesine göre ma’rifetullahtan nasibini almıştır. Ali’ye (kerrem'allahü veche radiyallâhü anh)

-“Rabbini gördün mü?” diye sorduklarında **“Görmediğim Rabbe ibadet etmem”** demiştir.

Ebû Yezîd Bestâmî “Allah beni keramet tacıyla taçlandırdı, sonra bana **‘habibim’** diye seslendi”; Mansûr el-Hallâc ise **“Habibimi kalp gözüyle gördüm;**

-**‘Sen kimsin?’** dedim

[1533] Sühreverdî,a.g.e.s. 403

-**'Sen', dedi"** demiştir.

[Sühreverdî, "Bustânu'l-kulûp", s.376-377.]

Sühreverdî bununla ilgili bir hikâye anlatır:

Yemen vilayetindeydim, San'a dedikleri yer. Hızlı hızlı yürüyen çok nurlu bir ihtiyar gördüm. Beni görünce güldü ve bana dedi: "Bu gece garip bir rüya gördüm; yaklaş da sana anlatayım. " Yanına gittim, ihtiyar bana dedi: "Dün gece rüyamda garip bir yer gördüm, nasıl bir yer olduğunu anlatamıyorum. Orada bir şahıs gördüm ki asla onun kadar güzelini görmedim ve işitmedim. Ona baktığımda son derecedeki güzelliğinden dehşete kapıldım, feryad ettim, ansızın gidip hasretinde kalmayayım diye koştum, her iki kulağına iyice yapıştım ve ona asıldım. Uyandığımda her iki kulağımı kendi elimde gördüm. Sonra dedim: ***"Âh! Bu kim? Bu benim perdem! " Kendi bedenine işaret ediyor, ağlıyordu.***[1534]

****

Sühreverdî bununla ilgili şu hikâyeyi anlatır:

Bütün yıldızlar İdris 'le (as) konuşurlardı. Aya sordu:

-Niçin senin nurun bazen az bazen fazla olur? Dedi:

-Benim cismim (cirm) siyah, parlak (saykal) ve safidir. Benim hiç nurum yoktur; fakat güneşin karşısında onun nuruyla karşılaşacak kadar olduğum zaman benim cismimin aynasında diğer cisimlerin aynadaki suretleri gibi bir imge (misal) ortaya çıkar (zahir). Karşılaşmanın zirvesine ulaştığım zaman hilallikten dolunaylığa

---

[1534] Sühreverdî, "Bustânu'l-kulûp", s.369-370.

yükselirim.

İdris ona sordu:

-Onun seninle muhabbeti hangi sınırdadır? Dedi:

-O sınırda ki karşılaşma zamanında kendime her baktığımda güneşi görürüm; zira güneşin nurunun imgesi (misal) bana yansır (zahir). Öyle ki benim yüzümüm bütün pürüsüzlüğü, düzlüğü ve parlaklığı onun nurunun kabulüyle yerleşmiştir, kendime her baktığımda bütünüyle güneşi görürüm.

Görmez misin ki eğer aynayı güneşin karşısına koyarsan güneşin sureti ona yansır (zahir). Eğer aynanın gözünün olduğu farzedilseydi ve güneşin karşısında bulunduğu zaman kendine baksaydı bütünüyle güneşi görürdü. Eğer demir de olsa "ben güneşim" derdi; zira kendisinde güneşten başkasını görmezdi. Eğer "Ben Hakkım" veya "kendimi tenzih/tesbih erdim mertebem ne büyük! " derse onun özrünün kabulü vacip olur.[1535]

Hace Hakîm Senâî şu beyti söylemiştir:

Ey dost! Eğer yaşamak istiyorsan ölmeden önce öl

Ki, İdris böyle öldüğü için bizden önce cennetlik oldu

Sührüverdi vecd halinde Aristoteles'in **ona "Kendine dön, senin için çözülecek"** cevabıyla dile getirdiği yegâne çözüm, insanın kendine ait idrakinin nasıl gerçekleştiğini bilmekten geçiyordu. Sühreverdî Aristoteles'e bunun nasıl olduğunu sorduğunda ona şöyle cevap veriyordu:

Sen kendini idrak etmektesin. Sen zatını ya zatınla ya da zatından başka bir şeyle

---

[1535] Sühreverdî, "Lügat-i Mûrân", *Mecmua-i Musannefât-ı Şeyh-iİşrâk III* içinde (333-401), **s.**308-309.

idrak etmektesin. Eğer zatından başka bir şeyle idrak ediyorsan, bu durumda sana ait başka bir kuvvet olur veya (başka bir) zat senin zatını idrak eder ki onun imkânsızlığı (istihale) açıktır. Zatını zatınla idrak ettiğin zaman zatında zatına ait bir eser itibariyle mi (gerçekleşiyor)?[1536]

Sühreverdî şöyle der

Onlar dünya meşguliyetinin karanlıklarındaki saskın (hayran) bir halde iken ne zaman gizli ilimlere (ulûmu'l-mahfî) ehil olmuşlar ve melekûta yol bulmuşlardır? Yüce nurların şurûk melekesi olmayan insan yüce mahalle ulaşamaz. [1537]

Kendini affetme

Sosyal bilimler literatüründe kendini affetmenin az sayıda tanımı bulunmaktadır ancak var olanlar kendi kendini sevme ve kendisiyle karşı karşıya kaldığında öz sevgiyi ve saygıyı vurgular. **Felsefe literatüründe, kendini affetme, kendine karşı bir iyi niyet gösterisi olarak kavramsallaştırılırken, bir kişinin diğerine zarar vermekten kaynaklanan kendine karşı nefret ve kendini hor görme düşüncelerini zihninden temizlemesi şeklinde tanımlamaktadır** (Horsbrugh, 1974). Bu tanıma benzer şekilde, Holmgren (1998), suçlunun kendini affederek, kendi içsel değerini ve bunun yaptığı yanlıştan bağımsız olduğunu kabul etmektedir. **Filozoflar, kendini affetmenin kendine saygı duyulmasını gerektirdiğini iddia etmektedir** (Dillon, 2001; Holmgren, 1998). Bu düşünceye göre kendini affetme üç unsurdan oluşur: İlk olarak, kendini affetme, nesnel bir hata ya da yanlış davranmayı, ikinci olarak, bu suçun tetiklediği

---

[1536] "Kitâbu't-Telvîhâti'l-levhiyye ve'l-arşiyye: el-İlmü's-sâlis", s.70.

[1537] Sühreverdî, "Kitâbu'l-Mesâr'i ve'l-mutârahât: el-İlmü's-sâlis", s.438.

olumsuz duyguların üstesinden gelmeyi, ve üçüncüsü, içsel bir kabulün sağlanmasını gerektirmektedir (Holmgren, 1998).

Psikoloji literatüründe, kendini affetme "şefkat, cömertlik ve kendine olan sevgiyi teşvik ederken, kişinin kendisinin kabul ettiği nesnel yanlış karşısında, kendine kızgınlığı terk etme isteği" olarak tanımlanmıştır (Enright ve Human Development Study Group, 1996). Bauer vd. (1992), kendini affetmeyi, kendine yabancılaşmadan, benlikle birlikte olma hissine geçiş olarak gören daha soyut bir tanım sunmuş ve kendini affetme için kişinin sadece insan olduğunu fark etmesi gerektirdiğini vurgulamıştır.

Hall ve Fincham (2005) kendini affetmeyi gerçek ve sahte kendini affetme şeklinde sınıflandırmıştır. Kendini gerçekten affetmek için, kişinin davranışının yanlış olduğunu açıkça veya dolaylı olarak kabul etmesi ve bu tür davranışlar için sorumluluk veya suçu kabul etmesi gerekmektedir (Dillon, 2001; Holmgren, 1998). Bu unsurlar olmadan, kendini affetme önemsizdir ve sahte kendini affetme olası hale gelecektir. **Sahte kendini affetme, bir suçlu yanlış yapmayı ve sorumluluğu kabul etmezse oluşur** (Hall ve Fincham, 2005). Affetme büyük ölçüde içsel güç gerektirir ve bu nedenle sahte affetme (yüzeyde) gerçek kendini affetme ile aynı faydalara sahip olan çekici bir alternatif gibi görünmektedir. Suçlu, suçluluk duygusunu ortadan kaldırır ve kendiliğinden yardımsever bir şekilde hissedebilir ve hareket edebilir. Bununla birlikte, sahte affetme ve gerçek affetme aynı sonuçlara sahip gibi görünse de, bunlar büyük ölçüde farklıdır. Gerçek kendini affetme genellikle uzun ve zorlu bir rahatlıktır. **Aksine, sahte kendini affetme, suçlunun davranışına ve sonuçlarına "sahip olamadığı" kendini kandırma ve/veya rasyonelleştirme ile sağlanabilmektedir** (Hall ve Fincham, 2005).

Kendini affetme ile kişilerarası affetme arasında birtakım farklılıklar söz konusudur., Horsbrugh (1974), kişilerarası affetme kalıcı olduğu ve “geri alınamayacağı” için belli

koşulların affetme için dayatılmasının uygun olmadığını belirtmektedir. **Kişilerarası affetme çoğu zaman koşulsuz olarak görülmesine rağmen, kendini affetme belli koşulların yerine getirilmesini gerektirmektedir.** Kişi işlediği suçla ilgili telafi davranışı gösterdiği koşulda kendini affedecektir. Kendini affetme genellikle değişme ve gelecekte farklı davranma kararı gerektirir (Hall ve Fincham, 2005). Kişilerarası affetme ve kendini affetme, kişilerarası affetmenin suçlu ile uzlaşma anlamına gelmemesi bakımından da farklıdır; oysa kendini affetmede kendilikle uzlaşma gereklidir. Kişi kendisine karşı güvensizlik hissetse de kendisine yabancılaşarak yaşayamaz (Enright ve Human Development Study Group, 1996). Bu çerçeveyi kullanarak, kendini affetme, kişinin kendisiyle uzlaşmasının bir aracı olarak görülebilir. Dolayısıyla, kendini affetmemenin sonuçları tipik olarak kişilerarası affetme eksikliği ile ilişkili olanlardan daha şiddetli olacaktır (Fincham, Hall ve Beach, 2006). Kişilerarası suçlarda, mağdurun suçlu ile temasa geçmemesi durumunda bir suçluya yönelik olumsuz düşünceler, duygular ve davranışlar aktive edilemeyebilir. Ancak kişi kendisine veya başkasına zarar verdiğinde, suçlu kendisiyle ve eylemleriyle yüzleşmeye devam edecektir. Kişilerarası suçlarda olduğu gibi, saldırgandan kaçınarak durumdan kaçmak imkansızdır. Bu gerçek, bazı araştırmacıların kendini affetmemenin kendini yabancılaşmaya veya kendini yok etmeye yol açabileceğini öne sürmesine neden olmuştur (Horsbrugh, 1974).

Öz-Duyarlık

Ruh sağlığı ve esenlik araştırmaları tarihi boyunca, araştırmanın baskın odak noktası, doğası gereği patolojik olmuştur. Başka bir deyişle, araştırmacılar ve genel olarak ruh sağlığı alanı, bireylerde bozukluk veya sıkıntı ile ilgili olumsuz ya da kendini yıkıcı yapıları incelemiştir. Bununla birlikte, olumlu ruh sağlığı alanındaki çalışmalara yönelik bir eğilim, genellikle pozitif psikoloji olarak adlandırılan alanda göze çarpmaktadır. Pozitif psikolojinin kavramlarından biri olan öz-duyarlık, pozitif

psikolojinin ilkelerinden ve doğu ve batı etkilerinin birleşmesinden kaynağını alır (Mistler, 2010).

Psikolojik iyi oluşu ve patolojik belirtileri öngören etkenlerin ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmalar psikoterapi, klinik psikoloji, psikiyatri vb. birçok alana etki etmekte ve insanoğlunun keşfedilmesine yönelik çalışmalara destek olmaktadır. İnsanların öz varlığına ilişkin birçok parametrenin (öz-yeterlik, öz-saygı vb.) psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin literatürde sık sık araştırma konusu olduğu görülmektedir. Fakat söz konusu kavramlarla ilgili birtakım problemler alanda çalışanların ilgisini çekmiş, bu kavramlar yerine farklı seçenekler gündeme getirilmiştir. Örneğin kimi araştırmacılar; kendine saygı kavramının fazlaca altının çizilmesi nedeniyle, kişinin devamlı öz varlığı ile meşgul olmasına, bencilce özelliklere, diğer insanlar için kaygılanmamaya neden olduğu yönündeki tespitlerini belirtmişlerdir (Neff ve Vonk, 2009). Bu nedenle öz-duyarlığın batılıların kendiliklerine yönelik bencilce yaklaşımlarına yeni nesil çalışmaların ortaya çıkardığı farklı, ölçülebilir seçeneklerden biri olabileceği görülmüştür (Korkmaz, 2018; Neff, Kirkpatrick ve Rude, 2006).

Uzun yıllardır doğu-budist felsefesinin kavramlarından biri olan öz-duyarlık, batı psikolojisi tarafından kısa bir süre önce incelenmeye başlamış ve insanın öz varlığına yönelik olumlu bir kavram olarak nitelendirilmiştir (Neff, 2003a). Batılı psikologlar, başkaları için empati ve merhameti inceleyen çok sayıda ampirik çalışma üretmiş olsalar da, sadece son zamanlarda öz-duyarlık kavramını keşfetmeye başlamışlardır. Batı'da, merhamet esas olarak başkaları için merhamet açısından kavramsallaştırılır. Webster'ın çevrimiçi sözlüğünde tanımlandığı gibi, merhamet "başkalarının acılarını anlama ve bunun hakkında bir şeyler yapmak isteyen insani niteliktir." Budizm gibi Doğu geleneklerinde ise bununla birlikte, kendine merhamet göstermek de eşit derecede önemli sayılır (Neff, 2009)

Budizm, başkaları için empati ile öz-duyarlık arasındaki bir ayrımın kendilik ve diğerleri arasında yanlış bir ayrılık oluşturduğunu ileri sürer. Merhamet olarak tercüme edilen Tibet sözcüğü "tsewa", kendilik ve başkaları için merhamet arasında ayrım yapmaz (Neff, 2003a). Bu nedenle, bazı Batılı psikologlar, öz-duyarlıkla ilgili teorik ve emperyal bir anlayış geliştirmektedir (Barnard ve Curry, 2011). Reyes'e (2012) göre Batı psikolojisi ve Budist felsefesinin öz-duyarlık kavramını tanımlama biçimleri farklılık göstermektedir. Batı psikolojisine göre öz-duyarlık; kişinin üzüntü ve keder durumunda kendisine karşı şefkatli ve sevgi dolu bir anlayışla yaklaşma kabiliyeti olarak tanımlanırken; Budist felsefesine göre ise kişinin çektiği ızdırap ve sıkıntılara, kendisinin dışında da, üzüntü yaşayan diğer insanlara ulaşan bir olgunluk, merhamet ve şuurla karşılık vermesi şeklinde tanımlanmaktadır. Batı psikoloji literatüründe duyarlık diğerlerine karşı duyarlı olmayı ifade ederken, Budist felsefi düşüncesi ise kişinin öz varlığına yönelik de duyarlı davranmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu nedenle öz-duyarlık ve diğerlerine gösterilen duyarlık birbirine bağlı iki kavram olarak düşünülmektedir (Neff, 2003b). **Duyarlık; diğer insanların ızdıraplarıyla alakadar olmayı, sıkıntılı dönemler yaşadıklarının bilincinde olmayı, diğerlerinin ızdıraplarını sonlandırmayı arzulamayı ve bireylerin kusurlarına karşı yargısız bir yaklaşımla hareket etmeyi gerektirmektedir** (Deniz, Kesici ve Sümer, 2008). Bununla birlikte duyarlık; problem yaşayan, kusurları ve başarısızlıkları olan kişileri peşin hüküm vermeden anlamaya çalışmayı, kişilerin bu hareketlerini insanların aldanabilme özelliğinin bir parçası olarak görmeyi, bu kişilere benliklerine karşı daha şefkatli, sevgi dolu ve ön yargıdan uzak bir tavırla yaklaşmalarını teklif etmeyi ve bu kişilere herkesin kusurlarının bulunduğu, herkesin yanlış yapma ve sıkıntı yaşama ihtimalinin olduğunu anlamaları konusunda destek olmayı ifade etmektedir (Akın, 2009).

Benzer şekilde öz-duyarlık ise; kişinin hayatta karşılaştığı üzüntü ve ızdırap veren durumlardan kaçınmak yerine tüm bu sıkıntıları samimiyetle göğüslemesi, kişinin

benliğine karşı gösterdiği itinalı tavırla çektiği sıkıntıyı hafifleterek iyi olmayı arzulaması, kusurlarına karşı yargısız bir tavır göstermesi ve yaşadığı her şeyin diğer insanlar tarafından deneyimlenen ortak bir insanlık mirası olduğunu fark edebilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Neff, 2003a) .

Yıllar boyunca Doğu Felsefesi-Budizm'de öz-duyarlık tartışılsa da, psikolojik literatürde ortaya çıkması Neff'in (2003a,b) öz-duyarlık kavramını tanımlayan iki makalesinin yayınlanmasıyla olmuştur. Özetle ifade etmek gerekirse öz-duyarlık; kişinin acı çeken sevdiklerine gösterdiği aynı türden bir şefkat ve merhameti kendisine yöneltmesini ifade eder (Allen ve Leary, 2010). Neff'e (2003a) göre öz-duyarlık kişinin kendi ızdırabına açık olmasını, kendisine karşı sevecen ve şefkatli duyguları deneyimleyen bir anlayış almasını, kendi yetersizliklerine ve başarısızlıklarına karşı yargısız bir tavır sergilemesini ve bunları ortak insanlık deneyiminin bir parçası olarak kabul etmesini içerir. Öz-duyarlık aynı zamanda kişinin kendi ıstırabına maruz kalmasını, ondan sakınmamasını, koparılmamasını, ıstırabını hafifletme arzusunu ve iyilikle kendini iyileştirme arzusunu ifade etmektedir. Pek çok psikolojik teori, bireylerin öncelikli olarak kendileriyle ilgilendiklerini, diğerlerine göre kendileri için daha fazla endişeye sahip olduklarını varsayarken, ortak deneyimler insanların kendilerine karşı başkalarına olduğundan çok daha sert ve kaba olduklarını göstermektedir (Neff, 2003b). Bu noktada öne çıkan bir kavram olan öz-duyarlık ise temelde işler ters gittiğinde kendini iyileştirmeyi gerektirir. Örneğin; insanlar başarısız olduklarında ya da kritik bir hata yaptıklarında öz-duyarlığı yüksek olan insanlar kendilerine karşı daha özenli ve şefkatli olma eğilimindeyken, öz-duyarlığı düşük olanlara göre daha az öz yönelimli eleştiri ve daha az öfke içinde bulunarak kendilerini iyileştirme eğiliminde oldukları görülmektedir. Öz-duyarlık aynı zamanda işlerin yanlış gittiği durumlarda kişinin kendisini aşırı eleştirmesinden ziyade kendisine güven vermesini içerir (Gilbert, Clarke, Kemple, Miles ve Isons, 2004).

Öz-duyarlık ile ilgili yanlış inançlar

Öz-duyarlığa sahip olmak, kişinin kendini ideal standartlara uymadığı için sert bir şekilde eleştirmemesini gerektirse de, bu durum kişinin başarısızlıklarını fark etmediği ya da düzeltmediği anlamına gelmemektedir. Aksine bu, optimal işleyiş ve sağlık için gerekli olan eylemlerin (kişinin kendisi için iyi olmayı arzuladığı anlamına gelen duyarlığa sahip olması), yumuşaklık ve sabırla teşvik edildiği anlamına gelir. Dolayısıyla, öz-duyarlık, benlikte gözlemlenen zayıflıklarla ilgili olarak pasifliği ya da hareketsizliği ima etmemelidir. Aksine, pasifliğe yol açma olasılığı daha yüksek olan öz-duyarlık eksikliğidir (Neff, 2003b).

Kendini eleştirme eğiliminin kişiyi bir şekilde değişime ve gelişime zorlayacağına dair inançtan dolayı, kişi kendini başarısızlığı için sert bir biçimde eleştirdiğinde egonun koruyucu işlevleri harekete geçerek yoksunlukları kişinin öz-farkındalığından gizler ve böylece kişinin benlik saygısı tehdit edilmez (Horney, 1950). Kişinin öz-farkındalığı yoksa bu zafiyetler bir karşıtlık olmaya devam ederek varlığını sürdürecektir. Bununla birlikte kişinin öz-duyarlığı yüksek olduğunda kendisini kınama korkusunu görmesini sağlayacak duygusal güvenlik sağlanmış olur ve bu durum bireyin düşünce, duygu ve davranış biçimlerini daha doğru bir şekilde algılayıp düzeltmesini sağlar (Brown, 1999). Ayrıca öz-duyarlık içinde var olan bakım, büyüme ve değişim için güçlü bir motivasyon gücü sağlamaktadır. Örneğin, çocuklarına karşı duyarlığı yüksek olan anne-babalar çocuklarının kendilerine zarar vermelerine izin vermez ve sağlıklı gelişimlerini teşvik etmek için çocuklarına hoş olmayan kurallar veya kısıtlamalar getirebilir. Duyarlı ebeveynlerin eylemleri yargısal veya cezalandırıcı değildir, ancak çocuklarının iyiliği için nezaket, sevgi ve endişeyle aşılanmıştır. Benzer şekilde, kişinin kendisi için de öz-duyarlığa sahip olması genellikle zararlı davranışlardan vazgeçmeyi gerekli kılan her türlü eylemi -kişiyi iyileştirmek için gerekli olan bu süreç sancılı ve zor olsa bile- cesaretlendirmeyi gerektirir (Neff, 2003b).

Öz-duyarlık aynı zamanda kendine acımadan farklı bir süreç olarak araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur. İnsanlar başkaları için acıma hissettiklerinde genellikle kendilerini diğerlerinden ayrı hissederler ve onlardan ayrılırlar ("şükürler olsun, bu benim sorunum değil."). Ancak başkalarına karşı duyarlılığı yüksek bireyler böyle bir durumda kendilerini başkalarına bağlı hissederler ve acı çekmenin tüm insanların yaşadığı bir şey olduğunun farkındadırlar ("Bu benim sorunum değil ama aynı sorunu ben de yaşayabilirim."). Benzer şekilde insanlar kendilerine karşı acıma hissettiklerinde, kendi problemlerine dalmış olurlar ve başkalarının da benzer sorunları olduğunu unuturlar. Başkalarıyla aralarındaki bağlantıları görmezden gelirler ve yeryüzünde ızdırap çeken tek kişinin kendileri olduklarını hissederler. Öz-acıma, diğerlerinden ayrılma, egosantrik duyguları vurgulamak ve kişisel acıların boyutunu abartmak eğilimindeyken; öz-duyarlık kendilik ve öteki arasında böyle bir çarpıklık ya da kopukluk olmadan ortak deneyimleri görmeyi sağlar (Neff, 2003b). Bu nedenle öz-acıma başkalarından ayrılmayı vurgulayan "fakir" bir tutumdur. Öz-acıma ile bireyler duyguları tarafından sürüklenmeye ve onlar tarafından dramatize edilmeye eğilimlidirler. Aksine öz-duyarlık süreci kişinin diğer insanlarla olan bağlanma duygusunu artırdığı için kişinin kendi tecrübelerini, tüm insanlığın ortak tecrübelerinin bir parçası olarak görmesini, bununla birlikte daha fazla nesnelliği ve doğru bir perspektif almayı ifade eder (Neff, 2004).

Öz-duyarlık ile ilgili bir diğer yanlış inanç da kendini sınırlandıramamayı ifade ettiği yönündedir. İnsanlar kendilerine karşı çok kibar davranırlarsa kendilerini sınırlayamamaktan korktuklarını ifade ederler. Bu nedenle çoğu insan kendisini duygusal olarak yenerek daha iyi bir insan olacağına inanmaktadır. Ancak genellikle insanlar bunu yaptığında kendilerini daha kötü hissedeceklerdir, çünkü katı eleştiriler etkili bir motive edici güç değildir (Blatt, Quinlan, Chevron, McDonald ve Zuroff 1982). Aslında insan kendisini her zaman eleştirdiğinde kendisine iyi ve net bir bakış açısıyla bakmaya istekli olmayacak ve neye ihtiyacı olduğunu

göremeyecektir. Çünkü sonuçlardan, yani kusurlarını tanımaktan korkmaktadır (Horney, 1950). Aksine öz-duyarlık kişinin kendisini açıkça görebilmesi için gerekli olan duygusal güvenliği sağlamakta, böylece kişi kendisi için gerekli büyüme ve değişim alanlarını daha iyi tespit edebilmektedir. Öz-duyarlığı yüksek bir kişinin değişim ve gelişim isteği sert öz-eleştiriden kaçma gereksiniminden değil, kendisi için bir sağlık ve esenliğe ulaşma arzusundan kaynaklanmaktadır (Neff, 2004).

Öz-duyarlığın alt boyutları

Acı veren yaşantılar ve kişisel başarısızlık deneyimleriyle karşı karşıya kalındığında öz-duyarlığın üç temel bileşeni ortaya çıkar: a) öz-sevecenlik, kişinin kendisine karşı sert yargılama ve öz-eleştiriden ziyade iyilik ve anlayış içinde olması. b) paylaşımların bilincinde olma, kendi deneyimlerini diğer insanlardan farklı ve soyutlanmış görmek yerine ortak insanlık deneyiminin bir parçası olarak görmesi. c) bilinçli farkındalık, acı veren düşünce ve duyguları kendisiyle aşırı özdeşleştirmekten ziyade bu duygu ve düşünceleri dengeli bir farkındalık içinde tutarak deneyimlemesi. Öz-duyarlığın bu bileşenleri kavramsal olarak ayrı ve fenemenolojik düzeyde farklı bir şekilde deneyimlenmelerine rağmen birbirlerini karşılıklı olarak geliştirmek için etkileşmektedirler (Neff, 2003b).

Öz-sevecenlik

Öz-sevecenlik kişinin kendisine karşı sert, eleştirel veya yargılayıcı olmak yerine şevkatli ve anlayışlı olma eğilimini ifade eder. **Öz-sevecenlik insanın; kişisel kusurlar ve yetersizliklerini kabul ederek, kendisini acımasızca eleştirmek yerine zorlayıcı yaşam koşullarına rağmen desteklemeye devam etmesini gerektirir** (Neff, 2011).

Öz-duyarlık, kendini eleştirmeyi değil, acı çekerken, başarısız olduğunda veya kendini yetersiz hissettiğinde insanın, kendisine karşı sıcak ve anlayışlı olmasını gerektirir. Ne yazık ki pek çok insan sert, eleştirel dili kendileri için kullanma

eğilimindedir. İnsanlar, "Sen çok aptal ve tembelsin, senden utanıyorum!" vb. cümleleri yakın bir arkadaşa, hatta bir yabancıya söylemeyecektir. Ancak doğrudan sorulduğunda, çoğu insan, kendilerine karşı başkalarından daha kibirli olduklarını bildirmektedir (Neff, 2003a). Bunun yanında sürekli kendilerini hırpalayan, başkalarına karşı son derece kibar ve merhametli insanlarla karşılaşmak sıra dışı bir durum değildir. (Germer ve Neff, 2013).

Öz-sevecenlik düzeyi yüksek insanlarda kendilerine karşı husumet, değersiz görme, nefret gibi bireyin kendisine yönelen yıkıcı bir bakış açısı görülmemektedir. Aksine bu insanlar, kendilerine karşı olumlu içsel konuşmalar içinde olmak, bağışlayıcı olmak, kendisini yüreklendirmek gibi mental aktivitelerde ya da kendisini iyi hissetmek için kendine vakit ayırmak, çeşitli etkinliklerle uğraşmak gibi davranışsal aktivitelerde bulunabilmektedir (Allen ve Leary, 2010).

Kaynak: Gülbin DEMİR CELAYİR, Spiritüel İyi Oluş Ve Öz-Duyarlık Arasındaki İlişkide Affetmenin Aracı Rolü

Mekanın Aurası

Frank Lloyd Wright'ın, Wisconsin eyaletinde tasarladığı Taliesin bütün duyuları uyaran bir yapıdır. Mekânın kendi içinde ve çevresiyle ilişkisel bağlamı kurulmuştur. Doğanın içide sakin bir duruşu vardır, yapıya yaklaşıldıkça detaylanır. Duyusal yapıların en önemli özelliklerinden biri yapıya yaklaştıkça kütlenin, malzemelerin detaylanması, gerçekliğe kavuşmasıdır. Evin salonuna giden basık ve karanlık koridor insanı sıkar ve koridorun sonunda ulaşılan vadiye bakan ferah ve yüksek tavanlı salona ulaşıldığında kişi şaşkınlığa uğrar .

Ponty 'nin de belirttiği gibi:

"Gerçek dünya bu ışıklar ve bu renkler değil, gözlerimin sunduğu bu ete tene bürülü görüntü değil; gerçek dünya bilimin bize bu duyu yanılsamalarının ardında olduğunu söylediği dalgalar ve parçacıklar"

Tadao Ando, ışıktan bahsederken, ışığı karanlıkla olan ilişkisinden ayırmaz:

"Işık, kendi başına ışıyamaz. Işığın ışık olabilmesi için karanlık gerekir.. .Işık güzelliği, karanlıkta ellerinde tuttuğu mücevher gibi, karanlığı oyan ve bedenimizi delip geçen, mekâna hayat üfleyendir"

Vatikan/Church of Light. Dini yapılar ışığı şekillendirerek ve sınırlayarak süzerler.
Işık sınırlandırıldıkça güçlenir

YİRMİNCİ YÜZYIL SONU AMERİKAN TOPLUMUNA GENEL BAKIŞ

Hazırlayan: Melis Mülazımoğlu Erkal

Yirminci yüzyıl sonu Amerikan toplumunun belirgin özelliklerinin inceleneceği bu bölümde 1980'ler ve 1990'lar üzerinde durularak, ulusal ve uluslararası bağlamda Amerika'nın yüzyıl sonuna ilişkin tutumu gözler önüne serilecektir. Kültürel, politik ve teknolojik anlamda meydana gelen değişimlerin 1980 sonrası Amerikan toplum yapısını, kimliğini ve korkularını ne şekilde etkilediğine bakılacaktır. Böylelikle, apokalips kavramının bu değişimler sonucunda nasıl bir yan anlam kazandığının inceleneceği beşinci bölüme bir zemin hazırlanması amaçlanmaktadır.

1980'ler Amerika'sı denince akla ilk gelen Ronald Reagan başkanlığındaki muhafazakâr devlet yapısı ve teknolojik gelişmeye yönelik sürdürülen devlet politikasıdır. Cumhuriyetçi Reagan 1981 yılında demokrat Jimmy Carter'dan başkanlığı devraldığında amacı, serbest piyasa ekonomisini ve savunmayı güçlendirmeye yönelik çalışmalar yapmak, orta sınıf yaşam standardını yükseltmek

ve düşmanını kesin çizgilerle tanımlamaktı. Buna bağlı olarak, 1984 yılında geliştirilen ve "Stratejik Savunma Projesi" tanımıyla nitelendirilen Amerikan savunma politikasına aktarılan sermayenin yol açacağı dış borçlar düşünülmeksizin kesintisiz devam edilmiştir. Reagan'ın söylemi önceleri **"şeytanın imparatorluğu"** olarak nitelendirdiği Sovyetler Birliği'nin 1985 yılında seçtiği yeni başkanları M. Gorbaçev'in benimsediği ılıman ve şeffaf politika doğrultusunda ve nihayetinde Berlin Duvarı'nın 1989 yılında çökerek, Sovyet Rusya'nın 1991'de dağılmasına bağlı olarak sona eren Soğuk Savaş (19451990) dönemiyle birlikte zaman içerisinde yumuşama göstermiştir. Böylelikle 1980'ler, Amerikan kültür mozaiğini destekleyecek nüfusun artması için dışarıdan alınan göçler, artan dış borçlar, yükselen orta sınıf hayat standardı, kitle iletişim araçlarının desteklediği alım gücü artışı ve tüketim kültürü etrafında dönmüştür. Bazı kuramcılar bu durumu "Amerika'nın, dünyanın hem lideri hem de kölesi olması" şeklinde açıklamaktadır (Snowman and Bradbury 367).

Reagan dönemi, Amerikan sağını devlet, aile ve düzen kavramlarını restore ederek şekillendirdiğinden muhafazakâr Amerikalılar için bir sosyal kalkınma dönemi olarak algılanmıştır. Reagan'ın bu tutumu çevre koruması, azınlık hakları, karşı- kültürün talepleri gibi konularda kısıtlamalara gidilmesine yol açmıştır. Bu süreçte, uyuşturucu kullanımı, kürtaj hakkı, eşcinsel ve feminist oluşumlar engellenip, geleneksel aile hayatı, Hristiyanlığı yayma politikası ve doğanın metalaştırılması desteklenmiştir. Her açıdan tek tip bir toplum yapısının kitle iletişim aygıtları tarafından pompalandığı, döneme "bilgi çağı" adını veren teknolojik ilerlemelerin uç noktalara ulaştığı 1980'ler tüm dünyada yankı uyandıran Amerikan yeni-sağının genel özelliklerini oluşturmuştur.

Bunun yanı sıra, Amerikan devleti 1980'lerin sonuna geldiğinde oluşumu daha önceki yıllara dayanan bir çöküşün içine girmiştir. Vietnam'daki askeri başarısızlıktan sonra 1970'li yılların sonunda yaşanan benzin fiyatlarındaki kriz

Amerika'nın dış borçlarını arttırarak, iç dengelerini bozmuş ve enflasyonu tırmanışa geçirmiştir. Çöküş zincirinin bir diğer halkası, gelirlerinin üzerinde harcayarak maddi tatmine ulaşan Amerikan orta sınıfının yol açtığı ekonomik durgunluk ve psikolojik çöküştür; bu da Amerikan sosyal hayatını olumsuz şekilde etkilemiştir. 1987'de yaşanan borsa kriziyle patlak veren istihdam sorunu, dış göçler sonucu oluşan nüfus patlaması ve yerleşim alanı yetersizliği, kalitesiz işçi sayısının yükselmesi ile uyuşturucu ve suç oranındaki ciddi artış Reaganizmi çöküşe iten sebeplerdendir.

Amerikan toplumunun içinde bulunduğu bu karmaşa hali muhafazakâr Reagan diplomasisinin eleştirilmesine ve karşı-kültürün sesinin daha net duyulmasına olanak tanımıştır. Yeni kadın hareketiyle canlanan feminist oluşumlar, insan hakları eylemcileri, sendikalar, özgürlük taraftarı sivil toplum örgütleri ve çevreciler Amerikan hükümetini keskin bir dille eleştirmeye başlamıştır. 1987 yılında Washington'da yarım milyon Amerikalı eşcinsel ve destekçisinin katılımıyla gerçekleşen ünlü "gay yürüyüşü" karşı-kültürün muhafazakâr Amerikan hükümetine olan eleştirisinin ses getiren bir örneğidir *(American Social History Productions* 662).

Amerikan kültür mozaiğini oluşturan etnik grupların sınırlarını daha net çizmeye başlamaları ırkçı söylemlerin güçlenmesine neden olmuştur. Huntington'nın belirttiği gibi, tüm dünyayı etkileyen çok-kültürcülük yaygın Amerikan bilincinin ve aslında tüm Batı uygarlığının sonunu getirmiştir (306-307). Etnik grupların ve siyahların egemen ideoloji karşısında seslerini duyurmaları sonucu Amerikan müzik sektöründe büyük bir paydaya sahip olmaya başlayan Rap müziği de 1980 sonrası kuvvetlenen karşı-kültürün önemli bir parçası olmuştur. Özellikle Afrikalı-Amerikalıların ve diğer etnik grupların katkısıyla gelişen bu müzik türü, emperyalist Amerikan ideolojisinin bu zamana kadar bastırmış olduğu "ötekinin" sesini duyurarak aidiyet sorunu yaşayan gençlere, hatta işçi sınıfına ait beyazlara bile

kendilerini ifade edecekleri bir alan sağlamıştır.

1980'lerdeki Reagan politikasının toplumsal korkularını belirginleştirmesiyle bilim-kurgu, korku ve apokaliptik edebiyat türünün belki de en akılda kalan örnekleri verilmiştir: *E.T. (1982), Blade Runner (1982), Star Wars (1979,80,83,97), Alien (1979,86,92,97), Terminator (1984), Back to the Future* (1985) serileri gibi bilim-kurgu örnekleri diğer dünyalardan gelebilecek olası müdahale/tehditleri konu edinip, Birleşik Devletlerin "öteki" korkusunu dile getirmiş ve Doğu'dan gelebilecek her türlü kötülüğün muhtemel olduğunun altını çizmiştir. *Friday the 13th (1980), The Nightmare on Elm Street (1984), Halloween (1978), The Fly (1986), The Lost Boys (1987), The Thing (1982)* gibi korku filmleri ise kötülüğün dışarıdan değil asıl içeriden kaynaklandığını, yani terörün Amerikan toplumunun tam kalbinde yer aldığını, dolayısıyla insanların birbirlerine şüpheyle yaklaşmalarının gerekli olduğunu belirtmiştir. Bunun yanı sıra, *The Lost Boys* (1987), *The Hunger* (1983), *Near Dark* (1987) gibi 1980'lerde popülerleşen vampir korku filmleri Reagan politikasına gönderme yaparak, Amerika'nın kimlik bağlamında bir tehdit olarak nitelediği "öteki" üzerine yoğunlaşmıştır. Bilim-kurgu ve korku türünün 1980 sonrası Amerikan edebiyat ve kültür hayatında yükselişe geçmesinin nedeni, bu iki türün Amerika'nın ulusal ve uluslararası anlamdaki korkuları sonucunda dışarıya karşı daha saldırgan bir diplomasi yürütmesini ve kendi bireyleri üzerinde daha baskıcı bir kontrol mekanizması yaratmasını en açık biçimiyle dile getirmiş olmasıdır.

American Social History Productions adlı kitapta ele alındığı gibi, Amerikan toplumundaki kültürel değişimin yanı sıra, Reagan hükümetinin görev süresi boyunca oluşumları desteklenen çeşitli dini tarikatlar genelinde de 80'lerin sonuna doğru bir huzursuzluk gündeme gelmiştir (660-62). Kitle iletişim araçlarını kullanarak Hristiyanlığı yaymayı hedefleyen ve böylece daha fazla kişiye daha kısa zamanda ulaşmayı planlayan bir takım radikal tarikat liderleri 1986-87 yıllarında

isimlerinin karıştığı ahlaksız olaylarla gündeme gelmiştir. Jimmy Swaggart ve Jim Bakker'ın medyayı kullanarak içine girmiş oldukları skandal buna bir örnektir.

Amerikan toplumundaki tarikat oluşumu ve alternatif inançların yaygınlaşması "Yeni Çağ Hareketine" *(New Age Movement)* bağlıdır. "Yeni Çağ" 1960'ların sonunda Amerika'da ortaya çıkan Yeni Dini Hareketler'in alt gruplarından biri olarak yorumlandığı gibi, insanı ve evreni anlamaya yönelik farklı disiplinlerin ve dünya görüşlerinin bir sentezde buluşarak oluşturduğu çok katmanlı ruhani bir hareket olarak da yorumlanmaktadır. Değişen dünya düzeninin etkisi ile tek/çok tanrılı dinlerden aldığı bir takım özelliklerle kendine has bir yapısı vardır. Kanal olma, ruh göçü, meditasyon, astroloji, UFO'lar, şifa, psişik deneyimler vb. gibi ruhsal konulara ilişkin bireysel yaklaşımıyla özellikle 1980 sonrası Amerikan kitle iletişimi ve medyasında büyük yankılar uyandırarak popüler bir terime dönüşmüştür (Heelas 1, 2). Yeni Çağ hareketinin özünde yatan, insanın fiziksel ve psikolojik sorunlarının üstesinden gelebilmesi için her insanın kendi içinde var olan kozmik güce inanmasıdır. Bir anlamda Yeni Çağ, çağdaş zamanda hissedilen kültürel belirsizliğe verilen bir tepkidir (Heelas 8, 9). Örneğin, 1980'lerde güçlenen kadın hareketiyle tetiklenen cadılık kavramı, kadınların kimlik sorununa ilişkin bir çözüm arayıp, kendilerini toprak anayla ilişkilendirmelerine, ataerkil toplum yapısına karşı çıkmalarına ve çevre yıkımına engel olmalarına imkân tanımıştır. 1980'lerde putperest bir oluşum olarak tanımlanan cadı hareketi tüm Batı'yı etkisi altına almıştır (Ankarloo 61-62, 89). Yeni Çağ hareketine bağlı olarak ortaya çıkan oluşumlardan bir diğeri ise satanizmdir. Satanizm, 1980'lerde popülerleşen heavy-metal müzik türünün karanlık ve öfkeli bir atmosfer yaratmayı hedefleyen müzik sözleri ve sert ritimleriyle varlığını pekiştirir. Heelas'a göre satanizm, kapitalist düzenin altını çizdiği bireyci, kişisel özellikleriyle toplumda sivrilen bireyin kendini gerçekleştirmesinin, ifade etmesinin ve tatmininin önemini meşrulaştıran bir oluşumdur (88-90). Satanist akımın başlıca temsilcisi Anton Szandor LaVey 1968

yılında yazmış olduğu *The Satanic Bible* adlı kitabı ve Kaliforniya'da kurmuş olduğu şeytan kilisesiyle Hristiyanlığı eleştirir, insanın manevi bir üst otoriteye uymasını zayıflık olarak görür, tüm dinlerin günah olarak yorumladığı şeyleri uygular, böylelikle insanın fiziksel ve zihinsel yapısından haz almasını sağlar. Satanizm şeytanı kutsal bir varlık olarak yücelten bir inanış olmasına rağmen, bilinenin aksine şeytana tapınmayı öngörmez, daha ziyade şeytanı her insanın içinde var olan hayvani duyguların bir temsili olarak görür. LaVey için bir lider, kilise, kutsal kitap ve dini törenler gereklidir, çünkü toplumların var oluşlarını sürdürebilmeleri için simgelere ve ayinlere ihtiyacı olduğunu düşünür (LaVey Giriş). Satanizmin Amerikan toplumunda yaygınlaşması dünyanın sonunun yaklaştığına inanan pek çok kişi için en çarpıcı apokalips işaretlerinden biridir.

Satanizmin yanı sıra, 1980'ler Amerika'sında milliyetçi ve ataerkil söyleme hitap ederek yükselişe geçen Hıristiyan köktendinciliği, apokalips fikrinin bir endüstriye dönüşerek meşrulaştırıldığının göstergesidir. Bunun en belirgin örneği, aşırı dinci tutumuyla medyayı uzun süre meşgul eden yazar Hal Lindsay'in 1980'lerde yazmış olduğu kitapları *The Late Great Planet Earth* ve *Satan is Alive and Well on Planet Earth'tür.* Medyayı kullanarak evanjelizmi[1538] pekiştiren ve böylelikle halk arasında giderek popülerleşen köktendinci Hıristiyan inancı, dünyayı kurtarma düşüncesine sahip pek çok Amerikalıyı kendine yaklaştırmıştır (Wojcik 7-8, Quinby 1999: 109). Bunun yanı sıra, apokalips ve milenyum inancı tarikatlaşmaya kadar vararak, her devirde varlığını koruyan bir takım dinsel grupların oluşmasına yol açmıştır.

Amerikan toplumunda dünyanın sonunun yaklaştığına dair değişik inançları ve Protestanlığı uygulamada farklı prensipleri bulunan bu tarikatlar genellikle Protestan geleneğinden ayrılarak, kendi içlerinde gruplaşma yoluna gitmişlerdir. Bu tarikatların

---

[1538] Özellikle Hıristiyan olmayanlara Incil'deki öğretileri açıklama, öğretme ve Hıristiyanlığı yayma amacı üzerine kurulu Protestan mezhebi.

özünde apokalips bilinci yatar ve dünyanın sonunun çok yakında olduğunu sürekli dile getiren grup liderleri, toplulukları kendi yöntemlerine göre dilediğince yönetmektedir. Kimileri ruhsal âleme dönerek maddeden uzaklaşmayı seçerken, diğerleri daha radikal bir tutum izleyerek, saldırgan tavırlarda bulunmaktadır (Cohn: 1970, 15-17). Bu tarikatların çelişkiler ve kimi zaman zorlamalarla dolu geçmişlerine bakıldığında, son derece korkutucu, yanıltıcı ve histerik sonuçlarla karşılaşmak mümkündür. Bu anlamda McMurrey'in söylediği gibi, günümüzde apokalips dehşetin basitleştirilmesi, belirsizin belirginleşmesi, cinayet ve her türlü kargaşanın eğlenceli bir meşgale haline gelmesi olarak yorumlanabilir (3-14). Buna karşın, Amerika'da bu tip oluşumları tam anlamıyla engelleyen herhangi bir devlet politikası bulunmamaktadır. Bunun sebebi, Amerika'nın kurulduğu ilk günden bu güne içinde barındırdığı mezhep farklılığının önemidir. Binlerce göçmenin on yedinci yüzyılda Avrupa'dan ayrılıp yeni kıtaya yelken açmasının sebebi, bu insanların Avrupa'da yaşamış oldukları mezhep baskısıdır. Dolayısıyla, bir dinin uygulanmasında ortaya çıkan yöntem farklılıkları ve o farkın yol açtığı görüş ayrılıklarının geçmişi ve geleceği algılamasındaki zıtlık, aslında Amerikan kültürel mozaiğini oluşturmaktadır ve bu da Amerikan toplumunun özünü oluşturmaktadır. Bu yüzden bu tür dini tarikatlara herhangi bir yasak konmamıştır ama devlet gerekli gördüğü anlarda askeri ve hukuki müdahale yapmaktan da kaçınmaz.

"Jim Jones İnsanlar Tapınağı" olarak bilinen tarikat, 1978 yılında Güney Amerika, Georgetown civarındaki ormanların arasına kurulmuş olup, Jonestown adıyla anılmıştır. İçlerinde 276 çocuğun ve tarikat liderinin de bulunduğu 900 kişinin toplu halde zehir içmesiyle sonuçlanan intiharla gündeme gelen Jim Jones İnsanlar Tapınağı örneği, Amerikan tarihinde 11 Eylül'den bu yana meydana gelen ikinci büyük kitlesel katliam olarak anılmaktadır. Bu denli büyük bir toplu intihar girişimi Amerika'da büyük yankı uyandırmış olup, topluluk lideri Jim Jones'a topluluğu daha önce de intihara zorlayıp, insan haklarını ihlal ettiği için Amerikan hükümeti

tarafından dava açılmıştır. **"Vaat edilen kutsal kent"** alegorisi şeklinde bir orman içinde kurulmuş olan, tarikat mensubu olmayanlara girişin kapalı olduğu bu oluşum, çevreden katılmak isteyen meraklı kişilerin artmasıyla genişlemiştir. Tarikat lideri Jim Jones, uyuşturucu ve seks düşkünü olarak tanımlanmaktadır. Tarikatın çevreden gelen tepkiler sonucunda basın tarafından izlenmeye alınmasıyla patlak veren olaylar, 900 kişinin toplu intiharıyla sonuçlanmıştır.

"Davidian Tarikatı"nın lideri David Koresh'in Teksas'ta kurmuş olduğu bu oluşum Amerikan tarihinde **"Waco katliamı"** şeklinde bilinir. Kendisinin son peygamber olduğuna inanan ve 1993'teki kuşatma sırasında içinde 20 çocuğun da bulunduğu 70 kişiyle birlikte hayatını kaybeden Koresh, çocuk tacizi, tecavüz ve tarikat genelinde çok sayıda patlayıcı ile silah bulundurmaktan suçlanmıştır. Amerikan hükümetiyle karşılıklı yaptıkları 51 gün süren görüşmelere rağmen, tarikatla ilgili herhangi bir sonuç elde edilememiştir. Tarikatın geride kalan müritleri Koresh'in yeniden dünyaya geleceğine inanmaktadırlar.

"Cennetin Geçidi" adlı tarikatın lideri Marshall Applewhite ve müritleri 1997 yılında Kaliforniya'da siyanür içerek toplu intiharda bulunmuşlardır. UFO'larla iletişim içinde olduğunu söyleyen Applewhite, bu dünyadan tek çıkışın intihar olduğuna ve öldükten sonra UFO'lar tarafından kurtarılacağına inandığı için bu yolu seçtiğini önceden belirtmiştir.

"Latter-Day Saints of Jesus Christ" ya da "Mormon Kilisesi" olarak bilinen tarikat, 1830 yılında Utah'da Joseph Smith tarafından kurulmuştur. Başlıca özelliklerinden biri çok eşlilik olan Morm onlar, şu anda Amerika'da en fazla sayıda üyesi olan tarikattır. İnsanlığın son günlerinde yaşadığına inanan ve milenyum inancına fazlasıyla bağlı olan Mormonlar, liderleri Joseph Smith'in kurmuş olduğu duvarlarla çevrili komünde hep birlikte yaşayarak, İsa'yla sürekli iletişim içinde olduklarına inanmaktadırlar. Son yıllarda dünya gündemini meşgul eden haberleriyle adı duyulan

yeni tarikat lideri Warren Jeffs, Teksas'ta aynı şekilde kurulmuş olan komünde 2002'den bu yana müritleriyle beraber yaşamaktadır. Tecavüz, çocuk tacizi ve reşit olmayanları evliliğe zorlama suçundan dolayı Amerikan hükümeti tarafından sayısız kere tutuklanmıştır. 2008 Nisan ayında reşit olmayan 462 çocuğu Teksas'taki komünde alıkoymaktan ve çokeşliliğe zorlamaktan dolayı hapse girmiştir ve çocuklar ailelerine teslim edilmiştir. Warren Jeffs halen tutukludur ama tarikat liderliğini sürdürmesi engellenmemiştir (www.news.bbc.co.uk).

Yukarıda örneklenen tarikat oluşumları ve liderlerinin karıştığı sayısız küçük düşürücü sonucun yanı sıra, Amerikan hükümetinin mezhep farklılıklarına karşı gösterdiği rahatlık devletin olmazsa olmaz politikalarından biridir. Bunun nedeni, tarikat oluşumunun kazanılmış mezhep özgürlüğünün bir sonucu olarak Amerikan kültürünün özünü oluşturmasıdır. Amerika'nın mayasında bulunan mezhepler mozaiği, apokalips ve milenyum inancını sürekli taze tutarak, bu tür oluşumların varlığını desteklemektedir. Karizmatik bir lider, toplumdan ve teknolojiden uzakta konumlanmış, tarıma dayalı bir komün hayatı, sözde insan eşitliğini vurgulayan dinsel bir söylem bu tür tarikat oluşumlarını çekici kılan özelliklerden sadece bir kaçıdır. Politikadan, dinden, kargaşadan uzak bir dünyanın hayalini kuran üst-orta sınıf Amerikan bireyinin kaçış yeri klimalı, güvenlikli, her türlü teknolojiyle donatılmış alışveriş merkezleri ve yeşil alanlar arasına yapılmış gökdelenler olurken kapitalist ideolojinin egemen olduğu tüketim toplumunda aradığını bulamamış, bastırılmış, kendini ifade etmekte zorlanan, aile kavramının içini doldurmaya çalışan insanlar için bu tarikatlar en güvenli ortamdır. Yukarıda bahsedilen tarikatlar bir anlamda Baudrillard'ın *The Consumer Society: Myths and Structures* adlı kitabında dile getirdiği "koruyucu ütopik alandaki yapay hayat" sözüne karşılık gelmektedir (29). Bunun yanı sıra bu tarikatların hemen hemen hepsinin özünde yatan apokalips fikri, dinsel öğretilerin nasıl birer sosyal olguya dönüştüğünü göstermektedir. Tarikatların kendilerine çıkış nedeni olarak benimsedikleri dünyanın sonu fikri,

“tepedeki kutsal kentte,” yani toplumdan uzakta oluşturulan komün hayatı çerçevesinde sürdürülür. Tarikatın karizmatik lideri “Mesih” rolüne bürünerek şeytana karşı verdiği son savaş ve mutlak refaha ulaşma gayretiyle toplumla çatışır. Böylelikle, tarikatlar sayesinde yinelenen apokaliptik düşüncenin toplumsal anlamda pekiştirildiği görülmektedir.

1980’ler Amerika’sında tarikat oluşumları sürerken Japonya, Çin, Güney Kore gibi dünyanın diğer ucundaki bazı ülkeler yeni bir güç merkezi olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu da kendini uzun zamandır dünyanın efendisi ilan etmiş Amerika’nın güç dengelerini derinden sarsarak, Birleşik Devletleri en büyük korkusuyla baş başa bırakmıştır: Kendini tanımlarken her zaman için “ötekinin” ihtiyacını hissetmiş olan Amerika şimdi karşısında kendi iktidarını ilan eden bu ötekinin güçlenen kimliğinden ötürü psikolojik bir baskı hissetmeye başlamıştır. Bu paranoya yani, Edward Said’in sözleriyle “Batı’nın sınırlarının Doğu tarafından ihlal edilmesi ihtimali olan oryantalist düşünce” (72) Amerika’yı uluslararası anlamda daha da saldırganlaştırarak, 1989 yılında Reagan’dan hükümeti devralan George H.W. Bush’a yeni bir dünya düzeni kurması ve uluslararası anlamda kendini ispat edebilmesi için fırsat vermiştir.

1989-1993 yılları arasında Amerika’nın başkanlığını sürdüren muhafazakâr G. H. W. Bush’un göreve gelir gelmez Panama Kanalı ve Irak Körfez Savaşı gibi sıcak müdahalelere katılması onun dünyaya vermek istediği mesajı belirginleştirmiştir: Amerika, “ötekinin” kendisini tanımlamasına asla izin vermeyerek Orta Doğu’daki varlığını yayılmacı politikası doğrultusunda gerçekleştirecektir. Ulusal dinamiklerin yeniden yapılandırılması konusunda ise G. H. W. Bush’un politikası, gelenekçi Amerikan aile hayatının sürdürülmesi, dini değerlerin korunması, karşı-kültürün ve azınlıkların bastırılması gibi muhafazakâr bakış açısını korumaya yönelik adımlardan oluşmaktadır.

1980’lere damgasını vuran Reaganizm ve 1990’ların başında egemen olan G. H. W.

Bush politikası 1990'ların ortalarına gelindiğinde Amerikan toplumunu derinden etkileyecek olan demokratik bir dalganın etkisine girmiştir. 1993 yılında başlayan başkanlığından görevi bıraktığı 2001 yılına kadar Birleşik Devletler'in kültürel, toplumsal ve politik tavrını değiştiren Bill Clinton, serbest piyasa ekonomisinin iyice yerine oturmasının rahatlığıyla yüzünü uzun zamandır ihmal edilen azınlık haklarına, kadınlara, eşcinsellere, çevreci örgütlere ve sivil toplum örgütlerine dönmüştür. Savunma sanayisine akıtılan bütçede kesintiye giderek, yaşam standardını yükseltmeye yönelik çalışmalarla birlikte sağlık, toplumsal refah, işsizlik gibi sosyal konulara yatırım yapmayı uygun bulmuştur. Böylelikle, daha önceki sağ-merkezli hükümetlerin aksine, karşı-kültürün sesinin mümkün olduğunca duyurulmasına olanak sağlayarak, ülke genelinde barış, uzlaşma ve eşitlik gibi değerlerin öne çıkmasını sağlamış, uluslararası ilişkilerde de sıcak operasyonlardan ziyade arabulucu görevi yüklenmeyi tercih etmiştir.

Clinton'ın tüm çabalarına rağmen, 11 Eylül 2001'de gerçekleşen terörist saldırı sonucunda Amerikan toplumunun karamsarlığa düşmesi, ulusal ve uluslararası korkularının artması, bu toplumsal histerinin büyüyerek özellikle Orta Doğu açısından bir tehdide dönüşmesi kaçınılmaz olmuştur. Birçok kuramcının Amerika için bir dönüm noktası olarak yorumladığı ve beklenen apokalipsin tam anlamıyla yaşandığına inanılan 11 Eylül saldırısı, Clinton'ın başkanlığı bırakmasından sekiz ay sonra, yani George W. Bush'un yeni başkan seçildiği dönemde meydana gelmiştir. Terörist saldırıyı gerçekleştiren radikal İslam terör örgütü El Kaide lideri Usame bin Ladin, oluşumu 1970'li yıllara giden bu terör örgütünü Sovyet Rusya'nın Afganistan'ı işgali sırasında kurmuş olup, Amerika'dan gelen silah yardımıyla zenginleştirmiştir. Bu bağlamda, Amerika'nın Sovyet Rusya'yı çökertmek için beslemiş olduğu Ladin, zaman içerisinde güçlenerek kendi politik söylemini yaratmış ve bir anlamda Amerika'ya karşı egemenliğini ilan etmiştir. Çok sayıda masum insanın hayatını kaybettiği 11 Eylül saldırısı sonucunda, Amerika'nın yeni-muhafazakâr başkanı G.W.

Bush teröre karşı savaş açtığını iddia ederek, Afganistan'ı ve sonrasında Irak'ı işgal etmiş, böylece sonu bilinmeyen bir kuşatmanın içine girmiştir. Kendi politikasını haklı çıkarmaya çalışan Bush, İncil'de öngörülen apokaliptik inanca sürekli gönderme yaparak bir anlamda Mesih rolünü üstlenmiş, iyi ve kötünün son savaşı sonucunda tüm evrene refah getirmesini bir görev bildiğini söylemiştir. Afganistan ve Irak işgal sürecinde Saddam hükümetinin devrilmesi ve Taliban'ın çökertilmesi Amerika için bir başarı sayılsa da, Bush'un İslam dinine yönelik açık nefreti, delil yetersizliğine rağmen Irak işgalini sürdürmedeki ısrarcı tavrı tüm dünyada kınanmıştır. Bu noktada Huntington'ın Soğuk Savaş sonrasında tüm dünyayı etkisi altına alacağına inandığı medeniyetler, daha doğrusu dinler çatışması kendini apaçık göstermiştir.

1980 sonrasında Amerikan toplumunda hissedilen bir diğer kaygı, küreselleşmenin olumsuz sonuçlarının tüm dünya için tehlike arz ettiğidir. Teknoloji sayesinde gelişen ulaşım şekillerinin insanları birbirlerine yaklaştırması, bulaşıcı virüslerin hızla yayılmasına sebep vermiştir. 1991'de Güney Amerika'da patlak veren kolera salgınının hava yoluyla taşınan kargolar sonucunda New York'a dek ulaşabileceği olasılığı bu duruma bir örnektir (Buell 140). Bunun yanı sıra iklim değişikliğine bağlı olarak, yirminin üzerindeki bulaşıcı hastalık mikrobunun kendini tekrarladığı gözlemlenmiştir (137). İnsan sağlığını tehdit eden küresel virüslerin yanı sıra, 2000'in gelişiyle dünyadaki tüm bilgisayar yazılımını bozacak olan "2000 Yılı Problemi ya da Milenyum Böceği" *(Y2K)* ismindeki bilgisayar virüsü bir diğer enformasyon çağı kaygısı olmuştur. Üç sıfırın yan yana dizilmesiyle bilgisayar belleğinde karışıklığa yol açacağı düşünülen bu virüs, dünyadaki bütün bilgisayar ağlarını etkisi altına alacağı ve bilgisayarla çalışan her sistemi bozacağı düşünüldüğünden, Amerika başta olmak üzere bütün dünyayı önlem almaya zorlamıştır. Milenyumun ilk gününde nelerle karşılaşacağını sabırsızlıkla bekleyen birçok Amerikalı küçük sorunlar dışında *Y2K* virüsünün sanıldığı gibi sistem

çöküşüne sebep vermediğini görmüştür. 1990'ların son çeyreği düşünüldüğünde, apokalips ve milenyum inancının yaklaşan 2000'le birlikte tüm Batı dünyası için popülerleştiği görülmüştür. Milenyum aslında sadece Hristiyanlığı ilgilendiren bir kavramken, dünyada kötülüğün, savaşın hüküm sürmeyeceği, mutlak refahın egemen olacağı bir zamanla ilişkilendirildiğinden tüm insanlığı etkisi altına alacak kültürel bir metafora dönüşmüştür. Bill Clinton'ın demokrat duruşu ve dünya genelinde altını çizmiş olduğu barışçıl düzen anlayışının da 2001 yılına kadar süren başkanlığı süresince bir anlamda milenyumun vaat ettiği mutlak refaha işaret ettiği söylenmektedir. Enformasyon çağının iyice hızlandığı 1990'lardaki teknolojik ilerlemeler sonucu bilgisayar teknolojisi günlük hayatın vazgeçilmezi olmuş, ilk hayvan kopyalanmış, Mars gezegeniyle ilgili araştırmalar yapılmış, çevre bilinci gelişmiştir. Clinton'ın kendine başkan yardımcı olarak çevrebilimsel yaklaşımlarıyla öne çıkan Al Gore'u seçmesi Amerikan toplumunun yeşil harekete olan desteğine bir örnek olarak gösterilmiştir. Tüm bunların sonucunda, küreselleşme ve çok-kültürcülük yeni dünya düzeninin belirleyicisi haline gelmiştir. Ulusların birbirine yakınlaşması ve iletişimlerinin artmasıyla kültürel farklılıkların hem yumuşatıldığı hem de postmodern bakış açısı sayesinde bireyselliğin öne çıktığı bu dönem, Amerika için toplumsal çöküşün kısa süreliğine kesintiye uğradığı, umut vaat eden bir zaman dilimi olarak algılanmıştır.

Görülüyor ki, Amerika Reagan ve Bush politikasının hüküm sürdüğü 1980'ler ve 1990'larının ilk yarısında geleneksel, dini değerlere bağlı, merkez-sağcı politik duruşunun etkisiyle yüzyıl sonuna ilişkin korkularının vücut bulacağı bir kimlik arayışına girmiştir. Bazı kuramcılar Amerika'nın arkasına sığındığı bu dini söylemi eleştirip, bunu iktidarı sürdürebilmek için bir çırpınma refleksi olarak yorumlamaktadırlar. Düşmanının somutlaşmasıyla neye karşı ve hangi stratejiyle savaşacağını daha iyi belirleyen Birleşik Devletler, yeni-cumhuriyetçi politikayla beslenen Püriten mirası canlı tutarak ulusal kaygılarının kaynağını belirlemiştir. 1980

sonrası dönemde Amerika'nın ulusal anlamdaki başlıca korkuları, toplumsal cinsiyet rollerinin karşısında duran yeni kimlik temsilleri, AİDS salgını, doğanın saldırganlaşması ve toplumsal çöküşe ilişkin bir takım olgulardır. Yukarıda özetlenen tarihsel dönemin vurguladığı noktalar ışığında ve özellikle Reagan döneminde Amerika'nın apokalips fikrine olan yaklaşımının değişmediğini fakat çeşitlendiğini söylemek mümkündür. Küreselleşmenin, postmodern dünya görüşünün, çok-kültürcülüğün zorunlu bir sonucu olarak apokalipsin çeşitlenmesi, özündeki dünyanın sonu fikrini değiştirmemiştir, bu sona dair geliştirilen senaryoları çoğaltmıştır.

Platon ve Âşık Genç

Platon ile bir cariyenin aşkından perişan olmuş öğrencisi arasında geçen konuşma

“Platon gence,

“Ey falan, bir gün bu sevgilinden ayrılmak zorunda kalacağından şüphe duyuyor musun?” dedi. Genç adam,

"Ben bu konuda şüphe duymuyorum.” dedi. Bunun üzerine Platon,

“O gün geldiğinde mutlaka tadacağın acıyı bu gün tat ve böylece gelmesi kaçınılmaz olan bir hali beklemekten dolayı meydana gelecek olan acı ile şehvanî aşkın yerleşmesinden ve ünsiyet ile kuvvetlenmesinden sonra ortaya çıkacak olan tedavi etme zorluğunu ortadan kaldır.” der. Öğrencinin Platon'a şöyle cevap verdiği söyleniyor:

“Ey hikmetli kişi, söylediğin doğrudur. Fakat gün geçtikçe ben onu beklemenin daha eğlenceli ve rahat olacağını, buna dayanmanın, tahammül etmenin de benim için daha kolay olacağını düşünüyorum.” Bunun üzerine Platon ona şöyle dedi:

“Sen zamanın teselli vesilesi olacağından nasıl emin olabilirsin ve ünsiyetin ona karışmasından korkmazsın! Sevgin tam olarak yerleştikten sonra ve teselli olmadan önce ayrılığın sana gelmeyeceğinden niçin bu kadar eminsin? O durumda elemin artacak ve acın iki katına çıkacak.”

Bu gencin o anda Platon’un önünde yere kapanarak ona teşekkür ve dua ettiği, onu övdüğü, o andaki durumundan daha önceki durumuna dönmediği, bu konuda üzüntü ve hasret göstermediği ve bundan sonra da ara vermeksizin Platon’un derslerine gidip gelmeye devam ettiği söylenmektedir.

Hz. İsa aleyhisselâmın Dağdaki Vaazı

“Ne mutlu ruhta fakir olanlara, çünkü göklerin egemenliği anlarındır. Ne mutlu yaslı olanlara! Çünkü onlar teselli edilecekler. Ne mutlu yumuşak huylu olanlara! Çünkü onlar yeryüzünü miras alacaklar. Ne mutlu doğruluğa acıkıp susayanlara! Çünkü onlar doyurulacaklar. Ne mutlu merhametli olanlara! Çünkü onlar merhamet bulacaklar. Ne mutlu yüreği temiz olanlara! Çünkü onlar Tanrı ’yı görecekler. Ne mutlu barışı sağlayanlara! Çünkü onlara Tanrı oğulları denecek. Ne mutlu doğruluk uğruna zulüm görenlere! Çünkü göklerin egemenliği onlarındır.

Benim yüzümden insanlar size sövüp zulmettikleri, yalan yere size karşı her türlü kötü sözü söyledikleri zaman ne mutlu size! Sevinin, sevinçle çoşun! Çünkü göklerdeki ödülünüz büyüktür. Sizden önce yaşayan peygamberlere de böyle zulmettiler.”

“Yeryüzünün tuzu sizsiniz. Ama tuz tadını yitirirse, bir daha ona nasıl tuz tadı ”52 verilebilir? Artık dışarı atılıp ayak altında çiğnenmekten başka işe yaramaz.

Dünyanın ışığı sizsiniz. Tepeye kurulan kent gizlenemez. Kimse kandil yakıp tahıl ölçeğinin altına koymaz. Tersine kandilliği koyar; evdekilerin hepsine ışık sağlar. Sizin ışığınız insanların önünde öyle parlasın ki, iyi işlerinizi görerek göklerdeki Babanız’ı yüceltsinler! ”

Kutsal Yasa'yı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim. Size doğrusunu söyleyeyim, yer ve gök ortadan kalkmadan, her şey gerçekleşmeden, Kutsal Yasa'dan ufacık bir harf ya da bir nokta bile yok olmayacak. Bu nedenle, bu buyrukların en küçüğünden birini çiğner ve başkalarına öyle öğretirse, Göklerin Egemenliğinde en küçük sayılacak. Ama bu buyrukları kim yerine getirir ve başkalarına öğretirse, Göklerin Egemenliğinde büyük sayılacak. Size şunu söyleyeyim: Doğruluğunuz din bilginleriyle Ferisiler'inkini aşmadıkça, Göklerin Egemenliğine asla giremezsiniz! "

"Atalarımıza, 'adam öldürmeyeceksin. Öldüren yargılanacak' dendiğini duydunuz ben size diyorum ki, kim kardeşine aşağılayıcı bir söz söylerse, Yüksek Kurul'da yargılanacaktır. Kim kardeşine ahmak derse, cehennem ateşini hak edecektir. Bu yüzden sunakta adak sunarken kardeşinin sana karşı bir şikayeti olduğunu anımsarsan, adağını orada, sunağın önünde bırak git önce kardeşinle barış; sonra gelip adağını sun. Senden davacı olanla daha yoldayken çabucak anlaş. Yoksa o seni yargıca, yargıç da gardiyana teslim edebilir; sonunda da hapse atılabilirsin. Sana doğrusunu söyleyeyim, borcunun son kuruşunu ödemeden oradan asla çıkamazsın."

" 'Zina etmeyeceksin' dendiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, bir kadına şehvetle bakan her adam, yüreğinde o kadınla zina etmiş olur. Eğer sağ gözün günah işlemene neden olursa, onu çıkar at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, bütün vücudunun cehenneme atılmasından iyidir. Eğer sağ elin günah işlemene neden olursa, onu kes at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, bütün vücudunun cehenneme gitmesinden iyidir.

" 'Kim karısını boşarsa ona boşanma belgesi versin' denmiştir. Ama ben size diyorum ki, karısını fuhuş dışında bir nedenle boşayan onu zinaya itmiş olur. Boşanmış bir kadınla evlenen de zina etmiş olur."

"Yine atalarımıza, 'yalan yere ant içmeyeceksin, ama Rab'bin önünde içtiğin antları yerine getireceksin ' dendiğini duydunuz. Oysa ben size diyorum ki, hiç ant içmeyin: Ne gök üzerine, çünkü orası Tanrı 'nın tahtıdır; ne yer üzerine, çünkü orası Tanrı'nın tahtıdır; ne yer üzerine, çünkü orası O'nun ayak tabureside; ne de Yeruşalim üzerine çünkü orası Büyük Kral'ın kentidir. Başınızın üzerine de ant içmeyin. Çünkü saçınızın tek telini ak ya da kara edemezsiniz. Evet'iniz evet, 'hayır'ınız hayır olsun. Bundan fazlası Şeytandandır.

" 'Göze göz, dişe diş' dendiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, kötüye karşı direnmeyin. Sağ yanağınıza bir tokat atana öbür yanağınızı da çevirin. Size karşı davacı olup mintanınızı almak isteyene abanızı da verin. Sizi bin adım yol yürümeye zorlayanla iki bin adım yürüyün. Sizden bir şey dileyene verin, sizden ödünç isteyeni geri çevirmeyin."

714 Bilgilik

“ ‘Komşunu seveceksin, düşmanından nefret edeceksin’ dendiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, düşmanlarınızı sevin, size zulmedenler için dua edin. Öyle ki, göklerdeki Babanız’ın oğulları olasınız. Çünkü O, güneşini hem kötülerin hem iyilerin üzerine doğurur; yağmurunu hem doğruların hem eğrilerin üzerine yağdırır. Eğer yalnız sizi sevenleri severseniz, ne ödülünüz olur? Vergi görevlileri de öyle yapmıyor mu? Yalnız kardeşlerinize selam verirseniz, fazladan ne yapmış olursunuz? Putperestler de öyle yapmıyor mu? Bu nedenle, göksel Babanızın yetkin olduğu gibi siz de yetkin olun.”

“Doğruluğunuzu insanların gözü önünde gösteriş amacıyla sergilemekten kaçının. Yoksa göklerdeki Babanız’dan ödül alamazsınız.

“Bu nedenle, birisine sadaka verirken bunu borazan çaldırarak ilan etmeyin. ikiyüzlüler, insanların övgüsünü kazanmak için havralarda ve sokaklarda böyle yaparlar. Size doğrusunu söyleyeyim, onlar ödüllerini almışlardır. Siz sadaka verirken, sol eliniz sağ elinizin ne yaptığını bilmesin. Öyle ki, verdiğiniz sadaka gizli kalsın. Gizlice yapılanı gören Babanız sizi öldüllendirecektir.

Dua ettiğiniz zaman ikiyüzlüler gibi olmayın. Onlar, herkes kendilerini görsün diye havralarda ve caddelerin köşe başlarında dikilip dua etmekten zevk alırlar. Size doğrusunu söyleyeyim, onlar ödüllerini almışlardır. Ama siz dua edeceğiniz zaman iç odanıza çekilip kapıyı örtün ve gizlide olan Babanız’a dua edin. Gizlilik içinde yapılanı gören Babanız sizi ödüllendirecektir. Dua ettiğinizde, Putperestler gibi boş sözler tekrarlayıp durmayın. Onlar söz kalabalığıyla seslerini duyurabileceklerini sanırlar. Siz onlara benzemeyin! Çünkü Babanız nelere gereksinmeniz olduğunu siz daha O’ndan dilemeden önce bilir.

“Bunun için siz şöyle dua edin:

Göklerdeki Babamız,

Adın kutsal kılınsın.

Egemenliğin gelsin.

Gökte olduğu gibi, yeryüzünde de

Senin isteğin olsun.

Bugün bize gündelik ekmeğimizi ver.

Bize karşı suç işleyenleri bağışladığımız gibi,

Sen de bizim suçlarımızı bağışla.

Ayartılmamıza izin verme.

Bizi kötü olandan kurtar.

Çünkü egemenlik, güç ve yücelik

Sonsuzlara dek şenindir. Amin.

“Başkalarının suçlarını bağışlarsanız, göksel Babanız da sizin suçlarınızı bağışlar. Ama siz başkalarının suçlarını bağışlamazsanız, Babanız da sizin suçlarınızı bağışlamaz.”

Oruç tuttuğunuz zaman, ikiyüzlüler gibi surat asmayın. Onlar oruç tuttuklarını insanlara belli etmek için kendilerine perişan bir görünüm verirler. Size doğrusunu söyleyeyim, onlar ödüllerini almışlardır. Siz oruç tuttuğunuz zaman, başınıza yağ sürüp yüzünüzü yıkayın. Öyle ki, insanlara değil, gizlide olan Babanız’a oruçlu görünesiniz. Gizlilik içinde yapılanı gören Babanız sizi ödüllendirecektir.

“Yeryüzünde kendinize hazineler biriktirmeyin. Burada güve ve pas onları yiyip bitirir, hırsızlar da girip çalarlar. Bunun yerine kendinize gökte hazineler biriktirin. Orada ne güve ne pas onları yiyip bitirir, ne de hırsızlar girip çalar. Hazineniz neredeyse, yüreğiniz de orada olacaktır.

“Bedenin ışığı gözdür. Gözünüz sağlamsa, bütün bedeniniz aydınlık olur. Gözünüz bozuksa, bütün bedeniniz karanlık olur. Buna göre, içinizdeki ‘ışık’ karanlıksa, ne korkunçtur o karanlık!

“Hiç kimse iki efendiye kulluk edemez. Ya birinden nefret edilip öbürünü sever, ya da birine bağlanıp öbürünü hor görür. Siz hem Tanrı ’ya hem de paraya kulluk edemezsiniz.”

“Bu nedenle size şunu söylüyorum: ‘Ne yiyip ne içeceğiz? diye canınız için, ‘Ne giyeceğiz?’ diye bedeniniz için kaygılanmayın. Can yiyecekten, beden de giyecekten daha önemli değil mi? Gökte uçan kuşlara bakın! Ne eker, ne biçer, ne de ambarlarda yiyecek biriktirirler. Göksel Babanız yine de onları doyurur. Siz onlardan çok daha değerli değil misiniz? Hangi biriniz kaygılanmakla ömrünü bir anlık uzatabilir? Giyecek konusunda neden kaygılanıyorsunuz? Kır zambaklarının nasıl büyüdüğüne bakın! Ne çalışırlar, ne de iplik eğirirler. Ama size şunu söyleyeyim, bütün görkemine karşın Süleyman bile bunlardan biri gibi giyinmiş değildi.

Bugün var olup yarın ocağa atılacak olan kır otunu böyle giydiren Tanrı’nın sizi de giydireceği çok daha kesin değil mi, ey kıt imanlılar?

716 Bilgilik

“Öyleyse, ‘Ne yiyeceğiz? Ne içeceğiz? ya da ‘Ne giyeceğiz? diyerek kaygılanmayın. Uluslar hep bu şeylerin peşinden giderler. Oysa göksel Babanız bütün bunlara gereksinmeniz olduğunu bilir. Siz öncelikle O’nun egemenliğinin ve doğruluğunun ardından gidin, o zaman size bütün bunlar da verilecektir. O halde yarın için kaygılanmayın. Yarının kaygısı yarının olsun. Her günün derdi kendine yeter.

“Başkasını yargılamayın ki, siz de yargılanmayasınız. Çünkü nasıl yargılarsanız öyle yargılanacaksınız. Hangi ölçekle verirseniz, aynı ölçekle alacaksınız. Sen neden kardeşinin gözündeki çöpü görürsün de kendi gözündeki merteği fark etmezsin? Kendi gözünde mertek varken kardeşine nasıl, “izin ver, gözündeki çöpü çıkarayım” dersin? Seni ikiyüzlü! Önce kendi gözündeki merteği çıkar, o zaman kardeşinin gözündeki çöpü çıkarmak için daha iyi görürsün.

Kutsal olanı köpeklere vermeyin. incilerinizi domuzların önüne atmayın. Yoksa bunları ayaklarıyla çiğnedikten sonra dönüp sizi parçalayabilirler.”

“Dileyin, size verilecek; arayın, bulacaksınız; kapıyı çalın, size açılacaktır. Çünkü her dileyen alır, arayan bulur, kapı çalana açılır. Hanginiz kendisinden ekmek isteyen oğluna taş verir? Ya da balık isterse yılan verir? Sizler kötü yürekli olduğunuz halde çocuklarınıza güzel armağanlar vermeyi biliyorsanız, göklerdeki Babanız’ın, kendisinden dileyenlere güzel armağanlar vereceği çok daha kesin değil mi?

insanların size nasıl davranmasını istiyorsanız, siz de onlara öyle davranın. Çünkü Kutsal Yasa’nın ve peygamberlerin söylediği budur ”

“Dar kapıdan girin. Çünkü yıkıma götüren kapı geniş ve yol enlidir. Bu kapıdan girenler çoktur. Oysa yaşama götüren kapı, yol da çetindir. Bu yolu bulanlar azdır.

“Sahte peygamberlerden sakının! Onlar size kuzu postuna bürünerek yaklaşırlar, ama özde yırtıcı kurtlardır. Onları meyvelerinden tanıyacaksınız. Dikenli bitkilerden üzüm, devedikenlerinden incir toplanabilir mi? Bunun gibi, her iyi ağaç iyi meyve verir, kötü ağaç ise kötü meyve verir. İyi ağaç kötü meyve kötü ağaç da iyi meyve veremez. iyi meyve vermeyen her ağaç kesilip ateşe atılır. Böylece sahte peygamberleri meyvelerinden tanıyacaksınız.

“Bana ‘Ya Rab, ya Rab! ’ diye seslenen herkes Göklerin Egemenliğine girmeyecek. Ancak göklerdeki Babam ’ın isteğini yerine getiren girecektir. O gün birçokları bana diyecek ki, ‘Ya Rab, ya Rab! Biz senin adınla peygamberlik etmedik mi? Senin adınla cinler kovmadık mı? Senin adınla birçok mucize yapmadık mı? O zaman ben de onlara açıkça, ‘Sizi hiç tanımadım, uzak durun benden, ey kötülük yapanlar! Diyeceğim.”

"İşte bu sözlerimi duyup uygulayan herkes, evini kaya üzerine kuran akıllı bir adama benzer. Yağmur yağar, seller basar, yeller eser, eve saldırır; ama ev yıkılmaz. Çünkü kaya üzerine kurulmuştur. Bu sözlerimi duyup da uygulamayan herkes, evini kum üzerine kuran budala adama benzer. Yağmur yağar, seller basar, yeller eser, evi sarsar. Ev yıkılır; yıkılışı da korkunç olur. "

Kıbrısın Kaderi Girit Olmasın

Akdeniz'de stratejik bakımdan önemli bir yere sahip olan Girit Adası, Osmanlı Devleti tarafından yaklaşık yirmi beş yıllık mücadeleden sonra oldukça geç bir tarihte hâkimiyet altına alınabilmiştir.

Türklerin hakimiyetinden sonra, adadaki yerli ahalinin can, namus ve mallan emniyet altına alınmıştır. Böylece Girit, harap bir durumdan kurtularak asırlarca hasreti çekilen sulh ve sükuna kavuşmuştur. Türkler, yerli ahalinin cemaat işlerine dahi karışmayarak onları, dini merasimlerini yapmada ve ruhani müesseselerini idarede tamamen serbest bırakmışlardır. Dini bakımdan serbest olan Girit Rumları, okulları ile adet ve göreneklerinin tanzim ve idaresi hususunda da serbest kalmışlardır. Türkler, Girit'te Venedikliler gibi şiddet politikası gütmemiş ve sömürgeci bir zihniyetle hareket etmemişlerdir. Osmanlı Devleti, yürürlüğe koyduğu âdil vergi usulü ile daha önce yapılan zulümlere son vererek, ahalinin insani şartlar içinde yaşamasını sağlamıştır.

Girit'te yaşayan Hıristiyan Rumlara her türlü haklar tanınmış olmasına rağmen, onları tatmin etmek mümkün olmamıştır. Rus Çan I. Petro zamanında başlayıp, gittikçe şiddetini arttıran Rus tahrikleri, Fransız ihtilali ile uyandırılan milliyetçilik akımı, Osmanlı Devleti'nin günden güne bozulan, zayıflayan idaresi ve Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması, Girit Rumlarını sürekli kışkırtmasından dolayı Osmanlı yönetimine karşı ayaklanmalar baş göstermiştir.

Türklerin mallarına el koymak, adadan onları göndermek ve adanın Yunanistan ile birleşmesini sağlamak maksadıyla Rumlar, ilk büyük isyanı 1866 yılında gerçekleştirmişlerdir. Bu olaylarda Girit Rumlarını Avrupa devletleri özellikle Fransa, Rusya ve Yunanistan yalnız bırakmamış, Rumlara yardım maksadıyla bu ülkelerden gönüllüler gelmişlerdir. Osmanlı Devleti, Avrupa Devletlerinin Girit'e müdahalesini önlemek ve baskılarım azaltmak için Girit'e Ali Paşa'yı göndermiş ve belirli tavizler vererek bu isyan olayını geçici olarak bastırılabilmiştir.

Osmanlı Devleti, adadaki isyan olaylarında olayın gerçek nedenini araştırmadan sadece Avrupa devletlerinin müdahalelerine, baskılarına engel olabilmek için adadaki Rum halkına belirli tavizler vermiş ve adanın yöneticilerini değiştirme yolunu seçmiştir. Adada tavizlerin artması sonucu, Hıristiyan halk güçlenmiş ve bunların haklan artmıştır. Bunun yanında Müslüman halk her seferinde unutulmuş, bunların eğitimleri ve milli benliklerini korumaları için bir gayret gösterilmemiştir. Rumların tavizler elde etmesiyle birlikte bunların elinden bir çok hak alınarak yavaş yavaş ikinci planda kalmışlardır.

1878 yılındaki Halepa sözleşmesi ile Rumlara geniş imtiyazlar verilmiş, bunlar aldıkları imtiyazlarla bir anlamda muhtariyet idaresine kavuşmuşlardır. Avrupa devletlerinin ve Yunanistan'ın desteğini alan adadaki Rumlar, her isyan sonrası belirli tavizler elde edeceklerini ve bu tavizler sonucu Yunanistan ile birleşmelerinin biraz daha kolay olacağını bilerek hareket etmekte idiler.

Aldıkları tavizlerle bir türlü yetinemeyen Rumlar, 1896 yılında da Yunanistan ile birleşmek maksadıyla ayaklanmışlardır. Rumlar bu isyan olayı sırasında, adadan Müslüman halkı atma ve mallanna el koyma gayesi güttüklerinden dolayı bunları yıldırmak maksadıyla öldürmüşler, bir çoğunu da yaralamışlardır. 1896 isyanları sırasında büyük devletlerin, bilhassa İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya'nın bu buhranın başından beri takındıkları tavır, adanın Yunanistan'a ilhakını sağlamak için ellerinden gelen bütün gayreti göstermeleriydi. Bunun için adanın valiliğine Yunan Prensi Georgeos'un tayin edilmesini sağlamışlardır. Adaya Hıristiyan bir valinin , hem de Yunanistan Prensinin tayin edilmesi adadaki Rumların ne kadar taviz elde ettiklerini göstermektedir.

1896 isyanı, bugün halk arasında 97 savaşları olarak bilinen 1897 Türk- Yunan savaşının çıkmasına neden olmuştur. Bu savaşın Girit'ten uzak bir yerde yapılmasına rağmen asıl nedeni Girit meselesidir. Bu savaş sonunda Türk orduları, Yunan ordularını bozguna uğratmış, Türklerin Atina'ya girmeleri an meselesi iken Yunanistan'ın her zaman hamisi olan ve Girit isyanlarında da her türlü desteklerini gösteren Avrupa devletleri imdadına yetişmiştir. Yunanistan böylece son anda bozguna uğramaktan kurtulmuştur. Savaş sonrası anlaşmalara bakıldığı zaman savaşta Osmanlı Devleti'nin galip gelmesine rağmen, anlaşmada mağlup olan taraf Osmanlı Devleti olmuştur.

Büyük devletler, adanın Yunanistan'a ilhak edilebilmesi için adadaki Osmanlı askerinin belirli oranda çekilmesini, özellikle önemli mevkilerden kaldırılmasını,

bunların yerine Avrupa Devletlerinin gönderecekleri askerler ile asayişin sağlanması gerektiğini ileri sürerek uygulamaya geçmişlerdir.

Osmanlı Devletinin ada konusunda tutarlı bir politika izleyememesi, Avrupa devletlerine karşı tavizkâr oluşu, buraya dirayetli yöneticileri gönderememesi gönderdiklerini de çok kısa zaman içinde geri çağırması sebebi ile ve adadaki Rumların, her isyan sonrasında aldıkları tavizleri iyi değerlendirmeleri sonucunda Girit merhale merhale Yunanistan 'a ilhak aşamasına gelmiştir. Alırken yirmi beş yıl mücadele ettiğimiz, uğruna birçok kan akıtarak şehitler verdiğimiz Girit Adası, 1913 Londra Anlaşması ile elimizden sessiz bir şekilde çıkmıştır. Bu gün baktığımızda Kıbrıs'ta da Girit'tekine benzer oyunların oynandığı görülmektedir. Türk milleti olarak Kıbrıs konusunda uyanık olup, Girit'teki gibi oyunlara gelmememiz gerekmektedir.

Rumlardan Başka Ne Beklenir Ki

Girit'te Müslümanlara Yapılan Mezalim

Osmanlı Devleti, Girit'i fethinden sonra adanın yerli halkım oluşturan Rumları, dini inanışlarında tamamen serbest bırakmış, ibadethanelerine asla dokunmamıştır. Mekteplerin idaresini, her türlü teftiş ve nezaretten muaf olarak kendilerine bırakmış, adetlerine, ana dillerine hiçbir müdahalede bulunmamıştır. Hatta Türkler adaya gelmemiş olsaydı, adada gitgide Katolik ayini yapılır olacak, Ortodoks mezhebi ve Yunan lisanı ise büsbütün unutulacaktı denile bilir. Osmanlı Devletinin adaya hakim olmasıyla birlikte adada can ve mal güvenliği sağlanmış, kimsenin malına, canına asla dokunulmamış, memleket harap olmaktan kurtulmuştur. Türklerin bu medeni davranışları sebebiyle yerli ahaliden tek bir aile bile vatanım terk etme ihtiyacını duymamış, herkes huzur içinde yaşamıştır .

Ancak bu durum Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ve Yunanistan Devleti'nin kurulması ile değişmeye başlamıştır. Yunanistan'ın kurulmasından sonra Etniki Eterya'nm amacı Ege adalarıyla birlikte Girit'i de Yunanistan'a ilhak etmek olduğundan Etnik-i Eterya'nm önderliğinde Girit Rumları Müslümanları adadan uzaklaştırmak için bütün yollan denemeye başlamışlardır. Rumlar adada belirli noktalan ele geçirebilmenin ve davalarında haklı olduklarını savunabilmenin tek yolunun çoğunluğu sağlamak olduğunu bildiklerinden Müslümanları yıldırarak adadan gitmelerine sağlamayı düşünüyorlardı.

Girit'teki Rumların Müslümanlan yıldırmak için bütün yollan denedikleri görülmektedir. Rumlar yeni yetişen nesillerini de Türk düşmanlığı ile yetiştirmektedirler. "Girit (Tarihçesi ve Manzaralar)" adlı makalede bu konuda "Cezirede daima zulüm havası içinde büyümüş bir unsur yetiştirildi. Bunlar hiçbir şeyden memnun olamazlar ve şekâvat, isyanı ararlar. Bugün cezire halkının on yaşındaki çocuklarından itibaren cümlesi isyan ruhludur" .

Girit asileri göz yıldırmak için benzeri görülmemiş cinayetler işliyor, yakaladıkları Osmanlı askerlerini, ellerini keserek, derilerini yüzerek, göğüslerini yarıp kalplerini çıkararak insanlığa yakışmaz bir vahşet yapıyorlardı

Rumlar, Müslümanları yıldırmak için, Müslümanların ırz ve namuslarına tecavüz etmeler, mallarım yağmalamalar, mallarını, emlaklarını tahrip etmeler gibi barbarca yollara girişmişlerdi . **Özellikle adada zaptiye ve adliye kuvvetlerinin Hıristiyanların eline geçmesi Müslümanların can ve mal güvenliğini sarsmıştır .** Rumlar, isyanlar sırasında bir çok Müslüman'ı katletmişler, ancak Avrupa Devletleri'ne bu katliamı Müslümanlar yapıyormuş gibi yansıtmışlardır. Özellikle basın isyanın en büyük silahı olmuştur . Osmanlı Devleti isyanlar sırasında Hıristiyanlar tarafından muhasaraya alman bazı köylerin tahliye edilmesi , Müslümanların katledilmesi olaylarının artması üzerine de adaya sık sık askeri takviyelerde bulunmuştur. Hanya'ya bir saat mesafede bulunan Daroça karyesinde Hıristiyanların bir Müslüman'ı öldürmesi ve üç kişiyi de yaralaması üzerine cezirede bazı tedbirler alınarak asayiş sağlanmış ise de, her hangi bir durum için beş tabur asker gönderilmesi gerekli olduğu ve Cezirede alınan tedbirlerin Müftü ve imamlar vasıtasıyla Müslümanlara, ruhani liderleri vasıtasıyla da Hıristiyanlara duyurulması kararlaştırılmıştır . Yunanistan tarafından Girit'teki yağma olaylarına asâkir-i şahanenin iştirak ettiği gibi söylentiler ortaya atılmış, ancak bunun aslı olmadığı bilakis Müslüman köylerinin Hıristiyanlar tarafından yağma edildiği İngiltere Hariciye Nazırı tarafından belirtilmiştir .

1896 senesi başlannda Epitropi fesat cemiyetinin kışkırtmasıyla meyhanede birkaç Rum silah atmaya başlarlar. Jandarma bu uygunsuz hareketi önlemeye çalışınca Rumlarla jandarmalar çarpışır. **Epitropi fesat cemiyeti ile Rahip Malakonun kışkırtmaları sonucu Rumlar adanın her tarafında Müslümanlara saldırıya girişirler.** Her yerde öldürmeler, yağma, soygun ve yangın baş göstermiştir . Malviz kazasında Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında meydana gelen olayda pek çok Müslüman öldürülmüş ve pek çoğu da yaralanmıştır. Hıristiyanlar Müslümanların pek çok köyünü yakmışlardır .

Girit valiliğinin bir telgrafında, Hıristiyanlar tarafından kendilerine yapılan baskı ve zulümden dolayı ev, eşya ve arazilerini terk ederek Kandiye'ye iltica eden kırk bini aşkın Müslümanın iki seneden beri çok zor durumda oldukları, terk ettikleri evlerinin taş üstünde taş kalmayacak bir şekilde Hıristiyanlar tarafından tahrip edildiği, zeytin ağaçlarının büyük bir kısmının kesilerek yakıldığı, kalanların da kesilmekte olduğu; bütün bunların yanında Kandiye'ye göç esnasında binden fazla Müslümanın Hıristiyanlar tarafından katledildiği; Müslümanların içinde bulundukları bu durum ahali tarafından defalarca büyük devletlerin hariciye nazırlarına ve konsoloslarına bildirildiği halde Müslümanların yararına olabilecek hiç bir teşebbüste bulunulmadığı bildirilmiştir .

Adada Müslümanlara yapılan katliam ve değişik işkence olaylarını “Girit Hailesi” adlı kitapta da görmek mümkündür.

“Zafhi” karyesinde 8 aileden tamamı Müslüman olan 156 kişi feci bir şekilde öldürülmüştür. Geri kalan 131 kişi acınacak bir haldedirler. Bu öldürülen kişiler kadım ve erkek olmak üzere 7’den 70’e her yaştan insan bulunmaktadır. Bu öldürülen insanlar taş ile başlan ezilerek, tecavüze dilerek ve değişik işkenceler ile öldürülmüşlerdi .

“Ahladonya” köyünde ise Rum çeteleri bir den bire bu köye dalıp sağa sola kurşun yağdırmışlardır. İlk önce Zarife Hatun adında birisini şehit etmişlerdir. Daha sonra bir iki eve toplanmış silahsız, erkek, kadın, çoluk çocuktan ibaret Müslümanları dışarı çıkartıp para, mücevher ve üzerlerinde neleri varsa aldıktan sonra kurşunlayarak şehit etmişlerdi .

“Sika” karyesinde 147 nüfusu bulunan Müslüman ahali, ‘Taliyoçi” karyesinden hicret eden Müslümanlarla birlikte on beş gün müdafaa ettikten, sonra Hıristiyanların lağımlar, hafir ve dinamik fişekleriyle bunları ateşe vermesi üzerine hepsi öldürülmüştür .

“Sitrav ve Zûkasari” karyesinde edilen tahkikat sonunda 108 kişinin şehit edildiği anlaşılmıştır. Buradaki pek çok Müslüman parça parça edilerek öldürülmüştür. Öyle vahşice işkenceler yapılmış ki doğum yaparken zina yapılan ve çocuğu parça parça yapılan Müslümanlar dahi vardı .

“Esya“ karyesinin 110 nüfıısdan ibaret bulunan Müslümanlar, çeşitli mezalime maruz kalmışlardır. Müslümanları muhasara ettikten sonra onların silahlarını almışlar ve himaye vaadiyle karyelerinden bir mil mesafede bulunan Ayasofya adındaki

manastıra götürmek için camiden çıkarmışlardır. Camiye gelmeyip hanesinde kalan İbrahim Hocaki ve evlatları Fatma, Kibari, Ahmet, Mustafa ve hanımı Fulya adındaki beş kişiyi hanelerinde katl ve zina etmişlerdir. Ayasofya manastırına giden Müslümanların hepsini şehit etmişlerdir. Bunları ellerini, ayaklarını, burun ve kulaklarını, erkeklik organlarını kesmek suretiyle öldürmüşlerdir. Oğlunun öldürüşüne feryat eden bir anneyi ise boğazına bir ip takıp ölene kadar manastır etrafında sürüklemişlerdir. Bu karyede 76 kişi değişik şekillerde öldürülmüştür .

“Palyoçi” karyesinin 71 kişilik nüfusundan ibaret olan Müslümanları, katliamdan kurtulmak için “Sika” karyesine gitmişlerse de burada da Hıristiyanların zulmünden kurtulamayarak hepsi öldürülmüştür .

“Ziro” karyesindeki Hıristiyanların Hacı Dosunaki Mustafa Efendi’nin evi sokağında toplanmaları üzerine Müslümanlar da çoluk çocuk camiye toplanmışlardır. Hıristiyanların bir şey yapmayacağız sözü üzerine dışarı çıkan Müslümanların çoğu Hıristiyanların kurşunlarına hedef olmuşlardır. Camide kalanlar ise orada vahşi bir şekilde öldürülmüşlerdir. Buradan **kaçan Kaza İdare Katibi sabık Mustafa Fehmi Efendi ile Ladikaki Cemali Efendi Co karyeli Papa Yorki ile Papa Vasili isimli rahipler tarafından vahşice öldürülmüştür .**

“Laminun” karyesi Müslüman ahalisinin sığındığı eve saldırarak bunları feci bir şekilde öldürmüşlerdir. Bunların cesetlerini parçalayarak cami içerisine doldurmuşlardır. Bunlar arasından yan canlı olanları ise köy civarındaki taş ocağına götürmüşlerdir. Bu karyede toplam 101 kişi feci şekilde öldürülmüştür .

“Ahlaza” karyesine Hıristiyan ahali saldırarak bir kadım öldürdükleri gibi Müslümanların toplandığı bir iki eve de saldırarak onların silahlarını ve değerli mücevherlerini aldıktan sonra üzerlerine kurşun yağdırmak sureti ile erkeklerin hepsini ve 9 kadım öldürmüşlerdir. Bu karyede öldürülen kişi sayısı toplam 43 kişidir.

“Aymama” karyesindeki Müslüman ahali, bir hafta boyunca her türlü işkence ve tecavüze maruz kalmışlardır. Bu karyede 42 kişi şehit edilmiş ve geri kalanlar da Avniye kasabasına iltica etmişlerdir .

“Vuri” karyesinde ise 39 kişi olan Müslüman ahalisinin firar eden üç kişiden geri kalanı barbarca zulüm edilerek Öldürülmüştür. Naaşları yığın edilerek yakılmıştır .

"Molyana" karyesinde ise Nahiye Müdürü Hacı Mİhail'in başında bulunduğu Rum çeteleri, Türklerin silahlarını topladıktan sonra, emniyetli yere götüreceğiz sözü ile köyden çıkartılarak 106 kişiyi katletmişlerdir. İki Müslüman kadını Hıristiyan olmak için zorlamışlardır. Birisi reddedince kadını etlerini dilim dilim doğrayarak şehit etmişlerdir .

"Zako" karyesinde 3 kişi öldürülmüştür. "Karya" karyesinde de 15 kişi şehit edilmiş diğerleri ise Avniye kasabasına gitmişlerdir. 'Taraspori" karyesinde de 4 kişi şehit edilmiştir. "Seflavus" karyesi Müslüman ahalisinin 15 kişiden ibaret olan hepsi şehit olmuştur. 'Katopiskopi" karyesinde ise 2 kişi şehit edilmiştir. "Pilalimata" çiftliğinde ise 3 kişi öldürülmüştür. 'TDevirdolos" karyesinde de 1 kişi şehit edilmiştir.

"Liniş" karyesindeki Müslüman ahalinin yalnız bir kişi hariç diğerleri şehit edilmiştir. Burada toplam 10 kişi şehit edilmiştir. "Rokaka" karyesindeki Müslümanlardan 8 kişi öldürülmüştür. "Handara" karyesinde ise imam Hafiz oğlu İbrahim Efendi'nin arkasına koydukları semer üzerine binerek öteye beriye gezdirmişler. Sonunda da karısıyla beraber öldürmüşlerdir .

Tablo Vin Girit'te Öldürülenler

Karyenin adı	Toplam Öldürülen	Öldürülen Erkek	Öldürülen Kadın	Öldürülen Çocuk	Hamile Kadın
Zefhi	156	82	74	17	5
Sika	144	63	81	27	3
Setravir zukasarî	107	55	53	24	5
Eşya	76	43	33	18 "	3
Palyopaçi	71	34	37	18	–
Zîro	101	59	42	16	–
Ahlazya	43	34	9	1	

Aymama	42	21	21	11	
Vuri	36	18	19	12	
Zako	3	3	–	–	
Kariya	15	10	5	–	
Paraspori	4	4	1	1	
Rokaka	8	7	1	4	
Lisinis	10	5	5	–	
Handra	2	1	1	–	
Avniye	1	1	–	–	
Misa	6	3	3	–	
Saklavus	15	11	4	3	
Kataposkopi	3	3	3	–	–
Pilalimata	4	2	2	2	–
Dortolos	1	1	1	–	–
Toplam	**851**	**449**	**302**	**149**	**22**

24 Mayıs 1312 tarihinde Hanya şehrinde Meclis idare azasından Emin Efendi, Hacı Abdullah, Ağrimaki İbrahim Efendi şehit edilmiştir. Yine bu tarihte Kizonya kazasında 21 kişi, Kisamo kazasında ise 15 kişi hunharca şehit edilmiştir .

Girit Rumları Müslümanların canlarına karşı saldırılan yanında mallarına karşı da pek çok saldın ve gasb hareketi düzenlemişlerdir. Nitekim, 3 Haziran 1312 (1894) Galoş karyesindeki Müslümanların zeytin çiftliklerini ilhak etmişledir. 6 Haziran 1312 (1894) Masi ve Kavyana karyelerinde ki Müslüman ahalinin emlaki ateşe verilmiştir. 7 Haziranda da Eskolofiya, Viranposkopi, Kinarça, Bakalohari'deki Müslümanların çiftlikleri yakılmıştır. 8 Haziranda Hamalori, Masi karyelerinin de Müslüman çiftlikleri ateşe verilmiştir. Esteri, Viranapaskopi karyelerinde Müslüman ahalinin ağaçlan ateşe verilmiştir. Halk bu olaylan padişaha bir telgraf çekerek bildirmiştir .

12 Haziran 1312 tarihinde Ayaparaski, Ayazeryaza karyeleri, 13 Haziranda ise Milepodomo kazasına bağlı Erfos ve Eskolofya karyelerinde, 14 Haziranda Hamalari, Esteri karyelerinde, 15 Hasiran'da Milepotomo kazasına bağlı Pirino, Viranposkopi, Erfos, Emneto karyelerinde ki Müslümanların emlak ve zeytin ağaçlan ateşe verilmiştir .

Bâbıâli tarafından Rusya İmparatoruna çekilen bir telgrafta Star civarındaki köylerde Hıristiyanlar tarafından yapılan katliamlarda 1500 kişinin öldürüldüğü, bunların 76'sınm dövülerek öldürüldüğü ve öldürülenlerin cenazelerinin defti işlerinin Hıristiyanlar tarafından engellendiği bildirilmiştir .

17 haziran 1312 tarihinde de Resko kazasına bağlı Ayazaryana, Esteri, Hamalori, Pipi, Kiryana, Milapatomo kazasına bağlı Pirino, Kaynarca ve Erfos karyesindeki Müslüman ahalinin zeytin ağaçlan ateşe verilmiştir. 19 Haziranda Ayaporoski, Hamalori karyesindeki Müslüman ahalinin haneleri eşkıya tarafından ateşe verilmiştir. 20 Haziranda da Perama, Delenpalor Ayoparaski, Ayazeriyaza, Hamalovi, Esteri, Ayzimetri karyelerindeki Müslümanların zeytin ağaçlan yakılmıştır. 1 Temmuzda Amnato karyesinde, 4 Temmuzda Resmo kazasına bağlı Kulzine Karyesinde üzüm ve odun toplamak için giden Azizaki Mercan, Fehimaki Mehmet, Emiraki Muharrem adındaki kişiler öldürülmüştür .

8 Safer 1312 (16 Ağustos 1894) tarihinde İsfakiye sancağına bağlı Küme köyü Müslümanlanndan üç kişinin Hıristiyanlar tarafından öldürülüp cesetlerinin yakılması üzerine Bâbıâli bu gibi olayları önlemek için tedbir alınmasını istemiştir .

8 Ağustos 1313 (1895) 'da Somata karyesinde bulunan Osmanlı askerine silah çekilmiştir. Esteri ile Hamolori karyelerindeki Müslümanların zeytin ağaçlan yakılmıştır. 13 Temmuz da Esteri, Hamalaveri ve Pakri karyelerindeki Müslüman ahalinin zeytin ağaçlan yakılmıştır. 20 Temmuz da Lodra karyesindeki Müslümanlann emlaklan eşkıya tarafından yakılmıştır. 21 Temmuzda da Emneto karyesinin Müslümanlann zeytin ağaçlan yakılmıştır .

23 Ağustos 1313 tarihinde Kalosika kalesi istihkamı civarında Kanalaki Aziz isimli şahıs eşkıyanın kurşunlarıyla şehit edilmiştir. 13 Eylülde Marola karyesi civannda Kokonan Haşan isminde kimse ot toplamakta iken eşkıya tarafından öldürülmüştür. 23 T. Evvelde Selyanaki Haşan ismindeki kimse eşiyle beraber Gavurtikana adındaki mahalde ot toplamakta iken eşkıya tarafından öldürülmüştür. 8 K. Evvel de Masi, Ayazeriya ve Lodra karyelerinde bulunan Müslüman ahalinin emlaki eşkıya

tarafından ateşe verilmiştir. 1 K. Sanide Lodma, Emnâto, Pikti ve Esteri, Hamalori, Kaynarca, Viranpiskopi, Perino karyelerinde Müslümanlann zeytin ağaçlan ateşe verilmiştir. 16 Nisan da Postolaki «Hüseyin hanımıyla birlikte ot toplamak üzere Vigla adlı mahalde posta bekleyen eşkıyanın taaruzuna uğramışlar ve Hüseyin öldürülmüştür .

1 K. Sani 1314 (1896) tarihinde Hıristiyan ahaliden beş altı kişi Amari kazasına bağlı Yerakari karyesinde ikamet eden İbrahim Velizakinin hanesine girerek bir çift öküzü ile beş tane koyanlarını almışlardır. 25 K. Sani de Bibi karyesi ahalisi abluka altında bulunduğu sırada Hıristiyanlar kudurmuş köpekler gibi üzerlerine musallat olarak bütün mal ve emlaklannı hatta kadınlarının ellerinde bulunan ziynet eşyalarını dahi almışlardır. Amari kazasında Jervenos ve Kalizisi karyelerinde mahsur bulunan Müslüman ahalinin bütün hayvanatına el koymuşlardır. 26 K. Sani de Evasıl kazasına bağlı Sipali karyesiyle Parmoliva manastırında mahsur bulunan ahalinin ellerindeki eşyalarına el konulmuştur. 26 Nisan da ot toplamak için Yanozi karyesine giden Kardoşaki Mustafa Kakosokali adlı yerde pusuya yatmış eşkıyanın attığı kurşunlar ile şehit edilmiştir. 14 Mayıs da Hamalori, Eteri karyelerinde bulunan Müslüman ahalinin zeytin ağaçlan yakılmıştır .

7 K. Sani gecesinde Temnus kazasına bağlı Zirarhanis adh karyede kahvehaneden kendi evine giden Maki Haşan ağa adlı kimse eşkıya tarafından şehit edilmiştir. 8 K. Sani Kanoryo kazasına bağlı Pirika karyesinde Mehmet ağa namındaki kişi Hıristiyanlar tarafından şehit edilmiştir. 1 K. Sanide Kandiye şehrinden bir buçuk saat mesafede bulunan Fenaka adlı karyede Hıristiyanlar Müslümanlann mallarına el koymuşlardır .

Bunun yanında Hıristiyanlar, Müslümanların okul ve ibadethanelerine de zarar vermişlerdir. Buna örnekte, Hanya'da seferberlik ilâm münâsebetiyle askeriyenin talebi üzerine kız ve erkek mektepleriyle Yusuf Paşa ve Musa Paşa câmileri askerin ikâmesi için teslim edilmesine rağmen Hünkâr câmii (Sultan İbrahim Hân Câmi-i Şerîfı)'ne gelen askerler tarafından namaz kılmakta olan cemaat küstah bir tavırla cebren câmiden çıkanlmış ve Hıristiyanlardan oluşan bir topluluk cami içerisine sokulmuştur. **Daha sonra Ağa ve Arap camilerinin de kapılan kırılarak halk camilere doldurulmuştur. Metropol Kilisesi'nin çanlanyla davet edilen halkla beraber Hanya Episkopusu ve üç râhip Hünkâr camiine gelerek yarım saat kadar âyin yapmışladır.** Âyin sırasında mihrâb ve minber mahfilleri tahrib edilmiş, Kur'an-ı kerim'ler avizeler parçalanmış, halılar ve diğer eşyâlar yağma edilmiştir. Askeriye ve episkopastan

cesaret alan halk sokaklara dağılarak rast geldikleri Müslümanlara küfürler savurarak ağır hakaretlerde bulunmuşlardır. On bir ciminin kapılarını kırarak tahrip etmişlerdir. Yeni mahelledeki ciminin mininerisinin şerefeden yukarı kısmı tahrip edilmiştir. Hünkâr câmisi tahsis edilerek minaresine Yunan bandırası çekilmiştir. Ağa, Kal'a kapı, Arap, Köprü Mahalle ve Yeni mahalle camilerinin de minareleri kısmen yıkılarak bazı minârelere tahtadan yapılan haç konulmuştur.

Kaynak: Hasan Ali CENGİZ, GİRİT İSYANLARI (1866-1908)

Osmanlıyı Yıkan Nedenlerden Biri Cehalettir

Osmanlı Devleti kurulduktan sonra yabancı devletler ile münasebetler zaruri hale geldi. **Türkler arasında kâfirin lisanını bilmek küfür telakki edildiğinden yabancı lisan bilen eleman bulmak zordu.**

Osmanlı Devleti tercüman ihtiyacını genelde Rumlardan karşılamaya çalışmış ve bunların sayısı gittikçe artmıştır.

1711 yılından itibaren Rum beylerinden Eflak-Buğdan Beyliklerine Fenerli Rumlar tayin edilmeye başlandı. Bu ayrıcalıklar onları Avrupalılarla konuşma, fîkir teatisinde bulunma, Osmanlıların Avrupa ve gayrimüslim tebaa hakkında takip ettikleri siyasetten haberdar olma imkanı sağlıyordu. Devlet nasıl idare edilir, dahili ve harici siyaset nasıl yürütülür bunları öğrenmişlerdi. İsyanı idare edenler ve devlet kurulduktan sonra işbaşına geçenler genelde tercümanlık ve voyvodalık etmiş insanlardı .

Hat...Yazı Üzerine

"Yazı, dilin eli, elin dilidir. Kafanın mîzanı, gönlün tercümanı, irâdenin ölçüsü, rûhun aynasıdır. Cesette rûha benzer. *Akıllara elçi, ma'rifetlere silâh, ilimlere huccet, medeniyetlere senettir. Sînesinde sırlar saklayan, çehresinde göz ve gönül sürûru taşıyan, mesâfeleri düren, devirleri anlara sokan, geçmişi geleceğe bağlayan sihirli bir bedîa, Rabbânî bir hârikadır. "*

Hz. Ali kerrem'allahü veche radiyallâhü anh nin **"Güzelyazı, hocanın**

öğretişinde gizlidir; kemâle ermesi çok yazmakla, devâmı da İslâm Dîni üzere bulunmakla olur. " sözüyle eğitimin, hocanın ve çalışmanın öneminin de altını çizmektedir. Ayrıca azimli olmakla beraber hattatın kibre asla kapılmaması gerektiğini şu veciz sözlerle dile getirmektedir:

"... çünkü güzel yazıda fıtrat gibi bir temizlik vardır. Bu temizliğe, kibirli vicdanlar, bozuk ruhlar el süremez; ancak uzaktan bakmağa mecbur kalırlar. '"

"*... yazı resim seviyesine çıkamamış iptidâî bir çalışmanın tezâhürü değildir. Resmin ötesinde ve onun ifâde edemediği bir estetiği ifâde eden bir şeydir?*"

"Güzelyazıya baktığımız sırada bizde geçen ruh hallerimize dikkat edersek görürüz ki, biz güzelliği yazıdaki şeyleri derleyip toplayan âhenklerin ve vahdetlerin üstünde bedîî bir muhassala olarak şuura geçen intibâ içinde rûhî ve fakat dışa muvâzî bir tezâhürün müselsel ifâdesi hâlinde yaşar ve idrâk ederiz. Bu mütenâzır ve müteşâbih tezâhürler silsilesi arasından geçerek şuurda an be an ifâdesini bulan güzelliğin, o şeylerden ve âhenkten başka bir hal ve karakteri hâiz bulunduğunu da sezer ve anlarız da, maalesef anlatamayız . "

Kaynak: Fazilet Yavuz, Hatları Ve Telifleriyle Mahmud Bedreddin Yazır

Makrîzî'nin Emevîleri Tahlili

Hz. Ali kerrem'allahü veche radiyallâhü anh ile savaşan Muaviye'yi, Müslüman olduktan sonra böyle ve benzer bir eylemde bulunmayan Ebu Süfyan'ı bile Müslüman olmadan önceki yaptıklarıyla suçlar ve bir sahabî olsada onun niyetlerini ve eyleme dökmediği için asla bilinemeyecek düşüncelerini sorgular.

Makrîzî, Ümeyyeoğulları'nın Resûlullah'a (salla'llâhü aleyhi ve sellem) neseben bu kadar uzak oldukları halde nasıl hilafete el uzattıklarına şaşmaktadır.

Ümeyyeoğulları ile hilafet arasındaki mesafeden daha uzak bir mesafe, şu dünyada yoktur:

“Onlar, Ali ile savaşmışlar, Hasan’ı zehirlemişler, Hüseyin’i katletmişler, Hâşimî kadınları eğersiz hayvanlar üzerinde Kûfe’den Şam’a taşımışlar, baliğ olmasından şüphelenilen Ali b. Hüseyin’in avret yerini açarak bakmışlardır. Muaviye b. Ebî Süfyan Busr b. Ertat adındaki komutanını Yemen’e göndererek orada bulunan Ubeydullah b. Abbas’ın henüz büluğa ermemiş olan iki oğlunu öldürtmüştür. (...) Yine onlar Ali b. Ebî Tâlib ve Akîl b. Ebî Tâlib soyundan dokuzar kişiyi katlettiler. Hind, Hz. Hamza’nın ciğerini çiğnedi. Yahya b. Zeyd’i öldürenler de onlardı.

[Makrîzî, “en-Nizâ ve’t-tehâsum fîmâ Benî Ümeyye ve Benî Hâşim”, (*Resâil* içinde) s. 15-18/Ramazan el- Bedrî-Ahmed Mustafa Kâsım, Kahire, 1998,]

Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar

Hazırlayan: Mine ALTUNAY

Depresyon: Depresyon üzüntü, ilgi veya zevk kaybı, suçluluk duygusu veya düşük özgüven, uyku bozuklukları, iştah değişiklikleri, yorgunluk veya zayıf konsantrasyon hissi ile karakterize, uzun süreli veya tekrarlayabilen bir hastalıktır (World Health Organization, Nisan 9, 2018).

Bipolar Bozukluk: Tipik olarak normal ruh hali dönemleriyle ayrılmış hem manik hem de depresif dönemlerden oluşmaktadır. Manik ataklar yüksek veya huzursuz bir ruh hali, aşırı aktivite, konuşma baskısı, artmış özgüven ve azalmış uykuyla karakterizedir (WHO, Nisan 9, 2018).

Şizofreni ve Diğer Psikozlar: Şizofreni de dahil olmak üzere psikozlar, düşünme, algı, duygular, dil, benlik duygusu ve davranıştaki çarpıtmalarla karakterize edilmektedir. Yaygın psikotik deneyimler, halüsinasyonlar (orada olmayan şeyleri

duymak, görmek veya hissetmek) ve sanrıları (tersine kanıt olsa bile sıkıca tutulan yanlış inançlar veya şüpheler) içerir (WHO, Nisan 9, 2018).

Demans (Bunama): Demans genellikle bilişsel işlevde (yani düşünceyi işleme yeteneği) normal yaşlanmadan beklenenin ötesinde bir bozulmanın görüldüğü kronik veya ilerleyen bir niteliktedir. Hafıza, düşünme, yönlendirme, anlama, hesaplama, öğrenme kapasitesi, dil ve yargılamayı etkiler (WHO, Nisan 9, 2018).

Psikiyatrik Amaçlı Kullanılan Bitkiler

Sarı Kantaron

Hypericum perforatum:

Yaygın isimler: Sarı kantaron, St. John's Wort.

Drog: Bitki. (Herba hyperici)

Kimyasal içeriği: Başlıca karakteristik bileşenler arasında %0.05-0.30 arasında naftodiantronlar (hiperisin, psödohyperisin, hiperforin, adperforin); %2-flavonoidler (hyperoside, quercitrin, isoquercitrin, rutin); ve %7-15 oranında kateşin ve tanenler bulunmaktadır.

Kullanım alanı: **Klinik olarak majör depresyonun tedavi ve yönetiminde kullanımı vardır.**

Geleneksel yöntem olarak yara, yanık, kesik ve deri ülserlerinde kullanılmaktadır (WHO Monographs on Selected Medicinal Plants - Volume 2, 2004).

Lavanta

Lavandula angustifolia

Yaygın isimler: Lavanta, lavander.

Drog : Flos Lavandulae, Aetheroleum Lavandulae

Kimyasal içerik: Linalil asetat (% 25-46), linalool (% 20-45), terpen 4-ol (% 1.2 - 6.0), lavendulil asetat (>% 1,0), 1,8-sineol (1,8-sineol, sineol, sineol, okaliptol) (<% 2,5), 3-oktanon (<% 2,5), kafur (<% 1.2), limonen (<% 1,0) ve a-terpineol (<% 2,0).

Kullanım alanları: Huzursuzluğun, uykusuzluğun semptomatik tedavisi ve sinir kaynaklı gastrointestinal bozukluklar için bir karminatif ve antispazmodik olarak, kardiyovasküler bozuklukların tedavisinde haricen balneoterapi olarak (WHO Monographs on Selected Medicinal Plants - Volume 3, 2007).

Melissa Oğulotu

Melissa officinalis

Yaygın isimler: Balm, lemon balm, oğulotu..

Drog: Folium Melissae

Kimyasal içerik: Başlıca karakteristik bileşenler hidroksisinnamik asitlerdir (rosmarinik [% 6'ya kadar], p-kumarik, kafeik ve klorojenik asit) ve% 40'tan fazla monoterpen ve% 35'den fazla seskiterpenden oluşan esansiyel bir yağ (% 0.02-0.37). En belirgin terpenoid komponentler, sitral (izomerlerin nöral ve geranial bir karışımı), sitronelal, geraniol, nerol, linalol, farnesil asetat, humulen (a-karyofilen), Ş-kariyofilen ve eremofilen'dir.

Kullanım alanları: Dudak uçuğu tedavisinde, gastrointestinal sistem hastalıklarında karminatif olarak, uyku bozukluklarında sedatif olarak (WHO Monographs on Medicinal Plants Commonly Used in the Newly Independent States (NIS), 2010).

Çarkıfelek Çiçeği

Passiflora incarnata:

Yaygın isimler: Passion flower, çarkıfelek çiçeği

Drog: Herba passiflorae

Kimyasal içerik: Ana bileşenler, mono-C-glukosil türevleri izoviteksini (% 0.32'ye kadar) içeren ana bileşikler apigenin (R2 = H) C-glikozili ve luteolin (R2 = OH) olan flavonoidler (% 2.5'e kadar), iso-orientin ve bunların 2 " - Ş-d-glikozitler ve di-C-glikosil türevleri skarftosid (% 0.25'e kadar), izoskarftosit (% 0.15'e kadar) ve svertisindir.

Kullanım alanları: **İç huzursuzluk, uykusuzluk ve anksiyete için hafif bir yatıştırıcı olarak ve sinir kaynaklı gastrointestinal hastalıkların tedavisinde kullanımı bulunmaktadır** (WHO Monographs on Selected Medicinal Plants - Volume 3, 2007).

Papatya

Matricaria chamomilla:

Yaygın isimler: Tıbbi papatya, kamomilla, kamilla

Drog: Flos chamomillae

Kimyasal içerik: Kamazulen içeriği nedeniyle (% 1-15) yoğun mavi rengine sahip esansiyel bir yağ (% 0.4-1.5) içerir. Diğer ana bileşenler a-bisabolol ve ilgili seskiterpenleri (yağın % 50'sine kadar) içerir. Apigenin ve ilgili flavonoid glikozitler drogun % 8'ini (kuru ağırlık) oluşturur.

Kullanım alanları: **Papatya çiçeği dispepsi, epigastrik şişkinlik, bozulmuş sindirim ve şişkinlik gibi sindirim hastalıklarının semptomatik tedavisinde, infüzyonları,**

huzursuzluk tedavisinde ve sinir bozuklukları nedeniyle hafif uykusuzluk vakalarında kullanılmıştır (WHO Monographs on Medicinal Plants Commonly Used in the Newly Independent States (NIS), 2010).

Kediotu

Valeriana officinalis:

Yaygın isimler: Valerian, cat's valerian, kediotu.

Drog: Radix Valerianae

Kimyasal içerik: Uçucu yağ (% 0.2-2.8 arasında değişmektedir) ana bileşenler olarak bornil asetat ve bornil izovalerat içerir. Üç siklopentan-seskiterpenoidin (valerenik asit, asetoksvalerenik asit ve valerenal) birlikte oluşması *V. officinalis* ile sınırlıdır ve *V. edulis* ve *V. wallichii*'den ayrılmasını sağlar.

Kullanım alanları: Hafif bir yatıştırıcı ve uyku teşvik edici ajan olarak. İlaç, sinir bozuklukları ve anksiyete kaynaklı uyku bozuklukları durumlarının tedavisinde, daha hafif bir alternatif olarak veya benzodiazepinler gibi daha güçlü sentetik sedatiflerin olası bir alternatifi olarak kullanılır (WHO Monographs on Selected Medicinal Plants – Volume 1, 1999).

***

Yapılan bu çalışmaya katılan psikiyatri polikliniğine başvuran hastaların %48.5'i çeşitli sebeplerle bitkisel ürün kullanmaktadır ve çoğunluk bu bilgiyi doktoru ile paylaşmamaktadır (%80.2). Sonuç olarak, halkın bitkisel ürünleri zararsız görüp, bilinçsiz kullanımını engellemek adına, tüm sağlık profesyonellerine gerekli bilgilendirme yapılmalıdır. Böylelikle hastanın zarar görmesi engellenebilir.

Sibernetik Mekan Deneyimleri

Dijital tasarım süreci dönüşebilen, etkileşimli, interaktif ve yapıcıdır. Dijital teknoloji mimarlıkta söz sahibi olana kadar, insanlar tamamen fiziksel alanlarla sınırlı kalmıştır. Ancak geçen yüzyıl boyunca, insanlık ve fiziksel çevre arasındaki ilişki giderek daha soyut bir anlayışa kavuşturmuştur. Artık tekil dijital tekniklerden değil, geniş bir dijital dünyadan söz edilmektedir. Teknolojinin mobilleşmeye başlaması, mesafe algısını değiştirmiştir. Sibernetiği oluşturan kavramların ortaya çıkmasıyla, mimarlık, üç boyutlu alanın ötesine geçerek, mekan kavramını uzamsal ve çok boyutlu ortamlara dönüştürmeye başlamıştır. Bu dönüşüm, siber mimarlık kavramını ortaya çıkarmış ve şimdi siber mimarlık, mekan ve zaman kavramlarına meydan okumaya başlamıştır. Her mimari deneyimin çok yönlü bir olay olduğu açıkça kabul edilmektedir. Bununla birlikte, yaygın olarak kullanılan tasarım araçlarının birçoğu, mekan deneyiminin zenginliğini ve yapısını yakalamaya yönelik her türlü girişim, somutlaşmış zihinlerimizin doğasını açıklamalıdır.

Artan karmaşık mekansallıklar artık çağdaş yazılım ve dijital üretim araçları kullanılarak üretilmeye başlanmıştır. İletişim teknolojilerine bağlı sanal teknolojiler, insanın kültürel, sosyal ve psikolojik bağlamını değiştirmekte, sonuç olarak tasarım fikri evrim geçirmekte ve mimarlık, artık sibernetik mekanı kucaklamaya başlamaktadır. Algısal, iletişimsel ve bilişsel içerikler, mekansal deneyimler için yepyeni bir çerçeve çizmektedir.

Günümüzde dijital araçların kullanımının yaygınlığı ile artan "gerçek" ve "sanal" deneyimler aynı ortamda yaşanmaya başlamıştır. Bu varoluş ikiliği, hem gerçek hem de sanal olarak birbirlerini etkilemişlerdir. Gerçek alan, içinde en azından bir zaman dilimi için sanal alanı barındıracaktır. Sanalın varlığının benimsemesiyle birlikte, bu iki kavramın sentezinden sibernetik mekan üretilmiştir.

Zayıflama Ürünü Kullananlar B1 Vitamini almalılar

Yapılan çalışmalarda, bitkisel zayıflama ürünlerinin yanlış kullanım sonucunda vücutta B1 vitamini (thiamin) eksikliğine yol açarak, karbonhidrat metabolizmasını etkilediği, bunun da göz kaymasına ve yürümede dengesizliğe neden olabildiği saptanmıştır. Ayrıca bu tip ürünlerin ataksia (dolaşımda azalma sonucu adale koordinasyon bozukluğu) rahatsızlığına da yol açabildiği kaydedilmiştir.

Zayıflama Çaylarında En Yaygın Kullanılan Bitki Ve Droglar

Pimpinella anisum L.

Türkçe ismi: Anason, Enison, Mesirotu, Raziyane-i Rumi

İngilizce ismi: Anise

Almanca ismi: Anis (3,10).

Drog adı:Fructus Anisi

**

Foeniculum vulgare Miller:

Türkçe ismi: Rezene, Arapsaçı, İrziyan, Meyana, Raziyane.

İngilizce ismi: Fennel

Almanca ismi: Fenchel

Fransızca ismi: Fenoil

Drog Adı:Fructus Foeniculi

**

Achillea millefolium L. :

Türkçe ismi: Civan Perçemi, Akbaslı, Barsamotu, Binbiryaprakotu, Kandilçiçegi

İngilizce ismi: Yarrow

Almanca ismi: Schafgarbe

Drog Adı:Millefolli Radix

**

Cassia acutifolia Delile (Cassia senna L.)

Cassia angustifolia Vahl.

Türkçe ismi: Sinameki

İngilizce ismi: Senna

Almanca ismi: Sennes

Fransızca ismi: Séné (3,10).

Drog Adı:Folia Cassiae

**

Betula pendula Roth. ve Betula pubescens Ehrh. :

Türkçe ismi: Huş agacı

Almanca ismi: Birke

Fransızca ismi: Bouleau

İngilizce ismi: Birch

**

Urtica dioica L. ve Urtica urens L. :

Türkçe ismi: Isırgan.

İngilizce ismi: Nettle.

Almanca ismi: Brennessel.

Fransızca ismi: Orties

**

Linum usitatissimum L. :

Türkçe ismi: Keten.

Almanca ismi: Lein.

Fransızca ismi: Lin.

İngilizce ismi: Flax, Lin

**

Zayıflama çaylarında yer alan diğer ek bitkiler

Ceterach officinarum DC.

Türkçe ismi: Altınotu.

Almanca ismi: Milzfarn

Fransızca ismi: Ceterach officinal

İngilizce ismi: Miltwaste

**

Rosmarinus officinalis L. :

Türkçe ismi: Biberiye, Kuşdili

Almanca ismi: Rosmarin

Fransızca ismi: Romarin

İngilizce ismi: Rosemary

**

Melissa officinalis L.

Türkçe ismi: Oğulotu

Almanca ismi: Melisse

Fransızca ismi: Mélisse

İngilizce ismi: Melisa, Balm, Lemon Balm, Sweet Balm

**

Calluna vulgaris L. (Sinonim: Erica vulgaris L.)

Türkçe ismi: Funda

Almanca ismi: Heidekraut

Drog Tanımı: Calluna vulgaris L. bitkisinin çiçekli ve yapraklı dallarıdır.

**

Thymus sp.

Türkçe ismi: Kekik

Almanca ismi: Thymian

Fransızca ismi: Thym

İngilizce ismi: Thyme

**

Cerasus avium L. (Sinonim: Prunus avium L.)

Türkçe ismi: Kiraz

Almanca ismi: Sauerkirsche

Fransızca ismi: Cerise

İngilizce ismi: Cherry

**

Myrtus communis L.

Türkçe ismi: Mersin yaprağı

Almanca ismi: Myrtenblaetter

Fransızca ismi: Feuille de myrte

İngilizce ismi: Myrtle leaf

**

Borago officinalis L.

Türkçe ismi: Hodan

Almanca ismi: Boretsch

**

Juniperus communis L.

Türkçe ismi: Ardıç

Almanca ismi: Wacholder

Fransızca ismi: Genévrier

İngilizce ismi: Juniper

**

Zea mays L.

Türkçe ismi:Mısır

Almanca ismi: Mais

Fransızca ismi: Maïs

İngilizce ismi: Corn

**

Anthemis nobilis L. (Sinonim: Chamamelum nobile)

Türkçe ismi: Papatya, Alman Papatyası, Rumi papatya

İngilizce ismi: Sweet Chamomile

Fransızca ismi: Camomille romaine

Almanca ismi: Römische Kamil

**

Mentha piperita L.

Türkçe ismi: Nane

Almanca ismi: Pfefferminz

Fransızca ismi: Menthe poivrée

İngilizce ismi: Peppermint

**

T. cordata Miller ve T. platyphyllos Scop

Türkçe ismi: Ihlamur

Almanca ismi: Linde

Fransızca ismi: Tilleul

İngilizce ismi: Lime, Linden

**

Agropyron repens L. (Sinonim: Triticum repens L.)

Türkçe ismi: Ayrık otu

Almanca ismi: Queckenwurzel

Fransızca ismi: Rhizome de chiendent

İngilizce ismi: Couch grass root

**

Althaea officinalis L.

Türkçe ismi: Hatmi

Almanca ismi: Eibisch

Fransızca ismi: Guimauve

İngilizce ismi: Marshmallow

**

Glycyrrhiza glabra L. :

Türkçe ismi: Meyan

Almanca ismi: Süßholz, Lakritzen

Fransızca ismi: Réglisse

İngilizce ismi: Licorice

**

Plantago sp.

Türkçe ismi: Sinirli ot

Almanca ismi: Spitzwegerich

Fransızca ismi: Plantain

İngilizce ismi: Common plantain, Greater plantain

**

Crataegus monogyna Jacq. (Sinonim:C. oxyacanta L.)

Türkçe ismi: Alıç

Almanca ismi: Weissdorn

Fransızca ismi: Aubépine

İngilizce ismi: Hawthorn

**

Fumaria officinalis L.

Türkçe ismi: Şahtere Otu

Almanca ismi: Erdrauch

Fransızca ismi: Fumeterre

İngilizce ismi: Fumitory

**

Ononis spinosa L.

Türkçe ismi: Kayışkıran

Almanca ismi: Haunechel

742 Bilgilik

Fransızca ismi: Bugrane

İngilizce ismi: Restharroue

**

Not: Yapılan çalışmalarda, bitkisel zayıflama ürünlerinin yanlış kullanım sonucunda vücutta B1 vitamini (thiamin) eksikliğine yol açarak, karbonhidrat metabolizmasını etkilediği, bunun da göz kaymasına ve yürümede dengesizliğe neden olabildiği saptanmıştır. Ayrıca bu tip ürünlerin ataksia (dolaşımda azalma sonucu adale koordinasyon bozukluğu) rahatsızlığına da yol açabildiği kaydedilmiştir.

Türkçede Bir Dizi Romantik Kelime Ve Cümle Farsça Karşılığı

تعدادی کلمات و جملات عاشقانه در زبان ترکی

موضوع: ویدیوهای آموزشی

تعدادی کلمات و جملات عاشقانه؛ برای کسانی که دوستشان دارید.
به این جملات در آینده ،جملات بیشتری افزوده خواهد شد.
|::لایک کنید و به اشتراک بگذارید::|

aşkımعشق من
canımزندگی من(جان من)
bi tanemیکی یدونه من
hayatımزندگی من
sevgilimعزیزم
balımعسلم
tatlımشیرینی من (استفاده برای خانم ها)
güzelimخوشگلم-زیبای من (استفاده برای خانم)
çiçeğimگلم (استفاده برای خانم ها)
gülümگل رُز من (استفاده برای خانم ها)
meleğimفرشته من (استفاده برای خانم ها)

Seni seviyorum.دوستت دارم.
Seni çok seviyorum.عاشقتم.

Senden çok hoşlanıyorum.خیلی دوستت دارم.

Benimle çıkar mısın?دوست داری با من بری بیرون؟

Benimle dans eder misin?دوست داری با من برقصی؟

Benimle evlenir misin?آیا با من ازدواج میکنی؟

Evlenme teklifi.پیشنهاد ازدواج.

Nişanlıنامزد

Rüyalarımın erkeğisin/kadınısın.تو مرد/زن رویاهای من هستی.

Seninle olmak istiyorum.من میخواهم با تو باشم.

Seninle kalmak istiyorum.من میخواهم با تو بمانم.

Seni çok özlüyorum.دلم خیلی برایت تنگ می شود.

Seni çok özledim.دلم خیلی برایت تنگ شد.

Biraz daha kalabilir misin?میتونی کمی بیشتر بمانی؟

Seni bir daha ne zaman göreceğim?چه زمانی تو را دوباره خواهم دید؟

Bir yerlerde buluşalım.بیا(بیایید) تا همدیگر را در جایی ملاقات کنیم.

Seni görmek istiyorum.من میخواهم تو را ببینم.

Çok güzelsin.تو خیلی زیبا هستی.

İsrail ile Çin Arasında Yahudi Düşmanlığı Gerginliği

İsrail'in Pekin Büyükelçiliği, Çın devlet televizyonu CGTN*dekı bir programda, Washington'ın İsrail'e desteği ve İsrail ile ilgili yorumlara sert tepki gösterdi. Büyükelçiliğin Tvvitter hesabından yazılan iletide, **'Gazze'de yaşanan şiddetle ilgili programda konuşulalım "bariz Yahudi düşmanlığı" olduğu ve bu durumun protesto edildiği'** belirtildi. İletide, **"Yahudilerin dünyayı kontrol ettiğine dair komplo teorilerinin sona ermiş olduğunu umuyorduk ama maalesef antisemitızm çirkin yüzünü bir kez daha gösterdi. Resmi bir Çin medyasında açıkça antisemitızmin ifade edildiğini görmek bizi dehşete düşürdü"** denildi.

Çın Devlet Televizyonu bünyesinde faaliyet gösteren ve İngilizce yayın yapan CGTN TVde sah günü sunucu Zheng Junfeng, ABD'nin İsrail'e verdiği desteğin iddia edildiği gibi gerçekten paylaşılan 'demokratik değerlere' dayanıp dayanmadığım sorgulamış ve **"Bazı insanlar ABD'nin İsrail yanlısı politikalarında ve Washington'm dış politikasını yönetenler üzerinde ABD'dekı varlıklı Yahudilerin ve Yahudi lobisinin etkisinin olduğuna inanıyor."** cümlelerini sarfetmişti. Ayrıca sunucu Yahudilerin

'güçlü lobisi'nin yanı sıra ABD'deki "Yahudilerin finans, medya ve internet sektörlerine hakim olduğunu" dile getirmişti.

Zheng, programmda, **"Yahudıler finans ve internet sektörlerine hakimler. Bu durumda bazılarımı! dediği gibi güçlü lobilere sahipler mi? Evet bu mümkün."** ifadelerini kullanmıştı. Büyükelçiliğin twıt iletisinde, **"Öne sürülen iddialar ırkçı ve tehlikelidir ve kendine saygı duyan bir medya tarafından kullanılmamalıdır."** sözleriyle duyulan rahatsızlık dile getirildi. Çin, Gazze'de yaşananlar nedeniyle Filistin yanlısı bir duruş sergilerken, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyı'nde, ABD'nin İsrail'in kınanmasını öngören bildiriyi engellemesini eleştirerek ABD'yı kınamıştı. Çın Dışişleri Bakam Wang Yi, "Bir ülkenin engellenmesi nedeniyle, Güvenlik Konseyi tek sesle konuşamadı." demiş ve Washington dan "sorumluluk almaşım" istemişti. CGTN*deki programında Çinli gazeteci Zheng, Çin'in en büyük jeopolitik rakibi olan ABD'yı, İsrail'i Ortadoğu'da bir 'ileri karakol' ve pan-Arabizmı yenme faaliyetlerinde vekil (savaşçı) olarak kullanmakla suçlamıştı. İsrail'in tepkisine CGTN'in de bağlı olduğu Çin Devlet Televizyonu CCTVden yanıt gelmedi. Yahudilik, Çin'in resmi olarak tanıdığı dinlerinden biri değil. Bu arada AP'nin haberine göre, Yahudilerin 'kurnaz iş insanları ve piyasa manipülatörleri 'olduklarına dair klişeler Çin toplumu arasında oldukça yaygın bir inanış olarak yerini koruyor. (Euronews, 19.5.2021)

Turque Diplomatique - HAZIRAN 2021

از بس که انتظار تو کردم به روز و شب

عطار را بسوخت دل از آرزوی تو

عطار

**

Andre Gide

ناتانائیل! با تو از **انتظار** سخن خواهم گفت
من دشت را به هنگام تابستان دیده ام که **انتظار** می‌کشید،
انتظار اندکی باران...
ناتانائیل! ای کاش هیچ **انتظاری** در وجودت
حتی رنگ هوس هم به خود نگیرد
بلکه تنها آمادگی برای پذیرش باشد

منتظر هر آنچه به سویت می‌آید باش
و جز آنچه به سویت می‌آید را آرزو مکن
جز آنچه داری آرزو مکن
بدان که در لحظه لحظه می‌توانی خدا را به تمامی در درون خود داشته باشی

کاش آرزویت از سر عشق باشد و تصاحب عاشقانه
زیرا آرزوی ناکارآمد به چه کار می‌آید؟
عجبا! ناتانائیل، تو خدا را در تملک داری و خود از آن بی خبر بوده‌ای

تملک خدا یعنی دیدن او، اما کسی به او نمی‌نگرد...
ندیده‌ای، چون او را در پیش خود به گونه‌ای دیگر مجسم می‌کردی!
ناتانائیل! تنها خداست که نمی‌توان در **انتظارش** بود
در **انتظار** خدا بودن، ناتانائیل! یعنی در نیافتن اینکه او را هم اکنون در وجود خود داری
تمایزی میان خدا و خوشبختی قائل مشو
و همه خوشبختی خود را در همین دم قرار ده...
آندره ژید

Üzülmek Yasak

غُصه خوردن ممنوع

غُصه خوردن حرام

**

دعاي توسل

بسم الله الرحمن الرحيم

اَللّهُمَّ اِنّى أَسْئَلُكَ وَاَتَوَجَّهُ اِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، يا اَبَاالْقاسِمِ، يَا رَسُولَ اللهِ، يَا اِمامَ الرَّحْمَةِ، يا سَيِّدَنا وَمَوْلينا، اِنّا تَوَجَّهْنا وَاسْتَشْفَعْنا وَتَوَسَّلْنا بِكَ اِلَى اللهِ، وَقَدَّمْناكَ بَيْنَ يَدَىْ حاجاتِنا، يا وَجيهاً عِنْدَ اللهِ، اِشْفَعْ لَنا عِنْدَ اللهِ.

يَا اَبَا الْحَسَنِ، يا اَميرَ الْمُؤْمِنينَ، يا عَلِيَّ بْنَ أَبيطالِبٍ، يا حُجَّةَ اللهِ عَلى خَلْقِهِ، يا سَيِّدَنا وَمَوْلينا، اِنّا تَوَجَّهْنا وَاسْتَشْفَعْنا وَتَوَسَّلْنا بِكَ اِلَى اللهِ، وَقَدَّمْناكَ بَيْنَ يَدَىْ حاجاتِنا، يا وَجيهاً عِنْدَ اللهِ، اِشْفَعْ لَنا عِنْدَ اللهِ.

يا فاطِمَةُ الزَّهْراءُ، يا بِنْتَ مُحَمَّدٍ، يا قُرَّةَ عَيْنِ الرَّسُولِ، يا سَيِّدَتَنا وَمَوْلاتَنا، اِنّا تَوَجَّهْنا وَاسْتَشْفَعْنا وَتَوَسَّلْنا بِكِ اِلَى اللهِ، وَقَدَّمْناكِ بَيْنَ يَدَىْ حاجاتِنا، يا وَجيهَةً عِنْدَ اللهِ، اِشْفَعى لَنا عِنْدَ اللهِ.

يا اَبا مُحَمَّدٍ، يا حَسَنَ بْنَ عَلِيٍ، اَيُّهَا الْمُجْتَبى، يَا بْنَ رَسُولِ اللهِ، يا حُجَّةَ اللهِ عَلى خَلْقِهِ، يا سَيِّدَنا وَمَوْلينا، اِنّا تَوَجَّهْنا وَاسْتَشْفَعْنا وَتَوَسَّلْنا بِكَ اِلَى اللهِ، وَقَدَّمْناكَ بَيْنَ يَدَىْ حاجاتِنا، يا وَجيهاً عِنْدَ اللهِ، اِشْفَعْ لَنا عِنْدَ اللهِ.

يا أَبا عَبْدِاللهِ، يا حُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍ، أَيُّهَا الشَّهيدُ، يَا بْنَ رَسُولِ اللهِ، يا حُجَّةَ اللهِ عَلى خَلْقِهِ، يا سَيِّدَنا وَمَوْلينا، اِنّا تَوَجَّهْنا وَاسْتَشْفَعْنا وَتَوَسَّلْنا بِكَ اِلَى اللهِ، وَقَدَّمْناكَ بَيْنَ يَدَىْ حاجاتِنا، يا وَجيهاً عِنْدَ اللهِ، اِشْفَعْ لَنا عِنْدَ اللهِ.

يا اَبَا الْحَسَنِ، يا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ، يا زَيْنَ الْعابِدينَ، يَا بْنَ رَسُولِ اللهِ، يا حُجَّةَ اللهِ عَلى خَلْقِهِ، يا سَيِّدَنا وَمَوْلينا، اِنّا تَوَجَّهْنا وَاسْتَشْفَعْنا وَتَوَسَّلْنا بِكَ اِلَى اللهِ، وَقَدَّمْناكَ بَيْنَ يَدَىْ حاجاتِنا، يا وَجيهاً عِنْدَ اللهِ، اِشْفَعْ لَنا عِنْدَ اللهِ.

يا اَبا جَعْفَرٍ، يا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِي، اَيُّهَا الْباقِرُ، يَا بْنَ رَسُولِ اللهِ، يا حُجَّةَ اللهِ عَلى خَلْقِهِ، يا سَيِّدَنا وَمَوْلينا، اِنّا تَوَجَّهْنا وَاسْتَشْفَعْنا وَتَوَسَّلْنا بِكَ اِلَى اللهِ، وَقَدَّمْناكَ بَيْنَ يَدَىْ حاجاتِنا، يا وَجيهاً عِنْدَ اللهِ، اِشْفَعْ لَنا عِنْدَ اللهِ.

يا أَبا عَبْدِ اللهِ، يا جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ، أَيُّهَا الصّادِقُ، يَا بْنَ رَسُولِ اللهِ، يا حُجَّةَ اللهِ عَلى خَلْقِهِ، يا سَيِّدَنا وَمَوْلينا، اِنّا تَوَجَّهْنا وَاسْتَشْفَعْنا وَتَوَسَّلْنا بِكَ اِلَى اللهِ، وَقَدَّمْناكَ بَيْنَ يَدَىْ حاجاتِنا، يا وَجيهاً عِنْدَ اللهِ، اِشْفَعْ لَنا عِنْدَ اللهِ.

يا أَبَا الْحَسَنِ، يا مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ، أَيُّهَا الْكاظِمُ، يَا بْنَ رَسُولِ اللهِ، يا حُجَّةَ اللهِ عَلى خَلْقِهِ، يا سَيِّدَنا وَمَوْلينا، اِنّا تَوَجَّهْنا وَاسْتَشْفَعْنا وَتَوَسَّلْنا بِكَ اِلَى اللهِ، وَقَدَّمْناكَ بَيْنَ يَدَىْ حاجاتِنا، يا وَجيهاً عِنْدَ اللهِ، اِشْفَعْ لَنا عِنْدَ اللهِ.

يا أَبَا الْحَسَنِ، يا عَلِيَّ بْنَ مُوسى، أَيُّهَا الرِّضا، يَا بْنَ رَسُولِ اللهِ، يا حُجَّةَ اللهِ عَلى خَلْقِهِ، يا سَيِّدَنا وَمَوْلينا، إِنّا تَوَجَّهْنا وَاسْتَشْفَعْنا وَتَوَسَّلْنا بِكَ اِلَى اللهِ، وَقَدَّمْناكَ بَيْنَ يَدَىْ حاجاتِنا، يا وَجيهاً عِنْدَ اللهِ، اِشْفَعْ لَنا عِنْدَ اللهِ.

يا اَبا جَعْفَرٍ، يا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِي، اَيُّهَا التَّقِيُّ الْجَوادُ، يَا بْنَ رَسُولِ اللهِ، يا حُجَّةَ اللهِ عَلى خَلْقِهِ، يا سَيِّدَنا وَمَوْلينا، اِنّا تَوَجَّهْنا وَاسْتَشْفَعْنا وَتَوَسَّلْنا بِكَ اِلَى اللهِ، وَقَدَّمْناكَ بَيْنَ يَدَىْ حاجاتِنا، يا وَجيهاً عِنْدَ اللهِ، اِشْفَعْ لَنا عِنْدَ اللهِ.

يا أَبَا الْحَسَنِ، يا عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدٍ، أَيُّهَا الْهادِى النَّقِيُّ، يَا بْنَ رَسُولِ اللهِ، يا حُجَّةَ اللهِ عَلى خَلْقِهِ، يا سَيِّدَنا وَمَوْلينا، إِنّا تَوَجَّهْنا وَاسْتَشْفَعْنا وَتَوَسَّلْنا بِكَ اِلَى اللهِ، وَقَدَّمْناكَ بَيْنَ يَدَىْ حاجاتِنا، يا وَجيهاً عِنْدَ اللهِ، اِشْفَعْ لَنا عِنْدَ اللهِ.

يا أَبا مُحَمَّدٍ، يا حَسَنَ بْنَ عَلِي، أَيُّهَا الزَّكِيُّ الْعَسْكَرِىُّ، يَا بْنَ رَسُولِ اللهِ، يا حُجَّةَ اللهِ عَلى خَلْقِهِ، يا سَيِّدَنا وَمَوْلينا، إِنّا تَوَجَّهْنا وَاسْتَشْفَعْنا وَتَوَسَّلْنا بِكَ اِلَى اللهِ، وَقَدَّمْناكَ بَيْنَ يَدَىْ حاجاتِنا، يا وَجيهاً عِنْدَ اللهِ، اِشْفَعْ لَنا عِنْدَ اللهِ.

يا وَصِيَّ الْحَسَنِ، وَالْخَلَفَ الْحُجَّةَ، اَيُّهَا الْقائِمُ الْمُنْتَظَرُ الْمَهْدِىُّ، يَا بْنَ رَسُولِ اللهِ، يا حُجَّةَ اللهِ عَلى خَلْقِهِ، يا سَيِّدَنا وَمَوْلينا، اِنّا تَوَجَّهْنا وَاسْتَشْفَعْنا وَتَوَسَّلْنا بِكَ اِلَى اللهِ، وَقَدَّمْناكَ بَيْنَ يَدَىْ حاجاتِنا، يا وَجيهاً عِنْدَ اللهِ، اِشْفَعْ لَنا عِنْدَ اللهِ.

يا سادَتى وَمَوالِيَّ، اِنّى تَوَجَّهْتُ بِكُمْ أَئِمَّتى، وَعُدَّتى لِيَوْمِ فَقْرى وَحاجَتى اِلَى اللهِ، وَتَوَسَّلْتُ بِكُمْ اِلَى اللهِ، وَاسْتَشْفَعْتُ بِكُمْ إِلَى اللهِ، فَاشْفَعُوا لى عِنْدَ اللهِ، وَاسْتَنْقِذُونى مِنْ ذُنُوبى عِنْدَ اللهِ، فَاِنَّكُمْ وَسيلَتى اِلَى اللهِ، وَبِحُبِّكُمْ وَبِقُرْبِكُمْ أَرْجُو نَجاةً مِنَ اللهِ، فَكُونُوا عِنْدَ اللهِ رَجائى، يا سادَتى يا أَوْلِياءَ اللهِ، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِمْ اَجْمَعينَ، وَلَعَنَ اللهُ أَعْداءَ اللهِ ظالِميهِمْ مِنَ الْأَوَّلينَ وَالْاخِرينَ، امينَ رَبَّ الْعالَمينَ.

Piper

Hepimizin hayatında zor anları olmuştur ve adım atma korkusunun boğazımızı sıktığı ve hareket etmemizi engellediği anlar da olacaktır elbette. Bir gün yeniden yaşayabileceğimiz başarısızlık korkusu, geleceğin bilinmezliği korkusu, gündelik durumlardan çıkma korkusu, zaten sahip olduklarımızı kaybetme korkusuyla ve aslında değişim korkusuyla ilerleyememe ve risk almama korkusu.

Bay Morris Lessmore'un Uçan Kitapları

İnsan, hayatı boyunca en az bir iki kitabı zevkle okumuş ve o kitabı okurken günlük hayatın ve çevrelerinin ötesinde bir duygu bulmuştur. Uçmak gibi bir şey gibi (Tabii ki farklı değil, çünkü uçuş (zaten) hayal gücünden geliyor, sanki başka bir dünyada farklı bir duyguymuş gibi. Ve kitapları sevmek için bundan daha iyi ne sebep olabilir.

Bütün Kalpler senin

كلُّ القُلوبِ إلىَ الحبيبِ تمِيْل

ومعَي بِهَذَا شَاهدٌ ودَلِيل

أمَا الدَّلِيل، إذَا ذَكرت محمداً

فَترَى دُمُوعَ العَارِفِيْنَ تسيل

هَذَا مَقالِي فِيْكَ يَا شَرَفَ الْورَى

ومَدّحِي فِيْكَ يَا رسُولَ اللهِ قلِيْل

هَذَا رَسُول اللهِ هذا المُصْطَفَىَ

هَذَا لِرَبِ العَالمينَ رَسُول

إنْ صَادَفَتْنِي مِنْ لَدنْكَ عِنَايَةٌ

لِأَزُوْرَ طَيْبَةَ والنَّخِيلَ جَمِيْل

يَا سَيِدَ الكَوْنينِ يَا عَلمَ الهُدىَ

هَذَا المُتيَمُ فيِ حِمَاكَ نَزِيْل

هَذَا النبيُ الْهَاشِميُ مُحَمَدٌ

هَذَا لكلِّ العَالمينَ رَسُول

هَذَا الَّذِي رَدَّ العُيونَ بِكَفِّهِ

لَمَاَ بَدَتْ فَوْق الخدَودِ تسِيل

يَا رَبِ إنِّي قْد مَدَحْتُ مُحَمَدَاً

فِيِهِ ثوابِي ولِلْمَدِيحِ جَزِيل

صَلَّىَ عَلَيْكَ اللهُ يَا عَلَمَ الْهُدَىَ

مَاَ لَاحَ بَدْرٌ فِي السَّمَاءِ دَلِيل

صَلَّىَ عَلَيْكَ اللهُ يَاَ عَلَمَ الهُدَىَ

مَاَ حَنَّ مُشتاقٌ وسَاَرَ جَمِيْل

هَذَا رَسَول اللهِ نِبْرَاسَ الهُدَىَ

هَذَا لكلِّ العَالمينَ رَسُول

ـــــابن الخياط

Ben Senim

چون میسر نیست دیدار تو دیدن جز به خواب

پس چرا بیداری از خواب عدم دادی مرا

فروغی بسطامی

Çünkü seni uykularda rüyadan başka şekilde görmek mümkün değil.

O zaman neden uyanıksın ve beni de uyutmuyorsun

Foroughi Bastami

تو مرا

جان و جهانی چہ کُنم جان وجهان را

مولانا

Sen bensin

Can ve cihan, can ve cihan nedir

Mevlana

Cahillerin Verdiği İlac

"عاشر من الناس كبار العقول

وجانب الجهال أهل الفضول

واشرب نقيع السم من عاقل

واسكب على الأرض دواء الجهول"

— Omar Khayyám, رباعيات خيام

"İnsanların onda biri kadardır büyük akıl sahipleri.

Ve meraklı insanların yanı sıra cahiller içinde

Ve bilge bir insan zehri sunarsa ondan iç.

Cahillerin verdiği ilacı yere dök "

-- Ömar Hayyam, Rubailer

Bizim Eksikliğimiz Olmaz mı… Ama Hakikati Bilmenize Mani Olmasın

ليس بالضرورة أن يكون الشخص الذي ينصحك كاملاً .. ولكنه قد يعطيك شيئاً ينقصك.!

Size tavsiyede bulunan kişinin mükemmel olması gerekmez..ama size eksik olan bir şeyi verebilir!

İmam Ali kerrem'allahü veche radiyallâhü anh

في البدء كانت الأنثى – نزار قباني

نزار قباني

يا سيدتي..

كنت اهم امراة في تاريخي

قبل رحيل العام

انت الان اهم امراة

بعد ولادة هذا العام

750 Bilgilik

انت امراة لا احسبها بالساعات وبالايام

انت امراة صنعت من فاكهه الشعر

ومن ذهب الاحلام

انت امراة كانت تسكن جسدي

قبل ملايين الاعوام

يا سيدتي..

يالمغزولة من قطن وغمام

يا أمطارا من ياقوت

يا أنهارا من نهوند

يا غابات رخام

يا من تسبح كالاسماك بماء القلب

وتسكن في العينين كسرب حمام

لن يتغير شئ في عاطفتي

في احساسي

في ايماني

فانا اظل علي دين الاسلام

يا سيدتي..

لا تهتمي في ايقاع الوقت واسماء السنوات

انت امراة .. تبقي امراة في كل الاوقات

سوف احبك

عند دخول القرن الواحد والعشرين

وعند دخول القرن الخامس والعشرين

وسوف احبك

حين تجف مياة البحر وتحترق الغابات

يا سيدتي..

انتي خلاصة كل الشعر

ووردة كل الحريات

يكفي ان اتهجي اسمك

حتي اصبح ملك الشعر

وفرعون الكلمات

يكفي ان تعشقني امراة مثلك

حتي ادخل كتب التاريخ

وترفع من اجلي الرايات

يا سيدتي..

لا تضربي مثل الطائر في زمن الاعياد

لن يتغير شئ مني

لن يتوقف نهر الحب عن الجريان

لن يتوقف نبض القلب عن الخفقان

لن يتوقف حَجَل الشعر عن الطيران

حين يكون الحب كبيرا والمحبوبة قمرا

لن يتحول هذا الحب لحزمة قش تاكلها النيران

يا سيدتي..

لا اتذكر الا صوتك

حين تدق نواقيس الاعياد

لا اتذكر الا عطرك

حين انام علي ورق الاعشاب

لا اتذكر الا وجهك

حين يهزهز فوق ثيابي الثلج

وأسمع طقطقة الاحطاب

ما يفرحني يا سيدتي

ان اتكوم كالعصفور الخائف

بين بساتين الاهداب

ما يبهرني يا سيدتي

ان تهديني قلما من اقلام الحبر

اعانقة وانام سعيدا كالاولاد

752 Bilgilik

يا سيدتي..

ما اسعدني في منفاي

وفي عصر التنوير

وفي عصر الرواد

كم اتمني لو قابلتك يوما

في فلورنسا او قرطبة

او في الكوفة او في حلب

او في بيت من حارات الشام

يا سيدتي..

كم اتمني لو سافرنا

نحو بلاد يحكمها الغيتار

حيث الحب بلا اسوار

والكلمات بلا اسوار

والاحلام بلا اسوار

لا تنشغلي بالمستقبل يا سيدتي

سوف يظل حنيني اقوي مما كان

واعنف مما كان

انت امراة لا تتكرر في تاريخ الورد

وفي تاريخ الشعر

وفي ذاكرة الزنبق والريحان

يا سيدتي..

العالم كلة لا يشغلني

الا حبك في اتي الايام

انت امراتي الاولي

امي الاولي

رحمي الاول

شغفي الاول

طوق نجاتي في زمن الطوفان

يا سيدتي..

يا سيدة الشعر الاولي

هاتي يدك اليمني كي اتخبا فيها

هاتي يدك اليسري كي استوطن فيها

قولي أي عبارة حب

حتي....

حتي تبتدأ الاعياد

نزار قباني

Başlangıçta kadın Vardı - Nizar Kabbani

Ey Sevgilim

Sen benim tarihimdeki en önemli kadınsın

Yıllar önce de

Yani en önemli kadınsın

Her gelecek yeni yıllarda

Saatler ve günler sayamadığım bir kadınsın

Sen saçların tatlılığından yaratılmış bir kadınsın

Ve rüyaların peşine gittiği

Sen benim vücudumda yaşayan bir kadınsın

Milyonlarca yıl önce

Ey Sevgilim

Ah, pamuktan ve bulutlardan dokunmuş

754 Bilgilik

Ey safir yağmurları

Ah Nahwand'dan nehirler

Ah mermer ormanlar

Ey gönül suyunda balık gibi yüzen!

Ve bir güvercin sürüsü gibi gözlerde yaşıyan

Aşkımda hiçbir şey değişmeyecek

Benim duygumda

inancımda

İslam dinine bağlıyım

Ey Sevgilim..

Zamanın ritmini ve yılların adlarını dert etme

Sen bir kadınsın.. her zaman bir kadınım olarak kalırsın

seni seveceğim

Yirmi birinci yüzyıla girerken

Yirmi beşinci yüzyıla girerken de öyle

seni seveceğim

Deniz kuruduğunda ve ormanlar yandığında,

Ey Sevgilim

Sen tüm şiirlerin özüsün

Tüm özgürlüklerin çiçeği

Adını yazman yeterli

Ta ki şiirin kralı

Ve kelimelerin firavunu olana kadar

Senin gibi bir kadının beni sevmesi yeterli

Tarih kitaplarına bile giriyorum

Ve benim için bayrakları kaldır

Ey sevgilim

Bayramda bana kuş gibi vurup kaçma

Benim için hiçbir şey değişmeyecek

Aşk Nehrim akmayı bırakmayacak

Kalp atmayı bırakmayacak

Saçların örgüsü uçmayı bırakmayacak

Aşk büyük olduğunda ve sevgili ay olduğunda

Bu aşk ateşin yaktığı saman balyasına dönüşmeyecek

Ey Sevgilim

Sadece sesini hatırlıyorum

Tatil çanları çaldığında

Sadece kokunu hatırlıyorum

Ben çimenlerin üzerinde uyurken

Sadece yüzünü hatırlıyorum

Kar kıyafetlerimin üzerinde sallandığında

Ve odunların çatırdamasını duyuyorum

Beni ne mutlu eder sevgilim?

Korkmuş bir kuş gibi yığılmak için

Kirpiklerin meyve bahçeleri arasında

756 Bilgilik

Beni şaşırtan nedir ki Sevgilim?

Bana mürekkepli kalemlerden birini ver

Erkekler gibi sarılıp mutlu bir şekilde uyuyorum

Ey Sevgilim ..

Sürgünümde beni üzen nedir?

Aydınlanma çağında

Öncüler çağında

Bir gün seninle tanışmayı ne kadar isterdim

Floransa veya Cordoba'da

Veya Kufe'de veya Halep'te

Veya Şam mahallelerinden bir evde

Ey Sevgilim ..

Keşke seninle seyahat edebilmeyi ne kadar isterdim

Gitarın yönettiği bir ülkeye doğru

Aşkın duvarsız olduğu yerde

Ve duvarsız kelimeler

Ve duvarsız hayaller

Gelecek için endişelenme sevgilim

Özlemim eskisinden daha güçlü olacak

Ve olduğundan daha şiddetli

Sen güllerin tarihinde tekrarı olmayacak bir kadınsın

Ve şiir tarihinde

Ve zambak ve fesleğenin anısına

Ey Sevgilim ..

Bütün dünya beni ilgilendirmiyor

Önümüzdeki günlerde sadece senin aşkın

Sen benim ilk kadınımsın

İlk annem

İlk rahmim

İlk tutkum

Sıkıntı zamanında cankurtaran simidi

Ey Sevgilim

Ah şiirin First Lady'si

Sağ elini getir de içinde saklanabileyim.

Yerleşmek için sol elini getir

Herhangi bir aşk cümlesi söyle

Ta ki ....

Döngü başlayana kadar

Nizar Kabbani

758 Bilgilik

أنت.. أجـمل إنسانه خلقها ربـــي

أجـمل ما في الدنيـــا خلقه ربـــي

تـأخذني بسحر عينيهـــا العميقتين

تسكن كل النبضات في قــــــلبي

كم أحبك يا حبيبتي.. كم أحبــك

وكل ثـــانية ينمو بها ويكبر حبي

عبيــرك من الورود والزهور يأتي

ومن النسيم و التفـــاح و العشب

من كل جميـــــــل تأتين حبيبتي

تمسكين يــــــدي و تظلين قربي

تكونين لـــــــي.. نوري وصوتي

تكونين همسي وغذائي وشربـــي

أحبــــــــك يا من غيرتي حياتي

أحبــــــك يا من تسكنيـــن قلبي

أنت.. أجمــــــــل إنسانه خلقها ربـي

أجمل ما كتبه وسطره لي قـــــــدري

القمر لم يعد يذهلني كالســــــــــابق

فأنت منذ لقيــــــــاك أصبحتي قمري

أصبحت صحرائي.. وسهلي المزهـــر

أصبحت عطشـــي وصحـوي ومـطري

كم أحبك يا حبيبتـــــــي.. كم أحـبك

يا غـزلا يملأ كلامي.. ويملأ سطـري

كم أحبك يا حبيبتـــــــي.. كم أحـبك

فحبك.. يعطر لــــــي أيامي وعمري

أذيبيني فيــــــــــــك أكثر و أكثر

فمنذ ملايين السنين.. قد نفذ صبـــري

أحبـــــــــــك يا من غيرتي حياتي

وكنتي لـــــــــــي.. سنواتي و قدري

أنت.. أجمل إنسانه خلقها ربـــــــي

وجعلها بين كل النساء الأجمـــــل

ليس لجمالك كلامــا ولا شعرا يصفه

ولا نهرا ولا بحــرا ولا جـــــدول

فكل شئ فيــــــك يا حبيبتي أفضل

وكل نظرة من عينيك تقتـــــــل

وكل همســـــــه من شفتيك تذيبني

تجعلني من بين كل الرجــال الأول

قولي لي عندمـــــا أراك ماذا أفعل

فكلمـــــا أنظر في سحر عينيك أقتل

قولي لي يا حبيبتـــــــي ماذا افعل

فالحب يجعل لساني عاجــزا مكبل

كيف أصف الربيع القادم من شفتيك

فليس لدي أجابه على كل ما أسأل

أنت جنونــــــي.. أنت في الحيـاة مذهبي

أنت عقلـــي.. نجومي و شمسي و كوكبي

الربيع يقبل كلمـا تقتربين حبيبتـــــــــي

والحزن يسكننـــي عندما تتركيني وتذهبي

اسكني قلبي.. اسكنيـــــــه ولا تترددي

واركضي في رحابـــــه الأخضر والعبي

واشربي من حنانه الدافئ.. فكـــــــم هو

سيكون أجمل بكثير عندمـــــا منه تشربي

وانقشي على درانه الحمراء " أحبــــــك"

فكم تمنيت أن ترسمين داخلـــــي وتكتبي

فجسدينا.. في سبيل الحب يحترقا حبــــا

دون أن أتعب للحظه من الحــب أو تتعبي

Hayattaki en güzel insan

Sen rabbimin yarattığı en güzel insansın

Dünyanın en güzel şeyi rabbim tarafından yaratılmıştır.

Derin gözleriyle beni alıyor

760 Bilgilik

Tüm nabızlar kalbimde yaşıyor

Seni ne kadar çok seviyorum aşkım..

Seni ne kadar çok seviyorum

Ve her saniye büyüyor ve aşkım büyüyor

Gül ve çiçek kokun geliyor

Ve esintiden, elmalardan ve çimenlerden,

Hepinizden gelsin aşkım

Elimi tut ve bana yakın dur

Sen benimsin ışığım ve sesim

Sen benim fısıltım, yemeğim ve içeceğimsin

Hayatımı değiştiren seni seviyorum

Kalbimde yaşayan seni seviyorum

Sen rabbimin yarattığı en güzel insansın

Yazdığım ve yazdığım en güzel şey kaderimdir

Ay beni eskisi kadar büyülemiyor

Seninle tanıştığımdan beri, benim ayım oldun

Çölüm oldum.. Ve çiçek açması kolay

Susadım, sağlıklıyım ve susuzum

Seni ne kadar çok seviyorum aşkım.. Seni ne kadar çok seviyorum

Ah sözlerimi dolduran ve dizelerimi dolduran geyik

Seni ne kadar çok seviyorum aşkım.. Seni ne kadar çok seviyorum

Aşkın..günlerimi ve hayatımı kokutur

Beni daha çok sende erit

Binlerce yıl önce sabrım tükendi

Hayatımı değiştiren seni seviyorum

Ve sen benimdin.. Yıllarım ve kaderim

Sen rabbimin yarattığı en güzel insansın

Ve onu en güzel kadınlar arasında yap

Güzelliğinin onu tarif edecek bir sözü ya da şiiri yok

Ne nehir, ne deniz, ne dere

Seninle ilgili her şey aşkım, daha iyi

Ve gözlerindeki her bakış öldürür

Ve dudaklarından çıkan her fısıltı beni eritiyor

Beni önce bütün erkekler arasında yap

Seni gördüğümde ne yapacağımı söyle

Ne zaman gözlerinin büyüsüne baksam, ölüyorum

Söyle aşkım ne yapayım

Aşk dilimi iktidarsız ve zincirli yapar

Dudaklarından gelen baharı nasıl anlatırım

Sorduğum her şeye bir cevabım yok

Sen sevdamsın sen benim yolumsun hayatta

Sen benim aklımsın, yıldızlarım, güneşim ve aylarım

Sen yaklaştıkça bahar geliyor tatlım

Ve beni bırakıp gitme hüzün içimde yaşıyor

Kalbimde otur .. İçinde yaşa ve tereddüt etme

Ve onun yeşilinde ve yeşilinde koş

Ve onun sıcacık şefkatinden iç.. Ne kadar

İçtiğinde çok daha iyi olacak

Ve kırmızı yumrularına "seni seviyorum" yaz

İçini çizip yazabilmeni ne çok isterdim

Bedenlerimiz aşk uğruna aşkla yanar

Bir an olsun yorulmadan aşktan yorulmadan

Ah Benim Beyaz Rüyam

حـــــــــــــــــــــــــــــــلمي الأبيض

أجمـــــــــــــــــل لحظات عمري.. عندمـــا أراك أمامي

أجمـــــــــــــــــل ما في حياتي.. أنك تزوريني في أحلامي

أن أجـــلس بجانبك

المس شعرك الأسود

أذوب في بحيرتي عينيك.. كمـــا يذوب الحبر الاحمر في أقلامي

المس خديك بيدي.. أقطف ثمارهما بقبلاتي.. أغوص في غرامي

ألمس يديك.. فلا تبعديها عنـــــي

إجعليها تنـــام في يدي

أعطيني يدك ولا تترددي

فأنت منذ ملايين السنوات يا حـــبيبتي.. في قلبي وعيوني تنامي

ضميني حـــــــــــــــبيبتي إليك.. ضميني بشــــــده

ضميني يا من أدخلني عالم من الحـــــب و بساتين من الموده

إجعليني في سماء عينيك أسافر

إجعليني حبك الذي يملأ الدفاتر

ضميني إليـــــك كما كنت أضم خيالك المرسوم على المخده

فبين يديك أتحدى الشتاء أن يمسني.. من صـراخ رعده و برده

كم احبك يا قدري

يا شمسي يا قمري

يا عطري القادم منك حبيبتي.. من أجمـــــــــــل ورده

أحبك يا من بداخلي تسكنيني

يا من تفجـــــــــــــــري أحاسيسي و براكيني

أحبك يا من تهمس بكلمه

تقتلنـــــــــــــــي ألف مره.. و تـــــــــحيني

لا أستطيع أن أحيا بدونك

فالحيـــــــــاة تبتدي عندما إلي صدرك تضميني

يكفيني أن تكونين حبيبتي

يكفينـــــــــــــــــــــــــــــــــي

عندما تهمسين.. أحـــــــــبك

عندما تهمسين.. أعشقــــــــك

لا أستطيع أن أحيـــــــــــــــــــــــا بدونك

أكون قد أسرت الدنيـــــــــــا

أكون أصبحت شاعــــــــرا

هرب الى الخيـــــال.. هرب نحو حبك و جنونك

فمــــــعك حبيبتي أترك عقلي

أترك كل الأشيـــــاء من حولي

وأعيش مسافرا.. بين قلبــــــك و عيونــــــك

آه

يا حلمي الأبيض

كـــــــــــــــــــــــــــــــم أحبك

Ah Benim Beyaz Rüyam

Hayatımın en güzel anları.. Seni önümde gördüğümde

Hayatımdaki en güzel şey beni rüyalarımda ziyaret etmen

Yanında oturmak

Siyah saçlarına dokunmak

Gözlerinin göllerinde erimek…

Kırmızı mürekkebin kalemlerimde eridiği gibi

Elimle yanaklarına dokunmak..

Meyvelerini öpücüklerimle toplamak

Aşkımın içine dalmak

Ellerine dokunmak

Onları benden alma

Onu elimde bırak

764 Bilgilik

Bana elini ver ve tereddüt etme

Milyonlarca yıldır varsın aşkım kalbimde gözlerimde büyüyorsun

Bana sımsıkı sarıl aşkım..

Sıkı tut beni

Beni sevgi ve sevgi bahçelerine getiren kucakla beni

Beni gözlerinin gökyüzünde gezdir

Beni defterleri dolduran aşkın yap

Yastığa çizilmiş hayal gücünü kucakladığım gibi tut beni sana

Ellerinde, bana dokunması için kışa meydan okuyorum..

Gök gürültüsünün çığlığından ve soğuğundan

Seni ne kadar çok seviyorum kaderim

Ah güneşim, ah ayım

Ey senden gelen koku

Aşkım.. En güzel gülden

İçimde yaşayan seni seviyorum

Ey duygularımı ve yanardağları patlatan

Bir kelime fısıldayan seni seviyorum

Beni binlerce kez öldüreceksin.. Ve tut beni

Sensiz yaşayamam

Hayat ben senin göğsündeyken başlar

Aşkım olman bana yeter

Yeterli

Fısıldadığında.. Seni seviyorum

Fısıldadığında.. Sana tapıyorum

Sensiz yaşayamam

Dünyayı ele geçirdim

Şair oldum

Hayal gücüne kaçış.. Aşkına ve çılgınlığına kaçış

Seninle aşkım, aklımı terk ediyorum

Etrafımdaki her şeyi bırakıyorum

Ve bir gezgin olarak yaşıyorum..kalbinin ve gözlerin arasında

Ah

Ah benim beyaz rüyam

Seni ne kadar çok sevdiğimi bir bilsen

Güllerin Tarihinde Tekrarı Olmayan Kadınsın

أنت امرأة لا تتكرر في تاريخ الورد..

يا سيدتي:

لا أتذكَر إلا صوتك..

حين تدق نواقيس الأعياد!

لاأتذكر إلا عطرك..

حين أنام على ورق الأعشاب ! أنت امرأة لا تتكرر.. في تاريخ الورد..

وفي تاريخ الشعر..

وفي ذاكرة الزنبق و الريحان!..

.. Nizar Kabbaniنزار قباني

سيدتي حبك/بقلم الشاعر/محمد الخضري

سيدتي حبك. .

وسام على قلبي.

أباهي به الخلان. ..

يا من تحديت النجوم. ..

766 Bilgilik

.. .ترفعا

... .من أين جئت

.. .بكل هذا العنفوان

.. .يا زهرة رقيقة

. .يا أجمل زهرة

.. .اقحوان

. .من أنت. .من تكونين

.. .فأنت يا حبيبتي

... .التي لا تتكررين

... .فما لمثلك سيدتي

.. .إثنتان

.. .لكل شئ فيك قصة

... .ولعينيك قصتان

. .تمطرني عيناك

. .وتغمرني

. .بأمطار الحنان

..لو تدرينَ ...يا حبيبتي

. .في غيابك

.. .ما وجع المكان

....

محمد الخضري

Sen Hayattaki tatlı payım

نصبي الحلو من الحيات

Herkesin adından bir payı vardır

Güzel isimlerin insana mutluluk ve rahatlık vermede harika bir rolü vardır, denildiği gibi “ Herkesin adından bir payı vardır ”. Bu nedenle ebeveynler çocukları için en iyi ve en güzel isimleri seçmeye çalışırlar ve doğadan ve çiçeklerden ödünç alınan isimlerden daha güzelini en güzel isimler olarak görmeyiz .

Kızlarınız için çiçek isimleri

Krizantem : Güzel, yıldızlarla süslenmiş krizantem çiçeği, ezildiğinde kafur kokar.

Orkide : Bir gül türünün yabancı adıdır ve varoluş açısından en güzel ve en eski çiçeklerden biri olarak kabul edilir.

Ares : Güzel bir iris çiçeği.

Çiçeği : topluluğudur çiçekler .

Elisa : Bir tür güzel çiçek.

Banan : Riad Mozhara.

Bouvardia : Büyüleyici renkleri ile en güzel nadide çiçeklerden biri olarak kabul edilen bir gül çeşidine verilen yabancı isim.

Belsan : Sarı ve beyaz gibi güzel renklerde yoğun çiçekleri olan, güzel görünüme sahip çok yıllık bir ağaç türü.

Basant : Nil'de yetişen ve güzel bir kokusu olan bir çiçek.

Sonraki : küçük bir palmiye ağacı.

Lale : Tazeliği ve güzelliği ile karakterize edilen , zarafeti ve güzelliği nedeniyle güzel bir romantik izlenim veren lale çiçeğinin yabancı bir adıdır .

Gori : DisplayLink Shami'ye yükselen oran güzel bir şekil ve koku.

Cihan : Safran ağacı.

Jana : Ağaçlardan ve çiçeklerden hasat edilen her şey.

Lavanta : Hoş bir aromaya sahip zambak ailesinin bir çiçeği.

Dahlia : Asma ağacı.

Dalia : yıldız çiçeği çiçeği.

Dalen : Bir tür Hollanda çiçeği.

Raflar : İris çiy.

Randa veya Randa : Güzel kokulu ve uzun ömürlü bir ağaç türü.

768 Bilgilik

Gül : Yabancı dilde gül.

Ravent : Harika bir aromatik kokuya sahip güzel bir çiçek türü.

Revan : Muthanna resifi, Avustralya'daki çiçeklerden biridir.

Zambak : Zambak ailesinin güzel şekilli bir bitkisi.

çiçek : gül tomurcuğu.

Çiçekler : Çiçeğin çoğulu ve anlamı güldür.

Zahwa : Güzel bir bahar çiçeğinin adı.

Samar : hasır ve sepet yapımında kullanılan uzun saplı otsu bir bitki

Suzy : Karanfil anlamına gelen Fransızca isim.

Sally : Denizin derinliklerinde yetişen bir çiçek.

Sawsan : Çekici renkleri ve aromatik kokusu ile güzel ve iyi bilinen bir gül.

Fitne : Sarı çiçekli aromatik bir bitki, amber de denir.

Zambak : Hoş kokulu ve hoş kokulu beyaz bir çiçektir.

Lubna : Bal gibi sütü olan bir ağaç ve Levant'ta bol miktarda bulunur ve adını asıl vatanı Lübnan'dan alır.

Lana : Bir çiçek türü.

Clemence : Cennette bir çiçek.

Carmen : İspanya'da yetişen bir kır çiçeğinin adı.

Kamilaa : kamelya çiçeğinden alınır.

Marwa : Fesleğenin farklı türlerine verilen isimdir ve kokusu ve kokusu ile karakterizedir.

Miram : Geçmişte yetiştirilen bir çiçeğin adı.

Aydınlanmış : beyaz çiçekli bir ağaç.

Mira : Bir çeşit çekici çiçek.

Melia : Cennette bir çiçek.

Margaret : çiçeklerin güzelliği anlamına gelir.

Nardin : Güzel, hoş kokulu bir bitki.

Nermin : Harika bir şekle sahip çiçek.

Nesreen : Güçlü kokulu beyaz gül.

Nergis : Beyaz, sarı ve turuncu renkleri olan güzel bir bitkidir.

Nilüfer : Nil'de yetişen bir gül.

Werd : Tüm güllerin kapsamlı adı.

Yasemin : Şam'ın ünlü olduğu güzel bir beyaz çiçek, güzel kokulu ve güzel bir koku.

Aşkın Kalbimde madalya

سيدتي حبك. .

وسام على قلبي.

أباهي به الخلان. ..

يا من تحديت النجوم. ..

ترفعا. ..

من أين جئت. ...

بكل هذا العنفوان. ..

يا زهرة رقيقة. ..

يا أجمل زهرة. .

اقحوان. ..

من أنت. من تكونين. .

فأنت يا حبيبتي. ..

التي لا تتكررين. ...

فما لمثلك سيدتي. ...

إثنتان. ..

لكل شئ فيك قصة. ..

770 Bilgilik

ولعينيك قصتان. ...

تمطرني عيناك. .

وتغمرني. .

بأمطار الحنان. .

لو تدرينَ ...يا حبيبتي...

في غيابك. .

ما وجع المكان. ..

…………..

محمد الخضري

Efendim Aşkın

Kalbimde madalya

Onunla övünüyorum

Yıldızlara meydan okuyan

Yukarı kaldıran

Sen nereden geldin? ...

Tüm bu şiddete karşı

Ah narin çiçek

Ah en güzel çiçek

Kasımpatım

Kimsin sen. .Kimsin. .

Sen benim aşkımsın

Bu bir daha olmayacak

Senin gibi olabilir mi, sevdam

İkinci biri

Her şeyin içinde bir hikayesi var. ..

Senin gözlerin iki hikaye

Gözlerin üzerime yağıyor

beni içine batırdılar

Şefkat yağmuru ile

Bir bilsen... aşkım

Senin yokluğunda

Ne acı bir yer

…………..

Muhammed El Hudari

Ağlamama…Ey Fatıma

أفا طمُ اَبكي ولاتَسأمي. . . . . لصُبحُ ك ماطلعَ الكوكبُ

Ey Fatıma! Ağla (ağlat ve sakın bıkma, senin sabahından yıldız doğmadı.

فقد هُد ت الارضُ لمّا ثَوى. . . . . وأيُّ البري ة لا يُنكبُ

(O), toprağa gömüldüğünde yer yıkıldı. Hangi karasal varlık belaya uğramaz ki?

فَمالي بَعدكَ حتّى المَما ت .... إلاّ جوىً داخلٌ مُنصبُ

Senden sonra ölünceye dek, içte çakılı bir hasret yarasından başka benim neyim var ki!

جوىً حلّ بينَ الحشا وال شغا ف. . . . . فخيمَ فيه فما يذهبُ

Karın boşluğu ile yürek zarı arasında yer tutan bir hasret yarası, oraya yerleşmiş, gitmiyor.

(EL-ENSARÎ, Hassan b. Sabit (1929). ed-Divân, (şrh: Abdurrahman Berkukî), Kahire: Mektebetü'r- Rahmân Yayınevi., s. 310).

Kim Değerli…Kim Değersiz

كَمْ حاجةٍ أَنْزَلْتُها .... بكري م قومٍ أوْ لَئيم

فأنّ الكريمُ منَ اللئيم....................... أو اللئي م منَ الكريم

سبحانَ ربٍ قادرٍ.............................قدّالبريةَ من أديم

فَشريفُهم وَوضيعُهمْ .... سيّانَ في سَفهٍ وَلَوْم

Nice ihtiyacı kavmin değerlisine ve değersizine götürdüm

Nice değersizden değerli, değerliden değersiz çıktı.

Bir deriden yaratıkları kesen kadir rabbim ne yücedir

Şereflileri ve düşükleri şeref ve yergide eşittir (Hasan, 1947, s.1-13).

Haniflik

كلُ دينٍ يومَ القيام ة عندَ الله .... إلا دينُ الحنيف ة زورُ

Haniflik dini hariç, kıyamet gününde Allah katında bütün dinler yalandır.

…

وكلُ مُعمرٍ لابدَ يوما .... وذي دنيا يَصيرُ الى زوالي

ويفنى بعدَ ج دّت ه ويبلى .... سوى الباقي المُقد س ذي الجلا ل

Celal sahibi yüce Allah'tan başka

Uzun ömürlü her kimse ve dünyalı, bir gün zevale erecek

Atalarından sonra yok olup çürüyecek (EBÛ SALT, b. Ümeyye (1981). Divan, (thk: Dr. Seci' Cemil Habli), Beyrut: Kadir Yayınevi, s. 11).

Bugünde Aynı İşleri Yapar Büyü

M.Ö. 700'lere tarihlenen aşağıda verdiğimiz büyü metni, bir insanın başına gelen musibetleri ve bunların nedenini şu cümlelerle açıklamaktadır:

"Eğer bir adam bir aksiliğe uğradıysa ve o

Bunun nasıl olduğunu bilmiyorsa

Veya o, sürekli zarar ediyor ve borçlanıyorsa

(Örneğin) gümüş ve arpa kaybediyorsa

Veya erkek köleler ve kadın köleler kaybediyorsa

Veya öküzler, koyunlar, köpekler ve domuzlar

Ve yanı sıra mütemadiyen eşi dostu ölüyorsa

0 sürekli endişeden muzdaripse,

O konuşuyor fakat kimse onu dinlemiyorsa,

Sesleniyor fakat ona kimse cevap vermiyorsa;

Arzularını gerçekleştirmek ya da ev halkına göz kulak olmak (yerine)

O sürekli yatakta titriyorsa

Veya tüm bedeninde felçten dolayı acı çekiyorsa,

Onun kalbi tanrıya ve krala karşı (öfkeyle) doluysa

Onun bacaklarında derman yoksa ve ara sıra korkuyorsa

Ve gece ve gündüz uyuyamıyorsa

O sürekli rahatsız edici rüyalar görüyorsa,

O sürekli acı çektiği için yemeden içmeden kesiliyorsa

O konuşurken ne dediğini unutuyorsa

O kişi, bir tanrının ya da bir tanrıçanın gazabını

Kendi üzerine çekmiştir."

Kaynak: Abdulgani KAÇAR, Eski Mezopotamya'da Büyü Ve Büyücülük

Lagrima (Gözyaşı)

Acı dolu uyuyorum
Ve daha fazla acı ile
Daha fazla acı ile uyanık göğsümde
Zaten göğsümde açılmış
Bu alışkanlık mı
Seni istemenin alışkanlığı
Umutsuzluk
Umutsuzluğum var içimde
İçimde bir ceza
İstemiyorum sizi
Seni istemiyorum diyorum
Ve geceleri
Geceleri seni hayal ediyorum
Eğer düşünürsem
Bir gün öleceğim

Çaresizlik içinde
Seni görmediğim için.
Şalımı hazırladım.
Şalımı yere yatırdım
Şalımı hazırladım.
Ve sonbahar uyumama izin ver
Eğer öldüğümde bunu düşünseydim
Ağlamak zorunda kalacaktın.
Gözyaşlarından biri için
Ne kadar mutlu ölmek olurdu

:: LETRA ::

Cheia de penas
Cheia de penas me deito
E com mais penas
Com mais penas me levanto
No meu peito
Já me ficou no meu peito
Este jeito
O jeito de te querer tanto

Desespero
Tenho p'ra meu desespero
Dentro de mim
Dentro de mim um castigo
Não te quero
Eu digo que te não quero
E de noite
De noite sonho contigo

Se considero
Que um dia hei-de morrer
No desespero
Que tenho de te não ver
Estendo no chão
Estendo no chão o meu xaile
Estendo o meu xaile

776 Bilgilik

E deixo-me adormecer

Se eu soubesse
Se eu soubesse que morrendo
Tu me havias
Tu me havias de chorar
Uma lágrima
Por uma lágrima tua
Deixaria
Me deixaria matar

Dormia
Quando de noite dormia
Ilusão
Sonhei bendita ilusão
Me nascia
Que uma fonte me nascia
Me nascia
Dentro do meu coração

Tristeza minha
Tristeza que não me deixa
Sou andorinha
Sou asa branca que fecha
Andorinha
Tristeza que não me deixa
Andorinha
Sou asa branca que fecha

Eğer öldüğümde bunu düşünseydim
Ağlamak zorunda kalacaktın.
Gözyaşlarından biri için
Ne kadar mutlu ölmek olurdu

Ray Bradbury

"Roman, kısa öykü, deneme, senaryo, oyun ve şiir gibi, edebiyatın mevcut her dalında eserler veren çok yönlü bir yazar olan Bradbury, 22 Ağustos 1920'de Illinois'de dünyaya geldi. Çocukluğu boyunca kendisini çok etkileyen Tarzan, Buck Rogers, Flash Gordon gibi çizgi romanlar ve Frankenstein karakteri, gelecekte üreteceklerinin sinyalini veriyordu. Henüz on bir yaşındayken hikâyeler yazmaya başlamıştı. 1934'te ailesiyle Los Angeles'a taşındı. 1938'de liseyi bitirinceye kadar burada yaşadı. Mezun olması, eğitimine son verdiği anlamına gelmiyordu; gecelerini kütüphanede, günlerini daktilosunun başında geçirmekteydi. Para kazanmak içinse sokaklarda gazete satıyordu. Bu çalışmalarının meyvelerini toplamakta gecikmedi. 1938 yılında Imagination dergisinde kısa bir hikâyesi yayınlandı. Düzenli olarak bilim kurgu yazarları çevrelerine katılan Bradbury, tanıştığı ünlü yazarlarla ufkunu sürekli genişletti. Bir yıl sonra, Futura Fantazia adını verdiği dergisini yayınladı. Ancak ilk profesyonel çalışması, 1941 senesinde basılan Pendulum olan sanatçı, The Lake ile kendi tarzını yakaladı ve nihayet gazete satıcılığını bırakıp yazmaya başladı. 1945'te, The Big Black and White Game ile En İyi Amerikan Kısa Hikâye ödülüne layık görüldü. Bradbury, 1947'de Marguerite McLure ile evlendi. Şimdi yetişkin olan dört kızları var. 1950'de basılan ilk önemli romanı Mars Yıllıkları, bilim kurgu klasikleri arasında yerini aldı. Kitap, Amerikan toplumunun endişelerini temel alan konusuyla sosyal bir eleştiride bulunuyordu. Bradbury'nin belki de en iyi tanınan eseri olan Fahrenheit 451, 1953'te yayınlandı. Kitapların yasaklandığı bir geleceği anlatan konusuyla, yeni bir "Büyük Birader" paranoyasını dile getirmekteydi. Bugün

Dünya'nın en büyük bilim kurgu ve fantezi yazarlarından biri olan Ray Bradbury, yirmi yaşındayken Weird Tale'de onuruna, bir kratere Dandelion Crater adını verdiler. Bradbury'den, Tokyo yakınlarında bir 21. yüzyıl kentinin tasarımı konusunda yardımcı olması istendi. Yazar kariyerini, aldığı çok sayıda ödül ile zenginleştirdi. Amerikan Kısa Hikâye ödülünü üç kez evine götüren Bradbury'nin aldığı diğer ödüller arasında O'Henry Memorial Ödülü, Benjamin Franklin Ödülü, Uzay-Havacılık Yazarları Birliği En İyi Uzay Makalesi Ödülü, Dünya Fantazi Edebiyatı Yaşam Boyu Onur Ödülü, Amerikan Bilim Kurgu Yazarları Büyük Usta Ödülü yer alır. Uçmanın tarihi hakkındaki animasyon filmi Icarus Montgolfier Wright ile Oscar ödüllerine aday gösterildi ve The Halloween Tree ile Emmy Ödülü kazandı. Eserlerinde bireyin yalnızlığını, çaresizliğini ve hayatın monotonluğunu anlatarak şiirsel ve karamsar ortamlar yaratan Bradbury, halen California'da yaşamakta ve edebi kariyerine devam etmekte."yayınlanan ilk öyküsünden bu yana, 500'e yakın öykü, roman, oyun ve şiir kaleme aldı. John Huston'ın 1956 yapımı Moby Dick'inin televizyon senaryosunu yazdı. Sonraları, Alfred Hitchcock ve Rod Sterling'in Alacakaranlık Kuşağı için senaryolar yazdı. Apollo astronot grubundan biri Ay'a indiğinde, Bradbury'nin romanı Dandelion Wine [http://www.bilimkurgu2000.com/]Çok yönlü bir yazar olmasının yanı sıra sinemayla da senarist olarak doğrudan bir ilişki içerisinde olan Ray Bradbury'nin birçok hikâyesi ve romanı sinemaya uyarlanmıştır.

Kitapların itfaiyeciler tarafından yakıldığı, okuyanların cezalandırıldığı baskıcı bir gelecekte geçen Ray Bradbury romanı Fahrenheit 451, Fransız Yeni Dalgası'nın öncülerinden olan François Truffaut tarafından sinemaya uyarlanır. 1951'de yayımlanan roman 1966'da filme çekilir. Romana birebir sadık kalmayan filme Truffaut kendi yorumunu da katar ve kurguda bazı değişiklikler yapar. Film, ortalamanın üzerinde başarı elde etse de yapılan bu değişiklikler hayranları tarafından pek hoş karşılanmaz. Ayrıca romanda önemli bir yeri bulunan Clarisse karakterine de filmde gereken önemin verilmediğini belirtir Bradbury. Romanda

insanların televizyonda beyin yıkayıcı programlar izlediğinden de bahsedilmektedir. Sansürü ve sansürcü zihniyeti eleştiren eserde, Ray Bradbury yıllar sonra Los Angeles Weekly'ye verdiği bir röportajda sansürü değil televizyonu eleştirdiğini belirtir. Fahrenheit 451 François Truffaut'nun ilk renkli ve ilk İngilizce filmi olma özelliği taşıyor. Eserin başkahramanı olan Guy Montag'ı Truffaut ile daha önce Jules et Jim'de de birlikte çalışmış olan Oskar Werner canlandırır. Darling'de yarattığı Diana karakteriyle En İyi Kadın Oyuncu kategorisinde Oscar kazanan Julie Christie ise hem Montag'ın eşi Linda'ya hem de kitap aşığı Clarisse'e hayat verir. Fahrenheit 451'in film hakları geçtiğimiz yıllarda Mel Gibson tarafından satın aldı fakat bu konuda herhangi bir gelişme olmadı. Bradbury, Gibson'ın yıllardan beri bu konu hakkında bir şeyler yapmamasından dolayı üzüntü duyduğunu belirtiyor. Fahrenheit 451 geçtiğimiz günlerde çizer Tim Hamilton tarafından çizgi roman haline getirildi. Bradbury'ye bu konu hakkındaki düşüncesi sorulduğunda çizgi romanı okuyanların romanı da merak edip okuyacaklarını düşündüğünü söylüyor. Fahrenheit 451, daha önce çeşitli öykü ve senaryoları televizyona uyarlanan Ray Bradbury'nin sinemaya uyarlanan ilk romanı olma özelliğini de taşıyor. Resimli Adam, Ray Bradbury'nin 18 tane kısa bilim kurgu hikâyeyi bir araya getirdiği ve insan doğasını araştırdığı bir derleme. Bir yandan hikâyelerin hiçbirinin konusu ya da karakterlerinin arasında bir bağ yoktur, bir yandan da sürekli tekrar eden tema, soğuk teknoloji ile insanların psikolojisinin çatışma halinde olmasıdır. Birbirinden bağımsız hikâyeler isimsiz anlatıcının serseri olan ve vücudu dövmelerle kaplı "Resimli Adam"la buluşması ile birbirine bağlanır. Gelecekten geldiği iddia edilen bir kadın tarafından yaratılan dövmelerin her biri hareketli ve farklı birer hikâye anlatmaktadır. Bradbury kitabın basımı için bazı metinleri yeniden yazsa da bütün hikâyeler daha önceden başka yerlerde basılmıştır. Resimli Adam'ın konsepti daha sonra Bradbury tarafından Uğursuz Bir Şey Geliyor Bu Yana'da zıt bir karakter oluşturulmak için kullanılmıştır. Dövmeler bu eserde gizemli bir karnavalın günah dolu kurbanlarını temsil

etmektedir. Kitap 1969'da Jack Smight tarafından beyazperdeye aktarılmıştı, başrollerde de Rod Steiger ve Claire Bloom oynamıştır. Filmin hem yapımcısı hem de senaristi olan Howard B. Kreitsek, The Veldt, The Long Rain ve The Last Night of the World hikâyelerini baz almıştır.

Mars Günlükleri, Ray Bradbury'nin 1950'de yazılan bilim kurgu romanlarının bir derlemesidir. Derleme, Mars'ın sorunlu ve kaçınılmaz bir şekilde atomik olarak mahvedilmiş Dünya'dan kaçan insanlar tarafından sömürgeleştirilmesini anlatır. Kitapta ayrıca yerli Marslılarla yeni sömürgeciler arasında yaşanan çatışma da anlatılmaktadır. Ray Bradbury'nin 1940'larda çeşitli bilim kurgu dergilerinde yayımladığı hikâyeleri içeren Mars Günlükleri, kısa hikâyeler derlemesi ile episodik roman arasında bir yerde durmaktadır. Basım için hikâyeler bir dizi kısa öykü ile birbirine bağlanmıştır. Bradbury bu kitabı oluştururken Sherwood Anderson'ın Kasabamız, Adam ve John Steinbeck'in Gazap Üzümleri eserlerinden etkilendiğini söyler. Yazar eserini "romanın yarı kuzeni" ve "roman olmaya çalışan hikâyelerin kitabı" olarak niteler. Kitap bir gelecek hikâyesi yapısı taşımaktadır. Kendi içinde bir bütünlüğe sahip olan hikâyeler, bölümler halinde aktarılmaktadır.

Kitabın tamamına bakılınca ise üç parça olduğu görülmektedir ve hikâye iki felaket üzerine konumlandırılmaktadır: Marslıların soylarının ve buna paralel olarak insan ırkının soyunun tükenmeye yaklaşması. Üç bölüm halinde çekilen filmin yönetmenliğini Michael Anderson üstlenmektedir. Başrollerinde ise Rock Hudson, Nicholas Hammond ve Roddy McDowall yer almaktadır.

1962'de Ray Bradbury tarafından yazılan Uğursuz Bir Şey Geliyor Bu Yana isimli romanda Jim Nightshade ve William Halloway adlı 13 yaşındaki iki gencin hikâyesi anlatılmaktadır. Gençler, bir ekim günü Orta Batı'daki kasabalarına gelen kabusvari karnaval yüzünden acıklı bir tecrübe yaşar. Karnavalı, onun fantazilerini yaşamaya kendini kaptıran ve karnavalın emrinde çalışmaya başlayan herkes için bir dövmesi

olan kötücül ruhlu Mr. Dark yönetir. Mr. Dark'ın art niyetli varlığı ise William'ın babası Charles Halloway'e ters düşer. Charles Halloway, gençliğini geri kazanmak için gizli bir ihtiras duymaktadır. Kitapta fantazi ve korku öğeleri iç içe işlenirken bir yandan da iyi ve kötünün birbiri ile çelişen doğası, bunun karnaval ve karakterler arasında nasıl vücut bulduğu inceleniyor.

Ray Bradbury'nin kendi romanın senaryolaştırdığı filmin yönetmen koltuğuna Jack Clayton oturur. 1983 yapımı filmin başrollerinde yer alan Jonathan Pryce, Jason Robards ve Vidal Peterson başarılı oyunculuklarıyla dikkat çekerler. Filmin senaristliğini üstlenen Ray Bradbury, Bilimkurgu, Fantastik, Korku Filmleri Festivali'nden "En İyi Senaryo" ödülüyle ayrılır. 1957'de yazılan Dandelion Wine, 1928 yazında Illinois eyaletinde hayali bir şehir olan Green Town'da geçen kurmaca bir romandır. Green Town, Bradbury'nin aynı eyalette çocukluğunun geçtiği Waukegan için kullandığı bir takma isimdir aslında.

Tom ve Jerry Çok Masum Değildi

Çocukluğumuzun çizgi filmini TV başında beklerken nasıl zehirlemişler…

"Konunun bir başka önemli yanı da çocuklardan Rocky, Rambo gibi şiddet içeren filmleri köşe bucak saklayan büyüklerin, onlara alternatif olarak Tom ve Jerry türünden çizgi filmleri önermeleri .... Oysa burada bir başka tehlike baş gösteriyor. Tom ve Jerry, tüm bir film boyunca "kedinin fareyle oynadığı gibi" birbirlerini yiyor, kafalarını yüzlerce kez tavana çarpıyor, vücutlarının üzerinden tanklar geçiriyorlar. Fakat sonuçta bir şey olmuyor. Ve bu "sonuçsuz şiddet" çocukların hafızalarında, yumruklanan ya da yüksekten atılan canlıların bir silkelenip, yeniden hayata dönebilecekleri yönünde bir mesaja dönüşüyor. **Danimarka'da yapılan bir araştırma,**

Tom ve Jerry izleyerek büyümüş çocukların ilk sokak kavgalarından sonra yumrukladıkları arkadaşlarında niye bu kadar hasar olduğuna şaştıklarını ortaya koyuyor"

(Dündar, C. (1996). Televizyon ve Şiddet. Cogito, 6-7 (Kış-Bahar), 387., 1996:386).

Kokunun İşlevi

Jung, bilinçaltının değişmez, kesiksiz, sürekliliği durmuş bir yapıya sahip olduğunu belirtmiştir. Bilinç her zamanki düzeyinde ya da daha yükseldiğinde bile bilinçaltı kendi etkinliğini sürdürmektedir. Kitap okurken, konuşurken, bir şeyler yazarken bilinçaltı hiçbir şey fark ettirmeyerek işlevini sürdürmeye devam etmektedir. Bilinçaltı gerçekten bilincin altındadır ve doğrudan bilgi edinilmesi mümkün değildir.

Jung bilinçaltının etkilerini aşağıdaki örnekle açıklamıştır;

"Kırlarda dolaşan bir ruh bilimci bir çiftliğin önünden geçer. Gezisine devam ederken birden bire çok canlı bir biçimde çocukluk anıları canlanır. Şaşırır ve kendi kendine "düşünsel olarak niye o döneme sürüklendim? Ne zaman başladı bu sürüklenme?" diye sorar. Belleğini zorladığında çocukluk anılarının beş dakika önce, çiftliğin önünden geçerken başladığını anlar. Bulanık anıların ne nedenle canlandığını çözmek için geri döner. Çiftliğe yaklaştığında burnuna kaz kümesinin kokusu gelir. Onu yeni yetmelik günlerine geri götüren ve izini hala sakladığı bu kokudur. Çiftliğin önünden ilk kez geçtiğinde kokuyu farkına varmadan algılamıştır, koku bilinçaltını uyarmış, bilinçaltı da eski anılarını su yüzüne çıkarmıştır"

(Jung, C. G. (1996). Bilinç ve Bilinçaltının İşlevi. (3. Basım). (Çev. Engin Büyükinal). İstanbul: Say Yayınları.s.:66).

Hollywood Yükselirken Başkalarının Canlanmasına Şans Tanımadı

Türkiye'de ilk olarak reklam filmleriyle izleyiciye sunulmuş olan canlandırmalar, TRT kanalının da desteğiyle zamanla çizgi filmlere dönüşmeye başlamıştır. Önce reklamların sonra da televizyon içim canlandırmaların çekilmesi, çizerleri uzun metrajlı film çekmeye teşvik etmiştir. Bu anlamda Türkiye'de ilk girişimlerden birini Turgut Demirağ'ın gerçekleştirdiği belirtilmektedir.

1950'li yıllarda Turgut Demirağ'ın uzun metrajlı canlandırma film çekmek için girişimde bulunduğu hakkında kesinliği kanıtlanmamış bilgiler bulunmaktadır. Demirağ, Yalçın Ünsal'la birlikte Nasrettin Hoca ve Keloğlan Masallarını birleştirerek bir senaryo hazırlamıştır. 40 kişilik çizer grubuyla storybordlar hazırlanırken, tek kare çekebilen bir makineyle de çekimler yapılmıştır. Toplamda 48 bin kağıt ve jelatin kullanılarak çizimler tamamlanmıştır. Ancak 1950'li yıllarda Türkiye'de renkli film laboratuvarının bulunmamasından dolayı filmler Demirağ'ın Hollywood'daki bir firmaya posta yoluyla gönderilmiştir. 1952 yılından 1959 yılına kadar düzeltmeler sürmüştür. Sonunda filmin 35 mm siyah beyaz olarak dublaja hazır olduğu belirtilmiştir. Bunun üzerine Demirağ firmaya 21 bin dolar ve ses kayıtlarıyla Hollywood'a geleceğini belirten bir posta göndermiştir. Ancak giden postaya Demirağ'ın neden söz ettiğini anlamadıklarını ifade eden bir cevap gelmiştir. Demirağ, bunun üzerine Hollywood'a gitmiştir. Firmanın Demirağ'a bulunduğu açıklama firma yönetiminin değiştiği ve eski yönetimden ellerine bu filmle ilgili bir kayıt geçmediği yönünde olmuştur. Demirağ hiçbir sonuç alamadan Türkiye'ye dönmüştür. Bu olaydan 6 ay sonra firmayı mahkemeye vererek 82.500 dolar tazminat kazanmıştır.

Demirağ'ın firmayı mahkemeye vererek kazandığı tazminattan dolayı bu bilginin geçerliliği kabul edilebilir. Ancak Demirağ ve ekibinin 7 yıl boyunca canlandırma sineması için harcadığı emek 82.500 dolarlık bir tazminat verilerek kapatılmış, Türk

canlandırma sineması için çok önemli bir adımın önüne geçilmiştir. Filmin tamamlanıp tamamlanmadığı, filmin başarılı olup olmadığı tam olarak bilinmese de filmin çekimine ait bazı görüntüler Demirağ'ın arşivinde korunarak günümüze kadar gelmiştir.

Kaynak: Ezgi Toraman, Hayat Boyu Öğrenme Kapsamında Canlandırma Sinemasında İdeoloji

Çizgi film/ Canlandırma Sinemasında İdeolojik Söylem

Hazırlayan: Ezgi Toraman

Televizyon ve sinema filmleri kurgulanmış bir senaryoyu izleyiciye görsel ve işitsel olarak aktaran iletişim araçlarıdır. Filmin çekildiği mekanlar, karakterlerin kurduğu cümleler, kullanılan görseller, renkler filmin ana temasını izleyiciye sunarak anlatılmak istenileni doğrudan hedef kitleyle paylaşmaktadır. Bilinç paylaşılan bilgiyi fark ederek anlamlandırmaktadır. Irkçılık, sevgi, savaş, gençlik, cinsellik, uyuşturucu kullanımı, tarihi olaylar, kadın hakları gibi birçok konuda izleyiciye kendi fikirlerini doğrudan gösteren filmler, izleyici tarafından bilinç düzeyinde algılanıp yorumlanmaktadır. Ancak filmlerde doğrudan iletilen mesajların dışında doğrudan ve belirgin olmayan, izleyiciye dolaylı olarak sunulan mesajlar da bulunmaktadır. Bu mesajlar bazen kelimeler ya da görseller aracılığıyla yapılan göndermelerle, bazen de bilinçaltına yönlendirilen mesajlarla iletilmektedir. Göndermelerin fark edilme oranı daha yüksekken bilinçaltı mesajların fark edilme oranı çok düşük, hatta bilinçaltı araştırması yapan Freud, Jung gibi alanında önemli teorileri bulunan psikanalistlere göre imkansızdır. Bilinçaltı psikanalistlerine göre bilinçaltı, bilincin algılayamadığı mesajları da fark ederek anlamlandırmakta ve hayatın her alanında,

kararlarda, beğenilerde aktif olarak kullanmaktadır. Ancak birey bunun farkında değildir; çünkü bilinçaltı fark edilemeyecek kadar derindedir.

Canlandırma Filmlerinde Yönlendirme

Filmlerdeki göndermeler karakterlerin kurduğu cümleler, giydiği kıyafetler, arka planda çalan müzikler, kullanılan isimler, mimari yapılar gibi birçok şekilde yapılabilmektedir. 1997 yılında ABD'de yayınlanmaya başlamış, halen çekimleri yapılan çizgi dizi South Park'ın 6. Sezon 13. bölümü Yüzüklerin Efendisi (Lord of The Rings) filmi aracılığıyla göndermeler yapmaktadır. Yüzük kardeşliğinin iki kuleye dönüşü (The Return of the Fellowship of the Ring to the Two Towers) adlı bölümde çocuk karakterlerin film üzerinden göndermeler yapmak amacıyla filmdekiler gibi giydirildikleri ve konuşturuldukları görülmektedir.

Bahsi geçen bölümde çocuklardan birinin babası olarak görülen karakter çocuklardan elindeki video kaseti komşularına götürmelerini rica eder. Çocuklar da bu ricayı bir görev olarak kabul edip kaseti komşu eve götürmek için yola çıkarlar. Komşu eve giderken filmde "GandalU adındaki büyücünün kılığına girmiş olan çocuk konuşmaya başlar:

Büyücü kılığındaki çocuk: Ve topluluğun yolculuğu iyi gitti: Yüce büyücü, çevik Ranger ve Uyanık Yahudi.

Yahudi olarak bahsedilen çocuk: Ben bir Paladin'im, Cartman

Büyücü kılığındaki çocuk: Yahudiler Paladin olamaz.

Bu konuşmada adı geçen Paladin, Ortaçağ olarak adlandırılan fantastik dünyada ve Yüzüklerin Efendisi filminde asil, iyilik için savaşan, insanlar için kendisini feda edebilen, güçlü ama kibirsiz, iyi niyetli bir şövalyedir. Çocukların arasında geçen diyalogda ise Yahudilerin Paladinler gibi bir kişiliğe sahip olamayacakları Paladin ve

Yahudi ilişkisi üzerinden yapılan göndermeyle izleyiciye doğrudan aktarmıştır. Karakterler arasındaki diyalog aracılığıyla yapılan bu gönderme tüm izleyiciler tarafından bilinç düzeyinde algılanabilecek seviyededir.

South Park'ın 10. sezon 8. bölümünde de insanların bilgisayar oyunlarına kendilerini kaptırarak dünyayla iletişimlerini kesmeleri sonucu sosyal olmayan, sorunlu, umursamaz, asosyal insanlara dönüşmeleri konu alınmıştır. Bölümde birçok ülkede aynı anda oynanan, ilk bir aylık satışında ortalama 5 milyon kişiye ulaşmış olan dünyaca ünlü bilgisayar oyunu "World of the Warcraft"a göndermeler yapılmaktadır. Göndermeler için kullanılan bilgisayar görselleri doğrudan Warcraft oyununa aittir.

Filmlerde yapılan göndermeler bilinçli ve tesadüfi göndermeler olarak iki ayrı başlıkta incelenmelidir. Bilinçli göndermeler, filmin içerisine filmi çeken ekip tarafından bilinerek yerleştirilmiş göndermelerdir. Bu göndermelerde sunulan bilginin izleyici tarafından doğrudan fark edilmesi istenilmektedir. South Park'ta World of Warcraft oyununun birebir kullanılan görselleri, Yüzüklerin Efendisi bölümünde çocukların arasındaki diyalogda "Yahudiler Paladin olamaz" cümlesi izleyicinin doğrudan fark etmesinin istenildiği göndermelerdendir.

Bazı göndermeler ise bölümler arasında tamamen tesadüfi olarak bağlantı kurulmasına neden olmaktadır. Tesadüfi bağlantılar film ekibi tarafından bilinerek yerleştirilmemiş, ancak belirli sahneler arasında bağlantı kurduğu fark edilmiş göndermelerdir. Bu tür göndermeler zaman ya da mekan açısından tutarsızlık sağlayarak tesadüfi olduklarını belli etmektedirler.

1989 yılından ABD'de yayınlanmaya başlayan ve günümüzde bir çok ülkede yayınlanmasına izin verilen çizgi dizlerden Simpsonlar (Simpsons)'da tesadüfi göndermeler mevcuttur. Çizgi dizinin 2. sezon Kanlı Feud (Blood Feud) isimli 22. bölümünde Beavis and Butt-Head adlı çizgi dizinin jenerik melodisine gönderme

yapıldığı düşünülmektedir. Ancak bu gönderme tamamen tesadüfi bir göndermedir. Çünkü Beavis and Butt-Head 1993 tarihinde çekilmiştir. Simpsonların 2. sezonu ise 1990 yılında yayınlanmıştır (Gürel, Alem, 2010: 337). Çekim yılları arasında göndermenin bilinçli yerleştirilmediğini gösteren bir tutarsızlık söz konusudur. 1993 yılında çekilmiş olan Beavis and Butt-Head'in müziği, Simpsonlar'ın 1990 yılında çekilmiş 2. sezon bölümüne eklenemeyeceği için, bu gönderme tamamen tesadüfidir.

Filmlerde yapılan tesadüfi göndermelerin fark edilmesi bilinçli göndermelere göre daha zordur. Simpsonlar'daki müziğin fark edilmesi için kişinin önce Beavis and Butt- Head, sonra Simpsonlar'ın 2. sezonundaki ilgili bölümü izlemesi gerekmektedir. Bu aynı zamanda göndermenin fark edilmesi için izleyicinin belirli bir birikime sahip olması gerektiğini de göstermektedir. Kişinin hem Beavis and Butt-Head hem de Simpsonlar'ı izlemiş olması tesadüfi göndermeyi anlamlandırmasını sağlayacaktır. Bu nedenle göndermeler gönderme yapılan konuda bilgiye sahip olan kişilerin daha rahat anlamlandırabileceği yapılardır. Bu durum aynı zamanda hedef kitleye göre gönderme yapılması anlamına gelmektedir.

Canlandırma sinemasının hedef kitlesi ilk yıllarında büyük oranda çocukları kapsarken, 21. yüzyılda bilgisayar teknolojilerinin de canlandırmada kullanılmasıyla, yetişkinleri de bünyesine dahil etmiştir. 2000'lerden itibaren bazı çizgi diziler 18 yaş üstü bireylerin izlemesini için "+18" ibaresiyle yayınlanmaktadır.

Bölüm bölüm yayınlanan ve yüksek izlenme oranlarına sahip olan çizgi dizilerin, çocuk ya da yetişkin fark etmeden, sabit izleyicileri bulunmaktadır. +18 ibaresiyle yayınlanan canlandırma filmleri dahil çizgi seriler özellikle çocuklar için vazgeçilmez bir alandır. Çocuklar sevdikleri canlandırma filmleriyle aralarında fark etmedikleri bir bağ kurmaktadırlar. Bu bağ o kadar kuvvetlidir ki, gerçek hayatlarında hayali kahramanların davranışlarına yer verdiklerini görmek bile mümkündür.

Çocuklar için gerçekle hayallerinde oluşturdukları yaşantı arasında ince bir çizgi bulunmaktadır. Birçok çocuğun hayali karakterleri gerçek hayatta kendisiymiş gibi davranışlarına yansıttığını görmek mümkündür. Kendisini pokemon zannederek camdan, örümcek adam zannederek balkondan atlama potansiyeline sahip olan çocuklar, gerçek dünyayla hayalleri arasında kocaman bir alanda yaşamaktadırlar. Bu alan yanlış yönlendirildiği takdirde yetişkinlik döneminde aşılamayacak psikolojik, kültürel ya da davranışsal sorunlara yol açabilmektedir.

İlk çocukluk döneminden ergenlik döneminin sonuna kadar çocuklar yaşam nedenlerini anlamlandırmaya ve kişilik özelliklerini oluşturmaya çalışmaktadırlar. Son çocukluk döneminde düşünme becerisi somut özellikler taşımaya başlayarak etrafında algıladığı her şeye karşı akıl yürütebilmelerini sağlamaktadır. Bu süreçte de çocuklar dışardan gelen tüm bilgileri hayatlarındaki bir yere yerleştirmeye çalışmaktadırlar (Aydın, 2004:42).

İlk çocukluk döneminden ergenlik döneminin sonuna kadar birey gördüğü, öğrendiği her şeyi kendi fikirlerini, görüşlerini oluşturmak için biriktirmektedir. Bu dönemde biriktirdiği bilgiler yetişkinlik döneminde kişiliklerini ve kararlarını etkilemektedir. Canlandırma filmlerinin hayali dünyası ise çocukluk döneminde oldukça etkilidir. Sevimli yapıları, eğlenceli konuları, rengarenk görüntüleriyle canlandırma filmleri çocukların dünyasına açılabilen bir koridordur.

Canlandırma filmlerinin sevimli, hareketli ve rengarenk dünyası da, doğaları gereği onlara ılımlı yaklaşılmasına neden olmaktadır. Bahsettiği konu ne olursa olsun, özellikle çocuklar tarafından, olumsuz yaklaşılmasını önleyen sevimliliği canlandırma filmlerinin eleştirilere maruz kalmasını da engellemektedir. Ancak dikkat edilmediği taktirde canlandırma filmleri yanlış bilgilerin pekişmesine neden olabilecek bir yapıya sahiptir.

Canlandırma filmleri çeken firmalardan Disney'in çalışmaları hakkında araştırmalar yapmış olan Dorfman ve Mattelart, Disney çizgi romanlarının Amerikan emperyalizminin ideolojik birer aracı olduğunu ve bu aracın çocukların tüketiminde zararsız bir eğlence aracı maskesinin altına gizlendiğini savunmaktadırlar (Sungur, 2007: 135) Bu gibi nedenlerden dolayı canlandırma sinemasının ideolojik söylemler üzerine kurulu emperyalist eğilimlerle insanları, özellikle çocukları, etkileyebileceği ve kültür kaymalarına neden olabileceği düşünülebilir. 21. yüzyılda sinema filmleri tüm dünya ülkeleriyle aynı anda gösterime girmektedir. Küreselleşmenin sağladığı olanaklarla da kültürler arası kaymalar, özellikle yeterli bilince sahip olmayan bireyler ve henüz kişilik gelişimini tamamlamamış çocuklar üzerinde etkili olabilmektedir.

Canlandırma filmlerinde iletilen mesajlarda çocukların yaklaşımı çok esnektir. Özellikle ilk ve son çocukluk dönemindeki çocuklarda sunulanı doğrudan kabul etme söz konusudur. İçerisinde yaşadığı ortamı tanımak için her şeyi anlamlandırmaya çalışan bu dönem çocukları, bilgiyi sorgulamaktan ziyade kabul etme eğilimindedir (pokemoncocuk, 2013).

Canlandırma filmleri karmaşık olayları net, sade ve anlaşılır olarak görselleştirip sunabildiği için, insanların olayları doğrudan anlayıp yorumlayabilmesini sağlayarak özellikle çocuklarda çabuk ve etkili bir öğrenme sağlamaktadır. Anlatılmak istenilen konunun esprili ve eğlenceli olarak sunulması da öğrenim sürecine karşı isteği arttırmaktadır. Hem görselliğin hem sesin aynı anda kullanılmasıyla öğrenmenin kalıcılık oranı daha yükselmektedir (Güler, 1998: 168).

Canlandırma filmlerinin algılamayı kolaylaştıran sadeliği, sevimliliği, beğeni oluşturan ve yönlendiren yapısıyla insan hayatına müdahil olduğu gerçeği, emperyalist eğilimli etnik gruplar tarafından kullanılabilmektedir. Özellikle sevimliliğinden dolayı olumsuz eleştirilere kapalı yapısı, sorgulanmadan

pekiştirmeye izin vermektedir. Bu pekiştirme de yarının yetişkin bireyleri olacak ve henüz kişiliği oluşmamış çocuklar üzerinde fazlasıyla etkilidir.

Dorfman ve Mattelart kapitalizmin tahakküm altına aldığı insanları, istedikleri şeyin Amerikan hayat tarzı olduğuna ikna etmeye çalıştığını ve bu durumu insanların yararınaymış gibi benimsettiğini savunmuşlardır. Bu nedenle kültür ve medya üzerine çalışmalar yapan Profesör John Tomlinson, 1940'lardan itibaren yaygın olarak tüketilen çizgi romanların ve çizgi filmlerin Amerikan kapitalist kültür değerlerinin potansiyel taşıyıcısı olduğunu belirtmektedir (Aktaran Sungur, 2007: 221).

İzleyici üzerindeki etkisi nedeniyle canlandırmalar, insanları farkında olmadan, sevimli görüntüsü altında yönlendirmek için kullanıma çok uygun alanlardır. Bu anlamda emperyalist etnik gruplar, benimsetmek istediği beğeni, davranış, kültür, yaşam biçimi gibi değerleri aktarmak için film sektörünü aktif olarak kullanabilmektedirler. Özellikle en kolay etkilenebilecek henüz kişiliği oluşmamış çocuklar, bu alanda en savunmasız izleyici kitlesini oluşturmaktadırlar.

Filmlerin izleyici üzerindeki etkisinin farkında olunması, bilinçli olarak izleyici üzerinde etki sağlayacak formların oluşturulmasını da beraberinde getirmektedir. Örneğin satışı yapılacak bir ürünün satılabilmesi için sevilen karakterler tarafından kullanılması, hedef kitlenin de ürüne karşı sempati kazanmasını sağlayacaktır. Özellikle çocuklar ürün tercihlerinde canlandırma filmlerinde gördükleri objelere karşı fazlasıyla eğilim göstermektedirler.

İngiltere fethettiği insanlardan İngilizler yaratmaz... İngiltere onları köleye kimi zaman da hizmetçilere dönüştürür

Hazırlayan: Şennur BAKIRTAŞ

Woman and Colonization adlı eserin önsözünde şöyle ifade edilir: "Başlangıçta stratejik bir amacı olan sömürgeciliğin asıl amacı hem kadınları hem de erkekleri ekonomik olarak sömürmekti."[1539]

Avrupalı sömürgeci gittiği yerlerde dil, din ve medeniyet maskesi ardında yürüttüğü ekonomik sömürüyü yüzyıllar içerisinde daha da geliştirip sistematikleştirirken zaman içerisinde değişen ihtiyaçlara da sömürgeler yanıt verir veya yanıt vermek zorunda bırakılır. Örneğin başlangıçta dinsel ya da siyasal gibi görülen maskelenmiş niyetlerin yerini sanayi devrimiyle beraber açıkça hammadde, işgücü ve pazar ihtiyacı alır. Sömürgeciler bir taraftan bu ihtiyaçlara karşılık bulmaya çalışırken diğer taraftan da bir efendi-köle ilişkisi kurmaya çalışırlar. Zira sömürülen ülkelerdeki halk her zaman sömürene göre madundur ve sömürgeci her zaman efendi veya hükümran özne olarak konumlanabilecek bir özelliğe sahiptir. İngiliz sömürgeciliğinin zirveye ulaştığı bir dönemde sömüren\sömürülen arasındaki efendi\köle ilişkisi şöyledir: **"İngiltere fethettiği insanlardan İngilizler yaratmaz... İngiltere onları köleye kimi zaman da hizmetçilere dönüştürür."**[1540]

19. yüzyılda yerkürenin büyük bir bölümünü sömürgeleştirmiş ve denizaşırı sömürgelerden sanayi devriminin yarattığı ihtiyaçları karşılamaya başlamış olan büyük emperyal devletler bu sömürülerini haklı çıkaracak sebepleri de sömürgelerdeki insanlara kabul ettirmişlerdir. Denizaşırı genişlemeyle sömürge sayılarını artırmaya çalışan böylesi bir politik ve sömürgeci doktrinin sebebinin

---

[1539] Mona Etienne and Eleanor Leacock (Haz), *Woman and Colonization Antropological Perspectives,* Praeger Publisher, USA 1980, s. 17.

[1540] Gerard de Nerval, *Voyage en Orient,* Gilbert Rouger (Haz.), 4 vol. Editions Richelieu, Paris,1950 (I.129) Alıntılayan Madeline Dobie, *Foreign Bodies Gender, Language, and Culture in French Orientalism,* Stanford University Press, Stanford, California, 2001 s. 131.

"'Ötekini' anlama ve saygı duyma"[1541] isteğinin olmayışına bağlanabilir. Çünkü yüzyıllar boyunca sömürülen bu ülkelerde sömürgeci kendisine bir misyon ve kimlik belirlemiş ve kendisini kendi belirlediği doğrultuda tanıtmıştır. 1855'te Mechanics Institute'de yaptığı bir konuşma da W. E. Gladstone uzun yıllar son derece insan merkezli gibi yansıtılan sömürgeciliğin saklı amacını şu sözlerle tanımlar:

> **Ne 'altın aşkı', ne 'Incilpropagandası', ne 'ana vatanın gelirini... artırmak yada ne 'ülkeye yeni kara parçaları eklemek' ; ne 'ün' ne de 'hükmetme ' sorunu; yada ne 'ayrıcalıklı bir ticaret ağı' kurmadır; bunlardan ziyade parlamento üyesi John Roebuck'un tabiriyle "sömürgeciliğin amacı pek çok mutlu Ingiltereler yaratmaktır**.[1542]

Mutlu İngiltereler yaratmak maksadıyla çıkılan bu yolculuk ve denizaşırı sömürge elde etme yarışında gidilen ülke veya topraklardaki insanların kişisel özellikleri göz ardı edilerek tamamen zorbalığa dayalı bir hükmetme anlayışı benimsenmiştir. Bu hükmetme anlayışı içerisinde de kendilerine geçerli sebepler ve imgelem dünyası elbette ki yaratılmıştır. Rana Kabbani sömürgecinin yaratmaya çalıştığı bu imgelemi şöyle anlatır:

> *Avrupalı sömürgecinin imgesi onurlu kalmak zorundaydı: bir sömürgeci olarak değil bir aydınlatıcı olarak gelmişti. Yalnızca kar aramıyordu, kendisinden daha az şanslı olanlara kendi yüce seviyesine ulaşmasına yardım*

[1541] Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Alec G. Hargreaves, *The Colonial Experience in French Fiction a Study of Pierre Loti, Ernest Psichari and Pierre Mille,* Basingstoke, London 1981, ss. 84-85

[1542] Barbara Harlow ve Mia Carter (Yay. Haz.); *Imperialism and Orientalism A Documentary Sourcebook,* Blackwell, Oxford, Cambridge, 1999, s.361 Ayrıca bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Edward Derby, Henry Stanley, (1826-1893 kont), *Claims and Resources of the West Indian Colonies: A Letter to the Rt. Hon. W.E.Gladstone*, (Parlemento Üyesi, sömürgeler eyaleti sekreteri), T.W.Boone, London, 1850 (aynı zamanda elektronik kaynak) Ayrıca bkz. John Arthur Roubuck (1801-1879) *The Colonies of England: a plan for the government of some portion of our colonial possessions*, J.W. Parker, London 1849 (aynı zamanda elektronik kaynak)

ederken Yaratıcısı'na (Maker) ve hükümdarına olan görevini de yerine getiriyordu. Bu beyaz adamın yüküydü...

Sömürgecinin Kutsal Kitabı

Hazırlayan: Şennur BAKIRTAŞ

Lane ise *Manners and Customs of the Modern Egyptians* adlı eseriyle sömürgeci söylemin destekçisi olan şarkiyatçılık tarihinde yerini alır ve eser yalnızca kendisinden sonraki birçok yazarı ve gezgini etkileyen bir özellik kazanmakla kalmaz, aynı zamanda **Şark'a seyahat eden herkesin 'Kutsal Kitap'larından birisi haline gelir.** Bu eser kendinden sonra gelen yazarların eserlerini içindeki fantezi ve mitlerle besleyerek bir pusula işlevi üstlenir.

Doğuya giden birçok gezgin ve yazarın bu dönemlerde en sık kullandığı tema kılık değiştirmedir. Doğuya seyahate giden birçok gezi yazarının doğuda bulundukları süre içerisinde 'Doğulu' gibi yaşamak adına yalnızca isimlerini değiştirmekle kalmayıp, kıyafet ve yaşayış tarzlarını da değiştirdiklerini görürüz. Örneğin; Lane, Kahire'de yaşadığı süre içerisinde ismini Mansoor Effendi olarak değiştirmekle kalmamış ve yaşayış tarzı, kıyafetlerini de değiştirdiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

> *Toplumdaki farklı kademeleri neredeyse sadece Müslümanlarla ilişkilendirdim: Onların genel alışkanlıklarına uyarak onların yaşadığı gibi yaşadım: ve her konuda bana samimi ve içten davranmalarını sağlamak için fikrimi her zaman açıkça söyledim... Giymeye en uygun bulduğum elbiseden halk içinde Türk olduğum*

sanıldı[1543] [1544]

Gezi yazarlarının çoğu kılık değiştirerek başka bir ırka ait olma ve gittikleri ülkelerin sınırları içerisinde o yerin yerlisiymiş gibi davranma ayrıcalığına da sahip olurlar çünkü bu kılık değiştirme onlar için adeta sihirli bir değnektir. Öte yandan, kılık değiştirmenin hem okuyucu hem de kılık değiştiren kişi üzerinde oldukça çarpıcı bir etkisi vardır. Çünkü kılık değiştiren Batılı kılık değiştirdiği anda yalnızca bir Doğulu gibi görünmekle kalmaz, Doğulunun yaptığı her şeyi yapma hakkını da kendinde görür. Diğer bir ifadeyle, kendisinin tam tersi özellikler yüklediği Doğulunun bütün kötü alışkanlıklarını da gerçekleştirebilir. Bir Doğulu kimliğindeyken hırsızlık yapması, yalan söylemesi ya da insanları kandırması onun kimliği durumuna gelir. Çünkü bunlar bir Doğulunun yapabileceği şeylerdir ve bu kıyafet ardından yapılması sömürgecinin sömürülenlerin gözündeki üstün özelliklerini olumsuz etkilemez.[1545] Kılık değiştirmenin okuyucu üzerinde de ayrıca bir etkisi olur. Bu etkiyi Kabbani şu sözlerle açıklar:

> *Kılık değiştirmenin en çok zevk veren yönü hem kılık değiştireni hem de okuyucuyu eğlendirir. Kılık değiştirme bir yetenek oyunu,*

[1543] Ernest Renan, "Islamism and Science", *The Poetry of the Celtic Races and Other Studies,* s. 85 Alıntılayan: Bryan S. Turner, *Oryantalizm, Kapitalizm, İslam,* (Çev. Ahmet Demirhan), İnsan Yayınları, İstanbul 1991, .122,

[1544] Edward William Lane, *Manners And Customs Of The Modern Egyptians,* London 1836; 1963 s.III Alıntılayan: Kabbani, Age, s.89

[1545] Bu konuda ayrıntılı bir okuma için Rudyard Kipling'in Kim adlı eseri iyi bir kaynak olarak gösterilebilir. Kim adlı bu karakterin kılık değiştirmedeki yeteneği ve bu yetenek sonucunda tam bir Hintli gibi davrandığı, yani onların yaptığı her türlü hileyi yapabilmesi yazar tarafından okuyucuyu fevkalade etkileyici bir dille anlatılır. Bkz. Rudyard Kipling, *Kim,* Oxford University Press, Oxford World's Classics, Oxford and New York 1998

rekabetçi bir spordur; kılık değiştiren insan Arap olayı oynar. Eğer sanatsal açıdan yeterince iyi oynarsa asıl yerliyi kendi oyununda yenebilir bile.[1546]

Cömertlik Başka Bir Şey

وقال يحيى ين معاذ: "ما في القلب للأسخياء إلا حب ولو كانوا فخارا وللبخلاء إلا بغض ولو كنوا أبرار

Yahya b. Muaz dedi ki: “Kötü kimseler olsalar bile insanların kalbinde cömertler için sevgi vardır. İyi kimseler olsalar bile cimriler için kin vardır.”

Güzel Adlandırmalar

Hazırlayan: Ahmet GECEKUŞU

Batı dillerinde “euphemism” adı verilen güzel adlandırma, insanlar üzerinde olumsuz çağrışımlar uyandıran ve toplum tarafından adeta yasak konulan söz veya kelimelerin yerine, söz konusu nesne veya durumun edebe ve inanca uygun, olumsuz etkiyi bir nebze ortadan kaldıracak kelimelerle ifade edilmesidir.

Güzel adlandırma ile gerçekleşen ifadelerdeki incelik, toplumsal incelikten kaynaklanmakta ve toplumun bu tutumu bireylerin olayları, varlıkları dile getirme şekillerine yön vermektedir. Olaylar ve kavramların güzel adlandırma ile ifade edilmesi bireyin dile katmış olduğu bir inceliktir.

Hastalıklarla İlgili Olan Güzel Adlandırmalar

adı batası	: Köstebek de denilen çıban, kemik veremi, sıraca. DS, C.I, s.65
adı bellisiz	: Verem. DS, C.I, s.66
adını eller alsın	: 1) Müzmin yara. 2) Oğlanlık da denilen ateşli bir çocuk hastalığı. 3) Yılan. 4) Akrep. 5) Domuz. DS, C.I, s.66

1546 Kabbani, Age, s. 90

ağrı tutmak	: Sara hastalığına yakalanmak. DS, C.I, s.111
ağrı	: Tifo. DS, C.I, s.109
akarca	: 1) Kemik veremi. 2) Bulaşıcı beyin hastalığı (hayvanlarda).
	3) Daima akan çıban, sıraca, fistül. 4) Deri veremi, cüzzam.
	5) Bel soğukluğu. DS, C.I, s.139
akıl hastalığı	: Delilik, cinnet. TS, C.I, s.65
aklını bozmak	: Üzerine düştüğü konudan başka bir şey düşünemez olmak;
	delirmek. TS, C.I, s.68
al basma	: 1) Loğusa kadınlarda görülen bir hastalık, loğusa humması.
	2) Sara hastalığı. 3) Sonradan görmelerdeki gurur, kibir, şımarıklık. DS, C.I, s.207
alınmış	: Felçli, inme inmiş. DS, C.I, s.220
alkın	: Kötürüm. DS, C.I, s.213
ayığ	: Verem. DS, C.I, s.417
büyük öksürük	: Boğmaca. DS, C.II, s.833
can alıcı	: 1) Öldürücü, kahredici. TS, C.I, s.421 2) Azrail. 3) Öldürücü hastalık. DS, C.III, s.854
çiçek	: İrinli kabarcıklar dökerek yüzde izler bırakan ateşli, ağır ve bulaşıcı bir hastalık. TS, C.I, s.535
	Dedim ucadan, Sesin çıhmaz bacadan, Allah seni gurtarsın, Çiçehden gızılcadan KİA, s.276

değiştirme	: 1) Raşitizm hastalığı. 2) Gürbüz ve sağlam bir çocuğun birden bire zayıflayarak tanınmayacak hale gelmesi. (Şeytanın değiştirdiğine inanılır.) DS, C.IV, s.1402
diyabet	: Şeker hastalığı, şeker. TS, C.I, s.680.
dönük	: Cüzzam hastalığı. DS, C.IV, s.1586
dutargalı	: Saralı, sarası olan. DS, C.XII, s.4488
engi	: 1) Nezle. 2) Bademcik iltihabı. 3) Sancı, ağrı. 4) Felç. DS, C.V, s.1753
engin	: 1) Diş nezlesi. 2) Genellikle çene altının ve yüzün şişmesiyle beliren hastalık. 3) Ağır hasta, durumu ölüme yakın olan (kimse). DS, C.V, s.1755
gelincik	: 1) Verem. 2) Kalp hastalığı. 3) Yılancık hastalığı. 4) Arpacık denilen bir çeşit göz hastalığı. 5) Böbrek hastalığı. 6) Lenfa düğümü iltihabı, boyun sıracası. 7) Yüzde olan bir çeşit çıban. 8) Süt çocuklarında görülen öldürücü bir çeşit hastalık. DS, C.VI, s.1979 9) Bir çeşit mantar. DS, C.VI, s.1980
gelincikleme	: Heyecandan ileri gelen bir çeşit sinir hastalığı. DS, C.VI, s.1980
göğertme gözel hastalık gözenti	: Kolera hastalığı. DS, C.VI, s.2113

	: Verem. DS, C.VI, s.2178
	: Karasevda denilen akıl hastalığı. DS, C.VI, s.2180
güzelağrı habis	: Verem hastalığı. DS, C.VI, s.2243
	: 1) Kötü, fenâ, fâsid. 2) Kötülük eden, alçak, müfsid.
	3) Anormal hastalıklara veya kanserli urlara verilen isim.
	TS, C.II, s.1091
hıcılayık	: Boğmaca. DS, C.VII, s.2356
hınam	: Kemik veremi. DS, C.VII, s.2362
içağrısı ileze	: Dizanteri ya da kolera hastalığı. DS, C.VII, s.2503
	: Veremli, hastalıklı. DS, C.VII, s.2521
ili	: Hayâlet, cin, peri. DS, C.VII, s.2522
ince ağrı ince hastalık	: Verem, kalp hastalığı. DS, C.VII, s.2537
	: Akciğer veremi. TS, C.II, s.1392
incitme beni	: Kanser hastalığı. TS, C.II, s.1394
inme	: Felç, nüzul. TS, C.II, s.1400
issice	: Verem. DS, C.VII, s.2559
kabaram	: Üzüntüden olan sinir hastalığı, bir çeşit delilik.
	DS, C.VIII, s.2581
karamübarek	: Şirpençe, kan çıbanı. DS, C.VIII, s.2651
karabakma	: Kuşpalazı, difteri. DS, C.VIII, s.2637
karayatalığ kel hastalık	: Tifo hastalığı. DS, C.VIII, s.2654
	: Verem. DS, C.VIII, s.2732
kızdırma	: Sıtma. DS, C.VIII, s.2862

kızılcık	: 1) Kızamık hastalığı. 2) Bir çeşit çiçek hastalığı.
	DS, C.VIII, s.2864
kif	: Frengi hastalığı. DS, C.VIII, s.2870
kirli paçavra köme	: Kolera hastalığı. DS, C.VIII, s.2880
	: Kızamık hastalığı. DS, C.VIII, s.2956
kötü yara	: Frengi. DS, C.VIII, s.2983
kuruyel	: Romatizma. DS, C.VIII, s.3013
kuruburu	: Dizanteri. DS, C.VIII, s.3011
kurudan	: Verem hastalığı. DS, C.VIII, s.3011
kusah	: Kolera. DS, C.XII, s.4573
kuşkuyruğu	: 1) Büyük çıban. 2) Difteri. DS, C.VIII, s.3016
külleme	: Frengi hastalığı. DS, C.VIII, s.3030
lepra	: Cüzzam. TS, C.III, s.1854
malûl	: İlletli, hastalıklı, sakat, kötürüm, hasta. TS, C.III, s.1894

miskin hastalığı (illeti) : Cüzzam.TS, C.III, s.1993

oturag öğkenli öpke avruu	: Kötürüm. DS, C.IX, s.3295
	: Süreğen öksürüklü, bronşitli. DS, C.IX, s.3315
	: Verem. DS, C.IX, s.3343
örde	: Rüşvet. DS, C.IX, s.3344
örken	: 1) Verem hastalığı. 2) Öksürük. DS, C.IX, s.3347
pamukçuk	: Daha çok bebeklerde görülen, dil, ağız ve boğaz çevresinde ortaya çıkan, pamuğa benzer, iltihaplı bir mantar hastalığı, aft. TS, C.III, s.2252

paryandı	: Kızamık hastalığı. DS, C.IX, s.3403
perde inmek	: Katarakt olmak, göz görmez olmak. TS, C.III, s.2289
punta	: Zatürree hastalığı. DS, C.IX, s.3486
seçime	: Frengi, belsoğukluğu gibi hastalık. DS, C.X, s.3564
sedef hastalığı	: Sedefi andıran pulcukların belirmesiyle ortaya çıkan bir deri hastalığı. TS, C.IV, s.2474
sırtı yarma	: Şarbon hastalığı. DS, C.X, s.3619
sökel	: 1) Humma, ateşli bir hastalık. 2) Tifo. 3) Zatürree.
	4) Sakat. 5) Öldürücü grip. DS, C.X, s.3675
ter	: Tifo. DS, C.X, s.3888
terleme	: 1) Tifo. 2) Akciğer hastalığı. DS, C.XII, s.4753
terletme	: 1) Tifo. 2) Zatülcenp. 3) Humma. DS, C.X, s.3893
tilkiburnu	: Koltuk altında çıkan kan çıbanı. DS, C.X, s.3931
topaç	: Kötürüm. DS, C.X, s.3961
topak	: 1) Bir çeşit çıban. DS, C.XII, s.4768 2) Kabakulak. DS, C.X, s.3962
töker	: Kötürüm. DS, C.X, s.3979
tutaklık	: Sara hastalığı. DS, C.XII, s.4775
tutalga tutulmak	: Sara hastalığı. DS, C.X, s.3998
	: Felç olmak. DS, C.X.s. 4001
tüberküloz	: Verem. TS, C.IV, s.2943
uzunöksürük	: Boğmaca. DS, C.XI, s.4053
üşütme	: Zatürree. DS, C.XI, s.4078

vahıtsız	: 1) Hasta. 2) Yoksul. DS, C.XII, s.4801
yatağan	: İnme, felç. DS, C.XII, s.4816
yatalık	: 1) Humma ve benzeri ateşli hastalık. 2) Tifo. 3) Zatülcenp.
	4) Zatürree. DS, C.XI, s.4199
yenirce	: 1) Frengi. 2) Şirpençe. 3) Cüzzam. DS, C.XI, s.4246
yeyilme	: Kanser. DS, C.XI, s.4260
yıldırım	: İnme, felç. DS, C.XI, s.4267
yumrucak zührevi	: Veba. DS, C.XI, s.4316
	: Frengi ve bel soğukluğu gibi cinsi münasebetlerle bulaşan (hastalık). TS, C.IV, s.3336

Korkuyla İlgili Güzel Adlandırmalar

alıcı	: 1) Azrail. 2) Öldürücü, devasız hastalık. DS, C.I, s.215
Allah emri	: Deprem, zelzele. DS, C.I, s.223
ansızına uğramak	: Birdenbire ölmek. DS, C.I, s.280

atılıp gitmek : Birdenbire bayılmak, ölmek. DS, C.I, s.369

bir avuç toprak olmak : Ölmek, toprağa kavuşmak. TS, C.I, s.185

can alıcı	: 1) Öldürücü, kahredici. TS, C.I, s.421

2) Azrail. 3) Öldürücü hastalık. DS, C.III, s.854

cansız at	: Tabut. TS, C.I, s.432

çadır	: Kefen. DS, C.III, s.1032
dağdagezen (dağdaki) : 1) Kurt. 2) Domuz. DS, C.III, s.1324	
dünyaya gözlerini kapamak(yummak) : Ölmek. TS, C.I, s.749	
dünyaya vedâ etmek : Ölmek. TS, C.I, s.749	
el çekmek	: Ölmek. TS, C.I, s.804
elbiz	: 1) Sümüklü böcek. 2) Şeytan, düşman. DS, C.V, s.1704
engebe	: Felaket. DS, C.V, s.1752
esiren	: Kuduz köpek. DS, C.V, s.1782
evran [evren]	: Büyük yılan. DS, C.V, s.1813
ferik	: Sarı akrep. DS, C.V, s.1846
gidergelmez	: Ölüm. DS, C.VI, s.2074
göcemek	: Ölmek. DS, C.VI, s.2119
gözü toprağa bakmak: Ölmek üzere olmak. TS, C.II, s.1049	
günleri sayılı (olmak) : Bir kimsenin ölümü yakın (olmak). TS, C.II, s.1073 **günü yetmek (gelmek)** : 1) Vâdesi tamam olmak, sonu gelmek, ölmek, eceli gelmek. 2) (kadınlar için) Doğum vakti gelmek.	TS, C.II, s.1074
hayata gözlerini yummak (kapamak) : Ölmek. TS, C.II, s.1197	
hayatıyla ödemek	: Hayatına mal olmak, ölmek. TS, C.II, s.1198
hece taşı	: Mezar taşı. DS, C.VII, s.2325

hıdırlık	: Mezarlık. DS, C.VII, s.2357
irtihâl	: Dünyadan âhirete göçme, ölüm, vefat. TS, C.II,
kabir	: Mezar, sin. TS, C.II, s.1467
kabristan	: Mezarlık. TS, C.II, s.1465
karadeve	: Ölüm, ecel. DS, C.VIII, s.2642

kara toprağa aş olmak : Mezara girmek, ölmek, gömülmek. TS, C.IV, s.2907

karadam	: Mezar. DS, C.VIII, s.2641
karayazı	: Ölüm. DS, C.XII, s.4535
karayer	: Mezar, sin; toprak, kara toprak. TS, C.II, s.1547
karayol	: Ölüm. DS, C.VIII, s.2655
kuyruklu lahit	: Akrep. DS, C.VIII, s.3020
	: Mezar, kabir; sanduka. TS, C.III, s.1841
öcü	: 1) Kurt, domuz vb. zararlı hayvanlar. DS, C.IX, s.3308
	2) Çocukları korkutmak için uydurulmuş hayali yaratık, umacı.
	TS, C.III, s.2201; DS, C.IX, s.3308

ruhunu teslim etmek : Can vermek, ölmek. TS, C.III, s.2380

salaca	: 1) Tabut. 2) Ölü. 3) Tutukevi. DS, C.XII, s.4664
sallandırmak	: Asmak, idam etmek. TS, C.IV, s.2427
sallantı	: Deprem DS, C.XII, s.4666
sarıoğlan	: Akrep. DS, C.XII, s.4672

tabanı genişlemek tef	: Ölmek. DS, C.X, s.3797

	: Kefen. DS, C.XII, s.4745
tehlike	: Deprem. DS, C.X, s.3861
terkili	: Akrep. DS, C.XII, s.4753
toprağa bakmak toprağa düşmek toprağa girmek toprak olmak	: Ölümü yakın görülmek, ölümü yakın olmak. TS, C.IV, s.2907
	: Ölmek, vurulup ölmek. TS, C.IV, s.2907
	: Gömülmek, gömülmüş olmak, ölmek. TS, C.IV, s.2907
	: Ölmek, toprağa karışmak. TS, C.IV, s.2907
ubur	: Hortlak. DS, C.XI, s.4019
uğrağa gelmek uğrak uğramak	: Cin, peri tarafından çarpılmak. DS, C.XI,
	: Sara, cin çarpması. DS, C.XI, s.4026
	: 1) Cine, şeytana çarpılmak. 2) Hastalığa tutulmak. DS, C.XI, s.4027
umacı	: Cin, peri örneği, korkutan şey, yaratık. DS, C.XI, s.4036
uzunböcü	:Yılan. DS, C.XII, s.4790
uzun	: Yılan. DS, C.XI, s.4053
uzunöksürük	: Boğmaca. DS, C.XI, s.4053
vâdesi gelmek yağlı ip yerdegezen	: Eceli gelmek, ömrü sona ermek. TS, C.IV, s.3036
	: Darağacı, idam sehpası. TS, C.IV, s.3099
	: Yılan. DS, C.XI, s.4250

Ahlâkî Değerle İlgili Güzel Adlandırmalar

abartmak	: Aşırmak, çalmak. DS, C.I, s.12
abdestsiz	: Korkmaz, çekinmez, senli-benli, saygısız. DS, C.I,
açıkçı ad çekici	: Beleşçi, bedavadan geçinen. DS, C.I, s.59

	: 1) İftiracı, müzevvir. 2) Yaygaracı. DS, C.I, s.65
ad çekmek	: Bir kişi ve bir aile için kötü şeyler söylemek. DS, C.I, s.65 : 1) Boşboğaz, geveze, sır tutmaz. 2) Hırsız. DS, C.I, s.116 : 1) Ara bozucu, dedikoducu, kovcu. 2) Kötü, kara haber
ağzı açık	vermekten hoşlanan kimse. 3) Kavgacı, dövüşken.
ağzı kara	4) Yalancı. 5) İftiracı. DS, C.I, s.118
ağzı yelli akşamcı	: Yüksekten atan, övünen. DS, C.I, s.118
	: Her akşam içki içmeyi âdet ve alışkanlık haline getirmiş olan. TS, C.I, s.79
aktarma	: Çalma. DS, C.I, s.163
alkaçıcı	: Kaçırıcı, dolandırıcı. DS, C.I, s.222
alkışçı	: Birinin her yaptığını, her söylediğini beğenip öven, kabul eden ve doğru diye herkese kabul ettirmeye çalışan kimse, şakşakçı, dalkavuk. TS, C.I, s.98
allanmak	: Sarkıntılık etmek. DS, C.I, s.224
alûfte	: İffetsiz, düşkün kadın. TS, C.I, s.112
âmiyâne	: Bayağı, ayak takımına yakışır tarzda, adice. TS, C.I, s.117
anadan doğma anasının kızı	: Çırılçıplak. TS, C.I, s.119
	: Bakire olmayan kız. DS, C.I, s.253
aparmak	: Çalmak, aşırmak, alıp kaçmak, habersiz götürmek. DS, C.I, s.284

ar damarı çatlamak : Utanma hissi kalmamak, utanç duyulacak şeyleri hiç

sıkılmadan yapar olmak, yüzsüz olmak. TS, C.I,

arakçı : Hırsız. DS, C.I, s.294 ; TS, C.I, s.134

arayışçı aspak : Dedikoducu. DS, C.I, s.301

: Temiz olmayan, derbeder kadın. DS, C.I, s.347

aşırmak : Çalmak, kimsenin haberi olmadan alıp götürmek. TS, C.I, s.165

aşna fişna : Gizli dost, flört, oynaş. TS, C.I, s.168

atıcı : Asılsız şeyler uydurup söyleyen, yalancı. TS, C.I, s.175

ayağa çıkmak başına çökmek : Orospu olmak. DS, C.I, s.397

: Birinin ırzına geçmek. DS, C.II, s.559

baştan çıkmak (çıkarmak) : Kötü yola sapmak, ahlâkı bozulmak; ayartmak, kötü

besmelesiz yola sürüklemek. TS, C.I, s.266

: Çocuklar hakkında "piç" manasında kullanılan bir sövme.

bire bin katmak TS, C.I, s.306

: Bir şeyi olduğundan fazla göstermek, mübâlağa etmek.

TS, C.I, s.349

cebine indirmek : (para için) Hakkı olmadığı halde kendine mal etmek.

TS, C.I, s.445

çakıştırıcı	: Dedikoducu, fitneci. DS, C.III, s.1045
çapkın	1) Gelip geçici aşklar peşinden koşan kimse. 2) Haylaz, yaramaz, serseri, derbeder, haşarı. TS, C.I, s.488

çenesi kuvvetli

: Çok konuşan, söz söylemekten yorulmayan, geveze.

TS, C.I, s.513

çilesiz	Utanmaz, ahlâksız (Kimse). DS, C.III, s.1217
dalalet	: Doğru yoldan sapma, çıkma, yolunu şaşırma, azma. TS, C.I, s.577
dekolte	: Açık saçık. TS, C.I, s.609
dem çekmek demagoji dilci	: İçki içmek, işret etmek. TS, C.I, s.614
dili güllü	: Halk dalkavukluğu. TS, C.I, s.615
dost tutmak	: Laf taşıyarak ara açmaya çalışan kimse. DS, C.IV, s.1492
dost	: Yüze karşı iyi konuşan fakat arkadan kötü olan kimse, ikiyüzlü. DS, C.IV, s.1494
düşkün	: (Erkek veya kadın) Evlilik dışı ilişki kurmak. TS, C.I, s.706
düzen	: Evlilik dışı ilişki kuran erkek veya kadın. TS, C.I, s.705
düzmece	: Değer ve haysiyetini kaybetmiş; itibardan düşmüş. TS, C.I, s.753
	: Hile, dolap. TS, C.I, s.769

	: Uydurma, gerçek olmayan, sahte. TS, C.I, s.770
eğri bakmak(eğri gözle bakmak) : Kin, hiddet veya kötü düşünce ile bakmak.	
	TS, C.I, s.791
el açmak	: Dilenmek. TS, C.I, s.803
eli çakır	: Hırsız. DS, C.V, s.1716
eli uzun	: Hırsız. TS, C.I, s.811
ellenmiş dillenmiş	: Kötü şöhretli, iffetsiz (kadın). TS, C.I, s.822
emeksiz	: 1) Üvey evlat, evlatlık. 2) Hizmetçi. DS, C.V, s.1732
	3) Evlilik dışı çocuk, piç. DS, C.XII, s.4495
ergi	: Fahişe. DS, C.V, s.1768
eteğine eğri	: Kötü kadın. DS, C.V, s.1796
evlilik dışı	: Meşru olmayan, kanuna uymayan, gayri meşru.
	TS, C.I, s.876
evraksız	: Namussuz, şerefsiz (kimse). DS, C.V, s.1813
genel ev	: Resmî olarak izin verilmiş fuhuş yeri, umumhâne, kerhâne.
	TS, C.II, s.989
görüşmek	: Gizlice cinsel ilişkide bulunmak, zina etmek.
	DS, C.VI, s.2164
güvende	: Kötü yola düşen kadın. DS, C.VI, s.2240
handan	: Babası belli olmayan, piç. DS, C.VII, s.2272
haram	: Piç. DS, C.VII, s.2283
harama uçkur çözmek : Nikâhsız olarak birisiyle cinsi münâsebette bulunmak.	

	TS, C.II, s.1151
Havâî	: Arzu ve hevesine uyan, keyfince hareket eden, hafif mizaçlı;
	uçarı, hoppa. TS, C.II, s.1187
ilişmek	: Irza geçmek. DS, C.VII, s.2528
indir kaldır	: Dedikodu. DS, C.VII, s. 2540
işi pişirmek	: Aralarında gizlice anlaşmak. TS, C.II, s.1435
işlenti	: Faiz. DS, C.VII, s.2564
işletmek	: Şaka ve birtakım yalanlarla birini kandırmak ve gülünç duruma düşürerek eğlenmek. TS, C.II, s.1441

kabak çiçeği gibi açılmak
: Çekingenlik ve utangaçlıktan sıyrılarak aşırı davranışlarda

kaçamak	bulunmak. TS, C.II, s.1464
	: Hoş karşılanmayacak bir şeyi ara sıra gizlice yapma.
	TS, C.II, s.1471
kara çalmak	: Birine iftira etmek, birinin adını kötüye çıkarmak.
	TS, C.II, s.1546
kara	: İftira, leke. DS, C.VIII, s.2637
katkılı	: 1) Karışık, arı olmayan, hileli. 2) Evlilik dışı çocuk, piç.
	DS, C.VIII, s.2684
kaydırmak	: Çalmak, kaçırmak. DS, C.VIII, s.2699
kaynaşık	: Yosma, oynak kadın. DS, C.VIII, s.2705
kazancı	: Dilenci, çingene. DS, C.VIII, s.2710
kefelâlesi	: Utanmaz, arsız. DS, C.VIII, s.2719

kıdım : Rüşvet. DS, C.VIII,

kılınmak : Yaltaklanmak, boyun eğmek. DS, C.VIII, s.2799

kınalı : Ahlâksız. DS, C.VIII, s.2805

kirlenmek : (Kadın için) Irzına geçilmek, namusuna zarar gelmek.
TS, C.II, s.1700

kirtik : Rüşvet. DS, C.VIII,

kucaktan kucağa dolaşmak (gezmek) : (kadın için) Pek çok kimsenin sevgilisi olmak, onlarla düşüp kalkmak. TS, C.II, s.1770

laf atmak : Yalan söylemek. DS, C.IX, s.3058

lâubali : Kayıtsız, umursamaz, ciddiyetsiz, saygısız, pervasız.
TS, C.III, s.1848

lüpcü : 1) Hazır yiyici, beleşçi. 2) Rüşvet alan kimse.
DS, C.IX, s.3095

mayası bozuk : Karaktersiz, kötü yaradılışlı, soysuz. TS, C.III, s.1916

mektep görmemiş : Kaba, saygısız, cahil, terbiyesi kıt. TS, C.III, s.1932

mercimeği fırına vermek : Gizlice aşk ilişkisi kurmak. TS, C.III, s.1946

mezhebi geniş : Namus, iffet, ahlâk vb. konularda fazla serbest ve hoşgörülü olan (kimse). TS, C.III, s.1972

muhabbet tellalı	: Bir erkeğin bir kadınla buluşmasını sağlayan, bu işi meslek edinmiş kimse. TS, C.III, s.2008

münasebette bulunmak : Cinsi yaklaşımda bulunmak. TS, C.III, s.2049

mürtekip	: (para, kazanç karşılığı olarak) Kötü, uygunsuz
	yapan; rüşvet yiyen, rüşvet alan, rüşvetçi. TS, C.III, s.2054
müstehcen	: Açık saçık, edep veya haya duygularına aykırı; yakışıksız.
	aykırı; yakışıksız. TS, C.III, s.2060
müzevir	: Söz götürüp getiren, ara bozan. TS, C.III, s.2070
müzmehel	: İçkili, sarhoş. DS, C.XII, s.4601
nâne yemek	: Yakışıksız bir davranışta bulunmak, uygunsuz
	bir iş yapmak. TS, C.III, s.2083
naylon	: Düzme, sahte. TS, C.III, s.2091
oğrulamah ortaya düşmek	: Çalmak. DS, C.IX, s.3269
	: (Kadın için) Fahişe olmak, orta malı olmak, sokağa düşmek.
	TS, C.III, s.2180
oynadanlıh	: İkiyüzlülük. DS, C.XII, s.4618
oynamak	: Kanun dışı cinsel ilişki kurmak. DS, C.IX, s.3302
oynaşmak	: Kadın ve erkek nikahsız yaşamak. DS, C.IX, s.3302

ozan	: 1) Geveze. 2) Sersem, aptal. 3) Dedikodu, dırıltı.
	DS, C.IX, s.3305
öğütlemek	: Birisini kandırıp bir başkasına karşı kışkırtmak.
	DS, C.IX, s.3324
ökünmek	: Birinin yaptıklarını, söylediklerini yineleyerek alay etmek.
	DS, C.IX, s.3327
ölçer	: Ara bozucu, fitne. DS, C.IX, s.3329
önlük	: Kötü kadın. DS, C.IX, s.3341
örünç özü kara	: Rüşvet. DS, C.IX, s.3354
	: Sütü bozuk, kötü soydan gelen (kimse). DS, C.IX, s.3373
para dönmek	: Rüşvetle iş yapılmak, rüşvet verilmek. TS, C.III, s.2256
payalı	: Kendini beğenmiş, kibirli. DS, C.XII, s.4640
pek yüzlü	: 1) Sıkılmaz, utanmaz, yüzsüz. TS, C.III, s.2282
	2)Utanmadan, sıkılmadan her şeyi konuşan. DS, C.IX, s.3422

perdesi yırtık (sıyrık): Utanmaz, arlanmaz. TS, C.III, s.2289

salmağ	: 1) Gebe kadın çocuğunu düşürmek. 2) Yellenmek, gaz çıkarmak. DS, C.XII, s.4667
seçme sölegen	: Kötü yolda kadın. DS, C.X, s.3564
	: Çok konuşan, geveze. DS, C.X, s.3677
söz sav	: Dedikodu. DS, C.X, s.3685

sümbül	: Evlilik dışı doğan çocuk, piç. DS, C.X, s.3709
sütü bozuk	: Kötü soydan gelmiş kimse, soysuz, karaktersiz, TS, C.IV, s.2640
şaşıt	: Söz taşıyan, çaşıt. DS, C.X, s.3751
şatafatçı şişgin talaşmak	: Dalkavuk, yüze gülen. DS, C.XII, s.4721
	: Onurlu, kibirli. DS, C.X, s.3787
	: Boğuşmak, kavga etmek. DS, C.X, s.3814
tandırlama	: Dedikodu, asılsız söz. DS, C.X, s.3819
taşbaşı	: Edepsizce, saygısızca. DS, C.X, s.3839
tava kapağı	: İkiyüzlü adam. DS, C.X, s.3845
tensuz	: Kötü (kadın için). DS, C.X, s.3880
terkisalat	: 1) Terbiyesiz. 2) Beceriksiz. DS, C.X, s.3892
ters ayakkabı	: Kötü yolda kadın, erkek. DS, C.XII, s.4754
tok	: Kibirli, burnu büyük. DS, C.X, s.3946
türetmek	: Uydurmak. DS, C.X, s.4013

türküsünü çağırmak : Dalkavukluk yapmak. DS, C.X, s.4014

uçarı	: Çeşitli eğlencelere düşkün, çapkın; sefih. TS, C.IV, s.2959
uçkur çözmek	: Cinsel yaklaşmada bulunmak. DS, C.XI, s.4022
uçurgan	: Hırsız. DS, C.XII, s.4781
uçurmak umumhâne	: Çalmak, aşırmak. DS, C.XI, s.4023

	: Genel ev. TS, C.IV, s.2975
ustalık	: Kurnazlık, düzencilik. DS, C.XI, s.4043
uygunsuz	: Kötü davranışlarda bulunan, çirkin veya zararlı hareketler yapan, terbiyesiz, ahlâk sız, yoldan çıkmış. TS, C.IV, s.2989
uygunsuz	: Kötü yola sapmış (kadın için). DS, C.XI, s.4049
ünlenmek	: 1) Dile düşmek, adı kötüye çıkmak. 2) Onurlanmak, kibirlenmek. DS, C.XI, s.4066
üstüne yatmak vesikalı	: Borcunu ödememek, aldığını geri vermemek. DS, C.XI, s.4077 : Kendisine fuhuş için resmî makamlarca izin verilmiş kadın. TS, C.IV, s.3071

yakınlık göstermek : Cinsel birleşmeye yanaşmak. DS, C.XI, s.4129

yakınlık	: Cinsel ilişki. DS, C.XI, s.4129
yollu	: Kötü yola düşmüş kadın. DS, C.XI, s.4290

İnançla İlgili Güzel Adlandırmalar

ahiret uykusu : Ölüm. TS, C.I, s.55

ahireti (öbür dünyayı) boylamak : Ölmek. TS, C.I, s.55

akşamcık kuşu : Yarasa. DS, C.I, s.162

alıcı : 1) Azrail. 2) Öldürücü, devasız hastalık. DS, C.I, s.215

Allah'ın davetine icabet etmek : Ölmek, dünyayı terk etmek. TS, C.I, s.104

asık : 1) Faiz. 2) Çingene. DS, C.I, s.342

can alıcı : 1) Öldürücü, kahredici. TS, C.I, s.421

2) Azrail. 3) Öldürücü hastalık. DS, C.III, s.854

[33] Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara 1988, s. 1512

çalınmak : 1) Cin çarpmak.

2) Ölmek üzere olan hastanın dili peltekleşmek.

3) Deli olmak. DS, C.III, s.1055

dağdagezen (dağdaki) : 1) Kurt. 2) Domuz. DS, C.III, s.1324

don değişmek dünyadan göçmek ecel şerbeti içmek erişmek : Ölmek. DS, C.IV, s.1559

: Ölmek. TS, C.I, s.748

: Ölmek. TS, C.I, s.776

: Şeytan, cin çarpmak. DS, C.V, s.1773

erlenmek : Cin çarpmak. DS, C.V, s.1775

erleşikli : Cin çarpmış. DS, C.V, s.1775

esürük : 1) Cin, peri çarpmış (kimse). 2) Saralı. DS, C.V, s.1787

gara canavar : Domuz. DS, C.VI, s.1918

gecekuşu : Yarasa. DS, C.VI, s.1958

geçinmek gergek bulmak : Ölmek. DS, C.VI, s.1962

	: Ölmek. DS, C.VI, s.2000
gezer	: 1) Cin, peri, ölü ruhu v.b. hayâlî şeyler. 2) Geceleri kötü niyetle dolaşan kimse. DS, C.VI, s.2022
gılınkuş goncolos gökçe hacıkuşu	: Baykuş. DS, C.VI, s.2042
	: Hortlak. DS, C.VI, s.2100
	: 1) Melek. 2) Azrail. DS, C.VI, s.2135
	: Baykuş. DS, C.VII, s.2248
hayırlı kuş	: Baykuş. DS, C.VII, s.2317
hınzır	: 1) Domuz. 2) Pis ve katı yürekli, gaddar, hain.
	TS, C.I, s.1243
hümmatun	: Baykuş. DS, C.VII, s.2450
hüpbükkuş iblis	: Baykuş. DS, C.VII, s.2450
	: Şeytan. TS, C.II, s.1324
ili	: Hayâlet, cin, peri. DS, C.VII, s.2522
ilişik	: Boş inanca göre cin çarpmış kimse. DS, C.VII, s. 2527
iliyer ishak	: Boş inanca göre cinli, perili, uğursuz yer. DS, C.VII, s.2529
	: Baykuş. DS, C.VII, s.2555
karanlıkkuşu	: Yarasa. DS, C.VIII,
kayış kanat keçinmek kehten bakan	: Yarasa. DS, C.VIII, s.2701
	: Ölmek. DS, C.VIII, s.2716
	: Domuz. DS, C.VIII, s.2722
kelebek	: Yarasa. DS, C.VIII,
kesegen	: 1) Fare. 2) Erkek domuz. DS, C.VIII, s.2760, 2761
kılın	: Baykuş. DS, C.VIII, s.2798
korkut	: Cin, şeytan gibi hayâlî yaratıklar. DS, C.VIII, s.2926
kötü hayvan	: Domuz. DS, C.VIII,
kukumav	: Baykuş. DS, C.VIII,

küpe binmek	: Büyücülük, cadılık yapmak. DS, C.VIII, s.3040
malkadın	: Baykuş. DS, C.IX, s.3113
mekir nekir	: 1) Cin, şeytan. 2) Hortlak. DS, C.XII, s.4590
moza	: Domuz yavrusu. DS, C.IX, s.3212
muratçık obur	: Baykuş. DS, C.IX, s.3220
	: Hortlak. DS, C.IX, s.3261
oğrak	: 1) İnanışa göre cin, peri çarpması. DS, C.XII, s.4609
	2) Nedeni bilinmeyip cinlerin çarptığına inanılan hastalık.
	DS, C.IX, s.3269
orak	: Cin. DS, C.IX, s.3285
öcü	: 1) Kurt, domuz vb. zararlı hayvanlar. DS, C.IX, s.3308
	2) Çocukları korkutmak için uydurulmuş hayali yaratık, umacı.
	TS, C.III, s.2201; DS, C.IX, s.3308
ören kuşu	: Baykuş. DS, C.IX, s.3346
öşek	: 1) Dedikodu, abartma. 2) Hortlak. DS, C.IX, s.3356
sayıp	: Peri, cin. DS, C.X, s.3559
sırsıra	: Yarasa. DS, C.X, s.3618
teccel	: Şeytan. DS, C.X, s.3856
uçuk uğraklı	: Cin, peri. DS, C.XII, s.4781
	: Çarpılmış, inmeli (kimse). DS, C.XII, s.4782
uğu uğukuşu ulukuş	: Baykuş. DS, C.XI, s.4028
	: Baykuş. DS, C.XII, s.4783
	: Baykuş. DS, C.XI, s.4035
viranguşu	: Baykuş. DS, C.XI, s.4105
yağız yer	: Cehennem, sin. DS, C.XI, s.4121
yazıcı	: Büyücü. DS, C.XII, s.4817
yazmak	: Büyü yapmak. DS, C.XII, s.4817

Kusurları Gizlemeye Bağlı Güzel Adlandırmalar

abızambak	: Saçma sapan, gelişi güzel konuşan. DS, C.I, s.23
açık ağız ağbaş	: 1) Boşboğaz, geveze. 2) Aptal, salak. 3) Tembel. DS, C.I, s.58
	: Kel, saçsız. DS, C.I, s.85
ağır ayaklı	: Gebe, yüklü. DS, C.XII, s.4407
ağır canlı (kanlı)	: Tembel, miskin, uyuşuk. TS, C.I, s.40
ağır gövde	: Şişman, hantal vücut. TS, C.I, s.40
ahraz	: 1) Dilsiz, sağır ve dilsiz. 2) Akılsız, ahmak. DS, C.I, s.133
akbakan	: Beceriksiz, budala. DS, C.I, s.141
akgöz alagöz alazlık	: Korkak, budala, ahmak. DS, C.I, s.149
	: Korkak. DS, C.I, s.187
	: Saç çıkmayan baş, kel. DS, C.I, s.204
alîl	: 1) Sakat. 2) kör, gözleri görmez, âmâ. 3) illetli, sık sık gelerek rahatsız eden bir hastalığı olan. TS, C.I, s.97
aklın	: Kötürüm. DS, C.I, s.213
âmâ	: Kör. TS, C.I, s.113
anahalı	: Aybaşı (kadınlarda). DS, C.XII, s.4418
atakçı	: 1) Bunak. 2) Yalancı. DS, C.I, s.365
ayaz	: Kel, seyrek saçlı baş. DS, C.I, s.409
aydaş	: 1) Zayıf, cılız. 2) Bacakları çarpık. 3) Şaşı. DS, C.I, s.410
babalanmak	: Öfkelenmek. TS, C.I,

babalı	: Sinirli, sinir nöbeti geçiren. TS, C.I, s.215
bacağını çekmek bağrı geçmek bahîl	: Topallamak, aksayarak yürümek. DS, C.II, s.456 : Zamanında evlenememek, evde kalmak. DS, C.II, s.485 : Cimri, hasis. TS, C.I, s.228
bayrambeyi olmak (beğ olmak, bey olmak) : Midesi bozulmak, ishal olmak:	
bellik	: Kambur. DS, C.XII,
boğazsak	: Obur, pisboğaz. DS, C.II, s.728
bozalak	: Kel. DS, C.II, s.749
bozgun	: İshal. DS, C.II, s.751
bozguna düşmek	: İshal olmak. DS, C.II, s.751
böhürmek	: Kusmak. DS, C.II, s.767
cam göz cebi	: Açgözlü, tamahkâr. TS, C.I, s.419 : Korkak, ödlek, yüreksiz. TS, C.I, s.435
cürüm	: Suç, kabahat, günah. TS, C.I, s.472
çam devirmek	: Bilmeden karşısındakini gücendirecek söz söylemek, pot kırmak, cahilce ve iş bozucu söz söylemek. TS, C.I, s.484
çehre züğürdü	: Çirkin yüzlü. TS, C.I, s.501
çömez	: Çok oturan, tembel. DS, C.III, s.1286
dedem akıllı	: Sersem, bunak, avanak. DS, C.IV, s.1398
dem	: 1) Kadınlarda ay başı, hayız, âdet, regl. 2) Göz yaşı. TS, C.I, s.615

820 Bilgilik

dirayetsiz : Bilgi ve tecrübesi olamayan, beceriksiz, kabiliyetsiz, zayıf, iktidarsız. TS, C.I, s.672

diyare : İshal. TS, C.I, s.681

durumsuz : Fakir. DS, C.IV, s.1608

ebe : Çok konuşan, geveze. DS, C.V, s.1650

ecene : Cüce, kısa boylu. DS, C.V, s.1660

edep yeri : Edep ve terbiye bakımından örtülmesi gereken yerler.

TS, C.I, s.779

eğşümük : Kusmuk, mide bulantısı. DS, C.V, s.1689

ekşi : Hoşa gitmeyen, somurtkan, asık, gülmeyen.

TS, C.I, s.801

eli sıkı : Çok tutumlu, cimri, pinti. TS, C.I, s.821

erişkin : İhtiyar. DS, C.V, s.1772

firiklemeğ : Çok şiddetli ishal olmak. DS, C.V, s.1870

foyası meydana çıkmak : Gizlenen kötülük ortaya çıkmak, kötü vasıflı olduğu

geçük gelişmek gezgin anlaşılmak, maskesi düşmek. TS, C.II, s.940

Bahi her şeyi görmiş, bili. Da foyasi medana çıhacah, o birahi buni, gidi çocuh. DA, s.71

: İhtiyar. DS, C.VI, s.1963

: Şişmanlamak. DS, C.VI, s.1983

: Uykuda gezen (kimse). DS, C.VI, s.2023

gızıl : Tembel. DS, C.VI, s.2070

göğüslü gövdeli : İri memeli (kadın). TS, C.II, s.1020

	: 1) Hâmile. DS, C.VI, s.2167
	2) Vücutlu, cüsseli, iri. TS, C.II, s.1039
göz buğu	: Körlük. DS, C.VI, s.2176
gözü sönmek	: Kör olmak. TS, C.II, s.1049
hamamcı olmak	: Gusül aptesti alması gerekmek, ihtilam olmak.
	TS, C.II, s.1137
hasıl	: Şişman (kimse). DS, C.VII, s.2299
hazan	: 1) Fakir. 2) Aç gözlü (kimse). DS, C.VII, s.2322
hemoroyit	: Basur. TS, C.II, s.1224
horasan	: Eksik, normal olmayan (akıl için). DS, C.VII, s.2409
hoylu	: Yarı deli, dengesiz (kimse). DS, C.VII, s.2422
hüküm giymek	: Mahkemece cezalandırılmak. TS, C.II, s.1298
hükümlü	: Hüküm giymiş olan; cezâ verilmiş olan, mahkûm.
	TS, C.II, s.1300
ılat	: Kekeme. DS, C.VII,
ılğın	: Korkak. DS, C.VII, s.2470
ılkış	: Şaşı. DS, C.VII, s.2473
ırşat (irşat)	: Çirkin, suratsız. DS, C.VII, s.2488
ibiş	: Alık, şapşal, hımbıl. TS, C.II, s.1324
kabıklı (kabuklu)	: Sünnetsiz erkek. DS, C.VIII, s.2583
kalabalık ağızlı kamaşık	: Geveze, lafa boğan, lafazan. TS, C.II, s.1495
	: Beceriksiz, tembel, uyuşuk. DS, C.VIII, s.2613
karnı olmak	: Gebe olmak. DS, C.VIII, s.2667
kaydur	: Topal. DS, C.VIII, s.2699

kaytarmak	: Kusmak, çıkarmak. DS, C.VIII, s.2709
kazak	: 1) Dilsiz. DS, C.VIII, s.2710
	2) Sünnetsiz adam. DS, C.VIII, s.2709
kısmık	: Cimri. DS, C.VIII, s.2843
kıssa	: Şaşkın, aptal (kimse). DS, C.VIII, s.2844
kıtıpiyos	: İşe yaramaz, sünepe, değersiz, kötü. TS, C.II, s.1675
kıtır atmak	: Yalan söylemek. DS, C.VIII, s.2847
kıtır	: Kel hastalığı. DS, C.VIII, s.2847
kıtmır	: Cimri, pinti. DS, C.VIII, s.2848
kıyafet düşkünü	: Kıyafeti kötü olan kimse. TS, C.II, s.1678
kirli	: (Kadın için) Ay başı halinde olan. TS, C.II, s.1700
körocak	: Çocuksuz aile. TS, C.II, s.1759
kubat	: Kaba, şişman, biçimsiz. DS, C.VIII, s.2987
lokma göz	: İri ve dışarı fırlamış göz, patlak göz. DS, C.IX, s.3084 ;
	TS, C.III, s.1864
mahmıt	: Avanak, aptal. DS, C.IX, s.3105
malyemez	: Cimri. DS, C.IX, s.3114
mantıcı	: Pinti, cimri. DS, C.XII, s.4586
miskin	: Beceriksiz, elinden bir şey gelmez, mıymıntı, uyuşuk;
	tembel. TS, C.III, s.1993
muhannet	: Korkak, kadın yaradılışlı adam. DS, C.IX, s.3217
nedir kalmak	: Hastalık, iz bırakmak, sakat kalmak. DS, C.IX.s.3243

nedirli	: Özürlü, eksik, lekeli. DS, C.IX, s.3243
omzu düşük	: Uyuşuk, sersem. DS, C.IX, s.3280
oya	: Dalgacı, tembel. DS, C.XII, s.4617
ozan	: 1) Geveze. 2) Sersem, aptal. 3) Dedikodu, dırıltı. DS, C.IX, s.3305
öğmek	: Kusmak. DS, C.XII,
öğünsüz	: Doymak bilmeyen. DS, C.IX, s.3321 DS, C.IX, s.3324
ökçesiz	: 1) Korkak. 2) Bir şeye dayanamayan, DS, C.IX, s.3325
özen	: Kör. DS, C.IX, s.3371
paçası düşük sıkı	: Giyimine dikkat etmeyen, pasaklı. TS, C.III, s.2246 : Cimri. DS, C.X, s.3605
sis	: Yüzdeki çil. DS, C.XII, s.4698
sislenmek	: Yüz çillenmek, lekelenmek. DS, C.XII, s.4698
sofra	: Kalça. DS, C.X, s.3654
surat düşkünü	: Çirkin. DS, C.X, s.3698
şaşa	: Kör. DS, C.X, s.3751
şehla	: Az ve hoşa gidecek şekilde şaşı (göz). TS, C.IV,
tabansız	: Korkak, yüreksiz, ödlek, cesaretsiz. TS, C.IV, s.2712
tankuş	: Akılsız. DS, C.XII, s.4737
tat	: 1) Dilsiz. 2) Kekeme. 3) Tanrı. DS, C.X, s.3841-3842 4) Az konuşan. 2) Deli. DS, C.XII, s.4741
tekdamar	: 1) Cılız. DS, C.XII, s.4747 2) Korkak. DS, C.X, s.3862
tepegöz	: 1) Sakar (kimse). 2) Herkese çatan, kavgacı.

	3) Yaramaz (çocuk için). DS, C.X, s.3882
tığ	: Parasız pulsuz. DS, C.X, s.3908
tombul	: 1) Şişman; toplu, etine dolgun. 2) Etli, dolgun. TS, C.IV, s.2899
toplu	: Vücutça dolgun, şişmanca. TS, C.IV, s.2904
törlemek	: 1) Bağırsak bozulmak, sürgün olmak. 2) İşemek (çocuk ya da hayvan için). DS, C.X, s.3984
tutak	: Cimri. DS, C.X, s.3998
tutumsuz	: Müsrif. TS, C.IV, s.2939
tüm	: Saf, bön. DS, C.X, s.4010
uçgun	: Bunak. DS, C.XI, s.4021
uçuhlu	: Korkak, korkulu. DS, C.XII, s.4781
üst	: Aybaşı (kadınlarda). DS, C.XI, s.4074
üstü kirlenmek	: Aybaşı olmak. (kadın için). DS, C.XI, s.4076
yaka	: Kadın memesi. DS, C.XI, s.4127
yakalı	: İri memeli kadın. DS, C.XI, s.4127
yolsuz	: Parasız. DS, C.XI, s.4291
yünağız	: Geveze. DS, C.XI, s.4331

Deyim Halindeki Güzel Adlandırmalar

baştan çıkmak (çıkarmak): Kötü yola sapmak, ahlâkı bozulmak; ayartmak, kötü yola	
	sürüklemek. TS, C.I, s.226
başına çökmek	: Birinin ırzına geçmek. DS, C.II, 559

büyüklük taslamak **şişgün olmah ünlenmek**	: Kendini üstün görmeye çalışmak; böbürlenmek, TS, C.I, s.413 : Kin tutmak. DS, C.XI, s.4066
	: 1.Dile düşmek, adı kötüye çıkmak. 2) Onurlanmak, kibirlenmek. DS, C.XI, s.4066
yasdıhlı konuşmak	: İkiyüzlülük etmek. DS, C.XI, s.4192
uçkur çözmek	: Cinsel yaklaşmada bulunmak. (*Bor-Niğde) DS, C.XI s.4022

Adı batasıca (adını eller alsın): 1. Müzmin yara. (Kuzuculuk * Dörtyol-Hatay) 2. Oğlanlık da denilen ateşli bir çocuk hastalığı. (Baklalı- Adana) 3. Yılan. (Gaziantep; *Andırın, *Elbistan, *Pazarcık, *Göksun-Maraş; Kuzuculuk, *Dörtyol-Hatay) 4. Akrep.

(Gaziantep; * Karaman, Konya ve köyleri; Antalya) 5. Domuz. (*Afşin, *Elbistan, *Göksun ve köyleri, * Andırın, *Pazarcık-Maraş) DS, C.I, s.66

Adı batası: Köstebek de denilen çıban, kemik veremi, sıraca. (Akışla *Bünyan- Kayseri) DS, C.I, s.65

Adı batsın (batası): Hoşa gitmeyen kötü olan bir varlığın veya bir nesnenin adı anıldığı zaman söylenilen lânetleme sözü. TS, C.I, s.22

Somutlaştırma ve benzetme yoluyla söylenmeyecek sözleri söylenebilir hale getirme deyimlerde de güzel adlandırma yoluyla kendini göstermiştir. Kelime, kelime grubu ya da söz karşılığı olarak kullanılan güzel adlandırma şeklindeki deyimlerden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

ağır hastalık	: Tehlikeli (öldürücü) hastalık. TS, C.I, s.40
ağız dağıtmak	: Küfretmek, ağzına geleni söylemek, ağız bozmak. DS, C.I, s.96
ağrı tutmak	: Sara hastalığına yakalanmak. DS, C.I, s.111
ağzı kara	: 1) Ara bozucu, dedikoducu, kovcu. 2) Kötü, kara haber

vermekten hoşlanan kimse. 3) Kavgacı, dövüşken. 4) Yalancı.

4) Yalancı. 5) İftiracı. DS, C.I, s.118

ahiret uykusu:	Ölüm. TS, C.I, s.55
aklını bozmak:	Üzerine düştüğü konudan başka bir şey düşünemez olmak;

delirmek. TS, C.I, s.68

aklını kaçırmak (kaybetmek) : Deli gibi olmak, delirmek, çıldırmak. TS, C.I, s.68
aklını yitirmek : Delirmek, çıldırmak. TS, C.I, s.68

Allah'ın davetine icabet etmek : Ölmek, dünyayı terk etmek. TS, C.I, s.104
anadan doğma : Çırılçıplak. TS, C.I, s.119

: Kurnaz, işini bilir, açıkgöz. TS, C.I, s.120

ar damarı çatlamak : Utanma hissi kalmamak, utanç duyulacak şeyleri hiç sıkılmadan yapar olmak, yüzsüz olmak. TS, C.I, s.130 **bire bin katmak** : Bir şeyi olduğundan fazla göstermek, mübâlağa etmek.

TS, C.I, s.349

burnu havada	: Kendini beğenmiş, hiç bir şey beğenmeyen, mütekebbir.
büyüklük taslamak	*: Kendini üstün göstermeye çalışmak; böbürlenmek.*
	TS, C.I, s.413
can vermek	: Ölmek. TS, C.I, s.423
cana kıymak	: Adam öldürmek, cinayet işlemek. TS, C.I, s.424
canı çıkmak	: Ölmek, ruhunu teslim etmek. TS, C.I, s.425
	orda canı çıhi. gafasını kesi ali. KBAYA, s.110
çenesi kuvvetli ad çekici	: Çok konuşan, söz söylemekten yorulmayan, geveze.
	: 1. İftiracı, müzevvir. (İncirköy-*Fethiye-Muğla); 2. Yaygaracı.
	(İncirköy, *Fethiye- Muğla) DS,C.I, s.65.
ad çekmek	: Bir kişi veya aile için kötü şeyler söylemek. (*Elmalı-Antalya)

Sahte Şeyhler

12. yy. da yaşayan Ahmed Yesevi Hazretleri "Fakr-Name" adlı eserinde sahte şeyhler ve sahte peygamberlerden bahsederken şunları söyler:

"Bizden sonra ahir zaman yakın olduğunda öyle şeyhler çıkacak ki: İblîs aleyhillane onlardan ders alacak ve bütün halk onlara dost olacak ve fakat müritlerini idare edemeyecekler.

O şeyhler ki müritlerden açgözlülükle bir şeyler dilerler ve canlarını küfür ve dalâletten ayırmazlar ve bid'at ehlini iyi görürler ve ehl-i sünneti kötü görürler ve şeriat ilmi ile amel etmezler ve namahremlere bakarlar ve kötülüğü adet edip Allah-u Teala'nın rahmetinden ümitli olurlar ve şeyhlik işlerinin değersiz görürler. Onların müritleri de dinden çıkmış olur, kendileri de dinden çıkmış olur.

Ve yine değersiz bir şekilde ve inleyerek müritlerinin kapısında dolaşırlar, o halde müritlerinden yardım alırlar. Eğer müritleri bağış ve yardımda bulunmasa, döğüşürler ve **'Benim küslüğüm Allah'ın küslüğüdür. '** derler.

Şeyh odur ki, yardım alsa ihtiyacı olanlara verir. Eğer alıp kendisi yese murdar et yemiş gibi olur. Eğer elbise yapıp giyse o elbise eskiyinceye kadar Hakk Teâla onun namaz ve orucunu kabul etmez.

Ve eğer aldığı yardımdan ekmek yapıp yese, Hakk Teâla onu cehennemde türlü azaba uğratır.

Ve eğer öyle şeyhe bir kişi itikat etse kâfir olur. Öyle şeyhler melundurlar. Onların fitnesi Deccal'den beterdir. Şeraitte, tarikatte, hakikatte, marifette mürteddirler.

"Mir'atül-Kulüb" adlı eserinde ise şöyle anlatır:

"Ahir zamanda bizden sonra öyle şeyhlere zuhur edecek ki, Şeytan aleyhillane onlardan ders alacak ve onlar şeytanın işini yapacaklar. Halka dost olup halk ne isterse onu yapacaklar. Müritlerine yol gösterip onları maksada ulaştırmayacaklar. Dış görünüşlerini süsleyip müritten çok hırs sahibi olacaklar ve içleri(batınları) harap olacak, küfür ile imanı farklı görmeyecekler. Alimleri sevmeyecek ve onlara iltifat etmeyecekler. Ehl-i sünnet ve cemaatı düşman görüp ehl-i bid'at ve dalaleti

sevecekler. Kötülüklerini öne çıkarıp Hakk Teâla'dan iyilik umacak ve şeyhlik iddiasında bulunacaklar. "

Tasavvufta Cenab-ı Hakk'a tekarrübiyat yolunda bir Hakk'tan seyr birde Hakk'a seyr olduğuna inanılır.

Hakk'tan seyr;Hazret-i Allah ile Allah'a yürümek anlamına gelir. Allahu Teala'mn bir kulunu kendisine çekmesi ve yaklaştırması demektir.

Gerçek hidayet Allah'ın hidayetidir. (Al-i îmran. -73)

Allahu Teala bir kulunu kendi tarafina çekmezse hiçbir kimse Hakk ' a yaklaşamaz. Bütün kalpler onun kudreti elindedir. Dünya saadetine, ahiret selametine ancak O'ndan gelen hidayet sayesinde erişilir.

Allah yolunun yolcusunu, Allahu Teala önceden belirler. Bunlar Hakk'tan emir alırlar. Yalnız Allahu Teala'yı ve onun peygamberlerini tanırlar;onlann namına hareket ederler, onlar namına irşad ederler. Onlar daha doğarken o hal üzere doğarlar. Bunun içindir ki onlara ezelden verilen nasibe kadar terakki etmeye yollan müsaittir. Hakk'tan gelirler, Hakk ile Hakk'a giderler, Hakk'a vuslat ederler.

Hakikat ehli azdır, onlar Allahu Teala'nm hükmünce hareket ederler.

Verdikleri beyanlar . söyledikleri sözler de hakikattir. Her şeyi açık söylerler, sakınmazlar, çekinmezler.

Hakk'a seyr; nefis ile Hakk'a yürümeye çalışmak demektir. Bunlar Hakk'ın tayini ile değil halkın isteği ile irşada kalkışan kimselerdir. Kişi kendini kendi isteği ile ailesinden birisini isteği ile şeyh ya da peygamber ilan etmiştir. Allahu Teala onlara bu ilmi vermedikleri halde, kendilerini peygamber ya da şeyh gibi göstermeye çalışan kimseler hem yalancıdır hem de ikiyüzlüdür. Yalan ile iman bir arada olmaz.

Metnimiz işte bu tasavvufi ölçütleri göz önüne alarak kurulmuştur diyebiliriz. Halkın İslam'dan soğumalarının tarikatlara karşı yanlış düşüncelere sahip olmalarının sebebi olan sahte şeyh ve peygamberler. . .

Aşk Objesi (Ma'şûk)

Hazırlayan: Kamil SARITAŞ

Tanrı'nın aşk objesi olması bir yandan varlıkları ilgilendirmekte, bir yandan da kendisini ilgilendirmektedir. Varlıkları ilgilendiren yönüyle, her doğal varlık doğal olmayan varlıktan daha kadim ve daha şerefli olduğu gibi, varlıkların zirvesindeki Varlık, bütün varlıkların en şereflisi olarak kabul edilir. Bu en şerefli ve en iyi Varlık, arzu duyulan ve âşık olunan bir varlıktır. Bütün hareketler en şerefli Varlık'ı arzu etme yoluyla gerçekleşir. Zira doğal olan varlıkların tabiatlarında öncelikli olarak, her şeyden daha faziletli olan İlk Neden'e arzu duyma ve âşık olma melekesi vardır.[1547] Buna göre ay-altı ve ay-üstü alemde yaşayan bütün varlıklar Aşk Objesi'ne arzu duymakla hareket etme yeteneği ve canlılık özelliği kazanırlar.

Tanrı'nın aşk ve arzu objesi olarak değerlendirilmesi, hareketin ve canlılığının aşk objesine duyulan arzu ve aşkla başladığının ifade edilmesi düşüncesi, hem İskender'de hem de Aristoteles'te mevcuttur. [1548]

Tanrı, arzu ve aşk objesi olduğundan, bütün doğal varlıklarda ona arzu duyma melekesi vardır. Nefs sahibi bileşik varlıklardaki arzu; öfke, şehvet ve iradeye, semâvî varlıklardaki arzu ise sadece iradeye (akla) dayanır. Gerçek ve faziletli irade ise iyiliği sevmektir. Bunun sebebi de mutlak irade denildiğinde, öncelikli olarak iyiliği sevmenin veya iyilik olduğu zannedileni sevmenin akla gelmesidir. Buna göre gerçek iyiliğin istenilmesi ve sevilmesi olan gerçek irade sadece Tanrı'da bulunur.[1549] Bu doğrultuda Tanrı'nın iradesi vardır, ancak bu iradeyle sadece gerçek iyiliği sever ve ister. **Tanrı'nın aşık olduğu gerçek iyilik veya iyi ise "kendisi"dir.** Bu nedenle, İskender'in felsefî anlayışında evrende Tanrı'yla ilişkilendirilebilecek bir kötülük probleminden bahsedilemez.

İskender Afrodîsî'ye göre, Aristoteles iyilik ve arzu arasındaki ilişkiyi şu şekilde değerlendirmiştir; "iyilik olduğu düşünülen şey, insanı aşka getiren ve ona aşkı hissettiren şeydir. Şeylerden seçilen ve kabul edilen ilk şey, iyiliktir ve bu da semâvî varlığın tabiî olarak hareketinin nedenidir. Semâvî varlığın hareket ettirici nedeni Tanrı olduğundan, semâvî varlığın iştiyak duyduğu ve yöneldiği gerçek iyiliğin de Tanrı olması gerekir."[1550]

İskender, arzu ve yönelme eylemlerinden yola çıkarak Gerçek İyi/lik olan Tanrı'nın nasıl olması gerektiğini şu şekilde ortaya koymuştur; Tanrı, arzu duyulan ve kendisine yönelinen

---

[1547] Bkz. Afrudîsî, agm., s. 256-257.

[1548] Bkz. Afrudîsî, agm., s. 255.; Aristoteles, age., (1072b3-5) s. 505.; Ross, age., s.120

[1549] Bkz. Afrudîsî, agm., s. 255-256.

[1550] Bkz. Afrudîsî, *Mebâdiü'l-Küll,* s. 255.

bir varlıktır. Arzu duyulan ve yönelinen varlığın cisim olmayan ve hareket etmeyen bir Töz olması, Töz olması nedeniyle de kendisi dışındaki varlıklara muhtaç olmaması gerekir. Bu husus da arzu duyulan varlığın bütün varlıklardan üstün olmasını gerektirir.[1551]

Bütün varlıklardan üstün olan, hiçbir varlığa muhtaç olmayan ve bu anlamda gerçek töz olan İlk Neden, aklın aklediliri olmasından dolayı hareket eden varlıkları kendisine doğru hareket ettirir. Maşuğun hareket etmeden âşığını hareket ettirmesi gibi, bütün varlıkların Maşuk'u olan Tanrı âşıkların hareket etmesinin nedenidir. Aslında hareket etme, zatında âşık olma fıtratı olan varlıkların kendisinden kaynaklanmaktadır.[1552] İlk ve Gerçek Ma'şûk, bu haliyle sadece kendisine uygun semâvî cismin ve kendine özgü yetkinliğin hareketinin nedeni değil, aynı zamanda insanların yeryüzünde yaşamasının da nedenidir.[1553] Oluşun gerçekleştiği ilk hareketteki hareket edilme olayı, doğal varlıkların kendilerinde var olan aşk yetisiyle Ma'şûk'a doğru hareket etmelerine dayanır. Bu anlamda Tanrı, oluşu fiziksel bir itme- çekme olayıyla başlatmaktan ziyade "cezbetme"yle başlatmaktadır.

Tanrı'nın kendisini ilgilendirmesi yönüyle aşk ve arzu objesi olması, doğrudan doğruya onun ereksel neden olmasıyla da ilgilidir. İskender ve Aristoteles Tanrı'nın ereksel neden olması üzerinde ısrarla durmuşlardır. Zira Tanrı, ereksel neden olması yönüyle arzu edilmesi zorunlu olan tek varlıktır.[1554] Bu gayeyle İskender, *on Aristotle's Metaphysics 1* adlı eserinin ikinci bölümünde Tanrı'nın Etkin Neden olmasından ziyade Ereksel Neden olmasının gerekliliği üzerine durmuştur. [1555]

Ereksel neden olan ve kendisine âşık olunan varlığın bütün âşıklardan önce gelmesi zorunludur.[1556] Zaten bu husus Ma'şûk'un İlk Neden olmasıyla ilgilidir. İlk Neden'in ise âşık olunan yönüyle ilk nedenliyi (semavî varlığı) hareket ettirmesi gerekir. Öyle ki bütün hareketler içerisinde öncelikli ve değerli olan hareket dairesel hareket olduğundan, Maşuk'un âşığını her şeyden önce dairesel olarak hareket ettirmesi zorunludur. Buna göre İlk Âşık'ın dairesel hareketle hareket etmesinden dolayı hareket edenlerin en iyisi olması gerekir.[1557]

[1551] Bkz. Afrudîsî, agm., s. 260.

[1552] Afrudîsî, agm., s. 268.

[1553] Afrudîsî, agm., s. 269.

[1554] Afrudîsî, agm., s. 267.; Genequand, age., s. 90.; Aristoteles, *Fizik,* (259a6-20) s. 377-379.

[1555] Bkz. Aphrodisias, age., s.25-40.

[1556] Afrudîsî, agm., s. 260.

[1557] Afrudîsî, agm., s. 261.

Varlıklar içerisinde Ma'şûk arzu edilmesi yönünden yegane varlıktır. İlk önce semâvî varlıklar, aşk objesine yönelmesiyle dairesel, sürekli ve düzenli olarak hareket ederler.[1558] Sonra sadece semâvî varlıklar değil, evrendeki bütün varlıklar, kendi konum ve farklılıklarına uygun olarak, İlk Töz'le temasta olmayı amaçlar. Bu temas, varlıkların sürekliliğinin, zorunluluğunun ve özellikle kendilerine uygun konumlarında kalıcı olmalarının nedenidir.[1559] Buna göre ay-üstü âlemdeki varlıkların varlığını devam ettirebilmelerinin, ay-altı alemdeki varlıkların ise kendilerini gerçekleştirebilmelerinin olmazsa olmaz şartı Ma'şûk'la irtibatlarını sağlamaktır.

Tanrı'nın aşk objesi olması Aristoteles'te olduğu gibi, Fârâbî, İbn Sînâ gibi filozoflarda da ön plandadır. Fârâbî, Tanrı'nın, zatını sevmesinden dolayı Âşık, kendisi ve varlıklar tarafından sevilmesinden dolayı da Ma'şûk bir varlık olduğunu ifade etmiştir.[1560] Tanrı'nın aşk objesi olması hususu Aristoteles'e, İskender'e ve Fârâbî'ye nazaran İbn Sînâ tarafından *FîMahiyeti'l-Işk* adlı risalesinde yoğun bir şekilde ele alınmıştır. İbn Sînâ, Zorunlu Varlık'ı aşk ve güzelliğin bizzat kendisi ve bütün iyilik ve güzelliklerin kaynağı olarak değerlendirmiş, bu varlığın zatını ve bütün yarattıklarını sevmesinden dolayı âşık, kendi zatı yine kendisi tarafından sevildiği için de maşuk olduğunu, âşık ve maşuk olmasından dolayı da zatında herhangi bir çokluğun oluşmadığını açıklamıştır.[1561]

İbn Sînâ metafiziğinde ilâhî yaratılışta bir tür aşk etkili olmaktadır. Bu, kendi prensibine ulaşmak isteyen varlığın aşkıdır. İbn Sînâ mistik bir yaklaşımla, her varlığın Mutlak Hayır olan Tanrı'ya fıtrî bir aşkla yöneldiğini belirtir. Fakat daha sonra İskender'in düşünce boyutunu aşarak Mutlak Hayr'ın âşıklarında tecelli ettiğini, ancak âşıkların onun tecellilerini kabulünün farklı düzeylerde gerçekleştiğini ifade eder. Zaten her şeyin varlığı, ancak onun tecellisi ile gerçekleşir. İbn Sînâ'ya göre Tanrı'nın tecellisini ilk kabul eden, küllî akıl adı verilen İlahî melektir. Bu aklın cevheri onun tecellisine bir şahsın misali olan, aynadaki sureti gibi nail olur. Faal akıl bu tecelliyi aracısız olarak, zatını ve zatındaki makulleri bilfiil ve sabit bir şekilde idrak etmek suretiyle alır. Sonra ilâhî nefsler de bu tecelliyi aynı şekilde aracısız olarak alırlar. Bunların nail olduğu tecelli, onların her birine gücü yettiğince ona benzeme şevki verir. Nitekim doğal cisimler de doğal hareketlerini ona benzemek için yaparlar. Zaten

---

[1558] Krş. Genequand, age., s. 90.; Aristoteles, age., (259a6-20) s. 377-379.

[1559] Afrudîsî, agm., s. 274.

[1560] Çubukçu, 1984: 97.

[1561] İbn Sînâ, *FîMâhiyeti'l-Işk,* Çev. Ahmet Ateş, İstanbul 1953 s. 25.

İbn Sînâ'ya göre her varlıkta kendi yetkinliğine karşı doğal bir aşk vardır. Bu aşk onun hem kendi yetkinliğinin hem de İlk ve Gerçek Ma'şûk olan Tanrı'ya yakınlaşmasının nedenidir.[1562] Ma'şûk konusunda İskender'le İbn Sînâ aşkın fıtrî olması, varlıların yetkinliklerini bu fıtrî duyu vasıtasıyla Ma'şûk'a yakınlaşarak kazanmaları noktasında hem fikirdir, ancak Maşûk'un âşıklarda tecelli etmesi noktasında İbn Sînâ, İskender'den bir adım daha ileri gitmektedir. İskender'e göre aşkın çekim gücüyle oluşan metafiziksel hareketlilikte, Fârâbî ve İbn Sînâ'nın sudûr nazariyesinde olduğu gibi varlıklar, aracı varlıklara veya daha üst bir varlık skalasındaki varlığa arzu duymazlar, doğrudan doruya Tanrı'ya arzu duyarlar. Sudûr nazariyesinde ise varlıklar hem Tanrı'ya hem aracı varlıklara arzu duyarlar.[1563]

Tanrı'nın aşk objesi olarak ele alınması ve varlıkların fıtrî olarak ona yönelmesinin ifade edilmesi, Tanrı varlık ilişkisinin arzu ve aşk yoluyla gerçekleşmesinin açıklanması Tanrı'yla varlıklar arasındaki münasebeti açıklarken, Tanrı'nın İlk Neden, İlk Akıl ve İlk Hareket Ettirici olmasına nazaran varlıklarla daha yakın bir ilgi ve bağ kurulmakta, Tanrı ve varlıklar arasındaki ilişki de sadece bu noktada açıklanabilmektedir.

Unutulmuş bir İttihatçı: İpekli İbrahim Hoca

İttihat ve Terakki Cemiyeti kurucularından, Merkezi Umumî azası İpekli İbrahim Efendi, bilinen ismiyle "İpekli Hoca", birkaç dil bilen, çok seyahat eden, eli kalem tutan ve ülkesinin geleceğini düşünen aydın kafalı bir medreseliydi.

İmparatorluğun son yıllarına damgasını vuran II. Abdülhamid'in baskın tutumu bazı gizli Örgütlerin kurulmasına sebep olmuştu. Bu örgütlerden biri de, bizzat padişah tarafından kurulan Mektebi Tıbbiyei Şahane ve Mektebi Mülkiye'de filizlenen Terakki ve Ittihad Cemiyeti idi. Cemiyet, okul talebeleri arasında hızla yayılmış, okul dışından kimseler de bu yapılanmaya destek vermişti. Cemiyeti destekleyenler arasında din adamları da vardı. Sonraki yıllarda isminden sıkça söz ettirecek olan İbrahim Hakkı Efendi de bu din adamlarından biriydi. Arnavutluk'ta, Kosova yakınlarındaki Mitroviçe kasabasında Gazi Isa Bey mahallesinde dünyaya geldiğinde yıl 1863'tür. İbrahim Hakkı Efendi'nin babası bugün Pec (Peç) ismiyle anılan ipek şehrinde

---

[1562] Bkz. İbn Sînâ, age., s. 89-91.; Altıntaş, age., s. 72-73.; Cihan, A. Kamil, *İbn Sînâ ve Estetik,* Beyaz Kule Y., İstanbul 2009 s. 44-92.; Uysal, Enver, *Kindî ve İbn Sînâ Felsefesinin Temel Kavramları,* Emin Y., Bursa 2007 s. 164-165.

[1563] Bkz. Afrudîsî, agm., s. 254-256.; Fârâbî, *Felsefenin Temel Meseleleri,* s. 123-124.; Aydın, age., s. 160-198.; Özden, *İbn Sînâ - Descartes Metafizik Bir Karşılaştırma,* s. 79-83.;

dünyaya gelen Mustafa Efendi, annesi ise Nefise Hanım'dır. Babası Ipek'in eski ailelerinden Delizaimoğulları'ndan, annesi ise Dizdaroğulları'ndandır.

Aslen Türkmen olan aile 15. yüzyılın başlarında İzmir'in Torba nahiyesinden Rumeli'ye göç etmiş ve burada Vidin, İpek ve Mitroviçe gibi önemli Türk şehirlerine yerleşmiştir. İbrahim Efendinin büyükdedesi Bulgar birlikleri ile sık sık çatışan yiğit bir yeniçeri ağası olan Serdengeçri Halil Ağa'dır.

İbrahim Hakkı altı yaşında Kur'anı Kerim'i ezberleyerek hafız olur, Gazi Isabey sıbyan mektebini bitirdikten sonra "ulumı diniyye ve Arabiyye" yani din ve .Arapça derslerini Mitroviçe'deki medreselere devam ederek tamamlar. Ardından 1883'te İstanbul'a gelerek önce Fatih'teki Haydarpaşa Medresesi'ne kaydolur. Vefa ve Süleymaniye medreselerine de devam eden İbrahim Hakkı Efendi bu kurumlarda 13 yıl okuyup eğitimini tamamlar. Aralıksız devam ettiği hocası, dönemin din âlimlerinden Taşköprülü Abdullah Rüşdü Efendi'dir. Medresede okuduğu yıllarda Tabriri Üstâz isminde bir de kitap yazar, bu kitap daha sonra 1896 ve 1902'de iki defa basılır.

Arnavutça, Sırpça, Rumca, İtalyanca, Arapça, Farsça bilen Hafiz İbrahim Efendi, mezun olduktan sonra uzun süre Rumeli'deki kasaba ve şehirlerde dolaşarak "üçaylar" denen Recep, Şaban ve Ramazan aylarında cer hocalığı yapar, camilerde ve mescitlerde vaazlar verir. Bu dönemde tuttuğu notlardan, çok defa devlet kapısına başvurmuşsa da uzun süre bir memuriyet alamadığı anlaşılıyor. İlk resmî görevini 37 yaşında alır, 230 kuruş maaşla "Mitroviçe mektebi rüşdiyesi muallimi evvelliği vekaleti"ne tayin edilir, üç yıl bu görevi sürdürür. Ancak sicil dosyasındaki belgelerden anlaşılıyor ki maaşı geçimine yetmediği için üç yıhn sonunda istifa etmiştir. Bir buçuk yıl kadar açıkta kaldıktan sonra 1904 yılının şubat ayında Tireşova kasabası bidayet mahkemesi azatlığına tayin edilir ve bu görevde II. Mcşrutiyet'in başlangıcına kadar kalır. Hafız İbrahim Efendi, 1890'lardan itibaren, o günlerde Terakki ve İttihad Cemiyeti ismini taşıyan İttihad ve Terakki'nin Rumeli örgütlerini kurar, cemiyete çok sayıda üye kaydeder.

İpekli Hocayı cemiyete üye kaydeden isim ise, örgütün bir numaralı azası İbrahim Temo'dur. Bu dönemde kaydedilen üyeler arasında ilginç isimler de vardır. Bunların en ünlüsü ise hiç şüphesiz bir ara Edime hapishanesinde aynı koğuşta yattığı, posta memuru Talat Efendi, yani II. Meşrutiyet devrinin nâmlı nazırı, sadrazamı Talat Paşa'dır. Talat Paşanın biyografilerinde de bahsedilen bu olay belki dc cemiyet tarihi açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Talat Efendi henüz 1617 yaşlarında bir öğrenciyken tanışır İpekli Hoca He. Paşa, o günleri hatıratında şu

cümlelerle anlatıyor: "Fikir, Namık Kemal'lerin, Ziya Paşaların, Ali Suavi'lerin gizli gizli kitaplarından okunanlardı. Rehber kişiler de yine onlardı. Ben 1900'lcrin başında henüz on olasındayken böyle bir rehber bulma saadetine mazhar oldum, ittihad ve Terakki'nin asıl kurucusu diyebileceğim, her haliyle ele benzemedik şahsiyetin sahibi İpekli Hafız İbrahim Efendi... Zengin bir ailenin çocuğu idi ve kuvvetli medrese tahsili ile iktifa etmemiş, önce Rumca sonra İtalyanca öğrenmişti. Açık fikirli, tertemiz bir vatanperverdi. Hakikat bahsinde asla taviz vermezdi..."

Meşrutiyet'in ardından tamamlanan ilk seçimlerden sonra 14 Aralık 1908'de İpek sancağı milletvekili olarak meclise giren İbrahim Hakkı Efendi, bu tarihten sonra "ipekli İbrahim" olarak anılır. Bu dönemde milletvekilliği maaşı 500 kuruştur. Kısa boyuna, ufak tefek haline rağmen mecliste yaptığı celalli konuşmalarla adından kısa sürede söz ettirir, kendini toksözlü ve inatçı bir kişilik olarak tanıtır.

Meclis kürsüsünde yaptığı ve zabıtlara geçen önemli konuşmalarından biri kadın hakları, diğeri ise Ermenilerin durumu ve özellikle milletvekili Krikor Zöhrab Efendinin mağduriyeti ile ilgilidir. İpekli İbrahim'in parlamenter sistemi anlaması, bilmesi ve desteklemesinin önemli sebepleri arasında yakından tanıdığı Balkan ülkeleri ile henüz Meşrutiyet ilan edilmeden önce ziyaret ettiği İtalya ile Avusturya Macaristan İmparatorluğu parlamentolarında edindiği izlenimlerin rolü vardır. 7 Haziran 1912'de ikinci defa İpek mebusu olarak meclise giren İbrahim Efendi'nin vekilliği bu defa 23 Temmuz'a kadar sürer, bu tarihte istifa ederek meclisten ayrılır. Ayrıldığında 800 kuruş maaşı vardır.

Siyasetle uğraşmayı bıraksa da Talat Bey, Ahmed Rıza Bey ve Şeyhülislam Hayrı Efendi gibi eski arkadaşlarıyla teması sürdürmüştür. Bu sırada Tetkiki Mushaf ve Müellifâtı Şer'iyye Meclisi azatlığa 1000 kuruş maaşla tayin edilir.

Talat Paşa'nın İstanbul'dan ayrılarak Berlin'e yerleştiği son yıllarında da irtibatları kopmaz, İpekli Hoca Talat Paşa'yı bir kez Berlin'de ziyaret eder, sık sık mektuplaşırlar hatta zaman zaman Paşanın hiçbir talebi olmaksızın ona bir miktar para yardımında bulunur. Talat Paşa'nın muhalifleri ile karşı karsıya geldiği bir gün, eski sadrazamın yaptığı soygunlardan bahsedenlere çıkışarak şöyle der: "Utanın, utanın... Memleket onun avucunun içinde idi. İsteseydi her şeyi alıp götürürdü. Oysa daha evvelki gün ben ona 10 altın gönderdim…"

"Hafız İbrahim'in milletvekili bulunduğu sırada İstanbul'da başgösteren veba salgın yüzünden meclis çalışamaz hale gelmiştir. Bulaşıcı hastalığın pençesine düşmekten

korkan pek çok mebus evlerini Anadolu vakasına, hatta daha uzak sayfiyelere taşımıştır. Meclisteki görevim aksatmadan sürdüren ipekli Hoca'nın, kacak milletvekillerine hitabı hayli 'sert olur "Ölümden korkan mebus olmaz'"

Cumhuriyet'in ilanından sonra da Tetkiki Mushaf Komisyonu üyeliğini sürdüren İpekli Hoca 18 Şubat 1928'de İzmir müftülüğüne tayin edilir. Ne var ki İbrahim Efendi tayinini sürgün olarak kabul eder ve bir dilekçeyle istifa eder. Bunun üzerine dönemin Diyanet İşleri Reisi Rıfat Efendi (Börekçi)'nin tavsiye ve yönlendirmesiyle Hoca'nın göreni Bakırköy müftüsü olarak değiştirilir. 19 Şubat 1928'de Bakırköy müftülüğüne atanan ipekli Hoca, İstanbul Fatih'te, Pazartekke mahallesindeki evini Bakırköy'de Cami Sokak, numara 19'a taşır ve Ölene kadar bu evde yaşar, 28 Ekim 1940 günü evinde vefat eder.

Sabık İpek mebusu Bakırköy müftüsü Hafız İbrahim Zaim irtihal etmiştir- Cenazesi bugün ikindi namazını müteakip Bakırköy büyük camiinden kaldırılarak Bakırköy kabristanına defnedilecektir- Mevlâ rahmet eyleye

Vefatıyla ilgili tek haber Vakit gazetesinde çıkar, cenazesi Bakırköy Mezarlığı'na defnedilir. Ailesine gelince, Hafız İbrahim Efendi, Mitroviçeli Haşan Ağa'nın kızı Ayşe hanım ile evlenir ve bu evlilikten 1908'de Fevziye ismindeki kızı dünyaya gelir. Fevziye Hanım'ın Binbaşı Ragıp'la evliliğinden ise tek torunu Mine doğar. İbrahim Hoca 1934'te çıkan soyadı kanunundan sonra aile lakabı "Zaimoğlu'nu soyadı olarak almıştır.

Burak Çetintaş

Ntv Tarih Temmuz 2011...s:28-30

Ey Ruhları Ateşten Ve Sudan Geçiren Kadın

Bir kadının içinde bir erkek ya da bir tanrı konuşur onun ağzıyla, ben de onu dinledim de, hiç kendim olmayacağım artık, oldum o kadar apayrı.

Şuna inanıyorum ben, o kadın benliğimi aldı da benden, kendimin dışındayım ya, acıyorum kendime; onun güzel yüzü beni yöneltti de aşaraktan beyhude arzuları ölümü görüyorum başka her güzelde.

Ey ruhları ateşten ve sudan geçiren kadın, bana mutlu günleri yaşattın, yalvarırım, sakın beni eski benliğime döndürme.

**

Gördüğün güzellik o kadından gelir, fakat büyür imgesi ve daha güzel bir yere yükselir, fani gözlerin aracılığıyla ulaşırsa ruhuna.

işte burada olur, güzel, saf ve ilahi, çünkü ruh ölümsüz şeyler ister kendi gibi: gözlerine ilk görünen değil, işte şimdi görünen sana

**

Hiçbir ölümlü nesneyi artık gözüm görmez oldu, senin güzel gözlerinle ben huzura kavuştum ya, her kötülükten nefret eden bir ruh vardı onlarda, benim ruhum aşka ilham kaynağı buldu onlarda

**

Ey soylu ve erdemli kadın, işte böyle oluyor bana da, çok değerli değildim doğduğumda, daha değerlendim sizin sayenizde yeniden doğumumla.

Michelangelo Buonarroti

Çok Günaha Battım

Dünyanın boş masalları çaldı benden **Tanrı'yı hayal etmem için verilen zamanı, yalnızca güzelliklerini görememekle kalmadım, gittikçe daha çok günaha battım.**

Başkalarını bilgeliğe götüren, beni etti kör ve ahmak, üstelik geciktirdi tanımamı hatamı;

Umudum azalıyor, yine de büyüyor kendi aşkımdan beni kurtarman arzusu.

Tanrım, yarıya indir cennete giden yolu, çünkü muhtacım senin yardımına, çıkmak için o sarp yokuşu.

Nefret ettir beni dünyanın hâzinelerinden, itibar ettiğim ve kutsal saydığım tüm o güzelliklerden, ölmeden önce, ebedi yaşamı elde edebilirim böylece

Michelangelo Buonarroti

Sen Onlarda Olmasan Zaten Varolmayacak Olan Güzellikler.

"Seni çok geç sevdim ey en eski, en yeni Güzellik, seni çok geç sevdim!

İşte artık içimdesin ve ben dünyanın dışındayım. Ben seni orada aradım ve çirkinleşip senin yarattığın âlemin güzelliğine kapıldım.

Sen benimleydin, bense seninle değildim. Bu güzellikler beni senden uzak tutuyordu, sen onlarda olmasan zaten varolmayacak olan güzellikler. "

St. Augustinus, İtiraflar, çev. Çiğdem Dürüşken, Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, s. 425.

Tek Nedeni

Tanrı, ölümlü bir bedenden başka bir yerde göstermez kendini bana, ve sevmemin tek nedeni onun yansıması orada.

**

Neye yönlendirir beni güzel bir yüzün gücü?

Yoktur dünyada bundan başka bir şey mutlu eden beni: yaşarken hala, yükselmek yüce ruhlar arasına öyle bir nimet ki her şey daha değersiz görünür yanında.

Eğer benziyorsa eserleri Yaratıcısına, seviyorsam her bir soylu insanı, yanıyorsam hatta, saygı duyuyor ve onurlandırıyorsam ilahi düşüncelerle, hangi adalet bekler kendimi suçlu hissetmemi?

Michelangelo Buonarroti

Aşk

Yıldızlardan ta uzakta bir ışık iniyor aşağıya yönlendiriyor arzuyu o yıldızlara, adı Aşk diye bilinir bu dünyada.

**

Ayrılırken Tanrı 'dan ruhlarımız

Aşk, bana iyi bir göz, sana ışık ve parıltı bahsetmiş;

benim bu büyük arzum Tanrı 'yı bulur tekrar, günahlarımız yüzünden ölüme yazgılı güzelliğinde.

Nasıl ki sıcaklık ayrılmaz ateşten, benim gözüm de ilahi güzellikten, yüceltirim ondan geleni ve ona daha çok benzeyeni.

Senin gözlerinde bulduğumdan cenneti, dönmek için seni ilk sevdiğim o yere, sığınıyorum aşkla kaşlarının altına

**

Ben senin adını anarak bir imge tasarlarsam,onun adaşı -ölüm- yanı başındadır daima; eriyip gider sanatım dehamla

Michelangelo Buonarroti

Sende beni görüyorum ve uzaklardan çağırıyorum kendimi kaynaklandığım göğe yaklaşmak için, sana geliyorum, güzelliğin büyülemiş halde beni, tıpkı iğneye takılmış ve sana çekilen bir balık gibi

Michelangelo Buonarroti

Aşk, Beni Ordan Oraya Savurdu

گفتم ستایش تو بر وزن شعر عرب

تقطیع آن به عروض الا چنین نکنی

مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن

ابلی الهوی اسفا یوم النوی بدنی

Dedim ki: Senin övgünün aruzunu Arap şiiri vezninde Müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün dışında taktî edemezsin/takti edilemez.

Aşk, beni ordan oraya savurarak,ayrılık günü bedenimi yıprattı, hicrandan dolayı artık gözüme uyku girmez oldu.

Mu'izzî

Mu'izzî, Dîvân, s. 730; Arapça olan ikinci mısra, Ebû Ṭayyib-i Mutenebbî'nin bir kasidesininmat la beytidir. Bk. Ebû Ṭayyib-i Mutenebbî, Dîvân, şerheden Eb î el-Beḳâ-yi 'Ukberî, tsh. Muṣṭafâ es-Saḳâ, İbrâhîm el-Beyârî, 'Abdulḥafîẓ-i Şelbî, Neşr-i Dârulfikr, Beyrut, 2003, s. 158.

Sevdasına Parça Parça

"Gel., ey peri gel!

Mavi gözlü, şafak yüzlü ince kız !

Sihirle, füsunla, büyülü bakışla gel.

Kaküllerin çiğlerle nemlenirken bahçede

Küçük kuşlar uyanırken süzül gel

Kanat getir, kudret getir, ses getir.

Sabahsız ve sahihsiz boş beldede şaşkınım

Donmuş içimde kanım.

Karanlıkda medetsiz

Ne gökde bir tek yıldız, ne yerde bir ince dal

Ne de bir aşinam var.”

**

“Hummalar, ateşlerle yanıyorum her akşam

Hülya ummanlarında dolaşan boş gemiyim...

Meçhule gitti günler düğümlü kaldı rüyam.

Göklerin zinciriyle bağlanmış bir deliyim."

**

“Sen benim hazinemsin, definemsin, nenemsin,

Sükûnda zambaklarla yanan yeşil şebnemsin.

Ruhumu zulmetlerden sen yuğurub yarattın,

Fecri solmaz bir beyaz billûr cihana atdın.

Serin kevserler verdin bir ezel menbaından;

842 Bilgilik

Semaların sırrını göstererek yakından.

Anlımın ıztırabı yorgun sinende dindi,

Geceleri açtığın cennetlerde gezindi."

**

"Çemenlerin üstüne bastığın zaman,

Ruhumda bir hızla durmadan yanan;

Lâleler serpilsin ayaklarına,

Gönlümle yeniden doğsun yarına.

Eşyadan eşyaya akan sır gibi.

Aşkımı nakletsin onların kalbi."

**

"Gel, ruhumu, nağmeye, aşka kalbeden kadın!

Ruhumda dalga, dalga alev halinde adın.

Havalan ateşe veren tatlı sesinle.

Bahçelerde baharı andıran nefesinle,

Söyle hasret şarkını, söyle hicran şarkım,

Kararmış gönüllerde unutulan şarkım..."

**

“Ey bir siyah kafesde ömrü solan güvercin!

Ey akşamlar olurken ruhu dolan güvercin!

Ey bir kırık kafeste bağlı kalan güvercin!

Niçin, bu hasret niçin, bu bitmez yollar niçin?’’

**

“Ben de her akşam seni hep böyle anacağım,

Taş, toprak olsam bile izinde yanacağını.

Saçlarını bir gece görmesem de uykuda,

Son zerrem hayalini içecek durgun suda.

**

“Ey rüzgâr ruhlu kadın, rüzgârdan doğan kadın !

Dertlerimle bitmedi, bitmiyecek kitabım.

Bin bir iklimi açıp ateş etdi kanadın

Bitmiyen günlerimde sürünür ıztırabım.”

Not: Salih Zeki Aktay, Şiirlerinden parça alıntılardan oluşturuldu.

Okumaya Doyamadım

Ashab, en tehlikeli anlarda bile kendilerini Kur'ân okumaktan alamıyorlardı. Meselâ, bir sefer sırasında Allah Resûlü ashabı ile birlikte bir vadinin kenarında istirahat etmek üzere konaklamıştı. Gönüllü olarak iki sahabi, sıra ile nöbet tutuyordu. Nöbet tutan sahabi namaz kılmaya durmuştu. Düşman onu uzaktan farkederek ok atmaya başlamıştı. Sahabi, vücuduna isabet eden okları çıkararak namazına devam etti. Sonra yanındaki arkadaşı durumu farkederek

“Neden ilk ok isabet ettiğinde bana haber vermedin?” diye sorduğunda, yediği oklarla birlikte yaralı hâlde namaz kılmaya devam eden sahabi, bunun sebebini;

“Namazda bir sûre okuyordum, onu yarıda keserek namazı bırakmaya kıyamadım”[1564]

Abdullah Eş-Şebrâvî Ve Şiiri

أَلا اِنَّ ديني فَاِعلموه هُوَ الهَوى

وَموتي شَهيدا في الصَبابَةِ مَذهَبي

وَمن لَم يفقهه الغَرامَ فَجاهِل

وَمن لَم يُهذبه الهَوى لَم يهذب

سلوا عَن فُنون الحُبّ مني فَاِنَّ لي

يَدا فيهِ بِالتَجريب لا بِالمُؤَدّب

وَلا تَأخُذوا عَمَّن رَوى لَكُم الهَوى

وَلكن اِذا شِئتُم خُذوا عَن مُحَرّب

وَاِنّي من قَوم اِذا عَشِقوا رَأَوا

هَلاكَهُم في العِشق أَعظَم مَأرب

[1564] Ebû Davud, Taharet 79; Hâkim, Muhammed b.Abdullah (1990). el-Müstedrek ale’s-Sahihayn, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut, I, 258.

وَعِندي كَما شاءَ الغَرامُ صَبابَةٌ

بِها عَزما بَينَ المُحِبّينَ مَطلَبي

أَعفّ عَنِ الفَحشاء ضَميري وَما عَلى

لِساني جُناح حَيثُما طابَ مَشرَبي

وَاِنّي عَلى جلو الغَرامِ وَمَرّة

صَبور وَما بي في كلا الحالتَين بي

سَلوا الحُبّ عَن قَلبي وَعَن عَزماتِه

وَعَن هزمه السَلوان في كُل مَوكِب

مَتى لاحَ وَجد قالَ يَأتى اِتالَه

وَيَكفي الهَوى جَلدا بِغَير تَأهب

وَاِنّي وَاِن صانَعت بِالقَولِ لَوّمي

لِمخف أَمورا لَيسَت عَنها بِمعرب

وَلَستُ أَرى اَستَغفِرُ اللهِ سلوة

أَأَسلو وَجيش الحُبِّ في مُهجَتي رَبّي

Haberiniz olsun benim dinim bilin ki aşktır. Mezhebim ise şehid olarak ölmektir, aşk uğruna.

Cahildir, sevdanın bir şeyler öğretmediği kişi. Edepten nasibi yoktur, aşkın edeplendirmediği kişinin.

Sorun bana, aşk sanatlarını. Çünkü benim aşk konusunda, hocayla değil de

tecrübeyle elde edilmiş bir otoritem var.

Almayın aşkı, size rivayette bulunandan. Fakat istediğiniz zaman (onu) aslandan (başından geçenden) alınız.

Âşık olduklarında aşkta helak olmayı en büyük hedefleri olarak gören bir kavimdenim ben.

Abdullah Eş Şebravi

عَلمتني ما لَم أَكُن

من قَبلُ حُبّكَ أَعلَم

846 Bilgilik

لي فيكَ دَمع كلما

أَخفى هَواك يترجم

وَلَقَد كَتَمت صَبابَتي

وَأَظُنُّها لا تَكتُم

كَيفَ الخَلاصُ وَلي حشى

بِهَواكَ مُغرى مُغرَم

Senin sevdandan önce bilmediğim şeyleri bana öğrettin.

Aşkını her gizleyişimde ona tercüman olan senin için gözyaşım

vardır.

Aşkımı gizledim ama onun gizlenmeyeceğini zannediyorum.

Senin aşkınla harekete geçmiş ve meftun olmuş bir gönlüm varken

kurtuluş nasıl olacak? [1565]

[1565] يا غايَةَ في الحُسنِ هَل
لِجَفاك حَدٌ يَعلم
أَنا في هَواكِ مُعذب
وَالقَلبُ فيك متيم
حتام تهجُرني وَما
أَدري لِمَن أَنظلم
أَبدا تُهددني وَتق
ضي بِالصدود وَتحكُم
وَأَبَحتَ قَتلي يا مَلي
كَ الحُسنِ وَهو مُحَرّم
أَو ما عَلِمت بِأَنَّني
في دين حبِّكَ مُسلِم
ما كانَ ضرّك لَو عَفَو
تَ وَكنت مِمَّن يرحَم
يا بَدر تَمَّ بَل وَحقك
أَنتَ عِندي أَعظَم
رِفقا فَفي أَحشايَ مِن
كَسرات جِفنِكَ أَسهم
أَنا من علمت عفافه
وَكَفاكَ أَنَّكَ تَعلَم
عَلمتني ما لَم أَكُن
من قَبلُ حُبِّكَ أَعلَم
لي فيكَ دَمع كلما
أَخفى هَواك يترجم
وَلَقَد كَتَمت صَبابَتي
وَأَظُنُّها لا تَكتُم
كَيفَ الخَلاصُ وَلي حشى
بِهَواكَ مُغرى مُغرَم
لِلَّهِ ما أَحلى وَأَن
تَ مَشَربَش وَمُعَمم
بِاللهِ يا بَدر الدُجى

Abdullah Eş Şebravi

آل طه وَمن يقل آل طه

مُستَجيرا بجاهكم لا يردّ

حُبكم مَذهبي وَعقد يَقيني

لَيسَ لي مَذهَب سِواه وَعَقد

مِنكُم أَسمّد بل كُل من في الك

ون من فَيض فَضلِكُم يَستَمد

Ey Ṭâhâ (salla'llâhü aleyhi ve sellem) ailesi! Kim sizin makamınıza sığınarak “Ey Ṭâhâ ailesi” derse, geri çevrilmez.

Sizi sevmek benim mezhebim ve imanımın bağıdır. Benim ondan başka bir

mezhebim ve bağım yoktur.

Sizden yardım istiyorum, hatta yeryüzündeki herkes fazlınızın feyzinden yardım

istemektedir[1566]

واصِل فَوصلك مُغنَم
وَاِترُك كَلام العاذِلي
نَ فاصِل دائي مِنهُم
قسما بِطَلعَتِكَ الَّتي
بِخِلافِها لا أقسم
وَبِقامَة سمر القَنا
مِنها أَخف وَأَسلَم
وَبِمُقلَة هاروت من
لَحظاتِها نَتَعَلَّم
ما بَعد مَبسَمِكَ الَّذي
قَد همت فيهِ مَبسَم

1566 .

بيتكم مَهبط الرِسالَة وَالوَح
ي وَمِنكُم نور النُبُوّة يَبدو
وَلَكُم في العُلا مَقام رَفيع
ما لَكُم فيه آل ياسين نَدّ
يا اِبنَ بِنت الرَسول من ذا يُضاهي
ك اِفتِخارا وَأَنتَ لِلفَخر عَقد
يا حسبنا هَل مِثل أُمّك أَم
لِشَريف أَو مِثل جَدّك جَدّ
رام قَوم ان يَلحَقوكَ وَلكِن
بِينَهُم في العُلا وَبَيتُكَ بَعد
خَصك اللهُ بِالسَعادَة في دُن
ياكَ يا طهر وَالشَهادَة بَعد

Meşhedi Hz. Hüseyin aleyhisselâm

مشهدك السامي غدا كَعبَة

لَنا طَواف حَوله وَاِستِلام

بَيت جَديد حلّ فيه الهُدى

فَصارَ كَالبَيتِ العَتيقِ الحرام

تَفديكَ نَفسي يا ضَريحاً حَوى

Yüce meşhedin Kâbe oldu. Etrafında tavaf etme ve selamlama bize aittir.

O, hidayetin yerleştiği, Beyt-i Atîķ Mescid-i Haram gibi yeni bir evdir.

İşlediği günahları Abdullah için bağışlayıver ve onu ölüm anında güzel sonla

---

لَكَ في القَبر يا حَسينا مَقام
وَلا عداكَ فيهَ خزى وَطرد
يا كَريم الدارين يا من له الدَه
ر عَلى رُغم من يُعانِد عبد
أَنتَ سيف عَلى عداك وَلكِن
فيكَ حُلم وَما لِفَضلِكَ حَدّ
كل من رامَ حصر فَضلِكَ غر
فضل آل النَبِيّ لَيسَ يُعدّ
طيبَة فاقَت البِقاع جَميعاً
حينَ أَضحى فيها لجدّك لَحد
وَلِمِصر فَخر عَلى كُل مِصر
وَلَها طالِع بِقَبرِكَ سَعد
مَشهد أَنتَ فيهِ مَشهد مَجد
كَم سَعى نَحوه جَواد مُجِدّ
وَضَريح حَوى عَلاك ضَريح
كله مندل يَفوح وَنَدّ
مدد ما لَه اِنتِهاء وَسَرّ
لا يُضاهي وَرَونِق لا يحد
رَحمات لِلزائِرينَ تَوالَت
وَجَزيل من العَطاء وَرَفد
رضى الله عنكم آل طه
وَدعاء المقلّ مِثلي جهد
وَسَلام عَلَيكُم كُل وَقت
ما تَغَنّت بِكُم تهام وَنجد
أَنا في عَرض تُربه أَنت فيها
يا حسينا وَبَعد حاشى أَردّ
أَنا في عَرض جَدّك الطاهر الطَه
ر إِذا ما الزَمانُ بِالخطب يَعدو
أَنا في عَرض من يُحيل أولو العز
م عَلَيهِ وَما لَهُم عنه بَدّ
أَنا في عرض من أَتَته غَزال
فحماها وَالخَصم خَصم الدّ
أَنا في عَرض جَدّك المُصطَفى من
كل عام لَه الرحال تَشد
أَنا في عرض من له الرسل أَنصا
ر إِذا سارَ وَالملائِكَ جُند
يا الهي عَلَيه صَلى وَسَلم
ما بدا كَوكَب وَصَوّت رَعد

rızıklandır![1567]

سادَتي أَنجدوا محبا أَتاكُم

مُطلق الدَمع في هَواكُم مقيد

وَأَغيثوا مقصرا ما لَه غَي

ر حماكُم اِن أَعضَل الامر وَاِشتَدّ

فَعَلَيكُم قَصرت حُبّي وَحاشى

1567

يا آلَ طه من أَتى حيكم
مؤمّلا حسانكم لا يضام
لذنا بِكُم آل طه وَهَل
يُضام من لاذ بِقَوم كِرام
تَزدَحِم الناس باعَتا بكم
وَالمَنهل العَذب كَثير الزِحام
من جاءَكُم مُستَمطِرا فَضلكُم
فازَ مِن الجودِ بِأَقصى مرام
يا سادَتي يا بِضعَة المُصطَفى
يا مَن لَهُم في الفَضلِ أَعلى مَقام
أَنتُم مَلاذي وَعياذي وَلى
قَلب بِكُم يا سادَتي مُستَهام
وَحقكم اني محب لكم
محبَة لا يَعتَريها انصِرام
وَقفت في أَعتابِكُم هائِماً
وَما عَلى مَن هامَ فيكُم ملام
يا سبط طه يا حسينا عَلى
ضريحك المَأنوس منى السَلام
مشهدك السامي غدا كَعبَة
لَنا طَواف حَوله وَاِستِلام
بَيت جَديد حلّ فيه الهُدى
فَصارَ كَالبَيتِ العَتيقِ الحرام
تَفديكَ نَفسي يا ضَريحاً حَوى
Yüce meşhedin Kâbe oldu. Etrafında tavaf etme ve selamlama bize aittir.
O, hidayetin yerleştiği, Beyt-i Atîḳ Mescid-i Haram gibi yeni bir evdir.
İşlediği günahları Abdullah için bağışlayıver ve onu ölüm anında güzel sonla
rızıklandır!
حسينا السبط الامام الهمام
اِني تَوسلت بما فيكَ مِن
عِز وَمَجد شامِخ وَاِحتِشام
يا زائِراً هذا المَقام اغتَنِم
فَكَم لِمَن يَسعى اِلَيهِ اغتِنام
يَنشَرِح الصَدر اِذا زُرتَهُ
وَتَنجَلي عَنكَ الهُموم العِظام
كَم فيهِ من نور وَمن رَونَق
كَأَنَّهُ رَوضَة خَير الانام
صَلّى عَلَيهِ الله طول المَدى
ما غَرّدت في الرَوضِ وَرق الحمام
أَسأَلُكَ اللهُم يا رَبنا
يا مَن تَجَلّى بِالبُقا وَالدَوام
اِغفِر لِعَبد اللهِ ما قَد جَنى
وَاِرزُقه عِندَ المَوت حُسن الخِتام

850 Bilgilik

بَعد حُبّي لَكُم أَقابل بِالرَد

Efendilerim! Sizin muhabbetiniz uğrunda gözyaşı dökerek ve bağlı bir şekilde

size gelen seveninize yardım ediniz.

Yardımına yetişiniz, sizin himayenizden başka seçeneği olmayan şu zavallının,

eğer işler sarpa sarıp şiddetlenirse.

Sevgimi sadece size hasrettim. Size olan muhabbetimden sonra ret ile karşılık

görmem hâşâ (olacak şey değil).[1568]

1568

آل بَيت النَبِيّ ما لي سِواكُم
مَلجَأ أَرتَجيه لِلكَرب في غد
لَستُ أَخشى ريب الزَمان وَاِنتُم
عَمدتي في الخُطوب يا آل أَحمد
من يُضاهي فخاركم آل طه
وَعَليكُم سرادق العز ممتد
كُل فَضل لِغَيرِكُم فَاليكُم
يا بَني الطهر بالاصالة يسند
لا عدما لكم مَوائِد جود
كل يَوم لِزائِريكُم تَجدّد
يا ملوكا لَهم لواء المَعالي
وَعَلَيهِم تاج السَعادَة يُعقَد
أَيّ بَيت كَبَيتِكُم آل طه
طهر الله ساكِنيه وَمجد
رَوضَة المَجد وَالمَفاخِر أَنتُم
وَعَلَيكُم طير المَكارِمِ غَرّد
وَلَكُم في المَكاتِبِ ذكر جَميل
يُهتَدى مِنهُ كل قارىء وَيُسعَد
وَعَلَيكُم أَنني الكتاب وَهل بَع
د ثناء الكِتاب مجد وسودد
وَلكم في الفخار يا آل طه
منزل شامخ رَفيع مشيد
قَد قَصدناك يا اِبن بنت رَسول
الله وَالخَير من جنابك يقصد
يا حسينا ما مثل مجدِكَ مَجد
لِشَريف وَلا كَجَدّكَ من جَدّ
يا حَسينا بحق جَدّك عطفا
لمُحِبّ بِالخَير مِنكَ تَعَوّد
كُل وَقت يَودّ يلثم قَبرا
أَنتَ فيهِ بمقلتَيه وَيَشهَد
سادَتي أَنجدوا محبا أَتاكُم
مُطلق الدَمع في هَواكُم مقيد
وَأَغيثوا مقصرا ما لَه غَي
ر حماكُم اِن أَعضَل الامر وَاِشتَدّ
فَعَلَيكُم قَصرت حُبّي وَحاشى
بَعد حُبّي لَكُم أَقابل بِالرَد
يا اِلهي ما لي سوى حب آل ال
بَيت آل النَبِيّ طه المجد
أَنا عبد مقصر لَست أَرجو
عملا غَير حُبّ آل محمد
أَشرف المُرسَلين أَزكى البَرايا

فَزعى الله أَرض مِصر وَما ضَم

ته من أَهيَف وَمن هَيفاء

آه لَو كانَ لي عَن الغيد صَبر

كانَ قَلبي في راحَة مِن عَنائي

اِنَّ مِصرَ الاِحسَن الاِرض عِندي

وَعَلى نيلها قَصرت رَجائي

وَغَرامي فيها وَغايَة قَصدي

أَن أَرى سادَتي بَني الزَهراء

وَاِلى المَشهَد الحسيى أَسعى

داعياً راجِيا قَبول دُعائي

يا اِبنَ بنت الرَسول اِنّي مُحِبّ

فَتَعطَّف وَاِجعَل قَقولي دُعائي

يا كِرام الاِنام يا آلَ طه

حُبُكُم مَذهَبي وَعقد وَلائي

لَيسَ لي مَلجَأ سِواكُم وَذُر

أَرتَجيه في شِدَّتي وَرَخائي

فازَ من زارَ حيكم آل طه

وَجَنى مِنكُم ثِمار العَطاء

سادَتي اِنَّني حَسبت عَلَيكُم

في اِبتِدائي يا سادَتي وَاِنتِهائي

وَعَلَيكُم مِنّي السَلامُ دَواما

في صَباحي وَغَدوَتي وَمَسائي

وَعَلى جَدّكُم كَم شَفيع البَرايا

أَشرَفُ الرُسُل سَيّدُ الاِنبِياء

من لَه الفَضل وَالفخار المُؤبد
صل يا رب كل وَقت عَلَيه
دائِما في دَوام ذاتِكَ سَرمد
وَعَلى الآل وَالصَحابَة مهما
أَنشَأ المُستَهام مَدحا وَأَنشَد

852 Bilgilik

صَلَوات مَقرونَة بِسَلام

ما اِنجَلَت ظُلمَة الدُجى بِالضِياء

وَعَلى آلِهِ ذَوي القَدر وَالمَج

دِ وَأَصحابِه بُحور الوَفاء

Allah, Mısır toprağını ve bu toprağın barındırdığı zarif erkek ve kadınları muhafaza buyursun!

Ah, şayet genç kızlara karşı sabrım olsaydı, kalbim (çektiğim) cefadan dolayı rahat içinde olurdu.

Bana göre Mısır dünyanın en güzel yeridir ve ümidim sadece Nil'indendir.

Mısır'daki sevdam ve nihai hedefim, Efendilerim Fatımatü'z-Zehra'nın oğullarını görmemdir.

Dua ederek ve duamın kabul edilmesini umarak Hz. Hüseyin'in makamına koşuyorum.

Ey Rasulullah'ın kızının oğlu! Ben seviyorum. Bu sebeple bana acı ve huzura kabulümü benim mükâfatım eyle.

Ey insanların en şereflileri, ey Ṭâhâ ailesi! Sizi sevmek benim mezhebim ve muhabbetimin sözleşmesidir.

Yok, sizden başka bir sığınağım ve hazinem. Ondan beklerim darlıkta da bollukta da.

Ey Ṭâhâ ailesi! Semtinizi ziyaret eden kurtulmuştur ve sizden ihsan meyvelerini toplamıştır.

Efendilerim! Başlangıcımda da sonumda da ben sizin zimmetinizdeyim ey Efendilerim!

Sabahleyin, gündüz ve akşam, devamlı benden size selam!

Yaratılmışların şefaatçisi, rasullerin en şereflisi, nebilerin efendisi ceddinize de selam!

Karanlığın aydınlıkla açıldığı selama ilaveten salâtlar!

Kıymetli ve şerefli ailesine ve vefa denizi ashabına da selam!

1569

[1569] يا نَديمي قسم بي اِلى الصَهباء
وَاِسقنيها في الرَوضَةِ الغَنّاء
وَتلاف السَلا مِن هَفوَةِ الصَب
وَة في غَفلَة من الرقباء
هاتِها يا نَديم صرفا وَدَعني
مِن صَريعِ الهَوا قَتيل الماء
عاطِنيها كَأسا فَكاسا اِلى أَن
يَضرِبَ الفَجر هامَة الظُلَماء
هاتِها يا نَديم شَمطاء عذرا
ء وَداوِ الهُمومَ بِالشَمطاء
وَأَدرها مَمزوجَة بِالتَهاني
غَير مَمزوجَة بِماء السَماء
لا تَشبها بِالماء فَالماءُ كالما
لِ رَهين الاِقذار وَالاقِذاء
هاتِها يا نَديم مِن غَيرِ خَلط
اِنَّ خَلط الدَواء عَينُ الداء
وَاِنتَخِبها بكراتزفّ بِأَوتا
رِ المثاني وَمطرِبات الثَناء
يا نَديمي اِنّي أَبحتك عَقلي
خُذ منهبا أَو دَعه تَحتَ القَضاء
هُوَ قَصدي فَلا تَلُمني فَاِنّي
لا أُبالي مِن لائِم غَوّاء
يا نَديمي هَيا فَقَد طَلَعَ الفَج
رُ عَلَينا مُخلِقا بِالضِياء
فَاِغتَبِتي وَاِصطَبِح نَهارا جهارا
بِحَليب الاِنوارِ وَالاِنواء
وَاِلقَني يا نَديم تَحتَ الاِسيلا
تِ سَحيرا اِذا أَرَدت لِقائي
وَاِنعَطَفَ بي لِمَعَب الغيد تَحتَ ال
قَصرِ في ظِلّ قبة بَيضاء
في كَثيب من الجَزيرَةِ يَختا
ل دَلالا في حِلة خَضراء
حَيثُ مَجرى الخَليج وَالماءُ فيه
يُتثنى كَالحَيَّةِ الرَقطاء
ثُم عَجَّ بي لِلنَّهر عَن أَيمَن القَص
ر فَفي ذاكَ راحَتي وَهَنائي
حَيثُ مالَت نَحوَ السِباق ظباء
بقدود تفرى أَديم الحَشاء
حَيثُ تَختالُ في مَلابِسِها الغُز
لانُ تيها بِفَد قد تيهاء
حَيثُ تَلقى العُشّاقَ بَين صَريع
أَو قَتيل مُضرّج بِالدِماء
رَوضَة راضِا النَسيم محيرا
بِاِعتِلال صحت بِهِ وَاِعتَلاء
وَأصول الاشجار تَرسب في قَي
د من الماء ضَيق الاِرجاء
وَعَليها أَرق الرِبا ضاحِكات
وَالمغنى يَظُنُّها في بُكاء
وَلطيف النَسيم يَعبَث بِالغُص
ن فَيَهتَز هَزَّة اِستِهزاء
وَتَرى الغُصنَ تارَة يَمتَطي

في اِعتِدالِ وَتارَة في اِنحِناء
وَغَدير العَجين يَنسابُ طورا
بِإعوِجاجِ وَتارَة بِإستِواء
قَنَوات كَأَنَّها الزَرد المَن
ظوم وَقت الهَيجاء تَحتَ اللِواء
يا خَرير الخَليج تَفديكَ نَفسي
فَلَكَم نِلتَ في هَواكَ مُنائي
يا نَديمي جَدِّد بِذِكراه وَجدي
وَأَخي ذاكَ الغَرامُ بِالإِغراء
هات حَدّث عَن نَيل مِصر وَدَعني
مِن فُرات وَدَجلَة فَيحاء
وَأعِد لي حَديث لَذات مِصر
فَحَديث اللَّذاتِ عَنّي نائي
أَنا أَهوى الجَمالَ وَالاِعيُن النَج
لِ تَذيب القُلوب بِالإِيماء
وَلَئِن كانَت الصَبابَةُ نَعمى
رَب نُعماء وَهيَ عَين البَلاء
غَيرَ أَن الهَلاكَ فيها نَجاة
وَقَتيل الهَوى مِن الشُهَداء
أَيُّها المُدّعي الصَبابَة أَقبِل
نَحوَ هذا الميدان وَالشَقراء
لا تؤخران كنت تَقبل نصحي
لَذّة أَمكنت مَع النُدَماء
فَالزَمانُ الخؤن أَنجَل من أَن
يَتَقاضى مِن غدوة لِمساء
دَولَة الوجد دَولَة المَجدِ فَاِغنَم
في هَوى الغَيدرتية السعداء
أَيّ عيش يَطيب في مصر الا
بِمَليح متبوّج بِالبَهاء
نَزه الطرف بَين قَدّ وَخَدّ
وَجَبين وَطَلعَة حَسناء
وَتَمَتَّع بِكُل أَهيَف أَلمى
ذَمي دَلال زَمُقلَة نَجلاء
كَم قَوام يَهتَز كَالغُصن لينا
فَوقَ مِتن الشهباء وَالدَهماء
خنث أذعج كَحيل جَميل
يَتثنى بِقامَة صعداء
أَنجم في مَلابِس العِز أَضحت
من سَناها شَمس الضُحى في حَياء
عِشق تيك القدود وَالهيف المش
جى مُرادي وَمن يَكون مرائي
فَزعى الله أَرض مِصر وَما ضَم
ته من أَهيَف وَمن هَيفاء
آه لَو كانَ لي عَن الغيد صَبر
كانَ قَلبي في راحَة مِن عَنائي
اِنَّ مِصرَ الاِحسَن الاِرض عِندي
وَعَلى نيلها قَصرت رَجائي
وَغَرامي فيها وَغايَة قَصدي
أَن أَرى سادَتي بَني الزَهراء
وَاِلى المَشهَد الحسيى أَسعى
داعياً راجِيا قَبول دُعائي
يا اِبنَ بِنت الرَسول اِنّي مُحِبّ
فَتَعطَّف وَاِجعَل قَقولي دُعائي
يا كِرام الاِنام يا آلَ طه
حُبُّكُم مَذهَبي وَعقد وَلائي
لَيسَ لي مَلجَأ سِواكُم وَذُر
أَرتَجيه في شِدَّتي وَرَخائي
فازَ من زارَ حيكم آل طه
وَجَنى مِنكُم ثِمار العَطاء

Abdullah eş-Şebrâvî, Kahire'de, Hz. Hüseyin'in başının gömülü olduğu söylenen türbedeki bir kapıya yazılmak üzere bir şiir talep edilmiş o da muḳaṭṭa'a tarzında 6 beyitlik bir şiir yazmış sonunda da 1156 yılını tarih düşürmüştür. Bu şiirin son iki beyiti şu şekildedir:

[Ṭavîl]

وَها أَنا يا آل النَبِيّ وَحق مِن

تذلّ لعلياه السموات وَالارض

محبّ أَتاكُم آل طه يَزورُكُم

وَقَد صَحّ في التاريخِ حُبكمو فَرض

İşte ben, ey Âl-i Nebi! Yüceliği uğruna göklerin ve yerin boyun eğdiği kişi hakkı için,

Ey Âl-i Ṭâhâ sizi seven sizi ziyaret etmek için geldi. Doğrudur tarihi (şu ifadede): "Sizi sevmek farzdır."

[1570]

يا آلَ بَيتِ رَسولِ اللهِ حُبَّكُمُ

فَرضٌ مِنَ اللهِ في القُرآنِ أَنزَلَهُ

سادَتي اِنَّني حَسبت عَلَيكُم
في اِبتِدائي يا سادَتي وَاِنتِهائي
وَعَلَيكُم مِنّي السَلامُ دَواما
في صَباحي وَغَدوَتي وَمَسائي
وَعَلى جَدّكُم كَم شَفيع البَرايا
أَشرَفُ الرُسُل سَيِّدُ الإِنبِياء
صَلَوات مَقرونَة بِسَلام
ما اِنجَلَت ظُلمَة الدُجى بِالضِياء
وَعَلى آلِهِ ذَوي القَدر وَالمَج
دِ وَأَصحابِهِ بُحور الوَفاء
[1570] لَئِن كانَ رَفضا حبكم آل أَحمد
فَقَد لَذى في حُبّكُم ذلِكَ الرَفض
عَرضت عَلَيكُم آل ياسين قِصَّتي
وَيُحسن من مِثلي عَلى مِثلكم عرض
وَعادَتكُم اكرام من زار حيكم
وَحاشى لِتِلكَ العادَة الخلف وَالنَقض
عَلى حبكُم افنَيت عُمري وَهَل لِمَن
يَحبكمو بعد من الله أَو بغض
وَها أَنا يا آل النَبِيّ وَحق مِن
تذلّ لعلياه السموات وَالارض
محبّ أَتاكُم آل طه يَزورُكُم
وَقَد صَحّ في التاريخِ حُبكمو فَرض

856 Bilgilik

يَكفيكُمُ مِن عَظيمِ الفَخرِ أَنَّكُمُ

مَن لَم يُصَلِّ عَلَيكُم لا صَلاةَ لَهُ

Ey Rasulullah'ın ehlibeyti, sizi sevmek Kur'ân-ı Kerîm'de Allah'ın indirdiği bir farzdır,

Size salâtü selam getirmeyenin ibadetinin olmaması büyük bir övünç olarak size yeter!

**

يا كِرام الانام يا آل طه

ما عَلى من يَهيم فيكُم ملام

بابِكُم كَعبة الهُدى وَحماكُم

مَنهل فيه لِلانام اِزدِحام

باب فَضل لما سَما أَرّخوهُ

مَن دَنا نَحو بابِكُم لا يُضام

Ey insanların en şereflileri, Ey Tâha ailesi!

Size sevdalanmış bir kişiye kınama yoktur.

Sizin kapınız hidayetin Kâbe'sidir.

Sizin koruluğunuz insanların izdiham

yaşadığı bir konaklama yeridir.

(O türbe) yüceliğinden dolayı fazilet kapısıdır.

Tarih düşünüz: "Kim sizin kapınıza doğru yaklaşırsa zulme uğramaz."

1571

أَيُّها الزائِر المقام الحسيني

هكَذا هكَذا يَكونُ المَقام

1571 **

يا كِرام الانام يا آل طه
ما عَلى من يَهيم فيكُم ملام
بابِكُم كَعبة الهُدى وَحماكُم
مَنهل فيه لِلانام اِزدِحام
باب فَضل لما سَما أَرّخوهُ
مَن دَنا نَحو بابِكُم لا يُضام
رَضى اللهُ عَنكُم آل طه
وَصلاةُ منى لَكُم وَسَلام

Ey Hüseyin’in makamının ziyaretçisi! İşte böyle olur makam!

اِن هذا في مِصر بَيت حَلال

مِثل ما في الحِجازِ بَيت حرام

فَاِدخُلوهُ فَاِنَّهُ باب فَتح

فيه امن وَراحَة وَاِغتِنام

--

آل بَيت النَبِيِّ اِنّي مُحِب

وَجَزاء المَحَبَّةِ الاِكرام

Ey Peygamber (salla'llâhü aleyhi ve sellem)’in ehlibeyti, ben âşığım. Aşkın karşılığı ikram etmektir.

فازَ مَن زارَ حَكيم آل طه

وَتَناءَت عَنهُ الكُروب العِظام

حاشَ لِلَّهِ اِن تَردوا محبا

وَهو فيكُم متيم مُستَهام

أَنتُم القَوم جودُكُم لا يُضاهى

وَعلاكُم لِغَيرِكُم لا يُرام

--

اِن بابَ الحسين في مِصر أَضحى

خَير باب سعت لَهُ الاِقدام

Hüseyin’in kapısı Mısır’da ayakların kendisine koştuğu en hayırlı kapı olmuştur.

من بَني هاشِم بن عَبد مَناف

بِضعَة حبها حِمى وَاِعتِصام

فَاِدخُلوا جَهَنَّم وَزوروا حَماهُم

فَهُم السادَة المُلوك الكِرام

Vitir

Vitir, fıkıh usülünde belli bir süre içerisinde kılınan özel bir namaz için kullanılmıştır. Bu namazın, vitir olarak isimlendirilmesi, vitir namazının tek olan rekâtlarla kılınmasındandır. Burada mezhepler arasında sayı bakımından ihtilaf olsa bile hepsinde ortak görüş vitrin tek rekâtlarla kılınmasıdır.

Vitir namazının mezheplerdeki karşılığına gelince;

Hanefîler'e göre vitir namazı sünnet/hadîsle vacip olan, **tek selamla üç rekât kılınan ve üçüncü rekâtın sonunda tekbir alınarak kunût dualarının okunduğu bir namazdır.** Hanefîler'de vitir namazı vacip olduğu için binit üzerinde kılınması caiz değildir ve vitir namazını vaktinde edâ edemeyen kişi onu kaza eder.

Ş**âfiîler'**de vitir namazı sünnettir. Üç rekâtla kılınır. **Hanefîler'den farklı olarak önce iki rekât kılınır ve selam verilir daha sonra da tek rekât kılınır**. Ramazan ayının son yarısı müstesna vitir namazında kunût duası okunmaz. Vitir namazı sünnet olduğu için kaza edilmesine gerek yoktur ve binit üzerinde kılınabilir.

Mâlikî mezhebinde vitir namazı sünnet-i müekkededir. **Tek rekatla kılınabilir; ama öncesinde iki rekat kılınması gerekmektedir.** Öncesinde kılınan çift rekâtla, sonradan kılınan tek rekât arasında selam verilmelidir. Vitir namazında kunût duası okunmaz. Mâlikîler'de sadece sabah namazında kunût duası okunur.

Hanbelîler'e göre vitir namazı müekked sünnettir. Bir rekât kılınması caizdir; ama tercih edilen üç rekâtla kılınmasıdır. Vitir namazında öncesinde kıbleye dönmek şartıyla binit üzerinde kılmak caizdir. Rükûdan önce kunût duası okunur.

Vitir Namazının Tek Rekat Kılınmasıyla İlgili Rivâyetler

Zeyd b. Hâlid (78/697) anlatıyor: "Gece Hz. Peygamber'in namaz kılışını göz ucuyla takip ettim. Başımı onun kapısının veya çadırının eşiğine koymuştum. Rasûlullah (salla'llâhü aleyhi ve sellem) kalktı ve uzun uzadıya iki rekât namaz kıldı. Sonra iki rekât daha namaz kıldı, o ikisi daha önceki iki rekâttan daha kısaydı. Sonra iki rekât daha kıldı ve o iki rekât da daha önce kıldığı o iki rekâttan daha kısaydı. Sonra iki rekât daha kıldı ve o iki rekât da daha önce kıldığı iki rekâttan daha kısaydı. Sonra iki rekât

daha kıldı ve o iki rekât da daha önce kıldığı iki rekâttan daha kısaydı. Sonra iki rekât daha kıldı ve o iki rekât da daha önce kıldığı iki rekâttan daha kısaydı. Sonra da vitir kıldı. Onüç rekât işte bunlardır. "

[Muvattâ, Salâtu'l-Leyl, 12]

[MÂLİK B. ENES, Salâtu'l-Leyl, 12 (I, 122); 'ABDÜRREZZÂK, el-Musannef, III, 39 (hno: 4712); AHMED B. HANBEL, Müsned, V, 193; MÜSLİM, Musâfirûn, 195; İBN MÂCE, İkâme, 181 (hno:1362); EBÛ DÂVUD, Tatavvu', 26 (hno:1366)]

'Abdürrezzâk'ta (211/826) geçen metinde bir eksiklik dikkatimizi çekmektedir. Orada, "Hafifçe iki rekât namaz kıldı, sonra uzunca iki rekât namaz kıldı, sonra o ikisinden daha kısa iki rekât daha namaz kıldı. Hz. Peygamber bu şekilde toplam onüç rekât namaz kıldı." şeklinde yer almaktadır. Buradaki ifadelerden Hz. Peygamber'in yedi rekât namaz kıldığı anlaşılmakta iken, hadîsin metninde Hz. Peygamber'in onüç rekât namaz kıldığı rivâyet edilmiştir. Diğerlerinde metin aynıdır.

İbn 'Abbâs (68/687) haber verdi ve dedi ki: "Bir gece halam/teyzem Hz. Meymûne'nin yanında geceledim. Başımı yatağın enine koyarak uzandım, Hz. Peygamber ve ailesi de yatağın boyuna uzandılar ve uyudular. Peygamber (salla'llâhü aleyhi ve sellem) gece yarısında veya ona yakın bir zamanda kalktı ve elleriyle uykusunu gidermek için gözlerini ovuşturdu. Sonra Âl-i 'Imrân sûresinden on âyet okudu. Sonra kalktı ve asılı olan küçük kırbaya uzandı. Oradan güzelce bir şekilde abdest aldı. Sonra namaza durdu. (Ibn Abbas derdi:). Ben de onun yaptığı gibi yaptım, sonra gittim yanına durdum, **Hz. Peygamber sağ elini başıma koydu ve kulağımı ovuşturmaya başladı. Sonra iki rekât namaz kıldı, yine iki rekât, yine iki rekât, yine iki rekât, yine iki rekât, yine iki rekât namaz kıldı, ondan sonra vitir namazını kıldı.** Sonra müezzin gelinceye kadar yine uzandı, sonra kalktı hafif iki rekât kıldıktan sonra çıkıp sabah namazını kıldırdı.

[Buhârî, Vitr, 1 (hno:992)]

[MÂLİK B. ENES, Muvattâ, Salâtu'l-Leyl, 11; 'ABDÜRREZZÂK, el-Musannef, III, 36 (hno: 4707); AHMED B. HANBEL, Müsned, I, 242; BUHÂRÎ, Vitr, 1 (hno:992); MÜSLİM, Musâfirûn, 182; İBN MÂCE, İkâme, 181 (hno:1363); EBÛ DÂVUD, Tatavvu', 26 (hno:1367); NESÂÎ, Kıyâmu'l-Leyl, 9 (hno:1621); İBN HUZEYME, es-Sahîh, II, 149]

Mâlik b. Enes'in (179/795) Muvattâ'ında ve 'Abdürrezzâk'ın (211/826) el-Musannefinde geçen rivâyette "gece yarısı, ondan biraz önce veya biraz sonra" ifadesi ile Hz. Peygamber'in okuduğu âyetlerin "Âl-i 'İmrân sûresinin son on âyeti" olduğu zikredilmiştir. Diğer metinler aynıdır.

Hz. Peygamber'in eşi Hz. 'Âişe (58/678) şöyle dedi: "Rasûlullah (s.a.v) yatsı namazını (ki o insanların atame dedikleri namazdır) kılıp ayrıldıktan tâ sabah namazına kadarki arada onbir rekât namaz kılardı. **Her iki rekâtta bir selam verir, bir rekâtı da vitir yapardı.** Rasûlullah, müezzin sabah namazı ezanını okuyup sustuktan sonra kendisine fecrin tulûu tebeyyün ettikten, haber vermek için müezzinde geldikten sonra kalkıp hafifçe iki rekât kılar, sonra ikameti haber vermek için müezzin gelinceye kadar sağ yanı üzerine yatardı. "

[Müslim, Musâfirûn, 122]

[MÂLİK B. ENES, Muvattâ, Salâtu'l-Leyl, 8 (I, 120); TAYÂLİSÎ, Müsned, I, 167; 'ABDÜRREZZÂK, el-Musannef, III, 35 (hno: 4704); AHMED B. HANBEL, Müsned, VI, 143; DÂRİMÎ, Vitr, 10 (II, 372)

MÜSLİM, Musâfirûn, 116 (II, 387-388); İBN MÂCE, İkâme, 116 (hno: 1177); EBÛ DÂVUD, Tatavvu', 26 (hno:1336); NESÂÎ, Ezân, 41 (hno:686); İBN HİBBÂN, es-Sahîh, VI, 187 (hno: 2431)]

Muvattâ'da, "Hz. Peygamber geceleyin onbir rekât namaz kılar ve onlardan bir rekâtla da vitir namazını eda ederdi." şeklinde iken; Tayâlisî'de (204/819), "Hz. Peygamber tek rekâtla vitir namazını eda eder ve secdeye gittiği zaman sizden birinin elli âyet okuyacağı kadar secdeyi uzatırdı." ifadeleriyle rivayet edilmiştir. Burada Hz. Peygamber'in yaptığı bir fiile, râvîlerden birinin yorum kattığını söyleyebiliriz. Çünkü hadîsin diğer tarîklerinde bu ifade mevcut değildir. Özellikle hadîsin senedlerinin aynı olduğunu dikkate alırsak bu yargımız daha da güçlenmektedir. İbn Mâce'nin (273/886) Sünen'inde rivâyet ettiği metinde ise "her iki rekâtta, bir selam verdiği" ifadesi mevcuttur.

Abdullah b. Ömer'den (74/693): "Bir adam Hz. Peygambere gece namazı ile ilgili bir soru sordu. Hz. Peygamber: İkişer, ikişer rekat! Sizden biri sabahın olmasından korkarsa son olarak bir rekât kılsın. Böylece kıldıklarının hepsi vitir namazı olmuş olur. "

[Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl, 35]

[MÂLİK B. ENES, Salâtu'l-Leyl, 13 (I, 123); 'ABDÜRREZZÂK, el-Musannef, III, 28 (hno: 4674); İBN EBÎ ŞEYBE, el-Musannef, II, 192; AHMED B. HANBEL, Müsned, II, 49; DÂRİMÎ, Salât, 210 (II, 372); BUHÂRÎ, Vitr, 1 (II, 24); MÜSLİM, Musâfirûn, 140; NESÂÎ, Kıyâmu'l-Leyl, 35 (II, 191-192)]

Hhadîsler metin olarak birbirleriyle benzerlik göstermektedirler. Burada hadîsleri farklı birer hadîs olarak vermemizin sebebi, bunların aynı kaynaklarda farklı hadîs gibi bulunmasından dolayıdır. 'Abdürrezzâk'ta (211/826) soru meçhul sîgasıyla sorulmuştur. İfade "Hz. Peygamber'e soruldu" şeklindedir ve soruyu soran belli değildir. İbn Ebî Şeybe'de (235/849) hadîsin senedinde sahâbî râvî hârîcindekilerde farklılık vardır. Bu farklılık metne "sabahın olmasından korktuğunda veya sabah olmasını hissettiğinde" şeklinde yansımıştır. 15. hadîsin Tayâlisî'de (204/819) geçen versiyonunda hadîsin hangi sebepten söylendiği mevcut değildir. Hadîs, Hz. Peygamber'den merfu bir şekilde verilmiştir. Yani hadîs "Vitir gecenin sonunda tek rekâttır." şeklinde yer almıştır. Nesâî'de (303/915) ise, aynı bâbta hadîsin sahâbî râvîsi hârîcinde diğer râvîler farklı olmak üzere üç değişik şekildedir. Son verilen hadîste Hz. Peygamber'e soru soran kişinin bir bedevi olduğu zikredilmiştir. 16. hadîste de "namaz kılmayı bırakmak istediğinde", farklılığı mevcuttur.

Genel olarak hadîslere baktığımız zaman Hz. Peygamber'e bir sahâbînin (soru soranın İbn Ömer veya bir bedevi olduğu) soru sorması üzerine, Hz. Peygamber'in bu ifadeleri söylemiş olduğunu görmekteyiz.

İbn Ömer (74/693) anlatıyor: "Hz. Peygamber'e çöl ahalisinden bir adam gece namazı hakkında soru sordu. Hz. Peygamber (s.a.v) de, parmağıyla işaret ederek ikişer ikişerdir ve vitir de gecenin sonunda tek rekâttır." buyurdular.

[Ebû Dâvud, Vitr, 3]

[TAYÂLİSÎ, Müsned, I, 163; EBÛ DÂVUD, Vitr, 3 (hno:1421); NESÂÎ, Kıyâmu'l-Leyl, 34 (hno:1692)]

Abdullah b. Ömer Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu naklediyor: "Gece namazını iki rekât, iki rekât kıl. Bitirmek istediğin zaman tek rekât olarak kıl. Böylece kıldıkların vitir yerine geçer.

[Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl, 35 (II, 191)]

[BUHÂRÎ, Vitr, 1 (hno:993); TİRMİZÎ, Vitr, 8 (II, 248); NESÂÎ, Kıyâmu'l-Leyl, 35 (II, 191¬192)]

Sa'd b. Hişâm (90/709) mü'minlerin annesi Hz. Aişe'ye gelerek, Rasûlullah'ın vitrine dair soru sordu. Hz. Aişe'de şöyle cevap verdi: "Rasûlullah (s.a.v) geceleri sekiz rekât namaz kılar, dokuzuncu rekât olarak da vitri kılardı. Daha sonra oturduğu yerden iki rekât daha namaz kılardı. "

[Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl, 43]

[TAYÂLİSÎ, Müsned, I, 165; NESÂÎ, Kıyâmu'l-Leyl, 41 (II, 200)]

İlk dört râvîsi aynı olan ve iki yerde tespit edebildiğimiz bu rivâyet Tayâlisî'de (204/819), Hz. Peygamber'in altı rekât namaz kıldığı, yedinci rekât ile de vitir namazını eda ettiği ve daha sonra oturarak iki rekât namaz kıldığı, şeklindedir.

Ebû 'Ubeyde rivâyet etti ve dedi ki: Hz. Peygamber (salla'llâhü aleyhi ve sellem), "Ey Kur'an Ehli vitir kılınız, muhakkak ki Allah birdir ve teki sever."buyurunca bir bedevi, Allah Resûlü ne diyor dedi. Hz. Peygamber (salla'llâhü aleyhi ve sellem) de, "Senin için ve arkadaşların için yoktur. "buyurmuşlardır.

[İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, II, 198]

['ABDÜRREZZÂK, el-Musannef, III, 4 (hno: 4571); İBN EBÎ ŞEYBE, el-Musannef, II, 198; DÂRİMÎ, Salât, 209 (II, 371); İBN MÂCE, İkâme, 114 (hno: 1169); EBÛ DÂVUD, Vitr, 1 (II, 327)]

"Allah tektir ve teki sever" hadîsi değişik kaynaklarda çeşitli arka planla rivâyet edilmiştir. Hadîslerin râvîlerinin genel olarak benzer olması hadîslerin tasnîfinde önemli bir sebep olmuştur. Dârimî (255/868) dışındaki rivâyetlerde, ilk üç râvî tabakası aynıdır. 'Abdürrezzâk'taki (211/826) hadîs buradaki metinle aynıdır. Diğer metinlerde sadece "Allah tektir ve teki sever." şekliyle yer almıştır.

Ebû Seleme dedi ki: Hz. Aişe'ye Hz. Peygamber'in namazını sordum. Şöyle dedi: "Allah Resûlü onüç rekât kılardı. Şöyle ki, ibtida sekiz rekât kılardı. Sonra bir rekât vitir kılardı. Sonra oturduğu yerde iki rekât kılar, oturarak kıldığı bu iki rekâtta rukûa varmak istediğinde ayağa kalkıp akabinde ruku' ederdi. Sonra sabah namazının ezanı ile ikameti arasında iki rekat kılardı."

[Müslim, Musâfirûn, 126]

[TAYÂLİSÎ, Müsned, I, 165; MÜSLİM, Musâfirûn, 120]

Hz. 'Âişe anlatıyor: "Hz. Peygamberin namazı geceleyin on rekâttı. Bir rekâtla da vitir kılar ve sonra sabah namazının iki rekâtını (sünnetini) eda ederdi. Onüç rekât işte bunlardır.

[Muslim, Musafirun, 128]

Tek Rekât Kılınması İle İlgili Hadîslerin Tahlili

İbn Ömer'den rivâyet edilen ve Hz. Peygamber'in geceleri, ikişer ikişer namaz kıldığını

belirten hadîste, soru sorma işleminin birkaç kez meydana gelmesi mümkündür. Kaynaklardaki rivâyetin birinde soru soran kişinin bir bedevi olduğu ifade edilirken, başka bir rivâyette ise İbn Ömer olduğu söylenmiştir. Hz. Peygamber'in, ikişer ikişer ifadesini kullanmasının sebebi, soru soran kişinin vitir namazının rekâtlarının sayısını öğrenmek istemesindendir. Bu ifade gayrı munsarıftır ve namazın nasıl kılınması gerektiğini, onun sayısını belirtir. İbn Ömer, başka bir hadîsinde ise bu ifadenin her iki rekâtta bir selam vermek süretiyle kılmak olduğunu belirtmiştir. Zemahşeri (538/1143), bu ifadenin tekrar edilmesinin sebebinin, o ifadenin denkliğini ve vasfını te'kid için olduğunu söylemiştir. Çünkü o ifade, ona göre dört defa ikişer ikişer manasındadır. Aynî (855/1451) ise buradaki ifadenin her iki rekâtta bir teşehhütte bulunmak anlamına geleceğini söylemiştir.[1572] Hanefîlerin görüşleri de bu doğrultudadır.

Cumhur uleması ve Hanefî imamlardan İmam Muhammed ve Ebu Yûsuf, Hanefîler'de fetvaya esas olan yukarıdaki görüşü kabul etmemişler ve gece namazlarının ikişer ikişer kılınacağını söylemişlerdir. Hanefîlerin ikişer ikişer ifadesinde, her iki rekâtta bir teşehhütte bulunmak hükmünün ise bir te'vil olduğu söylenmiştir. Çünkü hadîste her iki rekâtta bir teşehhüt etmekten değil, farz namazların dışında kalan diğer namazların iki rekâtta bir selam verilerek kılınmasından bahsedilir.[1573] Bu rivâyetin bazı farklı versiyonlarında "gündüz" ifadesinin ziyade edildiğini görmekteyiz. Bu ifade mevkuf bir ifadedir ve sadece gece kavramının zikredildiği rivâyetler, her iki kavramında zikredildiği rivâyetlerden sened bakımından daha sahîhtir. Gündüz kavramının da ziyade edildiği bu rivâyetlerde râvîlerden birinin merfu ile mevkûfu karıştırmış olması muhtemeldir. Bu ziyade sahîh değildir ve şazz bir ifadedir.[1574]

İbn Ömer tarafından rivâyet edilen bu hadîs mezhepler tarafından nafile namazların nasıl kılınacağıyla ilgili fıkhî hükümlerin de temelini oluşturmaktadır. Hanefîler'e göre nafile namazlar her iki rekâtta bir teşehhüt yapılarak, dört rekât şeklinde kılınır. Diğer mezhepler ise bu ifadenin lâfzî hükmüyle amel etmişler ve her iki rekâtta bir selam vererek nafile namazların kılınacağına

---

[1572] Ebû Hanîfe'nin ve Hanefî âlimlerin bu konudaki delilleri için bk. 'AYNÎ, 'Umdetü'l-kârî, III, 403; AZÎMÂBÂDÎ, 'Avnu'l-ma'bûd, IV, 295-297

[1573] İBN HACER, Fethu'l-bârî, II, 479-480; SUYÛTÎ, et-Tevşîh, III, 903; KANÛCİ, Ebu't-Tayyib Sıddık b. Hasan b. 'Ali, 'Avnu'l-bârî, II, 90-91; İBN ABDİLBER, el-İstizkâr, V, 222-255; KADI İYAZ, İkmalu'l-mü'lim, III, 80-100; el-BÂCÎ, el-Müntekâ, I, 214-220; ZÜRKÂNÎ, Şerhu'z- Zürkânî, I, 228; 'ALİ el-KÂRÎ, Mirkatü'l-mefâtîh, II, 149; İBN ABDİLBER bu konuda ek bilgi olarak Evzâ'î'nin 'gece namazı ikişer ikişer kılınır; ama gündüz kılınan farz namazların dışındaki namazlar ise dörder rekâtla kılınacağını' konusundaki görüşünü zikretmiştir.

[1574] KANÛCİ, 'Avnu'l-bârî, II, 91

hükmetmişlerdir. Cumhur ulemasının vitir namazını kılarken çift rekâtların sonunda selam verip, kalan tek rekâtı da ayrı kılmalarının temelinde bu hadîs yer almaktadır. Hadîsin senedi her iki tarafça da sahîh olarak nitelenmiştir. Buradaki ihtilafın sebebi hadîste geçen "ikişer İkişer" ifadesinin farklı yorumlanmasındandır.

Cumhura göre, vitir namazını selam vererek kılmak faziletlidir. Kaç rekât kılınırsa kılınsın vitir namazında en son kılınan tek rekâtla daha öncesinde kılınan çift rekâtlar arasında selam vererek kılmak daha faziletlidir. Çünkü Hz. Peygamber'den rivâyet edilen ve onun selam vermeksizin vitir namazı kılmasıyla ilgili açık bir rivâyet mevcut değildir. Muhammed b. Nasr, Hz. Peygamber'den selam vermeden üç rekât vitir kılmasıyla ilgili açık bir delilin olmadığını ve bu konudaki hadîslerin, Hz. Peygamber'in üç rekât vitir kılmasıyla ilgili olduğunu söylemiştir. Hz. Peygamber'in tek rekâtla vitir kılmasından maksat, onun, daha önce kılmış olduğu çift rekâta muzâf olmasıdır. Hanefîlerin selam vermeksizin üç rekât vitir kılınmasıyla ilgili delilleri sahâbenin bu konudaki icmaına dayanmaktadır.[68] Tahâvî, vitir namazının üç rekât kılınmasıyla alakalı âlimlerin ittifak ettiğini, lakin bu konudaki ihtilafların selam vererek mi yoksa selam vermeden mi kılınacağı hususunda olduğunu belirtmiştir.[69]

İmam Şâfiî'ye göre mekruh olmakla birlikte bir rekâtla vitir namazı kılmak caizdir. Vitir namazının bir rekât kılınmasıyla ilgili hadîslerin senedleri sahîhtir.70 Bu rivâyetlerden bazıları mürsel rivâyetlerdir; ama cumhur mürsel rivâyetleri hüccet olarak kabul etmiştir. İbnu's-Salah (643/1245), Hz. Peygamber'in tek rekâtla vitir kılmasının, devamlı olan bir uygulaması olmadığını söylerken, İbn Hacer (748/1448) tek rekâtla vitir namazı olmayacağını savunmuştur.[71] İmam Şâfiî'nin tek rekâtla vitir namazı kılınması konusundaki delili; Hz. 'Âişe'den (58/677) rivâyet edilen**, "Hz. Peygamber'in geceleyin on rekât namaz kılması ve bir rekâtla da vitir kılmasıyla" ilgili hadîstir.** Ebû Hanîfe (150/767) ise bu konuya daha bütüncül yaklaşarak tek rekâtla kılınan namazın sahih olmadığını dolayısıyla da sadece bir rekâtla kılınan vitir namazının da caiz olmayacağını söylemiştir.[72]

Bir rekâtla vitir namazı kılmak, fecrin doğuşundan yani vitir kılmak için zaruri vaktin çıkmasından korkan için bir ruhsattır.[73] Bu konuda İbn Ömer'den rivâyet edilen hadîs ise tek rekâtla da vitir kılınabileceğini göstermek içindir.[74] **Ayrıca sahâbeden Osman b. Afvân, Sa'd b. Ebû Vakkâs, Zeyd b. Sabit, Ebû Mûsâ el-Eş'ârî, Hz. 'Âişe (58/677), İbn 'Abbâs (68/687), ve İbn Zübeyr (73/692) de vitir namazının tek rekât kılınacağını zikretmişlerdir**.[1575]

Bu konuda yapılan tartışmalara baktığımızda şârihlerin mezhebî kaygılarını daha açık bir

---

[1575] KİRMÂNÎ, Şerhu'l-Kirmânî, VI, 90-97

şekilde gözlemleyebiliriz. Nevevî (676/1277), **"Bizim arkadaşlarımızdan hiç kimse tek rekâtla vitrin sahîh olduğunu söylemediğini, ancak bunu Ebû Hanîfe, Sevrî ve arkadaşlarının söylediğini."** nakletmiştir. Aynî ise Nevevî'nin bu sözlerini hayretle karşıladığını ve Medine Fukahası'nın, vitir namazının tek selamla üç rekât kılınabileceği konusundaki fetvasını zikrederek, Ebû Hanîfe, Sevrî ve arkadaşlarına yapılan bu atfın hata olduğunu belirtmiştir.[1576]

Muhtelif şekillerde kılınmakta olan vitir namazı, kaynağını Hz. Peygamber'in uygulamalarından almaktadır. Kaynak aynı olmasına rağmen, vitir konusunda müslümanlar arasında bir ihtilafın olduğu görülmektedir. Bu ihtilaflar hadîslerin ya metninden ya da senedlerinden kaynaklanabilmektedir. Burada şunu belirtmek gerekir ki, Hz. Peygamber değişik şekillerde vitir namazını eda etmiştir. Nitekim bu farklılık hadîslere de yansımıştır. Ancak mezhepler görüşlerini oluştururlarken bu farklılıkları belirtmeksizin vitir namazı hakkında fıkhî hükümlerini ortaya koymuşlardır.

Vitir namazı hakkında ihtilafların çıkmasına sebep olan diğer bir husus da hadîslerin rivayet ediliş biçimleridir. Bu durum, ya hadîsin senedinden veya râvîlerin hadîsin metnine yapmış oldukları etkiden kaynaklanabilmektedir. Öncelikli olarak, bir hadîsin Hz. Peygamber'e aidiyeti hususunda bir anlam ifade edebilmesi için kaynağa götüren yolun yani senedinin sahih olması gerekmektedir. Râvîlerin hadîse yapmış oldukları idrac da hadîsler arasında ihtilafın kaynağı olabilmektedir. Râvî etkisine verebileceğimiz diğer bir tür olan, râvîlerin mevkûf veya maktu haberleri merfû gibi rivayet etmeleri, vitir konusunda ihtilafların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla biz de bu konuyla ilgili rivayetleri, hadîs ilmi kriterleri açısından inceleyerek, konu hakkındaki sahih hadîslerin tespitine çalıştık.

Vitir kavramının sözlük anlamına bakıldığında sayısal bir teklikten bahsedildiğini görmekteyiz. **Bunu, "bir" manasına indirgeyebileceğimiz gibi üç, beş, yedi vb. şeklinde devam eden tek sayılar olarak da anlamlandırabiliriz.** Vitir kelimesinin kavramsallaşması ile oluşan vitir namazı da bu farklılığa binaen değişik şekillerde kılınmaktadır. Burada açıklamaya çalıştığımız diğer bir ifade de "değer" kavramıdır.

Hadîsler belli usüller çerçevesinde kitaplaşıncaya kadar râvîler yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Hadîs usülünde bu aktarımın genel adı sened olarak ifade edilmiştir. İkinci bölümde hadîslerin senedlerini zikrederek bu senedlerde bulunan râvîleri hadîs kriterleri açısından incelemeye

---

[1576] 'AYNÎ, 'Umdetü'l-kârî, III, 404

çalıştık. Bu bölümde genel olarak ulaştığımız sonuçlar, cumhur ulemasının delil olarak kullandığı hadîslerin diğerlerine göre daha sahih olduğu şeklindedir.

Hanefî âlimlerinin özellikle vitir namazının keyfiyeti ile ilgili delil olarak kullandıkları hadîsler râvîleri yönünden eleştirilmiştir. Bu konuda cumhur'un delilleri tercihe şayandır. Hz. Peygamber'in vitir namazını kaç rekât ve ne şekilde kıldığıyla ilgili hadîslere baktığımız zaman, bunların görünürde birbiriyle tearuz halinde olduğunu görmekteyiz. Bununla beraber bu hadîsler sened bakımından sahih olarak addedilmiştir. Dolayısıyla burada şunu belirtmeliyiz ki, Hz. Peygamber (salla'llâhü aleyhi ve sellem) değişik şekillerde vitir namazını kılmıştır; ama onun genel uygulamasına gelince bu konuda da cumhurun delilleri Hz. Peygamber'in genel sünnetini ifade etmektedir. Vitir namazında kunut duası okunmasına dair hadîslere baktığımızda Hanefîler'in delilleri kuvvetli olmakla birlikte, hangi duanın okunması gerektiğiyle ilgili cumhurun delil olarak aldığı hadîsin sened açısından tercih edilebilir olduğunu söyleyebiliriz.

Metin açısından hadîslere baktığımız zaman, Hz. Peygamber vitir namazına özel bir önem atfederek devamlı suretle bu namazı eda etmiştir. Dolayısıyla da bu durum ashab tarafından vacib kategorisinde değerlendirilmiş ve o şekilde nakledilmiştir. Hz. Peygamber'in bu namaza özel bir önem atfetmesi bu namazın onun şahsına vacip olması ile ilgili olabilir. Bilindiği üzere bazı fiiller Hz. Peygamber'in şahsına farklı bir hüküm ifade ederken ümmet için farklı hükümler ihtiva etmektedir. Vitir namazını da bu konu çerçevesinde değerlendirebiliriz. Genel olarak Hz. Peygamber ikinci rekâtın sonunda selam vererek üç rekât şeklinde vitir namazını kılmıştır. Diğer uygulamaları ise vitir namazının o şekilde de kılınabileceğini göstermek içindir. Hz. Peygamber'in kunut duası okuması konusuna gelince farz namazlarda kunut duasını okumayı terk etmekle birlikte vitir namazında kunut duasını okumaya devam etmiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, vitir namazı, problemli bir konudur.

Kunût Duası Hakkında

Kunût'tan maksat, namazda kıyama tahsis edilmiş bir yer ve zamanda dua etmektir. Kunût sözlükte, "Allah'a itaat ve dua etmek, ona kullukta bulunmak." manasındadır. Ayrıca

onun diğer bir anlamının da namazda kıyâmda durmak olduğu belirtilmiştir.[1577] Hadîslere ve tabakât kitaplarına baktığımız zaman, **Hz. Peygamber'in kunût duasını, hem dua etmek niyetiyle, hem de beddua etmek niyetiyle okuduğunu görmekteyiz.** Bu da göstermektedir ki, kunût, "dua etmek anlamına geldiği gibi, beddua etmek" anlamına da gelebilmektedir. Kunûtun kelime manasını bu şekilde açıkladıktan sonra bu kavramın ıstılahi manasına geçebiliriz. Vitir namazında kunût duası okunmasıyla ilgili hadîsler sened bakımından sahîh olarak nitelendirilmiştir.

Mezhepler tarafından, Hz. Peygamber'in kunût duasını hangi namazda/namazlarda, ne zaman, ne şekilde okuduğu ve bazı namazlarda bu duanın okunmasının nesh edilmesi meselesi tartışılmıştır. Bu tartışmalar yapılırken de hadîsler kullanılmış ve mezhepler kendi görüşlerine uygun hadîsleri kabul ederken diğer hadîsleri tev'il yoluna gitmişlerdir. Çünkü bu konuyla ilgili hadîsler sened bakımından sahîh kabul edilmişlerdir. Dolayısıyla sened bakımından sahîh olarak kabul edilen tearuz halindeki hadîslerin birbirleriyle uzlaştırılması için bazı çözüm önerileri ortaya konmuştur. Bunlardan en önemlisi ise 'nesh' konusudur. Hz. Peygamber'in sabah namazında kunût duası okumasıyla ilgili bir icmadan bahsedilmiştir; ama bunun nesh edilmesiyle ilgili ihtilaflar da zikredilmiştir.[1578] Şüphesiz ki, sadece bu konuyla ilgili hadîsleri incelemeye kalksak ikinci bir tez ortaya çıkar; ama biz konumuz gereği sadece vitir namazında kunût duasını incelemeye gayret edeceğiz.

İbn Humam (861/1457), kunût duasıyla ilgili üç konudaki ihtilaftan bahsetmiştir;

1) Vitir namazında kunût duasının rükûdan önce mi yoksa rükûdan sonra mı okunacağı,

2) Vitir namazındaki kunût duası, senenin her gününde mi okunur, yoksa sadece Ramazan ayının son on beş gününde mi okunur,

3) Vitir namazından başka bir namazda kunût okumak gerekli midir?[1579]

Hanefîler'e göre kunût duası sadece vitir namazına tahsis edilmiş bir duadır. Sabah namazında okunmasına gelince; Hz. Peygamber, *Bi'ru Mâ'une* olayından sonra, orada,

---

1577 İBN MANZÛR, Lisanu'l-arâb, II, 73; FİRÛZÂBÂDÎ, el-Kâmûsûl-muhît, I, 202

İBN HACER, Fethu'l-bârî, II, 490-491; KASTALLÂNÎ, İrşâdu's-sârî, II, 223

1579 SEHÂRENFÛRÎ, Bezlu'l-mechûd, VII, 240-243

ashâbı şehit edenlere beddua etmek için bir ay veya kırk gün boyunca kunût duasını her farz namazdan sonra okumuş; ama daha sonra bu duayı okumayı bırakmıştır. Böyle bir uygulamaya dayanarak, Hanefî usulcüler bu duanın nesh edildiğini savunmuşlardır. Şâfiîler'e göre ise sabah namazında kunût duası okunması nesh edilmemiş ve Hz. Peygamber ölünceye kadar kunût duasını okumayı sürdürmüştür. Onlara göre vitir namazında kunût duasının okunmasını emreden veya Hz. Peygamber'in vitir namazında kunût duası okumasıyla ilgili açık bir rivâyet bulunmadığı için onlar sadece Ramazan ayının son on beş günü, vitir namazında kunût duası okumaktadırlar.

İbn Ömer'e göre sabah namazında kunût duası okunması bidattır. Hz. Peygamber kunût duasını, *Bi'ru Mâ'une* olayının müsebbipleri olan *"Ri'l, Zekvân ve Asiye"* kavimlerine beddua etmek için, namazlarda rükûdan sonra bir ay boyunca okumuştur; ama daha sonra bunu terk etmiştir. Bu da göstermektedir ki, farz namazlardan sonra kunût duasının okunması nesh edilmiştir. Her ne kadar bazıları farz namazların dördünde kunût duasının okunmasının nesh edildiğini savunsa da bu görüş mezhep taassubuyla söylenmiş bir görüştür. Kunût duasının farz namazlarda okunması nesh edildiği gibi onun rükûdan sonra okunması da nesh edilmiştir.[1580]

Bi'ru Mâ'une faciası Uhud savaşından dört ay sonra Safer/4 Temmuz 625 senesinde meydana gelen ve 68 müslümanın şehit edildiği bir olaydır. Hz. Peygamber (s.a.v), Necd ahalisinden, Beni Âmîr kabilesine İslamı tebliğ için davetçiler göndermiş ve bu davetçiler Mâ'une kuyusu yakınlarında şehit edilmişlerdir. Bu olay Arapların âdetlerine de aykırı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu olayın Hz. Peygamber'i büyük bir infiale sürüklemesinden bahsedilmiştir.[1581] Bu ifade belki aşırı bir ifade olabilir; ama bu olayın gerçekleştiği zamanı ve şekli düşündüğümüz zaman, Hz. Peygamber'in üzüntüsünü ve o kavimlere bedduasını anlamdırabiliriz. İbn Kesîr (774/1373), Hz. Peygamber'in bu olaydan sonra bir ay boyunca sabah namazında o kavimlere beddua ettiğini söylemiştir.[1582] İbnu'l-Cevzi (597/1200) de sabah namazında kunût okumanın terk edildiği görüşündedir.[1583]

Bu konuyla ilgili birinci bölümde zikrettiğim Hasan b. Ali (49/669) rivâyetinin

---

[1580] 'AYNÎ, Umdetü'l-kârî, III, 418-423

[1581] ÖNKAL, Ahmed, "Bi'ru Mâ'une" md, DİA, VI, 195-196; Bi'ru Mâ'une olayı için bk. SARIÇAM, İbrahim, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, Ankara 2000, D. İ. B. Y, s. 180

[1582] İBNU'L-KESÎR, es-Siret, III, 139; el-Bidâye, IV, 71

[1583] İBNU'L-CEVZÎ, el-Muntazîm, X, 76

değerlendirilmesine gelince; bu rivâyetin hasen olduğu söylenmiştir.[1584] Hadîsin zahirine göre kunût duası senenin hepsinde okunması gereken bir duadır. Nitekim bu, Hanefîler'in görüşüdür. Şâfiîler'in Ramazan ayının son yarısında okunması gerektiğiyle ilgili görüşü ise, sahâbeden bazılarının bu görüşü savunmuş olmalarına binaendir. İbn Ebî Şeybe (235/834), rükûdan sonra kunût duası okunmasıyla ilgili rivâyette tek kalmıştır. Sabah namazında rükûdan sonra kunût okuyan ashâbın, Hz. Ebû Bekir (13/634), Hz. Osman (35/656) ve Hz. Ali (40/660) olduğu zikredilmiştir.[1585]

Vitir namazında kunût duasının ne zaman okunacağına gelince, vitir namazında kunût duası, sahâbenin de çoğunluğunun uygulamasında olduğu gibi rükûdan önce okunması gerekmektedir. Rükûdan sonra kunût duasının okunması konusu ise, Hz. Peygamber (salla'llâhü aleyhi ve sellem), sabah namazında kunût duası okuduğu zaman bunu rükûdan sonra gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla vitir namazında kunût duası rükûdan önce okunması gerekli olan bir duadır.[1586]

Hz. Hasan rivâyetindeki kunût duası, Zebîdî'ye göre sabah namazında okunan ve Şâfiîler'inde okumaya devam ettikleri duadır.[1587] Kanûci ise hangi kunût duasının okunacağıyla ilgili Hz. Hasan hadîsinden başka hadîs olmadığını ifade etmiştir.[1588] [1589] [1590]

Vitir namazında, Hanefîler tarafından okunan kunût duası, 'Abdürrezzâk, İbn Ebî Şeybe ve Beyhakî'de (458/1066) yer almaktadır. Diğer hadîs kaynaklarında ise bu şekilde bir dua yoktur. Bu duayı burada zikretmemin sebebi, kaynaklarda kunût duası bölümünde sadece Hasan b. 'Ali'den rivâyet edilen dua nakledilmektedir. Dolayısıyla biz de birinci bölümde Hz. Hasan'dan nakledilen rivâyeti zikretmeyi uygun bulduk. Bu bölümde ise Hanefîler tarafından okunmakta olan duanın kaynağını da tespit etmenin konumuza açıklık getirmek açısından faydalı olacağını düşünmekteyiz. Şunu ifade etmek isteriz ki, tespitlerimize göre kaynaklarda bu duanın geçtiği rivâyetler merfu olmayıp ya mevkûf ya da maktu olarak niteleyebileceğimiz haberlerdir.

[1584] MÜBÂREKFÛRÎ, Tuhfetü'l-ahvezî, II, 482-487

[1585] AZÎMÂBÂDÎ, 'Avnu'l-ma'bûd, IV, 300-310

[1586] SUYÛTÎ, DİHLEVÎ, Şerh'ü-Süneni İbn Mâce, I, 83

[1587] ZEBÎDÎ, a.g.e, III, 236-248

[1588] KANÛCÎ, 'Avnu'l-bârî, II, 99

[1589] 'ABDÜRREZZÂK, el-Mûsânnef, III, 116

[1590] İBN EBÎ ŞEYBE, el-Mûsânnef, VI, 89

Kunût duasıyla ilgili yukarıda zikretmiş olduğum kaynaklarda yaklaşık olarak 25 rivâyet yer almaktadır. Bu rivâyetlerden sadece ikisi (yukarıda verdiğim rivâyetlerde) vitir namazında okunduğu açık olan rivâyetlerdir. Diğer rivâyetlerde ise kunût ya mutlak olarak zikredilmiş veya sabah namazında okunduğu ifade edilmiştir. Bu rivâyetlerin hepsinde ortak özellik merfu olmamalarıdır. Bu rivâyetlerin sened bakımından değerlendirilmesinde karşımıza râvîlerin isimlerinin mutlak olarak zikredilmesi yani râvîleri tespit etmemizi sağlayacak herhangi bir veri olmaması sebebiyle ve de bu kaynakların açıklandığı şerhler, vb. dökümanlar olmadığı için râvîlerden sadece mukayyet olarak zikredilenleri ‘cerh ve ta’dil’ açısından değerlendirmeye çalışacağız.

Muhammed b. Fudayl, kaynaklarda sika olduğu zikredilir kendisi meşhur bir hadîsçidir. Kendisinden birçok hadîs rivâyet edilmiştir. ‘Atâ’ b. Sâ‘îb’le arasında hoca öğrenci ilişkisi vardır. ‘Atâ’ b. Sâ‘îb de sikadır. Ebû ‘Abdurrahman es-Sülemi, İbn Abdilber (463/1071) onun tâbiînden, sika ve kıraat imamlarından biri olduğunu söylemiştir.[1591] İbn Ebû Şeybe’deki rivâyet sened bakımından sahîh gibi görünmektedir. Ancak İbn Ebî Şeybe, bu rivâyette tek kalmıştır. Burada karşımıza iki sorun çıkmaktadır.

1) Merfu hadîslerin dışındaki rivâyetlerin mezheplere göre delil oluş biçimleri,

2) Rivâyetlerin sahîh olsa bile tek bir kaynakta zikredilmesinin veya tek bir şekilde gelen rivâyetlerle ihticac derecesi.

Kunûtun kelime manasının dua etmek olduğu daha önce belirtilmişti. Dolayısıyla kunûttan maksat dua etmek ise burada mezheplerin değişik şekillerde kunût duası okuması anlaşılabilir. Ancak bizim için önemli olan, Hz. Peygamber’in hangi duayı okumuş olduğudur. Burada da Hz. Hasan rivâyetinin hadîs kriterleri açısından tercih edilebilir olduğu görülür.

İBN ABDİLBER, el-İstî’âb, I, 95

العشق ما ينكر فضله... Aşk faziletini inkar etmez

أشكو إليكم أخزاني بل هجراني من أهيف صادني نبله

أهيف بنظره في خده خدني عبده وجت سقامي تشهد له

وأدمعي نزلت تجري تنظر صدري رأت فؤادي يرقص له

قالت لو أتلفت عيوني قال سيبوني سيد الملاح يعرف شغله

ما دمت أني في رقة يأخذ حده وإن مال لقتلي من أصله

أنا نديم و لا أكثر الله أكبر العشق ما ينكر فضله

العشق ترياق الأرواح ويا الأشباه ونا اللذي طاب له نهله

ما يعرف العشق الاجلاف يا هل الأنصاف ما للعذول يكثر عذله

Üzüntülerimi size şikayet ediyorum

Bir de hicranımı

Zarif ve ince belli birinin okuyla beni vurdu

Onun yanağına bir bakışla

Beni kölesi etti

Tüm ızdıraplarım ona şahit oldu

Gözyaşlarım aktı

Göğsüme süzüldü ve baktı

Kalbimin onun için dans ettiğini gördü

Gözlerimi çevirsem dedi

O beni bırakın dedi

Güzellerin efendisi işini bilir

Hala onun kölesiysem şayet

Cezamı versin

Beni öldürmeye kalksa bile

Ben Nedîm'im fazlası değil

Allahu Ekber

Aşk faziletini inkâr etmez

Aşk ruhların iksiridir ve benzerleri

Ben de seve seve içmeye razıyım

Kabalar aşkı bilmez

Ey adi insanlar söyleyin

Suçlayanlar neden çok suçluyor

Herkes delidir

كم عالم عالم اعيت مذاهبه و جاهل جاهل تلقاه مرزوقا

'Nice âlimler var ki geçim sıkıntısı içindedirler. Nice cahiller de vardır ki varlık içinde yüzüyorlar.'

خير ألأمور احمزها

'İşlerin en hayırlısı zorlu olanıdır.'

و كل الناس مجنون و لكن على قدر الهوى اختلف الجنون

'Herkes delidir. Fakat boş şeylerle meşgul olma nispetinde delilik derecesi değişir'

Bıktım, Usandım Hayatın Sıkıntılarından

1 – سَئِمْتُ تَكالِيفَ الحَياةِ وَمَنْ يَعِشْ *** ثَمانِينَ حَوْلًا لَا أَبَا لَكَ يَسْأَمِ

2 – رَأَيْتُ المَنايَا خَبْطَ عَشْوَاءَ مَنْ تُصِبْ *** تُمِتْهُ وَمَنْ تُخْطِئْ يُعَمَّرْ فَيَهْرَمِ

3 – وَأَعْلَمُ عِلْمَ اليَوْمِ وَالْأَمْسِ قَبْلَهُ *** وَلَكِنَّنِي عَنْ عِلْمِ مَا فِي غَدٍ عَمِ

4 – وَمَنْ لا يُصانِعْ فِي أُمُورٍ كَثِيرَةٍ *** يُضَرَّسْ بِأَنْيابٍ وَيُوطَأْ بِمَنْسِمِ

4 – وَمَنْ يَكُ ذا فَضْلٍ فَيَبْخَلْ بِفَضْلِهِ *** عَلَى قَوْمِهِ يُسْتَغْنَ عَنْهُ وَيُذْمَمِ

5 – وَمَنْ يَجْعَلِ المَعْرُوفَ مِنْ دُونِ عِرْضِهِ *** يَفِرهُ وَمَنْ لا يَتَّقِ الشَّتْمَ يُشْتَمِ

6 – وَمَنْ لا يَذُدْ عَنْ حَوْضِهِ بِسِلاحِهِ *** يُهَدَّمْ وَمَنْ لا يَظْلِمِ النَّاسَ يُظْلَمِ

7 – وَمَنْ هابَ أَسْبابَ المَنايَا يَنَلْنَهُ *** وَإِنْ يَرْقَ أَسْبابَ السَّماءِ بِسُلَّمِ

8 – وَمَنْ يَعْصِ أَطْرافَ الزِّجاجِ فَإِنَّهُ *** يُطِيعُ العَوالِي رُكِّبَتْ كُلَّ لَهْذَمِ

9 – وَمَنْ يُوفِ لا يُذْمَمْ وَمَنْ يُفْضِ قَلْبُهُ *** إِلَى مُطْمَئِنِّ البِرِّ لا يَتَجَمْجَمِ

10 – وَمَنْ يَغْتَرِبْ يَحْسِبْ عَدُوًّا صَدِيقَهُ *** وَمَنْ لا يُكَرِّمْ نَفسَهُ لا يُكَرَّمِ

11 – وَمَهْمَا تَكُنْ عِنْدَ امْرِئٍ مِنْ خَلِيقَةٍ *** وَإِنْ خالَهَا تَخْفَى عَلَى النَّاسِ تُعْلَمِ

12 – وَمَنْ لا يَزَلْ يَسْتَحْمِلُ النَّاسَ نَفْسَهُ *** وَلا يُغْنِهَا يَوْمًا مِنَ الدَّهْرِ يُسْأَمِ

13 – وَكائِنْ تَرَى مِنْ صامِتٍ لَكَ مُعْجِبٍ *** زِيادَتُهُ أَوْ نَقْصُهُ فِي التَّكَلُّمِ

14 – لِسانُ الفَتَى نِصْفٌ وَنِصْفٌ فُؤادُهُ *** فَلَمْ يَبْقَ إِلَّا صُورَةُ اللَّحْمِ وَالدَّمِ

Zuheyr b. Ebi Sulma (öl. 535)

1- “Bıktım, usandım hayatın sıkıntılarından, elbette usanır -baban olmayasıca seksen yıl yaşayan.

2- Ben, bugün ve öncesi olan dün olup biten şeyleri bilirim, fakat yarın olacaklara karşı körüm.

3- Ölümü, gece görmeyen bir devenin toslamasından ibaret görüyorum; rast getirdiğini öldürüyor, rast getirmediği kimse ise yaşıyor ve yaşlanıyor.

4- Kim birçok işlerle ılımlı davranmayıp geçimsizlik ederse köpek dişleriyle ısırılır ve ayaklar altında ezilir.

5- Kim ırzını korumak için iyilik yaparsa onu korumuş olur, kim de sövülmekten korkmazsa ona sövülür.

6- Kim varlık sahibi olur da bu varlığı ile kendi kavmine karşı cimrilik ederse yardımına başurulmayıp dışlanır ve yerilir.

7- Sözünde duran kimse kınanmaz, yüreğindeki iyiliğe yol verenin de içi dışı bir olur.

8- Kim ölümün sebeplerinden korkarsa, merdivenle göğün kapılarına yükselse bile, ölümün sebepleri ona ulaşır.

9- Kim iyiliği, layığı olmayana yaparsa, onun teşekkürü kendisine bir yergiden ibaret olur ve bu iyiliği yapan kimse pişman olur.

10- Kabilesini silahıyla korumayan kimse birgün gelir aşağılanır, insanlara zulüm etmeyen gün gelir zulme uğrar.

11- Kim gurbete düşerse düşmanı dostu sanır, kendisine saygı duymayana da saygı duyulmaz.

12- Beğendiğin nice suskun kimseler vardır ki, konuştuklarında erdemleri ve kusurları belli olur.

13- Gencin dili bir yarısıdır, gönlü de öteki yarısıdır; geriye et ve kandan oluşan şekilden başka bir şey kalmaz."

Kenan Demirayak, Arap Edebiyatı Tarihi-II: Sadru'l-İslam Dönemi, Fenomen Yay., Erzurum 2009

أوصيكم بتقى الإله فإنه = يعطي الرغائب من يشاء ويمنع

وببرّ والدكم وطاعة أمره = إن الأبرّ من البنين الأطوع

إن الكبير إذا عصاه أهله = ضاقت يداه بأمره ما يصنع

ودعوا الضغينة لا تكن من شأنكم= إن الضغائن للقرابة توضع

واعصوا الذي يزجي النمائم بينكم= متنصحّا ذاك السّمام المنقع

يزجي عقاربه ليبعث بينكم = حربا كما بعث العروق الأخدع

1-"Sizlere Allah'tan korkmanızı tavsiye ediyorum, çünkü o, ihsanını dilediğine verir, dilediğini de ihsanından engeller,

2-Sizlere babanıza iyilik ve itaatte bulunmanızı tavsiye ediyorum, evladın en iyilik sahibi en itaatkar olanıdır.

3-Eğer büyüklere ailesi isyan ederse, onun, yapacağı işler hususunda eli daralır,

4- Kini bir kenara atın ve onunla bir işiniz olmasın, çünkü yakınlar arasında kinler çabuk yayılır.

5-Nasihat eder gibi görünüp de sizin aranızda dedikodu yayacak kimselere karşı çıkınız, çünkü dedikoducu ölüdürücü bir zehri olan yılan gibidir.

6-Dedikoducu, boynundaki damarın diğer damarları harekete geçirmesi gibi, sizin aranızda savaş çıkarması için aranıza akreplerini salar."

Kenan Demirayak, Arap Edebiyatı Tarihi-II: Sadru'l-İslam Dönemi, Fenomen Yay., Erzurum 2009, s.147-148.

Gecenin Sakinliğinde Ağlamak

في سكون الليل يحلو لى البكاء

فأروى القبر من وحى الوفاء

أترى روحك تسري في المساء

في سلام وسكون وصفا

أم ترى حيزي تهيم في الفضاء

"Gecenin sakinliğinde ağlamak hoşuma gidiyor. Vefa ilhamıyla mezarı suluyorum."

"Görüyor musun ruhunu, akşamleyin barış, sakinlik ve neşe içinde gezinirken?"

"Cennetimin uzayda gezindiğini de görüyor musun yoksa?"

"el-Ḳalemâvî"

Aşk Olmasaydı

لؤلا المحبة في جوانحة

ما أصبح الإنسان إنسانا

هذا الهوى ضوء بداخلنا

“Aşk olmasaydı içinde.”

“İnsan, insan olmazdı..”

“Bu sevgi, içimizde bir ışıktır.”

“Nizar Kabbânî”

Aşkından Ölmüşse

هُمْ كـرامٌ ما عليـــهمْ مـــن مزيدْ

من يمتْ في حبِّـهمْ يـمضي شهيـدْ

مثلُ مقتولٍ لـــدى المولى الحميدْ

İkram ve cömertliğe kavuşmuş olanlar, daha fazlasını istemek zorunda değiller.

Eğer aşkından ölmüşse şehit olarak ölmüştür.

Övülmüş Mevla’sı tarafından bizzat canı alınmış gibi

"Bahauddin Amili"

Nebi (salla'llâhü aleyhi ve sellem) ve ailesini gerçekten sevdim

وَثِقْتُ بِعفْوِاللهِ عَنِّي فِي غَدٍ وَإِنْ كُنْتُ أَدْرِي أَنَّنِي الْمُذْنِب الْعَاصِي

وَ أَخْلَصْتُ حُبِّي فِي النَّبِيِّ وَ آلِه كَفَى فِي خَلاَصِي يَوْمَ حَشْرِي إِخْلاَصِي

Ben kendimin günahkâr olduğumu bilsem de, yarın Allahu Tealanın beni affedeceğinden eminim.

Çünkü ben Nebi (salla'llâhü aleyhi ve sellem.) ve ailesini gerçekten sevdim. Haşr gününde benim kurtulmam için ihlâsım yeter.

**

يآ رَبِّي إنِّي مُذْ نِبٌ خَاطِئٌ مُقَصِّرٌ فِي صَالِحَاتِ الْقَرَبْ

وَ لَيْسَ لِي مِنْ عَمَلٍ صَالِحٍ أَرْجُوهُ فِي الْحَشْرِ لِدَفْعِ الْكَرَبْ

غَيْرَ اِعتِقَادِي حُبَّ خَيْرِ الْوَرَى وَآلِه وَالْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبْ

Ya Rabbi! Ben gerçekten hayırlı amellerde gevşek davranan, hatası çok, günahkâr bir kulum. İnsanların en hayırlısı (Hz. Muhammed salla'llâhü aleyhi ve sellem) ve onun ailesini sevmek gerektiği yönündeki inancımdan başka haşir gününde sıkıntıları giderecek salih amelim yok. Ancak itikadım, o günde kişinin sevdiğiyle beraber olmasıdır.

بِاللهِ عَلَيْكَ عَجِّلَنْ سَفْكَ دَمِي لاَ طَاقَةَ لِي بِلَيْلَةِ الْهِجْرَانِ

Allah için yemin ederim ki, bir an evvel kanımın dökülmesini istiyorum.

Ayrıldığım günden beri bende takat kalmadı.

**

—İnciyi denizden, altını madeninden, yolu fareden, hikmeti de hakîmden

öğren, dedi. II. Batlamyus:

**

Zaman zaman kelimelerin manaları üzerinde durarak varsa aralarındaki farkları belirterek sarf bilgilerine yer verir Ehad ile Vâhid arasındaki fark: قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ âyetinde ehad lafzını zikretti vahid demedi. Çünkü ehad, kendisiyle beraber başka bir şeye itibar edilmeyen zattır (Birlerin içerine girmeyen bir). Vâhid lafzı ise bir olmakla vasıflanan zattır (Birlerin içine dâhil olan bir). Ehadde sadece zatının itibarı vardır. Vâhidde ise vahdet sıfatıyla bir zat vardır. Ehad fert olmaya, soyutlanmaya ve tenzihe

vâhid lafzından daha çok delâlet edicidir. Umulur ki buradaki sır budur.[1592]

Sultan veya zalimden korkmaktan dolayı yapılan tecrübe edilmiş işlerden biri de "beş çakıl taşı veya çekirdek alıp birincisinde ك, ikincisinde ه, üçüncüsünde ي, dördüncüsünde ع, beşincisinde ص okursun. Sonra ilkini sağına atıp قوله dersin. İkincisini soluna atıp الحق dersin. Üçüncüsünü arkana atıp وله dersin. Dördüncüsünü önüne atıp الملك dersin. Sonra beşincisini başının üstünde tutup ك ه ي ع ص ح م ع س ق Ey filan oğlu filan İsm-i Âzam hakkı için bana karşı dilini tut dersin."

Sözcükler de Yetmiyor

"Sözcükle düşleyen biri, çocuğun kulağını yaslayıp deniz kabuğunda denizi dinlemesi gibi, bazı sözcüklere kulak verdiğinde, hülyalardan oluşan bir dünyanın uğultularını duyar."

Bachelard, G. (2012). Düşlemenin Poetikası, çev. Alp Tümertekin, İthaki Yay., İstanbul.

Kevser

Enes İbn-i Malik, Resulullah"ın (salla'llâhü aleyhi ve sellem) ona şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"*Ey Enes, Allah (cc.) bu gece bana Kevser"i ata etti (bağışladı); uzunluğu altı yüz yıllık bir mesafe, genişliği ise doğu ve batının genişliği kadardır. Benden önce (ey Enes) kimse ondan içemez. Bana verdiği ahdi bozarak sözünde durmayanlar, itretimi korkutan ve* ***Ehl-i Beytimi öldürenler Kevser havuzunun suyundan içemezler"*** (Suyuti, 1981 (1401): *Kenzü"l-ummal* 557/2*; Dürrü"l Mensur:* 695-699/15).

İlgili bu hadis ışığında Fuzuli, Kevser suyu ile ilgili Hasan-ı Basri"den (ö. MS 728) bir hadiseyi şöyle nakleder:

[1592] el-Âmilî, Mihlat., s. 35.

"*Tahkik-i mesayil-i şeriyye içün bir müteallim benim meclisime tereddüt ederdi ve hemişe onda bir rayiha-i mekruh zahir olup ehl-i meclise küduret yetirirdi amma men„ine haya mâni olurdu. Akıbetü"l-emr ol rayihanun sebebini sual edince münfail olup eyitti:*

"Ey azizler, ben ol tayifedenem ki vakıa-i Kerbela"da muhafaza-i Fırat içün memur etmişlerdi. Muharebeden sonra bir gece vakıamda gördüm kıyamet olmuş ve ben gayet de teşneem. Nâgâh gördüm ki Hazret-i Resul ve Ali ve Hasan ve Hüseyn havz-ı Kevser kenarında cem olmışlar ve bazı mülazımları ol havzdan ashab u ahbaba su verirler. Ben dahi ilhah edip bir cüra su istedüm, virmediler; feryad ettim ki:

*"Teşneem." Hazret-i Resul muttali olup dedi ki: "**Nişe bu fakire su vermezsiz**?" Eyitdiler:*

"Ya Resulallah, bu şahs ol tayifedendür ki muharebe-i Kerbela"da hıfz-ı Fırat içün tayin olunmuşlardı." Hazret-i Resul dedi ki: "Eskuhü katranen" (قطرانا اسقوه *) **"Ben katranı su tasavvur edip tecerru edince rayihasından nefret edip hevl u hirasla bidar oldukda bu zahmet bende peyda oldu."** İmam-ı Hasan-ı Basri ol hâlden vâkıf oldukda anı meclisden men edip ol bed-baht akreb zamanda asab beliyyatla dünyadan gitti.*"

((1987). Fuzuli,Hadikatü"s-Süeda, (haz. Şeyma Güngör), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara..475)

Yol

Hazırlayan: OSMAN BAYKAL

Yol, Türk mitolojisinde temel anlamıyla, ulaşımı sağlaması yönüyle kullanılmıştır. Özellikle Ergenekon Destanı'nda Türkler yok olma tehlikesiyle karşı karşıyayken dağın içine doğru giden bir yol bulmaları sayesinde kurtulmuşlardır. Burada çoğalıp büyük bir topluluk haline gelen Türkler, dış dünyaya açılmak için de tekrar yol gereksinimi duymuşlardır. Bu nedenle dağın içindeki demiri eriterek bir yük hayvanın geçebileceği kadar yol açıp dış dünyaya yeniden dahil olmuşlardır.

Oğuz Kağan Destanı'nda ırmaktan askerlerini geçiremeyen Oğuz Kağan'ın ulaşımı sağlayan Ordu Uluğ Bey'e Kıpçak Bey adını vermesi, Dede Korkut Destanı'nda Deli

Dumrul'un köprü inşa edip geçenden de geçmeyende para alma hikâyesi destanlarda tespit edilen geçiş, yol vurgularıdır. Aynı zamanda göksel yolculuk yaptığına inanılan şamanın dünya ağacı üzerinden bir yol takip etmesi ve bunun belli bir çizgi üzerinde olması yolun hem destanlarda hem de dini öğelerde ulaşım boyutuyla, somut şekliyle ele alındığını göstermektedir.

Türk kültüründe de yol, öncelikle sosyal alanda konar-göçer yaşam tarzıyla bağlantılı olarak ulaşım amacıyla kullanılmıştır. Türkler, göç esnasında ordunun ağırlıklarını ve kendi araç gereçlerini araba ile taşımışlardır. Arabaların geçtiği yola Kanglı yolı denilmiştir.

Yol, siyasi alanda ise Türkler için hakimiyet anlamı taşımaktaydı. Özellikle İpek ve Kürk yolu gibi ticaret yollarının geçtiği güzergâhlar üzerinde bulunan Türkler, bu yolları korumak için güçlü idari merkezlere ihtiyaç duymuşlardır. Ayrıca ticaret yollarının denetimini elinde bulundurmak, onların getireceği zenginliklerden de faydalanmak anlamına geliyordu. Bu sebeple yol aynı zamanda ekonomik olarak da Türklerin hayatında önemli bir etken olmuştur.

Yol, inanış boyutuyla da Türk kültüründe yer edinmiştir. Türk inanç ve tasavvuruna göre yeri kontrolleri altında tutan iyeler vardır, bunlar daha çok geçilmesi güç olan sarp yollarda, dağ geçitlerinde yaşardı. Bu iyelere yol iyesi denilirdi. Yakut Türkleri, onları "aul iççite''(yol iyesi) ve "attuk iççite''(geçit iyesi) gibi isimlerle çağırırdı. Yollardan ve geçitlerden geçen yolcular, buralarda bir kazaya, bir felakete uğramamak için bu iyelerin gönüllerini hoş tutmak maksadıyla oraya bir taş bırakıp giderlerdi. Aynı zamanda yolda kalanların yardımına yetiştiğine inanılan bir de Boz/Atlı Yol Tengrisi vardır. Bu varlık İslami sahada Hızır Nebi veya Hızır-İlyas/Hıdırellez olarak karşımıza çıkar.

Dilsel alanda ise atasözü ve deyimlere, âşık şiirine, manilere, ninnilere, türkülere, ağıtlara ve neredeyse diğer tüm türlere konu olan yol; özellikle destan, masal, halk hikâyesi ve efsane gibi anlatı türlerinde kahramanın erginleşme sürecini tamamlaması için bir araç olmuştur. Yol sadece sözlü kültüre ait öğelerde değil yazılı kültürde de daha ilk örneklerden itibaren kullanılmıştır. Orhun Yazıtları'nda "Kögmenin yolu bir imiş, Az ülkesinin yolu, bir at yolu" gibi yolla ilgili örnekler mevcuttur.

Yolun anlam dünyasını daha iyi kavrayabilmek adına nesiller arası aktarımda önemli rol oynayan ve kültürel belleğin kodlarını içeren atasözleri ve deyimlerde yolun geçtiği örnekler taranmıştır. Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nde yolla ilgili 44 atasözüne yer vermiştir. Yolla ilgili deyimlerde ise Ömer Asım Aksoy'un sözlüğü yanı sıra Ahmet Turan Sinan'ın Türkçenin Deyim Varlığı kitabı da esas alınmıştır. Sözlüklerde yolun yer aldığı 94 deyim saptanmıştır. Daha sonra tespit edilen atasözleri ve deyimler taranan divanlardakilerle karşılaştırıldığında yolla ilgili 2 atasözüne ve 16 deyime yer verildiği görülmüştür. Divanlarda kullanılan atasözlerinin her biriyle ilgili sadece bir örnek mevcutken deyimlerde bu sayı oldukça fazla olup 276 tanedir. En fazla örneğe sahip deyim ise "yoluna canını vermek" tir. Bu deyim 129 yerde geçer.

İslam'ın temel kaynağı Ku'ran-ı Kerim ise inancı yolla ilişkilendirerek doğru ve yanlış yol diye bir ayrım esas alır. Doğru yol Allah'a götüren iyilik, güzellik ve mükâfat yolu iken, yanlış yol ise Şeytan'ın, sapkınların ve kötülerin yoludur. Kur'an'ın hedefi doğru yola iletmek olduğu için ayetlerde baskın olarak daha ilk sure Fatiha'dan itibaren doğru yol vurgusu vardır. Ku'ran'da 143 yerde doğru yol ifadesi geçer. Buna bağlı olarak Allah yolu ifadesi de 90 yerde geçer. Allah yolundaki rehber ise Kur'an-ı Kerim'in kendisi ve Hz. Muhammed'tir. Bu yüzden 30 yerde de rehberlik sözcüğü geçer.

Kur’an’da toplamda ise yaklaşık olarak 440 yerde yol ifadesinin geçtiği saptanmıştır.

İslam’ın doğuşundan neredeyse 200 yıl sonra ortaya çıkan tasavvuf, Vahdet-i Vücud anlayışına dayanan bir ilim yolu olarak kabul görür. Kulluk görevini yerine getirmeyi, nefsini kötülüklerden koruyup Allah’a kavuşmayı, kâmil insan olmayı ilke edinen tasavvuf, kurtuluşu manevi yolculukta arar. Seyr ü sülûk denilen bu seyahatte kişi on aşamadan geçer. Buna usûl-i aşare denir. Bunlar sırasıyla tevbe, zühd, tevekkül, kanaat, uzlet, zikir, Allah'a teveccüh, sabır, murâkebe ve rızadır. Bunu da nefsin etvarı seb'a denen yedi mertebesinde gerçekleştirmek esastır. Nefs vahdet makamına bu aşamalardan sonra erişir ve fenâfillâh gerçekleşir. Bunu bekâbillâh takip eder. Artık tasavvuf, görevini tamamlamış olur. Zaman içinde, mezhepleşme ve tasavvuf bilgisinin gelişmesi sonucu “Allah’a ulaşan yollar” ya da “Allah’ı bulmada izlenecek yollar” anlamını taşıyan tarikatlar ortaya çıkmıştır.

Tarikatlar da nefis terbiyesine öncelik tanımışlardır ve onlara göre hakikate varmak için bir yola girmek yani sülûk etmek gerekir. Bir tarikat yoluna giren, ona sülûk eden kişiye sâlik denilir. Mutlak hakikatı/aslını aramak için sâlik, o tarikatın şeyhi/pîri rehberliğinde aşkla uzun ve meşakkatli bir yola revan olur; seyr ile’lllâh, seyr fi’llâh, seyr ma’a’llâh, seyr ani’llâh gibi menzillerden geçer. Mutlak varlığa varıp cüzi varlığını onda yok etme şuur ve bilincine varıncaya kadar yol alır. Bu yol boyunca “murâkabe, kurb, mahabbet, havf, recâ, şevk, üns, itminan, müşahede, yakîn” gibi hâlleri deneyimler. Tasavvuf ehlilerine göre tüm insanların, hatta bütün yaratıkların alıp verdiği nefes sayısınca Allah’a yol gider. Bu yüzden tarikatlar arasında ortak esaslar bulunduğu gibi birçok farklı yönde olmuştur.

Yol, Farsça râh/reh; Arapça minhâc/menhec, sebîl, sırât ve tarîk kelimeleriyle birlikte Divan şiirinin geniş motif dünyasında çok faklı benzetmelere, terkiplere konu olmuştur. Yol kat edilecek mesafenin yanında insanlar için süreç zaman manası da taşımaktadır. Çünkü bireyin belli bir uzaklığı aşması, o yolda vakit harcaması

demektir. Özellikle ulaşım hızının düşük olduğu zamanlarda buna zahmette ekleniyordu. Dolayısıyla mesafe, süreç ve zahmet içeren durumlar Divan şairleri tarafından yolla ilişkili bir şekilde ele alınmıştır. Aşk bu kavramların başında gelir.

Aşk tehlikelerle, belalarla, zorluklarla dolu; durağı ve menzili olmayan bir yoldur. Âşık ise bu meşakkatli yolun kararlı yolcusudur. Başını, canını sevgili uğruna vermeye hazırdır. Türlü eziyetlere maruz kalmasına karşın yolculuğundan asla geri kalmaz. Ciğer kanını kendisine azık yapar. Gam ve kederle arkadaş olur.

Âşık, aşk acısıyla o kadar ağlar ki gözyaşları yüzünde yollar oluşturur. Bazı şairler âşığın gözyaşlarını onun hazinesi olarak görürler ne var ki âşık bu zenginliğini de sevgili yolunda tüketir. Yüzünü ona yol yapar, onun yoluna serer. Kirpiklerini bu yolda süpürge yapar. Sinesinde elif şeklinde yollar açar. Çektiği eziyetler karşısında beli bükülüp dal harfi haline gelen âşık, içindeki birikmişliği dışa vurmak için yürekten bir âh çeker yukarı doğru yükselen bu âh dahi gökyüzünde yol şeklini alır.

Aşk yolunun cefakâr yolcusu âşığın menzili ise sevgilidir. Ama sevgili âşığa karşı umursamazdır, acımasızdır. Onu yolundan etmek için çeşitli eziyetler gösterir. Ama âşık yine de onu sevmekten vazgeçmez. Sevgilinin cennete ya da gül bahçesine benzeyen mahallesine varmak için yoluna devam eder. Ağlamaktan kurumuş gözlerinin tedavisini onun yolundan elde edilen sürmede arar.

Aynı zamanda Divan şairleri sevgilinin dış güzellikleri ve yol arasında da ilişki kurar. Örneğin âşığın güzergâhını sevgilinin boyuna benzetip dümdüz bir yol şeklinde tasvir ederler. Ama kimi zaman ise bu güzergâh onun saçına benzetilip dolaşık bir hal alır. Çünkü sevgilinin saçı çok kıvrımlı, hileli ve karanlık bir yoldur. Buna rağmen âşık oradan geçmek ister. Lakin geçemez çünkü bu sefer sevgili, eşkıya şekline girip onun yolunu keser, onu yakalayıp saçının teline asar.

Kan dökmekte marifetli olan sevgilinin gözleri ise aşk yolunda ilerleyen âşığın önüne çıkan bir katil, cellât, harami ya da yol kesici olarak tasvir edilir. Bu haraminin silahları ise gamzelerdir. Bunlar ok ve kılıca benzetilir.

Sevgilinin yüzü ve yanağı ise aşk yolunda âşığa yardımcı olan unsurlardır. Âşık zülfün karanlığında sevgilinin yüzünün aydınlığıyla yolunu bulur. Onun güneş gibi parlak yanağının rehberliğiyle aşk yolunda yürür.

Âşık, hedefine varmada sevgilinin engelleyici tutumları yanı sıra sevgiliyi seven diğer kişinin kötülükleriyle de uğraşır. Rakip olarak görülen bu şahıs âşığı yolundan etmeye çalışır. Onun sevgiliye ulaşmasına ve sevgiliden ilgi görmesine engel olur ya da yalan yanlış söz söyleyip sevgiliyle âşığın arasını bozar. Şairler, rakibi bu tavırlarından dolayı köpeğe, domuza veya dikene benzetir.

Yolla benzerlik ilişkisi kuran diğer önemli bir kavram ise tasavvuftur. Nefis terbiyesini, ahlaki olgunlaşmayı, inancını uygulama da yaratıcının rızasını esas almayı ilke edinen tasavvuf belli bir silkte(yolda) olmayı mecbur kılar. Bu yol esas itibariyle Allah'ın yoludur. Kişi ancak O'nun yoluna sülûk ederek gerçek mutluluğu yakalayabilir. Kötülüklerden, belalardan korunup selamete ulaşabilir. Sülûk etme belli bir tarikat pirine intisap etme şeklinde de ifade edilir. Çünkü birey kendisini Allah yoluna iletecek ve ona bu yolda yardım edecek rehberin o olduğunu düşünür.

Allah yolu şairler tarafından aşk yolu olarak da ele alınır. Çünkü Divan şiirinde aklın sınırlı bir idrak sahasına sahip olduğu ve bu nedenle de sadece akılla Allah'a ulaşılamayacağı, O'na ulaşmanın ancak aşkla mümkün olduğu düşünülmüştür. Ve insanın aşka düşmesi ise bazı şairlere göre Elest Bezmi'nde başlamıştır.

Aşkla Allah yoluna sülûk eden ve insan-ı kâmil olmak amacıyla manevi yolculuğuna başlayan sâlikin emeline ulaşması için tecrit, edep, sabır, kararlılık, alçalgönüllülük gibi tutumlara sahip olması ve çeşitli menzillerden geçmesi gerekir. Bu makamların

ilki ibrettir. Kalp gözü açılan sâlik artık bu noktadan sonra her şeyde Allah' ı ve O'nun sıfatlarını görmeye başlar. Allah'ın hikmetleri karşısına şaşkınlığa düşen sâlik bu sefer kendini hayret makamında bulur. Tasavvufta hayret makamı, sâlikin mutlak hakikati bulma yolculuğunda önemli bir merhaledir. Çünkü cezbe içindeki sâlik eğer bu makamı aşamazsa, cünûna (deliliğe) düşme tehlikesi ile karşı karşıya gelir, vahdet yerine, deliliğe varır. Divan şairleri mutasavvufların aksine deliliği övücü şekilde alıp akıldan bağlarını koparmaya çalışırlar. Çünkü onlar âşıkların piri Mecnun'un izindedirler.

Hayret vadisinde başı dönmüş bir halde olan sâlik âhının şulesini kendisine rehber edinerek fenâ menziline doğru ilerlemeye devam eder. Ama oraya varması için de öncelikle belâ diyarından geçmesi gerekir. Çöle benzeyen belâ aşamasında sâlik çok gam çeker, gözyaşı akıtır. Sonunda olgunlaşıp fenâ makamına varır. Fenâdan sonrası ise mekânsızlıktır. Bu mekânsız şehir bekâbillahtır. Yolun bitiş noktasıdır. Bu mertebe de sadece baki olan vardır. Sâlik ebedî ve ezelî olan Allah'ın bekâsı ile bâkî olma haline burada erişir.

Divan şiirinde gösteriş meraklısı, yol yordam bilmeyen, kaba saba davranışlara sahip biri olarak tarif edilen zâhid tipiyle yol arasında da ilişki kurulmuştur. Şairlere göre zâhid Allah yolundan sapmış, elinde tespihi ve sırtında hırkasıyla ibadetlerinde ve tavırlarında ikiyüzlü birisidir. Zâhid aynı zamanda Allah yolunda olan kişileri de yoldan çıkarmaya çalışandırr. Çünkü o şeytana bile kötülük yollarını öğretecek kadar maharetlidir.

Zâhidin zıddı bir yaşam süren rindler ise Allah yolunun yolcusu olarak kabul edilirler. Onlar inanışlarında Allah rızasını her şeyden üstün tutarlar. Davranışlarında ise meyhane müdavimi olan içmeye düşkün kimseler gibidirler. Böyle davranmalarındaki sebep gösterişten uzak ibadet etmeleri içindir. Bu yüzden onların kalpleri Allaha, yönleri meyhaneye doğru olduğu söylenilebilir. Bu gelenekte meyhane yolu da

önemlidir. Çünkü Allaha çıkan yol budur. Orada pîr-i mugan gibi bir rehber vardır. Onun elinden aşk şarabı içilip doğru yol bulunur.

Elde edilen bulgulardan tasavvuf mantığının yol üzerine inşa edildiği görülmektektedir. Kullanılan terimlerin yol ve yol anlamını veren kelimelerden türemiş olması yahut neredeyse her kavramın yolla benzerlik ilişkisi içinde ele alınması da bunu kanıtlamaktadır. Aynı zamanda tasavvuf üzerinden ihtiyât, rıza, takva, ihsan, edep, meskenet, marifet, küfür gibi kavramların da yolla teşbih ilgisi içinde ele alındığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmamızda ases, bâgbân, Ferhad, gümrâh, hâdî's-sübül, Halil, hemrâh, Hz. İsa, muktedâ, peyk, rehber rehzen, tâcir, yolcu gibi kişilerin ve ceres, gül bahçesi, kârbân, kehkeşân, meşale, nemed, nişan, rehgüzar, rüzgâr, su gibi unsurların yolla ilişkisi de ortaya konulmuştur.

Ümit Vardır

همیشه در پس هر ابر، آفتابی هست

همیشه، آن سوی دیوارهای نومیدی

امید هست و،

افقهای بیکران روشن

Her zaman her bulutun arkasından parlak bir güneş gelir.

Her zaman o ümitsizlik duvarlarının arkasında

Ümit vardır ve,

Uçsuz, bucaksız aydınlık ufuklar vardır

Yıldırım, Nimet, "Ferîdûn-i Muşirî ve Şiiri", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Erzurum 1998, X, 47-63., s. 51; Feridûn-i Muşirî, Ez Diyâr-i Âştî, Neşr-i Çeşme, Tahran 1371 hş., s. 38.

Tarih Geçidinde Bir Damla Gözyaşı...اشکی در گذرگاه تاریخ

فریدون مشیری

از همان روزی که دست حضرت قابیل

گشت آلوده به خون حضرت هابیل

از همان روزی که فرزندان آدم

زهر تلخ دشمنی در خون شان جوشید

آدمیت مرد

گرچه آدم زنده بود

از همان روزی که یوسف را برادرها به چاه انداختند

از همان روزی که با شلاق و خون دیوار چین را ساختند

آدمیت مرده بود

بعد دنیا هی پر از آدم شد و این آسیاب

گشت و گشت

قرنها از مرگ آدم هم گذشت

ای دریغ

آدمیت برنگشت

قرن ما

روزگار مرگ انسانیت است

سینه دنیا ز خوبی ها تهی است

صحبت از آزادگی پاکی مروت ابلهی است

صحبت از موسی و عیسی و محمد نابجاست

قرن موسی چمبه هاست

روزگار مرگ انسانیت است

من که از پژمردن یک شاخه گل

از نگاه ساکت یک کودک بیمار

از فغان یک قناری در قفس

از غم یک مرد در زنجیر حتی قاتلی بر دار

اشک در چشمان و بغضم در گلوست

وندرین ایام زخهرم در پیاله زهر مارم در سبوست

مرگ او را از کجا باور کنم

صحبت از پژمردن یک برگ نیست

وای جنگل را بیابان میکنند

دست خون آلود را در پیش چشم خلق پنهان میکنند

هیچ حیوانی به حیوانی نمی دارد روا

آنچه این نامردمان با جان انسان میکنند

صحبت از پژمردن یک برگ نیست

فرض کن مرگ قناری در قفس هم مرگ نیسم

فرض کن یک شاخه گل هم در جهان هرگز نرست

فرض کن جنگل بیابان بود از روز نخست

در کویری سوت و کور

در میان مردمی با این مصیبت ها صبور

صحبت از مرگ محبت مرگ عشق

گفتگو از مرگ انسانیت است

Hazreti Kâbil’in elinin

Hazreti Hâbil’in kanına bulandığı o günden beri,

Âdem’in çocuklarının damarlarındaki kanda,

Acı düşmanlık zehrinin dolaşmaya başladığı o günden beri;

İnsanlık öldü!

Her ne kadar Âdem diri olsa da.

Kardeşleri, Yusuf'u karanlık kuyuya attığı o günden beri,

Baskı, zulüm ve kanla Çin Seddi'nin duvarlarının yükseldiği o günden beri,

İnsanlık ölmüştü!

Sonra, dünya insanlarla doldu ve bu değirmen,

Döndü ve döndü,

Âdem'in ölümünden sonra asırlar geçti.

Yazık!

İnsanlık bir daha geri dönmedi!

Asrımız

İnsanlığın ölüm çağıdır

Dünyanın sinesi iyiliklere kapalıdır

Özgürlükten, doğruluktan, cömertlikten söz etmek aptallıktır!

Musa'dan, İsa'dan, Muhammed'den söz etmek yersizdir.

İnsanlığın ölüm zamanıdır:

Ben, bir gül dalının solmasından,

Hasta bir çocuğun sessiz bakışından,

Kafesteki bir kanaryanın inleyip sızlamasından,

Zincirlere, prangalara vurulmuş birinin üzüntüsü yüzünden

-İdam sehpasında asılmak üzere olan bir katilin bile-

Gözleri yaşlı, kızgınlığı boğazında düğümlenen biriyim.

Onun ölümüne nasıl inanayım?

Bir yaprağın kurumasından bahsetmiyorum.

Ah, yazık! Ormanları çöle çeviriyorlar.

Kana bulanmış ellerini, halkın gözleri önünde saklıyorlar!

Bu namertlerin insana reva gördüklerini,

Hiçbir hayvan diğer bir hayvana yakıştıramaz!

Bir yaprağın solup pörsümesinden bahsetmiyorum.

Kanaryanın kafeste can verişinin ölüm olmadığını farzet.

Dünya üzerinde bir gül dalının bile yetişmediğini farzet.

Ormanların ta yaratılıştan beri çöl olduğunu farzet.

Bütün bu musibetlere, sabırla direnen insanlar arasında,

Sevginin ölümünden, aşkın tükenişinden söz edilmektedir.

Dillerde dolaşan, insanlığın ölümüdür!

Yıldırım, Nimet, “Ferîdûn-i Muşirî ve Şiiri”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Erzurum 1998, X, 47-63., s. 52-54; Muşirî, Gozîne-yi Eş‘âr, s. 119.

گرگ... Kurt

گدر جوانی جان گرگت را بگیر!

وای اگر این گرگ گردد با توپیر.

روز پیری، گر که باشی همچو شیر

ناتوانی در مصاف گرگ پیر.

مردمان گر یکدگر را می درند

گرگ هاشان رهنما و رهبرند.

این که انسان هست این سان دردمند

گرگ ها فرمانروایی می کنند.

گرگ ها همراه و انسان ها غریب

با که باید گفت این حال عجیب؟...

Kurt

Gençliğinde kurdunun canını al!

Eğer bu kurt seninle birlikte büyür ve yaşlanırsa vay haline.

Yaşlandığında, aslan gibi güçlü olsan bile

Yaşlı kurdun karşısında güçsüzsün.

İnsanlar birbirlerini parçalıyorlarsa

Kurtlarını kılavuz ve rehber edinmişlerdir.

İnsan böyle dertler ve sıkıntılar içerisindeyse

Kurtlar egemenlik sürüyorlardır.

Kurtlar birbirleriyle dost, insanlar birbirine yabancı

Bu garip durum kime söylenmeli? ...

Yıldırım, Nimet, "Ferîdûn-i Muşirî ve Şiiri", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Erzurum 1998, X, 47-63., s. 61; Muşirî, Ez Diyâr-i Âştî, s. 111-113.

Baht

شدم به دریا غوطه ورندیدم در

گناه بخت من است این گناه دریا نیست.

Denize daldım ama inci göremedim

Bu denizin suçu değil, benim bahtımın suçudur.

Gonâh-i Deryâ, Muşirî,

باد و بارا RÜZGÂR VE YAĞMUR…

یک شب، به کنج غمکده، با خاطری حزین

اندوه، همزمانم و، آلام همنشین

شبهای سرد آخر پائیز و از برون

باران و باد و غرش توفان سهمگین

باد مهیب، نعره زد و شیشه ها شکست

باران ز سقف ریخت گل و لای بر زمین

کردم با هزار لعنت، بر خشم و قهر آن

گفتم هزار نفرین بر راه رسم آین

ناگاه، دلبری من، از راه فراسید

گوئی رسید در دل اسفند،فرودین

آشفته موی و جامه گل آلود و خشمناک

از جور باد و باران، آه ماه نازنین

آمد کنار آتش و تن را برهنه کرد

چون خرمن شگوفه و چون بار یاسمین

از شیشهء شکسته در این لحظه باد سخت

بر روی شمع لرزان افشاند آستین!

کردم هزار بار به باران دعای خیر

گفتم هزار مرتبه بر باد،آفرین!

RÜZGÂR VE YAĞMUR

Bir gece, hüzün evinin köşesinde, hazin bir ruh haliyle

Üzüntü ve elem birlikte oturmuşlar

Güzün son soğuk geceleri ve dışarıdan

Yağmur, rüzgâr ve korkunç tufanın gürlemesi

Heybetli rüzgâr nara attı ve camlar kırıldı

Yağmur tavandan döküldü çamur çaylak yeryüzüne

Lanet ettim binlerce kez onun hışmına ve kahrına

Beddua ettim binlerce kez yoluna yordamına

Ansızın gönlümü çelen yoldan geldi çattı

Sanki İsfend'in gönlüne ulaştı Ferverdîn

Saçlan dağınık, elbisesi çamurlu

Rüzgârın ve yağmurun zulmünden hışımlı, ah nazlı ay

Geldi ateşin yanma ve çırılçıplak soyundu

Çiçek harmanı ve yasemin yükü gibi

Kırık camdan şu anda sert rüzgâr

Titrek mumun üzerine yen savurdu!

Ettim binlerce kez hayır duası

Binlerce kez rüzgâra aferin dedim!

Yıldırım, Nimet, "Ferîdûn-i Muşirî ve Şiiri", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Erzurum 1998, X, 47-63. F. Muşirî, Teşne-yi Tûfân, s. 132-133.

گل خشکیده

بر نگه سرد من به گرمی خورشید

می نگرد هر زمان دو چشم سیاهت.

تشنهء این چشمه ام، چه سود خدا را

شبنم جان مرا نه تاب نگاهت.

جز گل خشکیده ای و برق نگاهی

از تو در این گوشه یادگار ندارم

زان شب غمگین، که از کنار تو رفتم،

یگ نفس از دست غم قرار ندارم.

ای گل زیبا، بهای هستی من بود

گر گل خشکیده ای ز کوی تو بردم.

گوشهء تنها، چه اشک ها که فشاندم

وان گل خشکیده را به سینه فشردم.

ای گل خشکیده شرح حال دلم بود

از دل پر درد خویش با تو چه گویم؟

جز به تو از سوز عشق با که بنالم

جز ز تو درمان درد از که بجویم؟

من دگر آن نیستم، به خویشم مخوانم

من گل خشکیده ام، به هیچ نیرزم

عشق فریبم دهد که مهر ببندم

مرگ نهیب زند که عشق نورزم!

پای امید دلم اگرچه شکسته است

دست تمنای جان همیشه دراز است.

تا نفسی می کشم ز سینهء پر درد

چشم خدابین من به روی تو باز است.

KURUMUŞ ÇİÇEK

Benim soğuk bakışınım üzerindeki güneşin sıcaklığına

Bakıyor her zaman iki kara gözüm.

Bu çeşmenin susuzuyum, neye yarar Allah aşkma

Can şebneminin bana değil bakışının takati

Kurumuş bir çiçekten ve bir bakış parıltısından başka

Senden bu köşede bir yadigârım yok

Senin yanından gittiğim o hüzünlü akşamdan beri,

Bir nefes bile keder elinden huzurum yok.

Ey güzel gül, benim varlığımın değeriydi

Eğer senin sokağından kurumuş bir çiçek götürdüysem.

Tenha köşede ne gözyaşları saçtım

Ve o kurumuş çiçeği göğsüme bastırdım.

O kurumuş çiçek, kalbimin haliydi

Kendi keder dolu kalbimden sana ne söyleyeyim?

Senden başka aşk acısını kime şikâyet edeyim?

Ölüm âşık olmayayım diye korkutur!

Kalbimin ümit ayağı gerçi kırılmıştır

Canın yakarış eli hep uzamış duruyor.

Dert dolu sineden bir nefes çekince

Benim Allah'ı gören gözüm senin yüzüne açıktır.

Yıldırım, Nimet, “Ferîdûn-i Muşirî ve Şiiri”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Erzurum 1998, X, 47-63. F. Muşirî, Gonâh-i Deryâ, s. 21-22.

رنج

من نمی دانم،

و همین درد مرا سخت می آزارد- -

که چرا انسان،

این دانا، این پیغمبر،

در تکاپوهایش،

چیزی از معجزه آنسوتر- -

ره نبرده ست به اعجاز محبت،

چه دلیلی دارد

که هنوز

مهربانی را نشناخته است.

و نمی داند در یک لبخند،

چه شگفتی هایی پنهان است.

من برآنم که درین دنیا،

خوب بودن به خدا سهلترین کار است- - !

و نمی دانم،

که چرا انسان،

تا این حد با خوبی بیگانه است.

و همین درد مرا سخت می آزارد!

SIKINTI

Bilmiyorum,

-Ve içimdeki bu dert canımı yakıyor-

Neden insan,

Bu bilge, bu peygamber,

Mücadelesinde,

-Bir mucizeden öte-

Aşkın âcizliğine yol bulamamıştır,

Hangi sebepten?

Hangi sebepten?

Hâlâ

Şefkati tanımamıştır.

Ve bilmemiştir hayretin,

Bir tebessümde saklandığını.

İnanıyorum bu dünyada

-Allah için- en kolay iş iyi olmaktır!

Ama bilmiyorum

Neden insan,

İyiliğe bu kadar yabancı.

Ve içimdeki bu dert ruhumu acıtıyor!

Yıldırım, Nimet, "Ferîdûn-i Muşirî ve Şiiri", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Erzurum 1998, X, 47-63. F.Muşirî, Ez Hâmûşî, s. 13-14.

Sevmek Bu Olmalı

".Bu topraklarda mücevher yönünden zengin, Mathura adlı büyük bir şehir vardır. Orada İllaka adlı genç bir tüccar yaşamış. Onun kendisinden başkasını düşünmeyen sevgili bir karısı varmış. Bir defasında birlikte otururlarken genç tüccar işi gereği bir başka ülkeye gitmeye karar vermiş. Karısı da onunla gelmek istemiş. Doğrusu, bir kadın tutkuyla bağlı olduğu birinden ayrı kalmaya dayanamaz. Tüccar ise, işinde başarılı olmak için dua ettikten sonra yola çıkmış, yolculuk için giyinmiş olan karısını yanına almamış. Kadın onun arkasından gözyaşları içinde avlu kapısındaki aynaya bakarak öylece kalakalmış. Yokluğunda onun üzüntüsünü uzun süre taşıyamamış, arkasından gidecek gücü de yokmuş. Nihayet son nefesini vermiş. Bunu duyar duymaz geri dönen genç tüccar karısının cesediyle karşılaşmış. Güzel cildi solgun, lüle lüle saçları dağınıkmış. O uykuya daldığında ay yeryüzüne düşmüş adeta. Adam

karısını kollarına almış ve ağlamaya başlamış. **Sonra sanki geride kalmaktan korkarcasına, keder ateşiyle yanan vücudundan ruhu uçup gitmiş. Böylece evli çift karşılıklı bağlılık yüzünden ölüp gitmişler...**”

Somadeva, C. I, s. 114.

Kadın Hilesi

İffetsiz kadın Yaşodhara’yı görmüş, tutkuyla yattığı yerden doğrulmuş. Kocası uyumaktaymış. Kadın yakışıklı gence yaklaşıp, ‘Benim sevgilim ol,’ demiş. Genç cevap vermiş: ‘Kötü kadın, sen başkasının karısısın, ben yabancı biriyim. Nasıl böyle konuşuyorsun?’ Kadın karşılık vermiş: ‘ Benim yüz tane sevgilim var. Neden korkuyorsun? inanmıyorsan şu yüz tane yüzüğe bak, bunların her birini bir sevgilimden aldım.’ Kadın yüzükleri elbisesinin bir tarafından çıkarıp göstermiş. Yaşodhara demiş ki: ‘ Yüz tane veya bin tane sevgilin olup olmaması umrumda değil. Sen benim için bir annesin, ben senin bildiğin erkeklerden değilim.’ Böyle reddedilen kötü kadın öfkelenmiş, kocasını uyandırmış, Yaşodhara’yı göstererek gözyaşları içinde demiş ki: ‘Bu alçak sen uyurken bana saldırdı.’ Bunu duyan koca uyanıp kılıcını çekmiş. Birinci ve iyi kalpli karısı onun bacağına sarılmış ve şöyle demiş: ‘Hataya kapılıp suç işleme. Söyleyeceklerimi dinle. Bu kötü kadın oğlanı görünce onu arzuladı, fakat bu erdemli adam ona uymadı. “Sen benim annemsin,” diyerek geri çevirince bu kadın öfkelenip onu öldürmen için seni uyandırdı. Ayrıca başka gecelerde birlikte olduğu âşıklarını ispatlayabilmek için yüz tane yüzük gösterdi. Huzursuzluk çıkmasın diye bunları sana hiç söylememiştim. Ama bugün söylemek zorunda kaldım, çünkü suçlu duruma düşeceksin. inanmıyorsan elbisesinde sakladığı yüzüklere bak. Kadınlık onurum bir eş olarak kocama asla yalan söyletmez. Sana doğruluğumu kanıtlamayı da bilirim.’ Bunları söyledikten sonra kadın, öfkeli bir bakışla ağacı küle çevirmiş, sonra da eskisinden daha güzel bir biçimde onu yenilemiş. Kocası kadına inanıp onu kucaklamış. Zina yapan ikinci karısını ise

cebinden yüzükleri alıp burnunu kestikten sonra oradan kovmuş..."[1593]

Sevgilim Sen

1. Duymadım bir gün sesini

Yıllarca çektim hasretini

Döndür bana hevesini

Senden başka yar seçemem

2. Bağrımı göz göz etseler

Yandırsalar köz etseler

Baharımı güz etseler

İnan senden vazgeçemem

3. Meyhaneler yerim olsa

Mey içmekle yüzüm gülse

Boş bademe şarap dolsa

İnan sensiz ki içemem

4. Dertli ister devasını

Âşık bekler yuvasını

[1593] Somadeva, Kathasaritsagara, çev. Korhan Kaya, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, C. II, Ankara 2011, s. 79-80.

Aşkımızın meyvesini

Sen olmazsan ben biçemem

(Husam Hasret, Sende Buldum, 1986: 53)

Sevgilim

1. Güzellikte benzersiz bir örneksin

Alımlısın gözü ceylan sevgilim

Gerçeklerden bin kat daha gerçeksin

Kıskanır ki senden yalan sevgilim

2. Hayal yoktur bakışında çehrende

Doğru bir aşk alkışlanır çevrende

Memnunlukla benim gibi eren de

Ömür boyu olur kölen sevgilim

3. Değişilmez bir biçimde yaşarsın

Engelleri kolaylıkla aşarsın

Gönüllüsün benliğimi okşarsın

Aşkı benden iyi bilen sevgilim

4. Sığınmaya kolu açık diyarsın

Bin bir duygu yüz bir sevgi bir yarsın

Varlığımda yokluğumda sen varsın

Yaşamıma anlam kılan sevgilim

(Husam Hasret, Bir Ayın Şiirleri, 1999: 16)

Sende Buldum

1. Sende buldum ey sevgili

Hayat tadın sevgi tadın

Bana oldun pay sevgili

Bağışladın aşk muradın

2. Sende buldum dileğimi

Sevindirdim yüreğimi

Yetiştirdin çiçeğimi

Bağımda sen güzel kadın

3. Sende buldum şadlık rengin

Her huyunla sensin zengin

Dilden çıkan söz ahengin

Belli etti şanla adın

4. Sende buldum bin bir masal

Her birinin sonu visal

Gel aşkımı göklere sal

Kanadıma tak kanadın

(Husam Hasret, Sende Buldum, 1986: 27)

Ahura Mazda

Ahura Mazda, Zerdüşt'ün Avesta'da tek tanrı için kullandığı isimdir. Ahura Mazda ismi bugünkü Farsçada Hurmezd, Hurmuzd, Ormezd, Ormozd, Hurmezd ve Hurmuz şeklinde kullanılmaktadır. Aynı şekilde Fars kültüründe Hudâ, Hudâvend, Yezdân da bu anlamlarda kullanılmıştır. [Oşîderî, Dânişnâme-yi Mezdiyesnâ, s. 19.]

"Bu dünyayı yaratan büyük ilâh Ahura Mazda'dır. Gökyüzünü, iyiliği ve kötülüğü yaratan odur. Daryûş yegâne padişah ve kanun koyucu oldu. Ben, şahların şahı büyük Daryûş'um" anlamında sözler yer alır. [Ghirshman, s. 117. Bisutûn Yazıtı]

Mîrbâkırî Ferd, s. 19; Brown, "Avesta ve Zertuşt", s. 267; Muîn, Mezdiyesnâ ve Edeb-i Pârsî I, s. 111. Bazı kaynaklarda Zerdüşt'ün otuz yaşında mukâşefe halini yaşadığı ve Ahura Mazda'dan peygamberlik görevini aldığı aktarılmaktadır. Beyânî, s. 75-76. "Zerdüşt, on sene kadar Belh'te kaldıktan sonra kable'l-milat 529 senesinde, neşri din etmek üzere, Babiller nezdine azimet eylemiştir.

Zerdüşt'ün bu esnada Keldanistan taraflarında seyahat icra etmekte olan Yunan hakimi Pitagor (Pythagore) ile mülakat etmiş olduğuna ihtimal verilmektedir. Saint Clément'in Pitagor'u, Zerdüşt'ün bir şakirdi olarak telakki etmesi bu ihtimali teyit edecek karâinedendir." [Şemseddin, "Kadim İran'da Din", s. 244.]

Zerdüşt inancındaki bazı hususlar Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'in öğretileri

ile benzerlik göstermektedir. Zerdüşt öğretilerinin Hz. Muhammed salla'llâhü aleyhi ve sellem tarafından da teyid edildiğine ilişkin bazı saptamalar da yapılmıştır. Zerdüşt, Hindu, Budist Doğu Kutsal Metinlerinde Hz. Muhammed adlı eserde bu benzerlikler şöyle sıralanmaktadır:

1- Evrenin altı zaman dilimi içerisinde aşamalı olarak yaratılması. Ahura Mazda ilkin gökleri, sonra sırasıyla suyu, yeri, bitkileri, hayvanları ve insanları yaratmıştır.

2- Beşer: Maşâya ve Maşâyana (erkek ve dişi) adıyla bilinen bir çiftten meydana gelmiştir. Maşâyâ erkek manasını taşır.

3- Yaratıcının Nuh tufanıyla varlığı yok edeceğini bildirmesi.

4- Nuh'un (Yim) ilk şeriat getiren peygamber kabul edilmesi. Vendîdâd'da (Vendîdad Fargard, II, 4) Nuh'un peygamberlik görevini başaramaması nedeniyle Zerdüşt'ün ikinci şeriat koyucu olarak gönderildiği düşünülmektedir.

5- Mesih ve diğer peygamberlerin, gelecekte gönderilecek bir elçinin gelişini haber vermesi gibi Zerdüşt de kendisinden sonra Soşyant'ın (Soişgant âlemlere rahmet anlamına gelir) geleceğini haber vermektedir.

Sasaniler döneminde son derece yaygın olan ibadethanelerin Ahamenişler döneminde inşa edilmemiş olmasının nedeni bazı kaynaklarda, Ahamenişlerin Ahura Mazda'ya heryerde ibadet edilebileceğine, bunun için özel bir mekân gerekmediğine inanmalarıyla açıklanmıştır. Nitekim Herodotos da Ahamenişler döneminde ibadethanelerin bulunmadığını aktarmıştır. [Pûrrızâ, s. 373. Meşkûr, "Ahlâk-i Îrânîyân Der Pîş Ez İslâm", s. 198.]

Tek tanrı inancını getirmek için görevlendirildiği düşünülen Zerdüşt, Ahura Mazda dışındaki bütün tanrıları ve putları din dışı olarak ilan etmiştir.

Vendîdâd'da, Ahura Mazda'nın Zerdüşt'e şöyle seslendiği aktarılmıştır: "Ey Zerdüşt! Ben evli erkeği evli olmayandan, aile sahibi erkeği de aile sahibi olmayandan daha üstün tutarım".

Bazı araştırmacılara göre eski İran inanışının "düalist inanç" şeklinde nitelenmesi yanlıştır. Gatalar'da Ahura Mazda maddî ve manevî âlemin tek yaratıcısı ve bütün iyiliklerin ve güzelliklerin sahibi olarak geçmektedir. Onunla birlikte kötülüğün yaratıcısından söz edilmemiştir. Îrec Târâpûrvân, "Felsefe-i Mezheb-i Zertüşt", (Çev.: Ferhâd Âbâdânî), Zebân ve Edebiyyât, Sayı: 70, 1348 hş., s. 880

İransız ve Farsçasız Bir Dünya

"Tarihin babası Herodotos"un metni merkeze alındığında "İran'sız bir dünyanın, tarihsiz"; İslâm ahlâk edebiyatı ve Osmanlı Türk edebiyatı penceresinden bakıldığında ise "Farsça'sız bir edebiyatın, renksiz ve rüyasız" olacağını ifade etmek gerekir.

İnönü Dönemi Dine Karşı

Milli Eğitim Bakanlıgı Tebliğler Dergisi'nin 17 Subat 1947 tarih ve 421 sayısında 21 Ocak 1947, Neşriyat Müdürlügü S.1803'te Doğan Kardeş yayınları arasından çıkan "Nar Tanesi" isimli kitap ilkokullara tavsiye edilmistir. Bu dergide (Doğan Kardeş) inançları küçük düşürücü ifadeler vardır. Atsız, bu satırlardan verdigi örneklerin birinde, **"hey insanoğlu insanoğlu! Sen Allah'ın bol, insanın kıt yerinde geldin beni kurtardın. Seni sırtımda yedi yıl, yedi derya dolaştırsam hakkını ödeyemem. Veren Allah ne muradın varsa versin. Ama ne olur ne olmaz. Allah'ın işine pek güvenilmez. Bazen kuyruğu ile oynar, bazen kulları ile"** denilerek halkın dini inançlarıyla dalga geçildigini ve Marksizm'in yüceltildiğini, böylece körpe beyinlerin yıkandığını vurgulayarak bu dergi'nin niçin Tolstoy'dan 17 hikaye tercüme ettiğini sorgulamıştır. Bkz., Tebligler Dergisi, C. IX, S. 421, 21 Kasım 1947.

Bana Yetersin

İmam Şâfi

يَقُولُ حَبِيبِي أَنتَ سُؤلِي وَبُغيَتِي * كَفَى بِكَ لِلراجِينَ سُؤلا وَمَغنَما

Der, ey sevgili tek arzum ve gayem sensin. Ümitvâr olana, isteyenlere ganimet olarak yetersin

Emeviler Ehli Beyt-i Sevmezlerdi…Kim Ne derse Desin

Kaside'i Bürde'yi yazan Ka'b b. Zuheyr'in, aşağıdaki şiir'ini Hz. Ali (kerrem'allahü veche radiyallâhü anh)'yi medh etmek için inşâd etmiştir (söylemiştir). **Emeviler, bu şiiri, onun şiirlerinin arasına katmayı ve meclislerde okunmasını yasaklamışlardı.** [1594]

Bu yasaklamayı kimin başlattığını söylemeye gerek var mı?

إِنَّ عَلِيّاً لَمَيمونٌ نَقيبَتُهُ

بِالصالِحاتِ مِنَ الأَفعالِ مَشهورُ

صِهرُ النَبِيِّ وَخيرُ الناسِ مُفتَخَراً

فَكُلُّ مَن رامَهُ بِالفَخرِ مَفخورُ

صَلّى الطَهورُ مَعَ الأُمِيِّ أَوَّلَهُم

قَبلَ المَعادَ وَرَبُّ الناسِ مَكفورُ

مُقاوِمٌ لِطُغاةِ الشِركِ يَضرِبُهُم

حَتّى اِستَقاموا وَدينُ اللهِ مَنصورُ

بِالعَدلِ قُمتَ أَميناً حينَ خالَفَهُ

[1594] Ali Faur tarafından şerh ve tahkik edilerek 1419/1997 yılında Lübnan'da Daru'l- Kütübi-1 îlmiye., s. 39; **Kumeyhe** Müfıd, *Şerhli Divân 'i Ka'b b. Zuheyr,* Li-Ebî-S'âid es-Sukkerî, Dâru'ş-Şevvaf, Cidde, 1989.., s. 78.

أَهلُ الهوَى وَذَوِ الأهواءِ وَالزورِ

يا خَيرَ مَن حَمَلت نَعلاً لَهُ قَدَمٌ

بَعدَ النَبِيِّ لَديهِ البَغيُ مَهجورُ

أَعطاكَ رَبُّكَ فَضلاً لا زَوالَ لَهُ

مِن أَينَ أَنّى لَهُ الأَيامَ تَغييرُ

1. *"Şüphesiz Ali (kerrem'allahü veche radiyallâhü anh.) mübarektir, merhametlidir. Onun karakteri, iyi işler yapmakla meşhurdur. "*

2. *"Onda iftihar vesilesi olan nitelik, onun peygamber damadı ve insanların en hayırlısı olmasıdır, iftihar konusunda kendisi ile yarışa giren onun gerisinde kalır. "*

3. ***"Allah Teâlâ görünmediği halde insanlardan ilk evvel ona iman eden ve Ummî (H.z. Muhammed salla'llâhü aleyhi ve sellem) ile namaz kılan et-Tahür 'dur. (H.z. Ali 'dır.)"***

4. *" Müşrikler ile mukavemet ediyor. Doğru yola erene kadar onlarla savaşıyor. Allah 'ın dinidir yardım olunan. "*

5. *"Yalancılar, delalete erenler ve kâfirler Allah 'ın dinine muhalefet ettiklerinde adaleti sen icra ettin, emin bir şekilde . "*

6. ***"Resulden sonra o, insanların en hayırlısıdır. Onun yolu hak, adalet ve iman yoludur. Onun nezdinde zülüm metruktür. "***

7. *"Rabbin sana nihayeti sonu olmayan faziletini vermiştir. Zaman nasıl değiştirebilir onu"*

Ka'b, bu şiir'inde Hz. Ali (kerrem'allahü veche radiyallâhü anh) medh ederken mübalağaya gitmeden onun şahsında doğru olan şeyleri, sade bir şekilde ifade etmiştir. Hz. Ali(kerrem'allahü veche radiyallâhü anh)'nin merhametli olduğunu, iftihar vesilesi olan birçok niteliğin kendisinde bulunduğunu, ilk iman edenlerden, namaz kılanlardan olduğunu, adil olduğunu, bütün hayatı boyunca haksızlığa ve zülme karşı mücadele ettiğini sade bir üslupla dile getirmiştir.

Câhiliye Döneminde Şiir ve Şâire Verilen Önem

İslâm'dan önce Araplar ümmî idiler. Okuma yazma bilmiyorlardı. Şiir söylemeyi seviyorlardı. Dilin fesahatine, belağâtına, konuşmanın doğruluğuna ve muhtelif, karmaşık vezinli şiirlere düşkündüler.[1595]

[1595] - Vâdılı es-Samed, *Edebil sadri 'l-İslâm,* Müessesetu'l-Câmî'yye, Beyrut, 1994, s. 65.

İfade şekilleri arasında şiir sanatı, Araplar nezdinde çok değerli ve önemli idi. Bu nedenle onlar şiiri, ilimlerinin, tarihlerinin Divânı, doğru ve hatalarının şahidi kıldılar. Birçok ilim ve hikmette asıl kıldılar. Şiir melekesi onlar arasında köklü ve sağlamdı. Arap reisleri şiir konusunda rekabete giriyorlardı. Mükemmel ve iyi şiiri, kötü şiirden ayırt etmek için her bir şairin şiirini bu konuda usta olan şairlere ve edebiyatı iyi anlayan kimselere sunmak için "Ukkaz" panayırını kendilerine mesken ediniyorlardı. Öyle ki bu gelenekleri hac ettikleri yerde, Beytullah'a şiir'lerini asmaya kadar vardı.[1596]

Câhiliye döneminde şiir, büyük bir konuma sahip idi. Onların Divânı ve arşivi idi. Her açıdan onların isteklerini, acılarını ve hayatlarını tasvir ediyordu. Onların kum tepelerini, kıyafetlerini, hayvanlarını ve vatanlarını tasvir ediyordu. Kahramanlıklarını, hayatlarını, önemli savaş günlerini, soylarını, övünç vesilesi olan yiğitliklerini, şiirleri ile dile getiriyorlardı. Şiir, onların konuşmalarının en önemli dokümanıdır. Şiir, dedelerden babalara, babalardan çocuklara, çocuklardan torunlara aktarılıyordu.[1597]

İbn Şîrîn, Hz. Ömer'in şöyle dediğini rivayet eder: *"Şiir, Arapların devlet arşividir. "* Araplar için şiirden daha doğru bir arşiv bulunmamaktadır. İslâm geldikten sonra Müslümanlar cihad, Fars ve Rumlar'la yapılan gazvelerle meşgul olmaları nedeni ile şiire olan ilgileri azaldı ve şiir'i rivayet etmekten uzaklaştılar. Fakat ne zaman ki İslâm dini her yere yayıldı, fetihler çoğaldı ve Araplar her yerde mutmain bir şekilde yaşamaya başladılar. İşte o zaman şiir rivayet etmeye başladılar. Arapların müdevven bir Divânı ve yazılmış bir arşivi yoktu. Şiirleri ezbere bilip aktaran ravilerin bir kısmı ölümle ve bir kısmı da savaşlarla yok olması vakıası onları şiir konusunda kitap telif etmeye şevketti. Bundan dolayı az bir kısmını muhafaza edebildiler. Çoğu ise unutuldu.[1598]

Geçen bilgiler ışığın da anlaşılan şudur ki: Câhiliye dönemindeki Arap şiiri o dönemde ki Arap tarihi ve medeniyeti için çok önemli bir kaynaktır. Çünkü şiir Arapların ahlakını ve tabiatlarını bize tasvir ettiği gibi onların dinî ve İçtimaî hallerini de bize tasvir etmektedir. Şiirle soyları korunmuş ve kahramanlıkları bilinmiştir. Savaşları, olayları şiirlerde zikredilmiştir. Şiir, Arap dilinin asıl arşividir. Şiir, savaşta ve barışta onların hayatlarını yansıtan/akseden bir aynadır. Şiir, Arapların gerçek arşividir.[1599]

Câhiliye döneminde şairlere ayrı bir önem veriliyordu. Şair, daima arasında yetiştiği topluluğun, üzerinde hassasiyetle durduğu bazı hasletleri temsil ve ifa ederdi. Siyâsî müzakerelere

---

[1596] - es- Samed, *a.g.e..* s. 65.

~ - es-Samed. *a.g.e.,* s. 67.

[1598] - es-Süyûtî. *a.g.e.,* II, 293.

3IJ- es-Samed, *a.g.e..* s. 66.

katılan heyetlerde şairin yeri vardı. O, kabile veya kabileler birliğinin sözcüsü olarak kendisine şekil veren muhitin mümessiliydi. Kabile hayatının, hissiyatının, mazisindeki mefahirinin, zaferlerinin, düşmanlarına karşı beslediği kinin, onları küçültücü hicivlerin, her cephesiyle etrafını çeviren tabiatın en güzel ifadesini şairin sihirli sözlerinde bulur ve bütün bunları ondan beklerdi. Onun şiirinin korunmasına ve yayılmasına çalışırdı.[1600]

Bu nedenle İbn-i Reşik'in dediği gibi " *Araplarda, bir kabilede bir şair yetiştiğinde diğer kabileler gelip o kabileyi tebrik ederdi. Yemekler hazırlar ve ziyafet verirlerdi. Kadınlar toplanır düğünlerde olduğu gibi çalgı çalar ve oynarlardı. Erkekler ve çocuklar birbirlerini tebrik ederlerdi. Çünkü yetişen bu şair kabilesinin namusunu korur, soyunu savunur ve şanlarını devanı ettirirdi. Zaten kabileler ya erkek bir çocuğun doğmasından veya bir şairin çıkmasından veyahut yavrulayan bir at ile gururlanıyor ve seviniyorlardı. "*[1601]

Kaynak: Ömer KIZILARSLAN, Ka'B B. Zuheyr Hayatı, Divanı Ve Şiir Konuları

Ben evlad-ı Resul'üm ta be mahşer ederim elbet

Yezide ehline ensabına etbaına la'net

Muhibb-i bende-i al-i abayı iki alemde

Şeref a'dasına hasm-ı kaviyim eylemem hürmet

Şeref Hanım

Leylâ

Bu akşam rüyamda Leylâ'yı gördüm

[1600] - Nihad M Çetin, *Eski Arap Şiiri,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak., Yay., İstanbul, 1973, s. 10.

[1601]- Ebû 'Ali el-Hasan b. Reşîk el-Kayravânî, *el- 'Umde fi mehâsini ' ş-şi 'ri ve adâbihi,* (Tlık. Muhammed Kerkezân), Dâru'l Me'arif, 1988, Beyrut, I, 153

Derdini ağlarken yanan bir muma;

İpek saçlarını elimle ördüm,

Ve bir kemend gibi taktım boynuma

Bu akşam rüyamda Leylâ'yı gördüm.

Leylâ... Elâ gözlü bir çöl ahusu

Saçları bahtından daha siyahtır.

Kurmuş diye sevda yolunda pusu

Döktüğü gözyaşı, çektiği ahtır.

Leylâ. Elâ gözlü bir çöl ahusu

Bir damla inciydi kirpiklerinde,

Aşkın ıstırapla dolu rüyası

Bir başka güzellik var kederinde

Bir başka âlem ki ruhunun yası

Sessiz incileşir kirpiklerinde

Ahmet Hamdi Tanpınar

Ya Rasulallah

32. Öyleyse (ey nefsim!) gel Allah'tan samimi olarak af dileyelim, ve mahlukatın en hayırlısı, kirlerden arındırılmış Taha'yı övelim.

33. Âl-i haşimden seçilmiş Muhammed'i, doğru yolu gösterici, uyarıcı ve müjdeleyici Ebu'l-Kasım 'ı (övelim).

34. (O) Allah 'ın tüm insanlar için yarattığı, kendisiyle mucizeleri açıkladığı ve ortaya çıkardığı bir peygamberdir.

35. (O) alnının nuruna baktığında, aylardan daha parlak ve göz alıcı olduğunu gördüğün güzeldir.

36. (O) kendisinden sana yönelmesini istediğinde kibarca sana yönelen yumuşak huylu kişidir, o büyüklük taslayan ve kibirli bir kişi değildir.

37. iyiliği, ihsanı ve zühdü kapsamış, şerefe, takvaya ve hayaya ulaşmıştır.

38. Bozulduktan sonra yeryüzüne iyilik getirmiş, her tarafınasavrulan parçaları bir araya getirmiştir.

39. Dalalet ve hidayetin arasını beyan etmiş, insanlar için ışık saçan bir sistem açıklamıştır.

40. Bozulduktan sonra, parçalanan hükümlerini onarmak için dinin eğriliklerini doğrultmuştur.

41. O olmasaydı zaman, çer çöpten temizlenmezdi, suyu bulanır ve çekilirdi.

42. Aralarına geldiğinden beri o, yeryüzü ehlinin teminatıdır, Allah onunla yıkıcı azabı kaldırmıştır.

43. Arşın ilahı ona bir nur ve parlak bir güzellik giydirmiştir böylece onun fecrinden risalet sabahı doğmuştur.

44. Savaşta çok güçlüdür onun şiddeti karşısında med halindeki taşan deniz çekilir.

45. O çok güçlüdür eğer onun gücü kılıç olarak kalıba dökülse neredeyse sarp kayaların üzerine iz bırakır

46. Elinin parmaklarını öptüğümde, avcunun ruhuma (uzandığını) ve parmaklarının misk ve amber yaydığını (hissediyorum).

47. Güç ve kıymet yönünden diğer peygemberlerin en üstünüdür, kişilik olarak onların en şereflisi ve soy yönünden en güzelidir.

48. Her ne kadar bi 'sette geride olsa da büyük peygamberlerden önde olan bir peygamberdir.

49. Din, bir ordu çıkarsa onun en önündedir, bir topluluğa dalsa zırh ve miğfer olur.

50. O nurdur, şu kadar var ki bahçeler onu çiçeklerle çevrelese en parlak ve en güzel o olur.

51. Onu mahlûkat için rahmet olarak yaratan, gizli sözleri sağıra işittiren ve haber veren yüce ve münezzehtir.

52. Ya Rasulallah! Ey en hayırlı şefaatçi ve tüm yaratılmışlara gönderilenlerin en üstünü.

53. Günah hastasının şifası şefaatledir, öyleyse hali değişen bir hastayı tedavi et.

54. Ey yaratılmışların en hayırlısı! Senden cehennem ateşinin alevlendiği gün için ricacıyım.

55. Sevgilisini övdüğüm için rabbimin günahlara bulanmış kula hoşgörülü davranacağına inancım tamdır.

56. Zannım odur ki onun övgüsünü yaydığım için onun zenginliği, benim fakirliğimi ortadan kaldırır.

Osman Bektaş el Mevsili

Kalbim Öldü

1. Haram ayın hilali göründüğünde gözyaşlarım sevgi ifadelerimi peşpeşe sıraladı ve haykırdı.

2. (O) hüzün ayı olduğu gibi müminlere düşmanlık kılıcı (nın çekildiği) zulüm ayıdır da.

3. (O) zamanın badiresinin, yayından onlara ölüm okunu fırlattığı hilaldir.

4. Ben, gönlüm ızdırap içindeyken ve kanım alev almışken onların felaketini unutup da nasıl teselli bulurum?

5. Onlar için gözyaşım aktı ve kalbim öldü, (artık) gamlarım sarhoşluğum, gözyaşım şarabım (oldu).

6. Dostum! Azarlama, hastalığıma şifa vermedi; iç organların yarası sözle tedavi edilebilir mi?

7. Eller yerine iç organlarımı nasıl parçalamam ve İslam'a nasıl kan ağlamam.

8. Kitabın ve ahkamın bizzat kendisi olan bir kişinin öldürülmesinden dolayı kalpler içine kapandı.

9. O, Hüseyin'in, arı beyinin, Betül'ün ve Tihamî'nin ta kendisidir.

10. Yiğit imam için sadece sinemi değil her yerimi parçalamam benim hakkımdır.

Osman Bektaş el Mevsili

Hz. Mevlana'ya Herkes Büyüğümüzsün Der…Hacı Bektaş Veli'de

H i k â y e (3 1 5) :

Faziletle süslenip bezenmiş doğru râviler rivayet ittiler ki:

Hacı Bektaş-ı Veli, Baba Resul'un has halifelerinden idi. Baba Resul Rum ülkesinde (Anadolu'da) zuhur etmişti. Bir topluluk, ona (Baba Resul'a) Baba Resulu'llâh diyordu. **Hacı Bektaş'ın marifetle dolu ve aydın bir kalbi vardı. Fakat (şeriate) uymuyordu.** Nakibi şeyh İshak'ı birkaç müritle birlikte Mevlânâ'nın yanma gönderdi ve Mevlânâ'dan:

"Ne iştesin, ne istiyorsun, dünyada kopardığın kıyamet nedir?"

diye sordurdu. Buna sebep de dünyanın bütün büyük ve küçüklerinin Mevlânâ hazretlerine teveccüh etmeleri idi. Bütün şeyhler ve emirler Mevlânâ'nm sözlerini işitmekten lezzet alıyorlardı. Birçok mukallit müritler de kendi sahte (müteressim) şeyhlerinden yüz çevirip bu hakikati arayan ve onu tasdik eden hanedanın kulu ve müridi olmuşlardı, işte bu hali kıskanma onlara çok işliyordu. Kıskançlık yüzünden her taraftan her biri onun aleyhine sözler söylüyor, nükteler savuruyor ve onu yeriyorlardı. Yine Hacı Bektaş demişti ki:

"Eğer aradığım buldunsa sus, bulmadınsa dünyaya attığın bu gürültü nedir? Kendini insan oğullarının manzum yaptın. Halkın bu kadar hanumanmı birbirine kattın," Nitekim Mevlânâ buyurmuştur:

Şiir:

"Başımız ayak yapıp Ceyhun tarafına doğru koşuverdik.

Biz dünyayı birbirine kattık ve sonra aradan fırlayıp çıktık.

O Leylâ'nın Mecnunlarının sınırına gittiğimiz vakit, binek hayvanımız ser-keşlik etti.

Biz Mecnun'un sınırını da aştık..."

Hacı Bektaş-ı Veli yine demişti ki:

Dünyayı heyecanının tatlılığı ile doldurdun. Hayli ameli bozuk münafıklar senin heyecanının heybetinden damakları acı olup siyah elbise giydiler.

Derler ki, adı geçen şeyh İshak, medresenin kapısına ulaştığı vakit, Mevlânâ hazretleri semâda idi. Şeyh İshak medresenin eşiğini tam bir edeple öptü ve dervişlere yaraşır bir huzurla içeri girdi. Hemen o anda Mevlânâ hazretleri şu gazele başladı:

"Eğer dostun yoksa, niçin aramıyorsun?

Eğer yârine ulaşıtınsa niçin sevinmiyor, lâkayt oturuyorsun?

Bu acayip bir iştir. Asıl hayret edilecek şey, sen bu hayret edilecek şeyin sevdasında değilsin,".

Şeyh İshak kendinden geçti, bu gazeli ve bu olayın tarihini yazıp gitti. Hacı

Bektaş hazretlerine ulaşınca, görüp işittiğini olduğu gibi anlatıp yazdığı tarihi arz edince Hacı-Bektaş:

"Aynı günde Mevlânâ hazretleri kükreyen bir aslan gibi içeri girdi ve bana:

"Ey kahpenin kardeşi! Bizim heyecanımız neşe ve aşktan geliyor, yanma ve aramaktan değil, deyip gırtlağımı sıktı. Öleceğimden korktum, baş koyup istiğfar ettim. Yalvarıp yakardım ve kendi aczimi itiraf ettim. Bir anda gözümden kayboldu," dedi ve

"Şimdi ey dervişlerim! Mevlânâ'nın saltanat ve ululuğu bizim tasavvurumuza ve teşbihlerimize sığmaz. O mânâ timsalinin fermanına itaatten başka bizim için yapılacak şey yoktur," diye ilâve etti.

Şiir:

"Bu ne letafet, bu ne güzellik, bu ne can bağışlayan dilberliktir. Bunun karşısında sabretmek ne kadar talihsizlik ve sapıklıktır."

Bunun üzerine hepsi baş koyup mürit ve halis muhip oldular.

Kaynak: Eflaki, Ariflerin Menkıbeleri (I. Cilt), 1973

Nasıl Övünmem

Rasûlüllah salla'llâhü aleyhi ve sellem için Urfî-i Şirazî derki:

"O öyle bir şehinşahtır ki, kainattan müstağni bir derviş olduğu halde askerinin (ümmetinin) dert ve ıstırabını yüklenmiştir".

Yine Efendimiz salla'llâhü aleyhi ve sellem için,

"Akıllının birisi çocuklara ders verirse, en cahil şakirdi Eflatuncun ilmiyle alay eder. Onun sofrasını Hz. Ali hazırlar. Cebrail de o sofraya misafir olur."

diyerek peygamber ve Hz. Ali sevgisini daha bunlar gibi bir çok beyitlerle izhar etmiştir.

Peygamber tesirini biraz da övünerek dile getiren Örfi,

“ Şiirimin gülistanı ile övünürüm. Reyhani Hazreti Peygamberin saçının kokusunu taşıyan böyle bir bahçe ile kim övünmez. Allah Allah..! Benim şiirim nasıl bir fidandır ki ab-ı hayat ile beslenir, yetişmiştir. Sallamadan dallarından mana çiçekleri dökülür.”

demektedir.

Farkımız Olsun

Hayyam:

“Benim şarap şişemi kırdın, ya Rabbi,

bana zevk ve safa kapısını kapadın, ya Rabbi

benim gül gibi penbe şarabımı yere dökdün,

dilim tutulsun ağzım toprakla dolsun acaba sen sarhoş musun, ya Rabbi? ”

Rubaisini tefsir etmek için de şöyle bir hadise tasavvur ve nakletmişler:

Ömer Hayyam bir gün havadar ve ferah-feza bir yerde içki takımını önüne koymuş, şarap içiyormuş. O sırada nagehan şiddetli bir fırtına kopmuş, tozu dumana katmış, şarap şişesi devrilmiş, kadehler kırılıp dökülmüş, şair şaşırıp yarı yesinden yarı hiddetinden Allah’a karşı yukarıki sözleri savurmuş, bunun akabinde yüzü kararmış, ağzı çarpılmış, nagehani ve şedid bir buhran-ı asabiye tutulmuş ve gûya derhal tevbe ve istiğfar zemininde şu sözleri söylemiş:

نا کرده کناه در جهان کیست بگو،

بی جرم کناه چون توان زیست بگو،

من بد کنم و توبد مکافات کنی،

پس فرق میان من و توچیست بگو؟

Yani: Dünyada günah işlemeyen kimdir, söyle.

Günah cürümünü irtikap etmeksizin nasıl yaşanabilir söyle.

Ben fenalık edeyim, sen de bana karşı fenalıkla mukabele et, öyle ise benimle senin arandaki fark nedir, söyle."

Maarri ve Hayyam

Hazırlayan: Işıl UÇAŞ

Araplar'ın gözde şairlerinden biri olan Ebu'l-Ala el-Maarri (973-1057) Suriye'de yaşadı, saray şiirine karşı bir şiir anlayışı geliştirdi. Şiirlerinde dönemin toplumsal adaletsizlik, acı ve ölüm gibi sorunlarını ele aldı. **Bilgiye ulaşmanın yolu olarak iman yerine aklı savundu. İslam'ın cennet-cehennem anlayışını yergi diliyle eleştirdi ve saray şairlerini cennet-cehennem bekçileri diyerek alaya aldı.**[1602]

Ebu'l-Ala el-Maarri (1057): Arap edebiyat tarihindeki en büyük özgür düşünürdür. Dini itikat konularında agnostik bir tutum içerisine girmiştir. Aklı, insanın yegâne değerli ustası olarak kabul etmiş, döneminin tüm dini inançlarını gülünç bularak, hepsini bir kenara itmiştir.

İncelediğimiz eserde Hayyam'ın felsefî yönü ve rubailerine yansıyan fikirler üzerinde durulurken dikkatimizi çeken bir nokta da kendisinden yaklaşık bir asır evvel yaşamış olan ünlü Arap şairi Ebu'l Ala el- Maarri ile karşılaştırılması oldu. Bu karşılaştırmalarda Hüseyin Daniş'in tespitlerinden yola çıkarak Maarri ile Hayyam arasındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerinde duracağız. Hüseyin Daniş, Maarri'nin Lüzummiyat'ını İngilizceye tercüme etmiş olan Emin Reyhani'nin şu ifadesine yer veriyor:

"**Her kim bu kitapta Ebu 'l Ala'dan tercüme edilen şiirleri Ömer Hayyam'ın rubaiyatıyla birlikte okuyacak olursa bu iki şairin inancının yahut inançsızlığının bazı aşamalarının şeklen ve manen dikkat çekici olan**

[1602] *Metin Devrim, "Dünya Edebiyatından Bilgiler"*, http://www.circassiancenter.com/cc-turkiye/edebiyat/genel_konular/108_dunyaedebiyati-01.htm, (18.11.2011)

benzerliklerini elbette görür. Ömer'in şüpheciliği ve karamsarlığı birçok yanlarıyla Maarrî'den ilham alınmış gibidir. Lakin Arap şairi dinî fikirlerinde İranlı şairden daha cesurdur. Ben, Ömer eser çalan biriydi demiyorum. Yalnız şunu söylemek istiyorum: Fransız Voltaire hür fikirlerini ve şüphesinin büyük bir kısmını nasıl Hobbes, Locke, Bayle 'den aldıysa Ömer de Maarri 'den almıştır. Bu görüşlerimin redd yahut kabulünü her iki şairin sözlerini karşılaştıracak olan okurlarıma bırakıyorum."

Hüseyin Daniş de Hayyam ile Maarri'nin aslında birbirinden ayrı iki şahsiyet olduklarına ve mizaçlarının uyuşmadığına dikkat çekiyor. Hayata karşı bakış açıları ve dünyaya karşı aldıkları vaziyetlerin epeyce farklı olduğunu belirtmektedir. Hayyam'ın karamsarlığı sadece şiirleriyle, şairaneliği ile sınırlı kalmıştır, hayatına hâkim olmamıştır. Maarri'nin karamsarlığı ise Hayyam'ınki gibi görüş belirtmek ve şairanelikten ibaret kalmıyor adeta ruhuna ve tüm benliğine sinmiştir. Bu karamsarlık bir kâbus gibi ruhuna çökmüş ve ömrünü karartmıştır. Hayyam'ın umutsuzluğunda dünyanın karamsarlıklarına karşı alaycı bir tebessüm hatta acıma vardır. Maarri'de ise son derece ciddi, ağırbaşlı bir söyleyiş tarzı dikkat çeker ve bu ciddiyeti hayatına karamsar bir felsefeyle yansıtır. Maarri'de mantık hissiyata üstün gelir ve ömrünü de haramdan kaçınarak tam bir zahit gibi geçirmiştir. Halbuki Hayyam yaradılışça zarif ve zevke düşkün, güzelliklere tutkundur. Dünya'da hayatın en hoş ve en iyi tarafından değerlendirilmesi gerektiği düşüncesindedir. Bu açıdan Epiküryenlere yakındır. İnsanlara fazilet ve ahlâk dersi vermeye hiç meraklı değildir. Maarri'yi ise ahlâk meseleleri inanç meselelerinden daha çok ilgilendirmiştir. Dünya zevki yerine zühd ve takvayı benimseyen bilginler arasında yer almıştır.

Hayyam ve Maarri'nin mizaç farklılıklarına değinen Daniş, her iki şairin ortak noktaları üzerinde de duruyor. Her ikisi de tabii ve ilâhi ilimlerde lâedriyedendir.

Maarri ile Hayyam arasındaki benzer bir nokta da fikirlerini söyleyişlerindeki cesarettir. Maarri lâedriyye felsefesine bağlı fikirlerini hem daha samimi hem de Hayyam'a göre daha büyük bir cesaretle açıklamıştır. Son derece mutaassıp ve zorba bir devirde birçok karşıtının öfkesine ve kötü maksadına rağmen felaketlerden korunarak 84 yaşına kadar doğum yeri olan Maarretün Numan kasabasında yaşayabilmiştir. Hüseyin Daniş; Hayyam ve Maarri'nin Cebriyye (Fatalizm) inancında oluşlarını diğer bir ortak bir nokta olarak belirliyor.

Maarri, Haleb'in 84 kilometre güneyinde bulunan Maarretü'n-Numan kasabasında M. 974 yılında doğmuş, yine aynı kasabada M.1058'de ölmüştür. Bir rivayete göre sekiz yaşındayken gözleri kör olmuş. Zengin ve ilim irfanla tanınmış bir aileye mensup olan Maarri 12 yaşındayken Antakya'ya şehir kütüphanesine hafızlık etmeye gider. Bir kere dinlediği kitabı hafızasına yer etmesi, kitabı olduğu gibi tekrar edebilmesi insanları daima etkilemiş ve şaşırtmıştır. Hafızasının kudretine dair birçok hikâye nakledilmiştir.

Maarri hakkında da tıpkı Hayyam da olduğu gibi birbirini tutmayan çok zıt fikirlerin yürütüldüğünü görüyoruz. Kimilerince dinsizlikle, zındıklıkla itham edilmiş kimileri de onu dindar, sofu, zahit olarak nitelendirmiş; Hak yoluna nefsini adamış biri olarak Allah katında en yüksek makamda görmüşlerdir. Maarri'nin de tıpkı Hayyam gibi birbirine bu denli zıt yaklaşımlar içinde değerlendirilmesinin sebebi ne olabilir? Bu konunun anlaşılabilmesi için Maarinin felsefine değineceğiz.

Maarri'nin Felsefesi

Maarri'nin fikirlerini tespit etme konusunda *Lüzumiyyat* isimli eserinin kaynak alındığını görüyoruz. A. Seni Yurtman "*Maarri Divanından Seçmeler*" [1]isimli eserinde *Ebu'l Ala'nın Felsefî Fikirleri* bölümünde onun fikirlerini Lüzumiyyat'ından seçtiğini belirtmektedir. Bedrettin Aytaç da *Ebu'l-Ala el*

Maarri'nin Lüzumiyyatında Kadın adlı makalesinde şairin hayata ilişkin çeşitli görüşlerinin ve felsefesinin yer aldığı *Lüzumiyyat*ından yola çıkarak Maarri'nin kadına bakış açısını incelediğini belirtmektedir.

Aşağıda Maarri'ye ait şiir örnekleri, *A. Seni* Yurtman'ın *Maarri Divanından Seçmeler* kitabından alınmıştır.

"Bize dediniz ki: Bir sâni '-i kadîm vardır. Biz de size dedik ki: Sözünüzü tasdik ederiz; biz de öyle diyoruz. Sonra öyle zu'mmettiniz ki: O sâni' zaman ve mekândan müzezzehtir. Haydi, söyleyiniz: Bu öyle bir kelamdır ki onda bir sır vardır. Manasını bizim aklımız almaz! "

Maarri, bu beyitte Allah'a inandığını fakat zamandan ve mekândan münezzeh oluşuna aklının ermediğini söylemektedir. Allah'ın varlığını algılamayı insan aklının sınırlarının ötesinde değerlendirmektedir. Bu gerçeği, aklın sınırlarını zorlaması bakımından değerlendirmesi agnostik bakış açısını yansıtmaktadır.

"Tevratı -Hz. Musa'nın kitabını- okuyanlar, onu okuma aşkıyla değil ondan menfaat edinmek maksadıyla okuyorlar. Şu şeriatlar, bizim aramıza birtakım ayrılıklar ve türlü türlü düşmanlıklar koymuştur."

"Öyle birbirini tutmayan şeriat hükümleri ki buna karşı susmaktan gayrı elden bir şey gelmez. Ona karşı, cehennem korkusuyla Allah 'a sığınırız. Nasıl olur: Beri taraftan sakat edilen bir elin diyeti şeraitçe beş yüz dirhem gümüş iken bir çeyrek altını çalanın, bu suçundan dolayı eli kesiliyor. "

"Şu insanlar, din perdesi arkasına geçerek öyle işler yapıyorlar ki dinsizlerden hiç farkları kalmıyor. Biz, onların bu yalanlarına inanmak için, aklın gösterdiği doğru yolu inkâr ederiz. Halbuki hürmete ve inanmaya layık bir şey varsa o

da akıldır. ”

Yukarıdaki şiirler onun kendi zamanındaki din ve şeriat anlayışının yanlış algılanışına ve uygulanışına dair fikirlerini içermektedir. Bu ve benzeri fikirlerinden dolayı da zamanının din âlimlerince eleştirilere uğramışsa da inandığını söylemekten çekinmediğini, benzer düşünceleri ihtiva eden şiirler söylediğini görüyoruz. Şeriat hükümlerinin mantıksızlığına inanması ve bunu açıkça dile getirebilmesi yaşadığı zaman için oldukça cesur bir ifade tarzı olması dolayısıyla beyanındaki cesaret yönünden Hayyam'dan daha ileri bir seviyededir. Maarri, şeriat hükümlerine körü körüne bağlanmayıp bu hükümleri filozofça sorgulayarak bu anlamda insan vicdanını ve aklı en büyük muhakeme makamı olarak görüyor.

“Diyorlar ki ben uzun müddet mezarda yattıktan sonra tekrar dirilecekmişim; sonra da cennete gidip orada güzel hurilerle çocuklar arasında zevk ve sefa sürecekmişim. A zavallı adam, senin aklına ne oldu ki bu kadar derin bir vesveseye uğradın? ”

“Ey yıldızlar, sizler gökte pek eski zamandan beri varsınız. Sizler, âlimlerde müdekkiklerde fikirler, bilgiler uyandırdınız. Evet, siz müneccime varlıkların bir ölümü, sonu olduğunu da anlattınız. Fakat şu tekrar dirilme keyfiyetini de söyler misiniz?”

Maarri, yukarıdaki şiirlerinde dirilişe inanmadığını o zamanda söylenilemeyecek bir beyan cesaretiyle ifade etmektedir. Görüşleri ve ifade şekli Hayyam ile aynıdır. Beyan şekli açısından Hayyam'dan daha cesur olduğunu bu şiirinde de görmekteyiz.

“Taşkın, aşkın sözler, şarap içmeler, insanları öldürüp sırtlanlara yedirmeler, bir devletin devrilmesi, yerine başkasının kurulması... İşte dünyanın hali, böyle kılıktan kılığa girmekten ibaret... Kimse ölümün elinden kurtulmuyor

sonra da cehennem ateşiyle tehdit ediyor.Ey muzdarip cisim, dağıl!.. Senin hadiseleri toplaman -başından türlü macera geçmesi- artık çekilir şey değildir. Sen şu dünyada kiminle dost olsan, onun sana göstereceği dostluk mutlaka bir çıkarı içindir.”

‘Gülüyoruz; fakat bu gülüşümüz hakikâtte bir yüzsüzlüktür, utanmazlıktır. Bu dünya evladına yakışan ağlamaktır. Feleğin darbeleri bizi kırıp geçiriyor, kırılan bir cam gibi bir daha birleşip pekişmemize imkân yoktur. ”

Maarri’nin yukarıdaki iki şiirinde son derece karamsar olduğunu görüyoruz. Dünyanın halinden, insanın gerçek bir dostunun olamayacağından, varlığın sadece bu dünya ile sınırlı olmasından duyduğu üzüntüyü ve karamsarlığını açıkça ifade etmiştir. Maarri’nin karamsarlığının bazen çok ileri gittiğini gördüğümüz aşağıdaki şiirlerinde karamsarlığın adeta onun mizacını oluşturduğunu söyleyebiliriz.

“Ben üç türlü hapishanede bulunuyorum. Fena haberi öğrenmeye kalkışma, ondan bir şey sorma. Onların biri, körlüğüm, biri evimden bir yere çıkamayışım, biri de ruhumun şu pis cesedin içinde bulunuşudur.”

“Eğer varlık olmasaydı, yokluğun ne olduğunu bilmeyecektik. Vücuda gelimiz, bizim için bir beladır. Anaların tattıkları bir zevk bizim için bir musibet sebebi olmuştur. Allah onu vermez olaydı!..”

Maarrii, bir rasyonalist gibi duyu bilgisinin insana zann ve şüphe vereceğini savunuyor. Rasyonalistlere gore gerçeğe ancak akıl yoluyla varılabilir, duyu bilgisi değişken olacağı için rasyonelistler duyu bilgisine de şüphe ile bakarlar. Maarri’nin de geleneklere ve oteritelerin ileri sürdüğü bakış açılarına itibar etmeyerek aklı her şeyden üstün tutmasını rasyonalizm ile bağdaştırabiliriz. Dini sahadaki rasyonalizm, dinin akla uygunluğunu dile getirmektedir. Çünkü din de akıl da Allah vergisidir ve

bunlar hiçbir zaman birbirleriyle çatışmazlar. Bu görüşe gore ancak akla güvenilebilir. Dini inançlarda ancak mantığa uygun düşen ve tabii bilgilerin aydınlattığı ve tasdik ettiği şeylere inanılabilir. Dini rasyonalistler, aklın anlama ve kavrama gücünü aşan her türlü dogmayı reddederler.

Maarri ve Hayyam arasında tespit ettiğimiz çeşitli benzerlikleri şöyle gruplandırabiliriz:

1. Her ikisi de hayat ve din karşısında rasyonalistlerdir.
2. Her ikisi de hayatın çeşitli durumları karşısında karamsar bir yaklaşıma bürünmektedirler.
3. Her ikisinin de yaşadıkları dönemde saygı duyulan şahsiyetlerden olup hem takdir edilmiş olmaları hem de uç noktalarda olumsuz eleştirilere maruz kalarak dinsizlikle itham edilmeleri bakımından ortak özelliklere sahiptir.
4. Her ikisi de aklın her şeyi anlamakta yeterli olamayacağı görüşünde olmalarıyla da agnostik bir tutum içindedirler.
5. Her ikisi de düşüncelerini açıkça ve cesurca ifade etmişlerdir. Fakat ifade ediş tarzları biraz faklıdır. Hayyam hayata dair olan farkındalıklarını alaycı, müstehzi bir tarzda ifade ederken Maarri ise son derece sert ve katı bir şekilde adeta haykırmaktadır. Hayyam'ın ifade tarzı bizde bir tebessüm oluştururken Maarri ise bizi ciddiyete davet etmektedir.
6. Her ikisi de din adamları tarafından hem kendi zamanlarında hem günümüzde olumsuz eleştirilere maruz kalmışlardır.
7. Her ikisi de zamanlarının şeriat anlayışını ve din adamlarının tutucu davranışlarını eleştirmişlerdir.

AŞK RUBÂİLERİ

Talât Sait Halman... (1931 – 2014)

DUY

Dağdan dağa seslendim. Dur! Yankımı duy

Cennetten umutlar getiren şarkımı duy.

Bak, ben sana erdim uçurumlardan öte,

Sen çağrısı hiç bitmeyecek aşkımı duy.

ÖLÜMSÜZ SES

Çılgın yaşadık ölmeyecekmişçesine,

Hiç düşmeden aç gözlü kuşun öksesine.

Neymiş ecelin tılsımı? Biz hep koşarız

Aydınlığın, özgürlüğün, aşkın sesine

KADINIM

Sevdim: Kadınım loş ve tedirgin bir otağ:

Her mevsimi özlem, her gül yaprağı dağ.

Aşkım, arayan, gür yaşayan bir göçebe,

Hiç durmayacak, hep açacak bir yeni çağ.

EREN

Sevdaya eren, veda nedir bilmeyecek;

Cennette, cehennemleri eksilmeyecek..

Yalnız yüce musiki duyan can kulağı,

Kof ezgi ve boş seda nedir bilmeyecek.

ÇAĞRI

Arzuları dinmez ki umutsuz barışın

Gök pembe, başak mavi, ufuklar sarışın,

Aşkım çağırırken seni ölmez geceye

Nazlanmana görkem verecek yalvarışın.

O MEVSİM

Bir mevsime girdik, deli rüzgârları yok,

Bin bir gözü candan kamaşan narları yok,

Ürpertilerin gölgeli coğrafyası bu.

Vadileri var, çölleri var, yarları yok.

YALNIZ YANGIN

Aşk yoksa, bırakmaz ki bir iz kutsal ateş,

Sevgiyle tutuştukça biziz kutsal ateş..

Yalnız yanmak, hiçliğimiz Coştukça

Sevdamız, yer gök ve deniz kutsal ateş.

YENİ AŞK

Bak, son dönemeçte bekliyor bir yeni aşk:

Ürkek ve iyimser, öpecektir seni aşk.

Yorgunsun elbet, ama okşarsan onu

Son zindana sokturmayacak gölgeni aşk.

AŞK ÂNI

Sonsuz bir sevda özler âşk olan;

Günden güne şahlanan bır aşk, sanki yalan

Gerçek sevenin özlemi ürpertiyedir:

Aşk en kısa, en kutsal ân – kutlu bir ân.

DELİ GÜLLER

Son kutsal ateş bende yaşar sanmalı aşk,

Son surları çökmüş, bana yaslanmalı aşk

Cennette ağaçlar ölüyor – süslemeli

Benden deli güller koparıp son dalı aşk.

AŞK SEFERİ

Irmak yaşatır okşayarak nilüferi,

Doydukça menekşe aşka, sönmez ki feri

Sonsuzluğa ermekse kader kalyon için

Aşkın kıyısından başlar son seferi.

GÖLGESİ

Söndüyse güneşler gibi görkemli bu aşk,

Olduysa karanlık ve sağır bir kuyu aşk,

Kör kalmaz, ezer gölgesi altında yine

Her kuytuyu, her kuşkuyu, her korkuyu aşk.

BU CENNET

Hiç öpmediğim dudakların hasreti bu,

Hiç tatmadığım meyvaların lezzeti bu

En güçlü bahar, gölgelerin mevsimidir,

Aşkın yitirildikçe doğan cenneti bu.

YILGIN

Aşk bitti. Duyulmuyor sevinç çığlığımız.

Söndük. Bir ölgün anı çılgınlığımız

Son sevdanın yorgunuyuz biz, Sürecek –

Aşk üstüne aşk gelse de – yılgınlığımız.

YARINKİ AŞK

Engellemiyor belki bu gün ölmeni aşk,

Yerden göğe yükseltmiyor asla seni aşk.

Taptaze bir evren doğacak belki yarın,

Doğrultusu aşk, yıldızı aşk, ekseni aşk.

TAZELENEN MASAL

Sevda denilen destan, anlatmamalı

Bin bir geceden arta kalan bir masalı,

Hep yakmalı sonsuz yanacak meşaleyi,

Hep sunmalı en taze tomurcuklu dalı.

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi

Eylül 1989, S: 453, S. 120-122

SEN

Sen bin yüce destan içeren bir dizesin,

Cennet susuyor aşkı yücelttikçe sesin.

Her rengini senden alıyor gök kuşağı;

Dört mevsimi bin mevsim eden mucizesin.

SÜRGÜSÜZ

Aşk tarlasıdır bunlar: tel örgüsü yok..

Hiçbir yiğidin kavgası yok, süngüsü yok.

En mert ve en özgür yaşayan köydür bu:

Hiçbir kapının gizlisi yok, sürgüsü yok.

KUTLU UMUT

Orman coşacak bir çiçek okşandıkça;

Aşk sönmeyecek tek bir ateş yandıkça.

Görkemli bina çökmeyi hiç bilmeyecek

Her gün iki âşık ona yaslandıkça.

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi

Ekim 1991, S: 478, S. 261

Her konca bilir ki gül, ölüm muştusudur;

Sönsem diye çırpınan pınar, bengisudur.

Gökkubbede sevda arayan kuşlar, eli

Boş dönse de varlıkların en mutlusudur.

Artık yüzü gülmeyen masallar acıdır;

Sevdayı fısıldamazsa fallar acıdır.

Bir kahkaha duymazsa karanlıklardan

Güller kuru, aşk öfkeli, ballar acıdır.

Aşkın gizi, özbenliğe düşmüş bir kor,

Yandıkça gönül hiç su ve ses beklemiyor.

Sevginle tüm enginleri gez, ufku tara:

Ömrünce yanıtsız kalacaksan bile sor.

Gökten yere, dağdan çöle çevrildi serap;

Boş imgeyi tüm gözlerden sildi serap.

Sonsuzluğa erdi aşk ilâhîsiyle...

Sevdadan uzaklaşınca devrildi serap.

Başlarken umutsuz yüreğin son seferi

Özlem avutur yarım kalan sevgileri.

Aşk cennete ermekle sönüp gittiği ân

Bir başka ecel doğar ölümden ileri.

Hiç çıkmayacak ki yazgı, fallar biliyor.

Irmak, suya dargın, bunu sallar biliyor.

Cennetten azap, ecelden aşk doğduğunu

Bin bir gece sürmüş o masallar biliyor.

Aşk yalnızı benzemez bir ıssız adaya;

Bin köprüsü vardır ufka, ummana, aya.

Gönlünde cıvıldaşır bulutlar, kuyular;

Şen şakrak uçar cennete sevdalı kaya.

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi

Şubat 1986, S: 410, S. 179-180

EL BİRLİĞİ

Bizlerle ateş, su, dağ, örümcek el ele

Şimşekle pınar, avla bürümcek el ele

Biz aşkla yarattık doğanın birliğini

Her okşamamızda, düşle gerçek el ele.

YARDAN ÖTE

Göçsek diye çırpınan bu otlar mıydı

Tek mevsimi sevmekten umut var mıydı?

Irmak gömseydi aşka nergislerini

Dağdan dağa, yardan tara atlar mıydı?

Ümit Harmanı, S. 105

Kefen

Yazan: Pirem Çand

"(...) Sabah, Madhu odaya gidip baktığında karısının cesedi soğumuş, ağzında sinekler uçuşmaktaydı. Kadının donmuş gözleri tavana takılıp kalmıştı. Bütün vücudu toza toprağa bulanmıştı. Bebeği karnında ölmüştü.

Madhu koşarak Gheysu 'nun yanına geldi. Sonra ikisi birden ah vah edip bağırlarını dövmeye başladılar. Bağrışları duyan komşuları koşup geldiler, adet olduğu üzere yaslıları teselli etmeye koyuldular.

Zaman ağlama sızlama zamanı değildi. Kefen ve odun tedarikini düşünmek gerekiyordu. Ama akbabanın yuvasında asla et olmadığı gibi bunlarda da asla para olmazdı.

Baba oğul ağlaya sızlaya köyün ağasına gittiler. Ağa, onları görmekten nefret ederdi. Defalarca kendi elleriyle dövmüştü onları; hırsızlığı alışkanlık haline getirdikleri için... Sordu:"Ne var bre Gheysu! Ağlaman niye? Artık yüzünü göstermiyorsun, anlaşılıyor ki bu köyde yaşamak istiyorsun."

Gheysu, alnını yere koyup yaşlı gözlerle "Efendimiz büyük felaket içindeyim.

Madhu'nun karısı gece vefat etti. Gün boyu çırpınıp durdu. Gece yarısına kadar ikimiz de onun başucunda oturduk. Elimizden geleni yaptık. Ama o ümitlerimizi boşa çıkardı. Ekmek pişirenimiz kalmadı artık. Mahvolduk ağam. Yuvamız viran oldu. Kölenizim. Onun cenazesini sizden başka kim kaldırır? Elimizde avucumuzda ne varsa tedavisine harcadık. Ağamız verirse onun cenazesi kalkar. Sizden başka kimin kapısına gideyim?"

Ağa, iyi yürekli biriydi, ama Gheysu'ya acımak, siyah battaniyeye boya çekmek olurdu. içinden 'defol git buradan, cenaze evde kaslı. işe çağırdığımda gelmezsin, şimdi işin düştü, gelip yalakalık yaparsın, haramzade, serseri' demek geçti. Ama gün kızma ve intikam alma günü değildi. Çaresiz iki rupi çıkarıp önüne atıverdi, ama taziye için tek kelime etmedi. Tarafına bile bakmadı, başından savdı.

Ağa iki rupi verince köyün diğer iyi hallileri ne cüretle vermezlik edebilirlerdi. Gheysu, ağanın adını alarak kapı kapı dolaşmaya başladı. Kimi üç paysa verdi, kimi beş. Bir saat içinde beş rupi gibi hatırı sayılır bir para toplamıştı Gheysu.

Kimi tahıl verdi kimi odun... Öğlen vakti Gheysu ile Madhu kefen almak için kasabaya gittiler. Geride kalanlar kazık ve odun kesmeye koyuldular.

Köyün merhametli kadınları gelip cesede bakıyor, onun kimsesizliğine iki üç damla gözyaşı akıtıp gidiyorlardı.

Kasabaya vardıklarında Gheysu, "Odun, onu yakacak kadarı sağlandı, değil miMadhu?" diye sordu.

Madhu: "Hee, odun çok ya. Asıl kefen gerek," dedi.

"Ne olacak ki, ucuz yollu bir kefen alıveririz."

"Ee tabii, başka ne! Cenazeyi kaldırana kadar zaten gece olur. Gece vakti kefene kim bakar ki?"

"Ne kötü bir töre bu; yaşarken tenini örtmeye yaması bile olmayana ölünce yepyeni kefen! "

"Kefen de cesetle birlikte yanıp gidiyor işte."

"Ee. Neye yaradı! Bu beş rupi önceden olsaydı da tedavisine harcasaydık. "

ikisi de birbirinin içinden geçenleri anlıyordu. Akşama kadar çarşıda ora senin bura benim dolaşıp durdular. Tesadüfen mi yoksa bilerek mi bir meyhanenin bir meyhanenin *önünde durdular, sanki önceden kararlaştırmışlar gibi içeri girdiler. Tereddüt ediyormuşçasına bir süre ayakta durdular. Sonra Gheysu, bir şişe içkiyle biraz meze aldı, avluya çıkıp içmeye başladılar.*

Arka *arkaya içilen birkaç kadehten sonra çakırkeyif oldular. Gheysu, "Kefene sarınca ne oluyor sanki. Sonuçta o da yanıyor. Gelinle birlikte bir şey gitmiyor ya öteye" dedi.*

Madhu, melekleri masumiyetine inandırmak istercesine gökyüzüne bakıp "Dünyanın kanunu *bu. insanlar Brahmanlar'a binlikleri verirler; kimsenin işine yaramaz. Verenlerin de ellerine bir şey geçmiyor ki dünyada," diye yanıtladı.*

"Zenginlerin parası var, yakıyorlar. Bizi yakmaya harcayacak neyimiz var ki! "

"Ama köydekiler ne cevap vereceğiz? Sormazlar mı, hani kefen?"

Gheysu güldü. "Deriz ki parayı kaybettik. Çok aradık, bulamadık."

Madhu da güldü. Bu beklenmedik ziyafeti ima ederek, "Çok iyi biriydi zavallı.

Ölürken bile ziyafet çektirerek öldü,"dedi.

Şişenin yarıdan fazlası bitmişti. Gheysu yeniden dürüm ısmarladı. Et ve Ciğer şiş, sulu yemek, kızarmış balık. Meyhanenin hemen karşısında bir dükkân vardı. Madhu bir koşu gitti, hepsini iki kese kâğıdına doldurarak alıp geldi. O yiyeceklere tam bir buçuk rupi gitmiş, geriye çok az para kalmıştı.

Baba oğul, ormanda avının tadını çıkaran aslan edasıyla dürümlerini yediler. Ne suçluluk duygusu, ne rezil olma tasası. Sarhoşluk aşamasındaydılar.

Gheysu filozof edasıyla, "Bizim nefsimiz sükun buluyor; o da bundan sevap kazanmayacak mı?" diye sordu.

Madhu başını sallayarak onayladı. "Mutlaka kazanacak, mutlaka! Bhagvan, sen halimizi biliyorsun. Onu cennetine koy. Biz Can-ı gönülden ona dua ediyoruz. Bugünkü yemeği ömür boyu görmemiştik."

Bir süre sonra Madhu'nun içini bir sıkıntı kapladı. "Değil mi dede, biz de bir gün oraya gideceğiz?"

Gheysu bu çocukça soruya cevap bile vermedi. Ters ters baktı Madhu'ya.

"Orada bize soracaktır: 'Sizler bana niçin kefen almadınız?' Ne cevap vereceksin?"

"Deriz ki, almadıksa ne olmuş?"

"Ama mutlaka soracaktır." "Hem onun kefensiz gideceğini nereden çıkardın sen? Altmış yıldır ot yoluyorsam beni eşek mi sandın? Onun kefeni olacak, hem de bizim alacağımızda daha iyisi."

Madhu inanmadı. “Kim alacak peki? Parayı harcadık ya.”

Gheysu kızdı. “Kefen alınacak diyorum neden inanmıyorsun?”

“Parayı kim verecek söylesene! ”

“Aynı insanlar verecek! Sabah verdikleri gibi. Bu defa para belki elimize geçmez, ama eğer geçerse aynen şimdiki gibi oturur içeriz; kefen üçüncü defaya kalır.”

Karanlığın çökmesiyle yıldızların parıltısı daha da belirgin bir hal aldı. Meyhanedeki hava gitgide renklendi. Kimi şarkı söylüyor, kimi yalpalıyor; kimi arkadaşının boynuna kollarını dolamış oturuyor, kimi de içmesi için arkadaşına ısrar ediyordu. Ortam pürneşe; sarhoş edici bir havası vardı meyhanenin. Bazıları içkinin etkisiyle çoktan sızıp kalmıştı bile. Zaten kendilerini biraz olsun unutma zevkini tatmak için oradaydılar. Ama içkiden çok meyhanenin havası onları sarhoş etmişti. Yaşam belası toplamıştı hepsini oraya; bir süreliğine de olsa başlarındaki derdi unutmak istiyorlardı.

Baba oğul hala keyifle içiyorlardı. Herkesin gözü onlardaydı. Ne talihli insanlardı; ağzına kadar dolu şişe önlerinde duruyordu.

Yemeğini bitiren Madhu, yiyemedikleri dürümleri toparlayıp, orada aç gözlerle kendilerine bakan dilenciye *verdi. içmenin gururunu, coşkusunu, mutluluğunu yaşamında ilk kez hissetmeye başladı.*

Gheysu, “Al adamakıllı ye ve ona dua et. Bunu kazanan ne yazık ki öldü. Ama senin duan ona mutlaka ulaşacaktır. Her zerren ona dua etsin. Zor bir kazancın parasıyladır bunlar” dedi.

Madhu tekrar gökyüzüne baktı. “Cennete gidecek o dede... Cennetin hurisi olacak o.”

Gheysu ayağa kalktı, dalgalanır gibi, ***"He oğul, cennete gidecek o. Kimseyi incitmedi, kimseyi ezmedi. Ölürken bile hayatımızın en büyük arzusunu yerine getirdi. O gitmeyecek cennete de, gözü yaşlıları soyanlar mı, babasını yıkamak için Ganj'a götürüp mandarda ateşe veren bu şişkolar mı gidecek?"***

Bu samimi duygular değişmeye başladı. Hüzün ve keder anı başlamıştı artık.(...) "[1603]

Aciz Kul

Yazan: Ahmet Nedim Kasimi

"Miyan Hanif'in evden camiye, camiden eve gidip gelmekten başka bir işi yok gibi görünüyordu. Evi tek odadan ibaretti. Epeyce uzun bir odaydı bu. Ortasında bir kapı, çatısında yuvarlak bir delik vardı. Miyan Hanif bu deliği, muson yağmurları zamanında taşla kapatırdı. Kapı kapandıktan sonra Miyan Hanif'in dış dünya ile tek bağını çatıdaki bu delik sağlardı. Yöre halkı bu deliklere 'ağız' diyordu. Gündüzleri oda buradan gelen ışıkla aydınlanırdı; bu delik geceleri de yatağına uzanan Miyan Hanif'in, bazen minicik de olsa bir yıldız görüp içinin kıpırdamasına yarardı. işte o an Miyan Hanif aşikâr yalnızlığına rağmen yalnız olmadığını düşünürdü. Bu yıldız gecelerin karanlık sessizliğinde ona arkadaşlık ederdi. Ağustos-Eylül ayı bulutları Miyan Hanif'i ürkütürdü, çünkü yağmur korkusundan deliği kapatmak zorunda kalırdı. Zaten siyah yağmur bulutları yıldızları yutuverirdi. Birçok gece gökyüzü berrakken delikten yıldız görememek onu huzursuz eder, yatağının yönünü değiştirir dururdu. Büyük bir mücadeleden sonra yıldız kıvılcımı görse gülümser, yüzü aydınlanırdı. Yıldıza öyle sevgiyle bakardı ki eski bir dostuyla buluşmuş gibi olur, içinden:

*"****Nerelere kayboldun arkadaş böyle dostluk olur mu hiç? Yokluğunda bütün gökyüzünü dolaştım ama seni hiçbir yerde göremedim! Madem şimdi göründün, bundan***

[1603] Soydan, Celal, **Pakistan-Hindistan Öyküleri**, s.11-16

sonra da hep görün. Yoksa uykularım kaçar, eğer uykum gelmezse de baka baka seni uyuturum ha! *Diye geçirirdi.*

Evin ortasında duvara asılı bir raf vardı, tahılını bu rafa koyardı. Çiftçiler düzenli olarak ona üç dört tas tahıl getirirdi. Rafın üstünde Miyan Hanif'e gerekli ufak tefek şeyler dururdu. Bir sürahi, hatta bir vazo bile vardı. Öbür tarafta duvara gömülmüş yassı bir tahta parçasının üstünde fitilinden hiç yağ eksik olmayan topraktan bir kandil yanıp dururdu. Miyan Hanif gece namazını kıldıktan sonra evine döner, kandili yakar, sonra da kapıyı kapatarak yatağına oturur ve yüksek perdeden bir makamla Kuran'dan on on beş sure okur, sallanır dururdu. Namaz dışında sadece bu sureleri ezbere bilirdi. Bu yüzden sürekli onları tekrarlardı. Bitirince de ağaç direkteki çiviye asılı tespihini alır, defalarca Allah'ın adını zikrederdi. ***Yorulunca ışığı söndürür, yatağına uzanarak delikten bir bir yıldız görmeye çalışırdı. Yıldızı bulduğundaysa sanki Tanrı 'yı bulurdu****.(...)*

(...) Yine böyle bir gün aralık sonları Ocak başlarıydı; yağmur günlerce devam etmiş, hiç kesilmeyen damlalar derme çatma çatılardan içeri girmeye başlamıştı. Miyan Hanif'in çatısının bir bölümü de akınca, damlayan her yerin altına bir kap koymuş, toprak zeminde suçiçeğine benzer izler oluşmasını istememişti. Bronz bir kâseye çatıdan yavaş yavaş düşen damlalar, bir müzik aleti gibi ses çıkarıyor gibiydi. Miyan Hanif bu garip rastlantıya gülümsedi; kaplara düşen her damla farklı ses çıkarıyordu; hepsi bir araya geldiğinde bir cam armonika müziği duyuluyordu sanki.

Sonra yatağına oturup Allah 'ın adını zikrederken başka bir şey daha onu gülümsetmişti; Mevlasının ona nedenli lütufkâr olduğunu düşündü. Yağmurlu havalarda derme çatma çatılar akardı, onun çatısı da akıyordu ama sadece bir yarısı; yatağının bulunduğu yer kupkuruydu. Oraya küçücük bir damla dahi düşmüyordu. ***"Mevlam kulunun ne düşündüğünü bilir"*** *diye geçirdi içinden. Sonra dalıp gitti.* ***"O evden camiye, camiden***

eve gidip gelişlerinde sadece ve sadece Mevlasının adını zikreden bu aciz kulunu görmez mi hiç! Belli ki; benim şu aciz kulumun sabah ezanına kadar uyuduğu yerin çatısı korunaklı olsun ' diye emretmiş."

Bunları düşüne düşüne uyuyakaldı. Ama korkunç bir sel ve irkilerek uyandı kıyamet kopuyor sandı. Kelime-i şahadet getirmeye başladı. Birden bir ışık yumağı gördü. Bu ışık evin içine kadar nasıl gelmişti! Yataktan kalktı rafta duran kandili ararken ortadaki sütuna doğru yöneldi, çiseleyen yağmurda ıslandı. Evin içine bu çisenti nereden giriyordu! Şimşek bir kez daha çakınca; yıkık çatı enkazının yanında durduğunu gördü. ***"Aman ya Rabbi,"*** diye *mırıldandı. "****Bu aciz kuluna da tıpkı diğerlerine yaptığını yaptın demek. Evimin çatısının yarısını yıktın, sonra da ışıkla yakıp gösteriyorsun marifetini, al sana enkaz, vay benim Mevlam vay! "***

Birden korkup geri çekildi, gidip yatağa oturdu. Soğuktan değil de korkudan titriyordu. "Ben böyle ne zırvaladım ya Rabbim. Rahmetin bu aciz kulunun altında yattığı çatının tarafına azıcık bile değmedi. Demek, bir çatının tamamının yerinde durmasının şart olmadığını gösterdin.(...)

(...) O sırada çok uzaktan gelen sabah ezanını duydu. Cami çok uzak değildi. Ama sürekli yağan yağmur müezzinin sesini bastırıyordu.!...)

(...) namazdan sonra imam dua etti: "Ya âlemlerin Rabbi, artık bu rahmetini durdur, *her şeyin aşırısından kaçınmayı bize telkin eden sensin. Bizler fakir insanlarız. Evlerimiz kerpiçtendir. Yağmur evlerimizi yıkıyor. Ya ilahi bu yağmur artık dursun." Tam o sırada Miyan Hanif'in herkesten yüksek sesi camide yankılandı: "Âmin."*

imam efendi ve cemaat şaşkınlıkla Miyan Hanif'e baktı.

Sonra dua tekrarlandı ".yağmur dursun."

Miyan Hanif gürledi:"Âmin!"

"Yağmur dursun."

Miyan Hani fgümbürdedi: "Âmin!"

Herkes Miyan Hanif'e bakıyordu. Bu az konuşan, sessiz sakin dini bütüne bugün ne olmuştu ki sesi caminin çatısından dışarı taşacak kadar yüksek sesle "Âmin! " diye haykırıyordu.

Duadan sonra imam efendi Miyan Hanif'e: "Dua ederken âmin demek caizdir, ama bu kadar yüksek sesle âmin demenin de gereği yoktu," diye çıkıştı.

Miyan Hanif, ***"imam efendi, bu, Mevlamla bu aciz kulu arasındaki bir meseledir,"*** *dedi.*

Herkes birbirinin yüzüne baktı.

(...) Güneş doğmak üzereydi, ama ortalık hala alacakaranlıktı. Bulutlar alçalmıştı, biraz daha alçalsalar yere değeceklerdi sanki. Gök sürekli boğuk boğuk gürlüyordu; bulutlarsa içten içe patlıyordu. Miyan Hanif göle dönmüş sokaklardan geçerek kulübesine vardığında yağmur şiddetini artırmıştı. Kilidi açtı, zinciri açmak için elini uzatmıştı ki korkunç bir gümbürtü koptu. Miyan Hanif korkudan birkaç adım geriye sıçradı. Şaşkınlık içindeki gözlerinden ne olup bittiği okunuyordu: Evinin çatısının sağlam duran kısmı da çökmüştü. "Eyvah!" dedi sessizce. Kilidi çevirip kapıyı açmak istedi, ama açılmadı. Çökmüş kapı çatının arkasına yığılmış, kapının açılmasını engelliyordu. Miyan Hanif meraklanmıştı. Yıkılan çatıyı kendi gözleriyle görmek istiyordu. Patlama sesini duyan etraftaki insanlar

orada toplanmıştı. Herkes yüklenince kapı kanatları azıcık açıldı ve Miyan Hanif de o zaman yarı aralanmış kapıdan içeriyi gördü.(...)[29]

Tecelliyât-i mir'ât-i Hudâ'yız

Mefâîlun / Mefâîli'm / Feûlun

Ezelden derd-ı 'aşka mübtelâyız

Hulûsâne anunla âşinâyız

Gönül âyinesini eyledin sâf

Tecelliyât-i mir'ât-i Hudâ'yız

Visâlinden gönül mehcur olur u

Hakikat mazhar-ı feyz-i ziyâyız

Biz ol 'ankâ-humâ pervâz-i 'aşkız

Ki bizler tâ'ir-i evc-i 'alâyız

Husâmi biz muhibb-i hânedânız

Kuluz biz bende-i âl-i 'abâyüz

Şeyh Hüsâmeddîn- Uşşâkî

Tek bulayım Mevlâ seni

Müstefilün / müstefilün / müstefilün / müstefilün

Yandır Halil asabını

Hâkister et can u teni

‘Âşık n’ider onu bunu

Tek bulayım mevlâ seni

Dilersen bezm-i nâr at

Yandurub yak teni

Zâr et gülşeni gel gülü hâr et

Tek bulayım mevlâ seni

Yüz karasıdır südumuz

Yansın dili bı-düzumuz

Sensin bizim maksudumuz

Tek bulayım mevlâ seni

Ben râzıyım yâ rabb sana

Her ne gelür senden bana

Bin cânım olursa fedâ

Tek bulayım mevlâ seni

Derviş Hüsam’a kıl meded

Babından itme anı ret

Dolsun derûna ‘aşk-ı derd

Tek bulayım Mevlâ seni

Şeyh Hüsâmeddîn- Uşşâkî

Âşık Nasihatten Anlamaz ki

Aşk gelip geçici bir şey değildir. Pervane ölecekse de ölümünün sevgilinin elinden olmasını ister. Bu aşkta yanıp yok olmasının bir önemi yoktur. Aşk öyle vazgeçilmesi zor bir duygudur ki âdeta âşığın kulakları verilen tüm öğütlere karşı sağır olur. Bu bakımdan Sa'dî, tesir etmeyeceğini bildiğin bir kişiye öğüt verilmemesi gerektiğini "Sinbadname" eserinde geçen bir sözle dile getirmiştir:

جه نغز امد این نکته در سندباد

که عشق آتش است ای پسر پندن باد

Ne güzel denk gelmiş Sinbad'daki şu nükte:

Ey oğul aşk ateşe benzer, nasihat yele

Unutur muyum Bir An

Sa'di Şirazi derki:

Kabileye artık gelmeyen Mecnun'a Leyla'yı unutup unutmadığı sorulunca Mecnun efkârlanmıştır ve Leyla'ya karşı bitmek bilmeyen aşkını şu şekilde dile getirmiştir:

بگفتا مبر نام من پیش دوست

که حیف است نام من آنجا که اوست

Sevgilinin yanında benim adımı anma dedi.

Onun olduğu yerde adımın anılması hoş olmaz.

Kaçacaksam sana kaçarım

Sa'di Şirazi:

کوته نکنم ز دامنت دست

ور خود بزنی به تیغ تیزم

بعد از تو ملاذ و ملجائی نیست

هم در تو گریزم، ار گریزم

Keskin kılıçla bana vursan da

Eteğinden elimi çekmem

Senden sonra sığınağım yok

Kaçacaksam sana kaçarım

Peygamberimize olan aşkından Vefat eden Sahabi... Abdullah b. Üneys

تَطَاوَلَ لَيلِي واعْتَرَتْني القَوَارِعُ ... وَخَطْبٌ جَلِيلٌ لِلْبَلِيَةِ جَامِعُ

غَدَاةَ نَعَى النّاعي إلَينَا مَحَمدًا ... وتِلْكَ الَّتِي تَسْتكُّ منْها المسَامِعُ

فلَو رَدَ مَيتًا قَتْلُ نَفْسِي قَتَلْتُهَا ... وَلَكِنَّهُ لا يَدْفَعُ الموتَ دَافِعُ

فآليتُ لاَ أُثْنِي عَلىَ هُلْكِ هَالِكٍ ... مِن الناسِ، مَا أَوفَى ثَبيرٌ وفَارِعُ

ولَكِنّني بَاكٍ عَلَيهِ وَمُتْبِعٌ ... مُصِيبتَهُ. إنّي إلى اللهِ رَاجِعُ

وَقَدْ قَبَضَ اللهُ النّبِيّنَ قَبْلَهُ ... وَعَادٌ أَصِيبَتْ بالرُّزَى والتبابِعُ

فيَا ليتَ شعْريّ مَن يقُومُ ....وَهَلْ فِي قُرَيشٍ مِن إمَامٍ يُنازَعُ

ثَلاثَةُ رَهْطٍ مِنْ قُرَيشٍ هُمُ هُمُ ... أَزِمّةُ هَذَا الأَمْرِ، واللهُ صَانِعُ

عَلِيٌّ أَوِ الصِّدّيقُ أَو عُمَرٌ لَها، ... وَلَيسَ لَهَا بَعْدَ الثلاثةِ رَابِعُ

فَإِنْ قَالَ مِنّا قَائِلٌ غَيرَ هَذِهِ ... أبَينَا، وَقُلْنَا: اللّهُ رَاءٍ وَسامِعُ

فَيَا لقُرَيشٍ! قَلّدُوا الأَمْرَ بَعْضَهم ... فَإِنّ صَحيحَ القَولِ لِلنّاسِ نافِعُ

وَلا تُبْطِئُوا عَنْها فَوَاقًا فَإِنّهَا ... إِذَا قُطِعَتْ لَمْ يُمْنَ فيهَا المَطَامِعُ

1- Gecem uzadı, aksilikleri, belâları içine alıp toplayan felâketler bana musallat oldu.

2- Sabah ölüm habercisi bize Muhammed'in ölümünü haber verdi ki bu haber kulakları delip geçen; sağır eden bir şeydi.

3- Benim ölümüm bir ölüyü geri getirebilseydi, elbette kendimi öldürürdüm, fakat karşı koymak ölümü uzaklaştırmaz.

4- Yemin ederim, Sebir Dağı ve yüksekler geçildiği sürece insanlar içinden ölen bir kişinin ölümüne ağlayıp övgüler dizmem artık.

5- Ancak ben sadece ona ağlıyor, onun musibetine boyun eğiyorum ve şüphesiz ben Allah 'a döneceğim.

6- Ondan önce Allah, peygamberlerinin de ruhlarını teslim aldı, Ad kavmi ve Tübba dar da helâka uğradılar.

7- Ah nasıl olur bu? Bizim işlerimizi kim yönetecek? Ve Kureyş 'ten olan bir yönetici için mi tartışma yapılacak?

8- Allah 'a yemin olsun, bu işi üstlenecek olan Kureyş'ten üç kişidir ki onlar,

9- Ali ya da Sıddıkya da Ömer 'dir ve bu iş için üçünden sonra dördüncü olamaz.

10- Eğer bizden biri buna aykırı bir şey söylerse onu reddeder ve: "Allah gören ve işitendir " deriz.

11- Ey Kureyş! Bu işi onlardan birine tevdi edin, zira insanlara sözün doğrusu faydalıdır.

12- Hıçkırıklarla ağlayarak bu işi geciktirmeyin, böylece karar kesinleştiği zaman bu işe heveslenenlerin umudu kesilmiş olur.

"Hz. Peygamber salla'llâhü aleyhi ve sellemvefat ettiğinde insanlar dehşete düştüler. Kimisi yere yığılıverdi, kimisinin nutku tutuldu. Hz. Osman da üzüntüden konuşamayacak hâle gelenlerdendi, **Abdullah b. Üneys de. Hatta öyle ki bu üzüntü Abdullah'ın vefatına sebep oldu."**

Muhammed b. Yusuf es-Sâlihî ed-Dımeşkî, Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1993, XII, 274.

Onları Tasalandırmayan Şey, Neden O'nu Tasalandırıyor

Hz. Peygamber'in vefatının yaklaşmasıyla birlikte yavaş yavaş düşünülmeye başlanan halifenin kim olabileceği sorusu hakkında sahâbe arasında genel itibariyle üç farklı düşünce gelişmişti:

Ensâr'ın geneli, İslâm'a yaptıkları hizmeti göz önünde bulundurarak halifenin kendileri içinden olması gerektiğini düşünürken, Muhâcirler ise halifenin Kureyş Kabilesi'nden olmasının uygun olduğunu düşünüyorlardı. Peygamberimiz'in akrabaları ise en yakın akrabasının onun yerine geçmesi gerektiği fikrini benimsemekteydiler. Bu üç fikir, Ensâr adına Sa^c^d b. Ubâde, Muhâcirlerin geneli adına Hz. Ebû Bekir ve Hâşimiler adına Hz. Ali isimleriyle müşahhaslaştı.[1604] **Ancak hemen belirtelim ki Muhâcirler ve Ehl-i Beyt, vefatın hemen akabinde halife seçimiyle ilgili bir eyleme ilk plânda girişmemiştir.**

Ehl-i Beyt ve Muhâcirler'in önde gelenleri Hz. Peygamber'in evinin çevresinde defin vb. işler için hazırlıklarla meşgul iken Muğire b. Şube, Ensâr'ın toplanarak bir halife seçme safhasında olduklarını duyurdu. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Ebû Ubeyde bu konuyu konuşmak üzere Beni Saîde gölgeliğine intikal ettiler.[1605] Bu sırada Sa^c^ d b. Ubâde, Ensâr'ın İslâm'a yaptığı hizmetleri anlatan övgü içerikli sözlerle Ensâr'a hitap ediyor ve hilâfetin Ensâr'a ait olduğunu ifade ediyordu. Bu toplantıda yapılmakta olan konuşmalar Sa^c^d b. Ubâde'nin halife seçilmesiyle neticelenme eğilimini oluşturmuşken, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in söze katılmaları Ensâr'ın bu konudaki fikrini değiştirdi. Hz. Ebû Bekir:

[1604] Konrapa, a.g.e., s. 340.

[1605] Buhârî, *Mezâlim,* 19.

"Ey Ensâr! Bu ümmet önceden putlara tapardı. Allah bir elçi gönderdi. Bizleri tevhide çağırdı. Fakat Arap kavmine eski dinlerini bırakmak güç geldi. Önce Muhacirler Hz. Peygamber'e arkadaşlık ettiler. Onunla birlikte, müşriklerin her çeşit eziyetlerine katlandılar. Harp ettiler. Yeryüzünde Allah ve Peygamberine ilk inanan onlar oldu. Ey Ensâr! Sizin dinde olan faziletiniz ve Islâm 'a hizmetiniz inkâr olunamaz. Allah, dinine ve Peygamberi 'ne yardım için sizi seçti. Bizler Muhâciriz, sizler de Ensârsınız. Yeryüzünde herkesten çok övünmek size yaraşır. Fakat Arap kabileleri yalnız Kureyş 'i tanır. Başkalarının emirliğini kabul etmez. Biz emiriz, siz vezirsiniz. Hiçbir meşveretten geri bırakılmazsınız" sözleriyle hilâfetin Kureyş Kabilesi'nde kalması gerektiğini ifade etti. Hz. Ömer ve Ebû Ubeyde de onu destekleyici ifadeler kullandılar. Bu esnada Ensâr'ın ileri gelenlerinden Beşir b. Saᶜd söz alarak:

"Ey Ensâr! Hz. Muhammed Kureyş Kabilesi 'ndendir. Onun kabilesi halifeliğe daha layıktır. Bizim Allah yolunda cihadımız, dinî meselelerde hizmetimiz inkâr edilemez. Fakat bizim maksadımız, Allah'ın rızasını Hz. Peygamber'in sevgisini kazanmaktır. Hak sahipleriyle münakaşa etmeyi doğru bulmuyorum. Allah'tan korkunuz" deyince Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Ebû Ubeyde'nin ellerinden tutarak ikisinden birisinin halifeliği için biat edilmesini teklif etti.[1606] İkisi birden bundan geri durdular ve Hz. Ömer:

"Ey Ebû Bekir! Dinin temeli olan namazda Peygamber seni hepimize imam yapmışken hilâfet için başka bir isim zikredilmesi uygun değildir, biz sana biat etmekle, Peygamberimiz 'in içimizde en çok sevdiği kişiye biat etmiş oluruz. Elini uzat sana biat edeyim" dedi. **Hz. Ömer'in hilâfet konusunda imâmet göreviyle yaptığı kıyas, orada bulunan sahâbe tarafından kabul gördü ve sahâbe Hz. Ebû Bekir'e biat**

[1606] İbn Kuteybe, *Kitâbü 'l-İmâme ve 's-Siyâse,* Dâru'l-Marife, Beyrut 1967, I, 12.

etti. O gün hazırda bulunanlar içinde biat etmeyen tek kişi Saᶜ d b. Ubâde idi.[1607]

O gün orada bulunmayan ve cenaze işlemleriyle meşgul olan Ehl-i Beyt mensupları da biat etmemişlerdi. Biat konusunda Hz. Ali özelinde kaynaklarımızda pek de göz önünde tutulmayan ilginç ifadelere rastlamak mümkündür. Örneğin Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ali'nin yanına gelen ve

"Ey Ali seni çok üzüntülü görüyorum."

diyen Hz. Ebû Bekir'e Hz. Ali'nin cevabı ilginçtir:

"Seni tasalandırmayan şey, beni tasalandırıyor çünkü"

Hz. Ebû Bekir bu cevap karşısında şaşırarak Hz. Peygamber için kendisinden daha çok kimsenin üzülemeyeceğini belirtir ve Hz. Ali'ye tepki gösterir.[1608]

Belki bu rivayette anlatılan konuşma vefatın akabinde gösterilen duygusal bir tepki olarak anlaşılabilir, ancak Hz. Ali'nin dîvanında yer alan iki beyitlik bir şiir, kendisinin hilâfetle ilgili süreçte farklı düşüncelere sahip olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır:

١ فإن كنت بالشورى ملكت أمورهم...فكيف بهذا والمشيرون غيب

٢ وإن كنت يالقربي حججت خصيمهم...فغيرك أولى بالنبى وأقرب

1- Fein kün-te bi'ş-şûrâ melek-te ümûra-hüm Fe-keyfe bi-hâzâ ve'l-müşîrûne guyyebü

[1607] İbn Hacer el-Askâlânî, *Tehzîbü 't-Tehzîb,* Dâru's-Sadr, Beyrut 1968, V, 164.

[1608] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* II, 271.

2- Ve in kün-te bi'l-kurbâ hacec-te haşîme-hüm Fe-gayru-ke evlâ bi'n-nebiyyi ve akrabü[1609]

1- *Eğer şûra ile, danışma ile yönetici olduysan, istişare yapılanlar ortada yokken bu nasıl olur?*
2- *Eğer Peygamber'e yakın olmayı delil getirdiysen,* ***senden başkası Peygamber 'e daha lâyık ve yakındır.***

Hilâfet konusunda kırgınlık ve kızgınlık sezilen bu ifadelere rağmen Hz. Ali'nin belli bir süre sonra Hz. Ebû Bekir'e biat ettiğini belirterek konumuza geri dönelim.

Beni Saîde gölgeliğindeki umumî biatın akabinde Hz. Ebû Bekir ilk hutbesinde şunları söyler:

"Ey insanlar! Ben size emir oldum. Hâlbuki sizin en hayırlınız değilim. Eğer iyilik yaparsam, bana yardım ediniz. Fenalık işlersem bana doğru yolu gösteriniz. Doğruluk, eminlik; yalancılık ise hainliktir. Sizin içinizde zayıf olanlar, Allah'ın yardımıyla benim yanımda kuvvetlidir. inşallah hiçbiriniz cihadı bırakmazsınız. Cihadı terk edenleri Allah ayakaltında bırakır. Ben, Allah 'a ve Peygamberi 'ne itaat ettikçe siz de bana itaat ediniz. Eğer ben, Allah 'a ve Peygamberi 'ne karşı gelirsem artık bana itaat etmenize lüzum kalmaz. Haydi, namaza kalkınız. Allah cümlenizi korusun."[31]

Hilâfet seçiminin yapıldığı günden bir gün sonra yani salı günü Hz. Ebû Bekir, halife sıfatıyla Hz. Peygamber'in defniyle ilgili işlemlere dâhil oldu.

[1609] Yusuf Ferhât (şrh.), *Dîvânü Ali b. Ebî Tâlib,* Dâru'l-Kitâbi'l-Arabi, Beyrut 2005, s. 27.

Rasûlüllah salla'llâhü aleyhi ve sellem e Hz. Ebû Bekir radiya'llâhü anhın Mersiyesi

أَيا عَينُ جودي وَلا تَسأَمي

وَحُقَّ البُكاءُ عَلى السَيِّدِ

عَلى ذي الفَواضِلِ وَالمَكرُماتِ

وَمَحضِ الضَريبَةِ وَالمَحتِدِ

عَلى خِندِفِ القَومِ عِندَ البَلا

ءِ أَمسى يُغَيَّبُ في مُلحَدِ

فَصَلّى الإِلهُ إِلهُ العِبادِ

وَأَهلُ البِلادِ عَلى أَحمَدِ

فَكَيفَ الإِقامَةُ بَعدَ الحَبيـ

ـبِ بَينَ المَحافِلِ وَالمَشهَدِ

فَلَيتَ المَماتَ لَنا كُلِّنا

وَكُنّا جَميعاً مَعَ المُهتَدي

1- Yâ ᶜ ayni febkî ve lâ tes ’emî Ve hukka’l-bükâü ᶜ ale’s-seyyidi

2- ᶜAlâ-hayri hındife ᶜ inde’l-belâ i emsâ yügayyebü fi’l-mülhadi

3- Fe-şalle’l-Melîkü Veliyyü’l- ibâdi Ve Rabbü’l-bilâdi ᶜ alâ-Ahmedi

4- Fe-keyfe’l-hayâtü li-fakdi’l-habîbi Ve zeyni’l-mec âşiri fi’l-meşhedi

5- Fe-leyte’l-memâte le-nâ külli-nâ Ve kün-nâ cemîc an me‘ a’l-mühtedî

1- Ey gözüm, bıkmadan, usanmadan, kendisi için ağlamanın gerekli olduğu Efendi için ağla,

2- Bu sıkıntı anında akşam vakti kabre defnedilen, o Hındif'in en hayırlısı için ağla,

3- Kulların Mevlâsı, beldelerin Rabbi olan Melik, Ahmed'e salât etsin.

4- Sevgiliyi, topluluğumuzun ve birlikteliğimizin süsünü ve güzelliğini kaybettikten sonra hayat nasıl yaşanabilir ki?

5- Keşke ölüm hepimize gelseydi de birlikte olabilseydik o doğru yolu bulan Rehber 'le!

لَمّا رَأَيتُ نَبِيَّنا مُتَحَمَّلاً

ضاقَت عَلَيَّ بِعَرضِهِنَّ الدورُ

أَو هَيتُ قَلبي عِندَ ذاكَ بِهُلكِهِ

وَالعَظمُ مِنّي ما حَييتُ كَسيرُ

أَعُيَيشُ وَيحَكِ إِنَّ حُبّي قَد ثَوى

فَأَبوكِ مَرصوصُ الجَناحِ ضَريرُ

يا لَيتَني مِن قَبلِ مَهلَكِ صاحِبي

غُيِّبتُ في جَدَثٍ عَلَيَّ صُخورُ

لِلمُنجِدينَ حَوائِجٌ مِن بَعدِهِ

تَعيا بِهِنَّ جَوانِحٌ وَصُدورُ

1- Lemmâ raey-tü nebiyye-nâ müteceddilen	Dâkat 'aley-ye bi-' ardı-hinne'd-dûru
2- Verta' -tü rav' ate müstehâmin vâlihin	Ve'l-'azmü min-nî vâhinün meksûru
3- E 'atîku veyha-ke! İnne hubbe-ke kad sevâ	Ve bakî-te münferiden ve ente hasîru
4- Yâ leyte-nî min-kabli mehleki şâhibî	Guyyib-tü fî cedesin 'aley-ye suhûru
5- Fel-tahdüsenne bedâi'un min-ba'di-hî	Ta'yen bi-hinne cevânihun ve sudûru[1610]

1- Peygamber'i öyle yere yığılmış hâlde görünce, genişliğiyle evler bana dar geldi.

2- Aklını yitirmiş, sersemlemiş bir kimse gibi şaşkın, irkilmiş hâldeyim ve kemiklerim

---

[1610] İbn Sa'd, a.g.e., II, 278.

kırılgan, zayıf düştü. (bitkin vaziyetteyim)

3- Vah sana ey Atîk! Sevgin toprağa gömüldü, bitkin ve yorgun hâlinle tek başına kaldın.

4- Keşke dostumun vefatından önce üzeri kayalarla kaplı bir mezara konulsaydım.

5- Onun vefatından sonra ortaya öyle hayret veren şeyler çıkar ki, gönüller ve kalpler o durumlar karşısında aciz kalır.

أَجِدَّكَ ما لِعَينِكَ لا تَنامُ

كَأَنَّ جُفونَها فيها كِلامُ

لِأَمرِ مُصيبَةٍ عَظُمَت وَجَلَّت

وَدَمعُ العَينِ أَهوَنُهُ اِنسِجامُ

فُجِعنا بِالنَبِيِّ وَكانَ فينا

إِمامَ كَرامَةٍ نِعمَ الإِمامُ

وَكانَ قِوامَنا وَالرَأسَ فينا

فَنَحنُ اليَومَ لَيسَ لَنا قِوامُ

نَموجُ وَنَشتَكي ما قَد لَقينا

وَيَشكو فَقدَهُ البَلَدُ الحَرامُ

كَأَنَّ أُنوفَنا لاقَينَ جَدعاً

لِفَقدِ مُحَمَّدٍ فيهِ اِصطِلامُ

لِفَقدِ أَغَرَّ أَبيَضَ هاشِمِيٍّ

تَمامِ نُبُوَّةٍ وَبِهِ الخِتامُ

أَمينٍ مُصطَفىً لِلخَيرِ يَدعو

كَضَوءِ البَدرِ زايَلَهُ الظَلامُ

سَأَتبَعُ هَديَهُ مادُمتُ حَيّاً

طَوالَ الدَهرِ ما سَجَعَ الحَمامُ

أَدينُ بِدينِهِ وَلِكُلِّ قَومٍ

تَراهُم مِن ذُؤابَتِهِ نِظامُ

فَقَدنا الوَحيَ مُذ وَلَّيتَ عَنّا

وَوَدَّعَنا مِنَ اللهِ الكَلامُ

سِوى ما قَد تَرَكتَ لَنا رَهيناً

تَوارَثُهُ القَراطيسُ الكِرامُ

فَقَد أَورَثتَنا ميراثَ صِدقٍ

عَلَيكَ بِهِ التَحِيَّةُ وَالسَلامُ

مِنَ الرَحمنِ في أَعلى جِنانٍ

مِنَ الفِردَوسِ طابَ بِها المُقامُ

رَفيقَ أَبيكَ إِبراهيمَ فيها

فَهَل في مِثلِ صُحبَتِهِ نَدامُ

وَإِسحاقٌ وَإِسماعيلُ فيها

بِما صَلّوا لِرَبِّهِمُ وَصاموا

فَلا تَبعَد فَكُلُّ كَريمِ قَومٍ

سَيُدرِكُهُ وَلَو كَرِهَ الحِمامُ

كَأَنَّ الأَرضَ بَعدَكَ طارَ فيها

فَأَشعَلَها بِساكِنِها ضِرامُ

1- Sanki gözkapaklarında yaralar varmışçasına uyku tutmayan gözlerin acı mı çekiyor?

2- Zira gözler sadece büyük bir musibetin olmasıyla sicim sicim yaş döker.

3- Öncümüz, yüce önderimiz olan Peygamber 'in ölümüyle yıkıldık.

4- O 'ydu bizi koruyan, gözeten, destekleyen, yöneten ve bugün öndersiz kaldık.

5- Şimdi başımıza gelenden dolayı feryat ediyor ve acı çekiyoruz ve kutsal belde de acı çekiyor.

6- Muhammed'in kaybından dolayı sanki burunlarımız kökünden koparılırcasına bir kesilmeyle karşılaştı.

7- Güzel, beyaz tenli, Hâşimoğulları 'ndan nübüvvetin son temsilcisi ve imamı olan Zât 'ı kaybetmemiz sebebiyle.

8- O ki güvenilir, seçilmiş ve hayra davet eden, karanlığı yok eden bir dolunay gibidir.

9- Yaşadıkça onun yoluna tâbi olacağım... Hayat boyu... Kuşlar şakıdıkça.

10- Senden sonra sanki yeryüzü, kuşların uçup gitmesiyle sakinlerinin yandığı bir yangın yeri oldu.

11- Bizden uzaklaşıp ayrılman vahyi kaybetmek demek ve Allah'tan gelen Kelâm bizden ayrıldı artık.

12- Sen bize değerli kâğıtlara gizlenmiş bir kandil bıraktın,

13- Ve bize doğruluk aynasını miras bıraktın, selâm olsun sana.

14- O ne güzel makam ki, senindir en yüksek yerleriyle Firdevs cennetleri Rahman'ın.

15- Baban İbrahim'in dostları gibi dostluğundan pişman olunmayanlar da oradadır,

16- İshak ve İsmail de oradadır, Rabbleri için namaz kıldıkları ve oruç tuttukları için.

***

1- *Vücudu hâlsiz bırakan, kayalar gibi üst üste yığılan kederler geceleyin gelip üstüme çöktüler.*

2- *Keşke ben, Peygamber öldü haberini verdikleri o sabah yok olsaydım.*

3- *Onun ölümünden sonra keşke kıyamet kopsaydı ve ne mal ne de çocuk hiç birini görmeseydi gözümüz.*

4- *Allah 'a yemin olsun ki, ben mezara girinceye kadar, yaratılmışlar içinde beni mahveden bu durumu dillendireceğim.*

5- *Seni göremeyeceğimi her hatırlayışımda, kimbilir daha kaç kez acı ve keder ben harap edecek.*

6- *Herkes bilir ki, o ahlâken seçkindi ve hiç kimseyi iffetli olmakta ona denk sayamazdık.*

7- *Ölü iken de diri iken de canım sana feda olsun ki ne güzeldir seni anmak, ne güzeldir şemâil ve ahlâkın.*

Rasûlüllah salla'llâhü aleyhi ve sellem e Hz. Ömer radiya'llâhü anhın Mersiyesi

لعمري لقد أيقنت أنك ميتٌ ... ولكنما أبدى الذي قلته الجزع

وقلت: يغيب الوحي عنا لفقده ... كما غاب موسى ثم يأتي كما رجع

وكان هواي أن تطول حياته ... وليس لحي في بقا ميت طمع

فلما كشفنا البرد عن حر وجهه ... إذا الأمر بالجذع المرحب قد وقع

فلم يك لي عند المصيبة حيلة ... أرد بها أهل الشماتة والفزع

سوى آذن الله الذي في كتابه ... وما آذن الله العباد به يقع

وقد قلت من بعد المقالة قولة ... لها في حلوق الشامتين به بشع

ألا إنما كان النبي محمد ... إلى أجل وافى به الموت فانقطع

ندين على العلات منا بدينه ... ونعطي الذي يعطي ونمنع ما منع

ووليت محزوناً بعين سخينةٍ ... أكفكف دمعي والفؤاد قد انصدع

وقلت لعيني كل دمع ذخرته ... فجودي به إن الشجي له دفع

1- *Ömrüme yemin olsun, artık senin öldüğüne kesin olarak inandım ve önceden söylemiş olduklarıma acına tahammül edemeyişim sebep olmuştu.*

2- Demiştim ki o öldüğü zaman vahy de bizden ayrılır, bu yüzden geri gelecektir Musa'nın kaybolup sonra dönmesi gibi.

3- Arzum, onun ömrünün uzun olmasıydı ama hiçbir canlı için ebedî yaşam arzusu mümkün değildir.

4- Yüzündeki örtüyü açtığımızda büyük bir elem yaşandı.

5- O musibet anında alaycı kişilere verilecek karşılık bulamadım.

6- Sadece Allah 'ın kitabında bildirdikleri, kullarına bildirdikleri gerçekleşir.

7- Ve bu sözden sonra lâfı boş konuşanların ağzına tıkan şu sözleri söyledim,

8- Evet, Nebi Muhammed kendisi için belirlenen ecelin gelmesiyle ölmüştür,

9- Bizse bütünüyle olduğu gibi onun dinine bağlı kalacağız; onun verdiğini verip, men ettiğini men edeceğiz.

10- Gönlüm paramparça ve gözyaşlarımı gözlerimde tutarak mahzun bir hâlde geri döndüm.

11- Ve gözlerime dedim ki: Biriktirdiğin gözyaşlarını dökmede cömert ol! Zira üzülen kişinin hüznünü ancak bu giderir.

مَا زِلْتُ مُذْ وَضَعَ الفِرَاشَ لِجَنْبِهِ ... وثَوَى مَرِيضًا خَائِفًا أتَوَقَّعُ

شَفَقًا عَلَيهِ أنْ يَزُولَ مَكَانَهُ ... عَنَّا فَنَبْقَى بَعْدَهُ نَتَوَجَّعُ

وإذَا تَحَدَّثْنَا الحَوَادِثُ مَن لَنَا ... بالوحْيِ مِن رَبٍ رَحيمٍ يَسْمَعُ

لَيتَ السَّماءُ تَفَطَّرتْ أكْنَافُهَا ... وتَنَاثَرَتْ فِيهَا النُجُومُ الطُّلَّعُ

لَمَّا رَأيتَ النَّاسَ هَدَّ جَمِيعهُمْ ... صَوتٌ يُنَادِي بالنَّعِي فَيُسْمَعُ

وسَمِعْتُ صَوتًا قَبْلَ ذَلِكَ هَدَّنِي ... عَبَّاهُ يَنْعَاهُ بِصَوتٍ يَقْطَعُ

فَلْيَبْكِهِ أهْلُ المَدِائِنِ كُلِّهَا ... والمُسْلِمُونَ بِكُلِّ أرْضٍ تُجْدَعُ

1- Hasta hâlde yanı üzerine yatağa düştüğünden beri korku içerisinde bekliyordum.

2- Onun bizden ayrılması ve sonrasında büyük bir acı içinde kalmak endişesiyle,

3- Canım sana feda olsun (ey Nebi!) Şimdi bizi kim idare edecek? Kime danışacağız iş başımıza geldiğinde?

4- Yaşadığımız meseleler hakkında konuştuğumuz vakit, kim Allah'tan gelen vahyi duyuracak bize?

5- Gök tamamıyla yarılsaydı da sıçrayan yıldızlar saçılsaydı her yana keşke.

6- insanların hepsini harap olmuş hâlde gördüğümde, ölümü haber veren bir ses duyuldu.

7- İnsanlar Peygamberlerinin etrafında dua ediyor ve ağlıyorlardı.

8- Ve bundan evvel bir ses duydum, Abbas'ın ölümü duyuran o tahammül edilemez sözleriydi beni mahveden de.

9- Artık yas tutsun tüm Müslümanlar, ağlasın tüm Medine halkı.

Rasûlüllah salla'llâhü aleyhi ve sellem e Hz. Ali kerrem'allahü veche radiyallâhü anhın Mersiyeleri

أَمِن بَعدِ تَكفينِ النَبِيِّ وَدَفنِهِ

نَعيشُ بِآلاءٍ وَنَجنَحُ لِلسَلوى

رُزِئنا رَسولَ اللهِ حَقّاً فَلَن نَرى

بِذاكَ عَديلاً ما حَيينا مِنَ الرَدى

وَكُنتَ لَنا كَالحُصنِ مِن دونِ أَهلِهِ

لَهُ مَعقَلٌ حِرزٌ حَريزٌ مِن العِدى

وَكُنا بِهِ شُمُّ الأُنوفِ بِنَحوِهِ

عَلى مَوضِعٍ لا يُستطاعُ وَلا يُرى

وَكُنّا بِمَرآكُم نَرى النورَ وَالهُدى

صَباحَ مَساءَ راحَ فينا أَو اِغتَدى

لَقَد غَشِيَتنا ظُلمَةٌ بِعدَ فَقدِكُم

نَهاراً وَقَد زادَت عَلى ظُلمَةِ الدُجى

فَيا خَيرَ مَن ضَمَّ الجَوانِحَ وَالحَشا

وَيا خَيرَ مَيتٍ ضَمّهُ التُربُ وَالثَرى

كَأَنَّ أُمورَ الناسِ بَعدَكَ ضُمِّنَت

سَفينَةُ مَوجٍ حينَ في البَحرِ قَد سَما

وَضاقَ فَضاءُ الأَرضِ عَنّا بِرَحبِهِ

لَفَقدِ رَسولِ اللهِ إِذ قيلَ قَد مَضى

فَقَد نَزَلَت بِالمُسلِمينَ مُصيبَةٌ

كَصَدعِ الصَفا لا صَدعٍ لِلشَعبِ في الصَفا

فَلَن يَستَقِلَّ الناسُ ما حَلَّ فيهُمُ

وَلَن يُجبرَ العَظمُ الَّذي مِنهُمُ وَهَى

وَفي كُلِّ وَقتٍ لِلصَلاةِ يَهيجُها

بِلالٌ وَيَدعو بِاِسمِهِ كُلَّما دَعا

وَيَطلُبُ أَقوامٌ مَواريثَ هالِكٍ

وَفينا مَواريثُ النُبُوَّةِ وَالهُدى

958 Bilgilik

فَيا حُزناً إِنّا رَأَينا نَبِيَّنا

عَلى حينِ تَمَّ الدينُ وَاِشتَدَّتِ القُوى

وَكانَ الأُلى شُبهَتَهُ سَفرُ لَيلَةٍ

أَضَلُّ الهُدى لا نَجمَ فيها وَلا ضَوى

1- ***Peygamber'in kefenlenmesi ve elbiseleriyle defnedilmesinden sonra ben başka birinin ölümüne üzülür müyüm artık?***

2- *Başımıza Allah Rasûlünü kaybetmek gibi bir musibet geldi ki yaşadıkça asla göremeyiz ona dengini.*

3- ***O bizim için sığınağıyla ailesini düşmandan muhafaza eden sağlam bir kale gibiydi.***

4- *Aramızda gezip dururken ona bakmakla sabah akşam, görüyorduk nuru ve hidayeti.*

5- *Onun vefatından sonra gündüz vakti, gecenin karanlığından daha büyük bir karanlık çöktü üzerimize sanki.*

6- *Ey gönüllere yerleşip kalpleri dolduranların en hayırlısı, ey toprağın bağrına bastığı ölülerin en hayırlısı!*

7- *Senden sonra insanların işleri, taşmakta olan denizin dalgalarıyla çalkalanan bir gemiye yüklendi.*

8- *Ve tüm genişliğiyle gökler Allah Rasûlü'nün vefatından dolayı* insanlara dar geldi.

9- *Bir kayanın tek parça olarak toplanamayacak şekilde paramparça olması gibi Müslümanların başına bir musibet geldi.*

10- *İnsanlar başlarına gelen bu musibeti asla küçük görüp yok sayamazlar, zira kırılan kemik asla tamamen iyileşmez.*

11- *Bu acı tazelenir, Bilâl'in onun ismini anarak okuduğu ezanlarla her namaz vakti.*

12- *Bazı kavimler ölenin mirasını talep eder ya, peygamberlik ve hidayet mirasıdır bizimki.*

**

أَلا طَرَقَ الناعي بِلَيلٍ فَراعَني

وَأَرَّقَني لَمّا اِستَهَلَّ مُناديا

فَقُلتُ لَهُ لَمّا رَأَيتُ الَّذي أَتى

أَغيرَ رَسولَ اللهِ أَصبَحتَ ناعيا

فَحَقِق ما أَشفَيتَ مِنهُ وَلَم يبل

وَكان خَلِيلَي عِدَّتي وَجَماليا

فَوَاللهِ لا أَنساكَ أَحمَدُ ما مَشَت

بِيَ العِيسُ في أَرضٍ وَجاوَزَت واديا

وَكُنتُ مَتى أَهبِط مِنَ الأَرضِ تلعَةً

أَجِد أَثَراً مِنهُ جَديداً وَعافيا

جَوادٌ تَشَظّى الخَيلُ عَنهُ كَأَنَّما

يَرينَ بِهِ لَيثاً عَلَيهِنَّ ضاريا

مِن الأَسدِ قَد أَحمى العَرينِ مَهابَةً

تفادى سِباعَ الأَرضِ مِنهُ تَفاديا

شَديدٌ جَريءُ النَفسِ نَهدٌ مُصدّرٌ

هُوَ المَوتُ مَغدُوٌّ عَلَيهِ وَغاديا

أَتَتك رَسولَ اللهِ خَيلٌ مُغيرَةٌ

تَثيرُ غُباراً كَالضَبابَةِ كابيا

إِلَيكَ رَسولُ اللهِ صَفٌّ مُقَدَمٌ

اِذا كانَ ضَربُ الهامِ نَفقاً تَفانيا

1- Bir gece ölüm habercisi kapımı çaldı, beni korkuttu ve uykumu kaçırdı seslenmeye başlayınca.

2- Gelen kişiyi gördüğümde dedim ki: Rasûlüllah'tan başkasının ölüm haberini vermeye geldin değil mi?

3- Çekindiğim şeyi gerçekleştirdi, sözünü esirgemedi, dostumdu o benim, dirliğimdi, güzelliğimdi.

4- Allah 'a yemin olsun ki ey Ahmed, beyaz develere bindiğim ve bir vadiden geçtiğim sürece bir gün bile seni unutmayacağım.

5- Ne zaman bir tepeden iniyor olsam, ondan yeni ve silik bir iz bulur oldum.

6- Öyle cömert ve soylu idi ki, süvariler kendisini görünce üstlerine saldıran bir aslan görmüşçesine darmadağın olurlardı.

7- O, yuvasını güven içinde tutan ve heybetiyle yırtıcı hayvanların kendisinden sakındığı aslanlardandı.

8- Güçlü, cesaretli, pek yürekli idi, saldıran ve karşılık veren bir aslandı.

9- Bastıkları yerde sis çökmüş gibi tozu dumana katan gayretli süvariler Allah 'ın Peygamberine ağlasın.

10- Başa vurduklarında yok edecek şekilde parçalayan o ilk saftakiler Allah'ın Peygamberine ağlasın.

**

ما غاض دمعي عند نازلةٍ ... إلا جعلتك للبكا سببا

وإِذَا ذَكَرْتُكَ مَيِّتا سَفَحَتْ ... عَيْنِي الدُّمُوعَ فَفَاضَ وَانْسَكَبَا

إني أجل ثريَ حللت بِهِ ... عَنْ أَنْ أُرى لِسِوَاهُ مُكْتَئِبا

بالسيف في نهنهة الكتائب ... عَضْبُ كَلَوْنِ المِلْحِ في أَقْرابِ

1- *Gözyaşım hiçbir vâkıa için tükenmezken sadece sana ağlamak sebebiyle tükenecek kadar azaldı.*

2- ***Senin vefat ettiğini hatırlayınca ağlar gözlerim, taşar ve sel olup akar.***

3- *Ben senin yurt edindiğin toprağı bir başkası için kederli görünmekten daha yüce kabul ederim.*

**

نَفسي عَلى زَفَراتِها مَحبوسَةٌ

يا لَيتَها خَرَجَت مَعَ الزَفَراتِ

لا خَيرَ بَعدَكَ في الحَياةِ وَإِنَّما

أَبكي مَخافَةَ أَن تَطولَ حَياتي

1- Canım inleyişlerine hapsoldu, keşke o inleyişlerle birlikte çıksaydı.

2- ***Senden sonra yaşamanın anlamı yok, ömrümün daha uzun olmasının korkusuyla ağlıyorum.***

**

كُنتَ السَوادَ لِناظِري

فَعَمي عَلَيكَ الناظِرُ

مَن شاءَ بَعدَكَ فَليَمُت

فَعَلَيكَ كُنتُ أُحاذِرُ

1- ***Sen benim gözbebeğimdin ve sana ağladı gözlerim.***
2- *Senden sonra kim ölürse ölsün fark etmez, ben sadece senin üzerine titrerdim.*

Kaynak: Abdullah Muaz Güven, Sahâbe-İ Kirâm'ın Hz. Peygamber İçin Yazdıkları Mersiyeler

Rasûlüllah salla'llâhü aleyhi ve selleme Hz. Fâtıma aleyhisselâm Annemin Mersiyeleri

لقد سال دمع العين من بعد حسرتي

على صحن خدي من فراق أحبتي

وقد تركوني باكى العين اشتكى

فراقهم دوما وقلة حيلتي

فبت على فرش السقام مسهدا

أراعي نجوم الليل من عظم بلوتي

وقد أورثوني حسرة لفراقهم

ونيران وجد في جوانب مهجتي

وقد سكنوا تحت التراب وأقفرت

منازلهم من بعد حسن وبهجة

أحباي إن العبد والسقم والنوى

لقد غيرت لوني وجسمي وصحتي

فيا رب بلغني المرام بنظرة

إليه لتطفي نار حزني ووحشتي

وأرمق نورا للحبيب محمد

إمام البرايا خير كل الخليقة

وأشكو إليه الوجد والسقم والجوى

ليرثي لحالي في الهوى وصبابتي

وأنشده يا خير من وطئ الثرى

ويا خير مرسول إلى خير أمة

بحقك كن لي في معادي شافعا

فأنت غياثي في أماني وشدتي

عليك صلاة الله ثم سلامه

مدى الدهر، ما غنى الحمام بروضة

1- *Gözyaşlarım sevdiğimden ayrılmanın acısıyla yanaklarımdan sel olup aktı.*

2- ***Beni ağlayan gözlerimle terkettiler ve onlardan ayrı oluşumu ve çaresizliğimi sürekli şikâyet etmekteyim.***

3- *Başıma gelen derdin büyüklüğünden ötürü yıldızları saya saya hasta yatağında bütün geceyi uyanık geçirdim.*

4- *Onlardan bana ayrılığın özlemi ve gönlüme yerleşen ateş miras kaldı.*

5- *Artık toprağın altına yerleştiler ve evleri güzel, neşeli ve mutlu günlerden yoksun virâne hâline geldi.*

6- *Dostlarım! Ayrılık, hastalık ve uzaklık, benim rengimi, vücudumu ve sağlık*

durumumu değiştirdi.

7- *Ey Rabbim! Yalnızlığımın ve hüznümün ateşini söndürsün diye onu bir an bana göstererek beni arzuma ulaştır!*

8- *Mahlûkatın önderi, bütün yaratılmışların en hayırlısı sevgili Muhammed'in nuruna azıcık bakayım.*

9- *Ve ey toprağa basanların en hayırlısı! Ey en hayırlı ümmete gönderilen en hayırlı Peygamber! diye ona sesleniyorum.*

10- *Hakkın için bana Rabbim 'e dönüşümde şefâatçi ol. Zorlu günlerimde de rahat günlerimde de duasını umduğum sensin.*

11- *Zaman sürdükçe, güvercin bahçede terennüm ettikçe Allah 'ın salât u selâmı senin üzerine olsun.*

**

قل صبري وبان عني عزائي

بعد فقدي لخاتم الانبياء

عين ياعين اسكبي الدمع سحا

ويك لا تبخلي بفيض الدماء

يارسول الاله ياخيرة الله

وكهف الايتام والضعفاء

قد بكتك الجبال والوحش جمعا

والطير والارض بعد بكي السماء

وبكاك الحجون والركن والمشغر

ياسيدي مع البطحاء

وبكاك المحراب والدرس

للقرآن في الصبح معلنا والمساء

وبكاك الاسلام إذصار في النا

س غريبا من سائر الغرباء

لو ترى المنبر الذي كنت تعلو

ه علاه الظلام بعد الضياء

يا إلهي عجل وفاتي سريعا

فلقد تنغصت الحياة يامولائي

**

1- ***Peygamberlerin sonuncusunu kaybettikten sonra sabrım azaldı ve tesellim benden ayrıldı.***

2- *Göz, ey göz! Gözyaşı dök boşanırcasına. Vah sana! Kanlı gözyaşlarını dökmede cimrilik yapma.*

3- *Ey Allâh'ın Rasûlü! Ey Allah 'ın seçkin kulu! Yetimlerin ve zayıfların sığınağı!*

4- *Gök ağladıktan sonra senin için, dağlar, hayvanlar, yeryüzü ve kuşlar da ağladı.*

5- *Ey Efendim! Senin için bu vadi ile Hucun, Rukün ve Meş 'ar da ağladı.*

6- İnsanlar arasında diğer gariplerden de garip kalan İslâm da senin için ağladı.

7- Üzerine çıktığın minberi bir görseydin, artık onu nurundan sonra karanlıklar kapladı.

8- Ey ilâhî! Ölümümü çabuk nasip et! Zira hayat çekilmez oldu.

**

إغبرّ آفاق السماء وكورت

شمس النهار وأظلم العصران

فالأرض من بعد النبي كئيبة

أسفاً عليه كثيرة الرجفان

فليبكه شرق البلاد وغربها

ولتبكه مُضّرٌ وكل يمان

يا خاتم الرسْل المبارك ضؤوه

صلى عليك منزّل القرآن

1- Gökyüzü toz toprak içinde kaldı, günün güneşi dürülüp söndü, gece ve gündüz kapkaranlık oldu.

2- Muhammed Peygamber'den sonra yeryüzü onun için duyduğu teessürden dolayı şiddetle sarsıldı.

3- Bütün Yemen ve Mudar, doğunun ve batının tüm şehirleri ona ağlasınlar.

4- Yüce dağ, örtüleri ve direkleriyle Beytullah onun cömertliğine ağlasın.

5- Ey nuruyla mübarek olan peygamberlerin sonuncusu, Kur'an'ı indiren sana salât etsin.

**

قد كنت لي جبلا ألوذ بظلّه

فاليوم تسلمني لأجرد ضاح

قد كنت جار حميّتي ما عشت لي

واليوم بعدك من يريش جناحي

وأغض من طرفي و أعلم أنّه

قد مات خير فوارسي وسلاحي

حضرت منيّته فأسلمني العزا

وتمكّنت ريب المنون جواحي

نشر الغراب عليّ ريش جناحه

فظللتُ بين سيوفه ورماح

إني لاعجبُ مَن يروح ويغتدي

والموت بين بكورة ورواح

فاليوم أخضع للذليل وأتقي

ذلي وأدفع ظالمي بالرّاح

وإذا بكت قمريّةٌ شجنا بها

ليلا على غصن بكيت صباحي

فالله صبّرني على ما حلّ بي

مات النبي قد انطفى مصباحي

1- ***Sen benim için gölgesine sığındığım bir dağdın, bugünse beni yakıcı güneşin olduğu çoraklıkta bıraktın.***

2- *Sen benim için yaşadıkça koruyuculuk yaptın, bugün senden sonra kim benim kanadımı güçlendirecek, kim bana kol kanat gerecek.*

3- *Bunu sabır ve müsamaha ile karşılıyor ve ordumun, süvarilerimin en iyisinin öldüğünü biliyorum.*

4- *Onun ölümü geldi ve beni tesellilere terk etti ve yaralarıma zamanın musibeti ölüm yerleşti.*

5- *Karga kanadının tüyleri üzerine yayıldı, bense onun kılıçları ve mızraklar arasında kalakaldım.*

6- *Ölüm; gidiş-gelişi (koşturmacası) arasında olacakken hâlâ gidip gelen, koşturup duran kişiye şaşıyorum.*

7- *Allah bu başıma gelenden ötürü bana sabır versin, Peygamber öldü ve ışığım söndü.*

**

إن حزني عليك حزن جديد

وفؤادي والله صبٌّ عنيد

كل يوم يزيد فيه شجوني

واكتئابي عليك ليس يبيد

جل خطبي فبان عني عزائي

فبكائي في كل وقت جديد

إن قلبا عليك يألف صبرا

أو عزاءً فإنه لجليدُ

1- *Sana olan üzüntüm tazedir ve Allah'a yemin olsun ki inatçı kalbim özlem çekmektedir.*

2- *Her gün kalbimdeki tasalar biraz daha artıyor ve sana olan üzüntüm geçip gitmiyor.*

3- *Talihsizliğim büyüktür ve tesellilerim benden uzaklaşmış, ağlayışlarımsa her vakit tazedir.*

4- *Sabrı ve tesellileri benimseyen, bunlara razı olan kalp mutlaka çok güçlüdür.*

**

إذا اشتد شوقي زرتُ قبرك باكيا

أنوح وأشكو لا أراك مجاوبي

فيا ساكن الصحراء علّمتني البكا

وذكرك أنساني جميع المصائب

فإن كنتَ عنّي في التراب مغيّبا

فما كنتَ عن قلبي الحزين بغائبِ

1- ***Özlemim artınca ağlayarak kabrini ziyaret ettim, bana karşılık verdiğini göremeyişimden feryat ediyor ve şikâyetleniyorum***

2- *Ey sahraya yerleşen, bana ağlamayı öğrettin ve seni anmak bana bütün dertleri unutturuyor.*

3- *Şayet toprakta kaybolup benden ayrılmış isen de, hüzünlü kalpte yok olmazsın.*

**

قُل للمغيّب تحتَ أَطباقِ الثّرى

إن كنتَ تسمعُ صَرخَتي وَنِدائِيا

صبّت عَليّ مَصائبٌ لو أنّها

صُبّت عَلى الأيّام صِرنَ لياليا

قَد كنتُ ذاتَ حِمى بظلِّ محمّدٍ

لا أَخشَ مِن ضيمٍ وكان جماليا

فَاليومَ أَخشعُ لِلذليلِ وأتّقي

ضَيمي وَأَدفع ظالِمي بِرِدائيا

فَإِذا بَكَت قمريّة في ليلها

شَجناً عَلى غصنٍ بكيتُ صباحِيا

فَلأجعلنّ الحزنَ بَعدكَ مُؤنسي

وَلأجعلنّ الدمعَ فيك وِشاحيا

ماذا عَلى مَن شمّ تُربة أحمدٍ

أَن لا يشمّ مَدى الزمان غَواليا

صُبَّتْ عَلَيَّ مَصَائِبٌ لَو أَنَّهَا

صُبَّتْ عَلَى الأَيَّامِ صِرْنَ لَيَالِيَا

1- Toprağın altına defnedilene söyle, benim çığlığımı ve feryadımı duyuyorsan.

*2- **Üzerime dökülen musibetler, gündüzlerin üzerine dökülseydi, gündüzler geceye dönerdi.***

3- *Muhammed'in gölgesinde korunuyor, o böyle güzelken haksızlığa uğramaktan korkmuyordum.*

4- *Bugünse zelil bir kişiye boyun eğer, haksızlığa uğramaktan korkar ve bana zulmedeni ridam ile def ederim.*

5- *Gece dalın üzerinde üzgün hâlde kumru ağladığı zaman sabaha kadar ben de ağlarım.*

6- *Senden sonra hüznü kendime dost, senin için dökülen gözyaşlarını kendime şal yapacağım.*

7- *Ahmed'in kabrini koklayan kişiye hayat boyu bir daha güzel koku koklayamamaktan başka ne olur ki?*

8- *Üzerime dökülen musibetler, gündüzlerin üzerine dökülseydi, gündüzler geceye dönerdi.*

Kaynak: Abdullah Muaz Güven, Sahâbe-İ Kirâm'ın Hz. Peygamber İçin Yazdıkları Mersiyeler

Zırh Rehin Meselesi

Rasûlüllah salla'llâhü aleyhi ve sellemin dünyadan göçmeden önce bir yahudiye zırh rehin bıraktığı olay hakkında uydurma diyenler için, aslen Musevi olan **Jacques Attali, Yahudiler, Dünya ve Para** kitabındaki bilgiyi konuyu izah için tercüme edildiği şekilde eksiksiz alıntıladım.

Bu arada bu bilgi, çokbilmiş İslam düşmanı bir yazara, Yahudilerin Medine'den sürgün edildiğini ve böyle bir rehin olayın vukua gelme ihtimali yok, bu uydurmadır" cümlesine cevap mahiyetinde olacaktır.

Çünkü İslama karşı tavır alan bu insanlar meselenin arkaplanındaki psikolojik durumu tahlil edebilecek mahiyette olmalarındandır.

İnsanların sosyal hayatında ki bir kişiyi düşünün;

Lider konumunda ve bir peygamber. Kendi yoldaşları ve dostları varken, düşmanı bilinen birinden rehin karşılığı para alması akla ve hayale sığmaz durum ki, bunun üzerine etik ve ahlak kitaplarında dahi yüzlerce sahifelik izah gerekir.

Düşmanından rehinle para almak, insan hayatında dürüstlüğün merhametin zirvesindeki bir insanın düşeceği en üzücü durumdur.

İslami kesimden bazıları bu olayı izah ederken de -kusura bakmasınlar-, bazı hususları çarpıtmaya çalışmaları, bu gerçekleşmiş olayın mahiyetini değiştirmez.[1611]

[1611] Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ) anlatıyor:

"Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) bir Yahudî'den, veresiye yiyecek satın aldı. Rehin olarak zırhını verdi." *[Buhârî, Rehn 2, 5, Büyû 14, 33, 88, Silm 5, 6, İstikraz 1, Cihâd 89, Megâzi 85; Müslim, Musâkât 124, (1603); Nesâî, Büyû 58, 87, (7, 288, 303).]*

1. Muhtelif rivâyetlerde, Resûlullah'ın bir Yahudî'den arpa satın alarak, borcuna mukabil **"Zâtu'l-Fudûl"** nâmındaki demirden mâmul zırhını rehin bıraktığı belirtilmiştir. Hadisin, Buhârî'nin Kitabu'l-Büyû'daki bir vechinde ailesi için arpa satın aldığı bir Yahudî'ye borcuna mukabil zırhını Medine'de rehin bıraktığı tasrîh edilir. Başka rivâyetlerde bu Yahudî'nin Evs Kabîlesinin halîfi (müttefik) bulunan Benî Zafer'den *Ebü'ş-Şahm* adında biri olduğu belirtilir. Bu arpa, bir rivayete göre otuz sâ', bir rivâyete göre de yirmi sâ' miktârındadır. İbnu Hacer *"yirmi-otuz sa' arasında bir miktarda olmalı"* der. Bazı rivâyetler bu arpanın, yekün bir dinar değerinde olduğunu belirtmiştir.

Bazı rivâyetler, bu borcu ödeyemeden Resûlullah'ın vefat ettiğini, bilâhare Hz. Ebû Bekr'in parayı ödeyerek zırhı rehinden kurtardığını ve Hz. Ali'ye teslim ettiğini belirtir. Ancak, ölmezden önce borcu ödeyip zırhı geri aldığı da rivâyet edilmiştir. Bu rivâyet zayıftır.

2. Bazı âlimler, Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın evinde fazla yiyecek maddesinin bulunmadığına dair rivâyetleri gözönüne alarak, bunu ailesi için değil, misâfirler için almış olabileceğini söylemiştir.

3. Zengin Müslümanlar varken, Yahudîden arpa alması da bazı yorumlara sebep olmuştur:

"Ashâb para kabûl etmekten çekinebilirdi, Resûlullah minnet altında kalmak istememiştir.",

"Ehl-i Kitap'la alışveriş yapılabileceğini göstermek istemiştir";

"Ashab arasında arpa satacak zengin olmayabilir de " **vs.**

4. HADİSTEN ÇIKARILAN BAZI HÜKÜMLER

- Kâfirle alışveriş muâmelesi, temizliğinde emin olunan mallarda câizdir. Bu meselede onların küfürlerine, kendi aralarındaki gayrimeşrû muâmelelerine îtibar olunmaz.

- Malının çoğunluğu haram olan kimse ile de ticârî muâmele câizdir.

İslam ve Rasûlüllah salla'llâhü aleyhi ve sellemin hayatında zülüm değil, kelimesi dahi yer almaz. Yahudilerin haince hareketleri nedeniyle başlarına gelen hadiseler onların ellerinin kazancıdır.

Zırh Rehin Verilme Meselesi

"Rasûlüllah salla'llâhü aleyhi ve sellem bir Yahudî'den, veresiye yiyecek satın aldı. Rehin olarak zırhını verdi." *[Buhârî, Rehn 2, 5, Büyû 14, 33, 88, Silm 5, 6, İstikraz 1, Cihâd 89, Megâzi 85; Müslim, Musâkât 124, (1603); Nesâî, Büyû 58, 87, (7, 288, 303).]*

Muhtelif rivâyetlerde, Resûlullah'ın bir Yahudî'den arpa satın alarak, borcuna mukabil **"Zâtu'l-Fudûl"** nâmındaki demirden mâmul zırhını rehin bıraktığı belirtilmiştir. Hadisin, Buhârî'nin Kitabu'l-Büyû'daki bir vechinde ailesi için arpa satın aldığı bir Yahudî'ye borcuna mukabil zırhını Medine'de rehin bıraktığı tasrîh edilir. Başka rivâyetlerde bu Yahudî'nin Evs Kabîlesinin halîfi (müttefik) bulunan Benî Zafer'den *Ebü'ş-Şahm* adında biri olduğu belirtilir. Bu arpa, bir rivayete göre otuz sâ', bir rivâyete göre de yirmi sâ' miktârındadır. İbnu Hacer *"yirmi-otuz sa' arasında bir miktarda olmalı"* der. Bazı rivâyetler bu arpanın, yekün bir dinar değerinde olduğunu belirtmiştir.

Bazı rivâyetler, bu borcu ödeyemeden Rasûlüllah salla'llâhü aleyhi ve sellemin vefat ettiğini, bilâhare Hz. Ebû Bekr'in parayı ödeyerek zırhı rehinden kurtardığını ve Hz. Ali'ye teslim ettiğini belirtir. Ancak, ölmezden önce borcu ödeyip zırhı geri aldığı da rivâyet edilmiştir. Bu rivâyet zayıftır. (Yazının devamı dipnotta var)

- Kâfire silah satılabilir, kiralanabilir, rehin olarak verilebilir, yeter ki harbî olmasın. Bazı âlimler, *"Harb mahalli bile olsa, yiyecek sıkıntısı varsa silah satılamaz ise de rehin verilebilir, çünkü âile nafakası farzdır, fakat düşmana harp silah ve âletleri satılmaz."* demiştir.

- Ehl-i zimmenin emlâki ellerinde kalabilir.

- Veresiye alışveriş câizdir.

- Harp silahı olan zırh ve diğer mühimmat şahsî eşya olarak bulundurulabilir, bu tevekküle mâni değildir.

- Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) devrinin gıdası çoğunluk itibariyle **arpa**dır.

- Merhûnun kıymeti hususunda (ihtilâf olursa) yeminle birlikte mürtehinin sözü esastır.

- Resûlullah'ın zühdü ve dünya karşısındaki tevâzusu gözükmektedir. Zırhını rehin verecek kadar para biriktirmeme husûsunda titiz davranmıştır. Halbuki dileseydi malmülk sâhibi olabilirdi.

- Resûlullah'ın hayat sıkıntısı, sabrı ve aza kanaati, keza zevcelerinin de aynı sıkıntılara katlanma fazîletleri, rivâyetten anlaşılmaktadır.

(bk. Prof. Dr. İbrahim Canan, Kütüb-ü Sitte Tercüme ve Şerhi, REHİN bölümü, Hadis no: 3, 2001)

"Jacques Attali, Yahudiler, Dünya ve Para" Kitabından

Yahudi tüccarlar ve İslamiyetin doğuşu

Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] daha doğmadan, Arabistan'daki çeşitli krallıklarda Pers ve Roma zulmünden kaçmış çok sayıda Yahudi yaşamaktadır. O sırada Arabistan, tektanrılı dinler ile çoktanrılı dinlerin kesiştiği bir geçiş noktasıdır. Hatta Yemen'in kuzeyinde bulunan Hicaz bölgesinde, Yahudiliği kabul etmiş Araplardan oluşan bir krallık bulunur. Bu krallık, 530'a doğru, Hıristiyan bir Habeş kralın baskıları sonucu yok olacaktır.[166]

570 veya 571'de, 3000 kişilik nüfuslu ve kervanların durağı bir vaha olan Mekke'de, Muhammed bin Abdullah [salla'llâhü aleyhi ve sellem] adıyla doğan Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] 'in macerası işte bu bölgede başlar. On yaşında yetim kalan, okuma yazma bilmeyen ve çocukken çölde nübüvvet mührünü alan Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] 'i, bir tüccar ve Kureyş kabilesinin şefi olan amcası Ebu Talip yanına alır. Kureyş kabilesi, Hacerü'l-Esved adıyla bilinen bir göktaşını muhafaza etmektedir. Cebrail'in İbrahim ve İbrahim'in oğlu İsmail'e hediye ettiği Kâbe'de ise 300 put bulunmaktadır. Bu, İbrahim'den gelen tektanrılı inancın bölgede daha önce var olduğunun kanıtıdır. Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] , kendinden 15 yaş büyük, zengin bir dul olan Hatice ile evlenir. Şüphesiz şehirdeki küçük Yahudi cemaati aracılığıyla, tektanrılı dinler konusunda bilgisini genişletir. 607'ye doğru, Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] birçok defa çölde inzivaya çekilir. 610'da, Ramazan ayında, Hira Dağı'nda bulunan bir mağarada, kendine görünen Cebrail'den ilk vahiyi alır. Fakirliği, ahlak temizliğini, İbrahim'in Tanrısı Allah'a itaati *(İslam)* yüceltir. İlk müritlerinden -sayıları daha çok azdır ve zulüm görürler-, okumalarını ve ezberden yüksek sesle tekrar etmelerini (Kuran, bu kelimeden gelir), Kudüs'e doğru dönerek dua etmelerini ve putlardan vazgeçmelerini ister. *Müslimüm* ("ruhlarını Allah'a teslim edenler") adıyla anılan müritlerinin sayısı giderek artar. İlk karısının ölümünden iki yıl sonra -aynı anda dokuz karısı olacaktır-, 621'de bir gece uyurken yaptığı yolculuk *(isra),* onu Kudüs'teki mabede götürür. Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] , buradan göğe yükselerek (*miraç*), diğer peygamberler ile İsa ve havarileriyle karşılaşır, sonra geri döner. "Saf bir Arapça" ile yazılmış Kuran'ı kâtiplere yazdırır. Kâtipler, deri parçaları, kırık çömlekler ve palmiye yaprakları kullanırlar. Bunlar vahiyler *(tenzil;* aynı kelime "sağanak" anlamına da gelir), "yaratılmadan var olan" sözler, "Tanrı kelamı"dır. Bazı kâtipler daha sonra peygamberin kendilerine söylediğini tam olarak

kâğıda geçirmediklerini, hatta bazı bölümleri peygambere kendilerinin önerdiğini söyleyerek övüneceklerdir. Yazdırma işlemi tamamlandığında, Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] 'in Cebrail ile olan söyleşisi 12 yıl sürmüş olacaktır.

Eylül 622'de, Mekke'den 300 kilometre mesafede, Arabistan'ın en önemli ticaret merkezi olan Yesrib vahası veya Medine'nin 75 sakini, Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] 'den şehre gelerek anlaşmazlığa düşen iki Arap kabilesi Evs ve Hazreç arasında hakemlik yapmasını ister. Medine o sırada Arabistan'daki Yahudi varlığının en önemli merkezi konumundadır.[385] Zanaatkârlar, esnaflar, tüccarlar, kuyumcular, zırh ve silah üreticileri ile bankacılar da (Kuran, faizle borç veren Yahudilere gönderme yapan ilk Yahudi olmayan metindir) kavgaya dahil olurlar. Beni Nadir ve Beni Kureyza kabileleri Evslerin, Beni Kaynuka kabilesi ise Hazreçlerin yanında yer alır. Karar vermek zordur. Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] , Hazreçler ve onların Yahudi müttefikleri lehine karar verir.[455]

Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] bir savaşçıya, eli silahlı bir peygambere ve şehrin efendisine dönüşür. Medine Vesikası denen bir söylevde, Müslüman veya Müslüman olmayan tektanrıcı kabileleri, İbrahim'in soyundan gelen herkesi kapsayacak bir konfederasyon bünyesinde örgütlemeyi teklif eder. "[Yahudilerle] en kibar şekilde tartış" (Kuran 16, 126). Bu teklif bazı Yahudilere cazip gelse de, çoğu teklifi reddeder. Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] 'i Kitab-ı Mukaddes'i çarpıtmakla suçlayan hahamlarla yapılan dini tartışmalar son derece hiddetlidir. Kendisine peygamberliğini müjdeleyen Cebrail, bu kez Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] 'i, davayı kaybeden Yahudi kabilesi Beni Nadir'in kendisine karşı kurduğu komplo konusunda uyarmak için geri gelir. 624'te Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] , Beni Nadir kabilesinin Medine'den kovulmasını emreder: "Bu toprakları terk edin. Silahlar ve zırhlar hariç, develeriniz ne kadar yük taşıyabiliyorsa yanınıza o kadar yük alın!" Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] artık Kudüs'e doğru değil, Mekke'ye dönerek dua eder. Kippur ile benzerlikler gösteren Aşure Günü'nün yerini Ramazan alır.

Mart 627'de, Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] 'e inanmayan Araplar, kimi Yahudi ve Hıristiyan ailelerin de yardımıyla, 10.000 kişilik bir ordu toplar. Savaş ilan edilmiştir. Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] , inanmayanlara karşı 28 muharebe yönetecektir: "Kendilerine Kitap verilenlerden [...] İslam dinini kabul etmeyenlerle savaşın" (Kuran 9, 29); "Eğer Allah onlar için sürgün takdir etmeseydi, onları muhakkak bu dünyada cezalandırırdı. Ahrette onları ateş azabı bekler" (Kuran 59, 3). Daha sonra Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] , Kaynuka Yahudilerini kovar, Kureyza kabilesine mensup Yahudileri katlettirir.

628'de, kuzeyde Hicaz bölgesinde yer alan Hayber'de yaşayan Yahudiler katledilir. Hayber Müslüman olur; kadınlar ve çocuklar galiplerin eline geçer. Diğer birçok kadının yanı sıra, Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] , Reyhane adında bir Yahudi'yi kendine cariye olarak alır.[305] Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] , Hayber'de yaşayan Yahudiler ve Hıristiyanlar ile, eskiden Perslere ödedikleri, yetişkin başına bir adet altın para tutarındaki vergi karşılığında, ibadet ve çalışma özgürlüklerini teminat altına alan barış antlaşmaları imzalar.[34]

Bütün Arap kabileleri yavaş yavaş İslamiyeti kabul eder. 630'da, Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] 'in 10.000 kişilik ordusu Mekke bölgesine hâkim olur. Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] , kontrolü altındaki topraklarda bir devlet kurar. Borç verme dahil, eski ticaret biçimlerinin hepsi muhafaza edilir. Kuran; ortaklık sözleşmelerine *(şirke el akt),* şirket sözleşmelerine, sermaye şirketlerine, hizmet şirketlerine, "yüksek önem arz eden" şirketlere (ortakların isteğiyle feshedilen sözleşmeler), komandit şirketlere (İslamiyetten çok önce kervanlar için kullanılan bir yöntemdir), tohum ekme ve sulama şirketlerine izin verir.[17] Ayrıca Kuran, kazanç getiren sözleşmeleri, kazancın emek karşılığında kazanılması şartıyla kabul eder. Dolayısıyla Kuran, bir binanın belirli bir süre için, borcun vadesi geldiğinde ödenmemesi durumunda kullanım hakkı doğuracak şekilde rehin gösterilerek borç para *(rehin)* verilmesine de izin verir. Alacaklı, mahkemeye dahi gitmeden rehinli binayı satabilir.

Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] , bütün Arabistan'ın kendisine biat etmesiyle birlikte, Yahudilerin ve Hıristiyanların yarımadada oturmalarını yasaklar:[385] "Allah'ım, Yahudiler ve Hıristiyanlar kahrolsun! Peygamberlerinin mezarlarından kiliseler yaptılar. Arabistan'da bu iki dinden hiçbiri olmayacak." Yine de 631'de Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] , Nacran'daki Hıristiyan şefler ile Arabistan'ın kuzeyinde yaşayan Yahudi kolonileriyle, oturma iznine karşılık hasatlarının yarısını Müslümanlara vermeleri kaydıyla bir anlaşmaya varır.[385]

Hz. Muhammed [salla'llâhü aleyhi ve sellem] 8 Haziran 632'de yaklaşık 62 yaşında öldükten sonra, haleflerinin başdöndüren fetihleri başlar. On yıl içinde Filistin, Suriye, Mısır ve Babil İmparatorluğu Müslümanların eline geçecektir. Kuran'da şöyle yazar: "Seni, bütün insanlara gönderdik."[1612]

[1612] Kaynak: Jacques Attali, Yahudiler, Dünya ve Para - Yahudi Halkının Ekonomik Tarihi, Özgün Adı: Les Juifs, le Monde et l'Argent - Histoire economique du peuple juif, Çeviren: Berna Günen, Kırmızı Kedi, Üçüncü Basım: Ekim 2014, İstanbul, sh: 128-130

"Yahudiler, Müslümanların hicretten sonra gittikçe güçlenmeleri sonucunda Medine'deki üstünlüklerini Müslümanlara kaptırmanın etkisi ile zamanla Hz. Peygamber'e düşmanlıklarını ortaya çıkarmaya başlamışlardır. Hz. Peygamber ile yaptıkları anlaşmalara sadık kalmayan Yahudiler, Müslümanlara düşmanlık etmenin yanında Müslümanlara düşman olan Mekke müşrikleri ile ittifak yapmaktan da kaçınmamışlardır. Yaptıkları düşmanca faaliyetler sebebiyle bu üç kabileden ilk olarak Benî Kaynuka, daha sonra Benî Nadîr Medine'den sürgün edilmiştir. Müslümanlar ile yapılan anlaşmaya bir müddet sadık kalan Benî Kurayza ise gerçek yüzünü Hendek Savaşında ortaya koymuş, Müslümanlara ihanet ederek İslâm ordusunun zor durumda kalmasına neden olmuştur. Hz. Peygamber'in harp stratejisi gereği Müşrikler ile Kurayza Yahudilerinin arasını açma teşebbüsü başarıyla sonuçlanarak müşrik ordusunun Medine önlerinden çekilmesiyle Hz. Peygamber Benî Kurayza Yahudileri üzerine yönelmiştir. Kurayza kuşatması, ***Yahudilerin seçecekleri bir hakemin hükmüyle teslim olma kararıyla sona ermiştir. Hakem tayin edilen Sa'd b. Muâz, sürgün cezasına çarptırılan Benî Kaynuka ve Benî Nadîr'in aksine, yaptıkları ihanetin büyüklüğü sebebiyle Benî Kurayza Yahudileri hakkında erkeklerinin infaz, kadın ve çocukların esir edilmesi hükmünü vermiştir.*** *Hz. Peygamber'in Benî Kaynuka ve Benî Nadîr Yahudilerine af ve hoşgörü göstermesine rağmen onlar Hendek kuşatmasını organize etmişlerdi. Böyle bir durumda bu iki kabileye gösterilen af ve hoşgörünün Benî Kurayza'ya gösterilmesi durumunda daha büyük tehlikelerle karşı karşıya kalınması ihtimal dâhilinde idi. Durumun önemine binaen Kurayza Yahudileri, sürgün edilen Benî Kaynuka ve Benî Nadîr kabilelerinin aksine yaptıkları ihanetin cezasını kendi şeriatlarında olan bir hükme göre çekmek durumunda kalmışlar, bundan dolayı herhangi bir itirazda bulunamayarak verilen hükme razı olmuşlardır."* [1613]

Aşk Öyle Bir Kraldır

Bir mülke mâlik eylemiş aşkını ol pâdişah

Mülk-i Süleymân onların yanında bir vîrânedir

[1613] ***Kaynak: Güngör AKSU, Benî Kurayza Yahudilerinin Cezalandırılması, Siyer Araştırmaları Dergisi,Sayı: 6 • Temmuz-Aralık 2019***

Aşk öyle bir kraldır ki Hz. Süleymân'ın (aleyhisselâm) krallığı, onun krallığı yanında gecekondu kalır.

Müslümanlar Efendimi Çok Geç Tanıdılar

Rasûlüllah salla'llâhü aleyhi ve sellemin hayatı insanın içini burkar. Bazıları da övmek kabilinden Efendimizin habire nafile oruçlar tuttuğunu söyleyenler bahsedeceğimiz inceliği pek göremezler. Son dönemlerde Müslüman zengin hayatı yaşamalı diye çıkarılan aslı olmayan iddialar hiç biri Efendimizin hayatında yer tutmaz.

Elinde olanı esirgemeyen Efendimize, zenginler çok hediye vermek istemezlerdi. Çünkü verdikleri hemen fakirlere dağılacaktı. Onlarında bunu çok istediklerini sanmıyorum. Ayrıca ordunun cihada çıkacağında verdikleri kadar Efendimizin maişetine yardım etmediler. İnkârı kabil olmayan bir gerçek…

Rasûlüllah salla'llâhü aleyhi ve sellem Efendimiz hayatını o denli azlıklarla yaşadı ki, bilhassa açlığını oruç ibadeti arkasında sakladı, kimseye açım demedi. Ve bunun gibi birçok nefsinin dileklerini de sakladı. Daha güzel ifade ile bundan daha zayıf bir geçim olmaz dedirtecek kadar bir halde ihtiyaçlarında noksanlık ön planda idi. Öyleki durumunu zayıf olan sahabiler dahi ondan bir şey bekleyemez hale gelirdi. Sırf birşeyler isteyip onu üzeriz diye.

Binaenaleyh, nafileye rağbet etmesinde arkaplan, onun hayattaki her olumsuz şartı sevap haline getirip telafi etmek ile ve en zayıfların hayatını yaşamış ve örnek olmasıdır.

Ancak buradan bir meseleyi anlıyorum. O gün şartlarındaki Arap toplumunda bir Peygamber olmak belki iğneli fıçı içinden geçmek kadar zordu. Bilhassa bedeviler ile yaşamak…Şimdiki ilahiyatçıların tavırları gibi.

Sözler arasında anlatılan bazı şahsşyetlerin cömertlikleri de Allah sevap veririn peşine, Efendimiz salla'llâhü aleyhi ve selleme biraz tavizkâr davranıyorlardı. Yoksa bilenen birçok zengin sahabi ellerindeki serveti öylesine Rasûlüllah salla'llâhü aleyhi ve sellemin ayağına da serdiklerini zannetmiyorum.

Bu nedenle selefiyeci akımın Arap toplumunda yer bulması, Kur'ân-ı Kerim'den başka bir şeye bakmayız tavrı edaları sanki gizliden gizle içlerinde o zaman da vardı. Bazen, bu senin görüşün mü yoksa Allah Teâlâ'nın emri mi derlerdi. Efendimizi, Allah'ın basit bir nebisi gibi ayrı bir yerlerde tutmak vardı. Hakikatte Rasûlüllah salla'llâhü aleyhi ve sellemi sevmek, daha doğrusu candan aşkcasına bu başka bir durum.

Bugünküler ile o zamankiler farksız idi.

Sözlerimize işaretler…

1…

Âişe bint Talha bildiriyor:

Bir gün Resûlullâh yanımıza geldi, **"Evde yiyecek bir şey var mı?"** diye sordu. Hayır deyince "O halde oruçluyum." dedi. Günün ilerleyen saatlerinde tekrar geldiğinde ona "**Bize hays**[1614] **hediye edildi.**" dedik. Bunun üzerine

"O halde iftar edeyim, böylece nafile olan orucu, kendime farz kılmış oldum."

1614 Hays..., iyi cins bir hurma çeşidi olan sarı renkli bernî hurması ile peynir ve yağın, hurmaların bütün çekirdekleri çıkıncaya kadar iyice yoğrulmasıyla elde edilen bir yemek çeşididir. bk. Halîl b. Ahmed, *KitâbÜl-ayn,* (nşr. Dr. Dâvud Sellûm) Beyrut 2004, 187/III, 273; İbn Manzûr, *Lisânül-Arab,* I-VII, Beyrut 1997, II, 198.

dedi.[1615]

Bir diğer rivayette ise “Bize yemek hediye edildi.” denildiği, bunun üzerine “Ne hediye edildi?” diye sorduğu bildirilmiştir.[1616]

Ayrıca bu olayın aynı günde değil, peş peşe iki ayrı günde cereyan ettiği de nakledilmiştir.[1617]

2…

Abdurrahman bin Avf (radiya'llâhü anh) (ö. 32/652), aşere-i mübeşşereden (cennetle müjdelenenlerdendir). Nevfel (bin Hâris) (radiya'llâhü anh) (ö. 15/636) buyurdu ki:

“(Abdurrahman bin Avf) bizi hânesine (evine) götürdü. Bizim önümüze içinde et ve ekmek vad‘ olunmuş (et ve ekmek konulmuş) bir çanak getirdiler. Abdurrahman bin Avf (r.a.) ağlamaya başladı.

“(Sorduk) sebep nedir (diye)?”

(Cevâp verdi:)

1615 Abdürrezzâk, *el-Musannef,* (nşr. Habîbürrahmân el-A‘zamî), I-XI, Beyrut 1983, IV, 277; Ahmed b. Hanbel, VI, 49; Nesâî, “Sıyâm”, 67.

1616 Müslim, “Sıyâm”, 169.

1617 Ebû Dâvûd, “Sıyâm”, 73; Tirmizî, *el-Câmius-sahîh, MevsûatÜl-hadîsiş-şerîf el-kütübüs-sitte* içerisinde, Riyad 2000, “Savm”, 35; Nesâî, “Sıyâm”, 67. Ebû Hâtim, bu hadisin Simâk-Âişe bint Talha senediyle gelen rivayetini, bu iki râvînin birbirlerinden hadis almadıkları gerekçesiyle ‘münker’ saymış, iki ayrı hadisin rivayetinin karışması neticesi böyle bir sonucun çıkmış olabileceğini söylemiştir. bk. İbn Ebû Hâtim, *İlelül-hadîs,* (nşr. Sa‘îd b. Abdullâh el-Humeyyid-Hâlid b. Abdurrahmân el-Cüreysî), I-VI, Riyad 2006, III, 86.

"Yâ Nevfel! Niçin ağlamayayım. Fahr-i Âlem dünyâdan âhirete intikâl etti (göçtü). Kendi ve ehli beyti (âilesi) arpa ekmekten doyuncaya (kadar aslâ) yemediler. (Böyle) vakit (ömür) geçirdiler. Biz böyle et ile ekmek cem'iyle mütena'im olduk (ni'metlendik).

Yâ Nevfel! Ben zannetmem ki bizler, bize hayr olan için sağ kalmışız. Bil ki bize hayr olan şey ol idi ki Rasûl-ü Ekrem Hazretleri dıyk-ı maîşet (dar geçim) ile vakit (ömür) geçirdiği gibi, biz dahî dıyk-ı maîşet (dar geçim) ile vakit (ömür) geçirmeli idik. Rasûlullah'a mütâbaattır (böyle davranmamız O'na uymadır). Buna ağlarım" cevâp verdi.[1618]

Yüzyılların Anlaşılması Zor Duygusu…AŞK

Aşk bazen maruz kaldığımız bir olgu, bazen idrak etmekte zorlandığımız karmaşık bir ide, bazen de hayatımızı kökten değiştiren bir varoluş, bir yeniden doğuş olma özelliğini taşır. Kısacası aşk hepimizin hayatlarına pratik veya teorik bir şekilde en azından zamanın bir noktasında dokunmuştur. Aşkı bazen bizzat yaşayarak bazen de unutulmaz bir roman karakterinin deneyimleri üzerinden veya aşka teslim olmuş şairlerin buruk mısraları aracılığıyla deneyimleriz. Tartışmasız olarak aşk konusundaki pratik ve teorik edinimlerin hepsi kendi içinde fazlasıyla kıymetli ve özel bir yerde durmaktadır. Her insanın en temelde kendine özgü bir şekilde yaşadığı ve yaşattığı yüce bir duygudur aşk. Aşkın bizi sürüklediği gizemli patikalarda bazılarımız terk etme ve terk edilme arasındaki ince çizgi arasında mekik dokurken, bazılarımız ise bir ömür boyu sürecek olan bir birlikteliği ayakta tutabilmektedir.

[1618] Neslihan ATEŞ Muhammed Ali Apak (Ö. 1400/1980) Hayatı, Eseri Ve Tasavvuf Anlayışı, Ankara-2018

Yüzyıllar boyunca anlaşılması, açıklanması ve kurgulanması belki de en zor duygu olan aşkın salt bir duygudan ibaret olmayıp aynı zamanda varoluşsal bir anlam edinimi olması itibariyle tez çalışmamı ''aşkın psikanalitik bir ontoloji çerçevesinde değerlendirilmesi'' üzerine tasarımlamayı seçtim. İnsanın kurgulamış olduğu benliğin ve inşa etmiş olduğu kültürün en derinlerinde bir olgu, bir duygu ve bir köşe taşı olarak yer almaktadır aşk. Âşık kişilerin aynı zamanda öngöremedikleri bir karanlığın içine çekilip kaçınılmaz olarak ciddi bir değişim sürecine dahil olacaklarını düşündüğümden bu çalışmamın benzer duygu veya deneyimleri yaşamakta olan tüm insanlara bir ışık olabilmesini temenni etmekteyim. Bana kalırsa aşk duygusunun hayatlarımızda bu kadar önemli bir yer işgal etmesinin temel sebebi, aşkın vazgeçilmez olmasıyla beraber hiçbir şekilde ve hiçbir zaman tam anlamıyla idrak edilemeyecek olan bir gizem üzerine inşa edilmiş olması durumudur. Dolayısıyla yayımlanmış olan hiçbir bilimsel yapıtın, hiçbir şiirin veya hiçbir romanın aşkı tam olarak anlatmaya, çözümlemeye veya aktarmaya yetecek bir güce sahip olmadığı fikrindeyim. Buna karşın aşkın doğasını kavrayabilmek adına yapılmış olan her tür nitelikli çalışmanın fazlasıyla anlamlı bir yerde durduğu kanısındayım. Bu doğrultuda tez çalışmamı farklı bir strateji üzerine kurmayı seçtim. Uzun yıllar boyunca yapmış olduğum okumalarım ve araştırmalarım dahilinde tarih boyunca pek çok kişinin ''aşkın nasıl gerçekleştiği'' fikri üzerine yoğunlaşarak ilerlediğini gördüm. Fakat ben farklı bir yolu seçerek aşkın nasıl gerçekleştiğinden önce ''aşkın varoluşsal temellerinin kökenine'' uzanan bir nokta üzerine odaklanmayı tercih edip bu çalışmayı da temel olarak bu fikir üzerine inşa etttim. Bu şekilde aşkın öncelikle ne anlama geldiğini sorgulamak ve aşk ile varlık arasındaki ilişkiyi incelemek suretiyle çalışmamı sürdürdüm. Bu açıdan özellikle insan ruhunun vazgeçilmez pathos'larından biri olan aşk duygusunu, psikanalitik ve felsefi yönden mercek altına almayı tercih ettim. Bu bağlamda Freud'dan Lacan'a, Fromm'dan Klein'a pek çok önemli ismin bizim için açmış oldukları derin patikalarda yol alırken, bir yandan da özellikle psikanalitik teorilerin arasına eklemlemiş olduğum bir felsefi refleksiyon çalışması dahilinde tez çalışmamı sürdürdüm. Aşkı en temel anlamda benliği yarık olan öznenin varlıktaki eksikliğini giderme çabası olarak değerlendirdiğim için tez çalışmamın ismi de bu doğrultuda hayat buldu. Varoluşu gereği eksik olarak dünyaya atılmış olan insanın kaçınılmaz belirsizliklerle dolu zorlu yaşam öyküsünde ''aşk'' fazlasıyla önemli bir noktada durmaktadır çünkü aşk her şeyden önce ''eksiklik'' duygusunu maskeleyen bir tamamlama ve tamamlanma girişimidir. Aşk dediğimiz şey tamlıktaki eksiklik ve aynı zamanda da eksiklikteki tamlık olarak düşünüldüğünde bizi farklı yollara çıkartabilecek içsel ve dışsal bir yolculuğa

dönüşebilmektedir. Aslında hepimiz bilinmeyen bir yerde ve anda beklenmedik bir kişi, bir ide, bir kavram, bir hayal, bir fantezi tarafından belirli bir yöne doğru fark etmeden çekiliyor ve benlik dediğimiz yapıyı da bu süreç dahilinde çok farklı biçimlerle durmaksızın şekillendiriyoruz. Bu tez çalışması ağırlıklı olarak aşkın kökeni, doğası, işleyiş mekanizması ve varoluşsal nedenleri ile sonuçları üzerine kurgulanmış olan bir psikanalitik ontolojiye dayanmaktadır.

**

''Seni seviyorum'' demek ''Ben eksiğim ve sen benim eksiğime sesleniyorsun'' demektir.

Aşk kendinde olmayan bir şeyi başkasına vermek demektir çünkü aşkımızı ilan ederek, yani sevdiğimize yüksek sesle dile getirerek, eksiğimizi veririz. Kendimizde bir şeyin kayıp olduğunu, eksik bir varlık olduğumuzu, tüm varlığımızla bir şeyi istediğimizi beyan ederiz. Böyle olduğu halde partnerimize varlık ve tamlık hissi vermeyi başarırız. **Aslında (partnerimize) sahip olmadığımız şeyi hediye ederiz.** Daha doğrusu, bizde eksik olan şeyi bir başka şeye çevirir, o kişinin buna iyi bakmasını isteriz. Bu ötekinin bizim eksiğimize burun kıvırmayacağını ya da onu ayakları altına almayacağını umarız. Açıkçası bazı insanlar diğer insanların onların varlıktaki eksiklerini ya da eksik varlığını reddedeceğinden o kadar korkarlar ki onu açığa çıkarmaya, göstermeye, vermeye çekinirler. Bu durum, sevgisini ilan ederken duyulan bütün endişelerle yakından ilgilidir: **''Seni seviyorum'' demek ''Ben eksiğim ve sen benim eksiğime sesleniyorsun'' demektir.** Dolayısıyla aşk itirafları esasen fazlasıyla önemli bir noktada durmaktadır çünkü aşkı başlatan, tetikleyen şeydir bu güç itiraflar. Aşkı dile getiren bu itiraflar aslında tahammülü oldukça zor olan varoluşsal bir endişeye dayanmakta olup aşk sadece ve sadece bu endişeye göğüs görme cesaretini gösterebilecek olanların yaşayabileceği bir ödül veya bazen de bir cezadır. Aşk itirafları imgeselden simgesele olan geçişteki iğdiş olma durumunu da bilinçdışı düzeyde anımsattığından fazlasıyla anksiyöz bir eylemdir.

Aşk, eksik olan ve eksik kalandır.

Aşkın tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Aşk, ilk insana kadar uzanan uzun bir yolculuk sürecinin evrimsel bir ürünüdür. Aşk sadece bir duygu değil, aynı zamanda bir olgu, bir varoluştur. Günümüzün modern dünyasında bilimsel, sosyolojik ve kültürel olarak çok hızlı bir dönüşüm içerisinde olsak da esasında biyolojik ve psişik özümüzü meydana getiren aşk duygusunun varlığı bizim için hâlâ fazlasıyla önemli

bir noktada durmaktadır. Aşk duygusu, varoluşu itibariyle benliği yarılmış olan bir canlı türü olan insanın kendi benliğini, toplumunu ve kültürünü kurgulamasında rol oynayan en temel köşe taşı olma özelliğini taşır. Her ne kadar insan yeryüzündeki serüveni boyunca aşk duygusunu belirli biçimlerde tanımlamaya yeltenerek onu belirli kategorilere dahil etmeyi denese bile aslında aşk farklı zamanlarda, mekânlarda ve bireylerde çok farklı şekillerde tezahür etmektedir: Dünya üzerinde ne kadar insan varsa o kadar da sevme biçimi vardır. Bu sebeple benzersiz bir duygu olan aşk; herkeste farklı formlara, nesnelere veya kavramlara bürünmek suretiyle kendini gösterir.

Aşk, her bireyin biyopsikososyal yapılanmasına ve kişisel tarihine göre kendi nesne seçimlerini çok farklı biçimlerde yapar: İnsan geçmişteki bir anıya veya mekâna, belirli bir dine veya Tanrıya, bir kişiye veyahut bir nesneye, bir ideolojiye, bir fikre veya kendine âşık olabilir. Dolayısıyla aşkın özü ve nesne seçim mekanizması itibariyle belirli bir sınır veya kural yoktur. Aşk olarak adlandırılan sevme biçimini belirleyen en temel unsur hiç şüphesiz anne-baba-çocuk üçlemesi dahilinde çocuğun kişisel geçmişinde maruz kaldığı deneyimlere dayanmaktadır. Anne ve baba figürü çocuğun içinde bulunduğu dış dünyayı ve kendini idrak edebilmesinde fazlasıyla önemli bir rol oynamaktadır: Çocuk, doğumu itibariyle hiçbir şekilde anlamlandıramadığı dış dünyayı annesine indirgeyerek annesini biyolojik ve psişik anlamda kendisinin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirmek suretiyle bir bütünlük sanrısına tutulur. Kendini biyolojik ve ruhsal olarak hayatta tutan ilk öteki olan ''anne figürü'' çocuğun tüm dünyası haline gelir. Bu noktada çocuğun annesi ile edindiği her tür deneyim çocuğun bilinçdışına kodlanır. Dolayısıyla çocuk annesini ''iyi'' olarak görürse, doğumu ile beraber içine atılmış olduğu dış dünyaya da ''iyi'' damgasını vururken; annesini ''kötü'' olarak değerlendirirse dış dünyayı da ''kötü'' olarak değerlendirip içinde ve benliğinde hınç, nefret, öfke, hayal kırıklığı gibi çeşitli duygular yeşermeye başlar. Ortaya çıkan bu gibi güçlü duygular ise bilinçdışına kaçınılmaz olarak işler. Çocuğun annesini iyi veya kötü olarak değerlendirmesindeki temel kriter ise evrimsel bir mekanizmaya dayandığından bu kriter ''annenin çocuğa verdiği bakım ve ona tahsis ettiği ilgi miktarı''dır. Dolayısıyla anne figürü çocuğun varoluştaki eksiklik ve soğukluk duygusunu kırmak suretiyle onu doğum travması ile maruz kaldığı büyük anksiyeteden bir süreliğine de olsa çekip kurtarır. Bu sebeple çocuğun cinsiyeti her ne olursa olsun ilk aşk ''çocuğun anne figürüne karşı duyduğu aşk''tır ve bu aşk fazlasıyla kıymetli bir noktada durmaktadır. Öte yandan baba figürünün de çocuk üzerindeki evrimsel ve psişik işlevi bir hayli önemlidir. Baba

figürü çocuğun, annesi ile bir ve bütün olduğu fikrine dayanan sanrısını kırarak çocuğun içsel ve delüzyonel bir gerçeklikten çıkıp dışsal ve toplumsal dünyaya geçişini sağlayan figürdür. Bu nedenle baba figürünün devreye girmesi ile çocuk ''yasa'', ''yasak'', ''tabu'', ''sınır'', ''toplum'' ve ''Devlet'' gibi bazı sosyal unsurların farkına varmaya başlar. Bir başka deyişle baba figürü, çocuğu sanrısal ve tekil bir canlı olmaktan çıkarıp onu dışsal gerçekliğe adapte olabilen sosyal bir canlı haline dönüştürür: Böylece onu kültür denilen yapılanmanın içine dahil etmiş olur. Bu sebeple baba figürünün çocuk ile kurduğu ilişki de en az anne figürünün çocuk ile kurduğu ilişki kadar önemlidir çünkü baba figürü çocuğun hayatındaki ikinci ötekidir. Özet olarak çocuğun karakter yapılanmasında, davranış ve düşünüş yelpazesinde ve her şeyden önemlisi kendini ve içinde bulunduğu dış dünyayı idrak etmek suretiyle yorumlama kapasitesinde anne ve baba figürlerinin çocuk ile kurmuş oldukları ilişkilenme biçimlerinin son derece önemi vardır. Anne ve baba figürleri çocuğun benliğinin ve bilinçdışı süreçlerinin oluşmasında hayati bir etkiye sahiptir. Aşk kavramını özellikle aşk duygusunun biricikliği üzerinden inşa etmiş olan Fromm; aşk duygusunu sevmenin bir türevi olarak değerlendirmiş ve sevmenin birden fazla türü olduğunu, tek tip bir sevme türü ve biçiminin mümkün olamayacağını ve aslında sevme duygusunun, sevilmekten daha yüce bir duygu olduğunu Sevme Sanatı isimli eserinde açık bir biçimde vurgulamıştır. Aynı zamanda Fromm, hangi biçimde gerçekleşirse gerçekleşsin sevmenin bir türevi olan aşkın da mutlaka dört adet temel unsura dayanması gerektiği fikrindedir: Bunlar sırasıyla itina, sorumluluk, saygı ve bilgidir. Bununla birlikte Fromm'un belirtmiş olduğu bu dört unsur genel geçer bir sınıflandırma üzerine kurulmamış olup her bireyin kendi karakter özelliklerine ve ruhsal altyapısına göre bu kavramları kendi içlerinde şekillendirmeleri gerekmektedir. Bu nedenle Fromm'a göre aşk birileri tarafından tanımlanmış bir yolda yürümek ile değil; kişinin daha önce hiç bilmediği bir yolda kendisini, partnerini ve tüm insanlığı tanıma girişimi ile varılabilecek bir duygudur. Dolayısıyla Fromm aşkı bir neden veya sonuç olarak değerlendirmekten ziyade bir sevme girişimi olarak yorumlamaktadır: Bu girişim ise Frommcu bir perspektif ile sadece tek bir kişiyi sevmek ile anlam kazanmayıp empati duygusuyla da yoğurulmuş olan kolektif bir sevme biçimi şeklinde yapılırsa anlamlı hale gelebilir. Bu kolektif sevme biçimi ise tüm insanları (insanlığı) sevmeyi yani onlara değer vermeyi ve saygı duymayı gerektirmektedir. Öte yandan Fromm'a göre sevmek platonisyen felsefedeki gibi bir maruz kalma süreci demek değil tam aksine eyleme geçmek demektir. Erich Fromm cinsellik kavramını da sevmenin bir türevi olan aşk duygusunun ortaya çıkma biçimlerinden biri olarak değerlendirir. Bu bağlamda

Fromm'a göre cinsellik de sevgi gibi bir bütünleşme, bir bütün olma girişimidir. Bu nedenle cinsellik, biyolojik bir enerji boşaltımı süreci olmaktan ziyade sevilen kişi ile bedensel ve ruhsal olarak bir olma çabası ve eylemidir. Dolayısıyla Fromm hem aşk hem de cinsellik konusunda anti-freudyen bir tavır takınarak aşk ve cinselliği Freud'un iddia ettiği gibi vücudun ürettiği ve doyurulması gereken cinsel bir içgüdünün yarattığı kimyasal bir gerilim mekanizması olarak değerlendirmez. Benzer bir şekilde Fromm, Freud'un cinsel arzuyu ve aşkı giderilmesi gereken bir tür biyolojik kaşıntı olarak görmesine karşı çıkmak suretiyle aşkın ve cinselliğin genel geçer bir mekanik libido kuramı ile açıklanamayacak kadar derin bir içsel sürece dayandığını vurgulamaktadır. Aşk kavramını temel anlamda öznel ve özgeci açıdan değerlendirmeyi tercih eden Fromm; aşkı içsel süreçte yer alan fakat dışsal dünyada yer almakta olan her şeyi tanıma, anlamlandırma ve sevme imkânı yaratabilecek olan (kutsal) bir güç olarak görür. Bu bağlamda haklı argümanları olsa da Fromm, aşkı genel anlamda son derece romantik bir biçimde değerlendirmeye seçmiştir: Fromm her daim aşkın yapıcı, özgeci, onarıcı ve öforik taraflarına odaklandığından aşkın biyolojik ve sosyal gerçeklikte tekabül ettiği olgusal taraflarını ve olumsuz yönlerini görmezden gelmeyi tercih etmiştir. Aşk bir yönüyle Fromm'un belirttiği gibi her ne kadar yapıcı, olumlu ve özgeci bir öz üzerine inşa edilmiş olsa da aşkın son derece yıkıcı, disforik ve egoist bir özü de vardır. Aşk kavramı Fromm'un iddia etmiş olduğu gibi mutlak bir olumluluk üzerine kurulmuş olsaydı aşk cinayetleri, aşk intiharları, namus ve kıskançlık cinayetleri gibi şiddet kökenli olguların hiçbir zaman görülmemesi gerekirdi fakat ne yazık ki bu tür olgular geçmişten günümüze kadar gelen her kültür ve toplumda bir şekilde ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Fromm aşk kavramını her daim iyiliğe, saygıya, özgeciliğe, sevecenliğe, anlayışa dayanan mutlak anlamda olumlu bir perspektif ile değerlendirmeyi tercih etmiş olduğundan aşkın bir tarafıyla ölüm ve öldürme olgusu ile dirsek temasında bulunan şiddet kökenli yıkıcı taraflarını es geçmiştir. Bu sebeple Fromm aşkın bazı durumlarda yaşama, bazı durumlarda ise ölüme ve şiddete işaret ettiğini görememiş veya görmemeyi tercih etmiştir. Sonuç olarak Fromm aşk olgusunu genel olarak aşırıya kaçan bir romantizm ile analiz etmeyi tercih etmiş ve aşkın özellikle biyolojik ve sosyal gerçekliğe tekabül eden diğer yönünü oluşturan bencil, yıkıcı, mekanik ve kimyasal özelliklerini bir şekilde atlamıştır. Fromm ampirik dünyada aşka dair olan negatif olay ve olgulara pek değinmeden, aşkı salt idealize etme yoluna girmeyi tercih etmiş gibi gözükmektedir. Bunun yanı sıra Fromm sadece aşkı değil, aşkın kökeni olan insanlığı da fazlasıyla olumlu bir şekilde değerlendirmiştir. Psikanalizin kurucusu olan Sigmund Freud için ise aşkın mutlak anlamda tek bir formülü veya anlamı

yoktur fakat her aşk türünün ortak bir kökeni vardır. Bu ortak köken ise kaçınılmaz olarak libido'dur. Aşkın mutlak bir formülü veya anlamı olmamasına karşın Freud kafasında çeşitli aşk kategorizasyonları (annesel aşk, narsistik aşk, genital aşk) yapmaktan geri durmamıştır. Esasında Freud için aşkın türlerinden ziyade aşkın kökeni çok daha önemlidir çünkü Freud'a göre her tür aşkın temeli biyolojik bir prensip üzerine inşa edilmiş olan libido'dur. Libido kavramı hem Freud'un kurmuş olduğu psikodinamik psikolojinin hem de psikanalizin en temelinde yer alan vazgeçilmez kavramların başında gelir. Aşkın kökeni olan libido, Freud'a göre zihnin en ilkel katmanı olan id'de yer alan içgüdüsel bir enerjidir. Bu bağlamda aşkın çıkış noktası olan libido sadece cinsel bir enerji değil aynı zamanda bir yaşam enerjisi olma özelliğini de taşır. Freud için aşk denilen şey esasen libido'da sıkışmış veyahut birikmiş olan biyopsişik bir seksüel enerjidir. Libido içgüdüselliğe ve doyuma dayanan yapısı ile sadece aşkın değil aynı zamanda cinselliğin de kökenidir. Freud nezdinde id'de yer alan libido tüm insanlarda doğuştan olup arzu ve doyum üzerine kurulmuş olan ve kendine durmak bilmeyen bir biçimde nesneler arayan bir enerji olma özelliğini taşır. Bu sebeple aşkın türleri de libidinal yatırımın nesne seçimleri ayrımına göre şekillenmektedir. Örneğin libido ego'ya yatırılırsa narsistik aşk, anne figürüne yatırılırsa annesel aşk, Ödipal süreçten sonra anne dışında kalan sevgi nesnelerine yatırılırsa da genital aşk ortaya çıkar. Bu noktada Freud'un genel anlamda aşkı cinsellikten veyahut cinselliği aşktan ayırma yoluna gitmediğini belirtmek gerekir. Freudyen anlamda aşk ve cinsellik ayrımının yapılmıyor olmasının temel sebebi ise libido'nun doğası gereği bir sevgi nesnesine aktarılıyor olması durumudur: Freud için aşk ya da cinsellik genel anlamda id'de birikmiş olan bir tür içgüdüsel enerjinin bir sevgi nesnesine aktarılma girişimidir. Freud'a göre aşk cinsellikten ayrılmaz fakat aşk; cinsel içgüdünün bir türevi olarak da ayrıca ele alınabilir. **Cinsellik ya da aşk insanı arzulamaya yönelten biyolojik temelli bir dürtüdür ve organizmanın doğumundan ölüme kadar süregelen, doyumu arayan içsel bir enerjidir. Freud aşkın ve cinselliğin kökenini biyolojik bir gerçekliğe dayandırma yolunu seçmiştir.** Aşkı bilinçdışı tarafından determine edilmiş (belirlenmiş) bir sevgi nesnesine aktarılması gereken libidinal bir enerji olarak gören Freud; aynı zamanda aşkı içgüdüsel bir bağlamda değerlendirmek suretiyle aşkın temel olarak eros ismini verdiği yaşam içgüdüsünde hayat bulduğunu vurgulamıştır. Aşkın sempati, empati, şefkat, anlayış gibi olumlu yanlarını eros'ta bulduğunu belirtmenin yanı sıra aşkın diğer taraftan da karanlık, yıkıcı ve bencil bir öze dayanan taraflarının ise thanatos'ta olduğunu belirtmiştir. Thanatos, aşkın yıkıcı ve karanlık tarafını meydana getiren ölüm içgüdüsün ismidir. Dolayısıyla Freud için aşk

aslında zıt bir ikiliğe dayanan bir öze dayanmaktadır. Aşk, thanatos tarafında tezahür ederse yıkıcılığa, şiddete ve ölüme gidebilme imkânı bulabilirken; eros tarafında yer aldığında ise aşkın yapıcı ve özgeci olan tarafı da ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda toplumda görülen aşk cinayeti, intihar, kıskançlık vb. her tür şiddet olayı vehayut olgusu Freudyen anlamda thanatos'un ağır bastığı durumlara işaret ederken; şefkat, empati, anlayış gibi olumlu duygulara dayanan aşklar ise eros'a yakın tarafta durmuş olan aşklardır. Freud organizmanın biyolojik gerçekliğinde yer alan aşk denilen şeyin karşı tarafa (yani bir nesneye) aktarılmaması halinde kaçınılmaz olarak patolojiye varılacağını belirtmiştir. Freud bu konuda fazlasıyla haklıdır çünkü aktarılamayan veya tatmin edilemeyen libidinal enerji mutlaka ya ego'da birikir ya da bireyi şiddete veya nevroza sürükleyerek bir şekilde patlak verir. Bu bağlamda aşk ve cinsellik Freud için organizmaya mutlak bir hedoni sağlayan fakat aynı zamanda onun ruhsal sağlığını da koruyan özel bir mekanizmadır. Bu duruma örnek olarak aşk ve cinselliği özgürce yaşamayan toplum ve kültürlerde görülen nevrotik rahatsızlıklar ve şiddet eylemleri verilebilir. Aşklarını ve cinsel arzularını bastıran toplumlarda tecavüz, cinayet, darp vb. şiddet eylemleri cinselliğini özgürce yaşayabilen toplumlara nazaran daha fazla görülmektedir. Dolayısıyla aşk ve cinsellik sadece organizmanın ruhsal ve biyolojik sağlığını korumakla kalmamakla beraber toplumun da ruhsal sağlığını ve bedensel bütünlüğünü korumaktadır. Bu noktada aşk tasarımı bakımından Freud'un Fromm'a göre çok daha kapsamlı ve gerçekçi bir noktada durduğunu belirtmek gerekir çünkü Fromm'un aksine Freud aşkın sadece yapıcı taraflarını değil, yıkıcı taraflarını da tatmin edici bir biçimde açıklama yolunu seçmiştir. Buna karşın Freud'un aşk anlayışı daha ziyade biyolojik gerçekliği kapsadığından kaçınılmaz olarak son derece mekanik ve bir anlamda da indirgemeci bir portre çizmektedir. Bu durumun temel sebebi ise bir nörolog olan Freud'un psişik ilkeleri, olayları ve mekanizmaları her daim fizyolojik unsur ve fikirler ile açıklama eğilimine yönelmesi olmuştur. Bu durum ise aşk kuramları başta olmak üzere Freudyen psikolojinin her daim mekanik ve libidinal determinizme dayanan bir psişik determinizm üzerine kurulmuş olmasına sebebiyet vermiştir. Freud aşk ve cinselliği adeta libido'ya dayanan biyolojik bir kaşıntı olarak ele almış ve cinsel tatmini de bu kaşıntının ortadan kaldırılması olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla bu kaşıntı giderilmezse bireyde nevrotik rahatsızlıklar başta olmak üzere çeşitli patolojilerin ortaya çıkması Freud'a göre kaçınılmazdır. Freud aşkın organik ve fizyolojik yapısını başarılı bir şekilde açıklamasına karşın aşkın metafizik (fiziksel olmayan) yönünü es geçmeyi tercih ederek aşkı sadece kimyasal ve deterministik bir süreç olarak değerlendirilmiştir. Öte yandan Freud'un

aşk ve cinsellik kavramlarının birbirlerinden ayrı bir şekilde değerlendirmemesi durumu eleştiriye fazlasıyla açık bir yerde durmaktadır. Bu bağlamda aşkın cinselliğe veya cinselliğin aşka indirgenmesi fikri oldukça tehlikeli bir noktada durmaktadır. Diğer taraftan Freud, aşkı duygu ile olan ilişkilenmelerinden sıyırmak suretiyle genel anlamda onu katı bir materyalist ontolojiye indirgemeyi tercih etmiştir. Bu doğrultuda Freud'a göre aşk, sevgi, bağlılık, şefkat gibi her türlü ihtiyaç ve(ya) duygu; libido'nun dışa vuran sonuçlarından ibaret olan şeylerdir. Düşünce sisteminin ve kuramlarının temellerini Freud'dan miras almış olan fakat aşk konusunda Freud'un mekanistik ve libidinal determinizminden kısmen uzaklaşan Lacan ise aşka varırken özellikle ''eksiklik'' ve ''öteki'' kavramları üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla Lacanyen aşk her şeyden önce varoluştan gelen kaçınılmaz bir eksiklik duygusunun yeni doğmuş olan bir bebekteki inşası ile başlar: Hiçbir enstrümana sahip olmadan bu dünyaya atılan bebeğin hayatta kalması için tutunacağı tek şey annesidir. **Doğumu itibariyle bebek narsistik bir sanrı içerisine girerek kendisinin fiziksel olarak annesi ile bir ve bütünleşik bir durumda olduğunu zanneder.** Bebeğin hayatta kalabilmesi adına tüm fizyolojik ve psişik ihtiyaçlarını anlık olarak karşılayan anne figürüne karşı bebeğin zihninde çok güçlü bir bağlılık ve hedoni duygusu gelişir. Bu bağlılık duygusunun kökeni ise organizmanın kendisini hayatta tutmasını sağlayan evrimsel bir mekanizmaya dayanır. Anne ile tanışmasının ardından bebek ''hayatta kalabilmesi için mutlak anlamda bir ötekine ihtiyaç duyduğu'' fikrini içten içe benimser. Bu noktada ilk aşkın yöneldiği nesne olan anne figürü bebek için ilk ötekidir ve hayati bir öneme sahiptir. Öte yandan bebeğin sınırsız bir neşe içerisinde olduğu ve tüm ihtiyaçlarının anlık olarak karşılandığı yaklaşık 6 aylık döneminin ardından ise bebek dilin, yasanın, yasağın, toplumun ve kültürün temsili olan''Baba'' ile tanışır ve bu noktadan sonra annesi ile olan bütünlük sanrısı kaçınılmaz olarak son bulur. **Dolayısıyla ilk sevgi nesnesi olan anne, Baba'nın devreye girmesi ile bebeğin nezdinde kalıcı olarak yitirilmiş olur.** Lacan'a göre annenin kaybedilmesinin ardından varoluştan gelen eksiklik duygusu yeniden ortaya çıkar ve bu durum büyük bir anksiyeteyi de beraberinde getirir. Varoluşu gereği kendi benliğini annesinin gözünden (yani bir ötekinin gözünden) kurgulayan bebek; kendi benliğini yeniden kurgulayabilmek için yeni bir ötekinin arayışına çıkmak zorunda olduğunun farkına varır. Dolayısıyla aşk varlıktaki eksikliğin bir öteki aracılığıyla giderilme girişimine dayanan bir duygudur. Aşk, sevilme talebinin kendisidir ve bu sebeple insan hayatı boyunca ötekinin arzusunun nesnesi olma girişimi içerisinde olur çünkü benlik denilen şey ötekinin gözlerinde kurulan ve yıkılan bir şeydir. Bu sebeple aşk denilen şey de ötekini varlıktaki eksikliğin yerine koyma gayretidir; olmayan bir şeyi ötekine

verme girişimidir. **Bu nedenle ''Seni seviyorum'' cümlesi Lacanyen anlamda ''Ben eksiğim, bende bir eksiklik var ve bu eksikliğimi kabul ettiğim için seni bu eksikliğimin yerine koymak istiyorum'' anlamına gelir.** Fakat ne yazık ki dil başta olmak üzere simgesel düzene ait olan hiçbir unsur aşkı ortaya koyamaz, tasvir edemez, aktaramaz çünkü aşkın nesnesi mutlak ve kalıcı anlamda belirlenemez. Süreç içerisinde sevgi nesneleri sürekli olarak değişebilir. Aşk fazlasıyla dil ötesi bir yerde durmaktadır. Dolayısıyla Lacan'a göre aşkın mutlak bir tanımı veyahut doğası üzerine kesin bir söylemde bulunulma imkânı yoktur. Aşk tanımlanamaz olan bir taşma girişimidir. Aşk ötekinin ruhuna, bedenine ve benliğine uzanma ve kendi benliğini ötekinde genişletme çabasıdır. Lacan'ı Freud'dan ayıran temel nokta ise Lacan'ın aşk kavramını Freud gibi belirli bir öze indirgeyerek tanımlamıyor olmasıdır çünkü ona göre aşk tanımlanamaz, temsil edilemez ve aktarılamaz olandır. Sonuç olarak bu tez çalışmasında aşk kavramı özellikle psikanalitik bir ontoloji çerçevesinde değerlendirilmiştir ve bu doğrultuda Fromm, Freud ve Lacan başta olmak üzere psikanaliz tarihine adını altın harflerle kazımayı başaran bazı isimlerin aşk konusundaki görüşleri, kuramları ve terminolojileri felsefi bir refleksiyon çalışması dahilinde sunulmuş, açıklanmış, incelenmiş ve irdelenmiştir. Bu tez çalışmasında görülmüştür ki aşkın kökeni varoluştaki eksikliğin ve soğukluğun yerine ötekini koyma girişimine dayanmaktadır. Aşk, anlamsız olan bir dünyada bir anlam kurgulama sanatıdır. Bu sebeple kurgusal bir varlık olan insanın yarattığı senaryolar ve bu senaryoların içinde rol alan figürler de kişisel geçmiş, zaman, mekân, vb. unsurlar bazında değişkenlik göstermektedir. Dolayısıyla ''aşk'' denilen şeyin mutlak bir tanımı yoktur. Aşk, her bireyin kendi içsel ve öznel dünyasında kurgulamış olduğu bir gerçekliktir. Aşk aslında hiçbir tanıma, modele veya kurama sığmayan, insanın benliğinden ötekine taşan, dile getirilemeyen ve dilde işaretlenemeyen fakat yine de bir şekilde, bir yerde ve bir zamanda ''o kişiye'' ulaşmak için kaçınılmaz olarak dışa vurulacak olandır. Bütün mantıkların ve tariflerin dışında, herkesten ve her şeyden uzakta, sadece onda olan ve onda kalandır. Aşk, eksik olan ve eksik kalandır.

Kaynak: Murathan DEMİRİŞ, Aşk Üzerine Psikanalitik Ve Felsefi Bir İnceleme

Huzuru Bulmak

İnsan varlık hakkında düşünmeye başladığı zaman, önce kendisi, sonra çevresi, akabinde de bütün âlem hakkında sorular sormaya başlar.

Varoluşun hakikati nedir?

Etrafımızdaki şeylerin gerçekte bir hakikati var mıdır?

Yanılsamalarımız yüzünden gerçeğin ne olduğunu algılamıyor olabilir miyiz?

Tanrı'nın yarattıklarıyla ne gibi bir ilişkisi vardır?

Bütün bu sorular insanın kendini tanıma çabasında karşılaşacağı meselelerdir. İnsanın kendi varlığını anlamlandırma çabasının asıl amacı mutluluğa ermektir. Bir takım buhranlarla hakikat arayışına sürüklenmiş olan insan, kendini bilme yolunda adımlar atmıştır. Her açıdan mükemmel ve sınırsız olan Tanrı karşısında insanın, bütün eksikliği ve yoksulluğuyla kendini nereye konumlandıracağını öğrenmesi ve hakikati bulduğunda huzuru elde etmesi muhtemeldir.

Zeynüddin bin Nureddin el-Âmilî

Hazırlayan: Süleyman BÜR

Zeynüddin bin Nureddin el-Âmilî 911/1505 yılında Cebel-i Amil'de doğmuştur. Asıl adı Zeynüddin'dir. Adının Ali olduğuna dair bilgiler yanlıştır. Zira Ali babasının ismidir. **Zeynüddin, Şîa tarihinde Şehîd-i Evvel denilen Muhammed bin Mekkî'ye kıyasla, Şehid-i Sani olarak isimlendirilmiştir**. İlk eğitimini babasının yanında almıştır. Küçük yaşta hafızlığını tamamlamıştır. Babası vefat ettikten sonra ilim hayatına devam etmek için ilk olarak Kerkük'e gitmiştir. Daha sonra Mısır, Medine, Irak ve başka yerlerde kelam, tefsir, hadis ve nahiv dersleri almıştır.

Zeynüddin İmamiye Şîasına bağlı olmasına rağmen, gerek Kerkî ve Meysî gibi Şiî âlimler gerek Şemseddin bin Tolun ed-Dımeşkî el-Hanefî ve Ahmed er-Remlî eş-Şafiî gibi Sünnî âlimlerden ders almıştır. Zeynüddin değerli birçok âlimden ders aldığı gibi kendisi de birçok âlim yetiştirmiştir. Abdüssamed el-Hârisî el-Hemedânî,

Şeyh Muhammed el-Hürr, Abdülhamid el-Kerkî, Ebi'l-Hasan el-Âmilî ve Ali el-Âvdî gibi birçok âlim onun yanında ders almıştır.

Zeynüddin, Şîa tarihinde ilk hadis usûlü yazan kişi olduğu yönünde güçlü bir kanaat vardır. İbni Ebi'l-Cumhur el-Ahsâî'nin ondan birkaç yıl önce Tuhfetü'l-Kâsıdîne fi Mârifet-i İstilahi'l-Muhaddisîn isimli eserini göz önüne alarak, yapılan itirazları bakıldığında, Zeynüddin'in bu unvanın zedelendiğini söyleyebiliriz. Zeynüddin'in yazmış olduğu ve Şîa tarihinde yazılmış ilk hadis usûlü eseri olarak görülen El-Bidaye fî İlmi'd-Dirâye isimli eser incelendiğinde, Sünnî âlimlerin oluşturduğu hadis külliyatı ile aralarında pek bir fark olmadığı görülmektedir.

Zeynüddin, Şîa propagandası yaptığı gerekçesiyle sürekli İstanbul'a şikâyet edilince ölüm tehditleri almaya başladı. Hayatının son demlerini, öğrencisi ve yakın hizmetinde bulunan Ali el-Âvdî'nin evinde saklanarak geçirdi. Dönemin Sayda kadısı Ma'ruf, Zeynüddin'i Şii propagandası yapmak ve halkı sapık mezheplere doğru sürüklediği gerekçesiyle, **Rüstem Paşa'ya bir mektup yazarak durumu bildirdi. İstanbul'da bulunan Rüstem Paşa hemen Zeynüddin'in yakalanıp İstanbul'a getirilmesi için emir verdi. Bu emir Üzerine Zeynüddin'in yakalanıp İstanbul'a getirilmesi için bir plan yapıldı. Netice olarak Zeynüddin yakalandı. Ancak İstanbul'a varmadan yolda öldürüldü.**

Zeynüddin'in nasıl ve ne amaçla öldürüldüğüne dair bilgi alabileceğimiz kaynakların tamamı Şîa kaynaklarıdır. Bu kaynaklardaki bilgiler ise birbiriyle çelişmektedir. Netice olarak öldürülmesi emrinin kim tarafından verildiğine dair mevcut kaynaklarda ikna edici bilgi bulunmamaktadır. Zeynüddin'in öldürülmesi Şîiler tarafından büyük bir üzüntü ile karşılanmıştır. Ölümünden sonra hakkında mersiyeler yazılmış ve haksız yere Sünniler tarafından öldürüldüğü hep savunulmuştur. Bu söylemlerinin kuru bir mezhep taasubundan ibaret olmadığını kanıtlamak için ortaya ciddi bir kaynak koyamamışlardır.

Zeynüddin, hicri 943 yılında Medine’ye geldi. Burada Hz. Peygamber salla'llâhü aleyhi ve sellem’in mübarek kabirlerini ziyaret etti. Ziyaret esnasında Zeynüddin çok duygulanır. Zira uzun zamandır Medine’ye gelip Hz. Peygamber’in mübarek kabirlerini ziyaret etmek istiyordu. Mısır’da iken Hz. Peygamberi rüyasında görmüştü. Zeynüddin, Hz peygamber için bir şiir kaleme alır:

صلاة وتسليم على أشرف الورى

ومن فضله ينبو عن الحد والحصر

ومن قد رقى السبع الطباق بنعله

وعوضه الله البراق عن المهر

وخاطبه الله العلي بحبه

شفاها ولم يحصل لعبد ولا حر

عدولي عن تعداد فضلك لائق

يكل لساني عنه في النظم والنثر

وما ذا يقول الناس في مدح من أتت

مدائحه الغراء في محكم الذكر

سعيت إليه عاجلا سعي عاجز

بعبئ ذنوب جمة أثقلت ظهري

ولكن ريح الشوق حرك همتي

وروح الرجا مع ضعف نفسي ومع فقري

ومن عادة العرب الكرام بوفدهم

اعادته بالخير والحبر والوفر

وجادوا بلا وعد مضى لنزيلهم

فكيف وقد واعدتني الخير في مصر

فحقق رجائي سيدي في زيارتي

بنيل منائي والشفاعة في حشري

“Salat ve selam olsun insanların en hayırlısına

Onun fazlı had ve hasırdan tamamen uzaktı”.

O, yedi kat göğe ayakkabısı ile çıkmıştır

Yüce Allah onu burak ile semaya çekmiştir.

Yüce Allah ona muhabbet ile hitap etmiştir

Onun huzuru köleye de hürre de nasib olmadı

Sen her türlü fazilete layıksın

Nazımda ve nesirde medhine sözüm yetmez

Nasıl methetsin ki insanlar Kur’an’da methedilen birini

Âciz bir insan gibi âcilen vardım huzuruna

Boynumu büken günahlar heybemde olarak

Nurunun rüzgarı himmetimi coşturdu

Bu zayıf nefsimve fakirliğmle şefaat rica ettim

Arapların âdetindendir gelen misafiri

Hayır bereket ve mükafat ile uğurlamak

Vâdetmeden cömertçe, gelene ikram olunur

Mısır’da vâdettiğine, nasıl ikram olmasın

Ziyaretimde istediğimi ver bu yükümle

Mahşerde şefaat kıl ey nurlu efendim...”

Azerbaycanlı Molla Vagıf Penah

Ağla gözüm ayrılıpsan canandan

Herkes ki gördün şikayet eyler

Keba-i kuyunu ziyaret eyler

Sen menim ruhi revanın

Lebleri şirin gonca dehanın

Bir saat görmessem tuti zebanın

Gopar cihan başıma gıyamet eyler

Vagıf bir şeydadır dolanır bağı

Hesteye dermandır dilber dudağı

O alma yanağı billur bukhağı

Allah Allah bed nezerden selamet eyle

***

Mustafa Özgül, Salih Turhan ve Kubilay

Dökmetaş'ın hazırladığı Notalarıyla Uzun

Havalarımız adlı kitapta eser şu şekilde

aktarılmaktadır (Ankara 1996, s.61)

(Mehmet Özbek derleyen bilgisiyle)

Yar amman aman aman yar yar

Ağla gözüm ayrılıpsan canandan

Öldüm gittim berke yarı görmeden

Herkes ki gördün şikayet eyler

Kabe-i kuyunu ziyaret eyler

Sen menim ruhi revanın

Lebleri şirin gonca dehanın

Bir saat görmessem tuti zebanın

Gopar cihan başıma gıyamet eyler

Vagıf bir şeydadır dolanır bağı

Hesteye dermandır dilber dudağı

O alma yanağı billur bukhağı

Allah Allah bed nezerden selamet eyle

(gel ağam gel gel ağam gel)

Azerbaycanlı Molla Vagıf Penah

Yenişehirli Avnî Bey'in Farsça Rubâîlerinin Türkçe Çevirisi

Hazırlayan:Sevim BİRİCİ

Özet

Yenişehirli Avnî Bey, XIX. yüzyıl klasik Türk edebiyatının önemli simalarındandır. Avnî Bey hem Türkçe hem de Farsça divan sahibidir. Yaklaşık 1600 beyitten oluşan Farsça Divan'da 26 rubai bulunmaktadır. Bunlardan 2 tanesi müstezattır. Müstezatlardan biri şeyhi Nazif Dede'nin doğum tarihi ile ilgilidir. Genel anlamda Allah'ın büyüklüğü, aşk, acizlik, nefis, iyilik konularının işlendiği rubailerden bazıları methiye ve hicviye özelliği taşır.

Bu çalışmada Yenişehirli Avnî Bey'in 26 rubaisinin Türkçe çevirilerine yer verilecektir.

Doğum tarihiyle ilgili kesin bilgi bulunmamakla birlikte, 1242-1243/1826-1827'de Yunanistan'ın Yenişehir (Larissa)'de doğduğu tahmin edilmektedir. 1301/1883'te İstanbul'da vefat eden şair, divan ve mesneviden, roman tercümesine; ıstılahat lügatinden, tiyatro denemesine kadar edebiyat tarihimizde önemli bir yere sahip olan Yenişehirli Avnî Bey, fikir hayatımız bakımından da önemli bir şahsiyettir (Turan 2008:681).

İyi derecede Farsça, Rumca, Arapça, biraz da Fransızca bilen ve özellikle İran edebiyatına derin vukufiyeti bulunan Avnî Bey'in, Türkçe Divan'ı, Farsça Divan'ı, Mir'ât-i Cünûn (eksik) mesnevisi, manzum-mensur Âbname istidanamesi; sonradan yaktığ, Nihân-ı Kazâ adlı hiciv kitabı, yarım kalmış bir Mesnevi tercümesi, Istılahat lügati,Rumca'dan tercüme ettiği İntak adlı romanı, on beş yirmi kadar şiir mecmuası, yarım kalmış Âteş-keder mesnevisi bulunmaktadır (Turan 2008:681).

Yenişehirli Avnî Bey'in Farsça Divanı'nda2 (Atalay 20015:XVIII), 12 kaside, 1 muhammes, 2 tahmis, 2 terkib-i bend, 12 mesnevi, 65 gazel, 14 kıt'a, 17 nazım, 26 rubâî, 18 matla, 21 müfred ve 1 mısra bulunmaktadır. 26 rubaiden 2'si müstezaddır. Bunlardan biri şeyhi Nazif Dede'nin doğum tarihi hakkındadır. Avni Bey, mehdiye ve hicviye konulu rubailer de kaleme almıştır. Rubailerden birinde mahlas da bulunmaktadır.

Rubailerinde konu olarak Allah ve Allah'ın büyüklüğü, birliği, bağışlayıcılığı yanında aşk, âşıklık hâli, insanın acizliği, nefis, iyilik, kötülük konuları işlenmiş, övgü ve yergiye de yer verilmiştir. Şairin Farsça şiirleriyle övündüğünü aşağıdaki şiirinde görmekteyiz:

Bir rubâîmi işitse bi-hakkın çâr kitâb

Çâr-pâreyle gelir cünbişe rûh-ı Hayyâm

Fârisî söylemeye tevbe ederdi Nef'î

Fârisiyyât-ı bülendimden alaydı peygâm (Atalay 2005:XVII)

Şairin Farsça Divanı'nda bulunan 26 rubâînin Türkçe'ye çevrileri aşağıdaki şekildedir.

RUBÂÎYYAT (RUBÂÎLER)

1. RUBÂÎ

Reftem be-huzûr-ı yâr u goftem yârem

Ez behr-i meyân u dehenet bîmârem

Dârûyem çist

Handân handân be-goft ey heste-i 'aşk

Der-kişver-i hüsn ü ân men pindârem

Dârû-yı tu nist

Sevgilinin huzuruna gittim ve dedim. Sevgilim senin belin ve ağzın (dan dolayı) sebebiyle hastayım, ilacım nedir?

Gülerek; ey aşk hastası ben güzellik ülkesinde ve güzellik cazibesinde gizliyim, senin ilacın yoktur, dedi.

2. RUBÂÎ

Âmed ber-i men dûş nigârem nâ-gâh

Pursîd zi-men ki ey giriftâr-ı tebâh

Manzûr-ı tu kist

Ser der-kademeş nihâde goftem ey mâh

Cüz cevher-i hâk-ı pâyet vallâh billâh

Der-çeşmem nist

Sevgili dün gece ansızın benim yanıma geldi ve benden sordu ki: Ey mahvolmaya tutulmuş senin maksadın (göz önüne aldığın) kimdir? Onun ayağına baş koymuş olarak söyledim. Ey ay, gözümde senin ayağının cevherinden başka bir şey vallah billâh yoktur.

3. RUBÂÎ

Didem be-der-i meykede mesti pür derd

Der-dest sebû-yi mey be-leb nâle-i serd

Goftem ki sebû zîr-i abâ bâyed dâşt

Goftâ ki be-mâh-ı ramazân bâyed kerd

Meyhane kapısında elinde içki testisi, dudağında soğuk bir inleme olan dertli bir sarhoş gördüm. Dedim ki:

Testiye abanın altında sahip olmak gerekir. Dedi: Ramazan ayında (böyle) yapmak gerekir.

4. RUBÂÎ

Perverde-i Cibrîl-i emîn güm-reh şod

Perverde-i Firavn Kelîmullah şod

Hâr ez-gül gül zi-hâr peydâ şod

Kes nîst kizîn sır acîb âgeh şod

Cibrîl-i Emin'in beslediği (kişi/iblis) yolunu şaşırdı (şaşırmış oldu). Firavun'un beslediği Kelîmullah (Musa) oldu.

Gülden diken, dikenden gül peyda oldu. Bu acayip sırra kimse vakıf olmadı.

5. RUBÂÎ

Men reftem ve dil der-ser-i gîsu-yi tû mând

Ve ân cân ki be-hod dâştemeş sû-yı tû mând

Nâ-çîde gülî zi-bâğ-ı vuslat reftem

İllâ be-dimâğ-ı cân-ı men bûy-ı tû mând

Ben gittim gönül senin saçında kaldı. Kendimde (üzerimde) taşıdığım can senin tarafında kaldı.

Koparılmamış bir gül gibi vuslat bağından gittim, ancak can dimağımda (burnumda) senin kokun kaldı.

6. RUBÂÎ

Küffâr be-men çünân ki mü'min hânend

Pîrân şerî'atem zi-mescîd rânend

Çün nâme-i a'mâl be-haşrem hânend

Küffâr ü muvahhidân ki hestem dânend

Nasıl ki (Böylece) kafirler bana mümin diyorlar. Pirler şeriatımı mescitten sürerler. Kıyamet gününde amel defterim okununca kâfirler ve müminler ne olduğumu bilirler.

7. RUBÂÎ

Ey mihr-i vilâyet ki tecelli-i ruhed

Her sû ki güzâred felek-efrûz şeved

Âncâ ki tû-yi zulmet zulmî ne-buved

Hurşîd her câ ki reved rûz şeved

(Edirne Vâlîsi Hûrşîd Paşa'ya söylenip takdîm olunmamıştır.)

Ey vilayetin güneşi ki senin yüzünün görüntüsü hangi yöne olursa gökyüzünü aydınlatan güneş olur.

O yer ki zulüm karanlığının içinde bir zulüm olmaz. Güneş nereye giderse gündüz olur.

8. RUBÂÎ

İmşeb menem ü hayâl-i ân mâh-ı gaddâr

Dîvâne şodem çü Kays-ı şûrîde-şi'âr

Handîd be-men cihânîyân illâ subh

Herkes zi-berem girîht illâ târ

Bu gece ben ve o zalim ayın (ay gibi güzel sevgilinin) hayali, meftun alametli Kays gibi deli oldum. Sabahtan başka (dışında) dünyalıklar bana güldüler, karanlık geceden başka herkes benim üzerime ağladı.

9. RUBÂÎ

(Târîh-i Vilâdet-i dervîş Nazîf bin Hüseyin el-Mevlevî Şeyh-i Mevlevî-hâne-i Bahâriyye İbn'ül Merhûm Ârif-i Bi'llâh Şeyh Nazîf El-Mevlevî Post-nişîn-i Mevlevî-hâne-i Beşiktaş)

Rûzî ki ebu'l fasîh ez-âlem-i râz

Mî-kerd cemâl-i hîşten-râ ibrâz

Târîh-i vey tenâsuhî custem u goft

Yâ hû be-cihân hüsn-i Nazîf âmed bâz

Birgün ki ebü'l-fasih kendi cemalini (yüz güzelliğini) ortaya koyarak âlemden sır oluyordu. Ruh gücünden (ruhunun dirilişinden) onun tarihini aradım ve dedi: Ya hu cihana Nazîf'in güzelliği tekrar geldi.

10. RUBÂÎ

(Der hakk-ı şeyhü'l İslâm Sa'deddîn Efendi)

Feryâd ber- âmedest ez-heft ecrâm

Ber mâtem-i irtihâl-i şeyhü'l islâm

În kevkeb-i Sa'adeddîn ki kerdest gurûb

Sa'd ez-ber-i tâli'-i cihân reft tamâm

Şeyhü'l-İslâmın ölüm matemi üzerine yedi cansız cisimden feryat gelmiştir. Bu Saadeddîn'in yıldızı ki batmıştır.

Sa'd (uğur) cihanın talihi üzerinden tamamen gitti.

11. RUBÂÎ

Yâ Rab keremet tabîb ü men bîmârem

Tû muktedirî vü men hakîr-i zârem

Cüz zi-ân ki murâdem be-murâdet cüft est

Der-her sıfat ihtilâf-ı külli dârem

Yarab senin keremin tabip ve ben hastayım. Sen muktedirsin ve ben değersiz inleyen. Benim senin muradına çift olan muradımdan başka. Her sıfatta tamamen ihtilafa sahibim.

12. RUBÂÎ

Muhtâcem ü der râh-ı Hudâ ser-bâzem

Muhtâc-ı der-i Hudâ bî-enbâzem

Şeytân neyem ki bâ-gam-ı hod sâzem

Rahman neyem ki kâr-ı hod perdâzem

Muhtacım ve Allah yolunda askerim. Ortağı olmayan, eşsiz bir Allah'ın kapısının muhtacıyım.

Şeytan değilim ki kendi gamımı (yalandan) yapayım. Rahman değilim ki kendi işimi yapayım.

13. RUBÂÎ

Yâ Rabbi zi- tû ne-tersem ez-hod tersem

V'ez nefs-i siyehkâr-ı müebbed tersem

Ez-sûy-i tû nîk âyed ve ez-men heme bed

Ez-nîk hazer ne-dârem ez-bed tersem

Yarabbi senden korkmam, kendimden korkarım. Daimi siyah işli nefisten korkarım. Senin tarafından iyilik gelir, benden tamamen kötülük. İyilikten korkmam kötülükten korkarım.

14. RUBÂÎ

Ey sûhtenî-i dûzah-ı pür gam u bîm

Çendîn şekvâ me-kun zi-ta'zîb-i elîm

Tû âşıkıyem sitân u der-câyem şev

Ber-cây-ı tû men dahîl bâşem be-cahîm

Ey korku ve gam dolu cehennemde yanacak olan; fazla derdin işkencesinden bu kadar şikâyet etme.

Ben âşığınım al benim yerimde ol. Senin yerine cehenneme ben gireyim.

15. RUBÂÎ

Hayvânem eger suhan be-merdum gûyem

Merdum neyem ez-pey-i sütûrân pûyem

Ey Hızr me-râ zi-nev'-i insân me-şümûr

Ger katre-i ez-çeşme-i hayvân cûyem

Eğer insanlara söz söylersem adam değilim hayvanım, hayvanların arkasından gidersem insan değilim.

Ey Hızır, beni insan türünden sayma, eğer âb-ı hayattan bir damla ararsam.

16. RUBÂÎ

Der-dest dû sad gûl-ı beyâbân bûden

Der-pençe-i sad hezâr şeytân bûden

Dûr ez-harem-i ravzâ-ı rıdvân bûden

Bih zan ki demî hem-dem-i nisvân bûden

Elde iki yüz korkunç çöl hayvanı olmak, yüz bin pençede şeytan olmak, cennet bahçesinin hareminden uzak olmak kadınlarla bir anlık dost olmaktan daha iyidir.

17. RUBÂÎ

Eknûn ki me-râ şod heme âlem düşmen

V'ân yâr-ı cefâ-pîşe dem-â-dem düşmen

Ân mertebe-i bed-baht cihânem ki sezed

Hem dûst be-girîned me-râ hem düşmen

Bugün ki bütün âlem bana düşman oldu. Cefayı meslek edinen o yar her zaman düşman.

Cihanın o bedbaht mertebesindeyim ki hem dostun hem düşmanın bana ağlaması uygundur.

18. RUBÂÎ

(Hicviye ist/Hicviyedir)

Ey pâye-i men burîde çün hâye-i tû

Ve ey hâye-i men hûbter ez-pâye-i tû

Yek mûy zi-hâye-i cehûd-ı murdâr

Bihter bûved ez-pâye u pîrâye-i tû

Ey benim rütbem senin hayan gibi kesilmiş ve ey o benim hayam senin rütbenden daha iyi (olan). Ölmüş pis (murdar) Yahudi'nin hayasından bir kıl senin süs ve rütbenden daha iyi olur.

19. RUBÂÎ

Ey fart-ı zuhûr-ı tû nikâb-ı ruh-ı tû

Nûrîst dû kevn ez-âftâb-ı ruh-ı tû

Çün cezbe-i vücûd-ı mutlaket çîzî

Pes çîst der-în meyân hicâb-ı ruh-ı tû

Ey senin ortaya çıkışının aşırılığı (aşırısı) senin yüzünün örtüsü (peçesi). Senin yanağının güneşinden iki dünya aydınlıktır (nurdur). Çünkü mutlak (kayıtsız, şartsız) varlığının (vücudunun) cazibesi bir şey olduğu gibi. Öyleyse (sonra) bu arada senin yüzünün örtüsü nedir?

20. RUBÂÎ

Hayrânem ez-an-rû ki be yek feyz-i nigâh

Âmed be-vücûd sad hezâran işbâh

Lâ yesduru min vâhidin illâ vâhid

Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh

O yüzden şaşkınım (hayranım) yüz binlerce varlığa (vücuda) benzer bir bakış feyzi (bolluğu) geldi. Tekten ortaya çıkmaz ancak (illa) tek (bir). Bütün güç ve kuvvet ancak Allaha aittir.

21. RUBÂÎ

Ey melce'-i bî-kesân ve ey bâr-Hudây

Hem fâtih-i ebvâbi ve hem râh-nümây

Der kûy-ı belâ be-mândeem bî-ser u pây

Yâ râh-nümâ me-râ veyâ der be-güşây

Ey kimsesizlerin sığınağı ve ey iyi işli Allah, hem kapıların açıcısı (fatihi) hem yol gösterici.

Bela mahallinde kalmışım başsız, ayaksız. Ya bana yol göster, ya kapı aç.

22. RUBÂÎ

(Der-hakk-ı Rıdvân Şâir-i İrânî ki der-Bağdâd Bağdâdiyân-râ hicv kerde bûd)

Rıdvân ki der-cennet-i İrân bûdî

Şâdân be-visâl-i hûr u gılmân bûdî

Înek ki zi-firdevs-i Acem dûr şodî

Rıdvân ne-bûdî belki şeytân bûdî

Rıdvan (cennetin kapıcısı olan büyük melek) ki İran cennetinde olurdu (oluyordu) Neşe, huri ve gılmanların visali ile oluyordu. Şimdi ki İran cennetinden uzak oldun. Rıdvan olmuyor belki şeytan oluyordu.

23. RUBÂÎ

Ey ân ki tûrâest rütbe-i gaffârî

Afv-ı tû buved bâis-i isyânkârî

Der-tevbe şikesten er günâhem kâf est

Tû hod zi-kerem tevbe ne-kerdî bârî

Ey o ki bağışlayıcılık rütbesi senindir (Ey ki bağışlayıcılık rütbesine sahip olan). Senin affın isyankârlık sebebi olur.

Tövbe bozmada eğer günahım Kaf dağı olsa da sen kendin keremden tövbe etmedin bir kez.

24. RUBÂÎ

Ey akıl ki der mugâlata-i temyîzî

Bes safsata gûyî ve fesâd engîzî

El-minnetü'llah ki dânem bârî

Nâ-dânî-i hod râ ki ne-dânem çîzî

Ey akıl ki; zihin karıştırmakta yeter safsata (boş laf) söylersin ve fesat (karışıklık) koparırsın. Allah'a minnet ancak Allah içindir ki bilirim. Hâsılı kendi cahilliğim için ki bir şey bilmem.

25. RUBÂÎ

(Der- hakk-ı İsmail Paşa Hakkı Bey)

Ez-behr-i su'âl-i fark-ı hakk u bâtıl

Kerdend suhanverân be yek varakî

Goftem ki hadîyû mülk-i ma'na Hakkist

Âmed zi-felek nidâ ki hakkî hakkî

Hak ve batılın farkı (nedir) sorusu hakkında söz söyleyenler bir sayfa (bir varaka) yaptılar. Dedim ki mana mülkünün Allah'ı Hak'tır. Felekten nida geldi ki haklılık hakka aittir (haklısın haklısın).

26. RUBÂÎ

Ey rûy-i tu hurşîd-i münîr-i ma'nî

V'ez-pertev-i zîver sühan-ı müstağnî

Âteş be-dü âlem zede rûyet ya'nî

Pervâne-i şem'-i tû ne-tenhâ Avnî

Ey yüzü mana nurunun güneşi ve zengin sözün süsünün ışığından (olan). Senin yüzün iki âleme ateş vurmuş.

Avnî yani senin mumunun pervanesi (kelebeği) yalnız değil.

Kaynakça

Atalay, Mehmet (2005). Yenişehirli Avni Bey Farsça Divan. Ankara: Aktif Yayınevi.

Turan, Lokman (2008). "Yenişehirli Avnî Bey'in Mir'at-i Cünûn'u". Turkish Studies. Volume 3/2. Spring. 680-736.

Sevim BİRİCİ, Yenişehirli Avnî Bey'in Farsça Rubâîlerinin Türkçe Çevirisi -19-Journal of Turkish Language and Literature Volume:1, Issue: 2, Autumn 2015, (11-24)

Hangi Cevherle Yarattın

Zi çe cevher âferîdî

Zi çe cevher âferîdî dil-i dâğdâr-i mâra

Ki hezâr lâle pûşed pes ez în mezâr-i mâra/

Ten-i mâ çerâ misûzî -ki hod în gonâh kerdî

To ki bûsegâh kerdî, leb-i porşâr-i mâra/

Çe konem coz în ki gûyem "beniger be lotf beniger

Dil-i germsûz-i mâra, reh-i şermsâr-i mâra/

Ze sirişk-i nem feşândem be benefşe zâr-i dovrî

Ki zi bûtehâ beçînî gol-i intizâr-i mâra/

Çu nesîm-i âşinâyî, zi kodam sû vezîdi?

To ki bîkarar kerdî heme lâlezâr-i mâra/

Menem ân şikeste sâzî ki to em nemî nevâzî

Ki fiğan konem zi destî, ki goseste târ-i mâra/

Zi kevîr-i cân-i Sîmîn, ne gol u ne sebze rûyed

Dil-i reng u bû pesendet çe koned behâr-i mâra/

Hangi Cevherle Yarattın

Hangi cevherle yarattın ki yanık gönlümüzü,

Bin lâle örter mezarda üstümüzü.

Neden yakarsın bizi, kendin işledin günahı,

Sen boğdun öpücüğe ateşli dudağımızı.

Neyleyim 'bak bi gör' demekten başka,

Kızaran yüzümüzü, yanan yüreğimizi.

Gözümden su döktüm menekşelere,

Daldan deresin diye umut çiçeğimizi.

Bir tanıdık yel gibisin, ne yandan estin?

Dağıttın baştan başa lâle bahçemizi.

Ben şu kırık sazım, sen de çalmazsın beni,

İnler dururum böyle: kim kopardı telimizi.

Sîmîn'in can çölünde ne gül biter ne çimen;

Renk koku seni sever, bahar neylesin bizi.

Sîmîn-i Behbehânî

Nef'î'nin Tuhfetu'l-Uşşâk Adlı Farsça Kasidesi

Hazırlayan: PROF. DR. Mehmet KANAR

Hiciv ve kasideleriyle ünlü divan şairi Nefî, XVII. yüzyılın önde gelen şairlerindendir. 980/1572 yılında Erzurum'un Hasankale kasabasında dünyaya gelmiş, orada bir müddet öğrenim gördükten sonra İstanbul'a gitmiş, Dördüncü Murad'ın teveccühünü kazanmış ve bazı önemli görevlerde bulunmuştur. Yakın dostları dâhil insanları rencide edecek derecede sövgüye varan hicivler yazmaktan geri durmayan şairin hırçın kişiliği ve davranışları, özellikle sınır tanımayan yergileri gözden düşmesine ve devlet adamlarının hedefi durumuna gelmesine yol açmıştır.

1044/1635 yılında çok etkili hicivleri yüzünden boğdurulmuş ve cesedi denize atılmıştır. Nef'i'nin şiir kudreti çok yüksektir. Farsça şiirlerinde oldukça güçlüdür. Bu dildeki manzumelerini ayrı bir divan halinde toplamıştır.

"Tuhfetü'l-uşşak" kasidesi bir İran edebiyatının birçok büyük simaları tarafından aynı vezin ve kafiye ile ayrı ayrı özgün isimleriyle yazılmış manzumeler serisindendir. Farsça divanında bulunan bu kasidesi Fuzûlî'nin "Enîsü'l-kalb" adlı eserine nazîredir.

چکیده

1008 Bilgilik

نفعی" از شاعران شناخته شده قرن 17 می باشد که با قصیده و هجو هایش"

مشهور شده است. در سال 980/1572 در منطقه حسن قلعه از توابع ارزروم متولد و

بعد از تحصیالت مقدماتی در ارزروم راهی استانبول شده و توجه "مراد چهارم" را بخود

جلب نموده است و بعضی از مسولیت های مهم را در اختیار گرفته است. اشعار هجو وی

که گاهی تا سرحد فحش بوده و حتی گاهی دوستان نزدیک خود را نیز رنجیده می

ساخته وی را مورد هدف دولتمردان وقت قرار داده است.

در سال 1044/1635 به دلیل اشعار هجو تاثیرگذارش از طرف دشمنانش خفه و

جسد وی به دریا انداخته شده است. "نفعی" در سرودن اشعار فارسی نیز بسیار متبحر

بوده و منظومه های شعر فارسی خود را بصورت یک دیوان جمع آوری کرده است.

قصیده "حتفة العشاق" وی از توسط بسیاری از مشاهیر شناخته شده ادبیات ایران با

همان وزن و قافیه و با اسم های مختلف نوشته شده است. این قصیده که در دیوان

فارسی وی موجود می باشد، در مجموعه "انیس القلب" فضولی بصورت ناظر ارائه شده

است.

کلید واژه: ادبیات دیوانی، ادبیات فارسی، نفعی، قصیده فارسی

TUHFETU’L-UŞŞÂK

Vezin: Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

دلم سرمستِ جامِ عشق و عقلِ کل زباندانش

نگوید نشنود هر دو جز از توحیدِ یزدانش

Dilem sermest-i câm-i ‘aşk u ‘akl-i kul zebândâneş

Negûyed neşneved her do coz ez tovhîd-i yezdâneş

Aşk kadehinin sarhoşu gönlüm; aklıkül onun dilinden anlar

Her ikisi Allah’ın tevhidi hariç, ne söz söyler ne dinler

چه توحید؟ آشنا حرفی ز خلوتگاهِ غیب الغیب

چه دل؟ رسوا ندیم بزمگاهِ خاصِ سلطانش

Çi tovhîd? Âşinâ harfî zi ẖalvetgâh-i gaybu’l-gayb

Çi dil? Rusvâ nedîm-i bezmgâh-i hâs-i sultâneş

Nasıl tevhid? Aşina bir söz gayblar gaybının halvet yerinden

Nasıl gönül? Rüsva bir nedim, sultanının has meclisinden

Hz. Ali kerrem'allahü veche radiyallâhü anh

چه دل؟ گستاخِ بزمِ عشق کز تحریکِ یزدانی

کند شوخی و رندی از هجومِ فیضِ پنهانش

Çi dil? Gustâẖ-i bezm-i ‘aşk kez tahrîk-i yezdânî

Koned şûẖî yu rindî ez hucûm-i feyz-i pinhâneş

Nasıl gönül? Aşk meclisinin küstahı, ilahî tahrikle

Şuhluk, rintlik eder gizli feyzin hücumu ile

چه دل که غمزهء حاضرجوابِ شاهدِ غیبی

که خونِ فتنه می بارد ز ابرِ تیغِ عریانش

Çi dil ki gamze-yi hâzircevâb-i şâhid-i gaybî

Ki ẖûn-i fitne mîbâred zi ebr-i tîg-i ‘uryâneş

Nasıl gönül? Gayb güzelinin hazırcevap bakışı

Yalın kılıç bulutundan yağdırır fitne kanını

چه دل آن کهنه استادِ معلمخانهء معنی

که یک طفلست عقلِ کل ز طفالنِ سبقخوانش

Çi dil an kohne ostâd-i mu’allimẖâne-yi ma’nî

Ki yek tiflest ‘akl-i kul zi tiflân-i sebekẖâneş

Nasıl gönül? Mânâ okulunun eski hocası

Aklıkül onda okuyan çocuklardan biri

عجب نبود گر استادی کند بر عقل و اندیشه

دلی کو مایه می گیرد مدام از سرِّ سبحانش

1010 Bilgilik

‘Aceb nebved ger ostâdî koned ber ‘akl u endîşe

Dilî kû mâye mîgîred mudâm ez sirr-i subhâneş

Şaşılmaz hocalık ederse akıl ile düşünceye

Bir gönül sürekli Sübhan’ın sırrıyla beslenirse

خصوصا آن دلِ دانا که در احوالِ وجدانی

شود جاسوسِ غیب اندیشهء خاطر پریشانش

Ḫusûsâ an dil-i dânâ ki der ehvâl-i vicdânî

Şeved câsûs-i gayb endîşe-yi ḫâtir perîşâneş

Özellikle o bilgili gönül vicdan hallerinde

Gaybı araştırır durur perişan olmuş gönlünde

دلِ من نیست تنها هر دلی کو قابلِ عشقست

چنین است و چنین احوالِ مشکل گردد آسانش

Dil-i men nîst tenhâ, her dilî kû kâbil-i ‘aşkest

Çonîn est u çonin ehvâl-i moşkil gerded âsâneş

Yalnız benim gönlüm değil; hangi gönül uygunsa aşka

Böyledir bu; böyle güç haller kolaylaşır ona

دلست و عشق و حسنِ بی زوال و حسرتِ دائم

که حسرت مایهء عشقست و وصلت عینِ نقصانش

Dilest u ‘aşk u husn-i bîzevâl u hasret-i dâim

Ki hasret mâye-yi ‘aşkest u vuslat ‘eyn-i noksâneş

Gönül, aşk, bitmez güzellik, sürekli hasrettir

Hasret aşkın mayasıysa, vuslat noksanın kendisidir

نه رند است آنکه با سودای حسن از جا بر خیزد

بیابد یوسفستانی اگر در چاهِ کنعانش

Ne rind est an ki bâ sovdâ-yi husn ez câ ber ḫîzed

Beyâbed Yûsufistânî eger der çâh-i Ken'âneş

Rint değildir güzellik sevdasıyla kalksa yerinden biri

Bulsa da Ken'an kuyusunda Yusuflar toprağını

چرا با حسنِ مغرور آشنایی میکند آن رند

که باشد کنجِ زندانخانهء دل یوسفستانش

Çerâ bâ husn-i magrûr âşinâyî mîkoned an rind

Ki bâşed konc-i zindânḫâne-yi dil Yûsufistâneş

O rint neden aşinalık etsin mağrur güzellikle

Gönül zindanının köşesi rintlerle dolmuşsa?

دلم در عالمِ عشق آن حکیمِ دوربین آمد

ندارد آرزوی ذوقِ وصل از بیمِ حرمانش

Dilem der 'âlem-i 'aşk an hekîm-i dûrbîn âmed

Nedâred ârizû-yi zovk-i vasl ez bîm-i hirmâneş

İleri görüşlü bilge oldu gönlüm aşk âleminde

Vuslat zevkini arzu etmez mahrumluk korkusuyla

مغنّی دم مزن، ساقی مرا ساغر مده دیگر

که من بیتاب و دلبر نیمخواب و دیده حیرانش

Mugannî! Dem mezen; sâkî! Merâ sâger medih dîger

Ki men bîtâb u dilber nîmḫâb u dîde heyrâneş

Okuma şarkıcı! Artık kadeh verme saki bana

Ben halsizim; sevgili uykulu; gözlerim hayran ona.

اگر ساغر دهی ساقی ز صهبای محبت ده

که مخمورم ز کیفِ پر خمارِ زهرِ هجرانش

Eger sâgar dihî sâkî zi sahbâ-yi mahabbet dih

1012 Bilgilik

Ki maẖmûrem zi keyf-i por ẖumâr-i zehr-i hicrâneş

Kadeh vereceksen, muhabbet şarabını ver saki

Mahmurum ayrılığın mahmurlaştırıcı keyfiyle

اگر دم می زنی مطرب بخوان این مطلع و تن زن

مرا بگذار تا خوانم غزل را تا بپایانش

Eger dem mîzenî mutrib beẖân in matla' u ten zen

Merâ bugzâr tâ ẖânem gazel râ tâ be pâyâneş

Mutrip! Okuyacaksan, oku bu matlaı; sus sonra

Bırak beni; okuyayım gazeli baştan sona

چه گویم در شکنجِ زلفِ او حالِ اسیرانش

مبادا فتنهء مسکین اسیرِ بند و زندانش

Çi gûyem der şikenc-i zulf-i û hâl-i esîrâneş

Mebâdâ fitne-yi miskîn esîr-i bend u zindâneş

Nasıl anlatayım zülüflerinin kıvrımındaki esirlerinin halini?

Miskin fitne bile olmasın onun zindanının esiri!

چه دلها در خمِ هر مویِ زلفِ او گرفتارست

که صد فتنه بیاموزد ز هر یک چشمِ فتانش

Çi dilhâ der ẖam-i her mûy-i zulf-i û giriftârest

Ki sed fitne biyâmûzed zi her yek çeşm-i fettâneş

Ne gönüller tutulmadı ki her tel saçının kıvrımına!

Her fettan gözünden onun öğrenir yüz fitne

فتد گر یک دلِ پر تاب و سوزان از سرِ گیسو

شود چون ماه نخشب در تهِ چاهِ زنخدانش

Foted ger yek dil-i por tâb u sûzân ez ser-i gîsû

Şeved çon mâh-i naẖşeb der tih-i çâh-i zeneẖdâneş

Kıvranıp yanan bir gönül saçının ucundan düşecek olsa

Nahşeb Ay'ı gibi görünür çenesinin çukurunda

بدل های فروزان عقدِ گوهر میشود هر مو

فتد بر گردن و بر سینهء چون ماهِ تابانش

Be dilhâ-yi furûzân akd-i govher mîşeved her mûr

Foted ber gerden u ber sîne-yi çon mâh-i tâbâneş

İnci dizisi olur her tel saçı parlayan gönüllerle

Düşer onun Ay gibi parlak boynuna, göğsüne

شود گویا گسسته عقدِ پروینِ فلک شانه

گره گر واگشاید از خمِ هر موی پیچانش

Şeved gûyâ goseste 'akd-i pervîn-i felek şâne

Girih ger vâ goşâyed ez ẖam-i her mûy-i pîçâneş

Felekteki Ülker dizisi dağılır adeta

Kıvrık saçlarının ucundaki düğümü açarsa

غزل پردازیم کشت اهلِ دل را لیک معذورم

نماند گر یک اهلِ دل، بماند دل بجانانش

Gazelperdâziyem koşt ehl-i dil râ lîk ma'zûrem

Nemâned ger yek ehl-i dil, bemâned dil be cânâneş

Gazelciliğim öldürdü gönül ehlini; mazurum ama

Bir gönül ehli kalmasa da, kalır gönül cananında

مرا جانان بباید، نه دل و جان ، عاشقم عاشق

نه دل دانم نه اهلِ دل ز خیلِ مستمندانش

Merâ cânân bebâyed, ne dil u cân, 'âşıkem, âşık

1014 Bilgilik

Ne dil dânem, ne ehl-i dil zi ẖeyl-i mustmendâneş

Canan gerek bana; ne gönül, ne can; âşığım ben, âşığım

Ona muhtaçlardan ne gönül, ne gönül ehli bilirim

که بیتابانه میگویم شکایتگونهء پنهان

ز بیدادِ نگاهِ فتنه ریزِ غمزه جنبانش

Ki bîtâbâne mîgûyem şikâyetgûne-yi pinhân

Zi bîdâd-i nigâh-i fitnerîz-i gamzeconbâneş

Halsizce söylerim zira şikâyet eder gibi gizli gizli

Oynak bakışlarının fitne salan zulümlerini

فغان از دستِ شوخی کز هجومِ نازِ پی در پی

تلف شد مهربانیء نگاهِ ناوک افشانش

Figân ez dest-i şûẖî kez hucûm-i nâz-i peyderpey

Telef şod mihribânî-yi nigâh-i nâvekefşâneş

Elaman o şuhun elinden! Art arda naz hücumuyla

Ok atan bakışlarının muhabbeti gitti boşa

نگه در ناوک افشانی و دل حیرانِ نظّاره

ز حیرانی نیامد ذوقهای زخمِ پیکانش

Nigeh der nâvekefşânî yu dil heyrân-i nezzâre

Zi heyrânî neyâmed zovkhâ-yi zaẖm-i peykâneş

Bakışlar ok atar, gönlüm hayran seyreder onu

Hayranlıktan alamadım oklarının yara zevkini

ز بیمِ غمزه مضمونِ سخن در لب گره بندد

دلم حرفی زند گر با لسانِ حالِ مژگانش

Zi bîm-i gamze mazmûn-i soẖen der leb girih bended

Dilem harfî zened ger bâ lisân-i hâl-i mujgâneş

Kirpiklerinin hal diliyle bir şey söylese gönlüm

Gamzesinin korkusuyla dudaklarımda düğümlenir sözüm

کسی داند زبانِ شکوه ام کز بیخودی گردد

لسانِ حالِ دل آه و دهن چاکِ گریبانش

Kesî dâned zebân-i şikve’em kez bîẖodî gerded

Lisân-i hâl-i dil âh u dehen çâk-i girîbâneş

Şikâyet dilimi anlayan kişi, kaybederse kendini

“Ah” olur gönül halinin dili; “ağız” olur yakasının yırtığı

ندیدم جز محبّت مهربانتر یارِ غمخواری

برای دردِ دل گفتن گرفتم سخت دامانش

Nedîdem coz mahabbet mihribânter yâr-i gamẖârî

Berâyi derd-i dil goften giriftem saẖt dâmâneş

Görmedim muhabbetten müşfik dert ortağı

Gönül derdini söylemek için yapıştım eteğine sımsıkı

که گر حسنست و گر عشق، از محبّت نیست مستغنی

محبت کامرانی میکند بر این و بر آنش

Ki ger husn est u ger ‘aşk, ez mahabbet nîst mustagnî

Mahabbet kâmurânî mîkoned ber în u ber âneş

Hüsn ile Aşk muhabbetten değildir müstağni

Muhabbet hem buna, hem ona geçirir hükmünü

پیامی گیرد و آرد محبّت از لبِ غمزه

که لطفِ حسنِ تعبیرش نه دل داند نه جانانش

Peyâmî gîred u âred mahabbet ez leb-i gamze

1016 Bilgilik

Ki lutf-i husn-i ta'bîreş ne dil dâned, ne cânâneş

Muhabbet, gamzenin dudağından bir mesaj alır getirir

Güzel ifadesindeki lutfu ne gönül, ne cananı bilir

محبّت بو الهوس را آفت و ذوقیست عاشق را

که صد عالم متاعِ جان سپردن نیست تاوانش

Mahabbet bulheves râ âfet u zovkîst âşık râ

Ki sed 'âlem metâ'-i cân siporden nîst tâvâneş

Muhabbet şıpsevdinin belası, âşığın zevkidir

Yüz âlem can metaı vermek ona bedel değildir

محبّت آن قوی دردست کز توفیقِ پنهانی

قضا گم کرد ناگه حقهء داروی درمانش

Mahabbet an kavî derdest kez tovfîk-i pinhânî

Kazâ gom kerd nâgeh hokke-yi dârû-yi dermâneş

Muhabbet o şiddetli derttir; gizli tevfik ile

Kaza kaybetti derman olacak ilacın kutusunu birdenbire

محبت را ز من پرس ار بالی دلستان خواهی

وگرنه تن زن و بگذار دل را با غمِ جانش

Mahabbet râ zi men pors er belâ-yi dilsitân ẖâhî

Vegerne ten zen u bugzâr dil râ bâ gam-i câneş

Muhabbeti bana sor, istiyorsan sevgilinin belasını

Yoksa sus; canının gamıyla bırak gönlü

محبت برقِ شمشیرِ تغافل نیست از شوخی

کشد خوبان و ز استغنا کند غمزه پشیمانش

Mahabbet berk-i şemşîr-i tegâful nîst ez şûhî

Keşed ẖûbân u z’istignâ, koned gamze peşîmâneş

Muhabbet tegafül kılıcındaki parıltı değil; şaka mı?

Çeker güzeller gamze kılıcını; istiğnayla pişman eder onu

محبت یک چراغِ خانمانسوز دل و جان است

که مهرست از یکی پروانه های شعله ریزانش

Mahabbet yek çerâg-i ẖânumânsûz-i dil u cân est

Ki mihr est ez yekî pervânehâ-yi şu’lerîzâneş

Muhabbet bir çıradır; yakar gönül, can ocağını

Güneştir onun alev saçan pervanelerinden biri

محبت طرحِ گلشن میکند گر در دلِ دریا

شود نسرِ فلک بریان ز آهِ عندلیبانش

Mahabbet tarh-i gulşen mîkoned ger der dil-i deryâ

Şeved nesr-i felek biryân zi âh-i ‘andelîbâneş

Muhabbet gül bahçesi düzenlese deniz ortasında

Bülbüllerinin âhından kebap olur gökteki akbaba

محبت گر زمینِ کربلا را شبنمی ریزد

دلِ پر داغ می روياند از خاکِ شهیدانش

Mahabbet ger zemîn-i Kerbelâ râ şebnemî rîzed

Dil-i por dâg mîrûyâned ez ẖâk-i şehîdâneş

Muhabbet dökerse Kerbelâ toprağına şebnemi

Şehitlerinin toprağından bitirir dağlanmış gönülleri

محبت یک بهشت دوزخ آمیزست در سینه

که از دودِ فتیلِ داغ گردد سنبلستانش

Mahabbet yek bihişt-i dûzeẖâmîzest der sîne

1018 Bilgilik

Ki ez dûd-i fetîl-i dâg gerded sunbulistâneş

Muhabbet bir cennettir, karışmış cehennemle göğüste

Kurulur onun sümbül bahçesi kızgın fitil dumanıyla

بهارِ عالمِ دل را بنازم کز هوای او

شود یک گلستان آتشکده، دود ابرِ بارانش

Behâr-i ‘âlem-i dil râ benâzem kez hevâ-yi û

Şeved yek gulsitân âteşkede; dûd ebr-i bârâneş

Gönül âleminin baharıyla övünürüm; onun havasıyla

Ateşkede olur bir gülistan; dumanı döner yağmur bulutuna

دلم با آهِ سرد و فکرِ گوناگون عجب باغیست

که باشد جلوه گر دائم بهار اندر زمستانش

Dilem bâ âh-i serd u fikr-i gûnâgûn ‘aceb bâgîst

Ki bâşed cilveger dâim behâr ender zemistâneş

Acayip bahçedir gönlüm soğuk âhı, türlü fikriyle

Görünür her daim bahar onun kış mevsiminde

مرا در دل هوای عشق و در سر اینچنین سودا

ز جنت دم زند واعظ، زهی ادراک و اذعانش

Merâ der dil hevâ-yi ‘aşk u der ser inçonin sovdâ

Zi cennet dem zened vâ’iz; zihî idrâk u iz’âneş!

Gönlümde aşk havası var; başımda böyle sevdâ

Vaiz Cennetten söz eder; bak şunun idrakine, iz’anına!

چه حظ دارد ز جنت آنکه یکسان بنگرد دائم

بموجِ سلسبیل و چینِ پیشانیء رضوانش

Çi haz dâred zi cennet anki yeksân bingered dâim

Be movc-i selsebîl u çîn-i pîşânî-yi rizvâneş

Cennetten ne haz alır o kişi? Daima görür aynı

Selsebilin dalgasıyla Rıdvan'ın alın kırışığını

ندارم آرزوی باغِ جنت ز آنکه عاشق را

چهِ دوزخ شود فردوسِ اعال ز آهِ سوزانش

Nedârem ârizû-yi bâg-i cennet zanki âşık râ

Çeh-i dûzeẖ şeved firdovs-i e'lâ z'âh-i sûzâneş

Arzu etmem Cennet bahçesini; âşığa zira

Cehennem kuyusu kesilir Firdevs-i A'lâ yakıcı âhıyla

چه می خواهم ز جنت هرچه می خواهم، ز دل خواهم

که صد گنجینه پنهانست در هر کنجِ ویرانش

Çi mîẖâhem zi cennet; her çi mîẖâhem, zi dil ẖâhem

Ki sed gencîne pinhânest der her konc-i vîrâneş

Ne isteyim Cennetten? Ne istesem, isterim gönlümden

Yüz hazine gizlidir onun viran köşelerinde

یکی گنجینهء او نقدِ اسرارِ خداوندست

که نگشوده ز حیرانی دلم مُهرِ سلیمانش

Yekî gencîne-yi û nakd-i esrâr-i ẖodâvendest

Ki negşûde zi heyrânî dilem mohr-i suleymâneş

Bunun bir hazinesinde Tanrı sırlarının nakdi var

Şaşkınlığından açmadı gönlüm onun Süleyman mührünü

گهر چینم ز بحرِ وحدت اما نی بغوّاصی

که حبسِ دَم کنم از بهرِ مرواریدِ غلطانش

Goher çînem zi bahr-i vahdet emmâ nî be gavvâsî

1020 Bilgilik

Ki habs-i dem konem ez behr-i morvârîd-i galtâneş

Vahdet denizinden toplarım incileri; değil dalgıçlıkla

Nefesimi tutmam hiç yuvarlak inci uğruna

نهنگِ خامه ام دم می کشد گر در لبِ دریا

شود فوّاره‌ء گوهرفشان گردابِ عمّانش

Neheng-i ẖâme’em dem mîkeşed ger der leb-i deryâ

Şeved fevvâre-yi govherfişân girdâb-i ‘ummâneş

Kalemimin timsahı bir nefes çekse deniz kenarında

Ummanının girdabı olur inciler saçan fıskiye

دلم گنجست و کلکم اژدر گوهر نثارِ او

زهی اژدر که پنهان در زبان گنجِ فراوانش

Dilem gencest u kilkem ejder-i govhernisâr-i û

Zihî ejder ki pinhân der zebân genc-i ferâvâneş

Gönlüm bir hazine, kalemim inci saçan ejderha

Ne ejderha ama! Dilinde nice hazineler saklı

نه کلکست او نه اژدر نه عصای موسیم در کف

بمن بسپرده حق مفتاحِ فیضِ پنهانش

Ne kilkest û, ne ejder, ne ‘esâ-yi Mûsiyem der kef

Bemen besporde Hak miftâh-i genc-i feyz-i pinhâneş

Ne kalem, ne ejderhâ, ne elimde Musa’nın asâsı

Hak bana teslim etti gizli feyiz hazinesinin anahtarını

نگردد خامه ام در کین ستانیء فلک عاجز

نه از شمشیرِ بهرام و نه از کوپالِ کیوانش

Negerded ẖâme’em der kînsitânî-yi felek ‘âciz

Ne ez şemşîr-i Behrâm u ne ez kûpâl-i Keyvâneş

Öç almakta âciz kalmaz kalemim Felekten

Ne Behram'ın kılıcından, ne Keyvan'ın gürzünden

بشمشیرِ زبان صاحب قرانِ مجلس آرایم

نه چون خورشید محتاجم بچرخ از بهرِ میدانش

Be şemşîr-i zebân sâhibkırân-i meclisârâyem

Ne çon ẖorşîd muhtâcem be çerẖ ez behr-i meydâneş

Dil kılıcıyla meclis donatan bir padişahım

Güneş gibi meydan uğruna feleğe muhtaç değilim

خرد داند بحمداهلل نداند گر فلک قدرم

که من ماندم همان تنها ز افرادِ شریکانش

Ḫired dâned bihamdillâh, nedâned ger felek kadrem

Ki men mândem heman tenhâ zi efrâd-i şerîkâneş

Felek bilmezse değerimi, akıl bilir; şükür Allah'a

Ortaklarından kala kala bir ben kaldım zira

نه دل بود و نه اندیشه که از دیوانِ یزدانی

براتِ شاعری دادند و این می بود عنوانش

Ne dil bûd u ne endîşe ki ez dîvân-i yezdânî

Berât-i şâirî dâdend u in mî bûd 'unvâneş

Ne gönüldü ne düşünce; ilahî divandan

Verdiler şairlik beratını; buydu başlığı onun

سخن پردازِ کونین، آشنای پردهء وحدت

شهنشاهِ سریرِ معرفت با حکمِ یزدانش

Soẖenperdâz-i kovneyn, âşinâ-yi perde-yi vahdet

1022 Bilgilik

Şehenşâh-i serîr-i ma'rifet bâ hukm-i yezdâneş

İki dünyanın şairi, vahdet perdesinin aşinası

Tanrı'nın hükmüyle, marifet tahtının şehinşahı

خروشان قلزمِ اندیشهء توحیدِ ربّانی

که می ریزد ز کلکش دُر چو قطرهء ابرِ نیسانش

Ḫurûşân kulzum-i endîşe-yi tovhîd-i rabbânî

Ki mîrîzed zi kilkeş dur ço katrey z'ebr-i nîsâneş

Rabbânî tevhid düşüncesinin denizi kabarır

Nisan bulutu damlası gibi kaleminden inci saçılır

ندیمِ لاوبالی نفعیء معجز بیان کو را

برای بذلهء معنی خدا کرده است ترخانش

Nedîm-i lâubâlî Nef'î-yi mu'cizbeyân k'û râ

Berâyi bezle-yi ma'nî Ḫodâ kerdest terḫâneş

Laubali nedim, mucize sözlü Nef'î

Mânâlar saçmak için Allah onu tarhan etti

لطیفه گوی قدسی کز برای نعتِ پیغمبر

خدا بگزید و تعیین کرد از جمله ندیمانش

Latîfegûy-i kudsî k'ez berâyi na't-i Peygamber

Ḫodâ bugzîd u ta'yîn kerd ez comle nedîmâneş

Kutsal ince sözler söyler; naat için Peygamber'e

Tanrı hepsinin içinden seçip tayin etti nedimliğe

قدیمی نعت گوی خاصِ پیغمبر که در عالم

پس از سالِ هزار آید ز بیمِ رشکِ حسّانش

Kadîmî na'tgûy-i ḫâs-i Peygamber ki der 'âlem

Pes ez sâl-i hezâr âyed zi bîmi reşk-i Hassâneş

Peygamber'in eski, has naatçısıdır; dünyaya

Bin yıl sonra geldi, Hassan kıskanır korkusuyla

ثناگوی رسول اللهم از الهامِ الهوتی

تعجّب گر باشد کالمم مغزِ قرآنش

Senâgûy-i Resûlullâhem ez ilhâm-i lâhûtî

Te'accub nîst ger bâşed kelâmem magz-i Kur'âneş

Resûlullah'ı överim lâhutî bir ilhamla

Şaşılmaz, sözlerim Kur'ân'ın özü olursa

خداوندِ رُسل مالکِ رقابِ اولیای کُل

که هر یک گشته اند از جان و دل ممنونِ احسانش

Ḫodâvend-i rusul mâlik-i rikâb-i ovliyâ-yi kul

Ki her yek geşte'end ez cân u dil memnûn-i ihsâneş

Resullerin efendisi, bütün velilerin maliki

Onun ihsanıyla can u gönülden memnun oldu her biri

یگانه مسند آرای سریرِ لی مع اللهی

که شاهنشاهِ اورنگِ والیت گشت دربانش

Yegâne mesnedârâ-yi serîr-i "lî ma'allâhî"

Ki şâhenşâh-i ovreng-i velâyet geşt derbâneş

"Lî ma'allâh" tahtını donatan tek kişi

Velayet tahtının şehinşahıdır kapıcısı

چه دربان و چه شه جایی که یکتائی نمی گنجد

ز بی رنگیء پی در پی تجلیء پر الوانش

Çi derbân u çi şeh câyî ki yektâ'î nemîgonced

1024 Bilgilik

Zî bîrengî-yi peyderpey tecellî-yi por elvâneş

Nasıl kapıcı, nasıl padişahtır! Birliğin sığmadığı yerde

Sürekli renksizlikten çok renklilik tecelli etmekte

شهنشاهِ سرافراز و سریرافروزِ أو أدنی

که ظلِّ او نیفتد بر زمین از رفعتِ شانش

Şehenşâh-i serefrâz u serîrefrûz-i ev ednâ

Ki zill-i û neyofted ber zemîn ez rif'at-i şâneş

Başı yüce şahlar şahı, "ev ednâ" tahtını aydınlatan

Yere düşmez gölgesi şanının yüceliğinden

جنابِ احمدِ مرسل که بر عرش افکند سایه

زمین کعبه با تشریفِ ذاتِ قبله گردانش

Cenâb-i Ahmed-i Mursel ki ber 'arş efkened sâye

Zemîn-i Ka'be bâ teşrîf-i zât-i kıblegerdâneş

Elçi Ahmet'in kıbleyi döndüren zatının teşrifine

Kâbe'nin zemini gölge salar arş üstüne

شهِ چابک سوارِ رخشِ گردون سَیرِ عنقاپَر

که جبریلست پیکِ غاشیه بر دوشِ پرّانش

Şeh-i çâbuksevâr-i Raḫş-i gerdûnseyr-i 'ankâper

Ki Cibrîlest peyk-i gâşiye ber dûş-i perrâneş

Felek seyirli, Anka kanatlı Rahş'ın usta binici şahıdır

Cebrail, omuzu eyer örtülü, uçan ulağıdır

جهان آرای وحدت ، پادشاہِ صورت و معنی

که در معنی و در صورت خدا ننمود یکسانش

Cihânârâ-yi vahdet, pâdişâh-i sûret u ma'nî

Ki der ma'nî yu der sûret Ḫodâ nenmûd yeksâneş

Vahdet dünyasını süsleyen, suretin, mânânın padişahı

Mânâda, surette Allah yaratmadı bir benzerini

تعالی اهلل سلیمانیء معنی اینچنین باید

که باشد تا بمحشر انس و جن در زیر فرمانش

Teâlallah suleymânî-yi ma'nî inçonin bâyed

Ki bâşed tâ be mahşer ins u cin der zîr-i fermâneş

Allah yüceltsin. Mânâ Süleymanlığı böyle olmalı

İns ü cin mahşere dek emri altında bulunmalı

تعالی اهلل خداوندیء صورت همچنین زیبد

که هر کو بندهء او شد ، سالمت برد ایمانش

Teâlallah ḫodâvendî-yi sûret hemçonin zîbed

Ki her kû bende-yi û şod, selâmet bord îmâneş

Allah yüceltsin; suretteki efendiliğe de bu yakışır

Kim ona kul olursa, imanını kurtarır

ز چرخ از بر خالفِ شرعِ او حکمی شود صادر

لگدکوبِ قضا گردد سر بی مغز و سامانش

Zi çerḫ er ber ḫilâf-i şer'-i û hokmî şeved sâdir

Legedkûb-i kazâ gerded ser-i bîmagz u sâmâneş

Felekten bir hüküm çıkarsa onun şeriatına aykırı

Kaza eziverir onun beyinsiz, yaramaz başını

دلِ او مالکِ دریای اسراریست کاندر وی

خرد کشتیء نوحست و معانی موجِ طوفانش

Dil-i û mâlik-i deryâ-yi esrârîst k'ender vey

1026 Bilgilik

Ḫired keştî-yi Nûhest u me’ânî movc-i tûfâneş

Sırlar denizine sahiptir gönlü; onda zira

Akıl Nuh’un gemisi; mânâlar Tufan dalgası ona

چنان پُر شد دلم از فکرِ نعتِ فیض بخشِ او

که بیرون می تراود فیضم از افالک و ارکانش

Çonan por şod dilem ez fikr-i na’t-i feyzbaḫş-i û

Ki bîrûn mîterâved feyzem ez eflâk u erkâneş

Feyiz veren naatı düşüncesiyle nasıl da doldu gönlüm

Feleklerden, erkânından dışarı sızıyor feyzim

نگنجم در دو کون از کار و بارِ فیضِ یزدانی

مگر پا در کشم از شهرِ دار الملکِ امکانش

Negoncem der do kovn ez kârubâr-i feyz-i yezdânî

Meger pâ der keşem ez şehr-i dârulmulk-i imkâneş

İlahî feyzin getirdikleriyle sığmam iki dünyaya

Onun varlık mülkü şehrinden çekilirsem, o başka

هنوز اندر عدم بودم که بفرستادم از همت

زکاتِ فیضِ معنی را بخاقانی و خاقانش

Henûz ender ‘adem bûdem ki befristâdem ez himmet

Zekât-i feyz-i ma’nî râ be Ḫâkânî yu ḫâkâneş

Henüz yokluk âlemindeyken gönderdim himmetimle

Mânâlar feyzinin zekâtını Hakani’ye, hakanına

بخسرو دادم اسبابِ جهانگیریء معنی را

که دلتنگ آمدم از خواهشِ بیحدّ و پایانش

Be ḫosrov dâdem esbâb-i cihângîrî-yi ma’nî râ

Ki dilteng âmedem ez ḫâhiş-i bîhadd u pâyâneş

Mânâ şahlığının sebeplerini Hosrev'e verdim

Onun bitmek bilmez taleplerinden sıkıldım

مریدِ شیخ عطارم ، غبار پای مولانا

که بنشستم چو مشکِ بیخته بر روی دکانش

Murîd-i Şeyẖ 'Attârem, gubâr-i pây-i Mevlânâ

Ki binşestem ço mişk-i bîẖte ber rûy-i dukkâneş

Şeyh Attar'ın müridiyim, Mevlâna'nın ayağının tozu

Oturdum dükkânının önüne elenmiş misk gibi

سنائی را نمی افتد سر و کارم درین پیشه

او حکمت سنج و من ساحر؛ نه از خیلِ حریفانش

Senâî râ nemî ofted ser u kârem derin pîşe

Û hikmetsenc u men sâhir; ne ez ẖeyl-i herîfâneş

Senaî'yle olmaz bir işim benim bu meslekte

Hikmet bilir o, ben sihirbazım; olmam meslektaş ona

بجامی هم ندارم نسبت اندر نکته پردازی

که او مال و من شاعر، نه همدرسِ دبستانش

Be Câmî hem nedârem nisbet ender nukteperdâzî

Ki û mollâ vu men şâir; ne hemders-i debistâneş

İnce sözler etmekte Câmî'ye yok bir nispetim

O molla, ben şairim; okul arkadaşı değilim

باخالص آورم از دل بلب نامِ نظامی را

که او شیخ و من از رندان، نه از امثال و اقرانش

Be iẖlâs âverem ez dil be leb nâm-i Nizâmî râ

Ki û şeyẖ u men ez rindân, ne ez emsâl u akrâneş

1028 Bilgilik

Nizamî'nin adını ihlâsla, gönülden dile getiririm

O şeyh, ben ise rindim; onun emsali değilim

حریفم نیست فردوسی، چه گویم کو ز پُرگویی

جهان بگرفته وز افسانه خالی کرد انبانش

Herîfem nîst Firdovsî, çi gûyem ki zi porgûyî

Cihân begrifte vez efsâne ẖâlî kerd enbâneş

Rakibim değil Firdevsî; ne diyeyim? Çok lafla

Doldurdu dünyayı efsaneyle; bir şey kalmadı kesesinde

بدار الملکِ روم آرایشِ نو دادم از معنی

که ننگ آرد بخالقِ معانی از صفاهانش

Be dârulmulk-i Rûm ârâyiş-i nov dâdem ez ma'nî

Ki neng âred be ẖallâk-i me'ânî ez Sifâhâneş

Yeni bir donanım verdim Rûm diyarına mânâ ile

Utandırır ta İsfahan'daki Hallâk-ı Maânî'yi bile

من و فردوسیِ دار الملکِ روم و روضهء شیراز

مبارک باد بر سعدی ببستان و گلستانش

Men u firdovs-i dârulmulk-i Rûm u rovze-yi Şîrâz

Mubârek bâd ber Sa'dî bustân u gulistâneş

Rûm diyarının cennetindeyim ben; Şiraz'daki bahçe

Bostan'ı, Gülistan'ıyla mübarek olsun Sadî'ye

نه رندست آنکه چون دم میزند از عالمِ وحدت

سیاحت نامه بنویسد نه حسبِ حالِ وجدانش

Ne rindest anki çon dem mîzened ez 'âlem-i vahdet

Siyâhatnâme benevîsed, ne hasb-i hâl-i vicdâneş

Vahdet âleminden dem vuran kişi rint değil

Vicdanı seyahatname yazar, hasbihâl değil

بنازم طبعِ حافظ را که طبعِ او دلِ عشقست

سراپا گفت و گوی حالِ رندانست دیوانش

Benâzem tab'-i Hâfiz râ ki tab'-i û dil-i 'aşkest

Serâpâ goftugûy-i hâl-i rindânest dîvâneş

Gıpta ederim Hafız'ın şairliğine; şairliği aşkın gönlü

Rintlerin hâl diliyle konuşmasıdır Divan'ının tümü

مگوی حافظ که او هم از ندیمانِ خداوندست

دلِ او ساقیء عشق است و عقل از می پرستانش

Megûy Hâfiz ki û hem ez nedîmân-i ḫodâvendest

Dil-i û sâkîyi 'aşk est u 'akl ez meyperestâneş

Hafız deme; o da Yüce Tanrı'nın yakınlarından

Gönlü aşk sakisidir; akıl onun meyperestlerinden

جهان می خندد از شوخیء طبعِ انوری الحق

چه شوخی ها کند از بهرِ یارانِ سخندانش

Cihân mîḫanded ez şûḫî-yi tab'-i Enverî elhak

Çi şûḫîhâ koned ez behr-i yârân-i soḫendâneş

Dünya güler Enverî'nin şairlikteki cesaretine

Ne şuhluk yapar gerçekten şair yarenlerine

کلیم سحرسازست، او نه حکمت سنج و نه شاعر

که در اعجازِ اندیشه یدِ بیضاست برهانش

Kelîm sihrsâzest; û ne hikmetsenc u ne şâ'ir

Ki der i'câz-i endîşe yed-i beyzâst burhâneş

1030 Bilgilik

Kelîm sihirbazdır; ne hikmetli söz sahibi ne şair

Düşüncesindeki mucizeye delil yed-i beyzasıdır

ظهیر است از یکی پاکیزه گویانِ سخن اما

اگر بودی خالص از قیدِ فکرِ جامه و نانش

Zahîr est ez yekî pâkîzegûyân-i soḫen emmâ

Eger bûdî ḫelâs ez kayd-i fikr-i câme vu nâneş

Zahîr’dir temiz sözlü şairlerden biri; hani

Üst baş, boğaz derdinden kurtulabilseydi

ز جرّاریء خالق معانی خود مپرس از من

که ترساند مدیحِ خویش را اوّل بهذیانش

Zi cerrârî-yi ḫallâk-i me’ânî ḫod mepors ez men

Ki tersâned medîh-i ḫîş râ evvel be hezeyâneş

Bana sorma Hallâk-ı Maânî’nin ağzı kalabalıklığın

Hezeyanlarıyla korkutur ilkin kendi övdüğünü

زهی دولت که عرفی را مسلم شد در اندیشه

که با کلکش کند سجده لوای خان خانانش

Zihî dovlet ki ‘Orfî râ musellem şod der endîşe

Ki bâ kilkeş koned secde livâ-yi ḫân-i ḫânâneş

Ne devlettir! Orfî’nin düşüncedeki yeri edilmiş kabul

Hanlar hanının sancağı secde eder kalemi önünde

محصّل سخت معجزگویِ بی پرواست در معنی

که تحقیق آشنایی میکند با سهوِ اذعانش

Muhassal saḫt mu’cizgûy-i bîpervâst der ma’nî

Ki tahkîk âşinâyî mîkoned bâ sehv-i iz’âneş

Mânâda pervasız, mucize gibi söz eden biri

İz'anının yanılmasıyla aşinalık eder tahkiki

هنوز از پردهء پندار ننهاده قدم بیرون

ز همّت گشته مسلوب الرجا از فیضِ منّانش

Henûz ez perde-yi pindâr nenhâde kadem bîrûn

Zi himmet geşte meslûbu'r-recâ ez feyz-i mennâneş

Zan perdesinden atmamış henüz dışarı adımını

Himmetle Allah'ın feyzinden kesmiş ümidini

باندک مایه قانع از تنک ظرفی و هم مغرور

سخن را منحصر داند بخود از نقصِ عرفانش

Be endek mâye kâni' ez tonok zarfî yu hem magrûr

Soẖen râ munhesir dâned be ẖod ez naks-i irfâneş

Havsalası az; razı olur az şeye, hem aldanır

İrfanı eksik; şairliği kendine has tanır

نه بسیار آرزو باید نه اندک همت آن کس را

که باشد در ترازوی حقیقت راست میزانش

Ne bisyâr ârizû bâyed ne endek himmet an kes râ

Ki bâşed der terâzû-yi hakîkat râst mîzâneş

Ne çok arzu ne az himmet gerek kişiye

Hakikat terazisinin ayarı olursa yerinde

بگفتم حسب حالِ نامدارانِ سخن اما

سخن ناگفته ماند از خامیء مشکل پسندانش

Begoftem hasb-i hâl-i nâmdârân-i soẖen emmâ

Soẖen nâgofte mând ez ẖâmi-yi muşkilpesendâneş

1032 Bilgilik

Ünlü söz ustalarından bahsetmiş olsam da

Müşkülpesentlerin hamlığından laf kaldı yarıda

غرض نعتِ پیمبر بود ، ادا کردم کنون وقتست

بر آرد گر دلم دستِ دعا بر عرضِ رحمانش

Garaz na’t-i peyember bûd, edâ kerdem, kunûn vaktest

Ber âred ger dilem dest-i du’â ber ‘arş-i rahmâneş

Maksadım Peygamber’e naattı; yazdım; vaktidir şimdi

Gönlüm kaldırırsa Rahman’ın arşına dua elini

شود تا تحفة العشاق نام این نظمِ دلکش را

میانِ قدسیان با اتفاقِ نعت خوانانش

Şeved Tuhfetu’l-‘uşşâk nâm in nazm-i dilkeş râ

Miyân-i kudsiyân bâ ittifâk-i na’tẖânâneş

Tuhfetü’l-uşşak olsun bu cazip manzumenin adı

Melekler arasında olsun naat okuyanların ittifakı

روان بادا بیک دم صد درود و صد سالم از حق

بروحِ پاکِ او هم بر روانِ جمله یارانش

Revân bâdâ be yek dem sed durûd u sed selâm ez Hak

Be rûh-i pâk-i û hem ber revân-i cumle yâraneş

Allah’ın yüz selamı, yüz esenliği olsun bir solukta

Onun temiz ruhuna, tüm dostlarının ruhuna.

Köre ne, Görene ne hacet

هرکش افسانه بخواند افسانه است / وآنکه دیدش نقد خود مردانه است “

Der ki: “ Siz, beni masal sandınız da kınama ve kâfirlik tohumunu ektiniz!

Fakat kınayıp da aslı yok, masaldan ibaret dediniz ama gördünüz ya… siz yok oldunuz, siz masal oldunuz.

Ben Tanrı’nın kelâmıyım, Tanrı’yla kaimim. Canın canına gıdayım; arı duru, parlak bir yakutum.

Ben, güneşin nuruyum… sizin üstünüze vurdum, sizi aydınlattım; fakat güneşten ayrılmış değilim.

Bakın, ben âşıkları ölümden kurtarmak için buracıkta akıp duran bir âbıhayatım.

Cilt, III, 4285.

Hüsameddin, bu dördüncü deftere nurlar saç! Çünkü güneş de dördüncü kat gökten doğar, âlemi nurlara gark eder.

Sen de bu dördüncü defterle âlemlere güneş gibi nurlar saç da şehirlerle ülkelere parlarsın, her tarafı nura gark etsin!

Bu kitap, masal diyene masaldır... fakat bu kitapta halini gören, bu kitapla kendini anlayan kişi de erdir!

Mesnevi, Nil ırmağının suyudur... Kıptiye kan görünür ama Musa kavmine kan değildir, sudur!

Bu sözün düşmanı, şimdi gözüme şöyle görünmede... Cehenneme baş aşağı düşmüş!

Cilt, IV, 30.

MESNEVÎ-İ ŞERİF Tercümesi, Çeviren: Veled Çelebi (İzbudak)

Hiç Olmak

"Bir şey olmak, geri kalan hiçbirşey olmamaktır.

Bu karmaşık sezgi, insanları bir şey olmamanın, bir şey olmaya, bir tek şey olmaya üstün geldiği ve bir anlamda, böylece her şey oldukları inancına yöneltmiştir"

Borges

Eğer Allah Varsa

Kötülük probleminde ateistlerin meşhur argümanları meseleyi ortaya koyuş biçimi artık klasikleşmiştir.

Tanrı, kötülüğü önlemek istiyor da, gücü mü yetmiyor? O halde O güçsüzdür. .

Gücü yetiyor da önlemek mi istemiyor? O halde O iyi niyetli değildir.

Hem gücü yetiyor hem de iyi niyetli ise, bunca kötülük nasıl var oluyor?

Yukardaki bu argümanlardan ateistler daima Tanrı'mn varolmadığı gibi bir sonuç çıkarmaya çalışmışlardır.

Sözü uzatmaya gerek bırakmadan Allah Teâlâ buyurdu.

"İşte, Allah böylece dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini de doğru yola hidayet eder". Müddesir, 31.

"Eğer dileseydik, herkese hidayetini verirdik". Secde, 13.

"...O, kullarının küfrüne razı olmaz". Zümer, 7.

"Allah işlediğinden sorumlu tutulamaz, onlar ise sorguya çekileceklerdir". Enbiya, 23.

Dünya gerçeği olarak ölüm hakkında değişmeze mahkum olan insan için geri planda bir durum varsa herkes düşündüğünde serbest.

Ancak bir Allah varsa …sorun burada başlıyor.

An-ı Dâim

«An-ı daim» bir tasavvuf ıstılahı olarak şöyle tarif edilmektedir:

“ Vahdete erilince zaman ve mekan kaydı kalkar. Ortada ancak an-ı daim, kalır. Ezel ve ebed an-ı dairnde mündemicdir. Ve an-ı daim «Zaman»ın batınıdır.»

Bkz., M. Z. Pakalın; Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, “An”maddesi.

Niyazi Mısri bir beytinde şöyle demektedir:

An -ı daimdir hakikat güneşi

An,iyem ben gitmezem ben gelmezem

Kendi prensipleri içinde mütalaa edilecek olursa “Varlık”ın bütün mertebeleri (tous les etats de l'etre) an-ı daim (l'eternel present) içinde mükem ·mel bir şekilde “aynı zamanda oluş” [simultaneite] halindedir.

Bu Mecliste Taraf Yoktur

Seyyid Muhammed Nûru'l-'Arabî

1220/1805'de dünyaya gelen Nûru’l-’Arabî, küçük yaştan itibaren Ezher'de ilim tahsiline başlamıştır. Şeyhu'l-Islâm Şeyh Haşan el- Kuveynî gibi meşhur âlimlerden ilim almıştır.[1619]

1244/1828 tarihinde Yanyalı Şeyh Ahmed Efendi ile Yanya'ya azîmet ve orada Nakşibendî şeyhi Şeyh Yusuf Efendi yanında sekiz ay kadar ikâmet ederek, mezkur

---

1619 Tibyân, III, vr. 215a.

şeyhin emriyle Mekke'ye gitmiştir.[1620]

Mekke'de bir sene mucâveret ederek bu esnada Şeyh Ömer Abudurresûl'den hadis ilmi okumuş ve Şeyh İbrahim el-Halevetî'den de Halvetiyye tarikatını almıştır.[1621] Şeyh Abdurresûl'e biat etmek istediğinde o, Mısır'a gitmesini ve giderken Şâfl'î mezhebine göre amel edip, namazları cem' ve kasr etmesini istemiştir.

Şeyhin emrine uyarak Mısır'a giden Nûru'l-'Arabî, Ezher medresesine gitmiş, Üstâd Şeyh Haşan el-Kuveynî'nin elini öpmüştü. Kendisinden İmam Hüseyin Câmiini ziyaret etmesini isteyince, Nûrü'l-'Arabî oraya gitmişti. Kuşluk vakitlerinde dolu olan mescidde bu defa kimseler yoktu!. İçeri girdiğinde mihrabda oturmakta olan pek nürârî bir kimse gördü. "İçime onun Habîbullah olduğu doğdu", diyen Nûru'l-'Arabî, yanma vararak rükbesini öpmüştü. O da sırtını sıvazlayarak ona duâ etmiş, sonra "Git" buyurmuştu. Kapıya doğru yürüyüp çıktığında orada kimseler görülmüyordu. Biraz sonra tekrar mihraba geldiğinde, orda da kimse yoktu. Bunun üzerine mescidin sokağa açılan kapısından çıkıp gitmişti. Câmiye döndüğünde, her tarafın insanlarla dolu olduğunu gören Nûru'l-'Arabî, Şeyh Haşan. el-Kuveynî'nin yanına gidip elini saygıyla öptü. "Artık sâna ilim açılmıştır; Anadolu'ya gidebilirsin," dedi.[1622]

1245/1829'da Kahire'den ayrılıp Siroza gelmiş, oradan da Koçana gelerek, bir medreseye müderris olup, 1255/1839 yılma kadar kalmıştır. Bundan sonra oradan ayrılıp Üsküb'e gidip yerleşmiştir.

Nûru'l-'Arabî, pek fazla sigara içiyordu. Bir gece rüyasında, Medine'ye gitmiş Mahmûdiyye Medresesinde abdest aldıktan sonra, Harem-i Şerife girmek istemişti.

1620 A.g.e., III, vr. 315a;Tomar-ı turuk, s. 87.

1621 Tibyân, III, vr. 315a.

1622 A.g.e., III, vr. 215b.

Kapıda duran Hz. Ömer "Git, abdest al"; demiş. O da tekrar abdest alıp geldiğinde, aynı-emri yine tekrar etmişti. Bunun üzerine abdest aldım, deyince, öfkelenerek sırtına eliyle iki defa vurunca hemen istifra etmeye balamış ve içinde bulunan duman kirleri, istifra ile dışarı boşalmıştı. Bundan sonra Hz. Ömer yeniden abdest almasını emretmiş; o da abdest alarak Harem-i Şerife girmişti. Resûlullah salla'llâhü aleyhi ve sellem mihrabda, solda Hz. Ebû Bekir ve Ömer, sağında ise Hz. Osman ve Ali oturuyorlardı. Resûlullah, huzura gelen Nûru'l-'Arabî'yi oturtmaları için yanındakilere işaret edince Hz. Ebû Bekr ona, "otur" dedi. Büyük bir saygıyla Hz. Ali'nin yanında oturunca, Hz. Ebû Bekr "yanımızda niçin oturmadın?" buyurdu. O bir şey söyleyemeyince Hz. Ali, "bu mecliste taraf yoktur," dedi. Bundan sonra uykusundan uyandı.[1623]

Nûru'l-'Arabî'nin rüyasında Resûlullah'tan, tevhîd-i ef al, tevhîd-i sıfat ve Tevhîd-i zât telkinlerini aldığı rivâyet edilmektedir.[1624]

Müsâferet sebebiyle İstanbul'da bulunduğu sırada Şeyh Abdulhâlık Efendiden Nakşibendiyye tarikatını almıştır.[1625]

1259/1843'de ikinci defa olarak Hacca gitmiş, Mekke'de Şeyh Abdülhâlık Efendi'nin halîfelerinden Şeyh Mustafa b. Mahmûd Tırabzonî'den tekmîl-i tarikatla "teslîk" ve "irşâd" icâzetnâmesi almıştır.[1626] .

Mekke'de kaldığı sırada Meczûb Melâmî Derviş Muhammed el- Mekkî'ye mülâki olarak bir halveti erbain çıkardıktan sonra bekâ, cem' ve hazret-i cem' makamları

1623 Göst. yer.

1624 Tomar-ı turuk, S. 89.

1625 A.g.e., s. 89;Tibyân, vr. 216a.

1626 Göst. yer. .

telkini almıştır.[1627]

1289/1872 yılında İstanbul'a geldiğinde, Harîrîzâde onunla müşerref olmuş ve ondan bir takım tarikat kitapları okumuştur.[1628]

Harîrîzâde, Şeyh Nûru'l-'Arabî'den Halvetiyye ve Nakşibendiyye tarikatlarında iki meşreb yani zahir, bâtın; iki seyr yani mestûr, âmir yani; Tarikat sülükü ve sûfiyye yolu olan esmânın telkini, hakikat sülûkü ve melâmiyye yolu olan "Allah'ı bilme" hususlarında sülük verme icâzeti almıştır. .

Ehl-i şuhûd zevkine binâen vahdet-i vücûda kâil olan ilk mutasavvıf Nûru'l-'Arabîdir. Bu hâlde şer'î merâtib muhafaza edilir.[1629]

Şeyh Muhammed Nûru'l-'Arabi, çoğunluğu Türkçe olan otuzdan fazla eser telif etmiştir.[1630]

1305/1887 tarihinde seksen beş yaşında olduğu halde Ustrumca'da irtihal etmiş ve vefat eylediği odada defnolunarak orası türbe şekline ifrağ edilmiştir.[1631] .

Hayâl Eyler

Eyledim kavl-i Fuzûli'yle muhâtab ben seni

"Sûret-i hâlim gören sûret hayâl eyler beni"

Mehmet Kemaleddin efendi

1627 Tomar-ı turuk, S. 89.

1628 Bk. Harîrizâde'nin tahsili.

1629 Tibyân, III, vr. 317a.

1630 Hakkında ve eserleri konusunda bilgi için bk. Tibyân, III, vr. 316 vd.

1631 Bk. Tomar-ı turuk, S. 93; Tibyân, III, Nûriyye tarikatı (Nûru'l-'Arabi'ye nisbet edilmiştir); Melâmilik ve Melâmiler.

Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul 1333, I, 288; Ahmed Hilmî, "Fâzıl-ı Şehîr Abdülhamîd HamdîEfendi Rahmetullâh", Cerîde-i Sûfiyye, XXIV/7 (İstanbul 1330), s. 6-7; İshak Sunguroğlu, Harput Yollarında, II,160.

Odasına Vardım Olur Mu Böyle

Fatma Râşide [Turhan]

Dede Abdülhamid Hamdî Efendi'nin kaydına göre Fatma Râşide Hanım 6 Şevvâl 1317/ 7 Şubat 1900 tarihinde doğmuştur. Söz konusu kayıt şu şekildedir: "Sene 317 Şevvâl-i şerîfin altıncı günü pazartesi bi-mennihi Te'âlâ Fâtıma Râşide binti Kemâleddin zîb-i mehd-i vücûd oldu. Ce'alehallâhu Te'âlâ râşideten mehdiyyeten ve mine's-sâlihâti ve'h-fazahâ ve iyyânâ ve cemî'i evlâdinâ ve ahfâdinâ ve ehli beytinâ min fiteni âhiri'z-zamâni ve min şürûri'l-insi ve'lcânn. Bi-câhi nebiyyi âhiri'z-zamân sallî ve sellim aleyhi'r-Rahmân mahtelefe'l-melevân ve alâ âlihi ve ashâbihi ve ehli beytihi zevi'l-irşâdi ve'l-'irfân. Âmin" Kemâleddin Efendi de kızının doğumuna şu beyitle tarih düşürmüştür: Söyledim târîhini cevher gibi Râşidemiz doğdu mehd-i 'âleme (1317) Canan Karatay'ın aktardığına göre gençliğinde Râşide Hanım'ın güzelliği dillere destan imiş. Harputlu anneler onu oğullarına istemek için konağa gelir giderlermiş. O günlerde konaktaki hizmetkârlardan biri de ona âşık olmuş. Bu geliş gidişler, kahve pişirmeler, ağırlanıp uğurlanmalar ve "gelin gideceği" söylentileri onu dilhûn etmekte, fakat bu onulmaz derdi kimselere söyleyememektedir. Birgün bir şey almak için konağın odalarından birine girince Râşide Hanım'ın namaz kıldığını görmüş ve artık gizleyemediği duygularını bugün çeşitli kaynaklarda "anonim" olarak kaydedilen şu Harput türküsünü yakarak dile getirmiştir:

Odasına vardım olur mu böyle,

Ellerin koynunda merhamet eyle,

…

Ancak bu aşk türkülerde kalmış, Râşide Hanım yukarıda da bahsedildiği üzere Cumhuriyet'in ilân edildiği gün dönemin El'azîz savcısı Rize Çayeli eşrâfından Şerifoğullarına mensup Mehmed Şefik Bey [Turhan] ile evlenmiştir. Eşinin vazifesi dolayısıyla memleketin çeşitli yerlerinde bulunan, bilâhere Üsküdar-Kuzguncuk'a yerleşen Râşide Hanım 26 Mart 1989'da vefât etmiş ve Kuzguncuk Nakkaştepe mezarlığına defnedilmiştir.

Peygamberimiz Bize Şahit Olsun

Şeyh İzzüddin bin Abdüsselâm der ki:

"Peygamber'in (sallallahü aleyhi ve sellem) özelliklerinden biri de, yüce Allah'ın O'nun ümmetini adaletli hâkimler makamında kılması ve ümmetinin hesâb gününde, insanlar üzerinde şahitlik yaparak onlara gönderilen **Peygamberlerin, teblîğ vazifelerini tastamam yaptıklarına dâir hüküm vermeleridir. Halbuki böyle bir özellik, diğer Peygamberler de bile bulunmamaktadır.**"

Bilindiği gibi, Yüce Allah bir âyetinde şöyle buyurmaktadır: "

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ اُمَّةً وَسَطاً لِتَكُونُوا شُهَدَٓاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيداًۜ وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَٓا اِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلٰى عَقِبَيْهِۜ وَاِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً اِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللّٰهُۜ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُضِيعَ اِيمَانَكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿١٤٣﴾

*İşte böylece, siz insanlara şahit olasınız, peygamber de size şahit olsun diye sizi aşırılıklardan uzak bir ümmet yaptık. Biz bu yöneldiğin kıbleyi özellikle resule uyanlarla sırt çevirenleri açıkça ayırt edelim diye belirledik. Bu, Allah'ın hidayet verdiği kimselerden başkasına elbette ağır gelecektir. Allah imanınızı asla zayi edecek değildir. Çünkü Allah insanlara karşı çok şefkatli, çok merhametli*dir. [Bakara suresi, 143]

Buhârî, Tirmizİ ve Nesâî Ebû Saîd el-Hudrî'den rivayet eder. O şöyle demiştir: "Rasûlüllah salla'llâhü aleyhi ve sellembuyurdu:

"Nûh (aleyhisselâm) kıyamet günü çağrılır ve: "Tebliğ ettin mi?" denilir, O da: "Evet" der. Ümmeti çağırılıp: "Nûh size tebliğ etti mi?" diye sorulur. Onlar da: "Bize kimse gelmedi, kimse birşey tebliğ etmedi!" derler. Bunun üzerine Nuh'a denilir ki: "Sana şahitlik yapacak var mı?" O da: **"Bana, Muhammed ve O'nun ümmeti şahitlik yapacaktır!"** der. İşte bu, yukarıda mealini gördüğümüz âyetin, haber verdiği şeydir. Siz de bunun üzerine çağırılır ve Nûh (aleyhisselâm)'ın, Allah'ın risâletini kavmine tebliğ ettiğine dâir şahitlik edersiniz..."

Ahmed, Nesâî ve Beyhekî'nin Ebû Saîd el-Hudrî'den rivayetleri ise şöyledir: Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu:

"Kıyamet günü bir peygamber getirilir, yanında bir kişi bulunur. Peygamber gelir; yanında iki kişi bulunur. Bâzılarının ise daha çok... O Peygamberlere: "Tebliğ ettin mi?" diye sorulur. Onlar da cevaplarında: "Evet" derler. Kavimleri çağrılıp sorulur: "Bu size tebliğ etti mi?" diye. Onlar: "Hayır tebliğ etmedi" derler. Peygamberlere: "Peki size şahitlik yapacak kimdir?" denilir. Onlar da: **"Ümmet-i Muhammed"** derler. Bunun üzerine Ümmet-i Muhammed çağırılır, onların tebliğ ettiklerine şahitlik ederler. Sonra onlara hitaben: "Siz, bu Peygamberin tebliğ ettiğini nereden biliyorsunuz?" diye sorulur. Onlar da derler ki: **"Bizim Peygamberimiz bize bir kitap getirdi. Bu kitab da sizlere, çeşitli âyetleriyle bu peygamberlerin tebliğ ettiklerini haber verdi. Biz de hiç tereddüt etmeden bu kitâb'ın (Kur'ân'ın) bu haberini dahî aynen inanıp tasdik ettik."** Onların bu cevâbı üzerine de kendilerine denilir ki:

"Evet, sizler gerçekten doğru söylüyorsunuz!"

İşte bu: "Böylece biz sizi bir orta ümmet kıldık" mealindeki âyet-i celîlenin haber verdiği hakikattir. Bu âyetin söylediği Ümmet-i Vasat'ın mânâsı da, adaletli, faziletli ümmet demektir."

İbn-i Sa'd'ın Ali'den rivayeti de şöyledir: Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) seriri [Tahta karyola] üzerine konulduğu zaman ben insanlara dedim ki:

"O'nun cenaze namazını kılarken, hiç biriniz insanlara imam olamaz! O, sağken de, vefatı halinde de sizin imamınızdır! Grub grub içeri giriniz, saf saf durunuz ve O'nun namazını kılınız." **Onlar da grub grub gelip böyle yaptılar. Bilinen cenaze duasını da okumadılar.** Tekbir aldıktan sonra sâdece: **"Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetüllahi ve berekâtühü."** "Ey Allah'ın Peygamberi, Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun!" diyerek selamladılar ve sonra da:

"Allah'ım bizler şahitlik ederiz ki, senin Peygamberin senin O'na indirdiğin kitabını tebliğ etmiştir! Ümmetine hakkıyla yol gösterip nasîhatta bulunmuştur, senin yolunda hakkıyla cihâd etmiştir! Tâ senin dînin izzet ve kuvvet bulup yerleşinceye kadar, nasihat ve cihâdında devam etmiştir. Allah'ım, sen bizleri O'na indirdiğin Kitâb'a hakkıyla uyanlardan eyle ve bizlere dînimizde sebat ver! Bizi yarın âhirette O'na kavuştur!" İşte bâzıları böyle dua ediyor, bâzıları da bu duaya amîn diyordu. Erkekler bu şekildeki cenaze namazlarını bitirdikten sonra kadınlar, sonra da sabiler edâ ettiler."

İmâm Celâlüddîn Abdurrahmân Suyûtî/ El-Hasaısu'l-Kübrâ/Peygamber Efendimiz Ve Mu'cizeleri